

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بحر زّخار^س

جلد دوّم
مشمّل بر
لجّه چهارم و پنجم

تأليف
وجيه الدّين اشرف
(قرن دوازدهم هجری قمری)

تصحیح و تدوین
آذرمیدخت صفوی

مرکز تحقیقات فارسی دانشگاه اسلامی علیگر - علیگر
باهمکاری

مرکز تحقیقات فارسی رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - دهلی نو

© جمله حقوق برای مرکز تحقیقات فارسی دانشگاه اسلامی علیگر - علیگر و مرکز تحقیقات فارسی راینی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - دهلی نو محفوظ است -

نام کتاب : بحر زخار
مؤلف : وجیه الدین اشرف
تصحیح و تدوین : آذرمیدخت صفوی
انتشارات : مرکز تحقیقات فارسی، دانشگاه اسلامی علیگر - علیگر با همکاری مرکز تحقیقات فارسی راینی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - دهلی نو
چاپ اول : اسفند ماه ۱۳۹۲ هـ / مارس ۲۰۱۴ م
حروفچینی و صفحه آرائی : شاهد سعید خان
طراحی جلد : مجید احمدی، عائشه فوزیه
ناظر چاپ : حارث منصور
چاپ : الفا آرٹ، نوئیدا (یو.پی.)

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۴۳۹-۵۰۵-۵
نشانی : شماره ۱۸، تیلک مارگ، دهلی نو ۱۱۰۰۰۱
تلفن : ۲۳۳۸۳۲۳۲-۴، دورنگار: ۲۳۳۸۷۵۴۷

qandeparsi@icro.ir
ichdelhi@gmail.com
mtfhend@gmail.com

فهرست

پیشگفتار	بیست و نه	حضرت خواجه حسین منصور حلاج	۹
لجۀ چهارم: در بیان احوال حضرت خواجه		خواجه فارس بن عیسیٰ بغدادی	۹
معروف کرخی منسوب خانواده ایشان.		شیخ عبد الرحمن	۱۰
نهر اول: احوال خواجه معروف کرخی		عبد الملك اسکاف	۱۰
خواجه معروف کرخی	۱	ابراهیم بن مالک	۱۰
خواجه سرّی بن مفلس سقطی	۲	احمد بن حسین منصور حلاج	۱۰
خیر نساج	۳	خواجه ابو الحسن نوری	۱۱
خواجه سمنون محب	۳	خواجه ابراهیم صیّادی البغدادی	۱۱
خواجه جنید بغدادی	۴	حضرت خواجه محمد سماک	۱۱
خواجه ابو سعید خراز	۴	خواجه محمد بن اسلم طوسی	۱۲
خواجه محمد رویم	۵	خواجه ممشاد دینوری	۱۲
خواجه عبدالله خفیف	۵	سیّد احمد بن ابو الحسن الرفاعی	۱۲
خواجه عمر بن عثمان المکی	۶	حضرت ابوبکر واسطی	۱۴
خواجه ابوبکر شبلی	۶	شیخ ابو العباس سیّاری	۱۴
خواجه ابو العباس ابن عطاء	۷	خواجه ابو العباس نهاوندی	۱۵
خواجه ابو محمد حریری	۷	شیخ فرخ زنجانی	۱۵
حضرت شیخ ابو العباس	۷	نظامی گنجوی	۱۶
ابوبکر کتانی	۸	شیخ ابوبکر بن عبدالله بن موسیٰ الشّناج	۱۶
خواجه ابو علی رودباری	۸	محمد بن محمد الغزالی الطوسی	۱۷
حضرت شیخ ابو علی کاتب	۸	شیخ ابو الفتح بن محمد غزالی	۱۷
شیخ روز بهان بقلی شیرازی	۸	حضرت امام احمد غزالی	۱۷

۲۷	ابو الحسن درّاج	۱۸	عین القضاة همدانی
۲۷	ابو العباس بستی	۱۹	ابو جعفر حدّاد
۲۷	شیخ ابو بکر رازی	۱۹	شیخ احمد اسود دینوری
۲۷	ابو الخیر حمصی	۲۰	حضرت ابو سهل صعلوکی
۲۷	ابو عمر دمشقی	۲۰	ابراهیم بن ثابت
۲۷	ابو طمستان	۲۰	ابو الحسین حضرت
۲۸	شیخ ابو سعید اعرابی	۲۰	خواجه عبد الواحد بن علی السیّاری
۲۸	ابراهیم بن احمد	۲۱	ابو بکر مفید
۲۸	ابو بکر مصری	۲۱	ابو عمر بن نحید
۲۸	ابو بکر عطوفی	۲۱	ابو عمر حمّاد قریشی
۲۸	ابو مراحم شیرازی	۲۱	ابو جعفر الکبیر
۲۸	شیخ ابو عمر زجاجی	۲۲	محمّد کهمش ابن الحسین همدانی
۲۹	شیخ ابو بکر بن داؤد دینوری	۲۲	ابو طالب اخیمی
۲۹	جعفر بن محمّد نصیر الخلدی	۲۲	زیاد الکبیر الهمدانی
۲۹	حضرت بندار بن حسین بن مهلب شیرازی	۲۳	ابو بکر بن سعدان
۳۰	شیخ وجیه الدّین	۲۳	ابو بکر محمّد بن الحسین بن وهب عطوفی
۳۰	حضرت شیخ عبد الواحد ابو الفضل یمنی	۲۳	شیخ حسین بن علی موجی
۳۰	شیخ ابو الفرح طوسی	۲۳	حضرت ابو جعفر
۳۱	شیخ ابو الحسن علی الهنکاری	۲۴	شیخ ابو الحسن غزنین
۳۱	شیخ ابو سعید المخرمی	۲۴	ابو علی احمد بن ابراهیم منسوخی
۳۲	حضرت شیخ حمّاد دبّاس	۲۴	شیخ ابو جعفر بن محمّد الخلدی البغدادی
۳۲	شیخ ابو الوفا	۲۵	حضرت شیخ ابو الحسن حصری
۳۳	نهر دوم: احوال حضرت محبوب	۲۶	ابو بکر دقاق
	سبحانی شیخ عبد القادر گیلانی و	۲۶	ابو عبد الله خاقان الصوفی
	اولاد و امجاد و دیگر منتسبان سلسله	۲۶	ابراهیم خواص
	ایشان.	۲۶	ابو الحسن وراق

۴۹	حضرت مخدوم سیّد حامد	۳۴	شیخ محی الدین عبد القادر
۵۰	حضرت ابو المحاسن سیّد موسی گیلانی	۳۶	شیخ سیف الدین عبد الوہاب
۵۲	سیّد عبد القادر	۳۷	حضرت شیخ شرف الدین
۵۲	میر سیّد اسمعیل	۳۸	حضرت تاج الدین ابوبکر عبد الرزاق
۵۲	حضرت قمیص بن ابو الحیات	۳۹	حضرت شاہ عبد العزیز
۵۴	حضرت مولوی محمد وارث	۳۹	شیخ سراج الدین عبد الجبار
۵۵	شیخ داؤد جہنی وال	۳۹	شیخ ابو اسحاق ابراہیم
۵۷	شیخ ابو اسحق مہرنک	۴۰	ابو الفضل محمد
۵۸	حضرت ودود	۴۰	میر زکریا یحییٰ
۵۸	شاہ ابو المعالی	۴۰	حضرت شیخ موسیٰ ابو نصر
۵۹	حضرت شیخ بلاول	۴۰	حضرت شیخ ابو الحسن علی بن احمد
۶۱	میر سیّد محمد قادری	۴۱	شیخ محمد الادانی
۶۱	حضرت شیخ عبد الحق دہلوی	۴۱	حضرت ابو السعود بن الشبلی
۶۶	حضرت شیخ نور الحق	۴۲	حضرت شیخ علی
۷۰	میر سیّد محمد مبارک محدث بلگرامی	۴۳	حضرت شیخ ابو عمر صدیقی
۷۲	حضرت شاہ منور متوکل	۴۳	حضرت ابو سعید سیّد حسینی قیلوی
۷۳	سیّد قادری بن سیّد ضیاء اللہ بلگرامی	۴۳	حضرت قصب البان موصلی
۷۵	میر سیّد ابو الفتاح	۴۴	شیخ احمد بن مبارک
۷۶	حضرت زاهد خان	۴۴	حضرت شیخ بقائی بن بطور
۷۶	مولوی محسن الدین سورتی	۴۴	شیخ ابو عمر
۷۷	حضرت میر محمد شاہ میر لاہوری	۴۵	موقف الدین المقدسی
۸۱	حضرت ملا خواجہ کلان	۴۵	شیخ احمد الجونی
۸۲	حاجی صالح کشمیری	۴۵	شیخ ابو سعید بن سهل ابو مسعود
۸۲	حضرت نور الدین شاہ سرمد	۴۶	حضرت سیّد شیخ محمد الحسینی الجیلانی
۸۴	حضرت شاہ عبد اللطیف	۴۷	حضرت شیخ عبد القادر
۸۶	شیخ ابو المکارم لاہری پوری		

۸۸	شاه برکت فتحپوری	۱۰۶	حضرت محمد دارا شکوه
۸۹	حضرت شاه غریب الله	۱۰۷	حضرت ملا بدھن بن شیخ ابو سعید
۹۱	حضرت حاجی نعمت الله سرھندی	۱۰۸	حضرت شاه حیات الله
۹۱	حضرت شاه نتھا	۱۰۸	حضرت حاجی ابراھیم محدث قادری
۹۲	حضرت حاجی مصطفیٰ سرھندی	۱۰۹	شیخ افضل محمد
۹۳	ملاً حامد گوجر	۱۰۹	شیخ ابو الفتح بن جمال الدین مکی
۹۳	حضرت ملا خواجہ بهاری	۱۱۰	حضرت شیخ جلال محمد قادری
۹۴	حضرت شیخ محمد	۱۱۱	شیخ پیر محمد
۹۵	حضرت احمد	۱۱۲	حضرت شیخ جمال بهیرہ
۹۵	حضرت شیخ عنایت الله سیاح	۱۱۲	حضرت سید حسین
۹۶	سید شاه محمد	۱۱۳	حضرت شیخ یوسف قادری
۹۷	حضرت شاه فضل الله	۱۱۳	حضرت شیخ یوسف
۹۷	میان مان	۱۱۳	حضرت شیخ محمد عینی
۹۷	حضرت شاه صدر جهان	۱۱۴	حضرت شیخ محمد نابلوسی
۹۸	شاه محب الله جان بلفر	۱۱۴	حضرت خواجہ علی مسیحی گجراتی
۹۸	میر محمد سعید	۱۱۵	حضرت شیخ عبد الغفور بن داؤد
۹۸	شاه الله بندی	۱۱۵	میان شیر علی سرھندی
۹۹	حضرت ملا شاه اختر	۱۱۵	شیخ عبد المعطی قادری
۱۰۳	حاجی محمد ملتانی	۱۱۵	سید محمد عطا
۱۰۳	شیخ احمد سناسی	۱۱۶	حضرت شیخ راجی محمد عیسی
۱۰۴	شیخ احمد دهلوی	۱۱۷	سید تاج الدین قادری نہروالہ
۱۰۴	شاه ابو المعالی	۱۱۷	حضرت سید شیخ بن عبد الله عبد
۱۰۵	حضرت شاه ملا	۱۰۵	روسی
۱۰۵	محمد مراد بن عبد السلام	۱۱۷	شیخ بدر الدین سرھندی
۱۰۵	مرزا مداری	۱۱۸	مولانا میر علی کنبوه
۱۰۵	شاه عبد الواحد	۱۱۸	امیر محمود بن مودود لاری

۱۳۵	حضرت سیّد یسین	۱۱۹	میر سیّد اسمعیل بن سیّد ابدال
۱۳۶	حضرت شاہ عبد الصمد	۱۲۰	حضرت شیخ امان پانی پت
۱۳۶	شیخ بھلول دھلوی	۱۲۱	حضرت شیخ زکریا بن تاج الدین اجودھنی
۱۳۷	حضرت سیّد عبد اللہ حضر موتی	۱۲۱	حضرت شیخ رکن الدین اجودھنی
۱۳۷	حضرت شاہ قاسم سلیمانی	۱۲۱	مولانا حسین چشتی
۱۴۰	حضرت شاہ کبیر بالا پیر	۱۲۲	مولانا حسین صاحب کمالی
۱۴۱	حضرت محمد مہدی شاہ	۱۲۲	شیخ سیف الدین
۱۴۱	حضرت شیخ برہان الدین	۱۲۲	حضرت شیخ محمد بن حسن طاہر
۱۴۱	حضرت تاج محمود دیوانہ	۱۲۲	سیّد شاہ میر
۱۴۲	شاہ فضل اللہ قادری	۱۲۲	حضرت مخدوم جیو قادری
۱۴۲	شیخ سلیم کنبہ	۱۲۳	سیّد شاہ محمد قادری
۱۴۲	حضرت حاجی نوشہ	۱۲۳	شیخ طاہر
۱۴۴	الولد سرلابیہ حضرت بخت جمال	۱۲۴	شیخ قلندر سندی
۱۴۴	حضرت شاہ پیر محمد	۱۲۵	حضرت شیخ عبد البدیع
۱۴۵	حضرت شاہ رحمت اللہ	۱۲۶	حضرت شاہ شجاع کنبہ
۱۴۶	حضرت محمد تقی شاہ ملا	۱۲۷	سیّد شاہ غلام محی الدین
۱۴۷	حضرت پیر علی شیر	۱۲۷	حضرت شاہ غلام نبی
۱۴۸	حضرت شاہ پیر محمد انباسی	۱۲۸	حضرت شیخ عبد اللہ بہتوی
۱۴۹	حضرت سید شاہ محمد	۱۲۸	حضرت شاہ منصور
۱۴۹	شیخ بہاؤ الدین قادری	۱۲۹	حضرت خواجہ گوہر
۱۵۰	سید ابراہیم بن معین	۱۲۹	حضرت شاہ عبد الواحد
۱۵۱	حضرت شاہ مجیب اللہ	۱۳۰	حضرت شاہ منعم
۱۵۲	سیّد ولی اللہ قادری	۱۳۲	شاہ عبد الشکور
۱۵۲	حاجی امان اللہ سندیلوی	۱۳۲	حضرت شیخ محمد صادق
۱۵۲	سیّد عبد الصمد خدانما	۱۳۳	حضرت شاہ بدیع الزمان
۱۵۳	سیّد شاہ عبد الرزاق	۱۳۳	حضرت سیّد مرتضیٰ محدث یمینی بلگرامی

۱۹۰	حضرت محمد شاکر روحانی	۱۶۰	ملاً نظام الدین
۱۹۲	حضرت شاه محمد طه	۱۶۲	حضرت مولوی سید شاه
۱۹۳	حضرت میر محمد شفیع	۱۶۳	مولوی غلام فرید
۱۹۴	مولانا غلام نقشبند	۱۶۳	مولوی عبد الحق
۱۹۶	شیر زمان خان	۱۶۷	حضرت محمد رضا
۱۹۶	حضرت مولوی شرف الدین	۱۶۷	ملاً کمال الدین فتحپوری
۱۹۷	حضرت حافظ محمد قاسم	۱۶۷	حضرت شاه رحمت الله
۱۹۸	حضرت شاه بدر عالم	۱۶۹	حضرت میر اسمعیل
۱۹۹	حضرت سید غلام یحیی بهاری	۱۷۱	حضرت شاه شاکر الله
۲۰۰	حضرت مولوی علم الهدی	۱۷۳	حضرت حافظ معین الدین
۲۰۰	حضرت شاه احسن الله	۱۷۳	حضرت مولوی عبد العزیز
۲۰۱	شاه افهام الله	۱۷۴	حضرت شاه غلام حسین
۲۰۲	حضرت شاه علیم الله	۱۷۵	شاه غریب الله دکهنی
۲۰۲	حضرت شاه کریم الله	۱۷۶	حضرت شاه بهاء الدین قادری
۲۰۳	حضرت شاه عبد القادر	۱۷۶	حضرت شاه عبد الواحد
۲۰۳	حضرت شیخ علی بن عیسی بحیلی	۱۷۸	حضرت ضیاء الدین
۲۰۴	حضرت شیخ حبیب الله شیرازی	۱۷۹	حضرت سید نعمت الله
۲۰۴	حضرت شاه شاهی سنهلی	۱۸۰	شاه کوسل
۲۰۵	حضرت شاه حیدر	۱۸۰	حضرت سید زین الدین
۲۰۶	شاه عبد الملك دکهنی	۱۸۱	شیخ قاسم بن شیخ التروی الپیشوری
۲۰۷	حضرت شاه عنایت الله	۱۸۱	حضرت میر سید غلام قادر کولانی
۲۰۹	حضرت شاه فضل الله	۱۸۳	حضرت مولوی محمد علی بدائونی
۲۱۰	شاه نجم الدین	۱۸۵	عبد الله سیاح خیر آبادی
۲۱۱	شیخ روح الله	۱۸۶	مولوی محمد صالح خیر آبادی
۲۱۴	شاه فضل الله اله آبادی	۱۸۷	حضرت حاجی صفة الله خیر آبادی
۲۱۴	شاه علیم الله	۱۸۹	حضرت مولوی احمد الله

۲۵۲	میر سید علی	۲۱۷	حضرت شاه حسام الدین
۲۵۳	شیخ کمال الدین قریشی	۲۱۹	حضرت شاه محمد اعظم
۲۵۳	حضرت زکریا	۲۲۰	حضرت حاجی شاه هدایت
۲۵۴	حضرت قاضی عبد القادر	۲۲۴	حضرت شاه عالم
۲۵۵	حضرت شیخ احمد	۲۲۵	حضرت میر جهان
۲۵۶	حاجی محمود	۲۲۵	سید شاه فتح علی
۲۵۷	قاضی عبد الرزاق	۲۲۶	حضرت شاه ولایت سندیلوی
۲۵۷	حضرت حسن اوتاد	۲۲۶	حضرت نصیر الحق
۲۵۷	حاجی شیخ عمر سکندر پوری	۲۲۶	حضرت میر سید محمد
۲۵۸	خدا داد افغان	۲۲۷	مولوی محمد دایم
۲۵۸	حضرت شیخ حسین پانی پتی	۲۲۷	حضرت مولوی عبد الکریم
۲۵۸	شیخ عمر دیوبندی	۲۲۸	حضرت سید سعد الله
۲۵۹	حضرت شیخ عبد الکریم	۲۲۹	حضرت شاه عشق الله
۲۵۹	شاه نتهن	۲۳۰	سید شاه محمد هاشم
۲۶۰	حاجی خواجه جهان	۲۳۰	حضرت شاه بر خوردار
۲۶۰	حضرت شاه حامد	۲۳۲	حضرت شاه ثناء الله
۲۶۱	شاه تاج محمد	۲۳۶	قاضی شیخ هبت الله جوراسی
۲۶۲	حضرت شیخ یعقوب خراباتی	۲۳۷	شاه محمد عاقل سبز پوش
۲۶۴	حضرت درویش خان افغان	۲۳۷	حضرت شاه نعمت الله
۲۶۶	حضرت شاه عبد النبی	۲۳۸	حضرت شاه حسین واعظ
۲۷۱	حضرت شاه محمد پناه	۲۴۰	حضرت تهوّر شاه و نصیر شاه
۲۷۱	شاه محمد جلیل	۲۴۰	حضرت شاه فقیر الله قادری
۲۷۲	حضرت سید شاه محمد عارف	۲۴۱	شیخ حسن
۲۷۲	شاه پیر علی	۲۴۵	حضرت حاجی محمد
۲۷۳	حضرت شاه بهاء الدین	۲۴۷	شیخ فضل الله
۲۷۴	حضرت شاه رحمت الله	۲۴۷	شیخ عبد الرزاق جهنجهانوی

۲۹۴	حضرت شاه علیم اللہ	۲۷۵	شاه محمد ماه جوهری
۲۹۵	حضرت شیخ محمود قلندر	۲۷۶	شیخ محمد بن ابراهیم ملتانی
۲۹۹	حضرت سید حاجی ابراہیم	۲۷۶	حضرت شیخ خان جہان
۳۰۰	بندگی اسمعیل	۲۷۷	حضرت میر سید طہ قطب الدین
۳۰۱	شیخ شاه محمد	۲۷۹	شاه فتح محمد غیاث الدین
۳۰۲	نہر سوم: در احوال حضرت شیخ ضیاء الدین ابو نجیب سہروردی	۲۸۰	شاه کمال کتہلی
		۲۸۱	حضرت شاه عنایت قادری
۳۰۲	شیخ ابو نجیب سہروردی	۲۸۱	حضرت شاه محب اللہ
۳۰۴	شیخ حسن بلغاری	۲۸۱	سید محمد جمال الدین
۳۰۴	شیخ رکن الدین سنجاسی	۲۸۲	حضرت سید فتح جمال الدین
۳۰۵	شیخ صفی الدین	۲۸۲	حضرت محمد عیسی حافظ
۳۰۶	سید صدر الدین موسیٰ	۲۸۳	حضرت حاجی سید حسین البغدادی
۳۰۶	خواجہ علی	۲۸۵	حضرت شیخ نصیر الدین
۳۰۷	شیخ ابراہیم	۲۸۵	حضرت خواجہ یحییٰ
۳۰۷	شیخ اوحد الدین حامد الکرمانی	۲۸۶	حضرت شاه ابراہیم
۳۰۸	سید قاسم انوار	۲۸۷	شاه عبد الرزاق قادری
۳۰۸	سید احمد	۲۸۷	شیخ محمد کان
۳۰۸	شیخ عبد اللہ ملتانی	۲۸۷	شاه ولی محمد
۳۰۹	شیخ عمر باغستانی	۲۸۷	مولانا نور الہدیٰ
۳۱۰	حضرت شیخ خاوند ظہور	۲۸۸	حضرت مولوی نجم الہدیٰ
۳۱۰	خواجہ داؤد	۲۹۰	شاه محمد حسین قادری
۳۱۱	حضرت بابا آبریز	۲۹۰	شاه چہیدا
۳۱۱	شیخ برہان الدین آبریز	۲۹۱	حضرت سید ضیاء اللہ بلگرامی
۳۱۲	شیخ ابوسعید آبریز	۲۹۲	حضرت شاه احمد اللہ گورکھپوری
۳۱۲	حضرت شیخ بخشش	۲۹۳	شاه بدیع اللہ
۳۱۲	مولانا تاج الدین درعمی	۲۹۴	حضرت فدا شاہ

۳۱۲	شیخ شهاب الدین سهروردی	۳۲۵	مولانا شمس الدین محمد
۳۱۳	حضرت شیخ ترك بیابانی	۳۲۵	شیخ ابو القاسم جلال الدین تبریزی
۳۱۳	شیخ شهاب الدین مقتول	۳۲۶	حضرت خواجه علی
۳۱۴	حضرت میر سید معز الدین	۳۲۷	قاضی حمید الدین ناگوری
۳۱۴	سید نور الدین مبارک غزنوی	۳۲۷	شیخ احمد نهروالی
۳۱۴	حضرت پیر بخارا	۳۲۸	شیخ عین الدین قصاب
۳۱۶	شیخ عماد الدین	۳۲۸	شیخ محمود موینه دوز
۳۱۶	حضرت مولانا سلیمان بن عبد الله عباسی	۳۲۸	شیخ حسن رسن تاب
۳۱۷	حضرت مولانا صدر الدین	۳۲۹	شیخ بدر الدین صاحب ولایت
۳۱۷	حضرت شاه ظهیر الدین کنتوری	۳۲۹	شیخ جلال
۳۱۸	شاه خیر الدین	۳۳۰	شیخ ضیاء نخشی
۳۱۸	حضرت شاه ظهیر الدین ثانی	۳۳۰	شیخ شرف الدین سعدی
۳۱۹	شیخ عطاء الله	۳۳۲	شیخ بهاء الدین محمد زکریا ملتانی
۳۱۹	حضرت شاه علاء الدین فتحپوری	۳۳۲	حضرت خواجه حسن افغان
۳۲۰	شیخ ضیاء الدین رومی	۳۳۳	حضرت شیخ دید
۳۲۱	شیخ نجیب الدین علی بن برغش شیرازی	۳۳۳	حضرت حسن افغان
۳۲۱	شیخ ظهیر الدین عبد الرحمن	۳۳۳	شاه عالم
۳۲۲	شیخ نور الدین عبد الصمد نظیری	۳۳۳	شیخ فخر الدین ابراهیم العراقي
۳۲۲	شیخ زین الدین ابو بکر خوافی	۳۳۵	شیخ صدر الدین بن بهاء الدین زکریا
۳۲۳	درویش احمد	۳۳۶	حضرت شیخ صلاح الدین درویش
۳۲۳	حضرت سید اله داد	۳۳۶	شیخ ابو الفتح رکن الدین
۳۲۳	شیخ سراج الدین عالم	۳۳۷	حضرت شیخ بهاء الدین
۳۲۴	حضرت مولانا محمد امین	۳۳۸	شیخ ابو العباس سهروردی
۳۲۴	حضرت مولانا شمس الدین مجد تاباد کانی	۳۳۸	میر سید صدر الدین
۳۲۴	مولانا محمد خوشرالی	۳۳۹	حضرت شیخ حبیب سهرورد
۳۲۵	شیخ صوفی علی	۳۳۹	حضرت شیخ عبد الله قریشی

۳۵۹	حضرت شاه عبدالرزاق	۳۴۰	شاه غلام محمد
۳۵۹	شیخ عبد الباقي و شیخ عبد الغنی	۳۴۰	حاجی سلیمان بنی اسرائیل
۳۶۰	شیخ عبد العزیز	۳۴۱	سید عثمان لعل شهباز
۳۶۰	حضرت قاضی علیم الدین	۳۴۲	حضرت شیخ محمود براق
۳۶۰	حضرت شیخ الاسلام	۳۴۲	حضرت شاه عثمان سیاح
۳۶۱	حضرت سید ناصر الدین محمود	۳۴۳	حضرت شیخ صدر الدین
۲	حضرت چایلدہ شیخ الاسلام	۳۴۴	حضرت سید جلال سرخ بخاری
۳۶		۳۴۵	حضرت میر سید احمد کبیر
۳۶۳	شیخ محمد حسن	۳۴۵	مخدوم جہانیاں سید جلال حسین بخاری
۳۶۳	میر سید برہان الدین گجراتی	۳۴۷	مخدوم اخي راجگیری
۳۶۴	حضرت میر شاه عالم گجراتی	۳۴۹	شیخ سراج الدین سوخته
۳۶۴	داؤد ملک بن محمود	۳۵۰	حضرت میر سید علیم الدین
۳۶۵	حضرت شاه نجم الدین گجراتی	۳۵۰	یعقوب بن حسین بن محمود بن سلطان
۳۶۵	مخدوم شیخ سراج	۳۵۰	سید صدر الدین
۳۶۶	حضرت مولانا نور الدین محمد صالح	۳۵۱	حضرت سید کبیر الدین
	احمد آبادی	۳۵۲	مولانا سماء الدین
۳۶۷	حضرت میر رستم علی	۳۵۴	حضرت شیخ عبد اللہ بیابانی
۳۶۷	حضرت سید جلال اصغر	۵۴	حضرت شیخ محمد یسین
۳۶۹	سید تاج الدین	۳	
۳۶۹	حضرت سید میران راجو بہاری	۳۵۵	مولانا جمالی
۳۷۰	حضرت شاه نعمت قلندر میر پوری	۳۵۶	شیخ چندن
۳۷۲	حضرت قاضی محمود چایلدہ	۳۵۶	شیخ ادھن
۳۷۲	حضرت شیخ حاجی عبد الوہاب	۳۵۷	مولانا عجایب
	بخاری ملتانی	۳۵۸	حضرت سید ابراق
۳۷۴	شیخ محمد یوسف	۳۵۸	حضرت خواجہ سالار
۳۷۴	شرف الدین شاه شهباز	۳۵۹	شاه عبد الکریم

۳۸۸	حضرت مجیب شاه	۳۷۵	شیخ عبد الکریم
۳۸۹	سید مرتضیٰ آنند	۳۷۶	حضرت شیخ جلال منو
۳۹۰	حضرت شاه تقی سهروردی	۳۷۶	حضرت ابراهیم بهگری
۳۹۱	حضرت سید ابراهیم نوری	۳۷۶	حضرت امان افغان
۳۹۲	حضرت شیخ بهاو الدین	۳۷۷	حضرت شیخ نظام
۳۹۲	نهر چهارم: در احوال فردوسیان .	۳۷۷	حضرت میر سید محمد
۳۹۳	حضرت شیخ نجم الدین کبری	۳۷۸	حضرت سید جلال
۳۹۴	شیخ بهاء الدین ولد	۳۷۸	حضرت سید جعفر بخاری احمد آبادی
۳۹۴	سید برهان الدین محقق	۳۷۸	شیخ محمد وارث
۳۹۴	شیخ مجد الدین بغدادی	۳۷۸	حضرت سید فیروز
۳۹۵	حضرت شیخ سعد الدین حمویه	۳۷۸	شیخ بابو بن جیون
۳۹۶	شیخ سیف الدین باخرزی	۳۷۹	حضرت میر سید علاء الدین سهرورد
۳۹۶	شیخ رضی الدین علی لاله الغزنوی	۳۷۹	حضرت شیخ کریم الله ملتانی
۳۹۷	بابا کمال جندی	۳۸۰	حضرت شاه فخر الدین
۳۹۸	شیخ عین الزمان	۳۸۱	حضرت شیخ منجهن بن عبد الله
۳۹۸	شیخ نجم الدین رازی	۳۸۱	شیخ قاسم بن شیخ یوسف سندهی
۳۹۸	خواجه شمس الدین تبریزی	۳۸۲	حضرت بهای اسحاق حضور
۳۹۹	شیخ فرید الدین عطار	۳۸۳	شیخ دو مهان سندهی
۴۰۰	حضرت شیخ صلاح الدین قونوی	۳۸۳	شیخ صالح سهروردی
۴۰۱	حضرت چلی حسام الدین محمد	۳۸۴	میر سید امیر ماه بن سید نظام الدین
۴۰۱	بهاؤ الدین	۳۸۵	امام عبد الله یافعی
۴۰۲	حضرت چلی عارف	۳۸۶	حضرت عاشق دیوان
۴۰۲	حضرت سید برهان الدین محقق	۳۸۶	حضرت شاه ارزان
۴۰۳	مولانا جلال الدین بلخی الرومی	۳۸۷	حضرت شاه کالی
۴۰۴	شیخ بدر الدین سمرقندی	۳۸۷	حضرت شاه سجاو
۴۰۴	حضرت شیخ رکن الدین فردوسی	۳۸۸	بسنت شاه

۴۱۷	شیخ حسین خوارزمی	۴۰۴	حضرت شیخ نجیب الدین
۴۱۸	حضرت سید هزیر الدین حسین حسنی زیدی	۴۰۵	شیخ شرف الدین بن یحییٰ منیری بهاری
۴۱۹	لجّه پنجم: درین لجّه پنج نهر اند. نهر اول: مجملی در احوال اولیای مغرب زمین از هر سلسله و بعضی تابعان ایشان.	۴۰۷	شیخ مظفر شمس الدین بلخی
		۴۰۸	شیخ جمال
		۴۰۹	حضرت شیخ کبیر حایک
		۴۰۹	حضرت شیخ حسین بن معز بلخی البهاری
		۴۱۰	شاه امان الله بلخی
۴۱۹	حضرت شیخ اسرافیل	۴۱۰	شیخ جمال الدین احمد جورقانی
۴۱۹	حضرت خواجه ذوالنون	۴۱۱	حضرت شیخ نور الدین اسفرانی
۴۲۰	خواجه یوسف بن الحسین	۴۱۱	حضرت شیخ رکن الدین علاءالدوله سمنانی
۴۲۱	خواجه سهیل بن عبد الله	۴۱۲	شیخ اخی علی
۴۲۱	ابو عبد الله عبادانی	۴۱۲	شیخ حافظ بهاؤ الدین عمر ابروهی
۴۲۱	ابو عبد الله سایللی	۴۱۳	شیخ نجم الدین محمد الادکانی
۴۲۱	شیخ ابو الحسن سالم	۴۱۳	شیخ احمد دهستانی
۴۲۲	ولید بن عبد الله سقا	۴۱۳	شیخ تقی الدین علی
۴۲۲	حضرت میمون	۴۱۴	حضرت شیخ عبد الله عرجستانی
۴۲۳	حضرت ابراهیم بن داؤد القصار	۴۱۴	شیخ شرف الدین محمود بن عبد الله
۴۲۳	حضرت زهرون		مردقانی
۴۲۳	شیخ مسلم مغربی	۴۱۴	حضرت میر سید علی بن شهاب
۴۲۴	سید جمال الدین مغربی		الدین همدانی
۴۲۴	خواجه ابو الخیر جماد اقطع	۴۱۵	میر سید محمد
۴۲۵	خواجه ابو عثمان مغربی	۴۱۵	شیخ عزیز بن نسفی
۴۲۵	حضرت ابو عقال بن علوان مغربی	۴۱۶	حضرت حاجی محمد
۴۲۶	حضرت ابراهیم بن شیبان الکرمان سامی	۴۱۶	حضرت شیخ حسن خوارزمی
۴۲۶	خواجه ابو عبد الله محمد بن اسمعیل مغربی	۴۱۶	شیخ یعقوب کشمیری
		۴۱۷	شیخ محمود عجدوانی

۴۳۹	شیخ ابو العباس المرشی	۴۲۶	السوسی ابو یعقوب یوسف بن
۴۳۹	حضرت شیخ ابو الحسن بکری		حمدان السوسی
۴۴۰	شیخ زین العابدین	۴۲۷	ابو یعقوب محمود سلام ربات
۴۴۰	حضرت شیخ ابو مدین مغربی	۴۲۷	شیخ یسین اسود
۴۴۲	سلیمان خواص مغربی	۴۲۷	شیخ ابو بکر شعرانی
۴۴۲	سید جمال الدین مغربی	۴۲۷	ابو محمد اسحاق عتابدی
۴۴۲	شیخ موسی سدرانی	۴۲۸	حضرت محمد شیرین متخلص به مغربی
۴۴۴	شیخ محی الدین ابن عربی	۴۲۸	حضرت ابو محمد عبد الله
۴۴۵	شیخ صدر الدین محمد بن اسحاق	۴۲۹	حضرت ابو عبد الله معروف به ابن مطرف
	القونوی	۴۲۹	سید بیت الله معروف به شاه میر
۴۴۵	مولانا محمد	۴۳۰	حضرت شیخ عیسیٰ مغرب المدنی
۴۴۵	بابا اسحاق مغربی	۴۳۱	شیخ ابو عبد الرحمن مغربی
۴۴۶	حضرت شیخ احمد کهتو گجراتی	۴۳۱	شیخ ابو عبد الله محمد
۴۴۷	حضرت مولانا محمد مجد	۴۳۱	شیخ یسین مغربی الاسود
۴۴۷	خواجه ابوسلمان دارانی	۴۳۲	شیخ ابو محمد سر حالی
۴۴۸	خواجه احمد خواری	۴۳۲	حضرت ابراهیم بن سعد علوی
۴۴۸	حضرت ابو جعفر غربی	۴۳۲	ابو الحارث اولاسی
۴۴۹	حضرت ابو یعقوب بن حلف کوفی	۴۳۳	شیخ ابو الحسن اقطع مغربی
	قیسی	۴۳۳	عبد الله مهدی باوردی
۴۵۰	حضرت صالح عدوی	۴۳۳	ابو القاسم حمزه
۴۵۱	حضرت ابو عبد الله محمد شرقی	۴۳۳	حضرت شیخ ابو الحسن شاذلی
۴۵۲	حضرت ابو یحییٰ صحناجی	۴۳۴	حضرت شیخ ابو العباس
۴۵۲	حضرت ابو الحجاج یوسف شیریلی	۴۳۵	شیخ نجم الدین اصفهانی
۴۵۳	حضرت ابو عبد الله قسوم	۴۳۵	شیخ ابو الحسن بکری المصری الشافعی
۴۵۳	ابو عمران موسی بن عمران الحارلی	۴۳۶	شیخ ابو بکر خطاب
۴۵۳	حضرت ابو عبد الله خیاط	۴۳۷	حضرت ابو عبد الله محمد

۴۶۲	ابو الحسن یحییٰ بن صانع	۴۵۴	حضرت ابو عبد اللہ احمد بن جمهور
۴۶۲	ابن العباس ابو عبد اللہ الناحی	۴۵۴	ابو علی حسین شکار
۴۶۲	ابو عبد اللہ بن زین الباری	۴۵۵	ابو عبد اللہ بن محمد عرفی الطائی
۴۶۲	ابو عبد اللہ القرار	۴۵۵	حضرت ابو محمد عبد اللہ بن استاد
۶۲	ابوز کریا یحییٰ بن حسین		مورودی
۴		۴۵۶	حضرت ابو عبد اللہ باغی الشکار
۴۶۲	حضرت عبد السلام	۴۵۶	ابو محمد عبد اللہ القطان
۴۶۳	ابو عبد اللہ القسطلی	۴۵۷	حضرت ابن جعدون الخباوی
۴۶۳	ابو العباس احمد بن منذر	۴۵۸	ابو عبد اللہ محمد اشرف الترمذی
۴۶۳	حضرت موسیٰ معلّم	۴۵۸	حضرت ابو محمد محلوف قنابلی
۴۶۳	ابو العباس خراز	۴۵۹	حضرت صالح خراز
۴۶۳	ابو عبد اللہ حافی	۴۵۹	حضرت عبد اللہ خیاط
۴۶۳	ابو عبد اللہ محمد باہلی	۴۵۹	حضرت ابو العباس احمد بن ہمام
۴۶۳	ابو عبد اللہ بن مرابط	۴۶۰	ابو احمد السلاوی
۴۶۳	میمون تونسسی	۴۶۰	حضرت ابو اسحاق ابراہیم احمد
۴۶۴	ابو محمد عبد اللہ بن حس کتانی		ظریف قلبی جریری
۴۶۴	نہر دویم: در احوال سلسلہ قلندریہ .	۴۶۰	حضرت عبد اللہ ابراہیم مالقی محار
۴۶۵	حضرت عبد اللہ مشہور بہ عبد	۴۶۱	حضرت ابو یحییٰ بن ابن بکر
	العزیز المکی		سہناجی
۴۶۶	حضرت شاہ خضر رومی	۴۶۱	حضرت ابو العباس بن ماجہد
۴۶۶	حضرت شاہ نجم الدین قلندر	۴۶۱	حضرت ابو عبد اللہ
۴۶۷	حضرت شمس الدین قلندر	۴۶۱	حضرت یوسف بغرا
۴۶۷	شاہ قطب الدین قلندر جونپوری	۴۶۱	ابو الحسن القنوی
۴۶۸	حضرت شیخ نصیر الدین جونپوری	۴۶۱	ابو اسحاق قرطبی
۴۶۹	حضرت نظام الدین قلندر	۴۶۲	ابو عبد اللہ
۴۶۹	حضرت شیخ داؤد	۴۶۲	علی بن موسیٰ بن بغرات

حضرت شاه عبد السلام	۴۷۰	حضرت سالار مسعود	۴۹۵
حضرت شاه عبد الرحمن جان باز	۴۷۱	حضرت سکندر دیوانه	۵۰۲
حضرت شیخ عبد السمیع	۴۷۳	میر سید حسین خنگ سوار	۵۰۶
حضرت شیخ محمد	۴۷۵	سید معروف شهید	۵۰۷
حاجی عبد الطیف	۴۷۵	حسان شهید	۵۰۷
شیخ فضل	۴۷۶	حضرت زین الدین و ملک وزیر الدین	۵۰۸
حضرت شیخ عبد القدوس	۴۷۷	سلطان محمود	۵۰۸
شیخ ابو سعید	۴۷۸	حضرت سید حسینی	۵۰۹
حضرت شاه مجتبی	۴۷۹	حضرت غازی کمال	۵۰۹
حاجی معین الدین عرف قاضی مینا	۴۸۰	نهر چهارم: درین نهر چهار شعبه اند.	۵۰۹
حضرت حاجی قاضی محمد تقی	۴۸۲	شعبه اول: مجملی در احوال سلطان	۵۱۰
سید در گاهی بلگرامی	۴۸۵	العارفین حضرت بایزید بسطامی و	
حضرت شاه حمایت الله	۴۸۵	بعضی اولیا که به وساطت سلسله	
سید باسط علی قلندر	۴۸۶	ایشان.	
میر کفایت الله	۴۸۷	حضرت بایزید بسطامی	۵۱۰
حضرت شاه فتح قلندر	۴۸۸	خواجه عبد الله داستانی	۵۱۱
حضرت شاه آصف	۴۸۸	خواجه ابو الحسن خرقانی	۵۱۲
شاه محمد صالح دیوانه	۴۸۹	شیخ ابو القاسم گرگانی	۵۱۲
حضرت شیر علی شاه	۴۸۹	ابو علی فارمدی	۵۱۳
شاه عبد الواحد	۴۹۰	خواجه یوسف همدانی	۵۱۳
حضرت شاه غلام بندگی	۴۹۱	خواجه عبد الله برقی	۵۱۴
حضرت شاه اولیا خیر آبادی	۴۹۱	حضرت خواجه حسن انداکی	۵۱۴
حضرت بدر اسلام	۴۹۲	حضرت خواجه احمد ئیسوی	۵۱۴
شاه مظهر علی	۴۹۳	حضرت منصور ااتا	۵۱۵
حضرت شاه شکر الله	۴۹۳	حضرت عبد الملك خواجه	۵۱۵
نهر سیوم: در احوال شهداء.	۴۹۴	حضرت تاج خواجه	۵۱۵

۵۳۱	سید شریف جرجانی	۵۱۵	محمد دانشمند
۵۳۲	حضرت خواجه عبد الله اصفهانی	۵۱۶	شیخ جلال الدین مجرد ترکستانی
۵۳۲	حضرت مولانا نظام الدین خموش	۵۱۶	حضرت زنگی اتا
۵۳۲	حضرت مولانا سعد الدین کاشغری	۵۱۷	شیخ عبد الخالق غجدوانی
۵۳۳	حضرت شیخ عبد الکبیر یمنی	۵۱۸	حضرت احمد صدیق
۵۳۳	خواجه شهاب الدین	۵۱۸	خواجه اولیا کبیر
۵۴۳	خواجه بهاء الدین عمر	۵۱۸	خواجه دهقانی قلنی
۵۳۴	حضرت نور الدین عبد الرحمن جامی	۵۱۸	خواجه زکی خدایاردی
۵۳۷	مولانا عبد الغفور لاری	۵۱۸	خواجه سوکمان
۵۳۸	مولانا فتح الله	۵۱۹	حضرت خواجه عارف ریوگیری
۵۳۸	مولانا غیاث الدین احمد	۵۱۹	حضرت خواجه محمود انجر فغنوری
۵۳۸	مولانای نور الله بن حسین واعظ	۵۱۹	امیر خردانکنون
۵۳۹	مولانا علاء الدین محمد مکتب دار	۵۲۰	خواجه علی رامیتنی
۵۳۹	حضرت مولانا علاء الدین قوهستانی	۵۲۱	خواجه محمد بابا سماسی
۵۴۰	حضرت مولانا نظام الدین حسین	۵۲۱	حضرت سید امیر کلال
۵۴۰	میر علانیری	۵۲۳	شیخ عارف دیکرانی
۵۴۱	حضرت زین الدین محمود کمانگر	۵۲۴	شیخ قسم
۵۴۱	خواجه مرتضی	۵۲۴	حضرت خلیل اتا
۵۴۲	بابا حیدر ابدال	۵۲۵	حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند
۵۴۲	حضرت مولانا شمس الدین محمد روحی	۵۲۵	شمس الدین محمد حافظ شیرازی
۵۴۴	بابا شهاب الدین بیر جندی	۵۲۶	خواجه محمد درویش
۵۴۴	حضرت خواجه کلان	۵۲۷	خواجه محمد پارسا
۵۴۴	علی بن الحسین الواعظ الکاشفی	۵۲۸	خواجه علاء الدین غجدوانی
۵۴۵	حضرت خواجه یعقوب چرخي	۵۳۰	خواجه علاء الدین عطار
۵۴۵	حضرت ناصر الدین خواجه عبد الله احرار	۵۳۰	حضرت حسن عطار
۵۴۷	خواجه محمد عبد الله	۵۳۱	حضرت یوسف عطار

۵۴۷	خواجه محمد یحیی	۵۵۹	خواجه هاشم و خواجه صالح
۵۴۸	خواجه عبد الهادی بن خواجه عبد الله	۵۵۹	خواجه خواجگی امکنکی نقشبندی
۵۴۹	خواجه خاوند محمود	۵۶۱	حضرت باقی بالله
۵۴۹	خواجه عبد الحق	۵۶۲	خواجه عبد الله
۵۴۹	خواجه عبد العلیم	۵۶۳	خواجه عبد الله المعروف به خواجه خرد
۵۵۰	خواجه عبد الشّهد	۵۶۳	حضرت خواجه تاج الدّین سنبهلی
۵۵۰	مولانا اسمعیل عرب		خواجه حسام الدّین ابرار
۵۵۱	خلفای عالی قدر خواجه عبد الله احرار	۵۶۴	
۵۵۲	مولانا قاسم	۵۶۵	شیخ الهداد
۵۵۲	میر عبد الاول	۵۶۵	شیخ عبد الواحد اجودهنی
۵۵۳	مولانا جعفر	۵۶۶	حضرت شیخ احمد کابلی سرهندی
۵۵۳	مولانا برهان الدّین جیلانی		مجدّد الف ثانی
۵۵۴	مولانا لطف الله جیلانی	۵۶۸	حضرت شیخ محمد صادق
۵۵۴	مولانا شیخ خداوند	۵۶۹	حضرت شاه یحیی سهرندی
۵۵۵	مولانا ابو سعید	۵۶۹	حضرت شیخ محمد سعید
۵۵۵	مولانا سلطان	۵۶۹	حضرت فرخ شاه
۵۵۵	مولانا محمد قاضی	۵۷۰	شیخ محمد بایزید سهانپوری
۵۵۶	مولانا خواجه علی تاشکندی	۵۷۰	حضرت شاه غلام محمد
۵۵۶	شیخ حبیب تاجر تاشکندی	۵۷۲	شاه عبد الاحد ثانی
۵۵۶	مولانا نور الدّین تاشکندی	۵۷۲	حضرت سعد الله
۵۵۷	مولانا زاده اتراری	۵۷۳	خواجه میر درد
۵۵۷	مولانا ناصر الدّین اتراری	۵۷۳	حضرت شیخ محمد عابد
۵۵۷	مولانا عبد الرحمن	۵۷۴	حضرت سیّد میر جان طباطبا
۵۵۸	حضرت خواجه دیوانه	۵۷۴	شیخ محمد معصوم
۵۵۸	مولانا اسمعیل استردانی	۵۷۵	حضرت محمد نقشبند
۵۵۸	حضرت شیخ خاوند ظهور		

۵۷۵	شیخ عبد اللہ	۵۹۲	مولانا عبد الواحد لاہوری
۵۷۵	حضرت مغلو شاہ	۵۹۲	مولانا امان اللہ
۵۷۶	حضرت شاہ زبیر	۵۹۲	شیخ عبد الحی
۵۷۷	حضرت شیخ محمد صدیق	۵۹۲	شیخ محب اللہ مانکپوری
۵۷۷	حضرت شاہ مقیم	۵۹۳	میر محمد خان
۵۷۸	خلیفہ ابراہیم	۵۹۳	شیخ غلام محمد
۵۷۹	حضرت شاہ روشن	۵۹۳	شیخ پیر محمد جنیدی
۵۸۰	شاہ قطب الدین محمد اشرف الحسین	۵۹۴	شیخ عبد الوہاب نقشبندی لاہوری
۵۸۰	مرزا عطاء اللہ	۵۹۴	حضرت شیخ آدم بنوری
۵۸۰	صوفی سالم کابلی	۵۹۶	شاہ سلطان بلیا و شاہ مظفر اودھی
۵۸۰	حضرت سیف الدین	۵۹۶	شیخ مسعود
۵۸۱	حضرت سید نور محمد	۵۹۶	حضرت میر سید علیم اللہ
۵۸۲	محمد بداؤنی	۵۹۹	حضرت محمود خان افغان
۵۸۲	اخوند ملا موسیٰ	۶۰۰	محمد خان ترین
۵۸۲	حضرت شاہ نظام الدین	۶۰۰	حضرت سید آیت اللہ و سید محمد
۵۸۳	حضرت مرزا جان جانان		ہدی و سید انو حنیفہ و سید محمد
۵۸۷	حضرت ملا عبد السلام	۶۰۱	میان شاہ لعل
۵۸۷	شیخ ناصر علی شاعر	۶۰۱	حضرت مولوی فیض اللہ
۵۸۸	حضرت میر نعمان	۶۰۱	عبد اللہ خان
۵۸۹	حضرت میر محمد ہاشم	۶۰۲	حضرت شاہ عبد الکریم
۵۸۹	حضرت سید شاہ زین الدین	۶۰۲	شاہ تات شاہ آبادی
۵۹۰	حضرت شیخ بدیع الدین سہارنپوری	۶۰۲	حضرت مولوی عبد السلام
۵۹۱	شیخ محمد طاہر	۶۰۳	حضرت سید شاہ امید علی
۵۹۱	حضرت شیخ حمید بنگالی	۶۰۴	حضرت شیخ عبد النبی سنام چوراسی
۵۹۱	حضرت شیخ نور محمد	۶۰۶	حضرت شیخ بایزید قصوری
۵۹۲	شیخ کریم الدین بابا حسن ابدالی	۶۰۶	شاہ عبد اللہ کوهانی

۶۰۷	حضرت شاه بازید الله هو	۶۲۲	مولانا لطف الله
۶۰۸	حضرت سید عبد الله	۶۲۲	مولانا ولی میانگی
۶۰۸	حضرت میر ابو العلی اکبر آبادی	۶۲۳	مولانا پاینده قلہتی
۶۱۰	سید مربی	۶۲۳	مرزا شاه نقشبندی
۶۱۱	حضرت شیخ محمد صالح	۶۲۳	شیخ قصاب
۶۱۲	حضرت سید برکت الله	۶۲۴	خواجہ جویباری
۶۱۳	سید آل محمد و میر سید نجات الله	۶۲۴	خواجہ کلان
۶۱۴	حضرت شاه حمزہ	۶۲۴	مولانا خرد دیوانہ
۶۱۴	حضرت سید آل احمد	۶۲۵	ملا دولت صحاف
۶۱۵	حضرت سید احمد شاه	۶۲۵	خواجہ کلان خواجہ دھیدی
۶۱۵	حضرت شاه فرہاد	۶۲۵	خواجہ کلان
۶۱۵	حضرت مولوی برہان الدین	۶۲۶	حضرت خواجہ اسحاق
۶۱۶	حضرت شاه منعم	۶۲۷	مولانا اسمعیل
۶۱۶	شاه قطب الدین	۶۲۷	حضرت شیخ درویش عزیزان
۶۱۶	حضرت مولوی حسن رضا	۶۲۸	بابا شاه سعید پلنگ پوش
۶۱۷	شاه پارسا	۶۳۰	حضرت بابا شاه مسافر
۶۱۷	حضرت شاه وجہ الله	۶۳۱	حضرت شاه محمود
۶۱۸	شاه حسن علی	۶۳۲	حضرت حاجی نصرت
۶۱۸	شاه حیات	۶۳۳	حضرت قاضی ادريس سامانی
۶۱۸	حضرت مرزا گھسیتا	۶۳۳	حضرت مولوی خیر الدین
۶۱۹	حضرت شاه مقیم	۶۳۴	مولوی عزیز الله بن ملا محمد ولی
۶۱۹	حضرت میر سید جلال رضوی	۶۳۵	حضرت عبد الحکیم
	الدهلی البخاری	۶۳۵	حضرت جلال خان رھیلہ ثم الکجراتی
	سید محمد قایم	۶۳۵	حضرت غلام رسول گجراتی
۶۲۱	مولانا خواجگی احمد بن جلال الدین		شعبہ سیوم: در بیان مجملی از احوال
۶۲۲	حضرت احمد خواجہ بہاء الدین محمد		بزرگان شطاریہ.

۶۵۸	شیخ سراج محمد	۶۳۶	شیخ عبد الله شطّار
۶۵۹	میر تاج الدّین علی جلال بخاری	۶۳۷	شیخ محمد اعلا بنگالی
۶۶۰	حضرت شیخ بهیکه	۶۳۸	شیخ ابو الفتح هدايت الله سرمست
۶۶۰	میر سیّد محمود محقق	۶۳۹	میر سیّد علی بن قوام
۶۶۱	شیخ ودود الله بن شیخ معروف صدیقی	۶۴۳	حضرت شیخ مبارك بالا دست
۶۶۱	شیخ احمد متوکل	۶۴۴	حضرت شیخ اله بخش گنج بخش
۶۶۲	شیخ ضیاء الله		گره مکتبسیری
۶۶۲	شیخ جلال الدّین بن طیب	۶۴۵	حضرت موسی عاشقان بهرائچی
۶۶۲	حضرت شیخ دولت	۶۴۵	حضرت شیخ حاجی شطّاری
۶۶۳	حضرت شیخ بدّهن شطّاری	۶۴۵	حضرت دوست محمد شاه دوسی
۶۶۴	حضرت شیخ یوسف چریا کوتی	۶۴۶	شاه محمد حسین
۶۶۴	حضرت سیّد سلطان	۶۴۷	حضرت شیخ حاجی محمد ابن محمد
۶۶۴	حضرت شیخ داؤد شطّاری		عیسلی
۶۶۵	شیخ علی شیر بنگالی	۶۴۸	حضرت شیخ مبارك خیر محمدی
۶۶۶	شیخ ولی محمد خان شیخ لشکر محمد عارف	۶۴۸	حضرت شاه سیّد ظفر علی
۶۶۶	شیخ حمید بن لار	۶۵۰	حضرت شیخ ظهور حاجی حمید
۶۶۷	سراجی سیّد مصطفی	۶۵۲	حضرت فرید الدّین احمد
۶۶۷	شیخ ظهور الدّین محمد بن جلال گجراتی	۶۵۳	حضرت شیخ محمد غوث گوالیاری
۶۶۷	شیخ میان عطا	۶۵۵	شیخ نور الدّین ضیاء الله
۶۶۸	شیخ الله بخش	۶۵۵	شیخ حمزه بن شیخ سدید قریشی
۶۶۸	حضرت شیخ خواجه عالم	۶۵۵	شیخ بدّه عبد الله
۶۶۹	حضرت شیخ جی	۶۵۶	شیخ عبد اللطیف بن شیخ نور محمد
۶۷۱	حضرت شیخ نور محمد خلیل		احمد آبادی
۶۷۲	حضرت شیخ جلال واصل	۶۵۶	شیخ صالح حافظ
۶۷۲	حضرت سیّد شاه مراد	۶۵۷	حضرت شاه نصر الله
۶۷۳	شیخ کمال بن ابراهیم بن شیخ جمال	۶۵۸	شیخ ما کهو

۶۹۰	حضرت شیخ اولیاء	۶۷۳	شیخ برهان شطاری برهانپوری
۶۹۰	حضرت شیخ ابویزید	۶۷۳	سید پیر
۶۹۰	شیخ عبد الرحیم	۶۷۴	شیخ مرتضی
۶۹۱	شیخ محمود بن عبد الله گجراتی	۶۷۴	حضرت شیخ وجیه الدین گجراتی
۶۹۱	شیخ فتح الله	۶۷۷	حضرت شیخ عبد الله
۶۹۲	تاج العاشقین	۶۷۷	شیخ کمال محمد عباسی
۶۹۲	شیخ عیسی بن قاسم سندهی	۶۷۸	ملا موهن بهاری
۶۹۴	حضرت شیخ بالو سندهی محرور	۶۷۹	شیخ مبارک صدیقی محمد اشرف
۶۹۴	شیخ عبد الستار		شطاری لاهوری
۶۹۴	حضرت شیخ محمد استفتاح	۶۷۹	حضرت مولوی محمد صالح
۶۹۵	شعبه چهارم: مجملی در احوال شیخ بدیع الدین قطب المدار	۶۸۰	میر سید غلام محمد
		۶۸۰	شیخ صدر الدین ذا کر
۶۹۶	حضرت سلطان بدیع الدین شاه مدار	۶۸۱	حضرت شیخ احمد بن جلال
۷۰۲	حضرت قاضی محمود شاه کنتوری	۶۸۲	شیخ محمد حسن
۷۰۴	حضرت میتھی مدار	۶۸۲	حضرت شیخ شمس الدین
۷۰۶	حضرت شیخ طه مداری	۶۸۳	حضرت شیخ صدیق
۷۰۶	حضرت شیخ حمید	۶۸۳	شیخ ولی محمد بن شیخ راجی
۷۰۷	حضرت شیخ قطب عالم	۶۸۳	حضرت شیخ امان الله
۷۰۷	شاه محمود کنتوری	۶۸۴	حضرت شیخ عبد اللطف بن ملک
۷۰۷	حضرت شیخ ثابت مداری		شاه
۷۰۸	حضرت شیخ حمید بن شیخ جلال بن شیخ ثابت	۶۸۵	حضرت شیخ محمد جیو برهنه سر
		۶۸۶	حضرت شیخ حسن
۷۰۹	حضرت شاه احد علی	۶۸۶	حضرت شیخ محمد معروف به غوثی
۷۰۹	حضرت شاه عطا الله بن محمد شریف	۶۸۷	حضرت شیخ لشکر محمد عارف
۷۱۰	حضرت شاه میان	۶۸۹	حضرت شیخ ابراهیم قاری شطاری
۷۱۰	حضرت مولوی امین الدین	۶۸۹	قاضی محمود

۷۲۳	حضرت شاه بولن ابدال	۷۱۱	سیّد احمد
۷۲۴	حضرت شیخ پیاره	۷۱۲	حضرت شاه حسین
۷۲۵	حضرت شیخ کمال الدّین بن سلیمان	۷۱۳	حضرت قاضی شهاب الدّین قدوائی
۷۲۵	شیخ دولت گجراتی	۷۱۴	حضرت قاضی مظهر
۷۲۵	حضرت شیخ فخر الدّین	۷۱۵	سیّد جلال الدّین
۷۲۷	حضرت شیخ دانیال	۷۱۶	حضرت شیخ کرم الله
۷۲۷	شیخ حسین معمر بلخی	۷۱۶	حضرت شیخ داؤد صلاح مدارى
۷۲۸	حضرت خاجه مقرى مدارى	۷۱۸	حضرت حسین شاه
۷۲۸	شیخ فخر الدّین مدارى	۷۱۸	حضرت شمس بنى
۷۲۹	شیخ جلال الدّین سارجى	۷۱۸	حضرت سیّد خاصه
۷۳۰	نهر پنجم: مجملی در احوال خواجه ویس قرنى و دیگر اولیا او.	۷۱۹	حضرت سیّد راجى دهلوی
۷۳۰	خواجه ویس قرنى	۷۱۹	حضرت شاه الا
۷۳۱	حضرت خواجه اویس قرنى	۷۱۹	حضرت شیخ محمد جنید بداؤنى
۷۳۳	خواجه محمد بن علی حکیم الترمذی	۷۲۰	مولانا حسام الدّین سلامتی
۷۳۴	حضرت ابو بکر وراق	۷۲۰	سیّد محمد طاهر
۷۳۴	خواجه ابو علی جرجانى	۷۲۰	حضرت شیخ مظهر قدس سرّه
۷۳۴	شیخ یحییٰ بن معاذ رازى	۷۲۱	شیخ شمس ثانى
۷۳۴	نامقى الجامى	۷۲۱	سیّد صدر الدّین نامور
۷۳۵	شیخ ابو طاهر گرد	۷۲۱	میر سیّد صدر جهان
۷۳۶	حضرت شیخ زین الدّین ابو بکر تایبادى	۷۲۲	حضرت شیخ آدم
۷۳۶	مولانا محمد ساغرى	۷۲۲	شیخ فرید
۷۳۶	حضرت شیخ داؤد	۷۲۲	شیخ محمد
۷۳۷	شیخ عبد الله کهنواس	۷۲۳	پولادى
			حضرت شیخ الیاس
			حضرت حاجى سلیمان
			حضرت قاضى عبد الملك

۷۵۲	میان ابراہیم خان	۷۳۷	شیخ علی افغان
۷۵۳	میان سعید خان	۷۳۷	سیّد احمد افغان
۷۵۳	حضرت مولوی وجیہ موہانی	۷۳۸	حضرت شیخ محمد بن عبد الملک
۷۵۴	حضرت شاہ عبد الجلیل		قاری
۷۵۸	حضرت حسن صاف	۷۳۹	حضرت شیخ محمد بن شیخ ابو
۷۶۱	شیخ نور اللہ		الحسن بہکھری
۷۶۲	حضرت سیّد جلال	۷۴۰	شیخ علاء الدین بن شیخ نور الدین
۷۶۳	حضرت میر سیّد حامد		اجودھنی
۷۶۴	حضرت میر سیّد شمس الدین	۷۴۰	سیّد سلطان بھرائچی
۷۶۵	حضرت میر طاہر تیز رو	۷۴۰	حضرت مولانا جلال الدین ابو یزید
۷۶۶	حضرت شیخ سعد اللہ لاہوری		نورانی
۷۶۷	حضرت حاجی شیخ سیّد محمد	۷۴۱	شیخ جلا الدین ابو سعید نورانی
	ملتان	۷۴۱	مولوی طفیل علی
۷۶۸	شیخ نور اللہ	۷۴۱	سیّد ابراہیم
۷۶۹	حضرت شاہ عبد الرحمن چشتی	۷۴۲	حضرت شاہ افضل خدانما
۷۷۳	خلفای شاہ عبد الرحمن چشتی	۷۴۲	حضرت میان الہ داد
۷۷۴	شیخ ولی محمد اندال	۷۴۳	شیخ جنید غازی پوری
۷۷۴	حضرت شیخ فرید الدین	۷۴۵	ولی اللہ شاہ عبد اللہ
۷۷۴	شیخ عبد الرسول	۷۴۵	حضرت شیخ عبد الرّب
۷۷۴	شیخ محمد فاضل	۷۴۶	میر سیّد عبد الجلیل
۷۷۴	شیخ خان محمد	۷۴۸	شیخ امجد دہلوی
۷۷۵	حضرت شاہ فاضل	۷۴۸	سیّد غلام مرتضیٰ
۷۷۶	شاہ عبد الرحمن	۷۴۸	حضرت شاہ معصوم
۷۷۷	نظام الدین امیتھی	۷۴۹	میر سیّد حسن رسولنما
۷۷۷	حافظ محمد فاضل	۷۵۲	سیّد شاہ ہاشم
۷۷۸	غلام حسین	۷۵۲	سلطان محمد کرمانی

۷۸۶	حضرت خضر ابدال	۷۸۲	حضرت محمد رضا
۷۸۶	شاه عبد الخالق سرساوی	۷۸۳	حضرت شاه خیالی
۷۸۷	شاه بی پروا	۷۸۵	حضرت شاه مرزا برهان

پیش گفتار

مایه کمال بهجت و شادمانی است که جلد دوم تذکره بحر زخار با همکاری مرکز تحقیقات فارسی دانشگاه اسلامی علیگر (هند) و رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در دهلی نوبه چاپ می رسد. بی شك بدون حمایت و كمك جناب آقای علی فولادی رایزن محترم فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هند چاپ جلد دوم این کتاب امکان پذیر نبود. از این که ایشان با طیب خاطر و علاقه مندی بسیار این زحمت را قبول فرمودند، سپاسگزاریم. این همکاری نه فقط نشانه کرم ذات و علوفطرت ایشان، بلکه شاهد بارز عشق و علاقه آن جناب به حفظ مآثر ادبی و میراث مکتوب مشترک هند و ایران است که ما را امیدوار میسازد در آتی نیز چنین همکاری ها و پروژه های مشترک را در انجام وظیفه مان که غیر از استحکام و گسترش و ترویج زبان فارسی چیزی دیگر نیست، به اجرا در آوریم.

بحر زخار تالیف شیخ وجیه الدین اشرف اودهی تذکره ای مبسوط و دامنه دار و بسیار ارزشمند صوفیا و عرفا است که در قرن سیزدهم هجری / هجدهم میلادی در هند برشته تحریر در آمد. بحر زخار مشتمل بر هشت "لجه" می باشد. لجه اول، دوم و سوم با يك مقدمه مفصل از مصحح در جلد اول بحر زخار در سال ۲۰۱۲ با همکاری مرکز تحقیقات فارسی و رایزنی فرهنگی ایران بچاپ رسید. جلد دوم که پیش نظر دارید مشتمل بر دو لجه بعدی یعنی لجه چهارم و پنجم است. لجه چهارم منقسم است بر چهار نهر و هر يك از آن برای تذکره یکی از سلاسل معروف صوفیا مانند چشتیه، قادریه، سهروردیه، فردوسیة مختص است.

نهر اول:

در احوال خواجه معروف کرخی و مریدان و منتسبان ایشان هست. مثلاً

خواجه معروف کرخی ، خواجه سرّی سقطی مرید معروف کرخی ، خیر نساج مرید سرّی سقطی ، خواجه سمنون ، جنید بغدادی مرید و خواهرزاده سرّی سقطی ، خواجه ابو سعید خراز شاگرد جنید بغدادی ، خواجه رویم ، شیخ ابو الوفا و غیره .

نهر دوّم:

در احوال عبد القادر گیلانی و اولاد احفاد ایشان و خلفا و دیگر منتسبان مانند: شیخ عبد القادر گیلانی خلیفه شیخ ابو الوفا، شیخ سیف الدّین خلف و خلیفه عبد القادر گیلانی ، حضرت تاج الدّین ابوبکر عبد الرزاق خلف اصغر و خلیفه برتر شیخ عبد القادر گیلانی و غیره.

نهر سوّم:

درین نهر مؤلف احوال بزرگان سلسله سهروردیه را بیان کرده است که از حضرت شیخ ضیاء الدّین ابو نجیب سهروردی شروع شد. اسامی بعضی از آنها که ذکرشان درین نهر آمده است بقرار زیر است:

شیخ نجیب الدّین سهروردی، شیخ حسن بلغاری مرید شیخ نجیب، شیخ رکن الدّین، شیخ صفی الدّین اردبیلی، سیّد بدرالدّین خلف و خلیفه سیّد صفی الدّین اردبیلی، شیخ اوحد الدّین کرمانی، شیخ بهاء الدّین متقی و غیره.

نهر چهارم:

درین نهر احوال بزرگان سلسله فردوسیّه آمده است که مبدأ این سلسله حضرت نجم الدّین کبری است. اسامی بعضی از آنها درج ذیل است:

نجم الدّین کبری، بهاء الدّین ولد سیّد برهان الدّین محقق، شیخ مجد الدّین بغدادی، شیخ سعد الدّین حمویه ، سیف الدّین باخرزی، بابا کمال جندی، شیخ فریدالدّین عطار، حضرت سیّد هزبرالدّین و غیره.

لجّه پنجم:

مؤلف لجّه پنجم را در پنج نهر تقسیم کرده است:

نهر اوّل:

درین نهر شرح احوال اولیای مغرب زمین از هر سلسله و بعضی از تابعان ایشان

آمده است مثلاً شیخ اسرافیل، ذوالنون مصری، سهیل بن عبد الله تستری، حضرت میمون، ابراهیم بن داؤد و غیره.

نهر دوم:

در احوال سلسله قلندریه است. مبدأ این سلسله حضرت شیخ عبدالعزیز مکی هستند. اسامی بعضی از آنها درج ذیل هست:

حضرت شاه خضر رومی مرید حضرت عبدالعزیز مکی، شاه نجم الدین قلندر خلیفه شاه خضر رومی، شمس الدین قلندر مرید نجم الدین، قطب الدین قلندر جونپوری، شاه شکر الله و غیره.

نهر سوم:

برای احوال شهدا مختص است مانند حضرت سالار مسعود، حضرت سکندر دیوانه، سید حسین خنگ سوار، سید معروف شهید، حسان شهید، سلطان محمود، سید حسینی و غیره.

نهر چهارم:

مؤلف نهر چهارم را مجدداً در چهار شعبه تقسیم کرده است و در تحت هر شعبه بزرگان يك سلسله مخصوص را جا داده است، مثلاً:

شعبه اول: در بیان احوال سلطان العارفین بایزید بسطامی که مبدأ سلسله طیفوریه هستند و اولیای دیگر که به وساطت این سلسله به دوست حقیقی واصل و ملحق شده اند. اسامی بعضی از آنها که تحت این شعبه آمده است درج ذیل است:

بایزید بسطامی، خواجه عبد الله داستانی، مرید و برادرزاده بایزید، ابوالحسن خرقانی، شیخ ابوالقاسم گرگانی و غیره که سر سلسله صوفیان بوده.

شعبه دوم: در احوال خواجه بهاء الدین نقشبند، حافظ شیرازی مرید و خلیفه خواجه بهاء الدین، خواجه درویش فرزند خواجه بهاء الدین، خواجه محمدیار خلیفه خواجه بهاء الدین، نور الدین عبد الرحمن جامی مرید شیخ سعد الدین کاشغری و غیره است.

شعبه سوم: در بیان احوال بزرگان شطاریه هست. با ذکر احوال بزرگان شطاریه مانند شیخ عبد الله شطار مرید و خلیفه شیخ محمد عارف طیفور، شیخ محمد اعلا بنگالی اعظم خلیفه شیخ عبد الله شطار، شیخ ابوالفتح هدایت الله و غیره.

شعبه چهارم: در بیان احوال شیخ بدیع الدین قطب المدار و خلفا و متابعان ایشان هست، مانند:

قاضی محمود کنتوری خلیفه اکبر شاه مدار، حضرت میتھی مدار و غیره.

نهر پنجم: این آخرین نهر لجه پنجم هست و مختص است برای بیان احوال او ایس قرنی و دیگر اولیا که بدین مشرب مشرف بوده اند، مانند:

خواجه محمد بن علی الحکیم الترمذی، خواجه ابو علی جرجانی مرید خواجه محمد ابوبکر وراق، شیخ یحیی بن معاذ رازی.

امیدوار است با یاری خداوند متعال سه لجه آخر بحر زخار همراه با فهرست الفبایی / اماکن / و اعلام و غیره از هر سه جلد بزودی در دست استادان و دوستداران زبان و ادب فارسی قرار خواهد گرفت.

.....

نسخه های خطی بحر زخار:

طبق اطلاع نویسنده فقط پنج نسخه بحر زخار در کتابخانه های مختلف هند و خارج از هند موجود می باشد اما بیشتر از آنها ناقص هستند. خوشبختانه نسخه ای که در کتابخانه آزاد تحت شماره ۲۵۶، ۲۵۷ وجود دارد نسبت به نسخه های دیگر کامل تر است و فقط دو برگ اخیر ضایع شده است. اما طبق اطلاعات فهرست که در ابتدای نسخه داده شده است پایان کتاب بر ذکر احوال امره اصفهانی می شود و ذکر امره اصفهانی درین نسخه وجود دارد.

نسخه های بحر زخار که در دست داریم درج ذیل هست:

۱. نسخه کتابخانه آزاد، دانشگاه اسلامی علیگره:

مشخصات نسخه: النصف اول:

شماره نسخه : ۲۵۶، فارسیه اخبار، یونیورسیتی کلکشن

کل اوراق : ۷۸۹

سطر فی صفحه :	۱۳
خط :	نستعلیق، خیلی خوش
اندازه صفحات :	۱۰.۵ X ۸.۵
سنه استنساخ :	۱۲۹۳ هـ یا ۱۳۰۸ هـ
مشخصات: النصف الثانی:	
شماره نسخه :	۲۵۷، فارسیه اخبار، یونیورسیتی کلکشن
کل اوراق :	۶۴۶
سطر فی صفحه :	۱۳
خط :	نستعلیق، خیلی خوش
اندازه صفحات :	۱۰.۵ X ۸.۵

این نسخه مولانا آزاد از دو حیث دارای اهمیت و ارزش خاصی است. اول اینکه تاریخ استنساخ این نسخه در ابتدای متن یافته می شود "استکتب فی ۱۳۰۸ هجریه مقدسه" و از روی این عبارت تاریخ استنساخ را ۱۳۰۸ هـ فرض کرد اما در پایان فهرست نصف ثانی بدست کاتب نوشته شده "تمام شد کتابت فهرست هذا در ۱۲۳۹ هـ." بنابراین می توانیم حدس بزنیم که کتابت نسخه در سال ۱۲۹۳ هـ آغاز شده و در سال ۱۳۰۸ هـ پایان رسید. هر دو جلد این نسخه فهرست طولانی اسامی عرفا و صوفیا را دارا می باشد و تراجم آنها با همین ترتیب درین نسخه یافته می شود. نسخه کتابخانه آزاد با این عبارت شروع می شود: "حمد بیحد قدیمی را که از مینای وحدت باده الست... و با این عبارت پایان می رسد: موج احوال آن روح مولی عالم روحانی حضرت امیر اصفهانی..... عصابه خود را بگرفت

۲. نسخه مولانا آزاد (سبحان الله کلکشن)

مشخصات نسخه:	
شماره نسخه :	۹۲۰/۳۰، سیرت فارسی سبحان
الله کلکشن	
کل اوراق :	۲۲۰
سطر فی صفحه :	۲۸

خط : نستعلیق خوش، خوانا

اندازه صفحات : ۱۰.۵ x ۵.۵ x ۱۳.۸

سنه استنساخ : ندارد

این نسخه مولانا آزاد ناقص الآخر است و مشتمل است بر اولین سه لجه و قسمتی از لجه چهارم. فهرست ندارد، ابتدایش از حمد بیحد قدیمی می شود و به ذکر احوال حاجی نوشه که ذکرش در نهم دوم لجه چهارم آمده پایان می رسد.

۳. نسخه آصفیه، حیدرآباد

مشخصات نسخه:

شماره نسخه : ۲۳۸

کل اوراق : ۱۸۴۳

سطرفی صفحه : ۱۷

خط : نستعلیق، خوانا

سنه استنساخ : ندارد

نسخه آصفیه ناقص الطرفین و از آغاز و انجام افتاده است و مشتمل بر اولین پنج لجه و قسمتی از لجه ششم است. ابتداءش از احوال خدیجه الکبری که در لجه اول آمده می شود و با ذکر ادیب کندی که ذکرش در لجه ششم به ترتیب الفبائی شده است پایان می رسد. بر صفحه اول شماره صفحه ۱۰۱ داده شده است. ازین معلوم می شود که در ابتدای این نسخه فهرست داده شده بود که حالا با مرور زمان از دست رفته چرا که حصه متن زیاد ضایع نشده است.

۵. نسخه کتابخانه مختار اشرف، کچهوچه

مشخصات نسخه:

شماره نسخه : ندارد

کل اوراق : ۲۹۴

سطرفی صفحه : ۱۴

خط : نستعلیق خوش، خوانا

اندازه صفحات : 10 x 25

سنه استنساخ : ندارد

۵. نسخه موزه برطانیه، لندن

مشخصات نسخه:

شماره نسخه : or 1848

کل اوراق : ۵۹۵

سطر فی صفحه : ۱۷

خط : نستعلیق

اندازه صفحات : 12.5 x 7.5

سنه استنساخ : حدود ۱۸۵۰ء

این نسخه هم ناقص الآخر است و اولین سه لجه و قسمتی از لجه چهارم را دارا می باشد. ولی ازین حیث دارای اهمیت است که قریب تر با دوره مولف هست. در ابتداءش فهرست اسامی داده شده است که مشتمل است بر ۷ ورق، بعداً لجه اول تا سوم مکمل و قسمتی از لجه چهارم را دارد که با ذکر صوفیای سلاسل قادریه پایان می رسد.

در آخر وظیفه خود میدانم که از همه دوستان و همکاران خود که بدون حمایت و تشویق ایشان، مخصوصاً بدون کمک آقای دکتر محمد احتشام الدین، اسیستنت پروفیسور مرکز تحقیقات فارسی، چاپ جلد حاضر امکان پذیر نبود، صمیمانه سپاسگزاری بنمایم. از مسئولین کتابخانه مختار اشرف کچهوچه که نسخه بحر زخار را بما مرحمت فرمودند نیز تشکر ویژه می نمایم. هم چنین برای دوست نوجوان و دانشمند نوباوه بوستان عرفان، دکتر سراج اجملی، استاد یار بخش اردو، که نسخه کچهوچه را برای ما فراهم نمودند تشکر و شادباش دارم. 'کرم کردی الهی زنده باشی'.

آذر میدخت صفوی

نشانه های اختصاری

- ا: برای نسخه کتابخانه مولانا آزاد، (ذخیره یونیورستی) دانشگاه
اسلامی علیگر-هند
- ب: برای نسخه کتابخانه مولانا آزاد، (ذخیره سبحان الله) دانشگاه
اسلامی علیگر-هند
- ج: برای نسخه کتابخانه آصفیه، حیدرآباد-هند
- د: برای نسخه کتابخانه مختار اشرف، کچهوچه-هند

لجّه چهارم

مجملی^۱ در احوال حضرت خواجه معروف کرخی منسوب خانواده ایشان،
درین لجّه چهار نهر اند:

نهر اوّل مجملی^۲ در احوال خواجه معروف کرخی قدّس سرّه^۳.

موج احوال آن ملک المشایخ روحانی، آن سلطان طوایف سبحانی، آن
آب زلال تشنه کامان وادی محبّت و^۴ اجلال، آن به طایفه واصلین عین وصال، آن
ممدوح^۵ عالم چرخ، قطب ارشاد خواجه معروف کرخی، کنیت او ابو محفوظ و
نام پدرش فیروز، بعضی معروف بن علی گفته اند، از قدمای مشایخ کبار استاد
خواجه سرّی سقطی و غیره، پیشوای اولیای هفت خانواده بود، مقدم طریقت و
متقدّم طوایف و مخصوص به انواع لطائف و خلاصه عارفان عهد^۶، و کرامت^۷ و
ریاضات بسیار داشت، در مقام انسیت و شوق به غایت بوده است که نظیری نداشت.
صاحب نفحات گوید پدر او موالی^۸ امام علی موسی رضا بود. شیخ فرید
عطار فرماید، مادر و پدرش ترسا بودند، او را به معلّم فرستادند، استاد گفت بگو الله
سه است، او گفت الله يك است، استاد نزد خواجه بگریخت در خدمت امام
موسى علی رضا رفت، مسلمان شد و ریاضات نمود و تربیتها یافت و به خرقة امام
مشرّف شد. مادر و پدرش نیز بر دست او اسلام آوردند. پس وی به خواجه طائی
پیوست، اخذ فواید نمود و ریاضات چندان کشید و آن قدر در صدق قدم زد که
مشار الیه قوم شد و عالمی به وی تولا نمود.

د.۳: 'قدس سرّه' ندارد

ج.۶: 'بلند'

د.۲: نهر اوّل 'مجمع'

ج.۵: 'مخدوم' عالم

ج.۸: 'مولی' امام علی

د.۱: 'مجمع' در احوال

د.۴: 'محب را' جلال

د.۷: 'کرامات' و ریاضات

روزی بر دجله جماعه^۱ اوباشان رسیدند، اصحاب شیخ گفتند دعا کن این همه غرق شوند که فساد به دنیا^۲ نباشد، خواجه فرمود دست بردارید، گفت الهی چنانکه ایشان را عیش^۳ در دنیا عنایت کرده ای در آخرت هم عطا کن. اصحاب گفتند این چه دعاست؟ فرمود، تأمل کنید تا معلوم شود، چون آن جماعت خواجه را دیدند رباب شکستند و شراب ریختند و به پای خواجه افتادند توبه کردند. وی را بس کمالات عالی اند، این مختصر گنجایش آن نیافت، در دو صد هجری وفات یافت، قبر در بغداد.

موج احوال آن فخر خاندان^۴ ملکوت، آن باعث نازش سیاحان لاهوت، آن نقطه پرکاری تقوی، قطب عالم **خواجه سرّی بن مفلس سقطی**، از طبقه اولی بود، کنیت او ابوالحسن است، امام اهل تصوّف بود، اول کسی که در بغداد سخن حقایق و تصوّف گفت او شد، مرید خواجه معروف کرخیست، خواجه حبیب راعی و خواجه حارث محاسبی و خواجه بشرحافی را دیده بود، خال و پیر خواجه جنید بغدادیست. در تذکرة الاولیا نویسد: اول او سقط فروشی کرده،^۵ یکبار آتش در بغداد افتاد، آنرا گفتند دوکان تو هم بسوخت، فرمود من فارغ شدم، چون نیک نگاه کرد نسوخته بود، چون چنان دید هرچه داشت به درویشان داد و طریقه تصوّف برگرفت^۶ و از تربیت خواجه معروف به ریاضت شاقّه در آمد، چنانچه چهل سال نفس او کرده نان و غسل خواست و نداد و عابد چنان بود که خواجه جنید گفتی، هیچ کس را در عبادت زیاده^۷ از سرّی نیافتم، نود و هشت سال پهلوی به زمین نهاد،^۸ مگر به بیماری مرگ، با این همه^۹ روز چند کُرت آئینه می دید که از بی نیازی حق تعالی و شامت گناه روی من سیاه نشده باشد. وی شبی یعقوب علیه السلام را به خواب دید، گفت، یا رسول الله! این چه شور در عالم انداخته ای؟ چون ترا از حضرت خدا محبّت کمال است، سخن یوسف علیه السلام بباد ده، پس ندا رسید

ج. ۱: 'جماعی'	د. ۲: فساد 'دنیا' نباشد	ج. ۳: 'عیش ایشان' د: 'عیش' ندارد
ج. ۴: فخر 'عابدان'	د. ۵: 'کردی' یکبار	د. ۶: تصوّف 'کرامت'
ج. ۷: زیاده 'در عبادت'	د. ۸: 'بر نهاد'	د. ۹: همه 'هر' روز

یا سرّی دل نگهدار، پس یوسف علیه السلام را برو نمودند، سه شبانه روز بیهوش افتاده ماند، به روز شنبه وقت صبح سوّم ارمضان دو صد و پنجاه و سه هجری وفات یافت، قبر در بغداد.

موج احوال آن مهد نشین سیر سلوک، آن مرجع مشایخ و ملوک، آن معنی الفقیر لایحتاج، شیخ وقت خیر نساج،^۲ مرید سرّی سقطی است، از طبقهٔ ثانیه بود، کنیت او ابوالحسن و نامش محمد بن اسماعیل، اصل از سامره بود، در بغداد ماندی با ابوحمزه بغدادی صحبت داشت، استاد بسیار مشایخ است، در وعظ و عشق و صفا شأنی بزرگ داشت، خواجه شبلی و ابراهیم خواص در مجلس او توبه کردند، یک صد و بیست سال عمر یافت. شخصی را غلام گریخته بود او را از شبه گرفتار^۳ کرد و پارچه بافی آموخت، او این مقدمه را عتاب^۴ الهی دانسته، معصیت خود را عفو خواست، حق تعالی از آن خدشه و قید نجات بخشید. روزی پیرزنی کریاس^۵ خود را برای بافت^۶ داد و اجرتش را گفت به که سپارم؟ بر سر^۷ دجله نشسته بود، گفت، اگر من نباشم به این ماهیان بسیار به من خواهد رسید، آن هم چنان کرد، چون باز بر دجله آمد ماهیان آن تقد را بدو حاضر کردند. روز وفات عزرائیل به قبض روح او آمد^۸ گفت، ساعتی تأمل کن نوعی که توبه قبض روح من ماموری من برای ادای نماز مامورم، برخاست طهارت کرد، نماز ادا نمود، سپس قبض روحش شد در سه صد و بیست و دو هجری.

موج احوال آن متجلّی به شمع جمال، آن تشنهٔ آب زلال وصال، آن علیلان عشق را طب، **خواجه سمنون محب**، کنیت او ابوالحسن و به قولی ابوالقاسم از صحبت داران خواجه سرّیست، وی را مردم سمنون محب می گفتند و وی^۹ خود را کاذب می گفت، به مکه رفت، اعیان آنجا او را بر منبر کردند که وعظ گوید،

۳. الف: 'گرفتار' ندارد

۶. د: برای 'باف'

۹. ج: 'مردی' خود

۲. ج: 'خیر النساج'

۵. ج: 'کبر پاش'

۸. د: روح او 'آید'

۱. ج: 'سیوم' رمضان

۴. ج: 'عنایت' الهی

۷. د: 'بر دجله'

خلق را مستمع نیافت، روی به قنادیل کرد که با شما می گویم، از سخن وی قنادیل فی الحال بر یکدیگر آمدند و پاره شدند و یکبار در وعظ گفتن مرغ از هوا آمده بر دوش او نشست، پس به زمین افتاد، منقار و پر و بال چندان زد که خون از دهنش بر آمد و بمرد. او تقدّم محبّت بر معرفت کرده و دیگران برخلاف آنند^۱ به قولی، بعد خواجه جنید و به قولی حضور خواجه وفات کرد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مثبت حقیقت وحدت، آن مقتبس انوار حقیقت، آن معدن اسرار دقایق، آن مطلع انوار حقایق، آن قافله سالار ارباب تصوّف، آن امام اصحاب تعرّف، آن به علم معنی علم افراخته به اوستادی، سیّد الطایفه **خواجه جنید بغدادی**، ابوالقاسم کنیت و زجاج و خراج لقب دارد. پدرش آبگینه فروختی، اصلش از نهاوند و مولد و منشأ بغداد، مرید و خواهرزاده سُرّی سقطی است، با خواجه محمّد قصّاب صحبت داشت و مذهب سفیان ثوری بود و اکثر مشایخ مذهب داشتند و از ائمّه سادات این قوم است، اکثری ازین طایفه نسبت ارادت بدو دارند و در زمانه متأخرین چند سلاسل بدو می پیوند^۲ و لقبش سیّد الطایفه الهند آمد. شیخ الشیوخ عالم بود و امام ائمّه جهان، در فنون علم کامل و در معاملات و ریاضات و کلمات لطیف و اشارات عالی بر همه سبقت داشت، از اوّل تا آخر پسندیده و جمله طائفه بر امامت او متفق اند، او را طاؤس العلما و سلطان المحقّقین می گفتند و در عمر هفت سالگی با سُرّی به مکه رفته و در مسجد حرام چهار صد پیر جمع بودند و سخن در سکر می گذشت، در آن میان سخن جنید غالب آمد همه پسندیدند ویرا کمالات بس عالی اند، در دو صد و نود و هفت بسم الله الرحمن الرحیم گفته روحش به ملاء اعلی شتافت و در بغداد مدفون شد.

موج احوال آن صدر نشین محفل ارشاد، آن همدرس بعین^۳ استاد، آن موحد با اعزاز، **خواجه ابو سعید خراز**، وی خرز موزه می کرد و می کشاد گفتند چه کار می کنی؟ گفت به این کار مشغولی دارم تا که خواجه جنید مرا مشغول

۱. ج: 'آن اند' ۲. ج: می 'پیوندند' ۳. ج: 'یقین استاد'

گرداند به خدا، بغدادی اصل است، گویند ارادت از منصور طوسی داشت و با ذوالنون مصری و سرّی سقطی و عبد الله تستری و بشر حافی صحبت داشت و به قول شیخ عبد الله انصاری که خواجه ابوسعید خود اقرار شاگردی جنید می کرد مخصوص به کرامت و تربیت^۱ مریدان قبولیت تمام داشت و در طریقت مجتهد بود، مشایخ وی را نشان تصوّف می گفتند، در دو صد و هشتاد و شش وفات یافت.

موج احوال آن صاحب سیاحت بی حجب، آن عالم علوم بی کتب، آن هوای معانی را غنیم، قطب وقت خواجه محمد رویم اصلش از بغداد، از اجلّه مشایخ فقه بود، در مذهب متابعت داؤد اصفهانی داشت، وی خود را شاگرد جنید می نمود، شیخ فرید عطار نویسد که وی از اجلّه مشایخ است^۲، بر امامت و بزرگی او مردم را اتفاق است، مذهب صلح کل داشت، در ممالک کرامت خدیو بود و لطافت کلامش در توحید حجّت است، درین^۳ طایفه کمالاتش بس عالی در نفحات است، این مختصر گنجایش آن نیافت، به تاریخ دوازدهم شوال سنه سه صد و سه وفات یافت.

موج احوال آن منور جمال، آن معطر وصال، آن مورد الطاف لطیف حضرت خواجه عبد الله خفیف، صاحب سفینه الاولیا او را مرید حضرت رویم نویسد در مرآة الاسرار اثبات خرقه از رویم نموده مرید ابوطالب خراج بغدادی نوشته، شیخ المشایخ ملک شیخ الاسلام زمانه بود، در علوم صوری و معنوی مقتدا، اکثر مشایخ اقتدا بدو کنند، در حقایق اسرار در وقت او نظیری نبود، در شب هزار رکعت خواندی و بعد هر رکعت ده هزار بار سورة اخلاص تمام خواندی، در سال چهار اربعین معمول داشت و آخر حیات چهل چله کشیده در آخر روز آخر چله وفات کرد، گفته^۴ چهل است بر من نعمت صوری چندان ریخته اند که چه گویم لیکن گاهی بر خود زکات واجب نکردم چنان زیستم، بیست و سوم رمضان سه صد و شصت و نه وفات.

۱. ج: 'در' تربیت

۲. د: 'است' ندارد

۳. د: 'در' ندارد

۴. د: 'گفتی' چهل

موج احوال آن مرشد اهل طریقت، آن فرع اصل حقیقت، آن مصقله زنگ شکی، **خواجه عمر بن عثمان المکی** از بزرگان طریقت و سادات این قوم، مرید خواجه جنید و صحبت دار خواجه ابوسعید خزاز بود و پیر منصور حلاج است، روزی ترجمه گنج نامه نوشته زیر سجاده داشت، منصور حلاج برد، در حق او دعای بد کرد، هر که این اجزا برده عنقریب است که دستش ببرند و بردار کشند، آنچه بر منصور گذشت از نفس رانی او بود، وی را کمالات بس^۱ عالی اند، در دو صد و نود و یک وفات یافت.

موج احوال آن غواص بحر بی کنار، آن منبع سرچشمه اسرار، آن کان جواهر سرّ لا مکان، آن کلیم با ملک المنان، مظهر اسرار رب جلی، قطب افراد **خواجه ابو بکر شبلی**، نامش جعفر بن توسن است، در مجلس خواجه نساج تویه نموده مرید خواجه جنید شد،^۲ عالم به ذکر فقه و مجلس گفتی، وی را ریاضات مجاهدات کمال بود و کلمات حقایق و کرامات لا شمار^۳، خواجه جنید در حق او گوید در هر قوم تاج است و تاج این قوم شبلی، نفس شبلی مرده بود، این مرتبه کم حاصل سالکان است، وی از مرتبه قطبی و غوثی و فردیت گذشته به محبوبی رسیده بود کمالاتش زیاده از انداز^۴ تحریر است، بعد دفن منکر نکیر از او پرسیدند **من ربک؟**^۵ گفت خلقت شما از آدم^۶ سابق^۷ است؟ گفتند آری، گفت همراه ملائک آدم علیه السلام را سجده کرده اید؟^۸ گفتند آری، گفت پدر را سجده هم کنید^۹ و از پسر حقیقت رب می پرسید، حیاتش هشتاد و هفت سال، در سه صد و سی و سه وفات.

موج احوال آن قطب دایره اخلاص، آن مخصوص با اختصاص، آن مبرا از

د. ۱: 'بس' کمالات د. ۲: نموده 'مرید' خواجه جنید با ذوالنون مصری و سرّی سقطی و

عید الله سقطی د. ۳: 'از' شما ۴. ب: 'اندازه' تحریر

د. ۵: 'من ربک' ندارد د. ۶: 'از' آنجا دم د. ۷: 'سابق' ندارد

د. ۸: 'اید' ندارد د. ۹: 'همی' کنید

جرم و خطا، امام المشايخ **خواجه ابوالعباس ابن عطا**، از کبار مریدان خواجه جنید است، وی سلطان اهل تحقیق و برهان اهل توحید بود، پیش از وی هیچ مشایخ را اسرار معانی و تاویل آن علم و بیان لطایف دیگری را نبود، او از خواجه جنید گفت، اغنیا افضل اند از فقرا از آنکه از اغنیا حق تعالی حساب خواهد و بی واسطه عتاب کند و عتاب دوست از همه فاضل تر بود. جنید گفت، از اغنیا حساب خواهد و از فقرا عذر کند، پس عذر فاضل تر^۱ است از حساب، عطا پدرش پیر مرد کامل و ثابت به رضا و تسلیم بود، نه پسر او قاطع^۲ طریقان به سفر به حضورش کشتند، او خندان ماند، در سه صد و نه هجری شهیدش کردند.

موج احوال آن سَجَّاده نشین سید الطایفه، آن سرزمرهٔ تکیه و خاتقه،^۳ آن صدر نشین اقلیم بی نظیری، شیخ وقت **خواجه ابو محمد حریری**، احمد بن الحسن مرید و جانشین خلیفه ولی هند^۴ خواجه جنید است. بعد مرشدش سَجَّاده نشین او شد، يك سال به مگه ماند خواب و سخن نکرد، پا دراز هم نکرد، وی را کمالات بس عالیست، در سه صد و دوازده یا چهارده وفات نمود.^۵

موج احوال آن ارباب هدایت را مقتدا، آن صاحب ولایت را پیشوا، آن منزّه از گفتگو، غوث وقت **حضرت شیخ ابوالعباس**، نام وی احمد بن محمد بن عبدالکریم است،^۶ شیخ آمل و طبرستان بود، مرید شیخ محمد بن عبدالله طبريست که مرید ابو محمد حریری بود. صاحب نفحات الانس^۷ گوید، ابوالعباس قبلهٔ غوث زمان خویش^۸ بود، کرامت و فراست در عهد خویش بسیار داشت، بزرگان شهر او را بدو^۹ تفاخر بود، می گفتند که وی را افضل الهیست در میان ما که چون در توحید خواهیم ازو پرسیم، سال وفات نوشته نیافت.

موج احوال آن شیخ^{۱۰} محفل توفیق، آن شمس فلک تحقیق، آن زنده به

د.۱: عذر حاصل تر	د.۲: او 'قطع'	ج.۳: 'خاتقه'
د.۴: 'ولی هند'	ج.۵: وفات 'نمود'	ج.۶: 'است' ندارد
د.۷: 'الانس' ندارد	ج.۸: خوش 'دار'	د.۹: 'برو' تفاخر بود
د.۱۰: آن 'شمع' محفل		

حیات جاودانی، مرشد وقت **ابو بکر کتانی**، وی بغدادی الاصل است و شیخ مگه بود، از اصحاب خواجه جنید است در مگه مجاورت کرده و همانجا در گذشته، او از شام تا صبح نماز کردی، از حضرت علی مرتضی رضی الله تعالی عنه غباری داشت، پیغمبر صلی الله علیه وسلم^۲ رفع آن نمود، حضرت علی رضی الله تعالی عنه در حق او نوازش فرموده به مقصد اصلی رسانید، در سده صد و دوازده وفات یافت.

موج احوال آن واقف اسرار ممات فی الحیات، آن مخزن علو مراتب و ارادات، آن محو تجلیات باری، مقتدای قوم **خواجه ابو علی رودباری**، از^۳ اصحاب خواجه جنید است، نسب وی به نوشیروان کسری می رسید، از بزرگان نامدار و اولیای کبار بود، با ابوالحسن نوری^۴ صحبت داشته، حافظ حدیث بود و خال ابو عبد الله رودباریست، شیخ ابو علی کاتب گفت، ندیدم جامع تر علم شریعت و طریقت را از ابوعلی رودباری و آنحضرت به سلسله^۵ نقشبندی به واسطه خواجه جنید می رسد، در سه صد و بیست و یک وفات یافت.

موج احوال آن که^۶ مدام با او رسول صلی الله علیه وآله وسلم^۷ مخاطب، **حضرت شیخ ابوعلی کاتب**، ارادت از شیخ علی رودباری داشت، از کبار مشایخ مصر است، کرامات ظاهر داشت، وی را هر شکلی که پیش آمدی در معامله حضوری سرور کائنات صلی الله علیه وسلم حاصل یافتی و آن را ظاهر کرده آنجناب حل فرمودی^۸، در سه صد و پنجاه و سه وفات.

موج احوال آن عارف دایم الاحوال، آن شیفته وعده وصال، آن رای محرم رازی، قطب ابدال **شیخ روزبهان بقلی شیرازی**، به نفحات آرد، وی^{۱۰} سلطان العرفا و برهان العلما از سراج الدین محمود خلیفه ابن عبدالسلام بن احمد بن ابوالحسن

ح. ۱: 'از' ندارد	ح. ۲: 'علیه و آله وسلم'	ح. ۳: 'از' ندارد
ح. ۴: 'سوری' صحبت	ح. ۵: 'بر سلسله'	ح. ۶: 'آن مدام'
ح. ۷: 'صلعم'	ح. ۸: 'کردی'	ح. ۹: 'ششصد و پنجاه'
ح. ۱۰: 'آوردی'		

است که از اصحاب شیخ ابوسلمه قسوی مرید شیخ ابوعلی رودباری بیعت داشت، ابتدا در سکندریه در حدیث با ابونجیب سهروردی هم سبق بود، اواخر ولولّه عشق بدو رسید غلبه شوق و استغراق بر وی غلبه نمود اکثر بانگ و فریاد می نمود. ابوالحسن کردویه گوید، روزی^۱ در مجلس صوفی باویکجا^۲ شدم و شناختم^۳ و به خاطر آوردم در علم و حال از زیاده ام^۴. فی الحال بر خطر من آگاه شده گفت، ای ابوالحسن آنرا از خاطر دور دار، امروز^۵ هیچ کس با برادر روزبهان^۶ برابر نیست، وی یگانه زمانه خود است، در پانزدهم محرم سال شش صد و شش وفات.

موج احوال آن منصور به تائیدات آسمانی، آن شهید شهادت معانی، آن اهل وحدت را تاج، **حضرت خواجه حسین منصور حلاج**، کنیت او ابوالمغیث از شهر بیضای فارس است، روزی به دکان حلاج رفت و او را به کاری فرستاد خود کار او می کرد، ازین باعث مشهور به حلاج شد. مرید خواجه عمر عثمان المکی است، اگرچه اکثری وی را گمان به الحاد و تکفیر و زندقه می کردند شیخ فرید عطار از تربیت روحانیش به آن مرتبه رسید و شبلی و دیگر بزرگان تعریف او نموده اند و آن منصور حلاج ساحر در بلخ دیگر بود آنرا هم به قتل رسانیده بودند.

حسین منصور حلاج از مقدّسان^۷ زمانه و در کمالات یگانه بود، کمالاتش زاید از حوصله تحریر است، ریاضتش ازینجا قیاس باید کرد پنجاه سال در هر نماز غسل کردی، یکبار با چهار صد صوفی رو به صحرا نهاد و ماکولات بهم نرسید، صوفیان گفتند ما را شوربایی و نان می باید بهر یک دو نان و شوربا رسید، در ذیقعه سه صد و نه هجری شهید گردید.

موج احوال آن مطلوب محبوب، آن فائز مطلوب، آن رسته^۸ از ظلم و بیدادی عارف صادق **خواجه فارس بن عیسی بغدادی**، از خلفای حسین منصور حلاج است، از مدققان این طائفه بود، از بغداد به خراسان از آنجا به سمرقند در عبادات و

۱. د: 'گوید روزی' ندارد ۲. ج: 'یکی شدم' ۳. ج: 'بشناختم'

۴. د: 'زیاده او' ۵. د: 'امرد' هیچ کسی ۶. الف: 'ما را در بیان'

۷. ج: 'مقدّسات' زمانه ۸. د: 'آن' رشته

ریاضات کوشیده، وی را کمالات عالیست، معاصر علم الهدی ما تریدی بود که در سنه صد و سی و پنج وفات یافت.

موج احوال آن محتشم به عارفان ربّانی، آن مقرب در گاه سبحانی، آن مقبول حضرت یزدان، مقتدای وقت **شیخ عبدالرحمن**، نامش محمد حسین بن محمد بن موسی السلمی است، مرید خواجه شبلی بود، ویرا فضایل و کمالات بس بلند است، در وقت بی نظیر بود. در مرآة الاسرار نویسد: تفسیر حقایق طبقات صوفیه و دیگر تصانیف بآن منسوب اند، و بعد ابوالفضل شیخ ابوسعید ابوالخیر، از او خرّقه پوشیده پس از سالها روح مطهر او شیخ محی الدین عربی را معاونت نموده، در حیرت او را مرتبه رفیع و مقام وسیع است اندر تصوّف، در چهار صد و دوازده وفات یافت.

موج احوال آن صوفی صاف **عبد الملک اسکاف**، شاگرد حلاج بود، صد و بیست سال عمر یافت، حمزه عقیلی بود در بلخ، روزی از استاد پرسید عارف کیست؟ گفت کسی را که نایبنا کنند و بر دار نمایند و جسدش بسوزند و خاکسترش بر باد دهند، اینهمه بر حلاج گذشته، هیکل نام شاگرد او را نیز شهید کردند و شاگرد الحسین نام نهادند.

موج احوال آن صوفی سالک، **ابراهیم بن مالک** و به قولی **احمد بن مالک** شاگرد حلاج و صحبت دار جنید و نوری بود. قول اوست، روزی که حلاج بر دار شد آن شب جناب عالی را به خواب دیدم، گفتم خداوند! این چه بود که با حسین کردی؟ بنده خود گفت سرّی بدو گفتم او آنرا آشکارا کرد، کمالات او در نفحات بسیار آمده.

موج احوال ۲ آن به خانه ولایت و تهاج **احمد بن حسین منصور حلاج**، پسین شب از پدر وصیت خواست، گفت نفس خود را در شغلی افکن پیش از آنکه ترا در شغل افکند.

موج احوال آن نور الانوار سرور، آن معدن کمالات وفور، آن خلاص یافته از محن دوری، مجذوب به کمند وحدت خواجه ابوالحسن نوری، در نفحات نویسد، مرید سرّی سقطیست، قدوّه اهل تصوّف و مقتدای ارباب^۱ محبّت، ریاضاتی بی اندازه و کراماتی پسندیده داشت، با احمد حواری و محمد علی قصاب و ذوالنون مصری صحبت داشت مشایخ او را امیر قلوب می گفتند و شیخ فرید عطار گوید چو در شب سخن کردی نوری از دهنش لامع شدی وجه تسمیّه نوری از آنست و به قولی از نور باطن به اسرار خبر دادی، مشرب ایثار^۲ داشت تا که وی وفات نکرد خواجه جنید با هیچکس از حقیقت صدق سخن نکرد که صادق می بود، در دو صد و شصت و پنج و به قولی هشتاد و شصت^۳ وفات یافت.

موج احوال آن سلطان وادی تجرّد، آن برهان اقلیم تفرّد، خو گرفته به آزادی، فرد زمانه **خواجه ابراهیم صیّادی البغدادی**، با خواجه معروف صحبت داشته، مرد وقت و یکتای زمانه بود و خواجه معروف گفت فقر را لازم گیر و مترس از آن، روزی وی پیش سرّی سقطی آمد، سرّی از خادم گفت تا برای او يك جبّه^۴ از بازار بخرید، گفت ای ابواسحاق آن را بیوش به ده درم خریده ام، ابراهیم گفت با فقرا می نشینی و ده درم ذخیره می کنی، آن جبّه نپوشید کلماتش بس عالی اند، رحمة الله علیه.

موج احوال آن به طایفه^۵ صوفیه امام، آن مقبول انام، آن در کسوت درویشی از کثرت پاک حضرت **خواجه محمد سماک**، خواجه معروف^۶ کرخی را، رحمة الله علیه، کشایش سخن ازو بود، هارون الرّشید بدو سخت متواضع بود، خواجه احمد حواری گوید، او بیمار بود، قاروره او پیش حکیم ترسا می بردم، پیری نورانی در راه پیش آمد، گفت سبحان الله برای دوست خدا از ترسا معونت می خواهی، بگو این آیت بر آن ورد بخواند، باز آمدم و بدو گفتم، گفت آن خضر^۷ بود، پس آیت^۸ خواند شفا یافت.

د.۱: اهل 'محبّت' د.۲: 'مسرت انبار' د.۳: ب: هشتاد و هشت

د.۴: 'جبّه' ندارد د.۵: 'لطایفه' د.۶: خواجه 'معرفت'

د.۷: ج: گفت 'آن خضر علیه السلام بود' د.۸: ج: پس 'آن' آیت

موج احوال آن مظهر زمین و زمان، آن ظلمت زدای افلاك جهان، آن متمگن بساط قدوسی خواجه محمد بن اسلم طوسی، او را مقتدای مطلق و از یگانه جهان باید شمرد، به غایت مصاحب حضرت امام موسی علی رضا است و به يك كجاوه بالای شتر با امام می نشست و خواجه اسحاق زمام شتر گرفته میراند، وعظ گفتمی، پنجاه هزار کس از و براه راست آمدند دستور داشت و ام کرده به فقرا می داد، وقتی جهودی گفت از من و ام^۱ داری بده، گفت ندارم مگر این قلم تراشیده، جهود^۲ دست به قلم دراز کرد فی الحال زر خالص گردید.

موج احوال آن سلطان دار الملک عشق و اتحاد، آن مقتدای صالحین عالم ایجاد، آن مستحق به رهبری، شیخ المشایخ خواجه ممشاد دینوری، دینور شهر یست از شهرهای کوهستان مغرب کرمان شاه، در بغداد نشو و نما یافت، از بزرگان مشایخ عراق است و از جوانمردان این طایفه، یگانه در علم و عمل و کرامات بود، اصحاب خواجه جنید بغدادی است. از اقوال اوست که بهشت و هرچه دروست بر من^۳ عرض می کنند من از گوشه چشم بدو التفات نمی کنم. در نفحات نویسد: عبد الله طاقی گفت، از خواجه حنیف شنیدم، من ممشاد را به خواب دیدم دست به سوی آسمان برداشته می گفت، ای پروردگار قلوبی و^۴ ای پروردگار قلوب و درین گفتن آسمان به سوی سروی نزدیک می شد تا که افتاد آسمان بر سروی پس شکافته شد و ممشاد را برداشت، کمالاتش زیاده از تحریر است، در دو صد و نه وفات یافت.

موج احوال آن سید صاحب ولایت، آن شمع ارباب هدایت، آن همیشه در فنای احدیت ساعی سید^۵ احمد بن ابوالحسن الرفاعی قدس سره، وی صاحب مقامات بزرگ و احوال بلند داشت، تصرفات و خوارق عاده عجیبه که از وی ظاهر شد و اکثر اشیا را منقلب گردانید که کمتر ازین طایفه به وجود آمده باشد

د.۳: 'بمن' عرض

د.۲: ج: 'چون' جهود

د.۱: از من 'دام'

د.۴: 'ای پروردگار قلوبی و' ندارد د.۵: ج: 'سیدی' احمد

و هزاران از وی تربیت یافتند و به کمال رسیدند^۱، لیکن اصحاب وی دو فرقه اند، یکی ارباب هدایت و تمکین، دوم آنکه به آتش در آیند و به مارها بازی کنند^۲ و عجایب^۳ می نمایند و او این طریق نداشت. صاحب نفحات گوید که وی اولاد پاک نهاد موسی کاظم است^۴ ساکن ام عبیده بود از دیار بطایح و نسبت خرقة وی^۵ بر پنج واسطه به خواجه ابوبکر شبلی می رسد بدین ترتیب - سید احمد ابوالحسن رفاعی از شیخ علی قاری، وی از شیخ ابوالفضل، وی از شیخ ابوعلی غلام ابن ترکان، وی از شیخ علی رودباری، وی از شیخ محلی عجمی، وی از شیخ ابوبکر شبلی، وی از خواجه جنید بغدادی، قدس الله ارواحهم.

در نفحات آرد که ابوالحسن علی خواهرزاده او گفته که يك روز بر در خلوت وی نشستہ بودم، پیش وی آواز کسی شنیدم، چون نظر کردم شخصی به خدمت وی آمد که هرگز ندیده بودم، بعد از ساعتی آن شخص از روزنی که در دیوار خلوت سیدی بود بیرون رفت، چون برق در هوا بگذشت پس من به خدمت سیدی در آمدم و پرسیدم این چه کس بود؟ گفت، تو دیدی؟ گفتم آری، پس فرمود که وی یکی از رجال اربعه بود که بحر محیط را به وی محافظت می کنند^۶ سه روز است که مهجور کرده اند اما نمی داند، گفتم یا سیدی سبب مهجوری وی چیست؟ گفت در یکی^۷ از جزایر بحر محیط مقیم است آنجا سه شبانه روز باران بارید، او گفت کاش که این باران در عمرانات بودی، بعد از آن استغفار کرد از آن سبب مهجور شد، گفتم^۸ سیدی ازین حال او را آگاه^۹ گردانیدی، گفت نی، گفتم، بفرمای من او را اعلام کنم، فرمود سر به گریبان خود در کشید، در کشیدم بعد از ساعتی آوازی بگوשמ رسید که یا علی سر بر کن، بر آوردم، خود را در جزیره

۱. د. ج: بکمال 'رسید' ۲. د. ج: 'می کنند' ۳. د: 'حجابت' می نمایند

۴. د. ج: 'رضی الله عنه' ۵. د: 'وی ندارد' ۶. د: 'می کند'

۷. ب: 'کاتب الحروف بعینه همین حکایت با همچنین حالات در احوال حضرت میر سید جلال بخاری مخدوم جهانیان جهان گشت در مرآة الاسرار دیده. علم صحیح نزد خداست که با هر

دو بزرگ يك حال پیش آمده یا سهوی این است' ۸. ج. د: 'گفتی از' سیدی

۹. د: او را 'نگاه'

بحر محیط دیدم، در کار خود حیران شدم، اندکی برفتم که آن مرد را دیدم و آن قضیه اباوی گفتم، سوگند بر من داد که خرقة مرا در گردن کن و مرا در روی زمین می کش و منادی بکن که سزای کسی است که بر فعل حق تعالی اعتراض کند، خرقة در گردن وی کردم، خواستم که بکشم، هاتفی آواز داد که علی بگذار که ملایک آسمان بروی بزاری در آمدند و گریان شدند، حق تعالی از وی خوشنود گشت، کمالات وی زیاده از تحریر است، وفاتش روز پنجشنبه بیستم ماه جمادی الاول سنه پانصد و هفتاد و هشت واقع گردیده، رحمة الله علیه.

موج احوال آن معدن رضا و تسلیم، آن با دوست کلیم، آن کان جوهر خفی و جلی، حضرت ابو بکر واسطی، در نفحات نویسد، مرید خواجه جنید است، در علوت^۲ تصوّف بی نظیر بود و به غایت سخن بلند می گفت که در فکر هر کسی نیاید^۳، او را وقت وفات گفتند که وصیّتی کن، فرمود ملاحظه کنید و از خاطر بیرون نکنید آنچه حق سبحانه خواسته است در حق شما و این اشاره به رضا و تسلیم است به جمیع امورات، رحمة الله علیه.

موج احوال آن واقف سرّ ربوبیت، آن غرق دریای رویت^۵، آن مدام به کار از بیکاری، امام قوم شیخ ابو العباس سیّاری، پدرش قاسم بن عصم بن مهدی بود، دخترزاده شیخ احمد بن سیّار است مرید ابوبکر واسطی است، در مرو شیخ القوم بود، ابوبکر واسطی را^۶ يك استاد است خواجه جنید و يك شاگرد است ابو العباس سیّاری^۷، عالم بود به حقایق احوال و فقیه و محدّث و کمالات بسیار داشت و خیلی میراث از پدر یافت^۸ همه را بداد و يك موی پیغمبر صلی الله علیه و سلم^۹ تجرید به برکت آن موی او را توبه نصیب شد که امام گروهی از متصوّفه شد، در ده مذهب متصوّفان يك مذهب او الی یومنا بر حال خود مانده، ویرا کمالات بس عالیست درین مختصر نگنجد، در سه صد و چهل و دو وفات یافت.

۱. ج. و آن 'قصه'	۲. ج. د. ج. در 'عادت'	۳. د. ج. کسی 'نه آید'
۴. د. اشاره 'بر رضا'	۵. ج. د. ج. در 'رویت'	۶. ج. د. 'را' ندارد
۷. د. العباس 'سیدی'	۸. ج. 'یافته' همه	۹. ج. 'علیه و آله و سلم'

موج احوال آن مستغرق به انوار ذات، آن محمود به صفات، آن تابع به امر خداوندی، مقتدای قوم خواجه ابوالعباس نهاوندی، نامش احمد بن فضل است، مرید عبداللّه خفیف شاگرد جعفر خلدی شاگرد جنید بغدادی بود نیز مرید ممشاد دینوری که سرچشمه سهروردیانست بود، در هر دو حال به جنید می رسد، وی به جمیع فضایل انسانی آراسته بود، وی را کمالات و اقوال عالیهست، ترسایی بود دانست در مسلمانان صاحب کشف می باشند، در خانقاه ابوالعباس قصاب آمد، او گفت بیگانه ای در خانه آشنایان چه کار داری؟ ترسا باز گشت و در خانقاه نهاوندی آمد، او هیچ نگفت، چهار ماه ماند بر وقت وضو و نماز کردی، چون رخصت خواست شیخ نهاوند گفت، بیگانه آمدی و بیگانه می روی مرّت حق و انان و نمک نباشد، فی الحال ترسا مسلمان شد و بعد وفات شیخ جانشین شد.

کس چه داند تا چه حکمت می رود هر وجودی را^۲ چه قسمت می رود رحمة الله علیه.

موج احوال آن میم معلی معانی، شیخ فرخ زنجانی، در نفحات نویسد، مرید ابوالعباس نهاوندیست، ویرا گربه بود، هرگاه جمع^۳ مهمانان به خانه او توجّه کردی گربه به عدد هر يك^۴ از آنها بانگ کردی، خادم شیخ به هر بانگ يك كاسه آب به دیگ زیاده نمودی، روزی گربه به جماعت^۵ مسافران در آمد، يك را بو می کرد بر یکی از آنها بول کرد، چون تفحص کردند از دین^۶ بیگانه بود، روزی در دیگ شیر برای مهمانان می جوشیدند، ماری سیاه آمد و بی وقوف^۷ خادم در دیگ افتاد، گربه شور و فغان آغاز کرد، خادم نوعی این مقدمه را نفهمید، گربه خود را به دیگ انداخت و بمرد^۸، چون شیر را از گربه حرام دانسته ریختند مار سیاه بر آمد، شیخ گفت این گربه را به قبر کنند و برای او زیارتی بسازند که خود را فدای درویشان کرد، حالا قبر او ظاهر است، در لطایف اشرفی میر سید اشرف جهانگیر

۱. ب. د: 'و' ندارد	۲. د: 'را' که	۳. ج: هر گاه 'جمیع'
۴. ج: 'بهر'	۵. ج. د: 'بجماع'	۶. د. ج: 'از' این
۷. د: 'بی خوف'	۸. د: 'و آن مرد'	

هم برین قسم احوال آن گریه نوشته، فرخ زنجانی در چهار صد و پنجاه و هفت وفات یافت.

موج احوال آن معلّی به معاملات علوی، شیخ گرامی ^۱ **نظامی گنجوی** در سفینه الاولیا نویسد، از مریدان اخی فرخ زنجانی بود، عمر گرانیمایه را از اوّل تا آخر به طاعت و عبادت و تقوی و عزلت گذرانیده، رئیسان زمانه از شاه تا گدا روی نیاز بدو داشتند، در سخن شعر او را حق تعالی قدرت کمال بخشیده بود، به عمر نود و یک سال به سال ^۲ پانصد و نود و شش وفات، قبر در گنجه.

موج احوال آن قدوة ارباب ارشاد، آن قبله اصحاب معاد، در وقت خود روشن سراج، ^۳ **شیخ ابوبکر بن عبد الله بن موسی النّسّاج**، از محتشمان این قوم و اصحاب شیخ ابوالقاسم گرگانی مرید شیخ عثمان مغربی، وی مرید ابوعلی کاتب، وی مرید ابوعلی رودباری، وی از خواجه جنید بغدادیست. احوال شیخ ابو القاسم گرگانی در لجه طیفوریه بسطامیه ^۵ باید خواست. ابوبکر نسّاج به ابوبکر دینوری نیز صحبت داشته، او را پرسیدند دیدار مطلوب را بچه طور توان دید؟ گفت به دیده صدق در طلب آئینه ^۶، قول اوست: تصور آب ^۷ تشنگی نه ^۸ نشاند و فکر آتش گرمی نه بخشد و دعوای طلب به مطلوب نرساند تا موهوم ساخته نشود و دیده ^۹ دل به سوزن غیرت از غیر او دوخته اند، خلوت خانه جان به شمع تجلیات جانان افروخته نگردد، وی را کمالات عالیست و اقوال بس بلند ^{۱۰}، شیخ احمد غزالی گفت، ابوبکر نسّاج مناجات کرد، الهی در آفریدن من چه حکمت است: ندا آمد جمال خود را در آئینه دل تو بینم و محبت خود را در دل تو افکنم و مثل شیخ احمد غزالی مرید داشت، کدام کمال ازین زیاده باشد، سال وفات به نظر نیامده ^{۱۱}.

۱. ب: 'گرامی' ندارد	۲. ج: 'یک سال سالگی'	۳. الف: 'روش به سراج'
۴. ج: د: 'طوسی' النّسّاج	۵. ج: د: طیفوریه 'نظامیه'	۶. د: 'در عیسائی'
۷. د: 'تصورات' تشنگی	۸. ج: د: 'نه' ندارد	۹. ج: 'در دیده'
۱۰. الف: 'اقوال بلند'	۱۱. ج: د: 'نه آمد'	

موج احوال آن امام ارباب شریعت و طریقت، آن قدم به قدم انبیا در حقیقت، آن در شب معراج متکلم به موسی، حجّه الاسلام امام محمد بن محمد الغزالی الطوسی، کنیت او ابو حامد و لقب زین الدین داشت، و غزالی از اقامت غزال که قریه ایست در طوس^۱ گفته شود. به قول صاحب نفحات، انتساب او به تصوّف از ابوعلی فارمدی خلیفه ابوالقاسم گرگانی و ذکر این هر دو بزرگ در لجّه طیفوریه بسطامیه^۲ باید خواست^۳. احوال آن صاحب کمال تفصیل طویل^۴ می خواهد و کدام کمال ازین زیاده خواهد بود که شیخ ابوالحسن شاذلی در مکاشفات خود فرموده که حضرت محمد صلی الله علیه وسلم با عیسی علیه السلام مفاخرت و مباهات کرده است به امام محمد غزالی، مسافرت بسیار کرده بود، جواهر القرآن و احیاء العلوم و کتاب یعقوب التّوایل چهل جلد مشکات الانوار^۵ و غیره تصانیف اوست، وی از عمده عمده های ائمت محمدی و سرآمد سرآمد های اسرار سرمدی بود، چهارم جمادی الآخر سال پانصد و پنج هجری وفات یافت در طوس.

موج احوال آن سلطان ارباب طریقت، آن برهان اصحاب حقیقت، آن بی باک از ذوق حالی، شیخ ابو الفتح بن محمد غزالی، وی از مجتهدان صوفیه است، حالی قوی و ذوق^۶ دوام داشت، از کمال استغراق احدیت اکثر سخن بی پرده می گفت و به اندک توجه ساکنان سفلی را به مقام علوی می رسانید.

موج احوال آن قبله مکاشفان اسرار ذات، آن کعبه محققان اطوار صفات، آن معراج مراتبات معالی، سلطان العرفا حضرت امام احمد غزالی، صاحب نفحات گوید، امام احمد غزالی از اصحاب ابوبکر نساج است، نصاب معتبر و رسایل بی نظیر دارد از آن رسایل یکی رساله سوانح است که لمعات فخرالدین عراقی بر سنن او واقع شده. روزی کسی از وی حال برادرش حجّه الاسلام محمد غزالی پرسید که کجاست، گفت وی در خون است، سایل وی را طلب کرد در مسجد یافت، از

۱. د. ج: 'از طوس' ۲. ج: 'نظامیه' د، وائمه طیفوریه ۳. ج: د: 'خواست می رسد که' ۴. ج: د: 'تفصیل طول' ۵. ج: 'مشکلات الانوار' ۶. ب، د: و 'ذوقی' دوام

قول شیخ احمد تعجب نمود رفته با حجة الاسلام گفت، فرمود راست گفته است این وقت من در ۱ مسئله از مسایل استحاضه فکر می کردم. یکی از صوفیه از قزوین به طوس رسید به خدمت حجة الاسلام درآمد، ویرا از حال برادر خود شیخ احمد پرسید، آنچه می دانست بگفت، حجة الاسلام گفت با تو هیچ از کلام وی هست، جزوی داشت پیش وی نهاد، در آن تأمل کرده گفت سبحان الله ما طلب کردیم و احمد یافت. وقتی که امام احمد در حال نزاع بود چهار پایان وی کشاده شدند ورم کردند، پیش وی گفتند تا به فراست ۲ دانست گفت چون ما فرود آمدیم هر که خواهد گوسوار ۳ شود، وی را اندر تصوّف کلمات عالی و خوارق و تصرف ولایت بی شمار است که مثل شیخ ابونجیب سهروردی و عین القضاة همدانی مریدان داشت، در پانصد هفده و به قولی بیست و فات یافت ۴، در قزوین مدفون شد.

موج احوال آن از غایت مشق به معشوقی مشرف، آن در خرقة پوشان بی خودی اشرف، به ذات سبحانی امام این قوم **عین القضاة همدانی**، نامش عبدالله بن محمد المیانجی بوده است و میانجی جائیست میان تبریز و همدان و لقبش عین القضاة بود، در ریاضات و مجاهدات و کشف و کرامات بی نظیر زمان بود، ارادت به خدمت امام محمد غزالی دارد و از شیخ محمد بن حمویه جوئی نیز استفاده گرفته است و محمد بن حمویه مرید ابوالحسن نسبی ۵ مرید ابوعلی فارمدی بود، عین القضاة در مکتوبی نوشته، مثل امام محمد غزالی و امام احمد غزالی ۶ و شیخ محمد بن حمویه کسی علم کم داند. عین القضاة را کمالات از تصنیفات او ظاهر است، مثل احیا و اماتت بسیار کرامت ازو سرزده، وی را ۷ از صحبت پیر در بیست روز سایر کمالات طاری شدند که به مرتبة فنا فی الذات الهی فایز شد. روزی در وجد و سماع بود، ابوسعید ترمذی بیتی می گفت و آرزوی مرگ اظهار کرد، عین القضاة

۳.د: 'گوشوار' شود

۲.د: گفتند 'نامه' فراست

۱.د: 'در' ندارد

۶.د: 'و امام غزالی' ندارد

۵.ب، د: 'شی' مرید

۴.ح: 'یافت' ندارد

۷.د: 'را' ندارد

درون رقص گفت بمیر، فی الحال بمرد، مفتی وقت حاضر بود گفت مرده را زنده کردن هم توانی؟ گفت که مرده است؟ گفت ابو سعید، گفت زنده شو، فی الحال برخاست. وقتی خدمتگاری محبوب خلیفه وقت^۱ بمرد، خلیفه علما را جمع کرده گفت، می گوئید حدیث پیغمبر ماست که علمای امتی کانبیاء بنی اسرائیل کار انبیای بنی اسرائیل بود که مرده را زنده می کردند شماها یا محبوب مرا زنده کنید یا بگوئید^۲ که این حدیث^۳ غلط است، علما حیران شده پیش عین القضاة رفتند و اظهار کردند که اگر این محبوب خلیفه زنده نمی شود دین^۴ سست می گردد و گفت البتّه زنده می تواند شد لیکن شما آخر قصد جان من خواهید^۵ کرد، علما الحاح و عذر کردند، عین القضاة بر در خلیفه رفته به نعش محبوب خلیفه اشاره از پای خود کرد و قم باذنی گفت^۶ فی الحال او زنده شد، شور در عالم افتاد، علما به بحث پیش آمدند که عیسی^۷ می گفت قم باذن الله تواز حکم خود زنده کردی، کلمه الوهیت از تو سر زده، فتوی نوشته در سال پانصد و بیست و پنج او را شهید کردند.

موج احوال آن شهنشاه وادی مودّت، آن امام اقلیم محبّت، آن تخت نشین اقلیم فواد، تاجدار کشور مشیخت ابو جعفر حدّاد، از^۸ اصحاب خواجه جنید است و با شبلی ملاقات داشت، در ارایک قدس آرد که بندار بن الحسین گوید، او از رجال کامل حال و قال است و برتر از شبلی در مقام مشاهده بود، وقت احتضار^۹ او صوفی وارد حال او شد، ابو جعفر با وجود سكرات فرمود، باطنهای این طایفه خراب شد ایشان ظاهر آراستند و در نور باطن خواستند، در سه صد و چهل و یک وفات.

موج احوال آن فایز به مراتبات^{۱۰} ابرتری شیخ احمد اسود دینوری از کامل مریدان سیّد الطایفه خواجه جنید بغدادیست او گفت چهل سال است

د. ۱: وقت 'بود' بمرد	د. ۲: 'کنند یا نگوئید'	ج. ۳: 'حدیث' ندارد
د. ۴: 'این' سست	د. ۵: 'خواهند'	ج. ۶: 'گفت' ندارد
ج. ۷: د. عیسی 'علیه السلام'	د. ۸: 'در' اصحاب	ج. ۹: وقت 'اصفار'
د. ۱۰: 'فایز مراتبات'		

بهشت^۱ و آنچه در دست بر من عرضه می کنند من از گوشه چشم برو نظر نمی کنم، در سال ششصد هجری بوده، محمد عموی^۲ از اجل مشایخ و اہم صاحب کمال زمانه خویش بود، خلیفه شیخ احمد اسود است.

موج احوال آن در تصوّف به مرتبه ملوکی، حضرت ابو سهل صعلوکی، اصلش از نیشاپور، در شریعت و طریقت امام وقت بود، با شبلی و مرتعش و ابو علی ثقفی صحبت داشت، در سال سه صد و شصت و نه وفات.

موج ۴ احوال آن با ملایکه رابط، ابراهیم بن ثابت، کنیت او ابواسحاق است و صحبت دار سید الطایفه بود، بزرگی از وصیت خواست، فرمود کاری مکن که از آن پشیمان شوی^۵، در سال سه صد و شصت و نه وفات.

موج احوال آن به کونین صاحب شهرت، ابو الحسین حضرت، نامش علی بن ابراهیم است اصلش بصره، در بغداد به مذهب حنبلی^۶ مرید شبلی بود، قول اوست، سحر گاهی مناجات کردم الهی از من راضی هستی که من از تو راضی ام، ای کذاب اگر تو راضی^۷ بودی از من رضا طلب نمی کردی، به جمعه ذی الحجه سنه^۸ سه صد هفتاد و یک وفات.

موج احوال دایم در عشق بقراری، خواجه عبدالواحد بن علی السیّاری، شاگرد و خواهرزاده حضرت ابوالحسن سیّاری است، روزی صوفیان را دعوت کرد، آنها به سماع مشغول شدند، یکی از آن میان به هوا بر شد و ناپدید گشت، هرگز پیدا نیامد، خواجه سرای خود به صوفیان وقف کرد و ترك نموده مشغول شد، در سال سه صد و هفتاد و پنج وفات.

۱. ج: د: 'بهشت را' ۲. ج: د: 'عجوبه' از اجل ۳. ج: 'حضرت سهل صعلوکی'

۴. ب: 'موج احوال این ملایک' تا... 'شصت و نه وفات یافت ندارد'

۵. د: 'پشیمان نشوی' ۶. د: 'به خدمت حنبلی' ۷. ج: 'رضا' بودی

۸. ج: 'سنه' ندارد

موج ۱ احوال آن ازلی سعید، **ابو بکر مفید**، نامش محمد بن احمد، اصلش جرجر آباد، از بزرگان مشایخ حضرت جنید و یوسف بن حسین را دیده بود و با عثمان حری صحبت داشته، در سه صد شصت^۲ سال وفات^۳.

موج ۴ احوال **ابوعمر بن نحید** نامش اسمعیل است، از طرف مادر جدّ شیخ عبد الرحمن سلّمی بود و از کبار اصحاب ابوعثمان حری است، سیّد الطایفه را نیز دیده، در حدیث ثقه بود، در سه صد و شصت و شش وفات.

موج احوال **ابوعمر حمّاد قریشی**، در ارایک نویسد، از بزرگان مشایخ بغداد و جنید اقتدا بدو داشت، جعفر خلدی گفته چند روز ملاقت حمّاد قریشی اتفاق نیفتاد به سرای او رفتم نمی یافتم، نشستم تا آمد، در حجره اش درآمد چیزی خوردنی نداشت، مقنعه از سر اهل بر گرفت به بازار برد و فروخته طعام آورد و نزد من و احباب گذاشت، شخصی آمد و سی دینار زر بر آورد او را میداد آخر سوگند خورد که نپذیرد، اهل او از خانه آواز داد که مقنعه مرا فروخته و چیز خریده بنگرید چه می کند. جعفر خلدی می گوید که پیش جنید رفتم و این حقیقت باز گفتم او را طلب داشت و گفت، علم آن را به من بگو، گفت به بازار رفتم و مقنعه را فروختم، آواز آمد که این برای من کردی ثوابش دهم، این دینار عوض آن بود نپذیرفتم، جنید گفت ثواب کردی، ازینجا قیاس باید کرد که چه قدر ناز بر خدا داشت.

موج ۶ احوال آن درویش با تاج سریر **ابوجعفر الکبیر**، در ارایک نویسد از اقران جنید بلکه از استادان و اجلّه مشایخ بغداد بود، ابوجعفر خلدی گوید که جنید در روز وفات ابن الکبیر بن^۷ فراز سر او زانو زده نشسته بود ناگاه کبیر بن سر سوی

۱. د: 'موج' ندارد ۲. ب: ج: 'شصت و چهار وفات' ۳. ج: اضافه این موج 'احوال

آن از مشاهده دایم به مسروری شیخ اسمعیل نیشاپوری، از اکابر مشایخ خراسان با جنید و ابو

عثمان صحبت داشته در سه صد و شصت سال وفات^۴ ۴. د: 'موج' ندارد

۵. ج: 'را' ندارد ۶. ب: این موج ندارد ۷. ج: 'بن' ندارد

آسمان برداشت، جنید گفت بعد و دوری واقع است، او سر به زمین فرود آورد و رو بر خاک نهاد و جان بداد،^۱ رحمة الله عليه.

موج احوال آن بزرگ لاثانی، او محمد کهمش ابن الحسین همدانی، در ارایک نویسد، از اقوال اوست شبی به خانه نشسته بودم یکی در ما را کوبید، گفتم جنید باشد، برخاستم در را وا کردم، جنید بود سلام کرد و گفت، به زیارت تو آمده ام به خانه بردم سفره نهادم نان و نمک باهم شکستم فی الفور باز گشت، دیگر روز جنید را در همدان طلب کردم نیافتم، از جمعی که از بغداد رسیده بودند پرسیدم گفتند، فلان وقت جنید از بغداد غائب بود هیچکس نشان^۲ نمی داد، در همان شب که غایت بود باز به بغداد رسید، رحمة الله عليه.

موج احوال آن موصوف به صفات رحیمی، ابوطالب اخیمی از جمله مشایخ و اجله کرامت بود، بر منطق طیور^۳ وقوف داشت، در سفری با عثمان مغربی اتفاق رفاقت افتاد و سباع بسیار در راه بودند، عثمان مغربی گفت سبک تر باید گذشت، ابوطالب شب آنجا مقام کرد، رفیق از خوف نخفت، فرمود چرا نخفتی؟ گفت از خوف سباع خوابم نیامد، فرمود هر کرا خوف حق بود از هیچ چیز نترسد^۴، چون تواز سباع ترسی صحبت ما و تو راست نیاید، عمل دفع مضرت سباع تعلیم کرد که هر کس و ما من دابة الا هو اخذ بناصيتها ان ربی علی صراط مستقیم هفت بار بخواند و بدمد از ضرر حیّه و سباع محفوظ ماند، اگر عددش گرفته در مربع نویسد وفق عددی و لفظی نگاهدارد و به شرایط حروف اول در سطر آخر هر سباع او را متابعت نماید.

موج احوال آن مجیب الدعوات یزدانی زیاد الکبیر الهمدانی، اصلش همدان در صحبت جنید بزرگ شده، در ارایک نویسد، فقیه زمان و مستجاب الدعوات دوران بود، کهمش همدانی گفته وقتی در مسجد آدینه خلق برای نماز استسقا رفته

۱. ج: جان 'داد' ۲. ج: هیچکس 'نشانی' ۳. د: بر منطق 'ظهور'

۴. د: هیچ 'خیر سر شد'

بودند زیاد را دیدم در محراب نشسته دعای استسقا می خواند، هنوز دعا^۱ به آخر نرسیده بود باران چنان گرفت که به خانه نتوانستم^۲ رسید، رحمة الله علیه.

موج احوال ابوبکر بن سعدان در ارایک نویسد نام او احمد بن محمد بن ابی سعدان بغدادیست، از اصحاب جنید و از اقران ابوعلی رودباری است، در عراق سر حلقهٔ صوفیان بود، شیخ ابوعبد الله خفیف گفت که رویم در بغداد بعد از نماز عید مرا گفت این ابی سعدان را می شناسی؟ گفتم آری، گفت برو و بگو که امروز ما را مهمانست^۳، رفتم در دهلیزش غیر از پارهٔ بوریای^۴ کهنه دیگر نبود^۵ بر آن نشسته ادای رسالت^۶ کردم، مرا چیزی خورانید و رخصت کرد و دعوت رویم مقبول نداشت.

موج احوال آن عارف معارف معروفی، ابوبکر محمد بن الحسین بن وهب عطوفی، در ارایک نویسد شاگرد جنید بود، از اقوال اوست: اگر کسی به طایفه درویشان ایمان دارد و سخنان حق پذیرد او را گویند که مرا به دعا یاد کند و حلاج که در آخر کتاب عتیق جمع کرده گوید هر که به سخنان من ایمان آرد و از آن چاشنی بردارد او را از من سلام رسانند.

موج احوال آن در کشور ولایت اوجی^۷، شیخ حسین بن علی موجی، کنیتش ابوعلی استاد جنید و ابوحمزه و اصحاب سرّی سقطی بود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن باریاب جناب پیغمبر، آن در معاملات افضل و اکبر، آن صاحب فضایل معدن المعانی، حضرت ابوجعفر وی را ابوجعفر صیدلانی گویند، در ارایک نویسد وی بغدادی الاصل از اقران جنید و استاد ابوالحسن صانع دینوری، همراه ابوالعباس عطا به مکه رفته و مجاورت اختیار کرد، از اقوال اوست که به اوّل

۱. نماز 'استسقا' رفته بودند زیاد را دیدم در محراب نشسته دعای 'ندارد

۲. ج: بخانه 'نتوانستم' ندارد ۳. ج: 'امتحان است' ۴. ج: 'بوریه کهنه'

۵. ج: 'او' بر آن ۶. د: 'آواری بسالت' ۷. د: 'اوخی'

ارادت^۱ جناب پیغمبر^۲ را به خواب دیدم در صدر مجلس نشسته و جمع مشایخ گرد برگرد او فراهم آمده، پیغمبر^۳ به سوی آسمان دید، فرشته فرود آمده طشت و ابریق در دست پیش هر يك می استاد دست می شویانید، چون به من رسید گفتند برگیرند^۴ که این نه ازینانست^۵ ابریق دار گفت او نه از اینانست، طشت برداشت و رفت، گفتم یا رسول الله نه از ایشانیم اما می دانی که انبیا را دوست می دارم، مصطفی^۶ فرمود هر که آنها را دوست دارد از آنهاست طشت باز آوردند تا من دست شستم، رحمة الله علیه.

موج احوال آن هادی وادی نامرادی، **شیخ ابوالحسن مزین**، بغدادی الاصل است، در کرامات^۷ اولیا نویسد، با خواجه جنید و سهل بن عبد الله تستری صحبت داشتی^۸، وقتی در مصر نظرش بر شیری افتاد، چیزی بگفت، شیر بمرد، چند گام رفته باز نگاه به شیر کرد و چیزی گفت فی الحال زنده شد، در سه صد و بیست و هفت وفات یافت.

موج احوال آن^۹ همراه قافله سبوحی، **ابوعلی احمد بن ابراهیم مسنوحی** از اجله مشایخ بغداد و با سري سقطی صحبت داشت و حج می کرد، به يك پیراهن وردا و نعلین بی آنکه رکوه یا کوزه بردارد سبب مای^{۱۰} در کوزه می گذاشت دلو^{۱۱} می کرد از بغداد تا مکه بی آب و طعام بسر می برد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن گستاح درگاه، آن ولی عالیجاه، آن سلطان وادی آزادی، **شیخ ابوجعفر بن محمد الخلدی البغدادی**، در کرامات الاولیا نویسد، شاگرد خواجه جنید و ابراهیم خواص است با ثوری و سمنون و حریری صحبت داشته، عالم بوده به علوم این طایفه دویست^{۱۲} دیوان داشت، شیخ ابوالعباس نهاوندی از

۱. الف: 'اعادت' ۲. ج: د: پیغمبر 'علیه السلام' ۳. ج: د: پیغمبر 'علیه السلام'

۴. ج: د: 'بر گیرید' ۵. ج: د: نه 'اینانست' ۶. ج: مصطفی 'علیه السلام'

۷. د: 'کرامت' اولیاء ۸. ب: د: 'داشته' ۹. ب: 'آن' ندارد

۱۰. د: 'سنت' نامی ۱۱. د: ۱۱. د: 'و' 'میگرد' ۱۲. د: این طائفه 'دوست'

مريدان اوست، از وی پرسيدند ^۱ عارفان کيانند؟^۲ فرمود، ايشان نه ايشانند اگر انسانند نه انسانند، روزی وی در بيت المقدس مردی را دید در عبا پیچیده خفته، سر برداشت ^۳ به سوی آسمان کرد، گفت ^۴ دو عبا و پالوده بفرست والا این قندیل های خانه تو درهم شکنم و باز در عبا سرفرو برد ^۵، شیخ حیرت کرد و برای دریافت این مقدمه تا دیری نشست، بعد ساعتی شخصی آمد دو عبا و پالوده آورده نزدیک او نهاد و او قدری بخورد و گفت، بقیه به فرزندان خود ببر، آینده برخاست و روان شد، شیخ عقب وی شد، به اثنای راه سوگند یاد داد که ترا با این مرد چه سابقه بود؟ گفت، این طعام برای اطفال خود ساخته بودم، هاتقی آواز داد که این طعام مع دو عبا به بیت المقدس ببر، درویشی خود را در عبا پیچیده خفته است او را بخوران، آنچه باقی ماند به فرزندان خود بده، چنان کردم، وفاتش در ^۶ سنه سه صد و چهل و هشت قبرش نزدیک قبر خواجه جنید بغدادی رحمه الله علیه.

موج احوال آن صوفی صاف معرفت، آن مشایخ صاحب کرامت، آن معدن رهبری، **حضرت شیخ ابو الحسن حصری**، نامش علی بن ابراهیم است، در کرامات الاولیا آرد و از کبرای متصوّف و از محتشمان این طایفه و مقبول درگاه حق الحق در زمانه خود نظیری نداشت، شیخ عراق بود، در بغداد بودی و از شیخ شبلی صحبت داشت و مرید او بود، وقتی جمعی از اصحاب ^۷ شیخ ابونصر جبار به حج می رفتند، در راه خدمت شیخ را دریافتند، شیخ فرمود اگر چیزی خواندن یاد دارید ^۸ بخوانید آن چه یاد داشتند خواندند شیخ را سماع رو داد، بعد افاقه فرمود شما شاگردان ابونصر جبارید که بر کوه هری می ماند؟ گفتند آری، گفت بی اجازت او قصد مگه کرده اید، ^۹ بر گردید و دستوری از او خواهید آن وقت حج کنید، امسال حج شماها مقدر نیست، از آن جماعه کسی که این سخن شنید و قصد

۱. د: از وی پرسید، ۲. د: به نماز چنان کنانیده، ۳. د: درو سوی

۴. ب: و گفت، ۵. ج: باز سر در عبا فرو برد، ۶. الف: در ندارد

۷. د: جمعی اراضی شیخ، ۸. د: چیزی خواندن باو دارید، ۹. ج: د: کرده اند

پیش مرشد کرد^۱ جان به سلامت ماند^۲ و آنانکه قصد مگه نمودند از باس سموم هلاک شدند، در ذی الحجه سنه سه صد^۳ هفتاد و يك وفات، رحمة الله عليه.

موج احوال سرمایه عشق و وفاق، **ابوبکر دقاق**، نامش محمد بن عبدالله است، جامع علم ظاهر و باطن بود، با سیّد الطایفه صحبت داشته، از اقران ابوالحسن نوریست و ابو حمزه خراسانی را نیز دیده، در دو صد و نود^۴ هجری وفات.

موج احوال **ابوعبدالله خاقان الصوفی**، در سفینه الاولیا نویسد از کبار صوفیه بغداد است، در سال دو صد و هفتاد و نو وفات.

موج احوال آن از بنده های با^۵ اختصاص، **ابراهیم خواص**، در سفینه الاولیا آرد کنیت شان^۶ ابواسحاق است واصل از بغداد است، صاحب صحو و توکل^۷ و تجرید یگانه و از خاصان درگاه الهی بوده، از اقران خواجه جنید و نوری و صحبت دار خضر^۸ بود. از ممشاد دینوری آمده که شبی مرا ندا کردند اگر دوستی از دوستان من دیدن تمنا داری بر خیز و بر سر پل نوبه شو، بیدار شدم، برف می بارید آنجا رفتم، ابراهیم خواص را دیدم مرتّب نشسته و گرد بر گرد او توده برف بود با آنهمه برف در عرق غرق بود^۹، گفتم این منزلت از چه یافتی؟ گفت از خدمت فقرا، در سال دو صد و نود و يك هجری وفات یافت.

موج احوال آن ممتاز آفاق، **ابوالحسن وراق**، نامش محمد بن سعد است، از کبار مشایخ نیشاپور و قدمای ایشان است^{۱۰} مرید ابوعثمان حری^{۱۱} بود، قول اوست^{۱۲} که کرم در عتفوان است که یاد کنی گناه بار خود را پس از آن که عفو کرده باشی^{۱۳}، در سال سه صد و نود وفات نمود.

۱. ج. د: 'کردند' ۲. ج. د: 'ماندند' ۳. ج. د: 'ششصد'

۴. ب: 'نود و نه' ۵. ج: 'با' ندارد ۶. ج. د: 'کنیت' ایشان

۷. ج: 'و در توکل' د: 'صحو و از' توکل ۸. ج. د: 'خضر علیه السلام'

۹. ب: 'در غرق غرق بود' ۱۰. ج: 'ایشانند' د: 'ایشانید'

۱۱. ب: 'جری' بود ۱۲. ج: 'قول' است ۱۳. د: 'باشی' ندارد

موج احوال آن به دولت خانهٔ دین سراج، **ابوالحسن درّاج**، اصلش از بغداد است، خادم ابراهیم خواص بود، در سفینهٔ الاولیا نویسد در سماع ازین عالم رفته در سال سه صد و بیست هجری.

موج احوال آن فارغ از کاهلی دستی^۱، **ابوالعباس بستی**، نامش عبدالله بن محمد بن نافع بن مکرم است و اصلش از بست است، وی حضرت هفتاد سال پهلوی بر زمین نرسانیده و به دیوار و ستونی تکیه نکرده و پا برهنه از نیشاپور به حرمین شریفین رفته و مدتها در بیت المقدس اقامت نموده، در محرم سال سه صد و چهار وفات یافت.

موج احوال آن ممتاز به عشق بازی، **شیخ ابوبکر رازی**، نامش محمد بن زکریا، از بزرگان و زهاد این طایفه بود، در سفینهٔ الاولیا نویسد در مشایخ هیچکس مثالش^۲ گریان تر نبوده، پیوسته به عبادت می گذرانید، در سال سه صد و ده هجری وفات یافت^۳.

موج احوال آن معدن خدا ترسی، **ابوالخیر حمصی**، بارها بادیهٔ کعبه را به قدم توکل و تجرید طی نموده، در سال سه صد و ده هجری وفات.

موج احوال آن^۴ ممتازان محبت و عشقی، **ابوعمر دمشقی**، از کبار مشایخ شام بود و با عبدالله جلا و اصحاب ذوالنون مصری صحبت داشته، از اقوال اوست که تصوّف آنست که غیر^۵ نقصان را در تصوّف بیند بلکه چشم باید پوشید از ما سوای او که منزّه است از جمیع نقصانها، در سال سه صد و بیست هجری وفات یافت.

موج احوال آن سرزمرهٔ عاشقان، **ابوطمستان**، فارسی الاصل است، در نیشاپور سکونت داشت. در سفینهٔ الاولیا نویسد از اکابر مشایخ و مقتدای این طایفه بود و شیخ ابوبکر شبلی او را بسیار دوست می داشت، در سال سه صد و چهل در نیشاپور وفات یافت.

۳. ج: 'یافت' ندارد

۲. ب. ج: 'مثلش'؛ د: 'دلش'

۱. د: از 'کاملی و بهشتی'

۵. ب: که 'بحر' نقصان

۴. ب: احوال 'از ممتازان'

موج احوال آن حرم ولایت مآبی^۱، **شیخ ابو سعید اعرابی**، نامش احمد بن محمد، اصل از بصره و ساکن بود به مکه معظمه. در سفینه الاولیا آرد در وقت شیخ^۲ حرم بود، او را تصانیف بسیار است، با سید الطایفه صحبت داشت، در سال سه صد و چهل یا چهل و یک وفات یافت.

موج احوال آن از خاصان درگاه صمد، **ابراهیم بن احمد**، پسر مولد الصوفی، در سفینه الاولیا نویسد با کنیت ابواسحاق کبیر مشایخ رقه است، با ابوعبدالله جلا و ابراهیم قصار رقی صحبت داشته، در سال سه صد و چهل و دو وفات.

موج احوال^۳ **ابوبکر مصری** در سفینه الاولیا نویسد نامش محمد بن ابراهیم است و استاد ابوبکر و فی و قیراقی^۴ و شاگرد دقاق کبیر و با سید الطایفه و نوری صحبت داشته، در رمضان سال صد و چهل و پنج وفات یافت.

موج احوال آن از بزرگان معروفی، **ابوبکر عطوفی**، نامش محمد بن علی بن حسین بن وهب عطوفی^۵، مرید سید الطایفه جنید است، در سال سه صد و چهل و پنج وفات یافت^۶.

موج احوال آن سرگروه اصحاب جانبازی، **ابومراحم شیرازی**، از مشایخ فارس است از اقران جنید و شبلی^۷ مشایخ از وی در معرفت سخن از وی پرسیدند که مبادا نفرین کنند، در سال سه صد و پنج هجری وفات یافت.

موج احوال آن مورد افضال الهی، آن محرم اسرار نامتناهی، آن ولی برحق و حاجی، حضرت **شیخ ابوعمر زجاجی**، نامش ابراهیم و به قولی محمد ابراهیم^۸، در سفینه الاولیا نویسد اصل از^۹ نیشاپور، با جنید و رویم و ابوعثمان حری و ابراهیم خواص صحبت داشته، چهل سال مجاور مکه بود درین مدت به حرم بول نکرده و

۳. ب: 'احوال' ندارد

۲. ج: وقت 'خود'

۱. د: ولایت 'ثانی'

۶. ج: 'یافت' ندارد

۵. د: 'عن طوفی'

۴. ج: 'قیراقی' و شاگرد

۹. د: 'در' نیشاپور

۸. ج: محمد 'بن' ابراهیم

۷. ج: د: شبلی 'بوده'

شصت حج گزارده، می گفت و فخر می کرد سی سال خلای جنید از دست خود پاک کرده ام، چون مشایخ حلقه می زدند^۱ صدر او می شد، عجمی بیامد و گفت حج گزاردم، اصحاب توبه من نشان داده اند از شیخ برات نجات بخواه برو اند کی رفته بود که کاغذی سبز به دستش پیدا گردید در آن نوشته که فلان بن فلان از آتش دوزخ آزاد است، در سال سه صد و چهل و هفت وفات شیخ است.

موج احوال آن سرمایه سروری، **شیخ ابوبکر بن داؤد دینوری**، در شام اقامت داشت، با عبد الله بن جلا صحبت داشت، وفاتش در سال سه صد و پنجاه هجری بود.

موج احوال آن از اصحاب عدنی^۲ و خلدی، **جعفر بن محمد نصیر الخلدی**، کنیت او ابو محمد است، اصلش خلد من محلات بغداد، شاگرد جنید و ابراهیم خواص و پیر شیخ ابوبکر نهاوندیست، با نوری و رویم و سمنون و حریری صحبت داشته بلکه می گفت ازین طایفه دو هزار پیر را می شناسم، پنجاه و شش حج گزارده بود، شیخ بوریا بافی می کرد و گفت روزی جنید را دیدم به نماز است، گفتم از خدا شفا بخواه، گفت دیروز چنان کردم ندا آمد تن ملک ما ست، هر چه خواهم کنم، تو کیستی که تصرف می کنی؟ در سال سه صد و چهل و هشت وفات یافت، قبرش متصل مزارین شریفین شیخ جنید و شیخ سرّیست، رحمة الله علیه.

موج احوال آن سرگروه اصحاب وادی جانبازی، **حضرت بنادر بن حسین بن مهلب شیرازی**، کنیت او ابوالحسن^۳ و اصلش از شیراز، مرید شبلی است استاد ابو عبد الله خفیف و با جعفر حدّاد صحبت داشته، ازو پرسیدند تصوّف چیست؟ گفت وفا به عهد شیخ الاسلام گفت وفا به عهد چیست که هر چه بدل گذرد که برای او کند؟ آنرا بکند^۴، در سال سه صد و پنجاه و سه بود وفاتش، ابودرعه طبری او را غسل داده.

۳. ج: 'ابوالحسن'

۲. ب، د: 'عدلی'

۱. ج: می 'روند'

۵. ج، د: 'آن را نکند'

۴. د: برای او 'بکند'

موج احوال آن ولی کامل بالیقین، **شیخ وجیه الدّین**، از اجلّه مشایخ صاحب کشف و کرامت، صاحب سفینه الاولیا او را دو پیر نوشته، یکی شیخ محمّد عجوبه بن عبد الله مرید شیخ احمد دینوری که از کبار مشایخ بود، دوم اخي^۱ فرخ، این هر دو بزرگان نسبت ارادت به سلسله خواجه جنید دارند، شیخ وجیه الدّین در بغداد وفات یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن امام اصحاب ولایت، آن سلطان ارباب هدایت، آن مصفاً از بشریت ما و منی، قطب وحدت **حضرت شیخ عبد الواحد ابو الفضل یمنی**^۲ پسر شیخ عبد العزیز بن حرب بن اسد بود، مرید و خلیفه شیخ ابوبکر شبلی است، افضل واصلان و اکمل کاملان، صندوق عشق و عرفان، مقتدای عاشقان، لخلخه عطریات^۳ وصل، قانع بنیان بُعد و فصل، محیط دایره اسرار پرده بی پرده^۴ راه برده امن و امان دست گرفتگان، از غایت کمالات و حالات بی نظیر زمان بوده است، در جمادی الاخر سال چهار صد و بیست و پنج وفات یافت، در مقبره امام احمد حنبل مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مظهر شان غیاث المستغیثین، آن تفسیر آیه ایاک^۵ نعبد و ایاک نستعین، آن غوّاص گوهر بحر رموزات نصوصی، قطب الارشاد حضرت **شیخ ابو الفرج طوسی**^۶، مرید و خلیفه شیخ عبد الواحد ابو الفضل یمنی^۷ است، قدوة اولیای زمان و زبده^۸ مشایخ جهان، صاحب مقامات عالی، والی ولایت متعالی، شهنشاه قلمرو کمال، امام اصحاب اهل وصال، مخزن مقدمات انس، معدن تصرفات قدس، سرگروه اصحاب خلّت^۹، محمود ارباب ملّت، مخدوم خادمان تا یوم حشر، در فضل و کرم مشهور و نشر بوده است، رحمة الله علیه.

۱. د: دوم 'اخعی' فرخ ۲. ج: ابو الفضل 'تمیمی' ۳. د: لخلخه 'ز' عطریات

۴. ب، ج: 'پرده بی پرده و در پرده بی پرده' ۵. ح: آیه 'کریمه' ایاک

۶. ج: د: ابو الفرج 'طرطوسی' ۷. ج: ابو الفضل 'تمیمی' ۸. ج: 'زنده' مشایخ

۹. د: اصحاب 'خلف'

موج احوال آن امام موحدان، آن همّام محققان، آن سلطان مقبولان بارگاه باری، قطب العالم حضرت شیخ ابوالحسن علی^۱ الهنکاری^۲، مرید و خلیفه شیخ ابوالفتح طرسوسیست^۳، درج گوهر وصال، برج اختراّتصال، خزینة معارف معلّی، گنجینه تعارف مجلّی، مقصود طالبان طلب کل، محمود ارباب توکل، گوشواره عرش اعلی، فواره فوائد معلّی^۴، مرد میدان امداد مراد، تخت نشین اقلیم فواد، سرگروه واصلان محبوب بلکه محبوب بی پرده اسرار علام^۵ الغیوب، دست گیر دست بیع^۶ خانواده، صاحب سریر اقلیم افاده بوده است، در محرم سال چهار صد و هشتاد و شش وفات یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن تفسیر کلمة توحید، آن ترجمه حدیث تفرید، آن سلطان اولیای والا مناقب، آن امام مشایخان بلند مراتب، آن مقتدای مسافران عرش برین، آن دلیل^۷ صحت احوال اولین و آخرین، آن تخت نشین مرتبه مکرمی، قطب وحدت حضرت شیخ ابو سعید المخرمی، اسم مبارکش مبارک بن علی بن حسین است و مخرم محله ایست در بغداد، مرید و خلیفه شیخ ابوالحسن علی الهنکاریست، سلطان اولیا و برهان اصفیا، قدوة عارفان و قبله سالکان، پیر طریقت وقف حقیقت، جامع علوم صوری و معنوی، صاحب مجموعه حالات سگان عالم علوی بوده است، کمالات و خوارق^۸ عادات آن جناب نه چندانست که به این مختصر گنجد و کدام کمال ازین زیاده تراست و خواهد بود که مثل محبوب سبحانی شیخ عبدالقادر جیلانی^۹ رحمة الله علیه^{۱۰} مرید و خلیفه داشت. صاحب سفینه الاولیا از محبوب سبحانی روایت آورده که چون با خدا عهد کرده بودم که تا نخورانی نخورم، چهل روز بگذشت، شخصی آمد و قدری طعام پیش نهاد، نخوردم،

۱. ج: 'علی' ندارد ۲. د: علی 'آهنکاری' ۳. د: 'طرطوسی'

۴. الف: 'گنجینه تعارف مجلّی مقصود طالبان طلب کل محمود ارباب توکل گوشواره عرش

اعلی فواره فوائد معلّی' ندارد ۵. ج: اسرار 'عالم' ۶. د: دست 'بیخ' خانواده

۷. د: آن 'وصل' ۸. الف: 'و' ندارد ۹. ح: عبد القادر 'جیلانی'

۱۰. ح: 'رحمة الله علیه' ندارد

نزدیک بود که نفس من بر جهد و از گرسنگی نزدیک طعام افتد لیکن از عهد خود بر نگشتم، ناگاه از باطن خود آواز الجوع الجوع شنیدم، شیخ ما بر من گذشت، آواز شنید، پرسید عبد القادر این چه صداست؟ حقیقت عهد و گرسنگی خود و اضطراب نفس ظاهر کردم لیکن گفتم روح برقرار است، روان شد و گفت بیا، نرفتم، خضر علیه السلام^۱ آمد و گفت، شیخ تو بر تو انتظار می کشد برو، رفتم، شیخ از من فرمود که در امر من شبه کردی که اجازت خضر خواستی، پس مرا به سرای خود برد و طعامی خواست و آهسته آهسته به دهن من کرد، سیر شدم پس خرقة مرا پوشانید و از آنروز صحبت او را لازم گرفتم، بالفعل که مرقد حضرت غوث الثقلین است آن مدرسه بنا کرده شیخ ابوسعید است که به شیخ عبد القادر عطا نمود، در محرم سال پانصد و سیزده هجری وفات یافت.

موج احوال آن پیش دست دست ربّ العالمین^۲، آن نگین^۳ دلنشین خاتم المرسلین، آن به بحر عارفان^۴ الیاس **حضرت شیخ حماد دبّاس**، کنیتش ابو عبد الله و نام حماد بن مسلم و دبّاس دوشاب فروش را گویند، از مشایخ کبار ولایت دثار کرامت علانیه به غلبه داشت، بیشتر^۵ صحبت حضرت شیخ محی الدین عبد القادر جیلی بود، امّی بود فامّا علم^۶ لدنّی برو می کشوده بودند. در سفینه الاولیا نویسد دوازده هزار مرید کامل داشت، مهتر و بهتر ایشان شیخ عبد القادر است. روزی فرمود، هر شب برای^۷ دوازده هزار مرید خود به جناب الهی دعا کنم^۸ که از مریدان من آنانکه عاصی اند یا درین ماه توبه نصیب ایشان کن یا ازین جهان بردار که مرتکب زیاده معصیت نشوند^۹. شیخ عبد القادر جیلی حاضر بود، گفت اگر حق تعالی مرا منزلتی دهد درخواست کنم که مریدان من تا قیامت بی توبه نروند ازین جهان، حماد فرمود مرا چنان مشاهده شد که آنچه عبد القادر خواست حق تعالی

۱. ج. د: خضر علیه السلام   ۲. ج. د: دست قدرت   ۳. د. ۳: آن 'مکین'

۴. ج. د: بحر 'عرفان'   ۵. ج. د: 'سر' صحبت   ۶. ج. د: 'علم' ندارد

۷. د. ۷: دوازده هزار مرید کامل داشت مهتر و بهتر ایشان و شیخ عبد القادر است روزی فرمود هر شب

برای 'ندارد'   ۸. ج. د: 'میکنم'   ۹. د. ۹: 'نشوید'

قبول کرد. روزی شیخ عبد القادر^۱ از خدمت شیخ حمّاد برخاست، شیخ گفت این عجمی را قدمیست که هر وقت به گردن همه اولیا خواهد بود و مامور شود به آنکه بگوید قدمی هذه علی رقبه کل اولیای الله و همه گردن فرو کنند، شیخ حمّاد در پانصد و بیست هجری وفات یافت.

موج احوال آن ولی ملائک خصلت، آن مساوی الحال در کثرت و خلوت، آن آگاه حقایق مطلق، آن از توجّه هر دو عالم معلق، آن سلطان اهل صفا حضرت تاج العارفین **شیخ ابوالوفا**، نام او کاکیش مرید شیخ ستنکی بود، در سفینه الاولیا نویسد روزی او بالای منبر در بغداد وعظ می گفت که شیخ عبد القادر گیلانی که به عین عنفوان بود به مجلس وعظ رفت، چون شیخ ابوالوفا بدید قطع کلام نموده فرمود این جوان را از مجلس بدر کنند، چنان کردند، باز تذکیر شروع نمود تا سه روز که شیخ عبد القادر آنجا رفت به همین روش بدر می کردند، مرتبهٔ چهارم که شیخ عبد القادر رفت از منبر فرود آمده در کنار گرفت و چشم او ببوسید و حضار را فرمود برخیزید به تعظیم او که ولی خدا است، ای اهل بغداد سه بار اخراج او نه از بهر اهانیت بود بلکه برای آن بود که شما بشناسید او را باز فرمود،^۲ ای عبد القادر امروز وقت ما ست درین نزدیکی وقت تومی رسد، خروس هریکی بانگ می کند و خاموش گردد مگر خروس تو تا قیامت در^۳ بانگ خواهد ماند ما را یاد خواهی کرد، سجّاده و تسبیح و عصا و کانسۀ^۴ خود به شیخ عبد القادر عنایت کرد، آن تسبیح را بر زمین می داشتند دانه هایش از خود به طور خود می گشتند بی مود دست و کانسۀ از خود جست کرده به دست طالب می رفت، رحمة الله علیه.

نهر دوم:

مجملی در احوال حضرت محبوب سبحانی شیخ عبد القادر گیلانی و اولاد و امجاد و خلفا و دیگر منتسبان سلسله ایشان:

۱. الف: عبد القادر^۱ را

۲. الف: فرمودی

۳. الف: در، ندارد

۴. ج، د: کانسۀ و عصا

موج احوال آن دیباچه کتاب علم قدیم، آن به سرادق لایزالی محرم و ندیم، آن نورچشم نور چشم مرتضی، آن وارث محبوبیت مصطفی، آن امام اولیا از قول قدمی، آن سلطان اصفیای عربی و عجمی، آن بر ولایت ولایت^۱ متصرف و قادر، محبوب سبحانی شیخ محی الدین عبدالقادر، قطبی که قاف قطبیت او ملجای اقطاب قاف تا قاف باشد، اگر شهباز فهم به بلند پروازی خود قصد عنقای اوج قاف قدرتش نماید^۲ مانند گنجشک باد پیما است و غوثی که غین غوثیت او ماوای مستغیثین غرب تا شرق بود، اگر در محیط نقطه غین غلبه گوهر استعدادش غواص فکر عمر نوح طوفانی سعی غوطه خوری نماید چون دام ماهی از نایابی مقصود با هزاران چشم گریه آلود جز لولوی اشک بهم رساند بیجا، وی گوهر کان درخشان درج اولادنا و نیر برج ارواحنا و اجسادنا^۳ بوده است.

در سفینه الاولیا نویسد بن ابی صالح بن موسی جنگی دوست بن ابی عبدالله بن یحیی زاهد بن محمد بن داؤد بن موسی الجون بن عبد الله محض^۴ بن حسن مثنی بن امام حسین^۵ بن علی مرتضی کرم الله وجهه و مادر عبدالله محض^۶ فاطمه بنت امام حسین بن علی مرتضی، ازین جهت آن حضرت را حسینی الحسنی خوانند و مادر شیخ عبدالقادر فاطمه بنت شیخ ابو عبد الله صومعیست که یکی از مقتدای مشایخ گیلان بود، ذکرش در مرآة الاسرار داخل ازین سبب او را به گیلان یاد می کنند و نیز آن جناب را از متوطنان قریه^۷ بشیریه که مضافات گیلان است نسبت کرده اند و نیز گویند که مولد شریفش از ولایت جیل است، این ملکیت و رای طبرستان که آن را جیلان و گیلان و گیل می گویند^۸ و بعضی گفته اند که جیل موضعیت بر کنار دجله يك گروه راه از بغداد به طرف واسطه و سوای نسبت خرقة شیخ ابوسعید مخرمی^۹ يك خرقة دست به دست از آبای خود یافته و از شیخ ابوالوفا بغدادی نیز خلافت داشته و نسبت ارادت و سایر تربیت و

۱. ب: 'ولایت' ندارد   ۲. د: قدرتش 'نماند'   ۳. د: ارواحنا 'در' اجسادنا

۴. ج: 'محض' بن حسن   ۵. ج: 'حسن' بن علی   ۶. ج: 'محض' فاطمه

۷. ب: 'قریه' ندارد   ۸. ج، د: 'گویند'   ۹. ج: ابوسعید 'محزومی'

عنایت غوث الثقلین را از روح پر فتوح رسول الثقلین صلی الله علیه وسلم^۱ و وجه غوث الثقلین که او را گویند آنست چنانچه پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم را اهل آسمان و زمین^۲ پیغمبر دانند آن حضرت را اهل آسمان و زمین ولی الله دانند، جناب آن سرور را رسول الثقلین گویند ایشان را غوث الثقلین گویند. قول آنحضرت است هر ولی بر قدم يك نبی می باشد من بر قدم جدّ خودم و هر قدمی که جدّ من گذاشت من قدم بر آن نهادم الا نبوّت و شئی جناب حضرت مرتضی^۳ به موجب امر پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم لعاب دهن خود به دهن آن حضرت داد از آن روز بر منبر برآمده مجلس وعظ می کرد تا چهل سال در جمیع علوم دینی تکلم می نمود و در وقت وعظ فرمودی که ای اهل زمین و آسمان بیائید و بشنوید سخن مرا و از من چیزی^۴ بیاموزید که من نایب و وارث پیغمبر خدا^۵ ام و درین مجلس ها عطا می شود و حق تعالی بر دل من تجلّی می کند و قریب هفتاد هزار آدم در مجلس حاضر می شدند و چهار صد کس کلام آن حضرت را می نوشتند و وقت مجلس از اثر کلام حقیقت انتظام^۶ در وجد و ذوق دوسه کس می مردند و همانجا^۷ از شیخ^۸ ابوسعید قونوی رحمه الله علیه آرد که در مجلس شیخ عبدالقادر بارها جناب پیغمبر^۹ را دیده ام و ملایکه و اجنه از^{۱۰} صف صف حاضر دیده ام، شیخ را بس مرتبه بلند بود و در ولایت عزل و نصب اقطاب و ابدال و اوتاد و سلب حال اولیا به دست ایشان بود و هر کرا که می خواست از ولایت معزول می خواست و هر کرا خواستی به ولایت رسانیدی چنانچه شئی به خانه آن حضرت دزدی آمد نابینا شد نتوانست رفت، درین اثنا مهتر خضر^{۱۱} آمد و گفت ای ولی الله! یکی از ابدال فوت شده هر کرا فرمایی به جای او نصیب کرده شود، فرمود، در خانه یکی نابینا افتاده است او را بیارند، چون آوردند نظری^{۱۲} برو انداخت فی الحال بینا شد و

۱. ب: 'فائز شده' و وجه ۲. ج: آسمان و زمان ۳. ج: مرتضی 'علی علیه السلام'

۴. ج: 'چیزی' ندارد ۵. ج: خدا 'صلی الله علیه وسلم'

۶. ب: حقیقت 'نظام' ۷. ج: 'مرد و همانجا' ۸. ج: 'از شیخ' ندارد

۹. د: پیغمبر 'صلی الله علیه وسلم' ۱۰. ب: 'از' ندارد

۱۱. د: 'خضر مهتر' ۱۲. ج: 'نیز' برو انداخت

به مرتبه ابدالیت رسیده^۱ نیز ظاهر است^۲، روزی در وعظ او صد اولیا که اسم مبارک ایشان در سفینه الاولیا نوشته این مختصر گنجایش آن نیافت حاضر بود، فرمود قدمی هذه علی^۳ رقة کل اولیای^۴ الله، همه مردان وقت سرفرو کردند^۵ مناقبات معلی^۶ آن بی نظیر ثقلین زیاده از آنست که به تحریر آید و کدام است که ازو پوشیده خواهد بود، نگارنده اوراق تیمناً و تبرکاً حرفی چند نوشته است که این نسخه محروم از احوال آن سر حلقه اهل کمال نباشد، به تاریخ یازدهم جمادی الآخر^۷ روز پنجشنبه سال پانصد و شصت و یک در زمان خلافت ابوالمظفر یوسف بن مستنجد به ملاء اعلی شتافت و در مصرعه آخر این بیت تاریخ ولادت و مدت حیات و ممات آن حضرت بر می آید^۸:

تاریخ ولادت و حیات وفوتش از عشق و کمال کامل عشق عیان^۹

موج احوال^{۱۰} آن دستگیر بن دستگیر کونین، آن نور العین بلکه عین غوث الثقلین، آن مطلع قصیده خانواده قطبیت، آن حسن مطلع دیوان محبوبیت، آن بر حروف کمال مثابه^{۱۱} اعراب، قطب وحدت شیخ سیف الدین عبدالوهاب، خلف اعظم و خلیفه معظم شیخ عبدالقادر گیلانی است، مالک ملک شهزادگی، سلطان سلطنت آزادگی، صاحب مطالعه صحیفه وجه الله، لمعه انوار رسول الله، سجده نشین قطب ربع مسکون، از دیوان صمدیت مصرعه موزون، فواره فیض نورانی، گوشواره کرامت جاودانی، صاحب دولت حسبی و نسبی، مورد معاملات کسبی و وهبی، به نگاهش تاثیر اکسیر اعظم، در نطقش^{۱۲} اثر اعلی و معظم، خلیفه خلیفه رسول الهی، غریق بحر محبت نامتناهی بوده است. در سفینه الاولیا نویسد جامع بود میان علم شریعت و طریقت، از والد بزرگوار خود علم صوری و معنوی اخذ نمود

۱. ح: ابدالیت رسیده ۲. ب: سر ظاهر است ۳. ج: هذه قدمی علی

۴. د: فرمودند و قدمی علی رقة کل ولی الله ۵. ج: سرفرو کردند

۶. د: مناقبات مجلی ۷. ب: ربع الآخر ۸. ب: و دیگری گفته

سنینش کامل و عاشق تولد (۴۷۱) ه و فاتش دان تو معشوق الهی (۵۶۱) ه

۹. ب: از عشق و کمال (۴۷۱) ه و کامل عشق عیان (۵۶۱) ۱۰. ب: احوال ندارد

۱۱. الف: شاهد اعراب ۱۲. الف: در لطفش

و بعد پدر بجای پدر^۱ وعظ فرمودی و خلائق بهره از آن برداشتی، چندان تاثیر در کلمات و ارشاد او بود که در بیان راست نیاید. از وی روایت است که وقتی در بلاد عجم مسافر شدم، از انواع فنون و علوم حکم حاصل کرده به بغداد آمدم و برای گفتن وعظ از حضور پدر رخصت خواستم، اجازت فرمود، بالای منبر بر آمدم، علوم موعظت به انواع طریق بیان کردم، هیچ کس را دل نرم و گرم نشد، خلائق از حضرت والدم درخواست وعظ نمود، من فرود آمدم و پدرم بر منبر شد، فرمود شجاعت صبريك ساعت است به مجرّد استماع این کلمه از حضّاران آفریاد و فغان برآمد درین مقدّمه از حضرت والد پرسیدم، فرمود تو متکلم بخود می شوی و من متکلم بغیر می شوم، ولادتش در شعبان پانصد و دوازده هجری و بیست و پنجم شوال سال ششصد و ۳ سه هجری وفات، مرقد شریفش در بغداد. شیخ ابومنصور عبدالسلام و شیخ ابو الفتح سلیمان دو فرزند عالم و عامل کامل عقب گذاشت، رحمة الله علیهم اجمعین.

موج احوال آن کاشف اسرار عدم، آن مخزن اطوار علم قدم، آن سپهر اوج اتّصال، آن پایه^۴ وصال اهل وصال، آن محی الدّین بن محی الدّین قطب الآفاق حضرت شیخ شرف الدّین ایشان را عیسی هم گویند و ابوعبد الرحمن کنیت بوده است، محبوب ترین خلف و خلیفه حضرت غوث الاعظم است، در تصوّف به غایت رتبه بلند و به علوم صوری تحصیل ارجمند داشت، بعد از پدر رسم دانش و فقه و حدیث و وعظ را شعار داشت و پیوسته تربیت^۵ طالبان مقید بودی، غوث الاعظم را چنان عنایت و مرحمت به حالش بود که نسخه فتوح الغیب برای او تصنیف نموده خودش کتاب جواهر الاسرار^۶ در علوم صوفیه که مشتمل بر حقایق و معارف است تصنیف نموده در پانصد و هفتاد و سه هجری در مصر به قید حیات بود.

موج احوال آن فرزند محبوب سبحانی، آن آیه قطب صحیفه آل قطب ربّانی، آن مرشد زاده آفاق، آن جانشین غوث الثّقلین به استحقاق، آن نقطه نون

د.۱: بجای 'مرا وعظ' فرمود
ب.۲: 'حضّار' فریاد
ب.۳: 'و' ندارد
ج.۴: 'مایه' وصال
ج.۵: 'به' تربیت
الف.۶: 'جوهر الاسرار'

ندرت، آن سیمرغ قاف قدرت، آن سرگروه اولیای عالی مذاق، قطب اکبر حضرت تاج الدین ابوبکر عبدالرزاق، خلف اصغر و خلیفه برتر شیخ عبد القادر گیلانیست، برهان قاطع قطع هستی، انوار لامع حق پرستی، کاخ ایوان حقیقت و حالات، شه نشین مکان رفیع کمالات، غواص بحر غوثیت، قطب فلک قطبیت، سلم مسلم ایمان، مختصر مطوّل ایقان، مفتی علم حقیقت، محتسب احکام شریعت، دستاویز شفاعت، سلسله بندان سلسله یاقوتی، قوت ضعیف القلوب مسافران بی زاد و راحله، جریده^۲ جریده روان لا مکان، اعلم معلّمان، کشتی بحر سبحان، توضیح حقیقت سبحانی، تنقیح معارف ربّانی، مصلح کار کار گزاران قضا و قدر، بدر آسمان ولایت برتر، به اجابت دعا متّصف، عنایتش تیر به هدف، مخدوم و مخدوم زاده جهان و مظهر امن و امان، وی محمود ارباب فیض و افاده و ممدوح چهار خانواده است، بعد از والد بزرگوارش فیض صوری و معنوی عالم را از ذات با برکات او رسیده از دیگر برادرانش کمتر یافته می شود، عالمی را از مقام سفلی به عالم علوی رسانیده، حیرت و سکوت بر حالش غالب بود و این مرتبه در تصوّف بس بلند است و در زهد و ورع ممتاز زمانه بود، از احیای^۳ پروردگار خود سی سال سر بالا نه کرد و سوی آسمان ندید. از وی روایت آرند روزی پدرم برای نماز جمعه بیرون آمد، ما دو برادر همراه^۴ بودیم، دیدیم سه بار خمر برای سلطان می برند، بوی بد می آمد، پدرم فرمود باشید، سرهنگان به تعجیل روان شدند، پدرم به دواب^۵ که خمر بران بار بود فرمود که باشید، دواب آواز کرده استادند^۶ هر چند سرهنگان خواستند که روان شوند سود نه کرد و سرهنگان را فی الحال صدمه قولنج لاحق شد، از غایت درد حرف توبه بر زبان راندند، به توجه^۷ آن حضرت درد رفع شد و شراب به سرکه مبدّل گشت، چون این خبر کرامت به سلطان رسید بسیار گریست و به خدمت آمده توبه از جمیع منهیات نمود و آن حضرت مردان غیب را در مجلس والد خود دید که در هوا می روند، بترسید، پدر فرمود مترس، این ها مردان غیب اند تو نیز ازین

۱. ج: 'مجیب' احکام. د: 'صحبت' احکام ۲. ب: 'خریده' جریده:

۳. ج: از 'حیا' پروردگار ۴. ج: همراه 'او' بودیم ۵. ج: پدرم 'دواب'

۶. ج: 'استاد' ؛ د: 'استادید' ۷. د: 'بدین وجه'

جماعه هستی، شیخ ابوصالح نصر و ابوالقاسم عبدالرحیم و ابومحمد اسماعیل و ابوالمجالس فضل الله و جمال الله بن سید عبد الرزاق^۱ از پدر و عمّ خود کسب کمالات صوری و معنوی حاصل ساختند، در پانصد و بیست و هشت سید عبد الرزاق متولد شد و به ششم شوال ششصد و بیست و سه هجری وفات یافت، در مقبره پدر مدفون شد.

موج آن نقّاوّه اکبر خاندان، آن سلاله معانی دودمان، آن ولی کامل با تمیز، افضل العصر **حضرت شاه عبد العزیز** خلف و خلیفه شیخ عبدالقادر است. در سفینه الاولیا نویسد کنیت او ابوبکر، کسب کمالات صوری و معنوی از پدر خود نمود^۲، بسیاری از برکت تلقینش به پایه تکمیل درویشی رسیده، به سمت سنجار عزیمت نموده همانجا وفات یافت، رحمه الله علیه.

موج احوال آن مظهر علوم پدر بزرگوار، آن در اقلیم هر علوم شهریار، آن در عشق الهی بی اختیار، مرتاض زمانه **شیخ سراج الدین^۳ عبد الجبار** خلف و خلیفه شیخ عبدالقادر گیلانیست. در سفینه الاولیا نویسد کنیت او ابو عبد الرحمن^۴ و ابو الفرج است، از غایت کثرت علم مفتی عراق بوده است و رساله جلال خاطر که ملفوظ والد بزرگوار اوست به خط آن حضرت در کتب خانه محمد دارا شکوه مصنف سفینه الاولیا بود در آن نوشته که قول حضرت غوث الاعظم است که طامع خالیست چون حروف طمع، در بغداد وفات کرد همانجا مدفون شد، رحمه الله علیه.

موج احوال آن اختر برج کمال، آن مهتر قوم وصال، آن منبع فیض علوم، آن مجمع کمالات غیر علوم^۵، آن فیوضات معنوی را صاحب تقسیم، قطب زمانه **شیخ ابواسحاق ابراهیم** فرزند شیخ عبد القادر گیلانی است، سایر علوم از پدر اخذ نموده متصرف کمالات صوری و معنوی شد، بیست و پنجم ذی قعدّه ششصد هجری وفات یافت، مزار شریفش در واسط.

۳. ج: 'بن' عبد الجبار

۱. ب: 'جمال الدین سید عبد الرزاق' ۲. ج: د: 'نمود' ندارد

۴. ج: 'ابو عبد الله' ۵. ب: د: 'غیر معلوم'

موج احوال آن جزو کش^۱ علوم، آن نفس کش به حقیقت کل معدوم، آن به فرزندان شیخ عبدالقادر امجد، صاحب فضایل **ابوالفضل محمد**، از فرزندان شیخ^۲ عبدالقادر است، کسب علوم صوری و معنوی از والد خود نموده در حدیث و فقه رتبه^۳ ارجمند بهم رسانید، بیست و هفتم شهر صفر سال پانصد و هشتاد و هفت وفات یافت، در بغداد مدفون شد. دو پسر گذاشت - ابو محمد عبدالرحمن و شیخ عبدالقادر هریک^۴ عالم و کامل^۵ بودند.

موج احوال آن مقبول پروردگار، آن^۶ واقف حقیقت اسرار، آن مورد مقامات ذکر یا و یحیی^۷، شیخ **میر نکریا یحیی** فرزندان شیخ عبدالقادر است. در سفینه الاولیا نویسد علم حدیث و فقه از پدر خود خوانده به تاریخ چهاردهم شعبان که شب برات باشد سال ششصد هجری وفات کرد، در بغداد متصل مزار شیخ عبدالوهاب مدفون شد^۸، رحمة الله علیه.

موج احوال آن غواص بحر کمالات غوث صمدانی، آن بحر مواج معاملات^۹ همه دانی، آن راهروان را از راه مبین^{۱۰} رهبر، **حضرت شیخ موسی ابونصر** فرزند شیخ عبدالقادر است، جامع بود میان علم صوری و معنوی، به عرفان و کمالات او شکی نیست، در دمشق اقامت گزیده بود همانجا به شب غره جمادی الآخر سال ششصد و هیزده هجری وفات کرد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن زبردست وادی قوت، آن پر^{۱۱} زور اقلیم صفوت، آن سرآمد معرفت سرمد، قطب الاقطاب **حضرت شیخ ابوالحسن علی بن احمد** از کبار اصحاب شیخ عبدالقادر گیلانی رحمة الله علیه^{۱۲} است، قریه جنت^{۱۳} به توابع بغداد مقام اقامت او بود، در عشق و صفا و زهد و اتقا مرتبه عالی داشت. صاحب

۱. ب: 'خیر کش'	۲. ج: د: 'شیخ' ندارد	۳. ج: 'هریک' ندارد،
۴. د: 'هریک کامل و عامل'	۵. الف: 'آن' ندارد	۶. الف: 'قوت شده'
۷. الف: 'مقامات همه'	۸. ب، ح: د: راه 'متین' رهبر	۹. ب: آن 'پیروز'
ج: 'بروز'؛ د: 'پرزود'	۱۰. ح: 'رحمة الله علیه' ندارد	۱۱. ج: 'جنب' بتوابع

مرآة الاسرار نویسد، شیخ ابو محمد عبدالرحمن طفسونجی که احوال او درین کتاب به لجّه متفرقات باید خواست روزی بر منبر بر آمد به زبان عربی گفت، من میان اولیا چون کلنگم میان مرغان که گردن من از گردن ایشان دراز تر است، شیخ ابوالحسن هم آنجا حاضر بود، دلق از سر بر کشید و گفت مرا بگذار تا به تو کشتی کنم، شیخ ابو محمد عبدالرحمن خاموش مانده به اصحاب خود گفت، یک سرموی در وی خالی از عنایت حق نمی یابم، وی^۱ را فرمود دلق خود را بپوش گفت من از آنچه بر آمده ام باز نمی گردم، شیخ عبدالرحمن گفت، شیخ تو کیست؟ گفت شیخ عبدالقادر، پس روی به جانب موضع جنت کرد، زوجه^۲ خود را آواز داد که ای فاطمه جامه^۳ بیار تا بپوشم، زوجه با جامه پیش آمد.

موج احوال آن مقتدای اوتادان، آن پیشوای افرادان، آن عارف حقایق ربّانی، مقرب الحضرة شیخ محمد الادانی، که به ابن الفاید مشهور است، از کاملان این طایفه بود، همّتی بلند و ولایتی قوی داشت، سایر مقامات گذرانیده به مرتبه فردانیت رسیده بود، وی از اصحاب شیخ عبدالقادر گیلا نیست، پیر او را مقرب الحضرة می گفت و نیز گفتی که محمد بن الفاید من المقرّبین^۴، قول اوست: همه چیز را باز پس گذاشتم و روی به حضرت آوردم ناگاه پیش روی خود نشان پای دیدم مرا غیرت آمد که این نشان کیست؟ آنرا اعتقاد داشتم هیچکس بر من سابق نیست، گفتند این نشان قدم نبی است صلی الله علیه وسلّم، خاطر من تسکین یافت، سال وفات دیده نشد.

موج احوال آن مقتدای مقام قرب و آرام، آن پیوسته مستغرق در مشاهده ناکام، آن بالاتفاق صاحب تصرّف ولی، حضرت ابوالسعود بن الشبلی، از بزرگان روزگار و عارفان اسرار، حالی قوی علمی وافر و نفسی قاطع داشت، وی را تصرّفات در ماکولات و ملبوسات بی اندازه بود، معشوق صفت می زیست، از اصحاب کبار شیخ عبدالقادر جیلی است، شیخ علاء الدوله سمنانی در چهل مجلس

۱. د: 'روضه خودرا' ۲. ب: 'وی ندارد' ۳. د: 'خامه به بیار'

۴. ج: 'من المقرّبین' ۵. ب: د: مقتدای 'قوم' مقام

نویسد روزی بر خاک بزرگی در قبرستان امام احمد حنبل توجه^۱ نمودم، در اثنای راه گنبدی کهنه دیدم از آن طرف دعوت دریافتم که می گوید مرا هم زیارت کن، رفتم گفتم مثل من زندگانی کن، گفتم تو چون زندگانی کردی؟ گفت آنچه^۲ از حق به تو رسد قبول کن، این مقدمه را از شیخ نورالدین عبدالرحمن گفتم، او فرمود هیچ می دانی که این مقبره کیست؟ گفتم نی، گفت ابوسعود بن الشبلی که وی را کمالات بس عالی است^۳، سال وفات دیده نشد.

موج احوال آن قافله سالار حال عالی منزلت^۴، آن سرگروه اصحاب عزلت، آن اشرف و اکبر ولی، **حضرت شیخ علی**، وی را علی بن سبی^۵ شهرت کنند، از کبار مشایخ بطایح اگر چه مرید تاج العارفین شیخ ابوالوفاء بغدادی وی مرید ابو محمد بوسسکی^۶ وی مرید ابوبکر بن مرا روی ویسی، روح حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه بود فاما از صحبت حضرت شیخ عبدالقادر رحمة الله علیه اخذ فواید می کرد. وقتی غوث الاعظم فرمود قدمی **هذه علی**^۷ رقبه کل ولی الله اول کسی که بالای منبر رفت و دست به قدم غوث الاعظم رسانید و بر سر خود آورد او بوده^۸.

روزی غوث الاعظم بر منبر وعظ می گفت، شیخ نشسته بود برو خواب غلبه کرد، غوث الاعظم از منبر پائین آمد مع اصحاب^۹ خود بایستاد، چون بیدار شد غوث الاعظم فرمود، پیغمبر صلی الله علیه وسلم^{۱۰} از توجه فرمود؟ گفت برای ملازمت تو گفتند، غوث الاعظم چرا به پا ایستاد؟ گفت آنچه من به خواب می بینم او به چشم ظاهری می بیند، او احیاء موتی از کرامت کرده است و اسم شریفش را به حضور شیرا گیر^{۱۱} گیرند مقرب تر سا^{۱۲} و بر گردد^{۱۳} در پانصد و شصت و چهار هجری وفات.

ج: ۱. 'توده'	ج: ۲. 'آنچه' ندارد	ج: ۳. 'عالی' بود'
ج: ۴. ب: 'عالیست'؛ د: 'عالی' میرست	ج: ۵. د: 'هنی'؛ ب: 'نسی'	ج: ۶. ب: ابو محمد 'لوسسکی'
ج: ۷. 'علی' ندارد	ج: ۸. ب: 'او' بوده'	ج: ۹. ح: 'پائین مع اصحاب آمد'
ج: ۱۰. د: پیغمبر 'علیه السلام'	ج: ۱۱. ح: 'شیرا' گیرند'	ج: ۱۲. ح: 'مقرب' ترساند'
ج: ۱۳. ب: 'بدو' بر گردد'		

موج احوال آن گوهر درج فیوضات الهی، آن اختر برج کمالات نامتناهی، آن بری از ما و منی، **حضرت شیخ ابو عمر صریفی**^۱، در سفینه الاولیا نویسد مرید حضرت غوث الثقلین شیخ عبدالقادر جیلانی است، از محترم اولیا و محتشم اصفیا بود، ششی^۲ در صریقین^۳ رو به آسمان کرده افتاده بود پنج کبوتر را در تسبیح علاحه دید به خود عهد کرد که خود را تسلیم شخصی کنم که مرا به حق رساند، روان شد و مهتر خضر پیش^۴ آمد و فرمود در صریقین^۵ ترا جذبه رسید به امر شیخ عبدالقادر آمده ام که ترا بدو رسانم که خدمت او را لازم گیری، چشم خود بند کن چنان کرد، بعد ساعتی به امر خضر علیه السلام چشم وا کرد خود را به صحبت^۶ شیخ عبدالقادر در بغداد یافت، پس شیخ طاقیه^۷ مبارک بدو عطا کرد و تلقین ساخت و اربعین نشاند قلب او را مصفا ساخته نور معرفت ریخت پس گفت خدای تعالی مرا مریدی دهد به واسطه^۸ تو^۹ نام وی عبد الغنی باشد بن تقطه باشد که در اکبر^{۱۰} اولیا به علو مرتبه سرافراز^{۱۱} و حق تعالی بوی بر ملایکه مفاخرت کند پس این^{۱۲} نقطه بعد بیست و پنج سال بدو پیوسته و خرقة پوشید^{۱۳}، رحمة الله علیه.

موج احوال آن جوهر صمصام ولایت، آن قبضه ذوالفقار هدایت، آن نتیجه کمالات مرتضوی، **حضرت ابو سعید سید حسینی**^{۱۴} **قیلوی**، از کبار مشایخ عراق^{۱۵} است، کرامات و مقامات عالی داشت، خرقة ارادت از شیخ عبدالقادر گیلانی رحمة الله علیه^{۱۶} پوشید، در پانصد و پنجاه و هفت وفات.

موج احوال آن اشرف النجباء، آن اعلم العلماء، آن اعظم ولی، **حضرت قطب البیان**^{۱۷} **موصلی** از اکمل مریدان شیخ عبدالقادر گیلانی است. در سفینه الاولیا نویسد

ج. ۱. د: ب: 'صریفتنی'	د. ۲: ششی 'ندارد'	ب. ۳: 'صریفتن'
د: 'صریقین بار و سمان، کرده'	د. ۴: مهتر 'خضرش' آمد	ب. ۵: 'صریفتن'
ب. ۶: از 'آمده ام که ترا بدو رسانم'.. تا.. 'خود را به صحبت' ندارد	ج. ۷: 'تو' ندارد	ج. ۷: 'تو' ندارد
د. ۸: در 'اکثر' اولیا	د. ۹: 'پیر' افرازد	ج. ۱۰: 'آن' نقطه
ج. ۱۱: 'خرقة' بوسید	ج. ۱۲: 'ابو سعید' 'قیلوی'	د. ۱۳: 'غریق' است
ج. ۱۴: د: 'رحمة الله علیه' ندارد	الف. ۱۵: حضرت 'قصب البان'	

خوارق و کرامات عجیب از او بسیار ظاهر شده، قاضی موصل منکر او بود، روزی به کوچه دید که مقابل می آید، قاضی به خاطر آورد که او را بگیرم و آسیب رسانم، ناگاه اعرابی مهیب برآمد، چون نزدیک رسید به صورت یکی از فقها ظاهر شد متصل شده به قاضی گفت، کدام قصب البان^۶ را اراده سیاست داری؟ قاضی توبه نموده مرید وی شد.

موج^۱ احوال آن خدمت گزار محبوب الله تبارک، **شیخ احمد بن مبارک** با کشف و کرامات خادم شیخ عبد القادر گیلانی بود و کدام کمال ازین زیاده باشد که محرم راز محبوب سبحانی رحمة الله علیه^۲ بود، در پانصد و هفتاد هجری وفات.

موج احوال آن مصاحب صحبت محبوبیت، آن صاحب مرتبه قطبیت، آن ولایت خود را دشت مستور، **حضرت شیخ بقائی بن بطور** اگر چه مرید شیخ ابوالوفا بغدادیست فاما مدام مصاحب غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه حاضر بود، شیخ از پایه بلند تر به پایه پائین آمده و بعد تا مل باز بر منبر و به پایه دومی بنشست^۳ به چشم من پایه اول کشاده گشت چندانکه چشم کار می کرد فرشی مکلف گسترده و پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم^۴ مع اصحاب بر آن نشسته در آن وقت حق تعالی بر قلب شیخ عبد القادر رحمة الله علیه^۵ تجلی کرد، قریب بود که شیخ بیفتد، رسول علیه السلام او را نگاهداشت، بعد از آن شیخ لاغر وجود شد چون گنجشک بعد از آن^۶ ببالید و بزرگ شد در صورت سهمگین پس آن همه از من پوشیده، در پانصد و پنجاه و سه وفات قبر در طوس.

موج احوال آن صاحب کرامت اظهر، آن در ولایت اشهر، آن متصرف مقام برتر، **حضرت شیخ ابو عمر**، وی قریشی است، نامش عثمان بن مراوق بن حمید بن سلامه^۷ است، حنبلی مذهب مرید و شاگرد شیخ عبد القادر گیلانی بود،

۱. د: این موج ندارد ۲. ج: 'رحمة الله علیه' ندارد ۳. ج. د: 'نشست' به چشم

۴. الف: 'صلی الله علیه و آله وسلم' ندارد ۵. ب: 'رحمة الله علیه' ندارد

۶. ج: بعد 'آن' شیخ ۷. د: حمید بن 'سلاحه'

از^۱ کبار مشایخ مصر صاحب کرامت و خوارق و جامع علوم صوری و معنوی بود، آب رود نیل به درخواست از وضوی او کم بود و زیاده شد وقتی طغیانی کرده بود کم گردید، در پانصد و شصت و چهار وفات، قبر^۲ در مصر.

موج احوال آن دلیل طالبان به خدا رسی، **موقف^۳ الدّین المقدسی**، نام او عبداللّه بن محمّد بن احمد بن قدامة الجبلی است، از بزرگان وقت صاحب کرامت^۴ مرید شیخ عبدالقادر است، در ششصد و بیست هجری وفات.

موج احوال آن سرمایه ارشاد و رهنمونی **شیخ احمد الجونی** مرید شیخ محمّد^۵ عبداللّه نظامی خلیفه شیخ عبدالقادر است، به غایت خوش رو و خوش خو بوده، در ششصد و پنجاه و چهار هجری وفات.

موج احوال آن راضی به رضای معبود، **شیخ ابوسعید بن سهل ابومسعود**، عمده مریدان^۶ محبوب سبحانی و اکبر مشایخ و مقتدای زمان و صاحب کرامات جلیه^۷ و مقامات علیه، قول اوست که از یازده سال حق تعالی مرا در مملکت خود تصرّف داده است فامّا من تصرّف نمی^۸ کنم، شیخ ابن فاید گفت چرا تصرّف نمی کنی؟ فرمود تصرّف به حق گذاشته ام چنانکه^۹ خواهد بکند، و شیخ صدقه بغدادی هم بسیار فیض از غوث الاعظم یافته، احوالش به جای خود خواهد آمد^{۱۰} و شیخ محی الدّین ابن عربی مرید شیخ محمّد یونس قصای الهاشمی مرید شیخ عبد القادر گیلانی احوالش در لجّه اولیای مغرب^{۱۱} زمین نوشته درین کتاب.

موج احوال آن اشعه انوار غوثیت، آن متصرّف مقام صمدیت، آن لجّه بحر زخار رحمت ربّ العالمین، آن دلیل عارفان زمانه متأخرین، آن خلاصه عنصر و

ج. ۱: د: 'از' ندارد	د. ۲: 'قصر' در	ج. ۳: 'موفق' الدّین
ج. ۴: 'کرامت' ندارد	د. ۵: 'محمّد' ندارد	ج. ۶: د: عمده 'مرید'
د. ۷: 'کرامات' خلیفه	الف. ۸: 'می' کنم	ج. ۹: د: 'گذاشته چنانکه'
د. ۱۰: 'بجای خود آمد'	ج. ۱۱: د: اولیای 'معرفت'	

کمال محبوب سبحانی، قطب الاقطاب حضرت سید شیخ محمد الحسینی^۱ الجیلانی، صاحب اخبار الاخیار نویسد بعد شش واسطه نسب^۲ او به سید عبدالوهاب بن محبوب سبحانی می رسد، خرقة از جانب آبای خود داشت، از اولیای حق و مدام به دوست خود مستغرق، خدیو ملک کمال و عاشق ذات ذوالجلال، جامع علوم معقول^۳ و منقول از ولایت روم به خراسان تشریف آورد از آنجا ملتان را به شرف قدم مفاخرت^۴ بخشیده در بلده^۵ اچه توطن گزیده^۶ یکبار سیر اکثر معموره^۷ عالم بر قدم تجرید^۸ و بی تعلقی نموده، بار دوم^۹ با خیلی حشم و بسیاری^{۱۰} توابع و لواحق شرف اقامت توطن^{۱۱} درین دیار فرموده بادشاه وقت نسبت^{۱۲} اخلاص و نیازمندی به تقدیم رسانیده حلقه ارادت او در گوش کرد و خلق دیار ملتان مقدمش^{۱۳} را از فتوحات غیبی شمرده فیوضات صوری و معنوی او را تبرک داشته بهره ور^{۱۴} شدند، شعرهم می گفت قادری تخلص می کرد، این چند بیت در ذوق و شوق گفته:

رندیم و قلندریم و چالاک	مستیم و مفردیم و بی باک
جامیم و صراحییم و باده	در صدفیم بحر و خاشاک
والی ولایت شش و پنج	حامی ^{۱۳} بلاد فهم و ادراک
مجموعه راز عالم دل	منصوبه کشای سر لولاک
بگذشته ز خویش بی کدورت	بگذشت ز عشق جوهر خاک
آئینه صاف بی غل و غش	صافی دل و پاک رای سگاک
گر صاف شوی و پاک دایم	می گوی چوقادری تو ^{۱۵} انا پاک
ما بلبل بوستان قدسیم	شهباز سفید دست انسیم ^{۱۶}

رحمة الله علیه.

---

۱. ب: 'الحسینی' الجیلانی ۲. د: واسطه 'نسبت' ۳. ج: د: علوم 'منقول و معقول'
 ۴. ج: د: 'مفاخر' بخشیده ۵. ب، ج: توطن 'گزید' ۶. ب، ج: د: بر قدم 'تجرید'
 ۷. ب: بار 'دوم' ۸. ج: د: حشم و 'بسیار'
 ۹. ج: 'و' توطن ۱۰. د: وقت بسبب 'اخلاص' ۱۱. د: ملتان 'مقدس'
 ۱۲. ج: 'بهر رو' باشند ۱۳. ب: د: 'جامی' بلاد ۱۴. الف: 'تو' ندارد
 ۱۵. ج: د: دست 'بستیم'

موج احوال آن مظهرشان محبوبی، آن مظهر معاملات سترعیوبی، آن رویای^۱ جمالش به مس قلب کفّار کبریت احمر، آن^۲ در شرف کمال از معاصران برتر، آن فرزند و محبوب محبوب سبحانی، قطب الاقطاب **حضرت شیخ عبدالقادر** ملقب به عبدالقادر ثانی، خلف و مرید پدر خود شیخ محمد است و^۳ به جهت پرورش و تلقین معنوی خلیفه و سجّاده نشین و هم در ولایت وارث حقیقی و در کمالات تابع شیخ عبد القادر گیلانی بود بنابراین او را عبدالقادر ثانی و مخدوم ثانی گویند^۴، در حقیقت به عصر خویش ثانی نداشت چرا که بسیاری از عاصیان و کفّار به مشاهده جمال و معاینه کمالش بی درخواست خود به خود توبه نصوح می نمودند و به شرف اسلام فایز می شدند. صاحب اخبارالاکهار نویسد در عنفوان شباب منعم و متصرف و صاحب عیش و عشرت بود، از غایت شوق چند شتر بار آلات^۵ و مزامیر تغنی^۶ همراه گرفتگی، چون به مقام مشیخت و سجّاده خلافت نشست اجتناب کلی این امر نمود و مریدان را نیز ازین امر مانع بود، احياناً گاهی از سرود شنیدنی بکا نمودی که قریب به انزهاق روح شدی و سبب توبه آن^۷ این است. روزی در بیابان به شکار رفته بود، درّاجی به صورت عجیب و آواز^۸ غریب می نالید و فریاد می نمود، درویشی در آن بیابان رسید، فرمود سبحان الله روزی باشد جوان نیز در درد و محنت^۹ مولا مثل این درّاج بنالد، به مجرد استماع این سخن او را حالتی دست داد که دل او از ماسوای الله سرد شد^{۱۰} و همچنین روز به روز آثار جذبات^{۱۱} و اسباب شوق انوار محبت بروی فایز و نازل می گشت تا از سایر مرادات سیر گشته به حق تعالی پیوست، روزی پدرش چند قطعه مخمل برای او فرستاد که قبای و خرقة خود سازد، فرمود ازین مخمل از برای جلهای سگان شکاری بدهند غمازان این ماجرا به پدرش رسانیدند، به حضور طلبیده عتاب

۱. ب: 'رویت' جمالش ۲. ج: 'آن' ندارد ۳. ج: 'وی' بجهت

۴. الف: 'شیخ عبدالقادر گیلانی بود بنابراین او را عبدالقادر ثانی و مخدوم ثانی' ندارد

۵. ج: 'آلات' تغنی ۶. د: 'ج' تغنی' ندارد ۷. ب: 'آن' ندارد؛ د: 'آن است'

۸. د: 'و'به' آواز غریب ۹. الف: 'درد و' محبت'

۱۰. د: 'الله' 'سرد دهند' ۱۱. ج: 'د' آثار' جذب'

آغاز کرد، همان شب حضرت غوث الثقلین را^۱ در خواب^۲ دید، فرمود عبدالقادر فرزند من است، تربیت^۳ او من می کنم، ترا فرزندان دیگر اند به تربیت^۴ آنها بکوش، از عبدالقادر کار مدار، درین واقعه اسباب تفتن طبع آنچه باقی بود، همه^۵ را موقوف نموده و از شکار دست برداشت، بعد وفات پدرش سجاده نشینی و خلافت بدو رسید، دیگر برادرانش که نوکر بادشاه مانده بودند، ازین رهگذر غباری به چهره^۶ اخلاص بادشاه نشانیدند، آن حضرت جمیع فرامین و اسناد موجب و وظایف و معاش خود پیش سلطان فرستاد و گفت، ما را به این پنج هزارها کار نیست، هر کس که بهتر داند بدهند سالها به توکل گذرانید و از دست اغیار آزار و شداید بسیار از روزگار بدو رسید، صبر نمود، روزی بادشاه بدو نوشت که مجلس ما را به حضور فایض النور خود متور سازند، اگر نوعی از طرف من رنجی یا ملالی به خاطر باشد عفو فرمایند در جوابش این دو بیت^۷ نوشت:

بهیچ باب ازین باب روی گشتن نیست   هر آنچه بر سر ما می رود مبارکباد
کسی که خلعت سلطان عشق پوشیده   به حله های بهشتی کجا شود دلشاد
کمالات و خوارق عادات او بسیار است از آن جمله نقلی چند برای رفع محرومی
این اوراق آورده می شود:

وقتی در ملتان طاعون حادث گشت، کار بر خلق آن دیار دشوار آمد و وبای^۸ عام در میان آمد، سبزه در موضع وضوی او روئیده بود، خلائق می بردند در مقام علت می مالیدند شفا می یافتند. و از اقوال اوست، در دست من خاصیتی نهاده اند به هر^۹ علتی که رسد حق تعالی شفا دهد، این کرامت از وراثت خاص شیخ عبدالقادر بدو رسیده، درین مقدمه از جناب پیغمبر صلی الله علیه وسلم نیز^{۱۰} عنایت است. وقتی در ملتان و اچه درد استخوان پهلوی پیدا شده که حدوث این درد

۱. د: 'غوث الثقلین در خواب'   ۲. ب: 'بخواب' دید   ۳. الف: 'به' ندارد

۴. د: فرزند 'نسبت به تربیت'   ۵. د: 'چه' را موقوف   ۶. ب: 'بر چهره' اخلاص

۷. ج: دو 'ابیات' نوشت   ۸. د: 'و درد' پای   ۹. د: 'سر علت' که

۱۰. د: پیغمبر 'صلی الله علیه وسلم' بهتر تر 'عنایت

و هلاك توأمان بود، غياث الدّین نام مرید او که هر شب جمعه مشرّف مجلس پیغمبر^۱ می شد، شبی پارهٔ نی آوردی به مرشد داد که پیغمبر علیه السلام به تو عطا کرده که هر جا که این پارهٔ نی برسانی و ده بار قل هو الله بخوانی آنجا شفا^۲ بخشد پس چندان اسرار و آثار ازین نی به ظهور آمد که به تحریر نیاید و حکایت این نی در دیار ملتان مشهورست، سنّ شریف هفتاد و هشت سال هیزدهم ربیع الاول سال نهصد و چهل هجری وفات یافت در اُچّه مدفون شد.

شیخ عبدالقادر ثانی را دو پسر بودند - بزرگ میر سید عبد الرزاق صاحب فضایل و مناقب مفاخر، شأنی عظیم و همّتی عالی داشت، در وقت وفات پدر به تقریبی در ناگور بود، روزی گفت قبله گاهی مرا طلب می کند لیکن از بواعث ضرر نتواند رسید، بعد از وفات پدر آمد به موجب وصیت پدر لباس خرّقه لباس کرد و اجازت و نعمت یافته مدّة العمر مسند مشیخت را مزین مانده به^۳ پنجم جمادی الآخر^۴ سال نهصد و چهل و شش وفات یافت. پسر دوم آنحضرت سید زین العابدین که در حین حیات پدر وفات کرد، از وی خلقی ماند میر سید محمّد نام داشت که منظور نظر عنایت و شفقت و مرحمت بندگی جدّ^۵ خود بود، شاه اله بخش و برادران ایشان در لاهور ساکن اند، اله بخش صاحب اخلاق حمیده و به صفات گزیده موصوف^۶ بود، در نهصد و نود و چهار در بنگاله فوت کرد.

موج احوال آن نقّاؤه دودمان خاندان قدیم، آن خلاصه کمالات ولایت عظیم، آن دایم به اصلاح قلب حامد، سیدالسادات حضرت مخدوم سید حامد بن شیخ عبد الرزاق بن عبدالقادر ثانی است لیکن سجّاده نشین بر حق و خلیفه مطلق شیخ عبدالقادر گیلانی رضی الله تعالی عنه بود، بزرگ عالیشان ناظر کون و مکان همّتی بس عالی و مقامی بلند^۷ داشت، از متاع دنیاوی از هر قسم که تصور کنند^۸ طی وافر ویرا حاصل بود و لیکن هرگز مالک نصاب باقی شرط^۹ و جوب زکات باشد

۱. د: پیغمبر علیه السلام ۲. ج: 'بخوانی شفا بخشد' ۳. ج: 'به' ندارد

۴. ب: 'جمادی الآخره' ۵. ج: 'مرحمت جد خود' ۶. ج: 'بصفات موصوف'

۷. ج: د: 'بس' بلند ب: 'صفاتی بس بلند' ۸. ج: 'هر قسم تصور کنید' ۹. ب: 'که' شرط

نشده، قوتی عظیم داشت، در زمان خود کوس مشیخت و بزرگی و خلافت این سلسله علیه می زد^۱ و هر که با وی دم از مخالفت زدی غیر از پریشانی ندیدی و کدام خوارق عادات از آن زیاده تر خواهد شد که مثل سید موسی گیلانی خلف و خلیفه^۲ داشت، در حین حیات خود سایر امانت و خلافت پدر بدو عطا نموده قایم مقام خویش و سجاده نشین غوث الثقلین نمود و این نسبت لیاقت این کار^۳ و استحقاق اطوار در جوهر شریفش معاینه فرموده و از جهت صریح اذن علیه قادریه که درین باب یافت تلقین اکساب خاندان معلی نشان نموده حق به حقدار سپرده بعد چند مدّت به تاریخ بیست و ششم شهر ذیقعد سال نهصد و هفتاد و هشت به رحمت حق پیوست، رحمة الله علیه.

موج احوال آن صاحب ولایت شهادت شامل، آن افضل روزگار و کامل، آن فرزند و خلیفه محبوب سبحانی، شهید اکبر حضرت ابو المحاسن سید موسی گیلانی خلف و خلیفه سید حامد است. در معارف عظیم الشان و امان مریدان، به غایت عالی مقام و مستغرق مشاهده دوام، او را پرتو^۴ شان محبوبیت و اشعه^۵ مرتبه قطبیت و غوثیت از ورثه محبوب سبحانی عبدالقادر گیلانی حاصل بود، شانش از شان شاهان عصر برتر بود، مانندش در زمان او کمتر، کلك سینه چاک را کدام مقدور که حرفی از دل ریشی عشق و اطوارش بر نگارد^۶ و ارض قرطاس به غایت مجبور که تخم ولایتش به صحن کشت زار خود بکارد، وی امام العارفین و سلطان الکاملین بوده است. شیخ فریدالحق فرزند شیخ عبدالحق دهلوی در تذکره خود از اقوال جدّ خود آرد که شیخ الاجل حقی دهلوی فرماید که اختر مسعودی طالع^۷ من کار کرد و شجره اخلاص من بار آورد که بر مثال ویرزقه من حیث لا یحتسب^۸ بر سر من عیسی نفسی را فرستاد که هر نفس او مایده از

۱. سلسله علیه 'میرود'

۲. د: 'خلف و خلف'

۳. د: لیاقت 'اهل کار،'

۴. ج: 'پرتوی' شان

۵. د: 'محبوبیت و مرتبه قطبیت'

۶. د: 'بر بکارد'

۷. ب: 'مسعودی اختر طالع من'

۸. الف: 'قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله'

آسمان معرفت بود نازل شد^۱ و باعث عید و سرور آورد^۲ و بل موسی مقامی که جمال او ناریست از شجره وحدت طالع و نوری از طور حقیقت لامع، خلیل لقائی که رخساره زیبایش گلزار بوستان خلّت و گلستان دین و ملّت، مصطفی جمالی که دهانش نمک دان خوان انا املح و زبانش قرآن انا افصح، مرتضی کمالی که باب انا مدینه العلم مکشوف ضمیرش ابواب لو کشف مفتوح، حسن سیرتی که وارث انک^۳ لعلی خلق عظیم و نایب منصب العظیم الرؤف^۴ الرحیم، حسن سیرت که^۵ مصدوق یظهر کم تطهیرا آمد و مصداق الموده فی القربی شد^۶:

ای احمد خو^۷ که عالمی بنده اوست   یوسف رؤی که ماه شرمنده اوست
عیسی نفسی که جان و دل زنده اوست   موسی که لقای دوست شرمنده اوست
هر کلام که در کمال کلیم وارد شده بروی صادق است و بر حال وی^۸ مگر موافق قدم^۹ موسی آفریده اند^{۱۰}:

ای دیده بیبا لقای منظور ببین   آن جبهه و آن جمال پر نور^{۱۱} ببین
در وادی ایمن محبت بگذر   هم موسی و هم درخت^{۱۲} و هم طور بین
کمالات و خرق عادات او زیاده از حوصله تحریر است و کدام خرق زیاده ازین خواهد بود که از عالم غیب مامور تلقین و ارشاد و ایثار^{۱۳} نعمت به مثل حضرت شاه میر لاهوری قطب الاقطاب زمانه و مانند شیخ اجل عبدالحق دهلوی یکتا و یگانه شده به لاهور تشریف آورد و این هر دو شهباز بلند پرواز حقیقت و شریعت را تلقین فرمود، در وقت نورالدین جهانگیر بادشاه که سال نهصد و هفتاد و هشت هجری بود به اغوای برادرانش جمعی کفره بر خاتقاهش تاختند و شهیدش^{۱۴} ساختند 'مشعل به راه کشود' تاریخ اوست.

۱. ب: نازل 'شده'	۲. ب: سر آورد، سر در آورد	۳. ج: د: 'و لك' لعلی خلق
۴. د: منصب العظیم 'رؤف'	۵. ج: د: حسین 'سریری' که	۶. ج: 'ایات'
۷. ب: ای احمد 'خوی' که	۸. ب: حال 'ای'	۹. د: 'هر قدم'؛ ب، ج: 'بر قدم'
۱۰. ج: 'رباعی'	۱۱. ج: 'جمال نور بین'	۱۲. ب: 'هم موسی و درخت'
ج: 'هم درخت' ندارد	۱۳. ب: 'ایات' نعمت	۱۴. ج: د: 'و شهید' ساختند

موج احوال آن سلاله خاندان عالیشان، آن افضل و ولی بیگمان، آن بر زمانه^۱ خود شاذ و نادر، کامل وقت **سید عبدالقادر** برادر سید موسی گیلانی است و در بداؤنی نویسد، به غایت بزرگ عصر بود، ریاضت بسیار کرده و مجاهده بکار برده صاحب مشاهده شد، بعد انتقال پدر از او و سید موسی گیلانی مناقشه خلافت واقع شد ازین جهت از بادشاه وقت او را گرانی در میان آمد که او بعد فریضه نوافل هم به خانه خود می گذرانید^۲، سلطان گفت نوافل به خانه خود بگذارند، شیخ گفت بادشاه هم این ملک نیست که تحکم^۳ شما باشد، بادشاه گفت اگر ملک را نمی^۴ خواهی در ملک ما مباش، شیخ^۵ فی الحال از معاش در گذشته از ملک بدر آمده در آنچه گوشه انزوا گزید، چندان کثرت فتوحات رو داد که هرگز محتاج معاش^۶ نشد. به روش آبای کرام خود بر مسند خلافت نشسته طالبان را هدایت می بخشید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن در راه خدا رحیل، **میر سید اسمعیل**، پسر ابدال فرزند شیخ عبد الرزاق بن غوث الثقلین است. در اخبار الاخیار نویسد در دیار ما سلسله سجادگی و انتساب خلافت محبوب سبحانی را قبیله ایشان برپا داشتند، شیخ محمد حسین^۷ و شیخ امان پانی پتی و دیگر درویشان غایت نیاز به نسبت آن سید رعایت می کردند، در نهصد هجری وفات یافت، قبر او در قریه دینور است، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مشایخ ذیشان، آن درویشی عالی عنوان، محبوب ارباب ولایت، آن مسعود اصحاب کرامت، آن مساوی حیات و ممات، افضل روزگار **حضرت قمیص بن ابوالحیات**، شجره پربار^۸ و بار شجره اسرار ریاض اولاد شیخ عبد الرزاق بن محبوب سبحانی شیخ عبدالقادر گیلانی است. صاحب احسن القصص نویسد از ولایت بنگاله در لباس فقر در دیار اوده قدم آورده در قصبه سادهوره خضر آباد رخت اقامت انداخت، علامه عصر سید نصیرالدین دختر خود چون به نکاح در

۱. ب. ج: 'بزمانه' خود؛ د: 'آن سرمایه خود' ۲. الف: 'میگذرانند' ۳. ج: د: 'بحکم' شما
ج: 'همی خواهی' ۴. ح: 'شیخ' ندارد ۵. ب: 'معاش' ندارد
۶. ح: 'محمد' حسن ۷. د: 'و' امار' شجره ۸.

آورد توطن گزید قبولیتی و شهرتی در نصیب او شد، از آن دیار خلق کثیر در ارادت و عقیدت در آمدند و جمعی از درویشان اهل علم نیز^۱ به خدمتش انتساب نمودند، شیخ عبد الرزاق مشهور به^۲ بهلول از خلفایش نیز از آن جماعه است. شیخ بهلول جامع بود در علوم شریعت و طریقت، بعد تحصیل علم دینی تهذیب اخلاق و تبدیل صفات موفق شد و در رسوخ قدم اتباع سنت مخصوص روزگار و در شهر بخارا در نهصد و نود و دو به قولی سی و سوم ذیقعه واقع شد، استخوانش در سادهوره آورده به خاک سپردند،^۳ شیخ یزدانی^۴ تاریخ اوست و ایضاً قمیص قادری غل دار مدعیان و این به سبب^۵ سید شاه محمد فیروز آبادی بود که در عهد سلیم شاه بن شیر شاه قدری و عزّتی عظیم به وی رسیده بود و خلائق بسیار مرید و معتقد او شدند، آخر در عهد همایون بادشاه به سبب قتل دو سید زاده که به خانه او کشته شده بودند در قید کردند و محضر به کشتن او کردند، در همان قید جان بداد، معتقدان از شرم اعتقاد آن را پنهان کردند از سبب آن که او خواری بسیار کشید. شیخ عبدالحق در اخبار الاخیار آورده شیخ امان پانی پتی در وقت محضر قتل او حاضر نشد و گفت مرا چه لازم که بی دریافت مزاحم احوال سادات^۶ شوم، به روز حشر به مواخذه گرفتار شوم و در کشته شدن آن دو سید حیف و به خرابی^۷ این سید هم حیف، معاذ الله کار میر سید محمد نیست جنیان اکثر چنین کار می کنند، یعقوب کشمیری گفت حتی تابع سید بود، روزی من بر خوان سید حاضر بودم، حضار به شوق جغرات گفتند، سید شنید و اندرون رفت و دیگ جغرات^۸ حاضر آورد، بعد ساعتی زنی به فریاد آمد که غلام شما سیه تن و برهنه سر دیگ جغرات^۹ مرا آورده، سید چیزی^{۱۰} بدو دهانید الغرض حضرت قمیص مرد با برکت بود، خوارق عادات از او بسیار به وجود آمده، کشف و کمالات او انتهای ندارد، چنانچه شاه فاضل قلندر از نبایر شاه قمیص است، بسیار صاحب کمال بود، خوارق

۱. د: علم 'هنر' ۲. 'مشهور بهلول' ۳. ج: واین 'نسبت'

۴. د: احوال 'شاداب' ۵. ج: 'خفت و حیرانی'؛ د: 'حضر در خرابی'

۶. د: و 'دو یک جمعات' ۷. د: برهنه 'نزدیک جمعات' ۸. ج: د: 'سید بدو چیزی'

عجیب^۱ و بلند ازو به عمل آمده، مستی نمایان داشت، در کهرام وفات نمود، نعش مبارکش به سادهوره آوردند در هر منزل که نزول جنازه اش می شد می پرسیدند که این تابوت کیست؟ می گفتند^۲ شاه فاضل قلندر شنونده گفتمی ساعتی گذشته که او از پیش ما میل حقه نموده بر خاسته^۳ رفته محل^۴ تعجب است و ازو کمالات بس بلند^۵ شنیده می شود.

موج احوال آن فرزند مرتضی و بتول^۶، آن مشاهد انوار حضرت رسول، آن فهیم تصوّف فهم و حقایق رس، حضرت مولوی محمد وارث ساکن بنارس، اصلش از غازی پور است، از اقامت و مرقد بنارسی مشهور شد، توسّل بیعت به سلسله شاه قمیص قادری دارد و به رسول نما ملقب بود، از سادات سوانه است، یک جدی شاه عاشقان بود یکی از اجدادش قاضی بنارس شد. در احسن القصص آرد ذات^۷ با برکاتش نمونه ریاضت دستگاہان سلف درین زمانه از علم عملش داد تحسین یک دیگر می دهند، مجموعه ایست از جمال^۸ بزرگان پیشین نشانه، شیخ معزالدین ردولی ازو بیشتر فواید برداشته و مولوی برکات الله خیرالدین پوری گوید او را در تصوّف مرتبه عالی بود، مدام به مجلس پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم حاضر بودی و هر که جمال او دیدی بر کمال ولایت او قایل شدی و هیچ^۹ فعل دینی بدون امر پیغمبر صلی الله علیه وسلم^{۱۰} نکردی، اکثران به وسیله او صحبت نبوی صلی الله علیه وسلم دریافتند و در کف دست چپ او رگهای چنان نشست یافته بود که اسم محمد صلی الله علیه وسلم خوانده می شد لهذا طهارت از دست راست می کرد و اکثر مغلوب الحال می شد، در آخر مایه یکهزار و دو صد وفات، در بنارس مدفون شد^{۱۱}.

موج احوال آن بی نظیر عصر و قطب الآفاق، آن بیدار در عالم عشق و اذواق،

۱. د: خوارق 'عجب' ۲. ج: 'گفتند' شاه فاضل ۳. د: 'بر' حاشیه
 ۴. ج: 'جنازه محل تعجب است' ۵. ب: کمالات 'بسیار بلند' ۶. ب: د: و 'بتول' رضی الله
 ۷. د: الف: از 'اجمال' بزرگان ۸. د: 'از' ذات ۹. د: 'شیخ' فعل دینی
 ۱۰. ج: 'علیه و آله وسلم' ۱۱. ب: 'در بنارس مدفون شد' ندارد

آن در مشاهده به شکل هلال اشرف الاولیا شیخ داؤد جهنی وال، مرید و خلیفه شیخ حامد والد سیّد موسی گیلانی بود و نعمات از چشت هم دارد و جهنه قصبه ایست از نواح لاهور، از اولیای محتشم و اصفیای محترم به غایت رفیع القدر شانی بزرگ وجودش انتهای ندارد بعد از سال هر چه ندور و فتوح که به خانه جمع می شد یک دفعه در راه خدا به تاراج می داد و غیر از بوریا و کوزه گلی نمی گذاشت. در ریاض الجنّات^۱ نویسد، در سلوک ریاضت شاقّه و مجاهدات فوق الطاقه کشیده، صاحب حال صحیح و کشف و کرامات صریح بود، گاهی از شب در مقام رکوع و سجود به آخر رسانیدی و در مجاهده چندان ننگی بر نفس آورده که همه بر خلاف مراد اورفت و چنان در مجلس نشستگی گویا چیزی گم کرده است یا منتظر محبوب است^۲، فرد: یار می آید و من می روم از خویش برون تا نباشد بجز آن دست^۳ بدل دیده درون چون ذوقی و جانی گرفته و در تصریح کمالات حقایق در آمدی اکثر^۴ گفتی که بادی از جانب عراق بردل من می وزد و نفحه از نفحات الهی با وی همراه است و گاهی به جانب عراق نگران بودی این تعلّق نسبت معنوی به حضرت غوث الثقلین بود^۵، رحمة الله علیه، فرد:

از نکهت جان بخش بآن باد می رسد صد قافله عیش باو شاد می رسد
و صاحب بداؤنی گوید که آبای کرامش از ولایت عرب در سیت پور از نواحی ملتان رسیده اند ولادت شیخ همانجا واقع شده، به غایت صغر سن داشت که والدینش در گذشته، چون در یتیم ماند شیخ رحمت الله برادر بزرگ او برای قرات قرآن مقید بود در آن حالت اشک از دیده می ریخت و می گفت مرا درین وادی مرنجانید و به خدای تعالی وا گذارید، از آن دانستند^۶ که او را احتیاج محصلی نیست، فرد:

بتعلیم ادب او را چه حاجت ز آغاز آمده او جود مادت
ابتدای حال یکی از شاهزادگان کونین امام حسن و امام حسین علیه السلام آیتی چند از فاتحه در خواب به آن حضرت آموخته پس به لاهور رسید، از مولانای

۱. ب. ج: ریاض الحیات، نویسد

۲. ب. ج: 'محبوب است که می آید'

۳. ب. آن 'دوست'

۴. ب. 'در آمد گفتی'

۵. ج: 'حالتی از جانب عراق'

۶. ب. غوث الثقلین 'بوده'

۷. ب. 'ازان زمان دانستند'؛ ح، 'وا گذارند ازان زمان' دانستند

اسمعيل آنچه شاگرد مولوی عارف نامی تلمذ اختیار کرد، به درس صحبت سیفی آصفخانی به غایت استحقاق می خواند، از مشاهده چنین حال^۱ خلق را بر مسعودی او گمان صریح بود، فرد:

نگار من که به مکتب نرفت^۲ و خط ننوشت

به غمزه مسئله آموز^۳ صد مدرّس شد

پس به مرتبه عالی^۴ رسیده مبشر به بشارت یا داؤد^۵ انا جعلناک خلیفه فی الارض^۵ شد و در جهنّه اقامت نمود، گاهی به در ملوک و رئیس با وجود درخواست و تمنا نرفت مگر یکبار از اغوای مخالفان به حسب طلب شیرخان سور افغان به گوالیار رفته بود، چون وجه طلب او خلاف برآمد به اکرام و اعزاز رخصت نمود، فقیر به خدمتش مشرف شده، زبان از بیان احوال کمال آن یگانه دوران مقصر است، اکثر خوارق علانیه مشاهده افتاده که شرح آن طویل^۶ است این مختصر گنجایش آن نیافت بر تقلی اکتفا کرد.

روزی شیخ عبد القادر مصنف تاریخ بدائونی معرفت شاه عبد الوهاب که از خالص احباب^۷ طوبی لهم و حسن مآب بود به خدمت آن جناب عرض کردم که خبر در مشایخ هند چنین است که وقت خروج سیدی نزدیک رسیده و اکثر آن جماعه^۸ اتفاق بر یکی از سادات آن دیار که قبل ازین به چند گاه آبا و اجداد او بر سریر سلطنت دهلی و بدائون متمکن بودند نمودند، در تهیّه^۹ اسباب جهاد و اسلحه اند و می گویند که ماموریم درین امر^{۱۰} از جناب حضرت غوث الثقلین و بعضی امرای سرخیل را نیز از خود متفق ساخته اند و بعضی از مقامات و واقعات بشارتها یافته می خوانید که آن داعیه را از قوه به فعل آرند، پرسید که سید بر چه وجه و چه حالت است؟ گفتم فقیری و منزوی و متشرّح^{۱۱} منقطع می متوگلی مرتاضی اکثر اوقات در مقابر می باشد و متاهل است و در فنون سپه گری بی عدیل زمان، فرمود

۱. ب: 'حالی' خلق؛ د: مشاهده 'حال چنین خلق' ج: بمکتب 'برفت'،

۳. ج: مسئله 'آموخت' د: به مرتبه 'علامی' ۵. 'اَنَا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً' شد

۶. ج: 'طول' است ۷. د: 'اصحاب' طوبی ۸. ب: ج: اکثر 'انجماعه'

۹. ج: 'و تهیّه' اسباب ۱۰. ب: د: درین 'امرای' جناب ۱۱. ح: منزوی 'متشرّح'

آن جماعه درویش هستند که بر غوث الاعظم افترا بسته اند و راه بی جاده می زنند و این^۲ بشارت و اشارت همه از تشویشات شیطانی است چرا که دلیل صریح است که غوث الاعظم به این امر کی راضی باشد^۳ که مردی عابدی زاهدی منزوی یاد حق گذاشته سلطان گردد، از طرف فقیر به آن درویش بگویند^۴ که حق تعالی ترا^۵ استقامت عطا فرماید، پس همچنان واقع شد، در سینه نه صد و هفتاد و دو در سرپردهٔ جلال^۶ بارگاه وصال ایزد متعال عزّ شانه زد، 'شیخ داؤد ولی' تاریخش یافتند، در شیر گره به نواح پنجاب مرقد شریفش زیارت گاه خلق است.

موج احوال آن ترجمهٔ اسرار، آن تفسیر عشق و انکسار، آن مقتدای عزلت نشینان خوش طور، اکمل العرفا **شیخ ابو اسحق مهزنک** ساکن لاهور از اجلهٔ خلفای شیخ داؤد جهنی وال است، در فقر و فنا و زهد و ورع شانی رفیع داشت. صاحب تاریخ بداؤنی نویسد در چابک روی یگانهٔ زمان^۷ و آیتی از آیات حق سبحانه و تعالی بود، خود را در محبت پیر دریافته^۸ و نسبت به ذات شریفش چنان پیدا کرده گویا يك معنی صحیح^۹ بدو عبارت ملیح تفسیر یافته و گرد حدوث و غبار امکان بر دامن همتش اصلاً نه نشسته، به مجرد دیدنش یاد خدای عزّ و جل بر هر دل سیاه و غافل پرتو می انداخت و درد خدا طلبی در بیننده سرایت می کرد، غیر از دو سه یاری از یاران و طالبان همراه از مرشد خود که در لاهور مسکن داشت^{۱۰} و به حضور خود نمی طلبید^{۱۱} و مقید مرید گرفتن نشد و پیوسته در حجرهٔ تاریک که درون باغی بود انزوا داشت و گاهی^{۱۲} که شوق پیر گریبان گیر او می شد از لاهور به يك روز در شیر گره که مسافت چهل گروه^{۱۳} بود پیاده می رفت و آستان بوسیده همان روز باز می گشت^{۱۴} و تاب تجلی دیدار پیرانوار پیر خود نداشت. وقتی به ملازمت بزرگوار عالی مقدار او شدم، يك شب و روز در جوار ایشان مهمان

۱. الف: 'بیچاره' میزنند	۲. د: 'و' درین	۳. ب: راضی 'باشند'
۴. ج: آن درویش 'بگوئید'	۵. ج: 'حق ترا' استقامت	۶. د: 'در سرپرده' در جلال
ب: 'سرپرده درگاه'	۷. ج: 'یگانه' زمانه	۸. ج: د: 'تمام دریافته'
۹. ج: يك معنی 'صریح'	۱۰. ج: د: 'مسکن' داشتند	۱۱. ب: خود 'می طلبید'
۱۲. ج: د: انزوا 'گاهی گاهی'	۱۳. د: 'خیلی' گروه	۱۴. د: باز 'بگشت' و زورتاب

ماندم^۱، روز دیگر راه شیر گره در عین ایام خلل تنها با یک جلودار روان شدم و از هر جانب قطع طریقان و رهزنان سر راه من گرفته^۲ بودند، حیران ماندند و می پرسیدند که درین بیابان پر خطر کجا می روی؟ همین که می گفتم که در خدمت داؤد حضرت پیر دستگیر می روم به مجرد شنیدن نام مبارک همه شیر و دوغ و امثال آن می آورند و راه بسر می کردند و ولایت بر حزم و احتیاط می نمودند و ترغیب بر ذکر نام حضرت شیخ داؤد که آشنای هر خاص و عام در آن دیار بود می کردند، عاقبت به عافیت به منزل مقصود رسیدم و باز گشتم چنان که^۳ گذشت و در سالی که حضرت شیخ داؤد از عالم فنا سراپرده بر فلک بقا زد^۴، در اندک مدتی^۵ و بای عام در پنجاب افتاد جمیع اصحاب و اهل بیت و خلفای مشهورین که قریب پنجاه و شصت نفس کامل مکمل بودند از آن جمله ترجمان اسرار میان عبدالوهاب که او را میان بابو نیز می گفتند همه هر یک منقاد به طریق تعاقب در عرصه سه چهار ماه به حضرت ایشان ملحق شدند الا ماشاء الله و از عامه طالبان و مریدان هم جهت چه نویسد و از جهت سبقت نسبت میان اسحاق نیز به سرعت زیاده به فراق به کعبه حقیقی وصال اتصال یافتند و بعد از آن حافظ سلسله علیه قادریه شیخ عبدالله بود او هم رخت^۶ به روضه رضوان کشید.

در گلزار ابرار نویسد که شیخ عبد الوهاب آراسته و پیراسته کار بود از معامله واجب و ممکن که به مطلق وجود رابطه دارد یک نفس بی آگاهی نمی زد از عدم وجود که مانند آب چون بر عیان^۷ ممکنات پی هم می رسد یک لحظه غفلت نداشت، در نهصد و هفتاد و دو رحلت فرمود.

موج احوال آن مورد الطاف حضرت ودود، آن اعظم خلیفه داؤد، آن افضل افضلان سلسله عالی، کامل وقت شاه^۹ ابوالمعالی از سادات صحیح النسب صاحب کرامت و خوارق عادات بود. در تذکرة الاصفیا نویسد مشرب قادریه داشت، مرید

۱. ج. د: مهمان 'بودم'؛ د: 'تمامن' ایام ۲. ج: 'سر راه گرفته' ۳. ج. د: باز گشتم 'چنانچه'

۴. د: 'نفاذ' در اندک ۵. ج. د: اندک 'فرصت' ۶. د: 'رجب' بروضه

۷. الف: 'مانند آب عیان' ۸. د: 'حضرت' شاه ۹. ب: 'در' ندارد

شیخ داؤد جهنی وال بود، سی سال ریاضت و مجاهده در لاهور نمود، محمد دارا شکوه نویسد من و آخوند ملا نعمت الله روزی به دیدنش رفتم شخصی نذر آورده ابدل من رسید اگر شیخ^۲ را کرامت است، تسبیح را به من عنایت سازند، چون رخصت شدم آن تسبیح به من عنایت کرد و گفت هر گاه تسبیح^۳ اتو ترا به هم رسد صد مرتبه صلوات بر پیغمبر صلی الله علیه وسلم^۴ رسانیده باش، همانجا از ملا نعمت الله نقل آمده که مرا به مرتبه غایت اعتقاد حضرت غوث الاعظم بود، روزی به خاطر آمدن ازین اعتقاد که من دارم حضرت غوث الاعظم آگاهست یا نه^۵، شب خواب دیدم که برای کاری در مانده ام و سر من به برهنه است^۶ فی الحال غوث الثقلین حاضر شد و دستار سفید بر سر من گذاشت و فرمود و ملا نعمت الله مادر چنین جاها از تو خبر داریم فردای آن شاه ابوالمعالی مرا طلبیده دستار سفید بخشید و فرمود این دستار شب است، تحفه القادریه نام رساله فی احوال جزو کل^۷ حضرت غوث الاعظم به غایت مربوط و مضبوط^۸ تصنیف نموده و کمال نیازمندی خود ظاهر ساخته مولد او روز دو شنبه دهم ذی الحجه به سال نهصد و شصت هجری وفات، شانزدهم ربیع الاول سال یکهزار بیست و چهار هجری.

موج احوال آن صایم الدهر و قایم اللیل، آن معارف انجامان از سر خیل، اسم شریفش به برآمد^۹ حاجات تفاول، کامل زمانه **حضرت شیخ بلاول**، ولادتش در قصبه درهن بلاد پنجاب واقع شد و در لاهور سکونت نمود، مرید شیخ شمس الدین است، بدو واسطه مرید شیخ داؤد بود، صاحب تصرفات قوی حالی بلند داشت، وی صایم الدهر و قایم اللیل بود، در زهد و ورع امتیاز لازم داشت، هر کس بدو^{۱۰} رسیدی ما حضری^{۱۱} عنایت می کرد. صاحب سفینه الاولیا نویسد، من در خدمتش رسیده ام، آثار ولایت و انوار کرامت از جبینش آشکارا بود، در سال یک هزار و چهل و یک به قید حیات بود، مزارش در لاهور.

۱. د: نذر او مره، ۲. الف: 'شیخ' ندارد، ۳. ج، ب: 'تسبیح تو ترا'

۴. ج، ب: 'صلی الله علیه وسلم' ندارد، ۵. ب: 'آگاه اند یا نه'، ۶. ب: 'هست'

۷. د: احوال 'صبر و توکل'، ۸. ب: 'مضبوط و مربوط'، ۹. د: 'اسم شریفش برآمد'

۱۰. ب: هر کس 'که' بدو، ۱۱. د: از 'رسیدی ما حضری' تا موج 'آئنده' ندارد

موج احوال آن معدن تصرفات قطیبت، آن مخزن معاملات فردیت، آن فرزند مورد تفضلات نبوی، قطب وقت میرسید قطب الدین کروی، از نژاد سید عبدالقادر گیلانی بود، خرقة دست به دست از آبای بزرگوار خود یافته، صاحب کرامت^۲ ظاهره و خوارق باهره، ممدوح خاص و عام، اهل کمال زمانه لا کلام، مجاهد راه اسلام و دین، مشاهد انوار رب العالمین، وی امام سبحة دانه های آن غوث الصمدانی و پیشوای عاشقان ربّانی بوده. شاه عالم حسن فرزند آن حضرت که نبیسه و جانشین حضرت شاه حسام الحق مانکپوریست گوید، درویشی در کره^۳ رسید و به جوی گنگ غسل ساخت، راجه جی چندر زمیندار کره از راه غرور و فساد بر مخالفت^۴ اسلام يك انگشت آن درویش را ببرید، آن درویش به مدینه رفته بر سر روضه رسول خدا نالش نمود، فرمان شد اسلام آنجا بر دست فرزند قطب الدین منحصر است، پس سید به موجب امر جدّ خود سرور کائنات علیه افضل الصلوة^۵ به کره آمد، چون خبر مقدم آن مقدم اولیا به راجه جی چند رسید کسکا بار جوگی که مقتدای او بود و از ریاضت و اکساب کفار بهره داشت به خدمت آن حضرت فرستاد که باهم امتحان کرامت نمایند، هر کس را خرق بیشتر آید و بلند تر زاید تصرف به آنصوب منسوب شود، جوگی به هوا پرید، آن حضرت به نعلین خود دید، فی الحال او را زده زده بر زمین^۶ انداختند، جوگی گفت، توقع کرامت دیگر دارم که به دستور زنان از شکم مردان فرزند آید، آن حضرت چوب خشک بر زمین نشانید فی الحال سبز شده، باز بهیره آورد، به جوگی فرمود ازین ثمر بخور و او دو بهیره بخورد دو فرزند حمل بر آورد، چون وقت زائیدن رسید شکمش چاک کردند بمرد و دو فرزند نیز مرده بر آمدند، هر سه را پایان روضه سید به خاک کردند، آن شجره بهیره هنوز موجود است، در موسم چادر زیر آن درخت مردم می گسترانند در چادر هر کس که بهیره می افتد ضرور به خانه او فرزند متولد می گردد، پس از آن راجه جی چندر با سید جنگ نمود مقتول گشت و اسلام آشکار گردید، از نبایر آنحضرت سید رکن الدین معاصر خواجه کرک مجذوب بود، رحمة الله علیهم اجمعین.

۱. ب: 'آن فرزند و مورد' ۲. ج: 'صاحب' ندارد؛ ب: 'کرامات' ۳. ب: 'در راه' کره
 ۴. ب: 'و مخالفت اسلام' ۵. ج: 'سرور کائنات افضل الصلوة' ۶. ب: د: 'بر زمین' انداختند

موج احوال آن شهسوار توسن یگه تازی، آن عنان دار مرکب بی نیازی، آن کوه تحمّل و صابری **حضرت میر سید محمد قادری**، از نژاد شیخ عبدالقادر گیلانی خرّقه از آبای خود یافته بود، تصرّف کمالات بلند و حالات ارجمند بود. در مناقب کریمه نویسد، چون شیخ عبدالکریم مانکپوری در بغداد بر سر روضه شیخ عبدالقادر رسید فرمان یافت که به دهلی برو و از فرزندم سید محمد اجازت و ارشاد درخواست کن، چون شاه عبدالکریم خدمت سید را دریافت سید فرمود، شغل نفی و اثبات را تا کجا رسانیدی؟ او به حضور ادا کرد سید همین که لفظ نفی گفت غایب شد^۲ وقت اثبات ظاهر گردید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن امام المحدثین، آن سلطان المحققین، آن گنجینه علوم الهی، آن خزینه اسرار نامتناهی، آن از غایت قرب ناظر مقام علوی، **حضرت شیخ عبدالحق دهلوی**، از انتخاب سکینه الاولیا از خاتمه کتاب اخبار الاخیار تصنیف آنحضرت آرد، المحدث لقباً والدهلوی مسکناً والبخاری موطناً والقادری طریقاً والشاذلی مشرباً والحنفی مذهباً^۳ والحقى تخلصاً والمتقى مسنداً والمتشّرع حکماً والفقهی عنواناً والعرفانی رتبهً والمجتبی نسبتاً و نام پدرش سیف الدین است، بسا صاحب کمال ماهر علوم صوری و معنوی بود، سلطان المحدثین در خانواده قادریه^۴ نسبت بیعت از حضرت سید موسی گیلانی فرزند حضرت غوث الثقلین بود، یک خرّقه مع امانت^۵ پیران در مکه معظمه از شیخ عبدالوهاب هندی خلیفه و جانشین حضرت شیخ علی متقی که او^۶ از اولیای عظیم الشان مرتبه غوثی داشت نیز یافته، همانجا از درویشی سیّاح که نامش در کتاب نوشته یافتیم نیز خرّقه و اجازت به بسیاری امانت و عنایت و مرحمت یافت^۷ و از دیگر مشایخ کثیر دیار مغرب و مصر و عرب به انواع فیوضات مشرّف گشته^۸ و از غایت اعتقاد جناب حضرت غوث الاعظم که درین ابیات بیان نموده نسبت فیض مخصوص از دار روحانیت آن جناب مکشوف می گردد^۹:

ج. ۱: 'نفی اثبات را'	۲. الف: 'شد' ندارد	۳. د: 'والقادری طریقاً الشاذلی مشرباً'
والحنفی مذهباً' ندارد	۴. ب: قادریه' را'	۵. الف: خرّقه 'امانت'
۶. ب: 'متقی که از اولیای'	۷. ج: 'مرحمت' یافته'	۸. د: 'از مشرّف گشته' ... تا.. 'باش'
شاید بکدام مقام 'ندارد'	۹. ج: اضافه: 'ابیات'	

غوث اعظم دلیل راه یقین   به یقین رهبر اکابر دین
 شیخ دارین هادی ثقلین   زبده آل سید کونین
 پادشاه ممالك^۱ قربت   ره نورد مسالك غربت
 اوست در جمله اولیا ممتاز   چون پیمبر در انبیا ممتاز
 اولیا بندهاش از دل و جان   قدم او به گردن ایشان
 وصف تعریف^۲ او ز من نه نکوست   خود کرامات او معرف اوست
 من که پرورده نوال ویم   عاجز از مدحت کمال ویم^۳
 همه در بحر غرق احسانم   ای فدای درش دل و جانم
 در دو عالم به اوست امیدم   هست با او امید جاویدم

الغرض حق سبحانه و تعالی او را شانی رفیع و عشق وسیع و اوصاف حمیده و حالات پسندیده عنایت کرده شیخ وقت گردانید، الآن که رسم تدریس حدیث درین ملک جاریست از فیض امداد اوست که جماعه کثیر علما از او سند کرده بودند. این فیض طبقه به طبقه در شاگردانش جاری شده آمد و ذکای طبیعت او پایانی ندارد، فرمودی که درد و حالت عمر دو سالگی خود چنان به خاطر حاضر دارم که امروز وارد گشته و در سن چهارده سالگی خود تا شانزده سالگی از جمیع علوم عقلی و نقلی فارغ التحصیل شدم و در يك سال حفظ قرآن مجید نمودم، به این آثار و اطوار مکشوف می گردد که ابواب علم لدنی بروی کشاده بودند و در اثنای تحصیل علوم استادان را حیرت بر استعداد فهمیدش بود و استعجاب می داشتند و پدرش که مرد کامل و عالم بود تا کافیه او را؛ خود تلمذ نمود و گفتی تویک مختصر از هر علوم بخوان کفایت می کند و بعضی اوقات در تحقیق علوم توحید و مسئله وحدت وجود بوجهی که موافق علم و شهود است و مقدمات علم کسبی که به قصد تحقیق این علم وهبی دغدغه و شبهه می آمد پدرم از شبهات ازین نوع به این شاگرد تسکین می بخشید که ما را هم ازین نوع شکوک بسیار روی نمود، انشاء الله تعالی رفته رفته پرده از روی کار بکشاید و جمال حال^۴ یقین رو نماید و

۱. ب. ج: 'مسالك' غربت   ۲. ب. ج: 'تعریف او' روز   ۳. ب: 'همه در بحر کمال ویم' ندارد

۴. ج: 'کافیه' ما را   ۵. ج: 'حال' ندارد

لیکن دائماً درین خیال باش که به مقدور از سعی غافل مشو و این بیت خواند، بیت:

لیک تو^۱ خفته به شکل بی ادب^۲   سوی او می خیز و او را می طلب

پس مدت در سنه نهصد و نود و پنج هجری به قصد زیارت مرقد رسول صلی الله علیه و آله وسلم عازم مکه شدم، چند ماه در گجرات به درخواست و التجای مرزا نظام الدین احمد صوبه دار آنجا مقیم مانده بر کشتی عبور بهر محیط نموده به مکه رسیده به شرف زیارت بیت الله مفتخر گشتم و از تلقین یقین آفرین شیخ عبدالوهاب متقی هندی خلیفه و جانشین شیخ علی متقی قدس سره در مکه معظمه مشرف گشتم، بعد از آن روانهٔ مدینه مطهره علی ساکنها السلام^۳ گردید، در اثنای راه قصیده در نعت پیغمبر صلی الله علیه وسلم بدان خیال تصنیف نمود که اگر^۴ آن حضرت از کمال فضل و کرم جمال جهان آرای خود را بر من مکشوف سازد پس رو بروی آن حضرت به طریق نذر ادا سازم، چون به مدینه رسیدم بعد حصول شرف زمین بوس به مسجد نبوی متصل منبر اقامت گزیده شرفای آنجا می فرمودند که هذا مدعوی پیغمبر صلی الله علیه وسلم است، پس به همان شب بعد نماز عشا^۵ مرا استغراق رو داد، مردی به آواز بلند گویان آمد که این مهمان پیغمبر است، صلی الله علیه وسلم و دو رطب خرما به دستش نهاد، چون به افاقه آمد دو خرما به دست خود دید، یکی^۶ خود تناول کرد و دومی برای پسر خود امانت نگهداشت، بعد معاودت وطن به فرزند خود شیخ نورالحق خورانید، چون بعد دیری باز استغراق او را^۷ در ربود دید که جناب اطهر و مطهر رسول صلی الله علیه و آله وسلم بالای منبر مسجد نشسته است، فرمود، اقراء تلك القصيدة، شیخ به کمال فصاحت و بلاغت از غایت ولوله شوق التماس نمود، دویۀ برگ تنبول از جناب اقدس معلی نبوی صلی الله علیه و آله وسلم مرحمت یافت، چون درین^۸ حالت حلیۀ مبارک آن سرور را تا دیری به دل جمعی دیده بود رساله در حلیۀ مبارکش تصنیف نمود، مذکورش بجای خود در اسامی مصنفاتش نوشته خواهد شد، همراه اهل مدینه خود به مکه آمده حج گزرانید و

۱. ج: لیک 'در' خفته   ۲. ج: 'نی ادب'   ۳. ج: ساکنها 'سلام'، گردید

۴. ج: 'نمود که آن حضرت'   ۵. ج: 'بعد از عشا'   ۶. ج: 'بدست خود یکی خود'

۷. ج: 'باز او را استغراق'   ۸. ج: 'در' آن حالت

مابقی تحقیقات دقایق حدیث و انکشاف معاملات حقایق از شیخ عبدالوہاب در چند مدّت نمود، به سمت مغرب و مصر و یمن و دیگر جاها امثال آن سیر کرده به دهلی رسید و بر مسند ارشاد نشست و عالمی به وی تولا نمود حتی که سلاطین وقت روی نیاز آوردند^۱ طالبان دین را از هر جنس علوم صوری و معنوی فیض رسانید و در هندوستان رواج علم حدیث نمود، علمای متبخر برای حصول سند حدیث از هر دیار و جوانب و اطراف به خدمتش شتافتند و فیضیاب شدند الآن همان فیض اسناد حدیث جاری است که طبقه به طبقه مردم واقف حدیث می شوند بعد چندی دلش از ماسوی الله از غایت مشاهده و نهایت استغراق سرد شده^۲، در يك حجره چهل سال بر يك روش گذرانید که مطلق کعبه را پشت نداد و کسی که به دیدنش می آمد^۳ زیاده بر یازده و یا هفده سخن نمی گفت و این قید یازده و هفده به حدّ نظروفات حضرت غوث الثقلین که به روایتی یازدهم و به نقلی هفدهم ماه ربیع الثانی به جوار رحمت حق پیوست^۴ مقرر ساخته بودند و درین حالت تدریس طلبه خواهش مند هر علوم به پسر و خلیفه^۵ خود حضرت شیخ نورالحق که ثانی عبدالحق بود برین وضع سپرده که روبروی فقیر سبق می داده باش شاید به کدام مقام دقت واقع شود فقیر خواهد گفت حتی که حضرت دیوان عبدالرشید جونپوری به همین دستور از شیخ نورالحق سند حدیث نمود و از آنحضرت اخذ فوائد طریقت ساخت، کمالات تصرفاتش انتهای ندارد. مشهور است جمله^۶ اوراق تصنیفات حضرت امام غزالی رضی الله عنه یکجا نموده بر هر یوم سال حیاتش از روز تولّد تا یوم وفات^۷ که حصّه نمودند هفده ورق به هر یوم به شمار منتظم شدند همچنان مجموعه اوراق مصنفات شیخ عبدالحق را جمع نموده بر فرد فرد، یوم از روز مولد تا روز وفاتش قسمت نموده یازده یازده ورق هر روز مقسوم گشتند پس دریافت باید کرد ایام معصومی و تحصیل علم و اوقات مشغولی با خدا و ایام حج و سفر بلاد همه درین مدّت حیاتش داخل اند که درین حالت

۱. ج: نیاز آورد
 ۲. ب: سرد شد
 ۳. ج: آمدند
 ۴. ب: بجوار رحمت پیوست
 ۵. الف: و ندارد
 ۶. ب: که جمله
 ۷. ب: روز وفات

تصنیف کتب به عقل راست نیاید دلیل^۱ کدام خرق عادت ازین کرامت زیاده تر خواهد بود که آنرا می نگاشتم و تفصیل تصنیفاتش اینست: بر مشکات شریف شرح عربی اربع جلد و ترجمه^۲ فارسی اربع جلد، شرح مختصر خیلی متین و مفید و شرح موجّز عامل^۳ المّتين مسمّی جامع البرکات بر مشکات و اسماء الرّجال والرّموزات المذکورین فی کتاب^۴ المشکات جلد و رساله اصول الحدیث جلد، مدارج النبوة در سیر نبی صلی الله علیه و آله و سلّم جلد خیلی متین و معتبر و مستند که عالم به احوال پیمبر بود، شرح صراة المستقیم که متنش شیخ مجد الدّین فیروزآبادی صاحب قاموس شافعی المذهب که مذهب حنفی را به باد داده اصحاب السرای نام کرده ایشان موید و منصوص و مستند نموده، الغرض به دیدن تعلّق دارد و در تحقیق مذهب همان يك کتاب کافیهست و شرح فتوح الغیب و متن متینش^۵ تصنیف حضرت محبوب سبحانی است و اخبار الاخیار فی سیرالابرار در احوال اولیای^۶ هندی سه جلد صغیر و کبیر و اوسط، جذب^۷ القلوب الی دیار المحبوب، تاریخ مدینه منوره و اتصافش و علی هذا تاریخ مکه معظمه نادرالوجود کم یا ب است و ما ثبت بالسنة فی ایام والسنة^۸ در احوال و اعمال سال که از احادیث صحایح^۹ به ثبوت پیوسته، و رساله دیگر مختصر بر آن در احوال سال ایضاً و معاش آن در سفر و حضر مشتمل بر فواید موفوره و رساله اوراد سه تا در عمل ایّام و اوراد سبعة و معاش شبانه و روزانه و رساله درود^{۱۰} و رساله تکمیل الایمان در عقاید و احوال اهل سنّت و جماعت تمام مفید و آداب الصّالحین در سلوک و زادالمتّقین جلد، مشتمل بر منافع کثیر و احوال پیران خود و فتح المّنّان فی تائید مذهب نعمان یعنی در اثبات مذهب حنفیه و رساله نکات الحق و رساله نکات العشق حاوی بر فواید شاقّه و رساله در احوال ایّمه اثنا عشر صلوات الله علیهم اجمعین و رساله حلیه شریف پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلّم و رساله مرج البحرين فی الجمع بین الطرفين و

۱. ب. ج. 'پس' کدام ۲. د. جلد 'شرح' فارسی ۳. الف : 'حامل' المّتين

۴. ب. 'المذکورین فی الكتاب' ۵. ج. 'که' متن متینش ۶. ب. 'در احوال هندی'

۷. ج. ب. 'و' جذب القلوب ۸. الف : 'در سنه' ۹. الگ : احادیث 'صحاح'

۱۰. ب. و رساله اوراد

رساله تسلیه المصیب السبیل^۱ الاجر^۲ والصواب و رساله در^۳ تاریخ سلاطین هند و جنگ^۴ مجموعه مکتوبات یکصد و چند رساله به رسم و اسم علاحدہ ہر یک از آن بابی است از ابواب معرفت و سلوک طریقت و جنگ قصاید و مثنویات^۵ و غزلیات و رباعیات در نعت و مناقب مدح پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و دیگر واصلان مقرّبان بارگاہ الوہیت، دیگر جلدی بود کہ در تبرّکات نہادہ در آن ادعیہ مستندہ و اعمال ماثورہ و اجازت از اعیان مشایخ اہل حرمین و یمن و اہل مغرب کہ بہ ایشان رسیدہ بود^۶ نامش سفینہ بود و بیاضی^۷ بود نیز از دستخط خاص مکتوبہ اعمال و اوراد و اشغال و اکساب^۸ مامورہ مشایخان دیار عرب و مجربّات معمولہ خاص نیز بہ تبرّکات^۹ معدود، این کتب معروفہ و مشہورہ ہر بلاد و دیار است و آنہا کہ نادرالوجود و کمیاب بودند بعضی ہا کہ اسم و رسم آنہا از خاطر فرا رفتہ خدا داند در تفصیل نامدند کہ ہر یک از آنہا بحرِیست از بحار تصنیفات^{۱۰} این فیاض اعلیٰ از صغیر و کبیر بصد جلد مجلد و بحسب^{۱۱} شمار ابیات پانصد ہزار رسیدہ است و بہ تاریخ سوم شہر ربیع الاول سنہ یکہزار و پنجاہ ہجری در دہلی بہ جوار رحمت حق پیوست، تاریخ ولادت وی 'شیخ اولیا' است و تاریخ وفاتش 'فخر العالم' است، متصل حوض شمسی در دایرہ خود مدفن یافت^{۱۲}.

موج احوال آن مجموعه حسنات و آن موصوف بہ سایر صفات، آن از غایت استحقاق خلیفہ پدر برحق، اکمل زمانہ **حضرت شیخ نور الحق** مرید و خلیفہ و جانشین و شاگرد و اصحاب خاص پدر بزرگوار خود شیخ عبدالحق دہلویست، از ممتازان زمانہ و بہ جمیع علوم صوری و معنوی یگانہ عصر بود، چون تمام تربیت ہر علوم کہ از پدر خود یافتہ بود بہ حضور والد بزرگوار خود بہ مثل دیوان عبدالرشید جونپوری وغیرہ آموخت و مدام تدریس طلبہ چہ علم حدیث وغیر آن شیخ اکبر

۱. الف: تسلیه المصیب النیل ۲. الف: الاجرة الصواب ۳. الف: 'در' ندارد

۴. ج: 'وضحک' مجموعه ۵. ب، د: 'مثنویات' و غزلیات ۶. ج: 'رسیدہ' بودہ

۷. ب، ج: 'و' بیافعی' بود ۸. ج: 'و' اکساب' مامورہ ۹. الف: 'نیز' تبرکات

۱۰. ب، ج: 'تصانیف' این فیاض ۱۱. ج: 'مجلد و' دلچسپ ۱۲. ج: 'مدفن' است

روبروی خود بدو^۱ تعلق گردانیده بود، و از اصطلاحات^۲ روش صوفیه اهل صفا محرمیت کلی داشت حتی که نوعی آداب طریقه و روشی را فوت نمی کرد، وی خلیفه به استحقاق پدر خود بود، او را تصانیف است چنانچه در^۳ صحیح بخاری شرح فارسی نهایت معتبر نوشته و ترجمه اش نموده که مشهور و معروف هر دیار است و امثال آن و قصاید و^۴ غزلیات در مدح و نعت بسیار گفته، در اشعار مشرقی تخلص می کرد چنانچه شبی روح مطهره و منوره حضرت غوث الثقلین شیخ اکبر عبدالحق دهلوی را در معامله فرمود که نورالحق غزلی در مدح من گفته از آنجمله شعری پسند خاطرمد آمد توهم بشنو، وقت تهجد که بیدار شد شیخ نورالحق را طلب داشته فرمود غزلی که به مدح حضرت غوث الثقلین گفته ای يك بيتی از آن مقبول خاطرش^۵ گشت که باعث نجات ما و تو گردید آن غزل را بخوان، او مسوده طلبیده خواند، غزل اینست، غزل:

چه یار را عقل را تا مدح شاه اولیا گوید
 خسی پامال پای وهم از اوج سما^۶ گوید
 مه برج حقیقت شاه محی الدین جیلانی
 که در جمع ملک روح الامین او را ثنا گوید
 خرد خواهد که برسنجد کمال او تعالی الله
 اگر سنجد غلط سنجد اگر گوید خطا گوید
 اگر در بحر فضل او سخن گوید به دامن ماند
 که مور لنگ بر ساحل رسد حرف شنا گوید
 سحر شد چشم^۷ دارم کآید از خاک درش بادی
 به چشم تیره ناکی من^۸ پیام توتیا گوید
 اگر قلبم سر خود بردری دارم که بر خاکش
 به هر صبح آفتاب آید سلام کیمیا گوید

۱. ب: روبروی 'بدو' تعلق؛ ۲. الف: و از 'اصطلاحات' روش ۳. ب: 'بر' صحیح بخاری

۴. الف: قصاید غزلیات ۵. ب: مقبول 'خاطر مبارکش' ۶. د: پای 'وهم ارواح شما'

۷. ج، د: 'بچشم' دارم ۸. ب: 'تیره ناک من'؛ د: 'تیره پای من'

ولی خواهم^۱ که بر حال خراب من^۲ بدرد آید
 به آن سلطان دین پرور حدیث این گدا گوید
 به محشر مشرقی گریبا سگان کوی او رفتم
 به این آلوده دامانی بهشتم مرحبا گوید

کمالات و تصرفات او از آن بیشتر است که به تحریر راست آید و کدام کمال زیاده تر
 ازین خواهد بود که در معاملات نسبت حق پدر و مرشد خود شیخ اجل سعی نموده.
 نقلست شیخ را وقتی سفر لاهور اتفاق افتاد و در آنجا وقفه به عمل آمد و
 سبب آن این بود که حضرت شیخ ابوالمعالی قادری خلیفه بندگی شیخ داؤد مرید
 سید حامد گیلانی درخواست نمود که بر متن فتوح الغیب تصنیف حضرت
 غوث الثقلین شرحی نویسد، شیخ اجل درین مقدمه بسیار عذر نمود، رهایی
 نیافت، شروع در امضای امر شان نمود، در چند مدت آن شرح را به متانت تمام
 مشتمل بر فواید کثیر^۳ و منافع جزیل که که مشهور و معروف است به اتمام
 رسانید، در اثنای نوشتن آن بعضی جا در تحریر تفسیر مدّعی عبارت و مراد از
 الفاظ که مبهم بر آمد به^۴ پاس ادب متأمل و متوقف گشته بنابر آن که شاید در
 معامله چیزی ایمای درین مقدمه گردد آخر همچنان شد که جناب اقدس غوث الثقلین
 تمام معانی عبارت های که به مدرک^۵ شیخ اجل نیامده بود ارشاد کرد و سبب این
 عنایت از آن جناب بر طبق دعای حضرت شیخ نورالحق بود چنانچه درین
 مکتوب^۶ که از والد خود حصول یافته اشاره بدان معنی ظاهر است، مکتوب اینست:
 مکتوب - الله اکبر

شنیدم که در روز امید و بیم بدان را به نیکان ببخشد کریم
 خلاصه مضمون اینست در قصیده این مسکین بدان باز می گردد^۷ که این ضعیف
 امیدوارست که به وسیله و واسطه آن فرزند به عفو تقصیرات مغفرت ذنوب و قرب^۸

۱. د: 'ولی' خواهم، خواهم	۲. د: 'حال من' خراب	۳. ج: فوائد 'کبیر'
۴. ب: 'پاس' ادب	۵. د: که 'بمدر'	۶. ج: 'درین' که از؛
د: که 'خبر' از والد	۷. الف: 'می' کرد، که	۸. د: ذنوب 'و' ضرب

مرضا درگاه مولی کریم النفسی اعلی از آن فایز و مخصوص گردد که هیچ عملی از دست این ضعیف نیامده که بر آن امیدوار گردد مگر وجود شریف آن دلبنده که این عملی است که دلبران می بندد و امیدوار می گردد و فرزند را عمل اعلی شمرده اند^۲ چون فرزند صالح دیار باشد وجود او داخل عمل صالح پدر خود بود و حق جلّ و تعالی آن فرزند را کمال مراتب اعلی درجات کمال نشأتین برساند چنانچه این فقیر می خواهد و طلب می دارد و جز به زبان حال مرا استعداد تعبیر آن ممکن نیست واللّه اعلم فی بما فی الصدور^۳ والآن خود این فقیر مسکین و محتاج به دعای آن فرزند واقع شده است چنانچه آن معامله رو نموده است، ناظر در آن است چه گوید که از خواندن آن مکتوب چه ذوق و حال حاصل وقت می گردد و چه حمد و شکر باری عزّ اسمّه بر زبان می آید، در هر وقت که بر آن نظر می افتد و آن را می خواند يك ذوق و حال و گریه دست می دهد که زنگار کدورت که درین اوقات بر آئینه خاطر نشسته بود می برد.

الحمد لله این مکتوب ازین قدر هم عبارت طویل^۴ داشت برین مقدمه اکتفا کرد، جایی که کس است حرفی بس است، نود سال عمر یافت، به تاریخ نوزدهم شهر شوال سنه یکهزار و هفتاد و سه هجری به جوار رحمت حق پیوست، مزار شریفش در دهلی در دایره شیخ اجل والد او که بر حوض شمسی واقع است کردند، بعد وفات شیخ نورالحق نسبت^۵ سجادگی و جانشینی شیخ اجل با وفات جناب شیخ محمد علی و شیخ محمد محتشم بن شیخ اجل که از اجله علامه^۶ عصر و صاحب تصانیف و نسبت سلوک هم داشتند و شیخ محمد سالم بن شیخ نورالحق بن شیخ اجل در عنفوان جوانی چهار پسر عقب گذاشته، شیخ محمد ثانی سالم بسیار مرد با برکت بود و میر سید محمد بلغرامی خلیفه شیخ ثانی نورالحق است^۷ در باب او نواز شها کردی و در بلغرام به خاتقاهش آمدی و استقامت کردی.

۱. ب: 'بدان' امیدوار ۲. ج: 'شمرده اید' ۳. الف: 'والله اعلم فی الصدور'

۴. ب، ج: عبارت 'طول' داشت ۵. الف: 'بسبب' ۶. ب: 'علمای' عصر

۷. ب: 'خلیفه ثانی شیخ نورالحق است'

موج احوال آن حافظ کلمات نبوی، آن محافظ نکات معنوی، آن احکام رسول را حامی **میر سیّد محمد مبارک محدّث بلگرامی** امام صحیح الاصول والفروع^۱ بود. صاحب مآثر الکرام^۲ نویسد کوس احیای سنّت و ازاله بدعت می نواخت، در علوم ظاهری و باطنی یگانه و در تقوی و طهارت ممتاز زمانه می زیست، در عنفوان شباب کمر سعی به تحصیل علم بریست و از بدایت تا^۳ نهایت بر علوم بر نهج وقت و اتّفاق تحصیل کرد و مبادی حال شیخ نزد میر سیّد طیب^۴ بن عبدالواحد بلگرامی تلمذ نمود بعدش به دهلی رفت، مطوّل تفتازانی به خدمت خواجه عبدالله مشهور به خواجه خرد بن حضرت محمد باقی بالله نقشبندی تلمذ نمود و از اوّل تا آخر ایّام اقامت دهلی به خانه شیخ نورالحق بن شیخ عبدالحق دهلوی سکونت ورزید و علم حدیث از آنجناب اخذ کرد و درین فن اشرف مهارتی عالی بهم رسانیده^۵ تمام عمر در خدمت کلام نبوی فنا ساخت، بدین سبب به لقب^۶ محدّث بلند آوازه گشت، بعد آن در خدمت میر سیّد عبد الفتّاح العسکری الاحمد آبادی در سلسله علیه قادریه دست^۷ بیعت داد، بعد آخر ازین همه ملکات شریفه به وطن اصلی عود کرد و بر مسند توگل و قناعت متّکی گشته بقیه عمر گرامی به تدریس علوم سیما، حدیث شریف و ریاضت^۸ و یاد باری عزّ شانه صرف نمود و در امر معروف و نهی منکر^۹ به حد بود هیچکس مجال نداشت که در حضور اقدس سر موی از جاده شرع متین انحراف نماید، بعضی فرزندان او در حین حیاتش زندگی قضا کردند اصلاً مرتکب مرسوم تعزیه خلاف شرع نشد و دیگران را از غریب و امیر مثل عزّت خان صوبه دار اوده به اتّباع سنّت تحریص می فرمود، ارشادش مقبول می داشتند این سخن دال بر کمال ولایت او بود، مهابتی داشت^{۱۰} که زهره مردم^{۱۱} به حضورش آب می شد و معاش بر وضع صفا و نزاکت می کرد، در نشست گاه

۱. ب: الاصول 'الفروع' ۲. الف: 'مآثر الکلام' ۳. ج: هدایت 'با نهایت'

۴. د: سید 'طیب' ۵. ج: 'بهمرسانید' ۶. د: 'مقلب بلقب'

۷. د: قادریه 'است' ۸. ج: 'ریاضات' ۹. الف: 'بر بحد' بود

۱۰. ج: د: مهابتی 'که داشت' ۱۱. ج: داشت 'زهره مردم'

خاص او پیش مسجد^۱ چنان مصفی و پاکیزه بود که نمونه سینه صاف دلان و دیده پاک بینان باید گفت به مضمون این شعر، بیت :

حباب خوش منشم می زیم به وضع صفا   ز آب صاف بنا کرده اند منزل من
استاد المحققین میر سید طفیل محمد بلگرامی طاب ثراه می فرمود، روزی
شرف خدمت آنحضرت دریافتم، برای تهیّه وضو برخاست ناگاه بر زمین افتاد، به
سرعت رفته برداشتم، بعد از ساعتی به آفاقه آمد، کیفیت استفسار کردم بعد^۲
مبالغه فرمود سه روز است مطلقاً از جنس غذا میسر نیامده و درین سه روز با
هیچکس لب به اظهار نکشادم و وام نکردم، مرا بسیار رقت دست داد فی الفور از^۳
آنجا به مکان خود رفته طعام^۴ شیرین که مرغوب ایشان بود مهیا کرده حاضر آوردم،
اوّل خود بشاشت بسیار ظاهر نمود و دعاها کرد بعد از آن فرمود سخنی گویم به
شرطی که شما گران خاطر نشوید^۵، گفتم بفرمایند، فرمود در اصطلاح فقیر این را
طعام اسراف^۶ گویند، هر چند نزد فقها اکل آن جایز است و در شرع بعد سه روز
میّت حلال اما در فقر اکل طعام اسراف^۷ جایز نیست، من چون این حرف شنیدم
بی چون و چرا برخاستم و با طعام از آنجا برآمدم و بیرون زمانی توقّف کرده و
طعام^۸ را باز آوردم و عرض کردم هرگاه بنده طعام را برداشته^۹ حضرت را توقّع بود
که باز خواهم آورد، فرمود نی، گفتم حالا این طعام بی توقّع آورده ام طعام
اسراف^{۱۰} نماند، حضرت میر ازین تاویل حظّی کرد و فرمود شما عجب فراستی به
کار بردید و طعام را تناول نمود^{۱۱}، کمالات و خوارق عادات لا حد و لاتحصی است
برخی تیمناً نوشته می نمود^{۱۲}، میر عبد الجلیل به خدمت بخشی گری وقایع
نگاری گجرات شاه دوله از^{۱۳} حضور اورنگ زیب بادشاه منصوب^{۱۴} شده به بلگرام
آمد، بعد چندی اراده^{۱۵} گجرات نمود از آن حضرت رخصت خواست فرمود که

۱. د. او 'مسجد پیش'   ۲. الف: 'و درین' بعد   ۳. الف: 'از' ندارد

۴. ب. ج: 'طعامی' شیرین   ۵. د: شما 'گیران خاطر نشو'   ۶. ج: 'اشراف' گویند

۷. د: 'اشراف' جائز نیست   ۸. ب: 'توقّف کرده طعام'   ۹. الف: 'برد' ندارد

۱۰. د: 'طعام' اشراف   ۱۱. ب: 'می نمود' ندارد   ۱۲. ب: 'میشود'

۱۳. الف: شاه 'دور از'   ۱۴. ب: 'منصوب' شده   ۱۵. ب: 'روند' گجرات

وقت من آخر است نماز جنازه فقیر کرده بروید، عرض کرد که از احکام سلطانی لاچارم، فرمود خیر است بروید^۱ حق تعالی ترا برای ادای نماز جنازه^۲ من خواهد رسانید، چون وفاتش نزدیک رسید عبدالجلیل را کاری در پیش آمد به بلگرام رسید بر جنازه آن حضرت نماز کرد و ملك بدهن بلگرامی مدام حاضر خدمت آنجناب بود فرمود تو همیشه حاضر می باشی بر نماز جنازه فقیر حاضر نخواهی شد همچنان واقع شد که پیش از وفات ملك بدهن به دهلی برای معاش رفت بعد دفن آنحضرت حاضر شد، به تاریخ بیستم شهر ربیع الآخر روز دوشنبه يك پاس برآمده در سنه يك هزار و يك صد و پانزده ازین جهان در پرده شد، سید عبدالجلیل این قطعه به تاریخش گفته، قطعه:

مقدّس گهر میر سید مبارک   چو فرمود در بحر رحلت شناه
پی رحلت آن پاك مظهر سرشت   خرد گفت تاریخ 'رضوان پناه'
میر سید سجّاد فرزند آن حضرت طاب مثواه فاضل بود و کتب درسی نزد والد
ماجد خود میر طفیل^۳ محمّد عبور نموده در نهایت خلق و شکستگی می گذرانید و
تخم عمل صالح در مزرع زندگی می افشانده، بیست و پنجم رمضان سنه يك هزار
و شصت^۴ و يك هجری در ریاض جاودانی آرامید، مصنّف مآثر الکرام میر غلام
علی آزاد این تاریخ وفاتش بسته^۵، تاریخ:
آن ثمره شجره مبارک   از دست زمانه حیف افتاد
تاریخ وصال او خرد گفت   'مهمان بهشت میر سجّاد'

موج احوال آن کاشف حقایق، آن بری از علایق، آن شاه مجمل توکل را
مفصّل، **حضرت شاه منور متوکل** از نژاد محبوب سبحانی شیخ عبدالقادر گیلانی از
ریاضات^۶ شاقّه در فقرای عصر سر برآورده بود، مدّتی^۷ در اله آباد تا آخر به این
عنوان گذرانید که راوی حکایت گفت سی سال دیدم که خادمانش^۸ از طعام پزی

۱. ج: 'روند'؛ د: 'بروند'   ۲. د: از 'نماز جنازه'، تا: 'جنازه آنحضرت' ندارد   ۳. ج: میر 'سید' طفیل

۴. ج: 'يك هزار يك صد'   ۵. ج: قطعه؛ ب: آزاد این وفاتش تاریخ؛ د: تاریخ جست 'قطعه'

۶. د: از 'رباعیات' شاقّه   ۷. ب، ج، د: 'از' مدّتی   ۸. الف: 'از' خادمانش

و گرم کردن دیگران^۱ آشنا نبودند و يك صد و پنجاه ساله او را عمر می گفتند فاما يك موهم سیاه نداشت، به مبالغه می گفتند که بلا واسطه مرید غوث الاعظم است، چون از وی^۲ می پرسیدند که پیر تو که باشد؟ می فرمود کرا بدنام کنم^۳، من لایق هیچ کس نیستم، ویرا کمالات و حالات مثل اولیای سلف آشکارا بودند. صاحب ریاض الاولیا آرد که^۴ وی مرید شاه دولت مرید غوث الاعظم است، شاه دولت هم عمر^۵ دراز یافته و شاه منور نیز در سال يك هزار و يك صد و پنجاه و يك ماه وفات، قبر در اله آباد.

موج احوال برگزیده درگاه **شاه عبد الله** از نژاد غوث الاعظم به موجب امر رسول صلی الله علیه و سلم و جدّ خود غوث الاعظم در سال يك هزار و يك صد و هفتاد و پنج از بغداد به لکهنؤ آمد، بسیار بزرگ بود. صاحب ریاض الاولیا نویسد من خدمت او را دریافتم، یکی خلیفه او سندهی بود، هیچ عالم را^۶ برابر خود نمی دانست.

موج احوال آن حاجی حرمین، آن واقف اسرار کونین، آن متصوّفان^۷ نامی **سیّد قادری بن سیّد ضیاء الله بلگرامی** از صوفیه عالیشان و مرتاضان وقت بیگمان، به غایت و نهایت مجاهد و اعلیٰ مشاهد رتبه بلند در علوم و مرتبه ارجمند با احوالات^۸ غیر معلوم، صاحب عرفان، کاشف الحقیقت، جامع فضایل صوری و معنوی، شان شریعت غرّا را نهایت اعتبار می کرد. صاحب مآثر الکرام نویسد مرید و خلیفه سیّد یسین حموی صاحب سجّاده غوث الثقلین بود، در سن^۹ صغر از پدر خود که احوالش در خلفای فرزندان قطب الاقطاب حضرت بندگی نظام الدّین امیتهی در لجّه چشتیان نوشته می شود و حفظ قرآن نمود، تجوید آموخت و مبادی کتب تحصیلی را گذرانید، بعد از آن به اتفاق در خدمت ملاّ جیون تلمذ نمود، از آنجا به حلقه درس مولانای نقشبند لکهنوی پیوست بقیه نسخ درسی استفاده کرده

۱. الف: 'دیگها'	۲. ج: د، 'ازو' می پرسیدند	۳. د: 'کردید' بدنام
۴. ج: 'که' ندارد	۵. ب: 'عمر' ندارد	۶. الف: 'را' ندارد
۷. الف: 'متصوّفان'	۸. د: 'با' حالات	۹. الف: 'سنة'

رسم فاتحه نموده و سترابینداخت آنگاه قایدۀ توفیق زمام^۲ او را به جانب حرمین شریفین کشید، سه نوبت مناسک حج ادا کرد و به زیارت طبقۀ مقدّسه علی ساکنها الصلوة والتحيّة مستفید گردید، از آنجا عازم کربلای معلی و بغداد شد، در اثنای راه قطاع الطريق ریخته به سلاح حبشیه زخمهای منکر زدند و سازو سامان غارت کردند، بعضی بدویان آن ناحیه مترحم گردیده در قریۀ خود بردند و به تیمار پرداختند، بعد اندمال جراحت به کربلای معلی شتافت شرف زیارت سبط شهید رضی الله عنه سرخروئی نشأتین حاصل کرد بعده جانب دارالسلام بغداد متوجّه شد و در يك هزار و يك صد و پانزده هجری زیارت سیماء مرقد غوث الثقلین ادا کرد و از سیّد یسین حموی صاحب سجّاده غوث الثقلین بیعت^۳ نمود، صاحبزاده از کمال قدر شناسی مقدم او را گرامی داشت و به خاتقاه شریف جا داد و تفویض خلافت و لباس^۴ خرّقه و تسلیم بعضی تبرکات محبوب سبحانی نوازش فرمود بدین طریق به چند واسطه دست ارادت سیّد یسین به قطب ربّانی می رسد، سیّد^۵ یسین حموی از پدر خود سیّد عبدالرزاق وی از پدر خود سیّد شرف الدّین و او از ابن عمّه خود سیّد جلال الدّین احمد^۶، او از ابن عمّه خود سیّد شهاب الدّین^۷ احمد و او از پدر خود سیّد قاسم، وی از ابن عم خود عبدالباسط، وی از والد خود سیّد شهاب الدّین ابوالعبّاس احمد وی از والد خود سیّد بدرالدّین حسن، وی از پدر خود سیّد علاؤالدّین علی، وی از پدر خود دید شمس الدّین محمّد، وی از پدر خود سیّد اشرف الدّین یحیی، وی از پدر خود سیّد شهاب الدّین احمد، وی از پدر خود سیّد عماد الدّین ابی صالح نصر، وی از پدر خود سیّد جمال الدّین عبدالرزاق، وی از پدر خود قطب ربّانی غوث صمدانی شیخ عبدالقادر گیلانی رضی الله عنه الی آخره،^۸ آنحضرت از آنجا باز به بغداد آمد، مدّتی روضۀ غوث الثقلین را مجاورت نموده و

۱. ج: 'سترابینداخت ندارد ۲. ب: 'قاید' توفیق ۳. د: 'هفت' نمود

۴. ب: 'الباس' خرّقه ۵. ب: 'میرسیّد یسین حموی'

۶. ب، د، ج: 'احمد' ندارد ۷. د: د: شفیه سیّد شهاب الدّین، ب: سیّد شهاب الدّین

احمد و او از شقیقه سیّد شهادت الدّین ۸. د، ج: 'الی آخره' ندارد

علم تجوید از مولانای ^۱سلطان ناصر بن احمد خانوری ^۲ اخذ کرد و شاطبی از نزد مولانا مذکور خواند و سند علم تجوید و سند صحاح سته و سایر مفردات مولانا از کتب تفسیر و حدیث و فقه و غیر ذلك حاصل کرد و اسانید اجازت هر کدام مستفیض و اسامی به ترتیب حروف تهجی در اجازت نامه او مسطور است و طریقه رفاعیه و شاذلیه مرزا مولانا ^۳سلطان خانوری ^۴ فرا گرفت، القصه با فراوان برکات عنان مراجعت به هندوستان معطوف داشت و چندی به دارالخلافه شاهجهان آباد اقامت کرد و به هدایت و ارشاد طالبان مقید ماند، پس به بلگرام آمد و خلوت گزینی اختیار کرد، سوای اوقات نماز از خانه حجره کم بر می آمد ^۵، کمالات او زیاده از حوصله تحریر است، بسا مرد با برکت بود، به تاریخ هیزدهم ربیع الاول شب پنجشنبه سال یک هزار و یک صد و چهل و پنج هجری به جوار رحمت حق آسوده، مزارش در بلگرام.

موج احوال آن افضل العصر، آن اکمل الدهر، آن شهباز صحرای قوی
میر سید ابوالفتح العسکری احمدآبادی ^۶، از کبار اولیا است، مستجمع دانش رسمی و معنوی و فیض عام و قبول تام داشت، سلسله خلافتش به چند واسطه بنابر طول عمر به حضرت غوث الثقلین رضی الله عنه می رسد بدین طریق سید عبدالفتاح از شاه الهداد و وی از شاه غریب الله و ^۷ وی از شاه تاج الدین، وی از شیخ سعید، وی از شاه عبدالرزاق وی از پدر خود حضرت غوث الثقلین، چون صیت کمالات شاه عبدالفتاح ^۸ به سمع سلطان اورنگ زیب عالمگیر رسید استدعای مقدم گرامی کرد و به اعزاز و اکرام تمام از احمدآباد گجرات به دارالخلافه دهلی طلبیده در صحبت خاص برکات فراوان کسب ^۹ نمود، بعد چندی به رخصت ^{۱۰} خواسته به وطن مالوفه برگشت، بست و چهارم ذی الحجه سنه

---

۱. ج: 'بدرس' مولانا
۲. ب: 'خالوری'
۳. ب: د: 'خالوری'
۴. ب: ج: 'نیز از' مولانای
۵. ب: ج: 'آمد' کمالات
۶. ب: 'الاحمد' آبادی
۷. ب: 'و' ندارد
۸. الف: 'عبدالفتاح' ندارد
۹. د: کسب 'مراد' نمود؛
۱۰. ب: د: چندی 'میر' رخصت
ج: کسب 'فروان' نمود

یکهزار و نود به رحمت حق پیوست، عمر مبارك نود سال، خوابگاهش احمد آباد^۱ گجرات، رغبت به مثنوی مولوی روم بسیار داشت، همیشه درس آن می گفت و شرحی در سلك تحریر کشید که بین الناس شهرت دارد.

موج احوال آن واصل محبوب به حال مستور، آن دایم مخمور شراب^۲ انبساط و سرور، آن به غایت عارف و متقی، آن^۳ ولی کامل **حضرت زاهد خان**^۴ در خانواده قادریه از مجاهدان اکبر احوالی به غایت صحیح و کرامت کامل و محصور و مجرد می زیست، مدّة العمر در پرده احوال خود را از ناظر اغیار مستور داشته به دروازه سید مکرم خان بن نواب مصطفی خان سید طباطبائی که به غایت عالی نسب و فقیر دوست سید برحق بود گذرانید، خرق عادت بسیار از وی در حالت بی اختیار^۵ سرزد، مختار الدوله سید مرتضی خان بن میر محمد باقر برادر سید مصطفی خان که در سرکار آصف الدوله به مرتبه نهایت رسید، روزی به خدمتش معه مبلغ^۶ نذر حاضر شد و شرف خدمت دریافت هرگز نذرش مقبول نکردند، چون برخاست از برادرش آنحضرت فرمود عنقریب است که مدّعیان می کشند همچنان شد که او در اتاوه از دست کسان به نسبت^۷ خواجه سرای که صاحب فوج بود در ته خانه شربت شهادت چشید و امثال آن خیلی کراماتش مشهور عالم است.

موج احوال آن شارح کلمات حق، آن مقامات اعلی مستحق، آن صاحب تاج سروری شاه حسین^۸ قادری **مولوی محسن الدین سورتی** به تقریب روزگار منشی گری فرنگی به لکهنؤ آمده گذارش نمود که وی از اجلّ صوفیه به غایت شان عالی داشت، در فنای^۹ توحید به مقام رفیع رسانید، اکتساب رسمی نیز حاصلش بود، تفسیر قرآن مجید تصنیف کرد، چند سوره را تفسیر از سیپاره عمّ **یتساء لون** باقی بود که به داعی اجل لبیک اجابت نمود وقت رحلت فرمود که

۱. ب. د: 'باحمد' آباد   ۲. ب: 'بشراب' انبساط   ۳. ج. د: ج: متقی 'ایمان'

۴. ب: زاهد 'جان'   ۵. ج: بی 'اختیاری'   ۶. ج: معه 'مبلغ' ندارد

۷. ج: 'بسبب'؛ د: 'نسب' خواجه سرای   ۸. الف: شاه 'یسین'

۹. الف: 'قبای'

تفسیر بقیهٔ سوره را بعد من مرد فقیه علی نام به اتمام خواهد رسانید، معاصر قدوة العارفين بود، در قصبهٔ اسلام آباد بهتری که پانزده گروه از بمبئی است مدفون گشت، رحمة الله علیه، بعد وفاتش مخدوم فقیه علی ماهمی از حرمین شریفین تشریف آنجا آورد به غایت مرد ممتاز و مرتاض فقر و نا مرادی شیوه و شعار داشت، تفسیر مابقی سوره ها تصنیف نمود و سوای این^۱ چندین کتب معتبر در عربی و فارسی در علم صوفیه ناجیه تصنیف نموده به جوار رحمت حق پیوست، بر جزیرهٔ بمبئی ماهم در گنبد مزار مبارکش زیارتگاه خلق است.

موج احوال آن تفسیر آیه اعلام^۲ نفخت فیه می روحی، آن از کثرت قرب ذات به مقام سیوحی، آن از درجات معرفت^۳ به مقام علیا محفوظ، آن بعلوم^۴ دینی کتاب الله و لوح محفوظ، آن صاحب تلقین اوضاع محمود و خوش طوری **حضرت میر محمد** مشهور به **شاه میر لاهوری** بن قاضی ساهن^۵ بن قاضی قلندر بود، بست و هشت واسطه نسب شریفش به فاروق اعظم منتهی می شود و وطن قاضی سائن^۶ سیوستان است که میان^۷ ریگستان تهته و بهکر^۸ واقع شده و در سلسلهٔ علیه قادریه مرید شیخ خضر است، وی مرید حاجی شاه، وی از شاه سکندر، وی از ابراهیم چشتی قادری، وی از لال شهباز، وی از شیخ بهاء الدین زکریا الی آخره، این روایت صاحب^۹ احسن القصص است و در سفینه الاولیا نویسد که شیخ حضر را بر وضع ویسیان^{۱۰} نسبت به ارواح غوث الثقلین بود، شصت سال در ویرانه بر در تنوری بغیر ملاقات انسان بی اسباب اکل و شرب در طاعت و عبادت زندگانی خوش گذرانیده و مدام با روح غوث الثقلین مصاحبت داشته، شاه میر که سیرکنان به آن مقام رسید از غایت تکلیف ملاقات کرد و خدمت ها نموده به شرف بیعت و خلافت و نعمت مشرف شده به هند آمده^{۱۱} و از شاه موسی گیلانی هم خرقة

ج. ۱: 'آن' چندین	۲. الف: 'اعلام' ندارد	۳. ج: 'درجات' کمال، معرفت
۴. الف: 'بعلوم' دینی	۵. الف، ج: 'و نه' بن	۶. ب: 'سائن' ندارد
۷. ب: 'در میان' ریگستان	۸. الف: 'و بهکر' ندارد	۹. ب: 'صاحب' ندارد
۱۰. ج: 'بسان' نسبت	۱۱. ب: 'آمد'	

یافت، حق سبحانه شان عظیم و همّتی بلند و ترك دلپسند و استغراق دوام و خلق عام و مقام و زهد وسیع ولایت بس رفیع ارزانی داشته شیخ المشایخ وقت گردانیده^۱ بود، الشیخ فی قومی کالنبی^۲ فی امتی مراد از چنین^۳ مردان دین است^۴ و عنایت العلما و رثة الانبیاء منشا از همچنین رهروان صراط المستقیم باید شمرد که بر مسند هدایت نشست^۵، از کرامت اعجاز بشارت در يك کلمه خلق را از سوی باطل به حمایت حق^۶ گردانند و تسکین^۷ سازند.

نقلست اسد خان وزیر سلطان اورنگزیب به بادشاه^۸ ایران نوشت که در وزارت صاحب نعمت ها ایم که دیگر سلاطین را شاید میسر باشد، از سبب مذهب شیعه به من علما در محفل بادشاه مناظره دارند، امید داریم که کدام عالم متبحر بر طریق ایلچیان به حضور سلطان ما بیاید از علمای هند در بحث و مناظره غالب آید، ازین مخمصه نجات یابیم، چون خبر رقایم وزیر سلطان اورنگ زیب رسید به حاکم امور نوشت که ایلچی ایران به قصد حضور ما وقتی که به لاهور رسد به اظهار بزرگی حضرت شاه میر ایلچی را به خدمت ایشان باید^۹ برد و نیز

ج. ۱: 'گردیده' بود

د. ۲: 'کامتی' فی

د. ۳: 'خفتن' مردان

ج. ۴: 'نیست' و عنایت

الف. ۵: 'نشست'

ب. ۶: 'حق' ندارد

ج. ۷: 'سبکین' سازند

ب. ۸: در حاشیه نوشته شده است: عجب است ازین

مورخ که لحاظ زمانه قبل و بعد نه کرده، حیات حضرت شاه میر قدس سره را در عهد سلطنت اورنگ زیب تسلیم کرده. در آخر موج مصرعه تاریخ وصال که "بفردوس والا میان میر شد" خود نوشته عددش ۱۰۴۵ بر می آید پس ظاهر شد که وصال آنحضرت قدس سره در ۱۰۴۵ هجریست اما تخت نشینی اورنگ زیب در ۱۰۶۸ هجری واقع شده چرا که تاریخ ولادت اورنگ زیب^{۱۰} "آفتاب عالمتاب" است و چون آن خلد مکان بر تخت سلطنت جلوس فرمود خود تاریخ تخت نشینی خود را گفت که "تو آفتاب عالمتاب" که عددش يك هزار شصت و هشت است پس ظاهر است چون وصال حضرت شاه میر قدس سره در ۱۰۴۵ هجری شده اورنگ زیب در ۱۰۶۸ هجری آرای سلطنت شده پس چگونه وزیر اورنگ زیب و عهد سلطنت او در زمانه آنحضرت قدس سره می تواند بود، فافهم. چنان می نماید مولف علیه الرحمه حکایات عوام و قصهای افواه انام را بی محك امتحان بکتاب در نوشت. یغفرالله لنا و لیسائر المسلمین ۱۲۰

ب. ۹: 'باید' ندارد

سلطان اورنگ زیب خدمت شاه میرزا^۱ از درخواست وزیر به شاه ایران به جهت عالم متبحر برای بحث علمای^۲ سنت جماعت و درخواست توجّه درین مقدمه التماس نمود، چون ایلچی به لاهور رسید به استصواب حاکم در خدمت حضرت شاه میر رفت، بعد اخلاق آن حضرت از ایلچی پرسید که اگر زیارت مرقد متبرک حضرت سیّد الشهداء امام حسین علیه السلام نموده باشید مناقب آنجا بیان سازید^۳ ایلچی گفت پیرامون مرقد مبارکش بر پنج گروه هر کس که دفن می شود مغفور می گردد، آنحضرت فرمود این تاثیر هم به مرقد انبیاء^۴ نیست گفت برکت مغفرت پیرامون مرقد انبیا در دوازده گروه است، آنحضرت فرمود حق^۵ آنها که بیک وجب مدفون اند چه می گویند؟^۶ ایلچی را جواب میسر نشد و از همانجا معاودت بر ایران نمود، الغرض ذات افضل کمالات آنجناب آفتاب فلك صوم ماه آسمان^۷ بی یوم کلیم تجرّد سلیمان خاتم تفرّد^۸ تاء توگل و ترك^۹ اعلی فاء فروغ فوادی معلی، گوهر درخشان درج وصال، لعل بدخشان اقلیم کمال، شهنشاه تخت^{۱۰} ریاضت، مهر و ماه آسمان افادت، خازن خوارق محمود، معدن معاملات مسعود، مورد حالات بی مهلت و از مخصوصان مقام خلّت بوده است. در سفینه الاولیا نویسد که بعد وفات حضرت شاه خضر به لاهور آمد و مجاهداتی نمود که به تحریر راست نیاید، چهل سال بی خواب از^{۱۱} یک چادر و افطار بعد چهار روز بسر برده و مدّت العمر مجرد بلکه^{۱۲} محصور ماند و غیر از بوریای کهنه و سبوجه دیگر از هیچ چیز تعلق نداشت و در باره ترك بسیار^{۱۳} گفتی:

شرط اول در طریقت هیچ می دانی که چیست

ترك کردن هر دو عالم را و پشت پازدن

و گفتی ترك آنست که هیچ آرزو نداشته باشید^{۱۴} چرا که وقت غسل اگر

۱. ب: 'میرزا' از ۲. ب: 'علمای' سنت ۳. د: 'بیابان سازند'

۴. ج: 'به مرقد انبیاء هم هست، ب: 'بمرقد انبیا هم نیست' ۵. د، ج، ب: 'در' حق آنها

۶. ج، ب: 'می گوئید' ایلچی ۷. ج، ب: 'آسمان' لی یوم ۸. ب: 'تفرّد'

۹. ج: 'برکت' اعلی ۱۰. د: 'تحیت' ریاضت ۱۱. د: 'بیخواب یک چادر'

۱۲. ب، ح: 'بلک' محصور ۱۳. ب، ج، د: 'ترك' گفتی ۱۴. ب، د: 'نداشته' باشد

يك سوهم^۱ از تر شدن باز ماند رفع جنابت نه گردد، از ملاحظه علوت^۲ کمالاتش جهانگیر بادشاه شاهجهان و اورنگ زیب^۳ به خدمتش روی نیاز داشتند، فتوح احدی را مقبول نداشت و درباره کشف و کرامت بی نظیر زمان بوده و درین مقدمات سیر به غایت داشت و اگر کسی ازین جنس سخن در میان آوردی متغیر شدی و این شعر خواندی:

هر که او از^۴ کشف خود گوید سخن کشف او را کفش کن بر سر بزن
نگارنده زخار را آینده جرأت اظهار کشف او نماند، سخنی از کیفیت حالات می نویسم.
از نور محمد خادم آنحضرت تقلست که^۵ شبی او را بر بالین^۶ خلوت^۷ نیافتم، تمام
شب^۸ بیدار ماندم، وقت نماز صبح آوازی شنیدم که آب وضو بیار، آب بیاوردم^۹،
آنحضرت را نشسته یافتم، بعد نماز گفتم که شب آنحضرت کجا^{۱۰} ماندند، از راه
تغافل جواب نداد، چون مبالغه نمودیم^{۱۱} فرمود که در غار حرا گذاردم^{۱۲} ازین
جنس کمالات او بسیار است و از منقول^{۱۳} او بر کمال خلوت ولایت^{۱۴} او دال
است، صوفی آن بود که نمودار نبودن دو مراد است: یکی آنکه چندان مستغرق
باشد^{۱۵} در ذات که از صفات کونین خبر نداشته باشد، دوم آنکه هیچ حاجت کم یا
بیش^{۱۶} به خاطر نیارد و این هم^{۱۷} دو صفت در ذات مبارکش موجود^{۱۸} بود و احوال
هر يك خلفا نوشته می شود^{۱۹}، مدّت العمر هشتاد و هشت سال از آنجمله زیاده از
شصت سال در لاهور مسند هدایت را زیب بخشیده، هفتم ربیع الاول سال
یکهزار چهل و پنج وصال یافت، در قریه هاشم پور نیم کروه از لاهور مزار
مبارکش قبله حاجات خلایق است و در مصرعه آخر این قطعه سال تاریخش

۱. ب، د: يك 'مد هم'	۲. ب: 'علوی' کمالاتش	۳. ب: 'اورنگ' بخدمتش
۴. د: 'او' را کشف	۵. ب، ج: 'تقلست شبی'	۶. د: 'بر یافتن' خلوت
۷. ب: 'بر بالین نیافتم'	۸. د: 'تمام شد'	۹. ب، ج: 'آب آوردم'
۱۰. ب، ج: 'کجا' ماندند	۱۱. ب: 'مبالغه نمودم'	۱۲. د: 'گذاریم'
۱۳. ب، د: 'و' ازین قول 'او'، ج: 'قول او'	۱۴. د: 'خلوت' وصیت	
۱۵. ب: 'مستغرق بود'	۱۶. د: 'کم' و 'بیش'	۱۷. الف: 'هم' دو صفت
۱۸. ج: 'مفقود بود'	۱۹. ج، د: 'میشود' دریافت خواهد شد	

بر می آید، تاریخ^۱:

میان میرسر دفتر عارفان   که خاك درش رشك اكسير شد
خرد بهر سال وصالش نوشت   به فردوس والا میان میر شد^۲

موج احوال آن محرم و ندیم محفل اقطابی، آن مورد نکات حقیقت یابی، آن از مخصوصان درگاه سبحان، اشرف العاشقین حضرت ملاّ خواجه کلان، اصلش از نواحی لاهور، اکبر یاران حضرت قطب الاقطاب است، جامع بود میان علم ظاهر و باطن، صاحب کرامت^۳ مقامات نمایان و به تدبیر و صلاح و تقوی به غایت آراسته، در صفای باطن و قوّت کمال شانی بزرگ و احتشام رفیع داشت، او را در سایر متابعان قطب الاقطاب شهرت خصوصیت به معرفت^۴ است، وی از اجلّه عاشقان الهی بود، در انتخاب سکینه الاولیا آرد که آنجناب را به اندک مشقّت ابواب معرفت فتح گشته، کشف قبور به مرتبه او را بود چنانچه پدر سعید خان^۵ زبانی حضرت میانجیو یعنی ملاّ شاه نقل نمود، وقتی که قوّتش از کبر سن زایل شد از رفتن صحرای دور دست مقصر گردید، اکثر به قبرستان رفته مشغول می شد روزی از حضرت ملاّ شاه گفت که^۶ فلان قبر ندا می دهد که از هفده سال از دنیا^۷ در گذشته ام و هنوز از عذاب مرا رهایی^۸ نیست^۹، حیف باشد که مثل شما بزرگ^{۱۰} درین جا بیایند^{۱۱} و من در عذاب باشم، ملاّ شاه را گفت پرس که عذاب تو از چه چیز رفع شود؟ او گفت اگر هفتاد هزار بار کلمه طّیبه خوانده بر روح من ببخشند^{۱۲} تا همان وقت ما همه یاران^{۱۳} نسشته هفتاد هزار بار کلمه طّیبه خواندیم^{۱۴} و بر روحش ببخشیدیم^{۱۵} باز از ملاّ خواجه گفتم که حالا پرس که حالت چیست^{۱۶}،

۱. ب، ج: 'قطعه' ۲. ب: بفردوس والا میان میر شد^{۱۰۴}، ۳. ب: صاحب 'کرامات'

۴. ب، ج: 'و' معرفت است ۵. ج: چنانچه 'سعید خان' ۶. ب، د: 'در' فلان

۷. د: از 'دعا' در گذشته ۸. الف: 'مزار' هست ۹. ج: 'مزارهای هست'

۱۰. ب: 'شما' بزرگی ۱۱. ب: درینجا 'بیاید' ۱۲. د: به 'بخشید'

۱۳. الف: 'تا همه یاران' ۱۴. ج: کلمه طّیبه 'خواندم' ۱۵. ب: روحش 'بخشیدیم'

۱۶. ج: 'حاجت' چیست

گفت از برکت کلمه که شماها خوانده به من بخشیدید^۱ نجات یافتم و وقتی در لاهور وبای طاعون شایع شده بود، يك سال پیشتر آنحضرت فرمود که وبای عظیم می رسد، هر کس هفتاد هزار بار کلمه بخواند از وبا محفوظ ماند، هر کس^۲ چنان کرد محفوظ ماند، در ششم شعبان سال يك هزار شصت و هشت هجری در حیات مرشد وفات یافت.

موج احوال آن درویش صاحب ارشاد، آن ناظر حقیقت فواد، آن مستحق مناقب بی نظیری، کامل وقت حضرت **حاجی صالح کشمیری**، از اکمل مریدان حضرت قطب الاقطاب است، پیش از بیعت صاحب تقوی و طهارت بود، پس از تربیت کیمیا خاصیت مس وجود خود را در ریاضت اندک مدّت طلای خالص گردانید. روزی از پیر شنیده بود که شهوت^۳ زیاده باعث افزونی عشق و عرفان است، باوجودیکه سنّ او از پنجاه افزون بود پیوسته^۴ علاج زیادتی شهوت کردی، بعد وفات مرشد را بعد چهل روز در خواب دیده^۵ که در باغی نشسته است، پرسید این باغ چه باشد؟ فرمود که بهشت من^۶ است و تو در دنیا چه می کنی؟ اینجا هوا خوب است، بیا، گفت اختیار به دست مختار، فرمود به این^۷ نزدیکی می رسی، بعد چند روز بیست و یکم ربیع الثانی سال يك هزار و چهل و پنج وفات یافت، پایان مرقد مرشد مدفون شد.

موج احوال آن جان نثار^۸ غمزه عشق جانان، آن سرو سامان بی سرو سامانی را میر سامان،^۹ آن اعظم مجذوب^{۱۰} سالک اّمّت محمّد، سرور بی^{۱۱} اسران حضرت نورالدین شاه سرمد، صاحب احسن القصص نویسد که از فیض یابان حضرت شاه میر لاهوری است و در تذکره علی قلی خان^{۱۲} نویسد صاحب کمالات بلند و

-
ج: ۱. بمن 'بخشیدم'	ب: ۲. هر کس 'که چنان'	الف: ۳. 'شهرت' زیاده
ج: 'شهوت' ندارد	ب: ۴. 'افزون پیوسته'	ب: ۵. در خواب 'دید'
ب: ۶. ج: بهشت 'همین'	ب: ۷. 'گفت' باین	د: ۸. آن 'خان نیاز'
ب: ۹. د: 'سرو سامان بی سامانی'؛ د: بی سرو 'پائی'		ج: ۱۰. اعظم 'محدث'
د: ۱۱. محمّد 'سرداری'	د: ۱۲. 'قلی جان'	

تصرّفات ارجمند و حاجت روای هر مستمند بوده است، يك روز زیارت^۱ مقدّس رفتم در هر چهار فصل سبزه از مزار مبارکش بر طرف ندیدم و شاه اسد الله می گفت که ازو فقیر پرسید که علما از توبه جهت برهنه^۲ ماندن مواخذه دارند چرا ستر^۳ عورت نکنی؟ در جوابش این شعر گفت:

عمریست که آوازهٔ منصور کهن شد   من از سر نو جلوه دهم دارو رسن را
وی یهودی بچه کاشانست مسلمان شده به تجارت مشغول بود در بندر سورت
جذبهٔ عشق الهی رسید؛ و وی را از وی در ربود، ترك لباس قطعی^۴ کرده و اموال به
راه^۵ خدا تاراج داده به سیر صحرا قدم نهاد آخر به دهلی رسید، از محمّد دارا شکوه
تعلّق خاطر او را شد، پیوسته گفتی که توبادشاه خواهی شد، چون برادرش عالمگیر
اورنگزیب بادشاه گردید و داراشکوه را کشت به جهت تو دد شهید مزاج بادشاه
از سرمه ناخوش بود، قاضی قوی را فرمود که از سرمه پیرس با وجود فضل و کمال
بی ستر و خلاف شرع ماندن چه باعث است؟ چون قاضی قوی این مقدمه پرسید
گفت شیطان قوی است، قاضی آزرده شده به حضور بادشاه فتوی بر قتلش داد او را
به دارالسلطنت حاضر کردند، بادشاه گفت که^۶ دارا شکوه را وعدهٔ سلطنت می
کردی آن چه شد؟ گفت، حق تعالی او را سلطنت ابد^۷ داد گفتهٔ من خلاف نشد،
بادشاه زیاده تر ازین سخن گران گشت هر چند برای توبه در کلمات^۸ بی باکانه و
پوشیدن لباس مبالغه کردند مقبولی^۹ نشد، آخر در جنب مسجد جامع گردن او
زدند در حینی که گردنش می زدند^{۱۰} مباشر این امر^{۱۱} شده بود خواست که
چشمش^{۱۲} به بند تبسم کرده گفت فدای تو شوم^{۱۳} آئی
بیا بیا که به هر صورتی که می^{۱۴} آئی

۱. ب: 'مکرر زیارت' مقدّس	۲. ب، ج: 'برهنه' ماندن	۳. د: 'سیر' عورت
۴. ب: 'جذبه عشق رسید'	۵. ب، ج: 'قطعا' کرده	۶. الف: 'راه' خدا
۷. ب: 'گفت' تو که	۸. ب: سلطنت 'موبد'	۹. ب، ج: 'از' کلمات
۱۰. ب، ج: 'مقبولش' نشد	۱۱. ب: گردنش 'می' زدند	۱۲. الف: 'این مباشر' امر
۱۱. د: 'گناهی شده بود' ج، د: مباشر 'این' امر ۱۳. د: 'که' شمش	۱۴. ب: 'ع'؛ ج: 'مصرع'	
۱۱. د: صورتی که 'من' آئی		

من ترا خوب می شناسم، چون سرش را جدا کردند^۱ سرش متکلم بود به کلمه و حمد الهی و پیش از قتل به او گفتند که باوجود کمالات کلمه نصف خواندن چه صورت است؟ وی گفت که هنوز در نفی مستغرق ام به مرتبه اثبات نرسیده دروغ چه طور گویم، چون سرش از ضرب بر زمین رسید سه مرتبه گفت لا اله الا الله حضرت شاه پیر شهر فرمود که در نفی و اثبات کارش بجایی رسیده بود که وقت ذکر بر گفتن لا اله الا الله که کلمه نفی است از نظر خلاق غایب می شد چون کلمه اثبات الا الله می گفت موجود می گشت و در تذکره میر نقش^۳ علی نویسد که حضرت سرمد دنیا را ترك نموده او را تعلق به هندو پسری پیدا شد پس از مجاز به حقیقت رسید، بعد قتل سرمد آن هندو بچه را گرفتار کردند که مسلمان شود^۴ و الا نه ترا نیز^۵ بکشم، گفت درخواست اسلام من و وعده قتل را حجت می باید، گفتند اکثر دیده ام که با پیر^۷ تو بیک جا طعام می خوردی، گفت چه شد اگر کافری با کافری خورد اگر او مسلمان بود آینده شما دانید هیچکس را جواب حاصل نشد خاموش ماندند^۸ آن کافر بچه مسلمان شده بود بالفعل در نواح بندیل کهند بر سر راه مالوه و دکن در لباس درویشی به دین محمدی موجود است و عمرش از یکصد و چهل سال افزوده است^۹، نگارنده زخار مثل فرنگ شاه و امام شاه و ولی شاه احوال فقرای بندیل کهند نوشته است، خدا داند ازین ها باشد یا دیگری، رحمة الله علیه، در سن احد جلوس اورنگ زیب که ظل الله^{۱۰} تاریخ اوست و به قولی در ۱۱ هزار و هفتاد قتلش واقع شد و به جنب مسجد جامع دهلی مزارش زیارت گاه خلق^{۱۲}.

موج احوال آن شجره پربار ریاض کمال، آن ثمره خوشگوار باغ وصال، آن به کعبه قلب شریف، مرشد وقت **حضرت شاه عبداللطیف** مرید قطب الاقطاب شاه

د. ۱: جدا کردید	ب. ۲: ذکر بگفتن	ب. ۳: نفیس	ج. ۴: تعشق	علی
د. ۴: ج: مسلمان شو	د. ۵: مسلمان شو	ا. ۶: نه ترا	ب. ۷: تیر	بکشم
ج. ۷: با سرمد تو	ب. ۸: ج: باز	ماندند	ب. ۹: ج: افزود	است
ب. ۱۰: ظل الله ۹۹۶	د. ۱۱: دو هزار	ج. ۱۲: خلق	است	

میر لاهوری^۱ افسر^۲ اهل کرامت و فخر^۳ اهل ولایت، به غایت رفیع الشان و حالات و کمالات بود در خلاصه التواریخ نوشته در برهانپور د کهن اقامت داشت پنجاه رویه از کس ندور رسیده بود آن را به تاجران سپرده از نفع^۴ آن قوت می کرد و از جمله تصرفاتش آن که در خانه خود درخت کدو داشت، مدام بار آوردی، روزی اورنگزیب عالم گیر بادشاه به خانه او رفت و استدعای تبرک کرد، شیخ کدو پخته و نان^۵ جو برای پادشاه طلبید چنان^۶ لذیذ بود که پادشاه بار دیگر درخواست کرد استغنا و توکل آن حضرت در مضمون این رقعۀ بادشاه که به پسر خود نوشت ظاهر شود^۷:

۸ رقعۀ: یاد دارم که روزی در خدمت شیخ عبداللطیف رفتم، درخواست نمودم اگر فرمایند ده بست دیهه برای مصارف خاتقاه نذر نمایم، این دو مصرعه در جواب فرمود:

شاه ما را ده دهد منت نهد   رازق ما رزق بی منت دهد
آنحضرت بسیار کم آمیز بود، در محفل خلق را راه عام نبود، در مرآة جهان نما نویسد در زهد و ورع و تشرّع وحید عصر بود و به امر معروف و نهی منکر مبالغه می نمود و دست بیعت از هیچ کس نه ستید^۹، اورنگ زیب^{۱۰} عالم گیر را در وقت شاهزادگی نیاز به خدمتش بود، در وقت سلطنت از نیاز قدیم برافروید و در سن هزار و شصت هجری وفات یافت، در برهانپور به سرای خود مدفون شد، پیش از وفات برای نمود و اشتها رقیب خود منع نموده بود که در محوطه مزارش بند دارند.

موج احوال آن جامع فنون یافت معرفت^{۱۱}، آن سامع صدای عشق

-
۱. ب: میر لاهوریست
۲. د: اشهر اجل کرامت   ۳. ب: افخر اهل ولایت
۴. د: بتاجران سپرده مار نفع   ۵. د: و پان   ۶. ج: چندان لذیذ بود
۷. ب، ج: ظاهر می شود   ۸. الف: مزار فایض الانوار حضرت مولانا حاجی محمد فاخر
زایر آله آبادی قدس سره حسب وصیت حاجی صاحب رحمة الله علیه در برهان پور قریب مزار حضرت شاه عبد اللطیف صاحب رحمة الله علیه واقع است. کاتب نسخه منقول عنه نوشته است که راقم آنرا زیارت کرده فاتحه خوانده است ز نام خودش احمد الله محمدی عفا عنه.
۹. د: نه شنید
۱۰. ب: اورنگ عالمگیر را   ۱۱. ج: یافت محبت

معرفت^۱، آن به مشاهده دلدار^۲ دایم در بیخودی و مخموری، اکرم الآفاق شیخ ابوالمکارم لاهری بن ابوالمعالی قطب جهان بن شاه عبدالرحمن جانباز از محبوب ترین مریدان شاه میر لاهوری است. در حجة العارفین نویسد او اوایل حال بعد تحصیل اکثر علوم به لاهور رفت و صوری دانش به پایه تکمیل^۳ رسانید، روزی در خدمت حضرت شاه میر رفت، فرمود از کجایی و کدام قبیله ای؟ گفت از فرزندان شاه عبدالرحمن جانباز لاهری، در حق او نوازش نموده رخصت کرد. روزی حاجی شاه که از عمده اصحاب شاه میر بود به خانه سید نعمت الله ساکن هرگانو که به ملازمان بادشاهی متعینه لاهور بود رفت و گفت که روزی پیرزاده شما در خدمت حضرت مرشدی رفته بود پیوسته او رایاد می کنند و می فرمایند اگر او درین راه قدم زند جلد فتح یاب شود و به مرتبه رسد که درین زمانه نادر باشد، وی آن حضرت^۴ طلبید فحوای شیخ حاجی بیان کرد آنحضرت به خدمت شاه میر رفت، پرسید علم صوری تا کجا به تحصیل تو آمد^۵، عرض کرد فاتحه فراغ خواندم^۶، در راه سلوک تا کی باشی؟ گفت تالب گور، فرمود بلند همتی شیخ که به کلبه خود آمد صفحات سایر کتب به نظرش سفید نمود همه را به دریا انداخته خدمت حضرت میر برگزید روزی معروض داشت که برای استقامت بر درویشی و رسیدن به عالم پیریکی^۷ در حق نیازمند دعا فرمایند، حضرت میر فرمود درین مقدمه به جناب اقدس رسول الله صلی الله علیه وسلم رجوع کن، چون مراقب شد فرمان یافت که هر روز بعد نماز صبح چند بار این دعا ورد کن به مطلب خواهی رسید، دعا این است: بسم الله الرحمن الرحيم اللهم خبر^۸ عن الخلق والاکرام و احفظ عن الوسوسة الاوهام و ثبت قدمی علی صراط المستقیم و اجعلنا کما کان، پس چهارده سال در حضوری مرشد ریاضت ها نموده به پایه تکمیل رسانید، از مرشد ارشاد یافت که حالا ترا احتیاج صحبت^۹ نماند، تهیه اسباب سفر وطن کن، چون در آنجا بررسی

۱. ب: 'عشق و معرفت' ۲. ج: بمشاهده 'دیدار' ۳. ب: 'دانش تکمیل رسانید'

۴. ب: آن حضرت 'را' طلبید ۵. الف: بتحصیل 'تواند' ۶. ب: 'خوانده ام'

۷. د: بعالم 'بیرنگی' ۸. ج: اللهم 'استر'، صبر عن الخلق

۹. ج: احتیاج 'محنت'

اول زیات روضه جدّ اعلیٰ خود شیخ علاء الدّین احمد کرده سپس بر مرقّد پدر و برادر خود برو، چون وی سامان سفر کرده برای رخصت حاضر شد، حضرت میر طالب علمی را سبق نفحات الانس می داد، آن سبق در احوال فاطمه بنت مثنیٰ بود، از قول شیخ محی الدّین عربی که من در خدمت فاطمه بنت مثنیٰ حاضر بودم، زنی آمد و شهری را نام برد و گفت که شوهرم آنجا ست می خواهد^۱ که زنی دیگر کند، گفتم می خواهی که او باز بیاید؟ گفت آری! به فاطمه خطاب کردم ای مادر مثنیٰ^۲ چه می گوید؟ گفت تو چه می خواهی؟ گفتم قضای حاجات^۳ او، فاطمه فاتحه را خواندن گرفت ما نیز موافقت کردم دیدم که بعد قرأت فاتحه سوره چند انشا کرد و ویرا رخصت نمود و گفت ای فاتحه الکتاب می روی^۴ به فلان شهر شوهر آن را نگهداری^۵ تا اینجا نیاری، از فرستادن فاتحه و تا آمدن شوهرش آن زن را فرصت نشد که قطع مسافت خانه تواند کرد، پس حضرت میر روز رخصت به حاجی^۶ شاه خلیفه؟ خود فرمود که فاطمه بنت مثنیٰ را طلب کن و بیرس که عمل فاتحه الکتاب چگونه بوده است؟ او به خانه خود رفت و روح فاطمه را حاضر ساخت و طریق فاتحه الکتاب را مع اجازت بر کاغذی نوشته آورد، حضرت میر شیخ ابوالمکارم^۷ را عنایت نمود و گفت با شرایط در گنبد خود خواهی خواند رخصت نمود چون شیخ مکارم به وطن رسید از زیارت بزرگان در^۸ خواندن فاتحه الکتاب معه شرایط وصیّت مرشد بجا آورد و بر مسند ارشاد نشست، قاضی ابوتراب خالش بود، روزی گفت شنیده ام که پیر تو ترا^۹ اسمی آموخته چون بدان مشغول می شوی عالم غیب بر تو ظاهر می شود و در وی جشنها^{۱۰} می بینی و سرودها می شنوی، حال تو^{۱۱} از یاده تر محتاج و مشتاق جشن^{۱۲} و سرود است، آن حضرت اسم را به قاضی ارشاد کرد او به آن مشغول شد، آنچه دریافت بود بدو شنید^{۱۳} از شیخ

د: ۱. آنجا ست 'میخواند'	ب: ۲. 'ای مادر می شنوی'	ب: ۳. قضای 'حاجت'
ب: ۴. 'بروی' بفلان	ج: ۵. آن را 'بگذاری'	ب: ۶. ج: 'آنحضرت' به حاجی
ب: ۷. 'میر ابوالمکارم'	ب: ۸. ج: و 'از' خواندن	د: ۹. 'مرا' اسمی
ب: ۱۰. 'در وی حسنها'	ب: ۱۱. 'خال' تو	ب: ۱۲. 'حسن' و سرود
د: ۱۳. 'دید' و شنید		

گفت، رباعی از سرودیان آن عالم^۱ شنیده ام دو مصرعه از آن یاد است و دیگر^۲ اگر ترا یاد باشد به من باز گو، او دانست که خال لایق این امر نیست آن اسم را از خاطرش سلب کرد بقیه عمر به طاعت و عبادت گذرانیده^۳ به تاریخ^۴ بست و یکم ربیع الاول جان به مشاهده جانان تسلیم نمود.

موج احوال آن سلطان المجاهدین، آن برهان المشاهدین، آن خاصان حضوری بی نظیر روزگار شاه برکت فتحپوری، از اولاد و امجاد شاه حسام الدین فتحپوریست و نسبت ارادت به يك واسطه او^۵ قطب الاقطاب شاه میر لاهوری دارد، او برجاده ولایت به غایت قدم مستقیم و نهایت احتشام عظیم داشت، چندان مجاهده که بعد از شاه شجاع کرمانی و شیخ احمد عبدالحق^۶ ردولوی و شیخ محمود قلندر لکهنوی او کرده به احوال دیگری یافته نمی شود. در احسن القصص می آرد^۷ مجاهداتی که او اختیار نموده شنیدن را مایه حسرت است تا به کردن چه رسد، چند سال گلو و ساقهای پای خود را در بندهای سخت مثل بند بندوق چندان محکم بسته که در جلدش پیوست گشتند و او را آسیب نرسید و شش ماه بر يك پهلوی خوابیده ماند، در ابتدا احوال اگر کسی به مبالغه می خوراند دویک چمچه دوغ ترش بلکه متغیر می خورد آخر سی سال چیزی نخورده و از جهت کثرت سماع سرود که شبانه روزانه او را خوش می آمد مردم می گفتند که غذای او سرود است و غیر از يك چادر سترپوش از دیگر کار نداشت، چون از عادت او بود که دهن خود را دوخته مستور به قبر می گردید و شش ماه آنجا می ماند و بر می آمد يك دفع گوشت و پوست يك پای مبارکش را زمین خورد در آن پارچه بسته می داشت، از غایت صلابت فقر او از عقاید هر جنس که مردم باو می رسیدند به مجرد مشاهده جمال باکمالش^۸ مقرر بر کمال ولایت او می شدند تادم واپسین سوای دو سه کس دست بیعت به کس نداد و اکثر سخن مجذوبانه می فرمود و آنچه از

۱. ب: 'سرود گویان العالم' ۲. ب: د: 'دو دیگر' اگر ترا ۳. ب: و عبادت 'گذرانید'
 ۴. د: 'تاریخ' بست ۵. ب: 'با' قطب الاقطاب ۶. ب: 'شیخ عبدالحق'
 ۷. ب: 'احسن القصص آرد' ۸. ب: جمال 'باکمال'

زبان‌ش بر می آمد فی الحال ظاهر می شد غرض که آثار موتوا قبل ان تموتوا بر ذات فایض البرکات او ظاهر و باهر بود، وی عجایب قدرت الهی و غرایب آثار نامتناهی بود، به عمر یکصد و بست سال شانزدهم ربیع الاول در ۱ یک هزار و یک صد و پنجاه و شش هجری ازین عالم رفت، مرقد در فتح پور.

موج احوال آن جوان مرد ره نورد، آن آمادۀ عشق و درد، آن ذات شریفش قدرت عجیب الله، اسم با مسمی حضرت شاه غریب^۲ الله از قوم مغل ساکن جنت آباد توابع قریۀ دینتهی وطن شاه عبدالرحمن چشتی و الحال در جنت آباد آبادی نمانده قطعات مزروعش سابق این در ملک معاش فرزندان حضرت قطب الاقطاب بندگی نظام الدین امیتهی بود بالفعل در خالصه از مدّت داخل شده و نسبت ارادت در خانواده قادریه از حضرت ابراهیم روحی^۳ خلیفۀ شاه میرلاهوری دارد، از محتشمان این طایفه شانی بزرگ و حالی قوی و همّتی بلند و اخلاق دل پسند داشت، ابتدا احوال به ایام طفولیت در^۴ کمال جذبۀ عشق الهی بود از وطن برآمده در سیالکوت شده به اجمیر رفت و با ریاضات شاقّه و مجاهدات فوق الطّاقه به کوه های آنجا مشغول شد، مدّتها به قدم توگل و تجرّد دیوانه وار سرشار و بیقرار در آن نواح مجاهد ماند، چون حضرت شاه عبدالرحمن به زیارت حضرت خواجه بزرگ به اجمیر رسید با هم ملاقات واقع شد، شاه عبدالرحمن از کمال تمنا و آرزوی^۵ آنحضرت را به دهننتی آورد و باز گاهی مسافر نشد، بقیه عمر همانجا گذرانید، قوّت کمال او از آنجا قیاس باید کرد^۶ که لعل کنته جوگی را که به غایت مرتبه در فن خود کمال^۷ داشت به زور ولایت خود آنحضرت او را به شرف اسلام مشرف گردانید و بر وضع طریق محمّدی تلقین نموده^۸ خوارق عادات او از آن بیشتر است که به قید قلم آید نقلی چند تبرّکا می نگارد، در قریۀ دینتهی معماری بود که یک پایش به قربتی^۹ ضرب خورده کوتاه گشته بود ازین باعث لنگ می کرد، روزی آنحضرت در

۱. ب: 'در سن' یک هزار   ۲. د: 'غرب' الله   ۳. ج: ابراهیم 'اوچی'

۴. ج، د: 'از کمال' جذبۀ عشق   ۵. ب: 'تمنا' آرزو، آنحضرت   ۶. ب: 'قیاس کرد'

۷. ب: 'در فن' 'کمال خود'   ۸. ب: 'تلقین' 'نمود'   ۹. ب: 'بضربتی' ضرب خورده

مشاهده ذات از^۱ غایت فرح و نشاط^۲ نشست^۳ بود که معمار پیش آمد و جهت لنگ^۴ او پرسید، او احوال ظاهر ساخت، فرمود فلان گیاه را کوفته بر موضع ضرب پای خود به بند و زیاده از یکپاس بسته نخواهی داشت شفا خواهد شد، او آن گیاه را آورده بر بست و از یکپاس دو گهری زیاده بسته داشت پای مضروب از پای سالم زیاده شد، معمار به خدمت آنحضرت آمده احوال ظاهر کرد فرمود، لنگ بر حال تو مقدر است بیشتر از کوتاه شدن پا بود و حالا از درازی پا بهم رسیده و روزی شیخ با یزید و غیره برادرزاده های حضرت شاه عبدالرحمن که زمین دار دیهنتی بودند از قریه تکره به عزم ملازمتش روان شدند، در اثناء راه دیگران گفتند که اگر ما را ماهی پخته بخوراند دائم که صاحب کمال اند، شیخ با یزید گفت معاذالله امتحان درویشان کمال جهالت است و نتیجه بد دارد، من از این مقدمات امتحان^۵ مبرا^۶ ام هیچ به خاطر^۷ ندارم، چون به مکان مبارکش رسیدند آنحضرت از اندرون حجره کبابی پخته^۸ به دست حق پرست خود گرفته برون آمد و پیش آن ممتحنان نهاد و فرمود که این مقدمات خوب نیست که اگر این وقت ماهی پخته بهم نمی رسید از شماها ندامت می داشتم و برای شیخ با یزید که خود را داخل ممتحنان نکرده^۹ بود از کمال لطف و مهربانی چیزی دیگر عنایت کرد^{۱۰} و دعای خیر فرمود، اولادش عقب نیست شاید تا هزل نکرده باشد به بست و چهارم شوال سنه یکهزار و هفتاد و شش به جوار رحمت حق پیوست، به لب دریای گومتی مزار شریفش حاجت روای خلایق آن دیار است و خاک قبرش برای شفای امراض خاصیت کیمیا دارد و محمد حبیب جراح ساکن دینتهی^{۱۱} در هر معالجه^{۱۲} آبله هر جنس و امراض دیگر اندکی خاک مرقدش ممزوج ساخته به کار می برد ازین سبب در تمام نواح به دست شفا مشهور است، شاه نهتی قریشی که نثر خوانی مشهور زمانه بود شاه مسعود امیتھی که از مشاهیر فقرای این دیار است به خدمت وی فیضها یافته و نعمتها برداشته.

۱. د: ذات آن، غایت ۲. ج: فرح و انبساط ۳. ج: نشست که معمار

۴. ج: وجه لنگ ۵. ب: این مقدمات مبرا ام ۶. ب: هیچ بخاطر

۷. ب: حجره مبارک ماهی پخته، د: کباب ماهی پخته ۸. د: ممتحنان کرده

۹. ب: عنایت کرده ۱۰. د: ساکن منتهی ۱۱. ب: در هر معامله

موج احوال آن کشاف، آن مصفّا و صاف، آن سرمایه عشق و رندی، حضرت حاجی نعمت الله سرهندی از محبوب ترین مریدان قطب الاقطاب است، در انتخاب سکینه^۱ الاولیا آرد که قطب الاقطاب می فرمود که اکساب خود از اوّل بر حاجی نعت الله آزمودم اوّل کسی که تلقین اکساب از قطب الاقطاب یافته به مرتبه تکمیل رسید اوست. روزی شخصی نزد حاجی آمده گفت مبلغ فراهم^۲ نموده به پسر خود برای تجارت سپرده بودم، اظهار می کنند^۳ که آن مبلغ را دزدان به غارت بردند^۴، آنحضرت رو به پسر کرده فرمود چرا خلاف می گویی در فلان گنبد مستور کردی به مجرد استماع این سخن به پای جناب افتاد و به آن گنبد رفت و زر را برآورده^۵ حواله پدر نمود. روزی شخصی به خدمتش عرض کرد کنیز کی که به او شیفگی و تعلق خاطر داشتم گریخته رفته فرمود فلان جا رفته بر سر راه منتظر باش پیدا خواهد شد نام کنیزك گرفته برو، او همچنان کرد کنیزك خود را یافت، از سرهند به لاهور می رفت در اثنای راه رخت هستی بر بست، مدفنش معلوم نیست وفاتش در سنه هزار و هفتده واقع شد.

موج احوال آن مسافر بادیّه وصال، آن مقیم اقلیم کمال، آن مستغرق به مشاهده ذات بی همتا، یگانه آفاق حضرت شاه نّها از مقبول و گستاخ مریدان حضرت شاه میر است، اصلش از سرهند است، ابتدا حال ریاضات بسیار کشیده بهره وافر برداشت و حضرت قطب الاقطاب را نهایت الطاف به حالش بود آخر کار جذبه نصیب او شد و استغراق کلی بهم رسید و چندان سکر غالب آمد که فرض ترك شد اکثر بر بلندی دیوار یا توده خاك نشسته روز و شب می گذرانید و گاهی به ویرانه بسر می برد و قطب الاقطاب را شفقت به حالش به مرتبه مصروف بود پیوسته هر جا که بودی طلبیده طعام می خورانید و درین اثنا ازو متکلم می ماند که چون ماندی و چه کردی، او شان را احوال خود عرض می کرد، او را کمالات و خرق عادات بیشتر است، نباتات از وی احوال خود ظاهر می کردند و جنیان مکرر بدو

۱. ب: 'سکینه' ندارد ۲. ب: 'اظهار' میکند

۳. ب: دزدان 'بردند' ۴. ج: 'و زر را' بر آورد

مکلف گشتند چنانچه روزی قطب الاقطاب فرمود که جنّی از حضرت غوث الاعظم تربیت یافته بود و هنوز به طاعت و عبادت مشغول به حق است، روزی ازینها^۱ گفت که من خزینۀ بسیار دارم چیزی بگیر، او التفات نکرده ازو درگذشت، باز شجری به او گفت اگر به مال^۲ جن ملتفت نشوی خیر در من تاثیر است که عرقم در فلان چیز انداز تفرّۀ خالص شود از آنجا نیز گذشت برین وضع اکثر بار اشیای به صورت جمیله به خدمتش عرض کرد او قبول نکرد، این مقام در^۳ ابتدای سلوک که عالم ملکوت مفتوح می گردد و اکثر رونده این راه حاصل^۴ می آید روزی درویشی از جونپور به خدمتش^۵ آمد و نشست، پرسید از کجا آمده ای؟ گفت از جونپور، گفت چه می بینی؟ گفت ترا می بینم، گفت دیدی برو، گفت از حالت آگاهی می خواهم گفت خداوند تعالی کلید باب عالم ملکوت و جبروت و لاهوت به من حواله فرمود هر جا که خواهم سیر نمایم، اینک عالم دیدی و شنیدی برو و به کار خود باش، او رخصت شد و حضرت قطب الاقطاب روزی فرمود که فقیر را درد چشم به غایت مرتبه رو داد و از جراح معالجه چشم جستیم^۶، او بیشتر تجویز کرده^۷ از نهایت شدّت درد^۸ بر نشتر^۹ راضی شدم ناگاه نتّها در آمد، بر حسب حال مّطلع شده گفت تا مّل کنید من دواى چشم می کنم، مراقبه نمود بعد ساعتی سر بر آورد و گفت دواى درد چشم حضرت تخم خیار است سائیده بدارند، همچنان کردند چشم را آرام کلی گشت، در سنه يك هزار و بست و هفت هجری رخت سفر آخرت بر بست.

موج احوال آن دایم به چمن ریاضت در نخل بندی، حضرت حاجی مصطفی سرهندی از مریدان حضرت قطب الاقطاب است، صاحب زهد و تقوی و به کمال صلاح آراسته، محترز از لذّات جسمانی به کمال بوده است، سکر مستولی و

۱. ب: روزی 'از نتّها'	۲. د: اگر 'جمال' جن	۳. د: 'مقام' و 'ابتدائی'
۴. ب، ج، د: راه 'را' حاصل	۵. ب: 'بخدمت' آمد	۶. ب: 'جستم' او
۷. ج: تجویز 'کرد'	۸. ج: 'درد' ندارد	۹. ب، ج: بر 'نیشتر' راضی.
د: بر 'همیشه' راضی		

استغراق کمال^۱ داشت، روزی در نماز پیش امام جماعت شد در حالت رکوع به استغراق آمد، بعد چند گهری مقتدیان جدا نماز خود را خواندند، او هفتده روز در همان حالت یک نوع بر وضع رکوع در عالم استغراق ماند، او نیز به حضور مرشد خود در سینه یکهزار و سی و نه هجری به حق واصل شد در دایره مدفن شاه نّتها مدفون شد.

موج احوال آن بری از نفع و ضرر **ملاً حامد گوجر** از مریدان قطب الاقطاب است، مرد عالم و مدرّس بود، اوّل حال از کمال و لایت قطب الاقطاب منکر بود آخر توبه کرد، از درس و غیره هر چه بدو تعلق بود یکبارگی بر آمد و طریق مجاهده پیش گرفت، عمرش وفا نکرد، از مریدی^۲ بعد هفده ماه پنجم شعبان ازین جهان در گذشت و آن سال یکهزار چهل و چهار هجری بود و محمد مراد در آخرین مریدان قطب الاقطاب است، نهایت مرد با برکت بود و یک از مریدان آنجناب ملاً روحی است بسیار مجاهده نموده صاحب کرامت گشت و در کمالات معمر ملاً عبدالغفور است که از غایت تمنا و نهایت التجا^۳ او قطب الاقطاب مریدش ساخت.

موج احوال آن مجموعه کمالات، آن محمود اهل حالات، آن از افضل^۴ طایفه مایل به خاکساری **حضرت ملاً خواجه بهاری** از مریدان شاه^۵ میراست، در زهد و ورع و صلاح و تقوی یکتا بود، بسیار مجاهده کرده از مدح و قدح کسی کاری نداشت، وطن اصلی او حاجی پور توابع پتنه عظیم آباد، در اوایل به شوق تحصیل علم از وطن خود به کوره رسید و از شیخ جمال تحصیل کرد از آنجا به خدمت قطب الاقطاب رفته مرید شد و ریاضت نمود که به مرتبه تکمیل رسید، بعد وفات مرشد خلق خدا به وی تولا نمود، خارق عادات عالی داشت، وقتی در لاهور غازی خان نامی درویش عرس پیر خود نمود و دعوت درویشان کرد به سبب موسم زمستان آتش کثیر افروخته احیای شب نمودند، وقت صبح سخن در توحید آمد، محمود نامی

ج. ۱: 'تمام' داشت   ج. ۲: 'از مریدی' بود   ج. ۳: 'التجا و قطب الاقطاب'

ج. ۴: 'آن افضل طایفه'   ج. ۵: 'حضرت شاه میراست'   ج. ۶: 'بسبب زمستان'

بی نوا که از مشاهیر لاهور بود از ملاّ خواجه گفت شما در باب وحدت چه می گویند آنحضرت را وقت خوش بود، فرمود توحید این است خود را مع لباس به آتش انداخت بعد ساعتی سلامت بر آمد به پارچه او آسیبی نرسید تا به جسد چه آمد، پارچه او را مردم تبرّک کردند و آنحضرت به اطفال محبّت و شفقت خیلی داشت، طفلی را مرض برص پیدا شد از علاج اطبّا فرصت نشد،^۲ آنحضرت سر انگشت خود را بر آن داغ مالید داغ مندفع شد^۳، چون صیفی مرزا بادشاه^۴ ایران به عزم هند لشکر کشید در سال یکهزار و پنجاه و یک هجری به قندهار^۵ رسید، محمد دارا شکوه این مقدمه را به آنحضرت ظاهر ساخت، فرمود او چه قدرت دارد که در اینجا بیاید من او را کشتیم و از انگشت خود اشاره به قتل او نمود همان روز او را مسموم ساختند جگرش شگافته گشت و برون افتاد، ازین جنس کراماتش در انتخاب سکینه الاولیا بسیار مذکور است این مختصر گنجایش ندارد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن انفاسش ظهور^۶ کننده فی الفور، حضرت شیخ محمد ساکن لاهور از مریدان حضرت قطب الاقطاب است، مردی عظیم القدر عالم و فاضل، اوّل حال مدرّس لاهور بود، به یکبارگی که جذبۀ الهی او را بخود کشید سایر کتاب به فقرا لله بخشیده به جناب قطب الاقطاب ارادت آورد، در چند مدّت مجاهده او به مشاهده انجامید، آنجناب را به حال شیخ محمد شفقت تام و تفضل تمام بود، جمیع اخراجات مع عیال و اطفال از ندور و فتوح اوّل باندازه رفع احتیاجش بخشیده به دیگران عنایت می فرمود، او پیوسته خاموش در شکستگی و فنای هستی^۷ خود به استغراق می بود، قطب الاقطاب از غایت استغراق به حالش فرمودی، ابتدای سالک در سلوک خود را مانند قطره مروارید شده باشد در بحر می بیند چون به انتها رسد و فنا حاصل کند از صفت مروارید برآید و همان قطره آبی که در صدف مروارید گشته بود بحر می شود، چون کوزه یخ که در ابتدا آب بود و در جرم

د.۲: از 'آنحضرت باطفال' تا 'فرصت نشد' ندارد

د.۱: 'به' چه جسد

ج.۴: 'بادشاهان' ایران

ج.۳: مندفع 'گردید' چون

ب.۷: 'ج: فنای هر شیء خود'؛ د: 'بر مستی'

د.۶: 'مشهور' کننده

دل‌بستگی یخ نامیده شد چون باز در افتاد و بگداخت هر قدر بجویند نیابند و انتهای ایشان اینست که از میان وجود ایشان برخیزد و غیر دریا هیچ نبود.

موج احوال آن عارف بی اشتباه، آن مصروف فی سبیل الله، آن از اشرف ائمتان حضرت احمد اکمل الاتقیا شیخ محمد در تذکرة العارفین نویسد، پدرش فریدالدین بن حاجی عبدالرزاق بود که از ولایت آمده در قصبهٔ سیبچه توابع اوده سکونت گزید، شیخ محمد به تقریب^۱ تحصیل علم به لاهور رفت، توفیق محبت الهی بکارش آمد به حضرت^۲ شاه میر ارادت آورده طریق مجاهده پیش گرفت و به آن شرف کمال رسید که پیر او را برای محافظت لشکر اورنگ زیب بادشاه معین ساخت از آن باز مدام^۳ با لشکر ماندی و از بادشاه هیچ نگرفتی^۴ و سفرهٔ عام داشت و چند محبوسان را^۵ به تصرف و قوّت ولایت خود خلاص داد، بیست و سوم محرم سال هزار و یکصد و سه در پرده شد، استخوانش به سیبچه آورده دفن نمودند.

موج احوال آن دانای دقایق حقیقت، آن توانای معاملات طریقت، آن کلبهٔ تاریک قلب طالبان را مصباح، حضرت شیخ عنایت الله سیاح، در ملفوظ نویسد برادر زاده و مرید و خلیفهٔ حضرت شیخ محمد است، از غایت غلبهٔ عشق و مشاهدهٔ اکثر از خود رفتی و در سفر دکن همراه لشکر اورنگزیب مدام با پیر بوده فیضها ربوده و او را از سعادت ازلی^۶ ارزانی بود از آن که او متولّد به یمن انفاس مجذوبی از کتم عدم به پردهٔ وجود آمد و وقت تحریمه نماز اکثر از خود رفتی، وی سیر بلاد و اقالیم بسیار کرده و مشایخ وقت را دریافته اخذ فواید می نمود^۷ و سخت مرتاض بود، روزی پیر محمد صادق در شیراز سبب فضولی او که جامه قادری شیخ را دیده از دور گفت که چنین قادری بسیار پاره کرده ام، شیخ تصرفی کرد که از خود رفت، بعد افاقه به عذر پیش آمد و آنحضرت در مرید کردن بسیار

۱. ب: 'شیخ بتقریب'

۲. ب، ج: 'از آن بعد مدام'

۳. ب، ج: هیچ 'نگفتی'

۴. الف: 'را' ندارد

۵. ب، ج: 'او را سعادت ازلی'

۶. د: 'او را سادات ازلی'

۷. ب: فواید 'نمود'

متاهل^۱ بود حتی الامکان هرگز مرید نمی کرد و به سترکرامت بسیار کوشیدی و نسبت به ارواح بسیار می داشت، از شاه بدیع الدین مدار اجازت و خلافت سلسله ایشان از نسبت ارواح عنایت یافته و قسمی که پیر او محافظ لشکر اورنگ زیب بود محافظ لشکر بهادر شاه بن اورنگزیب گشت، شمی باد تند وزید، خیمه که درو بادشاه بود بیفتاد چوب خیمه فریب بود که بر سینه سلطان بیفتد، آنحضرت از صورت مثالی حاضر شده آن^۲ چوب را بر سینه خود گرفت و بادشاه را محفوظ داشت، از آن صدمه چند روز معلول مانده روز جمعه یازدهم شوال سال یکهزار یکصد و بست و شش وفات یافت قبر در پهبانی توابع گویا مئو.

موج احوال آن عاشق ذات لم یزل، آن صاحب یافت بر طریق سهل^۳، آن خرقة و کلاه را افخر، **سید شاه محمد** بدیع العصر، خلف و خلیفه شاه عنایت الله است، از طفولیت او را سعادت ازلی ارزانی شده^۴ شبها به مراقبه و مجاهده و روز به مکتب گذرانیدی، به همان ایام محمد ولی الله نام درویشی به طریق سیاحان در قصبه آمد، آنحضرت بر در خود نشست بود، شاه ولی الله فرمود خلقت برای کار دیگر است نه برای دنیا پس خودش شغل نفی اثبات شروع کرد، وقت گفتن کلمه نفی سرش از جسد جدا می شد و وقت لفظ اثبات ملحق جسم می گردید، پس از آن به دکن پیش شیخ محمد رفت، هم در آن ایام او انتقال کرد نعش او را حضرت بدیع العصر به سیبچه رسانید به حسب اشاره باطن شیخ محمد به شاه عنایت الله در پهبانی پیوست^۵ و همراه او به دکن^۶ رفت، دوازده سال از خدمات بایسته فیضها ربود بآن مرتبه تکمیل رسید که محمد شاه سلطان را مادرش یکبار به پای آنحضرت به تمنای سلطنت انداخت به یمن انفاسش سی سال سلطنت کرده در گذشت، از سفارش آنحضرت عالمی از بادشاه کامیاب شد و خود از سلطان چیزی نگرفت^۷، مدام امید بر خدا نموده بسر برد و در یکهزار و نود متولد شد شانزدهم محرم سال یکهزار و

د.۱: 'شامل' بود   ب.۲: 'آن' ندارد   ج.۳: 'طریق' سنبلی

ب.۴: 'ارزانی' شد   ج.۵: 'بهبانی' پیوسته   د.۶: 'همراه' بدکن

د.۷: 'چیزی' بگرفت

یکصد^۱ و چهل و چهار وفات یافت، 'قطب زمانه'^۲ خویش، تاریخ اوست.

موج احوال آن انتخاب اهل الله، حضرت شاه فضل الله برادر خورد و خلیفه شیخ محمد است، چون او را جذبہ الهی رسید در خدمت برادر خود^۳ به دکهن رفت و طریق مجاهده پیش گرفت، کارش به مشاهده انجامید، برادر علاقہ پیرو خود بود، صاحب برکات و تصرفات عشق و محبت بلیغ می داشت، حضرت شاه غلام حسن مانکپوری گفت، ویرا^۴ در تصوف رتبه بلند بود، به ستر حال بسیار کوشیدی، پنجم صفر سال یکہزار و یکصد و نود و نہ در پردہ شد، قبر در لکهنو، شاه بدیع الدین محمدی خلف و خلیفہ آنحضرت جامع ملفوظ مرد بزرگ بود، رحمۃ الله علیہ.

موج احوال آن ولی بیگمان، میان مان^۵ در سندیلہ از مریدان شاه فضل الله بود، سکر و استغرق بر خود غالب می داشت، وی را از کاشفان اسرار و عاشقان سرشار^۶ باید شمرد، وقتی به استغراق آمد بعد دو سال طعام و آب طلب کرد، مردمان گفتند بعد دو سال آب و نان خواستی گفت من امروز آمده ام، در غلبہ استغراق مکشوفش نگشت کہ عرصہ دو سال گذشت تا امروز روزی از شجر برگ برای گوسپند برچید شجر از و متکلم شد، میان مان^۷ من ہم جان^۸ داریم و تسبیح می کنیم، برای^۹ فتح مهمات خلق کہ به او رجوع می شد وی از ستر^{۱۰} احوال سعی ظاهر می کرد و به انصرام می رسانید، قطعہ:

ز شوال برده یکی بود بیش   شبی جمعہ کان ماہ شد در نقاب
به تاریخ او ہاتف غیب گفت   شہنشاہ جنت بود بی حساب

موج احوال آن واقف اسرار نہان، حضرت شاه صدر جهان در^{۱۱} سندیلہ مرید شاه عنایت الله بود و خدیو کشف کرامات است، منزوی ماندی با کسی

۱. الف: 'یکصد' ندارد	۲. الف: 'قطب' مانند	۳. ب: برادر 'خورد'
۴. الف: 'را' ندارد	۵. د: بیگمان 'بیان جان'	۶. ج: 'از کاشفان اسرار سرشار'
۷. د: 'بیان جان'	۸. د: 'من ہم' جسم و 'جان'	۹. ب، د: 'و' برای فتح
۱۰. د: 'از' سیر	۱۱. الف: 'از' سندیلہ	

ملاقات نمی کرد، اگر کسی متمنای^۱ می شد جز يك ساعت نه نشستی و هر چند احتیاج بودی فتوح نه گرفتی، سپاهی را اسپ به دزدی رفت آمده نالشی نمود، فرمود خدا کریم است اگر خواهد باز به تو رساند ساعتی نشد که اسپ از خانه دزد گریخته آمد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن محرم اسرار دراز، **شاه محب الله جان** باز مرید شاه صدر جهان است، در سماع و سرود وجدی صادق به حالش غالب آمدی اکثر بیهوش ماندی، بست و هفتم جمادی الثانی سال یک هزار و یکصد و پنجاه و پنج شاه صدر جهان وفات نمود، به تاریخ دوم ذیقعد سال یک هزار و یکصد و هشتاد و هفت محب الله وفات نمود.

موج احوال آن متصوّف و^۲ وحید **میر محمد سعید** یکی از خرقة پوشان خانقاه عالیشاه میر است، بسیار از مغنّمات وقت بود^۳، اکثر تصرّفات از ظاهر شده، خواجه مراد بخش معروف به خواجه کجھاری^۴ دهلوی از مریدان اوست و فرزند خواجه مودود چشتی بود، خلائق را محبّت از وی به غلبه بود، خواجه محمد شریف خلف او بسیار مرتاض و بی نفس بود حتّی که خرید و فروخت^۵ بازار به خاطر ضعیفان و بیوه ها کردی، بسیار مغنّم و عزیز دلها بود و میر پادشاه بن خواجه محمد شریف هم خوب بود، خواجه سعید الدّین پسرش که به شاه جیو مشهور بود بسیار خلیق و کریم النّفس و خلف ایشان شاه میرک موسوم به خواجه قطب الدّین به بسیاری خوبی در لکهنو اقامت داشت.

موج احوال آن درویش دردمندی **شاه الله بندی** متوطن امیتهی است، از متوسّلان سلسله شاه میر بود، کشف قوی و تصرّفات غالب داشت، به شب خواب نکردی و به شب تا روز روزن^۶ رشته انداختی، صاحب خوارق بلند بود، دیگر مریدان و خلفای حضرت شاه میر که احوال ایشان به نگارنده زخار نرسید

۱. ب: کسی 'متمنی' ۲. ب: 'متصوف وحید' ۳. ب، ج، د: وقت 'خود'

۴. الف: بخواجه 'کمهاری' ۵. ب: 'و' ندارد ۶. د: به شب تا 'او را' وزن

ایشان اند محمد مراد که آخرین مرید شاه میر بود، بسیار مرد با برکت بوده^۱ است و حاجی مصطفی که به چهاردهم صفر فوت شد و شاه عزیز الله ساکن نریله دروازه دهلی که تا این وقت جاری ست، بسیار مرد با برکت بود و مرشدش شاه برهان مرد مقدس بود و شیخ شهاب و شیخ اسمعیل و میان حامد و شیخ احمد سنّامی و شیخ احمد دهلوی و حاجی صالح و شیخ محمد لاهوری و حاجی محمد.

موج احوال آن^۳ شیربیشه جاودانی، آن مصروف پیشه فیض رسانی، آن به حال ضعیفان ممد و پشت پناه، اشرف المتصوّفین **حضرت ملا شاه اختر**، برج سعدی است که از صاد الف اعانت او فرد برات روزی بر مفرد الف گردد عجب نیست^۴ و اخگر بیدود آتشکده عشق که از آه سرد دل بریانش آتش دوزخ الم عالم سرد گردد غریب نیست، وی خضر بر فیض رسانی و سلیمان کشور معانی بوده است. در سفینه الاولیا نویسد از اجله خلفای شاه میر لاهوریست، در صفای باطن و ترک و ایثار و عشق و انکسار و ریاضت و خلّت و عبادت و مودّت خدا از جمیع یاران و خلفای مرشد خود ممتاز بوده، مدّة العمر مجرد مانده بعد نماز عشا تا^۵ نماز صبح دو نفس می گذاشت و تمام عمر چراغ به حجره خود می فروخت^۶ و آتش در دیگدانش کس ندیده و غلام و کنیز نخریده، وی در طریقه نامرادی عظیم الشان بود، روزی شخصی پرسید معنی این شعر که تصنیف آنرا به آنحضرت نسبت می کنند معلوم نمی شود:

پنجه در پنجه خدا دارم   من چه پروای مصطفی دارم
فرمود بر فقیر افترا بسته اند این شعر من نیست. پوشیده نمائد اصلش از بدخشان است، پدرش قاضی عهدی^۷ بود، حضرت ملا از وطن به کشمیر آمد، سه سال آنجا مانده چون جذبه عشق الهی بدو رسید در خدمت حضرت شاه میر رسید، آنحضرت التفات فرمود سه سال خدمتها نموده پس از مهربانی روزی پرسید که کجا می باشی و

۱.ج: بوده 'است' ندارد   ۲.د: بوده 'و حاجی .... با برکت بود' ندارد

۳.ج: 'این' شیر   ۴.د: الف گردد 'حجت گش'   ۵.د: 'تا' ندارد

۶.الف: خود 'می فروخت'   ۷.د: قاضی 'عبدی' بود

کیستی و چه می خوری^۱؟ گفت در مسجد می باشم و گدا ام و نان بازاری می خورم و می گذارم، فرمود اقامت^۲ مسجد و نان بازار موقوف کن، چنان کرد، بسیار تصدیعات کشید چرا که حضرت قطب الاقطاب بعد هفته افطار می کرد از قوت کمال خود و آنحضرت که داخل مبتدیان هم نبود برداشت گرسنگی موجب قرب هلاکت بود، پس به انواع الطاف مرشد مشرف بیعت شد و به اندک زمانه مجاهده مبدل به مشاهده گشت و سلوکش تمام شد از آن باز که از جهت حرارت مزاجش در^۳ گرما هوای لاهور به او مخالفت می کرد^۴، حضرت میر در شروع فصل بهار فرمودی که به کشمیر برو به سرما خواهی آمد و چنان می کرد چهار ماه به لاهور و هشت ماه به کشمیر می ماند و بعد وفات قطب الاقطاب پیوسته به کشمیر ماندی، روزی فرمود در ابتدا ما بدو نفس شب را تمام می کردم معلوم می شد که روح از قالب برآید، داراشکوه معروض داشت در کتابی به احوال خواجه ممشاد دینوری دیده ام که روزی فرمان الهی شد که اگر میل به دیدن دوستی از دوستان من داری بر سر پل شو، رفتم دیدم که برف می بارد و ابراهیم خواص که مشغول بود در برف غرق^۵ شد با این همه عرق ازو می رود پرسیدم این منزلت بچه یافتی؟ گفت از فقرا، ملا شاه فرمود بر فقیر هم دوبار این حالت^۶ وارد شده یک بار در لاهور به ایام زمستان گل سفید به آب تر کرده بر فقیری مالیدند و باد^۷ می کردند و سردی محسوس نمی شد و بار دیگر در کشمیر به مقام خود در کوه هری که جای دلکش و اکثر شهر در مد نظر^۸ بود به باغ کل سنگ که بیرون شهر است رفته مشغول شدم، از حرارت حبس^۹ عرق که از جسدم برآمده بود چون^{۱۰} نفس را گذاشتیم^{۱۱} از سبب یخ^{۱۲} بر جسدم بسته گشت، چون باز حبس نمودم^{۱۳} به مثل آب گداخته روان گردید معلوم شد که ابراهیم خواص هم شغل حبس داشت فاما خداوند بچه

۱. د: چه می خواهی 'و چه می خوری' ۲. الف: 'اقامت' ندارد ۳. د: 'و' گرما هوای

۴. الف: 'لاهور مخالفت باو میکرد' ۵. د: 'خرق' شد ۶. ب: 'این حالت دوبار'

۷. الف: 'و' یاد' میکردند ۸. ب: 'شهر مد نظر بود' ۹. د: 'جنس' عرق

۱۰. ب: 'چون' ندارد ۱۱. ب: 'نفس' را گذاشتیم' ۱۲. د: 'نسبت' برنج'

۱۳. ج: 'حبس نمودم' ندارد

قسم می کرد طریق حبس که ما را از مرشد رسیده از پیش حضرت غوث الثقلین درمیان مشایخ به این طور جاری و رایج بود^۱، روزی داراشکوه معروض داشت که شنیده ام آنجناب از سی سال ن خوابیده اند و پا دراز نکرده، فرمود^۲ آری مگر از دو يك سال پا دراز می کنم لیکن خواب نمی آید هر چند تکلفات و اوضاع میسر شدن خواب می^۳ نمایم فاما معلوم می شود که سلسله خواب قطعاً موقوف شد، همانجا می^۴ آرد که به مطلق افسردگی بی نومی و آثار خمیازه بر حالش هویدا نبود، تازگی و خوش روی شریفش به مثابه چهارده سالگی بود غرض کشف قلوب عالم و دیگر کمالات او زاید از حوصله تحریر است، داراشکوه پسر شاهجهان بادشاه از شهرت تصرفات ولایتش به خدمت او پیوست، روز اول ملاقات به خاطر آورد که از خود از من بیعت ستانند و وعده مغفرت آخرت نمایند همچنان واقع شد بر خطر او مشرف شده بیعت گرفت و وعده مغفرت نمود، الحق روزی حضرت قدوة العارفین ازین جامع اوراق بحر زخارفی امواج الاسرار فرمود شبی سواری جناب حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم به مشاهده فقیر آمد، زمین بوس گفتم، از عقب سواری سید الشهدا حضرت امام حسین علیه السلام آمد نیز آداب بجا آوردم، عقب آن دیدم شخصی با رنگ و روی زیبا بر فیل بزرگ در انباری^۵ نشسته به غایت حشم و خدم رسید، پرسیدم این کیست؟ گفتند این دارا شکوه پسر شاهجهان است بیگانه از دست برادر خود مقتول گشت حق سبحانه و تعالی او را به مرتبه شهادت فایز گردانیده^۶ به حلقه شهدای همراهی حضرت امام حسین علیه السلام داخل گردانید شبی^۷ این راقم و اوراق در اثنای تحریر احوال قطب الاقطاب شبی در معامله دید^۸ که مکانی مصفاً شخصی با غایت و جاهت به محاسن سفید مشابه^۹ حلیه حضرت شاه شاکر الله خلیفه میر سید اسمعیل بلگرامی که احوال او به متابعان حضرت سید شاه عبدالرزاق بانسوی نوشته خواهد شد بر مسند نشسته بر جمال و

۱. ج: و رایج نبود؛ ۲. د: 'باور از نکرده'؛ ۳. ب، ج: خواب نمی نمایم؛

۴. ج: خواب 'مطلقاً'؛ ۵. ب، ج: 'هم در آنجا'؛ ۶. ب: در 'عماری' نشسته

۷. ج: فایز 'گردانید'؛ ۸. ب: 'شبی' ندارد؛ ۹. ب، ج: 'قطب الاقطاب در معامله'

۱. الف: 'همسایه' حلیه

کمال^۱ او نیازمند را مشاهده گردید زمین بوس شده متحیر شدم که با این همه کیفیت مشابه شاه شاکر الله است و دل گواهی می دهد که شاه شاکر الله نیست درین اندیشه ما را نزدیک خوانده پاره سنگ که طولش به قدر يك وجب و عرضش به قدر دو انگشت و يك گوشه او اندکی نقره نصب بود عنایت کرد^۲ و فرمود به دهن آورده به شکم فرو بر^۳ همه مطالبات^۴ به انصرام خواهد رسید، حیران شدم چگونه از گلوی من فرو^۵ خواهد رفت و این سنگ و نقره بچه طور در شکم تحلیل خواهد یافت، ناگزیر الامر فوق الادب آن پاره سنگ را فرو بردم مطلق ایذا به گلویم نرسید، ساعتی تأمل کردم که شاید به شکم بخلد^۶ و ایدایی رساند، در^۷ ساعتی از سنگینی او به شکم اثری محسوس نه گشت و گواهی از دل یافتم که تحلیل گشت، حق سبحانه تعالی به یمن برکت آن نوباوه بوستان قطب الاقطابی و آن شجره گلستان بی خوابی گلهای مرادات دنیوی و اخروی این خاکسار را مرحمت و عنایت کناد بحرمة النبی و آله الامجاد کمالاتش از قیاس و هم بشری افزون اند نقلی نوشته می شود: در انتخاب سکینه الاولیا آرد آنحضرت فرمود روزی بر سر جوی به لاهور رفتم و به پارچه شویی خود مشغول شدم، شخصی از دریا بر آمد، دانستم خضر علیه السلام است، به من سلام فرمود جواب دادم، گفت که تو مشغول به حق می نمایی پارچه خود به من ده که بشویم و تو مشغول باش، گفتم من هر دو کار خواهم کرد پس هیچ نفرمود و برفت، این مقدمه به مرشد خود عرض^۸ می داشتم، فرمود یقین است هر که بحق مشغول است به دیگری کی متوجه می شود. همانجا آرد که چون اورنگ زیب محمد داراشکوه را به قتل رسانید و خود بر سلطنت نشست به ناظم کشمیر حکم فرستاده^۹ ملا شاه را مقید ساخته با مردان^{۱۰} خود به حضور بفریسد^{۱۱} ناظم کشمیر آنحضرت را به موجب حکم بادشاه

۱. ب: 'چون بر جمال با کمال'؛ ج: 'بر جمال با کمال'	۲. ج: د: 'عنایت فرمود'
۳. ج: 'بشکم فرمود'	۴. ب: ج: مطالبات 'تو'
۶. ج: 'بشکم بخلید'	۷. ب: ج: 'بعد ساعتی'
۹. ب: ج: حکم 'فرستاد'	۱۰. د: 'با مردمان خود'
	۱۱. ج: د: 'بحضور بفرسید'
	۵. ج: 'فرو' ندارد
	۸. ب: 'بمرشد عرض داشتم'

به مردم همراه نموده به حضور روانه نمود، چون به لاهور رسید منت موگلان نموده به دایره حضرت قطب الاقطاب مرشد خود فرود آمد شب گذرانید، صبحی موگلان تهیه کوچ پیش نهادند خبر یافتند که روح ملّا شاه از دار فنا به دار بقا پرواز کرده^۱، موگلان متحیر و از ترس غضب بادشاه سراسیمه شد، در باب وفات آنحضرت محضری از مواهیر اکابر و اصاغر و قاضی و مفتی و رئیسان لاهور درست^۲ نموده روانه به حضور بادشاه شد^۳ و نعش مبارکش را در روضه متبرّکه^۴ قطب الاقطاب مدفون ساختند و در زیر بالین بادشاه رقعۀ از طرف ملّا شاه نمایان گردید که تو مرا روبروی^۵ خود طلبیده بودی، آمدم لیکن مرشد اجازت نداد مجبور شدم و اگر بتو می رسیدم ترا در جلوی خود می دوانیدم، حادثه وفات عجیب و غریب آنحضرت در سنه یکهزار و هفتاد و دو هجری واقع شد^۶ 'داد ملّا شاه در توحید جان' تاریخ اوست، رحمة الله علیه.

موج احوال آن جامع کمالات انسانی حاجی محمد ملتانی از مریدان ملّا شاه است، ابتدای حال در منصبداران نوکر بود آخر ترك آن وادی نموده مجردانه زندگی اختیار نمود، در عالم روزگار سپه گری سیاحت بسیار نموده و مشایخ هر دیار را دیده در سلسله چشتیه نعمت برداشته بود، آخر کارش از صحبت سی سال آنجناب به اتمام رسید، شعر هم می گفت بقا تخلّص می نمود، بعد وفات مرشد این ابیات ازوست، فرد:

شبّی که از غم آن غمگسار می گریم	چو ابر نعره کنان زار زار می گریم
به یاد شمع جمال تویی تو شمع صفت	گاهی به دامن و گه بر کنار می گریم
غریب و بیکسم اندر دیار تویی تو	به جست و جوی تو در هر دیار می گریم

موج احوال شیخ احمد سنّامی از یاران و مریدان قدیم ملّا شاه، اصلش از قصبه سنّام بود، مردی دانشمند و کار کرده و تارك و شاغل مدام به مسافرت

۱. ب: پرواز 'کرد' ۲. د: لاهور 'داشت' ۳. ب، ج: بادشاه 'شدند'

۴. الف: 'آنحضرت' قطب الاقطاب ۵. ب: تو مرا طلبیده 'بودی' ۶. ب: 'ع'؛ ج: 'م'

گذرانید جایی مقیم نگشت، اکثر به کوهستان بودی، در ظاهر نفرت از خلق بسیار داشت، چندان مایل غذا نبود پرچه نان مدام در بغل داشتی و نخوردی اگر کسی تواضع نمودی پرچه نان از بغل بر آورده و نمودی که ازین نان خورده سیرم این وقت اشتها ندارم که دعوت شما قبول کنم، یازدهم شعبان سنه یکهزار پنجاه و نه سفر^۱ آخرت بر بست، رحمة الله علیه.

موج احوال آن واقف اسرار عالم علوی **شیخ احمد دهلوی** بن محمد عیسی از اولاد سلطان ابراهیم ادهم صاحب ریاضت و مجاهده بود و همیشه در سیر ماندی، اکثر به دهلوی هم رفتی و اکثر به طرف کوه کانگره ماندی. ازو تقلست که یکی از مردم بنگاله در کوه کانگره دیدم معلوم شد نومسلم است، وقت کفر جگناته نام داشت و در اسلام عبد السلام گفته می شود، جامع بود میان علم معقول و منقول و یگانه عصر بود و به دیگر علوم هم مناسبتی کلی داشت و علم غریبه^۲ را خوب می دانست، بسیار سیاحی نموده بلاد مشهور^۳ را سیر کرد وقتی به من گفته صوفی آنست که در هر چیز که تصوّر کند عین آن گردد، فقیر گفت آنچه ایشان می گویند همان خواهد بود لیکن ما آن را ندیده ایم، گفت خیر، روزی با او نشسته بودم، بیماری در رسید گفت شیخ احمد نبض ما را ببین، دیدم بر اعتدال بود و نبض بیمار تند و محرور، ساعتی مراقب شده باز به دیدن نبض اشاره کرد نبض بیمار در اعتدال یافتم و نبض شیخ در حرارت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن خلاصه کمالات منیر آن درویش بی نظیر، آن مجاهد به همت^۴ عالی حضرت شاه ابوالمعالی از مریدان حضرت شاه ملاً است، در خدمت مرشد خود محرمیت و رسوخیت تمام داشت، وقتی محمد دارا شکوه بیمار شد به حضرت ابوالمعالی اشاره کرد که برای شفای او فلان اسم در صحرا رفته بخوان، او خواند دارا شکوه را صحت کلی حاصل شد، اصل شاه ابوالمعالی از تهانیسر است، پدرش قاضی آنجا بود، ابتدا حال در وطن تحصیل علم نمود بعدش به لاهور

۱. ب: 'رخت سفر آخر' ۲. ب، ج: 'علم عربیه' ۳. ب، د: بلاد 'مشهوره'،

۴. الف: ایشان 'میگوید' ۵. ج: 'مجاهد همت'؛ د: 'عالی به همت'

آمده^۱ و به خدمت ملاّ شاه پیوست و طریق مجاهده و ریاضت پیش گرفت، جذبّه به حالش غالب آمد طریق^۲ ملاّمتیه اختیار کرد، چون مردم شهر معتقد او بودند روزی بیرون شهر به ملاّزمتش رفته به مشاهدۀ احوالش تنفّر کردند که به خاندان قطب الاقطاب این طریق نیست بر خطرۀ آنها مّطلع شده فرمود که یازده سال طریق درویشی رسیده یکی این هم هست باک نیست. روزی داراشکوه به خدمت حضرت ملاّ شاه معروضداشت که شاه ابوالمعالی عجب طریق خلاف خاندان اختیار کرده، فرمود ازو شک مدار از ظاهرش چه کار داری باطنش صاف است، وی مرتاض و ممتاز و صاحب کمال است.

موج احوال شیخ عبد الغنی از یاران قدیم **حضرت شاه ملاّ^۳** است، ممتاز الوضع و طرزی راسخ داشت، دایم به سلوک بودی و غیر از مشاهده و مراقبه از امر دیگر کار نداشت بلکه متنفّر بود توجّه نمی آورد، بعد وفات مرشد خود بر سر روضۀ او مقیم مانده بقیۀ عمر گذرانید، به تاریخ هفتد هم ذی الحجه سن هزار و پنجاه و هفت ازین جهان در گذشت، پایان مرشد خود دفن شد، رحمة الله علیه^۴.

موج احوال آن تارك لا كلام **محمّد مراد بن^۵ عبد السلام** مفتی لاهور که استاد شهر و مدرّس عصر بود، از مریدان حضرت ملاّ شاه است، بعد تحصیل علم تمام متاع خانه لله داده بیعت نمود و به ریاضات مشغول شد، در چندگاه مجاهده او به مشاهده انجا مید که در عارفان انگشت نمای عالم گردید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن سرمایۀ عشق و دل فکاری **مرزا مداری** موسوم به عبد الرحمن سیّد بود، از مریدان حضرت ملاّ شاه است، چهارده سال به ریاضت شاقّه نمود^۶ صاحب کمال گشت، شعر هم می گفت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن عاشق مشاهد **شاه عبد الواحد** هم از مریدان ملاّ شاه خوب بود، رحمة الله علیه.

۳. ب: حضرت 'ملاّ شاه'

۲. ب: 'طریقه ملاّمتیه'

۱. ب، د: بلاهور 'آمد'

۶. ج: ریاضت شاقّه 'نموده'

۵. د: 'مراد بن 'ملاّ' عبد السلام'

۴. ب: 'علیه' ندارد

موج احوال آن تخت نشین دنیا و دین، آن مقبول حضرت ربّ العالمین، آن داخل افضل گروه حضرت محمد داراشکوه بن شاهجهان بن جهانگیر سلطان، وی از مقبولان درگاه حق و از ازل به شهادت مستحق بود و معشوق ترین مریدان حضرت ملاّ شاه است. در انتخاب سکینه الاولیا تصنیف آنحضرت که به احوال مرشدان خود نوشته و برخی در احوال خود به این عبارت به قید قلم آورده که نسبت و ارادت این فقیر از ابتدا در زمره سگان آستان قدسی نشان غوث الثقلین ابومحمد شاه محی الدین عبدالقادر جیلانی است او^۱ از آوان طفولیت تا امروز که به بست و هشت سالگی رسیده در جمیع احوال و همه اوقات باطناً از روح پاک مقدّس منور آنحضرت تربیت یافته امیدوار است^۲ که بعد ازین نیز در دنیا و آخرت دستگیر فقیر باشند اما حضرت پیر دستگیر میان جیو یعنی حضرت قطب الاقطاب در حیات به ظاهر کمال عنایت برین فقیر داشتند و به باطن نیز تربیت این فقیر می کردند و بعد از وفات بحسب روحانیت ایشان فیضها به من رسیده در ایام خجسته فرجام که فقیر در کشمیر بخدمت سراسر سعادت^۳ حضرت آخوند ملاّ شاه مشرف گشت ایشان کمال عنایت و تربیت و لطف بی نهایت که از تحریر و تقریر بیرونست در حق من بجا آوردند و مشغول کردند و آنچه می خواستم در اندک زمان از برکت صحبت و خدمت و ارشاد ایشان یافتم آن قدر لطف که می فرمودند هیچ یکی از یاران که از بیست سال در خدمت بودند نمی کردند چنانچه بیشتر مکتوبی که به این فقیر نوشته مهربانی و شفقت تمام در خاکسار نمودند^۴ از نوشتن آن خجالت می آید، از اشفاقش یکی اینست شبی بر بستره مبارک آثار فرح و نشاط بسیار دید عرض کرد به این بهجت و سرور و تازگی و نور هیچ روی تبسم کرد^۵ و از روی کمال عنایت فرمود آخر هم به خوبی روی تو هیچ^۶ روی ندیده برخاسته تواضع بجا آوردم، روزی به مبالغه تمام رخصت ارشاد و اجازت طالبان این طریقه می فرمود و لیکن از روی ادب و ملاحظه قبول این امر نمی کردم^۸ آیا از دست^۹ کشود کار

د. ۱: 'و' از	ب. ۲: 'امیدوار آن' که بعد	د. ۳: سراسر 'به' سعادت
الف. خاکسار 'نموده'	ب. ۵: ج، د: 'حجاب' می آید	ب. ۶: تبسم 'کرده'
ب. ۷: 'هیچ روی' ندیده	ب. ۸: 'امر' نکردم	ب. ۹: دست 'من' کشود کار

دیگران گردد یا نه، چون مبالغه مکرّر^۱ از حد گذشت^۲ قبول نمودم، از بعضی علما که آشنا بودند و ازین مشرب مرا ملامت می کردند^۳ به همین نیت به خانه رفته در تفسیر حسینی فال دیدم این آیه کریمه بر آمد لکل امة جعلنا منسكا هم ناسکوه فلا یناز عنک فی الامر و ادع الی ربک انک لعلی هدی مستقیم و ان جادلوک فقل الله اعلم بما تعملون چون این واقعه به ایشان رسانیدم بسیار خوش وقت شده فرمودند بسیار خوب شد که اجازت از حضرت^۴ پروردگار هم حاصل کردی مبارک است به تو تبسم نموده فرمودند^۵ مگر در اعتقاد تو هنوز شبهه مانده بود غرض^۶ این استخاره نه از روی انکار^۷ و شبهه بلکه به جهت اطمینان دل بود پس برای سلامتی ایمان فقیر فاتحه خواند و فاتش چند روز قبل از وفات ملا شاه واقع شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن گوهر صدف کمال معرفت، آن رهبر رهروان شریعت، آن کامل العصر و وحید حضرت ملا بدهن بن شیخ ابو سعید بن عبدالله بن عبد الرزاق بن خاصه خداست و به سلسله قادریه مرید مرد میدان لاهوت شاه میر نکتی قلندر قادری بود و این شاه میر نکتی و رای شاه میر لاهوری در دهلی قیام داشت، از اولاد غوث الاعظم سید محی الدین عبد القادر گیلانی از قطع طریقان جراحت بر بینی مبارکش رسیده بود، در عهد اورنگزیب عالمگیر بود، ریاضت و کمالات و حالت بس بلند داشت و مزارش نیز در دهلی است، الغرض حضرت ملا بدهن اول صوری دانش را از اولاد خود آموخت و قرآن ازبر نمود و پاس^۸ شریعت به درجه داشت، مشهور است که روزی پدرش بر مصلاً نشسته بود گفت دور شو دور شو، پرسیدند چه باشد؟ فرمود دنیا به شکل سگ آمده بود می خواست خود را به فرزندان من ملحق سازد، چون از مساس نمودن بدهن محفوظ مانده ازین باعث^۹ ملا بدهن مدام از دنیا متنفر بود، در یک هزار یکصد و سی و هفت هجری ملا بدهن وفات کرد و سال وفات شاه میر نکتی معلوم نشد.

۱. ج: 'مبالغه از حد گذشت' قبول ۲. ب: 'مکرر شد' ۳. ب: 'ملامت کردند'،

۴. ب: 'از پروردگار' ۵. ب: 'از بسیار' تا... تبسم نموده فرمودند ندارد ۶. ب: 'عرض کردم'

۷. ج: 'انکار ندارد' ۸. ب: 'و' ندارد ۹. ب: 'باعث' ندارد

موج احوال آن صحیفه منقوش حقیقت الله **حضرت شاه حیات الله** و طنش گور کهپور است، انتظام بیعت در سلسله قادریه داشت و تمام فیض از مولوی حسن رضا خلیفه شاه منعم عظیم آبادی نقشبندی ابو العلاء یافته، صاحب عجایب حالات و افضل کمالات بود، چهل سال است که از کمال عشق در ریاضات^۱ کوشیده، گوید که ماذونیم که بعد چهل سال تلقین به دیگران نمایم، یک سال و چند ماه در چهل سال باقی اند لهذا به اجمیر می روم، بعد اتقاضای این ایام می آیم و طالبان را آن چه می دانم می نمایم و هر چه حالات صحیح و کمالات رفیع اورا بود اکثر اهل این مقدمات^۲ ظاهر می کنند.

موج احوال آن جامع علوم، آن رافع ظلوم، آن صحیفه کمالات برتری **حضرت حاجی ابراهیم محدث قادری**، صاحب گلزار ابرار نویسد وی پور^۳ شیخ داؤد است کنیت ابوالمکارم و تخلص وصالی دارد، زاد بوم مانکپور **بکرد**^۴ از آئینه دار شریعت و به اسرار گنجینه پرواز طریقت بود، اکتساب دانش عقلی و نقلی در وطن گاه نموده دل به اندیشه سیاحت کرد سرانجام در بغداد دو نیم سال علم تفسیر و حدیث را^۵ به نیروی تحصیلی پایه کمال بخشید و به آهنگ طواف خانه مبارک رو براه نهاد و مراسم پرستش و ارکان حج بجا آورده^۶ به تماشگاه مصر خرامید، در آنجا نزد شیخ شمس الدین علقمی که شاگرد به واسطه شیخ جلال الدین سیوطی بود حدیث را به نصاب تصحیح رسانید و از شیخ العرفا شیخ محمد کبری^۷ شافعی نامه سند حدیث^۸ و اجازت به دست آورده^۹ پس از فراهم آوردن این کمالات به مکه مشرفه^{۱۰} باز گشت از صحبت شیخ عبدالرحمن ابن الفهد مغربی و شیخ مسعود مغربی، بدرالافتیا شیخ محمد متقی به تازگی و تکرار حدیث نامه ها کرد و به والا درجه صحبت شناخت رسانید، بار دیگر به مصر رفته بست و چهار سال درس

د. ۱: کمال و ریاضات   د. ۲: اهل مقدمات   د. ۷: وی بعد شیخ داؤد
د. ۴: بگیرد از آئینه   ب. ۵: را ندارد   د. ۶: بجا آورد
ج. ۷: بکری شافعی   ب. ۸: بکری شافعی نامه حدیث
ب. ۹: بدست آورد   د. ۱۰: کمالات جمله مشرفه

همگی علوم فرمود تا این همه^۱ سرشته آمد و رفت به حج نیز گسسته^۲ نشد و در دیار شام بزرگان شهری و صحرای صحبت داشته سامان فیض اندوخت، ناگاه شورش وطن دوستی از درون برخاست به امثال باطن هندوستان^۳ به انبساط سعادت گرامی مقدمه^۴ خویش همدوش گردانید، چون به دارالسلطنت آگره گذر افتاد و نیرنگی تقدیر و قید الماء و هوای اقامت آنجا از دلش بر نه^۵ انگيخت خانه گزیده به درس تفسیر و حدیث و فقه و وعظ پرداخت، فراوان تن کامگار را به سر منزل فیض پذیری و درس آموزی رسانید، به روز نوزدهم ذی الحجّه سال هفتصد و یک هجری مقدّس پس از عمر هشتاد و شش سال از تنگنای کربت نهاد جسمانی به راحت افزای اقلیم^۶ روحانی شتافت، خوابگاهش اکبر آباد.

موج احوال آن مصاحب خاك نشینان، آن همنشین باریک بینان، آن افضل امت^۷ حضرت احمد، کامل وقت **شیخ افضل محمد** خلف و خلیفه شیخ یوسف تمیمی است. در گلزار ابرار آرد^۸ در هنگام زندگی پدر بزرگوار خود جانشین^۹ بود، برخی رسم^{۱۰} دانش از خدمت عم خود شیخ جلال تحصیل نمود و پس از رحلتش اکتساب بقیه علوم از درس شیخ ابوالفتح^{۱۱} مفتی فرمود، پیوسته با فقرای تجرید گزین و با درویشان عرفان آگین همنشینی داشت، با اهل دنیا نیامیختی، شبی در مجلس رسول صلی الله علیه وسلم حاضر شد^{۱۲} و دستور می خواند^{۱۳} حزب البحر یافت، بست و یکم صفر سال هزار و سه هجری وفات یافت، در آگره مدفون شد، رحمه الله علیه.

موج احوال آن به غایت عالی همّت، آن نهایت صاحب قدرت، آن از علایق^{۱۴} ماسوای الله زکی^{۱۵} **شیخ ابوالفتح^{۱۶} بن جمال الدین مکی**، وی عباسی

۱. د: این همه 'هرسال' ۲. د: نیز 'گشت' ۳. ج: د: هندوستان 'را'

۴. ب: د: 'مقدم خویش' ۵. ج: 'بر به انگيخت' ۶. د: افزای 'تعلیم'

۷. د: 'بفضل امت' ۸. ج: 'گلزار ابرار' نویسد ۹. د: جانشین 'ندارد'

۱۰. ب: 'رسمی' دانش ۱۱. ب: 'شیخ' ابوالفضل ۱۲. ب: 'حاضر شد' ندارد

۱۳. ج: و دستور می خواندن ۱۴. ب: 'قدرت از علایق' ۱۵. ب: 'مزگی'

۱۶. الف: شیخ 'ابوالفتح'

نسب و قادری مشرب بود. صاحب گلزار ابرار آرد از هر گونه فضایل کمالات بهره مند و بهره بخش بود، خرقة خاصّة غوث الثّقلین بدو رسیده بود پیوسته با خود می داشت^۱، زاد بود او شروان بود، از فراوان اقامت به مگّه به مگّی اشتها یافت، سیرکنان به هند آمد، چون به کنار^۲ سند رسید میربحر صورت خوش داشت براو تعشّق گرفت، آن میربحر هندوی بود، در دل گفت جائی که عنان اختیار اسلامیان به اختیار کافری باشد اقامت ابوالفتح آنجا نسزد، برگشت و قصد قندهار نمود، سلطان سکندر لودی در ملتان بود شنید پرهیزگاری ازین جهت برگشته به قندهار می رود به الحاح و التجای تمام تمنّای مقدمش نموده عریضه نوشت، شیخ پیش سلطان آمد زیاده تراز رقیم نیازمندی ظاهر ساخت و اقرار اقامت داد، گویند دولت مندی از راه دشمنی از طرف شیخ خطّی به کدام عدد سلطان نوشت و چنان فرستاد که به دست راه داران سلطانی گرفتار شد، آن خط را سلطان به شیخ فرستاد و گله آن نمود، جواب داد ابوالفتح آن نیست که چنین ناسزا نوشته نماید، زود است که مفتری به سزا رسد، هفته نگذشت که آن دولتمند را شتری مست گزید تمام جسم او خشک شد، چون ظهیرالدین محمد بابر پادشاه به هند آمد سلطان ابراهیم فرمود درویشان قلم رو همراه لشکر باشند میرسید رفیع الدین صفوی و دیگر بزرگان قبول نمودند، شیخ جبراً اقبال نمود از منزل^۳ شیخ بی تحاشه گریخت، کسی سبب گریختن پرسید، فرمود برین لشکر غضب الهی نازل شده خودش به آگره رسید بعد دو روز از بابر پادشاه جنگ به میان آمد، ابراهیم کشته شد و لشکر غارت گردید، شیخ در سال نهصد و پنجاه و سه به ملاء اعلی شتافت، سید رفیع الدین محدّث نماز جنازه خوانده^۴ به خاک آگره او را سپرد.

موج احوال آن ناظرانوار شاهد بی رنگ، آن در هوای طریقت سلیمان اورنگ، آن سرمایه فضیلت و رهبری، حضرت شیخ جلال محمد قادری^۵ در گلزار ابرار نویسد مولدش دهلی است، برای تحصیل علم به گجرات رفت، همگی علوم متداوله و علوم درسیه تحصیل نمود و جذبه به طلب الهی بدو رسید متلاشی مرشد

۲. ب: 'بکنار' ندارد

۱. ج: 'با خود داشت'؛ د: 'با خود مرید' است

۵. ج: 'حضرت شیخ جلال قادری'

۴. الف: جنازه خواندی'

۳. ب، د: 'منزلی' شیخ

شد، آوازه کمالات حضرت شیخ بهاء الدین انصاری شنیده در مندو از گجرات آمد و داخل حلقه ارادت او شد، چون پیر او از مرزبان مالوه رنجیده شد همراه مرشد به دولت آباد دکن عزم^۱ سفر نمود آنجا مجاهده بکار برده حصول مطلب نمود، پس از پیر رخصت گرفته برای هدایت خلق قصد به برهانپور نمود، در اثنای راه دید قافله به مگه می رود و^۲ خواست حج نموده به برهان پور آید، بعد طی منازل چند رنجوری شکم لاحق حال او شد، در بیابانی دور از آبادی از قافله جدا افتاده به ناگاه شتر سواری رسید^۳ احوالش پرسید مفصل ظاهر ساخت، شتر سوار او را برداشت و بر شتر سوار کرد، بعد ساعتی که چشم بگشاد خود را در بازار مگه یافت، پس از چند روز قافله نیز رسید، همراهیان را بر رسیدن او به منزل مقصود حیرت رو داد القصّه مناسب حج و عمره بجا آورده مراجعت به هند نمود، در برهانپور آمده خانه و خاتقاه بنا نمود^۴ فراوان مردم از فیض تربیتش فایز به مطلب شدند. شبی از پیر خود در معامله امر یافت که خرّقه خاص شیخ عبدالقادر جیلانی که به من رسیده^۵ و به تو سپرده ام در سرهند^۶ بشیخ محمد ملتانی خلیفه من برسان، ششصد گروه زمین در سه شبان روز برپالکی رفت، کمهاران می گفتند نه پالکی بدوش می رسد و نه پالیم به زمین می رسیدند و بهمین سرعت باز به برهانپور رسید^۷ شیخ جلال متو خلیفه حضرت لعل شهباز شبی دید که گروه گروه ملایک از آسمان می آیند، پرسید شماها بچه کار مامور شده اید؟ گفتند برای استقبال روح شیخ جلال فرستاده اند، بست و سوم ربیع الاول سنه نهصد و بست و هشت وفات یافت، مزار در بازار برهان پور.

موج احوال آن جامع معاملات سروری شیخ پیر محمد ابن عبدالحکیم بن شیخ جلال محمد قادری، در گلزار ابرار نویسد فضایل کمالات و علوم صوری و معنوی و پرهیزگاری را منبع بود. روزی والی ملک خاندیس او را به خانه خود طلبیده به حکم کریمه اطیعو الله رفت بقیه عمر انفعال آن داشت، در سنه هزار و سیزدهم از دنیا برفت، مرقد در برهانپور.

۱. ب. ج: عزیمت، سفر نمود   ۲. ب: 'می رود خواست'   ۳. الف: 'رسید' ندارد

۴. الف: 'بنا نموده'   ۵. د: 'بمن رسید'   ۶. ج: 'در هند'

۷. الف: 'برهانپور رسیده'

موج احوال آن سرتاج تاجداران، آن سر حلقه غمگساران، پهلوان سلسله چشت و قادری، **حضرت شیخ جمال** بهیره دیهی است از احمدنگرد کهن، پور سید حسین چشتی قادری است، باستانی نیاکان او به غوث العرفا شیخ محی الدین جیلی قدس سره می رسند، پدرش به راه هرمز به د کهن رسید، در بهیره پیر وقت بود وفات^۱ یافت، شیخ خرد سال بود چون نشو و نما در آنجا یافت مشهور به بهیری شد، سلطان بهادر گجراتی آهنگ ملاقات شیخ نمود و چشم داشت که تعظیم کند، شیخ^۲ تعظیم درویشان نمی کرد به تعظیم سلطان چگونه به عمل می^۳ آمد، چون سلطان آمد شیخ تواضع نکرد نشسته ماند، سلطان برگشت، ندیمان گفتند به خاطر داشتیم^۴ که شیخ به تعظیم سلطان برخیزد، بادشاه گفت دو شیر چپ و راست شیخ ستاده بودند بر من به چشم گرم قصد حمله کردند، مرا طاقت محفل شیخ نشد، چون بادشاه معاودت به گجرات نمود شیخ را از غایت تمنا و الحاح همراه آورد خانه و خانقاه بنا ساخت، پنج پسر شیخ بودند یتیم الله از آن جمله جانشین پدر شد، به سال یک هزار و سوم وفات.

موج احوال آن نقاوه دودمان سید کونین **حضرت سید حسین** خلف و خلیفه شیخ جمال بهیر یست^۵، در گلزار نویسد حافظ زاهد عارف درویش بود، بیشتر به تلاوت قرآن گذرانیدی، در نهصد و هشتاد و دو از گجرات به خاندیس آمد، والی آنجا او را گرامی داشته زمینی در قریه جوکا از پرگنه چوپره مقرر گردانید، آنجا گوشه گزید، سی سال به خدا پرستی گذرانیده در ماه رجب سال هزار و یازدهم از هجرت^۶ به محمدپور از سرکار سارنگپور مالوه آمد، ناهر خان حاکم آنجا که مرد فقیر دوست بود و خدمت گزاری درویشان می کرد مقدم سید را احترام نموده نشاط ها نمود به وظایف ضیافت و خدمات کوشید، یک اربعین که مراد از چهل روز است به داوزهم شعبان وفات یافت در کنار قصبه مدفون شد.

۳. د: می 'آید'

۶. د: 'هجریست' به محمد

۱. ب: 'چون' وفات یافت   ۲. ب: 'و شیخ' درویشان

۴. ج: د: بخاطر 'داشتم'   ۵. د: 'به می' است

موج احوال آن مطلع^۱ دیوان رهبری **حضرت شیخ یوسف قادری** مرید سید اسمعیل بود که از خلفای کمال الدّین قریشی است و در حصار نو آگره اقامت داشت، فراوان دل سوزی درباره رهنمائی خدا جویان سرگشته بکار بردی و بسا کوشش در هدایت جمعی ایزد طلب پدید آوردی، آخر به دامادی پیر خود مشرّف گشت^۲ اولاد میسر نشد، در وقت تصنیف گلزار ابرار بصدر^۳ حیات.

موج احوال آن تشریح حقایق، آن تصریح دقایق، آن هوشیار وقت جان سپاری **حضرت شیخ یوسف بن شیخ عبدالله تمیمی انصاری**، در گلزار ابرار نویسد اکتساب قرطاسی دانش از پدر خود آموخت، چون در خدمت می رسید اسمعیل بن سید ابدال قادری رسید به نسبت^۴ دامادی جهت مند^۵ گردید و بدو ارادت آورد، بعد چندی به خرقه و جانشینی مشرّف شد، عابد و زاهد مشغول بحق ماندی، در سلخ شوال سال نهصد و نود و چهار نماز دیگر ادا کرده به ورد^۶ و قتیّه که مشغول شد به شام حضّاران هلال ذیقعه دیده تهنّیت بدو رسانیدند، او به گریه درآمد و به زاری گفت اگر ماه نو شد چرا درویش را از بار حیات سبکدوش نساختند، در همین زمزمه وقت مقرب رسید نماز گزارده به کلبه در آمد و سر به بالین^۷ نهاده جان به مشاهده محبوب تسلیم نمود.

موج احوال آن بزرگ روزگار، آن فارغ از خیال اغیار، آن از کاملان یقینی^۸ **حضرت شیخ محمّد عینی**، از اولاد خواجه عین القضاة همدانی، قادری مشرب است به راه هرمز از همدان به گجرات آمد و رخت اقامت انداخت، او را فرزندان دانشمند خدا شناس حق تعالی عنایت نموده از آنجمله شیخ شهاب الدّین به فراوان دینداری و دانش ورزی و رموزات آراستگی داشت، پس از پدر جانشین شد و او را نیز پسران روشن دل و آگاه خاطر بودند از آنجمله شیخ حسن جانشین شد، بعدش پسر

۱.د: 'مطیع' دیوان ۲.ج:د: مشرّف 'شد' ۳.د: 'بقید' حیات

۴.ج: 'بسبب' دامادی ۵.ج: جهت 'ماندن' ۶.الف: 'بود وقتی' مشغول

۷.د: 'سر' بالین 'نهاد' ۸.د: 'یغنی'

او شیخ خان به کمال صلاح و پرهیز پروانه شمع جمال حال پدر خود بود، مدفن این هر چهار احمد آباد است.

موج احوال آن معمور الاوقات، آن محفوظ از ذلت^۱ و آفات، آن بری از رسم خوش آیند و چابلوسی، **حضرت شیخ محمد نابلوسی**، نابلوس قصبه ایست از شام، آب و هوا خوش دارد، سیاحان او را بهشت زمین گویند. در گلزار ابرار آرد، از زاد بوم به دوستی و کشش احبّا به مصر رفت و توطن گزید، هر سال از میزان زندگانی سه حصه مقرر ساخته بود و چهار ماه به سفر حجاز و چهار ماه به جهاد با فرنگ در اسکندریه رفته، از سن^۲ تمیز تا دم واپسین معمول او فوت نشد، در نهصد و نود و هشت وفات یافت، به مصر مدفون گشت.

موج احوال آن سلیمان اورنگ، آن در حقایق و معارف^۳ فرهنگ، آن از علو ولایت افضل کراماتی، **حضرت خواجه علی مسیحی گجراتی**، مشرب قادریه داشت، پسر حسین رومی است که بزرگ دولتمندان گجرات بود، تلقین طریقت از مسیح الاولیا داشت با شیخ محمد غوثی مصنف گلزار ابرار اتحاد داشتی، اشعار فارسی صوفیانه گفتی، سید عبداللطیف پسر سید محمد قادری از شیخ عبدالرحیم عادلپوری روایت کرد، شبی در خواب و بیداری دیدم چهار نورانی اورنگی برای نشستن مسیح اولیا در منزلش آراسته ترائه قطبیت به نام او می سرائید^۴ او تبسم کنان می فرمود چون منی را در خور نشست این سریر می دانند سخن کوتاه آن چهارتن او را گرفته بر تخت نشانید و تهنیت می گفتند و به ادب نشستند، بامداد به خدمتش رفتم دانست که حقیقت دوشینه بیان کردن می خواهد، به دستوری لب نکشوده^۵ و از گفتنم باز داشت، چون خلوت شد خود تمام همان سرگذشت بی کم و کاست بیان ساخت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن نقاش کلام الهی، آن جوّاد حقایق نامتناهی، آن عاشق ربّ الودود

۱. د: از دست و آفات

۲. د: بسن تمیز

۳. ب: معارف ندارد

۴. ج، د: میسر آیند

۵. الف: لب نکشود

حضرت شیخ عبدالغفور بن داؤد پسر خان قادری برادرزاده شیخ راجی محمد قادری اجینی است، در گلزار ابرار آرد، زاد و بوم بیاس نواح سرکار سلطان پور، علم ظاهر و باطن از عمّ خود تحصیل نموده و از دیگر مشایخ هم فیض برداشته، حافظ کلام الهی بود، مشکلات قرآنی از تفاسیر حل کرده و جوه بیان بر زبان داشت و هر سال يك قرآن نوشته به درویش قرآن خوان دادی و در مهمّات مردم دل سوزی بکار بردی و به سرانجام کوشیدی و يك بار به حج رفت و باز آمد و از باز آمدن پیشیمان می کشید و آرزوی^۲ باز رفتن از خاطرش بیرون نشد، هر چند به سامان آن سفر دوید میسر نشد، در سال هزار و پنج هجری از کعبه صورت رو به قبله معنی هجرت نمود، مزارش در صحن مسجد بنا کرده و در سواد شرقی زمین است.

موج احوال آن سرمایه فیروزی و فتحمندی **میان شیر علی سرهندی** دانشمند بود تمام^۳ سلاسل مشهوره خاصه به خانواده علیه قادریه نسبت ارادت داشت، عمر عزیز در خدمت مشایخ طریقت صرف نموده در سال^۴ نهصد و هشتاد و پنج به عالم علوی خرامید.

موج احوال آن صاحب تاج سروری **شیخ عبدالمعطی قادری** از بزرگ محدّثین زمان خود است، به صحیح و سند حدیث به يك واسطه به امام محمد سخاوی مصری^۵ می رسد، در احمد آباد می ماند به خانواده قادریه مغریه ارادت داشت، در سال نهصد و هشتاد و چهار وفات یافت.

موج احوال آن مغز کمالات بی پوست، **سید محمد عطا علاؤالدین** لقب اوست، از سادات صحیح النسب مشایخان والا مرتبت سلسله قادریه در احمد آباد گجرات عبادت و صومعه ریاضت داشت، در سال نهصد و چهل و يك که همایون بادشاه لشکر به گجرات کشید سلطان بهادر بن مظفر گجراتی هزیمت دیده^۶ به ساحل دریا بازشتافت، آنحضرت نیز همراه لشکر بهادر هجرت نمود، در سواحل

۱. د: نوشته نذر دلش ۲. د: می کشد و از روی باز ۳. ب: به تمام سلاسل

۴. ب: در سال ندارد ۵. ب: بامام محمد سجادی مصری ۶. الف: هزیمت گزیده

بحر از نیرنگی تقدیر اسیر فرنگ گردید از آنجا رهایی یافته به سعادت طواف حرمین شریفین رفت، و باندك فرصت بوطن معاودت کرد، بیشتر احوال آنکه ایام سال به صیام گذرانیدی جز دعوت^۱ نسبت افطار او در روز نبود طعام شام او يك پیاله شوربای باقله و يك پیاله قهوه شیر آمیخته که وزن هر دو پیاله پنج شش فلوس نه می کشید بود و از خانواده چشمتیه و سهروردیه و مغربیه^۲ خرقه و اجازت ارشاد داشت، شعر عربی را بر وضع شیخ ابن فارض^۳ مصری می گفت و دو دیوان او در عالم که شهرت دارند اعجوبه و نادره زمان اند، در ماه اول ربیعین سال نهصد و هشتاد و شش وفات نمود، پنج پسر و سه مرید رشید گذاشت، سید عبدالرزاق ابوبکر کنیت و سید نصیر ابوصالح کنیت و سید محمد و سید علی و سید احمد و اسامی سه خلیفه شیخ بهاولالدین ثانی و شیخ محمد و شیخ ابراهیم که همه ها صاحب مقام ولایت بودند.

موج احوال آن افضل العصر به مقام قطبی رسیده، آن اکمل الدهر رشته جمیع مرادات بریده، آن بعد مجاهده کثیر ولی زمان، حضرت شیخ راجی محمد عیسی بن شیخ خان^۴، در گلزار ابرار آرد فرزند شیخ محمد همدانی و مرید شیخ محمد ملتانی است جامع علوم رسمی و حقیقی بود، در کمالات و وارستگی و فیض رسانی و تحمّل و استقامت و کشف اعجوبه وقت بود، ابتدا از وطن بر آمده به برهان پور خاندیس رسید از آنجا به شهر بدر رفت و مرید پیر شد، دوازده سال در يك کلبه به مخدوم زاده خود شیخ مخدوم به اشتغال صوفیه گذرانی، د از پرورش حضور پیر به کسبی دانش وهبی بینش به مرتبه ارشاد و تکمیل رسید، شبی غوث الثقلین شیخ^۵ عبدالقادر را در معامله دید که بر تخت محبوبیت نشسته و دیگر اولیا گرد او نشسته اند آنحضرت را که اتفاق حضور^۶ شد فرمود شیخ راجی محمد عیسی^۷ بیا من عقب تو نماز گذارم و قطبیت به تو مبارک باد، پس مرشدش اجازت اقامت

۱. الف: از و باندك فرصت... تا.. به صیام گذرانیدی، ندارد

۲. الف: و نجاریه

۵. ب: 'شیخ' ندارد

۳. ب: 'ابن قارض' مصری

۴. ب: 'شیخ' جان

۶. ج: حضور 'مرشد' شد

۷. ب: 'محمد' عینی بیا

اجّین فرموده رخصت^۱ نمود، در سال نهصد و سی به اجّین رسید، سیّد صفی بادشاه صبیّه خود به سیّد داد، بعدش پنجاه سال به درس طلبای علوم^۲ صوری و معنوی مشغول مانده به بست و هفتم رمضان در سال نه صد و هشتاد و دو وفات یافت، او را از دو زوجه شش پسر بودند همه به زیور علوم ظاهر و باطن آراسته و بعضی چاشنی درویشی پدر^۳ را ذایقه کرده بودند، اسامی پسرانش عبدالرحمن و عبدالرحیم و عبد الکرم از یک زوجه و عبد الحلیم و عبد الحمید و عبد المجید از یک زوجه.

موج احوال آن گرد؛ ماه مقصود به شکل هاله سیّد تاج الدّین قادری **نهرواله** از نژاد غوث الثّقلین پیری سال خورده و حافظ حدیث صحاح سته بود، در سال هزار و هفت سیّد قاسم بن سیّد محمّد که عارف سرشت درویش خو بود گفته فرستاد درین دو سه روز تاج الدّین ازین عالم وفات خواهد کرد همچنان واقع شد، در پتن مدفون گردید^۴ و سه پسر عقب گذاشت جمال احمد و ابراهیم و اسحاق.

موج احوال آن صاحب برکات و تصرفات موروثی **حضرت سیّد شیخ بن عبد الله عبد روسی** وی صادق یمنی حضر موتی سیّد والا نسب است که به حضرت امام جعفر صادق می رسد، در علم^۵ حدیث و اسماء الرجال و انساب و سیر تاریخ و اصطلاح صوفیه و در بیان تعریف^۶ تبخّر تمام و رسای مالا کلام داشت و همّت و گذشتگی^۸ بسیار داشت، مدّت العمر به خانه اغنیا نرفته و باوجود حصول اجازت سلسله آبائی خود به خانواده قادریه مغربیه بیعت داشت.

موج احوال آن در محبّت محبوب دایم به نفس بندی **شیخ بدرالدّین سرهندی** خلیفه شیخ یحیی سندیلوی است، بزرگ بود خیلی خدا پرستان^۹ ازو فیض یاب شدند، عالم مقاصد فنون و عارف سرنگون حافظ کلام مجید شاعر خوب منشی مرغوب موسیقی دان و خطاط^{۱۰} اقلام مختلفه خادم فقرا باب الله بود.

۱. ب: 'و' رخصت   ۲. ب: 'بدرس علم صوری'   ۳. د: 'بند' را ذایقه
 ۴. ج: آن 'بگرد' ماه   ۵. د: 'کردند'   ۶. ج: 'عالم' حدیث
 ۷. ب: د: بیان 'تعرف'؛ ج: 'معرف'   ۸. د: و 'گرسنگی' بسیار   ۹. د: خدا 'ترسیان'
 ۱۰. الف: و 'حفاظ' اقلام

موج احوال آن صاحب تصوّف پرشکوه مولانا میر^۱ علی کنبوه صاحب حکمت و صفوت ظاهر^۲ و پیوسته مغلوب باطن بود، همیشه با درویشان خادمانه زندگی کردی، اکثر علمای سرهند^۳ شاگرد اویند، افضل شاگرد او شیخ عبدالحی است که جامع علوم صوری و معنوی به شیخ جوهر نامور است.

موج احوال آن بحر محیط برکات، آن کوه پرشکوه حسنات، آن مرجع اقطاب و احرار، آن مجمع حقیقت عشق و اسرار، آن عاشق ذات حضرت باری حضرت شیخ المشایخ امیر محمود بن مودود لاری مرید بابا نظام ابدال شاگرد مولانا عبدالغفور لاری است، از محتشمان این طایفه به غایت بزرگ و عالیشان در تصوّف بسیا رتبه بلند داشت افسرده پای در تجرید و تفرید^۴ دانای اقسام وحدت و توحید خوانان صحایف و اسرار^۵ و مواجید، در گلزار ابرار نویسد از باطن مولانا عبدالرحمن جامی تلقین و تربیت یافته در وقت بابر بادشاه به هند آمده در آگره مقیم شد و خوش می زیست از آنجا به خواهش فرزندان شیخ عبدالغفور پانی پتی خاصّه به دوستی شیخ امان مراجعت به پانی پت نمود و درس فصوص^۶ و فتوحات گفت و حلّ مشکلات آن کتب را حواشی نمود بقیه عمر به درس علوم سپرد و در خیرالبیان ملفوظ شیخ عبدالرزاق جهنجهانوی نویسد، چون در حیات^۷ شیخ اعظم خیالی شیخ عبدالرزاق را رخصت جهنجهانه فرمود گفت مردی از بالا دست آید نعمتها ترا زوهم^۸ نصیب است ضرور به خدمتش روی و امانت بستانی، بعد چندی شاه اعظم خیالی و دیعت حیات^۹ سپرد حضرت امیر محمود بن مودود لاری از ناحیه عراق به پانی پت تشریف آورد، شیخ عبدالرزاق به خدمتش رفت بر فور مشاهدۀ جمال با کمال او تواتر^{۱۰} هفت سجده بدو نمود، بعد هر سجده که سر بر می داشت يك تجلی دیگر از حق سبحانه و تعالی بر قلبش متجلی می شد، پس

۱. د: مولانا امیر علی
 ۲. ب: و صفوت طاهره
 ۳. ج: شهر هند
 ۴. الف: تفرید ندارد
 ۵. ب: صحایف اسرار
 ۶. ب: فصوص الحکم
 ۷. الف: در جناب شیخ
 ۸. ب: ترا زوهم
 ۹. ج: د: و دیعت جناب
 ۱۰. ب: او متواتر

اکثر مقامات که از شیخ فتح نشده بودند از صحبت آن صاحب کمال آسان شدند، حضرت امیر محمود بن مودود لاری را سه صد و چند علم بخاطر بود و از هر علم درس دادی چنانچه از شیخ فرمودی نهم بار است که درین عالم می آیم و می روم و این آمد و رفت^۱ به اختیار من است لیکن درین مدّت هیچکس مرا نشناخت، سایر نعمتها که من از مشایخ ذی شان و صوفیان رفیع المکان یافته بودم جمله به تو ایثار نمودم هیچ از تو دریغ نداشتم، رفعت شان آن سلطان موحدان نه به آن مرتبه است که به تحریر آید بسیاری مردم از صحبت کیمیا اثر او مس وجود خود را زر خالص گردانیدند. احسن الله قادری گوید^۲ آنحضرت سید از نژاد غوث الثقلین است، فوج کثیر دکهنیان پانی پت مدفن آن حضرت را بر پشت داده مقابل احمد درّانی شاه ایران مشغول به جنگ شد، درّانی مرد مسلمان و معتقد فقرا و زوّار مزار اهل اسرار بود به پاس ادب به مزار حضرت شاه اشرف^۳ ابو علی قلندر که هم در پانی پته است از^۴ گوله اندازی تا مل داشت و تمام رجوع به جناب قلندر نمود که به سبب فرار آن حضرت مرا جرأت حربه بر کفار نمی شود، شب^۵ حضرت قلندر بشارت داد که سید امیر محمود بر کفره در اعتراض شده عتقرب^۶ است که غارت می شوند خاطر جمع دار^۷، در ماه رمضان در سال نهصد و سی و هفت به ملاء اعلی شتافت، شیخ محمد حسن پیر شیخ امان پانی پتی اعظم خلیفه شیخ امیر محمود است.

موج احوال آن بری از مسرت^۸ و ملال **میر سید اسمعیل بن سید ابدال** در اخبار الاخیار آرد از نژاد غوث الثقلین است و در دیار ما سلسله سجادگی محبوب سبحانی وی بر پا کرده، شیخ امان و دیگر مشایخان نیاز مندیها به نسبت وی داشتند، در نهصد هجری وفات یافت قبر در رتنپهور، رحمة الله علیه.

۱. ب: 'آمد و رفت' ۲. الف: 'گوید' ندارد ۳. ب، د: حضرت شاه 'شرف الدین' ابو علی قلندر ۴. الف: 'از' ندارد ۵. د: 'به' شب ۶. ج: ناراض شده عتقرب 'است' ؛ ب: 'قریب' است ۷. د: جمع 'دارد' ۸. د: 'آن بری می از مشرب'

موج احوال آن^۱ جامع مقام تصوّف^۲ و درویشی، آن متصرف سایر حالات دلریشی، آن دایم مستغرق ذات بهت، قطب روزگار حضرت شیخ امان^۳ پانی پت، مرید شیخ محمد حسن شاگرد شیخ امیر محمود بن شیخ مودود لاری است که اعظم مشایخ خانوادۀ قادریه بود و به دیگر سلاسل هم انتساب داشت، در قلندریه بدو واسطه به شاه نعمت الله ولی می رسد، الغرض شاه امان از اکبر علمای صوفیاء موّحده شانی بزرگ و احوال وسیع و مرتبۀ رفیع داشت، در زمان شیخ ابن عربی رحمة الله علیه به وقت خود در علم تصوّف پایۀ بلند و رتبه از جمند او را بوده، کلمات توحید فاش گفتی، می فرمود اگر مرتبۀ انصاف در میان باشد این علم را بر سر منبر توان گفت به طوری که اصلاً مجال انکار نباشد، تصانیف بسیار دارد، بر لوايح^۴ مولوی جامی شرحی سنجیده نوشته^۵، اخلاق و خوارق او را بیشتر بوده، می گفت سرمایه درویشی دو چیز دارم، اخلاق و دوستی خاندان پیغمبر علیه السلام و گفتی علامت محبت حق آن باشد که به محبت اهل بیت^۶ و متابعت پیغمبر بود و محبت پیغمبر آن باشد که محبت اهل بیت^۷ در دل داشته باشد. خودش معمول داشت که وقت درس که اطفال سادات بازی کنان به کوچه اش می گذشتند^۸ کتاب در دست گرفته تا آن وقت می استاد که از نظر می رفتند، مشرب ملامتیه می داشت، گفتی علم عین حال است، هر که به ارادت آمدی ازو گفتی چیزی بخوان طریق ما این است لهذا هجوم عوام بروی کمتر بود، طلبه را از عشق صورت منع کردی و در نماز چون به قرأت ایّاک نعبد و ایّاک نستعین رسیدی چندان تکرار کردی که بیهوش در افتادی، روزی از شاه عبدالرزاق جهنجهانه گفت قطب الاقطاب زمانه که باشد؟ فرمود بندگی نظام الدین امیتھی، گفت بعدش، شیخ خاموش ماند، به تقریب ملاقات احباب دهلی آمد، وقت مراجعت وطن گفت این مرتبه از دو سفر یکی در پیش است، زکریا اجودهنی گفت یاران در رکاب خواهند بود، گفت اگر سفر ظاهر است البتّه والا یاران را به خدا سپردم و به خانه^۹ و خانقاه و

۱. ب: 'آن' ندارد	۲. ج: 'جامع تصوّف'	۳. ج: 'ساکن' پانی پت
۴. الف: 'تواریخ' مولوی؛ د: 'سوانح'	۵. د: 'سنجیده' نویسد	۶. ج: 'اهل' سنت
۷. د: 'بیت' او	۸. ب، د: 'میگذاشتند'	۹. ج: 'سپردم و خانقاه و حجره'

حجره و کتب گفت از شماها فواید تمام گرفتم حالا رخصت می شوم، پس او را تپی گرفت به آب گرم غسل کرد تا طهارت کامل نمود و گفت ازین غسل شورش تمام عمر رفع نمودم، به یازدهم ربیع الثانی طعام مکلف بهم رسانیده فاتحه غوث الثقلین کرده تقسیم نمود، گفت^۱ از صاحبان تقدّم مناسب نیست، به دوازدهم شهر مذکور که سال نهصد و پنجاه و هفت هجری بود^۲ سكرات غالب آمد گفت مشایخ طریقت استاده اند همدران ساعت به رحمت حق پیوست، 'جهان خوارق'^۳ تاریخ اوست.

موج احوال آن درویش بری از ما و منی، حضرت شیخ زکریا بن تاج الدّین اجوده‌نی از نژاد گنج شکر، در حسن اخلاق و تصوّف و متابعت صوری و معنوی بر طریقهٔ پیر خود شیخ امان بود، و در مرآة جهان نما نویسد در اصل او^۴ مرید شیخ شطّاریست و از شیخ عبدالقدّوس گنگوهی هم فیض یافته و تصوّف از شیخ مودود لاری تمام کرده شریک و یار شیخ امان است، در نهصد و هفتاد وفات یافت^۵ و شیخ تاج الدّین دهلوی شارح نزّهة الارواح خلف و خلیفهٔ شیخ زکریا است، در تصوّف فراوان بهره داشت در^۶ فضل و کمال یکتا، مرید و شاگرد شیخ امان بود، قبر نزدیک قبر پدر دارد.

موج احوال آن رکنی از ارکان دینی حضرت شیخ رکن الدّین اجوده‌نی، از باریابان صحبت شیخ امان بود، در توحید و وجدان ممتاز زمانه بایدهش شمرد، مزارش در فتح پور سیکری.

موج احوال آن از افضل اصحاب بهشتی مولانا حسین چشتی حالت ذوق به غلبه داشت، شعر هم گفتی ازوست:

چنین که بر پر طاؤس قیس را میلی است مگر درو اثر پای ناقهٔ لیلی است

۱. ب: 'و' گفت ۲. ج: 'هفت هجری که سكرات غالب' ۳. ب: عددش با سال هجری

که بعبارت نوشته موافق نمی آید نه عدد زیاد می شود ۴. د: اصل 'دو' مرید

۵. ج: د: 'یافت' ندارد ۶. الف: 'و' فضل

موج احوال آن مقبول درگاه لایزال، **مولانا حسین صاحب کمالی**، اگرچه مرید شیخ بهلول بود فائداً صحبت شیخ امان را گزیده و مقبول داشت، بسیار صاحب اخلاق و یکتای آفاق بایدهش شمرد.

موج احوال آن صاحب خزینة معنوی شیخ سیف الدین والد شیخ عبدالحق دهلوی، اگرچه به سلسله شهر ورد انتساب بیعت داشت فائداً اعتقاد شیخ امان رهبر وادی حقیقت او را شده، این کلمه از رقایم شیخ عبدالحق ثابت است، بست و هفتم شعبان وفات.

موج احوال آن صوفی با غلغله کمالات، آن درویش به ولوله حالات، آن به مقام تمکین ظاهر، **حضرت شیخ محمد بن حسن طاهر**، مرید و خلیفه شیخ امان است. خدیو کشف و صاحب افهام و سایر اقسام دانش و فنون بود، در گلزار ابرار آرد فراوان سال مجاورت حرمین شریفین نموده، روزی در اثنای راه شیخ عبدالوهاب بخاری به او مژده رسانید که حضرت خاتم النبوة صلی الله علیه وسلم مرا در معامله فرمود که این شیخ زاده هندی در دشواری غریب بسیار شکیبایی نموده اکنون باهم به صوب هند خرامید^۱، پاسخ داد تا که بهوش گوش خود این حکم رسول الثقلین نشنوم عزم هند نکنم چون از جناب نبوی صلی الله علیه وسلم خود بشارت این معنی یافت به هند آمده وفات نمود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن درویش بی نظیر **سید شاه میر**، از نژاد سید شاه شریف^۲ جرجانی بهره طریقت از مصاحبت شیخ^۳ امان برداشت، تدریس رسم و عقول ذوقی آراسته دانش بود، اواخر مائة عاشر وفات^۴ در آگره دفن شد.

موج احوال آن پیر مستغنی المزاج، آن به مشاهده دلدار در ابتهاج، آن آخر جریده رهبری **حضرت مخدوم جیوقادری**، مرید شیخ بهاؤالدین قادری است. در ریاض الحیات آرد در شهر بیدر از بلاد دکهن مقام اوست، پسر شیخ محمد ملتانی

۳. ب: 'شان امان'

۲. ب: 'شاه جرجانی'

۱. ج: 'باهم بصوب خرامید'

۵. د: 'و ریاض الحیات'

۴. ج: وفات یافت'

است، با وجود کبر سن و ضعف معبد و مرتاض با همّت عظیم الشان و عالی بود، با اغنیا کم التفات می کرد و از خلق مستغنی به این سن کبیر و ضعف از شام تا صبح در نماز ماندی، شیخ عبدالحق دهلوی نویسد او به احوال شیخ علی متقی تمام مناسبت داشت، در استقامت و تقوی و توکل مدتها به خدمتش صحبت داشتم قریب بود که دست ارادت بدو دهم لیکن نصیب من پیش او نبود، در بست و دوم شوال به سال هزار و پنجاه وفات یافت.

موج احوال آن ماه سپهر برتری **سید شاه محمد قادری**، مرید شاه عبدالرزاق دهلوی بود، در بازار نخاس دهلی اوّل مدتها آب سبیل به مردم داده و خرق عادت او از حوصلهٔ تقریر بیرون است، زوجهٔ معزالدین سلطان به خدمتش نذر ندوری^۲ فرستاد مقبول نداشت خادمان مبالغه نمودند، فرمود عنقریب فرخ سیر سلطنت را می گیرد نذر گرفته^۳ متوقع کردن است و تقدیر چنین رفته که فرخ سیر بادشاه شود، پس همچنان واقع شد که فرخ سیر متصرف سلطنت دهلی شد، مزار مبارکش در نخاس شهر قدیم دهلی.

موج احوال آن سیاح بادیّه تلاش، آن به تلاش معشوق بشاش، آن به ریاض علوم از تصانیف دایم به نخلبندی، **شیخ طاهر بن یوسف بن رکن الدین معروف بن شهاب الدین سندی**، مرید مخدوم جیوقادری است و از شیخ محمد غوث گوالیاری نیز فیضها یافته، صاحب عشق و محبت به غایت مصفا در توحید و تفرید پایهٔ عالی داشت. در گلزار نویسد از علوم صوری نیز بهره ور بود، اوّل حال با پدر و برادر خود شیخ طیب در سند به ملازمت شیخ شهاب الدین سندی مشرف شد و درخواست افادهٔ علم نمود و ارشاد یافت منهاج العابدین امام احمد غزالی بخوان، در دو هفته هر سه تن آن کتاب را نقل نموده آغاز سبق کرد، در سال^۴ نهصد و پنجاه به طرف گجرات رفت و از شیخ محمد غوث گوالیاری فیضهای وافر برداشت، از آنجا به دکن رفت و مرید مخدوم جیوقادری شد و در ایرج پور برار رخت اقامت

۲. ب: 'نذر ندارد'؛ ج، د: 'ندوری' ندارد

۱. ج: 'او' ندارد

۳. د: سلطنت می کردند در گرفته

۴. د: 'سال' ندارد

انداخت، بعد مدّت از بدعت حکام به خاندیس رفت تا سال هزار و چهارم به خلق آنجا فیضها رسانید و بسیار تصانیف بر صفحه روزگار گذاشته وفات نمود، از آنجمله مجمع البحرین تفسیری است به اسلوب لطایف اشرفی^۱ محتوی بر اشارات و نکات صوفیه، در گلزار نقلی از آن نکات به زبان عربی نوشته بود، این مختصر گنجایش آن نیافت. دوم مختصر قوّت القلوب، سوم منتخب مواهب لدنّیه، چهارم ملقط جمع الجوامع سیوطی، پنجم موجز قسطلانی که از آن بزرگتر^۲ شرحی بر بخاری^۳ نیست، دوازده دفتر مطوّل به دویست^۴ هزار بیت مختصر گردانید، ششم تفسیر مدارک، هفتم اسامی رجال صحیح بخاری، شرح کرمانی موافق^۵، هشتم ریاض الصالحین که سه روزه^۶ فضای فهرست آراسته شد، روزه نخست در احادیث صحیح که نوید بخش عفو و امانی امت است، روزه دوم سخنان موعظت آمیز که از کبار مشایخ طریقت گزارش یافته مانند محبوب سبحانی شیخ عبدالقادر گیلانی و حجة الاسلام امام محمد غزالی و حضرت ابوطالب مکی و شیخ شهاب الدّین سهروردی و شیخ زین الدّین خوافی و شیخ علی متقی و غیره، روزه سوم به عبارات حسنه و اشارات ملیحه ارباب وحدت و وجدان و اصحاب عشق و عرفان مثل محی الدّین عربی و عین القضاة همدانی و شیخ صدرالدّین قونوی و دیگر بزرگان گفتار وحدت وجود رحمهم الله اجمعین، متأهل بود، اولاد داشت از ذکور در سال هزار و چهارم وفات یافت.

موج احوال آن رونده راه رندی، **شیخ قلندر سندی**، در گلزار نویسند ابتدا سیّاح عالم مانده از بزرگان هر ملک و دیار بهره برداشته، از آغاز سال نهصد و پنجاه و هشت ترك سیاحت نموده مصاحبت حضرت شیخ طاهر بن یوسف است^۷ تا سال هزار و چهارم که سنّه وفات شیخ طاهر بن یوسف است برگزید جدایی از ملازمت او بر خود نه پسندید، سلوک او بر طریق استقامت بود، در سال هزار و دهم وفات یافت^۸.

۱. د. ج: لطایف قشیری، مح ۲. د: از آن 'بیرا کثر' ۳. ب: شرحی 'بر بخاری'

۴. ج: 'بدویست هزار'، د: 'برویست هزار' ۵. ج: کرمانی 'موافقت' ۶. ج: سه 'روضة فضای'

۶. ب: 'پنجاه و هشت' ۷. ب: یوسف سندی 'است' ۸. ج: 'یافت' ندارد

موج احوال آن زاهد پاکیزه سرشت، آن موحد بری از خوب و زشت^۱، آن در تصوّف فایز به مرتبه رفیع، حضرت^۲ شیخ عبد البدیع از اولاد امجاد سیّد میر میران بن حضرت قاضی سیّد محمود کنتوریست، در رساله تحفة الاصفیا^۳ که اگر نام رساله 'تحفة بالاصفیا' گویند تاریخ تالیف آن از اعدادش بر می آید که خودش تصنیف نموده^۴ می نویسد که مرید خوانده عالیّه قادریه مرید شاه ابراهیم اودهی ام، ابتدا حال تحصیل علوم از خدمت مولانا یعقوب نمودم، از غایت عنایت دستار ملبوس خود وقت فاتحه فراغ مرحمت کرده، سپس از والد ماجد خود عبد اللطیف که مرید خانواده نقشبندیّه بود طریق مجاهده و ریاضت و تربیت یافتم و به سپهگری کوشیدم و هرگز از ارشاد پدر خود غافل نشدم، از جونپور وطن و کشمیر و اوده و لاهور بسر بردم^۵، رفته رفته در خدمت حضرت شاه ابراهیم اودهی قادری که پیر دستگیر هادی برنا و پیر مخدوم الآفاق محی سنّت نبوی به سنن دقایق صوری و معنوی، مالک ملک تجرید، سالک طریق تفرید وحید دوران، شارب رحیق عرفان، مالک طریق یقین، عارف امانی^۶ ملقب به صدیق الثانی بود بیعت نمودم، یافتم آنچه یافتم و رسید آنچه رسید، هرچند قول ظاهر بینان است که علم ظاهر شرط عرفان آمده و عمل علامت آن، آری علم شرط است که کسب تجلّی اسم و هاب با جمیع مؤمنان است علی الخصوص با قطب و غوث و غیره از اولیای امروز آستانه فیض نشا نه مرشدم چنانست که حقایق هر علمی از علم تقلیه و عقلیه و شبهات^۷ هر ملل حقیه^۸ حلّ و کشف از آن می یابد و هر سایی که به اراده جازم^۹ خود باخود خدشه دیرینه و مایوسی از کتب آن فن یعنی اهل مذهب از اراده به جناب^{۱۰} فیض مآب می رسد زبان نکشوده فایز به مطلب می گردد^{۱۱} و حظّی وافر بر می دارد چنانچه بعضی کلمات او را وسیله نجات دانسته در رساله نوشته شد یکی از آن اینست به موجب حدیث نبوی صلی الله علیه وسلّم دو چیز است که هیچ

۱. د: از خوب 'داشت'	۲. ج: د: 'مستقی روزگار' حضرت	۳. ج: د: 'تحفه بالاصفیا' گویند
۴. د: 'تاریخ تالیف'	۵. د: بسر 'نروم'	۶. د: 'ربانی' ملقب
۷. ج: 'بشهادت' هر ملل	۸. ب: هر ملل 'حقه'	۹. الف: 'جازمه' خود
۱۰. د: 'نجات' فیض	۱۱. د: بمطلب 'میروند'	

چیز افضل و بزرگتر از آن نیست اول ایمان است به خدای عزوجل که عبارت از انقیاد و امتثال اوامر و اجتناب نواهی است و دیگر نفع رسانیدن به اهل اسلام و برخلاف این دو چیز است ناپاک بدان مرتبه چیز دیگر^۱ نباشد، نگارنده زخار گوید که از فحوای رساله عبدالبدیع ظاهر می شود که بعد بیعت مرشد خود ترك سپه گری نموده به سیر لکهنو و اوده مشغول به عبادت بوده چنانچه در لکهنو مسجد وی مشهور است، معاصر حضرت پیر محمد لکهنوی و شیخ وجیه الدین گویا موی بود، در سال یک هزار و یکصد و سه رساله تصنیف کرده، وفات مرقوم نیافته.

موج احوال آن صاحب نسبت روح غوث الاعظم، آن به درویشی اعلی و معظم، آن به خوارق صاحب شکوه حضرت شاه شجاع کنبوه، شاه بدیع الله گوید که مشرب قادریه داشت، از روح غوث الثقلین محرمیت^۲ کلی حاصل کرده بود، به غایت مرتاض و ممتاز از خلائق^۳ می نمود، درویشان سلسله قادریه مراتب تکریم و تحریم او را می دارند، پیوسته به درس مثنوی معنوی^۴ مشغول ماندی، در هندوستان رواج درس مثنوی از ذات اوست. شیخ بنده علی گوید وقتی جات بر دهلی فوج کشیده محاصره کرد و دست غارتگری دراز نمود آنحضرت را مردم گفتند که از شهر هجرت فرمایند، گفت مال دنیا ندارم که اندیشه باشد، گفتند به شبه مال بی ستر کنند، فرمود هزار نفرین بر آن که خلاف رضای حق آبرو خواهد^۵ پس دروازه حویلی خود را تا هفت ماه که این هنگامه ماند بسته داشت و هرگز نکشود خدا داند درین عرصه اکل و شرب بچه نوع شد، بعد هنگامه که در را وا کرد نوعی تغیر در حالاتش نیافتند، شاه احمد درانی بعد وفاتش که به دهلی آمد مردم محله مع اموال به خانه اش پناه گرفتند، مغلان در آن سرای را شکسته در آمدند، آنحضرت صورت گرفته حاضر شد و به چشم عبرت دید احدی^۶ مجال مقاومت نه آورده از سرا برآمدند آنحضرت تا شام از همان چشم در مجمع پناه گرفتگان حاضر ماند، چون شب در آمد از همه^۷

۱. الف: بدان چیز نباشد

۲. د: بحرمت، کلی

۳. د: جا خالی دارد

۴. ج: بدرس 'معنوی'

۵. الف: 'آبرو خواهد'

۶. ب: 'وی را' احدی مجال

۷. د: و همه ها گفت

گفت به جایی دیگر پناه برید از جهت شما بر من رنجست و این راز برای افشا نه آمده است.

موج احوال آن مجذوب سالک، آن وادی کمال را مالک، آن متوکل و منزوی متین، **سید شاه غلام محی الدین** نبیرهٔ شاه چراغ و مادرش دختر فرزندان سید موسی گیلانی بود، شاه بدیع الله فرماید در وقت محمد شاه بادشاه به دهلی برای ملاقات پیر خود شاه مظفر حسین آمده و ملاقات نمود، چون در مزاج هر دو بزرگ جذب سلوک آمیز بود و به کرامت^۱ شمشیر برهنه بودند صحبت دراز نشد^۲ از آنجا رفته به محلهٔ مفتیان سکونت گزید، با کمال فقر و فاقه مشغول ریاضات و عبادات بودی، عسرت و تصدیعات او زیاده از حد گذشته بود، گویند اکثر اطفال ایشان از صدمهٔ اشتها در گذشتند و خبر به کسی نکرده از دست خود مستور به خاک ساخته و مدام^۳ دروازه بسته می داشت، در آخر سال یک هزار دو صد وفات یافت.

موج احوال آن صاحب خوارق، آن به درویشی بوارق، آن مورد کسی و وهی **حضرت شاه غلام نبی** مرید و شاگرد شاه شجاع کنبوه است، در تصوّف پایه بلند و خرق عادات ارجمند داشت، مثنوی مولوی معنوی و فصوص الحکم شیخ ابن عربی را درس گفتی، هر کس در خدمت او برای افاده رفتی بی آنکه آنحضرت حکم کند محاسن را دراز نمودی و آنکه مرید او شدی، انقطاع از خلق نمودی، این^۴ از کرامت او بود و قوت خود را بر یک فلوس خام معین ساخته بود^۵ و در یک فلوس خواستی شیرینی خوردی خواه^۶ نان، شبی به کوچه بگذشت از خانهٔ کسی آواز سرود شنیده^۷ سر را بر سنگ زد و بیهوش شد، صاحب خانه خبر یافته به منزل خود برد چون سرش شگافته شده^۸ بود همان وقت وفات یافت.

موج احوال آن بحر موج حقیقت حقیقت^۹، آن سرمایهٔ طریقت، آن به

۱. د: 'و' بکرامت	۲. ب، ج، د: 'برار' نشد	۳. ب: 'ساخت' و مدام
۴. ج: 'و' آنکه از کرامت	۵. ج: 'معین ساخته و در یک'	۶. ب: 'شیرینی خواه نان'
۷. د: 'سرود' شنید	۸. ب، د: 'شگافته' شد	۹. الف: 'حقیقت' ندارد

تصوّر مشاهده دوام به حجره دل منزوی، قطب وقت حضرت شیخ عبد الله بهتوی، بهته قریه ایست به نواح دهلی که مرقد شریفش آنجا است. در سفینه الاولیا نویسد پدرش سید عمر بن سید عمش^۱ جیلی از نژاد غوث الثقلین بود و خرقة دست به دست از بزرگان خود یافته، در عمر پانزده سالگی به طلب و محبت خدا از بغداد به هند رسیده اکثر مشایخ آن دیار را دریافت و بهره از علوم برداشت و در قریه بهته مقیم شد، عالمی به وی تولا نمودند و مرید گشتند، صاحب خوارق کثیر و بلند بود و هر گاه دزد قصد سرای او می کرد متصل قریه نایینا می گشت یا می مرد، وفاتش به روز جمعه دهم ربیع الاول سن یک هزار و سی و هفت هجری واقع شد و مدت حیاتش از صد متجاوز بود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن صاحب کشف و کمال، آن به اظهار کرامت عظیم المثال، آن به نمایش خرق عادات معمر، مشهور روزگار حضرت شاه منصور، وی را منصور متهولیه از سبب^۲ زیاده تسبیح گردانی گویند، وطن اصلی او جونپور است و در شاهجهان آباد به محله بجی مندل می ماند^۳، در خانواده قادریه مرید شیخ عبد الله بهتوی است و از روح حضرت مخدوم جهانیان سید جلال حسین بخاری فیضها یافته، مرد با برکت و صاحب فضل و کرامت بود، متاهل نمی شد و معاش مقبول نمی داشت، به موجب اشاره روح مخدوم جهانیان از^۴ وطن اصلی برآمده به ضلع اعظم گره شش صد بیگه زمین شور خریده به نام جهانیان پور آبادی نمود و بقیه زمین را زراعت کرد و متاهل شد، از عجایب کراماتش آنکه در آن زمین شور زراعت بهتر از زمین صالح می شود بلکه وقتی زعفران رویانیده بود و باجود حکومت ظلمه تا الآن هیچ کس را از خرق عادت ظاهر او یارای طلب محصول آن زمین از فرزندانش نمی شود چرا که هر کس به ضبطی آن قلم گیرد دستش خشک شود و آن که از زبان حرف ضبطی گوید لقوه رو نماید و حضرت سید مرتضی آنند^۵ را معمول بود که بر چارپای سوار شده بر^۶ معتقدان می گشتی، سبوجه شراب همراه

۱. ب: سید اعمش، جبلی

۲. د: از سنت، زیاده

۳. د: یحیی منزل می نماید

۴. د: جهانیان در وطن

۵. ج: مرتضی را معمول بود، ۶. ب: بر سر معتقدان

داشتی، وقتی قریب جهانیان پور رسید سبوحه شراب را شکست و از چارپای فرود آمده غسل کرد، مردم پرسیدند که این وقت خلاف عادت از چه سبب به وقوع آمد، فرمود منصور معه درّه حاضر است، مزار شریفش در آبادی جهانیان پور زیارت گاه خلایق آنجا است و شاه محمد مکی مزارش در جونپور و شاه فانی مزارش در برسلهته و شاه مالا مزار او در نواح بغداد و شاه سمرن مزار او در سواد بغداد، این هر چهار تن اعظم خلیفه شاه منصور متهولیه اند، در ترك و تجرید و عشق و صفا و طی مقامات مرتبه بزرگ داشتند، رحمة الله علیهم.

موج احوال آن خدیو ملك عرفان، آن مستغرق مشاهده حضرت رحمان، آن به شمشیر ولایت علانیه جوهر، دستگیر درماندگان **حضرت خواجه گوهر**، انسب بیعت شریفش به سلسله قادریه عالییه است، شیخ امیر الله^۲ صنایی گوید که مرقد شریفش از صنم بر نیم کروه در صحرا واقع است، صمصام الحق سرگروه^۳ سواران را گذر در نصف اللیل واقع صنم گردید به جهت علف اسپان متمنا شدند از هیچ نوع حقیقت این مدعا میسر ندیدند خاموش نشستند، ناگاه شخصی آمد و گفت من کاه دارم و می فروشم، خدمت گذاران هر یک رفتند و کاه آوردند، صبح خدا ترسی جهت^۴ دادن قیمت رفت از فروشنده کاه مطلق نشان نیافت تحقیق شد که این مزار خواجه گوهر است درین صحرا فروشنده کاه، کجا سال وفات مفهوم نگشت.

موج احوال آن سالک طریق صوفیه و زاهد، کامل وقت **حضرت شاه عبدالواحد** از قوم افغانان درك زئی متوطن مالوه بود، بساگرامی قدر و حالی قوی داشت، ابتدا احوال در عین جوانی^۵ که غلبه محبت الهی به خاطرش رسید به اکثر درویشان رسید و اخذ فواید نمود، بعد آن^۶ از شاه بهلول جالندهری پیوست صحبت برقرار نه آمد آخر الامر به خدمت شاه ابوالحسن نوبهاری قادری مرید و

۱. الف: جهان پور ۲. د: شیخ 'امر الله' ۳. ج: 'سر کرده'

۴. ب، د: 'به' جهت ۵. ج: 'و' عین جوانی ۶. ب: بعد از آن

خلیفه شاه غریب قادری که از فرزندان حضرت غوث الاعظم بود و مزار شریفش^۱ در قریه کهارون من مضافات بورنه است مرید شد و به موجب تلقین آن رموزدان معرفت به ریاضات شاقه مشغول گشته سی سال در نواح شهرند که^۲ معروف سرهند است در دشت ویر سیاحت نموده مدام تنها می ماند و قوت از برگ اشجار می کرد، بعد حصول مقصد در بانس بریلی آمده مقیم شد، بعد چندی از آنجا به طریق سیر به لکهنو آمد و به خدمت قدوة العارفین پیوست، مدت ها به خدمتش بوده فیض ها ربوده بلکه مردم می گویند که از آنحضرت اجازت سلسله هم یافته و یک اربعین نه ماه را در دینتهی بر سر روضه حضرت شاه عبدالرحمن چشتی کشیده قطع نظر از مجاهده معرفت در علم دعوت خیلی مهارت و استعداد داشت، وقتی مغلی سرای از قدوة العارفین با رغبت خواسته اقامت نمود، بعد چند^۳ در خالی کردن آن تغافل می نمود و اظهار زور نمود، آنحضرت گفت امشب این مغل را از سرا بر می آرم، در نصف اللیل جوانان حبشی به غایت کوتاه قد و چشم و شکم بزرگ به اسلحه سپاهیان بر سرش رسیدند و آن مغل را از چوب زدند همان وقت مغل سرای را خالی کرده داد و یک نوع جلال جذب^۴ هم به خاطرش بود، حقیقت الله نام سید زاده را تربیت در هر امور نموده با خود داشت، مردم می دانستند که بعدش قایم مقام او باشد پس به بریلی رفت از آنجا به بلاس پور توابع رامپور اقامت نموده^۵ وقت تحریر اوراق که یک هزار دو صد و سه باشد بصدر حیات.

موج احوال آن محسن معاملت عشق و محبت، آن منعم مقدمات سلوک و معرفت، آن به زمانه متأخرین در کمالات محتشم، گنج المعرفت حضرت شاه منعم قصبه دیوه متصل لکهنو خوابگاه اوست، پدرش شیخ عبدالمومن مولانا بن خوند میان مصنف فتاوی مختصر شافی از نژاد امجاد مخدوم اعظم ثانی بود، در مشایخان وقت شهرت داشت، شاه منعم متصوف عالی مذاق و مشایخ شهره آفاق، سرمایه کمال و حقیقت، گوهر گران مایه صدف ولایت، تجرد از تأهل

۱. ب: از مرید و خلیفه تا و مزار شریفش ندارد

۲. ب، ج: در نواح سرهند

۵. ب: نمود

۴. د: جلال حضرت هم

۳. ب: بعد چندی

داشت و خطاب گنج المعرفة او ازین ابیات ظاهر می شود:^۱

آن پادشهی سریر قایم	آن بر سر یافت تاج دایم
در برج یقین اختری ^۲ نور	هم ارنی گفت بر سر طور
آمد چو ^۳ به خلوتیش سرمد	از جفت دگر شده مجرد
در گلشن نور سرو اجلال	از احمد واحد یافت متعال
از خواجه فیض داد انعام	زین ^۴ یافت شاه منعمش نام
چون یافته ^۵ قرب حق شبابش	شد گنج المعرفة خطابش

در ملفوظ نویسد به خانواده علیه قادریه نسبت بیعت از شاه عبدالوهاب بیابانی دارد که بدین وسایط به غوث الثقلین می پیوندد شاه عبدالوهاب از عبدالعزیز شامی^۶، وی از قطب عالم محبوب عالم، وی از حضرت عبدالجلیل، وی از شاه نجیب، وی از مخدوم جهانیان، وی از شیخ رکن الدین، وی از شیخ صدرالدین، وی از شیخ شهاب الدین^۷ ذکر یا، وی از شیخ شهاب الدین سهروردی، وی از غوث الاعظم شیخ عبدالقادر جیلانی از آنجا به معروف کرخی رسیده، داؤد طائی و حبیب عجمی پیوسته به حسن بصری رسیده به آدم اولیا بنی آدم حضرت علی مرتضی می پیوندد و اجازت خانواده طوسیه نیز دارد، ابتدا حال آن حضرت به سیر در آمد و به تلاش مرشد مقید گردید، در جبل حسین پور خدمت مرشد را دریافت و مرید شد و ارشاد یافت، تا چهل^۸ روز به کناره دریا به مجاهده و مشاهده به ساحل ماند پس وی به اله آباد آمده کناره جمن اقامت نمود، چون از چله هفت شب زیاده گذشت شبی سگان از دریا بر آمده یمین و یسارش ستادند و شکلی از آب دریا نمودار شد و مقابلش استاد و تمام فیض و انکشاف مقامات از توجه او حاصلش گردید و در خدمت پیر رفت خرقة خلافت یافته به ولایت مغرب رفت و پیش از آن که او در ولایت رسد و شهرت گیرد طفلان در مکتب نام شریفش بر لوح می نوشتند، کمالات و خوارق عادات آن صاحب کمال زیاده از حوصله تحریر

۱. ج.د: 'مثنوی' ۲. ب: 'اختر' نور ۳. ج: 'چو' ندارد

۴. الف: 'این' یافت ۵. د: 'یافت' ۶. ب. ج: عبد العزیز 'شامی'

۷. ب: از شیخ 'بهاء' الدین ۸. ب. د: در 'چهل' روز

است، اکثر اوقات حجره او منور ماندی، از روی استعجاب چون می دیدند بیشتر اعضای جسد مبارکش جدا می یافتند، چون این مقدمه او دریافت مانع شد کسی آپیرامون حجره او نگرده، تاج الدین نام بازداري نوکر عمده بود، بازی را که خدمت می کرد بمرده، به لحاظ بیکاری خود او بکا و گریه کنان باز مرده را روبروی آنحضرت گذاشت، آنحضرت فی الحال آن باز را زنده گردانید و زنی طفل مرده خود را پیش او آورد و گریه نمود او را هم زنده ساخت، به تاریخ شانزدهم شوال وفات نمود، مزار مبارکش در قصبه دیوه زیارتگاه خلق. پوشیده نماند که حضرت شاه منعم مجرّد و محصور بود، مردم که امروز به فرزندى^۳ مشهور اند اولاد برادر آنحضرت اند.

موج احوال آن مخزن کمالات مرشد، آن معدن معاملات مسترشد، آن عاشق ذات حضرت غفور، **شاه عبدالشکور** وطنش بهاگل پور است، اعظم خلیفه و اکبر مرید شاه منعم، در کشف و کرامات و حالات و مقامات قدم به قدم پیر خود بود، به توجه طالب علم از وطن به لکهنو آمد، شهرت کمالات شاه منعم شنیده سعادت پابوس در دیوه حاصل نمود و بیعت ساخت، از مجاهدات شاقّه به مرتبه کمال رسید، مرشدش فرمودی که عبدالشکور آنچه به خاطر داشت زیاده از آن او را حاصل شد، بعد مرشد هشت سال بر مسند خلافت و سجاده نشینی از کرامت و هدایت زیب بخشیده خیل خیل مردم به سعادت بیعتش می رسیدند و خوارق عاداتش شهره درین نواح بسیار دارد این مختصر گنجائش نیافت.

موج احوال آن مقبول کاملان، آن محمود واصلان^۵، آن به امراض معنوی حاذق **حضرت شیخ محمد صادق** وطن وی لکهنواست، از اشرف خلفای حضرت شاه عبدالمنعم بود، در رویا سعادت خدمت پیر را دریافت پس از لکهنو به دیوه آمده مرید شد و طریق مجاهده پیش گرفت و فتح یاب گردید و در مشایخان عظام وقت گوی سبقت از حالات صحیح و مقامات رفیع برد حتی که بعد وفات مرشد از

۱. ج. د: از وی، استعجاب ۲. ب: 'که' کسی پیرامون ۳. ب: فرزندى 'او' مشهور اند

۴. د: 'قدم' بر خود ۵. د: محمود و 'اخلاق'

روحش ماذون شد که برای انتظام گوالیار^۱ شیخ محمد غوث گوالیاری درخواست نوی می کنند آنجا رفته مقیم شود، انتظام آن ملک^۲ ذمه خود شناس، پس او به گوالیار رفته زیارت مزار محمد غوث نموده کلبه گزید و حسب الامر بجا آورد و بقیه عمر همانجا گذرانیده و عالمی را فیض صوری و معنوی رسانید و خوارق عاداتش در آن ضلع^۳ مشهور اند، چون وفات کرد همانجا مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مجمع کمالات و جریده حالات، کامل بیگمان **حضرت شاه بدیع الزمان** از اولاد برادر شاه عبدالمنعم است و خلیفه شاه عبدالشکور، در خوارق رتبه بلند داشت، اکثر حرکات تکلف از او به عمل آمده، مدت بست و چهار سال حقوق سجّادگی شاه منعم را برپا داشته و طرفه این است که کرامات او در حیات و ممات^۴ یکسان از قبرش جاریست، چون وی انتقال کرد شاه غلام منعم به جایش نشست، در بذل و ایثار و خدمت مسافر و طاعت و عبادت و توکل و استقامت و رجوع به اغتیا نکردند، از بست و هفت سال خلف سلف خود است و به هدایت و تلقین طالبان مقید و سرگرم می باشد.

موج احوال آن از قال و حال به دوست مستغرق، آن واعظ منبر نشین کلمات حق، آن به ملت و دین حامی، یگانه آفاق **حضرت سید مرتضی محدّث یمنی^۵ بلگرامی** از سادات واسطی بلگرام در خانواده قادریه مرید قطب زمان حضرت ابوالعبّاس احمد بن علی المجتبی من المذنبه، وی خلیفه قطب العراق حضرت سید یسین حموی سجّاده نشین محبوب سبحانی شیخ عبدالقادر گیلانی است و از دیگر مشایخ کثیر یمنی نعمت ها یافته چنانچه شیخ جعفر العلوی مدنی مرد بزرگ^۶ از دمشق در هندوستان تشریف آورده بود ازو نیز سند اجازت سید دریافته نادر العصر^۷ و اعجوبه دهر مجموعه کمالات و ذخیره حالات، کوه پرشکوه علوم هر جنس او را حاصل بود. میر باسط علی برادر زاده آنحضرت که از بلگرام به

۱. ب. د: انتظام 'گوالیر' ۲. ج: ملک 'را' ذمه ۳. الف: 'ضلع' ندارد

۴. د: حیات و 'عبادت' ۵. ب: 'شاه' مرتضی ۶. ب: 'محدث بلگرامی'

۷. ب: 'مردی' بزرگ ۸. ج: د: 'نادر عصر' و اعجوبه

یمن رفته حصول نعمت قدم بوس او نموده روایت کند که ابتدای حال از بلگرام برآمده چندی در قصبهٔ سندیل و بلدهٔ خیرآباد تحصیل علم نموده به دهلی رفت سالها آنجا بود و سند حدیث از شاه ولی الله محدث نمود فاما خاطرش تسکین نیافت به سورت رفت، يك سال در خدمت مولوی خیرالدین سورتی بسربرد و اکتساب صوری دانش را به پایۀ تکمیل رسانیده به یمن رفت و مشایخ آنجا را دریافت و فیضها ربود و علمای زمانه را ملاقات کرده و دقیقه های علم^۱ را صاف کرد از آنجا به حرمین شریفین مشرف شد و هر چهار مصلّا حنفی و شافعی و مالکی و حنبلی مدتها درس گفت از آنجا به مصر آمده و بر مسند ارشاد و تلقین تا وقت تحریر اوراق سی سال است که متمکن است و در آن بلده به شیخ الشیوخ محدث شهرت دارد، يك دفع خلائق آن دیار به وی تولا نموده بلك محمد اسمعیل پادشاه شام و پادشاه مصر مرزا مراد بیگ و سلطان عبدالمجید خان غازی پادشاه روم و طوس و یمن روی نیاز بدو^۲ دارند فاما ندور و فتوح کس مقبول نیست و مابین عصر و مغرب ملاقات مردم از فقیر و پادشاه معین است و رای آن پیوسته در حجره بسته می دارد و حالت استغراق بر آنحضرت بس غالب و در مجلس او سخن دنیا گفتن منع است و کمالات صوری و معنوی آنحضرت از آن زیاده است که به تحریر آید سوای آنکه آنحضرت را اکثر مردم در بیت المقدس دیدند^۳ و حال آنکه از حجرهٔ خود بر نه آمده بود میر^۴ باسط علی برادرزادهٔ آنحضرت چون از وطن به عزم ملازمت او عازم مصر گردید يك مکانی به سرای آنحضرت از مدّت خراب افتاده بود ارشاد کرد که آن را مرتّب ساخته قفل^۵ کنند، چنان کردند^۶ بعد چندی که میر باسط علی آنجا رسید آن مقام برای اقامت او معین شد این از جمله کشف او است. آنحضرت را در هر^۷ علم تصنیفات بسیار اند و اکثر شروح پسندیده و حواشی سنجیده نوشته نام چند کتب از آن فهرست این است: **اتحاف الصفا فی الصلوة المصطفی، اتحاف الاصفیا شروح سلاسل اولیا، اتحاف سادة المتقین به شرح احیای علوم الدّین،**

۱. ب: علمی 'را' صاف ۲. د: 'برو' دارند ۳. د: دیدید و حال

۴. د: 'پیر' باسط ۵. د: 'فضل' کنند ۶. د: چنان 'کردید' بعد

۷. ب، د: 'در علم'

کتاب الرّجا والخوف من المنجيات، الانتهاج^۱ به ختم صحيح مسلم، اقرار^۲ العين به ذکر اولاد الحسن والحسين، اکلیل الجواهر الغالية^۳ فی رواية الحديث العالیه، تفسیر سورة یونس فی الآمال الحنفی، تاج العروس فی شرح القاموس، حدیقة الصّفا فی الدّین المصطفی، الدرّة الحنفیه^۴ فی الوصیة المرضیه، رفع الاشتباه عن مباحث بسم الله، المقاصد العبدیه^۵ فی مشاهد النقشبندیه، عقد الجواهر الشیخین^۶ فی تخريج^۷ حدیث اطلبوا العلم ولو کانوا بالصین، الفیض الجاری فی اسانید البخاری، عقد الجمال فی شعب الايمان، عقد الجمال المنتظم فی ذکر المهمّات^۸ النّبی صلی الله علیه وسلّم، کشف المعطی فی الصّلوٰة الوسطی، النفحة القدوسیة بواسطه البضعة العدروسیة^۹، المرضیه فی المسلسل ما لا والله^{۱۰}.

موج احوال آن معروف معروفان^{۱۱}، آن موصوف موصوفان، آن بر جاده حضرت غوث الاعظم، سجّاده نشین افضل العصر حضرت سیّد^{۱۲} یسین فرزند و سجّاده نشین شیخ عبدالقادر گیلانی است، از معظمان این طایفه کرامت وافر و کیفیت ظاهر در تصوّف داشت، چندان تصرفات ازو سرزده که به تحریر راست نیاید، شاه ابوالخیر درویش سلسله او گذارد اکثر غمازان^{۱۳} از سلطان روم گفتند که سیّد یسین سجّاده نشین شیخ عبدالقادر است و بر طریق آنجناب نمی رود، پادشاه محصّان به طلب او فرستاد، او در صندوقچه چوبی پنبه حلاجی پر کرده^{۱۴} به آرایش آتش افروخته سر به مهر نموده گفت به سلطان خود بدهید، بر آن^{۱۵} هم اگر تکلیف فقیر روا دارد حاضر خواهم شد، چون آن صندوقچه سر به مهر نظر^{۱۶} پادشاه گذشت و او کرده دید استعجاب کلی نموده بر کمال خوارق او قایل شده بنشست و به آن حضرت عذرهای خواست و به تکذیب غمازان پرداخت، در وقت سلطنت محمّد شاه پادشاه دهلی که در سنه یکهزار یکصد و شصت و دو هجری وفات نمود او بصدر حیات در بغداد بود، رحمة الله علیه.

۱. ب. ج: من المنجیات الابتهاج ۲. ج: افراد العين ۳. ب: من الغالية

۴. ب: الخفیه فی الوصیة ۵. ب. ج: د: المقاصد العندیة ۶. ب. ج: جواهر الشمین

۷. ج: تصریح ۸. ب: فی ذکر امهات ۹. ب: البقیة العبد الروسیة

۱۰. ب: المرتضیه فی المسلسل بالاولیه ۱۱. ج: معروف معرفان ۱۲. ج: سیّد ندارد

۱۳. د: اکثر غازان ۱۴. ب: حلاجی کرده ۱۵. د: آن هم

۱۶. ب: بنظر پادشاه

موج احوال آن صاحب ذایقه مذاق و ذوق، آن متصرف مقام ما فوق، آن غریق بحر عشق سرمد، کامل زمانه **حضرت شاه عبدالصمد** باشندۀ قصبۀ کهرونده که به نواح دهلی متصل شاه دره واقع شده بود مرید حضرت سید یسین است در فقر و گمنامی نامی بر آورده در شریعت و طریقت کامل و عامل بود، با وفور برکات و ذخیرۀ کمالات ملّت العمر مجرد و محصور مانده سیر هفت اقلیم نمود و اتفاق بیعت او را نیز در سیر بغداد افتاد، شاه ابوالخیر مرید او گوید وقتی بر کشتی سوار شد بجایی رسید که از آنجا مزار یکی از فرزندان حضرت^۱ علی مرتضی قریب بود، خواست که از آنجا زیارت کند، ناخدا کشتی را متوقّف نساخت بعد از چهار روز او را به خاطر گذشت که زیارت ما مقبول آن جناب نگردید^۲ که میسر نگشت بر فور این گمان بادی تند و مخالف چنان وزید که کشتی تباہ شد باز به همان مقام در یک پاس رسید، ناخدا بر شرف قوّت کمال او قایل شده کشتی کوچک داد که برو سوار شده زیارت مزار مبارک^۴ حاصل نماید و این تهلکه از باعث عدم زیارت او دانست و عاقبت محمود و سیف الدّین خان هر دو برادر که امرایان احمد شاه بودند در خدمتش نیازمندیها داشتند هفتمین شعبان در وقت سلطنت عزیزالدّین عالم گیر ثانی که در سنه یکهزار یکصد و هفتاد و سه هجری فوت شده بود به قریۀ خود مدفون شد، رحمة الله علیه و شاه ابوالخیر یکی از مریدانش را نگارندۀ اوراق دیده به غایت مستور الاحوال در نهایت گمنامی از باف جراب قوت می کرد لیکن صاحب تصرف مقامات و کرامات^۵ بود، در وقت تحریر احوال بصدر حیات.

موج احوال **شیخ بهلول دهلوی** به سلسلۀ قادریه بیعت داشت، در عبادت و ریاضت و درس تفسیر و حدیث و فقه و اصول اشتغال داشت، چهاردهم رجب سنه هزار و هفت و هشت و هشتاد و هشت، قبر در جوار قدم گاه رسول در^۶ دهلی.

موج احوال آن محتشم^۷ مشایخ اهل عرفان، آن مجسم کمالات اولیای عالی شان، آن متصرف مقامات برتر و اولی، قطب روزگار **حضرت سید عبدالله**

۱. ب: 'فرزندان علی' ۲. ب، ج، د: 'از آنجا' ندارد ۳. ب، د: جناب 'نگردند'

۴. د: 'مبارکش' حاصل ۵. ب، د: 'کرامت' بود ۶. ج: 'در' ندارد

۷. د: 'محتشم کمالات' مشایخ

حضرموتی از بزرگان افضل و سالکان اکمل، مرجع عارفان، پیشوای واصلان، صدر نشین بساط هدایت صراف کمالات و عنایت، مظهر معاملات غیر معلوم و معدوم بوده است و در زاد المتّقین نویسد، مشرب قادریه داشت، شیخ ابوالحسن بکری و شیخ علی متّقی و شیخ ابن حجر مکی به خدمتش می رفتند^۱ اکثر اوقات او بر سریر می نشست و این اکابران محرم اسرار بی پایان پائین، روزی وی قهوه به شیخ علی متّقی عنایت کرد از قبول آن يك گونه ابا از شیخ به ظهور آمده و ابا به جهت احتیاط بود، شیخ ابوالحسن گفت بنوش درین برکتها است، وی کاسه گرفت و خورد، اکثر شیخ ابوالحسن به ملاقاتش که می رفت شیخ علی متّقی و غیره ایشان اصحاب دیگر همراه شیخ می رفتند^۲ سید عبدالله بر پای شیخ و اصحاب سر خود را می نهاد، شیخ ابوالحسن فرمودی که این مکر سید برای آنست که وی را خلائق صاحب کمال ندانند و گر نه رتبه آن^۳ از آن بیشتر است که چنین حرکت بما کند، رحمة الله علیه.

موج احوال آن سرزمره مشایخ ذی شان، آن سرگروه عارفان عالی عارفان، آن معنی کمالات معانی^۴، قطب روزگار^۵ حضرت شاه قاسم سلیمانی از محتشمان طایفه مشایخ به غایت بزرگ و مجاهد صاحب^۶ مشاهده حالی قوی و نفسی قاطع و دست گیر داشت، اکثر شاهبازان از هوای آنصاحب کمال به هوای کمال به هوا در آمدند. در روضات المریدین نویسد از اولاد آصف برخیا وزیر مهتر سلیمان بود وجد میانگی او را عبدالرشید گویند و لقب این قوم افغان است و بنی اسرائیل هم گفته شوند^۷ و از نسبت کدام جدّ خلیل گفته می شوند، اجدادش بر کوه می ماندند، در وقت حضرت عمر رضی الله عنه بر دست خالد بن ولید اسلام آوردند، از خود بی مجادله ازین جهت حق سبحانه تعالی در اولاد ایشان برکات و حسنات و ولایت و درویشی تمام ساخت، دو کس از ایشان همراه حضرت امام حسین به کربلا شربت شهادت چشیدند و شیخ حسن مرید خواجه بهاء الدّین ذکر یا در باره او شخصی از خواجه بهاء الدّین^۸ پرسید اگر ترا روز حشر پرسند^۹ که از

د.۱: می 'رسید'	ج.۲: همراه شیخ 'رفتند'	ب.۳: 'او' از آن
د.۴: 'کلمات' معانی	ب.۵: 'قطب روزگار' ندارد	ب.۶: 'و' صاحب مشاهده
د.۷: 'گفته' می روند	ج.۸: 'بهاء الدین' ندارد	د.۹: روز حشر 'پرسید'

دنیا برای ما چه تحفه آوردی؟ گفت گویم حسن را بسیار صاحب کمال بود، شخصی در دهلی مسجدی بنا می کرد و قبله راست نمی افتاد معماران عاجز آمدند، او تمام جماعت حضار را از تصرف قبله بنمود^۱ و سمت مسجد درست گردید و یکی از اجدادش شیخ میر داد است که بسیار صاحب قوت و تصرف بود، روزی بعد نماز عصر از دهلی متصل قندهار به چین رفت جوگی را با چهار مرید او مسلمان ساخته همراه آورد نماز مغرب به مکان خود گذاشت^۲ بسیار کرامت ازو سرزده، روزی در نواحی قندهار شهید شد و کسی را خبر نبود^۳ او شب^۴ به پسر خود بعد يك سال درخواست نمود که مرا کشته در فلان موضع مستور به خاک کرده اند از آن بر آر و نماز گزارده^۵ و به فلان موضع دفن کن، چنان کردند و تا حال خاک قبرش سگ و مار گزیده و صاحب مرض مهلك را تأثیر شفا می دهد و شیخ عارف و غیره از اجداد ایشان بسیار بزرگ گشته اند تا کجا نویسد. شاه قاسم سلیمانی از عمر هفت سالگی فرایض صوم و صلوة ترك نکرده و کبیره ازو گاهی به عمل نیامده و مدام طاهر ماندی، به سلسله قادریه مرید شد، علاؤالدین فرزند محبوب سبحانی غوث الثقلین^۶ است و آن بر آن نوع است که اول شیخ را با روح پرفتوح غوث الثقلین نسبت مصاحبت و تربیت بلا واسطه پیدا شد و سایر تلقینات و عنایت^۷ از آنجناب یافت ازین جهت وی را اگر اویسی گویند بجا است فامآشی در معامله از^۸ غوث الثقلین ملتمس شد که بنده را از عنایت خاص حضور اگر چه احتیاج به هیچ چیز^۹ نمانده مگر برای گرفتن^{۱۰} بیعت از مریدان و وعظ و نصیحت به ظاهر هم به کسی بیعت نمایم درین مقدمه هر چه امر ارشاد یافت عهد کن که در حق کسی نگیرید مگوی قبول کرد پس فرمان شد که در ولایت عرب در بلده حما فرزندم سید علاؤالدین حسین است پیش او هردو بیعت کن و برای تو امانتی پیش او هست بگیر، پس وی با چهار کس از راه خشکی متوجه آن مقصود گشت، به اثناء

۱. ب: 'از تصرف بنمود' ۲. ب: 'خود گزارد' ۳. د: 'خبر نمود'

۴. ب: 'او' شی' به پسر ۵. د: 'بر ازو' نماز ۶. ج: 'است و آن بران نوع است که

اول شیخ را با روح پرفتوح' غوث الثقلین، ندارد ۷. ب: 'د: تلقینات' عنایات'

۸. ج: 'بنده را عنایت' غوث الثقلین ۹. د: 'خبر' نماند ۱۰. الف: 'برای' گرفت' بیعت

راه مصائب بسیار دید و از مردم اذیت یافت فاما عهد شکنی نکرد که در حق کسی نفس را می‌انماید، چون^۲ بر دو منزل حما رسید پیر او به موجب امر غوث الثقلین به استقبالش^۳ بر آمد او را به منزل خود برد و انواع مهربانی نمود و روز سیوم به شرف بیعت و عنایت خرق^۴ مشرف شد و يك خرقهٔ دیگر که موسوم به جبّه بود و در صندوقی برای شیخ امانت بود نیز عنایت کرد و آن جبّه هنوز در پلاسی که سه گروه از بیسور^۵ است موجود خلق زیارت آن می‌کند پس يك اربعین به حضور مرشد کشیده برای حج رفت و مناسک حج بجا آورده چندی در مکه و چندی به مدینه مانده به کربلا رفت و به شرف زیارت مزار سیّد الشهداء و دیگر شهدا مشرف شده به بغداد رفت بر سر مزار غوث الثقلین يك اربعین کشید پس زیارت حضرت امام موسی علی رضا نموده به پلاسی رسید و بر مسند ارشاد نشست و عالمی به وی تولا نمود، سه لك و يك صد و يك مرید داشت از آنجمله سی و دو تن خلیفه او صاحب ارشاد بودند از آنجمله یکی شیخ حسین محمد قادری است از فرزندان رضی الدین محمد سلیمان که قدمای مشایخ ملك افاغنه بود، هفتاد هزار کس را تلقین نموده و به قدر هزار کس صاحب ذوق و سکر و شوق مجاهده و مشاهده بودند، ملا حسین یکی از مریدانش مجملی در احوال آنها بیتی چند که گفته این است^۶:

گروهی در آن در گه تنگ بار	بدیدم به شوق لقابی قرار
گروهی دگر ناله و نعره زن	گروهی دگر مست بی ما و من
گروهی به ذکر خفی و جلی ^۷	گروهی در آن خانقه منزوی
گروهی برهنه ز دیوانگان	به گردش جوهر شمع پروانگان
گروهی ز صلحا به صدق نیاز	بهر ساعتی در ادای نماز
گروهی در اثبات نفی وجود	نه چون عابدان در رکوع و سجود
گروهی ز ابرار جویان ثواب	بلرزید ^۸ از بیم روز عذاب

۱. ب: نفس 'رانی' نماید

۲. د: چون 'شهر' بردو

۳. الف: 'باستقبال' بر آمد

۴. ب: 'خرقه' مشرف

۵. ب: سه گروه از 'پیشور' است؛ ج: 'سه گروه از پیشاور'

۶. ج: 'مثنوی'

۷. ب، ج، د: 'جلی و خفی'

۸. ب، ج: 'بلرزند' از بیم

گروهی ز ستار راهی خدا که با نیستی شد ز هستی جدا پس از کثرت مریدان فیضی و غیره مقربان بارگاه سلطانی^۱ از جهانگیر پادشاه چها چها فساد نمودند و آنحضرت را حضور طلب کنانیدند، پادشاه آنحضرت را پا به زنجیر نموده به قلعه چنار گره فرستاد بقیه عمر همانجا به طاعت و عبادت گذرانید، خوارق عادات از وی بسیار ظاهر شد این ادنی کرامت بود که هر پنج وقت نماز را که محتاج وضو می شد از دریا می نمود و آن وقت طرف جولان دیدی و فرمودی که از پایم برآیند^۲ از هر دو پا جولان بر می آمدند بعد وضو گفتی در پایم در آیند از خود در می آمدند و همگی حیات آنحضرت در چنار گره نه ماه سه ماه پیشتر ز وفات در وقت وضوی عصر محمد اسمعیل خادم عرض کرد که کاغذی منقوش بر سر شریف می ماند آن را گرفت و در پیچ دستار نگاهداشت خادم روزی استفسار نمود فرمود ما را مقامی از مقامات محبوبی عنایت شده سند آنست، فرزندان آنحضرت نوشته که آن نقش بدوح معلوم می شود و در هر بیاض و کتاب به وضع دیگر دیده شد، وقت صبح روز چهارشنبه ماه جمادی الاول سنه یکهزار و شانزده هجری در قلعه چنار گره حق حق گویان روح پاکش پرواز کرد، همانجا دفن شد.

موج احوال آن مسترشد پدر، آن مرشد عالیقدر، آن عارف بی نظیر **حضرت شاه کبیر بالاپیر** خلف و خلیفه شاه قاسم سلیمانی است، ریاضت بسیار کرده پرده مهاجرت دریده دایم مشغول به خدا پیوسته مایل طریق مصطفی مورد کمالات والد بزرگوار محل کمالات اسرار بوده، در وقت وفات والد در چنار گره حاضر نبود، شاه قاسم برای او نامه از مهر خود و گواهی قاضی و مفتی و دیگر ثقات که آن وقت حاضر بودند مبنی بر وضع مثال خلافت و جانشین خود با سایر اجازات طریق گرفتن مرید و تلقین و تسلی نوشته حواله محمد اسمعیل خادم خاص کرد که بعد من در قنوج به کبیر برسان، بعد وفات حضرت قاسم سلیمانی که نامه خلافت به آنحضرت رسید مدّة العمر کمال استقامت و تلقین طالبان در طاعت و عبادت و طریق صوری و معنوی پدر بزرگوار را برپا داشته خلافت را زیب داده به چهارم شوال سال نهصد

۱. د: بارگاه سلطان

۲. ب: برآید

و نمود و چهارهجری وفات یافت^۱، مزارش در قنّوج قبله حاجتمندان است.

موج احوال آن معدن معرفت، آن مخزن وحدت، آن درویش عالیجاه **حضرت محمد مهدی شاه** خلف و خلیفه شاه کبیر بالا پیر جانشین جدّ شد، صاحب خوارق و نمایش حالات بود، روزی که از بنای روضه پدر فارغ شد بنیاد مسجدی انداخت، کافری آمده آنحضرت را مصروف به تعمیر خانه خدا دیده اهانت دین اسلام آغاز نهاد و گفت که هنوز^۲ که می میرند می سوزند خاک شده بر باد می روند و مثل مسلمین در قبر مبتلا به عقوبت و کرم نمی شوند، او فرمود اگر مسلمان شوی ترا از علو مرتبت اهل اسلام آگاه سازم او قبول کرد پس بر سر مزار حاجی شریف زندنی که در قنّوج مشهور است برد سلام کرد و خواست که آنحضرت خود را برین کافر بنماید حضرت حاجی شریف خود را به چشم کافر آشکارا ساخت کافر آنحضرت را دید.

موج احوال آن برهان کمالات یقین **حضرت شیخ برهان الدّین** برادر زاده و خلیفه مهدی شاه است، بسا صاحب کمال بود، احیای موتی ازو به عمل آمده مزارش در جالندهر است، کرامت و خوارق او بر خاص و عام آن نواح اظهر است، در آن نواح بالفعل عمل سکّهان کافر است مدّتها خواستند که چراغ مزارش خاموش باشد میسر نشد، اوشان خاموش می کردند به قدرت الهی روشن می شد ناگزیر ازین بی ادبی دست بردار شدند.

موج احوال آن خدنگ عشق را نشانه **حضرت تاج محمود دیوانه** در شاه آباد قریب شیخ برهان الدّین بود، معاش از چاکری کردی، کرامت علانیه داشت، وی بر حجّت کافری خوی ستیزه^۳ را از ستمی به ستمی روان ساخته به زور تصرّف، رحمة الله علیه.

۱. ب: در حاشیه از قلم کاتب نوشته شده است 'اینجا نیز معارضه رو می نماید زیرا که وفات حضرت شاه قاسم سلیمانی قدس سره در جمادی الاول ۱۰۱۶ هـ می نویسد و در حال حضرت با پیر قدس سره اولاً نوشته که بعد وفات پدر بزرگوار بحیات ماند و طریقه پدر را بر پا داشت پس بعد وفات پدر که پس از ۱۰۱۶ هـ باشد چگونه وفاتش در ۹۹۴ هـ می تواند شد فافهم' ۲. ب: د: 'گفت هنوز'

۳. ب: د: خوی 'شنیده'

موج احوال آن مقتدای وادی رهبری **شاه فضل الله قادری** مرید سید محمد حسن کالپوی است، صاحب حال و عالی احوال بود. در خلاصه التّواریخ نویسد شخصی از کمال او انکار داشت و سخن^۱ در احوال سماع و سرود او^۲ دراز کرد، روزی همراه مرید به خدمت شیخ رفت، شیخ آن وقت بر حوضی مجلس سرود داشت بر فور رسیدن آنجا آن منکر را دل از دست رفت و به آب حوض افتاد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن فضل و کمال را انبوه **شیخ سلیم کنبوه** مرید شاه فضل الله است. در خلاصه التّواریخ نویسد مدام مستور به احوال بود، جمال حال خود را در لباس سپه گری از^۳ نظر خلائق مستور می داشت، دل با یار و دست^۴ به کار که مشهور است این حالت بروی بود، گاهی عزم صدر نشینی نکرده او را زور و قوّت^۵ از امکان بشری زاید بود.

موج احوال آن خضر عمر جاودانی **لأنّ اولیا الله لایموتون**، آن الیاس بحر معانی و هم **من خشیتة مشفقون**، آن مشاهده جمال شاهد حقیقت بیت الله، تخت نشین کشور یقین **حضرت حاجی نوشه** در خانواده قادریه مرید حضرت شاه سلیمان ابن منکواست، وی مرید شاه معروف چشتی قادری، وی از سید احمد چشتی قادری، وی مرید شاه معروف چشتی قادری، وی از سید صفی الدین صوفی، وی از سید ابونظر چشتی قادری، وی از سید سیف الدین عبد الوهاب، وی از شیخ عبدالقادر گیلانی حاجی نوشه از بی نظیر آن زمانه^۶ و در آفاق یگانه، سلطان سلاطین حالات عجیب و امام اهل کمالات غریب، به غایت عالیشان و مشاهده انوار خالق^۷ عالمیان، مست و هوشیار را رهبر جنید ثانی و فرید عصر بود، الیاس بحر وحدتی است که غوّاصان عمر نوح طوفانی از سعی غوطه خوری گوهر استعدادش به دست آرند چه امکان و خضر بر کثرتی است که مرتاضان هدایت کیش بغیر از رهنمائی او واصل به لامکان شوند چه گمان، وی گل از^۸ سلسله قادریه و گلزار خانواده محبوبیه بوده است، حضرت پیر شیردرویش

۱. د: 'شخصی' در احوال ۲. ج: 'سرود دراز کرد' ۳. د: 'در' نظر خلائق

۴. د: 'دوست به' کار ۵. د: او را 'درد و فوت' ۶. ب. د: زمانه 'یافت'

۷. ج: انوار 'خلائق' ۸. ب. ج: از 'گلزار' سلسله

سلسله اش بر گزارد و مولدش چك سنهال که بر رود چناء داشت به خانه گلابی رو نمود بدین سبب به اسم آنحضرت لفظ گلابی^۱ ضم است به عمر دوازده سالگی به خدمت حضرت سلیمان این منکور رفت و گفت می خواهم که در خدمت تو باشم، فرسوده کاسب را در صحبت سالکان چه نسبت؟ گفت بچه نوع در خلوت کاسبان سالک^۲ سزاوار باشد، فرمود بر کشتی بنشین و در نصف رود چناؤ خود را بینداز و يك اربعین آنجا باش من همراه تو خواهم بود، پس او همچنان کرد، بعد چندی پدرش برین معنی مطلع شده در خدمت حضرت این منکو آمده فغان و فریاد برداشت که پسر من را به دریا غرق کردی، اگر زنده بر نیاید دامن گیر تو شوم، حضرت این منکو هر چند دلجمعی او می نمود سود نمی کرد، ناگزیر فرمود قوالان را بر کشتی سوار کرده بگو که سرود گویان به آن آب بروند همچنان کردند، چون کشتی به مقام غرق او رسید صدای سرود را شنید، حضرت حاجی نوشه از اندرون آب بر جست و بر کشتی افتاد، به خدمت مرشدش آوردند، پدرش از ظهور کرامت صریح دست تعرض باز داشت پس او بر مسند ارشاد نشست و به هدایت خلق مشغول گشت و عالمی را هدایت کرد، آب وضوی او را که طیوری آشامیدند آثار تواجد و مستی به حال آنها محسوس می شد، شخصی از درویش سلسله او پرسید مرشد شما را که نوشه گویند از چه باعث؟ گفت خبر ندارم، در معامله به آن حضرت دریافته خواهم گفت، شب پیر خود را دید که در همان شب سه صد و شصت و یکبار در عالم علوی کدخدا کردند همین حکایت^۳ سایل را بیان ساخت و در سلسله او گروهی را که به سماع سرود حالت رو می دهد معکوس می آویزند او همچنان حالت وجد بنماید، از خلفایش حضرت شاه رحمان چهارپه گیر^۴ بسیار بزرگ بود، در حق او خطاب پاك رحمان فرمودی و دویم شاه نهال بود که چهار نفس در تمام شب می گذاشت و بر گذاشت، هر نفس لفظ الله گفتی که آن صدای به دوازده گروه می رسید و یکی حاجی عبدالرحمان از سلسله او به دهلی بود و در درس مثنوی مولوی معنوی^۵ اشتغال داشتی، بست و چهارم جمادی الثانی وفات یافته، وفات حضرت حاجی نوشه به ششم ربیع الاوّل سال وفاتش معلوم نشد.

۱. ب. ج: لفظ 'گلّالی' ۲. ب: در خلوت 'سالکان کاسب' ۳. ج: 'حکایت' ندارد

۴. ب: چهارپه 'گر' ۵. ج: 'معنوی' ندارد

موج احوال آن ممدوح مدایح اهل مقام، آن مطبوع طبایع خاص و عام، آن صدرنشین ارباب کمال، **الولد سر لایبه حضرت بخت جمال** خلف و خلیفه حضرت حاجی نوشه است، محمد اعظم لاهوری گذارش نمود نهایت صاحب کرامت و بسا عالی شان بود، در تصوّف پایه عالی داشت، تصرفات و کمالات آنجناب را ازینجا قیاس باید کرد که در میان حافظ محمد قایم مرید شاه پیر محمد خلیفه حضرت حاجی نوشه و آنحضرت ناچاقی بود، وقتی در لاهور تشریف آورد، حافظ محمد قایم هم به لاهور رسید همدگر به یک مقامی اقامت نمودند، عبرت خان خواجه سرا دعوت این هر دو بزرگان به خانه خود نمود، بعد آراستگی محفل که به سرود شروع شد هیچ حضار را تواجد و اذواق رو ننمود^۱، عبرت خان معروض داشت به سبب کم سعادت من تواجد به حال درویشان نمی آید، حضرت بخت جمال فرمود بعد تناول طعام رخصت سماع به حضاران خواهم داد، طعام حاضر کردند بعد تناول آنحضرت توجّهی نمود^۲ که سایر حضاران به تواجد در آمدند، حافظ محمد قایم به خاطر آورد که فیض تواجد برای بنده آنحضرت به عمل آورده بود به سبب آن که مزاج مبارکش منغّض است بعد فراغت مجلس به مکان رسیده به خدمتش معروض داشت که معرفت شاه پیر محمد نعمتی از خاندان معلّی شان آنحضرت به فقیر رسیده است اگر لایق آن نباشم واپس بگیرند^۳، از غایت تواضع و فروتنی او آنحضرت بسا نوازش فرمود و آنچه خدشه از طرف او داشت بر طرف ساخته.

موج احوال آن محیط کمالات خاندان نوشه‌ی، آن غیر از یادهمه تهی، آن علم تصوّف را نسخه مجلّد، عاشق بی نظیر **حضرت شاه پیر محمد**، اعظم خلیفه حضرت حاجی نوشه است، بسا صاحب کمال و عالی احوال و تصرف^۴ و خوارق عادات ظاهر و باهر^۵ داشت، حضرت پیر شیر فرماید^۶ نعمتی که حضرت حاجی نوشه از حضرت ابن منکو مرشد خود یافته به او ایثار فرموده با وجودیکه حضرت حاجی نوشه^۷ را پسران بودند مثل حضرت بخت جمال و شاه نتهی لیکن خلافت واقعی بدو رسیده لهذا

۱. د: اذواق 'او می نمود' ج: ۲ 'نمود' ندارد ۳. د: واپس 'نگیرند'

۴. ج: تصرفات و خوارق ۵. د: ظاهر و 'باطن' ۶. ج: پیر 'محمد' فرمایند

۷. الف: 'از حضرت ابن منکو مرشد خود یافته باو ایثار فرموده باوجودیکه حضرت حاجی نوشه' ندارد

الی الآن^۱ سلسله حضرت نوشه از دو متابعان او تا امروز جاریست و اکثر شاهبازان فضای لاهوت در پیروان او خواسته اند چنانچه اکثری از آنها را ذکر کرده می شود. آنحضرت چندان ریاضات^۲ شاقّه نموده که سایر استخوان جسد شریفش آب گشته به راه بول و براز بدر رفت، آخر وقت تا یکسال مرض اسهال او را لاحق مانده تا شش ماه خادمان مقدور خدمت و رفاقت داشتند سپس همه از خدمت پهلوتھی کردند، از قدرت الهی دو سگ پیدا شده مدام شب و روز به چوکی او می ماندند، بعد اجابت بارگاهش را از زبان خود لیسیده پاک می کردند، چون وقت وفات نزدیک رسید خادمان را طلبیده فرمود چون مرا در قبر خواهند کرد بزرگی از بالای کوه کجارت کجا رفت گویان پائین خواهد آمد، چون کندیدن در شرع جایز نیست به ضرورت گردا گرد مزار حجاب کرده آن بزرگ را مختار خواهند ساخت، چون آن بزرگ همان الفاظ گویان رسید وصیتش را بجا آوردند، او قبر را کندیده راز و نیازی که خواست بجا آورده باز به دستور قبر را ترتیب داده لفظ یافتم یافتم گویان بالای کوه شد، مزار شاه پیر محمد در نوشهره از لاهور چند منزل پیشتر واقع است، وفات شاه پیر محمد بست و پنجم ربیع الاول شد.

موج احوال آن ذخیره کمالات عرفان، آن مجموعه معاملات کاشفان، آن از عرش تا به فرش آگاه، بی عدیل روزگار **حضرت شاه رحمت الله** مرید و خلیفه شاه پیر محمد است، از عاشقان سرشار و مشتاقان شب بیدار، به غایت احوال صحیح عشق وافر و مجاهده کامل و کشف غالب داشت و تاثیر نظر کیمیا اثر او زاید از حوصله تحریر است که به هر کس و ناکس نگاه مبارک که از راه توجه افتاد تیری بود که در گذشت. از حضرت پیر شیر روایت است که وطن شریفش قصبه سادهوره متصل گجرات است، بارها به دهلی هم آمده تشریف می داشت، رئیسان روی نیاز مندیها به او می داشتند و مریدان او به کثرت بوده اند و اکثر اهل الله و صاحب مجاهده و مشاهده گردیدند، عمر دراز یافته و خرق عادات بسیار از و ظاهر می گشتند الحق نگارنده زخار وجود فایض الجود حضرت پیر شیر را که مجموعه کمالات متقدمین و تفاخر حالات متاخرین است و بی واسطه مرید اوست از جمله خرق عادات آنحضرت می شمرد.

۲. الف: 'ریاضت' شاقّه

۱. الف: لهذا 'الآن'

موج احوال آن ناظر جمال با کمال الوهیت، آن کاشف اسرار ربوبیت، آن از برگزیدگان درگاه معلی، عاشق صادق **حضرت محمد تقی شاه ملا** از سادات عالی درجات دهلی مرید و خلیفه حضرت شاه رحمت الله است، سفینه بحر وحدت و آیینه بر کثرت به غایت شان بزرگ و احوال قوی و حالات عالی و ترک کامل داشت، ابتدا حال در منصبداران نوکر بود، برادرش عبدالحکیم از پیش حضرت شاه رحمت الله در گذشت، نظر اکثر اثر بر وی افتاد، خاطرش را از تمنای^۱ دو عالم سیر گردانید، ولوله عشق و جاذبه محبت الهی به کمال زور ظاهر حالش گردید بعد دریافت این مقدمه شاه محمد تقی^۲ به خدمت شاه رحمت الله رفت و آغاز نمود که برادرم را دیوانه کردن مناسب نبود، بعد ساعتی آنحضرت کلمه شهادت خواند، عبدالحکیم از سر نو قدم آنحضرت را گرفت پس توجه به محمد تقی نموده فرمود که این کلمه است نه جادو، اگر کسی شیفته کلمه شود او را باز داشتن چه؟ محمد تقی خواست که عذری دیگر در میان آرد که شاه رحمت الله فرمود که از دل گواهی می رسد که عبدالحکیم فقیر^۳ و توهم فقیر عرض کرد که بالفعل آرزوی دنیا بسیار دارم بعد از آن آنچه خدا خواهد، پس از چند سال که آنحضرت محمد تقی را در سفر دکن سه لک روپیه را اشرفی بهم رسانیده داد که به حق داران به قدر حصه رسانند و به خدمت شاه رحمت الله ارادت آورده مرید گشت مخاطب به شاه ملا گردید، چندان مجاهدات نمود که در نوشتن نیاید^۴ آخر جذب برو غالب آمد، غیر از يك لنگ چه در سرما و گرما و بشنگال از پوشش دیگر محتاج نبود و از خوردن و آشامیدن بر کم و بیش انحصار نداشت هر قدر که پیشش می گذاشتند^۵ می خورد و به هنگام جذب کامل روزی به خاطرش گذشت که در خانه بیرون برآیم و **تحميل**^۶ ظاهر سازم که سوای ما کسی دیگر نیست^۷ معاً شاه رحمت الله حاضر شده فرمود مقام نصیراً محموداً است خواجه منصور حالاً در همان مقام بر سر دار شد و انتهای اسرار چیزی دیگر است و در آن مقام نخواهی^۸ رسید تا که دختر خود را که دو ساله عمر دارد به شوهر ندهی از فسادات که جاهلان را خلاف شرع حیا و

۱. ج: 'خاطر از تمنای'؛ د: 'از غنای' دو عالم ۲. ج: مقدمه محمد تقی ۳. ج: 'قصد' و توهم
 ۴. د: نوشتن 'نیامد' ۵. الف: می 'گذاشت' ۶. ج: 'بخل' ظاهر
 ۷. ج: دیگر 'هست' ۸. الف: 'میخواهی' رسید

شرم به کتخدای دختران لاحق حال می گردد، دختر را که از نکاح باز داشته بود همان روز به برادر زاده خود سپرد، کمالات و خوارق عادات او اگر جمله نویسد دفتری گردد، امیران دهلی بلکه سلطان وقت روی نیاز به او داشتند، تصرفات و خوارق عادات^۱ او زیاده از حوصله تحریر است نگارنده زخار را^۲ از حضرت پیر شیر خلف و خلیفه او اجازت داودی^۳ رسیده بود درد خود ساخت، بعد چند روز آنحضرت را به خواب دیدم پرسیدم که اسم شریف چه باشد؟ فرمود که ما همانیم که تو می خوانی، این مقدمه به حضرت پیر شیر ظاهر ساختم او هیولای صورت را تفحص نمود آنچه دیده بودم ظاهر کردم، فرمود حضرت مرشدی قبله گاهی است و شصت سال پیشتر فرموده بود که به روز چهارشنبه ازین جهان نقل خواهم کرد پس به تاریخ یازدهم رجب روز چهارشنبه در آخر مایه اثنی عشر وفات یافته در مغل پوره دهلی متصل چبوتره کوب^۴ مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن شعله آتش عشق الهی، آن واقف اسرار نامتناهی، آن در تصرف خرق جمال و جلال برهنه شمشیر، اشرف الدهر حضرت پیر علی^۵ شیر خلف و خلیفه شاه محمد تقی شاه ملاً است، وی درج محبت و داد و شرع عشق و اتحاد بود، سی سال نخسپید^۶ از نعره های سوزناک و ذکر جهر گذرانیدی، اکثر طیوران را^۷ بر ذکرش تعشق بود که بی دریافت عالم وقت جهر موافقت نمودی چنانچه نگارنده زخاریک کلال چشم جنگلی به چشم خود معاینه نموده که مدام هر وقت نعره شریفش موافق^۸ می نمود، آنچه از خیر و شر برزباننش گذشتی فی الحال به ظهور می رسید، روزی فرمود تولد فقیر^۹ در عین حالت مستی که به پدرم لاحق بود واقع گشت، این آثار مستی های من از آن تاثیر است و تربیت های هنر^{۱۰} از ایشان یافتیم وجودش مجسم ریاضت باید شمرد، اول جذبه نهایت به حالش غالب بود آخر به سلوک انجامید، از وقت تحریر اوراق چهارده سال در اول ملاقات به راقم حروف پیشتر فرموده بود ترا شیخ یونس شدنی است به جهت غلبه جذب

د. ۱: 'او اگر جمله نویسد. تا. 'خوارق و عادات' ندارد ۲. الف: 'را' ندارد

د. ۳: اجازت 'وردوی' رسیده ۴. ج: 'کولک' مدفون ۵. د: پیر علی، 'معروف پیر'

ج. ۶: 'نخسپیده' ۷. ج: 'را' ندارد ۸. ج: 'موافقت' مینمود

د. ۹: تولد 'هر' در عین ۱۰. ج: 'نیز' از ایشان

آنحضرت تصریح آن را جرأت نیافتم، چون در یکهزار و دو صد و یک هجری به هفتم جمادی الثانی از فرخ آباد تشریف به لکهنؤ آورد به خلاف معمول اقامت به دایره قدوة العارفین که خانه بنده بود نمود، هر چند احبّا درین امر مبالغه نمودند که به دستور قدیم به خانه مقیم شود مقبول نداشت، محرّر سطور شی خوش یافته التماس کرد که شیخ یونس که باشد که مرا مناسبت به او ایما می شود؟ پس فراوان حکایت دولتمندی بود مشروحاً ایما کرد به غلبه کشف^۱ قوی داشت، در جمادی الثانی سنه یکهزار و دو صد و دو به تاریخ پنجم روز جمعه وقت نماز عشا بسیاری خون جگر او از دهن بر آمد به طریق استفراغ و جان به مشاهده جانان تسلیم نمود و در دایره قدوة العارفین مدفون شد، میان محمد امین نام یک پسر عقب گذاشته.

موج احوال آن بعد از مجاهده جام مشاهده چشیده، آن به عالم استغراق کلمات حق شنیده، آن سرمایه ارباب خدا شناسی **حضرت شاه پیر محمد انباسی**^۲ مرید حضرت حاجی نوشه بود. در خلاصه التواریخ نویسد عالم با کمال و صاحب حال بود، روزی از مرشد خود پرسید که مجاهده و مشاهده چیست؟ مرشد آزرده شد و فرمود از حضور من دور شو، او رو به صحرا نهاد، هفت سال سر و پا پرهنه مانده سیرها نموده باز به خدمت مرشد آمد، فرمود چارپای ازینجا برداشته فلان جا بنه چنان کرد معاً حالتی او را روداد و استغراق بروی غالب آمد، چون افاقه نمود مرشد گفت مجاهده آن بود که هفت سال سر و پا پرهنه به صحرا گردیدی و مشاهده این است که این وقت دیدی، شیخ عزیزالله انصاری سنبهلی در رساله تصنیف خود که موسوم به مبدا و معاد است آورده که برادر علائی من است، در خدمت آنحضرت رفت از روی کشف دریافته فرمود تو برادر عزیزالله هستی؟ او گفت مادر عزیزالله از قوم پدر اوست و مادر من به بهای قلیل خرید آمده من کی برادر او توانم شد، شیخ را این راستی او خوش آمد به خوشی آمده خرقة خود بردوش او نهاد، خواست که نعمت فقیر نیز عطا سازد، فرمود مادر تو زننده است؟ گفت آری و کفیل معاش او نیز منم، شیخ خرقة خود را باز ستید و قمیض قیمتی آورده بدو عنایت کرد و گفت لایق تو این لباس است حق تعالی در همین لباس ترا فضل خواهد کرد.

۱. د: 'کشف' موی، قوی ۲. د: محمد 'رهتاسی'

موج احوال آن اهل کمال کمال اهلیت^۱، آن صاحب حال حال کیفیت، آن به جریده بذل و ایثار به جوادی درج، لایق ستایش حضرت **سید شاه محمد** مشهور به پیر خرچ، از عاشقان حق و واصلان مطلق^۲، به غایت عالی مرتبت و نهایت والا منزلت، حضرت پیر شیر فرمود، شاه ملاً که از فیض یابان^۳ حضرت آنجناب بود فرمود که او^۴ در خانواده قادریه مرید سید^۵ شاه عبدالرزاق است، بسا عالیشان درین حال مرتبه به غایت بلند و احوال نهایت ارجمند صحیح داشت، کاملان وقت صحبت شریفش را اکسیر می دانستند و لقب او پیر خرچ از سبب^۶ وفور عنایت و بخشش به عالم که آن چه هر روز بدو می رسید از تقد و جنس همان وقت او را صرف می کرد و لازم بود که بر وقت می رسید همون وقت خرچ می شد^۷ ازین سبب پیر خرچ^۸ او را می گفتند و خودش گاه گاهی در صدای نعره فرمودی که پیر خرچ است^۹ و رازق مطلق است، هندویی بود که با درویشان اعتقاد داشتی، روزی به خدمتش ظاهر کرد که اگر امروز از جناب حضرت قطب الاسلام بختیار اوشی سند بر خرچی شما معلوم می کنم قبول دارم والا نه خیر، خدا داند که شب به او چه نمودند و چه گفتند که صبحی بر دست مبارکش توبه کرده اسلام آورده مرید شد، وفاتش در مایه اثنی عشر در دهلی و در سبزی مندی مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن فقره مطبوع^{۱۰} انشاء قادریه، آن مصرعه موزون نظم شطاریه، آن مرد میدان وقت جان سپاری، اعظم مشایخ **شیخ بهاول الدین قادری بن عطاء الله انصاری** از اولیا گرامی قدر هادی و مرشد و پیر^{۱۱} طالبان بود، در تصوف شانی عظیم و رتبه مستقیم داشت. در اخبار الاخبار می نویسد که در خانواده قادریه مرید است و به چند واسطه به حضرت شاه عبدالرزاق خلف و خلیفه

۱. الف: 'کمال' ندارد	۲. ج: د: واصلان 'به' مطلق	۳. الف: فیض 'پایان'
۴. ج: فرمود که 'امروز'	۵. الف: 'سید' ندارد	۶. ج: د: 'سنت'
۷. د: پیر 'خرچ'	۸. د: پیر 'خرچ'	۹. د: بر 'خرچ' اهلیت
۱۰. الف: 'مطبوعه'	۱۱. ج: مرشد و 'رهبر'	

غوث الاعظم می رسد و نعمت چشتیه و شطّاریه هم یافته لیکن مشرب شطّاریه بر وی غالب بود، وطن اصلی او قصبه جند است از سرکار حصار، به خواهش یکی از ملوک مندو را^۱ رونق بخشید، او را رساله است در مشرب شطّاریه که نکات طرز ریاضات مقامات آن سلسله به عنوانی بیان نموده که ما فوق آن متصوّر نباشد، همانجا بیعت خود به خانواده قادریه نوشته و از دیگر سلاسل نیز فیض و نعمت اورا حاصل شده و در حال استشمام روایح طیبه سرود حالتی رو می داد که قریب قبض روح گشتی، در حالت نقاهت مغنی را پیش آورد، به مجرد استماع سرود جان به جانان^۲ سپرد، در سال نه صد و بست و یک بود 'گلشن شکر' تاریخ اوست، رحمة الله علیه.

موج احوال آن جلیل الشّان فی الورع و فضایل، آن دلیل برهان را دلایل، آن شیخ وقت درویش مبین^۳، کامل زمانه سیّد ابراهیم بن معین بن عبدالقادر الجشتی القادری الایرجی مرید شیخ بهاؤالدین^۴ شطّاریست و از ارواح منوره حضرت سلطان المشایخ نظام الدّین احمد بداؤنی فیضها یافته، شیخ^۵ بهاؤالدین مرشدش که رساله شطّاریه جمع نموده برای او فراهم آورده. در تذکرة الاصفیا نویسد به غایت بزرگ و متبرک بود، دانشمند کامل و بر سایر علوم ثقلی و عقلی و رسمی و حقیقی عبور داشت، کتب بسیار از هر علم مطالعه کرده تصحیح فرموده مشکلات آنرا بدان مرتبه حل ساخته، هر کرا ادنی مناسبتی باشد نظر در کتب او کافی است احتیاج استاد نیست، در زمان به دهلی مانندش نبود، چندین کتب و اکثر به خط او در کتب خانه بر آمدند، هر که معاصر او بود بر تصانیفش خطا نمی گرفت و وی در مجلس سرود و سماع حاضر نشدی، شیخ رکن الدّین بن عبدالقدّوس می گفت روزی به خدمتش عرض کردم امروز عرس خواجه قطب الدّین است صاحب هم حاضر شوند^۶، فرمودند^۷ شما بروید و به روحانیت ایشان رجوع کنید

۳. ج: د: درویش 'متین'

۲. د: جان 'جانان'

۱. د: مسند 'دراز'

۶. ج: حاضر 'شوید'

۵. ج: 'و' شیخ

۴. ج: 'قادری' شطّاریه

۷. ج: د: 'فرمود' شما

تا چه می فرمایند رفتم و چنان کردم، مجلس گرم بود از سرود قوالان صوفیان در جوش و خروش بودند، خواجه قطب الاسلام فرمود این بدبختان دماغ ما را مشوّش ساختند پس من به خدمت وی آمدم، خنده کرد و فرمود اکنون ما را معذور^۱ دارید یا نه، گفتم حق به جانب شماست، قدوم او در دهلی در آخر سلطنت سکندر لودی در سینه نه صد و بست بود، جدّ کلان این فقیر نگارنده تذکرة الاصفیا که شیخ پیاره نام داشت به خدمت وی رسیده است و تلقین ذکر و خلافت قادریه ازو یافته چنانچه این مقدمه در ذکر شیخ پیاره در لجّه چشتیان ثبت شده.

موج احوال آن صاحب کرامات و حالات، آن محفوظ از آفات، آن مستغرق و هوشیار در وقت جان سپاری، اکمل العصر حضرت شاه مجیب الله ساکن پهلواری، قصبه ایست از پتنه چهار گروه سمت مغرب، بیعت به سلسله قادریه داشت، میرجان علی فرزند سیّد عبدالواحد بلغرامی برگزارد که من به خدمت آنحضرت رسیده ام، از غایت ریاضات وجودش توده نور بود و از نهایت صفایی قلب آئینه جهان نما در بغلی^۲ داشت، اظهار مجاهداتش^۳ زاید از امکان تحریر و بیان کمالاتش بری از احاطه تقریر، نقلی از خرق عاداتش برای رفع محرومی این اوراق به حکم آنکه جایی که کس است حرفی بس است نوشته می شود. وقت جان سپاری او حافظی را طلبیده به خواندن سوره یسین اجازت نمودند، چون حافظ بر بالینش رسید فرمود سوره قیامة برخوان، او به خواندن آغاز کرد، آنحضرت را وجد رو داد، برخاسته نشست، در عین حالت تواجد جان به جانان سپرد، چون برای غسل پائین آوردند پای مبارکش بر وضع نشست سخت گشته بودند، ناگزیر غسل داده به کفن کردند و نماز خوانده به مرقد در گذاشتند^۴ یکی از فرزنداناش گفت، یا هادی این مقام ریاضت نیست بلکه استراحت است، پای مبارک شما کشیده آید دراز فرمایند^۵ بر جور این التماس هر دو پای خود دراز^۶ کرد، در آخر عشره یک هزار دو صد هجری زمین قصبه پهلواری را نعل مبارکش منور ساخت، رحمة الله علیه.

۳. ج: 'مجاهدش' زاید

۲. ج: د: 'بغل' داشت

۱. ج: د: 'مقدور' دارید

۶. ج: د: 'خود را' کرد

۵. ج: د: 'فرمائید'

۴. ج: د: 'در گذاشته' یکی

موج احوال آن سلطان وادی زاهدی و صابری **سید ولی الله قادری**، در مخزن اعراس^۱ نویسد بن حبیب الله قادری که به شانزده واسطه به شیخ عبدالقادر گیلانی سلسله او منتهی می شود، بسا صاحب کمال بود، روز پنجشنبه وقت مغرب در سال یک هزار و یک صد و پنجاه وفات یافت.

موج احوال آن معدن حقایق معنوی **حاجی امان الله سندیلوی**، مشرب قادریه داشت، عزم مجاهده او انتهای ندارد، وقتی عازم مکه شد و احرام به این عزم بست که در مکه رسیده آب از چاه زمزم بخورد و درین میان میل به آب نکند، حق سبحانه تعالی توفیق او را به انصرام رسانید، چون از مکه معاودت نمود در سندیلو آمد.

موج احوال آن به اجابت دعا مشابه لیلۃ القدر، آن کاشف الدجی به منزله لیلۃ البدر، آن عیسی وقت به احیای قلوب، آن موسی عهد به تکلم مرغوب، آن خلاصه دودمان صاحب انما^۲ اشرف الامم **سید عبدالصمد خدانما** متوطن احمدآباد گجرات است، نسبت بیعت و خلافت از شاه هدایت الله قادری دارد که بدین وسایط به حضرت غوث الثقلین می پیوندد، شاه هدایت الله از شاه حسین، وی از شاه امان الله قادری، وی از شاه ابراهیم بکری، وی از شاه ابراهیم ملتانی، وی از سید بخش میر عبدالله بهکری^۳، وی از شاه جلال، وی از سید محمد، وی از شیخ بهاؤالدین، وی از شیخ ابوالعباس، وی از سید حسن قادری^۴، وی از موسی، وی از سید علی قادری، وی از سید احمد برادر^۵ سید محمد قادری، وی از سید محمد ابن صالح قادری، وی از میر سید عبدالرزاق، وی از محبوب سبحانی شیخ عبدالقادر گیلانی الی آخره، از اولاد مخدوم جهانیان امام صوفیه اهل صفا و سلطان اصحاب زهد و ورع به غایت صاحب^۶ احترام، به مشاهده نهایت استغراق مدام بود، به تربیت طالبان دست قوی داشت که مانند سید عبدالرزاق

۱. ج: 'اراس'؛ د: 'آرایش'

۲. د: 'صاحب'؛ ایما' ۳. ج: 'عبد الله بکری'

۴. د: 'وی از' تا .... سید حسن قادری، ندارد ۵. د: 'او'؛ سید ۶. الف: 'صاحب'، ندارد

بانسوی و شاه تاج و غیره بست^۱ و دو خلیفهٔ شاهباز صحرای حقیقت و همای اوج طریقت او را بوده اند و لباس مشایخانه^۲ جامه و دستار و پاجامه پوشیدی، بر طبق اظهار سید شاه عبد الرزاق مولوی محمد شاه مولوی گذارش نمود که نظر کیمیا اثر آن جنید روزگار و فرید عصر بر هرمس وجود افتادی فی الحال زر خالص گردانیدی و کمالاتش را^۳ غایت نیست، اهلیهٔ شاه عبد الرزاق روزی از شوی خود گفت که ارادهٔ بیعت به خدمت پیر شما دارم، چون نسا را به عرصهٔ بعید گجرات رسیدن دشوار است مگر آنحضرت گاهی به سیر این نواح قدم ارزانی دارد، سید عبد الرزاق فرمود آنحضرت اکثر از راه شفقت برای دیدن و استمالت فقیر رونق افزای بانسه می شود این بار ترا خبر کرده خواهد شد، روزی سید عبدالصمد خدانما تشریف آورد، سید شاه عبد الرزاق به اهلیهٔ خود پیغام فرستاد که حضرت خدانما تشریف آورده بالای بام شده جمال مبارک را مشاهده کن، او چنان کرده پیغام تمنای بیعت فرستاد، او را مرید کرده به هر طریقی که از گجرات آمده بود رفت.

موج احوال^۴ آن فرزند صوری و معنوی حضرت ساقی کوثر، آن محرم پردهٔ اسرار قضا و قدر، آن ممتاز روزگار و یگانهٔ آفاق، قطب الواصلین **سید شاه عبد الرزاق** از محققان روزگار و عارفان اسرار، او را درین حال شانی عظیم و قدم مستقیم، همّت بلند و اخلاق دلپسند بوده است، حق سبحانه تعالی در عشق و انکسار و بذل^۵ و ایثار ممتاز روزگار گردانیده بود، در تربیت طالبان دست قوی و نفسی قانع داشت و به اندک توجه ساکنان عالم سفلی را به مقام علوی می رسانید چنانچه اکثر شاهبازان بلند پرواز از حسن تربیت آن رموزدان معرفت الهی صید حقایق آگاهی گردیده به مرتبهٔ تکمیل و ارشاد رسید^۶ چنانچه احوال بعضی از ایشان که به این^۷ نیازمند معلوم گردیده انشا الله تعالی به مقام خود گذارش خواهد یافت و کرامات او انتهای نداد، بعضی خوارق که از و سر زده از اولیای سلف به ظهور نیامده، اگر

۱. ج. د: بست و دو ندارد ۲. د: شیخانه جامه ۳. ج. د: کمالاتش از غایت

۴. ج. احوال ذکر ۵. ج. د: به بذل ۶. ج. د: رسیدند چنانچه

۷. ج. د: با این

مظهر مظهر العجایب والغرایب گفته شود می سزد و صفحه بیاضی که سوادش يك قلم ترجمه کتاب الله باشد ^۱ صفایش ^۲ از صدوق زبان ملایکه باید جست و ترجمان لوح محفوظی که مقام استعدادش ^۳ از کر و بیان در گذشته به تیز زبانی بیان صفاتش کتاب هفتاد و دو ملت توان نبشت، وی مظهر اعجاز مصطفی و مظهر کمالات مرتضی بودند ^۴. قدوة الواصلین حضرت شاه عبدالرحمان چشتی در مرآة الاسرار در بیان احوال و خوارق عادات شیخ احمد عبدالحق ردولوی می نویسد که چون حضرت مخدومی قبله گاهی شیخ احمد عبدالحق به سیر جنگل برآمده بود گذر در موضع نهریله که آن وقت کان کفر بود افتاد، آنجا بانگ نماز گفت، کفار از روی تعصب خواستند که در پی ایذا شوند اما از غلبه حال آنحضرت میسر نیامده، در آن ایام زمیندار نهریله مرده بود دیدی رانی نام زنی حکومت می کرد، آن زن عاقله بود، ازین مقدمه واقف شده به عجز و نیازمندی تمام به خدمت آنحضرت رفته التماس کرد که ایشان ^۵ آنجا بانگ نماز فرمودند ^۶ مرا و فرزندان مرا چه حکم می شود، فرمودند که ترا و فرزندان ترا موضع کوره و تلوره دادیم در آنجا باشند گاهی اسیر نشوند پس از چند روز سلطان ابراهیم شرقی سید اژدرخان بدخشی را در موضع بهریله آباد ساخت و رواج اسلام داد و دیدی رانی در موضع مذکور آباد گشت و فرزندان او تا امروز اسیر نشده اند و شیخ فرحت الله فرزند فرزند ^۷ آنحضرت گوید که سید شاه عبدالرزاق از فرزندان همین سید اژدرخان بدخشی بوده است، بعد وفات ^۸ سید بدخشی فرزندان او را دیدی رانی را نوکر داشتند، ایشان فرصت ^۹ یافته از زن و مرد همه را به قتل رسانیدند مگر سه کس محفوظ ماندند یکی که در اولاد او در موضع دهوهره متصل بسوه موجود و دومی که فرزندان او در موضع سرینا قریب زیدپور استقامت دارند و سیومی جد سید عبد الرحیم پدر شاه عبدالرزاق که نواسه حضرت قاضی عبدالکریم قدوائی سرسنده که در آن وقت

۱. الف: 'سوادش يك قلم ترجمه کتاب الله باشد' ندارد؛ د: 'سوادش يك قلم ترجمه کتاب الله

مناقب صفایش باشد' ۲. د: 'مناقب' صفایش ۳. ج: د: 'استعداد' که

۴. ج: د: 'بوده' ۵. د: 'که ایشان' ندارد ۶. ج: 'فرمود'

۷. د: 'فرزند' را 'آنحضرت' ۸. ج: د: 'فوت' سید ۹. ج: د: 'وقت' یافته

جیبال^۱ به خدمت آنحضرت در سرسنده بود، پس بعد این واقعه آنحضرت از کمال شفقت موضع رسولپور برای مصرف او معین ساخته در سرسنده اقامت کنانیده و در موضع بانسه به دختر عبدالملك قدوائی کدخدا گردانید، بعد چندی سید عبدالرحیم در زمانهٔ خود بر ورثه که جدش در موضع بانسه یافته بود رفته مقیم و متصرف گشت و خود نیز همانجا کدخدا گشت، چون سید شاه عبدالرزاق به شکم مادر خود علوق رحم فرمود در آن وقت درویشی در بانسه اقامت داشت پیوسته به پدرش سید عبدالرحیم خبر می داد که آفتاب در خانهٔ تو خواهد افتاد، او ازین حرف هراس می خورد، چون آنحضرت متولد شد همان درویش تهنیت و بشارت مسعودی کودک به غایت بشاشت و فرح و نشاط به^۲ سید عبدالرحیم فرمود ما که خبر نزول آفتاب به خانهٔ تو می دادم اشاره اش تولد این طفلی^۳ بود پس سید عبدالرحیم به کمال ناز و نعمت پرورش او نمود، در سنه هفت سالگی آنحضرت به موضع محمودآباد بر سر راه نشسته تماشا می کرد که سواران حاکم دریا آباد رسیدند و آن^۴ حضرت را گرفتار کرده بردند و جولان بپا انداخته به زندان محبوس ساختند، بعد دو روز آنحضرت را جناب ولایت مآب حضرت علی مرتضی در عین بیداری به نظر آمد، از سنان نیزه اشاره کشایش به بند جولان نمود، فی الحال جولان از پا^۵ افتادند، فرمود هر جا که خواسته باشی برو پس آنحضرت از قلعه دریا آباد بی آنکه کسی مزاحم او گردد بر آمد، ملا نظام الدین مرید و خلیفه آنحضرت در رساله که از الفاظ متبرکه او جمع نموده می نویسد که نسب شریفش به سید عالم صلوة الله علیه می رسد، در طفولیت از اکتساب صوری دانش آشنایی نگرفت الا آن که در آن ایام قرآن شریف^۶ خوانده بود و نسبت ارادت شریفش را حضرت ملا در طریقه قادریه به جناب احد مطلق قدوة عشاق واصلان به حق مستغرق سیاح بحر حقیقت و سیار راه طریقت قطب وقت میر سید عبدالصمد خدانما که مزار شریفش در احمدآباد گجرات است و بالا ذکر آمده نوشته و آنحضرت را از روح

۱. الف: 'قتال' به خدمت

۲. ج: 'به' ندارد

۳. ج: 'طفل' بود

۴. ج: 'آن' ندارد

۵. ج: د: 'در' افتادند

۶. د: ج: 'را' خوانده بود

حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین چشتی نیز نسبت^۱ کامل و فیض شامل بود ازین جهت اگرویسی دانند می سزد و هم او گوید آنحضرت را در ایام طفولیت پدر عالی قدر او یک خادم همراه کرده^۲ برای تحصیل علم روانه ردولی کرد، در اثنای راه ماندگی رو داد، جایی نشست، خادم گفت درین نواح به کدام دیه اقربای من می باشند^۳ ملاقات از آنها کرده بیایم، آنحضرت اجازت داد، ساعتی بر نیامد که شاه عنایت الله نام درویش بدورسید و گفت تو کیستی و کجا می روی؟ گفت غریبم، به ردولی می روم، گفت با ما بیا و آنحضرت به رفاقتش پرداخت، در اثنای راه پرسید که این چه کتاب است؟ گفت یوسف زلیخا تصنیف ملا عبد الرحمن جامی، آن درویش گفت، ترا چه کار است که^۴ یوسف چه حال داشت و زلیخا^۵ را چه حال پیش آمد، پس زیر درختی نشست، شاه عنایت الله بعد نماز مغرب و عشا مشغول به حق شد و از نظر آمدن باز ماند صرف نوری مشرق می گشت، سید را خوف پیدا شد و دور^۶ نشست، بعد دیری آن نور موقوف شده به حالت اصلی نمایان شد، باز نزدیک او رفت، فرمود آب بیار، حوضی نزدیک بود آب آورد، چیزی از پیش خود برآورد در آن آب حل نموده خود خورد و هم به سید داد، به مجرد خوردن دل سید از جمیع واردات سرد گشت، گفت می خواهم که مدام همراه شما باشم، گفت تو خرد سالی، مادر و پدرت از فراق تو جان خواهند داد، پس مردم آن نواحی طعام آوردند، خود خورد و هم به سید را خوراند، از جهت سرما پوشش خود را به سید داد او را سید بر خود کشیده به خواب رفت، قدری شب باقی مانده بیدار شد، نه آن درویش را یافت و نه آن پوشش، پس آنحضرت رفتن ردولی را موقوف ساخته عزم خانه خود کرد به سبب آنکه ضیق^۷ معاش به درجه داشت به عزم نوکری از خانه برآمد، شیخ فرحت الله فرزند فرزند آنحضرت گوید^۸ بعد سیاحت بسیار اکثر خرق عادات بی اختیار در ستر واقع شدن گرفت معاودت نموده در قریه بانسه

۱. ج: نسبت 'او' کامل ۲. ج: همراه 'گرفته' ۳. ج: 'می باشد'

۴. د: 'یوسف و زلیخا تصنیف ملا عبد الرحمن جامی آن درویش گفت ترا چه کار است که' ندارد

۵. د: 'یوسف' و زلیخا را ۶. ج: 'در' نشست ۷. ج: 'خلق' معاش

۸. ج: آنحضرت گوید 'آنحضرت'

سکونت گزید اما حال خود از نظر خلاق مستور می داشت، اکثر زیر شجر بر لب جوی کلیانی مشغول می ماند، روزی همانجا شبانی دید که اعضای جسم مبارکش از هم جدا افتاده اند و دانست که ایشان را گرگان دریده اند، ازینجهت فغان و ناله بر آورد و آنحضرت را از آن حالت افاقه حاصل آمد، شبان از مشاهدهٔ این حال به پایش افتاد، فرمود اگر^۱ این راز^۲ بر کسی ظاهر کنی بد بود و اگر امانت کنی به تورعایتی بکنم، گفت قبول دارم، فرمود در آوندی که غلّه خود را جمع می داری از امروز از نقد و جنس هر چه ترا احتیاج باشد گرفته باش، حق تعالی عنایت خواهد کرد و این راز ما را افشا نکنی پس شبان به خانهٔ خود آمد^۳ و تمنّای خود را از آن آوند امتحان کرد، راست آمد، تا یک سال برای رفع احتیاج خود هر چه از نقد و جنس می خواست از آن آوند بر می آمد، روزی شراب خورده جمله کیفیت احوال آنحضرت که به زیر شجر کنار جوی کلیانی دیده بود از سرافتخار^۴ به کشایش^۵ تجسس آن حال^۶ خود در تمام قریه شایع کرد، از آن شهرت تصرّفات و کمالات او در تمام عالم ظاهر و باهر گردید، خلاق از جوانب و اطراف گروه گروه به خدمتش رسیدند و به شوق^۷ قدم بوسی^۸ او مفتخر گشتند، شهرت کمال یافت پس از تصرّفات صوری و معنوی شهر به شهر و ملک به ملک در تمام هندوستان آوازهٔ فضیلت ولایت او بر خاص و عام مکشوف و مشهور گشت. مولوی عبدالباسط امیتھوی در احسن القصص می نویسد اگر چه آن شاهباز بلند پرواز صحرای حقیقت و طریقت علم ظاهر نداشت اما علما را به متابعت اعلام او سبب مفاخرت کمال هر چند بعضی امور شرعی را تندهی نمی کرد اما صاحب شریعتان را انقیاد او سرمایهٔ اعمال و فقرای زمانه بر کشف و کرامت و کمالات او مقرر و علمای عهد بر اعتقاد صفای باطن او مصر مخفای نماند تصرّفات و خوارق عادات صوری و معنوی که در زمانهٔ خود از او به عمل آمده اگر تمام نویسد دفتری علیحده می باید

ج. ۱: 'بر راز'	د. ۲: 'این راز اگر کسی'	ج. ۳: 'آمده' و تمنّای
د. ۴: 'افتخار و 'بخشش'	ج. ۵: 'بکشایش' ندارد	د. ۶: ج. 'بحال' خود
ج. ۷: 'بشرف' قدم بوسی	د. ۸: 'قدم بوس' او	ج. ۹: 'احسن القصص نویسد'

لهذا بر بعضی انفاس و حالات متبرّکه او که بعد از انبیا علیه السّلام و صلواة این چنین خرق عادات که به منزله معجزه بوده اند به احوال دیگری یافته نمی شود اکتفا می کند. حضرت ملا نظام الدّین می نویسد، اکثر فرمودی خبر می دهد و آیتی از قرآن مجید می خواند و معنی آن را استفسار می کرد و در حقیقت از معنی آن جواب خطرات ضمیر سایلان که از کشف بر کیفیت ورود قلب شان مّطلع شده ارشاد می کرد چنانچه روزی از شریفان بلگرام که محبّ و مریدان آن^۱ حضرت بود در محفل به حضور نشسته قرآن مجید را که حفظ می داشت در دل خواند بی آنکه کسی بشنود به تعجیل می خواند و ادای مخرج آن فی الحقیقه نمی شد آنحضرت از روی کشف دریافته فرمود، و رتّل القرآن ترتیلاً و روزی در کناره جوی^۲ کلیانی به زیر شجر که عبادت خانه آن عارف ربّانی بود به یاد حق مشغول بود، ناگاه نگاه مبارکش بر گاومیش که آنجا مرده افتاده بود افتاد فی الحال زنده شد و برخاست و روان گردید و هم آنجا می آمد در مجلس بعضی علما از معجزه رسول خدا محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم مردم استعجاب کردند که حضرت فاطمه الزّهرا ردای مبارکش را از کمر رسول کشیدند^۳ جسد مبارکش حایل نمی شد بی تکلف از طرفی به طرفی بر می آمد، آنحضرت فرمود محلّ استعجاب نیست، اولیا که خلفای باطن اویند این استعداد حق تعالی به آنها عطا کرده تا به آنجناب چه قدر کار بود پس به چادر خود که در کمر داشت اشاره کرد که بکشید، کشیدند همان طور با جسد شریفش حایل نشد و از آن طرف به طرف دیگر چادر بر آمد. مولوی علم الهدی خلف مولوی نجم الهدی امیتهوی روایت حضرت شاه یسین سجّاده نشین قطب الاقطاب بندگی نظام الدّین فرمود که آنحضرت با شخصی در امیتهی به تکلم مشغول بود، وی را حاجت بیت الخلا غالب آمد و به پاس ادب برخاستن نمی توانست، همان وقت مغاشی بر آن شخص غلبه کرد، خود را در صحرای دید قضای حاجت نموده و طهارت کرده چشم که وا کرد خود را در آنجا

۱. ج: 'آن' ندارد

۲. ج: 'بر شجر' کلیانی

۳. ج: رسول 'کشیده' جسد

که نشسته بود یافت و این نیازمند کاتب حروف مورد الطاف آنحضرت آن است که از ترس حاکم جبّار وقتی که به خانه شیخ فرحت الله و شیخ خدا بخش فرزندان دختری آنحضرت پناه گرفته بود و چهار سال آنجا اقامت داشت در اوایل که آنجا رسید بعد چند روز به خواب دید که هوای باشور بسیار وزیده می آید، حیران شدم، از مردم آنجا آن هوا را پرسیدم که این چه شور است؟ گفتند که این فوج سرما می آید و تو خاطر جمع دار که به ولایت حضرت شاه عبدالرزاق قیام داری آسیبی به تو نخواهد رسید^۱، پس همان وقت بیدار شدم، بر خود لرزه یافتم و اندکی آثار هیضه هم واقع شد پس به همان روز از جمیع عارضه صحت یافتم و تا چهار سال از جمیع خدشات صوری و معنوی مامون مانده اقامت داشتم، شبی بر درگاه^۲ فلک بارگاه آنحضرت به خواب رفتم، دیدم که اندرون روضه منوره اش زیارت کردم فی الحال رشته تعویذ دست نیازمند بشکست، صبحی این ماجرا به فرزندان آنحضرت گفتم، تعبیر کردند که مکروهات زمانه که به تو بود موقوف شد و بند شکست، چندان اعتقاد بر گفته^۳ آنها نیامده بود که بعد سه روز از خانه خبر رسید که حاکم وقت دست از تعدی برداشت و محصلان را بر طرف ساخت، این چنین تصرفات و برکات از مرقد مبارکش الی یوم جاریست و تا قیام قیامت جاری خواهد بود، وفاتش به تاریخ ششم شوال روز چهارشنبه سنه یک هزار و یک صد و شش هجری مقدّس در قریه بانسه واقع گردید، مزار مبارکش قبله حاجات آن دیار است، از اعداد قطب شهنشاه درگاه صمد، تاریخ وفات او بر می آید^۴ انالله وانا الیه راجعون . متاهل بود سه دختر و شاه غلام دوست نام یک پسر که^۵ بسا صاحب احوال و مورد جذبات عشق الهی مدّتی بر سجاده پدر عالی قدر خود مانده به سنّ کبیر به جوار رحمت حق پیوست، مزار شریفش پایان مرقد پدرش واقع است، سه پسر عقب گذاشت و دخترانش نیز اولاد دارند، درین قصبه احوال آنحضرت اکثر از ایشان روایت است به تحریر می آرد.

ج. ۱: 'نخواهد رسیدنش' ج. ۲: 'بر در' درگاه؛ د: 'پروردگار' فلک

د. ۳: 'گشته' آنها د. ۴: 'بر می' آمد

ج. ۵: 'و' بسا

موج احوال آن همای اوج شریعت، آن عنقای قاف حقیقت، آن مقتدای واصلین، قطب زمانه **ملاً نظام الدین** بن عارف الکامل المحقق الشهید^۲ قطب الملة والدین الانصارى السهالوی، محبوب ترین مریدان و اعظم خلیفه سید شاه عبد الرزاق بانسوی است، از اجله علما و اکابر محققان، شانی بزرگ، همّتی بلند، تواضع و اخلاق دل پسند داشت و از غایت تحقیقات علم صوری و استقبال مهمات امور شریعت^۳ و محبای مسایل فتاوا گشته ملک العلماء وقت خود شد و از نهایت مجاهدات و مشاهدات انوار و فنای توحید سلطان عصر گردید و در علوم ظاهر از عصر او تا الی یومنا سلسله تلمیذ و تعلیم اکثر علمای هندوستان که در خدمتش ارادت داشتند بروی منتهی می شود، تصانیف عالیّه اش حاشیه صدر و حاشیه شمش بازغه و حاشیه بر حاشیه قدیمه شرح سلم و شرح منار^۴ و شرح مبارزیه و رساله اخیار حالات مرشدش سید شاه عبد الرزاق بانسوی مدار علیه تحصیل محصلین است و هر چه بعد از وی تصنیف کرده است فیضیاب و خوشه چینان مصنفات اوست، با وصف این قدر اشغال علم که اکثر به درس می گذشت حالاتی که در علوم باطن و طریقه طریقت و مقامات توحید و تفرید داشته از ادراک عقول بیرونست سخنی چند نوشته می شود، از عالم بحق مولوی امین الدین کنتوری منقول است که معمول مولانا چنین بود که بعد از استنجا که وضو می کرد اول هر دو پای می شست، چون وجهش استفسار کرده شد فرمود که از چند سال مرا بیماری عسر البول عارض است، وقت استنجا میلی از خس و کاه هر چه به دست می آید در مجرای بول فرو برده می شود ازین جهت بول بی اختیار بر می آید چنانچه احتیاط^۵ از افشاندن قطرات متصور نمی شود لهذا اول غسل پا ضرور می افتد، سبحان الله به این عارضه صعب که مبتلا بود گاهی شکایت نکرد هم برین احوال شخصی از اهل شیعہ^۶ را گمان شد که مولانا میل به تشیعہ دارد مشتاق شده در خدمت آمد، به حسب اتفاق آن وقت مولانا از استنجا فراغت کرده برای وضو نشسته به دستور معمول اول غسل رجلین شروع کرد، آن شخص را

۳. ج: 'شریعت' و محبای

۶. د، ج: از 'شیعہ' را

۲. ج: 'السید' قطب

۵. الف: احتیاط 'پا' از

۱. ج، د: 'حضرت' ملاً

۴. ج: 'منهار' و شرح

یقین گشت که مولانا از همین مذهب است، اکثر مسایل مذهب خود را استفسار کرد، مولانا آن چه از کتب^۱ معلوم داشت بیان کرد، بعده آن شخص گفت اهل ضلال درین مسایل چه می گویند، گفت در هدایه چنین گفته است و دیگر فقه^۲ چنان مذکور است، آن کس به غایت خورسند و شادمان گشته وقت رخصت به حضورش استاده گفت که ما را در خدمت آنحضرت سعادت حاصل شد، مولانا در جواب به عجز تمام گفت، از ملاقات اهل ضلال کدام سعادت به شما حاصل خواهد شد، آن شخص بیخود شده گفت که مذهب حق همانست که ملا نظام الدین دارد، همان وقت مذهب مولانا اختیار کرد و هم وی گوید روزی در^۳ خدمت مولانا نشست بودم، از شخصی کتاب مطّول به هدیه خواستم، مولانا فرمود مگر چه خواهی کرد؟ به موجب امرش از شرای آن کتاب موقوف ماندم لیکن در دل تحیر و تفکر تمام رو داد که اگر ما را احتیاج به این کتاب نبود به کار^۴ فرزندان من می آمد ممانعت مولانا بی وجهی نیست، چون بعد چندی در لکهنؤ آمدم عمّ بزرگوار من حضرت شاه فضل الله قدّس سرّه که ذکرش در خلفای حضرت شاه عنایت الله تهنّی نوشته از مقام امنه^۵ بایسر من مضافات صوبه اوریسه که از لکهنؤ مفاصله پنجاه منزل داشته باشد برای من کتابی مرسول فرمود، چون دیدم مطّول و شرح مطّول بود آن وقت روز ممانعت مولانا را از خرید کتاب یاد نمودم تا روز روانگی^۶ آدم از امنه معه کتاب مذکور مطابق افتاد، مکاشفات و خوارق عادات او از آن زاید است که به قید قلم آید بر همین دو سخن اکتفا نموده شمه در وقت استحضار که ازو به عمل آمد می نویسد. يك روز پیشتر از وفاتش قدوة العارفین به حسب اتحاد فیما بین که به مرتبه کمال داشت برای عیادت او رفت و گفت که شب دیده ام در تمام شهر شور عظیم برپا شده، وجهش استفسار نمودم، ظاهر کرد که قطب ازین عالم انتقال کرد و فرمود که در حق بادشاه وقت خدا خیر کند، بعد ساعتی قدوة العارفین گفت رخصت می شوم فردا باز برای دیدن ایشان خواهم آمد، مولانا تبسمی نمود و رخصت کرد، صبحی آن به تاریخ

۱. الف: 'فقه' ندارد

۲. ج: 'از' خدمت

۳. د: 'بکار' فرزندان

۴. د: 'را' دم از

۵. د: 'امنه' با پسر

نهم جمادی اولی روز چهارشنبه ۱۱۶۱ یک هزار و یک صد و شصت و یک هجری مقدّس جان به مشاهده جانان تسلیم نمود، مزار شریفش در لکهنؤ زیارت گاه خلق است، در آخر مصرعه این بیت سال وفاتش بر می آید^۱:

نظام الدّین که چون سوی فلک شد   ملک بود و بیک حرکت ملک شد
بعد چندی معلوم شد که محمّد شاه بادشاه و حضرت مولانا در یک روز تاریخ وفات یافتند، حضرت مولانا متاهل بود، پسرش مولوی عبدالعلی که او از اکبر علماست از علم ظاهر و باطن خلق را فیض می رسانید و از خلفا ملّا شاه طاهر ابن محمّد عابد نورپوری از فرزندان حضرت شاه نور سریر پوری مردی با برکت و حالی قوی داشت.

موج احوال آن ساخته ساخت بی ساختگی، آن پرداخته پرداخت بی پرداختگی، آن در حمایت دین به تبعیت سنّت اشهر، مجاهد جهاد حضرت مولوی سیّد شاه جدش محمّد عمر بخاری احمد آبادی از نژاد سیّد جلال سرخ است، جدّش در کیتل متّصل مئو شمس آباد آمده اقامت نمود، حضرت مولوی اکتساب درس صوری از مولوی محمّد عظیم که عالم علوم صوری و معنوی از خلف فرزند میر سیّد محمّد کالپی به غایت بزرگ صاحب مجاهده و مشاهده بود اخذ نمود، بعدش به حلقه مریدان ملّا نظام الدّین درآمد و بر طریق عبادات خانواده از^۲ او دریافته عاملی گشت و از مولوی محمّد عظیم اجازت سلاسل میر سیّد محمّد هم حاصل ساخت، در نهایت ستر احوال خود را به اتّباع سنّت^۳ چندان مستغرق گردانید که در امور شریعت از امیران وقت پیوسته قاصد جهاد مجادله و مواخذه ماندی و با این همه توکل به مرتبه داشت که ده ده روز نوبت اکل بدو نرسیدی و آب آشامیدن هم بر وقت احتیاج از رود گنگ طلبیدی، در طایفه صوفیه صاحب عجایب حالات و غرایب اقوال بود و صحبتش در حق طالبان تاثیر کّلی داشت، پیوسته مردم فیض می گرفتند و کامیاب می شدند، نگارنده اوراق حضرت مولوی عثمان علی خلف الصّدق ایشان را در لکهنؤ دیده، مرد با برکت قدم به قدم والد بزرگوار خود در ترک

د.۲: 'او' دریافته

د.۱: ج: 'بیت' می آید

د.۳: 'سبب' چندان

و ایشار و تواضع و اخلاق و ریاضت و عبادت و فیض رسانی بود، اذواق صحبت^۱ الہی و اشواق توّد^۲ نامتناہی از ناصیہ ہمایونش آشکارا بود، طالبان اکثر در حلقہ مراقبہ فیض مفاوضہ او می نشستند و بر قوّت تصرّف و تاثیر او قایل می شدند، مولوی عمر روز یک شنبہ ہشتم شوال سنہ یک ہزار و نود و یک^۳ وفات نموده^۴.

موج احوال آن سالک و حید مولوی غلام فرید متوطن محمد آباد اعظم گرہ است، در علم صوری و معنوی شاگرد ملا نظام الدین بود، بہ بسیاری کمالات فایز معمول داشت دو روز ہر دو وقت طعام پختہ از دست مادر خود خوردی، یک^۵ روز هیچ نخوردی و آنچه خیر و شر از زبانش گذشتی فی الحال بہ ظہور آمدی، فضل علی خان حاکم غازی پور تسخیر اعظم گرہ نمود و بہ آنحضرت تمنّای ریاست آنجا نوشت، در جوابش آنحضرت این شعر نوشته فرستاد^۶:

بیچارہ خر آرزوی دم کرد   نایافتہ دم دو گوش گم کرد
آخر از دست ناظمان او از ہر دو ملک خارج شد.

موج احوال آن صدر نشین محفل علوم، آن فارغ از قید مسرت و ہموم، آن پیوستہ بہ ذات صحبت محلّق، اکبرالعلما حضرت مولوی عبد الحق بن مولوی محمد سعید بن قطب الدین شہید سہالوی و مرید و خلیفہ سید عبدالرزاق بانسوی، سلسلہ قادریہ داشت، در مسعودان ابد^۷ و محمودان ازل بود، شانی بزرگ و حالی قوی و عشق وافر و کراماتی کثیر داشت، از مولوی محمد مبین کہ از اجلہ نبیرہ آنحضرت است نقل آمدہ کہ اہلیہ مولوی محمد سعید حاملہ بود، شبی حضرت مولانا شہید بہ خدمت والدہ خود عرض کرد کہ اگر ترا نبیرہ آید اورا^۸ موسوم بہ اسم احمد عبدالحق خواہد نمود، مادرش گفت کہ ترا خدا بہ صحت و عافیت دارد خود موجودی ہر چہ مناسب خواہی دانست نامش مقرر خواہی نمود، گفت در حق من دعا فرمایند کہ شہادت نصیب من گردد و شب

۱. ج. د: 'محبّت' الہی   ۲. د: 'بود' نامتناہی   ۳. ج: 'سنہ یک ہزار یک صد نود و یک'

۴. ج: وفات 'نمود'   ۵. ج: 'و یک روز'   ۶. ج: د: 'بیت'

۷. د: 'مرید' و محمودان   ۸. ج: آید 'اورا' ندارد

حامله است فردا^۱ چه زاید؟ چون صبح شد بعضی منافقان یکی از اقربا حضرت ملا^۲ به جنگ پیش آمد او عهده برای خود ندیده^۳ به همان جنگ کنان به خانه حضرت مولانا آمد، او از نماز صبح فراغت کرده مشغول وظایف بود، از اخبار^۴ این واقعه مطلع گشته به يك دست تسبیح و به يك دست عصا گرفته خود را به آن مجمع رسانید، طلبه و خادمانش که حاضر بودند آنها را رخصت کرد و خود تنها ماند، منافقان زبان به طعن کشودند که بادشاه وقت شما را مجتهد می داند و بجای^۵ مرشد می انگارد و حالا آن بادشاه کجاست که شما را از دست ما نجات دهد؟ حضرت مولانا روی به سوی آسمان کرد که معین و ناصر ما حق است، آن اهل نفاق حضرت مولانا را شهید کردند و تمام خانه اش را آتش دادند و مستورات کالفراش المبوث^۶ ازین حشر حیران و لرزان و سرگردان بودند، منافقان قصد غارتگری خانه نموده مردی از غیب پیدا شد، ازین حرکت آنها را باز داشت و به این^۷ هنگام خود آنجا بود، بعد آن غایب شد، پس منافقان نعش مبارکش را همراه خودها گرفته معاودت به مکان خود نمودند، در اثنای راه حضرت ملا نظام الدین که آن وقت چهارده ساله بود ملحق به آن مجموعه منافقان گشت او را نیز اسیر کردند و همراه بردند، همان وقت مولوی عبد الحق متولد گشت، روز سوم جد^۸ همایون^۹ آنحضرت را از دست آن ظالمان گرفته به خاک مستور ساختند و رسم تعزیت بجا آوردند و از سهالی مهاجرت نموده به قصبات و قریات اقامت گزیدند، چون این خبر حادثه حامله به عالمگیر اورنگزیب بادشاه رسید به ظالمان صوبه اوده نوشت که فرزندان ملا قطب الدین شهید را در لکهنؤ مکان اقامت دهند و ظالمان و قاتلان او را قصاص نمایند، ناظم فرزندان آنحضرت را در بلده لکهنو حویلی که مشهور به فرنگی محل است برای استقامت داد و به قصاص قاتلان کوشید و مولوی عبد الحق به سایه عاطفت عم بزرگوار خود پرورش یافته، چون به سن تمیز رسید از عم خود تحصیل نموده از غایت ذکای طبیعت از اجله علمای وقت

د. ۱: 'درچه' زاید   ج. ۲: 'نموده' بهمان   ج. ۳: 'از احباء' این
د. ۴: 'آن جای' مرشدی   ج. ۵: 'تا با این' هنگام   ج. ۶: 'جسد' همایون

گردید، بعد آن به درس طلبه مشغول شد و مصنّفات او این است، شرح سلم، حاشیه بر میرزاهد، شرح مواقف حاشیه میرزاهد ملّا جلال رد الروافض، بعد آن به خدمت قطب الوقت حضرت سیّد شاه عبدالرزاق بانسوی به خانوادهٔ قادریه بیعت نمود و به ریاضات طلب خدا مشغول گشت لیکن تدریس را ترك^۱ نداد و مجاهدات شاقّه او از آن بیشتر اند که به قید قلم آید، اربعین که می نشست زیاده از يك کف دست برنج حوضی نمی خورد بعد آن که يك دفعه عزلت گرفت تا ده روز به هیچ نخورد استاده طاقت ادای فرایض نماند و حالت محو غالب آمد، آن وقت شخصی به صورت حضرت میر اسمعیل خلیفهٔ شاه سیّد عبدالرزاق معه خوان اطعمه آمده به خوردن مبالغه نمود، او گفت من عهد کرده ام تا چهل روز نخورم، آن شخص گفت این طعام از عالم غیب است تناول آن مضایقه ندارد، ناگزیر خورد تا آخر اربعین باز اشتها برو غالب نه آمدی^۲ و بی نظیر روزگار گشت، اگر چه^۳ کلمات کمالات و خوارق عادات او نوشته شود دفتری علیحده می باید، برخی تبرّکاً نوشته می شود. روزی مرزا رجب بیگ بدخشی که از عمدهٔ رفقای^۴ برهان الملك صوبه دار اوده بود لکوکها تقد و فیلان و اسپان و خیمه و خرگاو خود را^۵ تاراج داده ترك کرده بود از آنحضرت پرسید که درویشان را از احوال مخفی خبر می شود، فرمود اگر پشه در مغرب پرد فقیر را در مشرق دریافت می شود، او گفت این^۶ قصایص را بسیار شنیده لیکن به چشم ندیده ام، آنحضرت اکثر کلمات که در خلوت او را به اهلّیه او به میان آمده بودند بیان فرموده خواست به تشریح^۷ آن پردازد فی الفور بر قدمش افتاد و گفت که احتیاج تشریحات نیست، من مقرّ کمالات درویشان شدم چرا که درین گفتگو که با اهلّیه خود گفتم خادمه^۸ هم محرم نبود^۹:

مردان خدا خدا نباشند   لیکن ز خدا جدا نباشند

میر محمد عطا نام مردی صاحب ریاضت بود خواست که لباس خود را رنگین سازد و آنحضرت فرمود که چرا جامه رنگین می کنید، آخر جامه های تورنگین

۱. د: 'بزرگ' نداد   ج: 'آمدی بی نظیر' روزگار   د: 'جمله' کلمات

۴. د: ج: 'رفقایان' برهان الملك   ج: د: 'براه خدا' تاراج   د: 'این' ندارد

۷. ج: 'شرح' آن   ج: 'خادم' هم   ج: 'محرم' نبودست

خواهد شد، همان شد که بعد چند روز مردم او را^۱ شهید کردند، شخصی از آنحضرت اخذ فوائد نموده^۲ به شغلی اجازت یافته بود، هر گاه که به خدمتش حاضر می شد فرمودی که شغل می کنی؟^۳ می گفت، می کنم، چون او را تعشق با زنی بود تمام شب به او^۴ مباشرت کردی، صبحی گفתי که به آن شغل مشغول می باشم، روزی پرسید شب هم شغل کردی؟ گفت کردم، آنحضرت تمام احوال شب که بر او از آن گشته بود بیان فرمود، او متنادم گشته به طرف کعبه رفت و حقیقت کشف آنحضرت را یکی از برادران خود ظاهر کرد، او به خدمت آنحضرت آمده استفسار آن مقدمه نمود و گفت که آنحضرت را کشف بر احوال واقعی بچه طور می شود؟ فرمود که کشف این قسم بر سه نوع است، گاهی هاتقی آواز می دهد و گاهی روح فقیر سیر می کند و گاهی حجاب ارضی بر طرف می شوند و بر طرف شدن حجاب ارضی مرتبه عالی است و برای افشای این راز^۵ او را منع فرمود، اهلیه مولوی محمد نشان اصل نام ایشان مولوی محمد محب الله^۶ پسر کلان آنحضرت زندگی قضا کرد آنحضرت مقید^۷ شد که تزویج دیگر نماید، وی متاهل بود ناگاه درد گرفته لاحق شد، حکیم ممانعت صحبت نسا نمود، آنحضرت بر خلاف قول حکیم به مبالغه به زن کردن نمود چنان کرد او را حق تعالی فرزندان عنایت کرد، باز از شاه محمدی نام درویشی کامل فرمود درین ماه حج اکبر خواهد شد باید دید که نصیب کدام کدام کس گردد و خوابی دیده ام که ملا نظام الدین زندگی قضا کرد و گفت کدام کامل بمیرد، شب از بالای بام بیفتاد تا شش روز زنده مانده بر نمی آمد، از دوست هر چه آید نیکوست، پس فرمود الموت تحية العارف، شب پنجشنبه همه کس دیدند که دو کس آمدند، یکی با جامه صندلی عربی^۸ و دویمی سفید و لباسی برای آنحضرت آوردند به روز جمعه وقت نماز که نهم ذی الحجه روز حج اکبر بود و در عین تکرار کلمه الحمد^۹ الله الله جان به مشاهدۀ جانان تسلیم نمود، در لفظ ذات الله سال تاریخ او بر می آید، انا لله وانا اليه راجعون.

ج. ۱: او را مردم شهید	ج. ۲: نمود بشغلی	د. ۳: می گفتمی می گفت
ج. ۴: به او مباشرت	ج. ۵: این را او	الف: مولوی محمد محب الله ندارد
ج. ۷: مصر شد	ج. ۸: د: عربی ندارد	ج. ۹: د: بجهر الله

موج احوال آن فنا فی المرشد^۱، آن مصروف مسترشد، آن بنده مقبول خدا **حضرت محمد رضا** برادر حقیقی ملا نظام الدّین است، عالم با عمل محقق بی بدل، در اوّل حال که ملا مرید شاه عبدالرزاق شد آنحضرت گفتی تو حرمت^۲ طلبه بر باد دادی که به يك امّی بیعت کردی، ملا گفتی از من قصور شدنی بود شد، شما به دام آن امّی گرفتار نخواهید شد، چون از حضوری شاه^۳ عبدالرزاق بهره ور شد بیعت نمود و به ریاضات درآمد، در تصوّف رتبه ارجمند به دست آورد و خدمت مرشد بر خود اختیار کرد، اسباب آرام اسپ نیز^۴ مدام بردوش کشیدی و کوچه به کوچه پیش اسپ دویدی^۵ پس به حج رفت و خبرش مسدود شد، ملا روزی در خدمت پیر پرسید فرمود این وقت به جامع مسجد دمشق وضو می کند و جماعت نماز تیار است انتظار این مسافر دارند.

موج احوال آن عمده اخیار، آن زنده ابرار، آن در مشاهده دایم به حضوری **ملا کمال الدّین فتحپوری** از علمای عالی قدر و متصوّفان کمالات برتر بود، مرید شاه عبد الرزاق است، اوّل از کمالات شاه عبدالرزاق انکار داشت آخر مرید شد و به ریاضات^۶ درآمد، ستر حال بسیار نمودی، وقت بیداری مردم به خواب شدی و وقت خواب اشخاص برخاستی و تا صبح مشغولی ها داشتی، بزرگیها بسیار داشت، در علوم صوری فهمی ذکا و طبع رسا و تقریر مصفا در معاصران او را مشهور بود.

موج احوال آن درویش دلریش، آن آزاد از علایق کم و بیش، آن صوفی بی اشتباه، کامل وقت **حضرت شاه رحمت الله** ساکن امروهه مرید شاه عبدالرزاق بانسوی است، از عاشقان پاک و مشتاقان سینه چاک، در فقر و فنا بی عدیل زمانه بود، چون به شرف ملازمت سید شاه عبدالرزاق مشرف گشت همان وقت غله گندم برای تخم ریزی به قطعات زمین علاقه خود فرمود که این غله را به قطعات تخم ریزی بکن، او بر سر قطعات رفت و آن غله را تخم ریزی کنانید و خود همانجا

۱. ج: 'صافی' المرشد ۲. ج: د: 'خریبت' طلبه ۳. د: 'شاه' ندارد

۴. ج: 'پیر' مدام ۵. ج: 'دویدی' پس ۶. ج: 'بریاضت'

ماند^۱، بعد دو روز حضرت خبرگیری از اطعمه و غیره او را می کرد لیکن او به کناره آن قطعات بستر ساخته شب و روز استقامت اختیار نموده^۲ هرگاه غله تیار شد مالش کنانیده همراه خود آورده به خدمت آنحضرت حاضر ساخت و معروض داشت که امروز به شرف بیعت مشرف ساخته رخصت به امروزه فرمایند، آنحضرت بیعت نمود^۳، فرمود که این دو بیرۀ پان به تو عطا می کنم، یکی از آن بر ناله کاوی خواهی خورد و دومی بر دریای گومتی و نیز بر دریای گومتی ترا مردی يك کمان و پنج تیر و يك یابو و پنج روپیه نقد خواهد داد رد نخواهی نمود، پس اول بیرۀ پان که خورد نور معرفت در تمام جسد او منور گشت و بیرۀ دومی که بر گومتی خورد متحیر به انوار الهی گشت و یابو و تیر و کمان و پنج روپیه نقد شخصی به او داد آن را گرفته روانه شده به امروزه رسید، چون امر پیر مرشد چنین واقع بود که از بچهرانو^۴ پیشتر مسافر نخواهی شد ازین باعث گاهی از بچهرانو^۵ پیشتر نرفت، يك دفعه بجایی رفت، چون اسباب سپه گری با خود داشت زمینداران آنجا دانستند که او محصل زرا از پیش حاکم آمده باشد چون تفحص نمودند آنحضرت فرمود که من مسافر و فقیر از عامل کار ندارم، زمینداران اعتبار نکردند، گفتند اگر درویش هستی این درخت خشک پا کر که ایستاده است از دعای خود سرسبز نما، او به درگاه الهی مناجات نمود فی الحال آن درخت سرسبز شد، زمینداران به عذر و نیازمندی پیش آمدند همانجا مسجدی و چاه و مکانی تعمیر نمودند، از آن روز در امروزه هم می ماند و آنجا می رفت و نیز از تصرفات او این است که اکثر از دهلی عمالان بادشاهی بدو روی نیاز آورده درخواست دعا می نمودند، آنحضرت پیش کش معقول برای خود ازو کالای او نویسانیده می گرفت و دعا می کرد، چون فایز به مطلب می شدند آن هدایا را به خدمتش حاضر می ساختند همه را لله می داد، يك روپیه خود به بازار می برد غله آن آورده به اهلیۀ خود می داد، آن تمام غله همان روز پخته به فقرا می داد، حصۀ خود گرفته به دروازه نشسته همراه

۳. ج: 'نموده' فرمود

۲. ج: 'نمود' هرگاه

۱. د: همانجا بود

۴. ج: 'بچهرانیون' پیشتر

۵. ج: 'بچهرانیون' پیشتر نرفت

درویش و یا محتاج می خورد، غرض که تصرفات او از آن بیشتر است که به قید قلم آید، ماه و سال تاریخش به نظر نیامد مگر در امروزه وفات یافت و همانجا مدفون گشته، رحمة الله علیه.

موج احوال آن فرزند صوری و معنوی حضرت بوتراب، آن کاشف اسرار ربّ الارباب، عشق^۱ ذات حق را صریح دلیل، سرخیل عارفان **حضرت میر اسمعیل**، از محبوب ترین مریدان و اکبر خلیفه حضرت سیّد عبدالرزاق بانسوی است، از محققان اسرار و مکاشفان انوار، او را درین حال احتشام رفیع و احترام وسیع بوده است و در ذوق و سماع بی عدیل روزگار بود، پیوسته به رقص و سرود مردان اشتغال داشتی و متبسم بودی، قسمی که از کمال تجرید و تفرید عبادات شاقّه ازو به عمل آمده به احوال دیگری کم یافته می شود، در رساله احوالش آرد،^۲ ابتدای حال در قصبه دیوه شرح عقاید جلالیه می خواند که جذبه عشق حق بدو رسید، هر پنجشنبه از دیوه به بانسه که فاصله پنج کروه است در خدمت سیّد شاه عبدالرزاق آمدی^۳ بی اظهار مطلب خدمت نمودی^۴ و صبحی باز به دیوه رفتی، آخر دو شب ماندن بانسه معین ساخت، وقتی در استراحت شاه عبدالرزاق به خشم آمده منع فرمود و گفت برو از اینجا، حضرت میر با چشم گریان در شب تار قصد دیوه نمود^۵ در همان وقت مغاشی بر سیّد شاه عبدالرزاق پدید آمد و در مجلس رسول صلی الله علیه و سلم خود را دید و جناب نبوی مآب را متوجّه حال خود نیافت، بعد از آن در همان^۶ مجلس به امیرالمومنین رجوع آورد، جناب ایشان هم متوجّه نشد، بعدش به سوی حضرت امام حسن آورد ایشان هم متوجّه نشد، بعد از آن به جناب حضرت امام حسین آورد آنجناب از راه غضب فرمود که عبدالرزاق فرزندم سیّد اسمعیل به تو رجوع آورد تو متوجّه نشدی این مقدور تست، چون سیّد شاه عبدالرزاق بیدار شد بر خود احوال را متغیّر دید، سراسیمه شده به خیال آنکه اگر بر سیّد اسمعیل درین شب تار دهر بی شمار آسیبی رسد احوال من در عاقبت تا کجا

۱. ج: 'عاشق' ذات   ۲. الف: 'از' ابتدا   ۳. ج: 'آمده' ندارد

۴. الف: خدمت 'نمودی'   ۵. الف: دیوه 'نموده'   ۶. الف: 'همان' ندارد

باشد، برخاست و متعاقب شد، در اثنای راه به دیهی در تکیه آزادی رسید و تفحص حال سید کرد، آن فقیر گفت جوان نوخاست^۱ دیر است که آمده بود و در آن^۲ گاه تکیه کرده بود، معلوم نیست که هست یا رفت، سید شاه عبدالرزاق آنجا رفت دید که حضرت میر در خواب است دستش^۳ گرفت، حضرت میر بیدار شده قصد پابوسی نمود، سید شاه عبدالرزاق دستش گرفته از آن حرکت باز داشته فرمود، بیا سید عالی نسب و سرش به سینه خود مالید، از آن روز^۴ گاهی سوای سید عالی نسب به اسم دیگر یاد نکرد و فرمود آنچه شد شد^۵ حالا به نزد من^۶ باش، پس به بانسه آورد و به تلقین او مشغول گشت، در یک سال سلوک را طی^۷ نموده به مرتبه اقصی رسانید و حضرت میر موافق معمول سلسله سید شاه عبدالرزاق بر کناره دریا به گوشه نشسته عبادت مدام می کرد، سید شاه عبدالرزاق که روز بیعت حضرت میر مقرر کرده بود آن روز جناب اقدس حضرت علی مرتضی براسپی سوار آنجا رسید و فرود آمد و بنشست، حضرت میر پابوسی نموده بایستاد، فرمان شد که تو هم بنشین، حضرت میر به حضور جناب بنشست^۸، آنجناب از حضرت میر بیعت ستید بلا واسطه تلقین فرمود و اجازت این درود فرمود برای رویت سید المرسلین خاتم النبیین اللهم صلّ علی محمد كما امرتنا ان نصلي عليه، اللهم صلّ علی كما هو اهله، اللهم صلّ علی محمد كما تحبّ و ترضی له، اللهم صلّ علی روح محمد فی الرواح، اللهم صلّ علی جسد محمد فی الاجساد، اللهم صلّ علی قبر محمد فی القبور، اللهم صلّ علی تربة محمد فی التراب و صلی الله علی خیر خلقه محمد و آله اجمعین. چون حضرت میر موافق معمول به حضور مرشد به نصف النهار رفت فرمود امروز با من بیعت کن، میر از جهت بیعت که با حضرت علی مرتضی نموده بود متأمل شد، سید شاه عبدالرزاق فرمود بیا این همان بیعت است، پس حضرت میر تجدید بیعت نمود. از جمله خوارق عاداتش آنکه مولوی سید غلام نبی از شاه

۱. د: نو ساخته؛ ۲. ج: این گاه؛ ۳. ج: دستش را گرفت

۴. د، ج: باز گاهی؛ ۵. الف: شد ندارد؛ ۶. الف: نزدش باش

۷. د: نمی نموده؛ ۸. د: حضرت میر پابوس نموده بایستاد فرمان شد که تو هم به نشین

حضرت میر به حضور جناب به نشست ندارد

شاكرالله خليفهٔ حضرت مير روايت آرد كه شاه شاكرالله در مجلس رقص و سرود به حضور حضرت مير نه نشستی، روزی نشسته بود كه مغنیان آمدند، شاه شاكرالله برخاست كه بدر رود، حضرت مير فرمود كه بنشین، نشست تا آنكه رقص شروع شد، شاه شاكرالله خود را در مجلس پیغمبر صلی الله علیه و سلم^۱ یافت و همانجا ماند هرگز این مجلس به نظر او نه آمد، بعد موقوف سرود مجلس به نظر او آمد، بعدش به دهلی رفت، اهل بلده او را بس گرامی داشتند. روزی امیری دعوت او کرده به خانه خود^۲ طلبید، بعد تناول طعام امیر بر چاکران خود از جهت خطا کردن نمک در بعضی طعام تنگ آمده حکم تازیانه فرمود، حضرت مير شفاعت خواست، در غلبهٔ خشم امیر نشنید، هر تازیانه كه^۳ می زدند آثار ضرب آن بر پشت مير می رسید و خادمان امیر را آسیبی نرسید. پدر نگارندهٔ زخار به امیر خیلی معتقد بود كه مردم حمل بیعت می کردند پس از دهلی به موضع بسولی معمولهٔ لکهنو متصل بانسه آمده اقامت نمود و بقیهٔ عمر همانجا به طاعت و عبادت گذرانید^۴. در بارهٔ او قدوة العارفین فرمودی كه سید بسیار با ادب بود این ادب دلیل بزرگی اوست، در رساله احوالش كه مواخذ این انتخابات است^۵ از او^۶ خیلی كلمات تامات كه در تصوف فرموده داخل یافته این مختصر گنجایش آن نیافت، و اواخر استغراق و حیرت جذب نما بر سید غالب آمد، اگر زنجیر نمی کردند رو به صحرا می نهاد، به تاریخ چهاردهم ذی الحجه يك هزار يك صد و شصت و سه هجری وفات یافت،^۷ حیف ستون دین افتاد، تاریخ اوست، دو پسر عقب گذاشت.

موج احوال آن مظهر جود و الاحسان، آن مصدر فیض بیکران، آن محو وحدت در عین کثرت و جاه، **حضرت شاه شاكر الله** نسب شریفش از سادات علوی مشهور است، وطن اصلی او در قریهٔ سندولی معروف به سیدولی^۷ معموله پرگنه سترک که از مضافات صوبهٔ اوده، از اکبر مریدان و اعظم خلیفهٔ حضرت مير سید

۱. ج. د: 'علیه و آله وسلم' ۲. الف: 'او' طلبید ۳. الف: 'كه' ندارد

۴. الف: 'گذرانیده' ۵. الف: 'است' ندارد ۶. د: 'از' خیلی

۷. الف: 'سندولی'

اسعمیل بلغرامی است، او را درین حال شوکت رفیع و حشمت وسیع، اخلاق حمیده اوصاف به غایت پسندیده و تواضع تمام به کثرت بود و فیاضی و جوادى او انتهایى ندارد، راجه بینى بهادر معتقدش که به یمن الطاف او نایب صوبه اوده گردید به لحاظ فیض رسانی آنحضرت خلایق تام صوبه از هر جنس چه زمیندار و چه ائمه دار و سپاهی و علوفه دار و جاگیردار هر کس به آنحضرت درخور احتیاج هر جنس که ظاهر نمود به اصلاح امورات او وجه و سعی نمود، به مشاهده چنین معاملات قدوة العارفین فرمود که بعد از حضرت سلطان المشایخ نظام الدین احمد بدایونی آن قدر فیض از هیچ مشایخ به خلق نرسیده که از شاه شاکرالله به عمل آمده و حضرت شاه بدرعالم فرمود که اگر دیگر مشایخ را این قدر مقدور سعی مؤثر می شد ممکن نبود که چنین فیض به عالم می رسانید، وی محسن دوران گشت، ابتدای حال تحصیل علم در قصبة امیتهی نمود، چون در میان حضرت شاه یسین سجاده نشین حضرت بندگی نظام الدین و آنحضرت محبت^۱ فوق الحد بود بعد تحصیل فراغ شاه شاکرالله را آنحضرت در جوراس که متصل امیتهی بود کدخدا کرد، بعد کدخدائی آنحضرت از حضرت میر اسمعیل بیعت نمود و طریق مشاهده و مجاهده پیش گرفت، چندان مجاهدات ذکر جهر که تمام عمر از يك پاس شب مانده با دیگر معتقدان و مریدان خود دور کرده تا نماز صبح که ازو به عمل آمده به احوال دیگر مشایخ کم یافته می شود و قدوة العارفین فرمودی که ابتدای حال فقیری شاه شاکرالله در غارهای نواح لکهنو ذکر جهر کرده اند و آنحضرت را فیض از روح منوره سلطان سید اشرف جهانگیر نیز رسیده و والدین نیازمند کاتب حروف نسبت شاگردی به جنابش داشت ازین سبب بینى بهادر خیلی مراعات در حق او نمود، مدت حیاتش هشتاد سال، آخر عمر از دو ماه بیشتر استغراق به وی غالب آمد، به تاریخ هفتم ذی الحجه سنه يك هزار و يك صد و هشتاد و هشت هجری به جوار رحمت حق پیوست، مزار شریفش در سیدولی^۲ وطن او واقع است، يك دختر و سه پسر عقب گذاشت.

۲. الف: 'سندولی' وطن

۱. ج: محبت فوق 'العاده'

موج احوال آن از کلمات یقین منقوش نگین، **حضرت حافظ معین الدین** از نژاد مخدوم شیخ خاص امیتهوی جامع علوم ظاهر و باطن با کمال منزوی^۱ به سرای خود است، مرید شاه شاکر الله بود، پیوسته به عبادت می گذرانید، به غایت بزرگ بود.

موج احوال آن عالم علوم باطن و ظاهر، آن به غایت مصفا و طاهر، آن فارغ از تلاش نفیس و لذید، **حضرت مولوی عبدالعزیز** بن مولوی ابوسعید بن ملا قطب الدین شهید سهالوی، نسبت ارادت از میر سید اسمعیل دارد، صاحب درد و شوق^۲ و ریاضت و قوت باطن بود، پیش از وفات خود از برادر بزرگ خود مولوی عبدالحق که ذکرش گذشت گفت از کتب تصوّف معلوم می شود که میّت هم بر جنازه خود وقت نماز جنازه حاضر می شود و نماز می گزارد، او خاموش ماند، گفت استعجاب مکنید^۳ روزی معلوم خواهد شد، روزی که وفات کرد ملا عبدالحق در عین نماز جنازه تبسم نمود، بعد فراغت وجه تبسم پرسیدند، ملا گفت که مولوی عبدالعزیز در نماز جنازه خود حاضر بود و چند روز پیشتر از من چنین کلام کرده، چون پسرش مولوی یعقوب به مرض صعب مبتلا شد اطبا از علاج باز ماندند، روزی گفت من مرض ترا بر خود می کشم، پس خودش بیمار شد و وفات نمود و مولوی یعقوب صحت یافت، قوتش را ازین جاقیاس باید کرد و مولوی محمد یعقوب در عمر پنجاه سالگی قرآن یاد گرفت و عالم و عامل بود، بدون دستخط او احکام فرایض شرعی در لکهنؤ جاری نمی شدند، با قدوة العارفین خیلی محبت داشت، عقب او را چهار پسر ماندند، هر يك حافظ و صاحب فضیلت و اکثری ازینها معبد و متلاشی تصوّف و صاحب سیر سلوک اند خصوص مولوی عبدالقدّوس صاحب ریاضت است، از اکثر بزرگان فیض گرفته مشغول شد، مولوی عبد العزیز پدر مولوی یعقوب نهم ذی قعده سنه يك هزار يك صد و شصت و پنج و مولوی محمد یعقوب به تاریخ در مشاهدهٔ جانان جان تسلیم نمود.

۲. ج. ۵: 'شوق' ندارد

۱. ج. 'منزلت' سرای

۳. ج. 'استعجاب' بکنید

موج احوال آن عامل احکام فاذکرونی، آن واقف انقاس درونی و بیرونی^۱، آن کاشف معاملات بعد المشرقین، نجاح زمان **حضرت شاه غلام حسین** خلیفه قدم به قدم و ندیم همدم حضرت شاه شاکر الله است، ذوق وافر و مجاهد متکاثر داشت، از اولاد امجاد حضرت^۲ عمر خطّاب رضی الله عنه ساکن قریه هروی متصل شیخ پوره توابع مالدیه مضاف صوبه بهار بود، ابتدای حال در عشق مجازی به علی ابراهیم خان شیخ قریشی ساکن و رئیس شیخ پوره که آخر در سرکار قاسم علی خان نائب دو صوبه گردید و صاحب نوبت و علم وقوع^۳ گشت پیدا کرد و انواع مصائب برداشت از آنجا به لکهنؤ آمد^۴ از ملا حسن و غیره علما تحصیل علم نمود، فاتحه فراغ از مولوی عبدالعلی خلف ملا نظام الدین از نهایت درد و شوق عشق فصوص الحکم بر خلاف عالم خواند، بعد از آن به حلقه مریدان حضرت شاه شاکر الله درآمد چنان به ریاضت کوشید که در اندک عرصه^۵ در میان جمیع یاران آنحضرت سریکتائی برآورده سبقت برده ممتاز گشت و طریقه مجاهده اش بیشتر به رسم ذکر جهر بود **بلک** عمل محمدی صلی الله علیه و سلم که به حضرت میر سید اسمعیل از جناب حضرت علی مرتضی رضی الله عنه رسیده بود دیگر در هیچ سلاسل نیست عامل گشت و آن طریق برین وضع است که ذکر جهر را در صحرا و بر استاده شده می کنند و بر وقت الا الله سر خود را بر زانو می رسانند و باز می^۷ ایستند^۸ و در آن کثرت جاه بر خود غیر از یک لنگ ستروش ملبوس دیگر کار نداشت و راجه بینی بهادر معتقد پیر او پیوسته تمنای ملاقات می نمود اقبال^۹ نمی کرد، در سایر دولتمندی او مطلق اعتراض کرد الا آن که چون قاسم علی خان والاجاه به سرکار نواب شجاع الدوله مع رفقا و اهل کاران خود اسیر شد آنحضرت از مرشد خود به بینی بهادر نویسانیده که ولی ابراهیم خان رفیق قاسم علی خان از ایام طفولیت نظر قبول شاه غلام حسین است، از خبر مقید شدن او ایشان را چندان

ج.۱: و'بیرونی'	۲. الف: 'حضرت' ندارد	۳. ج: د: 'وطوع' گشت
۴. ج: 'آمده'	۵. الف: اندک 'حصه'	۶. ج: 'بلکه او' عمل
۷. ج: 'باز' داشتند	۸. الف: 'می داشتند'	۹. د: 'را قتال' نمی کرد

تعلّق رو داده که از همه کار باز مانده، بینی بهادر او را خلاص کنانیده داد، روزی که راقم اوراق از آنحضرت درخواست تفحص احوال ایشان نموده تا يك پاس احوال عشق و محبت با ابراهیم علی خان که داشت بیان نمود، غرض ریاضات بسیار نموده در حقیقت مرتبه عالی بهم رسانیده بود، مردم اکثر خوارق هم از و ظاهر می کردند.

موج احوال آن موجد و محقق کارها دیده، آن مدقق جام وصال چشیده، آن فارغ از قیودات ما و منی، شیر بیشه توحید شاه غریب الله دکنی از افاضل صوفیه اهل صفا و اکابر اصحاب زهد و ورع، عشق وافر و ترك کامل داشت، اسم شریفش محمد شکوه است، ابتدای احوال با علم و طوع و تقاره نوکر عالمگیر اورنگزیب^۱ بادشاه بود، در عنفوان جوانی غلبه محبت الهی به حالش غالب آمد، سایر اسباب و اموال را به راه خدا تاراج داده به قدم تجرید برآمد و در خانواده قادریه عالیّه بیعت نمود و به موجب ارشاد مرشد خود در ریاضت^۲ اشتغال کرده همیشه مسافر می ماند، مدت ها جابجا سیر کرده چون به نواح شاهجهان پور رسید از سید غلام^۳ حسین قاضی پرگنه جای^۴ استقامت گزیده، قاضی را چون مکشوف گشت که آنحضرت میل استقامت این ضلع دارد معروض داشت که در تعلقه بنده جایی که پسند آید حاضر است، پس قریه امرته پسند نموده اقامت گزید از آن باز گاهی مسافر نگشت، هفتاد سال آنجا گذرانیده در زمانه شاه غلام حسین نبیره قاضی غلام حسن روزی از مکان امرته بر خاسته در قریه سره به مکان دروازه قاضی غلام حسن تشریف آورده و سه سال مقیم ماند، بعد از آن فرمود برای فقیر مکانی تجویز نمایند و این اشاره به قبر خود نمود، پس ایشان تجویز نمود و از مقابر بزرگان خود آنحضرت را داد تا دوازده سال آنجا^۵ ماند، روزی جمعی کفار بر سر قتل سید شاه غلام حسین آمدند، آنحضرت بر فحواى قلوب شان مطلع گشته تصرفی کرد که با خودها جنگ گیرند و همه ها مقتول^۶ شد، همان وقت آنحضرت

۱. الف: 'عالمگیر اورنگزیب' بادشاه ۲. الف: 'ریاضت' اشتغال ۳. ج: سید 'غلام' ندارد

۴. ج: د: 'جای' ندارد ۵. د: 'باید' ماند ۶. ج: 'مقبول' شد

به سید شاه غلام حسین گفته فرستاد که این کفار بر تو از سر خشونت آمده بودند حق تعالی از فضل و کرم خویش آنها را دفع گردانید و ازین جنس بعد از وفات آنحضرت خرق عادات هم به عمل آمده، تاریخ سال و ماه وفاتش به نظر نیامده، عمر دراز یافته بود، می گویند که يك صد و سی سال به قید حیات مانده.

موج احوال آن درویش صاحب مصارف، آن آگاه حقایق و معارف، آن مطلع نکات معنوی، **حضرت شاه بهاء الدین قادری بن عبدالرحمن دهلوی**، مشرب قادریه داشت، در اعراس پیران اکثر تواضع درویشان را تقد کردی، وقتی از سماع چون به افاقه آمد اهلیه خود را از سرای برآورده خانه را معه اسباب و اطفال به قوالان بخشید، مریدانش مبلغی به قوالان داده اطفالش را خریدند و به شیخ سپردند، ندور و فتوح هر روزه در همان روز خرچ کردی، روزی او پیش اهلیه خود چند تنکه دید دانست که شب او داشته است و خرچ نکرده، فلوسی از آن به آتش گرم کرده بر جسد خود داغ نمود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن ممتاز زمانه فی التّرك والتّجريد، آن مرتاض و یگانه فی العشق و تفرید، آن دایم به مشاهده دلدار و شاهد **حضرت شاه عبدالواحد**، از شیوخ صدیقی قصبه^۱ ملانوه است، در پیلانوه که قریه ایست در میان ملانوه و بلگرام اقامت داشت، از پاكان زمانه ترك كامل و عشق وافر و حالی قوی و همّت بلند داشت، مرید شاه اعتبار خلیفه شاه سوندها که یکی از بزرگان سلسله قادریه بوده اند بود، وی مجذوب سالک است، ابتدای حال جذب به شدت می داشت، آخر آخر به سلوك مبدل گشت، پنجاه سال در يك حجره در قریه پیلانوه معموله پرگنه ملانوه بر سر مزار مرشد خود شاه سوندها و شاه اعتبار گذرانید و از آن حجره بیرون نشد و ندور و فتوح که مردم می دادند اوّل نمی گرفت، اگر به مبالغه پیش می آمدند گرفته خود در آتش می انداخت خواه به چاه و تمام عمر بريك بستر بالای زمین اوقات بسر برد و او را گاهی کسی ندیده که طعام به کدام وقت می خورد و اگر چه

۱. ج: 'از شیوخ ملانوه،

اکثر امور شرعی را تن نمی داد لیکن خاص و عام را به دل اعتقاد او غالب بود، کشف بر خطر قلوب خلایق به شدت او را بوده است و خوارق عادات بسیار از او به عمل آمده، در هنگام فوجداری پدر خود این نیازمند کاتب حروف سه چهار دفعه به شرف ملازمتش رسیده، سبحان الله حالتی که به احوال اولیای سلف در کتب خوانده بود از مشاهده جمال ولایت مآب او هویدا یافت، با وجود این قدر بی سامانی و عریانی جلالت کشف و کرامت و علو درجات بود، در آن هنگام یکی از برادرزاده اش شاه مدن نام که از یمن توجّه اش حالت کامل برو غالب آمده بود بیرون حجره نشسته بژ^۱ می گفتی بعد دو گهری سه گهری فرمودی که مدن چه شور می کنی؟ او خاموش شدی، بعد دو گهری بژ^۲ آغاز کرده، شاه مدن در عین حیات آنحضرت ازین جهان وفات نمود غرض که کمالات حضرت شاه عبدالواحد از اندازه بیان بیرون است، وی از بی نظیران زمان بود، حضرت شاه قدرت الله صفی پوری هر گاه برای عرس حضرت شاه یسین به بلگرام می رفت در اثنای راه ضرور به ملازمتش رسیده عازم به بلگرام می شد، روزی فرمود بابا قدرت الله فقیر تشنه است شاه قدرت الله از دست خود آب از چاه کشیده آنحضرت را گذرانید، او نوش جان فرمود، همان روز حضّاران آشامیدن آب شاه عبدالواحد ملاحظه نمودند و الا به^۴ تمام عمر کسی ندیده که کدام وقت چیزی می خورند و می نوشند^۵ سبحان الله در آن ویرانه هر کس که بدو می رسید از قسم شیرینی و طعام به هر کس بی داد ممکن نیست که تمام عمر آنجا رفته باشد و چیزی نیافته باشد، وفاتش به تاریخ دوم شهر رجب سنه هزار و یک صد و هشتاد و چهار هجری به مشاهده جانان تسلیم نمود و نزدیک مزار مرشدان در باغ قریه پیلانوه مدفون ساختند، معاصر قدوة العارفين بود، از وفات شاه قدرت الله صفی پوری و آنحضرت چند روز را فرق است، بالفعل عاشق شاه خلیفه آنحضرت که احوال جذب کامل دارد و صاحب کشف و کرامات است به موجب حکم مرشد خود بر سر قبر مادر خود در قصبه ملانوه در محله افغانان قیام می دارد.

۳. الف: 'به' ندارد

۲. ج: 'باز' بژ

۱. ج: 'بژ' می گفتی

۵. الف: 'نوشیدند' د: 'می نوشید'

۴. ج: 'نه' تمام

موج احوال آن محتشم آفاق، آن محترم بالاتفاق، آن به مس وجود طالبان تلقینش مشابه کیمیا، مقدس زمانه **حضرت ضیاء الدین** مشهور به **قاضی جیا** از اکابر ارباب ولایت و تفاخر اصحاب هدایت، دست گیر و نفسی قاطع و احوالی قوی و عبادت کثیر و تصرف منیر داشت، در حقیقت او اولاد سید ظهیرالدین نوتنی است، روزی کدام شیخ آمد و خود را سید ظاهر نمود، از اشراق باطن آنحضرت برین مقدمه وارسیده فرمود اگر از شیخی میل نداری شیخی را من^۱ قبول نمودم، از آن روز ملقب به لقب شیخ شد و فرزندانش نیز چنین گویند مشرب قادریه داشت بدین وسایط به حضرت غوث الثقلین می رسد، قاضی جیا از شیخ محمد بکهاری، وی از سید ابراهیم ایرجی، وی از سید بهاء الدین انصاری، وی از والد خود سید احمد جیلی، وی از والد خود سید حسن، وی از والد خود سید موسی، وی از والد خود سید علی، وی از والد خود سید محمود^۲، وی از والد خود سید حسن، وی از والد خود سید محمد، وی از والد خود سید محی الدین ابونصر، وی از والد خود سید محمد صالح، وی از والد خود سید عبدالرزاق، وی از والد خود سید شیخ السموات والارض شیخ عبدالقادر جیلانی الی آخره و از دیگر سلاسل نیز نعمت ها یافته و اجازت حاصل ساخته و طریقه نقشبندیه برو غالب بود و صاحب تذکرة الاصفیا به انتساب بیعتش از شیخ وجیه الدین گجراتی رسانیده، غرض در حال مقبول و محمود است، تصرف و خوارق علانیه از او از وقت طلب علم صوری سر می زد، از قاضی بلده گجرات تلمذ می نمود، دخترش به مرض صعب گرفتار شد، اطبا از علاج باز ماندند، به استاد پیغام داد که سبق بنده گر^۳ بر سایر طلبه مقدم فرمایند صبیّه را همین وقت آرام می شود، استاد قبول کرد، از دعای او دختر قاضی شفا یافت، پس آن دختر را به نکاح آنحضرت قاضی داد و در بیاض الاولیا نویسد وقتی او در اسفار راه گم کرد، خضر علیه السلام رهنمون او شد، فرمود تا چهل روز ملازمت من اختیار کن چنان کرد، سایر کمالات و رفیع احوالات از آنجا حاصل کرده، وقت وفات فرمود، تجهیز و تکفین من از دست حاجی محمد فضل که خلف

۲. ج: سید محمد

۱. د: را من ندارد

۳. د: بنده گر ندارد

او بود در آن وقت برای حج به مدینه رفته بود باید گرفت، حضار متعجب و حیران دم در کشیدند، او انتقال کرد، ساعتی بگذشت^۱ که حاجی فضل از مدینه رسید، این کمالات و علوت درجات حضرت قاضی باید دانست و حاجی محمد بن فضل بن قاضی جیا سالک مجذوب بسا صاحب کمال و عالی احوال و خرق عادات بلند در کرامت مرتبه ارجمند و به غایت دل پسند داشت، وی را نعمت از درویشی به اثنای سفر حج بدین طریق رسید چون به مقامی وارد گشت درویشی صاحب کمال محمد شفیع نام به طعام پزی مشغول بود، آنحضرت را دیده فرمود خوش آمدی و حج تو مقبول افتاد احتیاج پیش رفتن نیست، پس آن دیگ گلی پخته طعام به آنحضرت داد و نوازش نعمتهای سلسله شطاریه و سهروردیه عنایت فرمود خود انتقال ازین عالم کرد آنحضرت او را دفن نموده به وطن برگشت، چندان تصرفات در حالت جذب و مستی ازو سرزده که به تحریر راست نیاید. روزی پسرش شاه فتح الله در شکار^۲ خواست که خرگوشی را ذبح کند و کارد به گردنش راند^۳ خود هم انتقال نمود نعلش را به حضور آنحضرت آوردند، فرمود چشم باز کن فی الحال زنده گشت، شاه ثناء الله برادرزاده او که به شرف مریدی فایز شده در تصوف رتبه عالی بهم رسانیده بود التماس کرد که در شرع رخنه واقع شد، فرمود اگر چنین است بمیرد بر فور برآمدن این کلمه باز مرغ روحش پرواز نمود و در دائره دفن شد، ابوالخیر و مقتدر و فضل محمد سه پسر قاضی جیا بودند و رای محمد فضل محرر بحر زار زیارت مراقب این بزرگان در نوتنی نموده شیخ خضر جد فقیر در نوتنی به خانه کدام فرزند قاضی جیا که^۴ کدخدا بود مرا نسبت به فرزندی آن جناب از طرف مادر می رسد مصرع^۵ - 'رفت از دنیا^۶ به دین قطب جهان' تاریخ اوست، رحمة الله علیهم.

موج احوال آن به تجلیات ذات سرور، حضرت سید نعمت^۷ الله متخلص به نور، در تذکره میر نفس علی آرد، انتساب بیعت^۸ به خانواده قادریه داشت، مریدان

۱. الف: 'بگذشت' که ۲. الف: 'شاه فتح آمد در شکار' خواست ۳. ج: 'راند' ندارد
 ۴. الف: 'که' ندارد ۵. الف: 'مصرع' ندارد ۶. ج: 'دنیا' ندارد
 ۷. د: 'محب' الله ۸. الف: 'بیعت' نمود

را به ذکر خفی تلقین می نمود، ابتدا حال تحصیل علوم نموده با قدم توکل و تجرد^۱ سیاحت نمود و اکثر بلاد و امصار را دیده به راج محل توابع بنگاله رسید، قوت او از شکار بود، همان روز میر سید محمد قادری حالت استحضر داشت فرزندانش برای نماز جنازه پرسیدند که کدام کس بخواند، او گفت سیدی به این شمایل می رسد او بخواند، آنحضرت تجهیز و تکفین سید محمد نمود، سپس محمد شجاع بن شاه جهان بادشاه معتقد او گردید، پس به قریه فیروزپور مقیم شد، عالمی به تولایش در آمد، بعد چندی پای های سید شل شد، عالمگیر بادشاه متمنای قدومش گردید، به اظهار بی اختیاری پا های^۲ خود را از محفل بادشاه محفوظ داشت مگر نامه و پیام^۳ به اتحاد جاری ماند، تصرفاتش زیاده از حوصله تحریر است که دوازده هزار روپیه با^۴ ظروف گلی برای تقسیم اطعمه غربا به دایره او می آمدند به دیگر اخراجات چه رسد، در هزار و هشتاد^۵ و هفت وفات یافت.

موج احوال آن افضل روزگار و اکمل **شاه کوسل**^۶ درویش مشرب قادری داشت، حضرت حاجی هدایت الله فرمود که به غایت حالی قوی و قوت مخصوص و آزادی داشت، آثار ولایت از جمال حال او مشاهده می شد، در نجف اشرف به دروازه مقبره شیر بیشه کبریا حضرت علی مرتضی می ماند و شاه غلام حسن خیرآبادی که مردی طلسم کار بود سیاحت بسیار کرده و این عجائبات طلسم از کدام درویش ذخیره اندوخته می گفت من شاه کوسل را دیده ام در کوفه زیر شجری کلبه گزیده بود، احوالش را آنچه کسی ظاهر نماید زیاده از آن تصور باید کرد.

موج احوال آن در توکل و تجرید پایه متین، **حضرت سید زین الدین** از نژاد

ج. ۳: 'پیغام' با اتحاد	د. ۲: بی اختیاری 'پاها' ندارد	ج. ۱: 'تجرید' سیاحت
د. ۶: 'و اکمل شاه کوسل'	ج. ۵: 'هفتاد' و هفت	ج. ۴: 'د'؛ 'را' ظروف
		سید زین الدین، ندارد

خواجه ابراهیم ادهم، به غایت بزرگ عالیشان والا منزلت اندر تصوّف، در فرخ آباد به مسجدی کهنه بودی، توکل کامل و اخلاق حمیده داشت، شیخ خدابخش فرماید که من نوکر نصاری بودم، او قصد دکهن نمود، به لحاظ سفردور و دراز به خاطر قلق رو داد، به خدمتش رفتم، فرمود تو بدون آنکه حاکم فرخ آباد بشوی^۱ از فرخ آباد نخواهی رفت، همچنان شد که اراده آن نصاری موقوف شد، بعد چندی یکی از برادران آن نصاری به حکومت فرخ آباد آمد مرا به خدمتش سپردند، چند سال حاکم آنجا بودم، روزی آنحضرت فرمود شیخ خدابخش ترا میل وطن نمی شود، ساکت ماندم، دانستم که حکومت من ازین جا موقوف شد، بعد از سه روز خبر عزل رسید، به غایت صاحب اخلاق و متوکل بوده، همانجا وفات کرد و مدفون شد.

موج احوال آن در طریقه درویشی به خوش طوری **شیخ قاسم بن شیخ التوری الپیشوری** از قوم افغان، سلسله قادریه داشت که به چند واسطه به شیخ عبد القادر گیلانی می پیوندد و بسیار بزرگ بود، وفاتش در مخزن اعراس^۲ بامداد چهار شنبه در سال يك هزار و شانزده هجری، عمر شصت سال یافت، قبر در قلعه چنار، رحمه الله علیه.

موج احوال آن سیّد عالی قدر مراتب رفیع، آن متصرّف مقامات وسیع، آن در صحرای عشق محبوب، پیوسته به جولانی **حضرت میر سیّد غلام قادر کولانی** از محققان روزگار^۳ و بزرگان ذوی الاقتدار شانی عظیم و همّتی دل پسند داشت، در فقر و فنا و زهد و ورع ممتاز روزگار بود، در خانواده قادریه مرید سیّد جعفر هادی الله پنجابی است که به چند واسطه^۴ دست ارادت او می رسد به حضرت غوث الثقلین، وطن اصلی او شهر کولان است که در میان مملکت ایران و توران واقع است، میر شاه محمد امین پدرش از کولان آمده در شاه جهان آباد بنا بر اکل حلال در منصبداران بادشاه همراه قمرالدین خان وزیر نوکری کرد مگر لحظه^۵ از شغل باطن غافل نبود، مولد آنحضرت در دهلی واقع شد، چون به شرف بیعت سیّد جعفر هادی الله

۱. الف: 'نشوی' ۲. ج: د، مخزن 'اراس' ۳. الف: 'روز' و بزرگان

۴. ج: 'واسطه' ندارد ۵. الف: 'محظر' از شغل

مشرف گشت ریاضات شاقه کشیده به مرتبه کمال رسید، خواست که به وطن اصلی خود به کولان رود در جنبو همراه پیر که رسید آنجا خوابی^۱ دید که حکم حضرت غوث الثقلین است که در بداؤن رفته به فلان مکان مقیم شو، صبحی آنحضرت قصه رویه را به خدمت حضرت پیر خود عرض نمود، فرمود ما بر همین^۲ وضع دیده ام پس ترا اقامت بداؤن لازم افتاد، آنحضرت از پیر خود رخصت شده به بداؤن آمد و نزدیک چاه در محله منجلی اقامت گزید، شهرت تمام یافته و عالمی به وی تولا نمود، آنجا به اسم قادر شاه مشهور است، کرامت و خوارق عادات بسیار است، از محمد بخش^۳ مریدان آنحضرت نقل است که شجاع الدوله در هنگام جنگ نصاری هزیمت خورده در ملک بدایون رفت من همراه لشکر بودم، از قدمبوس آنحضرت مشرف گشته در خلوت وقت فرصت استفسار احوال شجاع الدوله نمودم که باز ایشان به صوبه خود قابض و متصرف خواهند شد یا نه، فرمود که هنوز روح او حیران و سرگردان است دخل به محفل پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم نمی یابد و آنحضرت به روی اعتراض اند، بعد چندی ترا ازین مقدمه آگاه خواهم ساخت، پس از پانزده روز که باز به قدمبوسی او حاضر شدم بر فور ملاقات ارشاد کرد مبارک باشد، تقصیر شجاع الدوله از جناب حضرت رسول خدا معاف شده عنقریب است که صوبه به تحت و تصرف او در آید، بعد از آن فرمود که قوم رو هیله که به ملک خود اند از دست^۴ او مقتول و تاراج خواهند شد، بعد از آن خدا حافظ شجاع الدوله است بعد چندی نصاری از شجاع الدوله موافقت نموده صوبه اوده به دستور به او داد، بعد از دوازده سال افواج بی شمار فراهم نموده بر رو هیله ها رفت و از حافظ رحمت خان رئیس آن قوم جنگ به میان آمد^۵ از دست شجاع الدوله هزیمت خورده حافظ رحمت الله^۶ مقتول گشت، تمام ملک آنها از دست شجاع الدوله تاراج گردید، قلع و قمع آن قوم نموده همراه به لکهنو آورد، در آن سفر پیر محمد بخش^۷ مرید آنحضرت در آن لشکر بود برای ملازمت به خدمتش

۳. د: 'محسن' مریدان

۲. الف: هم برین وضع

۱. ج: 'جوانی' دید

۵. ج: د: 'آخرش افغان مذکور' از دست

۴. د: 'شب' او

۷. ج: 'میر محمد حسن' مرید

۶. ج: 'خان' مقتول

رفت، فرمود که حالا شجاع الدوله را لازم است که به ملك خود رفته بند و بست خانه خود نماید که وعده عمرش از يك سال هم كم باقی مانده، پس همچنان شد، بعد چندی بیماری آبله بر شجاع الدوله غالب آمد از آنجا کوچ کرده به ملك خود رسید و انتقال نمود، ازین جنس کراماتش هزار در هزار است.

موج احوال آن به تلاش تمام آشنای درویشی، آن به مجاهده مدام مورد حالی دلریشی، آن بری از خیال خوبی و زبونی **حضرت مولوی محمد علی بدائونی** که سلسله نسب شریفش منتهی می شود به حضرت عثمان رضی الله عنه، ابتدای احوال به تحصیل علم مشغول شد در همان تلاش به امیتهی آمده چندی از مولوی مجیدالله^۱ تحصیل علم نمود^۲ و به دهلی رفت و از قاضی مبارک گویاموی و مستعد خان^۳ فراغ نمود، مولوی محمد سعید بدائونی که در علم ظاهر و باطن بی نظیر روزگار بود چنانچه از جناب حضرت رسالت پناه صلی الله علیه^۴ و سلم به خطاب سرور اقطاب گشته بود و در گویامئو تشریف می داشت و حضرت مولوی ابتدا حال^۵ چند کتاب از و تحصیل نموده بود از همین شناسایی درخواست بیعت نمود، بعد چند روز آنحضرت فرمود که فردا جواب خواهم داد، صبحی رفته در خدمت حاضر شد، فرمود که نصیب تو در^۶ خدمت میر عبد الله ساکن دهلوی که به محله کمهار واره می باشد و جمال حال خود^۷ از نظر خلائق مستور می دارد به ملازمان سرکار بادشاه نوکری می نماید وابسته است آنجا برو به خدمتش حاضر شو، پس حضرت مولوی به دهلی رفت، به تلاش تمام خدمت ایشان را دریافت و کیفیت تمنای خود را معروض داشت، او از سر انکار متغیر

۱. ج. د: 'عبد الله' ۲. ج: علم 'نموده'

۳. الف: در حاشیه آمده است:

'نامش مولوی محمد شاه مستعد خان در کبار فضلا جونیور صاحب تصنیف و تالیف است مولانا حافظ محمد عبدالحلیم در رساله تحصین اقوال او داخل فرموده اند،

حسن ۱۲

۴. ج: 'علیه و آله' و سلم

شد و فرمود که مرا چه دریافته اند^۱ اگر از جنس دنیا داری چیزی خواسته باشی مقدور دارم به تو بدهم، حضرت مولوی جواب نداد، تمام روز در همین حکایت گذشت، بعد نماز عشا آنحضرت فرمود آخر مطلب خود را بگو، در جواب گفت بر آنحضرت روشن است مراد ازین کلمه این بود که خدمت^۲ مولوی به خاطر داشت هر کسی که به چشم ظاهر مشاهده جمال با کمال رسول الله صلی الله علیه و سلم^۳ نماید به او بیعت کنم، پس آنحضرت بر خطر او آگاه گشته جمال حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم را به چشم ظاهر معاینه کنانید، پس مولوی به خانواده قادریه عالییه دست بیعت به او داده بعد از آن فرمود تا که تو در دهلی مقیم باشی احوال ما را به هیچ کس نگویی، قبول کرد، بعد^۴ تلقین اشغال و اکتساب^۵ به حضرت مولوی فرموده خود به مکه رفت از آنجا به مدینه همانجا ازین جهان وفات یافت، پس حضرت مولوی در مجاهدات و ریاضات مشغول گشته به مرتبه تکمیل رسید و از دهلی به بدائون آمد، بعد چند روز عالمی به تولایش درآمد، الغرض حق سبحانه تعالی شانی عظیم و همّتی بلند و نفسی قاطع به او عطا کرد که در فقر و فنا و زهد و ورع و جود و سخا بی نظیر روزگار گردید، خوارق عادات او نه چندان است که درین مختصر گنجد، اندکی به طریق تبرک نوشته می شود. يك سال در بسولی امساک باران به شدت واقع شد دوندی خان حاکم آنجا هم مع فتح الله خان و محب الله خان پسران خود و عالمان شهر و دیگر عامه خلاّیق برای نماز استسقا می رفت، حضرت مولوی هم شریک آن جماعه بود، چنانچه بعد نماز چهار روز گذشت و باران نبارید، ناگزیر محب الله خان پسر کلان و دندی خان روزی به خدمتش آمده درخواست نمود که برای بارش دعا فرمایند، حضرت مولوی فرمود که همراه شما در نماز حاضر بودم از مشیت الهی چاره نیست، آن عزیز تا دو پھر گرسنه و تشنه ماند، حضرت مولوی توضع اطعمه و اشربه ازو کرد، گفت تا که بارش نخواهد شد بنده به دروازه شما گرسنه و تشنه خواهد ماند، ناچار^۶ حضرت مولوی فرمود که برو فردا باران خواهد بارید، رفت آینده روز بارش به شدت تمام به وقت

۳. د: 'بمن' نماید

۶. د: 'لاچار' حضرت

۲. ج، د: 'حضرت' مولوی

۵. الف: 'کتاب' به حضرت

۱. الف: 'از' اگر

۴. ج: 'چندی' تلقین

عصر گردید، او خوانهای شیرینی و نیاز به خدمت^۱ مولوی آورد فاتحه نموده تبرک به مردم تقسیم کرد و فتح الله خان پسر دوندی خان اولاد نداشت، به خدمت حضرت مولوی تمنای پسر نمود، فرمود که تو کثیرالعیال خواهی شد مگر زوجه داری معلوم نیست ترا از اولاد خواهد شد یا از زن دیگر، چنانچه بعد چندی از زن های دیگر اولاد او را شد و^۲ فرزند نرینه حق تعالی به برکت انفس حضرت مولوی عطا کرده و محب الله خان يك پسر داشت سيف الله خان نام، او را مرض به شدت رو نمود که اطبا از علاج عاجز آمده جواب دادند و حالت نزع رسید که مطلق اطوار و آثار زیست باقی نبود، حضرت مولوی خادمی را بدو پیغام تهنیت گفته فرستاد که از زبان مرشد خود در معامله دریافته ام که این بیچه^۳ صحت شود، چون آنجا گریه و زاری آغاز بود و مایوس^۴ از زندگانی او بودند کسی اعتماد نکرد، بعد از دو گهری آن طفل را آرام شروع شد در چند روز صحت یافته چنانچه این کاتب حروف سيف الله را در سنّ تمیز در لکهنؤ دیده است، کمالات او بیشتر است، در لکهنؤ آمده بود، از قدوة العارفین ملاقات نموده بعد چند روز در ماه ربیع الثانی در سنه يك هزار يك صد و نود و شش هجری در لکهنؤ وفات یافت^۵ کرد رحلت زین جهان^۶ قطب زمان، تاریخ اوست. نعش شریفش را به بدائون برده به جوار مزار حضرت شاه بدرالدین صاحب ولایت مدفون ساختند.

موج احوال آن عیسی دم و خضر قدم، آن فارغ البال از علایق بیش و کم، آن عصای دست نابینایان کوی وحدت، آن شمع منور ظلمت نشینان کاشانه کربت، آن مستغنی الحاجات به ویرانی و آبادی، قطب الافراد **عبدالله سیّاح خیرآبادی**، از اولاد امجاد حضرت محبوب سبحانی غوث الاعظم شیخ عبدالقادر جیلانی^۷ است و به سلسله قادریه مرید سیّد بدرالدین که مزار شریفش در پهلواری نزدیک پتنه است بود، از اعظم مرتاضان و اکابر ممتازان به غایت عالیشان، مسافرت بسیار

۳. ج: 'را' صحت

۶. د: 'این جهان'

۲. ج: 'دو' فرزند

۵. ج: 'مصرعه'

۱. ج: 'حضرت' مولوی

۴. د: 'مانوس' از

۷. ج: د: 'گیلانی' است

کرد و عمر دراز یافته، گویند از وقت مخدوم شیخ مینا صاحب ولایت لکهنوتا هزار و یک صد و پانزده هجری مجموعه درازی از روی حساب دو صد سی و یک سال می شود مجماً بعضی سه صد سال نوشته اند حیات یافته، جامع بود میان علم ظاهر و باطن، اخلاق دلپسند و احوال به غایت بلند، در تصوّف مرتبه رفیع داشت، پیرامون تاهل و معاش نه گشت، مسافران و آزادانه بسر برد^۱ چندان تصرفات صوری و معنوی که حق تعالی در زمان متأخرین او را عطا کرده در معاصرانش کمتر یافته می شود سیر کنان به خیرآباد تشریف آورد، مولانا حاجی صفت الله خیرآبادی را که ذکرش می آید مرید ساخته به مرتبه تکمیل رسانید، بعد چندی به عظیم آباد پتنه تشریف فرمود باز به خیرآباد آمد، کمالاتش نچندان است که درین مختصر گنجد، به تاریخ^۲ سال یک هزار و یک صد و پانزده هجری به ملاء اعلی شتافت در خیرآباد روضه مقدّسش حاجت روای خلائق آن دیار است، رحمة الله علیه، 'غاب'^۳ قطباً تاریخ اوست.

موج احوال آن مقدّس و مرتاض ارباب صحو^۴، آن موحد پاک ممتازان اصحاب محو، آن در رضای محبوب مدام در عشرت و شادی، عاشق با صفا مولوی محمد صالح خیرآبادی، از فرزندان مخدوم سیّد نظام الدّین معروف به شیخ اله دیه، در خانواده قادریه مرید شاه جان محمد سیاح مرادآبادی است، از پاکان زمانه شانی عظیم و عشق وافر داشت، ابتدا احوال به تحصیل علم در قصبات بداؤن و غیره گذرانید،^۱ فاتحه فراغ بر دست مولوی عبد الرحیم مرادآبادی خواند همانجا حضرت شاه جان محمد سیر کنان تشریف آورد، آنحضرت به بیعت او مشرف شد و به مجاهده طلب خدا مشغول گردید دستور داشت که روز به درس علم ظاهری می گذرانید و شب به مجاهده علم باطن می کوشید آخرالامر چون مجاهده او به مشاهده انجامید در خیرآباد بر مسند ارشاد و هدایت نشست، شهرت تمام یافته عالمی به وی تولا نمود، چندان جهاد توکل و کم خوری از او به عمل آمده که قلم

۱. ج: 'آزاد بسر برده'

۲. د: 'متأخرین' او

۳. ج: 'بتاریخ' ندارد

۴. الف: 'محو'

۵. ج: 'گذرانیده'

۶. الف: 'غایت' قطباً

از تحریر حقیقتش مقصر است، به صفت قایم اللیل و صایم الدهر گذرانید و محبّت با خاندان نبوی چندان داشت که سنکھنا نامی زمین دار سینه توابع سرکار خیرآباد صبیّه مکان کدام قریه که معروف به سادات بود به زور و تعدی در خانه خود نگاهداشت، بر فور استماع این خبر از غایت حرارت دین سکونت در وطن گوارا نکرده به دهلی رفت و به جامع مسجد نزول نموده، چون نظام الملك این مقدّمه را از آنحضرت دریافت از حضور بادشاه برای تعزیر و تنبیه کفره به سعادت خان برهان الملك اجازت کنانید، او به اندک فرصت به خیرآباد رسیده آن کفره را گرفته به دم توپ داده و انکشاف مقدّمات اکثر نمود، او را مصنّفات بسیار است، از^۱ جمله اش شرح تهذیب الکلام بسیار مطالب علمیه در آن درج کرده، اندازه معلوماتش از آن کتاب می توان گرفت، در سنه یک هزار یک صد و چهل و هفت هجری در دهلی به جوار رحمت حق پیوست، نعش مبارکش را به خیرآباد آوردند معاصر قدوة العارفین بود، انا لله و انا الیه راجعون.

موج احوال آن محرم کعبه باطن و ظاهر، آن سر معرفت را محرم و ماهر، آن سرور المزاج و طبعش مایل به آزادی، قطب وقت حضرت حاجی صفة الله خیرآبادی از فرزندان مخدوم سیّد نظام الدّین عرف شیخ اله دیه از علمای جلیل القدر در علم صوری و معنوی محتشم زمانه حاجی و حافظ، در بذل و سخا و زهد و ورع نوعی خلاف طریق این طایفه نرفت، در خانواده عالیّه قادریه مرید حاجی عبد الله سیاح است، از مجاهدات شاقّه آخر به مرتبه قطبیت رسید چنانچه سایر اهل الله جوانب و اطراف او را تهنّیت قطبیت نوشتند، ابتدا احوال حضرت حاجی حافظ تحصیل علم نمود، بعدش به مجاهدات دین^۲ مشغول گشت لیکن تدریس را موقوف نه ساخت، پس از کوشش بسیار که صفای باطن از مشاهدات انوار ذات بحت^۳ مشرف گشت و حاجی عبد الله سیاح را وقت آخر رسید جمیع امانات پیران حواله او نموده ازین جهان در گذشت، پس حضرت حاجی به بیت الله رفت تا سه سال سند حدیث آنجا نمود بعد از آن که معاودت کرد در میان علمای زمانه احترام کلی

۳. الف: 'تحت' مشرف

۲. ج: بمجاهدات 'دین' ندارد

۱. ج: 'است از' ندارد

بهم رسانید که سخن تدریس حدیث از ذات او درین ملک جاری شد و حضرت حاجی خوش طبع بود، اکثر سخن حریفانه و ظریفانه می فرمود و از اغنیا ملاقات بیشتر داشت لیکن به ظرافت طبع خواه مخواه^۱ از تقاضا چیزی گرفتن از آنها شعار داشت، در اثنای راه اگر کسی دعوت می کرد می گفت چه خواهی پخت؟ او گفتی که نان خشک حاضر دارم فرمود این غلط است البتّه از اطعمه لذیذ و لطیف خواهی پخت پس حساب کرده نصف زر قیمتش^۲ به فقیر بده که تو از ادای سنت دعوت شوی و فقیر از بدعت رد^۳ دعوت داری از معمولاتش بود، دوام بعد نماز ظهر و عظم صحیح بخاری و بعد از نماز جمعه^۴ آیات قرآن می گفت و تمام عمر نماز پنجگانه یک وقت هم بی جماعت نگذرانید^۵، آخر عمر پای مبارکش شل گشته از غایت تکلیف برای نماز جمعه می رفت و باقی نماز به خانه خود با جماعت ادا می کرد، غرض که وی شیخ وقت خود بود، کمالاتش نه^۶ چندان است که این مختصر گنجایش آن داشته باشد ثقلی چند تیمناً نوشته می شود. وقتی عیسی بیگ خان عامل سرکار خیرآباد در غره ماه^۷ محرم به زعم اختلاف عقائد اکثر حرف تحقیر در شان آن بی نظیر گفت، به مجرد استماع این خبر^۸ متغیر شده به سوی فرخ آباد که اطفال محمد خان بنگش به مرتبه معتقد او بودند رفت، بعد چندی خود بخود عامل مذکور پیغام فرستاد عذر خواست و تمنای قدومش به خیرآباد نمود پس آنحضرت به خیرآباد آمد عامل مسطور از کمال عقیدت خطبه نسخه میزانی با^۹ حمد و صلوة از آنحضرت تلمذ نمود و خود را داخل حلقه شاگردانش کرد و از خدمات شایسته پیش آمد و وقتی که از زندگانی^{۱۰} مستعار آنحضرت ایام معدود باقی ماند روزی از مولوی احمد الله خلف خود آیتی قرآن مجید خوانید و ترجمه آن فرمود که خاصان درگاه باری را خصوصیتی^{۱۱} هست که وقت وفات ایشان دست دعا به جناب الهی بر می دارند و از غایت ضعف دست آنها مقابل رو نمی شود تا سینه

۱. ج: 'خواه نخواه' د: 'خواه مخواه' اثنا ۲. ج، د: زر 'نقد' بفقیر

۴. ج: 'جمع' آیات ۵. د: 'بگذرانید' آخر

۷. ج: 'ماه' ندارد ۸. د: 'چیز' متغیر

۱۰. ج، د: 'زندگی' مستعار ۱۱. ج: 'خصوصی' هست

۳. د: 'را' دعوت

۶. د: 'به' چندان

۹. الف: 'با' ندارد

رسیده می افتد و قبر این طایفه می باید که مردم چندان کشاده دارند که در اقامت و رکوع و سجود نماز حرج^۱ نشود، بعد از دو روز حالت آنحضرت تغییر شد در حالت استغراق نشست بود، رئیسان شهر از صغایر و کبایر حاضر بودند، مولوی احمد الله پسرش التماس کرد که درین وقت خاص در حق بنده دعای شود که^۲ بعد ساعتی سر برآورده فرمود که در حق تو دعا کردم و اجابت شد که مدام ترا حضوری پیغمبر صلی الله علیه^۳ و سلّم مهیا خواهد شد^۴، مولوی احمد الله و دیگران پروانه وار بر گرد آن شمع عرفان نثار گردیدند پس وقت جان سپاری دستهای مبارک خود به دعا برداشت و آن دست ها بر سینه رسیده بیفتادند، مولوی احمد الله را ارشاد آن روز پدر خود یاد بود دانست که آن روز اشاره به این دعا بود، حالا وقت آن رسید پس از مردم ظاهر کرد که حالا آنحضرت را وقت آخر است، به تاریخ هیزدهم ذیقعد روز جمعه وقت فجر در همان روز جان به مشاهده^۵ جانان تسلیم نمود 'گل باغ جنان' تاریخ اوست.

موج احوال آن^۶ صفحه صحیفه اسرار اله، حضرت مولوی احمد الله خلف و خلیفه حاجی صفة الله است، حافظ و فاضل و محدث متورّع متشرّع مجاهد مشاهد ممتاز مرتاض محمود ممدوح مسعود مشکور مشهور، عالم بود در کمالات صوری و معنوی و علوم حالات صوفیا ناظر و معاملات علویه قدم به قدم پدر بزرگوار بلکه مشایخ عالی تبار بوده است، صاحب خوارق بود، کافری به او پیغام داد که من ترا خواهم کشت، گفت خدا داند^۷ که این واقعه به که رود، پس از چند روز آن کافر به^۸ دست دیگری کشته شد و شخصی تمنای اولاد کرد بقیه آن وضوی خود به او بخشید^۹ که به اهلیه خود بخورانی فرزند حاصلش آمد، در باب فاتحه فرمودی که طعام به محتاجان دهند و ثوابش به میت بخشند^{۱۰} البته نفع

د. ۱: 'حرم' نه شود	د. ۲: 'که' ندارد	ج. ۳: 'آله' و سلّم
ج. ۴: د: 'ماند' مولوی	ج. ۵: د: 'جان' جانان	د. ۶: 'آن' ندارد
د. ۷: 'خداوند' که این	ج. ۸: د: 'از' دست	ج. ۹: 'کشید' که
د. ۱۰: 'بخشید' البته		

به مردگان می رسد^۱ و اگر خود خورند خیر، به تاریخ دویم رجب سنه يك هزار^۲ شصت و هفت به جوار رحمت حق پیوست، از پسرانش مولوی غلام امام بر طریقه پدر^۳ و جد خود است، سید حیات الله برادر حاجی صفت الله درویش بود.

موج احوال آن عاشق انوار جمال با کمال، آن کاشف اسرار حضرت لایزال، آن پیوسته به اذکار خفی و جلی ذاکر، ممتاز اتقیا **حضرت محمد شاکر روحانی**^۴ از بزرگان زمانه و در علم صوری و معنوی یگانه و اوصاف حمیده و اخلاق پسندیده داشت، در جود و سخا و تواضع احبّا مشهور بود، شاه طه پسرش به خلاصه الاحوال می نویسد، ابتدای احوال تحصیل علم از جد بزرگوار خود مولوی عبد القادر فاروقی و از پدر نامدار خود مولوی عصمت الله فاروقی نمود، قدری از شیخ وجیه الدین گویا موی حاصل کرد و برخی از حضرت شاه پیر محمد لکهنوی تحصیل ساخت، از جهت ذکای کامله طبیعت خود در سنه نوزده سالگی از تحصیل جمیع کتب متداوله از معقول و منقول و علوم عجیبه و غریبه از رمل و جفر و تکسیر و غیره فارغ شد، وی علامه عصر خود بود، تمام عمر تدریس را موقوف نکرد، او را مصنفات بسیار است، در وقت طالب علمی شرح تهذیب و^۵ منطق مسمی^۶ به بهترین تالیف کرده و شرح قصیده برده به موجب فرمایش بهادر شاه بادشاه زاده تصنیف نمود، دو^۷ نسخه رساله قاسمیه در علم دعوت و نسخه اعتقادیه و نسخه منتخبه در احوال موتی و نسخه خلاصه المناقب در احوال ملا عبد القادر و غیره اجداد خود و نسخه تحقیق لغات قرآنی تصنیف اوست، بعد تحصیل علم به سرکار بهادر شاه بادشاه زاده نوکری نمود، از نمایان شدن بعضی تردّدات شجاعت که خاصه ارث عمر ابن الخطّاب است به انواع عنایت^۸ بیکران مورد گشت و از جانب پدر بزرگوار خود اکثر حاکم مراد آباد ماند، درین حالت هم از پدر بزرگوار خود و دیگر درویشان اخذ کتاب^۹ نموده غفلت هرگز نداشت و

ج:۱: 'برسد' و اگر	د:۲: 'يك صد' شصت	ج:۳: 'خود' و جد
ج:۴: 'روحانی' ندارد	ج:۵: 'و' ندارد	د:۶: 'بهترین' ندارد
ج:۷: 'و' نسخه	ج:۸: 'عنایات' بیکران	ج:۹: 'اكتساب' نموده

از جمال جهان آرای پیغمبر صلی الله علیه وسلم مشرف گشته و از روح پاک غوث صمدانی نیز فواید یافته، آخر الامر نسبت بیعت به خانوادهٔ قادریه به خدمت حضرت شاه نور محمد اورنگ آبادی که از اجلهٔ اولیای کمال بود بیعت حاصل نمود^۱ به موجب تلقین آن رموز دان الهی حالش از مجاهدات به مشاهدات انجامید و از بعضی اوراد ادعیه مثل دعاء سیفی و حرز یمانی و حزب البحر و غیره نیز از و اجازت یافته دنیا را مطلق پشت پا زد از آن روز پیرامون او متلاشی نگشت حتی که بهادر شاه از دوستی شاهزادگی وقتی که بادشاه شد آنحضرت را طلب نمود هرگز پذیرا نکرد، ما بقیهٔ عمر جمله بست سال در قید حیات ماند سوای حجرهٔ عزلت از امر دیگر کار نداشت، این همه کرامت اوست چنانچه شاه طه پسرش به عزم سفر روزی رخصت خواست که دهم ربیع^۲ الثانی اراده روانگی دارم، فرمود توقف کنید به بینید تا دهم چه رو دهد، به دهم آن ماه آنحضرت را بیماری تپ محرق لاحق حال شده وفات کرد^۳، چو اکثر عقده مالاینجل در کتاب که شاه طه را رو می داد او از روح او حل می نمود نماز پنجگانه از طفولیت تا وفات گاهی بی جماعت نخواند و اکثر از وضوی عشا نماز صبح می گذرانید، برکاتش از آن زیاده است که به تحریر آید، گاهی معطل نمازد و نیز در آن حالت یک وصیت نامه شرح وی است به امور شرعی و اقرار ایمان اجمالی و تفصیلی تصنیف^۴ نموده به شاه طه داد، فرمود که این وصیت نامه را اوصاف بعد از من به ملاحظهٔ احباب و دوستان و فرزندان دهد که از متابعت آن بیرون نروند و پیروی کماینبغی بجا آرند، چون وقت آخر رسیده^۵ سورة الملك و معوذتین می خواند و از انامل به تعداد دعای دیگر هم قرات می کرد در همین حالت به تاریخ هیزدهم شهر ربیع الثانی سنه یک هزار یک صد و سی هجری وفات کرد در بلدهٔ لکهنو مدت حیاتش شصت و چهار سال و به جنب روضهٔ والد خود مولوی عصمت الله بر چبوتره مدفون گشته^۶ دخل فی الدار النعم تاریخ اوست، چون برای او قبر می کند دیدند از اندرون قبر آواز آمد فلان وی کجا است، جمله حضاران متحیر و بر کمال ولایت او قایل شدند.

۱. ج. د: 'کرد' بموجب

۲. ج. ر: 'ربیع' ندارد

۳. د: 'خود' اکثر

۴. د: 'تصنیف' ندارد

۵. ج. د: 'رسید' سورة

۶. ج. ر: 'گشت' دخل

موج احوال آن معتکف و منزوی، آن مجاهده به مشاهده محتوی، آن عزلت نشین معتقد ذات مابه^۱ **حضرت شاه محمدطه** مرید پدر عالی قدر خود شیخ محمد شاکر است، ابتدا احوال به سپه گری اشتغال داشت، از^۲ وقتی که دنیا را پشت پا زد به کمال همّت و جوانمردی به ریاضت مشغول شد، شصت سال در عزلت ریاضات^۳ نمود سوای وقت عصر دیگر هیچ وقت از کسی ملاقات نمی کرد و به موجب سنّت پدر خود از وظایف سیفی و حزب البحر و بعضی نقوش تکسیر هم به عمل می آورد بلکه عامل بود، تصرّفات او از آن بیشتر است که به قید قلم آید، برخی از آن این است که محمد معزالدین خان بن شیخ فضل الله بن شیخ عبد البدیع بن حضرت مولوی عبدالقادر روزی به خدمتش التماس کرد که تمنای دولت ظاهر دارم، فرمود که تو سواد خط خوب داری، مثنوی حضرت مولوی معنوی را کتابت کنی در چند مدّت مثنوی را نوشته به نظرش گذرانده^۴، فرمود که صحیح کنی، او در صحت مثنوی مشغول شد، چندی برآمد که راجه نول رای نائب صفدر جنگ از دست احمد خان پسر محمد خان بنگش^۵ ناظم فرخ آباد گشته شد، صفدر جنگ از^۶ تمام صوبه اوده برهم خورد، نایبان احمد خان متسلّط^۷ صوبه شدند، محمد معزالدین خان خلق کثیر فراهم آورده نایبان افغانان را از صوبه بی دخل ساخت و خود م تصرّف^۸ امر حکومت آنجا گشت، از استماع این خبر صفدر جنگ مسرّتها برداشته از دهلی برای او خلعت نیابت معه خطاب نوّابی و دیگر سایر حشم و خدم مناسب الحال به او امداد کرد و اجازت فرمود تا او کفّار آن صوبه را تنبیه قرار واقعی رسانیده عمل صفدر جنگ را بر پا داشت، چون صفدر جنگ بعد تنبیه افاغنه به صوبه رسید بعد نوازش و عنایت بیکران به اظهار بعضی عرض گویان او را از نیابت و حکومت باز داشت.

موج احوال آن سیّد عارف و کامل، آن به افضال الهی عالم و عامل، آن

۱. ج، د: 'ما به' حضرت	۲. الف: 'در' وقتی که	۳. الف: 'ریاضت' نمود
۴. ج، د: 'گذرانید' فرمود	۵. د: 'پیشکش' ناظم	۶. الف: 'از' ندارد
۷. الف: 'تسلط' صوبه	۸. د: 'از' حکومت	

صاحب مقام رفیع، مرشد الوقت **حضرت میر محمد شفیع** از پاکان این طایفه مردی عظیم القدر محترم و محتشم صاحب تصرّفات عالی بود، او در مشرب صوفیه اهل صفا ممتاز زمانه و مرتاض یگانه بود، مصنّف باغ اربع آرد^۱ که وطن اصلی او در ولایت به مقام حاف است، اجدادش پیوسته با صاحب علم و فضل شده آمده اند، میر محمد قاسم متخلّص به انوار که دیوان قاسم انوار مشهور است از اجداد او بود، مولد پدر عالی قدر او میر محمد مقیم در لاهور واقع شد، در طفولیت آنحضرت داغ یتیمی برداشته از لاهور معه والدّه خود و همشیره همراه عم میر محمد طاهر از طرف سلطان وقت بر^۲ بعضی خدمت جونپور مامور شده آمده و همراه عم خود در خدمت مرجع اهل کمال میر سیّد جلال ساکن حسین پور متّصل^۳ اعظم گره که از مضافات جونپور واقع است که مرید^۴ آنحضرت شاه عبد الجلیل لکهنوی و محمد صلاح لکهنوی بود مرید شد، چون بعد چندی میر سیّد جلال به جوار رحمت حق پیوست و میر محمد طاهر از خدمت^۵ جونپور معزول گردیده و وقائع نگاری لکهنو تفویض یافت آنحضرت همراه عم خود در خدمت مولوی محمد عبدالقادر آغاز تحصیل علم نمود، بعد چندی از حضرت سلطان الاولیا شاه پیر محمد لکهنوی ملازمت حاصل ساخت آنحضرت اشاره افاده علم ظاهر به سوی جونپور فرمود آنجا رفته تا مدّتی علم حاصل کرد، بعد از آن به لکهنو آمد و به خدمت سلطان الاولیا سبق مقرّر ساخت و تلقین امورات از کسب فقر^۶ و ریاضات به سلسله قادریه یافت، در چند مدّت به مرتبه بلند و درجه ارجمند رسید، وقتی آنحضرت به اتفاق عم خود در گور کهپور بود فدائی خان صوبه دار چون عزم گور کهپور نمود سلطان الاولیا او را دلالت نمود که از پیر محمد^۷ شفیع ملاقات خواهی نمود در آنجا رسیده از کثرت کاروبار ملاقات آنحضرت را فراموش کرد، آخر الامر به تقریبی ملاقی شد به مجرد مشاهده جمال^۸ با کمال او معتقد گشت، بعد چندی سلطان الاولیا از گور کهپور او

۱. د: 'ازو' که ۲. ج: د: 'به' بعضی ۳. ج: 'عظمت گره متعلقه' اعظم گره

د: 'عظمت گره تعلقه' اعظم گده ۴. د: 'میریدان' آن

۵. ج: 'خدمات' جونپور ۶. ج: د: 'فقر از کسب' و ریاضت ۷. الف: 'محمد ما'

۸. ج: د: 'حال' با کمال

را طلب داشته با جمیع نعمت و اجازت سایر سلسله که از مرشدان خود یافته بود به چشتیه و قادریه و سهروردیه و غیره به خلافت دارالخلافت شاهجهان آباد دهلی رخصت کرد، آنجا رفته بر مسند ارشاد نشست، عالمی به تولّایش در آمد^۱ حتی که عالمگیر اورنگزیب^۲ بادشاه مشتاق ملاقات او شده^۳ اجازت خواست آنحضرت از راه عذر او را از ملاقات خود موقوف داشت، بعد چندی فدائی خان از صوبه داری اوده معزول شده به دهلی رفت برای او مکانی مصفاً بر وضع تکیه درویشان از اشجار و چاه و مکان باشد تیار ساخته نذر کرد مقبول افتاد، قدم مستحکم بر جاده طریقه خاندان خود نهاده بنشست و مداخل فتوح^۴ را مخارج بر وضع مرشد خود می کرد، کمال فیوض و برکات از ذات عدیم المثال او آنجا ظاهر و باهر گشت تا که مرشدش در قید حیات بود آنجا تشریف داشت، بعد وفاتش به لکهنو آمد، از کمال همّت و جوانمردی حضرت شاه آفاق را بر مسند خلافت مرشد خود نشانده به دهلی رفت، از آنجا معه والدۀ خود بی زاد و راحله به مکه رفت و ادای حج نمود، عالمی به تولّایش در آمد و مردم سند حدیث و تفسیر و اصول و فقه و فصوص الحکم و فتوحات مکیه و غیره تصانیف شیخ اکبر ازو کردند و فتوح بی شمار مداخل می شد از آنجمله يك قطعه زمین خرید نموده مسجد و خانقاه و حجره متعدّده و دو کانه بنا کرده چندی آنجا ماند، بعد از آن متولّی مقرر کرده به مدینه رفت چنانچه^۵ الآن در آن مکان شیخ اله بخش از مریدان متولّی موجود است از آنجا به بغداد رفت، از آنجا به دهلی رسید، پیوسته يك مرتبه در سال به عرس مرشد به لکهنو آمدی، نوزدهم محرم سنه يك هزار يك صد و نه وفات یافت، در دهلی دفن شد، 'پاك بخدا پیوست' تاریخ اوست.

موج احوال آن نور چشم ذی النورین، آن بی نظیر فی المشرقین، آن نوباوه بویستان شرع مصطفی، آن گلدسته گلستان علوم مرتضی، آن هادی دانشمند ورثه الانبیا **مولانا غلام نقشبند** سلسله نسب شریفش منتهی می شود به حضرت عثمان رضی الله

۱. د. در 'آید' ۲. د. 'اورنگزیب عالمگیر' بادشاه ۳. ج. 'شد' اجازت

۴. الف. 'فتوح' را ۵. الف. 'چنانچه' ندارد

عنه و به سبب^۱ ارادت خانواده به میر^۲ محمد شفیع مرید شاه پیر محمد لکهنوی داشت، از محققان اسرار و معارفان انوار، شانی بس عظیم و احوالی نهایت قوی و کراماتی وافرو اخلاقی پسندیده داشت و به تربیت طالبان قوت مخصوص او را حاصل بود، اکثر شاهبازان از حسن تلقین از^۳ رموزدان الهی به مرتبه تکمیل رسیدند، در باغ اربعه می نویسد، محمد حسین جد اعلی آنحضرت جامع علوم فقه اصفهان بود، چون هندوستان آمد بیعت به جناب حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند نموده از ریاضت شاقه به مرتبه تکمیل رسید و از حسن خدمات شایسته اجازت و خلافت یافته به مضافات جونیور آمده در قصبه گهوسی که کان کفر بود اقامت و وطن^۴ گزید، پس ز چند پشت حق سبحانه تعالی ولایت با سعادت آنحضرت ظاهر گردانید، از ایام طفولیت آثار سعادت عجیبه و اطوار غریبه به احوال آنحضرت دریافت خلاق شدن گرفت اول آنکه پیش از تولد او جدش که عبدالحکیم نام داشت خواجه بهاء الدین نقشبند را در معامله دید فرمود که ترا فرزندی خواهد شد نام او مناسب نام من خواهی نمود چون او متولد گشت غلام نقشبند نام کردند و در تحصیل علم چندان تصرف و ذهن او را حق تعالی عطا کرده که در سن هیزده سالگی از جمیع علوم فارغ التحصیل گشته ترك معاش والد بزرگوار خود نموده به شرف بیعت میر محمد شفیع مشرف گشت و از تلقین و ارشاد آنحضرت ریاضات شاقه و مجاهدات فوق الطاقه^۵ مشغول گشت، در عمر بیست و یک سالگی از حضرت شیخ پیر محمد شرح جعمنی و قدوری و بیضاوی خوانده فاتحه فراغ حاصل نموده^۶ چنان تصرفات صوری و معنوی^۷ حق سبحانه تعالی او را عطا کرده که به احوال دیگری یافته نمی شود، آخر میر محمد شفیع او را لایق سجاده نشینی و قابل خلافت حضرت شاه پیر محمد دریافت قائم مقام گردانید، در ایامی که آنحضرت تفسیر قرآن تالیف می کرد شیخ محمد رضا شاگرد و مرید او به خواب دید که هفت باغ هر یک به تفاسات^۸ انهار و اشجار و اثمار و عمارت و تزئین به غایت

ج.۱.د: 'نسبت' ارادت	۲. الف: 'مرید' محمد	۳. ج.د: 'آن' رموز
ج.۴. 'موطن' گزید	۵. د: 'الطایفه' مشغول	۶. ج.د: 'نمود' چنان
ج.۷: 'حضرت' حق	۸. ج: 'بنصارت' انهار	

ممتاز و جماعت کثیر صاحب وجوه^۱ یومئذ ناظره الی ربّہا ناظره به آرایش آن مقید چون استفسار به آن^۲ جناب رفت دریافت گردید که این همه تیاری جهت درود جناب صلی اللہ علیہ وسلم است شیخ محمد رضا به نوید سعادت جاوید منتظر بود آن سلطان الکونین با اصحاب و احباب در آن بساتین قدوم میامن نروم جلوه گر گردانید تحسین و آفرین بهر یک بستان و جنان کرد و به صحابہ کرام فرمود هر گاه تفسیر انوار الفرقان^۳ و ازهار القرآن به جمیع وجوہات نہایت احسن غلام نقشبند تصنیف کرده به اتمام رساند، این باغها در صله اش عطا گردانم سلخ شهر جمادی الاول سنہ یک ہزار یک صد و بست و شش ہجری مقدّس به جوار رحمت حق پیوست، بعد از وفات آنحضرت به روز سیوم شیخ احمد بن مولانا نقشبند بر بساط خلافت نشست و سی و پنج سال حقوق سجادگی را به وجہ احسن از خدمت فقرا و طلبا و اخراجات عرس حضرت شیخ پیر محمد و خبر گیری مسافران نمود، اخلاق پسندیده و اوصاف حمیدہ به غایت داشت، بعدش شاہ قطب الہدی بہ سجادہ نشینی شیخ پیر محمد و خلافت پدر خود مشرّف شد.

موج احوال آن مورد افضال سبحان شیر زمان خان مشرب قادریہ دارد^۴ در شاہجہانپور از مخصوص برکت او آنست هر کرا تلمذ کند ضرور حافظ قرآن گردد و در روز ہرگز سخن نمی گفت مگر بہ وقت شب حکام ہر وقت بی ملاقات او نمی آسانید، وقت تحریر احوال بہ صدر حیات راوی سیّد احمد شاہ.

موج احوال آن بزرگ زمانہ، آن مجمع^۵ امورات تصوّف یگانہ، آن دایم بہ صید مقصود در کمین شرف العلما حضرت مولوی شرف الدین از اولاد امجاد حضرت مخدوم محمد اعظم^۶ ثانی لکھنوی است، صاحب مجاہدہ و مشاہدہ و بہ غایت متدین از جملہ کمالش آنکہ در منیر وفات نمود، حضرت شاہ شرف الدین یحیی منیری بر خلاف عادت بہ فرزندان خود در معاملہ فرمود مولوی شرف الدین

۱. الف: وجوہ ندارد ۲. ج: د: 'باین' جناب ۳. الف: انوار القرآن ۴. د: 'داشت' ۵. د: 'جمیع' امورات ۶. د: محمد اعظم 'اعظم' ثانی

لکهنوی که انتقال نماید^۱ به دایره من مدفون سازید^۲، ابتدا حال^۳ تحصیل علم^۴ از جابجا کرده چند کتب که باقی مانده بودند از حضور شاه نقشبند خوانده فاتحه فراغ نموده به خدمتش بیعت کرده به مجاهده درآمده چندان کوشید که صاحب مشاهده گشت و پیوسته به خدمات شرعی مثل تحصیل خبریه یا احتساب مشغول ماندی لیکن یکدم از یاد خدا غافل نبود، وفاتش در یک هزار یک صد و چهار هجری شیخ عبدالرب خلف او بالفعل^۵ موجود ذکرش می آید، در لجّه ولیان داخل است.

موج احوال آن سیّد حافظ صحیفه قرآن، آن دایم به مشاهده حضرت رحمان، آن پیوسته به طی مقامات عازم، سر حلقه عابدان **حضرت حافظ محمد قاسم** مرید و خلیفه مولانای نقشبند است، رتبه مربوط و قدم مضبوط داشت و قوت^۶ مخصوص او را بود، مکارم خان از فرزندان قاضی فخرالدین بجنوری در حکومت صوبه داری اوده به مولانا نقشبند پیر او از شر و فساد و غرور از اکثر جهات عداوت گرفت، مولانا به حضرت حافظ این مقدمه نوشت خواسته بود که او را از جان و دولت غارت کنم، روح قاضی فخرالدین بجنوری متمنّا است که از جانش معترض نشوند و دولت که موجب فساد و غرور است از موقوف سازند درین مقدمه هر چه ارشاد شود حضرت مولانا نوشت که بر نهجی که ارشاد قاضی فخرالدین باشد به عمل آرد، بعد چند روز مکارم خان از نظامت اوده معزول گشت و روز به روز زوال در اقبالش^۷ پدید آمد، در وقت تحریر بحر زخار یک نبیره مکارم خان به نان شب محتاج است^۸ مردان^۹ خدا خدا نباشند^{۱۰} لیکن ز خدا جدا نباشند^{۱۱} و دیگر کدام کمال حضرت حافظ زیاده ازین خواهد بود که مثل شاه بدر عالم شاهباز بلند پرواز صحرای حقیقت مرید و خلیفه داشت، اجدادش سیّد اله داد نام از

ج. ۱: 'نمود' بدایره	ج. ۲: 'د: سازند'	ج. ۳: 'ابتداء' حال' ندارد
د. ۴: 'تحصیل' علوم'	د. ۵: 'بالصوب' موجود	ج. ۶: 'وقت' مخصوص
د. ۷: 'آفاتش' پدید	ج. ۸: 'نیت' دارد	د. ۹: 'مردانه' خدا
د. ۱۰: 'خدا' نباشد'	د. ۱۱: 'جدا' نباشد'	

جونپور آمده به کاکوری^۱ که قصبه ایست متصل لکهنؤ مقیم شد، چون عبد الکریم پدر آنحضرت در کاکوری^۲ زندگی قضا کرد حضرت حافظ در بجنور رخت^۳ اقامت انداخت، از بندگی و ریاضات شهرت عظیم یافت، سگان بجنور و نواح آن از سر اعتقاد^۴ بس گرامی می داشتند، متاهل بود، یک دختر عقب گذاشت، به تاریخ بیست و پنجم محرّم سنه یک هزار یک صد و پنجاه هجری وفات نمود، مرقد او در بجنور زیارتگاه خلق است.

موج احوال آن شیر بیشه توحید، آن نهنگ لجه تفرید^۵ آن از اولیای معظم، رئیس المحققین **حضرت شاه بدر عالم**، مرید و خلیفه حضرت حافظ ابوالقاسم است، از محققان برتر و مجاهدان اکبر، جامع علم صوری و معنوی توکل پسند و دل دردمند، اخلاق و انکسار شیوه و شعار داشت، در ستر احوال بسیار کوشیدی، خاص و عام به صدق و اعتقاد نیاز در خدمت او داشتند، مطلق پیرامون معاش مدّة العمر نرفته و تصرفات^۶ عالی داشت، حق سبحانه تعالی از غیب او را می رسانید تا به پیرانه سالگی مجرد بلکه محصور ماند و آخر^۷ از بعضی^۸ امراض حکما مجوّز صحبت نسا شدند و غیر آن علاج دیگر مؤثر ندیدند نکاح کرد، یک صبیّه عقب گذاشت، پدرش محمد باقر قدوائی ساوا مئوتوابع سیلک مرد رئیس قوم قریه خود بود آنحضرت ابتدا به اکتساب دانش صوری کوشیده به پایه تکمیل رسانید، در همان طلب به خدمت حافظ ابوالقاسم شتافت و استفاده بعضی کتب نمود، از معاینه کمالات حضرت حافظ اعتقاد بدو بهم رسانید^۹، وقتی برای رفع حاجت به صحرا رفت، شیاطین که آنجا بودند بی نمود کله و دهن و دندان خودها را به آنحضرت نموده ترسانیدند، در آن وقت حضرت حافظ را یاد کرد و رجوع نمود، فی الفور سایر بلیات دفع گردید پس بعد چندی به حلقه مریدانش درآمد و اخذ فواید نموده و طریق مجاهده آموخت، پس با کمال همّت و جوانمردی مدّتها در صحرا بر تربت

۱. ج: 'بکانکوری' که ۲. ج: د: 'کانکوری' ۳. د: 'راحت' آن

۴. د: 'سراعتقاد' ۵. د: 'تقریر' آن ۶. ج: د: 'متصرفات' عالی

۷. د: 'اواخر' از ۸. ج: د: 'بعض' امراض ۹. ج: 'بهمرسانیده'

حضرت ملك تغلق شهید در گرما مسافران را آب رسانید، ازین جنس قصاص^۱ مجاهده او از سرو پا برهنه و گرسنه ماندن بیشتر است، چون مجاهده او به مشاهده انجامید خلائق تولا بدو کردند و عالم شیفته اخلاق و فریفته اذواق او گشتند، از اغنیا التفات کم کردی، به غایت شاکر و صابر بود، چون مرض وجع المفاصل لاحق حال او گشت دست و پایش بی اختیار گشتند، گاهی شکایت درد یا حکایت دیگر کس نشنیده وی از اجلّه اصفیای متاخرین بود، قدوة العارفین فرمودی، شبی بر کرسی مزاری به مهتاب نشسته بودم، آنحضرت نمایان شده تعظیم کردم، فرمود کوتوال شهر شما با شما معتقد است فلانی خادم ما را ایذا می رساند سفارش کرده باز باید داشت، گفتم به چشم آمدن شما از بجنور از جسم عنصری شده یا مثالی؟ گفت، اگر از جسم عنصری می آمدم می نشستم این اطلاع به شما ضرور بود باز روانه شد، خوارق بسیار ازو به ظهور آمده روزی در هنگامی که او مشک بر دوش^۲ کشیده به صحرای مزار تغلق شهید به مسافران آب می داد چند قطع این طریق^۳ رسیده ردای و ستر پوشش را به زور خواستند ردا افکنده عذر سترپوش به میان آورده آنها قبول نکردند^۴ ناگزیر خود را به گوشه پنهان ساخته آنهم داد، فی الحال همه ها نابینا شدند و از غلبه حال فنا فی الشیخ تمام عمر در بجنور بر در مرشد گذرانید، به تاریخ چهارم شعبان سنه یک هزار و هشتاد در سادامو دیهه وطن خود وفات یافت همانجا مدفون شد.

موج احوال آن سید عالی مقام، آن مستغرق ذوق مدام، آن پیوسته به رضای باری **حضرت سید غلام یحیی بهاری**، مجرد بود، جامع علوم صوری و معنوی مرید و خلیفه شاه بدر عالم است، صاحب عجائب اطوار و غرائب آثار بر هر علم و کسب که قصد کردی به انصرام رسانیدی، ابتدا از بهار پورب آمده از مولوی باب الله در سندیه اکتساب دانش صوری نمود^۵ به پایه تکمیل رسانیده به تدریس اشتغال داشته، در چند روز قرآن شریف ازبر کرد، پس به موجب تلقین

۱. ج: 'قصایص'؛ د: 'بفایض' مجاهده ۲. د: 'عروس نه' کشیده ۳. الف: 'طریق' ندارد

۴. ج: د: 'نکردید' ۵. د: 'نموده'

مرشد اکتساب درویشی را مجاهده نموده صاحب مشاهده گشت، تبعیت سنت نبوی را نوعی که او بجا آوردی در زمانه او از دیگری کم شنیده می شود، او آخر در دهلی از مرزا مظهر جان جانان نعمات نقشبندیه حاصل ساخته به لکهنؤ آمد، از دایره مزار شاه پیر محمد لکهنوی متصل مسجد شیخ محمود قلندر کلبه ساخته مقیم شد، بقیه عمر در طاعت و عبادت و تدریس طلبه و استفاده طالبان نموده بسر برد، آخر در تاریخ ماه ذی قعدة سنه يك هزار و يك صد و هشتاد به عمر بیست و هفت سالگی وفات نمود به دایره شاه پیر محمد مدفون شد.

موج احوال آن در صفای عشق مرتاض، آن به زهد و ورع ممتاز، آن مستقل به طریق مصطفی، بزرگ زمانه **حضرت مولوی علم الهدی**، لقب او لالا مشهور است پسر دختر حافظ ابوالقاسم، اخذ علم صوری و معنوی از حضرت شاه بدر عالم نموده و چند کتب از مولوی غلام یحیی هم تلمذ نموده فراغ ریاضات نموده صفای قلب حاصل ساخت، در محبت خدا تمام خود را باخته توفیقات جود^۱ و تواضع بس رفیق^۲ وی است ظاهراً و باطناً نوعی آداب این طایفه علیه صوفیه از اخلاق وفاق و ریاضات و مشغولی ها فوت نکرده، چون از حضرت شاه بدر عالم درخواست تلقین نمود او تبسم کرد و فرمود می خواهی آنچه از حافظ علیه الرحمة یافته ام پس^۳ حضرت حافظ خرقه به تو بخشیده آن کفایت می کند و آنچه از من فرموده نیز به تو ظاهر خواهم کرد پس طریق و وضع ریاضات خاندان پیاموخت و مشغول گردانید، در وقت تحریر اوراق به صدر حیات.

موج احوال آن عاشق ذات الله **حضرت شاه احسن الله** برادر کلان شاه افهام الله است که ذکرش می آید، مرید حافظ ابوالقاسم بود، از علم^۴ صوری و معنوی محرمیت کلی داشت، ستر احوال بسیار می کوشید پس از مجاهده صاحب یافت معرفت گردید طریق ملامتیه داشت، بسیار بزرگ بود، تاریخ فوتش به نظر نه آمد^۵.

۳. د: 'کری' حضرت حافظ

۲. ج: 'رفیع' وی

۱. د: 'خود' و تواضع

۵. ج: 'نیامده'

۴. ج: د: 'علوم' صوری

موج احوال آن درویش پاکیزه سرشت، آن بی اشتباه از اهل بهشت، آن صوفی حقایق آگاه، مجاهد^۱ دین شاه افهام الله اصلش از قریه بهتوی معموله دریا آباد من مضافات اوده در خانواده قادریه مرید شاه عبد الرشید امجهری که قصبه ایست متصل عظیم آباد نعمات چشتیه^۲ از حضرت شاه عبد الله سجاده نشین حضرت شاه صفی و حضرت شاه قدرت الله مرید شاه عبد الله حاصل یافت، از بزرگان این طایفه حالی قوی و احوالی دلپسند داشت، تمام عمر متاهل نگشت^۳ به کمال توکل و^۴ تجرید مجاهده نمود، از جهت حصول نعمت در صفی پور بسیار ماندی، از قدوة العارفین محبت داشت، به لکهنو که می آمد ضرور ملاقات می کرد، در تکسیر عامل کامل بود، اکثر آن از یمن الطاف او به مطلب خود فایز می شدند، تصرفات و کمالاتش از آن زیاده است که به قید قلم آید، شمه از آن این است که بیگم امیر حاکم وقت لکهنو از آنحضرت اعتقاد داشت، امیر ازین مقدمه آگاه گشته آنحضرت را به^۵ بدی یاد کرده^۶ از صبح آن اندکی در بصارت امیر قصور واقع گردید، کسی از خاصان خود را به خدمتش فرستاد و عذر خواست، سرمه دم کرده فرستاد، به مجرّد کردن توتیا بصارت چشمش به حالت اصلی آمد، از غایت اعتقاد امیر مشرف ملاقات آنحضرت شد و پرسید که این وقت به خاطر من چه خطره است؟ فرمود دو خطره داری، یکی تمنای اولاد و دوم از برای حج بیت الله، چون مطابق افتاد امیر قدمش^۷ بوسید و روزی شخصی عرابه برای سواری آنحضرت فرستاد و به خانه خود استدعا نمود، چوبی از آن شکست باز درست کردند، او فرمود امروز به خانه من مهمان می آیند من نخواهم رفت هم چنان شد که مهمان رسیدند، وفاتش در شب بیست و دوم ربیع الاول سنه یک هزار و یک صد مزار مبارکش در صفی پور زیارت گاه خلائق هست^۹.

موج احوال آن منزوی دار لیس فی الدار غیره شی، آن محتوی اسرار ذی النور

۱. الف: 'مجاهده' دین	۲. ج: د: 'نعمات' چشت	۳. ج: 'نه شد'
۴. الف: 'و' ندارد	۵. ج: 'به' ندارد	۶. د: 'بدی' ندارد
۷. د: 'کرد'	۸. د: 'خدمتش' بودید	۹. ج: 'است'

الذی لم یکن له فئی، آن اقدس رزگار و ولی الله، سلطان المجاهدین حضرت شاه علیم الله مثنوی عشق و مشاهده، دیوان تودد و مجاهده، مقدس زمانه در معاصران یگانه، لوحه^۱ منقوش زهد و ورع، هم آغوش سنت و شرع، مالک کشور توکل و تجرد، صدر نشین اقلیم تفرّد^۲، جامع جمیع مقامات جانبازی، مجموعه سایر حالت بی نیازی، عاشق الله بلا اشتباه فاعل طریق محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم^۳ بوده است، از جمله خوارق علانیه او آنکه به طریق امتحان مردم کمین او شدند، گاهی آثار غایط و بول ظاهر نشد اصلش از جاجمئو است، به تحصیل علم در لکهنؤ آمده بعد چندی چون جذبۀ حق بدو رسید ترك آن وادی نموده با شاه افهام الله بیعت نمود و در قصبه نیوتنی متصل موهان در چار دیواری مسجدی مقیم شد، پیوسته در او را بسته می دارد و از خلق محترز و از دنیا و مافیها متنفر، چهل سال است که می گذراند آن جمله دوازده سال خود را در میان مسجد از گل بر چید و بعد پنج روز بیک چمچۀ آب برنج افطار می کرد و غایط و بول را احتیاج به او نشد، پایش بی اختیار مانده بودند، به تقریبی نگارنده زخار در خدمتش رسیده بود، فرمود ابتدا حال به این اراده عازم مگه شدم که به جبل عرفات عمر بگذارم^۴، از سورت برگردیدم و در نیوتنی می گزرانم، آنچه محرر سطور احوال آن صاحب کمال به چشم دیده^۵ است در میان حصار مسکن او موزیات از مار و کژدم و غیر آن بسیار است دیگر کس را مقدور نیست که اقامت آنجا کند و اخلاق پسندیده یافتن و تواضع عام صبح و شام در حصار او خادم کشاده آب معین می رسانید و باقی تمام روز و شب درش مقفل ماند، وقت تحریر احوال بصدر حیات.

موج احوال آن قطب ستایش، آن ولایت آسایش، آن مقبول^۶ الله حضرت شاه کریم الله در خلاصه التواریخ نویسد از نژاد غوث الثقلین بود و بیعت از مردمان می گرفت، از اقوال^۷ اوست که در هر محله قطبی می باشد که فیض

۱. د: 'توجه' منقوش	۲. د: اقلیم 'بفرد'	۳. ج: 'صلی الله علیه وسلم' ندارد
۴. د: 'شب' و بول	۵. د: 'بگذرانم'	۶. د: 'این' است
۷. الف، د: 'متصور' الله	۸. د: 'احوال' اوست	

وجود از حضرت قابض الجود گرفته به اهل محلّه می رساند، شخصی گفت، این محلّه را قطب که باشد؟ تغافل نمود، چون مبالغه از حد رفت او نشان داد، او به تلاش قطب بر آمد، در آنجا رسیده شنیده^۱ ساعت است که فلان شخص ازین محلّه و خانه برخاسته رفت، بعد از دیری در آن محلّه آتش افتاد جمله بسوخت، آن در شب چیزی نخوردی، پرسیدند گفت که طیور که شب هیچ نمی خوردند^۲ از برکت آن پرواز نمایند فقیر اگر زیاده نشود از پرند کمتر نباشد.

موج احوال آن مستغنی المزاج در علایق ولی^۳ علایق، آن در فن تصوّف ماهر و فایق، آن فی زماننا اکمل عصر و نادر **حضرت شاه عبدالقادر** در خلاصه التواریخ نویسد که قادری مشرب است، اصلش از اورنگ آباد دکن بود، ابتدای حال به سپه گری منصب عمده صاحب خیمه و خرگاه بود و سایر لازمه دنیا داری عمده می داشت و در آن وقت هم دل بیار و^۴ دست به کار بایدهش دریافت، چون عزم ترک بخارش غالب آمد روزی سقف خانه اش در افتاد، سایر متعلّقان او بمردند، خود تنها باقی مانده علاقه دنیاداری را لله تاراج داده به مگه رفت و سند حدیث نمود، از آنجا به دهلی آمد و خیل خیل مردم به حلقه ارادتش درآمدند، طعام وافر به خلاق می داد، اگر چه امّی بود معنی^۵ قرآن خوب گفتی، اواخر او را اجازت طریق نقشبندی به خاطر میل کرد، حضرت غوث الاعظم در معامله دست او را گرفته به شیخ عبدالله احرار سپرد که این را به طریق خود تلقین کن، به عمر کبیر رسیده بود، چون وقت وفات^۶ او نزدیک رسید از سایر ماکولات در گذشته به یک چمچ شیر اکتفا کرده بود، در وقت وفات تفحص آن نه نموده مردانه ازین عالم رفت.

موج احوال آن معدن فضایل، آن مخزن شناخت بی دلایل، آن از غایت بزرگی امام تمثیلی **حضرت شیخ علی بن عیسی بحیلی**، وی قادری مشرب ساکن بحیل از دیار حجاز است، اکثر مریدان او اهل بدو بودند، نان به مردم بسیار می داد و مواسات فقرا و مساکین می کرد، شیخ عبدالحق دهلوی می نویسد اوّل ملاقات

ج.۳: د: 'نبی' علایق

د: ۲: نمی 'خورند'

ج.۱: 'شنید'

ج.۶: 'روز' وفات

د: ۴: هم 'وجب نیارد' دست ۵: د: 'معین' قرآن

فقیر با وی در مدینه، پسری داشت فقیه، اکثر احکام فقه از پسر خود افاده می کرد، شخصی از فقرای سلسله عالیہ قادریہ آمد از وی التماس بیعت کرد، وی اشاره به شیخ ابراهیم فرعی نمود، ابراهیم فرعی مرد بزرگ از دیار حلب به ولایت اوقاف زاویه قادریہ کہ محاذی باب النساء بود می نماید و مراسم عادات طریق این سلسله بجا می آورد به غایت بزرگی داشت، از جهت قحطی کہ به وطنش افتاده بود برای استغاثه در جناب رسول صلی اللہ علیہ وسلم آمده بود از فقیر هم ملاقات شد نہایت الطاف فرمود، بعد از ادای حج کہ عزم وطن نمود شریف زاده مگہ از بعضی تہمت او را شہید ساخت و این واقعه در سنہ نہ صد و نود و نہ واقع شد، رحمۃ اللہ علیہم.

موج احوال آن بلند پایه پایہ^۱ کمال، آن صاحب مایہ مایہ بی زوال، آن وقف اسرار بی نیازی، **حضرت شیخ حبیب اللہ شیرازی**، شیخ عبدالحق دہلوی در زاد المتّقین نویسد مردی مشہور است در بصرہ مریدان را تلقین و ارشاد می کند، در بغداد بسیار بوده، وی را در آن دیار خلیفہ طریقہ سلسلہ قادریہ می دانند، چون بہ مگہ رسید شیخ عبدالحق بہ ملازمتش مشرف شد، ویرا برادری بود مولانا محمد نام از صلحای وقت و اتقیای روزگار باید دانست، وی را عالم دیگر است، عالم و عامل و سالک طریق مستقیم و مطیع سنت قدیم گمنام و بی تکلف نیز در آن موسم تشریف بہ مگہ آورده پیش ازین سالها درین مقام شریف یعنی مگہ معظّمہ اقامت کرده مجاورت نمود، رحمۃ اللہ علیہم.

موج احوال آن مقدّس عصر، آن مشایخ برتر، آن افضل ولی **حضرت شاه شاہی سنبہلی** مرید خواجه بہاء الدّین، وی از ابو الفتح منیری، وی از ابراهیم، وی از مخدوم فتح اللہ ملتانی، وی از شاه ابو العباس، وی از میر حسن، وی از سیّد موسی، وی از سیّد علی بغدادی، وی از سیّد محمد بغدادی، وی از حسن بغدادی، وی از سیّد محمد فخر الدّین بغدادی، وی از ابو صالح، وی از سیّد عبدالرزاق، وی از حضرت غوث الثّقلین شیخ عبدالقادر گیلانی الی آخره و مصنّف خلاصۃ التّواریخ

۱. الف: پایہ ندارد

بیعت آنحضرت به شاه قمیص قادری نوشته، شاید خرقة ازو هم یافته باشد، آن را بیعت قرار داده بالا ذکر کرده شد، به موجب شجرهٔ مریدان ایشان که همین سلسله در خلفایش جاری است، همانجا آرد که او را دل بیار^۱ و دست به کار بود، پیوسته پارچه بافتی و بر هر تار کلمه خواندی پارچهٔ بافتهٔ او را امیر و غریب برای کفن می خریدند، اوقات شبانروزی او آنکه هر صبح به عید گاه نماز خواندی تا چاشت ادعیهٔ سیفی به آواز بلند خواندی، باز به خانه آمدی تا وقت ظهر جامه بافتی، بعد از آن تلاوت قرآن کردی، وقت نماز دیگر به عید گاه رفتی از آن وقت تا نماز خفتن به اشتغال یاد الهی موقوف و مشغول بودی پس به سرای خود و تمامی شب مشغولی^۲ ها داشتی با خدا، از وجه فروخت پارچه ها تنکه در جای کرده بود، به هر سایلی از آنجا برآورده دادی، غیری بر آن سر آگاه گشته آن تنکه ها را دزدی کرده به دست خود گرفت فی الحال آن تنکه ها سنگریزه شدند، شیخ را کرامت بسیار بود، امیری بر سیدی نوکر خود تاخت منظور کرده، سید به آنحضرت التجا آورد فرمود چنین نخواهد شد، مصاحبان امیر را ازین امر باز داشتند، شخصی وقت مرگ از شیخ پرسید چه حالت است؟ گفت عاجزم غریبم، دویم جمادی الآخر سال هزار و شصت و پنج هجری وفات یافت.

موج احوال آن مشغول مقبول، آن مسعود محمود، آن خلیفه و جانشین پدر، **حضرت شاه حیدر** خلف و خلیفه شاه شاهی سنبهلی است، بر طریقهٔ پدر خود در عبادات مستقیم بود، از خانهٔ خود به جایی نرفت و با خدا مشغولیها داشتی، اکثر بیماران که اطبا از معالجه اش عاجز آمدند از یمن توجّه او شفا می یافتند، وی امّی بود، از غایت احترام فقر^۳ او کسی را مجال حضور او نبود، زبانی خادمی التماس احوال خودها هر یک می گفتند، او بر کاغذ خطی دراز کشیده تعویذ می داد محتاج به مراد می رسید، اکثر کواغذ سفید یا خطوط دلگیر^۴ آنرا از دست خود پیچیده عنایت می کرد مردم فایز به مطلب خود می شدند و در حجره بسته نماز

۱. ج: 'روز اول بیمار' دست

۲. د: 'مثنوی ها' داشتی

۳. ج: 'قصر' او

۴. د: 'دیگران' آن را

گزاردی، مردم می گفتند وی خود را از نظر خلاق درین حجره مستور ساخته به بیت الله نماز می خواند، مفتی شهری روزی به حجره او رفت دید که سر شیخ از تن جدا است و ذکر خدا می کند غرض که وی را کمالات بسیار نوشته یافتیم این مختصر گنجایش نیافت، رحمة الله علیهم.

موج احوال آن خلوت نشین کاشانه دل، آن صحبت^۲ گزین مقیمان انتهای منزل، آن صدف گوهر مقصود، آن ابدی محمود و ازلی مسعود، آن میرا از پندار ما و منی، قطب الاقطاب **شاه عبد الملك دكهنی** در قادریه مرید شاه شاهی سنهلی است، از اعظم مجاهدان و اکبر مشاهدان به غایت شان بزرگ و حالی قوی و همّتی بلند و عشق وافر داشت و استغراق دایمی را مالک بود، شاه حسام الدین زبان شیخ فرید فرزند حضرت شیخ فرید گنجشکر که در سنهلی است روایت فرمود پدرش ناظم چکله مراد آباد سنهلی بود، روزی در عهد دولت خود به ترغیب مسعودان به خدمت شاه شاهی سنهلی رفت بر فور مشاهده جمال با کمال او عزم بیعت و ترك دنیا ظاهر نمود، فرمود برادر مریدی آنست آنچه پیر فرماید آن باید کرد، ما به تو می گویم مدام همراه پدر خود به فرمان برداری تمام حاضر باش، قبول نمود، بعد چندی پدرش معزول شده به دكهن رفت و زندگی قضا نمود، شاه عبد الملك باز به خدمت مرشد خود رسید و گفت آنچه فرمودی بر آن عامل^۳ ماندم حالا آنچه فرمائی^۴ عمل نمایم، پس به تلقینش کوشید و سایر طریق مجاهدات سلسله خود بدو عنایت فرموده رخصت دكهن کرد، پس او بالای کوهی حجره ساخته انزوا گرفت، مدّة العمر همانجا گذرانید، مطلق از خلاق ملاقات نمی کرد، به روز جمعه برای نماز فرود آمدی خلق از پابوسیش مشرف می شدند، از غایت عبادت ملائک سیرت گشته بود، مریدانش در تهته و بهگر و گجرات و سورت و نواح آن زیاده از اندازه کلك اند و اکثر در تصوّف رتبه بلند و درجه ارجمند داشتند و خوارق عادات آن صاحب کمال بسیار اند، بنده سوای آنکه مثل شاه غلام محمد و شاه

۳. ج. د: 'بر آن' عمل

۲. ج: 'حجت' گزین

۱. د: 'ازین' جدا

۴. ج: آنچه 'فرمود' عمل

عنایت سنبهلی شاهباز صحرای لاهوت خلیفه داشت چه نویسد، نوزدهم شعبان وفات یافت، مزار^۱ شریفش در بیدر و به قولی دیگر در گجرات قبله حاجات خلائق آن دیار است، رحمة الله علیه.

موج احوال آن امام محققان اسرار، و آن سلطان موحدان رزگار، آن به اعتقاد خلائق فضل الله **حضرت شاه عنایت الله** وطن شریفش بلدة تهتهه است، از اعظم خلفای و اکابر مریدان حضرت شاه عبدا لملك دكهنی است، قلم مقطوع اللسان را چه یارا که حرفی از احتشام ولایتش بر طرازد و صحیفه قرطاس را کدام سرو برگ که نکته احترام کمالاتش را بردارد، وی مورد افضال عجیب و متصرف مقامات ولایت غریب بود و تصرف قلوب عالم قسمی که او را دست داده در طبقه اولی و اوسط و آخر به احوال دیگر درویش یافته نمی شود، او را قریب يك لکھه مرید بوده اند و معتقدان لا حد و تحصی خیل خیل و گروه گروه که به شرف بیعت او مشرف می شدند آنها را زمین دامن کوه اشاره می فرمود که بکندید زمین و بکارید و بخورید چنانچه وقتی دو هزار جوگیان برهنه به خدمتش رسیدند و صدای روبروی او کردند، او کلمه فرمود بر فور استماع آن حرف همه ها يك دفعه از قید ظلمت کفر بر آمده کلمه شهادت بر زبان رانده مشرف به اسلام گشته بر دست مبارکش بیعت کردند چنانچه حضرت قاضی^۲ محمد تقی مهنوی به هنگام رفتن حج به خدمت آنحضرت مستفیض ملاقاتش شد، می گفت از کمال مهربانی چند روز فقیر را رخصت نداد، روزی از نهایت شوق زیارت بیت الله دستوری خواستم، از دست مبارك خود بر کاغذی نوشت که قاضی محمد تقی از احبای فقیر است به زیارت کعبه می رود هر جا که وارد^۳ شود به وظایف ضیافت و انواع خدمت او پرداخته از حدود خودها بگذرانید تکلیف و تصدیع نیابد آن کاغذ را گرفته روان شدم، به هر منزل که می رسیدم^۴ مریدان آنحضرت هر يك از طرف خود فقیر را بخواستند^۵ که به خانه ما باشد، ناگزیر در آن تکرار و حجت مریدان هر جا که دلم

۱. ج. د: 'مرقد' شریفش ۲. ج: 'قاضی' ندارد ۳. ج: 'فرود' شود؛ د: 'فرار' شود

۴. د: 'میرسید هم' مریدان ۵. ج. د: 'می خواستند' که

می خواست فرود می آمدم دیگران از کمال اعتقاد رشك می بردند که فرستاده حضرت پیر و مرشد به مکان فلان^۱ نزول نمود بر همین دستور تا به دریای محیط رسیدم و بر کشتی سوار شدم، سبحان الله از غایت خلوص اعتقاد آنها دریافت می کردم اگر آنحضرت به کسی فرماید که سر خود را بریده پیش نهد بی دریافت سود و زیان آن معامله بی تأمل و تکلف سر خود را می بریدند قوت کمال او ازین جا قیاس باید کرد که بچه مرتبه بود چون قطعات زمین که در تصرف مریدان آنحضرت بودند حاصلات آن را کم از محصول يك سرکار عمده نمی یافتند بنا بر آن نایبان و ناظران اورنگ زیب عالمگیر بادشاه خراج سلطانی طلب کردند و آنها از ادای محصول اطاعت حاکمان انحراف کردند حاکمان مناقشه به میان آورده^۲ جنگ کردند و هزیمت خورده به سلطان نوشتند که کثرت مریدان شاه عنایت الله به مرتبه گردیده اگر بی امداد فوج دیگر صرف بر اجماع مریدان قصد سلطنت نماید می سزد علاج دفع پیش از وقوع باید کرد، بادشاه فوج عظیم برای قتل او فرستاد، چون به تهته رسید مریدان با کثرت حاضر شدند، فرمود اگر مقابله^۳ به آنها خواهم^۴ می توانم لیکن فقیر را اراده سلطنت نیست و تقدیر هم برین معنی مقتضی است که ما از دست آنها هلاک شوم پس تنها در میان فوج رفت، آن بدبختان سر مبارک آنحضرت را بتراشیده^۵ به حضور بادشاه فرستادند، اعظم خان پسر فدائی خان امیر که ذکرش به احوال شیخ پیر محمد لکهنوی نوشته شد از شخصی گفت که با^۶ چند هزار سوار من هم همراه فوج سلطان درین هنگامه که با شاه عنایت الله کردند حاضر بودم انصاف این است اگر شاه عنایت الله از خود تنها ملحق به فوج سلطان نمی شد کسی یارای مقابله او نمی داشت، کمالات و خوارق آن افضل العصر و اکمل الدهر نه چندان است که این مختصر گنجایش آن به خود داشته باشد، از نگارنده زخار بعد تحریر احوالش شخصی گفت که احوال حضرت شاه عنایت الله چندانکه مردم ظاهر می کنند اعتماد نباید کرد، نیازمند را ترددی پیدا شد همان

ج. ۲: 'مباحثه بمیان آمده' ۳. د: 'مقابله' ندارد

ج. ۵: 'تراشیده' به حضور ۶. ج: 'تا' چند

ج. ۱: د: 'فلانی' نزول

۴. د: 'خواهم' ندارد

شب به خواب دیدم که مردی نورانی بر کرسی مکّلل جواهر نگار^۱ زیر قایمه عرش نشسته است و من از زمین دیدم حیرت کردم که این کیست؟ ندا آمد شاه عنایت الله تهتهی است، صبحی بیدار شدم دانستم که این مقدمه برای رفع شبیه فقیر که از قول آن شخص اندکی به خاطر رسیده بود واقع شد، سبحان الله و الحمد لله رب العالمین که شك خاطر من رفع گردید، هفتم رجب وفات، مزارش در نواح تهتهه، رحمة الله علیه.

موج احوال آن جامع کمالات حقیقت و مجاز، آن به والا ولایت معزز و ممتاز، آن مورد حالات رضینا بقضاء الله، افضل العصر حضرت شاه فضل الله بن شاه عطاء الله فرزند حضرت میتهی مدار که احوالش در لَجَّةٔ مداریه باید خواست، بسا صاحب کمال بود، ابتدا حال از پدر خود تلقین و فیض حاصل کرده و به جمال جهان آرای حضرت مرتضوی و مصطفوی مشرف گشته لیکن نوبت به کلمه و کلام نمی رسید، چون بحسب اتفاق همراه شاه بدیع الدین عرف شاه میان برادر بزرگ خود به دهلی رفت بعد چندی شاه میان آنحضرت را به خانه کدّام^۲ دنیا داری فرستاد، احتشام او دیده تنفر نمود بی ملاقات باز گشت، شاه میان گفت که کد خدا شده ای و از دنیا چندین نفرت داری؟ گفت به رغبت^۳ تاهل نکردم از حکم والد لاچار امید رخصت داریم که مرا بخدا سپارند، پس از رخصت شاه میان سیر بلاد نموده به تهتهه رفت از حضرت شاه عنایت الله تهتهی بیعت نموده طریق مجاهده پیش گرفت، چون صاحب مشاهده گشت درین عرصه مرشدش به جوار رحمت حق پیوست، سیر کنان در قریهٔ رمنا که از بایسر بندر بر سه^۴ گروه است آمده رخت اقامت انداخت، عالمی به وی تولا نمود و رؤیسان روزگار روی نیاز آوردند و ندور و فتوح چندان او را رسید که تصرّفات صوری مشابیه سلاطین و امرا^۵ بوده و عمارتی عظیم القدر را بنا ساخت و در حق مسافران رعایت خلاف رویه عالم روا داشتی، به هر وارد استفسار عزم منزل مقصود دریافته از روی حساب قطع مسافت

۱. ج. د: 'نگار' ندارد

۲. د: 'کرام' دنیا

۳. د: 'ترغیب' تاهل

۴. د: 'برسه' ندارد

۵. د: 'وافر' بوده

اخراجات زاد و راحله متوضع شدی، اقبال و انکار را او مختار بود، آنحضرت را مکتوبات بسیار لطیف به احوال تصوّف و درویشی اند و خوارق عادات درین مختصر کی تواند درآید بدو يك نقل رونق صفحه کتاب را^۱ می دهد، شیخ الله یار نام مردی دولتمند که سه چهار کشتی تجارت داشت و آخر سایر اسباب و اموال دنیا داری به پسر خود سپرده به خدمت آنحضرت ارادت آورده مصاحب گردید، روزی به حضور که بر لب حوض^۲ ننشسته بود آنحضرت يك سنگریزه دران حوض انداخت و فرمود الله یار يك جهاز تو این وقت غرق شد در ساعتی چند به دفعات دو سنگریزه دیگر به حوض انداخته^۳ فرمود که هر سه جهاز تو غرق شدند، او روز وساعت و تاریخ نگاشته گرفت مطابق افتاد و روزی تقی محمد خان امیر بنگاله که رسوخ اعتقاد به درجه در خدمت آنحضرت داشت ملتمس گشت که امروز پس خورده حضرت تمنا دارم، فرمود که تنها بتو ندهم، فقیر دعوت تمام لشکر کرده تعداد و فهرست درست کرده بفریسند چنان کرد، آنحضرت به خادمی فرمود که آنچه^۴ اطعمه لذیذ و تکلف بحسب احتیاج مردم فوج باشد ازین حجره برآورده خواهی گرفت، چهل هزار حصّه از غلّه و جنس و سایر اسباب طعام از آن حجره برآمد چون طعام پخته به هر يك رسانیدند آن وقت به امیر هم نانی از حضور خود عطا فرمود ازین جنس کمالات او زیاده از حوصله تحریر است، تاریخ هیزدهم محرّم سنه يك هزار و شانزده هجری وفات یافت در رمنا به دائره خود مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال شاه نجم الدین مرید شاه فضل الله، مرد کامل بود و ریاست ده هزار سوار گذاشته ترك دنیا نموده بود و چندان عشق به پیر خود داشت که بعد وفات به رنگپور وطن پیر خود آمده هر گاه که ذکر اسم شریفش مرشدش بر زبان مردم می گذاشت چندان گریستی که خرقة اش ترمی گشت، حضرت شاه فضل الله را دو پسر که از سرهای اهل هند بودند به سوی خود کشید، یکی را به آنندی نام

۱. ج: 'را' ندارد ۲. ج: د: 'حوضی' ننشسته ۳. ج: 'انداخت' فرمود

۴. ج: 'اسباب' اطعمه؛ د: 'اسباب' و طعمه لذیذ

کرد و دیگر را مسرت^۱، آنندی از علوم بی بهره ماند، تمام عمر به جاروب کشی مزار مرشد بسر برد و مسرت شاه ابتدا حفظ قرآن نمود از آن به حافظ مسرت نامور شد و از علم معنوی بهره تمام یافته و در مجاهده پایه گرامی بهم رسانیده آخر بحسب آبخور به مرشد آباد اتفاق افتاد و عالمی به وی معتقد گشت حتی که رئیسان وقت روی نیاز بدو داشتند، تمام عمر همانجا به طاعت و عبادت و تربیت طالبان زندگی بسر کرد، از جمله تصرفاتش آنکه به دائره او طالب علمی بود که به تحصیل علم چست بودی زحمتی به او پیدا شد، از نهایت شوق روزی التماس^۲ نمود یا مرا به مدرسه رسانند یا سبق ما را خود تلمذ نمایند، فرمود در بیماری روا دار تصدیقه شما نیستم فقیر سبق ترا^۳ تلمذ خواهد نمود، چون منار می خواند تا وقوع صحت او تا به عنوانی تلمذ نمود که چنین تقریرات از علما میسر نشود و خلاف علما نگردد، بعد چندی که صحت و آرام طالب علم را حاصل شد فرمود من^۴ غیر از قرآن هیچ نخوانده ام حالا به استاد خود رجوع کن، چون وفات کرد در مرشد آباد مدفون گشت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن ترجمه حدیث انا من نور الله و خلق من نوری، آن تفسیر حقایق حضوری، آن استاد معاملات ارشاد و رهنمایی **شیخ روح الله عرف شاه غلام محمد تهتهی قدوائی** از اعظم موحدان و اکبر محققان به غایت محتشم و نهایت محترم، شانی عظیم و همّتی بلند و نفسی قاطع و دست گیرا داشت، در تربیت طالبان او را دستی قوی بود، گم گشتگان بادیّه ضلالت را از عالم سفلی به عالم علوی می رسانید، مرید و اصحاب خاص عبد الملك دکهنی است، از شاه حسام الدین مرید سید شاه علیم الله خلیفه و جانشین آنحضرت نقل است که آنحضرت از اولاد پاك نهاد قاضی عبد الکریم قدوائی است، در سنّ صغر از موضع سرسند و وطن خود برآمده به تهته رفت، چندی به تحصیل علم مشغول مانده به خدمت شاه عنایت الله خلیفه شاه عبد الملك پیوست، از خدمات شایسته روزی متوجه یافته از آنحضرت ملتمس گشت که اراده بیعت به جناب حضرت شاه عبد الملك دارم، به یمن الطاف

۳. الف: 'فقیر سبق شمارا'

۲. ج: د: التماس 'به خدمتش نمود'

۱. ج: 'مشرّب'

۴. الف: 'من ندارد'

ایشان اگر میسر شود نهایت کرم است، شاه عنایت الله به خدمت عبدالملك رسانیده به حلقهٔ مریدانش داخل گردانید، پس به موجب ارشاد و تلقین آن رموزدان الهی به ریاضات شاقه و مجاهدات فوق الطاقه مشغول گشت، در چند مدّت به آن درجهٔ بلند و مرتبهٔ ارجمند رسید که طالبان حق صحبت وی را کبریت احمر شمرده به خدمتش حاضر می ماندند و به مقاصد خود فایز می شدند و اکثر از برکت تلقین به مرتبهٔ تکمیل و ارشاد می رسیدند، انشاء الله تعالی احوال هر کس ازینها که دریافت شده علاحه به ترقیم خواهد آمد، پس از تهته به دهلی آمد، در باول پوره مکانی مصفاً ساخته بر مسند ارشاد نشست، عالمی به وی تولاّ نموده حتّی که رئیسان رزگار روی نیاز آوردند و برای معاش مقید شدند اصلاً متوجّه این التماس آنها نگشت مگر فتوح را مانع نبود، کم و بیش هر چه هر روز می رسید در همان روز خرچ می شد برای روز آینده باقی نمی گذاشت، تقد و جنس را طعامهای^۱ لذیذ پخته^۲ بذل و ایثار درویشان می کرد و از قاسم اطعمه تاکید تمام داشت که برای حصّه فقیر زیاده تر از حصّه دیگران تجویز نکنند چنانچه مدام بعد تناول حصّه خود از دیگر درویشان تحقیقات می فرمود که امروز ایشان کدام کدام چیز به حصّه خود یافتند یعنی شاید برای من در مقدار و اقسام طعام قاسم زیاده کرده باشد به مواخذه پیش آیم حتّی که روزی شخصی يك هندوانه به خدمتش هدیه فرستاد، شیخ ظهور الله پسر^۳ آنحضرت خرد سال بود خواست که آنرا مسلم خود بگیرد، فرمود آن را قسمت جمله ساکنان دایره نمایند، گفتند که به قدر يك فلفل کرد به حصّه^۴ همه ها خواهد رسید، صاحبزاده رغبت دارد مایان راضی آیم به ایشان عنایت شود پذیرا نکرد، بعد تقسیم در حق شیخ ظهور الله این لطف فرمود که سوای حصّه او حصّه خود را^۵ هم بدو داد و^۶ آنکسار او را انتهای نیست، اگر کسی می رسید که این جمله درویشان به دایره آنحضرت می باشند فرمودی که فقیر در میان ایشان می باشد، از مشاهدات چنین معاملات حضرت میر مظهر جان جانان فرمودی که برکات و تصرّفات خانقاه جنید و خواجه شبلی همین قسم خواهد

۳. ج: 'پسران' آنحضرت

۲. ج: 'پخته' ندارد

۱. ج: 'از' طعامهای

۶. ج: 'اخلاق' و آنکسار

۵. الف: 'را' ندارد

۴. ج: 'تحفه' همه

بود که به خاتقاه غلام محمد یافته می شود کمالات انسانی^۱ آن بی نظیر دوران زاید از حوصلهٔ تحریر است به لحاظ آن که جایی کس است حرفی بس است می نویسد که شیخ محبوب عالم قدوائی جگوری مرید آنحضرت بود، به تقریبی يك انگر کهه پارچهٔ سفید رنگین رنگ گلی از آنحضرت عنایت یافته بود روزی که او را خلش جنگ با کفار دیار خود واقع می شد آن روز انگر کهه می پوشید، هرچند کفاران کثیر می بودند گاهی بر شیخ غالب نمی آمدند، نگارندهٔ بحر^۲ زخار وقت نگارش احوال آن صاحب کمال را در شب^۳ واقعه دید که به خانهٔ من با درویشی^۴ تشریف آورده نشست، معروض داشتم چیزی^۵ تناول فرمایند، فرمود که بالفعل تأمل کن، به تاریخ دوازدهم رجب سنه يك هزار يك صد و پنجاه و دو هجری از هنگامهٔ نادرشاه دوسال گذشته به جوار رحمت خدا پیوسته و به دهلی در دایرهٔ خود که در باول پوره واقع است مدفون گشت، رحمة الله علیه. آنحضرت چند زوجه به نکاح آورده بود، اولاد عقب زنده نماند و مریدان عالی مقام بسیار داشت، شاه انبیاء قدوائی رسولوی بسا مرد با برکت بود و ترك کامل داشت، دولت کثیر قریب لکه رویه که داشت به راه خدا ایثار^۶ نموده فقر اختیار کرد و در سماع و سرود و تواجد بیشتر بهم رسانید و یکی از مریدان آنحضرت شاه شکرالله بود که به سبب دوستی قدوة العارفين مدتها در دایرهٔ آنحضرت مانده آخر شیخ محبوب عالم جگوری به وطن خود برده مقیم گردانید و واجبات بشری او را بر ذمهٔ خود نمود و الآن وقت تحریر این اوراق در قید حیات است، مرد با برکت از شیخ حسام الدین خلیفهٔ میر سید علیم الله نقل است که شاه شکرالله حالی^۷ قوی دارد و احوال به پرده یاوه گوئی از نظر خلق مستور^۸ داشته است و یکی از مریدان آنحضرت شاه محمد زمان فرخ آبادی مردی عظیم القدر صاحب مشاهده بود، تصرفات ازو علانیه سر می زد و از آنجمله این است که وقت معاودت^۹ از دهلی حضرت شاه حسام الدین ازو گفته که سیر^{۱۰}

ج. ۱: 'انسانی' ندارد	۲. الف: 'نگارنده' زخار	۳. د: 'در' واقعه؛ ج: 'واقع' دید
۴. ج: د: 'درویشی' دیگر 'تشریف'	۵. د: 'چندی' چیزی	۶. الف: 'نثار' نموده
۷. ج: د: 'حال' قوی	۸. د: 'مشهور' داشته	۹. الف: 'مجاورت'
۱۰. د: 'شهر' لکهنو		

لکهنو باید کرد، فرمود مضایقه نداشت لیکن در چند روز اینجا فساد برپا شدنی است مکان را خالی نمی گذاشت^۱ همچنان شد که بعد از چهار ماه صفدر جنگ مرهته و غیره بسیار فوج آورد و احمدخان را از فرخ آباد خارج ساخته هنگامه وسواس عظیم در آن نواح چندی مانده، او را مریدان بسیار بودند فاما مجاهد شرع احمدی شاه محمدی مرد خوب بود، آخر حال مردم او را نزدیک نصارا بدنام کردند که در پی جدال شما است، آن قوم او را شهید ساختند بعد چند روز به همان سال هنگامه عظیم بر رئیس قوم نصاری در بنارس از دست زمیندار آنجا واقع شد و یکی از مریدان حضرت شاه غلام محمد حضرت شاه عبد القادر است که به هنگام تحریر این اوراق در صدر حیات به چندوسی استقامت^۲ دارد چنانچه مجملی احوال او در احوال رئیس التارکین حاجی شاه هدایت^۳ مرید او آینده قلمی می گردد و سوای آن بسیار مریدان آنحضرت مرتبه عالی داشتند، راقم حروف را میسر نگشت.

موج احوال آن فارغ از مسرت و شادی **شاه فضل الله اله آبادی** مرید و خلیفه شاه غلام محمد تهتهی بود، به غایت صاحب تجرید و تفرید متبرک و بزرگ عالیشان حتی که سگان آنجا بر ملاقات آن صاحب کمال مفتخر بودند.

موج احوال آن معدن عشق ذات مطلق، آن دایم به مشاهده ذات حق الحق، آن فرزند صوری و معنوی علی ولی الله، موحد کامل **شاه علیم الله** مرید و خلیفه و جانشین شاه غلام محمد تهتهی است، در صدق و صفا و زهد و ورع مرتاض و در بذل و عطا و ایثار و سخا ممتاز، او را درین حال قدر عظیم و مرتبه مستقیم بوده. از شاه حسام الدین منقول است که آنحضرت از سادات عالی درجات اسلام نگر که متصل بهار است بود، روزی به ایام طفولیت با دیگر کودکان در حوض غسل می کرد ناگاه يك طفل در آن حوض غرق شد، جمیع اطفال از ترس به خانه های خود نرفتند به اطراف و جوانب آواره شدند، آنحضرت به بنارس آمد، بعد چندی به لکهنو رسید، چهارده سال به خانه شیخ محمد اسحاق بلخی مانده تحصیل علم نمود بعد

۱. ج: 'مکانی خالی نمی توانیم گذاشت'، د: 'مکانی را خالی نمی توانم گذاشت'

۳. د: 'شاه هدایت' ندارد

۲. د: 'اقامت' دارد

از آن به طرف فتحپور بسوه رفت، اکثر کتب از علمای آنجا خواند، همدران ایام شهرت تصرفات ولایت حضرت شاه غلام محمد تهتهی شنیده به دهلی رفت و به شرف بیعت مشرف گشت و به ریاضات شاقّه مشغول گشت، چون مجاهده او به مشاهده انجامید بی اختیار تصرفات قوت باطن از او سرزد شدن گرفت عالمی به تولایش در آمد، گرچه دیگر مریدان شاه غلام محمد هم مرتبه رفیع داشتند فاما آنحضرت چاشنی دیگر یافته بود لهذا به فضیلت جانشینی و خلافت مفتخر گشت. هم او گوید خوارق عادت او نه چندان است که درین مختصر گنجد برخی تبرکاً نوشته می شود. وقتی که محمد شاه سلطان دهلی پسر خود مرزا احمد را مع قمرالدین خان وزیر بر سر جنگ شاه احمد ابدالی فرستاد و مقابله هر دو لشکر و آغاز جنگ در لاهور و نواح آن واقع شد، هر روز اخبار به حضور محمد شاه می آمد و در شهر شایع می شد هر کس که غلبه فوج سلطان دهلی می گفت از و راضی و مسرور می گشت، ناگاه خبر واقعه قمرالدین خان وزیر اشتها یافت، چون فقیر به خدمتش مشرف گشت فرمود اخبارات شهر بیان نمایند عرض کردم که از ضمیر عالی پوشیده نیست، فرمود همین که قمرالدین خان کشته شد آنجا فوج جنگی به کار خود مشغول است ازین ارشاد او صریح معلوم شد که فوج شهید امجد^۱ و لشکر هند حاضر است و می جنگد، بعد چند روز خبر رسید که پس از مردن قمرالدین خان وزیر هنوز شهرت فوت او به لشکر شایع نه گشته بود که پسر او معین الملک از فوج خود سوار شده به احمد شاه ابدالی جنگ کرده فتح نمود، عنقریب است که به دهلی می آید و هم وی گوید روزی آنحضرت دایره تکیه را به تحت اقدام خود آورده به سیر بود مقامی را فرمود که جاروب کرده احتیاط نمایند که هر آقا برهنه آنجا نرفته باشد، این مکان برای مجلس فقرا معین نموده شد، در دل فقیر خطره آمد که به روز مجلس جا مصفا خواهد شد از بیشتر احتیاط لازم است همان ساعت از آنجا آنحضرت متوجه حجره شد، فقیر هم عقب عقب می رفت، برزینّه حجره رسید يك دفعه برگردیده گفت این قسم خطرات مکدر به خاطر نه

آورده باشد لرزه بر^۱ اندامم افتاد و دست بسته سر افکنده خاموش ایستادم، روزی در مجلس سرود لباس خاص را به قوالان امداد کرد حتی که پاجامه هم بخشید لیکن به نظر هیچ کس نیامد^۲ که آنحضرت پاجامه ندارد، چون چادر نزدیکش بود آن چادر را لنگ کرد^۳ آن وقت دانستند که پاجامه هم باقی نمانده، شخصی از راه تعجب به قوالان گفت که بنمائید کدام کدام پارچه حضرت به شما بخشیده است چون نمودند پاجامه هم بود لیکن بند ازار و نشده بود از جهت لطافت جسمش اگر چه اکثر مریدان حضرت شاه غلام محمد مرتبه رفیع داشتند و متوقع خلافت بودند لیکن شاه علیم الله را حق سبحانه تعالی چاشنی^۴ دیگر بخشیده بود ازین جهت چون وفات مرشد او نزدیک رسید به تاریخ یازدهم رجب به دایره خود مجلس درویشان جمع نموده خادمان عرض کردند جمله درویشان در مجلس حاضر آمدند آنحضرت اگر تشریف فرمایند سرود شروع شود، سید علیم الله را طلبیده فرمود به مجلس برو و به مقام فقیر بنشین، پس آنحضرت رفته به مقام مرشد خود نشست از همان تقریر خلافت او بر همه خواص و عوام مکشوف گشت، روز آینده که تاریخ دوازدهم شد مرشدش به جوار رحمت حق پیوست، پس^۵ دوازده سال حقوق صوری و معنوی خلافت و جانشینی آنحضرت را به وجه احسن برپا داشته بلکه در اکثر مقدمات از حضوری مرشد خود زیاده غلو تکلفات نمود و درویشان و مریدان را خاطر داری کماینبری بجای آورد و وارد و صادر را نهایت تمنا و نیاز و انکسار و دلجوئی و خبرگیری می نمود، چون وفاتش نزدیک رسید به روز سه شنبه پارچه طلب داشته فرمود کفن فقیر قطع کنید، برادران دینی و درویشان و معتقدان و محبان از هر جنس جمع آمده با دل بریان و دیده گریان اظهار تشدد مفارقت او را ظاهر ساختند، ناگاه شخصی گفت امروز سه شنبه است در عجب روز آنحضرت وفات می فرمایند، فرمود اگر صلاح دوستان امروز به انتقال فقیر مقتضی نبود پارچه کفن را به محتاجان بدهند، امروز محبان رخصت شوند به روز پنجشنبه حاضر شوند پس به تاریخ نهم رمضان خلائق جمع آمدند، از مخصوصان خود فرمود فقیر

۱. الف: 'به' اندامم

۲. ج: 'نیامده' که

۳. الف: 'پس' ندارد

۴. د: 'جانشینی' دیگر

۵. الف: 'کرد' ندارد

را در قبر نهاده روبه سوی مزار حضرت پیرو مرشد کرده خواهند داد و اگر شماها نخواهید کرد خود به خود روی من به آن سو خواهد شد پس چه لازم^۱ است که وصیت مرار دکنید، بعد این کلمات کلمه شهادت بر زبان رانده جان به مشاهدۀ جانان تسلیم نموده به جنب مرقد شاه غلام محمد او را به قبر کرده وصیتش را بجا آوردند انا لله وانا اليه راجعون، بعد چند مدّت مولوی حمایت الله مولوی قدوائی این ماجر را در خدمت قدوة العارفين ظاهر ساخت، این حکایت وصیت^۲ شاه علیم الله رو برو بنده در دهلی گذشته بود^۳، بعد چند روز که شاه حسام الدین از قدوة العارفين ملاقی گشت تصدیق این مقدمه زبانی مولوی حمایت الله قدوة العارفين از و ظاهر کرد و فرمود که این حرکت سید شاه علیم الله به جهت آن بود که پس از صد^۴ دوصد سال اگر چنین حرکت از مریدان به نسبت پیران سرزد کشود آداب ایشان واقعی^۵ از خواطر خلائق تمام بر طرف گردد، شاه حسام الدین گفت الحق، رحمة الله عليه.

موج احوال آن جامع جمیع مقام فقر و فنا، آن متصرف بر معاملات زهد و ورع، آن مجاهد منزل عین الیقین، عاشق صادق **حضرت شاه حسام الدین** اولاد پاک نهاد شاه حسام الدین فتحپوری است و از محبوب ترین مریدان سید شاه علیم الله است و خلیفه غلام محمد تهتهی بود، شانی عظیم القدر و حالی قوی^۶ داشت، در ترك و ایثار و عشق و انکسار و ذوق سماع بی نظیر روزگار بود، زبانی آنحضرت است ابتدا احوال از وطن خود به دهلی رفته نوکری سپه گری نمود، چون عمّش مرید شاه علیم الله بود ازین جهت به خدمت آنحضرت اکثر آمد و رفت می داشت، چون به عمّش تاکید والدین او به مبالغه تمام رسید که حسام الدین را به وطن بفریسید^۷ که از کدخدائی خود فراغت نماید، چون تقاضای این امر از آنحضرت عمّش می داشت اقبال نمی کرد، بعد چندی دل را از تمام تلاش دنیا سرد ساخته از

۱. د: 'نذر' است ۲. ج: 'وصیت' ندارد ۳. الف: 'بود' ندارد

۴. الف: از 'دوصد' سال ۵. ج: 'واقعه' از ۶. ج: 'بر' سایر معاملات

۷. ج: د: 'رفیع' داشت ۸. الف: 'بفرستید' که

سید علیم الله بیعت نمود، مرشدش گفت به وطن رو و فرمود والدین را بجا آر دانست که این امر صریح دال است بر کدخدا شدن پس به وطن آمده کدخدا شد، بعد چندی عزم حضوری مرشد نمود که اخذ فواید طلب خدا نماند چون به دهلی رسید دوستان فکر و تدبیر روزگار او نمودند و او اراده روزگار من کلّ الوجوه از دل برداشته بود قبول نکرد، مرشدش^۱ برین معنی مطلع گشته اجازت روزگار فرمود لاچار الامر فوق الادب دانسته چند ماه دیگر روزگار نموده ترك آن وادی نمود، دنیا را به پشت داد به طریق نا مرادی اکساب و ریاضات پیش گرفت، سالها به خدمت سید علیم الله مانده سیر سلوک را تمام کرد پس از حضرت^۲ مرشد رخصت گرفته به وطن آمد، بعد چندین به لکهنؤ رسیده بر سر روضه منوره حضرت قطب الوقت مخدوم مینا^۳ صاحب ولایت استقامت گزید، بعد چند روز به گئوگهات بر لب دریای گومتی به جای مصفا حجره ساخته بر مسند هدایت نشست عالمی به تولّایش در آمد، کمالات و خوارق عادات او به چندانست که درین مختصر ننگجد تبرکاً کلمه چند نوشته می شود، از سی سال او بر گئوگهات مقیم است، گاهی دیگران خود گرم نکرده، اگر کسی از اطعمه پخته رسانید^۴ البته تناول می کند و به دائره خود پختن طعام را مجوز نشده، حضرت حق سبحانه و تعالی اطعمه پخته رساند به افراط تمام هر روز از فضل و کرم خویش چندان می رساند که مردم دایره هم سیر می شدند و هر کس از خلائق که آنجا می رسید چیزی به چیزی همه را تبرک می رسید، روزی این نیازمند کاتب حروف مطلع^۵ از امور دنیا به خدمت او ظاهر ساخته متوقع امداد صوری و معنوی گشت، بعد ساعتی به خاطر رسید شاید از راه سهو این مقدمه را آنحضرت به کسی مخالفان من فرمایند، آنها برین معنی^۶ مطلع شده به دفعیه آن بکوشد فی الفور بر خطر بنده مشرف شده فرمود این راز را به کسی دیگر نخواهی گفت که شاید رفته رفته این مقدمه به محل افتد^۷ و معامله به انجام نرسد. روزی مفتی غلام حضرت گفت که از دوازده سال در

۳. ج: 'محمد مینا'

۲. ج: 'حضرت' ندارد

۱. الف: 'مرشد' برین

۶. ج: د: 'برین راز'

۵. ج: 'مطلبی' از

۴. د: 'رساند' البته

۷. د: 'رفته' و معامله

میلۀ مجلس شاه مدن آنحضرت تشریف می فرمودند^۱ در يك میلۀ آشنای^۲ آنحضرت بی اختتام مجلس خواست که به خانۀ خود رود، آنحضرت ازو فرمود که از قل و فاتحه فراغت کرده روند خدا داند که سال آیندۀ اتفاق دیدن این میلۀ شود یا نشود، همچنان واقع شد، در همان سال بعد فتح جنگ حافظ محمّد رحمت خان روهیلۀ شجاع الدوله شاه مدن را به علّت دوستی روهیلۀ ها قید نموده تمام اسباب و اموال خانۀ^۳ تاراج و ضبط کرده گرفت بلکه مکانات و حویلی های او را به غلامان خود بخشید، بعد وفات شجاع الدوله شاه مدن از قید خلاص گشته زندگی قضا کرد نوبت مجلس و میلۀ باز میسر نشد و فیما بین قدوة العارفين و آنحضرت محبت فوق الحد بوده.

موج احوال آن درویش به مقام فنا فی الله، آن مدام بر تبعیت طریق رسول الله، آنکه وجودش باعث نازش عالم، با مظهر اسم اعظم **حضرت شاه محمّد اعظم**، از فرزندان قضات سندیلۀ که منسوب به اولاد شیخ فرید گنج شکراند و نسبت ارادت از سید شاه علیم الله داشت، او اکمل الدهر و افضل العصر است، ابتدا حال به اکساب^۴ صوری و معنوی مقید بود تا شرح وقایع خوانندۀ همراه استاد خود مولوی محمّد قایم سندیلوی به زیارت عرس^۵ حضرت شاه صفی پوری رفت کلی تمام سرگذشت حیات او حضرت شاه صفی از نهایت تفصیلات در جواب^۶ فرمود، پس او لباس سپه گری پوشیده چندی به روزگار گذرانید، بعد از آن ترك آن وادی نموده به حلقۀ ارادت مرشد خود در آمد، به اجازت و خلافت رخصت شده در مراد آباد سنبل رخت اقامت افکنده چهل سال به کمال توکل و^۷ تجرید عبادات شاقه نموده، او وطیره داشت که میل ندور و فتوح نمی نمود و در خود را بر روی خلاق محکم بست، اکثر سخن مستانه می گفت و تمام عمر کار خود از دست دیگری نگرفت و خادم تکیه نداشت تا به کشیدن آب وضو و بستن در با وجود سن^۸ نود و پنج سالگی خودش می کرد و کسی را مجال نبود که به حضورش حرف درویشی

۳. ج. د: 'او' تاراج

۶. الف: 'خواب' فرمود

۲. د: 'آستانی' آنحضرت

۵. الف: 'عرض' حضرت

۸. الف: 'با وجودش' نود

۱. ج: 'می فرمود'

۴. د: 'با کتساب' صوری

۷. الف: 'در' تجرید

برزبان آرد. قول اوست تا وقتی که فقیرها متّصف به صفت^۱ خدا نگردد نام درویشی بر زبان نه آرد و فرمودی تخلّقوا باخلاق اللّٰه تعالی، مجرّد و محصور به کمال عشق و جوان مردی گذرانید^۲ به تاریخ بست و دوم صفر سنه یک هزار یک صد و نود و هفت هجری به خلد برین شتافت، رحمة اللّٰه علیه.

موج احوال آن آفتاب سپهر عرفان، آن محو مشاهدۀ حضرت رحمان، آن اختر برج شرف، آن قدم به قدم اولیای سلف، آن مظهر فضل و عنایت، رئیس التّارکین **حضرت حاجی شاه هدایت** از نژاد شاه اشرف علی برادر شاه شرف بوعلی قلندر است و در خانوادۀ عالیہ قادریہ طریقہ بیعت به شاه عبدالقادر مرید شاه غلام محمّد تهتهی داشت و این شاه عبدالقادر از یاران قدیم و به غایت مصاحب و ندیم در تمام عمر سفر از تهته و اجمیر و دهلی در خدمت گزاری به شاه غلام محمّد حاضر مانده فیض ها ربود^۳ و الآن تا وقت تحریر اوراق که سنه یک هزار دو صد و دو هجری مقدّس است در قصبۀ چندوسی متّصل بسولی به نواح مرادآباد و بداؤن بصدر حیات است، الغرض حق سبحانه تعالی حاجی شاه هدایت اللّٰه را حال قوی و همّتی بلند و نفسی قاطع و کشف قوی و عشق وافر فقر^۴ کامل و تصرّفات عجیب و حالات غریب عطا کرده و ریاضات و مجاهدات او را انتهای نیست، پنجاه سال با قدم کمال تجرّد و توکل تنها در بر و کوهستان بی رفیق و شفیق برهنه از برگ درختان قوت خود ساخته بدان مرتبه مجاهده نمود که چهار چهار ماه ایّام بر شگال او را نوبت^۵ نشستن بر فرش زمین از کثرت باران نمی آمد و ذوق ها که او را در سماع سرود رو می داد به تحریر راست نیاید که بدون موقوفات سرود افاقه از حالت حاصلش نبود که^۶ تا یک هفته هنگامه سرود موقوف نشود و در آن حالت او را قهقهه و تبسّم و بی خودی مطلق چنانکه از کونین خبر نداشتی حاصل بود و این چنین حالت بغیر از سرود هم در شبانه روز مکرّر او را میسر می گشت^۷، در حجره از گل

۳. د: 'را' بود

۶. ج: 'گو' که

۲. ج: 'گذرانند' بتاریخ

۵. الف: 'نوبت' ندارد

۱. الف: 'بُصف' خدا

۴. ج: 'و' فقر

۷. ج: 'نگشت'

محکم بسته از غرّة رجب اربعین می نشست، چون به دهم شعبان بر می آمد هرگز لاغری بدو نمی رسید، غرض که وی از پاکان دهر و از بی باکان عصر، صبر^۱ فرمای لطف و قهر، از عمده مجاهدین و زبده مشاهدین، به غایت جوانمرد و نهایت جهان گرد،^۲ سلطان مکاشفان خطر قلوب و اسرار عالم را برهان صحت احوال اولیای بنی آدم و نگاهش شفا بر سایر مرض مقدم، جمیع سمیات در آتش عشقش مغلوب، در اکل و شرب به اختیار خود مرغوب، از سایر قیودات واجب البشر آزاد، بی اشتباه ولی کامل مادر زاد بود، به عمر شش سالگی او را به مکتب فرستادند، استاد^۳ گفت بگو بسم الله الرحمن الرحيم الف، گفت بسم الله الرحمن الرحيم پیا لگن کی جوت، ترجمه اش به فارسی این است یعنی در عشق محبوب دردی دارم، استاد حرف مجنونانه شنیده به خشم آمد، هر چند خواست که الف بگوید از زبانش سوای آن کلمه هندی بر نیامد ناگزیر دستش گرفته به پدر سپرد که این دیوانه از من تلمیذ نخواهد شد، پدر به زجر پیش آمده در هشت سالگی که جذبه غالب گشت زنجیر بپا کرده محبوس ساخت تا سن چهارده سالگی در^۴ قید بود، آخر شاه شرف بوعلی قلندر سفارش فرمود که ازین پسر دست باز داشته مختار گردانیده و جولان از پا آورند چنان کردند به کوه کوت کانگره رفته چند سال در بر و صحرا آنجا قوت از اثمار و برگ اشجار نموده گذرانید، سپس به دهلی آمد و به دایره شاه غلام محمد تهتهی رسید، آنحضرت بس عزیز داشت بلك به جهت حسن و جمال که او را بود نظر قبول گشت و خواست که او را مرید گرداند، چند سال به نواح دهلی دیوانه وار ماند بعدش به اورنگ آباد دکن رفت و بیرون شهر در ویرانه چهارده سال ماند، اکثر مردم هنود و بلکه رئیسان آن ضلع او را دوست می داشتند، آخر به سورت رفت و به اتفاق شاه غلام علی قادری سورتی که یکی از اجلّ اولیای عالی مقام بود در سه ماه زیارت بیت الله و مدینه منوره و نجف اشرف و کربلای معلی و بغداد حاصل ساخته باز به سورت آمد، چون از سورت عزم سفر کرد شاه غلام علی گفت که وعده من نزدیک است، بعد فراغت خواهی رفت، گفت^۵ هنوز هفت

۱. الف: صبر، ندارد ج. ۳: استاد، ندارد

۲. د: چنان کرد

۳. ج: گفت، ندارد

۴. ج: در، ندارد

سال باقی اند این قدر انتظار متصور نیست، پس به چلینا پتن شده باز به اورنگ آباد آمد، از آنجا در شبانه روز بی آنکه در راه پهلوه به زمین نهد پانی پت رسید، مادرش حیات بود، دو روز حصول سعادت دیدار مادر بزرگوار کرد، از آنجا به دهلی^۱ آمده دریافت نمود که شاه غلام محمد زندگی قضا کرد به چندوسی شاه عبدالقادر را خبر یافته همانجا رفت و بیعت نمود بالای کوه کماؤن شد، بی ملاقات بشر سه سال و نه ماه بر آن کوه گذرانیده بیشتر به کوه مرمر رفت آنجا بتکده معابد کفار دید که بت سنگین درو گذاشته اند، از نهایت غیرت اسلام در آن شورش مزاج چند ماه بر آن بت بول کرد این خبر به راجه کافر آنجا رسید، کسان خود را برای قتل او فرستاد، حربۀ تیر و تفنگ و شمشیر بدو^۲ ریختند از فضل الهی به حفظ^۳ ماند و همه حربه به آن بت رسیدند پس طپانچه بر روی راجه زد او مجنون شد پس از آنجا به^۴ اتروله توابع گور کهپور آمد، مدتها همانجا گذرانید بعد چندی شی سوارى رسول صلی الله علیه و سلم^۵ را در بیداری دید و ملازمت حاصل نمود، ارشاد یافت که برای رفع شورش جذب اربعین می نشسته باش، از آن روز به این امر مقید شده باز در جنگل محمدی^۶ سالها مانده، در پانزده سال پانزده اربعین گذارده به لکهنؤ آمد، راقم حروف بعد ورود آنحضرت به بلده لکهنؤ در حجره ساختن به کناره رود گومتی در صحرا به فرق يك گروه از شهر پس از يك سال و چند ماه مستفید ملازمت شد، در اول ملاقات بر اکثر خطرات نیازمند مشرف شده بشارت داد و در دوم ملاقات تصریح این^۷ مقدمه نمود، مردی دیدم مجذوب سالک که او واجبات بشر در ملبوس يك درعه پارچه سفید سترپوش و از ماکولات چندان رغبت نداشت و اخلاص با خدا به مرتبه او را بوده که وی از مشاهده غافل نبود بلکه می شناختم که او به مشاهده دوام رسیده مقام ارواحنا اجسادنا حاصل داشت، وقت راه رفتن چندان سرعت می نمود که همراه او رفتن بیشتر خیال کس نمی شد و در عالم سرود بی آن حالتی که به او می رسید گفت از دهانش رفتی و مطلق از کون و

۱. الف: 'از آنجا آمده'

۲. الف: 'برده' ریختند

۳. د: 'تحفظ' ماند

۴. الف: 'به' ندارد

۵. ج: 'آله' وسلم

۶. د: 'صحری' سالها

۷. ج، د: 'آن' مقدمه

مکان خبر نداشتی و بر آب نگاهی کرده بهر بیماری که می داد فی الحال شفا حاصل می شد، تا تحریر احوال شریفش دو اربعین ایشان را دیدم و در نه خوردن و به آشامیدن چهل روزه سر مولا غری و ناطاقتی نیافتم^۱ بلکه همان وقت از حجره بر آمد، چند گروه راه رفتن را معمول داشت و هر چه از سخت و نرم غذا آن وقت حاضر می شد تناول نمودی، با وجودیکه از کثرت^۲ اربعین جسد شریفش تبدیل به سلوک گشته لیکن تا هم شورش باقی ست مگر مطلق غضب و غصه بر خلق نیافتم و اگر آزرده هم می شد خاموش می ماند، روزی وقت خوش یافته از راه گستاخی از مقام ولایتش سوال کردم جواب نداد، مولوی کرم الله پسر مولوی یعقوب گفت، روزی آنحضرت به سرای من آمد، وقت^۳ نماز عصر رسید، گفتم آنحضرت هم نماز بخوانند^۴ فرمود، صاحب بخوانند چون بعد نماز دست به دعا برداشته و چشم بند نموده دیدم که آنحضرت پیش من ایستاده است و تبسم می کند چشم وا کرده دیدم آنحضرت به همان مقام نشسته است باز دست به دعا کردم باز هم چنان دیدم چند کُرت^۵ چنین مقدمه گذشت فراغت کرده به خدمتش آمدم، فرمود خوب نماز می خواند^۶ از جانبین فرح و نشاط به میان آمد، روزی شخصی از نیازمند گفت که من حال آنحضرت چنین مشاهده کردم که مار سیاه ایشان را گزید ما مردم در پی علاج و دوا شدم، او منع کرد، يك پاس نشسته ماند و قلیان می کشید و مستغرق به مشاهده ماند، آخر برخاست استنجا کرد و گفت برای سیر جنگل می روم همه ها مانع شدند متبسم شده فرمود که سم مار همراه بول بدر رفت در بول گاهش نيك^۷ دیدم بقدر نیم آثار خون سیاه افتاده است آن را به خاک مستور ساخته او را رخصت کردم، این حکایت شنیده نگارنده زخار وقت خوش یافته به خدمت آنحضرت بیان نموده^۸ و تصدیق درخواست فرمود، پنجاه سال در کوهستان و برو جنگل تنها مانده ام چهار ماه در برشگال به سبب کثرت باران برفش زمین نوبت نشستن نمی آمد به کمر و سینه در آب ایستاده مانده ام و هر روز که به چنین رنگ

۱. الف: 'بتافتم' بلکه ۲. د: 'کسرت' اربعین ۳. ج: 'آمد و رفت' نماز

۴. الف: 'نخواهند' فرمود ۵. د: 'کسرت' چنین ۶. د: 'می خوانند'

۷. د: 'بيك' دیدم ۸. ج، د: 'نمود' و تصدیق

استنجا مرا می شد می دانستم که شب کسی گزیده است، نور محمد با کول نواب آصف الدوله وزیر گذارش نمود^۱ روزی آنحضرت به سرای من آمد، به شام فرمود بر خانه تو دو آفت متعلق اند امشب این جا خواهم ماند، چون شب در آمد يك دیوار خانه من افتاد از آن محفوظ ماندم، نصف اللیل در بارش باران^۲ برق از چندان^۳ زور و شور درخشید که تمام خانه من روشن گشت، دانستم که افتاد آنحضرت آه^۴ سرد کشید برق^۵ همچنان^۶ بر گشته رفت، کمالات و^۷ خوارق عادات او^۸ باوجود ستاری چندان هستند که این مختصر گنجایش ندارد، امروز که سنه يك هزار دو صد و سه هجری است، هفتاد دو ساله سن شریف است زیاده بر سی و پنج ساله مشخص^۹ نمی شود، يك موسفید از چند روز در لحيه مبارکش دیده می شود غرض^{۱۰} سایر احوالات و حالت را استعجاب است، جسم مبارکش مجسم به خرق عادات و کمالات باید دانست.

موج احوال آن قطب زمان، آن امن و امان، آن در کمالات روشن چو بدر عالم، قطب وقت **حضرت شاه عالم** از باشنده های قصبه جهونسی نواح اله آباد است، در خاندان قادریه بیعت از میر سید محمد قنوجی داشت که به این وسایط به حضرت غوث الاعظم می پیوندد^{۱۱} میر سید محمد از شیخ محب الله اله آبادی، وی از شیخ ابوسعید گنگوهی، وی از شیخ نظام عبدالشکور، وی از شیخ جلال تهانیسری، وی از شیخ عبدالقدوس گنگوهی، وی از شیخ عبدالقاسم اودهی، وی از شیخ بدین بهرایچی، وی از سید اجمل، وی از مخدوم جهانیان سید جمال بخاری، وی از شیخ محمد بن العینی، وی از شیخ شمس الدین، وی از شیخ ابوالمکارم، وی از شیخ قطب الدین بن جمیل، وی از شمس الدین ملح، وی از شیخ شمس الدین اله داد، وی از شیخ عبدالقادر گیلانی و این سلسله از حضرت معروف کرخی به داود طائی

۳. ج: 'خندان' زور

۶. د: 'آنجا' برگشته

۹. د: 'مشخص' ندارد

۲. د: 'از آن' برق

۵. د: 'برق' هم چنان

۸. د: 'از' باوجود

۱۱. الف: 'می نمودند'

۱. الف: 'در' روزی

۴. ج: 'آهی' سرد

۷. الف: 'و' ندارد

۱۰. ج: 'و' غرض

رسیده به حضرت حسن بصری می رسید، الغرض حضرت شاه عالم قطب زمان خود بود، مجاهدات بسیار کرده در دهلی اقامت داشت و خلائق را به نسبت او اعتقاد به اخلاص بود، اکثر خوارق ازو به عمل آمده، متاهل بود، اولاد هنوز موجود، مدّة العمر به کمال توکل گذرانید، چون وفات کرد متّصل وزیرآباد و کوتله^۱ فیروز شاه بر کنار جمن مدفون شد در سنه يك هزار يك صد و چهار هجری.

موج احوال آن خلاصه کمالات سیر^۲، آن در تصرّفات بی نظیر، آن درویش دلریش^۳ بیگمان، **حضرت میرجهان** نیز از متوطّنان قصبه جهونسی است، مرید اکبر و خلیفه اعظم حضرت شاه عالم بود و ریاضات کثیر و توکل غالب و تجرّد کامل خوارق عادات بلند داشت، مدّة العمر در حضور مرشد در عبادت و خدمت گذرانید، بعد فوت از دایره پیر برآمده به استصواب اورنگ زیب عالمگیر بادشاه در جامع مسجد دهلی بقیه عمر گذرانید، خلق را با وی اعتقاد^۴ بسیار حتی که سلاطین را گوشه چشم نیاز بدو بود، چون وفات کرد در حویلی فولاد خان به مندوی بانس مدفونش ساختند و این مقدمه در سنه يك هزار و هشتاد هجری واقع شد، میرفتح علی و شاه غریب و میرزا محمّد و میر غلام نبی و میرزا عبداللطیف خان این پنج مریدان حضرت مرتاض به ریاضت و^۵ ممتاز به عبادت بودند، بعد مرشد به صلاح همدگر میرفتح علی مسند خلافت را زیب داد.

موج احوال آن **سیّد شاه فتح علی** مرید شیر جهان دهلوی قادری است پدرش سیّد غوض خان مرد طالع مند و مدام حاکم نورپور ماندی، چون جذبه الهی به سیّد فتح علی رسید دولت پدر را پشت پا زده^۶ به خدمت پیر و مرشد چندان حق سبحانه تعالی برکات کمالات بدو عنایت کرده که قطب وقت مولوی فخرالدّین و حضرت غلام سادات مراسم تکریمش را به غایت رفعت بجا^۷ می آوردند و بر کمال ولایت او قایل بودند، وقت تحریر اوراق بصدر حیات.

۳. د: 'دانش' بیگمان

۲. د: 'پیر' آن

۱. د: 'کونکه' فیروزشاه

۶. الف: پشت 'داده'

۵. الف: 'و' ندارد

۴. ج، د: اعتقاد 'بود' بسیار

۷. الف: 'بجا' ندارد

موج احوال آن به انواع ورع آراسته، آن به اقسام زهد پیراسته، آن مقتدای کشور هدایت، **حضرت شاه ولایت سندیلوی** مرید شاه قاسم بیجاپوری، به سلسله قادریه بود، صاحب برکات و تاثیرات و کمالات بایش شمرد، تلقین او در حق طالبان بسیار مفید افتادی، اکثر در تلقین او طالب مست می شد، در آن وقت فرمودی که ترا^۱ زر سرخ دادیم به شاه عبدالرزاق هانسوی بنما، اگر زر خالص باشد نگاهدار و آلا پس ده، بعد سرود قوالان را تعریف کرد، قوالان گفتند حضرت را تواجد و ذوق رو نداد چه محلّ تعریف مایان است، گفت عوض من شما ذوق کنید بر فور سنوح این کلمه قوالان را^۲ بیخودی رو داد، دو پاس به هوش نیامدند بست و یکم شعبان سنه یک هزار و یک صد و چهل و پنج به روضه رضوان شتافت، شاه قمرالدین نبیره او درویش صاحب تاثیر است.

موج احوال آن به خدا مستغرق، **حضرت نصیرالحق**^۳ به نواح لاهور در پتیاله بود، مشرب قادریه داشت، دست بیعت او به شاه محکم الدین ساکن حجره می رسید^۴، شاه معظم ظاهر کرد من به خدمتش رسیده ام، هر شام صدها ضعیفه بر در کلبه او حاضر شدی، مهم قوت آنها را کفایت می نمود^۵، من هم یک ماه آنجا بودم، ربع روپیه و یک آثار جنس هر روز می رسانید، تصرفات صوری و معنوی عالی داشت.

موج احوال آن مجمع فضل و کمال، آن منبع حقیقت و حال، آن بزرگ اولاد احمد^۶، **حضرت میر سید محمد** در سراج السعادات نویسد عمه او زاهده بود، شبی به جناب پیغمبر صلی الله علیه وسلم نشسته به طرف او اشاره کرد که این طفل بسیار سرور صلی الله علیه و آله وسلم نشسته به طرف او اشاره کرد که این طفل بسیار بابرکت است عنقریب تولّد خواهد شد اوّل شیر تو^۸ او را خواهی داد، هفتد هم ذی حجه^۹ سال یک هزار و هفتاد و شش وقت نماز فجر روز پنجشنبه در دهلی^{۱۰}

۱. د: هزار زر   ۲. الف: 'را' ندارد   ۳. الف: 'نصر الحق'

۴. ج: 'برسد' شاه   ۵. ج: د: 'می نمودش' من هم   ۶. د: 'حضرت' احمد

۷. الف: 'این' که طفلی   ۸. ج: د: 'شیر تو' ندارد   ۹. د: 'ذی الحجه'

۱۰. الف: 'در دهلی' ندارد

به وجود آمد، شیخ بایزید یدالله دیگر درویشان وقت اشارت به مسعودی او کردند چون به سن تمیز^۱ رسید همراه والد خود که در لباس دنیا به مشرب نقشبندیه عبادت^۲ می نمود به دکن رفت و از کدام مشایخ قادریه ارادت آورده^۳ سپس به دهلی آمد، از آن باز گاهی مسافر نشد و بر در هیچ غنی و غریب نرفت، بقیه عمر به طاعت و عبادت گزرانید، تصرفات او را بیشتر است و کلمات موحد پسندی شمار، دوّم جمادی الثانی روز دوشنبه وقت شام وفات نمود 'یک شیر خدا بود' تاریخ اوست.

موج احوال آن معبد و منزوی حجره وصال، آن به علوّ همت او هر دو عالم پایمال، آن مصداق **لا یخافون فی سبیل الله لومة لایم**، رئیس المتوکلین **مولوی محمد دایم**، میرزا کلب علی روایت نمود مشرب قادریه داشت و از اولاد ملا محمود جونپوریست، به غایت مرتاض و متشّرع روز و شب در نوافل گذرانیدی، صایم الدهر و قایم اللیل مراد از ذات بابرکات اوست، در شب و روز غیر از ساعتی خواب نمی کرد و تمام روز روزه داشته افطار به غذای قلیل پاس شب باقی مانده مقرر داشت سوای آن از اکل و شرب کار نداشت و از حجره سوای وقت نماز ظهر بر نیامدی، در همان وقت بعد ادای فریضه نماز با خلق هم متکلم می شد، عهد و تام طاعت^۴ بچه بود که از آنحضرت توجّه خواست^۵ چند مدّت از مجاهده کارش به مشاهده انجامید و از ارواح حضرت غوث الاعظم مصاحبتش حاصل شد و از دیگر ارواح بزرگان سلسله قادریه و درویشان سلاسل دیگران^۶ نسبت بدو پدید آمد.

موج احوال آن عالم و درویش، آن معبود سرا کیش، آن صاحب برکت واجب التعظیم **حضرت مولوی عبدالکریم**، او را سیالکوتی گویند، از اولاد امجاد حضرت اجن است که از اولیای عظیم القدر بود، مزار شریفش در سیالکوت واقع است، اکبربادشاه مزار مبارکش از سنگ سفید و سیاه بر چید، حضرت مولوی مشرب قادریه داشت بسا با برکت و^۷ سعادت بود، خلق وی را خالی از ولایت^۸ ندانستی

۵. الف: 'تمیز' ندارد ۲. ج: 'عبادات' می نمود ۳. ج: د: 'آورد' سپس

۴. ج: د: 'حاجت' بچه ۵. ج: د: 'در چند' مدّت ۶. ج: 'سلاسل دیگر' نسبت

۷. د: 'به' سعادت ۸. الف: 'مال از وست' ندانستی

و تصرفات به عمل می آمد، اکثر همراه شاهجهان بادشاه ماندی و به لحاظ بزرگیهای مولوی بادشاه را نسبت^۱ اعتقاد بود خدمتهای شایسته می کرد، دارا شکوه که محال سیالکوت به جاگیر او بود از بادشاه ظاهر کرد این قدر زر و^۲ سیم به علما دادن چه لازم که به وقت رفتن سیالکوت دیدم اخراجات و حشم و خدم ایشان مقابل امیرانست، بادشاه این مقدمه را به مولوی ظاهر ساخت، شما را به قدر کفاف می باید این فضولی است، مولوی فرمود ما را زیاده ترازین می باید، پرسید چرا؟ گفت برای آنکه در وقتی که بادشاه از دین سرتابی نماید بی خزینه دفع شر^۳ سلاطین نمی تواند صحبت خلاف افتاد، مولوی برخاسته خاطر شد، بادشاه به عذر پیش آمد، گفت مقدم شما را غنیمت می دانم، مزار حضرت مولوی در سیالکوت متصل مزار جد اوست، ملا عبدالله پسر حضرت مولوی در وقت عالمگیر بود، خلف سلف خود بوده است، دوازدهم ربیع الاول سال هزار و شصت و هفت هجری مولوی وفات یافت.

موج احوال آن سید پرصفت، آن عالم عالی مرتبت، آن آل محمد رسول الله، **حضرت سید سعد الله** پسر سید غلام محمد و همشیره زاده محمد اشرف سلونی است و نیز مولدش سلونست و نشوونما در سورت یافته. در مآثر الکرام نویسد اکتساب دانش صوری نموده در عین شباب مسند تدریس را زیب داد^۴ پهلویه مدرّسان کهن سال زد و تصانیف غرا پرداخت خاصّه در علم حقایق و حکمت و معقولات تحریرات علیا ساخت، مرید پدر خود بود، وی مرید صوفی جهنجان، وی مرید صوفی فیروز، وی مرید سید وجیه الدین گجراتی، پس سید به حرمین شریفین رفت و در امّ القرا مقیم شد، قبولیت عظیم یافت، اکابر و اصاغر معتقد او شدند و فنون ظاهر و طرق باطن اخذ کردند، سید عبدالله البصری المکی در یک هزار یک صد و سی و چهار هجری که از اعلی علماء زمان و بالاتفاق استاد جهانیان است والیوم اجازت اکثر علمای عرب و عجم بدو می رسد طریقه علیه

۳. الف: 'شر' ندارد

۲. الف: 'زر سیم'

۶. ج: 'د' و 'و' اعتقاد

۴. ج: 'داده'؛ 'د' و 'و' پهلوی

قادریه از سیّد اخذ نمود، شیخ سالم پسرش رساله اجازت والد ماجد خود جمع نمود آنجا می نویسد که از سیّد سعدالله هندی اجازت طریقه قادریه شکوریه رسید، پس به سورت باز آمد و اقامت نمود، عالمی به تولّایش در آمد حتّی که اورنگ زیب عالمگیر بادشاه به او اخلاص عظیم بهم رسانید و کرسی شاه عبد الشکور در سلسله قادریه به این وسایط می رسید^۱، سیّد عبد الشکور از حضرت شاه مسعود اسفرانی، وی از سیّد ولی، وی از سیّد جعفر، وی از سیّد ابراهیم، وی از سیّد عبد الله، وی از سیّد عبد الرزاق، وی از والد بزرگوار خود محبوب سبحانی شیخ عبد القادر گیلانی، این اسامی از شجره شاه محمّد قاسم مرید و خلیفه آنحضرت یافته نوشته، گویند او آخر در عقاید سیّد سعدالله خلل واقع شد، سیّد شاه هاشم بر این معنی اطلاع یافته او با قدوة المتوکلین با چشم گریان ظاهر ساخت، فرمود اگر چنین باشد دل از محبت^۲ او بردارید و مشغول باشید به آنچه مشغول هستید^۳ واللّه اعلم بالصواب، در بست و هفتم جمادی الاولی سنه یک هزار و یک صد و سی و هشت وفات، در سورت مدفون شد.

موج احوال آن محبوب الله حضرت شاه عشق الله اصلش از قصبه سدهور توابع اوده می رسید، مرید سیّد سعدالله سورتی است، در دهلی بر بیتی مهابت خان اقامت داشت، به غایت متوکل اوقات از غایت عسرت^۴ نمودی، از عدم رسی به مضمون اقوالش خلاق او را منسوب به الحاد می کرد^۵، شاه بدیع الله ربانی^۶ قدوة العارفين ظاهر نمود که من در دهلی خدمت عشق الله را دریافته ام، اسم با مسمی بود، بعد هفته افطار معین داشت، کمالاتش زاید از اندازه بیان است، کسی به مغز سخنی او نرسیده، در تصوّف رتبه بلند داشت، قریب سال یک هزار و دو^۷ هجری وفات یافت.

موج احوال آن قدوة العارفين عالی مقام، آن زبده کاملین حیرت التزام، آن

۱. الف: 'میرسند'

۲. الف: 'دل از او' بردارید

۳. ج: 'هستند'

۴. د: 'حسرت' نمودی

۵. د: 'می کردند' شاه

۶. الف: 'زمانی'

۷. د: 'یک هزار و دو صد' هجری

پیوسته به ترقّی مقام عازم، موحد کامل^۱ سیّد شاه محمد هاشم، از نژاد شاه اذهن
 جونیوریست مرید سیّد سعد الله، در سورت بود، ابتدا برای تحصیل علم به لکهنو
 آمد به تکیه شیخ پیر محمد مانده از دوستی محمد قاسم جابک مرید شاه آفاق به
 خانه او استقامت نمود، بست سال در مجاهده علوم صوری و معنوی کوشیده به
 حرمین شریفین شتافت، چون معاودت نمود در سورت از سیّد سعد الله بیعت نمود
 و اخذ فواید کرده به لکهنو آمد و به مقام محمد قاسم مقیم شد، چندان به ریاضات
 کوشید که یکی از اولیای صاحب تاثیر گشت، در آن هنگام هنگامه دزدان بسیار بود،
 هر طرف اغوای شنیده لنگ خود را وا کرده به هوا نموده سیّد می دوید^۲ دزدان
 می گریختند، شبی بر بام بود خبر دزدان یافت، زینه را خطا کرده^۳ بیفتاد و سرش پاره
 پاره شد، یک روز زنده مانده به ملاء اعلی شتافت، قدوة المتوکلین برای نماز او
 برفت و بر پیشانی او بوسه داد و گفت، مردانه ماندی و مردانه رفتی، اینک من هم
 می رسم، بعد یک سال قدوة المتوکلین هم ازین جهان در گذشت، شاه هاشم به
 هفتم رجب سنه یک هزار و یک صد و سی و پنج بر پشت مسجد محمد قاسم به
 موضع مرتفع و مصفا مدفون شد، شاه غلام آفاق بن محمد قاسم جابک جانشین او
 شد، مدّت العمر به وجه احسن حقوق صوری و معنوی را برپا داشته^۴ در گذشت،
 آخر این^۵ کار به شاه معصوم بن شاه بیچو مرید آنحضرت تعلّق گرفت او هم حقوق
 را ادا کرد بالفعل شاه قادر علی بن شاه آفاق مرید شاه معصوم نهایت غربت و
 توکل و مشغولی و صالح و تقوی موجود است کار خانگی را از روزی که سجاده نشین
 شد بگذاشت و به توکل می گذراند^۶ از بشرة او سعادت نمایان است.

موج احوال آن شهید به تیغ تسلیم، آن فارغ از اندیشه امید و بیم، آن بری
 از مشاهده اغیار، عاشق صادق **حضرت شاه برخوردار**، اصلش از مالکان انعامی
 توله من محلات بلده لکهنو مرید و خلیفه سیّد محمد هاشم است، از بزرگان روزگار
 و عاشقان انوار، حالی قوی و همّتی بلند داشت، محمد بلاقی مرید آنحضرت در

۱. الف: 'موحد کمال' ۲. الف: 'سید دید' دزدان ۳. الف: 'کرد' بیفتاد

۴. الف: 'برپا داشت' ۵. الف: 'آخر' آخر کار ۶. ج: 'می گذرانید'

رساله مرآة الارواح که الفاظ متبرّکه او را جمع نموده می نویسد به تاریخ بست و ششم رجب سنه یک هزار و یک صد و بست و پنج هجری آنحضرت کدخدا شد، صبحی آن قدری خرپزه بر وضع ضیافت به خدمت سیّد هاشم برده آنحضرت فرمود خرپزه به امیدی آورده ما ترا قرآن بیاموزم پس همان وقت سورة فاتحه که چهارده کلمه و یک صد و بست و چهار حرف است نوشته بدو عنایت کرد و تعلیم نمود و فرمود آنچه تواز فقیر بخوانی به دیگران هم تعلیم کرده باش و دایم با وضو باش هر که با وضو دایم می باشد معنی کلام الله به او مکشوف می گردد پس آنحضرت همیشه با وضو مانده سبق آیات قرآن مجید خوانده به موجب امر مرشد خود به دیگران سبق می داد، پس چون قرآن مجید ختم نمود به ریاضات شاقّه و مجاهدات فوق الطّاقة مشغول گشت و چند مدّت کشود کار او^۱ را حاصل گردید طی مقامت نموده به مرتبه تکمیل رسید و عالمی به وی تولا نمود و همیشه گوشه نشین ماندی مگر یک دفع به موجب امر مرشد خود تا به قنوج سفر نموده او را کلمات عجیب در حقایق معارف است اگر جمله نویسد دفتر علاحه می باید لهذا تبرّکا نوشته می شود، فرمود که شریف او را گویند که خود را کمتر مخلوقات داند و از ما سوی الله پرهیز^۲ کند و شکست نفس اماره در پیش آرد که بوی بشریت نماید آن زمان معنی انی جاعل فی الارض خلیفه معلوم شود و مسافر آنست که در ملک وجود خود سفر کند، چون سفر وجود بجا آرد آنگاه در سر فواید بیندازی در سفر فواید بسیار امّا فایده از سفر بردارد و از سر سیر^۳ کند آن زمان سیر گردد^۴ و مقام تحیرش آید چنانکه^۵ بزرگی می فرماید که سیر تحیر مرتبی است هر سالک را که مقام تحیر رو نمود فارغ از عذاب و ثواب شد، پس باید که جمله خطرات بشریت را از خود بردارد و سیر را بجا آرد، کمالات و مشاهدات مقامات او را بسیار است، مدّت حیاتش پنجاه و هشت سال، چون پسر محمّد اسمعیل خان حاکم بیمار شد آنحضرت را برای دعا و دم کردن طلب نمود، فرمود که فقیر در خانه کسی نمی رود همین جا بچه را بیارند دم خواهم نمود، از جهت

۱. الف: 'او' ندارد ۲. د: 'پر مهر' کند ۳. ج: 'سر بسر'؛ د: 'سر سبز' کند

۴. ج: د: 'چون سیر گردد' و مقام ۵. الف: 'آنچه' بزرگی

علو امارت طفل را به خدمت آنحضرت نیاوردند بعد دو روز فوت شد، به موجب حکم حاکمی شخصی برای قتل او مقید کردند^۱ مدام حاضر ماندی، روزی استاده بود، شخصی گفت بنشین، حضرت گفت مقصد ایشان در ایستاده ماندن است پس به تاریخ یازدهم ربیع الثانی روز پنجشنبه آن مردود آمده آنحضرت را مجروح ساخت، مریدان و خدامان او را گرفته خواستند که به قتل رسانند آنحضرت فرمود که در باره قتل او مجوز نشود^۲ آنچه در حق قاتل خود به جناب حضرت مرتضی صلوٰۃ الله علیه^۳ حکم نموده است همان سنت است پس او را خلاص کرده رخصت نمود در اثنای راه دیگر مریدان آنحضرت که می آمدند او را به قتل رسانیدند پس به تاریخ چهاردهم ربیع الثانی سنه یک هزار و یک صد و پنجاه هجری جان به مشاهده^۴ جانان تسلیم نموده^۵ در میان صحن خانه خود مدفون گشت، رحمه الله علیه، شاه خیر الله داماد آنحضرت که مرید شاه معصوم بود خلیفه و جانشین آنحضرت شد.

موج احوال آن آئینه صحیفه عشق و اذواق، آن کریمه سفینه محبت^۶ و اشواق، آن منتهای مقام بقا بالله، عارف کامل **حضرت شاه ثناء الله**، در ملفوظ می نویسد وطن اصلی در قصبه بهلواک^۷ است، از جهت وطن مادر خود به رسولی مقیم^۸ بود، در خانواده^۹ عالیه قادریه مرید شاه خان محمد اتاوی که برادر عماتی او را هست و به این طریق دست ارادت شاه خان محمد به حضرت^{۱۰} غوث الثقلین می پیوندد، شاه خان محمد از شاه فتح الله، وی از شاه نورالدین بن^{۱۱} سبز پوش، وی از شاه عبدالله مخاطب به خطاب ید الله، وی از خواجه شاه تاج الدین، وی از شاه^{۱۲} ابوالوفا، وی از شاه احمد، وی از شاه خواجه قاسم، وی از خواجه نورالدین، وی از شاه علاو الدین نور بخش، وی از شاه محمد، وی از شاه زین الدین احمد، وی از شاه محمد حق نما، وی از شاه عبدالرزاق، وی از حضرت غوث الاعظم^{۱۳} میر سید محی الدین^{۱۴} عبد القادر

۱. د: 'کردید' مدام	۲. د: 'مخور نشوید' آنچه	۳. ج: 'علیه' ندارد
۴. ج: 'نمود' در میان	۵. د: 'صحبت' و اشواق	۶. د، ج: 'بهلول' است
۷. الف: 'مقام' بود	۸. الف: 'به' حضرت' ندارد	۹. ج: 'بن' ندارد
۱۰. ج: 'وی از' ابوالوفا	۱۱. ج: 'غوث الثقلین' میر سید	۱۲. ج: 'فخر' الدین

گیلانی الی آخره. حضرت شاه ثناء الله مسعودان^۱ ازلی و محمودان لم یزلی در فقر و فنا بی نظیر و در عشق و زهد و توکل و ورع صاحب سریر، کمالاتش زاید از فهم و عقول، احوالش موافق اصطلاح این طایفه به غایت معقول و خوارق که از سر زده به احوال اولیای دیگر متاخرین کمتر یافته می شود، وی در عهد خویش اعجوبه قدرت خدا و مظهر کمالات و حالات انبیا، اهل کمالی که خرق^۲ عادتش هم پهلوی معجزه فلک به لحن داودی سراید بجا است، صاحب مقامی^۳ که حقیقت حالتش^۴ به اعجاز مسیحایی همدم باشد انشاء^۵ کمالاتش را اگر کاتب عطارد به کلک شعاع خورشید به صفحات گردون نگارد رواست، وی مثبت احوال متقدمین و اعتقادش به لوح خواطر معتقدین نقش نگین بوده است، روزی کار وی به دست گرفته مالید به مثل موم حلوا^۶ شد، فرمود حضرت داود آهن را موم می کرد العلمای امتی کالانبیاء بنی اسرائیل ازین جا است و زنی از هندوی مرده بود، جنازه اش را می بردند، چون نظر جانبخش آنحضرت به آن جنازه رسید طپانچه بر روی مرده زد فی الحال زنده شد، مدتها است تا^۷ هنوز اولادش در رسولی موجود است، روزی لته را از روغن تر^۸ کرده بر انگشت شهادت خود پیچید به مثل مشعل روشن کرده در میان حجره خود به رقص درآمده^۹ و این شعر را زمزمه می نمود^{۱۰}:

من شمع جان گدازم تو صبح دلکشایی   سوزم اگر ببینم میرم^{۱۱} چون رخ نمایی
صاحب مرآة الحقایق ملفوظ آنحضرت نویسد که ابتدا حال در سنّ شش سالگی آنحضرت با کودکان به درگاه ظفرخان در بازی اشتغال داشت، از مزار مبارکش ندا رسید که ترا برای بازی نیافریده اند بلکه برای آن که شاه اولیا شوی، متوجه جونیپور شده سوره بقره را ورد خود گردان، آنحضرت این مقدمه را در خدمت شیخ عبد الجلیل والد خود التماس نمود درخواست^{۱۲} رخصت جونیپور کرد، او از راه شفقت به لحاظ صغر سن قبول نکرد و به تحصیل علم مشغول گردانید، پس در سنّ

۱. الف: 'از' ندارد	۲. د: 'حرف' عاداتش	۳. ج: 'مقالی' که
۴. الف: 'حالش'	۵. ج: انشاء 'تعالی'	۶. ج: د: 'غلوله' شد
۷. ج: 'تا' ندارد	۸. الف: 'تر' ندارد	۹. ج: د: 'در آمد' و این
۱۰. ج: 'شعر'	۱۱. ج: 'مردم' چورخ	۱۲. د: 'و' درخواست

ده سالگی او را جذبۀ عشق به خود کشید و حشمتی بهم رسانید که غیر از تنهایی و صحرا آرام نداشت، در آن وقت برهان برادر عینی او همراه می بود، روزی خواست که قصد دراز نماید برادرش نگذاشت، پای زنجیر کرده به خانه آورد، والد بزرگوارش از تصرف شورش^۱ شریفش را بر طرف ساخته به امیتهی فرستاده^۲ از آنجا به فتح پور و دیوه و موهان، در چند مدّت بسیاری کتب^۳ خواند، چون نوبت به هدایه رسید چون در آن کتاب علم قیاسی بیشتر است اکثر مقام به فهمید آنحضرت نمی آمد. روزی به خاطر آورده که این مقامات را بغیر کشف به مطلب^۴ رسیدن مشکل است پس به کمال تمنا و آرزو روانۀ بغداد گردید، چون در اتاوه رسید حضرت شاه خان^۵ محمد برادر عمّه زاد او که از اولیای نامدار بود بر مسند ارشاد نشست گم گشتگان بادیۀ ضلالت را هدایت می بخشید خبر مقدم آنحضرت را یافته پیش خود طلبید^۶ و استفسار حالات فرمود، بعد دریافت انتهای عزمش گفت مصایب سفر برداشتن چه لازم؟ جناب حضرت غوث الاعظم اینجا هم به توفضیل^۷ کردن می تواند، پس آنحضرت به شرف بیعت و خلافت خود مشرف ساخته مشغول به ریاضات نمود، در مدّت یازده سال او سیر سلوک را تمام کرده به اجمیر رفت و زیارت خواجه بزرگ حاصل نموده به انواع تفضّلات از جناب حضرت خواجه بزرگ مفخر گردید بلکه روزی خادمان در گاه به او در اکثر مقدمه به مناظره پیش آمدند، روح مقدّسه مطهّره آنجناب در معامله به خادمان بر سر غضب شد، آنها عذر نمودند، شهرۀ جلال و فقر آن صاحب کمال چندان شایع عالم گردید که امیران وقت به ملازمتش شتافتند، سلطان بهادرشاه بن اورنگزیب عالمگیر را به خدمت آوردند، آنحضرت از سر کمال اجتناب به صوب گره تیلی رفت و از بادشاه ملاقات نکرد، بعد چندی معه اجازت سلسله چشتیه از^۸ حضرت بزرگ رخصت شده به گوالیار رفت و مزار شیخ محمد غوث را زیارت کرد، يك اربعین آنجا کشید از آنجا به خدمت پیر خود در اتاوه آمد، دو سال چند ماه دیگر

۱. الف: 'شویش' شریفش ۲. ج: د: 'فرستاد' از ۳. ج: 'مکتب' خواند

۴. ج: 'بمطلب' ندارد ۵. ج: 'جان' محمد ۶. الف: 'طلبیده'

۷. ج: د: 'بفضل' کردن ۸. ج: د: 'از' حضور' حضرت

در خدمت او مانده به وطن رخصت گرفت و به خانه رسیده والد بزرگوار خود را ملازمت نمود، آن وقت چندان استغراق بروی غالب بود که از کون و مکان خبر نداشت، به معاینهٔ حالات و کمالات پدر بزرگوارش اجازت و خلافت نعمت سلسلهٔ شطاریه که از مرشدان خود یافته بود بدو نیاز نمود، او حضرت به مانکپور رفته بر سر مرقد حضرت قطب برحق شاه حسام الحق تا یک سال معتکف مانده^۱، بعد سه روز افطار از چهار درم حمص بی قشر غذای خود مقرر ساخته بسر برد، بعد از آن باز به اتاوه رفته خدمت مرشد را دریافت، چند ماه کلی معتکف گشته رخصت یافته مسافر گشت^۲ با بلیچ پور بهاندر^۳ رفت از آنجا از مریدان مرشدش شخصی بود چند روز به خاطر او کلی گذرانیده و به ارادهٔ زیارت شاه نورالدین و شاه فتح محمد پیران پیر خود روانهٔ دهلی شده از آنجا رسیده مشرف به زیارت گشت، سه سال ریاضات شاقه آنجا کشید و غذا از پنج سنگهاره زیاده مقرر نکرد، بعد حصول برکات فراوان از محمد حسن^۴ صاحب زاده طریق اشتغال و نعمت کثیر حاصل ساخته بر لب دریای جمن معتکف گشت، چون ایام برشگال بود سیلاب از نشست گاهش در گذشت تا چهل روز هرگز لغزش و اضطراب به خاطرش نرسید حتی که ماهیان گوشت کف پایش را تمام خوردند و همچنان نشسته ماند، بعد میعاد از آنجا داخل شهر دهلی شد و زیارت بزرگان آنجا نمود و در اکثر مقابر بزرگان اربعین کشید، از آنجا به پانی پت و سیکری و دیگر جاها از زیارت مرقد مبارک بزرگان مشرف گشته به اتاوه آمد^۵ چون سن شریفش از چهل سال تجاوز نمود با نعمت^۶ خرقه و خلافت از مرشد مرخص شده به وطن آمد^۷ و در رسولی بر مسند ارشاد نشست و باز گاهی مسافرت تمام عمر نه^۸ نمود و عالمی به تولایش آمد^۹ تمام عمر معاش نخواست به نهایت توکل گذرانید، تصرفات و خوارق از آنحضرت لا تعد و لا تحصی است اگر جمله نویسد دفتری علاحد باید لهذا بدو نقل کفایت می کند، روزی در صحرا می رفت ابر غلیظ پیدا شد، خادم گفت به

۱. ج. د: 'ماند' ۲. ج: 'رخصت یافته مسافر گشت' ندارد ۳. د: 'بلیچ پور بهار' رفت

۴. د: 'محمد محسن' ۵. ج: 'در آمد' چون ۶. ج: 'نعمت' و 'خرقه'

۷. الف: 'وطن آمده' ۸. د: 'به' نمود ۹. ج: 'در آمد' تمام

سایه باید نشست که از بارش پناه یابیم، فرمود غم مخور بر من و تو نخواهد بارید، همچنان شد در تمام راه بر آنحضرت و خادم قطره نرسید و در تمام عالم بارید، روزی پاجامه مشکوک بود، به کسی فرمود که شسته به تاب آتش خشک کرده بیار، بعد شستن آن پاجامه را از دست مبارکش خود گرفته در تنور انداخت، بعد عرصه بعید فرمود که مولوی پاجامه بر آر، چون از تنور بر آوردند مسلّم برآمد و یک بار یک مریض مرض فالج را که از دست و پایش شل شده بود به یک نگاه آرام بخشید، ازین جنس کراماتش هزار در هزار و بی شمار است و سه رساله حقایق آنحضرت تصنیف نموده یکی جامع الفرقان دویمی خورشید و مه سیوم توحید^۱ نامه که خزینه حقایق الهی و گنجینه دقایق نامتناهی، هادی راه رهروان یقین و دلیل منزل پیروان مقام تمکین است، به تاریخ هفدهم ماه محرّم سنه یک هزار و یک صد و هشتاد و پنج هجری مقدّس به جوار رحمت حق پیوست، در رسولی مزار مبارکش زیارتگاه خلق است، در آخر مصرعه این بیت سال تاریخش بر می آید، بیت^۲:

سال تاریخ آن شه^۳ کونین   رحمة الله عليه في الدارين

آنحضرت متاهل بود، شاه آفاق خلف و خلیفه او بود، دیگر خلفای حضرت مثل شاه عطاء الله که در لکهنو وفات یافت و مدفون شد مرد تارك و صاحب توکل و ریاضت بود و شاه برهان الله از اعظم خلفای اوست به غایت حالی قوی داشت، روزی در حالت مستی گفت اگر در زمین قلابه بودی از یک دست او را می افگندم.

موج احوال آن سرمایه طور خدا شناسی **قاضی شیخ هبت الله جوراسی** مرید شیخ غریب الله قادری، وی مرید شیخ فتح محمد پیر شیخ خان محمد اتاوی، از بزرگان وقت عشق وافر و خصایل کامل داشت، مدام به ریاضت ماندی، آخر عمر در لکهنو به جهت دوستی حضرت خلیفه ابراهیم که ذکرش در احوال بزرگان نقشبندیه می آید تشریف آورد و بقیه عمر همانجا گذرانیده وفات یافت و مدفون گشت، قبرش برابر^۴ خلیفه رحمة الله عليه است.

۱. د: 'نوحند' نامه

۲. الف: 'بیت' ندارد

۳. د: 'مه' کونین

۴. ج: برابر 'قبر' خلیفه

موج احوال آن وقت را کامل **شاه محمد عاقل سبزپوش** اصلش از قصبه کانکوری است، از مریدان او به غایت عاقبت محمود و اوقات معمور داشت، تمام عمر به اغنیا نه چسپید، مجردانه و توکلانه^۱ گذرانید، باوجودی که اغنیا^۲ درخواست معاش نمودند مقبول نداشت، نهایت جوانمرد بود، در تکسیر هم مهارتی داشت، به هر مهمی تعویذ او تیر به هدف بود، بالفعل جانشین او شاه بدر علی نهایت مرد با اخلاق و مقبول آفاق است، شیخ رحیم علی کنتوری هم پیر شیخ هبت الله است و شاه محمد شاه مرید شاه عاقل سبزپوش به غایت مرتاض و معبد و مجاهد، مدتهاست که در بر متصل ملیح آباد و^۳ در میان گرگان و دیگر وحشیان می گذراند^۴، مردم از کمال اعتقاد برای او در آنجا مکانی بنا نمودند، او غیر از سایه درخت به صوب حجره التفات نمی کند بالفعل مردم را ارشاد می نماید، بسیار مرتاض است، شاه عاقل اگر زنده می بود از مریدی او تفاخر نمودی.

موج احوال آن درویش صاحب کمال، آن از دولت ابدی مالا مال، آن صوفی و حاجی بیت الله، کامل وقت **حضرت شاه نعمت الله**، او را شاه نعمت الله پیر بدھنیا نامند از سبب آنکه از روز ترك تا وقت وفات يك سبوحه که آن را به زبان هندی بدھنه گویند به خود داشته و در هر هفت حج که او به اجازت مادر خود نموده همراه داشته، چون وفات کرد آن هم بشکست. شاه جمال الله فرزند او گوید شیخ عبد المتین پدرش که از نژاد صدیق اکبر بود معه اهلیه خود از روم به میرته آمد، پس از حضور سلطان به حکومت قصبه ساندی مامور گشت، چون معزول شد همانجا توطن گزید، او را چهار پسر بودند از آنجمله^۵ شاه نعمت الله را سعادت ابدی رو نمود، در خانواده قادریه و به قولی از قطب الاقطاب بندگی نظام الدین امیتهی یا از بندگی شیخ محمد خلف و خلیفه او بیعت نمود، مجاهدات کرده به خرقة خلافت ممتاز گشت و به ساندی آمد، بعد وفات مادر گاهی مسافر نشد پیوسته به طاعت و عبادت گذرانید، یکی خوارق او اینست عنایت الله برادر زاده

۳. ج: 'و' ندارد

۲. الف: 'اغنیا' ندارد

۱. ج: 'ومتوکلانه'

۵. الف: 'از آنجا' به شاه

۴. ج: می 'گذرانید'

او که متولد شد در ده روز مادر و پدر او زندگی قضا کردند، یتیم ماند، آنحضرت جانشینی خود برقرار داده به کفایت مهمّات پرورش او شد، دیگر برادر زادگان او را از راه حسد به خاطر آوردند که حضرت سال کبر دارد در چند روز می میرد پرورش خلیفه ذمه ما خواهد شد خلافت را من مختاریم، آنحضرت^۱ بر خطر آنها مشرّف شده آن بیچه را به کنار خود گرفت و آفرمود اوّل جوانان میرند بعدش پیران، همچنان شد، آن برادرزاده او که خطر و فتنش به خاطر آوردند بمردند، چونبه سنّ تمیز رسید تلقین و تربیت او نموده سایر امانات مرشدان بدو سپرده در پرده شد^۲، شاه عنایت الله با نهایت بزرگی و اخلاق حقوق سجّاده را تمام عمر نگاهداشته زندگانی نمود، صاحب کرامت^۳ بود، يك بار از معتقدان او از قوم کاتّه در سفر مقابل شیر افتاد، او مطلع شده سبّوچه پر آب وضو که پیش داشت از غایت جلال بر زمین زد، کاتّه از شیر نجات یافت، چون کاتّه به ساندی آمد و حکایت باز گفت تاریخ قصّه سبّوچه و بیان او مطابق افتاد، بالفعل در ساندی اولاد شاه عنایت الله به اولاد شاه نعمت الله مشهور اند، وفات شاه نعمت الله هفتم ذیحجه شد، شاه شکرالله فرزند و سجّاده نشین شاه نعمت الله است. در انیس المحقّقین نویسد اگرچه مرید پدر خود بود لیکن بیشتر تربیت از شاه لدها بلگرامی داشت، مقبول انام و محمود خاص و عام بود، در کمال شکستگی و نامرادی زیستی و عبادت نمودی و خدمت مسافران شعار او بود، بیشتر در شبها سیر بر نمودی، مرید نگرفت، روز جمعه بست و پنج جمادی الثانی يك هزار و يك صد و سی و دو وفات یافت، در خاتمه خود مدفون شد.

موج احوال آن مردی که کلام مصفّای او باعث اسلام خلق، آن جوانمردی که در کسوت جامه صاحب دلق^۴، آن کلمات نقش^۵ دل را حافظ، مقبول مقبولان **حضرت شاه حسین واعظ** وی قادری مشرب است، حضرت مولوی

۱. د: از سال کبریا دار... تا... من مختاریم آن حضرت، ندارد

۲. د: 'و' ندارد

۳. الف: از 'بسن تمیز' تا... در پرده شد، ندارد

۴. ج: 'کرامات' بود

۵. د: 'ولی' آن

۶. د: 'نفس' دل را

غلام حسین روایت فرمود که به دهلی در مسجد جامع به محراب میانه کرسی وعظ گفتم، چندان تصرفات و برکات که در وعظ فرمایی او دیدم در دیگر جاها از هیچ کدام عالم و درویش نیافتم چنانچه اکثر کفار از گفتار آن محرم اسرار به شرف اسلام فایز می شدند و حجامها وقت وعظ استاده می ماندند، هر کس که مقرّ اسلام می شد همان وقت ختنه^۱ او می کردند، بعد از دوازده سال از دهلی به عزم حج برآمد با یک هزار و دو صد درویش بر جهاز سوار شده به مکه رسید و حج نمود، مدّتی آنجا هم وعظ گفت باز به شرف زیارت رسول صلی الله علیه^۲ و سلم مشرف گردید، به مصر رفت و دوازده سال در آن شهر وعظ گفت باز به دهلی مراجعت نمود و خلائق را هدایت بخشید، شخصی دوباره اجوره به حفاظان^۳ رسانیده ختم چند صد قرآن کنانیده نیاز رسول صلی الله علیه^۴ و سلم نمود، هر بار در منام از رسول صلی الله علیه^۵ و سلم ارشاد یافت که ثواب ختم قرآن به من نرسیده، سیوم بار التماس کرد یا رسول الله من به حافظان چیزی می دهم و از ایشان ختم قرآن می کنانم، رسول علیه السلام فرمود که از شاه حسین واعظ ختم قرآن کنانیده بر آن ختم ثواب برسان، او به خدمت حضرت واعظ ملتمس این معنی شد، او ختم قرآن نمود و ثواب بر روح پیغمبر علیه السلام فاتحه خواند، فرمود که حفاظان بهر^۶ ختم قرآن سه بار صرف سوره اخلاص خوانده نیاز کردند^۷ ازین معنی رسول الله علیه السلام به تو اشارت نرسیدن ثواب ختم نمود چون تحقیق نمودند هم چنان معلوم شد که حضرت واعظ گفته بود. روزی فرمود که حضرت غوث الاعظم سید محی الدین عبد القادر را حق سبحانه تعالی مکتوبی از نور نوشته داده بود که از مشرق تا مغرب طول داشت و فرمود جمیع مریدان تو که تا قیام^۸ قیامت خواهند بود نامهای ایشان درین مکتوب مرقوم اند، شب مولوی غلام حسین خان به خواب دید که آن مکتوب را از مشرق تا مغرب دراز کرده اند مقدار دو قد آدم بلند و شاه حسین زیر آن مکتوب به شانی^۹ عظیم می رود، در دهلی ارتحال کرد به همان جا مدفون شد، رحمة الله علیه.

۳. ج: 'بمحافظة' رسانیده

۲. ج: 'و آله' و سلم

۱. الف: 'خطبه' او

۶. الف: 'بر' ختم

۵. ج: 'علیه و آله' و سلم

۴. ج: 'علیه و آله' و سلم

۹. الف: 'نشان' عظیم

۸. الف: 'تا قیامت'

۷. الف: 'کرد'

موج احوال آن بهار گلشن تجرّد، آن گل گلزار تفرّد، آن درویش حقایق آگاه، **حضرت تهوّر شاه و نصیر شاه** دو برادر بودند، مشرب قادریه داشتند، به غایت صاحب سکر و ذوق آزاد و شامی زیستند، کرامت علانیه داشته وارد بیسواری شدند، تهوّر شاه برادر کلان در قصبه بهار اقامت گزید، مزارش آنجا است و نصیر شاه به دوندیه کهیره رخت استقامت انداخت، از جمله کرامات این هر دو بزرگان یکی اینست که نگارنده زخار وارد بیسواری شد، اوّل در بهار به شرف زیارت حضرت تهوّر شاه مشرّف شد، خاک پایش را دیدم که هر ذره خاک مزارش بر کمال کمالاتش گواه و دل هر کس و نا کس بر فور زیارتش از علو حالاتش آگاه، جاروب کش اظهار سلسله ایشان به خاندان شاه ارزان نمود بعد چندی که در دوندیه کهیره در خدمت حضرت شاه حسین مداری که احوال ایشان در لجه مداریان باید خواست رسیدم بی پرسش بتقریبی آنحضرت فرمود که تهوّر شاه و نصیر شاه دو برادر بودند صاحب کمال از سلسله قادریه در بیسواری آمدند، بسا مرتاض و ممتاز در ریاضات و عشق بودند، تهوّر شاه در بهار اند و نصیر^۳ شاه به دوندیه کهیره اند، اکثر از زبان نصیر شاه بر می آمد که نصف خواهم گرفت، راجه آنجا که رای مرون سنگه نام داشت ازین کلمه شیخ تخلّل^۴ ریاست خود دریافته به نوکران اشاره قتل او^۵ نمود، چنان کردند چون این خبر به تهوّر شاه رسید در حق راجه نفس رانی نمود که در هر طبقه رئیس آنجا شل شده خواهند مرد و تا الی یوم هم چنین به عمل می آید.

موج احوال آن مورد خدمات محبّت حق^۶ آن متصرّف مقامت حقّ الحق، آن مرشد به هدایت و رهبری، **حضرت شاه فقیر الله قادری** از فرزندان نواب سربلند خان صوبه دار گجرات بود، ابتدا حال اسباب دنیا داری خیلی داشت، چون جذبه محبّت الهی بدو رسید از آن وادی ترك کلی نموده شیوه نامرادی گزیده به عبادت شاقّه و اذکار عجیبه و اشغال غریبه درآمد، چون مجاهده او به مشاهده انجامید بساط هدایت و تلقین را زیب بخشید و در قریه دیوتانه معموله پرگنه سهار سرکار

۳. ج: 'نصر' شاه

۲. الف: 'و' ندارد

۱. د: 'آزاد دلش' می زیستند

۶. ج: 'عشق' آن

۵. الف: 'او' ندارد

۴. د: 'به خلل' ریاست

اسلام آباد متھرا مضاف به صوبه اکبرآباد در مسجد لطف الله خان بخشي آصف جاه استقامت گزید و خلائق از هدايت و تربيت و تدريس علم صوري اوفیضها ربودند، زوجه اش در وقت اسیری^۱ فوت شده بود باز به تاهل مقید نگشت و اولاد عقب نگذاشت، در هر مقدمه^۲ از آنچه از زبان مبارك^۳ برآمدی فی الحال به ظهور پیوستی و محرر این سطور را هیچ خرق عادات او زیاده بر آن به خاطر نگذاشت که حضرت مولوی حسین قادری راوی این اخبار که ذکرش در باب ویسیان نوشته شد شاگرد رشید ایشان را به جمیع علوم ماهر یافتم چنانچه از مطالعه احوال ایشان مشتاق را هویدا خواهد شد، در مسجد اقامت خود به قریه دیوتانه به ملاء اعلی شتافت و همانجا مدفن یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن غارنشین غور^۴ معرفت سرمدی، آن غواص بحر حقیقت محمدی، آن^۵ انسان العین عین معانی، آن عین انسان العین علم لدنی، آن آینه صحیفه استغراق، آن غوث العالم بالاتفاق، آن مرد میدان مجاهده اکبر، آن ناظر شاهد به مشاهده برتر، آن معراج معراج مراتب معالی^۶، قطب الافراد شیخ حسن ملقب به شاه محمد اعظم خیالی پسر بزرگ شیخ حسن طاهر کمال عباسی مطلبی خلیفه راجه حامد شه مانکپوریست و مادرش بنت عیسی تاج جونپوری بود، خودش بیعت و ارادت در خانواده قادریه از حضرت شیخ ابوداؤد سلیمان بغدادی دارد و اجازت چشتیه از والد بزرگوار خود یافته و مرحمت سلسله اویسیه از حضرت سید راجو قتال داشت مگر روش آن جناب منحصر بر قادریه بوده، جامع است میان علم صوری و معنوی، اکثر شعر هم گفتی و به مظاهر صوری تعشق گرفتگی الغرض حق سبحانه و تعالی برکات وافر و تصرفات مکاتر، حالات عجیب و حکایات غریب او را عطا کرده، از اولیای عظیم الشان سرحلقه شاهدان، انوار شاهد بی نشان، به غایت جلیل القدر و به ولایت بی نهایت صدر، مرجع عارفان و منبع تلقین سالکان، دواى علیل مزاجان، مهجور المشاهد و زنگ زدای آئینه قلوب ارباب مجاهده، اختر

۱. د: 'امیری' فوت   ۲. الف: 'مقدسه'
 ۳. ج: 'مبارکش' بر آمدی
 ۴. ج: 'غور' معرفت   ۵. د: 'آن' ندارد
 ۶. ج: 'معراج مراتب'

فلک وصال و پرده دار سرادقات اتصال، سلطان قلم رو عین الیقین، صاحب دیهیم ملک حق الیقین گردانیده بود. در رساله احوالش آرد که چهار سال مجاوری روضه منوره رسول صلی الله علیه^۱ و سلم نموده به صحن پیش طاق روضه مبارک غاری کننیده در آمد و فرمود سرش به استحکام بسته تا دوازده سال متعرض نشوند به تعداد ایام معهود چون بر آوردند تمام جسد شریفش یک لسان گشته حرف ذکر الله ازو جاری بود، چون بعد چندی که دست و پا به اختیارش آمد و مقدور راه رفتن بهم رسید به موجب امر آن سرور صلی الله علیه^۲ و سلم به بغداد رفت و بیعت از مرشد خود نمود، به موجب اشاره غوث الثقلین رحمة الله علیه پیرهن ملبوس خاص معرفت مرشد عنایت یافت، درویشی از سلسله او بر گذارد که بر خلاف خاندان معلی شان بیعت او به خانواده قادریه به این جهت است که شبی حضرت خواجه^۳ قطب الاسلام بختیار اوشی به والد او شیخ حسن طاهر در معامله فرمود که پسر بزرگ ترا که حسن نام دارد حضرت غوث الاعظم سید محی الدین عبدالقادر در طلب می دارد تسلیم کن، معروض داشت که از امر شما لاچارم و الا محبت رخصت نمی دهد، فرمود از امروز او را مختار گردان، صبح بیدار شده با چشم گریان و دل بریان بعد ادای حکایات^۴ معامله حرف اختیار بر زبان آورد، آنحضرت خاموش ماند، روزی در عین خواندن سبق پارچه به میان بست و از پدر گفت احرام حج بستم و عزم سفر کعبه دارم، پدرش رخصت فرمود پس به کمال جوانمردی به راه خشکی به مکه روان شد، بجایی رسید که آن سرزمین خالی از اولاد آدم بود مگر طیور که قامت شان از مقدار وقد آدم زیاده و منقار بزرگ داشتند به هراس خورد، چون دید که از منقار زمین را کاویده شی به شکل کانسه سر آدمی بر می آرند^۵ و می شکنند^۶ و مغزش می خورند معلوم کرد که جز ایداء آدم به چیز دیگر کار ندارند و این هم برای تسکین خاطر من حق سبحانه و تعالی ندرت قدرت خود می نماید که به این وضع روزی می رسانم، بعد پرواز طیور از غایت گرسنگی پس خورده طیوران از آن کانسه ها که خورد از سایر نعمت دنیا لذیذ تر نمود از آنجا هم گذشته

۳. الف: 'خواجه' ندارد

۲. ج: 'واله' و سلم

۱. ج: 'واله' و سلم

۶. ج: 'شکنند'؛ د: 'شکستند'

۵. ج: 'بر می آرد' و

۴. ج: 'حکایت' معامله

به قریه رسید که سایر سگان آنجا از صغیر و کبیر اهل الله و شاغل و ذا کرب بودند، به دل خود عهد کرد که بعد حصول مقصد زیارت بیت الله که برگردد بقیه عمر به همین قریه بگذرانم، قصه کوتاه بعد زیارت حرمین شریفین به همان قریه رسید، دید که در آنجا اثر و نشان آبادی نیست، از باشندگان آن نواح تحقیق کرد، گفتند که سیلاب آن موضع را غارت کرده همه ها هلاک شدند از نام و نشان آن قریه يك شجرها که در میان آبادی بود^۱ باقیست، پس آنحضرت زیر آن درخت آمده^۲ تا سه روز در گریه ماند، هاتف آواز داد که ای حسن طیوری شل^۳ بالای آن درخت مانده بود او به جناب الهی دعا کرد که از گرسنگی و تشنگی می میرم آبی^۴ فریس^۵، به خاطر آن طیور حق سبحانه تعالی دریا را فرستاد، آن طیور آب^۶ خورد آب همه سگان را خورد، خیالات^۷ الهی را انتهای نیست از آن روز ملقب به لقب^۸ خیالی شد، پس به دهلی آمد، دوازده سال منزوی ماند. در رساله نویسد که شیخ عبدالوهاب بخاری او را به جونپور برد، از آنجا به آگره رفت و مدت ها ماند سپس به دهلی آمد و بر مسند هدایت نشست، عالمی به وی تولا نمود حتی که امیران وقت بلکه سلاطین زمانه روی نیاز بدو آوردند، چون وقت وفات نزدیک رسید به آن جبه گلیمی که در بغداد به حسب امر روحانیت غوث الاعظم یافته بود روزی شاه عبد الرزاق جنجهانوی مرید خود را طلبیده در بر گرفت و گوناگون شفقت فرموده عنایت کرد و گفت کارت در تصوف به اتمام نرسیده مطمئن نخواهی شد، اینک شیخ محمود لاری می آید کار از آنجا تمام کن و فرزندان مرا تربیت خواهی نمود، کمالات و خوارق عادات آن قطب الآفاق نچندانست که این مختصر گنجایش آن داشته باشد و نزدیک اهل تحقیق و بصیرت هویدا است که هیچ حکایت او که درین اوراق نوشته شد خالی از کرامت نیست به لحاظ آنکه جایی که کس است حرفی بس است می نویسد. هر گاه آنحضرت از حجره بر می آمد مسلمان و کافر هر کس را که نظر بر بشره مبارکش افتادی بی اختیار تکبیر گفتی و بر وحدانیت

۳.د: 'شل' ندارد

۲. الف: 'آمده' ندارد

۱. الف: 'بود' ندارد

۶.د: 'طیورات' خورد

۵.د: 'می ریم آبی فریس' ندارد

۴.ج: 'آبی' ندارد

۸. الف: 'ملقب' ندارد ؛ د: 'بلقب ملقب'

۷. الف: 'خیالات' ندارد

خدا و رسالت پیغمبر علیه السلام مقرر گشتی و تصدیق نمودی، حضرت قدوة العارفین فرمودی که شیخ اعظم خیالی را مریدی بود دراز قد، چون همراه مرشد خود به خرام آمدی به لحاظ حدّ ادب به تکلف^۱ پشت خود را خم کرده از قامت مرشد پست شده می رفت، بعد چندی شیخ بر احوالش اطلاع یافته فرمود سبب چنین تکلیف چه باشد؟ گفت لحاظ ادب که سرم از سر آنجناب بالاتر باشد نگاهی گرم به سوی او کرد يك و جب^۲ قامت از قد پیر کوتاه شد و بقیه عمر همان ماند. روزی آن حضرت به دعوت امیری رفت، خدام او با یکی از مریدان حضرت به مطائبه پیش آمد، مرید را غیرت در کار شد، در قالین ولایتی که آن وقت فرش مکان بود تصویر شیر یافته بودند، از یکی شیر اشاره کرد چرا بر نمی خیزی؟ فی الحال شیر با جسم و جان برخاست، مجلسیان را تجرّد اضطراب رو داد، حضرت شاه اعظم خیالی از مرید خود فرمود درویش را چندین غضب و تعجیل نباید، شیر را تسکین کن، او گفت مرا مقدور باز پس گردانیدن نیست، آنجناب خود نگاهی تیز به طرف آن شیر نمود فی الحال به دستور نقش قالین گشت، به تاریخ هفدهم رجب سنه نهصد و چهل و چهار و به قولی نهصد و سی و يك جان به مشاهده جانان تسلیم نمود، مزار مبارکش معروف به بجی مندل حاجت روای خلائق است، رحمة الله علیه، این چند کلمه از مکتوب آنجناب است: بدانکه عالمی است که مدرك آن جز حواس نیست قل هو الله الذی انشاءکم و جعل لکم السمع و الابصار و الافئدة و عالمی دیگر است که مدرك آن جز عقل نیست العقل نور یقذفه^۳ الله تعالی فی قلب المومنین فیفرق بین الحقّ الباطل و الصواب و الخطاء و عالمی دیگر است که مدرك آن جز علم نیست فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لا تعلمون و عالمی دیگر است که مدرك آن جز عشق نیست و هو القاهر فوق عباده و یُرسل علیکم حفظة، ای عزیز و رای طور حسن و طور عقل و طور علم طوری دیگر است که او را عشق می نامند، در آن طور چیزها معلوم شوند که در اطوار دیگر نشود و جوانمردی برین معنی مشتاق صورت و صورت مشتاق معنی مولا مشتاق بنده و بنده مشتاق مولا آمد، ذات عاشق صفت و صفت عاشق ذات، حرکت عاشق سکونت و

۱. الف: 'بتکلیف' پشت

۲. د: 'دخت' قامت

۳. ج: 'الصدقه' الله

سکون^۱ عاشق حرکت، آثار از افعال و افعال از آثار منفک^۲ نشود^۳، انکسار از کسر و کسر از انکسار منفعل نگردد و آثار افعال مظاهر و مجالی ذات و صفات اند و جز ذات^۴ مولی تبارک و تمجید و صفات کمال وی تعالی تفرّد ممتنع و محالات اند، جز ذات او هیچ جز وجود ندارد و جز صفات او مشهور نی، وحدت مقتضای ذات آمد و کثرت مقتضای صفات، این مکتوب بیان وسیع داشت محرّر سطور مختصر کرده.

موج احوال آن یادگار ولایت، آن محفوظ به حمایت، آن معنی کریم ابن الکریم^۵، آن^۶ مرشد ابن مرشد عظیم، آن مقبول در گاه سرمد، قطب وقت رازالحق **حضرت حاجی محمد**، در رساله احوال نویسد حضرت شیخ اعظم خیالی را دو فرزند بودند شیخ محمود و شیخ حاجی محمد، سلطان ابراهیم لودی شیخ محمود را سجّاده نشین پدر گردانید، اهتمام و اختیار خاتقاه و جمله امورات مرجوعه^۷ به او نمود، در همان مجلس شاه ابراهیم خراباتی مجذوب که ذکرش در لَجَّةٔ مجاذیب باید خواست به موجب امر باطن شاه اعظم خیالی پیراهنی آورده به حاجی محمد پوشانید، محمود گفت ای ابراهیم ازین حرکت مخلّ انتظام خلافت من شدی، گفت هیچ فعل^۸ من بی امر شیخ من که پدر شما است نیست، می دانم که شما دو برادر اید^۹ یکی از شماها تا به عرس اوّل پدر شما زنده نخواهد ماند و آنکه زنده ماند^{۱۰} همان مالک سجّاده است، بعد چندی به درخواست شیخ محمود ابراهیم لودی به شیخ عبد الرزّاق جهنجهانوی نوشت، خرّقه عنایت غوث الاعظم که شیخ اعظم^{۱۱} خیالی به تو سپرد نموده برای شیخ محمود^{۱۲} بفریسید،^{۱۳} شیخ عبد الرزّاق درین مقدّمه عذر به سلطان انگاشت^{۱۴} و مصحوب شیخ عبد الرحمن جالیسری که از اولیاء الله و قطب وقت بود فرستاد،

ج. ۱: 'سکونت' عاشق	۲. الف: 'متکفل' نشود	۳. ج: د: 'نشود' ندارد
ج. ۴: 'ذات' ندارد	۵. الف: 'ابن الکرّم'	۶. د: 'آن' ندارد
ج. ۷: 'مرحومه' باو	۸. د: 'قوت' من	۹. د: 'برادر' اند
۱۰. د: 'باید' همان	۱۱. ج: 'اعظم' ندارد	۱۲. ج: 'محمود' ندارد
۱۳. ج: 'بفریسد' شیخ	۱۴. ج: 'نگاشت'	

سلطان در غضب^۱ شده شیخ عبدالرحمن را محبوس ساخت و برای شیخ عبدالرزاق عتابها به وعده اخراج از مملکت و خرابی جهنجهانه مکتوبی نوشت، شیخ عبدالرزاق تحمّل بکار برد، چون نوبت تقاضای خرّقه از حد گذشت از هیبت سلطان اضطرار به قبیله و سگان جهنجهانه رو داد، آن وقت شیخ در حق سلطان دعای بد کرد پس لشکر بابر بادشاه رسید، جنگ در میان آمد، ابراهیم کشته شد، شیخ محمود هم همان روز شربت شهادت چشید پس شیخ عبدالرزاق از جهنجهانه به دهلی آمد و حاجی محمد را تلقین به اکساب^۲ نمود و خرّقه غوث الاعظم را بدو سپرده به احترام آن^۳ کلمات مناسب فرموده و^۴ سایر امانت نعمت بدو ایثار نموده معاودت به جهنجهانه نمود، الغرض حق سبحانه تعالی شیخ حاجی محمد را برکات عظیم و تصرّفات و استقامت مستقیم، منشاء طالبان بود و وسیع و مرجع عارفان مقامات رفیع، مقدم اولیاء کرامت التزام و مقتدای مشاهدان مشاهده مدام، راه سلوک را سالک، ورثه ولایت غوث الاعظم را مالک گردانیده مشهور آفاق نمود، چون غوث العالم پیش از وفات خود تربیت فرزندان خود حواله شاه العالمین نموده بود همین تلقینش ورثه^۵ پدری را به تصرّف در آورده به هدایت خلق اشتغال نمود، از آنجا که درین طایفه شکر احسان به حکم الانسان عبید الاحسان به غلبه جاریست با وصف حصول بیعت والد خود حضرت حاجی محمد در آمد شجره مریدان خود از شاه العالمین رسانیده و به والد بزرگوار خود می رساند، قدوة العارفین قدس سرّه مرشد راقم حروف خلافت به همین سلسله دارد بدین تفصیل به آن جناب می رسد، شاه عبدالنّبی از شاه غلام محمد، وی از شیخ عبدالقادر قادری، وی از پدر خود شاه عبدالعظیم ابوالبرکات، وی از پدر خود شاه مصطفی، وی از پدر خود شاه عبدالله، وی از پدر خود شاه کمال، وی از پدر خود حضرت شاه حاجی محمد، وی از شاه العالمین، وی از غوث العالم شیخ حسن اعظم خیالی الی آخره، پس شیخ حاجی محمد مدّة العمر بر مسند هدایت نشستہ عالمی را از عالم سفلی به عالم علوی رسانیده در سنه نهصد و نود و هشت جان به مشاهده جانان تسلیم نمود، رحمة الله علیه.

۳. الف: 'آن' ندارد

۲. ج: 'با کتساب' نمود

۱. د: 'عقب' شده

۵. ج: د: 'ولایت' پدری

۴. الف: 'و' ندارد

موج احوال آن از افضل اهل الله **شیخ فضل الله** معروف به **شیخ منجهو** از اخصّ آخرین غوث العالم است و عمّ شیخ عبدالحق دهلوی بود، در زهد و ورع و ذوق و عشق و عبادت و شغل مرتبه بزرگ داشت و در دوستی مرشد مرتبه فنا فی الشیخ بهم رسانیده بود، وقت مرگ بسیار مردانه رفت و^۱ رساله احوال مرشد آن جمع نموده این انتخاب از آن رساله شده.

موج احوال آن بی نظیر دوران فی العشق والصفاء، آن بی عدیل زمان فی الزهد و سخا، آن سالار قافله مجاهدان منزل انتها، آن بدرقه مسافران بی زاد و راحله مقام منتهی، آن افتخار سلسله غوثیه، آن اسرار خانواده محبوبیه، آن مدام مشغول به احرام کعبه معنوی، قطب الاقطاب شاه العالمین **شیخ عبد الرزاق جهنجهانوی** بن شیخ المشایخ شیخ زاهد بن قاضی فاضل بن عبد العزیز نور بخش بن میر کمال الدین دانشور بن شیخ الاسلام شیخ ابوسعید رازی که به چند واسطه فرزند ابوالقاسم محمد بن علی مرتضی کرم الله وجهه است، جدّش شیخ ابوسعید از عراق از بلده ری آمد و به دیار دهلوی رسیده در قصبه کرانه^۲ اقامت گزید، از جهت بدعت زمینداران را آنجا بعد چندی در جهنجهانه که^۳ به همان نزدیکی است توطّن، مولد آن عاقبت^۴ محمود در هشت صد و هشتاد و شش هجری واقع شد، وی از محبوب ترین مریدان و اعظم خلیفه شیخ اعظم خیالی است و مثل شیخ محمود لاری و دیگر مشایخ را نیز دیده فیضها ربوده و از روح پر فتوح حضرت غوث الاعظم سید محی الدین عبد القادر جیلانی بلا واسطه ماذون و مستبشر بود بلکه به مرتبه غایت قبولیت و اختصاص به جناب آن اخص الخواص داشت، در فقر و فنا و زهد و ورع و توکل و ایثار و عشق و انکسار و اخلاص با خلق و با خالق^۵ بس رتبه ارجمند یافته بود، از کثرت عبادت به رتبه^۶ دوام مشاهده رسیده که این مقام از هزار یکی و از بسیار اندکی را نصیب است و در تصوّف نهایت کار بزرگ و تربیت طالبان دست قوی داشت، به اندک توجه ساکنان عالم سفلی را به مقام علوی می رسانید لهذا

۳. د: 'به' همان

۶. ج: 'مرتبه' دوام

۲. الف: 'کرونة' اقامت

۵. د: 'دقاق'؛ الف: 'با خالق' ندارد

۱. ج: 'در' رساله

۴. د: 'عافیت' محمود

صحبتش^۱ را کبریت احمر می گفتند و از غایت کمال و نهایت عالی احوال از جناب آلهی مخاطب به خطاب شاه العالمین شد و جامع علوم صوری و معنوی که بر مکتوبات محبوب سبحانی شروح پسندیده و حواشی سنجیده نوشته^۲ و صاحب ریاض الجنات وی را سلطان محبان رسول صلی الله علیه^۳ و سلم نوشته و این از آنجا^۴ است که سیدی پیش حاکی به علت مطالبه قید بود، شیخ بجای سید به خانه حاکم نشسته سید را خلاص داد، عوض آن از دست حاکم چندان مصائب دید که تحمل آن از اقتضای بشری زاید بود، این بار را ولایتش برداشت الغرض حق سبحانه و تعالی شیخ عبدالرزاق را صحیفه محبت و اشتیاق و به لوحه^۵ منقش^۶ تودد و وفاق^۷ گلدسته ریاحین ریاضت و مشغول به فیض رسانی و افادت مشتاق بقای^۸ جانان، به ولایت عظیم توانا، باعث هدایت خلق و منبع عنایت خرقة و دلق، بیدارساز خفتگان بادیه ضلالت و هوشیار فرمای مجنون مزاجان وادی ضلالت، شاه شاهان اقلیم کمالات بلند، دستور دستورات طایفه عالیّه ارجمند ساخته شیخ وقت گردانیده بود، کراماتش پایانی ندارد از آن جمله آنکه سلطان ابراهیم لودی به قهر و جذبۀ آن صاحب کمال از دست بابر بادشاه بقتل^۹ رسید و حکومت افغانان برهم خورد. در خیر البیان آورده که آنحضرت را در عمر چهار سالگی پدرش برای تعلیم صوری در خدمت شیخ جلال جهنجهانوی که پدر شیخ یعقوب خراباتی باشد سپرد، شیخ جلال هر روز سبق می داد و به شب وقت عبادت خود آنحضرت را نزد^{۱۰} خود داشتی و برای او دعا کردی الهی بر مرتبه که این ضعیف جلال را می خواهی رسانی آن نعمت بعد از جلال به عبد الرزاق کرامت فرما، پس ده سال ملازم خدمت استاده مانده بعضی کتب فارسی و حفظ قرآن را فیض برداشته مسافر شد، در پانی پت به زیارت حضرت شاه اشرف شرف اندوز گردید، از گوشه روضه سقایی بر آمد و کانسۀ آب پیر بدو داد و آن را بخورد و بر فور فرو شدن آب انوار و اسرار ولایت بروی مکشوف شد و آثار جذبه در خود

۱. الف: 'محبتش' را	۲. الف: 'نوشته' ندارد	۳. ج: 'و آله' و سلم
۴. ج: 'آن جناب' وی	۵. د: 'توجه' بتعشق	۶. الف: 'بعشق' تودد
۷. الف: 'ذوق' گلدسته	۸. ج: د: 'لقای' جانان	۹. د: 'برو' خود

یافت، مناجات کرد خداوند تا که علم ظاهر به تکمیل نرسانم از علم باطن مرا خبر مکن، آن دعا مقبول شد به حالت اصلی باز آمد، متوجّه دهلی شد از اله داد تهتهی پنج سال تحصیل علم نموده به جانب کالپی و کوره رفت، اکثر علوم از استادان آن سرزمین حاصل ساخت از آنجا باز به دهلی آمد و به مدرسه ملا عبد الله رفته شاگردی اختیار نمود، سی سال کسری زاید آنجا مشغول به علم^۱ صوری مانده، چون شیخ عبد الله وفات یافته از غایت وفور علم و صلاح و تقوی یهودا^۲ وزیر آنحضرت را همنشین و پیش امام نماز^۳ ساخته درس هم گفتی، چون التماس آنحضرت را در باره رفع حاجت غربا وزیر مقبول داشتی آنحضرت را^۴ شانی دیگر ازین مقدمه^۵ پیدا شد به تعظیم احدی بر نخاستی، پنج سال برین منوال گذشته که معرفت حاجی عبدالوهاب به درخواست سلطان مالک ولایت لاوبالی حضرت شاه اعظم خیالی در آگره رسید، روزی حسن خان افغانی پانی پتی از جهت مریدی خود دعوت شیخ اعظم خیالی نمود، آنجا شاه العالمین هم حاضر آمد، در مقدمه تصوّف بعد تناول طعام از کتاب فصوص الحکم حکایتی پیش آوردند باهم مناظره شد، شاه اعظم خیالی در جواب هر مقدمه تبسم کردی و خاموش ماندی و شاه العالمین ازین ادا خیلی جرأت می نمود، آخر شیخ اعظم جواب شاه العالمین را بر سوال خود ترجیح داده دست در گردن شاه العالمین انداخته چیزی^۶ به گوش او فرمود و به سوی او^۷ کشید، به مجرد استماع این کلام جمیع دلایل و براهین و سایر علوم عقلی و نقلی که از راه تحصیل حاصل کرده بود از لوح ضمیر او کلیه زایل شد، قدرت بر حرفی نماند، پس مجلس برخواست گردید، شاه العالمین حیران به خانه خود نشسته تفسیر قرآن و نمود، در سر صفحه این آیت مرقوم بود **جاء الحق و زهق الباطل ان الباطل كان زهوقا** این آیت خوانده آنحضرت متحیر نشسته بود که صورت حضرت اعظم در مجازی نظر او جلوه نموده غایب شد، آنحضرت مضطرب و پا^۸ برهنه به سرای شیخ اعظم رفت، شیخ نشسته بود ویرا افاقه دست داد، خود را سر و پا

ج. ۱: د: 'تعلیم' صوری	ج. ۲: ج: 'یهودا' ندارد	د. ۳: د: 'خود' ساخته
الف. ۴: 'را' ندارد	الف. ۵: 'مقدسه' پیدا	د. ۶: د: 'حرارت' می
د. ۷: 'خبری' بگوش	د. ۸: ج: 'خود' کشید	ج. ۹: د: 'سر' و پا

برهنه دیده منفعل شده که کی از مردان غیب از جنب حجره بر آمده لباسی پیش آورد و گفت ترا چه شده؟ این لباس را بپوش و به خانه خود برو، آنحضرت چنان کرد، باز تفسیر را کشود، این آیت بر آمد **لا اله الا هو الحي القيوم** هنوز تمام نخوانده بود که باز صورت مثالی شاه اعظم خیالی نمودار شد، باز به دستور برهنه بر در شیخ اعظم رفته به سرای خود آمد، بار سیوم که تفسیر کشاد این آیت بر آمد **انفسکم افلا تبصرون**^۱ باز به دستور بر در شیخ اعظم رسید این بار شیخ حجره کشاد و وی را اندرون برد و تا سه نماز آنجا به تلقین وی پرداخت، وقت رخصت کلاه و شجره قادریه عطا نمود، بعد دوروز به دکانی اقامتش اجازت نمود، شش ماه آنحضرت آنجا افتاده ماند، هیچ تکلیف قامت و صلوٰه و ملاقات برو باقی نمانده بود و از لباس غیر از سترپوش نداشت، از پاس انفاس امری دیگر از عبادت آنجا به عمل نیامده، چون مرشدش از آن راه گذشتی از غایت ادب قصد تعظیم کردی، شیخ اعظم فرمودی شیخ عبدالرزاق احتیاج تعظیم نیست افتاده باش، آنحضرت دانست که این بیهوشی و ناتوانی من از باعث انفاس آنحضرت است که هر بار می فرماید^۲ افتاده باش، این بار عرض کنم که اگر امر شود برخیزم، چون به عادت معهود مرشد^۳ پیش رسید عرض کرد که اگر امر شود برخیزم، فرمود برخیز^۴ تمام طاقت بر خود موجود یافت برخاست و به دجله رفت خود را شست و لباس عنایت مرشد پوشید مزاجش مایل به سلوک گشت، چندان برکات و عنایات بر حال او حق سبحانه تعالی فرمود که مقتدای وقت گردید، او آخر از غایت عبادات و شغل باطن سکر و تلوین بر آن حضرت غالب آمده که اگر اندک حسن صوت به گوشش رسیدی متغیر الحال شدی، وقتی که به جهت بیماری آنحضرت شاه اعظم خیالی رخصت جهنجهانه نمود پالکی او را خود دوش داد، آن وقت آنحضرت را از فرش تا عرش هویدا گردید، کمالات او زاید از حوصله تحریر است، برای رفع محرومی این اوراق ثقلی می نویسد: روزی زن جمیله^۵ به زیور و لباس آراسته آمد و اندرون حجره او رفت، بعد ساعتی بر آمد و معاودت نمود، حضاران انکشاف این مقدمه خواستند، فرمود که از چندین

۳. ج. د: 'مرشدش' رسید

۲. ج: 'می فرمایند'

۱. الف: 'افلا یفرقون'

۵. ج: 'جمیله' ندارد

۴. د: 'هر چیز' تمام

رودهای الهی که بر روی زمین اند به حکم خدای تعالی به احکام فقیر اند، این زن جمیله رود جمنا است برای دریافت يك مقدمه پیش من آمده بود، آنحضرت را مریدان و خلفای عالی مقام بسیار اند مثل شیخ حسین پانی پتی که حال صحیح و عشق غالب داشت و فنا فی الشیخ بود، در تالیف خود نوشته کشف الانوار و اسرار توحید دریافت مخفی و در دید خواص هویدا است و میر سید علی لودیانه و شیخ ذکریا و شیخ کمال الدین قریشی و شیخ نتهن مرشدش فرمود که نتهن عبد الرزاق و عبد الرزاق نتهن و قاضی عبد القادر و شیخ احمد ناگوری و شیخ عمر مستوانی کوهندی^۱ و شیخ معین الدین و شیخ طیب و شیخ صابر و شیخ یوسف دهلوی و شیخ چاند مجذوب که هفته هفته افطار روزه نمی کرد و شیخ طیب ملتانی و شیخ محمد حقّی پایلی و شیخ ابوبکر صوفی و شیخ عبد الستار جهنجهانوی و بندگی شیخ یعقوب^۲ و شیخ مسعود خواص و حضرت حاجی محمد بن غوث العالم مرشدزاده آنحضرت که احوالش را به اختتام احوال پدرش نوشته ام همه ها شهباز بلند پرواز صحرای کرامت و حقیقت و همای اوج ترك و طریقت بوده اند، رحمهم الله تعالی علیهم اجمعین. روزی شاه اعظم فرمود که اراده سفر دارم، آنحضرت التماس کرد امید وارم که رفیق سفر باشم، فرمود این ره ها^۳ به سوی عدم است درین راه که قدم می زند؟ آنحضرت دانست که این اشاره سفر آخرت است چشم پر آب کرده خاموش ماند پس خرقة حضرت غوث الثقلین که از حضرت ابی داؤد سلیمان پیر خود یافته بود بدو سپرد و گفت آنچه نصیب تو از فقیر بود یافتی منتظر باش، بعد مرور^۴ ایام مردی از عراق رسد زنهار در میان ما و او فرق نکنی و اخذ فواید نمایی، در تقدیر نعمتی برای تو پیش او امانت است بستانی و از تربیت فرزندم حاجی محمد غافل^۵ نشوی پس رخصت جهنجهانه کرد، از رخصت او به روایتی شش ماه و به قولی هفت ماه شیخ اعظم زنده مانده، درین ایام هر کس اراده بیعت نموده شاه اعظم اشاره به شیخ عبد الرزاق می نمود خود بیعت نمی گرفت، چون ودیعت حیات سپرد شیخ بر کناره جهنجهانه کلبه ساخته به افاده علوم صوری و معنوی خلائق مشغول شد

۱. الف: 'سهوانی گویندی' ج. ۲، د: 'خراباتی' یعقوب د. ۳: 'رضا' بسوی

۲. د: 'دور' ایام ج. ۵، د: 'عافل' نشوی

بغیر مجلس عرس پیران سرود نمی شنید و اکل و شرب به اختیار او بود پس خبر مقدم امیر محمود بن مودود لاری شنیده به پانی پت شتافت، بر فور مشاهده جمال با کمال او هفت سجده تواتر نمود، در هر سجده يك مقام معرفت بر و فتح می شد پس با سایر نعمت که او^۱ از چند صد اولیای عالی مقام یافته بود با خرقة خلافت عنایت کرد، پس جهنجهانه آمد و مسند ارشاد را زیب بخشید، از شیخ پرسیدند شیخ برای فتح کدام مقام معرفت ترا بر^۲ امیر محمود اشاره نموده بود فرمود باب الفقر^۳ است اذا تم الفقر فهو الله آن مقام را نامند، شاه العالمین شیخ عبدالرزاق جهنجهانوی به تاریخ بست و چهارم ذی الحجة سنه نهصد و چهل و نه هجری مقدس جان به مشاهده جانان تسلیم نمود و از مدفن اوزمین جهنجهانه منور گشت، رحمة الله علیه، متاهل بود، اولاد^۴ هنوز موجود، جمال العارفین شیخ شاه محمد و شیخ افضل ابدال پسران شاه العالمین صاحب کرامت بودند.

موج احوال آن محرم رمز گوش به گوش، آن مورد خرقة دوش به دوش، آن متصرف ولایت متجلی^۵ قطب الاخیار **میر سید علی** اعظم خلیفه شاه عبدالرزاق جهنجهانه و اکبر^۶ مشایخ لودهیانه^۷ است. صاحب تاریخ بدایونی نویسد که وی مشهور قبله ارباب وجد و حال و مقتدای اصحاب اهل کمال بود، به نود سالگی رسیده در مدت عمر گرامی بعد از تحصیل رخصت ارشاد هرگز قدم بیرون نه نهاد و مرجع اعیان خلق از امر او فقرا بود، ازو خوارق بسیار نقل می نمایند، هر کس که به صدق نیت به شرف صحبت او فایز می شد و در حلقه ارادت او می در آمد توفیق اجتناب از مناهی و ملامتی یافته به مبداء قیاض مناسبت پیدا کرد و پی به مقصد^۸ حقیقی برده از آن جمله محمد جعفر خویش مرزا نظام الدین احمد که جوانی رشید بود اما آلودگی تعشوق داشت، چون از لاهور به جهت فوجداری^۹ پرگنه شمس آباد که در جاگیر مرزا مقرر بود روانه شد، در لودهیانه رسید به حضرت میر

ج. ۱: 'او' ندارد	د. ۲: 'هر' امیر	د. ۳: 'باب القصر' است
د. ۴: 'خود' موجود	ج. ۵: 'متجلی'	د. ۶: 'اکثر' مشایخ
ج. ۷: 'لودهیانه' است	ج. ۸: 'مقصود' حقیقی	د. ۹: 'فوجداری' ندارد

ارادت آورد موافق به توبه^۱ شده خود را از مخدورات مخطور^۲ گذرانید بارها التماس فاتحه شهادت از میر نمود، ایشان نفس راندند، در عرصه سه چهار ماه آنچنان^۳ به صلاح و ورع و ریاضت و عبادت اتّصاف پیدا کرده که خیلی از اهل تقوی برو غبطه می زدند به مثابه^۴ که به آن جمعیت و دولت و شوکت برای نماز تهجد برخاسته خود بی مدد خدمتگاری برای وضو آب مهیا می ساخت و کسی را بیدار نمی^۵ گردانید، در اندک فرصت نفس حضرت میر تاثیر کرد، در موضعی از مواضع شمس آباد با کافران حربه جنگ کرده به درجه شهادت رسید، کمالاتش از آن زیاده که به تحریر راست در آید، در سنه هزار و دویا سه^۶ به جوار رحمت قرب احدیت پیوست، 'شیخ انام'^۷ تاریخ اوست.

موج احوال آن بزرگ عظیم الاحترام، آن مستغرق مشاهده دوام، آن مشرّف به سایر حالات درویشی، افضل العهد **شیخ کمال الدین قریشی** سرمایه معاملات و وقایع عشق و حالات بود، مرید شیخ عبدالرزاق جهنجهانوی است، در گلزار ابرار آرد در کهوکه یکی^۸ از بنادر بزرگ گجرات به دستوری پیر^۹ اقامت گزید، در طریقت به مقام حقیقت آگاهان رسید و جمعی کثیر را تربیت او^{۱۰} به مرتبه حقیقت رسانید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن قایم اللیل فی المجاهده، آن صایم الدهر فی المشاهده، آن مقبول درگاه معلی کبریا، شیخ وقت **حضرت ذکریا** مرید شیخ عبدالرزاق جهنجهانوی است، در گلزار ابرار نویسد او نورانی و روحانی پیکر^{۱۱} در سال نهصد و هشتاد و چهار از دهلی عزم مالوه کرد، در قصبه دهار خوبی هوا و آمیزگی مردم و صحبت عارف وقت شیخ معروف سعد الله دامن گیر آمد همانجا اقامت کرد، صدر جهان گفت در عنفوان سلوک چون مرا نیک نمایش ربوده دریچه فیض به

ج. ۱. د: 'موافق بتوبه' شده	ج. ۲. د: 'مخطورات' گذرانیده
ج. ۴. د: 'غبطه می زدند نما به'	ج. ۵. د: 'نمی' ندارد
ج. ۷. د: 'امام' تاریخ	ج. ۸. د: 'کلی' از
ج. ۱۰. الف: 'او' ندارد	ج. ۱۱. د: 'و روحانی پیکر' ندارد
	ج. ۳. د: 'آن چنان' ندارد
	ج. ۶. د: 'یا سه' ندارد
	ج. ۹. د: 'پیر' ندارد

بستند^۱ طرفه فتوح رو نمود، روز جمعه در جامع به ملازمت او رسیدم فرو بستگی من دریافته به مهر بانگی^۲ بر زخم دلتنگی مرهمی نهاد و فرمود همچنین باش^۳ که مذهب معشوق برین نمط است، تمام عمر مجرد نیری، مریدی کنیزک را پیش کش^۴ آورد یک چند در خدمت نگاهداشت، در نه صد و هشتاد و هشت وفات نمود، در دهام مدفون شد در پهلوی تربت مولانای غیاث هست 'جاودان بادای او باد' تاریخ اوست.

موج احوال آن عاشق جمال با کمال الهی، آن از قول و فعل محو انوار نامتناهی، آن به عصر خویش بی نظیر و نادر، افتخار کاملان **حضرت قاضی عبدالقادر** مرید و خلیفه حضرت شاه عبد الرزاق جهنجهانوی است، از بزرگان همّت بلند این طایفه است، به غایت صاحب علم علوم صوری و معنوی در مقامات شناخت رموزات خدا شناسی رتبه عالی داشت. در گلزار نویسد پدرش قاضی محمود نبیره قاضی عبد الصمد و شیخ عبدالغفور بهوله و ابن عم شیخ امان الله پانی پتی^۵ است. قاضی عبدالقادر اکتساب علم تصوف از خدمت شیخ امان^۶ از آغاز جوانی شوق سفر و سیاحت به غلبه در خاطر داشت، در هر لباس به هر دیار سیاحت^۷ نموده سه بار به زیارت حرمین شریفین و بیت المقدس سعادت بر سعادت اندوخت و در هیچ سفر سوای توکل برای لقمه تعلق به نوعی در خاطر نه آورد، عاشقانه قدم در راه نهاده سیر اقالیم نمود، آخر در اجین مالوه آمده چند سال به گوشه گذرانید پس از نیاز^۸ و خواهش خویشان در سارنگپور مالوه اقامت نمود، پس از رحلت عمّش او را قاضی کردند، او همیشه ازین امر متنفر و متوحّش گذرانیدی، بیشتر اوقات در عالم بیخودی سر به صحرا دادی مردم تجسس و تفحص نموده باز می آوردند لیکن تعلق این چیزها به اندازه حیرانی به خاطرش نبود، شعر عربی و فارسی قدما که به عبارت صوفیه آراسته و آشنا بودی چنان نوحه آن

۳. ج: 'باش' ندارد

۶. ج: د: 'شیخ امان کرد' از

۱. ج: د: 'بر نشیند' طرفه

۴. ج: 'پیش کس' آورد

۷. ج: د: 'شناخت' نموده

۲. ج: 'بمهربانی'

۵. د: 'پانی پتی' ندارد

۸. ج: 'تبار' و خواهش

کردی که شنونده به تواجد و تفرّج در آمدی و علم تفسیر از بر داشت تاویلات متشابهات و تقدیم^۱ و تاخیر ناسخ و منسوخ ایضاح مشکلات و بیان مجملات تخصیص و تعمیم وجوه اعراب و شان نزول حقیقت و مجاز و عبارات و استعارات قرآن را می دانست، در هر جمعه به مسجد آدینه تفسیر با رعایت فراوان قوانین مفسّران بیان می فرمود به روش معهود روز رحلت نیز تفسیر سورهٔ مزمل بیان کرد، لرزه در بدن او پیدا آمد، ساعتی به وصیّت پرداخته جان به جانان تسلیم نمود،^۲ قاضی زنده دل، تاریخ اوست که اعدادش هزار و یازده به شمار آمده، مزار در سارنگپور مالوه، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مقبول مرشدان، آن محمود مسترشدان، آن به سایر علم^۳ مظهر سینجلی، آن به اظهار کرامت بی اشتباه ولی، آن نادرالامم حضرت محمّد، کامل روزگار **حضرت شیخ احمد**، وی را^۴ شیخ احمد ناگوری گویند، از محبوب ترین مریدان شیخ عبد الرزّاق جهنجهانوی است، بسا عالی مقام و کرامت التزام، عاشق صادق و ولی برحق بوده است، فضیلتش را از این جا قیاس باید کرد، در حین نگارش^۵ احوال از مرشدانش راقم حروف در معامله ماذون شد که احوال شیخ عبدالعزیز و شیخ احمد چشتی و ابراهیم مجذوب بنویس، بر طوری که نوشته یافتم احوال شیخ عبدالعزیز در خلفای جلال الحق قاضی خان ظفرآبادی داخل ساختم و احوال ابراهیم را در لَجَّةٔ مجذوبان نوشتم و احوال آنحضرت در مناقشهٔ ابراهیم لودی بادشاه که با حضرت شیخ عبدالرزّاق جهنجهانوی در باب طلب خرقة حضرت غوث الثقلین که به احوال شیخ حاجی محمّد مفصل نوشته شد و شیخ عبدالرزّاق برای دفع این قصّه و خرابی و قتل ابراهیم لودی به خاطر آورده دعای بد کرد منتظر اجابت بود که^۶ به این عبارت نوشته یافتم که شیخ احمد ناگوری روزی زمین خدمت بوسیده التماس کرد در معامله دیدم که قلعهٔ دهلی از سر نو بنا می شود، حضرت شیخ السّموات والارض سیّد محیّ الدّین غوث الثقلین از راه مهربانگی از آن

۱. الف: تقدّم و تاخیر ۲. الف: بسا بر غم، د: بسا بر غم

۳. ج: حضرت شیخ احمد ۴. د: کفارش احوال ۵. ج: که ندارد

حضرت می پرسند^۱ دوازده قلعه هر سو که بگویند بنا کرده شود آنحضرت به طرف مغرب دهلی اشارت کرد همان جانب قلعه ها بنا شدند گزنده^۲ یعنی ابراهیم لودی می خواهد اندرون آن در آید من پیش گرفته بر تافتم باز او را ندیدم هم چنان شد که در همان نزدیکی بابر بادشاه^۳ از ولایت آمد و ابراهیم لودی را در کارزار کشت و متصرف دهلی شد و مرشدش از شر سلطان نجات یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن کاف کرامت کبیر، آن نقطه بای بی نظیر، محب حضرت ربّ الودود حاجی محمود مرید و خلیفه عبد الرزاق جهنجهانوی است. در خیرالبیان نویسد او ابتدا زاهد و متورّع و پارسا و پرهیزگار بود، مکرّر حج بجا آورده، وقتی که در مکه بود از حج مفروغ گشته به مدینه رفت و بر سر روضه اقدس پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم متمنّا شد که به هر جا امر شود بیعت نمایم^۴ و طریق مجاهده پیش گیرم، در معامله ارشاد یافت که در دهلی مدرسه ملا عبد الله عبد الرزاق نام طالب العلم است بیعت تو آنجا ست برو به مقصد خواهی رسید، پس او به دهلی آمد و به مدرسه رفت، از فراست جویای مرشد خود شد، ملا عبد الله از اشراق^۵ باطن دریافته فرمود تو هر که را می خواهی آن شیخ عبد الرزاق این است که در پهلوی من نشسته است پس به خلوت کیفیت آمدن خود به آن حضرت ظاهر ساخته، آن حضرت فرمود من هنوز دست بیعت به کس نداده ام و به طلب علم مشغول ام، تاملی^۶ باید که مرشدی بهم رسانیده این طریق اختیار کنم به انجام^۷ کار توقف کنید آن روز تا سی سال دیگر شیخ عبد الرزاق به تحصیل علوم مشغول بود، حاجی محمود رفاقت نگذاشت پس هر گاه از شاه^۸ اعظم خیالی بیعت شاه عبد الرزاق گردید آن وقت طاقی به حاجی^۹ محمود عطا کرد، آن وقت^{۱۰} از يك صد سال سن زیاده داشت، رحمة الله علیه.

۱. ج: د: می پرسید	۲. د: گزنده، یعنی	۳. ج: بابر شاه
۴. الف: بیعت تمام	۵. د: اشراق باطن	۶. ج: د: تامل، باید
۷. ج: تا انجام	۸. ج: ارشاد اعظم	۹. الف: بیجافی محمود،
۱۰. ج: آن وقت حاجی از		

موج احوال آن به کرامت بزرگی مرشد آفاق قاضی عبد الرزاق برادرزاده شیخ امان پانی پتی است و مرید شاه العالمین، بعد از وفاتش مرتبه او را بلند دیده پرسیدند گفت به طفیل شاه العالمین مرا در او تاوان داخل کردند و یک هندو بچه را که خودش میل عشق داشت به حضور مرشد خود آورده به شرف اسلام رسانیده بود.

موج احوال آن همه فراموش و خدایاد، حضرت حسن اوتاد از مریدان شیخ عبد الرزاق است، در خیرالبیان^۱ نویسد او اول مجاهده کرده به مرتبه اوتادی رسیده بود، ملقب^۲ به اوتاد بود و هرگز میل به اکل و شرب نداشت و درویشی هیچ درویش به خاطرش نمی رسید، او آخر از شاه العالمین بیعت نموده خلافت قادریه یافت و نعمتها بر گرفت، سبب آن که او ترك طعام کرده بود عنایت شاه العالمین را رد کرد،^۳ آنحضرت فرمود هرگز سیر نخواهی شد، مذهبها گرسنه بودی و هرگز سیر نشدی، یک بار در خانقاه شاه عبدالقدّوس گنگوهی عرس بزرگان بود تمام طعام که برای مصارف فقرا تیار^۴ شده بود بخورد^۵ سیر نشد آخرش آن به جناب شاه العالمین آمده توبه کرد، لقمه چند آنحضرت از دست خود بدو داد آن اشتها که داشته بود رفع شد و تازنده بود با عبادت و ریاضت حضوری مرشد نگذاشت^۶.

موج احوال آن بری از هجرت و دوری، حاجی شیخ عمر سکندرپوری از قوم افغان بود، در خواست رخصت مگه از مرشد نمود، مرشدش شاه عبدالرزاق جهنجهانه گفت درین امر اجازت مادر باید، مادرش هرگز مجوّز^۷ نشد، ناگزیر از پیر رخصت گرفته قصد کعبه کرد، در اثناء راه او را مرد قوی پیش آمد و گفت حاجی عمر کجای می روی؟ گفت به حج می روم و هنوز آنجا نرسیده ام تو مرا حاجی عمر می گوئی، گفت پیر تو دعا کرد حج تو مقبول افتاد، من از حکم الهی ترا خبر می دهم پس شیخ عمر مراجعت خدمت پیر نمود، هر کس که او را می دید حاجی عمر می گفت.

۱. د: 'ایشان' نویسد
 ۲. د: 'بلقب' باوتاد
 ۳. ج: 'رد' کرده
 ۴. ج: 'طیار' شده
 ۵. ج: 'و' سیر نشد
 ۶. د: 'بگذاشت'.
 ۷. د: 'مجبور' نشد

موج احوال آن عازم راه سبحان^۱ **خدا داد افغان**، مرید شیخ عبدالرزاق است، ابتدا در سیاحت اقالیم ترکیب اکسیر بهم رسانیده چون در خدمت مرشد آمد آن ترکیب را عرض کرد، آنجناب شنوا نشد پس به طعام رسانی ساکنان داهره مقرر شد و تربیت در سلوک هم گردید^۲، آخر به مطلب حقیقی فایز شد، یکی از عبد افغانی را شاه العالمین به مرتبه تکمیل رسانیده به دکن فرستاد، از غایت کمالات او چنان شهرت آنجا گرفته^۳ که اهل آن بلاد او را پیشوا و مرشد گرفته خوارق عادات بس بلند داشت، مزارش در دکن.

موج احوال آن خدیو کشور عالی همتی، **حضرت شیخ حسین پانی پتی** مرید و خرقة یافته شیخ عبدالرزاق جهنجهانوی است، به غایت بزرگ و مطیع فرمان مرشد خود بود، وقت بیعت روز اول ارشاد پیر به نسبت او شده بود هیچ کس را آزار نرسانی^۴ و هر که از فرمان پیر خود برگردد بی حصول حج آن معصیت از دوش او فرو نمی شود^۵، روزی به ابله خود به خشم آمد و آن حرکت را دانست که خلاف امر پیر کردم، به عزم حج از وطن برای رخصت در خدمت شاه العالمین آمد، از روی کشف آنحضرت بر آن سر مطلع شده فرمود که شیخ حسین مسلمانانی بر پنج چیز است بر ما و بر^۶ شما سه چیز، نه^۸ مال داریم که زکوة بدهیم نه زاد و راحله^۹ داریم که به حج رویم، شیخ دانست که این جواب^{۱۰} صریح اراده ماست برگشت و به خانه آمد و اراده حج موقوف کرد و وی از خرقة مرشد مشرف شده و هم مصلائی غوث الثقلین^{۱۱} به حسب اشاره از دست مرشد یافته، به غایت بزرگ بود.

موج احوال آن خای خداوندی **شیخ عمر دیوبندی**، اعظم خلیفه شاه العالمین

ج. ۱: د: 'آن' خدا داد	ج. ۲: 'کردید' آخر	ج. ۳: 'گرفتند'
ج. ۴: د: 'حسن' پانی پتی	ج. ۵: د: 'ویرا آزار نرسانی'	ج. ۶: د: 'همی' شود
ج. ۷: د: 'ویر' شما	ج. ۸: د: 'سه چیز نه' مال	ج. ۹: د: 'در اجله' داریم
ج. ۱۰: د: 'بر ما' صریح	ج. ۱۱: 'حضرت' غوث الثقلین	

است، مشاهده و استغراق بروی غالب بود، قبول نظر مرشد داشت. در خیرالبیان نویسد که او ابتداء تحصیل علم نمی^۱ کرد، چون در خدمت شیخ عبدالقدّوس گنگوهی رسید و آنجا مرید شد شیخ عبدالقدّوس روزی وی را به درخواست کتب^۲ فصوص الحکم در خدمت شیخ عبدالرزاق فرستاد، شیخ عمر به حضور رسیده التماس سلام کرد، جواب نیافت، باز تکرار کرد، بعد دیری گفت عليك السلام یا طالب علم بنشینید، شاه العالمین پرسید چه می خوانی^۳؟ گفت هدایه! فرمود هدایه بهتری هدایت، گفت خواندن هدایه به هر مذهب^۴ است، اگر کسی هادی شود، فرمود الهادی هو الله اما سعی تو ضرور، گفت آنچه فرمایند حاضر، شاه العالمین برخاست، شیخ عمر را اندرون حجره برد و تلقین نمود، از آن تلقین در اندک مدّت بروی^۵ مشاهده استغراق غالب آمد، قول شیخ عمر است سبحان الله تا که مرا به حق واصل نکرد^۶ شاه العالمین جواب سلام مرا نداد.

موج احوال آن بلا اشتباه مقیم جنّات النعیم حضرت شیخ عبد الکريم در اعظم پور وطن داشت، سرور کائنات علیه افضل الصلوة این صلوة برو^۷ تلقین نمود اللهم صلّ علی محمد بعدد اسمایک الحسنی، از خلفای شیخ عمر است.

موج احوال آن بزرگ کرامت شعار، آن سترگ جلالت دثار، آن به شگوفه های خوارق گلشن، افضل زمانه شاه تتهن که وی را شاه تتهن میرتهی گویند، از اعلی مریدان شاه العالمین است، در کرامت رفیع الشان و در کشف واقف اسرار کون و مکان، به غایت رحیم بر خلق و اکبر عاشق خالق بود، از غایت رحم بر خلق که داشت وی را شیخ تتهن غریب نواز گویند. در خیرالبیان نویسد^۸ که بعد از وفات خود شاه العالمین به صورت مثالی بروی ظاهر شد و ملاقات واقعی به میان آمد و اکثر سخنان راز و نیاز الهی در میان ماند، باز شاه العالمین فرمود امروز

۱. ج: 'می' کرد ۲. ج: د: بدرخواست 'کتاب' آنجا ۳. ج: 'با' طالب علم

۴. ج: 'چه می خواهی' ۵. ج: 'بهتر بدایت' است ۶. ج: د: 'نیرو' مشاهده

۷. ج: 'داخل نکرد' ۸. ج: 'بدو' تلقین ۹. ج: 'نویسد' ندارد

شیخ حمزه دهارسو انتقال نموده سایر اولیا قالب^۱ حیات و ممات بر جنازه او می روند من هم اراده دارم، شیخ گفت اگر امر شود بنده همراه گردد، آنحضرت ممانعت فرمود، شیخ نتهن را پیوسته حضوری مجلس غوث الثقلین میسر بود، کشف قبور نیز داشت، بر سر هر قبر که رفتی از اهل قبر ملاقات شدی.

موج احوال آن درویش ذیشان، **حاجی خواجه جهان** وی پانی پتی از مریدان شاه العالمین است. در خیر البیان نویسد روزی در مجلس عرس حضرت شاه شرف ابوعلی قلندر که سیزدهم رمضان معین است حضرت مبارک خان محبوب شاه شرف ابوعلی قلندر در جهنجهانه پیش شاه العالمین آمد و گفت که در مجلس عرس به موجب امر حضرت شاه شرف به شما رسانیده ام، اگر نخواهید آمد خوب نیست و تمام اولیا به صورت مثالی جمع اند^۲، آنحضرت روانه پانی پت شد، خواجه جهان همراه بود، چون در مجلس سرود شروع گردید صوفی را تواجد روداد، خواجه جهان او را در بر گرفت، حضرت خواجه معین الدین چشتی فرمودند او که نگهبان صوفی اهل وجد است کیست؟ گفتند که مرید شیخ عبدالرزاق! فرمود که او را چرا اجازت وجد نمی کنید و^۳ حال بر وی غالب است، حضرت شاه شرف به محفل رفته روی خود را بدو نمود، او به تواجد در آمد تا اواخر مجلس وجد او موقوف نشد و حاجی جهان پیش از مریدی شاه العالمین به درجه کمال اعتقاد جاروب کشتی روضه شاه شرف^۴ می کرد به موجب امر آنجناب مرید شاه العالمین شد.

موج احوال آن برهان حقیقت احوال اجداد، آن خود فراموش خدا یاد، آن صفحه کمال حقیقت، آن وثیقه ازدیاد مؤدّت، آن مدام ذات دوست را محامد، شیخ الشیوخ **حضرت شاه حامد** بن غلام محی الدین شاه عبدالرسول بن شاه ابوالعلی بن شاه کمال بن حضرت حاجی محمد بن غوث العالم شیخ اعظم خیالی و خرقة دست به دست از بزرگان خود یافته، در تصوّف بس رتبه بلند داشت، به خرق

۱. د: 'حالت' حیات

۲. ج، د: 'نخواهند' آمد

۳. د: جمع 'آید'

۴. ج، د: 'و' ندارد

۵. الف: 'اشرف' می کرد

۶. د: 'شیخ' شاه

عادات مجسم بود، کمالاتش انتها^۱ ندارد، کرامت زاید از حوصله تحریر ازو سرزده، فخر خاندان معلّی شان، دودمان کرامت عنوان خود بود، به موجب طریقه علیه قادریه لباس فاخره دستور داشت، پنج بیره پان و پنج خرما صبح به جیب خود کردی هم چنان به تحقیق رسانیدند که از همان مقدار دو بیره و دو خرما پانزده پانزده^۲ آدم را بخشیده و کم نشده، شاه بند علی از اولاد حضرت شاه جمالی شاعر که از مجالس عرایس بزرگان بلده لکهنؤ خبر کردن به دایره سایر درویشان ذمه او بود بیان کرد که در دهلی روزی به خانه برادر مادر من که صاحب دول بود تشریف فرمود و ارشاد کرد که اگر در خانه کسی دزدی شود چه کار کند؟ خال من گفت صبر نماید، فرمود باز خانه اش را آتش گیرد چه کند؟ گفت باز صبر نماید، گفت بعد از آن طفلش بمیرد چه کند؟ گفت به رضا صبر نماید، فرمود کسی که به رضای الهی هم چنین صبر نماید حق تعالی این چیزها^۳ بدو زود نعم البدل گرداند، به روز آینده به خانه خال من دزدان افتادند و سایر اسباب از نقد و جنس بردند، آینده روز خانه اش را آتش گرفت که قطع نظر از چوب و کاه خشت ها سوختند، بعد چندی پسرش زندگی قضا کرد بعد این همه ماجره آنحضرت فرمود آن که از گفته من به ظهور آمده حرف نعم البدل باهم منتظر باشد، بعد پنج و شش روز خال من خادم آستانه قطب الاسلام بختیار کاکی بود، امیری از استماع این خبر پانزده هزار رویه برای او فرستاد، حویلی و اسباب از سرنوساخته شد، بعد چندی يك پسر هم به خانه او متولد شد ازین جنس هزار در هزار کرامت بالاتر از و نقل می کند^۴، شاه غلام رسول عرف شاه منو فرزند و اعظم خلیفه اوست و شاه غلام مصطفی که رساله احوال آل حسن طاهر^۵ نوشته مرد بابر کت و فایز به اسرار درویشی خلیفه شاه منو است .

موج احوال آن درویش مستغی المزاج، آن معمول به مسرت و ابتهاج، آن محمود امت^۶ حضرت احمد، کامل وقت شاه تاج محمد از قوم افغان بودی،

۱. د. ج: 'انتهاهی' ندارد ۲. ج. د: 'پانزده هزار' آدم ۳. ج. ۳: 'این چیز' بدو
 ۴. ج. ۴: 'می کنند' شاه ۵. الف: 'ظاهر' نوشته ۶. د. ۶: 'است' حضرت

دهلوی است، نسبت ارادت از پدر خود شیخ عبداللّه داشت، به چند واسطه او مرید شیخ نصیرالدین^۱ بن مرید شیخ عبدالرزاق جهنجهانویست، ابتدا سپاهی بود، در سنّ سی سالگی ترك نموده مجاهده پیش گرفت، در پنجاه سالگی به لکهنو آمد، با قدوة العارفین هم سلسله بود، به محبّت حاضر شدی، آنچه نگارنده زخار دیده است نهایت مستور الحال خود را شایق کیمیا مشهور ساخت، قوت خود بیشتر از معالجه جراحی کردی و تدبیرش در هر دو فن صرف کرامت می نمود، از اغنیا و اهل دنیا مطلق نیامیختی، در تکیه قدوة العارفین کلبه ساخت، متصل آن متعلّقان نصاری شخصی سرای آراست^۲ خواست که به آن حضرت ایذاء رسانند، خاطر شریفش قلق کرد، سرای آن کس از بیخ در افتاد و پاره پاره شد و باز باوجود استعداد تعمیرش میسر حال مالک نشد، وقت تحریر احوال بصدر حیات.

موج احوال آن سبک فرش فرش عرش، آن به عشق^۳ صاحب عرش فرش، واقف اسرار ارضی و سماواتی، قطب روزگار حضرت شیخ یعقوب خراباتی از اجلّه اولیاء الهی و اکبر محرمان اسرار نامتناهی، در فقر و کرامت به غایت قوّت مخصوص و^۴ در صحیفه ولایت حاکم کریمه و نفوس بود، پدرش شیخ جلال جهنجهانوی صاحب علم کسبی و وهبی و مستجاب الدعوات و مدرّس و متوکل و متورّع بود، اوّل شیخ عبدالرزاق جهنجهانوی را والد بزرگوار او به شیخ جلال برای تحصیل علم سپرد، او از اشراق باطن بر مرتبه ولایت او مطلع گردیده به انواع عنایت و شفقت احترام او نمود و برای کشود کارها^۵ و رفعت مرتبه ولایت او دعا کرد و آن مستجاب شد چنانچه مفصل آن مقدمه در احوال شاه العالمین باید خواست، الغرض کمالات حضرت شیخ یعقوب خراباتی نچندانست که به این مختصر گنجد بنابر رفع محرومی کتاب حکایتی از خیر البیان نویسد که عارفی از عارفان کامل که قوت باطن^۶ جاذب به مرتبه تکمیل داشت از همّت^۷ ولایت بالادست به هند

۱. ج: شیخ نصیرالدین نتهن، بن ۲. د: سرای راست ..... قلق کرد، ندارد

۳. ج: واقف، د: تعشق ۴. ج: و، ندارد ۵. ج: د: کشود کار،

۶. ج: د: باطنی، جاذب ۷. ج: د: سمت، ولایت

افتاد و به هر ولی که معانقه می کرد نعمت و حال او را سلب می کرد و بخود می گرفت همچنان صد و چند اولیا را تاراج ساخته بود و هیچ صاحب ولایت ملاقی نشد که نعمت او را نگرفت^۱، هم درین اثنا معلوم ولی شد که درین سرزمین شیخ عبدالرزاق جهنجهانوی از کمال اولیا است، چون از شاه العالمین چشم چار شد قصد معانقه کرد، شاه العالمین فرمود به ادب باش، برای ملاقات تو صاحب قوّتی را طلبیده ام، ناگاه شیخ یعقوب خراباتی نمایان شد، چون نزدیک رسید شاه العالمین از جانبین متحرّک معانقه گشت، شیخ یعقوب ویرا تا دیری تنگ گرفت تمام قوّت^۲ کمال او و سایر نعمات که از دیگران به تاراج یافته بود همه را جذب کرده خود بستید و او را خشک و خالی بگذاشت، آن درویش مدّتها به عجز و انکسار بر در شیخ یعقوب جبهه سا ماند^۳ آخر شیخ یعقوب درین مقدمه اجازت مرشد طلب کرد، او خاک سر^۴ آستانه شاه العالمین گشت، آنحضرت فرمود اولیای خدا که با هدایت^۵ و مشاهدات و مراتبات یافته بودند توبیک حرکت دولت عظمی آنها را ربودی، پس حال اوشان^۶ هم همین قسم خواهد بود اگر آنجا ترا دریغ نیامد الحال این التجا چیست؟ حاصل حکایت از سایر حرکات خود توبه نموده به اقرار آنکه از هر کس آنچه غارت کرده ام بهر^۷ دیار و اقلیم رسیده نعمت بهر یک متّفس^۸ باز رسانم، از توجّه شیخ یعقوب به حالت اصلی باز آمد و خرقة خلافت یافته رخصت شد و این صحیح است که از هر ولی نعمت در معانقه او جذب کرده بود بهر دیار و اقلیم گردیده واپس داد، کمالات شیخ یعقوب خراباتی ازین جا قیاس باید کرد که بچه مرتبه^۹ بود، سلسله و پیر بیعت او معلوم نشد فامّا مصاحب شیخ عبدالرزاق جهنجهانه نویسد.

موج احوال آن کنگره قصر گردون کمند، آن قصر کنگره عرش بلند، آن معرج عروج ملکی، آن مفتاح ابواب فلکی، آن غرفه نشین مغفرت، غفران ملایک

۱. الف: 'بگرفت'	۲. د: 'قوت' کمال	۳. د: 'شاه ند' آخر
۴. ج، د: 'پیر' آستانه	۵. ج، د: 'بمجاهدات' و 'مشاهدات'	۶. ج، د: 'حال' شایان 'هم'
۷. د: 'هر' دیار	۸. د: 'متنفس' ندارد	۹. د: 'بچه' قرینه بود

صفت حضرت درویش خان افغان غوری بود، در کسوت اغنیا با علم و طوع و فیل و فوج و خیمه و خرگاه از حضور بادشاه متعینه حاکم صوبه اله آباد بود، در فقر و فنا و کسب و ریاضت و خلعت و ولایت و عشق و محبت در مرتبه تکمیل مستورالنظر عالم گوی^۱ از مشائخ عصر می ربود، در خانواده قادریه بدین وسایط شیخ عبدالقادر می رسد، درویش خان مرید شیخ محمد امین، وی از شاه مسعود، وی از شاه احمد، وی از شاه علی، وی از شاه احمد، وی از شاه قاسم، وی از شاه شرف الدین یحیی، وی از شاه بدر الدین چشتی، وی از شاه علاء الدین علی، وی از شمس الدین محمد، وی از شاه شرف الدین یحیی، وی از شاه شهاب الدین احمد، وی از شمس الدین قاضی القضاة، وی از ابی صالح بصری^۲، وی از تاج الدین ابوبکر عبدالرزاق، وی از پدر خود حضرت شیخ عبدالقادر گیلانی الی آخره. در عین عرفان از ملفوظات قدوة العارفین است که در سن صغیر از قدوة المتوکلین پدر خود بیعت نموده متوقع تلقین شدم فرمود^۳.

در وقت خود چو غنچه گره واز می شود منت کشیدن از لب و دندان چه حاجت است بعد چندی پدرم وفات کرد، به عمر دوازده سالگی برادر بزرگ من شیخ غلام حضرت نائب عارف علی خان صوبه اله آباد بود، من هم رفتم، عارف علی خان معزول گشت، غلام حضرت به دست فوج گرفتار شد ما را بجای خود به فوج سپرده به جهت سرانجام به بلخ رفت، روزی درویش علی خان غوری بر سرزنده رسیده مرا طلبید و از حشم و خدم خود جدا شده مرا به گوشه برد و گفت زنهار راز ما را بکس ندهی، شب پدرت به من گفت وقت تلقین عبدالنبی رسیده، تو برو و فلان طریق اکساب^۴ او را بیاموز، اکنون به این طور^۵ به تو می گویم زنهار غافل نباشی و قریب است خلاص^۶ شوی از حبس، از من ملاقات کنی، سبحان الله تاثیر تلقین چه توان گفت، از همان وقت خود را در آن اکساب صاحب مشق از سابق دریافتم که به قصد راز^۷ من سر می زد، در همان قید عشره محرم رسید

۳. ج. د: 'بیت'

۲. الف: 'نصیری' وی

۱. ج: 'گوی' از

۶. ج: این 'طریق' بتو

۵. ج: 'اکتساب' او

۴. الف: 'و' ندارد

۸. ج: 'از' من، د: 'جا قصد از' من

۷. ج: د: 'که' خلاص

علوی^۱ تعزیت حضرت امام حسین بلند شد، به خاطر گذشت ازین^۲ هنگامه جناب پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم و حضرت علی مرتضی کرم الله وجهه و حضرت فاطمه الزهرا راضی از ائمت خواهد بود، شب دیدم حشر بر پا شده اشجار و کهسار مثل پنبه حلاج می پرند، من^۳ هم پریدم و بر آسمان شدم، درهای^۴ آسمان بسته ملایک با عمود آتشی بر در ستاده آینده^۵ را به مداخلت باب مانع اند، مرا نیز دخل نداد^۶، متحیر ستادم ناگاه جوانی نوحاسته به کمال حسن و جمال براسپی تازی^۷ نژاد نشسته دوان آمد و نیزه بر دریچه باب فلک زد، وا شد و اشاره به من کرد که اندرون برد، چون در دریچه داخل شدم دیدم که درویش خان غوری ستاده است، سلام کردم، جواب داد و گفت پیش برو، روان شدم، شوری عظیم شنیدم، هر چند خود را نزدیک شور می رسانیدم غلو کم می شد، رفته رفته بر سر^۸ قصری عظیم القدر رسیدم، یک صدا به گوش من می رسید حسن حسین، برگشتم^۹، شخصی را دیدم که می آید، ازو پرسیدم که این چه صدا است؟ گفت حوریان خاتون جنت را در جنت به ماتم فرزندانش مشغول کرده اند، دانستم که به طفیل درویش خان خطر که به خاطر رسید بود مکشوف شد که ماتم عالم دنیا پرتو ماتم خاتون جنت است، چون باز به درویش خان پیوستم گفت جواب یافتی؟ گفتم آری فامان دانستم که آن جوان که بود که باب را وا کرده مرا داخل کرد؟ فرمود شیخ^{۱۰} امینا صاحب ولایت لکهنؤ و هم چنان از توجه درویش غوری به ملازمت حضرت علی مرتضی نمودم و نان و قلیه از آنجا عنایت یافتم که اثر آن عنایت تمام عمر مرا به کس به هیچ نوع محتاج نکرد، پیوسته بگذران که باعث رشک توانگران^{۱۱} بسر بردم چون از قید خلاص شدم به خدمت درویش خان شدم، آنچه به خاطر داشت تلقین فرموده مرا رخصت وطن نمود و گفت هر وقت که به ملاقات مرا به خاطر تو اشتیاق آید بر فور خیال مرا حاضر خواهی دانست تا وقتی

۱. د: 'علوی' تعزیت ۲. ج: 'این' هنگامه ۳. د: 'بهرتر' پریدم

۴. ج: 'اشجار و کهسار' ..... آسمان شدم در' ندارد ۵. الف: 'بنده' را

۶. ج: 'ندادند' ۷. ج: 'بازی' نژاد ۸. ج: د: 'بزیر' قصری

۹. ج: 'گشتم' شخصی ۱۰. ج: 'شیخ' محمد' مینا ۱۱. ج: 'باشد' بسر بردم

که مرا مناسبت به روح حضرت علی مرتضی واقع نشد هم چنان بود، بعد از آن هرچه مرا مشکل رو می داد از حضرت علی مرتضی حل می شد تا چهل سال بلا واسطه تالب گور حضوری حضرت علی او را موقوف نشد، کمالات حضرت درویش خان نچندانست^۱ که به این مختصر گنجد، سال وفات^۲ به نظر نیامد، در سال اثنی عشر وفات کرد.

موج احوال آن مجاهده مقام اذا تم الفقر فهو الله، آن شاهد مرام اینما تولو فشم وجه الله، آن قبله واصلین کبار، آن زبده عارفین مختار، آن بنده از دو عالم آزاد، آن ولی کامل مادر زاد، آن مرتاض عشق ارباب ربّانی^۳، آن ممتاز اصحاب سلسله محبوب سبحانی، آن محرم حرمین شریفین، آن محرم رمز قاب قوسین، آن صاحب حال حقّ الیقین، آن مقتدای اهل تمکین، آن عاشق ذات لم یزلی، قدوة العارفین **حضرت شاه عبد النبی** مرید پدر خود قدوة المتوکلین شاه غلام محمد قدوائی است که احوالش را در خلفای فرخ شاه فرزند شیخ احمد سرهندی باید خواست و اجازت قادریه او به این نسبت به شاه اعظم خیالی می رسد، شاه غلام محمد از شیخ عبدالقادر قادری، وی از حاجی محمد بایزید، وی از شاه عبد العظیم ابو البرکات، وی از شاه مصطفی، وی از شاه عبد الله، وی از شاه کمال، وی از شاه حاجی محمد، وی از شاه عبدالرزاق، وی از شاه اعظم خیالی الی آخره. قدوة العارفین در عشق و صفا ممتاز دوران و به مجاهدات و مشاهدات مرتاض زمان، در زهد و ورع و فقر و فنا بی نظیر، در بذل و ایثار و عشق و انکسار صاحب تاج و سریر، از محتشمان این طایفه همّت به غایت بلند تواضع و اخلاص^۴ تام مقبول انام و صاحب مشاهده دوام بوده است، انوار ولایت و آثار هدایت او را از طفولیت ارزانی شده، از بعضی اطوار عجیبه و از اکثر آثار غریبه صاحب دولت مادر زاد معلوم می شود و در شش سالگی به خواب دید زیر شجر استاده است، شاخهای خشک از آن می ریزند^۵ شاخی گرفته به طور بیشتر^۶ بزرگ خود زد و بسیاری خون از آن بر آورد و گفت

۱. د: 'بیچندان' است

۲. الف، ج: 'وفات' ندارد

۳. د: 'زمانی'

۴. د: 'اخلاق' تام

۵. ج: 'بریدند' د: 'میریزند' ندارد ۶. ج: 'نشت' د: 'شمشیر' بزرگ

این خواب است تعبیرش آن باشد که من فقیر شوم، صبح از والد خود گفت خواب دیده‌ام تعبیرش کنید، فرمود که همان تعبیر است که تو در عین خواب^۱ کرده‌ای، به عمر یازده سالگی از پدر بیعت نموده متمنای^۲ ارشاد گشت، فرمود^۳ در وقت خود چو غنچه گره واز می شود منت کشیدن از لب و دندان چه حاجت است هم در آن ایام والد ماجدش وفات کرد، به موجب امر پیغمبر علیه السلام از حضرت درویش خان غوری تلقین یافت و به ارواح^۴ مقدّس حضرت علی مرتضی نسبت حضوری و عنایت و مرحمت چهل سال بلا واسطه و بلا ناغه تا دم آخر او را مانده، ابتدا نذور و فتوح مقبول نداشتی، روزی شخصی آمد تنها کرده بدو گفت طمع مکن منع مکن جمع مکن و وقت آن رسید که به مکه روی، همان وقت بی زاد و راحله مسافر گشت، به راه خشکی به مکه رسید، مصائب^۵ که در راه کشید تفصیل^۶ آن طول است، بعد انقراغ حج به مدینه منوره عازم شد، چون به قریه رایی^۷ رسید حضرت شاه جبریل مجذوب حبشی که آنجا مقیم بود انواع تفقّد او را فرموده مراسم ضیافت بجا آورد^۸ و مقام خلیلی که ملخص آن مضرت نرسیدن از آتش^۹ است عنایت فرمود و^{۱۰} مفصل این قصّه را به احوال شاه جبرئیل در لجّه مجاذیب باید خواست، پس به مدینه رفت، زیارت سرور کائنات اکمل التّحیات علیه افضل الصّلوٰه نمود، شریف آنجا به حسب اشاره جناب سرور کائنات علیه السلام والصلوات^{۱۱} در مجمع بیکران اسم شریف را بر زبان آورده طلب نمود، از نهایت الطاف گفت بی رخصت من نخواهی^{۱۲} رفت، پس وقت رخصت یک روز شریف دعوت او نمود و تفقّد کما ینبغی فرموده^{۱۳} رخصت داد، پس بار دیگر شاه جبرئیل را دید به مکه رسیده در جدّه بر کشتی نشسته به سورت رسید از آنجا به اجمیر آمد و شرف زیارت خواجه بزرگ را حاصل ساخت از آنجا به دهلی شده در لکهنؤ رسید دایره بنا نموده اقامت کرد، ستر کرامت چندان داشت که حرف

۱. الف: عین 'جوانی'	۲. الف: تمنای 'ارشاد	۳. ج: د: 'بیت'	۴. د: 'بارواج'
۵. د: 'مصائب' که	۶. د: 'بفضل' آن	۷. ج: 'بالق' رسید	۸. ج: 'بجا' آورده
۹. ج: 'آسیب' است	۱۰. ج: فرمود 'و' ندارد	۱۱. ج: د: 'علیه السلام و الصلوات' ندارد	
۱۲. د: 'بخواهی' رفت	۱۳. ج: 'فرمود'		

درویشی به خود اطلاق نمی نمود^۱ و بتکده متصل قصبه ندیانو که معبد کفار به علو تمام بود بر کند و بت سنگین پاره پاره نمود به آب انداخت از علوت درجات و مقامات و حالات او رئیسان وقت روی نیاز بدو^۲ می آوردند، شجاع الدوله وزیر را به نسبت ایشان سازمندی^۳ کمال بود، معاش کثیر النفع معین ساخت، آن بذل و مصارف محتاجان گشت اگر چه میل نمایش خرق عادات هر گز نداشت فاما هر حرکت او خالی از خرق نبود، علم صوری چندان نداشت فاما سوال علمای صوری و معنوی را به يك کلمه تمام می کرد، آن از جمله خرق او مفهوم می گشت، مردی عالم و صوفی بر مزار بزرگی اقامت گزید^۴ به شب عرس آن بزرگ فرزنداناش خواستند چراغ به کثرت برافروزند، عالم مانع آمد که خلاف شرع است، فرزندان^۵ آن بزرگ به آن حضرت نالشی^۶ نمودند، او حضرت مولوی را به دعوت پیش خود طلبید و^۷ بعد فراغت طعام گفت، معمول چراغان مزار فلانی را چرا منع می کنید^۸؟ مولوی گفت خلاف شرع است، در حق موتی مضرت متصور است، آنحضرت فرمود، مالک ممالك شرع^۹ اسلام حضرت موسی علی رضا رضی الله عنه نزدیک شما^{۱۰} مسلم است یا نه؟ گفت آری! فرمود صدها قنادیل بر مزار ایشان بر می افروزند و يك قندیل کم از يك روپیه بها ندارد این برای همین است که بر مزار غریبان امت در افروختن چراغ مضایقه نکنند و طلا در شرع حرام است و نسخ^{۱۱} قرآن خوش قلم ندیدم^{۱۲} که مطلقاً نباشد درین چیزها از هر جا نهی است از همان جا امر واقع شده، مولوی خاموش ماند،^{۱۳} امیری گفت مراتب عالی جناب حضرت علی مرتضی نزد آنحضرت چه قسم است؟ گفت نزدیک امیر چه تصور باید نمود، امیر گفت من جزو^{۱۴} ایمان^{۱۵} می دانم، حضرت گفت من کل ایمان می دانم، ازین جنس کلمات لطافت آمیز ایشان زیاده از اندازه تحریر در عین عرفان

د. ۱: 'شود و بتکده	ج. ۲: 'بدو ندارد	ج. ۳: د. 'نیازمندی'
د. ۴: 'گیرند' بشب	ج. ۵: 'نالشی' آن	ج. ۶: 'نالشی' ندارد
ج. ۷: د. 'و' ندارد	د. ۸: 'می کنند' مولوی	ج. ۹: 'و' اسلام
د. ۱۰: 'شما' ندارد	ج. ۱۱: د. 'هیچ' قرآن	د. ۱۲: 'ندیدیم' که
د. ۱۳: 'باید' امیری	ج. ۱۴: 'جز' و	د. ۱۵: 'چراغان' می دانم

ثبت^۱ آمده درین مختصر گنجایش نمی یابد^۲، وی از اولیای عظیم الشان بود، فرمودی تا منزل ارواحنا اجسادنا و اجسادنا ارواحنا فقیر را حاصل نشود هیچ نیست و او را این مقام حاصل بود لهذا خواست و تمنا و دعا در حق دیگران از همه گذشته پیوسته به مشاهده مستغرق ماندی چنانچه شاه پیر علی مرید آنحضرت روزی نگارنده زخار را به خشتی^۳ از خانه خود نشان داد که شبی بر من قبض رو داد، بی قرار شده رجوع به آن حضرت آوردم، فتیله چراغ روشن بود، به چشم ظاهر دیدم که از درون این خشت آنحضرت مجسم بر آمد و مرا تسکین فرموده باز رفت و وقتی گفت بعد معاودت از^۴ حرمین در سورت که عازم دهلی شدم جلوداری با من آمیخت^۵ گفتم من هم درین سفر رفیق توام، گفت با من راه رفتن کی توانی تا مقدور چهار چهار منزل هم روزه او می رفت، چند ساعت فقیر از و سال در منزل می رسید به آن مکاشفات تدین او از این جا قیاس باید کرد، نگارنده زخار از وفات آنحضرت بست سال بیشتر به شرف فرزندی آنجناب مشرف شد که صبیّه خود را به عقد من فرمود، در اوّل ملاقات قرآنی عنایت کرد و گفت که از غلاف بر آر، چنان کردم، فرمود این قرآن از جدّت به عاریت^۶ یافته ام، اکنون قرآن خود^۷ بگیر و سوای قرآن در غلاف چیست؟ گفتم دو پرچه صوفی تبرک غلاف خانه کعبه، فرمود این^۸ هم از پنجاه سال وقت مراجعت از حرمین حاجی به من امانت سپرده بود به احتیاط نگاه دارند اگر بعد من کسی طالب آن آید بدو سپارند^۹، به خاطر آوردم ایشان را فرزندان دیگر موجود و مناسب خلافت و جانشینی و پدرم از عمده های اهل دنیا کی مرا به این امر رخصت دهد، پس از چند سال پدرم حیات مستعار بگذاشت، مداخل دنیا مسدود شدند، زمانه برهم خورد، من در خدمت آنحضرت قیام نمودم در مرض موت مثال خلافت و خرقة مع اجازات به من عطا فرموده و سه ماه و نه روز بریک وضع استغراق ماند که^{۱۰} مطلق افاقه رو نداد، غذای رقیق به

۱. ج. د: ثبت آمده ۲. د: باید وی ۳. د: بخشتی ندارد

۴. ج: از ندارد ۵. د: آنجهت گفتم ۶. د: بغاریت یافته ام

۷. ج. د: را بگیرد ۸. ج. د: آن هم ۹. ج: سپارید

۱۰. ج: و مطلق

تکلیف^۱ بدهن مبارکش می رسانیدند که بی تکلف فرو شود و اگر نمی دادند طلب نمی نمود، بعد از ایام مرقوم به نصف اللیل در افاقه آمد و نیازمند را بخواند و به کنار گرفت و تفقد نمود و^۲ از درد و اتفاقات ایام استغراق که چه طور گذرانیدند و چه خوردند تفحص نمود و هر یک را تسلی می داد و این هم از جمله خوارق اوست که ازین^۳ هیچ مدان به این عرصه قلیل بحر زخار تالیف شد و آنچه از ارواح پرفتح ایشان تصرفات علانیه جاری اند به تحریر است نمی آیند، به تاریخ بست و دوم محرم که روز پنج شنبه بود صبحی هفت کس با محاسن سیاه و چهره های نورانی ملبوسات سفید پوشیده و بردوش هر یک چادر سفید و سه کره^۴ افتاده به دایره آمدند، نیازمند با چند کس نشسته بود این طرف مطلق توجه ننمود، موضعی که مزار مبارکش واقع شد رفتند، ساعتی ستادند و برگشتند، بر در سرای رفته دستک زدند، خادمه بیامد^۵، مردی از آنها گفت نام من حاجی عبدالله غریب است و با شاه عبد النبی محبت^۶ دارم به عیادت^۷ آمده ام، خادمه برای خبر درون سرا شد، هر هفت کس از عقب در آمدند، مستورات آنها را دیده در پرده شدند و پس درون حجره آنحضرت صف زده ستادند یکی از آنها بر بالین بنشست و تا دیری در گوش شریفش چیزی نگفت و جواب آن به دستور شنید و برخاست و همه ها بیرون آمده^۸ باز به نظر نه آمدند از همان وقت احوال آنجناب متغیر شد، چند بار درود خواند و فرمود، پیغمبر خدا مع آل و اصحاب آمده است بعد از آن مولوی غلام حسین وی را طلبیده و تکرار در معنی اشعار مولانا روم داشته فرمود، ای مولوی نزدیک صوفیه کلمه کفایت که معین است از آن خبر دارند، مولوی گفت ارشاد شود، فرمود وقت قبض روح اگر صرف لفظ محمد رسول الله از زبان بر آید کفایت می کند احتیاج نفی اثبات نیست، روز آخر شده که شب جمعه و بست و سوم محرم بود از سال يك هزار و يك صد و نود و هشت پاس شب گذشته به ملاء اعلی شتافت، در دایره خود مدفن یافت و تاریخش از همین^۹ مصرع باید دریافت مصرع: 'در جنان رفته آن ولی حق'

۳. الف: 'این' هیچمدان

۲. ج: 'و' ندارد

۱. ج: 'بتکلف' بدهن

۶. ج: 'د' محبت ها

۵. ج: 'نیامد'

۴. ج: 'کرو' افتاد

۹. د: 'ازین' مصرع

۸. ج: 'د' بیرون 'شده'

۷. ج: 'د' با عادات

‘بوده از محرم شب بست و سیوم’ تاریخ اوست و نیز^۲ ‘و بحق خود پیوست’ نیز تاریخ یافته اند.

موج احوال آن مجمع فضایل، آن عارف بی دلایل، آن گرامی حقائق آگاه، **حضرت شاه محمد پناه** از نژاد حاجی فخرالدین بجنوری ابتدا از دیگر جاها اخذ فواید^۲ نموده در وطیره سپاهان نفقه^۳ حلال بهم رسانیده مجاهدات می کرد، و او را به موجب امر حضرت امام موسی کاظم رضی الله عنه آمد و با قدوة العارفین بیعت کرد و تلقین یافت و طریق عبادت می گرفت، در چند ایام سرادقات حجاب ازو برداشتند اسرار به او منکشف گشت، رئیسان وقت اعتقاد بدو پیدا کردند و فتح مهمّات خود دیدند، بس درویش عالیشان بود، پنجم جمادی الاول يك هزار يك صد و هشت هجرت به عالم بقا خرامید، در دایره پیر خود مدفون گشت.

موج احوال آن عاشق ذات بی دلیل، آن مجاهده راه ربّ جلیل، آن به زهد و ورع بی عدیل، عاشق بی ریا **شاه محمد جلیل** مرید حضرت قدوة العارفین، پدرش تاجر و مایه دار بود و او پیوسته در لهو و لعب و خمار و فساد می گذرانید، روزی مغلی^۵ تیری بر پستش در محکمه قمار زد آن طپانچه عشق بود که بدو رسید، همان وقت از همه بر آمده به پیر بیعت کرد طریق مجاهده^۶ پیش گرفت، نگارنده زخار او را ندیده، در عین عرفان آورده که قدوة العارفین بسیار ثنای او می کرد که عاشق صادق بود، روزی صبح از سرا قصد مسجد برای نماز کردم، به اثناء راه زیر شجرانار شاه جلیل را ستاده دیدم، چشم از من چار کرده در پرده شد، چون بیماری او می دانستم دریافتم که شاید فوت کرده و زیر این شجر مقام مدفن خود می خواهد، بعد يك ساعت کسان او آمدند و در گذشتن او گفتند، زیر همان درخت که او را ستاده دیده بودم اجازت دادم، نگارنده زخار مدام فاتحه به روح شاه رحمت الله می خواند، شبی آن حضرت را دیدم فرمود، حرف شاه رحمت الله محافظ تکیه

۳. ج: ‘لقمه’ حلال

۲. ج: ‘فواید’ ندارد

۱. ج: ‘نیز’ و

۶. د: ‘معاهده’ پیش

۵. د: ‘فعلى’ تیری

۴. ج: د: ‘هفتاد و’ هشت

نیستند فاتحه برای من هم خوانده باش، از آن روز اوّل علاحه فاتحه به روح او حضرت می فریسم، سال و تاریخ دریافت نشد.

موج احوال آن سیّد صحیح النّسب، آن به دولت فقر صاحب حسب، آن آگاه حقایق و معارف **حضرت سیّد شاه محمّد عارف** سیّدی بود، ابتدا در دهلی از بزرگان آنجا اجازت بعضی اسماء یافته به لکهنؤ آمد مرید قدوة العارفین شد، دعوت بسیار خوانندی، خلائق بدو رجوع داشتند و به مطلب می رسیدند، در تقوی و طهارت و دعوت مجاهده بلیغ به کار می برد^۱ و خشم بیشتر بر وی غالب ماندی، پیش امام نماز پیر خود بود، بیمار شده به دهلی رفت، همانجا وفات یافت.

موج احوال آن فرزند عبّاس بن حیدر، آن قرّة العین شهید اکبر، آن آئینه حقیقت را منجلی، مجاهد کامل شاه پیر^۲ علی از نژاد حضرت^۳ شیخ عبدالرحمن چشتی، صاحب مرآة الاسرار که فرزند عبّاس علی است و مادرش دختر خواهر قدوه العارفین بود، در عنفوان به خدمت قدوة العارفین بیعت نمود طریق مجاهده را پیش گرفت، در يك نفس یازده بار سورة مزمل می خواند، صفای باطن و تصفیة قلب چندان او را حاصل شده بود که به تحریر نه آید، در مشقّت^۴ دو^۵ سال ظاهراً و باطناً خود را به شکل پیر نمود، اگر چه وی از متاخرین یاران پیر خود است فامّا در حصول معرفت سبقت از همه پیش برد، در حیات پیر وقتی از شورش مزاج به دهلی رفت، حضرت مولوی فخرالدین او را بسیار پسندید^۶ و اوقات او را حسن داشته به کمال خاطر داری مهمان خود ساخت، پس به طلب پیر به لکهنؤ آمد، از غایت مجاهدات شاقّه قلب او مجروح گشته حمله ریم^۷ شد و وفات کرد، بعد وفات از باشندده های دهلی را در صحبت^۸ شاه برقعہ پوش با نگارنده زخار اتّفاق ملاقات شد، چون دریافت که این از خادمان^۹ قدوة العارفین است خیریت شاه پیر علی تفحص

۳. د: 'حضرت' ندارد

۲. د: 'میر' علی

۱. د: 'می رود' و خشم

۶. د: 'نشیندند' و اوقات

۵. ج: 'سه' سال

۴. د: 'شفقت' دو

۹. ج: 'خادمان' ندارد

۸. د: 'صحبت' شاه

۷. د: 'ریم' ندارد

نمود، گفتم زندگي^۱ اقضا کرد چشم پر آب نموده سخت تأسّف کرد و گفت روزی در میان محفل مولوی محمّد فرید خلیفه مولوی فخرالدین او را استغراق روداد تا چند ساعت که افاقه رو نه نمود با چند کس^۲ برداشتیم که به حجره بخوابانم، چون برداشتم کلاه از سرش جدا شد، نیک دیدم که کاسه سر ندارد، ترس خورده جلد به حجره رسانیدم و این استعجاب را به مولوی گفتم، بعد يك پاس او را افاقه آمد، بعد چند روز مولوی فرمود استعجاب^۳ آنها رفع باید نمود، آن وقت کاسه سر تو چرا به نظرايشان نه^۴ آمد، گفت وقتی می باشد^۵ که کاسه سرم به زیارت کعبه الله می رود، وقت جان دادن کاتب حروف حاضر بود که سر او را بر وضع ضرب بر قلب توجه و جنبش بود، بست و چهارم شعبان يك هزار يك صد و نه وفات یافت و شیخ جهاو نام یکی از مریدان قدوة العارفين ساکن امیتهی بود، مولوی علم الهدی گفתי او از مجاهده حال خود را بجای رسانیده بود که از کوس او صدای اسم مبارك الله الله اهل جوار می شنیدند.

موج احوال آن همدم عاشقان محرم اسرار، آن قدم به قدم ممتازان قافله ابرار، آن سرگروه متّقیان دین متین، مقتدای وقت **حضرت شاه بهاء الدین** خلف و خلیفه قدوة المتوکلین است، اگر چه او ارادت به سلسله قادریه داشت فامّا روش او منحصر بر وضع نقشبندیه بود، سرود شنیدی^۶ و در پاس شریعت قدم به قدم پدر بزرگوار خود رفتی، در عین عرفان از اقوال شاه محمّد ماه جوهری آرد، آنحضرت دستور داشت به هر شب ماه نو برای ملاقات قدوة العارفين آمدی، فقیر گفت قدوة العارفين برادر کهتر آنحضرت است این رسم را بجا آوردن مناسب حال ایشان نیست، فرمود فواید کلی از قدوة العارفين برداشته ام بدان جهت می آیم و به عیدین ایشان^۷ هم پیش^۸ فقیر^۹ می آیند، دعای حرز امانی از شیخ محمّد شاکر فاروقی یافته

ج. ۱: 'زندگانی' قضا	ج. ۲: 'کس'، د: 'تا چند کس'	ج. ۳: د: 'از' استعجاب... تا
فرموده استعجاب' ندارد	د. ۴: 'به' آمد	د. ۵: 'نباشد' که
ج. ۶: 'شنیدی'	ج. ۷: 'انسان' هم	ج. ۸: 'پیش' ندارد
ج. ۹: 'فقیری' می آیند		

بود، مدّة العمر آنرا خوانده و پیوسته به عبادت مشغول بودی و قدم از کلبه که بر مزار شیخ محمود قلندر لکهنوی داشت بسیار نادر بودی که بر آوردی^۱ آن هم غیر از زیارت بزرگان با دیدن قدوة العارفين نمود^۲ غرض که از مقدّسات روزگار او را باید شمرد، به عمر پنجاه سالگی بیمار شد، چون توقّع از زندگانی منقطع گشت^۳ قدوة العارفين او را به دایره خود آورده به معالجه کوشید، وقت احتضار^۴ از قدوة العارفين فرمود شیطان این وقت آمده از من^۵ دلیل وحدانیت خدا پرسید سوره قل هو الله احد را تا آخر خواندم خجل شده بر گشت، پس محمد محمود و عبد الودود و پسران خود را به بیعت قدوة العارفين مبالغه فرموده بعد انتقال پدر به شرف بیعت رسیدند، وفات شاه بهاء الدین شانزدهم محرم سال يك هزار يك صد و هفتاد هجری، مزار در لکهنو^۶ متصل مزار شاه هاشم.

موج احوال آن مظهر اسرار الهی، آن واقف طور کماهی، آن از خاصان بارگاه الله، رئیس الکاملین **حضرت شاه رحمت الله**، در فقر و فنا و عشق و صفا مرتبه رفیع داشت، در خانواده قادریه مرید و خلیفه قدوة المتوکلین است، ابتدا از نمد دوزی قوت بهم رسانیدی، چون از پیر بیعت نمود و به مجاهدات در آمد در اندک فرصت مجاهده او به مشاهده مبدل گشته استغراق بروی غالب آمد، روزی نمد زین^۷ می دوخت، حالتش دگرگون گشت، سوزن در پایش خلیده آن طرف بگذشت و او را خبر^۸ نشد چون پیر آن را شنید^۹ به کلبه او رفت و گفت ـــ خواجه می داند که روزی ده دهد و این نمی داند که روزی ده دهد او نمد دوزی از آن روز موقوف کرد پیوسته در غارهای سواد لکهنو تنها به مشغولی ها^{۱۰} ماندی، بارها او را مردم دست و پا جدا دیده اند و^{۱۱} این دلیل بر کمال قوت درویشی اوست، قدوة العارفين از جهت خرد سالی بعد بیعت مشرف

د. ۱: 'برادر وی' آن	د. ۲: 'نبود' غرض	ج. ۳: منقطع 'شد'
ج. ۴: 'اختصار' از	ج. ۵: 'ازین' دلیل	ج. ۶: 'کهنو' متصل
د. ۷: 'نمد زین' ندارد	د. ۸: 'اجر' نشد	د. ۹: 'شنید' بکلبه
د. ۱۰: 'بمشمولیها' ماندی	ج. ۱۱: 'درین' دلیل	

اکساب و تلقینات پدر نشده بعضی اشتغال طریقه پدر خود از آنحضرت اخذ نموده و خود از جای دیگر^۱ که بهم رسانیده بود او هم ارشاد گرفت، قدوة المتوکلین او را مدام پیش امام نماز می کرد و مولوی محمد پارسا فرزند قدوة^۲ المتوکلین عالم متبحر بود، روزی گفت امامت امّی و اقتداء علما روانیست، قدوة المتوکلین فرمود جهل او بر علم تومی خندد^۳، شاه رحمت الله را حالات دلپسند و کمالات به غایت بلند اند درین مختصر نمی گنجد، قدوة العارفين را در حال احتضار طلبید و فرمود مرا به سرحد اراضی توابع دایره خود دفن کند که دیگری را دخل کردن ندهم، الحق تا الآن باوجود همسایه زور و زبردست از مزارش کسی تجاوز نکرده، تاریخ سال و ماه فوتش معلوم نشد، بعد يك هزار يك صد و پنجاه هجری وفات او از روی قیاس است.

موج احوال آن گوهر صدف تلقین، آن جوهر شمشیر مقام امین^۴، آن منتخب قافله رهبری شاه^۵ محمد ماه جوهری مرید و خلیفه حضرت شاه رحمت الله است، در محبت و عبادت و فقر و^۶ مجاهده شانی بلند داشت و در^۷ تربیت طالبان قوت مخصوص داشته بسیاری کسان از فیض تلقین او واصل به مطلب شدند، وی به زمانه خود بسیار مرتاض بود، خلائق به نسبت وی خیلی اعتقاد مند بودند، جوهری بازار لکهنو اگر چه صاحب دوکان است فاما لعل حقیقت را کان است. در عین العرفان نویسد روزی در خدمت قدوة العارفين نشست بود که جنازه برای نماز آوردند، قدوة العارفين فرمود این موتی را^۸ درین وقت چه حال است؟ گفت من خوشه چین خاندان شما ایم چه امکان خرقی^۹ به حضور برانیم^{۱۰}، چون مبالغه از حد رفت گفت در حالت قبض معلوم می شود، قدوة العارفين او را در کنار گرفت و نوازش فرمود و شیخ محمد پناه و غیره مریدان خود را برای ملاقات و صحبت شاه محمد^{۱۱} جوهری اجازت فرمود، وقت تحریر احوال بصدر حیات،

۱. د: دیگر ندارد	۲. ج: قدوة ندارد	۳. د: تومی خندد ندارد
۴. ج: د: یقین آن	۵. ج: د: حضرت شاه	۶. ج: د: فقر و مجاهده
۷. ج: د: تربیت	۸. د: مرا درین	۹. ج: حرفی بحضور
۱۰. ج: د: برانم	۱۱. ج: د: ماه جوهری	

بالفعل افغان بچه در عمر پانزده سالگی به او پیوسته تلقین یافته حالت عشق و صفا و محبت وفا بر احوالش غالب دیده می شود، به شب تنها به صحرا رفته مشغولیهها دارد و مجاهده بلیغ بکار می برد.

موج احوال آن ذخایر افادات^۱ آن مجموعه خوارق عادات، آن ازلی مقبول درگاه ربّانی **شیخ محمد بن ابراهیم ملتانی**، ابراهیم مرید و خلیفه شیخ بهاء الدین ذکر است فاما تمام فیض از سلسله قادریه داشت، در نمایش کرامت گوی سبقت از زمانه ربوده بود، مدّتی در مندو مسند ارشاد را برپا داشته به بیدر رفت خلائق آن جا جوق جوق بدو پیوستند و خدا شناس شدند، در دولت آباد دکن خاکش سرمه چشم اهل بصیرت است، شیخ محمد بجای پدر بنشست^۲ چون او به بیدر^۳ رفت خیلی صیت کمالاتش گوش عالم را کر ساخت و عالمی به فیض رسیده، چون شیخ محمد در شکم مادر بود زنی درشت خویر شکم مادرش طپانچه زد، آن زن را دردی و رنجی نوعی بهم رسید که زندگی دشوار آمد، چون این خبر به شیخ ابراهیم رسید فرمود آن شکم حامل قطب زمان است بهتر آنست که شکم مادرش را شسته^۴ بخورد و بدست خود مالد، چنان کرد صحت یافت، شیخ محمد در گهواره بود که رعایای الملك نالش ستم و ظلم حاکم بیان ساختند و مستغاثی شدند، شیخ ابراهیم گفت که ازین طفل بگوئید، چنان کردند، از گهواره آواز داد زود است که حاکم به سزای خود می رسد، بعد سه روز حاکم را به صید^۵ زبونی بکشتند، رحمة الله علیهم اجمعین، در وقت غیاث^۶ الدّین خلجی بودند.

موج احوال آن سر^۷ مست باده وصال، آن بیخود^۸ مشاهده جمال ذوالجلال، آن مقتدای ارباب فنا، آن پیشوای اصحاب بقاء، آن مصفا از کدورت این و آن، عاشق بی ریا **حضرت شیخ خانجهان** از قوم قدوائی پدر قدوة المتوکلین وجدّ

۱. الف: 'ذخایر را آفات'

۲. د: 'نیست' چون

۳. د: 'پدر' رفت

۴. ج: د: 'سسه' بخورد

۵. ج: 'بصد' زبونی

۶. الف: 'خیال' الدین

۷. د: 'پیر' مست

۸. الف: 'بخود' مشاهده

قدوة العارفين است، مدام^۱ با خمر الفت رفته بود، پسرش قدوة المتوکلین به صغر سن خود اجتناب نموده او را ازین حرکت باز داشت چنانچه این مقدمه مفصل به احوال قدوة المتوکلین به سلسله نقشبندیه نوشته شد^۲، شیخ خان جهان به سلسله^۳ قادریه بیعت از حضرت شاه بایزید سرکی والی^۴ دهلوی معاصر شیخ بایزید^۵ الله هو نقشبندی بود داشت و پیوسته در لباس سپاهیان طی منازل معرفت می نمود و^۶ حاصلات آن را قوت می ساخت، حق تعالی چندان صفای باطن و قوت کمال او را بخشیده بود که در وقت حیات به جمیع احیا کلمات تصوّف و وحدت می گفت، چون فوت^۷ کرد دوستان از راه تأسّف گفتند دنیا را پای داری نیست، خان جهان که چندان در تصوّف غلو داشت حالا آن تصوّف^۸ و خودش کجا است، ساعتی بر نیامد که به دستور^۹ معمول حیات با جامه و دستار و آلات حرب و اسب و فیلان^{۱۰} به آن مجمع آمد و گفت اینک حاضر و کلمات تصوّف موجود، همه سرفرو افگندند^{۱۱} شیخ باز مستور شد، قبر در دهلی، سال وفات دیده نشد.

موج احوال آن فخر متابعان شریعت، آن دفتر مسافران طریقت، آن غریق^۱ بحر ذوالجلال، آن بالاتفاق قطب ابدال، آن فرزند منظور صاحب مناقب طه و یسین، **حضرت میر سید طه قطب الدین** پسر میر سید محمد شهیدی بن سید حسین بن سید علاؤ الدین بن جلال الدین بن سید فتح بن شمس الدین بن ظهیر الدین بن سید خان بن عبد الرزاق بن ناصر الدین بن مخدوم جهانیان سید جلال الدین بخاری، خرقة تصوّف به سلسله قادریه دست به دست از آبای بزرگوار خود دارد و سیر سلوک را از شیخ محمد عاشق بن فرخ شاه بن قطب شاه بن شیخ نظام نارنولی تمام کرده و پیوسته به روحانیت جناب ولایت مآب حضرت علی مرتضیٰ نسبت واقعی داشت، بسیاری برکات و علو حالات که به احوالش شایع عالم است از آن

ج. ۱: 'ابتدا' مدام	ج. ۲: 'شده' شیخ	ج. ۳: 'خود' د: 'او را' نقشبندیه
ج. ۴: 'ید' الله	۵. الف: 'و' ندارد	۶. د: 'قوت' کرد
۷. الف: 'حالا آن تصوّف' ندارد ج. ۸: د: 'و' معمول	۹. ج: د: 'قلیان' بآن	
۱۰. الف: 'افگند'	۱۱. ج: 'طریق' بحر	

جهت بود، تفسیر سورة زمّل را به امر جناب ولایت مآب تصنیف نموده که فیوضات فراوان و برکات بی پایان از حصول حقیقت و معرفت از مطالعه آن حاصل می آید، گفت شبی حضرت ولایت مآب به من امر کرد که تفسیر سورة زمّل تصنیف کن، از ناف مبارک خود قطره چند آب سفید به رنگ شیر به ناف من بریخت درین صورت فقیر امانت گذار است، قسمی که به آن تفسیر گفته ام بر آن طور کسی عمل نماید، اسرار غیب و رازهای لاریب بکشاید یکی از واصلان حق شود، شاه طه به غایت خلوت دوست بود، به يك حجره چهل سال گذرانیده و به اغنیا نه^۱ آمیختی و بروقت اجماع عامّه خلاقی گفتی، 'علی علی علی کل بلا تلی' ترجمه اینست که از برکت اسم حضرت علی سا^۲یر^۳ بلا دور شدند، به مجرد سنوح این کلمه مجلسیان بر می خاستند، اورنگ زیب نسبت آن صاحب کمال خیلی اعتقاد داشت اما از آمدن متغیر می شد، وی را تاثیر در انظار بیشتر بوده، اگر او به حال کسی نظر از توجه نموده است فی الحال دل او ذاکره شده، از کلمات تأمّات اوست اگر نوری می خواهی تاریکی بس و اگر سیر می خواهی حجره بس، اگر قوت می خواهی توکل بس، اگر تونگری می خواهی الله بس، اگر مشغولی می خواهی ذکر الله بس، اگر عبادت ظاهر می خواهی^۴ تلاوت قرآن بس و اگر میل نسبت داری نماز جمعه بس، ویرا دستور بود حتی الامکان در مدّة العمر خدمت خود به کس نفرمود^۵، بنده را بنده چه باید ویرا خوارق بلند مثل کشتی غرق از دریا از نام گرفتن او سلامت بر آمد^۶ بسیار است به این مختصر ننگجد، به عمر شصت و سه سالگی به دوازدهم ربیع الآخر روز چهارشنبه سال يك هزار و هشتاد و چهار یا پنج بین عصر والمغرب وفات یافت، در کرانه نزدیک مزار سیّد علاؤ الدین مدفون شد، ویرا سوای دو فرزند یعنی سیّد محمّد عاشق و سیّد محمّد معشوق که از یمن عنایت پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلّم از کتم عدم به پرده وجود آمده بودند نبود پس کدام کمال زیاده ازین باشد که در حق ایشان آن سرور فرموده که سیّد طه دو گل بهشت به تو دادم، بست و چهار خلیفه صاحب ارشاد داشت، فرمود که هر

۱. ج: نه، ندارد ۲. الف: سایه، بلا ۳. ج: د: ظاهر، خواهی

۴. ج: 'نفرموده گفتی' ۵. ج: د: 'بر آید، بسیار'

يك به مقام خود عمر به طاعت و عبادت و هدايت صرف نمود، مجملی از احوال ایشان گذارش می یابد و قول شاه طه است که نه صد اولیاء کامل مکمل از تربیت یافتگان و مریدان من خواهند بود، سوای عامه خلایق که دست بیعت^۱ بمن داد.

موج آن مرید مقبول پیر، آن به وادی ولایت شاه با سریر، آن متصرف مقام تمکین، قاضی الحرمین بندگی **شاه فتح محمد غیاث الدین** در کرانه سکونت داشت، از محبوب ترین مریدان و افضل خلیفه و سجاده نشین شیخ طه قطب الدین است، برای او پیر وقت وفات مکتوبی نوشته در آن برای فاتحه یازدهم غوث الثقلین وصیت نموده، همین مکتوب در فضایل او کافیهست، مکتوب: ای گلدسته ولایت احمدی، ای ثمره بستان هدایت سرمدی، ای طوبی علم و کرامت، ای سدره^۲ حلم استقامت، ای آفتاب آسمان دین، ای اختر برج یقین،^۳ ای دیشان ذی شان^۴ عین، ای منظور و مقبول حضرت غوث الثقلین، ای شیخ الاسلام والمسلمین، ای نور چشم فقیر طه قطب الدین، هوشیار که مجلس آخر آمد، پندار^۵ که عمر من سر آمد، قانون جهانست چون کف^۶ پا^۷ تحریک رفته و دیگری در آمد، قول پیر عبد الکبیر است که مرید چراغ پیر است، هر چند سر بر آرد دلپذیر است، هر سال به تاریخ یازدهم عرس^۸ شیخ عبدالقادر فرض بلکه همچو قرض^۹ واجب بر تست^{۱۰}، خلاف من ترا،^{۱۱} درست هشیار باش بیدار باش، سنگتراشی بتراش اما دل مردم مخراش، الله بس باقی هوس، ویرا کمالات عالیهست، شاه فتح محمد يك خرقة از شاه عیسی^{۱۲} مدنی چشتی با بسیاری نعمت پیر یافته و مثل حاجی نظر محمد قطب قادری که همشیره زاده و داماد و خلیفه فتح محمد غیاث الدین است و حافظ عبد الله قادری که به^{۱۳} بیست و دویم ذی الحجه در دهلی فوت کرد و سیدی بلال

۱. ج. د: بیت بمن	۲. الف: سدره علم	۳. الف: ای مروح امین، د: فروح یقین
۴. الف: وی شان عین	۵. ج: بیدار که	۶. د: گفت پا
۷. ج: پا ندارد	۸. ج. د: عرس شیخ	۹. ج. د: فرض واجب
۱۰. د: نسبت خلاف	۱۱. ج: مرا درست	۱۲. ج: فنی مدنی
۱۳. ج: به ندارد		

که خانقاه پیر بیاراست مرید اهل یقین تاریخ فوت اوست و شاه عثمان و شاه سلیمان و شاه محمد شریف و شاه محمد طاهر که صاحب وجد و سماع بود فرستاده پیر جای برفت، آنجا چند تازیانه بدو زدند، آثار آن تازیانه بر پشت پیر هویدا گشت، او از مضرت محفوظ ماند، مسمای زینب بلند خان، بی بی حفیظه از نژاد مخدوم جهانیان نیز^۱ ارشاد از فتح محمد یافته، در تصوف رتبه عالی بهم رسانیده بودند، پایان پیر مرقد دارند، فتح محمد بقیه عمر در طاعت و عبادت و هدایت خلق در کرانه بسر برده، کشف به غایت قوی داشت، خوارق بسیار ازو سر زده، وی از مقدس اولیای عالی احوال بود، شب^۲ چهارشنبه بیست و نهم ربیع الاول سال یک هزار یک صد و سی^۳ سه مرتبه اسم مبارک الله به زبان رانده جان به مشاهده جانان تسلیم نمود، عبد الرشید نام مریدی کامل داشت، اکثر کلمات علو حالات او را از زبان خود فرمود که مشرف به مقامات اهل کمال باشد، مصنف ملفوظ اوست.

موج احوال آن صاحب نادر بیانش، آن محفل اعتقاد بی آزمایش، آن بی شک ولی، **شاه کمال کتهلی**^۴ در ظاهر به شیخ فضل^۵ که به نه واسطه به شیخ عبدالقادر^۶ می رسد دست بیعت داده^۷ فاما در حقیقت به رسم و یسیان از ارواح مقدسات ارواح اولیا تربیت یافته با شیخ عبد الاحد سرهندی مواخات داشت، کرامت بسیار ازو سر زده. در مرآة جهان نما نویسد بیشتر در جزایر و خرابه ها^۸ از نهایت جذبه شوق می گذرانید، در وقت گرسنگی یا غلبه نوم در آن خرابه شهری پیدا می گشت، از غیب سکان آن شهر باعزاز خدمت او می نمودند صبح که بر می خواست از آن شهر اثر و نشان نیافت، در نه صد و هفتاد و یک وفات، در کتهل توابع سهرند مدفون شد.

موج احوال آن مقبول به درگاه عالی مقام، آن محمود اکابران اسلام، آن

۲. الف: 'پیر' ارشاد	۲. ج: 'شب' ندارد	۳. ج: 'سی و سه'
۴. ج: 'کتهلی'	۵. الف: 'فصل' که	۶. د: 'عبد القادر' ندارد
۷. د: 'حقیقه' فاما	۸. د: 'خرابه ها' ندارد	

سرمایهٔ ارشاد و^۱ رهبری **حضرت شاه عنایت قادری** دهلوی^۲ بود مرید شاه ابوالعلی اکبر آبادی نقش بندی، در خانوادهٔ قادریه است، او به ارادهٔ بیعت از مدّت در خدمت میر ابوالعلا بود، میر را اجازت قادریه از بزرگی مع مثال خلافت رسید، میر فرمود عنایت توبه همین خانواده قناعت کن، پس شاه عنایت در قادریه مرید ابوالعلاء شد، تلقین اکساب یافته چندان صفای باطن و خلّت به اولیا بهم رسانید، عالمگیر اورنگ زیب بادشاه فرمود بر در مجلس عرس سلطان نظام الدّین اولیا طعام دهند فامّا سرود نکنند، قوّالان موافق ضابطه حاضره شده خاموش نشستند بودند که شاه عنایت را سلطان نظام الدّین در معامله فرمود برو بر مزار من اجرای سرود کن، او از کلبهٔ خود بر مزار سلطان آمد و نگاهی به طرف قوّالان کرد، رعب بادشاه بر طرف ساخته قوّالان آغاز سرود و مزامیر نمودند هیچ کس را یارای ممانعت نماند بادشاه هم متأمّل ماند، شاه عنایت عزم مگه نمود در راه وفات یافت در وقت اورنگ زیب، رحمة الله علیه .

موج احوال آن قدوةٔ مرتاضین، آن زبدهٔ کاملین، آن صوفی معارف آگاه، **حضرت شاه محب الله** متوطن جهکوله است، بسیار ریاضت کیش و خیلی دلریش تعشّق^۳ دوست بود، اعظم خلیفه و اکبر مرید بندگی شاه طه است، جسم عنصری را چندان صاف نموده لطافت بهم رسانیده که مصلّا بر آب جمن گذاشته عبور می نمود، مرشدش ازین سیر آگاه گشته منع فرمود، روزی پیر او از سر کمال عنایت فرمود هر که به محب^۴ الله قدم بوسی نماید بی شبهه بهشتی باشد، به تاریخ هشتم رجب انتقال نمود بر لب جمن در گورش کردند، بعد از امتداد ایّام به فرزندان خود بشارت داد آب جمن می خواهد که استخوان مرا ببرد از آنجا بر آورده در قریهٔ سری متّصل سرای روح الله خان در دهلی دفن کردند، جسم و چشم و کفن او هم چنان دیدند هرگز تغییری نه آورده بود، از تذکرة العارفین .

موج احوال آن مورد حال فنا فی المرشد، آن صدیق مسترشد، آن محو

۱. الف: 'و' ندارد

۲. الف: 'دهلی' بود

۳. ج: 'بعشق' دوست

۴. الف: 'بمحبت' الله

انوار ربّ العالمین **سید محمد جمال الدّین** در تذکرة العارفین نویسد، مولدش اکبر آباد، به عمر پنج سالگی به کهر کهنه همراه پدر انتقال کرد مدّتها به تلاش پیر گردیده در خدمت مشایخ زمان رسیده هیچ جا نیاسود، او آخر به شاه طه کیانوی بیعت نموده طریق اخذ کرد و به کلبه خود مدّت العمر به عبادت گذرانید، غیر جمعه و جنازه برنیامدی، به عمر نود و هشت سالگی پنجشنبه بست و^۱ پنجم ربیع الاول به ذات طه بود سال تاریخ اوست، شاه عبد البتول خیر آبادی از نژاد شیخ الهدیه مرد با برکت و شیخ نور محمد ساکن میلکه صاحب تصنیف کتب تصوّف و شیخ جیون که در تجرید و تفرید بی نظیر بودند^۲ دوازدهم ربیع فوت کرده در مقابر دایره پیر^۳ مدفون شد و شیخ محمد ساکن انباله و شاه هدایت الله سالک مجذوب مشرف قلندریه داشت مرد بی باک و سیف^۴ زبان بود و شاه حسن صنعا و^۵ سید فتح محمد ملتانی و شیخ محمد مالی و شیخ جلال الدّین روهیله جالندهری و شاه محمد جلیل^۶ و شاه الله بخش^۷ و^۸ شاه الله بنده و شاه غلام محمد و غیره فامّا به قول حضرت شاه طه هر دو فتح اشرف خلیفه من و اعظم عاشق خدا اند.

موج احوال آن محمود پیر، آن مسعود بی نظیر، آن به کرامت متین، حضرت **سید فتح جمال الدّین** مولدش اکبر آباد، به عمر بست و پنج سالگی با پدر به قصبه کهر کهنه وطن قدیم خود افتاد، از آن جا به تلاش مرشد بر^۹ آمد که به این نشان و طریق هر که باشد ازو بیعت کنم، سایر خواهش پس از تلاش بسیار شاه^{۱۰} طه یافته مرید شد، هفتاد سال به یک و طیره به گوشه عبادت بود، بست و پنجم ربیع الاول وفات یافت، در کهر کهنه دفن شدند، به ذات طه بود، تاریخ اوست.

موج احوال آن اسرار کمالات معرفت را محافظ، حضرت **محمد عیسی حافظ** در تذکرة العارفین نویسد قادری مشرب بود، نام شیخ را هرگز بر زبان نمی آورد، اگر

۱. ج: 'و' ندارد	۲. ج: نظیر 'بود'	۳. ج: 'پیر' ندارد
۴. ج: 'سبقت' زبان	۵. ج: 'صنا' سید	۶. ج: 'محمد' خلیل و
۷. ج: شاه الله 'صنعا'	۸. ج: 'سید فتح علی' شاه الله	۹. ج: 'بر' ندارد
۱۰. ج: 'حضرت' شاه طه		

کسی ذکر هم می نمود ملتفت نمی شد و جواب نمی داد^۱،^۲ اغماض از سبب چه باشد؟ گفت اگر بگوییم و کسی به اعتقاد نشود عاصی باشد، با^۳ سادات سخت با ادب بود و استقامت بر جاده شریعت و طریقت به مرتبه داشت، رحمة الله علیه .

موج احوال آن رفیع المنزلت به کمالات، آن والا شان به حالات، آن ستوده ستودگان الهی، آن برگزیده برگزیدگان واقف به سر کماهی، آن وادی اقلیم جوادی، **حضرت حاجی سید حسین^۴ البغدادی**، از اعظم موحدان و اکرم مشاهدان، در تصوّف بسا شان عالی و دست کبیر^۵ و قوّت مخصوص داشت، در کرامت و خوارق و توکل و استقامت بس همّت بلند می گماشت. در تذکرة العارفین نویسد مرید و خلیفه سلسله قادریه است، سیاحت بسیار کرده، پیش طاق دار محبوبیت مدار غوث الاعظم گذرانید مأذون سیر هندوستان گشت، در پنجاب رسید در قریه مرام پور به نواح کلاپور در باغی توده^۶ خاک مصفا و مرتفع ساخته رخت اقامت انداخت و مشغول به حق شد، چون شاهجهان سلطان دهلی به پنجاب رفت به خدمتش مستفید شد، تمنای فتح قندهار نمود، فرمود قندهار چه بل اکثر بلاد توران بر دست تو مفتوح شوند، هم چنان شد، نقد و جنس^۷ مواضعات از ندور بادشاه مقبول نداشت و متنفر شده به راه خشکی متوجّه حرمین گشت، روزانه قیام داشتی، شب طی منازل نمودی، چون به نواح سادهورا رسید کاروانی از آن حضرت پیشتر می رفت صرّه دینار از کسان آن کاروان بافتاد و به مالک خبر نشد، از عقب که سید رسید بالای آن صره از گل توده بلند و مصفا بر بست و بر آن مقیم شد تا که به امتداد ایام کاروان بر گشت صاحب صره به تجسس آن^۸ آمدند و بیان نموده، شاه گفت درین توده خاک است، شکستند و گرفتند، چون

۱. ج: 'عبد او نرسیدند'؛ د: 'پرسیدند' سبب ۲. الف: 'سبب' اغماض

۳. د: 'باو' سادات ۴. ج: د: 'حسن' البغدادی ۵. ج: د: 'دست گیر' وقوت

۶. الف: در باغی 'بوده' خاک ۷. ج: د: جنس 'و' مواضعات ۸. الف: 'آن' ندارد

آنحضرت صرف برای محافظت آن امانت بود از تاجر در خواست^۱ نمود، تاجر را این ادای شاه بر خاطر مثل تیر که بر نشانه نشیند اثر کرد، از اموال حصّه عیال جدا ساخته نیمه به راه خدا داد و توبه و ترك بر دست آن زبر دست نموده رفیق حال و تابع قال آن صاحب کمال گشت، شاه باز معاودت به هند نمود و بالای چبوتره پنجاب اقامت پذیرفت و او را محمد عادل نام کرد، او آخر از بعد انتقال شاه عادل جانشین پیر گشت، هر روز از غیب طعام پخته برای شاه و مریدانش می رسید، روزی فقیر از آن طعام قدری برای فردا نگاهداشت، سید برین معنی اطلاع یافته فرمود بد کردید، از آن باز آن بسط قبض شد، هم در آن نزدیکی شاه انتقال یافت پس محمد عادل خلیفه و جانشین شد، در توگل و استقامت و زهد و عبادت و خدمت مسافران و اخلاق و نوازش به غربا و نصرت از اغنیاء قدم به قدم پیر زندگانی بسر برده به آن حوالی مسجد بنا ساخته در آن مسجد برقعہ بر رو داشته هدایت خلق نمودی، در ابتدای سلطنت اورنگ زیب در گذشت، برابر مزار پیر بزرگوار دفن شد، بعدش شیخ نور الدین خلیفه و جانشین گشت و او اول به سلسله مداریه بیعت کردی^۲، بی باکانه بودی، وقت احداث مسجد که محمد عادل می فرمود امر کرده بود که نام مشروع دست به خشت و ریخته آن نرساند^۳ شیخ نور الدین آنجا رفت بی اجازت کفار به کار تعمیر ملحق شد مردم مانع آمدند و شیخ^۴ محمد عادل گفتند این کس مسافر^۵ نام مشروع می ماند^۶ و به خدمت تعمیر مسجد شریک فقرا می شود، فرمود باک مدارید^۷، بعد از من او جانشین و هادی شماها است، از توگل نفرت از اغنیاء و آمیزش با غربا و عبادت و کشف^۸ کرامت برپا داشته خوش زندگانی نمود، اورنگ زیب هر چند در باره توگل شکنی او مبالغه نمود مقبول نداشت، بارها به حرمین^۹ رفت و سعادت ازل و ابد اندوخت، از و خوارق عجیب نقل می کنند، از خوف آن صاحب کمال اینجا گذار نمی آید، چون

۱. ج: درخواست رخصت ۲. ج: د: کرده بی باکانه

۳. ج: نرساند

۴. ج: بشیخ محمد ۵. ج: مسافر ندارد

۶. د: می ماند ندارد

۷. ج: بدارید ۸. ج: کشف و کرامت

۹. الف: بارها حرمین رفت

وفات کرد به مقابر پیران دفن شد، بعدش حاجی سعد الله سجاده را زیب داد مثل نظام الملك و غیره رئیسان وقت رو نیاز بدو داشتند، مشهور است که او دست غیب داشت و پیرامون خلاف شرع نگشته، روزی از پخت طعام معمولی لشکری را خوارنید و کم نشد ازین جنس خوارق او ظاهر اند، در يك هزار يك صد و هفتاد در پرده شد، بعدش شاه عصمت الله قائم مقام شد، صاحب کرامت بود او هم زندگی قضا کرد.

موج احوال آن حامی دین حضرت شیخ نصیر الدین مرید و خلیفه شاه محمد کامل^۱ فاضل بتالوی قادری است، عالم متبحر و شاعر بود، هفت قلم خودش می نوشت، در ورع و تقوی و کرامت و خوارق ممتاز بایدش شمرد، در تذکره العارفین آرد به مظاهر صوری الفت گرفتی، از روز ترك تالب گور به توگل و تصدیعات بسر برده پای استقامت محکم داشته به قصبه خود در سال يك هزار^۲ هفتاد و دو به رحمت حق پیوست.

موج احوال آن مهر^۳ سپهر عظمت درویشی، آن مرهم جراحات دلریشی، آن آینه صدق و صفا، کامل الجود حضرت خواجه یحیی بزرگ خلیفه سلسله قادریه است و از چشتیه و سهروردیه و غیره نیز خلافت بدو رسیده و در چشت به شیخ نظام نارنولی می رسید به این طریق خواجه یحیی از پدر خود خواجه حسین، وی از خواجه بهیکه، وی از بندگی ابراهیم، وی از شیخ نظام. در ابراهیمیه آرد از اقوال او از آدم تا آدم تفاوت بسیار است، يك آدم است که مردن وی خویر^۴ از زیستن و یکی هست که مردن و زیستن برابر و یکی هست که زیستن وی خوشتر از مردن است^۵ و یکی هست که سرموی او به ملك اسکندر و دارا نمی ارزد و زمین و آسمان از هیبت و عظمت او می لرزد و فرشتگان را برو حسرت و از مشاهده جلالش حیرت اندر حسرت^۶، می دانی کرا می گویم، ترا

۱. ج: 'کامل' ندارد
 ۲. د: يك 'صد' هفتاد
 ۳. د: آن 'هر'
 ۴. د: وی 'خوشر'
 ۵. الف: 'است' ندارد
 ۶. ج: 'حیرت' می دانی

می گویم، هر سر موی ترا جلوه نازی^۱ دگر است، نظری سوی خود کن که دیدن داری، ویرا کلمات بس عالیست اندر تصوّف.

موج احوال آن واصل محبوب و مقصود، آن عامل بدل موجود، آن درج گوهر آرزو^۲ و نیاز **حضرت شاه ابراهیم بن میرک خان باز** در ابرا هیمیه مملویش نویسد، جدّش میر حسن قلی^۳ سلطان بن میر عبد الله سلطان از بلده تاشکند به هند^۴ آمد، اکبر بادشاه به انواع عنایت او را به منصب اعلی رسانید، بعد چندی در مقدمات دینیّه بحث واقع شد مطلق خاطر بادشاه نه نموده به مرتبه شهادت رسید، پسرش میرک خان باز را که خورد سال بود حسین فتح^۵ خان امیر چندی به احتیاط به خود^۶ داشته تربیت ها در امور اکتساب سپه گری نموده رخصت داد، او از چاکری قوت خود کردی، مدّتی در بنارس ماند، تولّد شاه ابراهیم از دختر سیّد محمّد صادق موهانی همان جا واقع شد، چون به سنّ تمیز رسید مسعود ازل بود، پیوسته به صحبت فقرا رفتی، چون به عنفوان رسید لباس سپه گری پوشیده در آن لباس جویای مقصود بود، در بست^۷ سالگی شرف ارادت پیری نظیر خود شاه یحیی رسید و تلقین یافت و عبادت شاقّه نمود، نه روز روزه طی داشتی و لاغری و ضعف بدو نرسیدی و بیشتر صوم داؤدی يك روز روزه و دو چیزی می خورد می داشت و در پتنه عظیم آباد تا يك سال صرف شوربایی^۸ مونگ يك كانسه می خورد و از عطریات ذوق کَلّی می داشت همان غذای او بود و از روز بیعت به امر شد بقیه عمر شکم سیر نکرد^۹ و عبادت شاقّه نمود، عجیب و غریب واردات آنجا گذشته در غایت کشف قوی از پیر ملقّب به لقب دوربین شد، در سال يك هزار هفتاد و چهار ترك سپه گری نموده از پیر خرقة خلافت یافته ماذون اقامت بلده اوده گشت و عالمی را فیض رسانید، مزارش همانجا است و اولادش نیز، کمالاتش زاید از مقدور تحریر و تقریر است، چهار پسر و محمّد وارث خلیفه اوست

۱. ج: ترا میوه و نازی ' ۲. ج: گوهر راز و نیاز ' ۳. د: حسن 'علی'

۴. د: تاشکند هند آمد ' ۵. ج: د: 'چین قلیج' خان ' ۶. ج: با احتیاط خود'

۷. د: در داشت سالگی ' ۸. د: 'شعر رندی' مونگ ' ۹. ج: 'نکرده'

ابراهیمیه^۱ ملفوظ پیر را^۲ محمد وارث جمع آورده، در مایه اثنی عشر وفات.

موج احوال آن سرمایه رهبری **شاه عبد الرزاق قادری** در دیوتانه آسوده، از نژاد حضرت^۴ شاه حسن غوری از کمل اولیای بود، بالفعل گندم را جوش داده با شکر و خشخاش آمیخته فاتحه^۵ او می کنند برای برآمدن آسانی دندان اطفال اثر عظیم دارد.

موج احوال آن مظهر امن و امان **شیخ محمد کان** شیخ رفیع الدین در رساله سیر نویسند آن حضرت در مدینه منوره به درس علم صوری و معنوی مدتها^۶ خلق الله را فیض رسانید و هدایت بخشید، مشرب قادریه داشت در آخر عشره مائة اثنی عشر وفات.

موج احوال شاه ولی محمد هیمه فروش قادری مشرب لاهوری، به دهلی بود مدام هیمه فروختی^۷ آنچه یافتی به سایل دادی و خود هم خوردی، شاه حسین قادریه مشرب داشت در دهلی بسیار بزرگ بود.

موج احوال آن عالم عامل، آن عارف کامل، آن نور خورشید علم هدایت، آن نیر فلک عرفان ولایت، آن مبشر و معظم بشارات اولیا، آن مفخر و مکرم به کرامات اصفیا، آن در کمالات معنی جمال صورت کالشمس والضحی، شیخ العالم **مولانا نور الهدی**، در^۸ سلسله^۹ احوال نویسند، بن محمد زمان بن خواجه مودود بن عبد الواسع بن قطب الاقطاب بندگان نظام الدین امیتهی و از نسب مادری^{۱۰} به شیخ احمد عبدالحق رودولوی می رسد، مثل شاه عبد الحمید ابدال و محمد صالح مجذوب و غیره بزرگان از تولد مولانا به والدش خبر داده بودند که از وجود^{۱۱} او از شرق تا غرب آوازه بزرگیش برسد^{۱۲}

۱. ج. د: 'ابراهیمیه' ملفوظ ۲. ج. د: ملفوظ 'میرزا' ۳. د: احوال 'ظاهر'

۴. د: 'حضرت' ندارد ۵. ج. د: 'مدتی' ۶. د: هیمه 'فروشی'

۷. د: 'از' سلسله ۸. ج: 'از رساله' احوال ۹. د: 'از نسبت قادری'

۱۰. د: 'از خود' ۱۱. د: بزرگیش 'برسد'

مولانا در پانزده سالگی از حفظ قرآن و تحصیل علوم فارغ شده استاد زمانه گشت و از اساتذۀ روزگار و علمای نامدار در بحث غالب آمده هم چنان در دهلی از سیّد حسن رسولنما واقع شد غلبه به طرف مولانا آمد و از جودت ذهن و وفور علم و طبع در هر مقدّمات و معلومات اکثر او را افلاطون ثانی و ملاّ علی وقت گویند بجا است، بادشاه وقت لهذا او را به مصاحبت خواست مقبول نداشت، شاگرد ملاّ غلام نقشبند لکهنویست. قدوة العارفین فرمودی از عرب تا عجم دیدم مثل این دو بزرگ در علم صوری و معنوی نیافتم یکی مولانا نور الهدی، دویم ملاّ حبیب الله قنوجی، در خانواده قادریه از شیخ شیخی سجّاده نشین جدّ خود حضرت بندگی نظام الدّین بیعت در تبعیت^۱ سنّت رسول چندان قدم راسخ می گماشت که فنا فی الرّسول بایدش شمرد، حضرت قدوة المتوکلین را خیلی به ایشان محبّت بود. نقل است که او مثل مغز روشن^۲ تماکو بسیار داشت لهذا بینی پاک را به هنگام راه رفتن در پرده جامه می داشت، پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلّم روزی در بیداری او را فرمود این طور مرا خوش نمی آید موقوف کن، وی را قبولیت بس عالیست درین مختصر ننگجد، به سیزدهم رجب سال يك هزار و يك صد و سی و سه وفات، مدفن امیتهی.

موج احوال آن قدوة مکاشفان اسرار غیب، آن زبدۀ عارفان لاریب، آن به غایت مخصوص درگاه خدا، **حضرت مولوی نجم الهدی** خلف مولوی نور الهدی و مرید و خلیفه حضرت شاه یسین سجّاده نشین حضرت بندگی نظام الدّین، به خانواده قادریه بود، در اتّباع سنت گوی سبقت از معاصران ربوده و در زهد و ورع به غایت ستوده و به علوم صوری مثل او کسی نبوده، حالاتی که حق سبحانه و تعالیٰ او را عطا فرموده بود زمانه ها است که تحریر قلم^۳ یاد ندارد، وی از مقدّمات وقت بود، تواضع و حلم و حیا وجود سخاوت او پایانی ندارد، از قدوة المتوکلین و شاه امید علی نقشبندی رودولوی خیلی محبّتها بود این همه^۴ از مناسبت بیعت

۱. الف: در 'تبعیت'

۲. الف: 'میل' مغز روشن

۳. د: 'تحریر علم'

۴. د: 'را' از

سنت که هر يك درين كار آن جار بودند فرمودی كه دنيا مغضوب خدا و رسول است، فقر توجه بدو نیاید^۱ و به حسب تقدیر اگر به دست آید به او ملتفت^۲ نشود، مولوی غلام حسین فرمود در معامله باطن اور را فایز به مرتبه اعلی مراتب دیدم الحق این نگارنده زخار ابتدا كه شروع نوشتن بحر زخار نمود او حضرت به شیخ رحم علی از فرزندان شاه عبد الرحمن چشتی به معامله فرمود كه به فلانی یعنی این خاكسار از طرف فقیر بگو كه جمع نمودن این كتاب را كار سهل نشمرد و به دل سعی نماید و آنچه در بعضی مقدمات شبهه یا دقیقه واقع شود از خلف من علم الهدی تحقیق کرده باش، نتیجه جمع كردن این كتاب بنده بر تو مكشوف خواهد شد فی الحقیقت از آن روز نیت من بالكل مصروف به اجماع این اوراق گردید شبی به خواب دید كه جناب نبوی صلی الله علیه وسلم به سرای او آمد و بنشست و مولانا حاضر گشت در عقب خادم رسول با نیاز تام جولان بخوان آورده پیش گذاشت، امر شد كه به پای نجم الهدی كنید، مولانا ترس خورد كه این از کدام تقصیر من تجویز شده، اصحابی حاضر بود اشارت كرد كه بپا كن و فرمان رسول شود كه این جولان استقامت سنت و بر جاده شریعت است كه قدم تواز احاطه شریعت بیرون نشود، ملا را به سبب كثرت معاش و رجوع نه آوردن به احكام نرفتن به خانه ایشان حاكمی ظالمی ایذا داد، شب رسول علیه السلام فرمود باك مدار عرصه بر نیاید كه ظالم^۳ بمیرد هم چنان شد، وی را حالات ارجمند و كمالات بس بلند است درین مختصر نكته^۴ به عمر شصت و نه سالگی به بست و چهارم صفر سال يك هزار يك صد و هشتاد و يك وفات، مدفن در امیتهی. مولوی علم الهدی خلف آن حضرت متشرّع و متورّع قدم به قدم پدر بزرگوار خود است و به راقم اوراق خیلی شفیق و بزرگی ایشان از اینجا قیاس باید كرد كه همچو پدر به لفظ خلف یاد كند چون در این مردم از غایت تشرّع اخفاء خوارق عادات بسیار است لیكن حضرت مولوی غلام حسین چندین خوارق مولوی از نیازمند به علوّت تمام ظاهر كرد.

د.۱: بدو نیامد   د.۲: او منفعت   د.۳: كه طابع بمیرد

د.۴: كار آن جار بودند..... تا درین مختصر نكته ندارد

موج احوال آن فایز مرتبه رهبری شاه محمد حسین قادری مرید شاه محمد علی، حافظ عبد الرسول مرید وی گوید در احمدآباد گجرات از مقدّسات زمانه بود، صوفی مرتاض درویش ممتاز، صاحب جود و احسان و خوارق^۱ کرامت روشن ضمیر و در کشف بی نظیر بایدها شمرده، ملاقیان را از کهچری و قهوه ضرور مدارات نمودی و خرق ازو بیشتر به عمل آمده، قفل^۲ بی کلید از توجه او بکشد، بست و هشتم صفر سنه یک هزار یک صد و هشتاد و پنج وفات نمود، مقبره او در گجرات دید، مصطفی^۳ سید احمد دو خلیفه بزرگ بر مزارش موجود حضرت شاه عبدالقادر صاحب خرق و کرامت و نمایش و کمال تصوّف^۴ بود، روزی که شیخ احمد سهرندی را اتّفاق رفتن به حضور جهانگیر بادشاه شد آن حضرت را پیشتر بردند، دو شیر از آستین خود از روی کرامت بر آورد، بادشاه ترس خورده از اذیت او باز ماند بلکه تفقّد^۵ نموده رخصت داد، چون بر گشت دید که شیخ احمد را می برند^۶، گفت اگر خواستی باشد کدام شیر بتو دهم؟ شیخ قبول نکرد^۷.

موج احوال آن خورشید فلک ولایت، آن ماه آسمان هدایت، آن یگانه آفاق، شاه چهیدا موسوم به شاه مشتاق از مرزا شیخ الهدیه خیرآبادی خرّقه از اجداد هم یافته و از قلندران نیز لیکن او منحصر بر قادریه بود، از مریدان به همین سلسله بیعت می گرفت، کمالات وسیع و مقامات رفیع را مالک بود، جامع علوم صوری و معنوی و قرآن از بر داشت، دوازده سال مجاوری مکه کرده، ابتدا^۸ چون جذبۀ عشق بدو رسانید مناجات کرد الهی فکر قوت عیال و دوستی تو محال می نماید عرصه قلیل نه بر آمد که اهلیه و اطفال او در گذشتند، فارغ البال در بر و ویرانه عبادت نمود و عجیب تصرّف او آن باشد که در سفر سوار نشدی و به خانه هر که نزول نمودی او را از غیب فتوح می رسید که مراسم ضیافت او بجا می آورد، غرض او را مناقب و کمالات بسیار بلند است مثل فوّاره فیض خرق بی شمار ازو

۳. ج. د: کمال 'بقوت'

۶. الف: قبول 'کرد'

۲. ج. د: 'یکبار' قفل

۵. ج. د: می 'زند'

۱. ج. د: خوارق 'و' کرامت

۴. د: بلکه 'نقد' نموده

۷. د: کرده 'آیند'

سرزده این مختصر گنجایش نیافت، به تاریخ هیزدهم رجب سال يك هزار يك صد و سه وفات، مرقد در کهیری شریف توابع خیر آباد.

موج احوال آن فرزند رسول، آن در عصر خویش معزز و مقبول، آن سلطان وادی گمنامی **حضرت سیّد ضیاء الله بلگرامی** جامع علوم ظاهر و باطن در خانواده قادریه مرید حضرت شیخ جنید عرف شیخ شیخی سجاده نشین قطب الاقطاب حضرت بندگی شیخ نظام الدین امیتھویست، اگر چه در مآثر الکرام تاریخ بلگرام از مضمون این بیت ۱

کالپی مگه بلگرام یمن ای تو احمد منم اویس قرن
او حضرت را اثبات اعتقاد حضرت میر سیّد احمد کالپوی می پندارند لیکن فی
الحقیقت فیض بعضی اشغال و اطوار سلوک از خلف میر سیّد محمد کالپوی نموده
مگر مرید شیخ جنید عرف شیخ شیخی است چنانچه این ابیات از تصنیفش که
سایر شجره پیران خود را به نظم آورده^۲ شاهد این معنی است، ابیات^۳:

ای خدا ای یارای نام تو در غفران علم بر خطاهای ضیاء الله عاصی کش قلم
ربنا انا ظلمنا النفس من لوث^۴ العیوب ربنا انا سمعنا انت غفار الذنوب
قادر ارباب حق^۵ خواجگان قادری کز ذنوب عمر این عاصی به بخشی قادری
مرشدی شیخی^۶ جنید وقت هادی عصات شیخ عبد الواحد شبلی سری سقطی صفات
مرشدی شیخ محمد پور حضرت بندگی و آن بفضلش یکسر از ما باقی^۷ شرمندگی
الغرض سبحانه و تعالی سیّد ضیاء الله را برکات وافر و همّت غیر^۹ قاصر در
فنای توحید عطا کرده بود. در مآثر الکرام نویسد، ابتدا حال حفظ قرآن نمود و
کسب فضایل منظور^۹ نظر همّت ساخت، به قصبات پورب به طور طلاب این دیار
دایر و سایر گشت و از علمای عصر فنون درسی اخذ نمود، بعد از آن به موجب
تربیت پیر ریاضات شاقّه نمود و غایبانه محبّت با سیّد احمد فرزند قطب الاولیاء

۱. ج: بنظم 'در' آورده

۲. ج: 'نظم'

۳. ج: 'در' غفران

۴. الف: 'من العرث' العیوب

۵. ج: قادر 'انا بحق'

۶. ج: 'مرشید' شیخی

۷. ج: 'یکسر از ما ماحی' شرمندگی

۸. ج: 'غیر' ندارد

۹. د: 'فضایل' مسطور

میر سید محمد کالپوی باخت^۱ بعد از آن مترصد^۲ ملاقات میر سید احمد گشت و بعضی نسخ تصوف فرا گرفت و^۳ بلغرام آمده بر مسند ارشاد نشست، عالمی به وی تولا نمود، وفات^۴ سید ضیاء الله به تاریخ بست و پنجم شعبان روز شنبه سال يك هزار يك صد و چهار هجری، آرامگاه بلغرام، متاهل بود احوال^۵ پسرش حضرت سید قادری بجای خود نیز^۶ نوشته شد.

موج احوال آن درویش مجمع فضایل، آن متابع سنت و نیکو خصائل، آن دایم مقبول به مشاهدات حصوری، عاشق با صفا **حضرت شاه احمد الله گورکھپوری** جدش میر سید قیام الدین از قصبه توابع اعظم گره به موجب حکم حضرت^۷ دیوان شاه عبد الرشید جونپوری به گور کهپور آمده توطن گزید و نسبت ارادت در خانواده علیه قادریه به حضرت شاه غلام رشید نبیره^۸ دیوان شاه عبد الرشید جونپوری داشت، از پاکان روزگار حالی قوی و صفای باطن، کامل متابعت^۹ سنت رسول خدا و اکمل دیانت در هر امور شریعت غرا و تلاش اکل حلال قسمی که او را شنیده می شود به احوال دیگری یافته نمی شود، با وجود کثرت معاش و فتوح خود^{۱۰} گاهی ازین مداخل صرف ذات خود نساخته قوت خود را از ندور مریدان کاسب یا قرض از بقال می ساخت، مشاهده به مرتبه او را غالب بود در آخر عمر که ایام وفاتش نزدیک رسید از چند روز پیشتر برو حالت استغراق غلبه کرد درین حالت نماز پنج وقت از وقضا نشده باشد، معاصر قدوة العارفین بود، هفتاد و پنج سال عمر یافته به تاریخ بست و سیوم ذیقعدہ روز پنج شنبه يك پاس روز بر آمده جان به مشاهده جانان تسلیم نمود، سال وفاتش در آخر مصرعه این بیت^{۱۱} تحریر می آید.^{۱۲}

بست و سیوم ذیقعدہ یوم خمیس آفتاب منیر پنهان شد

۱. د: کالپوی 'تاخت'	۲. ج: د: 'ازان' مستفید'	۳. ج: و: 'به' بلغرام
۴. ج: وفات 'شد'	۵. ج: 'متاهل بود' احوالش'	۶. د: خود 'پیر' نوشته
۷. ج: د: حضرت 'آن شاه' دیوان	۸. د: 'غلام رشید' بنده'	۹. ج: د: کامل 'بمتابعت'
۱۰. ج: 'خود' ندارد	۱۱. د: 'هست' تحریر	۱۲. ج: 'بیت'

آن حضرت تا هّل داشت شاه غلام غوث خلف الصدق ایشان به وجه احسن مراتب جانشینی را ملحوظ و محفوظ داشته بسر می برد، شاهجهان یار قادری بن نواب احمد خان گورکھپوری از اشراف خلفای مولوی احمد الله گورکھپوری است، در عمر چهارده سالگی جذبۀ عشق الهی او را به سوی خود کشید دولت پدر را پشت زده^۱ شیوۀ نامرادی^۲ گزید و از پیر بیعت نموده به سمت بنگاله رفت از آنجا در دهلی رسید از مولوی حسن رضا خلیفه و جانشین حضرت شاه منعم نقشبندی نعمت فراوان حاصل کرد و ریاضات شاقّه نمود مسافر وضع^۳ در سیاحت می گذارد، عاشق صادق و از دنیا کمال متنفر به غایت صاحب احوال روزی به غریب خانه راقم اوراق به آرزوی ملاحظه احوال مرشد خود مولوی احمد الله تشریف آورد ازین جهت به شرف معائنه و قدمبوس آنحضرت^۴ کمال مشرف شدم.

موج احوال حضرت شاه بدیع الله از اولاد پاک نهاد شیخ حمید الدّین ناگوری، جدّش قاضی سراج الدّین علوی اولاد محمّد بن حنفیه^۵، اولاد قاضی حمید الدّین ناگوری از دهلی بر آمده به بسرینه^۶ اقامت گزید، شاه بدیع الله در خانواده عالیّه قادریه مرید شاه غلام رشید نبیره دیوان عبد الرشید است، از بزرگان این طایفه حالی قوی و اخلاق حمیده و اطوار پسندیده داشت، ابتدا حال در بلاد بنگاله بسر نمود و مشایخ وقت را دریافت، از شاه غلام علی شاه بازار که قطب الاقطاب آن^۷ دیار بودند و شاه چاند نبیره سیّد عبدالله کرمانی و شاه ولی نواسه شاه قطب نور عالم فرزندان مولوی شاه باز در بهاگل پور و شاه نجم الدّین علی در سورج گره را دریافت بعد از آن به سوی دهلی تشریف برد و بزرگان آنجا را زیارت کرد و مشایخ را دریافت، چندی آنجا مانده آخر تا تحریر اوراق سی سال است

۱. ج: پشت پازده؛ د: پشت زده؛ ندارد ۲. الف: شیوۀ مرادی

۳. الف: مسافر و صبح ۴. ج: د: قدمبوس آن صاحب^۵ ج: محمّد بن حنفیه

۵. د: بدیرینه، اقامت ۷. ج: قطب الاقطاب این دیار

که لکهنورا^۱ از قدم خود مفخر گردانیده نزدیک رستم نگر اقامت گزید، مجردانه و مسافرانیه می ماند، ابوالمعالی قادری لاهوری بسیار بزرگ بود، دو شنبه دهم ذی الحجه سال نه صد و شصت در يك هزار بست و چهار هجری وفات، قبر در لاهور، شاید ایشان خلیفه شیخ داؤد جهنی وال باشند، شاه احسان الله انصاری سها لوی مرید و خلیفه^۲ شاه عبدا لرزاق بانسه است، متاهل و متوکل و متورّع و معابد و مشاهد خود را در پرده دنیا مستور داشته به کلبه خود منزوی بودی و هر^۳ ساعت مشغول.

موج احوال آن حقایق آگاه، **حضرت فدا شاه** مشرب قادریه داشت و به ظاهر ملامتیه می نمود، بزرگ بود روزی در دایره فقیر محرر سطور بحر زخار به خانه جهانگیر علی فرزند حضرت خواجه عبید الله احرار تشریف آورد، چون از مدت آوازه بزرگیش شنیده میل ملاقات داشتم، چون از خانه خواجه بر آمده عازم کلبه خود شد فقیر^۴ پیش آمد و سلام کرد و به خاطر آورد که این^۵ وقت هیچ حاضر نیست که نذر ایشان کنم، بر فور این خطره چند گام پیش آمده معانقه نمود و فرمود ما گرسنه دیدار توام دگر خی، ر وقت تحریر اوراق بصدر حیات.

موج^۶ احوال آن تارك ما سوى الله، آن عارف به اسرار الله، آن در^۷ وادی درویشی شاه، **حضرت شاه علیم الله** مشرب قادریه داشت، از سمت دهلی به بلگرام آمده بر در چوری فروش کلبه گزید، سید احمد حسین فرزند شاه لدها گوید که هرگز به سرای کسی نرفت و مدام مشغول ماندی، گاه گاه به سیر صحرا شدی و مردم حکام که به خانه چوری فروش آمدی و او را نیافتی به آن حضرت آویختی و شداید کردی و^۸ هرگز گران نشدی و کسی او را درویش نمی دانست و شگرف قوت کمال او است که در قحط پانزده پانزده فاقه برو گذشته از کلبه بیرون^۹ برآمد و

۱. الف: 'را' ندارد ۲. ج: خلیفه 'سید' شاه ۳. د: 'و' بر 'ساعت'

۴. د: 'شد' خبر 'پیش' ۵. ج: 'این' ندارد ۶. د: 'این موج' ندارد

۷. ج: 'در' ندارد ۸. ج: 'او' هرگز ۹. ج: از کلبه 'بر نه آمد'، د: 'بر نامد'

طاقت او ساقط نشد، وجه کفاف قوت از دوخت پارچۀ غربا کردی، در وقت تحریر احوال بصدر حیات.

موج احوال آن امام^۱ رهروان حقیقت، آن سلطان پیروان طریقت، آن هادی گم گشتگان وادی ضلالت، آن فاروق مراتب حق^۲ و^۳ اطالت^۴ گنجینه تقود نکات^۵ تودد، آن ذخیره حکایات تفقد، آن چراغ حجره عبادت، آن ثمر^۶ شجره سعادت، آن قافله سالار منزل انتها، آن قطب سپهر ابتداء، آن کاشف اسرار لوح محفوظ، آن به مشاهده صمدیت مسرور و محظوظ، آن محمود صاحب مقام محمود، آن ودود ذات حضرت ودود، آن خواهان حقیقت^۷ معرفت را رهبر، قطب دوران **حضرت شیخ محمود قلندر** بن^۸ شیخ سعد الله بن احمد بن فیروز همصی^۹ بن وجه الدین بن علاؤ الدین بن شاه احمد کبیر بن شهاب الدین بن حسین عالی بن عبد الباسط بن ابو العباس بن بدرالدین تارک بن مشرف الدین زکی بن مجد الدین مکی بن بهاؤ الدین محمد^{۱۰} مکی بن اسحاق عندلیب المکی بن حسن ولی الهادی قادری مصحف فاطمه بن لطف الله محمد بن تاج الدین احمد بن^{۱۱} سیّد علاؤ الدین محمد بن ابی طالب بن سیّد ناصر الدین بن سیّد احمد بن سیّد شاه نظام الدین حسین بن سیّد شاه موسی بن سیّد محمد بن الاعرج بن سیّد موسی بن امام محمد الجوّاد محمد تقی بن امام رضا بن امام موسی کاظم بن امام جعفر صادق بن امام باقر بن امام زین العابدین بن امام حسین بن علی مرتضی. در رساله احوال آرد، سیّد ابو العباس جدّ آن حضرت از عربستان به همص که از همدان هفتده گروه فاصله دارد آمده رخت اقامت انداخت و وطن گزید، از اولاد او سیّد حسین نام معه عیال و اطفال به دهلی آمد، بهلول شاه سلطان درویش را بس عزیز داشته^{۱۲} خیلی خدمت

ج. ۱. د: آن نام رهروان	د. ۲: مراتب حسن	ج. ۳: حق و بطالب
د. ۴: ولطافت آن	د. ۵: نکات ندارد	د. ۶: نکات بود
الف. ۷: آن ثمر شجره	ج. ۸: حقیقت و معرفت	د. ۹: بن ندارد
ج. ۱۰: بن مرور همصی	ج. ۱۱: د: احمد مکی	ج. ۱۲: احمد بن حسین
الف. ۱۳: عزیز دانسته		

سید بجا آورد، چون بادشاه به ملتان رفت به تقریب نزہت بیگم زوجه بادشاه که به عقد نکاح خواجه بهاء الدین ذکریا آمد و احوالش را مفصل در لُجّه نساء درین کتاب باید خواست، فیما بین بادشاه و خواجه بهاء الدین ذکریا نوبت قتال رسید سید حسین که مرید خواجه بهاء الدین ذکریا بود رفاقت پیر اختیار کرد، بعد رفع مناقشه ترك لباس نموده چندی به یاد حق مشغولیها داشته وفات یافت، اهلّیه سید حسین با دو پسر کوچک به همص رفت، شیخ نصیر الدین بن عزیز الله انصاری^۱ از فرزندان حضرت عبدالله علیم^۲ برادر که برادر اهلّیه سید حسین بود و در همص ریاست بسیار داشت و اولاد او را نبود سید شهاب الدین بن سید حسین را که همشیره زاده او بود به فرزندى خود گرفت و پسر خود خواند و سایر ریاست بدو سپرد و بعد چندی فوت کرد از آن باز به شیخ شهاب الدین مشهور شد و الآن فرزندان او در همص و هند به لقب شیخی مشهور اند لیکن در حقیقت سید اند چنانچه بالا اسامی اجداد ایشان نوشته شد، حضرت بندگی سعد الله از همص به هند آمد، چندی در اجمیر مانده باز معاودت به همص نموده آنجا وفات یافت، پس حضرت شیخ^۳ محمود قلندر بن بندگی سعد الله با دو فرزند خود حضرت حاجی محمد ابراهیم و حضرت شاه محمد از همص به جیلان رفت و به خدمت سید یحیی^۴ علی الجیلانی فرزند و خلیفه شیخ عبد القادر جیلانی به خانواده قادریه بیعت نمود که بدین وسایط به غوث الثقلین می رسد، حضرت یحیی جیلانی خرقة یافته از پدر خود شرف الدین، وی از پدر خود شاه محمد، وی از پدر خود شمس الدین، وی از پدر شهاب الدین، وی از پدر خود بدر الدین، وی از پدر خود عبد الباسط، وی از پدر خود سید شهاب الدین احمد جیلانی، وی از پدر خود عماد الدین ابی صالح، وی از پدر خود ابی بکر عبد الرزاق، وی از پدر خود شیخ عبد القادر جیلانی الی آخره، شیخ محمود قلندر با نعمت و خلافت از جیلان به اشاره پیر بی نظیر خود معه هر دو فرزند به هند آمد و سیر کنان در لکهنؤ رسید بر کنار شهر گوشه گزید،

۱. ج. د: 'عزیز الله القادری' از ۲. ج: 'عبدالله علم'

۳. ج: 'حضرت شیخ ندارد' ۴. ج: 'سید غنی'

حضرت حاجی سید ابراهیم را اجازت زیارت مکه معظمه و مدینه منوره کرده رخصت نمود و شیخ شاه محمد را در خدمت خود داشته به عبادت مشغول شد. صاحب بداؤنی نویسد که همراه محمد حسین خان کروری خدمت شیخ دریافتیم، در لکهنؤ به گوشه انزوا در دخول و خروج بر روی خلق محکم بسته^۱ ریاضات شاقّه می نمود، می گفتند چند اسماء الله را اجازت از شیخ پهل برادر شیخ محمد غوث گوالیاری یافته به دعوت آن از سی سال بیشتر است که غذای او غیر از شیر هیچ نیست و از اطعمه^۲ و حیوانات دیگر کاری ندارد، و گربه آمد و آواز حزین^۳ کرد شیخ گفت این گربه فریاد دارد که از حرف لالا اوقات خود و صاحب منزل به غارت بردید و در حصول به طرفه انداختند^۴ پس رخصت شدیم و صاحب تذکرة الاصفیاء آرد که بعد از فترات هند چون شیر شاه سور در پی آزار محمود قلندر شد از لکهنؤ به جونیپور رفت و خرقة ارشاد از قطب الاقطاب قطب الدین بینای دل سرانداز غوثی پوشید، در طریقت تابع او شد شهرت عظیم یافت و کار را بزودی^۵ تمام کرد و از مشرب قلندریه ذوقها بر وجه اتم حاصل یافت و شاه یحیی قلندر در حجة العارفین نویسد شیخ محمود قلندر در معارف بس عظیم الشان بود، اوّل حال ریاضات اشق کشیده^۶ به شاه عبد الرحمن جانباز^۷ لاهریپوری پیوست و فیض این سلسله اخذ نمود پس حضرت جانباز او را به خدمت شیخ عبدالسلام نبیره^۸ قطب الاقطاب قطب الدین بینای دل فرستاد، از خدمت های شایسته مورد خرقة خلافت و عنایات نعمت گشته ملقب به لقب قلندر گشت و سی سال ریاضت های شاقّه کرد از آن جمله دوازده سال چیزی نخورد، بندگی نظام الدین امیتھوی روزی کانسه پر از شیر پیش آورد، شیخ دست دراز کرد که بگیرد و بخورد، حضرت بندگی گفت که دوازده سال است که آن حضرت چیزی نخورده^۹ به جهت خاطر من دست به طعام می دهد^{۱۰} مطلب من امتحان بود، بهتر است که

۱. ج: ۱ بر بسته، د: ۱ بر نشسته	۲. ج: ۲ از 'طعمه'	۳. ج: ۳ د: آواز 'خرمن'
۴. ج: ۴ د: حصول 'تفرقه' انداختید	۵. د: کار را 'نزد وی' تمام	۶. الف: اشق 'کنده'
۷. ج: ۷ د: عبد الرحمن 'قلندر'	۸. د: عبد السلام 'بنده'	۹. ج: ۹ چیزی 'نخورد'
۱۰. ج: ۱۰ د: می 'برید'		

نخورند، گفت طعام من از عالم غیب است و آنکه فرزندان حضرت محمود قلندر می گویند که نعمت قلندری از قطب الدین بینای دل یافته از سهو^۱ می گویند و شاید به سبب طوالت عمر که سن دراز یافته زمانه شاه قطب الدین یافته شد^۲، در هر دو حال مقبول است غرض که در حقیقت دانی^۳ اعظم و از اولیای اعظم بود، مشایخ وقت صحبت او را مثل تریاک اکبر و کبریت احمر می دانستند و به خدمتش می گذارنیدند^۴ و به مراد و مطالب می رسیدند بلکه فیوضات لا نهایت میسر حال آنها می شد، هم چنان در ممات او نبرد هر طبقه صاحب دل حق طلب مجاور مانده اند مثل عبدالرحمن چشتی دینتهوی و شاه عبد الجلیل و شیخ پیر محمد لکهنوی و حضرت شاه غلام محمد نقشبند^۵ قدوای و پسرانش شاه بهاؤ الدین و قدوة العارفین از مزارش فیض ها ربوده اند چنانچه قدوة العارفین فرمودی که آن قدر فیض صوری و معنوی که از مزار حضرت قلندر جاری است از دیگر مزار اولیای این شهر یافته نمی شود و نگارنده زخار در زمانه خود مولوی غلام یحیی خلیفه شاه بدر عالم و شاه حفیظ الله مرید قاضی محمد تقی را از متقیان^۶ انوار فیض آثار آن مزار دیده، در حجه العارفین آمده روزی شیخ محمود قلندر به استغراق بود که باد تند و باران بی حساب در رسید و همه بر شیخ گذشت، او را ازین هر دو مقدمه اصلاً خبر نشد، وقت عشا که امامت^۷ کرد مردم از باد و باران خبر کردند و خوارق عادات هر ساعت و هر آن مثل فواره فیض از مزارش جاری است و در تاریخ دهلی نویسد که سلطان بهلول لودی به تواضع سلطان علاؤ الدین بر تخت سلطنت دهلی نشست عادل و جواد و صالح متشرع و نماز گذار و مشفق و مهربان رعیت و گدا بود، حاصلات سلطنت را تمام به سپاه و محتاجان دادی و بر خود صرف ننموده، در سنه هشت صد و هفتاد و چهار فوت کرد، بعد او پسرش سلطان سکندر

د. ۱: 'از سهو می گوید... تا... یافته شد' ندارد د. ۲: یافته 'باشد'

ج. ۳: در حقیقت 'وانی اعلم' ج. ۴: 'می گذرانند'؛ د. 'می گذرانید'

ج. ۵: محمد 'نقشبندی' د. ۶: از 'متقیان' ج. ۷: عشاء

که 'افاقت'؛ د: 'اقامت'

بر تخت نشست، حلیم و کریم با عزّت و ادب و وقار و متّقی و پرهیز گار و گاهی پیرامون مناهی شریعت نگشت و از وقت ظهر تا مغرب با صلحا و عرفا صحبت داشتی، تخت گاه او آگره بود، در نه صد و بست و سه هجری رخت حیات بر بست. در خبر آمده که بادشاه مذکور در وقت سفر بنگاله که به لکهنو رسید صحبت شیخ محمود قلندر دریافت^۱ و به کمال نیازمندی پیش آمد، دیگر تواضع او شیخ مقبول نداشت دیگر^۲ مسجدی که هنوز به دائره شیخ است بنا کرده اوست، وقتی به روز بسنت که از سماع سرود به وجد آمد^۳ خانه خود را به تاراج داد این رسم الآن در فرزندانش جاریست، بست و یکم شعبان المعظم در نه صد و هشتاد و شش هجری وفات کرد و پیش صحنی مسجد دایره خود مدفون گشت، 'بلده خالی شد' تاریخ اوست.

موج احوال آن شهر یار اقلیم فضایل، آن عقده کشای دقایق بی دلایل، آن مخزن کشف تجلّی، آن معدن اسرار خفی و جلی، آن قبله محرمان بیت الحرام، آن کعبه محرمان مجاورت مدام، آن متصرّف ولایت عظیم، **حضرت سید حاجی ابراهیم** در خانواده قادریه بیعت از میر سید حسین همصی داشت و خلف و خلیفه شیخ محمود قلندر لکهنویست، مسافرت بسیار کرده و مشایخ هر دیار را دیده مجاهده عظیم را مالک و در سلك سلوک سالک، فخر فقر و درویشی، دفتر محبّت و دلریشی، به سایر فضایل ستوده، به شوق محبوب عنان از کونین ربوده، جامع نکات عشق معبود و سامع صدای لاهوت بوده^۴ است. در رساله احوال آرد که چون شیخ محمود قلندر از جیلان با نعمت و خلافت به رخصت پیر^۵ در هند به لکهنو رسید او را رخصت سیر و اجازت زیارت حرمین شریفین داد، او به سیاحت در آمد و مدّتها بلاد عالم در تحت اقدام خود در آورد و^۶ به مگه رفت از آن جا به شرف زیارت پیغمبر خدا صلی الله علیه^۷ و سلّم مشرفّ شد و از جناب رسالت مآب

۱. ج: قلندر 'دریافته'

۲. ج: د: نداشت 'مگر'

۳. ج: وجد 'آمده'

۴. ج: د: 'صدای' لاهوت بوده

۵. ج: د: بر رخصت 'سیر'

۶. الف: 'و' ندارد

۷. ج: علیه و آله

اجازت مجاورت روضه مقدسه یافته تا هفت سال درین کار معمور ماند سپس^۱ به اشاره آن جناب به هند آمد و خدمت شیخ نظام الدین نارنولی دریافت، یک سال به موجب تلقین آن حضرت کسب ریاضات نموده و نعمات چشت حاصل کرده باز به مدینه رفت و پنج سال دیگر خدمات لایقه آستانه پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم به صدق و نیاز بجا آورده معاودت به هند نموده به لکهنو رسید، چون شیخ محمود قلندر انتقال نموده بود تسلی برادر خود شیخ شاه محمد که ذکرش نیز^۲ آید نموده به قصبه دیوبند توطن گزید^۳ در قصبه سهیره نواحی تاره با دختر میران شاه عبد الشکور تاهل گیرند و بعد از آن به سیاحت برفت بقیه عمر به طاعت و عبادت مشغولها داشته کمالات و خوارق عادات آن یگانه عصر در رساله احوال از آن بیشتر است که به قید قلم^۴ آید لهذا نقلی که بر نگارنده زخار گذشته می نویسد، وقتی حاکم املاک نیازمند قرق کرد و شب به جناب آن حضرت رجوع نمودم، در معامله فرمود زیاده بر سه روز علایقه تو فرق نخواهد ماند هم چنان شد که یکی از رئیسان نصارا بی تعارف ساعی^۵ این مقدمه شده خلاص داد.

موج احوال آن برگزیده در گاه حضرت ربّ جلیل، بندگی اسماعیل

خلف و خلیفه و سجاده نشین حضرت میر سید ابراهیم است، حالات و کمالات وی به علوی تمام مشهور است، صاحب کرامت بود، خوارق عادات بسیار از وی سرزده، چون زندگی قضا کرد شاه شبلی بن بندگی اسماعیل خلیفه پدر و جانشین جد گشت، بسیار بزرگ بود، حقوق سجّادگی به وجه احسن بر پا داشته در گذشت، بعد وی خلافت به پسرش شاه فردوس رسید، بسیار بزرگ بود، حقوق سجّادگی را به کمال بجا آورد، بعد وی سجّاده نشینی اجداد و خلافت پدر به شاه ظهور ولی بن شاه فردوس رسید.

۱. د: ماند پیش

۲. د: ذکرش پیشتر

۳. الف: توطن 'گیرد'

۴. د: بقید علم

۵. د: رئیسان بی تعارف ساعی، این

موج احوال آن سرخیل محبت پرستان معبود، آن سرگروه عاشقان حضرت ودود، آن در تصوّف از سایر تکلفات امجد، حضرت **شیخ شاه محمد**، خلف و خلیفه و سجّاده نشین حضرت شیخ محمود قلندر لکهنوی است. به سایر صفات اخصّان دین راه و به جمیع حالات مخصوصان درگاه موصوف بود، به تقریبی در دهلی رفت همانجا وفات یافت، مزارش آنجا است. شیخ عبدالصّمد بن شاه محمد بعد پدر سجّاده نشین شد، از عبادت و تواضع و اخلاق مدّت العمر سجّاده را زیب داده در پرده شد. شیخ خضر ابن شیخ عبدالصّمد مزین سجّاده اجداد شد، سایر حقوق صوری و معنوی که مناسب حال سجّاده نشین است برپا داشته در پرده شد، پسرش شیخ عبدالحکیم به جای پدر نشست، ریاضت شاقّه کرد، شصت سال دعای ضرر امانی به نیت^۲ شهادت خود به طریق دعوت خوانده، پسرش شیخ بهاء الدّین بن شیخ عبدالحکیم برخلاف طریقه اجداد دنیا اختیار کرد، دولت کثیر و ملک داری تمام عمر بر یک عنوان او را مانده مگر آنقدر احسانات بر یگانه و بیگانه کرده که آوازه سخاوتش به عالم شهرت گرفت و از کثرت اخراجات روز است، بعد شیخ محمود قلندر لقب قلندری برو مشهور گردید، چون وقت انتقال رسید قوّالان را طلبانید و فرمود که غزل خواجه حافظ که مطلعش این است:

دل سرا پرده محبت اوست   دیده آئینه دار طلعت اوست
 بخوانید، قوّالان غزل خواندن آغاز کردند، همون وقت چادر را بر خود کشیده پا دراز کرد و جان به حق تسلیم کرده و شمه از سخاوتش این است که کسانی که از بخشایش او انکار می نمودند و هیچ چیزی از وی نمی گرفتند از آنها قمار باخته خود را مغلوب می نمود و زر به آنها می داد، بعد وفاتش پسرش شیخ نجم الدّین صاحب دولت صوری و معنوی شد، مدّت العمر دولت ظاهری زایل ازو نشد و خیلی مراعات با مردم این نواح نمود و لحظه ساعت غافل از خدا نبود، خواندن دعاء خیر امانی و نماز و قرآن مجید بر خود لازم می داشت و از شغل باطن که از میر سیّد اسمعیل بلگرامی خلیفه شاه عبدالرزاق اخذ کرده بود از آن غفلت نداشت، بعد فوتش قوّت مخصوص میانه مرتاضین کاملین یافته می شود، از وی

۱. الف: 'حضرت' بن   ۲. د: 'به نیت' ندارد

نگارنده زخار و دو برادر دیگر مسمی غنی احمد و حفیظ الدین در عقب مانده، حق سبحانه^۱ تعالی توفیقاتی که مقبول جناب احدیت اوست و فرماید.

نهر سوّم:

از احوال بزرگان سلسله سهروردیه و منشأ این سلسله حضرت **شیخ ضیاء الدین ابونجیب** سهروردی است که مرید و خلیفه عمّ خود شیخ وجیه الدین ابو حفص بود، وی از شیخ محمد عبدالله معروف به عمویه، وی از شیخ احمد اسود دینوری، وی از ممشاد دینوری، وی از سیّد الطایفه و شیخ فرخ زنجانی پدر شیخ محمد عبدالله عمویه بر وقت دادن خرقه به ابو حفص^۲ به وجیه الدین شریک پیر خود بود یک خرقه پدر و پسر به شراکت شیخ ابو حفص داده اند و نسبت شیخ زنجانی از ابوالعبّاس نهاوندی، وی از عبدالله خفیف، وی از سیّد الطایفه، وی از سرّی سقطی، وی از معروف کرخیست. معروف کرخی را به داؤد طائی نسبت کنند و وی از حبیب عجمی، وی از حسن بصری و در دیگر سلاسل معروف کرخی را خلیفه امام موسی علی رضا نویسند، وی به اجداد خود و شیخ ابونجیب سهروردی از روی خلافت حضرت امام احمد غزالی به این وسایط به سیّد الطایفه می پیوندد، شیخ از امام احمد غزالی، وی از ابوبکر نساج، وی از ابوالقاسم کرمانی که احوالش به لجه طیفوریه نظامیه باید خواست، وی از ابو عثمان مغربی، وی از ابوعلی کاتب، وی از ابوعلی رودباری، وی از سیّد الطایفه جنید بغدادی، و خیر النساج را یک روایت به این وسایط به سیّد الطایفه می رسانند، خیر نساج از شیخ محمد حاجی که سی سال خدمت جنید کرده از ابوبکر شبلی استفاده یافت و شبلی از جنید و در سلسله سهروردیان اکثر امام حسین را به امام حسن رسانیده به حضرت علی مرتضی می رسانند، حضرت امام حسین شاید از برادر کلان خود یک خرقه یافته بود.

موج احوال آن عالی شان باریاب حقایق، آن عمده عنوان به اهل دقایق، آن ممتاز به عشق و جوانمردی، مقتدای قوم **شیخ ابونجیب سهروردی**، در علم صوری و معنوی کامل، در نسب به دوازده واسطه به حضرت صدیق اکبر می رسد،

د. ۱: 'سبحانه' ندارد   د. ۲: 'حفص' ندارد

ارادت از امام احمد غزالی و شیخ وجیه الدین ابوحفص عمّ خود داشت، سلسلهٔ این نمود بزرگان به خواجه جنید می‌رسند. وی پیش از ارادت مدّت ده سال ریاضات کرده بعد ارادت سی سال ریاضات شاقّه کشیده و درین سی سال خواب نکرده، هر که به خدمتش رسیدی و فیض گرفتی از عرش تا به فرش او را حجاب نماندی، چندین مشایخ در سلك او منسلک شدند که به دیگر خانواده یافته نمی‌شود، او از کمال اخلاص همه مریدان خود را بدو منسوب ساخته سهروردیان گویانیدند و تا قیامت گفته خواهند شد، وی از مقدس اولیاء بود، رضوان گلزار دارالسلام، سرخیل مشایخ عظام، شارح اطوار اسرار، مفسّر آیات انوار، جمال کرامت و هدایت، کمال کمال ولایت، مقتدای بزرگان طریق، منتهای عبادت و توفیق، ابریق می‌توّد و وداد، شمشاد روضهٔ سلسلهٔ ممشاد، ورد گلستان خاندان سهرورد، درد نوش کانسهٔ درد، سر طایفه سیّد الطایفه، طایفان طایف طهارت را سر طایفه، سرور سر کمالات سّری، رهبر حقایق برتری، معروف و دودمان معروف، موصوف خاندان موصوف بوده است. روزی در بازار می‌رفت قصابی گوسفند برآویخته بود، شیخ گفت این گوسفند می‌گوید من مرده‌ام نکشته، قصاب به خود در افتاد، چون به هوش^۱ آمد تصدیق سخن شیخ کرد، قول شیخ شهاب الدین سهروردی مرید و برادرزادهٔ اوست که ذکرش خواهد آمد گفت روزی در خدمتی ابونجیب بودم، شخصی گوساله نذر آورد، چون او رفت گوساله با شیخ گفت گوسالهٔ نذر شما دیگر است من نذر شیخ علی هسجی ام، ساعتی بر نه^۲ آمد که آنکس جلد آمد و گوساله را عوض کرده برد، وقتی شش یهودی به صحبت وی^۳ آمدند بر آنها دعوت اسلام کرد انکار کردند سپس لبن به دهن هر يك داد هنوز فرو نشده بود که به شرف اسلام مشرّف شدند و گفتند بر خود گرفتن لبن به دهن هوای دین محمّدی از هیچ دین محبّتی در من نماند، وی را کمالات بس طالبست و کدام کمال ازین زیاده باشد که سوای شیخ شهاب الدین سهروردی چندین مریدان صاحب کمال و عالی احوال داشت یکی شیخ عمار یاسر که در تربیت طالبان و تکمیل ناقصان و

د.۳: 'نصیحت وی آمدند'

۲. الف، ج: ساعتی 'نه بر' آمد

۱. د: چون 'هوش' آمد

کشف وقایع ایشان قوّت کمال داشته و شیخ ابوالعجاب خلیفهٔ عمار یاسر است. در خزانهٔ جلالی آورده مخدوم جهانیان سیّد جلال حسین ازو خرقة اجازت یافته است و شیخ نجم الدّین کبری در خدمت او تربیت یافته، دیگر شیخ روزبهان بقلی^۱ مصری اصلش از کازرون بود آخر به مصر به مسند ارشاد^۲ نشست و استغراق بر وی غالب بود، شیخ نجم الدّین کبری را به ضرب^۳ سیلی به مقام تکمیل رسانید و به دامادی خود قبول کرد.

دیگر از اصحاب شیخ ابونجیب شیخ اسماعیل قیصری است که شیخ نجم الدّین کبری به خدمت وی رسیده است و از دست وی خرقة اصل پوشیده است و شیخ اسماعیل قیصری از دو پیر پوشیده است یکی از حضرت ابونجیب، دویم شیخ محمد میان کمیل^۴ که دست ارادت او به نهم واسطه به خواجه کمیل بن زیاده اصحاب علی مرتضی می رسد و شیخ قطب الدّین ابرهنی نیز از خلفای شیخ ابونجیب است که سلسلهٔ شیخ صفی الدّین اسحاق اردبیلی به وی^۵ می شود، شیخ ابونجیب روز جمعه هفتم جمادی الآخر سال پانصد و شصت و سه در بغداد وفات یافت.

موج احوال آن سرمایهٔ عشق و انکساری، **شیخ حسن بلغاری**، اصلش از عجمان^۶ صاحب خدمات و مقامات عالی مرید شیخ ابونجیب سهروردی بود، در سی سالگی تایب گشته^۷ در محبت^۸ و عبادت در آمد و اکناف عالم را سیر نمود. به عمر نود و سه سالگی در سال شش صد و نود وفات، مزارش سرخاب تبریز^۹ رحمة الله علیه.

موج احوال آن مژدهٔ نسیم وصال به حق طالبان، آن بر در ۱۰ کوی حال از اعظم واصلان، آن شفیع هر معاصی، قطب العالم حضرت **شیخ رکن الدّین سنجاسی**،

۱. ج: 'اجلی' مصری ۲. د: 'بمسند ارشاد' ندارد ۳. د: 'بضرب' ندارد

۴. ج: محمد 'کمیل' ۵. د: 'بوی' ندارد ۶. د: 'عجمان' ندارد

۷. د: تایب 'در' گشته ۸. ج: در 'محبت' و عبادت ۹. د: سرحدات 'تبریز'

۱۰. الف: 'برده' کوی

مرید قطب الدین ابرهنی، وی مرید ابونجیب سهروردی است، مشایخ عظیم و درویش به قدم مستقیم، در تصوّف بس رتبه عالی داشت، در فتوحات مگّی آمده چون شیخ بیمار شد اوحد الدین کرمانی مرید او که ذکرش می آید به بیمارستان به اجازت شیخ برای علاج رفت، دید شخصی در خیمه نشسته است و ملازمان به پا استاده و شمعی افروخته نه، او طبیب را شناخت نه طبیب او را، پس طبیب برخاست، شیخ اوحد الدین را استقبال نمود کمال خاطر داری و تحریم بجا آورد و حاجت پرسید، علاج شیخ خود درخواست نمود دارو بداد و رخصت کرد، این ماجرا به شیخ ظاهر کرد و احوال احترام و تواضع نیز ظاهر ساخت، شیخ تبسم نمود و گفت، چون اضطرار ترا دیدم رخصت دادم و ترسیدم که او امیر موضع است احترام ترا بجا نه آرد، شرمنده شوی از هیکل خود مجرّد شدم و به صورت او برآمدم و بجای او نشستیم، تو که آمدی گرامی داشتم و کردم آنچه دیدی کمالاتش از اینجا قیاس باید کرد.

موج احوال آن سر حلقه ارباب ولایت، آن بی پرده به مقدمات هدایت، آن عارف به استحقاق، مقتدای وقت **شیخ صفی الدین بن ابوالفتح استحقاق** مولد و مرقدش به اردبیل است^۲ لهذا مشهور اردبیلی است، از بزرگان وقت بود، قبولی^۳ تمام داشت، مرید شیخ زاهد گیلانی، وی از سیّد جمال الدین سری، او از شیخ شهاب الدین ابرهنی، او از شیخ رکن الدین سنجاسی بود. به روایتی او سیّد است و مسعود ازل، چون به عمر تمیز رسید بعضی واقعات دیده به مادر خود که صالحه و عابده و صوفیه بود گفت، او فرمود این مقدمات از شیخ بدرک نگشاید پس دوازده سال او سیر عالم نموده مشایخ وقت هر بلاد را دریافت فامّا کشتود کار از شیخ زاهد گیلانی یافت، در اوّل ملاقات مرید شد و خدمت هیزم کشی^۴ اشاره یافت، شبی پیغمبر خدا از شیخ فرمود فرزندم را به هیزم کشی^۵ انداختی، صبح شیخ خرقه با نعمت و خلافت سهرورد به سند سپرده رخصت ارد بیل^۶ فرمود که

۱. الف: خلیفه، ارباب ۲. د: 'باردبیل است' ندارد ۳. ج: بود 'فسونی' تمام

۴. د: 'هیزم کشی' ندارد ۵. ج: 'به هیزم کشی' ندارد ۶. د: اردبیل، ندارد

تربیت طالبان بشاغل کرد، پس در اردبیل بسیاری مردم را به مرتبه تکمیل رسانید، دزدی بردست وی توبه کرد خرقة گرفت شبی از خاصه بشریت برای دزدی بر قصر بلند رفت بافتاد به کمر^۱ قصر شجری بود در آن به آویخت و بمرد، سید را مریدی بود، حالت استغراق به مرتبه داشت، پنج پنج^۲ روز به افاقه ماندی^۳ روزی با پیر سخن گرم گفت و پا بر سجاده نهاد، سید فرمود سبک سار شوی، در جیلان او را چنان واقعه پیش آمد، یکی مرید او را در صحرا برف بنوشید^۴ نوبت به هلاکت رسید در آن وقت تصوّر سید نموده، سید حاضر شد از آن بلا او را برهانید^۵ و همان وقت از عرصه بعید به ارد بیل آورد، دوازدهم محرم هفت صد و سی و پنجاه هجری روز دوشنبه وقت صبح وفات یافت، مرقد به اردبیل.

موج احوال آن صاحب معاصر حضرت عیسیٰ سید صدرالدین موسیٰ خلف و خلیفه و جانشین سید صفی الدین اردبیلی است، تصرّفات با علوت داشت^۶ امیر تیمور صاحب قران از بشارت او فتح روم^۷ نمود ناواقف^۸ علم تاریخ صاحبقران را از مخلصان سید صفی الدین گویند،^۹ از انتقال سید بعد یکسال صاحب قران متولّد شد، سید صدرالدین^{۱۰} در سلطنت صاحبقران وفات یافت در عمر نود سالگی.

موج احوال **خواجه علی بن صدرالدین موسیٰ**، بعد^{۱۱} پدر قایم مقام جدّ شد، عالمی از فیض شان به حرمین رفت، وقت مراجعت غره ربیع الاول سال هشت صد و سی و دو در بیت المقدّس وفات کرد، بعضی گویند امیر تیمور مرید او بود غلط^{۱۲} است، صاحبقران مرید ابوبکر تایبادی بود و اکثر صحبت پیامبر هر که^{۱۳} داشته فواید در^{۱۴} طریقت حاصل ساخت، سید صدرالدین موسیٰ و آنحضرت نیازمند و اخلاص گزین بود.

۱.د: 'بکمر' ندارد	۲.الف: 'پنج' ندارد	۳.الف: 'نامدی'
۴.د: 'بنوشید' ندارد	۵.د: 'برهانید' ندارد	۶.ج: 'اینست' امیر
۷.د: 'روم' ندارد	۸.د: 'واقف' ندارد	۹.د: از 'گویند' از انتقال
...تا..... صدرالدین' ندارد	۱۰.ج: سید 'صفی' الدین	۱۱.الف: موسیٰ 'بود'
۱۲.ج: 'غالب این' است	۱۳.ج: 'هر که' ندارد	۱۴.د: 'صحبت پیامبر هر که'
داشته فواید در' ندارد		

موج احوال شیخ ابراهیم بن^۱ خواجه علی، بعد وفات پدر قایم مقام شد، در هشت صد و هفتاد در اردبیل وفات نمود، شیخ جنید بن ابراهیم قایم مقام شده با دختر اوزون حسن بادشاه گجرات که خدا گردید^۲ پسرانش پسر^۳ بادشاه شدند.

موج احوال آن عاشق پاکبازان، آن به جمیع کمالات ممتازان، عارف ربّانی محبّ خاص شیخ او حد الدین حامد الکرمانی از پاکان روزگار و عارفان اسرار مرید شیخ رکن الدین سنجاسی است و یک خرّقه از خواجه معین الدین چشتی نیز یافته. در نفحات نویسد وی صحبت شیخ ابن عربی نیز دریافته، شیخ در فتوحات و بعضی رسایل دیگر از وی حکایات نقل می کنند. خواجه شمس الدین تبریزی از و پرسید در چه کاری؟ گفت ماه را در طشت می بینم، خواجه گفت که اگر بر قفا دنبال نداری چرا به آسمان نمی بینی، او به مظاهر صوری تعلّق گرفت، ماه را در طشت می بینم ازینجا است، چون مجلس سماع گرم شدی پیراهن امردان چاک کردی و سینه به سینه آنها باز نهادی، پسر خلیفه که بسیار صاحب جمال بود این شنیده گفت او مُبدع^۴ است و کافر اگر ازین گونه حرکتی کند او را بکشم، چون سماع گرم شد شیخ به فراست باطن براین مقدمه آگاه شد و این ابیات گفت، بیت:

سهل است مرا بر سر خنجر بودن در پای مراد دوست بی سر بودن
نیت تو آمده که کافر را بکشی غازی چو تویی رواست کافر بودن
پسر خلیفه به پای شیخ بسر در آمد و مرید شد. شیخ فرید الدین گنج شکر در راحت القلوب فرموده من خدمت شیخ اوحد الدین را دریافته ام، بسیار صاحب کمال و عالی احوال از مشایخ عظام بود، در حق من بسیار دعا فرموده، در شش صد و سی و پنج وفات یافت^۵ در خرچرد جام مدفن یافت. دویمی شیخ اوحد الدین اصفهانی کتاب مثنوی جام جم نام بر وضع حدیقه سنائی تصنیف اوست، در هفت

۱. الف: 'بن' ندارد ۲. ج: خدا' کردند ۳. ج: 'پسر' ندارد، د: 'پیر'

۴. د: 'مبدی' است ۵. ج: اضافه 'وی' را مریدان بودند صاحب کمال و عالی احوال از آنجمله شیخ صدر الدین علی همتی است که میر سید قاسم تبریزی از تربیت یافتگان او بود، در هشتصد سی و هفت وفات کرد.

صد و سی و هشت وفات کرد.

موج احوال آن محقق کارهای دیده، آن در هر ملامت جام وصال چشیده، آن معدن عشق و اسرار، مست توحید **سید قاسم انوار**، او را **شاه قاسم تبریزی** نیز گویند، ارادت از شیخ صفی الدین اردبیلی دارد^۱، بعدش از شیخ صفی الدین یمنی خلیفه اوحد الدین کرمانی اخذ فواید نمود و در نفحات آرد اهل رو بکار، در قبول و انکار سید قاسم دو فریق اند، یکی شاعر داند و مریدان موحد شمارند، مشرب توحید برو غالب بود، بدایت نذور جمله در لنگرخانه خرچ کردی و به غربا خورانندی، شیخ عبدالله احرار گویند هرگاه سید را می دیدم مشاهده می افتاد جمله کار برگرد وی می گردد، سید صحبت خواجه بهاء الدین نقشبند هم دریافته بود، وقتی در جامع هرات شخصی که بر بادشاه شمشیر زد متصل لنگرخانه سید در بستند^۲ شاید صلاح سید باشد از شهر رخصت سید کرده پس به بلخ و سمرقند رفت از آنجا به خاطر افتاد در هشت و صد و هفت^۳ وفات کرد.

موج احوال آن سرمایه اسرار^۴ **سید احمد** لقب سید مخدوم است. در تذکره نفس علی نویسد وی خدمت قاسم انوار را دریافته اخذ مجاهده نموده پس از مشقت بلیغ فایز مشاهده شد و چندان خدمت پیر نمود به حکم **من خدم خدم** از پیر مخاطب به سید مخدوم شد و به مشابۀ فرزند پرورش و تربیت او^۵ از محبت ایمة معصومین به رفض او را منسوب کرده، بادشاه روغن گرم ریخت و از شهر رخصت داد و چندین در گازرون مقید شد^۶ پس از چندی به حیات پیر از دنیا گذشت.

موج احوال آن گنجینه ذوق وصال، آن محو مشاهده ذوالجلال، آن عالم به علوم سبحانی، مسبب وحدت **شیخ عبدالله ملتانی** لقب وی اوحد الدین است، از فرزندان شیخ ابوعلی دقاق بود و خرقة از پدر خود ضیاء الدین مسعود^۷ یا امام الدین

۱. ج: اردبیلی 'در آرد'، د: در آخر' بعد ۲. ج: سیدی 'در بستند' شاید

۵. الف: تربیت 'داد'

۴. د: اسرار 'سرمند' و سید

۳. ج: 'هشت صد' وفات

۷. الف: 'صباء الدین' یا امام

۶. د: 'مقید' ندارد

عمر یافته بود. از اقوال اوست من قطبی بر قلب محمد صلی الله علیه وسلم واقع شده و از زور جذبه سن عمر من موافق حیات پیغمبر صلی الله علیه وسلم شصت و سه سال خواهد شد، شیخ باغستانی در وقتی که شیخ حسن سه سال در بخارا مانده تلقین یافته، ویرا کمالات عالیهست هر کس به خدمتش به اراده بیعت آمدی گفتی در قریه تو مسجد است؟ گفتی آری! گفتی طریق مسلمان می دانی؟ گفتی آری، فرمودی پس اینجا چرا آمده ای؟ اکثر فرمودی به فرزند خود شیخ خاوند ظهور که صوفی مشو این مشو و آن مشو مسلمان شو، در شب دوشنبه دویم ماه ربیع الاول سال شش صد و نود و هشت وفات یافت، در سرخاب تبریز مدفون شد.

موج احوال آن مرجع سایلان حقیقت آگاهی، آن استاد مایلان معرفت نامتناهی^۱، آن در کمالات معمور **حضرت شیخ خاوند ظهور** عالم علوم صوری و معنوی خلف و خلیفه شیخ عمر باغستانی است، از تربیت والد خود به علو درجات ولایت رسیده و سوای آن از دیگر مشایخ کبیر کسب کرده است. در رشحات^۲ آرد که وی با تنکوز شیخ اصحاب خواجه احمد یسوی در ترکستان ملاقات نموده بسیار فواید برداشت، تنگور ضعیفه داشت که او خیلی بی ادب بود روزی بکند بر بسره آورد و تنگور صبر نمود و گفت این مرتبه ولایت مرا بدین صبر و برداشت عطا فرموده اند، ویرا در طریق صوفیه مصنفات است آنجا نویسد، توحید یگانه گردانیدن تن است از شهوات برای عبادت و یگانه گردانیدن دل است از خطرات و لاحق واحد است و توحید واحد محال^۳.

موج احوال آن مقتدای مشایخ کبار، آن پیشوای درویشان سعادت دثار^۴، آن عاشق ذات معبود **خواجه داؤد**، خلف و خلیفه پدر خود خواجه خاوند ظهور است، صاحب آیات کرامات و خوارق عادات بوده، به غایت کشف قوی داشت، خواجه محمد پارسا که عزم سفر حج نمود قاصد برای تفاعل پیش او فرستاد، او قاصد را پوستینی از روباه عنایت کرد و برای خواجه تیشه و تیر فرستاد،

۱. د: معرفت 'گماهی'

۲. د: 'رشحات' ندارد

۳. د: توحید و احمد صحال

۴. ح: د: سعادت 'آثار'

او قاصد نالان آمد که در گرما پوستین چه کار آید؟ خواجه فرمود هر دو عنایت او خالی از حکمت نباشد. روزی در سفر سرما زیاده شد پوستین محافظ جان قاصد شد، خواجه که در مدینه وفات نمود آلتی بجهت کندیدن قبر نبود، تیشه و تیر به کار آمد، به عمر هفتاد و پنج سالگی در هشتصد و بست و شش وفات یافت.

موج احوال آن ناهج مناهج طریق طریقت، آن ابواب اسرار معرفت، آن اعلی کمال و خوارق بیز، **حضرت بابا آبریز** از اکابر^۱ اصحاب **شیخ عمر باغستانی** است، صاحب جذبه عظیم بود، در رشحات آرد ازو پرسیدند لقب آبریز ترا چه سبب است؟ فرمود چون حق تعالی روز ازل گل^۲ آدم می سرشت من آب بر آن می ریختم از آن روز مرا آبریز لقب کردند، در ابتدای جذبات و غلبات او گاهی بر سر راهی می نشست همچو اطفال از نی بوریا و خاشاک تیر و کمان ساخته و تیری از آن به طرف هر که می انداخت فی الحال می افتاد و جان می داد، ویرا گاوی بود گاهی بروی بار نموده به طریق معامله پیش پیر خود تنها روانه می کرد و میان ایشان چند فرسنگ راه بود هر که در راه گرد آن گاو می گشت فی الحال او را درد شکم لاحق می شد، مدام آن گاؤ تنها آمد و شد می داشت.

موج احوال آن ناصح مشایخ کبار آن متلقن مقدّسات ابرار، آن وسیله مریدان به روز رستخیز، **حضرت شیخ برهان الدین آبریز**، از نژاد بابا آبریز است، جذبه قوی و کرامات علانیه و کشف غالب داشت. در رشحات نویسد مرید بابا ناچین است، بزرگی بود از ناچین آمده در ولایت ساش در تاشکند مقیم شد، چون سید قاسم تبریزی به سمرقند آمد^۳ شیخ به دیدن اورفته، دید که مرّج نشسته است، گفت که اگر شما مرّج نشینید مریدان شما خواهد^۴ خسپید، چنین نشست^۵ از شما خوش نه آمد درین مبالغه اصحاب سید با شیخ به خشونت پیش آمدند، وی مبالغه کرد تا که سید دوزانو نشست، چون سید به طهارت خانه رفت مریدان سید مثل پیر مخدوم و حافظ سعد سیاف باز تعرّض نمودند و چند مسئله توحید

۳. الف، د: سمرقند 'آمده'

۲. الف: 'محل' آدم

۱. د: از 'کبار' اصحاب

۵. ج: 'نشست' ندارد

۴. ج: 'خواهد' ندارد

پرسیدند، گفت من آن ندانم فاما این قدر دانم که سید بمرد، بعدش سید را مرض قولنج بهم رسید، همچنان شد.

موج احوال آن ره روپیر **شیخ ابوسعید آبریز**، از احفاد بابا آبریز است و شیخ امان جدّ مادری اوست، در وقت وی شیخ ابوسعید سبحان مجذوب مستقیم الاحوال بود، حالات صحیح و مقام رفیع اندر تصوّف داشت، در شهرورشش صد و نود و چهار وفات یافت.

موج احوال آن به یاد حق در کوشش **حضرت شیخ بخشش** از منتسبان سلسله باغستانی است. در رشحات نویسد صاحب خدمات و حالات دل پسند بود، شیخ یعقوب چرخ به خواجه عبیدالله احرار در وقت اسفار به ملاقاتش مبالغه نمود که او با کمال جذبه استقامت شریعت دارد و این کار بزرگ است.

موج احوال آن سرمایه بی غمی **مولانا تاج الدین درعی** از اجداد خواجه عبیدالله احرار است، او اکابر زمان و عالم به علوم ظاهری و باطنی و متقی صاحب احوال علیه و کرامات ظاهریه بوده است، در باب تلاوت قرآن گفتی که به حضور دل و به جهت خواندن رواست.

موج احوال آن قبله ارباب بصیرت، آن محقق دقایق حقیقت، آن فرد به مقدمات جوانمردی، غوث وقت حضرت **شیخ شهاب الدین سهروردی** از نژاد محمد بن ابی بکر است مرید و خلیفه و سجاده نشین عمّ خود شیخ ضیاء الدین ابونجیب سهروردی بود. در لطایف اشرفی آمده، وی خرّقه از شیخ ابومحمد بن عبدالله بصری و از شیخ مدین مغربی نیز پوشیده و در تاریخ یافعی نویسد، وی استاد زمان خود و یگانه وقت و محلّ طلوع انوار الهی و منبع اسرار نامتناهی، رهنمای طریقت و مظهر حقیقت، رئیس بزرگترین مشایخ، جامع میان علم ظاهر و باطن، مقتدای عارفان و عمده سالکان، عالم ربّانی بود، آن قدر ریاضات و مجاهدات که او کرده کمتر ازین طایفه کسی کرده باشد، کوه تفاوت بود و متابعت سنت رسول از اوّل تا آخر وقت خلاف نبود، آن قدر تصرّفات صوری و معنوی که او را دست داد

خال خال ازین قوم شنیده می شود. در نفحات نویسد وی خدمت شیخ عبدالقادر را هم دریافته و بسیار مشایخ وقت را دیده و با خضر علیه السلام صحبتها داشته، کتاب عوارف در مگه معظمه تصنیف نمود غرض که ویرا کمالات بس بلند است، روز چهارشنبه غره محرم شش صد و سی و دو وفات، مزار در بغداد.

موج احوال آن لجۀ حقیقت معانی، حضرت شیخ ترك بیابانی مرید شیخ شهاب الدین سهروردی است، در اخبار الاخبار آمده دیگر احوال او به دریافت نیامد، قبر او^۱ نزدیک قلعه دهلی است، رحمة الله علیه.

موج احوال شیخ شهاب الدین مقتول خواهرزاده شیخ شهاب الدین سهروردی نامش یحیی بن حبس است، در حکمت مشائیان و اشراقیان متبحر بود در هر یک از آن تصانیف لایقه دارد او را منسوب به سیمیا داشته اند و بعضی به اعتقاد حکمای متقدمین نسبت کرده اند، در حلب به عمرسی و شش یا هشت با این همه کمالات در سال پانصد و هشتاد و شش علماء اغوا نموده به قتل رسانیدند، بعضی در حق او در حیات و ممات کرامت ظاهر می کنند و اکثر حلیان و دمشقیان به کفر نسبت کنند، شمس الدین تبریزی بسیار ثنای او می کند از آن معلوم می شود که مرید شمس الدین تبریزی باشد، چنانچه قول اوست چون به صدق تمام صحبت شمس گیرند بدر کامل نشد و در ترجمه ملل و نحل آرد که در ملت محمدی صلی الله علیه و سلم بر طریق حکمای فلاسفه مثل یعقوب بن اسحاق کندی و حسین بن ابوالاسحاق و یحیی نحوی و ابوالفرج مفسر^۲ و ابی سلیمان و ابی محمد مسعود مقدسی و ابوبکر بن ثابت بن فروه و ابی تمام یوسف بن محمد نیشاپوری و ابی زید احمد بن محمد بلخی و ابی حارث حسن بن محدث قمی و احمد بن خطیب سرخی و طلحه بن محمد سقی و ابی حامد احمد بن محمد اسفرایی، عیسی بن علی، احمد بن محمد مسکویه و ابو ذکریا محمد بن عدی حموی و ابی نصر بوده اند.

۱. ج: 'او' ندارد

۲. د: 'ابو' ندارد

۳. الف: 'مفسر' ندارد

موج احوال آن درویش به عشق^۱ امین **حضرت میر سید معز الدین** خلیفه کامل شیخ شهاب الدین سهروردی است، مردی عظیم القدر بود، حالی بسیار بلند داشت و همّتی وسیع، از ابدال هفتگانه که موصوف به صفت اسم قاهر^۲ می باشند او بود که بر ولایت هندوستان به طریق و غلبه به امر^۳ حق تصرّف می کرد، در زمان حضرت قطب الاسلام بختیاراوشی از بغداد به هند آمد و در قصبه سندیله متوطن گشت، مرقد متبرک او در قصبه مذکور است از مرآة الاسرار.

موج احوال آن سید والا منزلت، آن ولی معلی متقبت، آن مستغرق به جمال معنوی، پیر وقت سید نورالدین مبارک غزنوی، مقتدای روزگار شیخ الاسلام حضرت دهلی بود، در وقت شمس الدین التمش بادشاه او را از امیر دهلی می گفتند، اعظم خلیفه شیخ شهاب الدین سهروردی است. در مرآة الاسرار از اقوال شیخ نصیرالدین چراغ دهلی آرد که سید نورالدین مبارک را نعمت از شیخ اجل شیرازی رسیده و بیان آن اینست^۴ که شیخ را مریدی از بازارگان گفت خدا مرا پسری داده که بنده زاده شیخ است می خواهم او را به خدمت بیارم، شیخ اجل گفت از جانب راست آورده به نظر من در آر،^۵ پدر^۶ سید نورالدین در آن وقت حاضر بود این کلمات شیخ شنیده برخاست همان وقت به خانه او سید نورالدین که متولد شد او را شسته به پارچه پیچیده به حسب فرموده شیخ از جانب راست به نظر شیخ در آورد، شیخ نظر عنایت به حال سید فرمود، درین یک نظر به سایر نعمت بدو بخشید چون بازارگان پسر خود را آورد شیخ گفت نعمت نصیب سیدزاده شد کمالیت سید نورالدین زاید از حوصله تحریر است، به غره محرم شش صد و سی و دو به دهلی وفات، متصل شمسی مدفن یافت.

موج احوال آن چراغ قندیل قائمه عرش، آن به امر حق رونق افزای فرش، آن به اتباع کلمه همه اوست با همه در مدارا، آفتاب آسمان کرامت **حضرت پیر بخارا** اسم شریفش را بعضی عبدالرحیم بخاری گویند و به زبان خاص و عام بالفعل

۱. د: 'عشق' امین   ۲. د: اسم 'فایز' میباشند   ۳. الف: غلبه 'قاهر'
 ۴. ج: د: آن 'ان' است   ۵. ج: در 'آر'؛ د: 'آرید'   ۶. د: پدر، ندارد

وقت تحریر اوراق زخار معروف به پیر بخارا است. صاحب تذکرة الاصفیا آن حضرت را به شاه سمرقند یاد نموده که مرد با برکت و کرامت و ذوق و شکر و حالات از دنیا و مافیها منفرد، از صحبت خلق محترز، مرید شیخ شهاب الدین عمر سهروردیست و معاصر قاضی فخرالدین بجنوری، مرید سلطان المشایخ نظام الدین احمد بدائونی بود، شیخ ضیاء الدین کرمانی جدّ مخدوم اعظم ثانی که در لکهنؤ رخت اقامت انداخت و شاه ابوالبقا پدر مخدوم اعظم ثانی از او اخذ فواید دینی می نمود مزارش نیز در دایرة مقبره آن صاحب کمال است و شیخ اعظم ثانی که از جناب پیغمبر علیه السّلام بعد مناظره علمای شافعی مذهب که مخاطب به خطاب اعظم ثانی شد نیز از برکت انفس حضرت پیر بخارا بود و آن برین نوع است که پدرش شیخ ابوالبقا مدام تنها در خدمت پیر بخارا رفتی، روزی شیخ اعظم که به غایت صغرسن داشت بی اطلاع والده به دایرة آن حضرت رفت، او حضرت فرمود ابوالبقا همراه تو کیست؟ گفت کسی نه! فرمود تحقیق کن، بعد دریافت التماس کرد پسری خورد سال دارم بی اطلاع من همراه آمد، فرمود به حضور آر، بعد ملاحظه اش فرمود چه نام دارد؟ گفت اعظم! فرمود این اعظم ثانی خواهد شد پس همچنان شد، این مقدمه را مفصل در احوال اعظم ثانی در لجۀ سهروردیان باید خواست و آنچه محرر سطور به چشم خود دیده است، آنست^۱ که لحظه لحظه ساعت به ساعت تصرف هر جنس از مزارش مثل فواره فیض جاریست، مرقد شریفش بر غایت بلندی واقع شده سگان پیرامون آن نواح تپه او را قبله حاجات می شمارند و بالای آن تپه شجر نیم است که برگیهایش از سایر نیم شهر تلخی کم دارد و برگ آن شاخ که بر سینۀ مبارکش سایه دارد محض شیرین، درویشی در آن حوالی دایره داشت پسرش از جهالت و غرور جوانی تیری انداخت ناگاه بر چبوترۀ مزارش رسید و در آمد، در عرصۀ قلیل از زن و مرد آن فقیر هیچ کدام باقی نماند و موضع دایره اش به تصرف دیگران گردید، قبر شریفش بالای تپه طرف مغرب لکهنؤ، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مجاهد دین **شیخ عماد الدّین** صاحب ولایت مانده^۱، از اعظم خلفای شیخ شهاب الدّین سهروردیست، به غایت صاحب کمال و عالی احوال بود، خرق عادت ظاهر و باهر داشت.

موج احوال آن مرد میدان معرکه مجاهد، آن فرد صوری مشهد مشاهد، آن پیوسته به بحر وصال در غوّاصی، قطب الاقطاب **حضرت مولانا سلیمان بن عبدالله عبّاسی** منبع فیوضات تلقین و مجمع مقدمات یقین، پیشوای بزرگان، مقتدای عارفان بوده است و خرقه و تلقین از شیخ شهاب الدّین سهروردی یافته و از شیخ فریدالدّین عطار فیض برداشته. در تذکرة العارفین نویسد وی از امیران ولایت بود و عین دولت و کثرت جاه به ریاضت و عبادت اشتغال داشت، چون فتنه و فساد در ولایت ظاهر شد به هند^۲ آمد چون متّصل دهلی رسید بادشاه وقت سلطان شمس الدّین استقبال نموده به شهر آورده متّصل منزل خویش جا داد و چهار هزار تنکه سفید برای مصرف خدامش فرستاد و پیوسته حاضر خدمت مولانا می شد، روزی برای اقامت دهلی به خدمتش ملتمس شد بعد تاّمّل مولانا فرمود درین امر اشارت باطن را منتظر ام، روزی حضرت قطب الاقطاب^۳ بختیار اوشی و شیخ شمس الدّین تبریزی پیش وی آمدند و فرمودند که مقام مسکن مولانا به کنتور متعیّن شده پس در سینه شش صد و هفتده مولانا در کنتور تشریف آورده و کلبه ساخت و چهل سال در آن کلبه منزوی ماند که جز به ادای نماز جمعه و بعضی امورات بر سبیل ندرت برآمدی و کمالات او را از اینجا قیاس باید کرد که حضرت خضر بر وی رسیدی و فرمودی ای سلطان التّارکین حق سبحانه تعالیٰ بتو بر ملایکه مفاخرت می کند، در ولایت او را لقب سلطان التّارکین بود در هندوستان به مولانا معروف شد، او را فضایل و شمایل بسیار است. از اقوال اوست فرمودی، من مثل شهاب الدّین بهکری ندیدم، وی نیز خود را ندیده که ظاهر و باطن مثل پیغمبر بود، شیخ شهاب الدّین بهکری مفتی عراقین بود، به زمانه او فتوی غیر از و نمی خواستند و خیلی اعتماد داشتند، شیخ

۳. ح: 'قطب الاقطاب'

۲. د: 'به' ندارد

۱. د: ولایت 'دانه'

شهاب الدّین^۱ با ابدالان در عبادت مشغول می ماند، حضرت مولانا یکصد و ده سال عمر یافت چون وفات کرد متّصل کنتور برحوض جنوب دفن شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مقتدای عابدان، آن پیشوای زاهدان، آن به درویشی و ریاضت متین، **حضرت مولانا صدرالدّین** برادر زاده و مرید و خلیفه و تلقین یافته مولانا سلیمان است، جامع بود میان علم صوری و معنوی، هر روز هزار رکعت نماز کردی و یکی از اجدادش که علی ثانی^۲ نام داشت نیز هزار رکعت نماز هر روز می کرد، چون مولانا سلیمان را وقت آخر رسید امامت پیران و خلافت و نعمت به مولانا صدرالدّین بخشید و فرزند خود مولانا ناظم الدّین را سجّاده نشین خود گردانیده تربیت و تلقین او را حواله مولانا صدرالدّین نموده فرمود، توهیج^۳ فرزند نداری، این پسر ما را بجای پسر خود تربیت کن و هرگز درین امر از وی مقصر نشوی، او قبول کرد، عمر شریفش هفتاد و نه سال، چون^۴ وفات کرد در مقابر مولانا سلیمان مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن خزینۀ^۵ کلمات نفع خلاق، آن گنجینۀ نکات دقایق، آن در ولایت کبر به مقام^۶ سروری، قطب زمان **حضرت شاه ظهیرالدّین کنتوری** خلف و خلیفۀ مولانا سلیمان است و تمام تربیت و تلقین از مولانا صدرالدّین یافته چنانچه بالا گذشت^۷، پدرش فرموده بود که فرزندم ظهیرالدّین قطب زمان خواهد شد و تا قام قیامت از فرزندان او ولایت مسدود نشود، از اقوال اوست هر که در شش مقام به کلام دنیا مشغول شود چهل ساله حسنات او ضایع گردد، یکی در مسجد، دویم در مجلس علوم، سیوم در پی جنازه، چهارم در گورستان، پنجم در اذان، ششم در قرائت قرآن و نیز قول اوست که مشایخ رحمهم الله درباره توکل چیزها فرموده اند، نزدیک ما توکل این است که منع و عطا را جز از حق تعالی نه بینی، چون شاه ظهیرالدّین در ماه ذی قعدة^۸ بیمار شد اکابر قصبه به جهت اعادت آمدند، فرمود

۱. د: شهاب الدین 'بکر' ۲. الف: علی 'نامی' ۳. د: 'توهیج' ندارد

۴. د: 'چون' ندارد ۵. د: 'آن کلمات نفع' ۶. د: 'ولایت سروری'

۷. د: 'چنانچه پدرش فرموده' ۸. د: 'درباره وی بعد'

پدرم در عشرهٔ اول ذی قعدة بیمار شد و سیزدهم ماه مذکور در گذشت، من به تاریخ دهم ماه مذکور خواهم رفت، چون ماه ۱ ذی الحجه دیده مبارک باد او را دادند^۲ فرمود این ماه به شما مبارک باشد، پس به تاریخ دهم به سیر ملاء اعلیٰ شتافت، در مقبرهٔ پدرش مستور به خاک کردند، رحمة الله علیه.

موج احوال آن جوّاد اهل کمال، آن صاحب فواد عالی احوال، آن ولی مشیخت امین، افضل زمانه **شاه خیرالدین** پسر ظهیرالدین کنتوری است، مرید پدر خود بود، صاحب علم و تقوی و جوادی او انتهای ندارد هر قدر که هر روز فتوح می رسید در همان روز خرج می کرد، در آن باب مردم چیزی گفتند، او به دلایل خوشنودی خدا و رسول خدا در همین ثابت کرد، بسیار بزرگ بود، چون وفات کرد به مقبرهٔ اجداد خود^۳ در کنتور مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن پیشوای تارکان، آن مقتدای سالکان، آن معنی تصوّف معانی، **حضرت شاه ظهیرالدین ثانی** خلف و خلیفهٔ خیرالدین است، جامع علوم منقول و معقول که سلطان العلماء لقب داشت و شافعی ثانی^۴ نیز او را می گفتند، به غایت عالی شان اندر تصوّف بود، کمالاتش را از اینجا^۵ قیاس باید کرد سلطان فیروز شاه او را تکلیف حضور نمود، رفت^۶ و گفت، کریمه اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم ما را بتو رسانید، سلطان به نهایت اعزاز متصل جای خود او را جای اقامت داد و از غایت نیازمندی روزی با حضرت نصیرالدین چراغ دهلی به منزل شاه آمد، ملک العلماء همراه بادشاه^۷ بود از آن حضرت تذکرهٔ علمی در میان آورد، آنحضرت جوابهای پسندیده داد، سائر حضار و بادشاه تحسین نمودند، روزی آنحضرت در خدمت شیخ نصیرالدین چراغ دهلی رفت، وی سجادهٔ خود را گذاشته تواضع نشستن نمود، آن حضرت گفت، این بساط خواجهٔ بزرگ است لایق این ایشانند مرا پاس ادب می باید، عمر شریفش از صد متجاوز شده بود، چون

۲. الف: 'ماه' ندارد ۲.د: او را 'دادید' ۳.د: بمقبرهٔ 'احمد' او

۴.د: 'شافعی ثانی' ندارد ۵.د: 'کمالاتش را قیاس' باید ۶.د: نمود و گفت

۷.ج: 'همراه بود'

وفات کرد در مقبرۀ بزرگانش مدفون کردند.

موج احوال آن بزرگ زمانه، آن مرتاض و یگانه^۱، آن مصروف فی سبیل اللّٰه، مرشد وقت **شیخ عطاء اللّٰه** خلف و خلیفۀ پدر خود شیخ ظهیر الدّین ثانی است، صاحب برکات وافر و تصرّفات متکاثّر، رتبۀ بلند و درجۀ ارجمند را در تصوّف مالک بود، او بست و پنجاه ساله بود که پدرش تمام اعیان قصبه را جمع ساخته او را خلیفۀ خود نمود و نصایح دلپسند فرمود از آن جمله است که بعد وفات فقیر ظهیر الدّین ثانی در نواح کنتور قحط عظیم خواهد شد در آن تهلکه مردم وطن خود را خواهند گذاشت تو نیز به فتحپور بروی، حضّار معروض داشتند که درین مقدّمه حضرت دعا فرمایند، فرمود به قضای مبرم دعا را تا ثیر نیست، بعد از سه سال از وفات پدرش قحط عظیم مشابه قیامت قایم شده و تا ده سال ماند، آن حضرت را شیخ حسام الدّین فتحپوری که از سابق دختر خود به آنحضرت داده بود از کنتور طلبیده در فتح پور نگاهداشت تا چهل سال به عبادت و ریاضت آنجا گذرانیده بود و در^۲ پرده شد و به مقبرۀ شاه حسام الدّین مدفون شد، رحمة اللّٰه علیه.

موج احوال آن پرورده اهل ولایت، آن از بزرگان یافته هدایت، آن دائم به مشاهدات حضوری، **حضرت شاه علاء الدّین فتحپوری** بن شیخ عطاء اللّٰه کنتوری، حالات بزرگی و کمال به احوالش ساطع و کیفیت توّد و حال بر ذاتش قاطع، ویرا فتحپوری از آن گویند که مولدش آنجا واقع شده^۳، پدرش با خود خلف و خلیفه بودن به احترامش کوشیدی و فرمودی که این شفقت من بر تو لهذا است که در پشت تو پسری است که ابوالاولیاء گردد، مراد ازین پسر حضرت شاه عبدالرحمان جانباز لاهرپوری است، بعد تحصیل علوم دینی معارف یقینی آن حضرت به مگه و مدینه رفت و هفت سال آنجا مانده سعادت برداشت، بعد آن جناب پیغمبر علیه السلام را دید ارشاد یافت که به هندوستان^۴ برو و متاهل شو ترا

۱. الف: مرتاض و 'کفایه'

۲. الف: 'در' ندارد

۳. د: واقع 'شد'

۴. د: که 'هندوستان'

پسری قطب الاقطاب حق تعالیٰ خواهد بخشید، پس زیارت جدّ خود حضرت عباس نموده از راه بغداد به هند آمد و در فتح پور به فیض رسانی^۱ علم صوری و معنوی مشغول شد، از حسد بعضی او به لکهنؤ رفت و سه سال آنجا بود، از شیخ اعظم ثانی او را محبت فوق الحد پیدا آمد، گویند از مریدان شیخ مینا کسی به شیخ خود خبر رسانید که شیخ علاء الدین فتحپوری ازینجا اقامت نموده ولایت آنجا را به نام خود شهرت می دهد، شیخ مینا^۲ فرمود که بی اجازت من چگونه می تواند ماند؟ شب آن حضرت جدّ خود مولانا سیلمان کنتوری را به خواب دید، ارشاد یافت که قطب لکهنؤ مخدوم شیخ مینا است و غلغله ولایت او در هفت آسمان جاریست بی حکم او بودن موجب زیان است، صبح بیدار شده در خدمت شیخ مینا آمد^۳، به مجرد دیدن شیخ مینا فرمود مولانا از اشاره جد خود آمدید^۴، به خاطر جدّت از تو خوش شدم و جای تو دیگر است بعد چند گاه به تو خواهد نمود، اگر خواسته باشی چند گاه درین نواح گذران کن^۵ پس^۶ به قصبات و قریات لکهنؤ چندی مانده به فتح پور رفت و متاهل شد و آن فرزند بهم رسید عبدالرحمن نام کرد، احوالش در لجه^۷ قلندران باید خواست.

موج احوال آن صاحب حالات معصومی، شیخ ضیاء الدین رومی خلیفه شیخ شهاب الدین عمر سهروردی، در مرآة الاسرار نویسد که سلطان المشایخ گوید که ضیاء الدین رومی گفت مرا یک مریدی بود، بعد وفات او را در بهشت دیدم مغموم، پرسیدم وجه غم چه باشد؟ گفت اینهمه یافتم فاما لذتی و حالی که در سماع بود کجا است؟ شیخ ضیاء الدین رومی عمر دراز یافته بود، سلطان قطب الدین بن سلطان علاء الدین ارادت به او داشت، روز فاتحه سوم شیخ ضیاء الدین سلطان المشایخ هم رفت، بادشاه تعظیم از غرور نکرد نتیجه آن بیافت، این احوال مفصل در^۸ کتب دیگر نوشته اند، روضه شیخ ضیاء الدین در راه مقام قطب الاسلام است.

۱. ج. د: 'بصغر سالی' علم ۲. د: شیخ 'مسافر' نمود ۳. د: 'مینا' اند

۴. ج. د: 'خود' آمدند ۵. الف: گذران 'مکن' ۶. د: 'پس' ندارد

۷. د: 'ذریعه' قلندران ۸. ج: 'از' کتب

موج احوال آن باریاب ولایت محتشم، آن به اصحاب هدایت محترم^۱، آن فارغ از اندیشهٔ مستقبل و ماضی، مقتدای قوم شیخ نجیب الدین علی بن برغش شیرازی، به نفحات آرد، وی عالم و عارف، سرچشمهٔ علوم معارف، پدرش برغش از ابناء تجار و اغنیاء کبار بود، از شام به شیراز توطن و تاهل گزید، شعی جناب حضرت علی مرتضیٰ پیش وی طعام آورده باهم خورد و از تولّد فرزند مسعود ازل بشارت فرمود، چون متولّد شد نجیب الدین نام کردند، مثل شیخ روزبهان بقلی^۲ و غیره بزرگان از طفولیت علی را پسندیدند و نوازش نمودند، شعی شش پیر^۳ را به خواب دید از آنجمله یکی را به خود متوجّه و متبسم یافت، به تلاش او سفر حجاز نمود آنجا خدمت شیخ شهاب الدین سهروردی را یافت، همان شبیه که به خواب دیده بود بشناخت ملازم شد، شیخ هم او را از شرف باطن دریافته بود به تربیتش کوشیده به خرّقه ممتاز ساخته، بعد از سالها رخصت شیراز داد و اجازت الباس خرّقه برای او و شیخ شمس الدین صفی که یکی از مشایخ کبار و صاحب حالات عظیم و کرامات بزرگ مرجع خلائق بود نوشت و چهل عدد کلاه عنایت کرد، بست برای علی و بست برای شیخ صفی و بر هر کلاه نام یکی بزرگ نوشته داد که از طرف من شما هر دو کس به این مردان رسانند^۴ که نام آنها بر کلاه نوشته ام آنگاه الباس خرّقه دیگران کند، همچنان کردند و ازین هر دو بزرگان عالمی به فیض رسید، رسائل مفید و کرامت سعید شیخ علی منسوب اند، روز جمعه ماه شعبان شش صد و هفتاد و هشت وفات یافت، در شیراز مدفون شد.

موج احوال آن بزرگ عالیشان، آن فخر خاندان، آن مطلع انوار ایزد منان^۵ شیخ ظهیر الدین عبدالرحمان خلف و خلیفهٔ شیخ نجیب الدین علی برغش است، در نفحات نویسد چون مادرش به وی حامله شد شیخ شهاب الدین سهروردی پارهٔ از خرّقهٔ خود فرستاد، چون متولّد شد در آن او را پیچیدند، اوّل خرّقه که در دنیا

د: 'مکرم'

د: 'قلی'

د: 'شش' به پیر

د: 'رسانید'

ج: 'یزدان' شیخ؛ د: 'بزرگان' شیخ

پوشید آن بود، چون بزرگ شد از تربیت^۱ پدر به درجه کمال رسید و به کرامت^۲ و خوراق مشهور شد، تصانیف بسیار دارد از آن جمله ترجمه عوارف را نموده در آنجا تحقیقات از کشف و الهام بسیار است، رحمة الله علیه.

موج احوال آن خدیو اقلیم بی نظیری شیخ نور الدین عبدالصمد نظیری

مرید شیخ نجیب الدین علی برغش است، عالم علوم صوری و معنوی و به کمالات عالی محتوی^۳ بود و ولایت او را ازینجا قیاس باید کرد که مثل شیخ عزالدین^۴ محمود کاشی و شیخ کمال الدین عبدالرزاق کاشی دو مرید عارف و کامل داشت، شیخ محمود کاشی نیز ترجمه کتاب عوارف به وجه اکمل نوشته است که آنرا نظیر نیست، رحمة الله علیه و شیخ عبدالرزاق کاشی از خدمت شیخ صدر الدین قونوی نیز خرقه پوشیده است، میان وی و شیخ علاؤ الدوله سمنانی در بیان وحدت وجود مکتوبات واقع شده است. در نفحات باید^۵ خواست درین مختصر نگنجیدند، در سلسله شیخ نجیب الدین علی بسیار بزرگان عالی احوال شده اند.

موج احوال آن خزینه اسرار کمالات کماهی، آن گنجینه حالات انوار الهی، آن مست شراب مشرب صافی، قطب ولایت شیخ زین الدین ابوبکر خوافی از کمال محققان این طایفه بود، شانی به غایت رفیع داشت، خواجه محمد پارسا او را به غایت پسندیدی، مسافرت بسیار کرده و مجاهدات شاقه کشیده اکثر مشایخ را دریافته بود و تربیت از شیخ نور الدین عبدالرحمن مصری داشت که در وقت خود قبله طالبان بود و در مصر به مقام شیخوخیت در تربیت^۶ اشغال اشتغال داشت و وی از خدمت شیخ جمال الدین یوسف گورانی و او از دو پیر بی نظیر نعمت یافته یکی شیخ حسام الدین شمشیری، دویم شیخ نجم الدین محمود اصفهانی و این هر دو بزرگ مرید و خلیفه شیخ عبدالصمد نظیری. در نفحات آرد

۱. د: ازین 'مرتبت' پدر ۲. د: رسید 'دیگر است' و خوارق ۳. د: عالی 'معنوی'

۴. د: شیخ 'الدین' محمود ۵. د: 'نفحات' اند ۶. ج: در 'بیت' اشغال

که شیخ زین الدّین را قدم بر جاده شریعت بود و این کار بزرگ است اندر تصوّف بعد تکمیل تصوّف پیر او نور الدّین عبدالرحمان اجازت نامه^۱ برای او نوشت و رخصت نخاف^۲ و وطن اصلی او که در جز رسالت داد آنجا شهرت عظیم یافت، در آخر عمر سه روز غایب ماند چون پیدا شد تا يك سال سخن نگفته^۳، شب یکشنبه دویم شوال سال هشت صد و سی و هشت وفات، قبر به جوار عید گاه هرات.

موج احوال آن برگزیده حضرت صمد^۴ درویش احمد اصلش سمرقند از مریدان کار کرده و خلفای گوی به معرفت برده^۵، شیخ زین الدّین خوافی است سخنان صوفیه دیده و پسندیده بر منبر می گفت به درس^۶ و افاده^۷ فصوص الحکم معمول داشت، مکرّر به شرف حضور آن سرور صلی الله علیه وسلم رسیده، از غایت مصاحبت او روزی شبی زین الدّین در عالم خاموشی ازو فرمود، احمد جایی دیده که جذبه خیلی مذکور شده باشد که در جذبات پی در پی گردد و اصلاً منقطع نشود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مورد دولت خدا داد، حضرت سید اله داد در سهرورد از سلسله شیخ زین الدّین خوافی خیلی الفت داشت، پرهیزگار، خدا پرست دانای علوم صوری و معنوی تابع شریعت سرود پسندیدی سائر ماکولات ترک کرده به يك کاسه شیر اکتفا داشت، در معارف ذاتی ممتاز بود.

موج احوال آن سرمایه معارف ذاتی شیخ سراج الدّین عالم بن قوام الدّین ملتانی او اصحاب شیخ زین الدّین خوافی بود، اصلش ملتان علم صوری و معنوی بر کمال داشت، در هرات نشو و نما یافت، بعد شیخ خود مسند خلافت و ارشاد را زیب داد و عالمی را از مشاهده انوار بهره بخشید، پیر می گفت هزار مرید داشتم مثل سراج الدّین کسی مرا راضی نساخت، مزارش در نهرواله در بلاد گجرات، رحمة الله علیه.

۱. د: اجازت یافته برای ۲. ج: خفت بخاف ۳. الف: سخن نگفته

۴. ج: حضرت محمد ۵. د: برده ندارد ۶. ج: د: گفت پدرش

۷. ج: د: بدرس افاده

موج احوال آن در عبادت بیدار دل، آن در طریقت به انتهای منزل، آن متابع^۱ شرع متین، حضرت مولانا محمد امین مرید شیخ زین الدین خوافی است، در گلزار آرد سند حدیث مشکوٰۃ شریف از مولانا جلال الدین نمود، او^۲ در معامله از حضرت مرتضیٰ سند کرده بود چون مشکوٰۃ او گم شد علی مرتضیٰ به کسی فرمود مشکوٰۃ خود را بدو رسان او فرموده بجا آورد.

موج احوال آن اهم مجاهد، آن اتم مشاهد، آن ناظر اسرار لامکانی، حضرت مولانا شمس الدین مجد تابادکانی مرید شیخ زین الدین خوافیست و از ملا جامی نیز تربیت یافته و از روح احمد جام زنده فیل فیض ها یافته و از دیگر مشایخ هم اخذ نموده. در گلزار ابرار نویسد وی مورد افضال الهی و آثار غیر متناهی^۳ بود، ابواب علم لدنی بروی کشاده بودند، قول آنست دو بار ترك ادب از فقیر به خدمت پیر واقع شد اول این که وقت ادای^۴ نماز امام جانماز زیر پای نداشت^۵ و من داشتم فرمود بردار، گفتم در مذهب ما که شافعی ام باکی نیست، دویم روزی^۶ مرا کاری فرمود نیمه از وضو مانده بود بجا آورده^۷ به فرموده اش پرداختم اکنون ندانم دواي^۸ این ندامت از کدام دریوزه سازم و از که بیرسم و از کجا یابیم؟ از چنین سخنان سراسیمه و حیرت افزا و پشیمان زیستی، روزی حقایق پناهی به حجره رفته پرسید که این کتب چه باشد؟ گفت قرآن و دیوان تصنیف من که از ترس^۹ دست اندازی زمانیان پناه گریخته مولانا جامی بسیار خوش شد، در سال هزار و بقولی شش صد^{۱۰} و نود^{۱۱} و یک در خیابان سری یافت.

موج احوال عاشق ذات انالی مولانا محمد خوشرالی^{۱۲} مرید مولانا محمد^{۱۳} تابادکانی شد و سیر سلوک از تمام کرد از وطن تا به حجاز روزه داشته

د. ۱: آن 'شایع'	ج. ۲: 'و' او	ج. ۳: غیر 'نا متناهی' بود
د. ۴: وقت 'آورست'	۵. الف: زیر پای 'داشت'	ج. ۶: 'بر دری' مرا
ج. ۷: بجا 'آورد'	د. ۸: 'ندانم این ندامت'	۹. د: که از 'بر سر' دست
۱۰. ج: بقولی 'نه' صد	۱۱. د: صد 'بوده'	۱۲. ج: مولانا 'مجد خود سرائی'
۱۳. د: 'مجید' با		

پیاده طی منازل نموده سعادت حج بجا آورده، درویش لاؤبالی و فقیر سرمست را توفیق ازلی^۱ بود، رحمة الله علیه، شیخ صدر الدین ادریسی^۲ خلیفه شیخ^۳ زین الدین خوافی از صلحا و اخیار^۴ و بزرگان ابرار در سال هزار وفات، از تذکره نفس آورده شد.

موج احوال آن ممتاز وادی کاملی، شیخ صوفی علی در سفینه الاولیاء آرد اصلش از ولایت جام مرید شیخ زین الدین خوافی بود، ابتدا او مزارع بود، روزی جمعی درویشان به حضور او گذشتند و نگاهی برو افکندند تاثیر نگاه مردان خدا به دلش کار کرد او از همه بیگانه به حق یگانه شد، درین راه نامی و کامی^۵ بهم رسانید، در نهصد و هشت نبوی وفات.

موج احوال آن ولی امجد، مولانا شمس الدین محمد مرشد از دامن گیران مرید شیخ زین الدین خوافی بود، چون مرشدش به خدمت شیخ بهاء الدین عمر رفت مولانا نیز مصاحب بود، چون مرشدش خدمت شیخ سعد الدین کاشغری اختیار کرد وی نیز حاضر بود، غرض مولانا را مناقب بلند در نفحات نویسد.

موج احوال آن خلاصه راه روان با اخلاص، آن سر حلقه واصلان اختصاص، آن محیط نسیم صبح خیزی، شیخ ابو القاسم جلال الدین تبریزی از بزرگان روزگار و عارفان اسرار همّتی بلند و حالی قوی و علم صوری و معنوی داشت، مرید شیخ ابو سعید تبریزی است، بعد وفات او از تبریز در بغداد او خدمت^۶ شیخ شهاب الدین سهروردی دریافت، هفت سال جدائی نگزید و فواید کلی برداشت، هر سال با شیخ به حرّمین رفتی، شیخ را به سبب کبر سن با اطمعه خشک و سرد رغبت نمی نمود، جلال الدین دیگران مع دیگ بر سر داشته پیاده همراه محافه شیخ رفتی بر وقت طعام گرم حاضر ساختی. در سیر الاولیاء از شیخ اوحد الدین کرمانی روایت است وقتی در سفر مکه برابر شیخ جلال الدین

۱. د: مست را 'ادبی' بود ۲. د: صدر الدین 'ادریسی'

۳. ج: 'شیخ' ندارد

۴. د: اخیار 'ندارد' ۵. د: نامی و 'کافی'

۶. ج: د: 'بغداد خدمت'

بودم، راه صعب بود، اهل مقدور شتران خریدند و کرایه نمودند، شیخ جلال الدین^۱ دست به ریگ زده آن قدر دینار بر آورد که پانصد شتر به غربا خریده داد و او خود پیاده رفت از خدمت شیخ خود شیخ^۲ بهاء الدین زکریا و وی با هم بهند آمدند، شیخ بهاء الدین به ملتان رفت وی به دهلی رسید، شمس الدین التمش بادشاه مقدم او را بس معظم داشته استقبال نمود و معتقد شد، نجم الدین صغرا شیخ الاسلام دهلی را حسد بکار آمد از زنی به اقرار مبلغی تهمت زنا بر شیخ کنانید، چون به حضور بادشاه شیخ بهاء الدین ذکر یا گفت، حقیقت از اهل الله پوشیده نیست راست بگو، زن گفت این همه دروغ است شیخ الاسلام مرا وعده زر کرده بود نجم الدین صغرا^۳ رسوای عالم منصب او به خادمان شیخ بهاء الدین قرار یافت، پس شیخ جلال به بداؤن آمد و شهرت عظیم یافت، کافری را مسلمان نموده علی نام کرد و صاحب ولایت آنجا نموده خود به بنگاله رفت، عالمی به وی تولا نمود پس به دیومحل بندر شد بتکده آنجا را خراب کرد و بتهای سنگین را بشکست و رواج اسلام داد، مزارش نیز همانجا است فاما در آن ملک هر جا او اقامت نموده^۴ آنجا زیارت معین است و در آن ملک بعضی او را شمس الدین تبریزی نیز گویند، معاصر خواجه قطب الاسلام رحمة الله علیه.

موج احوال آن کامل ولی **حضرت خواجه علی** مرید شیخ جلال الدین تبریزی است، بس کمالات و حالات و خوارق عادات داشت. در اخبار الاخبار آرد پیر بدو فرمود خلق بداؤن را بتومی سپارم^۵ و بعد تحصیل علم سلطان المشایخ را که والده^۶ او دستار بستن تجویز کرد و طعامی بسیار پخته مشایخ و صلحا را جمع نموده اند، دستار از دست خواجه علی بر سر او بستند^۷ و علی کنانیدند و در بداؤن علی مولانا در آن زمانه نیز^۸ از کمل اولیا بود فاما دستار بر سر سلطان المشایخ علی مرید جلال الدین تبریزی^۹ بستند.

۱. د: 'شیخ جلال' دست   ۲. الف: 'از خدمت شیخ بهاء الدین'   ۳. ج: 'صغری' ندارد
 ۴. د: 'نمود'   ۵. د: 'بتو' سپارم   ۶. ج: 'والد' او دستار
 ۷. د: 'او' ستید   ۸. د: 'زمانه' قرار   ۹. د: 'جلال تبریزی'

موج احوال آن کوه قاف حلم^۱ و وقار، آن محیط عشق و اسرار، آن در عالم ثانی سفیان ثوری **قاضی حمید الدّین ناگوری** نامش محمّد بن عطاء الله محمود البخاری است، پدرش به دهلی آمد مشغولی ها داشت چون فوت شد آن حضرت را قضای ناگور دادند، سه سال قاضی ماند، شی از پیغمبر خدا علیه السّلام به خواب شنید که این طور تو مرا خوش نمی آید صبحی از همه در گذشته به کمال ترك و تجرید خدمت شیخ شهاب الدّین را دریافت و بهره وافر برداشت و به خرقة خلافت مفتخر گشت، با خواجه قطب الاسلام هم در بغداد محبّتی و اعتقادی فراوان وی را پیدا شده^۲ به مدینه رفت، يك سال و دو ماه و هفت روز مجاورت آنجا نموده شبی اولیا را دریافت از آنجا به دهلی آمد خدمت خواجه قطب الاسلام دریافت، شیخ عبد الحق دهلوی نوشته اگرچه وی از اصحاب سهرورد است بر مشرب وی وجد و سماع و حال غالب بود، درین مقدمه در آن وقت مثل او نبود. در لطائف اشرفی آمده او را از خرقة قطب الاسلام رسید این ذوق و سماع ازین جهت بود، با گنج شکر محبّتها داشت، وقتی گنج شکر را خواهش سرود قوّالان نمود، قوّالان حاضر نبودند، از بدر الدّین اسحق گفت فلان مکتوب قاضی حمید الدّین را استاده شده بخوان، فرموده بجا آورده، گنج شکر را حالت و بیخودی رو داد بعد فوت قطب الاسلام به ده سال شب پنجم ماه رمضان سال شش صد و چهل و سه هجری بعد تراویح و وتر سر به سجده نهاده جان به جانان سپرد، پایان قبر قطب الاسلام مدفون شد، مولانا صبح الدّین خلف و خلیفه قاضی حمید الدّین ناگوری است بعد پدر از ارشاد و تلقین مریدان سجّاده پدر را زیب داده.

موج احوال آن صوفی کارها دیده، آن محقّق جام وصال چشیده، آن مقیم گشته به مقام عالی، محبّ صادق **شیخ احمد نهروالی** مرید قاضی حمید الدّین ناگوری، بافندگی کردی مرد با برکت بود، با قطب الاسلام خیلی محبت او را بود با این همه کمال قاضی حمید الدّین ناگوری هیچکس را مرید نمی گرفت مگر سه چهار کاسب را در ارادت قبول نمود، احوال همه می آید از آن جمله شیخ

۲. ج. د: وی را پیدا شد

۱. د: 'علم' و وقار

احمد نهروالی، خواجه بهاء الدین ذکریا کم کسی را ستودی مگر شیخ احمد نهروالی را که مایه ده صوفی درواست^۱، شیخ نصیرالدین فرمایند او را حالی بود که گاه گاه غایب شدی و جامه از خود بخود بافته شدی، مرقدش در بداؤن واقع شده، مریدان خوب خوب بسیار داشت.

موج احوال آن که مانندش^۲ نایاب شیخ عین الدین^۳ قصاب مرید قاضی حمیدالدین ناگوری است، هیچکس را مرید نمی گرفت^۴ و دره بازار دهلی گوشت فروختی لیکن کشف و کرامت بسیار داشت، در هر باب که نفس می راند همچنان واقع می شد.

موج احوال آن دایم به درد عشق در سوز، شیخ محمود موینه دوز مرید قاضی حمیدالدین ناگوری است، مصاحب قطب الاسلام بود، مزارش نزدیک مزار خواجه بر حوض شمس است، چون خلق را مهم پیش آید سنگی از مزارش گرفته نگاهدارند چون حاجت بر آید برابر آن شکر بخش^۵ می کنند.

موج احوال آن ولایت مآب، شیخ حسن رسن تاب^۶ از محبوب ترین مریدان قاضی حمیدالدین ناگوری است، در بداؤن رسن تابی کردی، شیخ شاهی موی تاب نیز او را گویند، پیر او را شیخ شاهی روشن ضمیر لقب کرده بود، در کرامت و عشق و حال نظیری نداشت، پیر او را خرقة عطا نمود کس پیش شیخ محمود موینه دوز فرستاد من امروز به جوانی کاسب خرقة داده ام تو درین مقدمه چه می گویی؟ محمود گفت بسیار مستحسن واقع شد، پس شیخ شاهی را به بداؤن رخصت نمود مدام آنجا مشغولها داشتی، به حالات عجیب تربیت و ارشاد طالبان کردی، شیخ نظام الدین ابوالموید جد شیخ جمان که در قصبه کول آسوده است در دهلی بیماری صعب داشت از توجه شیخ شاهی صحت یافت، از

۱. ج: 'مایه ده وراست' ۲. ج: که 'نامندش' ۳. الف: عین 'الزمان'

۴. ج: د: 'هیچکس را مریدی نمی گرفت' ندارد ۵. الف: 'در' ندارد

۶. د: 'شکر' کس' ۸. د: رسن 'مآب'

نفس رانی محمّد کاشی که کاملی بود در بداؤن به کلبه آتش افتاد شیخ شاهی سوخت، مقبره در بداؤن.

موج احوال آن سرمایه هدایت **شیخ بدرالدین صاحب ولایت** برادر شیخ شاهی است، در حیات شاه شاهی بدرالدین موی تاب گفته می شد، از وصیت برادر به خدمت قطب الاسلام رفت ارشاد یافت بدرالدین صاحب ولایت بداؤن بعد با نعمت رخصت شده بقیه عمر در بداؤن گذرانیده در پرده شد، مزارش نیز آنجا است. شیخ عبد الرحمن چشتی صاحب مرآة الاسرار به زیارت او مشرف شد از حضوری روح پر فتوح او بسیار فیض برداشته درین مختصر نگنجد و شیخ عثمان هم برادر شیخ شاهی است، صاحب کمال بود، وی و شیخ بدرالدین صاحب ولایت مرید شیخ شاهی بودند.

موج احوال آن سرمایه کمال، **شیخ جلال** ابتدا به سرکار شیر شاه سور امیری بود جلال خان کاشی گفته می شد، چون دولت افغانان به خلل آمد او از همه بر آمده به ترك کلی به شاه محمّد چشتی بانگر موی بیعت نموده طریق مجاهده پیش گرفت، مدّتی بر آمد که کشود کار نشد، مرشدش به اشاره باطن فرمود کشود کار تو بر روضه شیخ بدرالدین صاحب ولایت بداؤن مقدّر است، او مدّتها آنجا جاروب کشی نموده فیض ها ر بوده و از مجاهدات به مرتبه رسید که از مرقد صاحب ولایت ندا آمد بدرالدین جلال و جلال بدرالدین، پس آوازه جلال شیخ جلال به سمع خاص و عام رسیده عالمی به وی تولا نمود و خلائق کثیر را به فیض رسانید، روزی شیخ تمنای فرزند برد که جانشین ندارم، صاحب ولایت فرمود ترا فرزند معنوی عطا شده زنه از تربیت او غافل نشوی، همدرا آن ایام هندوی در ایسولی معموله سرکار لکهنؤ پسری با غایت جمال و نهایت فراست داشت پیش معلّم فرستاد آن بچه در گلستان ثنای محمّدی صلی الله علیه وسلم خوانده پرسید او چه کس بود؟ معلّم احوال آن سرور بیان ساخت آن بچه همان وقت مسلمان شد و براغوای وزاری والیان نظر نکرده به سیر در آمد در بداؤن

رسید و شرف خدمت شیخ جلال دریافت، از روح صاحب ولایت ارشاد یافت
فرزند معنوی^۱ این است او را مخدوم عبد الله نام کن پس شیخ جلال فرموده بجا
آورده و تربیت نموده جانشین خود ساخت، مخدوم عبد الله نیز با^۲ روحانیت
صاحب ولایت مناسبت کلی پیدا کرد، مجاهده عظیم کرد اکثر شبها بر نعلین
چوبی استاده ماندی و اکثران را فیض رسانید، شیخ طه یکی از اکابر زادگان رای
بریلی از فیض تلقین مخدوم عبد الله به مرتبه خدا شناس رسید بعد پیر جانشین شد
و حقوق سجادگی را به وجه احسن برپا داشت، شیخ جلال در آخر سلطنت اکبر
بادشاه از تیر دزدی شهید شد، قبر پایان پیر و مخدوم عبد الله آخر سلطنت جهانگیر
بادشاه سال يك هزار و سی و چهار وفات، به پهلوی پیر دفن شد.

موج احوال آن مورد عنایات وهبی، شیخ ضیاء نخشی به غایت همّت
بلند بود، نسبت ارادت و تربیت از شیخ فرید نبیره^۳ و جانشین شیخ حمید الدّین
ناگوری داشت و با سلطان المشایخ معاصر بود، در قصبه بداؤن سکونت گزید و
زاویه خمول به کار خود مشغول بود، مثل سلك السلوك و عشره مبشره و کلیات
و جزویات و طوطی نامه و غیره همه مصنّفات او مشابه یکدیگر واقع شده اند مگر
سلك السلوك بسیار شیرین و رنگین مشتمل بر حکایات دلربا و احوال مشایخ
واقع است. در اخبار الاخیار آرد، وی خود را از صحبت خلق کشیده بود به اعتقاد
وانکار^۴ کسی کار نداشت، مشرب ملامتیه و رندانه اختیار کرده بود، در هفت
صد و پنجاه و يك وفات، در بداؤن متصل صاحب ولایت قبر^۵.

موج احوال آن عرفان شعار، آن ولایت دثار^۶، آن فارغ از مستقبل و
ماضی، شیخ شرف الدّین سعدی بن مصلح الدّین بن عبد الله شیرازی از افاضل
صوفیه حالی قوی و شوقی بر کمال داشت، جامع است در میان علم ظاهر و باطن،
از آداب این طایفه نصیبی کامل یافته بود. در نفحات الانس آمده مجاورت روضه
شیخ عبد الله خفیف نموده و سفر بسیار کرده اقالیم گشته مکرّر به حجاز پیاده رفت

۱. ج. د: فرزند موعود؛ ۲. ج. د: نیز روحانیت؛ ۳. د: شیخ فرید بنده؛

۴. د: باعتقاد و اکفار؛ ۵. الف: قبر ندارد؛ ۶. د: ولایت آثار؛

سعادت بجا آورده و به پتن و به سومنات هند در آمده بت بزرگ ایشان را شکسته از مشایخ کبار بسیاری را دیده به صحبت^۱ شیخ شهاب الدین سهروردی رسیده، با او در يك کشتی سفر کرده در خدمت وی ارادت درست نموده چنانچه خود می گوید:

مرا پیردانی مرشد شهاب   دو اندرز فرمود بر روی آب
یکی آنکه بر خویش خود بین مباش   دیگر آنکه بر غیر بد بین مباش

وقتی در نیشاپور رسید عزم حضور شیخ فرید الدین عطار کرد، رخصت نیافت بدان جهت که تو در اثنای راه با یکی از اغنیای دنیا آمیختی و ثنای او را کردی، شش ماه بر در شیخ گلیم گسترانیده مقیم ماند که بدون حصول سعادت پای بوس نروم، بعد شش ماه بار یافت، شیخ دست در آستین کرده بر دست وی نهاد، وی بوسۀ آستین داده يك دست شیخ آن قدر آستین را که به دهان سعدی رسیده بود بُرید، فرمود این قدر چرکنت^۲ از اثر صحبت ملوک مانده بریدم وی در بیت المقدس سقایی^۳ کرده به مردم آب داد، پس از خضر علیه السلام ملاقی شد وی را از آب زلال انعام افضال خود سیراب گردانیده، امیر خسرو و امیر حسن هر چند خواستند به طریق سعدی شعر گویند میسر نشد، او آنچه گفته بر حال خود گفته، یکی از اکابر ازو گران شده بود، از عتاب پیغمبر به شیخ سعدی عذرها نموده و خورم ساخت، شخصی منکر مشایخ بود، شبی دید درهای آسمان کشاده گشته و ملائکه با طبق های نور نازل شده اند، از سر حال پرسید، گفت شعری گفته آن مقبول جناب احدیت شده، شعر این است:

برگ درختان سبز در نظر هوشیار   هر ورقی دفتری است معرفت کردگار
صبح بیدار شده به در سعدی رفت دید او در زمزمه است^۴ گوش نهاد همان شعر می خواند، در شب جمعه شهر شوال سال شش صد و نود و يك وفات، در نیم گروهی شیراز در بقعه ساخته خود مدفون شد.

موج   احوال آن مقتدای اولاد آدم، آن رهنمای عالم، آن خزینۀ اسرار، آن

۱. د: 'نصیحت' شیخ

۲. د: 'جز کسب'

۳. ج: 'مدتی' سقایی

۴. ج: زمزمه 'شب'

گنجینه اطوار ابرار، آن از ^۱ خاصان درگاه ربّانی، غوث وقت شیخ بهاء الدّین محمّد زکریا ملتانی خلیفه شیخ شهاب الدّین عمر سهروردی است و از نژاد اسد قریشی، جدّ مادری حضرت علی مرتضی بود، بعد از پیر به مقام غوثی فایز گشت و صاحب ولایت دیار ملتان گردیده انتشار سلسله سهروردیه در آن نواح کرد، مردم خوب خوب از برکت فیض او به مرتبه اعلی و اشرف مشرف شدند، درین طریق شانی و حالی قوی داشت، در ریاضات و مجاهدات میان مشایخ ممتاز بود. در مرآة الاسرار نویسد آن حضرت پنج سال مجاور در مدینه بود، حدیث از شیخ کمال الدّین محمّد یمنی سماع نمود پس به بیت المقدّس رفته زیارت انبیاء نمود، پس در بغداد بیعت از پیر ^۲ کرد و هفتده روز مانده این دولت جاودانی و سعادت دو جهانی حاصل ساخت، دیگران حسد بردند، پیر فرمود شماها هیزم تر دارید دیر کشید، بهاء الدّین هیزم خشک است بزودی بر افروخت، از شیخ فرید گنج شکر محبت فوق الحد به میان بود و پسر خاله یکدیگر نیز می گویند، پس به اشاره پیر در ملتان آمد و متاهل شد، مسند ارشاد برپا ساخت، مریدان کامل بسیار داشت و هزار مرید صاحب اخلاص ابواب فتوح نیز مفتوح گشت، کمالات و خوارق عادات او زیاده از اندازه تحریر است، هفتم صفر سال شش صد و شصت و پنج وفات یافت، قبر در ملتان.

موج احوال آن ممیز کلام ^۳ سبحان، حضرت خواجه حسن افغان از مقبول و محبوب ترین مریدان شیخ بهاء الدّین ذکریا است، مرشدش فرمودی اگر فردای قیامت از من پرسند چه آوردی به درگاه گویم ^۴ حسن افغان را آورده ام، خواجه حسن امّی محض بود، اگر نظم و نثر عربی و فارسی به آیت قرآن آمیخته بر لوح نوشتندی و به حضور او خواندی او آیت قرآن را نشان می داد، گفتند آیت قرآن را چه سان می شناسی؟ گفت از آیت قرآن نوری می بینم. وقتی شخصی مسجدی بنا می کرد خواجه قبله را نشان می داد ^۵ او مناظره نمود خواجه دستش

۱. الف: 'از' ندارد ۲. ج: 'از پیر بیعت' ۳. ج: 'د: ممیز' کلیم' سبحان

۴. د: بدرگاه 'کریم' ۵. ج: 'نمی' شناسی ۶. د: نشان 'داد'

گرفته گفت^۱ ببین او به چشم ظاهر کعبه^۲ را دید، ازین جنس تصرفاتش بسیار است، رحمة الله علیه.

موج احوال آن سلطان اصحاب اهل ایثار، آن برهان ارباب انکسار، آن افضل وحید **حضرت شیخ دید** از پیوستگان شیخ بهاء الدین ذکر یا است. در کرامت الاولیاء آرد او پدر وقت بود، در لاهور دید جمال دوست می کرد، روز عید برای نماز رفته بود وقت باز گشت خلق دید رو به سوی آسمان کرد و گفت الهی امروز روز عید است هر خواجه به بنده خود عیدی دهد تو هم مرا عیدی ده، فی الحال پاره کاغذ از آسمان افتاد بر آن نوشته بود من نفس ترا از آتش دوزخ آزاد کردم، هم در آن ایام یکی از دوستان^۳ رسید، گفت عیدی که از خدا یافتی من در آن شریک ام، آن کاغذ بدوداد که این عیدی به تو مبارک فردا من دانم و دوزخ^۴.

موج احوال آن فخر متصوفان **حضرت حسن افغان** مرید خواجه بهاء الدین ذکر یا است، امی بود حرف نمی شناخت فاما هیچ علوم او را مشکل نمی شد، گویی لوح محفوظ بر آئینه دلش عکس انداخته بود، پیر برو مفاخرت ها می نمود و می گفت که اگر فردای قیامت مرا پرسند ای بهاء الدین چه آوردی به درگاه عرض کنم حسن افغان را، رحمة الله علیه.

موج احوال **شاه عالم** مشهور به **میر تته** که در ولایت تهته مدفن دارد نیز از خلفای شیخ بهاء الدین ذکر یا است، صاحب کرامات باهره و خوارق ظاهره مشهور است، رحمة الله علیه.

موج احوال آن خزینه اشتیاق و شوق، آن به طریق عشق یگانه فوق، آن مست توحید بی شراب و ساقی، غریق بحر وصال **شیخ فخر الدین ابراهیم العراقي** از بزرگان این طایفه و بی باکان زمانه مشرب عشق بر حال او خیلی غلبه داشت، سفینه تصنیفش آئینه حقیقت کمال اوست، خواهرزاده شیخ شهاب الدین سهروردی

۱. الف: دستش 'گرفت ببین' ۲. د: ظاهر 'گشته' را ۳. ج: د: دوستان 'اش'

۴. د: 'دوزخ' ندارد

و مرید و خلیفه خواجه بهاء الدین ذکر یا است، در طفولیت قرآن یاد گرفته از خوش خوانی خاطر همدانیان را مقید ساخته به عمر هفتده سالگی به مدارس بنا بر تحصیل علوم مقیم شد، ناگاه گروهی درویشان بی قید به طریق مسافران رسید، در میان شان پسری صاحب جمال بود، آنچه عراقی را بود او ربود، از غایت عشق برای موافقت صحبت بر طریق بی قیدان سر و ریش تراشیده همراه شان به ملتان رسیده و خدمت شیخ بهاء الدین ذکر یا دریافت، شیخ از تصرف او را از ۱ قافله جدا کرده به خود کشید و مرید کرده در اربعین نشانید، اول عشره گذشته بود که عراقی را وجدی رسید و حالی مستولی شد و این غزل در حالت از وی سر زد.

نخستین باده که اندر جام کردند ز چشم مست ساقی وام کردند
این خبر به شیخ گفتند که این طریق خلاف خاندان سهرورد است، فرمود او را منع نیست، بعد ۲ چند روز خادمی شیخ که به خرابات رفت بشنید این غزل را خراباتیان با چنگ و چغانه می گفتند، مکرر به شیخ التماس نمود فرمود چه شنیدی؟ غزل را خواند، چون به این بیت رسید

چو خود کردند سر ۳ خویشتن فاش ۴ عراقی را چرا بدن نام کردند
شیخ فرمود کار وی تمام شد، برخاست و بر در عراقی آمد و آواز داد، مناجات در خرابات برون آره عراقی آمد و سر در قدم شیخ انداخت، شیخ خرقة از جسم شریف خود بخشید و او را پوشانید و باز به خلوت امر نکرد و دختر خود به عقد نکاح او ۶ داد ازو کبیر الدین نام فرزندی متولد شد، بعد شیخ عراقی سجاده نشین شد، حاسدان غمّازی به سلطان خواستند عراقی به حرمین رفت از آنجا به روم شد خدمت صدر الدین قونیوی را دریافت و اخذ فوائد نمود، سلاطین وقت روی نیاز بدو آوردند از آنجا به مصر شد، علو کمالش زائد از بیان است، این شعر ازوست:

ساز طرب عشق که داند که چه سازست

کز ۷ زخمه اونه فلك اندر تگ و تاز ۸ است

۱. ج. د: را از آن قافله ۲. د: نیست بعد ندارد ۳. ج: کردند ستر خویش

۴. د: خویشتن جامش ۵. ج. د: برون آ عراقی ۶. ج. د: او ندارد

۷. الف: گر زخمه ۸. الف: از تگ و تاز

بستم ذیقعه شش صد و هشتاد و هشت وفات، در پهلوی قبر شیخ ابن عربی دفن شد، کبیر الدین فرزندش نیز آنجا آسوده است.

موج احوال آن جانشین پدر به استحقاق، آن عارف کامل بالاتفاق، آن سر حلقۀ اکثر اولیا، مرشد وقت **شیخ صدر الدین بن بهاء الدین ذکریا** بعد پدر مسند ارشاد را مزین شد، بسیاری مردم از فیض او به مرتبۀ تکمیل رسیدند، شیخ بهاء الدین ذکریا را هفت پسر بود بسیار مال، بعد پدر همه ها اموال را بر خود قسمت نمودند هفتاد لك تنكه از نقد و جنس به شیخ صدر الدین رسید، او در اوّل روز همه را^۱ نصیب درویشان ساخته و فارغ البال مشغول به حق شد و عالمی را هدایت بخشید، شیخ جمال خندان رو باوجود بیعت شیخ بهاء الدین از فیض صحبت او به مرتبۀ اعلیٰ ولایت رسید، درین مقدمه شیخ بر آخر وقت وصیت کرده بود که در قصبۀ اوچ جمال خندان رو درویش صاحب استعداد است بالفعل او را جذبۀ مغلوب ساخته، بعد از من پیش تو آمده درخواست خرقة خواهد نمود، اوّل روز به خود راهی ندهی سه روز به خلوت بنشانی و به تلاوت قرآن امر کنی تا از جذبۀ غلبۀ به شعور آید پس سوای خرقة شیخ شهاب الدین دیگر ملبوسات که به تو داده ام از آن نصف بدو دهی و نصف را بر خود داری، چون جمال وفات کرد در اوچ مدفون شد، احمد بن معشوق که احوالش سر منشای لجۀ مجاذیب باید خواست نیز مرید اوست و مولانا علاء الدین جندی نیز خلیفۀ شیخ صدر الدین است، هر روز دو ختم قرآن می نمود شیخ وی را محبوب الله خواندی و مولانا حسام الدین ملتانی نیز خلیفۀ شیخ صدر الدین است، از پیر درخواست که جای قبر من در روضۀ شیخ بهاء الدین ذکریا باشد، فرمود حضرت رسالت پناه قبر تو در بداؤن معین ساخته، او به بداؤن رفت، شب آن سرور علیه السلام را دید به موضعی وضو می سازد، صبح که آنجا رفت آثار آب بر زمین بیافت، همانجا برای قبر خود تجویز نمود، چون بمرد مرادش حاصل آمد^۲، کمالات شیخ صدر الدین از آن بیشتر که به تحریر آید.

۱. ج: 'همه ها' نصیب
۲. د: حاصل 'آید'

روزی در صحرا بر دجله رفت، پسرش رکن الدین به سن هفت سالگی حاضر بود، گله آهوان دشتی پیش آمد، رکن الدین به آهوبچه میل نمود، گله برمید، رکن الدین بیقرار شد، چون شیخ برین معنی آگاه گشت گله آهوان را آواز داد، بیامدند و به پسر گفت مرغوب طبع را بگیر، او یک بچه به خود کشید، مادرش نیز همراه شد، هر دو چند سال به خانه شیخ ماندند، میان نماز ظهر و عصر سوّم ذی الحجه سالی شش و صد و هشتاد و چهار وفات، قبر پهلوی قبر پدر.

موج احوال آن در کمالات و حالات بیش، **حضرت شیخ صلاح الدین درویش** مرید و خلیفه شیخ صدر الدین بن بهاء الدین ذکر یا است، اسدی با غران غرض از قریش بزرگ عالی مرتبه بود، کرامت و خوارق بیشتر داشت. در اخبار الاخیار نویسد از ملتان به دهلی آمده متوطن شد، روزی سواری بر اسب خود تازیانه زد، شیخ بر سوار غضب کرد، بافتاد، دیدند آثار تازیانه بر پشت شیخ نقش بسته بود، با شیخ نصیر الدین چراغ دهلی همسایه و معاصر بود، پیوسته چراغ دهلی بر جفای ظالمان تحمّل و صبر می کرد و شیخ سخت پیش آمدی و در حق ظالمان^۲ دعای بد کردی، الهی به حرمت آن الطاف و افضال که مرا فیل^۳ سفید خواندی و همچو فرمودی غرضی که شیخ صاحب کمال بود، مقبره او نزدیک مقبره شیخ نصیر الدین چراغ دهلی است، بست و دویم ماه صفر عرس او می شود، شیخ خاص امیتهی که ذکرش به خلفای سلطان سید اشرف جهانگیر باید خواست از فرزندان شیخ صلاح است.

موج احوال آن جانشین اولیای عظام، آن سر حلقه واصلان همام، آن غریق مشاهدۀ بحر یقین، غوث وقت **شیخ ابوالفتح رکن الدین** پسر شیخ صدر الدین بن بهاء الدین ذکر یا است و خلف و خلیفه پدر خود است و نظر یافته جد بزرگوار خود بود چنانچه روزی مادرش بی بی راستی که به راستی و درستی رابعه عصر مرید خواجه بهاء الدین ذکر یا روزی یک ختم قرآن کردی، رکن الدین هفت ماهه در

۱. ج. د: قبر 'به' پهلوی

۲. د: حق 'طالبان'

۳. د: مرا 'قبل'

شکم او بود که پیش شیخ بهاء الدّین رفت، شیخ به تعظیمش برخاست، وی حیرت گرفت، شیخ گفت محل حیرت نیست؟ این تعظیم آنکس است که حالا در شکم تست، چون متولّد شد و به چهار سالگی رسید روزی پیش شیخ رفت و اوستاد عمامۀ شیخ نهاده بود بر داشته بر سر خود گذاشت، پدرش گفت این بی ادبی است، شیخ گفت بابا صدر الدّین منع مکن استحقاق بر سر خود گذاشته این دستار بدو عطا کردم، غرض ویرا درین طریق شانی بزرگ، حالی قوی از جمیع صفات پسندیده و آراسته، ریاضات سخت و اخلاق نرم و عشق افزا^۱ و همّتی بلند و کرامات مشهور و به علم صوری و معنوی از کمال حضور روشی غریب داشت بعد از پدر سجّاده جد را زیب داد و همان دستار بر سر گذاشته و خرّقه شهاب الدّین که جد بدو داده بود پوشیده پنجاه سال حقوق صوری و معنوی کما ینبغی بجا آورد و عالمی را فیض رسانید، در طفولیت حضرت شمش تبریز رکن الدّین عالم او را لقب کرده بود، از سعی ذات آن حضرت فیض ظاهری هم از سلاطین دهلی به خلق بسیار رسیده، در وقت سلطان محمّد از دهلی به ملتان رفت، سه ماه از وفات پیشتر از خلق عزلت گرفت، به شانزدهم رجب یا جمادی الاول هفت صد و سی و پنج بعد نماز مغرب سر به سجده نهاد و جان به حق شد، قبر در ملتان، او محصور بود خلفی نداشت، بعدش شیخ اسماعیل از اولاد برادرش سجّاده نشین شد.

موج احوال آن محقّق لایق سپاس، آن مدقّق عرفان اساس، آن مشاهد انوار و مجاهد دین، **حضرت شیخ بهاء الدّین** او را متقی می گفتند، پسر شمس الدّین محبوب ملتانی از اولاد شیخ بهاء الدّین ذکر یا بودم^۲، خرّقه از جانب آبای بزرگوار خود دست به دست یافته بود بلکه اطلاق جانشینی اجداد بدو می کردند، ماهر علوم صوری و معنوی شانی رفیع و همّتی وسیع داشت، سایر بزرگی خود انداخته برای فتح مهم غربا به خانه اغنیا رفتی و منت کشیدی، از فسادات سلطان حسین حاکم بهکّر ملتانیان^۳ به امصار و بلاد دیگر منتشر شدند، آن حضرت به آگره آمد و عالمی را فیض رسانید، برای حافظ اسحاق سفارش نامه به سلیمان حاکم گزرائی

۱. ج. د: عشق 'وافر' ۲. د: بود 'مفتی' خرّقه ۳. د: بهکّر 'ملتانی'

نوشت، او بعد مطالعه گفت باشند قلمرو ایران و توران رقعۀ احکام به حکام مشرق دیار نویسند از این کلمه حافظ را مایوسی روداد، شب^۱ آن حضرت چنان تصرف فرمود که حاکم صبحی حافظ را طلب داشته زیاده از امر شیخ و خواهش حافظ مراعات نمود، ازین جنس خوارق عالی او را زیاده اند به این مختصر ناید^۲، یازدهم شوال سال نهصد و پنجاه و هفتاد و هفت وفات، مرقد در آگره.

موج احوال آن سرمایه عشق و جوانمردی، **شیخ ابوالعباس سهروردی** در نفحات آرد نام وی احمد بود، در مگه اقامت داشت، شیخ شروانی روزی از مجلس سرود گریان برخاست، قوم را حیرت شد، ابوالحسین^۳ سرکی حاضر بود، گفت اگر وی از استماع انکار آورده باشد من تابع او باشم، سهروردی گفت من نیز بر این کار تابع توام، صبح با هم پیش شروانی رفتند، او گفت روزگاری من بر ریگ می خسیم و دست بالین می کردم و نشان سنگ بر پهلوی می بود، بر سماع می نشستم اکنون بر فرش نشستم و شما چنان سوخته اند که ما را کی حلال شود که با شما در سماع نشینم.

موج احوال آن سید تارک کونین، آن ناظر جمال عین بعین، آن ستون دینی یقینی، گنجینه عشق **میر سید صدر الدین** معروف به **سید حسینی**، اکثر در حیات پیر خود که تاجر بود خدمت شیخ بهاؤ الدین ذکریا را دریافت فاتما مرید نشده، بعد پدر از همه برآمده سایر اموال به محتاجان لله داده بیعت از شیخ بهاء الدین نموده و سه سال در خدمت ماند و فیض ها ربود و به اکثر اسفار همراه پیر مانده، نزهة الارواح و صراط المستقیم و طرب المجالس و کنز الرموز و زاد المسافرین تصنیفات اوست، شیخ محمود شبستری اکثر منظومات او را جواب گفته و نوشته ازین اشعار او بلا واسطه مرید بهاء الدین ذکریا ثابت می شود.

از وجود او به نزد دوستان   جنت الماوا شده هندوستان
من که روزنیک و بد برتافتم   این سعادت از قبولش یافتم

۲. د: مختصر بآید

۱. ج: 'روداد' آن شب

۴. الف: 'از' ندارد

۳. ج: 'خدمت ابوالحسن'

بعضی نوشته اند او مرید شیخ رکن الدین بن صدر الدین بن بهاؤ الدین ذکر یا است، روزی بر آهو تیر انداخت، آهو گفت تو برای عبادت آفریده شدی نه برای تیر انداختن و آهو غایب شد او همه اموال به تاراج داده همراهی بی قیدان گزید و به ملتان آمد، شیخ رکن الدین شب از پیغمبر خدا ارشاد یافت یکی فرزند من درین جماعه است بر چین و تلقین نما، شیخ صبح او را از آن جماعت بر آورد و تلقین ساخت، در هر دو حال مقبول است، در کمالات رتبه بلند داشت، تصانیفش بر صحت حال و علو کمال او گواه اند. در لطایف اشرفی آمده که به شرف دامادی خواجه بهاء الدین ذکر یا نیز مشرف شده، ششم شوال هفت صد و هیزده وفات، در هرات بیرون گنبد مرزا عبد الله بن جعفر طیار دفن شد.

موج احوال آن ولی مقام بلند، آن حاجت روای هر مستمند، آن به کمالات یگانه و فرد، روشن کرامات **حضرت شیخ حسین سهرورد** از ثقات شنیده وی خلیفه شیخ رکن الدین رکن عالم بن صدر الدین عارف بن بهاؤ الدین ذکر یا است و آنچه محرر سطور به چشم خود در حکومت والد خود دیده این است که در سرورپور متصل قلعه حاکمی بر غایت بلندی مزار شریفش را زیارت نمود، اول خرق عادت^۱ این است که بر آن بلندی رفتن را راه باریک است اگر زن حامله می رود و خطره به دلش محسوس نمی گردد تا به دگر چه رسد و سبب این قدر بلندی را چنین یافته که بعد حصول مقصد بالای قبرش گل انبار می کند، شب بالای گل مزارش بر می آید به این نوع این قدر ارتفاع گردیده و هر شب چراغ بر قبرش از خانه حاکم معمول است تا که فتیله روغن باقی ماند هر چند باد تند وزد چراغ خاموش نمی گردد، از اینجا است ۲

اگر گیتی سراسر باد گردد چراغ مقبلان هرگز نمیرد متصل مزارش مقدور نیست کسی به شب استقامت نماید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن سزاوار ثنای قطبیت، آن مستحق عنایات فردیت، آن فخر و فقر و دفتر درویشی، رئیس الابرار **حضرت شیخ عبد الله قریشی** از مردان

ج. ۱: د: اول خرق عادات ۲: ج: آن فقر و دفتر درویشی

میدان کرامت و خوارق و مشاهیران مغارب و مشارق، در تصوّف مرتبه بلند و معارف درجه ارجمند داشت. در ریاض الحسنات^۱ آرد از نژاد شیخ بهاء الدّین ذکریا ملتانی است، خرقه دست به دست از آبای خود یافته، سالک مجذوب بود، روزی^۲ در حالت مستی از بام بلند در افتاد آسیب بدو نرسید، روزی در غلبه جذبه بزغاله را بر زمین زد بمرد، چو به افاقه آمد بزغاله را^۳ اشاره بر خاستن نمود فی الحال بر خاست. روزی از خادمان فرمود جمله اسباب از خانه بر آورده یکجا کنند و^۴ آتش دهند، پسری گفت در یکجا کردن و از خانه بر آوردن تاخیر است چرا خانه را آتش ندهند شیخ را کلمه پسر خوش آمد، بیست و دویم صفر یا^۵ هفدهم ذی قعدة وفات، مدفن در دهلی کهنه.

موج احوال آن ارشد خاندان، آن عالی عنوان، آن اکبر عهد^۶ و امجد، مستغنی المزاج شاه غلام محمد شاه جیولقب داشت، از اولاد شیخ عبد الله قریشی است، در زمانه خود سجاده و خدمت مسافران خانقاه جد ذمه^۷ او بود، در اعراس پیران مصارف بلند کردی، اطعمات لذیذ به کثرت دادی، امیر و غریب را بر يك وضع تکریم و تعظیم نمودی، راوی شاه بدیع الله.

موج احوال آن محرم رمز اسرار الله، آن محرم طواف بیت الله، آن به طی مقامات دایم اصیل^۸، حاجی سلیمان بنی اسرائیل در گلزار^۹ آرد در سلسله سهرورد مرید شیخ صدر الدّین حکیم است، وی از پدر خود عماد الدّین اسمعیل، وی از پدر خود شیخ رکن الدّین شهید بکلانور، او از عم خود صدر الدّین حاجی، وی از عم خود رکن الدّین ابو الفتح فیض الله، وی از پدر خود صدر الدّین ابو العالم محمد، وی از پدر خود بهاء الدّین ذکریا خرقه داشت. حاجی سلیمان از رهروان حقیقت شناس و درویشان طریقت اساس در زمانه خود در^{۱۰} ولایت مصر همتا

۱. ج. د: ریاض الحیات ندارد ۲. د: به روزی ۳. ج: بزغاله اشاره

۴. د: واپس آتش ۵. د: صفر تا ۶. د: اکبر با بلند و امجد

۷. د: جد روضه او بود ۸. د: دایم رحیل ۹. ج: گلزار ابرار

۱۰. الف: در ندارد

نداشت، هفت مرتبه از لاهور به طواف کعبه رفته، گروه قوم کهکرا از روی شمار يك جهان مردم اند مرید و معتقد او بودند، يك حصّه معلوم^۱ از انتفاع خود حصّه او مقرر داشتند. در گلزار نویسد تا امروز که سال هزار و هشت است به فرزندانش نیز می‌رسانند^۲، در نهصد وفات، پسرش عبد الشکور بزرگ بود سجّاده شد، بعدش پسر او عبد المجید مرید سجّاده شد، بعدش شیخ منور بن عبد المجید سجّاده شد، مرد عظیم‌القدر بود، قطب العالم بن سبی عبد العزیز دهلوی و میر فتح الله پسر انوری^۳ که از عمده عالمان همه دان بودند به شاگردی^۴ او درآمدند و فخر نمودند، دوازدهم ذی قعده سال هزار و یازدهم ازین جهان رفت.

موج احوال آن سیّد با فضل و کمال، آن مورد تجلّیات علی الاتصال، آن دایم^۵ با مشاهد در راز و نیاز، مجرد طریقت سیّد عثمان لعل شهباز صاحب گلزار نویسد که من به خط مولانا محب علی تتوی که از بزرگان عهد بود و ذکر آن در شاهجهانی نامها و دیگر کتب تاریخ مسطور است که حضرت سیّد به سیزده واسطه به امام جعفر صادق سلام الله علیه می‌رسد و وطن سیّد فرید^۶ است که قریه ایست از توابع تبریز و مرید بابا ابراهیم خلیفه شیخ جمال مجرد بود، در يك سال پایه درویشی را تکمیل رسانید و خرقة خلافت یافت، مجرد و محصور زیست چون به هندوستان رسید صحبت شیخ فرید گنج شکر و خواجه بهاء الدّین را دریافت و به شیخ صدر الدّین صحبت ها داشت چون به ملتان رسید خان شهید یعنی سلطان محمد از غایت اعتقاد تواضع مناسب نمود که در ملتان اقامت کند راضی نشد، روزی دعوت نمود، شیخ صدر الدّین عارف و آن حضرت را یکجا به غزلیات عربی سرود در داد، درویشان را حالت سماع بهم رسید، آن حضرت هم می‌رقصید، بست و یکم شعبان نهصد^۷ هفتاد و سه هجری وفات، رحمة الله علیه.

موج احوال آن غریق فنای اتّصال، آن حریق آتش عشق ذات با کمال،

د.۱: 'معلوم' ندارد	ج.۲: 'برسانند'	د.۳: 'پسر' امرای
د.۴: 'شاگردی' ندارد	د.۵: 'دایم' ندارد	د.۶: 'سید' مرنند
ج.۷: شعبان 'ششصد'		

آن در حالات ثانی ابوبکر و راق، قطب وقت **حضرت شیخ محمود براق** ایشان را محمود براق از آن گویند که عنایت مرشد به کدام هم پیر خود که به منازل طویل بود از طی الارض به يك ساعت رسانید از آن مخاطب به براق شد و لنگر جهان نیز^۱ خطاب است، مرید و خلیفه شیخ رکن الدین رکن عالم نبیره خواجه بهاؤ الدین ذکریا ملتانی هم پیر مخدوم جهانیان است، به غایت صاحب کمال و عالی احوال ذخیره خوارق عادات، گنجینه کمال اهل، کرامت معلی و خوارق مجلی، محمود اهل کمال ممدوح اهل احوال، عاشق ذات الهی مظهر صفات نامنتاهی، صاحب تاج و لوا اقلیم کمال یقین اشرف الزمان مجاهدان دلیل مشتاقان و قبله عاشقان بوده است. حضرت شاه بدیع الله فرماید مخدوم اخی جمشید را با وی محبت و مواخات بود، شیخ فتح الله فرزند حضرت اخی جمشید در طفولیت از گستاخی مزار شریفش را جنبش می داد می جنبید دیگر فرزندان همچنین حرکت خواستند معاتب^۲ شدند میسر نه آمد، فرزندان شاه براق به غایت جاهل می شوند لیکن طرفه خوارق شیخ این است که به روز عرس سجاده نشین را موافق معمول در بهوج پور لحد کننده بر تخته^۳ می خوابانند برای غسل معاً او را استغراق می رباید همچنان غسل داده و ملبوس ساخته به شیخ پوره می برند و آنجا حضور مزار شاه براق به زمینش^۴ انداخته چادر و اطعمه برو^۵ می اندازند که پوشیده می شود، یقین صادق خلایق را می باشد که جان درو نیست صبح همچنان بر می خزد و نوعی آسیب بدو نمی رسد.

موج احوال، آن قمری با طوق محبت، آن طاؤس ریاض جنت، آن از غایت کمالات در نهایت فلاح، **حضرت شاه عثمان سیاح** خلیفه شیخ رکن الدین است، به^۶ همراه پدر خود قاضی وجیه الدین سناسی به دهلی آمد و ملازمت شیخ رکن الدین کرده مرید شد و همراه شیخ به ملتان رفت، دو سال از شیخ تربیت یافت پس از رخصت پیر به قدوم تجرید به کعبه رفت، روزی در عین طواف خضر

۱. الف: 'نیز' ندارد   ۲. د: 'معايب' شدند   ۳. د: 'برقه' می خوابانند

۴. ج: 'بر پیش' انداخته   ۵. د: 'بر میخیزد'   ۶. ج: 'به' ندارد

علیه السّلام بر سر او سایه آستین خود کرده بگردید و فرمود خوب کردی که جلد بر ۱ آمدی و الا فتنة خلق می شد، همان روز حضرت خضر علیه السّلام خرقة خود بدو بخشید و رخصت فرمود که به دهلی رو به صلاح و موافقت سلطان المشایخ نظام الدّین آنجا اقامت کن و سلام من بدو رسان، شیخ عثمان به دهلی رسید چندان ۲ به اطاعت سلطان المشایخ کوشید که بر خلاف سهروردیان میل سرود پیدا کرد و تواجد بی اندازه می نمود، اینهمه فیض سلطان المشایخ بود. وقتی بادشاه ممانعت سرود به مبالغه کرد، روزی شیخ عثمان از قوال برای سرود فرمود، ترسان فرموده بجا آورده و این شعر گفتن آغاز کرد.

زاهد ز دین بر آمد و صوفی ز اعتقاد ترسا محمدی شد عاشق همان که هست
شیخ را وجد رو داد، قوالان نیز مست گردیدند، جماعتی کثیر مجتمع ۳ شد، عثمان به همان صورت پیش طاق دولتخانه سلطانی رفت، بر بادشاه هم تاثیر پیدا شد که به تعظیم به سرای خود برد و بنشانند و انعامات کثیر به قوالان داد و ضیافت شیخ کرد.

موج احوال آن قبله ارباب یقین، **حضرت شیخ صدر الدّین عرف او حاجی چراغ هند** است، از کمل خلفای ابوالفتح رکن الدّین است، به جمیع خوارق اولیاء کبار آراسته بود، گویند وی با پیر خود نسبت برادر زادگی هم داشت، مرقد پاک او در ظفرآباد قریب جونپور واقع شده، او صاحب ولایت آن دیار ۴ بود، مزارش امروز حاجت روای خلایق آن دیار است، به روز عید قربان خلایق بر مرقدش جمع آمده گرد بر گرد روضه او می گردند، از غایت اعتقاد ارکان حج بجا می آورند، رحمة الله علیه. شیخ پیاره حسام پوری قریب بهرائچ اعظم خلیفه چراغ هند است، مردی با برکت و صاحب کرامت بود و شیخ موسی عاشقان او دهی از اکمل خلفای چراغ هند بود، سیّد صاحب مقامات عالی بود، مزارش در او ده و حکایات که در میان چراغ هند و سلطان اشرف جهانگیر گذشته به احوال حضرت سلطان مجملی ثبت ۵

۱. الف: جلد تر آمدی

۲. ج: چندان ندارد

۳. ج: د: جمع شد

۴. ج: ولایت اند

۵. د: مجملی هست

شده، شیخ همرو از اولاد خواجه بهاء الدین ذکریا خلیفه رکن عالم دریای تجرید و آزادگی بود، سوای مصحف و دیوان شیخ مغربی و خرقة مرقع چیزی نمی داشت، از ملتان برآمده به صحرای گجرات بسر برده آخر به کره آمده کلبه گزید، چون وفات کرد همانجا مدفون شد. شیخ علم الهدی ابن عم شیخ رکن الدین ابوالفتح است، در زندگی جدّ امجد به شیراز آمد بازش به ماوراء النهر و خراسان سیر کرده به سال هفت^۱ صد و چهل در دهلی آمد با شیخ رکن الدین مناظره علوم نموده، ابن عم نفس رانی کرد در بلا مبتلا شده در گذشت. شیخ عماد الدین اسمعیل ملتانی کهن^۲ برادر شیخ رکن الدین ابوالفتح است لیکن نه از مادر او، از علم صوری و معنوی بهره کامل داشت و در قصبه مجتهد بود، از مسایل دقیق که علما و مفتیان متامل شدی او کشودی آخر از همه علوم گذشته از برادر بزرگ تلقین گرفت و به عبادات در آمد. بعد شیخ رکن الدین بدون اولاد او به وصیت پدر خود جانشین او شد عالمی را هدایت بخشید، بعدش حلیم پسرش سجاده نشین بعد او صدر الدین شهر الله پسر حلیم قایم مقام شد. شیخ مجد الدین طاهر در قصبه کنور توابع سنبهل آسوده است، خلائق آنجا صاحب ولایت دانند از خلفای شیخ رکن الدین است، صاحب مرآة الاسرار زیارت او نموده بسیار تعریف نوشته که مردانه و غریبانه خفته است.

موج احوال آن سیّد السادات، آن عالی درجات، آن دایم بر غریبان در یاری، **حضرت سیّد جلال سرخ بخاری** سلسله نسب وی به سیّد جعفر مرتضی بن امام علی نقی رضی الله تعالی عنه می رسد، از شهر بخارا به بهگر رسیده با دختر سیّد بدرالدین بهگری کد خدا شد، به ملتان آمد و بیعت از شیخ بهاء الدین ذکریا نموده تلقین یافت برخصت بیسو^۳ راجه خانه و خانقاه بنا ساخته به مشغولیها درآمد، از اولیاء عظیم بود او را سه فرزند حق تعالی بخشید سیّد بهاء الدین و سیّد محمد و سیّد احمد کبیر، پدر^۴ مخدوم جهانیان چون وقت آخر شد نعمت امانت

۳. د: 'پیر' راجه

۱. ج: سال 'هفده' و چهل ۲. د: 'کهن' ندارد

۴. د: از 'پدر مخدوم' تا 'سیّد احمد کبیر' ندارد

پیران به سید احمد کبیر سپرده در پرده شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن وارث ولایت خلیلی، آن متصرف مقامات اسمعیلی، آن کاشف اسرار مافی الضمیر، اعجوبۀ روزگار **حضرت میر سید احمد کبیر** خلف و خلیفۀ پدر بزرگوار خود حضرت سید جلال سرخ است، به چهار دانگ آبادی هندوستان آفتاب کرامت بلند و خوارق ارجمند او الی یوم می تابد^۱ که به روز فاتحۀ او متابعان^۲ سلسله اش به سرای صاحب دعوت انبار بزرگ زغال جمع نموده^۳ آتش ساخته کباب می پزند و به روح شریفش فاتحه می رسانند و آن جمله آتش را از دست و پا سرد می سازند و مطلق آسیب به آنها نمی رسد و کدام تصرف زیاده از آن^۴ باشد که مثل مخدوم جهانیان سید جلال حسین بخاری خلف و خلیفه داشت.

موج احوال آن فرزند حضرت احمد مختار، آن وارث ولایت حیدر کرار، آن موصوف به صفات باری، قطب الاقطاب **مخدوم جهانیان سید جلال حسین بخاری** از محتشمان آفاق، سرمایۀ عشق و وفاق، در علم ظاهر و باطن و در فقر و استغنا نظیری نداشت، اول خرقة از عم خود سید صدر^۵ الدین بخاری پوشیده و مرید پدر خود حضرت سید احمد کبیر است بلکه وی خلیفۀ چهارده خانواده بود، اول به خدمت شیخ رکن الدین ابوالفتح بن شیخ صدرالدین بن بهاء الدین ذکریا تربیت یافت پس به زیارت حرمین رفت و مشایخ هر دیار را دریافت و استفاده حاصل کرد چنانچه اسماء بعضی ازین بزرگان در لجۀ متفرقات نوشته شد، برای افزونی برکات این کتاب می باید دریافت چون بر روضۀ رسول خدا رسید گفت السلام علیکم یا جدی، از روضه آواز آمد وعلیکم السلام یا ولدی، شیخ بدرالدین یمنی و غیره بزرگان که آنجا حاضر بودند بر صحت نسب وی تصدیق نمودند بعدش آنکه در صحبت امام عبدالله یافعی مدّتی صحبت داشته مستفید شد و اکثر سفر ربع مسکون نمود، سایر مشایخ چهارده سلسله و چهل و یک گروه را

۱. د: می 'ماند'

۲. الف: او 'شایعان' سلسله اش

۳. د: زکا نموده'

۴. ج: د: از آن زیاده 'باشد' ۵. ج: سید 'بدر' الدین

دریافت، در خزانه جلالی و سیرالاولیا چنین آمده، وی از سه صد و چند مشایخ صاحب ارشاد نعمت یافت و از دست ایشان خرقة پوشید آخر به خدمت شیخ نصیرالدین چراغ دهلی رسید از وی خرقة پیران چشت پوشید و به انواع نعمت صوری و معنوی بهره مند گردید و چنان تمکین^۱ و جمعیت حاصل گشت که باز محتاج صحبت دیگری نشد پس به تربیت طالبان مشغول گشت عالمی را فیض رسانید، سلطان محمد تغلق بادشاه درویش زادگان را از لباس درویشی بیرون می آورد و لباس می پوشانید، شیخ نصیرالدین محمود^۲ مخدوم جهانیان را خلعت متبرکه دستار و بارانی خود پوشانید فرمود برو جامه درویشانه ترا بیرون نخواهد آورد همچنان شد بادشاه تعظیم و تکریم نهایت شیخ الاسلام شنیده و خاتقاه مسجدی که در سنوان است با چهل موضع مضافات آن با شیخ^۳ مخدوم معین ساخت و رخصت کرد، سید به خدمت شیخ نصیرالدین رسید و حسب حال معروض داشت و گفت در مقدمه خدمت فقراء از شیخ رکن الدین اجازت ندارم، فرمود بس ترا اجازت می کنم تا خدمت فقراء کنی و اگر کسی خرقة بطلبند بدهی^۴، شبی که صبح عید بود بر مزار خواجه بهاء الدین ذکریا بر طریقه که از پدر عیدی می خواهند درخواست عیدی نمود، از مزار شریفش آواز آمد حق تعالی ترا مخاطب به خطاب مخدوم جهانیان گردانید عیدی تو همین باشد، در زمان او هیچ ولی و هیچ بادشاه نبود که به وی تولا نمود، پسر يك نویسنده پیش حاکم جبار بقید بود آنحضرت هفت روز بر در جبار رفت او رخصت ملاقات نداد و گفت من گفته^۵ توقبول ندارم، روز هفتم گفت عجب بی غیرتی که ترا نمی خواهم و بر در من می آیی، فرمود من هر بار^۶ که می آیم ثوابی بر می دارم می خواهم که پسر نویسنده را رها کنی، جبار بر کمال فروتنی و اخلاق و کمال اوقایل شده سر برهنه بر پای سید پاک افتاد، پسر نویسنده را با خلعت درست خلاص داد و مبلغ خطیر نذور سید آورد آن حضرت همه به پسر نویسنده بخشید. سلطان سید اشرف جهانگیر در لطایف اشرفی فرماید مخدوم جهانیان را فیض اجداد خود سینه به سینه

۱. د: 'غمگین' و جمعیت ۲. ج: 'مخدوم'، مخدوم جهانیان ۳. د: 'باشم'، مخدوم

۴. الف: بطلبند'ندهی ۵. د: من گفته'ندارد ۶. د: 'بار'ندارد

رسیده است، آن سلسله را حسینی^۱ بخاریه گویند، در اچه به فرزندانش همین سلسله جاریست، اکثر بزرگان وقت را ملازمت کردم فاما آن مقدار حقایق و معارف دقایق عوارف و خوارق عادات سنیّه و اطوار معاملات یقینی که ازو ظاهر شده در متأخرین از دیگری به ظهور نه آمده، او مظهرالعجایب و مصدر الغرایب بود، انوار غوثیه و اطوار قطبیه در اوّل ملاقات به فقیر^۲ بخشید، همان شب به خلوت او که رفتم جسم مبارکش را هفت پارچه جدا جدا دیدم که هر هفت به لقب مختلف مسبح بودند به حال آمده آن مقام هم به من ارزانی داشت، در خلوت دویم دیدم که جسم او چندان بسیطی گزیده بود که تمام حجره از فر بهی^۳ پر شده و پارهای گوشت از وزن خشت برون آمده، آن مقام نیز به من بخشید، بار سیوم در خلوت او را چندان مصفا دیدم که ذره از ذرات عالم از سرتاپای درو معاینه می افتاد آن مقام نیز به من عنایت کرد، در شب برأت شعبان سال هفت صد و هفت متولد شد، هفتاد و هشت سال به قید حیات مانده دهم ذی الحجّه چهار شنبه عید قربان هفت صد و هشتاد و پنج در دهلی وفات، در خطّه اچه مدفون شد. از آن حضرت سیّد ناصر الدین نام پس ری بود رشید از وی اولاد بسیار شد و اکثر به مرتبه ولایت رسیدند یکی از فرزندان او که شاه بلال^۴ نام داشت از اچه انتقال نموده در شهر قنوج آمده توطن اختیار نموده و به کشف و کرامات شهرتی عظیم داشت و طبقه به طبقه فرزندان او به کمالات شهرت گرفتند، مردم آن نواح بیشتر^۵ به این سلسله بیعت دارند و بعضی فرزندان بیشتر شکار پور و نواحی دهلی آسوده اند از آنجمله شاه عمرو و شاه محمود و شاه کبیر و چند کس دیگر صاحب کشف و کرامت بودند باقی را احوال می آید.

موج احوال آن فایز به مشاهده حق الحق، آن به مشاهد ذات مطلق از کونین معلق، آن بری از مشیخت و پیری، سر حلقه ابدال مخدوم **اخى راجگیری** نام جمشید بود، چون به شرف ارادت مخدوم جهانیان مشرف شد او حضرت از

۱. ج: 'چشتیه' بخاری ۲. ج: د: 'بفقر' بخشید ۳. د: از 'فرشی'

۴. ج: د: 'شاه' جلال ۵. د: نواح 'بشهر'

کمال لطف او را اخی خواند بنا بر آن به آن لقب شهرت گرفت، از جمیع علایق مستغنی بود، توکل تجرد و همت بلند و نفسی قاطع تصرفات کماهی و خوارق نامتناهی داشت، از نژاد امجاد قاضی قدوه بود، از قریه اهرامو^۱ معموله دریاباد مضافات اوده بعد از تربیت او را مخدوم جهانیان صاحب ولایت دیار قنوج ساخته رخصت نمود، چون او را استغراق غالب بود اقامت شهر موافق نه افتاد، در راجگیر که گوشه کنار گنگ بود به مشغولیا کوشید، اگر چه به ستر کرامت کوشیدی بعضی اوقات بی اختیار خرق ازو ظاهر می شد، سلاطین روزگار روی نیاز آورد، خواجه جهان بادشاه جونپور از نظر قبول آن رموزدان الهی از مرتبه ایالت به تخت سلطنت رسید و چندان در قرب حق ممتاز گشته بود که مخدوم جهانیان به اشاره باطن از وی در خواست دعا کرد^۲، وی از سر ارادت گفت خواجه دست به دعا بالا کنید چنان کردند، حضرت آمین گفت دعا مستجاب شد، ویرا تصرفات بس عظیم اند بر نقلی اکتفا نموده. در ملک هندوستان موسم هولی جمیع اهل هند شهر به شهر دیه به دیه خانه به خانه به عیش و طرب مشغول می شوند و نعمات و سازها غیر مکرر و دلفریب را کار می فرمایند و غزل های پردرد و عشق آمیز می خوانند، در کمال ذوق رقص کنان از هر جا مست و لایعقل^۳ می گردند هم در آن ایام مخدوم اخی در عالم ذوق به مطالعه وجود مطلق مستغرق نشسته بود، جماعتی کثیر از اهل هند پسران صاحب جمال را به زیور عروسانه آراسته به لباس های فاخره به رنگهای دلکش پوشانیده و نعمات شوق انگیزی گوناگون به انواع ناز و کرشمه رقصهای بی تکلف کنان از شهر به رهنمونی مشاطه عشق زهد شکن ظاهر شدند، شیخ را به مجرد دیدن فوج عشق اختیار موهوم از دست برفت و بیخود شد، پس از غلبه شوق بی اختیار مستان برخاست تواجد کنان و نغمه گویان به آن جماعت نغمه ساز پیوست، تا سه شبانه روز در میان آنها در ذوق و تواجد بود و می گفت از اشتها این حکایت تمام خلق شهر و جوانب اطراف جمع آمدند، هر کس را که نظر بر جمال ولایت شیخ می افتاد بی اختیار جامه چاک کرده دنبال آن

۳. الف: 'مست لایعقل'

۲. د: دعا 'کردی'

۱. ج: د: قریه 'رهامو'

هنگامه عشق نما می گردید، حاسدان این مقدمه را خلاف شرع گفته طول دادند و به باد شاه محضر در احوال شیخ نوشتند، همه ها مهر کردند مگر میر سید منجهلی در حق سید مذکور آن حضرت دعا کرد و برای دیگران نفس رانی نمود^۱ تا امروز در آن بلا گرفتار اند^۲.

پروانه از آن سوخت که با شمع در افتاد با سوختگان هر که در افتاد بر افتاد در حق نگارنده زخار آنچه نوازش و الطاف آن صاحب کمال مبذول است بیان نمی تواند ساخت از آن جمله یکی آنست که در ابتدای شروع نگارش تالیف این کتاب شیخ رحم علی فرزند شاه عبد الرحمن صاحب مرآة الاسرار را به خواب^۳ فرمود که به فلان یعنی این خاکسار بگو که به تالیف نسخه مقصر نشود ما همه^۴ متوجه ایم، به دهم شوال روز سه شنبه وفات کرد، پیرزنی گفت همچو ولی به روز سه شنبه که نحس است نقل نماید حیف باشد، بعد ساعتی سر بر آورد که فردا نقل خواهم نمود پس به یازدهم شوال روز چهار شنبه وفات، قبر در راجگیر سال وفات دیده نشد، تا هشت صد چهل و چهار به قید حیات بود، خواهرزاده^۵ خود را که شیخ نور ولد قیام الدین بود به جای فرزند تربیت نموده بعد شیخ جانشین شد، اولاد او به اولاد شیخ مشهور و منسوب اند.

موج احوال آن کوه تقوی و صلاح، آن مایه مسرت و فلاح، آن پاره دل را به عشق الهی دوخته، مقتدای وقت شیخ سراج^۶ الدین سوخته از بزرگان وقت بود، شهرتی عظیم داشت. در اخبار الاخبار نویسد وی در ابتدا با مخدوم جهانیان پیوسته و تربیت ها یافته و امامت نماز مخدوم به ذمه او شد، دیگر امامان که علم صوری کمال می داشتند حسد بردند، مخدوم بر خطره آگاه شد، فرمود سراج تا که کعبه را نمی بیند تکبیر نمی گوید، کرامت کثیر با وجود ستاری ازو به عمل آمده، چون بدیع الدین مدار در آن نواح رسید قادر خان ناظم که معتقد شیخ سراج بود به دیدن قطب المدار رفت، آنجا با درویشان در خلوت بود رخصت نیافت، متنبه

۱. دیگران بعضی را می نمود   ۲. د: 'فرد'   ۳. د: 'بجواب' فرمود

۴. د: 'با' همه   ۵. د: خواهرزاده 'را' خود را   ۶. د: شیخ نصیر الدین

شده بر گشت و به قطب المدار پیغام داد که از ملك من بر آید، قطب المدار طرف گنگ رفت و در حق او دعای بد کرد، ناظم به شیخ سراج ظاهر کرد، شیخ خرقة خود بدو بخشید، حرارت و طپش که در وجود او لاحق شده بر طرف شد، این خبر به قطب المدار رسید، فرمود پس ^۱ سراج چرا نسوخت همان وقت در جسم شیخ سراج آبله شدند و از حرارت و سوزش آن به جوار رحمت حق پیوست، وجه تسمیه سوخته این است، مزارش در شهر کالپی.

موج احوال آن از مقدس احفاد احمد مختار، آن از بزرگترین اولاد حیدر کرار، آن مقتدای اهل یقین، رئیس قوم **حضرت میر سید علیم الدین** وی را علیم الدین بلانوی گویند، جمیع سادات آن قصبه فرزندان او اند، از بزرگان روزگار در لباس اغنیاء کسب سلوک اهل تصوّف را برپا می داشت، از سادات ترمذ اکمل مرید مخدوم جهانیان بود، با شیخ اخی جمشید را جگیری طریقه مواخات و مصاحبت و محرمیت ^۲ داشت چنانچه وی از امر بادشاه برای اظهار اسلام و تذلیل کفر به بلانو آمد، مخدوم اخی جمشید از اتحاد پاک نهاد در بلانو آمده و به موافقت سید بنای قلعه انداخت و فرمود سادات بلانو تا قیامت قایم مانند، میر سید علیم الدین را با حضرت سلطان اشرف جهانگیر خیلی نیازمندی بود، بیشتر مکاتبات حضرت سلطان برای سید واقع شده اند، رحمة الله علیه.

موج احوال احمد المدعو به بهای **یعقوب بن حسین بن محمود بن سلطان** ^۳ از مریدان خاص و خلفای با اختصاص مخدوم جهانیان است، ملفوظ پیر را به احسن طریق جمع آورده و مسمی به خزائن جلالی گردانید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مست شراب بی خمار، آن کوه طور تجلیات انوار ^۴، آن همدم نسیم وصال، **سید صدر الدین عرف راجو قتال** صاحب اخبار الاخیار آرد وی را ارادت خلافت از پدر بزرگوار خود سید احمد کبیر است و از حضرت مخدوم

ج: ۳: محمود بن سلمان

د: ۲: 'محرمیت' ندارد

ج: ۱: 'پس' ندارد

۳: الف: 'انوار' ندارد

جهانیان^۱ سید جلال بخاری نیز خرقة خلافت و نعمت دوجہانی یافته و بعد برادر جانشین او گشت، عالمی را از فیض تربیت خود بهره مند گردانید، مخدوم جهانیان فرمود حق تعالیٰ مرا به خلق مشغول داشت و بسی را خوار نمود^۲ که مدام در مشاہدہ استغراق داشتی و با خلق اختلاط نکردی و آنچه خیر و شر از زبانش گذشتی فی الحال صورت گرفتی و بسیار کسان از نفس او بمردند از آن قتال لقب شد، شانزدهم جمادی الآخر هشت صد و هفتہ وفات.

موج احوال آن از اکبر عاشقان ذات ذوالجلال، آن از اشرف اولیاء فضل و کمال، آن بر انگشتین ولایت و کرامت مشابہ نگین^۳، قطب عالم **حضرت سید کبیر الدین** نبیرہ حضرت مخدوم جهانیان سید جلال حسین بخاری است و خرقة خلافت از حضرت سید صدر الدین شیخ راجو قتال برادر و خلیفہ مخدوم جهانیان داشت، صاحب علم و فضایل انسانی، مورد انوار ذات ربّانی، خلاصہ خاندان سیادت سندی، تقاؤہ دودمان ولایت مستندی، ذخیرہ معاملات کشف و کرامات و مجموعہ مقامات خرق عادات، به غایت عالی شان، طیور هوای لا مکان بایش شمرد و در سیرا العارفین تصنیف شیخ جمالی نویسد، او معمول داشت به نصف الیل بر در مقبرہ مخدوم جهانیان رفتی و به انگشت خود اشارہ به قفل دروازہ نمودی^۴ فی الحال قفل خود بخود کشودی و دروازہ وا شدی، او اندرون روضہ مبارکش رفته مشغول بودی، اندکی شب باقی مانده بی آنکہ کسی برین سرخبر یابد بر آمدی و به مقام معہود خود نشست، روزی در خدمت سید راجو قتال عوارف می خواند، یحیی نام مجذوبی کہ به کشف و کرامت مشہور بود آمد، ساعتی نشسته بر خاست و به روضہ مخدوم جهانیان رفت، خادمین بر وقت معہود در روضہ بستند و مقفل کردند، مجذوب اندرون روضہ ماند، آن حضرت به عادت خود کہ بر سر دروازہ رفت در بکشد و اندرون در آمد، به جهت تاریکی مجذوب را دریافت نکرد در قرائت قرآن مجید و تہجد و مع هذا از مشاہدات و

۱. ج: 'حضرت جهانیان' ۲. د: 'جواز' نمود ۳. الف: آن 'در ولایت و کرامت بر

انگشتین مشابہ نگین' ۴. د: 'نمود وی' فی الحال

مراقبات حالات معمولی بجا آورد، صبحی آن مجذوب من و عن احوال او را به حضرت راجو قتال التماس نمود، چون آن خبر^۱ به حضرت رسید از غایت انفعال آن روز در خدمت پیر برای سبق نرفت، مرشدش به خانه او رفته سبق تلمذ نمود و به خانه^۲ خود همراه آورد و شیخ جمالی گوید فقیر پسران آن حضرت را که شیخ عبدالشکور و شیخ عبدالغفور نام داشتند دیده کریم ابن الکریم بودند، به جمیع فضایل^۳ انسانی از جمال و کمال آراسته بودند که بیننده^۴ بی تأمل دانستی که جبرئیل و میکائیل صورت ایشان گرفته اند، پدرش را چون وقت آخر رسید فرمود هر مهمی که شما را پیش آید^۵ بر سر قبر من آمده باشند جواب خواهد یافت، پس از جامه و دستار خود هر دو را لباس فرمود و جان به مشاهده جانان تسلیم نمود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مصفی ضمیر ولایت مآب، آن نظیر عصر به احوال استعجاب، آن صاحب کرامت مبین و متین، تاج الکاملین قطب وقت مولانا سماء الدین آن حضرت را سماء الدین دهلوی نامند. در احسن القصص نویسد، مرید شیخ کبیر الدین است، جامع بود میان علم ظاهر و باطن و تقوی و ورع و راز و نیاز زیاده بر قدر احتیاج ضروری نمی پذیرفت و در اکتساب صوری دانش شاگرد رشید شریف جرجانی است و بر لمعات فخر الدین عراقی^۶ شرحی نوشته و مفتاح الاسرار رساله دارد که معدن تصوّف است و صاحب گلزار ابرار نویسد که اگر چه مرید شیخ کبیر الدین است لیکن در وقت سفر حجاز در احمد آباد از ملاقات شیخ احمد کهتوفراوان فیض برداشته و مولانا جمالی شاعر که مرید پاک اعتقاد است^۷ در سیر العارفین آرد اگر چه ولی الله از متأخرین بود فاما از روی علوم آثار متقدمین مثل خواجه جنید و خواجه بایزید به جایش می نمود، در جذب خواطر تصرفی عظیم داشت، بر هر علیلی که نظر کیمیا اثر اوفتادی فی الحال مس وجودش را

۱. چون 'این خبر' ۲. د: 'وی خانه' خود ۳. د: 'خصایل' انسانی
 ۴. د: 'بنده' بی تأمل ۵. د: 'پیش' آمد ۶. ج: 'فخر الدین' 'غزالی'
 ۷. ج: 'اعتقاد' اوست

طلای خالص می گردانید و به جانب هر مریدان تبسم می نمود کارش به سرانجام می رسانید، نظر شفقت او بر منعم و درویش و بیگانه و خویش یکسان بوده.^۱

فی الحقیقت همچو خورشید سپهر بر جهان انداختی انوار مهر و اخلاقش انتهای نداشت، روزی از عمده نوکران بادشاه شیخ محمد نام که فاسق و فاجر بود به خدمتش آمد لایق صحبت ندانسته، حاضر خدمت خواست که او را از محفل بدر کند معاً بر خطرۀ من آگاه شده شعر خواجه حافظ را بر لفظ مبارك آورد.

همه کس طالب یارند چه هوشیار چه مست

همه جا خانه عشق است چه مسجد چه کنشت

به مجرد شنیدن این شعر بر سایر حضاران مجلس حالتی روداد، شیخ محمد از غایت غیرت سر بر قدمش نهاد و توبه نمود و مرید شد و از سن دوازده سالگی نماز تهجد قضا نشد، پدرش به سیاره نشان وقت تهجد داده بود او از غایت صفای دل آن ستاره را از اندرون حجره از میان لحاف بر فلک ملاحظه نمودی و نماز می خواند، وظیفۀ خود را اکثر به محتاجان می داد و خود گرسنه می گذرانید و سلاطین وقت روی نیاز بدو داشته به مقصد دلی رسیده اند، فرموده عین القضاات همدانی را روزی هشت جا دعوت کردند، به يك وقت همه جا رسید و همچنان بر بالین خود بود، شیخ جمالی گوید مرا بعید از عقل نمود، شب آن حضرت را به هر گوشۀ سرای خود استاده دیدم این نمایش برای رفع شبهۀ من بود، هفتم جمادی الاول در هشت صد و نود و دو به روایت شیخ اصفی نهصد و يك هجری به جوار رحمت حق پیوست، بالای حوض شمسی در دهلی مزار مبارکش زیارت گاه خلق است رحمه الله علیه.

موج احوال آن امام المتعبدين، آن سلطان الموحدين، آن به خلوت قرنین مرتاض مشرقین، آن از توکل و تجرید ممتاز خاققین، آن عنقای قاف قناعت، آن

بیضاء سپهر هدایت^۱، آن شیر نیستان یزدانی، قطب وحدت حضرت شیخ عبد الله بیابانی خلف و خلیفه شیخ سماء الدّین دهلوی است، عاشق بی باک، طاهر و پاک، بری از قید بشری، از اولیاء نشری، مخالف نفس اماره، عاشق زهد عیاره، صاحب دیهم کشور تجرّد، تخت نشین اقلیم تفرّد، ناظر انوار قدوسی، معرج عروج سبوحی، دیهم عاشق با صفا، بنده با وفا، لوحه منقوش محبّت الهی، صحیفه مسطور مورد نا متناهی، عاشق یگانه، بر^۲ شمع نور ذات پروانه، عمده امت^۳ احمد مختار، افخر^۴ متابعان حیدر کرّار بوده است. در خلاصه التواریخ نویسد ابتدا حال آن جناب متأهل بود چون علایق^۵ را مانع عبادت دید خود را از آن امر خلع گردانید، با توکل و تجرید قوت خود را از برگ اشجار و اشمار مقرر ساخته شصت و یک سال در بر و بیابان گذارده بر یک عنوان عبادت نمود و هر نماز را بی غسل نه گذارده، قسمی که او عبادت نمود در متاخرین به حال دیگر درویش دیده ندیده و هر یک روز یک ختم قرآن کردی، طیور وحشی مسخر او بودند گرد وی می آرמידند و با هم مضرت از یکی بدیگری نمی رسید و در وقت تکلم اضافت به خود نکردی و در گلزار نویسد اوایل به دهلی در خانقاه سلطان المشایخ نظام الدّین احمد بداؤنی مشغول بود، جماعتی سادات اسیر بادشاه شدند و خلاصی آنها از اکبر بادشاه درخواست مقبول نه افتاده از دهلی برخاسته به مندو رفت، بادشاه ندور و فتوح به مندو فرستاد قبول نکرد که مرا به اینجا کار نیست، در هزار و هفت به جوار رحمت حق پیوست، 'ارشد معروف' تاریخ اوست.

موج احوال آن درویش مناقب بلند، آن لایق ستایش ارجمند، آن حافظ دم واپسین، حضرت شیخ محمد یسین از نژاد شیخ سماء الدّین دهلوی است، تقوی شعار سخاوت دثار حاجت روای خلق به دوست ملحق بود. در تذکرة العارفین شاه محمدی نویسد از سادات صالح با فایق به غایت با ادب بود، امیری معتقد او بود، هر محتاج را رقعه نام او نوشته می داد کامیاب می شدم، وقتی بعد سه فاقه

۱. الف: سپهر 'مذاهب'

۲. د: 'پر' شمع

۳. د: 'عمده' است

۴. د: 'افخر' ندارد

۵. ج: 'علایق' ندارد

طعام بدو رسید در همسایه بر شخصی چهار فاقه گذشته بود آن طعام را به اوشان فرستاد^۱ هفتم صفر يك هزار يك صد هجری وفات.

موج احوال آن خازن اسرار ربّ العالمین، آن محامد اخیار ختم المرسلین، آن مورد حالات جمالی و جلالی،^۲ هزار داستان گلشن محبوب مولانا جمالی در تذکرۀ دولت شاهیه نویسد اسم شریفش جلال خان است لهذا در ابتدا تخلص خود جلالی کرده بود آخر به اشاره پیر بی نظیر خود شیخ سماء الدّین دهلوی متخلص به جمالی شد، قطع نظر مریدی و خلافت وی از اقربای مولانا سماء الدّین دهلوی است، پدرش یتیم گذاشته بود از صحبت مرشد دُرّ یتیم گردید، از فضایل علوم صوری و معنوی بهره مند گشت، در شعر رتبه بهم رسانید که بر هر اهل سخن ظاهر، در مسافرت که خلاصۀ شعار او بود از مولانا جامی و مولانا جلال الدّین غجدوانی ملاقی شد و صحبت ها داشته. در تذکرۀ علی قلی خان نویسد آن حضرت در هرات به خانۀ ملا جامی رفت و نزدیک بساط او نشست، ملا خیال بر بی ادبی او کرده گفت در خرو توجّه فرق است؟ گفت يك وجب و همچنان بود در میان ملا و او فرق يك وجب بود، ملا به فراست دریافت که مرد کامل است پرسید از کجای می آیی؟ گفت از هندوستان، گفت از سخنان جمالی چیزی بخاطر داری؟ گفت آری^۳، این شعر بخوانم

ما را ز خاک کویت پیراهنی است بر تن^۴   آن هم ز آب دیده صد چاک تا بدامن
مولوی بگریست و طلب نام از او^۵ کرد، گفت جمع ملا مولوی پی برد که این ملا جمالی است، فرمود ازین عبارت لفظ جمال خود مفهوم می گردد^۶ یای باقی است، گفت وعده، چون بر مولوی خوب معلوم شد که ملا جمالی است در کنار گرفت و به انواع ملاطفت پیش آمد و این شعر او مقبول جناب رسالت^۷ است ه
موسی ز هوش رفت بیک پرتوی صفات   تو عین ذات می نگری در تبسمی

۱. د: 'باوشان فرستاد' ندارد   ۲. د: 'مولانا' 'رحمانی'   ۳. ج: 'گفت آری' ندارد

۴. د: 'کویت پیراهن است بر تن' ندارد   ۵. د: 'نام' 'ازو کرد' ندارد

۶. د: 'مفهوم' 'می کرد'   ۷. ج: 'رسالت' 'مآب' است

و بابر بادشاه را به نسبت او خیلی اعتقاد بود. در سیر العارفین خود که بعضی حالات از روی حکایت نوشته از آن صریح تکمیل او در صوفیت ثابت می شود و عشق وافر به حالش معلوم می گردد و ازین ابیات دلیل صحت^۱ احوال اوست. دگری بوریا و پوستگی^۲ دلکی پرزور دود دستگی این قدر بس بود جمالی را عاشق رند لاو بالی را به دهم ذی قعدة در نهصد و چهل و دو وفات 'شاعری حقایق نشان' تاریخ اوست. دو پسر داشت - یکی شیخ عبد الحی که خیالی تخلص دارد، مجموعه مکارم اخلاق و مجمع محامد اوصاف و مجموعه فصحا و ظرفا بود، دیگر شیخ گدائی در بزرگی و جاه هم پهلوی پدر بزرگوار خود بود، در اول و آخر همت بر کسب^۳ معانی و مفاخرت داشته مقرب همایون پادشاه بود، عبد الحی در نهصد و بست و سه 'سخن پرور' تاریخ اوست و شاه گدایی در نهصد و هفتاد و شش هجری 'جاه سخنوران' تاریخ اوست وفات یافتند.

موج احوال آن عالم و کامل، آن در توکل و ایثار عامل، آن عاشق ذات ذوالمنن، صاحب جود و سخا^۴ شیخ چندین ایشان را شیخ چندین قریشی گویند، مرید شیخ سماء الدین دهلوی است، سلطان اقلیم علوم، پرهیزگار مثابه معصوم، بلند همتی او از اینجا قیاس باید کرد که توکل و ایثار شامل داشت، به غایت عالی شان اندر تصوف و پسندیده اوقات جدّ مادری شیخ ابوالفضل بن مبارک است. از اقوال او آمده که از جمله عنایت الهی مرا چار چیز پسند است علم و عمل و عمر و عافیت و این هر چهار چیز مخمّر طینت بشری است ظهور آنها را به دعا باید خواست^۵ تا مرتبه عبودیت به کمال رسد، در مایه عاشق وفات یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن عابد بارگاه معبود، آن ساجد در گاه مسجود، آن دایم به ذوق عشق در درد و محن^۶، درویش کامل شیخ آذهن ایشان را شیخ آذهن دهلوی گویند، مرید شیخ سماء الدین است، عبدالحق دهلوی در اخبار الاخبار نویسد که

۱. دلیل 'صحبت' ۲. بر 'کتب معانی' ۳. جود و 'التجا' ۴. الف: طینت 'بشری است ظهور ایثار آن دعا باید خواست' ندارد ۵. درد و 'لحن'

آن حضرت جدّ مادری من است، نام اصل او زین العابدین است عرف اذهن داشت، دانشمند کامل بود، متورّع و متوکل و معبّد در نهایت خشوع، ما ندیدیم که درون و برون یکسان باشد الاّ او، به وجهی که در مردم می بودی در خانه هم می بود و مدام ذکر بر زبانش جاری بود، انوار علم و تقوی از جبینش لایح بود، در لقمۀ حلال خیلی کوشیدی، سلطان ابراهیم بن سلطان سکندر لودی ایشان را به حمایت^۱ پدر خود خواند قبول نکرد، وفات او در سنه نهصد و سی و چهار واقع شد، مقبره جانب غربی حوض شمسی است.

موج احوال آن ذخیره فضایل، آن گنجینه دلایل، آن پیر پرست^۲ عالی، **مولانا^۳ عجایب متخلص به هلالی** در خلاصه التواریخ نویسد از مریدان اخص سماء الدّین دهلوی است، بسیار فیض از مرشد یافته، قوم ایشان بنی اسرائیل است، پدرش خواجه اسحاق اصلش از کنعان^۴ بود از وطن آمده در کوت مول که به نواح لاهور واقع شد اقامت گزید، م مولد شیخ آنجا است، شیخ در ابتداء حال در دهلوی^۵ با زرگر دختر تعشّق گزید به سعی وزیر وقت که هم قوم او بود به او اتّفاق نکاح افتاد^۶ در اوّل شب که صحبت به او واقع گردید از مشاهده جمال او شیخ را جذبه بهم رسید سرو پا برهنه بر آمد، این شعر در آن حال^۷ ازوست.

پنجه زد عشقت^۸ لباس پارسایی پاره شد

طاعت^۹ صد ساله ام تاراج يك^{۱۰} نظّاره شد

در اچه رسید، اندکی شعورش بجا آمد ستر عورت کرده در خدمت شیخ سماء الدّین رفت او آن وقت خرما می خورد، چند خرما به او هم داد او بخورد بعد از آن باز همانقدر داد، باز بخورد، شیخ گفت خرما را معه تخم می خوری گرسنه هستی؟ گفت از پاس ادب استخوانش بر زمین نمی اندازم، شیخ ویرا به کنار گرفت و

۱. ج: را 'بجماعت' ۲. د: 'پیشتریراست' ۳. د: مولانا 'شیخ'

۴. ج: 'اسحق از کنعان' ۵. ج: در 'دیهی' ۶. الف: 'باو نکاح اتفاق'

۷. ج: در آن 'حالت' ۸. د: پنجه 'او غفت' لباس ۹. د: طاعت 'صد'

۱۰. د: تاراج 'بیک'

نوازشها کرد و مرید ساخت و ریاضت فرمود، خدمت شیخ خود را بر همه عبادات شمرده است، اکثر پالکی مرشد خود بردوش گرفته راه رفته است، بعد از وفات مرشد به دهلی رفت و عیال خود را گرفته چندی در میانها^۱ گذرانیده به سنبهل مقیم شد و از هر دو زوجه اولاد شیخ در بریلی^۲ موجود است، شیخ با این همه کمالات شعر خوب می گفت، دیوان و قصاید بر مضمون حقایق ازوست، وفاتش در سال نهصد و سی هجری واقع شد، قبر در سنبهل.

موج احوال آن سید سیادت مستند، آن عارف معاملات اسرار سرمد، آن یگانه آفاق **حضرت سید ابراق** سید جلال به سه واسطه جد پدری و به یک واسطه جد مادری اوست، جامع فضل و کمال و صاحب وجد و حال^۳، جذبه غالب بر کمال داشت، پیوسته به ریاضات شاقه می گذرانید، در اچه بود، مرید و خلیفه و خواهرزاده سید صدرالدین راجو قتال است، از پیر خلافت یافته به اقامت و ارشاد اهل سهارنپور ماذون گشت. در مرآة جهان نما نویسد، در سهارنپور عالمی را فیض رسانیده و حقیقت آگاه ساخته و خوارق بلند نمود، در هشت صد و شصت رخت هستی ازین عالم بر چیده به خاتقاه مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن ربوده نگاهی، آن آسوده آهی، آن در محبت الهی سرشار، **حضرت خواجه سالار** مرید و خلیفه سید اسحاق است، جد اعلاش خواجه ضیاء الدین از نبایر خواجه عبد الله هروی^۴ انصاری بود، در هفت صد و پنجاه و چهار از فرمان فیروز شاه از هرات به هند آمد و فرزندانش در هر طبقه سلاطین هند امیر صاحب علم و طوع بودند و اطوار شجاعت نمایان داشته اند، ملک فیروز والد خواجه سالار چندان در هندوستان شمشیر زنی^۵ نموده که مخاطب به خطاب ملک اشجع شد، چون مع سه پسر خود خواجه سالار و خواجه بهرام و خواجه حسام در سهارنپور رسید خدمت سید اسحاق را دریافت، سید وقت رخصت از سید راجو قتال ماذون شده بود که از سهارنپور خواجه سالار نامی از نژاد^۶ عبد الله انصاری

۱. ج: چندی همانجا

۲. د: در 'دهلی'

۳. الف: 'صاحب و حال'

۴. د: 'عبد الله' هراتی

۵. د: شمشیر زنی 'می نمود'

۶. الف: 'از برادر'

جوانی شایسته به تو آمیزد زنهار دست از تربیت او باز نداری و دختر خود عقد کنی بر فور دیدن خواجه سالار سیّد اسحاق نگاهی به طرف او کرد و گفت سپاهی هم مسلمان باشد تیری بود که از هدف قلب او بر گذشت، خواجه سالار جامه چاک کرده بوریا در خود بکشید^۱، پدرش نیز مختار ساخت پس وی در ریاضت و تلقین طالبان عمر بسر برده در سال هشت صد^۲ و هفت در پرده شد به سهارنپور^۳ دفن گردید، 'سالار صف ابرار بود' تاریخ اوست.

موج احوال آن ستوده غفور الرحیم **شاه عبدالکریم خلیفہ** خواجه سالار سجّاده نشین سیّد اسحاق بود. در مرآة جهان نما نویسد پیوسته به افادۀ صوری و معنوی طالبان را هدایت می بخشید، سلطان بهلول را به نسبت او خیلی اعتقاد بود، چندین دیهات و فور حاصل خرچ خاقاهش مقرر کرد، حضرت شیخ عبد القدّوس گنگوهی تا یک ماه به سهارنپور به دایرة آن صاحب کمال بوده صحبت محرمانه داشته و سلطان بهاری یکی از مریدان شیخ عبد القدّوس نوشته روزی حضرت شاه عبد الکریم بر منبر شد و آغاز مواعیظ نمود، هفتاد کس از ولی اللّٰه حاضر بودند همه را فیض حاصل آمد، دو شنبه دوازدهم ربیع الاول نهصد و نه وفات کرد، در مقبرۀ پدر خود مدفون شد.

موج احوال آن سرمایۀ محبّت و وفاق، **حضرت شاه عبد الرزّاق خلیف** خواجه سالار و خلیفۀ سیّد اسحاق است، صاحب کرامت بود، به زمانش خلائق مکتوبی بر وضع نصایح و مواعیظ به خان خان حاکم سهارنپور که از قبل سلطان سکندر لودی بود نوشت، او پاره کرد، آن حضرت فرمود مکتوب من پاره نشده بلکه نامۀ حیات او پاره شد، همان روز از درد صعب در گذشت، وفات شاه عبد الرزّاق یازدهم رجب سال نهصد و بست و چهار فیض ایزد بود' تاریخ یافته، قبر در مقبرۀ پدر.

موج احوال آن دو کامل اکمل بی ما و منی، **شیخ عبد الباقی و شیخ عبد الغنی**

۱. د: خود 'بکنید'

۲. ج: هشتصد 'شصت' و هفت

۳. د: به سهارنپور ندارد

پسران خواجه سالار و خلفای سید اسحاق بودند، آنها را حق تعالی از طبقه ابدال^۱ آفریده بود، پای بند تاهل نشدند. وقتی درویشی مسافر رسید آنها را دیده گفت از کعبه کی آمدید؟ آنها انکار کردند، حضّاران گواهی دادند که ایشان به آن مدّت العمر به کعبه نرفته اند، درویش گفت غلط است تا مدّتها به ایشان در کعبه بودیم موجب انکار چه باشد؟ چون دانستند که افشای راز باشد از سید اسحاق رخصت گرفتند و همان وقت از محفل از نظر حضّار غایب شدند هر چند جستند نیافتند، این واقعه در هشت^۲ صد و پنجاه رو داد.

موج احوال آن مرشد با تمیز **شیخ عبد العزیز** خلف و خلیفه سالار است. در مرآة جهان نما نویسد، عالم با عمل صاحب ارشاد مکمل^۳، مدّت العمر به افاده صوری و معنوی عالم را می رسانیده بستم شوال نه صد بست و هشت وفات.

موج احوال آن سر پرده گشای دقایق حقیقت، آن چهره نمای حقایق طریقت، آن درج گوهریقین، **حضرت قاضی علیم الدین**، پدرش اعزّالدین بن نجم الدین صدیقی بود، خلیفه سید راجو قتال است و مصاحب مودود کانسگر، پیر عزیز الله^۴ متوکل^۵، علم قرات خوب می دانست و این ارث آبای او بود، هشتاد و هشت سال از وقت تمیز تا آخر در خدا طلبی و عبادت مشغول بود، بستم رمضان هفت صد در گذشت^۶ از گلزار ابرار، و پسرش شاه مودود قاری از مشایخ متقی و مدرّس و عابد و جوّاد بود، به پنج سالگی^۷ هفتم رجب سال هشت صد و سیزده در گذشت.

موج احوال آن مستغنی الاحوال به ویرانی^۸ و آبادی، آن خدیو اقلیم فوادی، آن مشاهد ذات دوام، **حضرت شیخ الاسلام** خلیفه سید راجو قتال و به مخدوم جهانیان بلا واسطه هم^۹ می رسد، نام پدرش چایلده زاد بوم اچه، مرقد به

د: ۱. طبقه 'اول' د: ۲. 'در صد و پنجاه' د: ۳. ارشاد 'تکمیل'

د: ۴. 'مودود کانسگر پیر عزیز الله' ندارد د: ۵. 'توکل'

د: ۶. 'در گذشت' ندارد الف: ۷. 'پنج سالگی' ندارد الف: ۸. د: 'بویرا نه' و آبادی

الف: ۹. 'هم' ندارد

مندو. در گلزار نویسد چهار گه‌ری روز بر آمده از حجره^۱ بر می آمد و دوای دردمندان کرده باز به حجره شدی^۲، در سال هشت صد و ده^۳ به عزم حجاز در مندو آمد، محمود خان خان جهان خلجی به تمنّای ریاست ملک به خدمتش رفت، شیخ الاسلام طعام طلب کرد و چهار لقمه به دهن محمود خان خلجی داد و فرمود سوای تو تا سه پشت فرزند است درین ملک^۴ حکم رانی کنند، چو از مگه معاودت نموده به مندو آمد، محمود خان به حکومت رسیده بود قدم شیخ الاسلام را بس گرامی^۵ و معظّم داشته دختر به بسیاری اموال جهیز عرض نموده، شیخ قبول داشته اموال به محتاجان بخشید، محمود خان متمنی شد که در ممات هم نزدیک شیخ باشم قبول کرد، شیخ اوّل وفات کرد در مقبره بنا کرده محمود خان دفن شد، چون محمود خان فوت کرد پائین^۶ قبر شیخ به زمین سپردند، شب محمود خان به پسر خود گفت استخوانم از پایان قبر شیخ به خاک کنند، او عازم این مقدّمه شد شیخ بده^۷ بن شیخ الاسلام بالاستحقاق سجّاده نشین پدر بود گفت امشب تا ملّ کنند^۸ صبح که شد قبر شیخ الاسلام بالاتر^۹ از قبر محمود خان یافتند، رحمة الله علیه.

موج احوال آن سر مایه کمالات پدر عالی قدر، آن به بساط^{۱۰} هدایت صدر، آن نقّاره دودمان رسول رب ودود، **حضرت سیّد ناصر الدّین محمود** خلف و خلیفه حضرت مخدوم جهانیان سیّد جلال حسین بخاری است که حالات و کمالات تصوّف از والده خود حاصل ساخته رتبه ارجمند و مرتبه بلند داشت، شمع پر نور خاندان نبوّت، سراج با فیض وفور دودمان ولایت، معدن کمالات اجداد، مورد حالات خداداد، یادگار اخلاق والد با قدر، به مسند ارشاد صدر، مرجع کرامت خواهان عالم، مصدر کمالات بنی آدم، سردفتر سروران سادات متاخّرين، غنچه شگفته ریاض رسول ربّ العالمین، مخزن اسرار حضرت علی، ولی ابن ولی،

د.۱: 'حجره' ندارد   د.۲: شدی 'داشت'   د.۳: 'در سال هشت صد و ده' ندارد

د.۴: 'و این ملک'   د.۵: 'گرامی' ندارد   د.۶: 'باندازه' قبر

د.۷: 'شیخ' بدها' بن شیخ   د.۸: 'امشب تا ملّ کنند' ندارد

د.۹: 'با لاز' قبر   د.۱۰: 'آن به' نشاط

فیض بطون حضرت امام حسین، مشاهده انوار خالق کونین، زین^۱ اولاد زین عباد، به مدرسه تلقین استاد، اسرار کمالات باقری، مظهر معجزات جعفری، موسی^۱ طور مراتب موسوی، رضاجوی عالم معنوی، تقی تقوای نام، تقی ثناء همام بوده، سال وفات دیده نشده.

موج احوال آن بزرگ عالی جناب، آن اکمل روزگار به تقدس و ثواب، آن مرشد وقت در حیات امام، اشرف الدهر **حضرت چایلده شیخ الاسلام** در سلسله سهرورد خلیفه شیخ راجو قتال برادر و خلیفه مخدوم جهانیان سید جلال بخاری است، از افضلان این طایفه صاحب تجرید و تفرید حکیم معالج درد دردمندان صوری و معنوی روزگار بود. در گلزار نوپس در آبادی و عمارت کم ماندی و به بیابان و ویرانه گذاردی، خلائق برای فتح مهمات خود به خدمتش شتافتی و به مطلب رسیده، در هشت صد و ده سال هجری اراده حج کرد چون به مندو منزل کرد محمود خان بن خان جهان خلجی به خدمتش رفت، چون او را از مدت به خاطر بود که حکومت این ملک^۲ به من میسر گردد شیخ محاضری که داشت پیش آورده چند لقمه به دهنش داد و فرمود که حکومت این مالوه به تو مبارک و تا سه فرزند تو باشد، وقت رخصت محمود خان تمنا برد که معاودت از همین راه شود همچنان شد، درین عرصه^۳ ظهور انفاس حضرت به خان مسطور گشته بود از خیر مقدم گرامیش به استقبال بس معظم و مکرم داشته تحایف و ندور و فتوح بیکران گذرانید، شیخ آن جمله را ایثار محتاجان شهر نمود آخر دختر به نکاح شیخ داد، مکانی مصفا برای اقامت تعیین نمود پس بقیه عمر همانجا به درس و تدریس صوری و معنوی بسر برده. روزی محمود خان معروض داشت که بعد موت هم می خواهم که به آن^۴ حضرت یکجا باشم گفت چه مضایقه؟ چون آن حضرت وفات کرد در روضه محمود خان که تیار شده بود مدفون کردند، چون محمود خان فوت کرد چاکرانش اندکی از قبر شیخ قبر او را بالا کردند، او به شب پسر خود خواب نمود

۱. کونین 'این' ۲. د: از این ملک یمن تا فرمود که حکومت ندارد

۳. د: درین 'عرضه' ظهور ۴. د: که 'در' بان

که استخوان محمود را بر آورده پایان شیخ دفن سازند، چاکرانش خواستند که استخوان شیخ از قبر کننیده برابر محمود به خاک سپارند شیخ بده پور شیخ الاسلام گفت امشب مهلت دهید تا چه حکم شود؟ شب قبر شیخ به زور و شور چندان که مجاوران روضه به گوش خود صدایش را شنیدند از مقامی که بود بالادست قبر محمود قرار^۱ گرفت، رحمة الله علیهم اجمعین.

موج احوال آن درویش با درد و محن، شیخ محمد حسن قصبة اساول وطن اوست. در گلزار نویسد نام او آذهن است، در اساول از توابع گجرات گدای است در سلسله شهرورد مرید سید قطب الدین عالم بخاری که ذکرش در مرآة الاسرار است، بود و یک خرقة از شیخ نصر جمال نوساری پوشیده، مرد دانا امورات درویشی و واقف علوم عقلی و نقلی بسیار مشایخ وقت را دریافته و نعمت یافته، در هشت صد و هفتاد وفات، مزار در اساول، رحمة الله علیه.

موج احوال آن شمع خاندان رسالت و ولایت، آن گنجینه اسرار عشق^۲ و هدایت، آن محو تجلیات ذاتی، قطب عالم میر سید برهان الدین گجراتی مرید و خلیفه پدر بزرگوار خود ناصر الدین بن مخدوم جهانیان است. قطب ولایت گجرات بود، لقب او قطب عالم است، به غایت عالی شان، او را مردم اهل بصیرت ثانی مخدوم جهانیان می گفتند، جامع علوم صوری و معنوی در کشف و کرامات علو حالات ممتاز بود، وی به اشاره باطن از آنچه به گجرات توطن گزید، سلطان احمد که به یمن انفس مخدوم جهانیان سلطنت گجرات یافته بود مقدم او را بس گرامی داشت و خلایق آن دیار مسخر اخلاق و کمال او گشتند و بعضی بعضی فیض معنوی هم ربودن، شیخ کهتو در آن وقت به قید حیات بود فیما بین هر دو بزرگ مودت و صحبت محرمانه شد، شبی آن حضرت به طهارت برخاست پایش بر چوبی رسیده و خود در افتاد بی اختیار از زبانش بر آمد این چوب است یا سنگ یا آهن، هر سه قماش و کیفیت در آن تخته می نماید گاهی موج آهن و

۲. د: اسرار حق

۱. ج: د: محمود رفته مزار گرفت

گاهی قماش سنگ و گاهی لون چوب، هرگز بیننده را تشخیص^۱ یک چیز نمی شود، در هفت صد و نود متولد شد و شصت و هفت سال چهار ماه و بست روز بزیست، یک شنبه هشتم ذی الحجه هشت صد پنجاه و شش هجری وفات، قبر در احمدآباد.

موج احوال آن سرمایه کمالات اجداد، آن وقایع حالات خداداد، آن ناظر اسرار سماواتی، **حضرت میر شاه عالم گجراتی** خلف و خلیفه سید برهان الدین گجراتی است و لقب شاه عالم محبوب عالم است، الحق وی محبوب حق بود خاندان مخدوم جهانیان در آن نواح از وی منور شده، بعد از وفات پدر از شیخ کهتو فیض ها ربوده و صیت کمالاتش از شرق تا غرب فرا رسیده تا امروز کرامت و خوارق از مزارش علی الاتصال می بارد^۲ و چنین کمالات غیر از محبوب حق دیگری را ممکن نبود. صاحب اخبار الاخیار نویسد وی را سکر و شوق غالب بود و بعضی اوقات لباس حریر قیمتی پوشیدی و بر مشرب ملامتیه می رفت، ذوق و عشق و استغناء محبوبی و بی باکی برو هویدا بوده است و تصرفات صوری و معنوی که بر مزارش جاری اند، محبوبیت او از آن مقدمات بی شبهه دریافت می شود، وی را حالات بس ارجمند بوده اند، هفتم ذی قعدة هشت صد و هفتده وفات، شصت^۳ و دو سال حیات بود.

موج احوال آن مجاهد میدان صدق و صفا، آن شهید تیغ^۴ وصال و الوفا، آن برگزیده ربّ معبود مقبول حق **داؤد ملک بن محمود** که او از امرای عظام سلطان مذکور بود، در لباس دنیا کار آخرت ساخت. در مرآة الاسرار نویسد او آخر او در جهاد کفّار شهادت یافت، تصرفات بلند و کرامت ارجمند از مزارش جاریست، خلائق آن دیار بهره ور می شوند، در ماه ذی قعدة هشت صد و هشتاد و نه شهادت یافت، لفظ 'ذی قعدة' تاریخ اوست.

۱. ج: 'مشخص' يك؛ د: 'به شخص' ۲. د: 'می باز د' ۳. د: وفات 'هفت'

۴. الف: 'شهید' ندارد

موج احوال آن از متابعت شریعت به حقیقت رسیده، آن از ناسوت به لاهوت پریده، واقف حقیقت حیاتی و مماتی، **حضرت شاه نجم الدین گجراتی** ابتدا به غایت متشرع بود و احتساب به غلبه می کرد حتی^۱ که زرگری رباب مرصع برای سلطان ساخته می برد، او گرفته بشکست، به لحاظ آداب شریعت بادشاه سرفرو افگند فامّا این قدر گفت، از سیّد شاه عالم ممانعت سماع نمی کنند و بر ما احتساب جاری نمودند، قاضی چند مسئله در باب منع سماع و حرمت رباب و مزامیر بر کاغذ نوشته به خدمت سیّد شاه عالم رفت، او به دستور معمول از حجره برآمده مابین عصر و مغرب به خلوت نشست بود، بر فور لقای فرحت انتمای او قاضی را طاقت مباحثه و اظهار کاغذ نماند، شاه عالم از خود کاغذ طلب داشته نگاه کرد کاغذ مطلق سفید گشت به دست قاضی داد، فرمود ببین که چه نوشته بودی قاضی دید که اثری باقی نمانده^۲ دست^۳ و پا گم کرده سر در قدم نهاد و مرید شد و ممنون گشت از فیض تربیت آن حضرت در چند روز یکی از واصلان حق گردید و به مرتبۀ ارشاد رسید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن هادی مشکل کشا، آن محقق حقیقت نما، آن محرم اسرار معراج، مقتدای وقت **مخدوم شیخ سراج** اگر چه مرید و خلیفۀ شیخ علی خطیب است لیکن از اکمل خلفای حضرت قطب^۴ عالم سیّد برهان الدین گجراتی بود، در تربیت مریدان و طالبان دستی قوی و همتی رفیع داشت و بعد وفات قطب عالم و شیخ علی خطیب بر مسند هدایت نشسته عالمی را فیض رسانید، چون سلطان محمود بیکر بادشاه گجرات مرید شاه عالم بود و نیز در حق او فرموده بود که محمود عاقبت محمود بعد وفات پیر او را طلب حق به خاطر غلبه نمود؛^۵ حضوری خدمت شیخ سراج را دریافت و اظهار مطلب نمود، شیخ گفت اصل این کار ترک دنیا است، بادشاه گفت حالا اختیار کار خود به آن حضرت داده ام اگر صلاح کار به این است ضرور ترک سلطنت می کنم، شیخ گفت درین

۱. د: سفید گشت ۲. د: به دست و پا کم ۳. د: حضرت خطیب عالم

۴. ج: نمود حقیقتاً ۵. د: حضوری ندارد

مقدمه از عالم باطن دریافتی خواهم گفت، صبح پیغام داد سلطان ترا از امر^۱ سلطنت دست بردار شدن مصلحت^۲ نیست و من به جهت هدایت نوکری تو قبول می کنم اما به شرطیکه که من در سیاق مهارت دارم خدمت^۳ استعفا به ذمه من باشد که خلوت به دین سبب با تو چنان میسر آید که باعث استعجاب عالم بگردد، بادشاه قبول کرد، شیخ سراج لباس اهل دنیا و حربات سپاهیان به خود کشیده و پوشیده به دارالاماره رفت، خلائق که او را غوث و قطب می دانستند زبان طعن کشودند و ناسزا می گفتند، چون این حرکت شیخ از امر باطن بود اصلاً تغییری و فتوری بدو رونمی نمود، تا چند سال تربیت و ارشاد سلطان نمود، چون موافق حوصله صفای قلب و استعداد حاصل آمد شیخ از سر نو ترك نموده همه را به راه خدا بخشیده گوشه گزید و باز هرگز ملاقات یکدیگر نشد^۴، در مقامات مکاشفات آنچه بادشاه را پیش می آمد و مشکل می نمود در کتابت صاف می نمود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن شاه وادی موهوم، آن ماهر مقدمات غیر معلوم، آن به کشور علوم هادی، حضرت مولانا نور الدین محمد صالح احمد آبادی از نیکان عصر و پاکان دهر در علوم صوری و معنوی یکتای زمانه از خرقة یافتگان و دست^۵ به بیعت دادگان حضرت محبوب عالم قطب عالم احمد آبادی است، صاحب مآثر الکرام نویسد تلمذ علم صوری از محمد احمد شیبانی و ملا فرید الدین احمد آبادی نمود رتبه بلند و درجه ارجمند در علمای عصر بهم رسانید، در سنه يك هزار يك صد و سه هجری به زیارت حرمین شریفین رفت و بیعت از مرشد بعد مراجعت بیت الله نمود و خلافت جمیع سلاسل که با خاندان معمول است حاصل ساخت و خانقاهی ساخته به تدریس طلبه و ریاضت مشغول شد زیاده بر يك صد و پنجاه^۶ کتاب تصنیف نموده شب نهم ماه شعبان سنه يك هزار يك صد و پنجاه و پنج هجری وفات، 'اعظم الاقطاب' تاریخ سال وفات اوست، مزار شریفش در خانقاهش.

۱. ج: 'مرا از' سلطنت ۲. د: 'به' مصلحت ۳. د: خدمت 'من'

۴. ج: د: 'نشد' ندارد ۵. د: 'دوست' به بیعت ۶. د: از 'يك صد' تا 'سنه يك هزار' ندارد

موج احوال آن سید عامل فنا و معدومی، آن موصوف به اوصاف معصومی، آن مسعود ازلی و ابدی، کامل وقت **حضرت میر رستم علی** از نژاد حضرت مخدوم جهانیان سید جلال الدین حسین بخاری است، باشند گهائم پور توابع کوره، ارادت در سلسله خاندان خود از برادر بزرگ داشت، صحو و سکر بر وی غالب بود، کشف به مرتبه قوی داشت که مزار نسا و رجال را می دریافت، آن را اکابران امتحان کردند و شمشیر داشتی زیاده بر پنج روپیه علوفه نپذیرفتی^۱ و گفتی که مادرم همین قدر را اجازت کرده است، در طفولیت همراه پدر خود به حرمین رفت، پدرش فوت کرد بر کشتی نشست کشتی بشکست بر تخته با دوازده کس تبا^۲ شد ده کس از گرسنگی بمردند و دو کس دیگر از^۳ طلاطم امواج سرگردان بودند از عنایت حق به ساحلی رسیدند و در خشکی خانه خوش یافته در آمدند، از بنی آدم هیچکس آنجا نبود چون آن دو دیگر به خواب رفتند مردمی آمد و اناری بدو داد و راه را نشان فرمود یاران را بیدار کرده راهی شد فی زمانها که سال يك هزار^۴ دو صد و چهار هجری است در لکهنو اقامت دارد، حال صحیح و کشف قوی او شایع عالم است.

موج احوال آن صحیفه سعادت ازل و ابد، آن مدّ حقیقت اسرار سرمد، آن در کمالات برتر، **حضرت سید جلال اصغر** از فرزندان شاه عالم گجراتی است. در تذکره محمد صالح آرد، شبی که ساعت تولّد او رسید همان شب مخدوم جهانیان در واقعه به شیخ نصر الله گجراتی که مرد عابد و زاهد بود فرمود فرزندی به خانه فرزند من سید حسین که در قصبه رسول آباد متوطن است درین شب متولّد خواهد شد می باید^۵ که تو علی الصّباح بدان قصبه بروی و فرزندم را از مسعودی آن فرزند بشارت و تهنیت ده و بگو که او از اولیاء مادر زاد است باید که نام وی

۱. روپیه علوفه بیک رفتی و گفتی ۲. د: کس پناه شد ۳. ج: د: از ندارد

۴. ج: يك هزار يك صد و پنجاه و پنج هجری وفات اعظم الاقطاب تاریخ سال وفات دو صد و

چهارده، د: يك هزار يك صد و پنجاه و پنج هجری وفات اعظم الاقطاب تاریخ سال وفات

اوست. مزار شریفش در خاقلاهش دو صد ۵. د: می ماند که تو

موافق نام من کند، شیخ نصرالله چنان کرد ازین جهت نام آنحضرت سید جلال گردید، پنج ساله بود، روزی در کنار مادر نشسته گفت که از کنار تو بوی خون می آید تو نیز از خانه بیرون آی، مادرش حمل بر خرد سالی او نموده خاموش ماند، ساعتی بر نیامد که آن خانه بروی افتاد و جماعتی که از گفته آن بر نه آمدند زیر آن ماندند، احوال فرزندان و وابستگان حضرت قطب العالم در مخزن آرایش به همین قسم نوشته یافتم، اینها هر يك از بزرگان صاحب کمال و کرامت بودند. شاه علی خطیب جونپوری مرید قطب عالم سیوم ربیع الاول وفات یافت^۱، شاه سراج خلیفه قطب عالم هفتم ربیع الاول وفات، قبر در گجرات. سید فضل الله نبیره قطب عالم یازدهم ربیع الاول وفات، قبر در گجرات. سید قطب الدین شاه زاهد بخاری بن قطب عالم شانزدهم ربیع الاول وفات. شیخ فرید دولت شاه مرید قاضی اسمعیل خلیفه شاه عالم بست و هشتم ربیع الاول وفات. شاه میران جیو شهید نبیره شاه عالم ششم ربیع الثانی وفات. سید عبدالرزاق بن قطب عالم هشتم ربیع الثانی وفات. بدرالعارفین سید شاه شیخ جیون نبیره قطب عالم هیزدهم ربیع الثانی سال شش صد و سی و یک وفات. سید جلال نبیره شاه عالم نوزدهم ربیع الثانی وفات. شاه سلطان بن شاه عالم نوزدهم ربیع الثانی وفات، سید جلال فرزند شاه عالم دویم ربیع الثانی وفات سال یک هزار پنجاه و هفت. مخدوم احمد خلیفه شاه عالم بست و دویم ربیع الثانی وفات. شیخ فتح الله مفتی مرید شاه عالم بست و چهارم ربیع الثانی وفات. سید میران جیو نبیره شاه عالم ششم جمادی الاول وفات. سید محمد امین بن قطب عالم نهم جمادی الاول وفات. سید محمد امین نبیره قطب عالم یازدهم جمادی الاول وفات، سید محمد^۲ عثمان شیخ برهان گجراتی مرید و خلیفه قطب عالم چهاردهم جمادی الاول وفات، کبیر محمد مرید قطب عالم شانزدهم جمادی الاول وفات. شاه فضل الله کاشانی خلیفه شاه عربی سلسله شاه عالم هیزدهم جمادی الاول^۳ وفات. سید عالم از نبایر و جانشین شاه عالم بست و یکم جمادی الاول سال نهصد و شصت و سه وفات. سید عبدالغفور نبیره شاه عالم

۱. الف: 'شاه علی خطیب جونپوری مرید قطب عالم سیوم ربیع الاول وفات یافت' ندارد

۳. د: 'از هیزدهم جمادی الاول تا' جا نشین شاه عالم' ندارد

۵. الف: 'محمد' ندارد

گجراتی بست و دویم جمادی الاول وفات. سیّد شاه محمّد فرزند شاه عالم و ملک زین الدّین مرید قطب الدّین خلیفۀ شاه عالم دویم جمادی الثّانی وفات. سیّد عبد الرّحمان نبیره قطب عالم غرّۀ جمادی الثّانی وفات. شاه قطب الدّین محمود مرید شاه عالم بستم جمادی الثّانی وفات. شاه سمکوه از اولاد شاه عالم بست و یکم جمادی الثّانی^۱ سیّد رکن الدّین بن غریب شاه نبیره زاده قطب عالم بست و چهارم جمادی الثّانی وفات. سیّد جلال نبیره شاه عالم بست و هفتم جمادی الثّانی وفات. سیّد محمّد اصغر نبیره قطب عالم بست و ششم جمادی الثّانی وفات. معین الدّین ابوالقاسم اولاد خلیفۀ شاه عالم ششم رجب وفات. شاه زاهد برادر شاه عالم ششم شعبان وفات. شاه حامد بن قطب عالم بست و چهارم شعبان وفات. سیّد حسین نبیره قطب عالم سیّد احمد دولن سیزدهم شوّال وفات. شیخ اذهن بن محمّد اساولی خلیفۀ قطب عالم شانزدهم شوّال سال هشت صد و چهارده وفات. قاضی العالم شاه جمال خلیفه شاه عالم بست و دویم شوّال سال نه صد و یک وفات.

موج احوال آن تابع^۲ شرع متین سیّد تاج الدّین بسوی نهر و اله مدرّس روضۀ حسام الدّین ملتانی بود، علوم کسبی و لدّنی داشت مرید و خلیفۀ قطب عالم بخاری است. از مخدوم سیّد بده موسوم یوسف بن احمد خرّقه یافته و یوسف از شیخ صوفی و او از پدر خود شمس الدّین رهیل.

موج احوال آن سیّد عالی قدر، آن بر بساط مشیخت صدر، آن فرزند ارشد مخدوم جهانیان بخاری، حضرت سیّد میران راجو بهاری در قنّوج توطن داشت. در تحفه السعد نویسد که کاسۀ چوبین و خرّقه مخدوم جهانیان او را دست به دست از آبای خود رسیده بود، وقت وفات به خاطر آورد که جبّه و کاسه به کسی سپارم که ورای فرزندان بزرگ من که دانشمند و عالم اند پسری کوچک علاء الدّین نام که هست چون او به تمیز رسد بدو برساند، پس فرمود بعد فوت من چون مخدوم سعد از خیر آباد تشریف بیارند بهر که این تبرکات سپارد او لایق آن

۱. الف: شاه سمکوه از اولاد شاه عالم بست جمادی الثّانی ندارد ۲. د: متابع شرع

باشد، پس چون خبر وفات سیّد راجو رسید شیخ سعد برای فاتحه سیّد که به قنوج رفت پسران سیّد راجو خورد و بزرگ حاضر آمده تبرّکات پیش نهادند و ارشاد پدر ظاهر ساختند، سیّد علاء الدّین فرزند کوچک سیّد راجو که در حقیقت حضرت سیّد را درین امر عنایت تبرّکات گوشه خاطر بدو بود نیز به کنار دایه باستاد، شیخ او را از کنار دایه گرفته برزانوی خود نشاند و به پیشانیش بوسه داد و خرّقه به کتف^۱ او انداخت، دیگر برادران بزرگ به دل رنجید^۲، شیخ^۳ فرمود مرنجید آنچه کردم^۴ به موجب اذن مخدوم جهانیان و پدر شما کردم الآن آن تبرّکات پیش فرزندان سیّد علاء الدّین است، سیّد علاء الدّین آخر صاحب برکات و حالات شد، هر کس را نظری بر بشره شریفش افتادی فی الحال بر پیشانی او بر وضع ستاره لامع دیدی، رحمة الله علیه.

موج احوال آن منبع فیوضات و افاده، آن مجموعه مجاهدات آماده، آن دایم در مشاهده به سروری، **حضرت شاه نعمت قلندر میرپوری** مرید اعظم و خلیفه معظم شاه علاء الدّین بخاری که از نژاد مخدوم جهانیان سیّد جلال حسین بخاری از ایّمه اولیا و اکبر مشایخ صاحب خوارق و کرامت مشهور و خرّقه دست به دست آبای خود یافته، مزارش در بلیه توابع عظیم آباد حاجت روای خلائق آن دیار است. راقم حروف را مفصل احوال آن صاحب ولایت و کمال بهم نرسید و الاّ نه جدا می نگاشت و شاه نعمت هم از نژاد مخدوم جهانیان است با مرشد قرابت هم داشت، از غایت توکل و مجاهده و بی علایقی^۵ ملقب به لقب قلندر شد غرض که از مقدّسات زمانه و در تصرف و خرق فرد یگانه، مجمع ولایت افضل، منبع تصرفات اکمل، عالی عنوان در وضع مجاهده، ذی شان طریق مشاهده، صاحب خوارق نادر بر کمال، کمال قادر^۶ مظهر جمال و الجلال، عالی احوال قاف قلندری، های هدایت و رهبری بوده است. سیّد شاه علی فرزند آن حضرت گوید که ابتدا حال آن حضرت مجرّد و محصور بود و بیشتر جلال بر وی غالب و مدام

۱. خرّقه 'بکشف' او ۲. ج. د: بدل 'رنجیدند' ۳. د: شیخ 'سعد' فرمود

۴. الف: 'آنچه کردم' ندارد ۵. ج. د: مجاهده 'و بی علایگی' ۶. د: 'بر کمال کمال قادر' ندارد

مستغرق مشاهده بودی و به صحرا و ویرانه گذرانیدی، چون چشم از مراقبه وا کردی برخس و خاشاک که پیش نظر او شدی بسوختی، چون به شرف زیارت مرشد وقتی این مقدمه را معروض داشت که به این حالت اگر با خلق آمیزم ظالم باشم فی الحال دو شعله از چشمش بر آمده داخل مزار مرشد گردید و سلوک بر مزاجش شد، چهارده گروهی لکهنؤ آمده مقیم و متاهل شد رنبر نام آنجا دیوی بود به غایت شورش و فساد می کرد آنرا از قوّت ولایت خود دستگیر کرده قید نمود، او متمنّا شد می خواهم همراه نام آن حضرت نام من هم درین سرزمین باشد فرمود آبادی کنید ورنبرپور نام نمایند چنانچه الآن رنبرپور آباد است و خوارق عادات او از آن بیشتر است که بقید تحریر آید اوّل آنکه حکم مرشد اوست که آنچه نعمت داشتم به نعمت^۱ دادم، از فرزندان من هر کس خواهش نعمت داشته باشد از فرزندان شاه نعمت بگیرد چنانچه پیوسته در هر طبقه فرزندان مرشدان حضرت پیش فرزندان او که خواه کامل باشند خواه ناقص می آیند و فیض می گیرند و به مراد می رسند و دویم آنکه وقتی شاه قطب نظام الدّین خلف آن حضرت متّصل لکهنواز دست کفره شهید شد مزار شریفش شق گردید تا سه روز آب جاری ماند، چون خبر به خانه اش رسید آب بند شد، کدام کمال ازین زیاده تر خواهد شد که مثل مخدوم کریمداد یکدستی^۲ صاحب کرامات بلند و تصرّفات ارجمند در بهار^۳ به شهرت تمام و فیض عام حاجت روای خلائق بهار است، مرید و خلیفه داشت و لقب یکدستی او از اینجا است که یک دزد سه بار پیش حاکم گرفتار آمد هر سه بار او سعی نموده خلاص داد، چهارم بار حاکم حکم^۴ قطع ید او کرد عوض آن حضرت دست خود را بریده به حاکم فرستاد که تقدیر او را بر خود اختیار کردم از سر حال در گذر، شاه قطب نظام الدّین و قطب الدّین میران دو پسران حضرت یعنی شاه نعمت قلندر صاحب کمال عقب مانده و سیّد مراد نبیره آن حضرت صاحب احوال بلند در تصوّف بود و سیّد ولی بن سیّد مراد نیز درویش صاحب حال بود. این نیازمند نگارنده اوراق در وقت حکومت مرزا علی

۱. د: معیت 'دادم' ۲. ج: کریم داد 'بگذشتی' ۳. الف: 'بهار' ندارد

۴. الف: 'حکم حاکم'؛ د: 'حکم' ندارد

اکبر خان همدانی به شرف زیارتش مشرف شده فیض ولایت از مزارش هویدا دیده، در نوزدهم رجب سال يك هزار و چهار هجری مقدس وفات یافت، و در رنیرپور مدفون شد، 'میران پاك رفت' تاریخ اوست.

موج احوال آن مترنم ترانه 'محبت، آن مستقل وجد وحدت، آن خلوت گزین به عشق و دود، حضرت قاضی محمود چایله، نام او شیخ حامد است، در گلزار نویسد وطن اصلی او احمد آباد گجرات، در خانواده سهروردیه مرید پدر خود است که خلافت از شاه عالم بخاری داشت و بعضی بلا واسطه او را مرید شاه عالم بخاری می گویند در هر دو حال مقبول است، تواجد و تعشق از جبینش آشکارا و سوز و گداز و شوق سماع و سرود تمام عمر داشته، کرامت بسیار ازو سر زده، از غلبات عشق مدام بر حسب حال نقش عاشقانه به هندی عبارت در مقامات هندی به طور دلپذیر می سرایند، جمعی او را کمانچی خوانند سبب آنکه به نشانه کمانچه که سازيست و نشانه نغمه خود از سایر اهل نشاط هند ممتاز بود. گویند ابتدا حال در آغاز جوانی به احمد آباد اقامت داشت، در سال ششصد و بیستم در قصبه سرپور از مضاف احمد آباد که گوشه ویرانه بود رخت اقامت افکند، در یازده سالگی او را شوق خدا در رسید، از پدر خود رخصت خلوت نشینی گرفته در صحرای دور از عمارت زاویه برای عبادت و ریاضت گزید، بعد چندی به ملازمت پدر می آمد به این روش پنجاه و شش سال بسر برد به عمر شصت و هفت به تاریخ سیزدهم ربیع الثانی سال شش صد و هشتاد و هفت ودیعت حیات سپرد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن عاشق که دم قدم او باهم رفیق، آن سیدالسادات بالتحقیق، آن از مقبولان حضور ربّانی، قطب وقت حضرت شیخ حاجی عبدالوهاب بخاری ملتانی. در گلزار نویسد که او از نژاد سید جلال سرخ که جد مخدوم جهانیان است بود. آورده اند که سید جلال بزرگ دو پسر داشت - سید احمد ۲ و

سید محمود، او از اولاد سید احمد است، خرّقه از بزرگان خود یافته دو بار سعادت مناسک حج گذرانیده، اوّل از ملتان بار دیگر از دهلی در زمان سلطان سکندر لودی از وطن گاه به دهلی آمد خانه و اهل خانه همین جا بهم رسانید. ابوالغیث نام پسری مجذوب داشت، انفاسش^۱ حکم قضای مبرم بود، پدر بزرگوار خود را که در خواهش ترقی و سلامتی لودی بود گفت، ای بابا بیهوده مکوش بگذار^۲ که امسال چه سلطان و چه ما وتو هیچکدام اینجا بودن نیست، گفت به تحقیق همان سال ظهیر الدین بابر بادشاه لشکر سوی دهلی کشید، از سلطان سکندر جنگ واقع شد، لودی به بسیاری سپاه کشته شد آن دو تن نیز در همان سال چهاردهم رجب که سنه نهصد و سی بود و به روایتی سی و دو جهان صورت پد و نمودند و محتوی گفتار بکردار انجامید. شیخ حسین از یاران بندگی حاجی عبدالوّهّاب حالتی شگرف و همّتی عالی داشت، پیر بی قید و بی تکلف بود، شیری در بیشه بود که عبور راه مسافران تنگ کرده شیخ کاردی به دستی و به دست دیگر چادری پیچیده درون بیشه در آمد شیر را پاره پاره کرده بر آمده راه بر مردم کشاده گردانید. شخصی را در نماز و سواسی بود که نیت را بسیار تکرار می کرد آنحضرت دستی از قبر بر سینه آورد بنهاد در سینه او اثری از آن و سوسه باقی نمانده، در هفتمین شوال نهصد و سه هجری وفات کرد، مزار شیخ حاجی عبدالوّهّاب در دهلی کهنه در جوار شاه عبداللّه گردید، شیخ احمد الهامی از یاران سید عبدالوّهّاب بخاری است، بعد تحصیل علم خواست جائی مرید شود، پیغمبر صلی الله علیه و سلم او را در معامله فرمود به شیخ عبدالوّهّاب فرزند خود را برسان و آنچه خواهی بگیر و کتاب^۳ عوارف از او بخوان، در خدمت سید بخاری رفت او را مرید خود ساخت و به اربعین نشانید، غیر از سبق عوارف و نماز پنجگانه از حجره بر نیامدی، از عنایت سید بخاری صاحب کشف و عرفان گشت، روزی لعاب دهن خود به دهن او داد رخصت کرد و فرمود نگاه کن و آنچه از من به تو رسیده اند^۴ به دیگران برسان.

۱. الف: 'اتفاکش' حکم ۲. الف: 'که در خواهش ترقی و سلامتی بودی بود گفت

ای بابا بیهوده مکوش بگذار؛ د: 'در خواهش که سعی نامشکور بگذار' ندارد

۳. د: خواهی 'نکرد کتابت' عوارف ۴. د: 'اند' ندارد

موج احوال آن به هجر دوست داریم در تاسف، شیخ محمدیوسف خلف و خلیفه شیخ عبد الوهاب بخاری است. در خلاصة التواریخ آرد عالی فطرت و بلند همت بود، خیلی استغنا داشت و بی تعلقی نادر بهم رسانیده بود، پارچه قماش زرین به آتش سوختی و ظروف چینی را بشکستی و صدایش را خوش شنیدی. وقتی خان خانان بیرم شیشه ترکیبی بیش قیمت به خدمتش فرستاد و پای خادم به حضور شیخ از جنبش قالین بلغزید، شیشه بشکست، لرزه بر اندامش افتاد، شیخ رو به آسمان کرد و گفت الهی به خستگی خاطر این احوال بر یوسف رحمت فرما و به خان خانان رسید، شیشه مرگب خان خانان از دریافت احوال واقعی بر کمال شیخ قایل شده معتقد گردید، وفاتش در سال هزار و بست هجری واقع شد.

موج احوال آن سوخته سوز و گداز، سرد نگار، آن افروخته داغ تمنای دیدار یار، آن به خلوت و جلوت با معشوق دمساز، مقتدای عارفان ملک شرف الدین شاه شهباز مرید شاه علی خطیب فرزند مخدوم جهانیان است، عاشق صادق مجاهد مشاهد و مشغول صاحب مرتبه ارجمند بود. در گلزار ابرار^۱ نویسد پدرش ملک عبدالقادر از والی زمانه رنجیده از احمد آباد به خاندیس آمد، حاکم آن صوبه زیاده تر مرتبه او را گردانید، آن حضرت آن وقت پنج ساله بود، چون به سن تمیز رسید به تحصیل علم مشغول شد، پدرش در گذشت، منصب والدش بدو سپردند همان حالت به پایه فضیلت علم رسید، آخر طلب خدا به او پیدا شد در آن وقت شیخ احمد کهتو و شیخ علی خطیب در گجرات به ولایت شهرت داشتند ازین هر دو یکی را اختیار کردن دل متعلق نمود، شیخ علی خطیب او را در معامله مرید خود کرده خرقه بخشید و فرمود خرقه بی صحبت بی سود ست از نقد و جنس هر چه داشت صبح به راه خدا بخشید و به احمد آباد رفت، شیخ خطیب او را آزرده^۲ دیده فرمود اشیای^۳ عالم مثال رسید از راه مهربانی در چند سال او را به پایه تکمیل رسانیده معه سه نصیحت کدخدا شدن^۴ و رهمنونی کردن و کلبه گزیدن

۱. الف: گلزار ابراهیم

۲. د: او را از دور دیده

۳. د: آشنای عالم

۴. ج: کدخدا کردن

رخصت وطن داد، بیرون شهر کلبه ساخت، در معامله دید^۱ ترا حکم در شهر ماندن است که فیض به خلق رسد نه در صحرا، باز به خدمت مرشد رفت ماذون اقامت شهر شده آمد و متاهل شد دو پسر^۲ او را صاحب بزرگی و درویشی الله تعالی بخشید و بسیاری خلفای مرتاض داشت، کمالاتش از اینجا قیاس باید کرد بروقت پیش آمدن مشکل به صحرا رفتی دو گانه کرده مراقب شدی، غوث الثقلین بر اسب سیاه سوار شده آمدی و مشکلتش روا نمودی و روزی برای وضو آب جست^۳، نیافت در دیگری آب می جوشید از آن آب وضو کرد، ابراهیمی اعجاز به مردم نمود و شب قدر را یافته بود و با خواجه خضر ملاقات داشت، نه روز پیشتر آگهی از وفات خود نموده و گفت هر کس يك دل و يك رو رجوع به مزارش آرد هر مهممی که باشد حق تعالی روا نماید، وقت وفاتش شب مثل روز روشن شده بود، در نهصد هجری وفات.

موج احوال آن مشتاق توّد رقم، آن سرخیل عشاق با طوع و علم، آن پرده در اسرار غفور الرحیم، مصاحب حضرت خضر^۴ شیخ عبد الکرم خلف و خلیفه شاه شهباز است، مخدوم و مخدوم زاده عصر به غایت ستار کرامت که غیر از محرمی از اسرار درویشی و ملاقات خضر علیه السلام به دیگری تا دم واپسین اطلاع نفرمود. در گلزار نویسند مولد شریفش برهان پور در سال نهصد و هشت واقع شد اصحاب تهنیت این ترانه بردند.

نخل قدش که از چمن جان بر آمده شاخی گلی بصورت انسان بر آمده
نود و شش سال در متابعت شریعت بسر برد و چنان بی تعلّق و آزاد دلی داشت که
نقد جنس آنچه بهم می رسیده تا که ایشار محتاجان نمی کرده آرام نمی گرفت، به
دوازدهم شعبان هزار و چهار هجری که وفات فرمود ماتمیان این نوحه برداشتند.
آبی سیاه از زمین بر آمد مرگ از در آهنی بر آمد
بارید به باغ ماتگرگی از گلبن ما نماند برگگی

ج: ۳: 'آب نیافت'

د: ۲: 'پسران' او را

د: ۱: معامله 'دید' ترا

د: ۵: بهم 'نرسید'

ج: ۴: 'خضر' ندارد

موج احوال آن فیاض وادی افاده، آن ممتاز به تلقین خانواده، آن مرد میدان مجاهده به جوانمردی، **حضرت شیخ جلال منو خلیفه شاه شهباز سهروردی** در گلزار نویسد میزان تصوّف و تحقیق، قرطاس تمکین و توحید، بسیار شاه بازان از یمن تلقینش به انوار الهی و تجلیات نامتناهی مشاهده گشتند از آن جمله سیّد ابراهیم بهکری، دویم زین الدّین شیشه گر که به فراوان کمالات ذکرش صاحب گلزار نموده این مختصر گنجایش آن نیافت، سیوم میان پیاره جیو که صاحب گلزار به صفات کمالاتش عبارتهای رنگین و دل آویز به کمال علوت ثبت نموده از آن جمله که جمال سرور انبیاء را به چشم ظاهر مشاهده نموده، جلال منو در مائه عاشر وفات.

موج احوال آن مشایخ صاحب دلق، آن درویش ممتاز به خلق، آن سرمایه سروری، **حضرت ابراهیم بهکری** خلیفه شیخ جلال منو است. در گلزار نویسد به تمنّای سلاطین در برهان پور اقامت گزید، مدّتها آنجا بود عالمی را هدایت بخشید، روزی در مجلس عرس از گوشه سیاهی مردی برخاست، دست بسته از سر^۱ ادب بر خواست و درخواست فاتحه مهم خود نمود، فرمود درون ابراهیم پر دود تراز نار نمرود است اگر ترا آگاهی بدان بخشید به صد احوال دامن از صحبتش بر چینی و هزاران مهربانی و دلسوزی آمرزش او درخواست نمایی، از مجلسیان به سنوح این کلمه خوشی سرزد، در نهصد و نود وفات فرمود در برهان پور مدفون گشت، سه پسر و خلف و بسیاری خلفای عقب بگذاشت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن واصل شاهد موجود، آن مورد حصول مقصود، آن نشان یافته شاهد بی نشان، سرتاج موحدان **حضرت^۲ امان افغان** مرید سیّد ابراهیم بهکری است. در گلزار نویسد از خودی خود بر آمده دل را با دلدار محو ساخته، تخته مشق ارادت الهی و مرکز^۳ احکام شریعت بود او را آرزوی لقای جانان^۴ پیوسته

۱. د: 'بسته از سر' ندارد ۲. ج: حضرت 'شیخ' امان ۳. الف: 'وهرتر' احکام

۴. د: 'از وی بقای جانان'

بی آرام داشتی، همیشه اشک به چشمش جاری بود به خدمت پیر مدام عرض این مقدمه کردی که به تمنای خود واصل شوم، او به وعده تسلی و تشفی می نمود درین اشتیاق چنان حالت بهم رسانید که در وجود سایر چرنده و پرنده مطلوب خود را می جست^۱، شبی به خدمت گذاری مرشد حاضر بود، پیر از سر بالین برداشته او را تنگ در بر گرفت و فرمود، ای امان! دیدی آنچه می جستی؟ گفت آری! دریچۀ وحدت وجود از راه صورت و معنی بروی کشود چنانچه سواری تازیانه بر اسب خود می زد و آه او می کشید، چون پیراهنش بر داشته می دیدند نشان تازیانه می یافتند آخر به دستوری پیر به مگه رفت، مشایخ ماوراء النهر و پارس و عراقین و خراسان را ملازمت نموده فراوان فیض گرفت باز به مدینه آمده مجاورت کرد، در مائۀ عاشر وفات یافت.

موج احوال آن^۲ به وادی حسنات انتظام، **حضرت شیخ نظام** در گلزار نویسند خرقۀ خلافت از سید ابراهیم بهگری داشت، با وجود دو پسر سید ابراهیم او را جانشین ساخته بود علوم متداوله و اصطلاح^۳ صوفیه نیکو دانستی، تمام سال کتابت کردی حاصلات آن را به مصرف عرس پیر خود آوردی، شرح مواقف و حاشیه سیرامی بر مطّول معنی به خط خود نگارنده گلزار را در سال هزار و سیوم عنایت نمود، در هزار و دهم^۴ وفات یافت، در برهان پور مدفون گشت، رحمه الله علیه.

موج احوال آن قدوه علمای معارف انجام، آن زبده فقرای حقایق^۵ التزام، آن از اشرف آل حضرت احمد، **حضرت میر سید محمد** به پنج واسطه فرزند و خلیفۀ شاه عالم است، به بزرگی و کمال موصوف و به سیادت و حقایق دانی معروف، اکثری را زنگ زدای قلب گشته و نور معرفت ریخت. در مرأۀ جهان نما نویسند از جهانگیر سلطان و شاهجهان و اورنگ زیب دوستی فوق الحد داشت، کمالات او را^۶ ازینجا قیاس باید کرد به تاریخ ولادت خود از عالم غیب ملهم شد من و دست و دامان آل رسول، در سال هزار و چهل و پنج از دنیا برفت.

۱. د: 'جست' ندارد   ۲. الف: 'این' بوادی   ۳. ج: 'متداوله و اصلاح'

۴. ج: د: هزار و نهم   ۵. الف: 'حقایق دانی' التزام   ۶. ج: 'او' از 'اینجا'

موج احوال آن دایره کمال **حضرت سید جلال** خلف و خلیفه پدر خود میر سید محمد است. در مرآة جهان نما نویسد، ستوده صفات و اخلاق وافر مصطلحات طایفه علیه صوفیه و احوال مشایخ کرام حاضر طبیعت او بود، شاه جهان سلطان را به نسبت او خیلی محبت و اعتقاد بوده، غرّه جمادی الثانی سال یک هزار و پنجاه و هفت وفات، تاریخ ولادتش 'وارث رسول' و تاریخ فوتش 'جانشین حیدر کرار' بود.

موج احوال آن خلاصه خاندان رحمت، آن تقاوه دودمان عظمت، آن متصرف^۱ معاملات معادی **حضرت سید جعفر بخاری احمد آبادی** خلف و خلیفه پدر خود سید جلال است، به وفور علم و ادب و کثرت تقوی و ورع و بسیاری فضل و کمال میان مشایخ امتیاز داشت، سلاطین وقت روی نیاز بدو داشتند و انواع خدمات شایسته اش بجا می^۲ آوردند، نهم ذی الحجه سال هزار و هشتاد و پنج وفات یافت، پسرش جانشین شد.

موج احوال آن علوم انبیا را وارث، **شیخ محمد وارث** منشاء مولد او نارنول، به حمیده اوصاف موصوف و به فقر و قناعت معروف و به تزکیه باطن و مجاهده نفس پیوسته مشغول می ماند، هر روز با جماعه طلبه به صحرا شدی گاهی درس گفتی و گاهی مراقبه کردی، با غنی و فقیر یکسان آمیختی.

موج احوال آن به عشق^۳ الهی به سوز، **حضرت سید فیروز** درویشی مرتاض و اهل مجاهده بود، و بصفت حلم و وقار^۴ اتّصاف داشت در اورنگ آباد به تجویز اورنگ زیب بادشاه مقیم شد.

موج احوال آن کوه انکسار و تسلیم^۵، **شیخ بابو بن جیون بن بهای خان بهیم** در خانواده سهرورد مرید سید راجن بن ساهواست که از نبایر شاه عالم بخاری گجراتی بود. در گلزار نویسد پدر شیخ بابو پیشه عقیق فروشی داشتی و در

۱. الف: 'مصرف' معاملات

۲. الف: 'بحال' آوردند

۳. د: 'تعشق' الهی

۴. الف: بصفت 'علم و وفا'

۵. ج: د: انکسار و 'نسیم'

برهان پور يك چندی به همین پیشه روزگار بسر برد بروی جذبات^۱ غالب گردید کسوت به رنگ جوگیه برگزید و نهایت انکسار تواضع اختیار نمود حتی که سگ را هم از تعظیم به لفظ جمع ندای کرد، با ذرات کائنات با ادب زیستی.

موج احوال آن تاج بخش اقلیم صوری، آن ولایت کشور معنوی، آن در کرامت و خوارق فرد، **حضرت میر سیّد علاء الدین سهروردی**^۲ بسا صاحب کمال بود، شاه محسن الزمان متوطن نور پور توابع ماهرل بیان نمود که مزار حضرت سیّد در قریه کوره توابع ماهرل است. در معاصر میر سیّد علی قوام^۳ بود چون در قریه مذکور در سایه شجر املی اقامت نمود زمینداران آنجا کافر بود چند بار ممانعت نمود، سیّد مقبول نداشته، زمیندار خس و خاشاک گذاشته آن شجر را بسوخت، آن وقت سیّد فرمود آن هم تدبیر جهت نماندن فقیر است لیکن در حقیقت تا جایی که خاشاک سوخته این شجر خواهد رسید عمل فقیر خواهد ماند، همچنان شد تا امروز که سنه يك هزار و دو صد و يك هجری است به عرض يك گروه آن زمین جنگل شده است و هر روز زیاده می شود، شیر شاه سور باد شاه در طفولیت با پدر خود برای شش خرمهره^۴ متقاضی بگریه بود، آن حضرت فرمود قدرت خدا باید دید که سلطان هندوستان برای شش خرمهره بگریه است آخر همچنان شد که شیر شاه بادشاه دهلی گشت.

موج احوال آن صاحب کمال بی اندازه، آن در عشق و محبت تروتازه، آن جامع کمالات انسانی، **حضرت شیخ کریم الله ملتانی** در سلسله سهرود مرید شیخ داؤد ملتانی است. در گلزار نویسد در ابتدا سلوک با جذبه داشت و با حسن مظاهر لطفی فرمودی از زاد بوم^۵ به تانده رفت به دوستی مردم آن دیار بار اقامت انداخت، راجه مان سنگهه کچهواهه آن حضرت را بس گرامی داشت، مرجع اکابر و اصاغر شهر گردید، کمالات از اندازه تحریر زیاده است، وقت نگارش گلزار بقید حیات.

۱. الف: 'آخر ایزدی جذبات برو' غالب ۲. د: 'سهروردیست' صاحب ۳. ج: 'میر سید علی' قوم'

۵. الف: 'از راه' بوم

۴. د: 'شش ماه خر'

موج احوال آن طیار بحر جمال و جلال، آن سیاح بر عرفان و کمال، آن حقوق مرشدی را محافظ و معین، فخر عالم **حضرت شاه فخر الدین بن شیخ داؤد بن^۱ شاه صدیقی** در خانواده سهرورد مرید شیخ الهداد^۲ صالح سر هندی است و قدری او علم ظاهر هم ازو آموخته مابقی اکتساب صوری از شیخ حسام الدین متقی کرده. در گلزار نویسد ابتدا سپاهی بود روزی در زمین مشرق بر حوضی وضومی کرد ناگاه مشک فامی سوار برقه پوش برو رسید و تازیانه زده پیش انداخته به جلوی^۳ خود کشید پس از چند گام سوار از نظر غائب شد به آن حضرت چندان جذب پدیدار شد که مطلق خواهش باقی نماند و حیرتی رو داد، دوازده سال زبانش از سخن آشنا نگردید، روزی باز همان سوار در راه پیش آمد و گفت سخن گفتن آغاز کن، همان وقت قوت تکلم به او میسر گردید مگر اندک لکنتی مدام مانده آخر به قصبه چندبوس که از سرکار بهار است به خدمت شیخ علاء الدین ضیاء الدین دهکر پوش رسید نه سال همراز مانده و درس علوم نیز داشته پس بهلسه رفت سید جمن مداری را ملاقات نمود از آنجا به روضه شیخ شرف الدین بهاری رفت به موجب اجازتش قصد بالادست نمود^۴ پس از اذن شاه بدیع الدین مدار به آگره اقامت نمود، از شیخ جلیل زاهد و از شیخ علاء الدین مجذوب ملاقی شد، ویرا حالات برجسته و کمالات حسنه است. گویند شیخ فخر الدین را وقتی بیماری لاحق شدی سرود شنیدی صحت^۵ یافتی، چون رنج مرگ عارض گشت شیخ یوسف انصاری و سید جلال قادری و شیخ عبد المومن حسینی و چندی دیگر به عیادت او رفتند و به خاطر آوردند که درین بیماری به شنیدن سرود چه سبب؟ آن حضرت بر خطر آنها آگاه شده راجی نام مطربه را بر خواند، فرمود این غزل بسرایند^۶

ما قصه نوشتیم به سلطان که رساند   جان سوخته کردیم بجنانان که رساند
چون غزل به تخلص رسید گفت فرصت کم و رعایت شرع شریف^۷ واجب

۱. ج: 'شیخ' شاه   ۲. الف: 'شیخ' الهند   ۳. الف: انداخته 'بجای' کشید
۴. د: نمود 'بروضه' پس   ۵. د: 'صحبت' یافتی   ۶. د: بسرایند 'فرد'
۷. د: شرع 'شریف'

مطریه را رخصت نمود، پس از سه روز که جمعه نوزدهم جمادی دویم بود و سال نه صد و هفتاد پس از يك صد و بست و پنج سال عمر وفات نمود، مرقد در آگره، رحمة الله علیه، که فخر الدین تاریخ وصال اوست.

موج احوال آن جوان مرد و جهان گرد، آن در عشق و ریاضت یگانه و فرد، آن به غایت متابع شریعت رسول الله، درویش کامل **حضرت شیخ منجهن بن عبد الله** در گلزار نویسد او اولاد امجدی خلاصه العلمای قاضی تاج الدین نحویست و جدّ مادری او قاضی سماء الدین دهلوی است، مرتاض و ممتاز زمانه کثرت ریاضت و نهایت پاس شریعت داشت، در خانواده سهرورد مرید سید^۱ تاج الدین بخاری است که از اکبر سیّاحان مشهور در هر بلاد به خدمت مشایخ وقت رسیده فیض گرفته و خلافت یافته آخر به خدمت شیخ محمد غوث رسید، بسیار صحبت داشته و احوالش را در خلفای محمد^۲ غوث درین نسخه باید خواست، نگارنده گلزار شیخ منجهن دیده، بسیار مرد با برکت بود پیش او آن خرّقه شیخ محمد غوث را زیارت نموده که در کوه چنار در بر شیخ محمد غوث بود و به سبب وفور علوم صوری مردم از تلمیذ شیخ منجهن فیض یاب می شدند و آداب و حدود شرایع را چندان کوشش و اهتمام می داشت که به نوشتن راست نیاید، ایام زندگانی در مراقبه و محاسبه اوقات و درس و افاده بسر می رفت، در مالوه عالمی از علوم صوری چندان فیض یافته که سارنگپور ثانی شیراز گردید و برخی بعضی از فیض باطنش بهره یافتند، چون عمر شریفش به آخر رسید و از سایر خویش و یگانه و بیگانه شده در قصبه رسته که از سارنگپور دو منزل مسافت دارد گوشه گزید، پس از چند سال باز به سارنگپور رفت و از سایر که و مه^۳ خوشنودی جست و رسم وداع بجا آورده باز به کلبه انزوا رفت، سن شریفش به هشتاد رسید. روزی با حاضران هنگامه ذکر جهر شروع نمود همدران حالت جان بحق گردید تا سال نه صد و هشتاد و شش بصدر حیات بود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مقدم اصحاب رندی، **شیخ قاسم بن شیخ یوسف سندهی** او

ج. ۱: 'شیخ' تاج الدین

ج. ۲: د: خلفای 'شیخ' غوث ۳. د: 'که مه' ندارد

برادر کلان شیخ طاهر محدث و پدر مسیح القلوب است. در گلزار نویسد صاحب تقوی و توکل و تصوّف و تصرّف بود، پیر بیعت او شیخ بهاء الدّین پدر شیخ کبیر که در آخر مائة عاشر جانشین شیخ الاسلام بهاء الدّین ذکر یا ملتانی است مسیح القلوب^۱ بر گزارد هنوز خرد سال بودم که او وفات نمود، از همنشینان او یاد دارم که به توحید دانی و خدا شناسی و اعتراف^۲ به وحدت وجود ممتاز بود، آزادگی و بی تعینی^۳ داشت، روزی مادر ما را به خانه کدام برادران برد، آنحضرت هم خواست که آنجا رود، خادمان چنان در بستگی و قفل زنجیر به خاطر آورند او منع فرمود که در را همچنان دارند چنان کردند^۴ منّت خدای را که از سایر متاع خانه را باز آمده همچنان یافت و هیچ خائنی را دست تصرّف به آن خانه نرسید در مائة عاشر وفات، رحمة الله علیه.

موج احوال آن به کمالات معمور، حضرت بهای اسحاق حضور او پور حافظ اسماعیل سندهی است، طریقه سهرورد داشت. در گلزار نویسد ابتدا حال روزگار سپه گری^۵ کردی در سی سالگی جذبه الهی بدو رسید از هستی خود برآمده و طیره نیستی و نامرادی در سلوک جذبه آمیز بهم رسانید، اکثر سورة قرآن یاد داشت به غایت خوش الحانی می خواند که سامعان را طاقت و حواس نمی ماند و هر جایکی از اوقات پنجگانه در آمدی به بانگ بلند اذان گفتی، در مسجد و بتخانه تفاوت نه نهادی، در قصبه میرنصار روضه شیخ عبد الله چشتی^۶ می ماند و در ذی الحجّه سال هزار و دوازدهم نگارنده گلزار کد خدای پسر کلان خود که عبد الاول نام داشت بنا نهاد^۷ و از نواحی مندو از قریات و فضیلت درویشان به غریب خانه به حسب دعوت نزول اجلال نمودند، استدعای او از کثرت کار فراموش شد و به خاطر دوا شتم که مبادا کسی از دوستان از استدعای فقیر فرو گذاشت شود، آن حضرت از خود يك گلدسته گرفته به غریب خانه خود بخود

۱. د: 'شیخ القلوب' ج: ۲ 'اغراق' بوحدت ۳. د: 'بی تعینی' ندارد

۴. الف: 'چنان گردید' ۵. الف: 'سپه کردند' ۶. ج: د: عبد الله 'چشتی'

۷. الف: د: 'بتانها' و از

آمد و مجلس نشاط را انبساط تازه فرمود و گفت آنکه طلب او به خاطر می خلید اسحاق است سه ماه مهمان فقیر خانه ماند، در رمضان هزار و چهاردهم سال وفات، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مخزن اصحاب درد مندی **شیخ دومهان سندهی** در سهرورد مرید شیخ ابراهیم کلهوار است. در گلزار نویسد دلش جلوه گاه وحدت حقیقی وجودش مظهر ایزدی بود، روزی نظربرخوش صورتی رفت ندا آمد هنوز چشم بر حسن غیر میل نظر دارد همان دم از چشمش بینائی موقوف شد همچنین در شوق و ولولۀ عشق و سوز مالا مال^۱ زمزمه کنان می خرامید، در وقت خراش که به غایت دست می جنبید که پیش می رفت و گه پس، گفت ای دست از ما پیشتر^۲ عزم وصال دوست داری همان ساعت دست از جنبش باز ماند، در مائۀ عاشق وفات برهان پور یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن صاحب ولایت عارف، آن صاحب کمال در معارف، آن ممتاز در خوارق و جوانمردی، مقتدای زمان **شیخ صالح سهروردی**^۳ او را درین حال قوت مخصوص دوستی^۴ قوی بود. در لطایف^۵ اشرفی نویسد وی مرید خانوادۀ سهرورد است فامّا نام مرشدش مکشوف نگشت، در زمانۀ شیخ داؤد بن محمود پالهی مئو مرید شیخ فرید گنج شکر در ردولی رسید و فیما بین^۶ هردو بزرگ محبّت رونما گردید چنانچه کلبۀ هر دو بزرگ دیگری را بودن اذن نشد الی یوم هر کس در میان آنکه ایشان قصد آبادی می کند میسر نگردد و شیخ صلاح ابدال و ش می گذرانید، زن و خانقاه اختیار نکرد و شیخ^۷ صوفی فرزند شاه شجاع کرمانی خلافت از آبای خود یافته نیز معاصر او بود، فیما بین ایشان هم اتحاد کلی بود گاهی همدیگر جدائی اختیار نمی کردند فامّا صلاح صوفی تاّهل داشت فرزندانش تا حال در رودولی موجود اند، در هر طبقه یکی از ایشان اهل الله شده

۱. د: 'مالا مال' ندارد ۲. د: 'از ما پیشتر' ندارد ۳. د: سهروردی 'است'

۴. د: 'مخصوص' روشنی ۵. ج: 'در' لطایف ۶. الف: فیما بین 'ندارد'

۷. د: 'شیخ' صلاح 'صوفی'

آمده چنانچه ابو محمد نام یکی از فرزندان صد ساله عمر داشت، مرید میر سید علاء الدین اودهی بود و از میر سید محمود محقق کنتوری نیز تربیت یافته، مردی عشاق صفت و لطیف طبع و شیرین سخن و موحد بود و شاه سکندر نام از فرزندان شاه قمیض قادری ارادت داشت، حمید الصفات در تصوّف بود، در سال هزار و چهل هفت از این^۱ جهان رفت، قبر در ردولی و حضرت میر سید اشرف جهانگیر به زیارت شیخ صلاح سهروردی و شیخ صلاح صوفی و شیخ داؤد بن محمود رسیده و به آداب فاتحه خوانده خیلی تعریف ایشان نموده و کمالات شیخ صلاح سهروردی از اینجا باید^۲ دانست که مثل شیخ احمد عبدالحق شاه باز بلند پرواز به ردولی آمد بر مزار شیخ مشغول شد که او صاحب ولایت است بدون حکم او اقامت به ردولی نمی توانم نمود پس به فرمان شیخ صلاح سهروردی مقیم شد.

موج احوال آن موصوف به صفات جمال و جلال، آن همدم نسیم وصال، آن عارف پیشوای ارباب یقین، مقتدای وقت **میر سید امیر ماه بن سید نظام الدین** از کاملان روزگار و بزرگان صاحب اسرار بود، شانی عظیم کراماتی وافرو حالی قوی و همّتی^۳ بلند داشت، پدرش سید نظام الدین از بغداد به هنگامه هلاکو خان به هند افتاد و در بهرائچ رفته اقامت انداخت، مرد بابرکت و دیانت و ممتاز بود، همانجا وفات کرده مدفون شد. سید امیر ماه از سید علاء الدین جاوری ارادت آورده خرّقه پیران سهرورد پوشید و شیخ جمال نبشته شیخ نظام الدین ابوالموید که در قصبه کول آسوده است با وی نیز صحبت داشته و سید علاء الدین جاوری^۴ از اکمل خلفای شیخ شهاب الدین سهروردی بود، کمالات و حالات عالی بسیار داشت چنانچه مشهور است و با سلطان المشایخ معاصر بود، چون وفات کرد در قریه جاور متصل دهلی مدفون شد و میر سید امیر^۵ ماه از مقدّسات زمانه بود باخضر علیه السلام مناسبت کلی داشت و به ارواح سالار مسعود غازی محرمّت کما حقّه پیدا کرده بود، میر سید اشرف جهانگیر فرماید من او را دیده ام سید

۳. الف: 'ذهنی' بلند

۲. د: باید ندارد

۱. د: از آن جهان

۵. ج: 'امیر' ندارد

۴. ج: 'جاور'

صحيح النسب در ولايت و کمال منصب عالی داشت و اکثر شاهبازان از تربيت او فيض ياب شدند، او را پسری بود سيّد تاجه نام عجب حالی قوی داشت، دايم الخمر بوده، به طريق ملامتيه می رفت، جمال حال خود را از نظر اغيار پوشيده داشتی، وقتی پدرش سيّد امير ماه را بيماری صعب رو داد که اميد حیات منقطع شد او از غایت بلند همّتی مرض پدر را بر خود کشيد و جان به مشاهدۀ جانان تسليم نمود، سيّد امير ماه صحت يافت حيرت داشت حال پسر بچه قسم گذشته باشد، شبی بر دست مجاور او به خط سبز اين شعر نوشته ظاهر شد و باز محو گشت.

بگوای مرغ زیرك حمد مولی^۱ که جان تاجه مه بر عرش بردند
و شيخ جمال الدّین^۱ قتال بن سعد الله کيسه دار از مريدان سيّد امير ماه است چون بعد پدر سجّاده نشين جدّ و پدر او شد بنا بر آن احوالش در چشتيان خلفای شيخ نصيرالدّین چراغ دهلی نوشته، از وقت شيخ نصير الدّین چراغ دهلی تا وقت مير سيّد اشرف جهانگیر به قيد حیات بود، وی را مصنّفات در تصوّف بسيار است^۲ مير سيّد احمد و سيّد علاء الدّین از فرزندان او با صلاح و تقوی بوده اند، سيّد تا هفت صد و پنجاه و سه بقيد حیات بود، سال وفاتش^۳ ديده نشد.

موج احوال آن مخزن بساط هدايت، آن دفتر نشاط ولايت، آن همراه و هم مثل شافعی، مقتدای دين امام عبد الله يافعی، وطنش يمن است اما به مجاوری حرمين شريفين بسر می برد، از اکابر مشايخ وقت بود، صاحب علوم صوری و معنوی، مصنّفات بسيار دارد از آنجا تاريخ مرآة الجنان و روضه الرّياحين في حکايات الصالحين مشهور است. در خزانه جلالی نويسد، وی خرقه از دست شيخ رشيد الدّین ابی عبد الله خليفه شيخ سهل الدّین سهروردی پوشيده و از پدر خود شيخ جمال الدّین يك خرقه يافته، او از دست عزيز الدّین الياس احمد الفاروقی، وی از شيخ شهاب الدّین سهروردی، و يك خرقه از سلسله قادريه و يك خرقه از سلسله شيخ ابو مدین مغربی و يك خرقه از سيّد احمد رفاعی برداشت، او

۱. د: شيخ عین الدّین

۲. د: بسيار داشت

۳. ج: د: وفات ديده نشد

را کمالات از هر قسم بیشتر است، مخدوم جهانیان خدمت او نموده فیضها ربوده، وی را حکایات بس عجیب اند، سال وفات دیده نشد، معاصر شیخ نصیر الدین چراغ دهلی بود، از فضل چراغ دهلی مخدوم جهانیان را در مکه او خبر داده بود گفت پیشتر در دهلی بزرگان بسیار بودند بالفعل چراغ را نصیرالدین می افروزد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن سرگروه صوفیان، **حضرت عاشق دیوان** از سلسله مخدوم جهانیان سید جلال حسین بخاری در سلهت توابع بنگاله بود، نعمت از شاه جلال یافته تصرفات علانیه داشت، مردم دکن به ملاحظه خوارق بلند اعتقاد بدو داشتند، شاه کالی مرید عاشق دیوان در کوه حیدر آباد سر برهنه اقامت دارد، کرامت بسیار او ظاهر می کند، راوی درویشی بنگالی، رحمة الله علیه.

موج احوال آن خورشید پر ضیاء فلك مشاهده، آن بدر با صفای آسمان مجاهده، آن از هوای عشق چون بید لرزان، گوهر گران مایه صدف ولایت **حضرت شاه ارزان** از محتشمان این طایفه نهایت مرتبه رفیع و به غایت ولایت وسیع را خدیو بوده، اصلش لاهور، نسبت بیعت به خانواده سهروردیه از سلطان العارفین حضرت حیات میر باد پا دارد که به چند واسطه به شیخ شهاب الدین سهروردی می پیوندند، از اجله اولیای عظیم الخلافت و ایمة صحیح الحال شانی بزرگ و احوال قوی کرامات علانیه داشت، شیخ غلام باسط نبیره شیخ عبد الله نژاد قاضی فخر الدین بجنوری زبانی جد خود که از خلفای آنحضرت گردیده مخاطب به خطاب حکمت ماهیت بود، به غایت احوال غالب داشته بر گذارد که آن حضرت سیاحت بسیار کرده هیچ اقلیم باقی نیست که او نگردیده حتی که به مقامی که آنجا شجر و فواق^۱ بود و در آن بجای بر^۲ سرهای انسان آویخته می ماندند و طیور از منقار خود طعمه به دهن آنها می کردند و می خوراندند، به مشاهد آن^۳ حال آن حضرت را استعجاب روداد برای انکشاف حالات حقایق^۴ آن سرها مقیم شد چون

۱. ج. د: شجر و فواق
۲. د: 'بمعنی پیل بر' ندارد ۳. ج: بمشاهد 'این'

۴. ج: 'حقایق حالات'

شب در آمد آن سرها خود بخود به زمین فرود آمدند و طعماسی حاضر شد خوردند و بزور^۱ به دستور به شجر آویختند چون به دیوار قهقهه رسید مریدی را بر آن دیوار فرستاد احوال آنجا دیده مرید را چندان حیرت غالب آمد که زبانش گنگ گردیده از نطق باز ماند، چون به اقلیمی در باغ سلطان آنجا در غایت لطافت مصفا و انهار و اشجارش دلفریب و هوش ربا بودند او را انداختند و پرسیدند که تماشای عقب دیوار قهقهه ازینجا بهتر است، آن وقت او زبان بگشود و گفت همسایه به سایه او نمی زبید آخر الامر آنحضرت در عظیم آباد پتنه رخت اقامت انداخت، مدت‌ها طالبان صادق را هدایت می بخشید، مشرب ملامتیه می داشت.

موج احوال آن مسافر بی زاد چون سرو آزاد، آن موجود به وجود کمال در عالم ایجاد، آن نفس به نفس مترقی از حالی به حالی فخرالمجاذیب **حضرت شاه کالی** از عاشقان بی اختیار شانی بزرگ و کیفیت عالی و مناقب حمیده و طریق سنجیده داشت، از خلفای عالی مقام حضرت شاه ارزان است، به غایت مغلوب الحال بود و مجذوب که فرخ سیر از تفاؤل او قصد تسخیر دهلی نموده بر معز الدین سلطان فتح یاب شد، چون او قریات کثیر النفع جهت مدد معاش به آن حضرت فرستاد گفت که این نوبت و معاش برای مصرف دایره مزار مرشد باید دیوانه ها را از این چه سرو کار؟ چنانچه آآن رسم نواختن نوبت و اخراجات و تصرّفات آن قریات بر آستانه شاه ارزان جاریست، مزار شاه کالی نیز آنجا هست و شاه عبد الله ملقب به لقب حکمت ماهیت در قصبه امیتهی مزار دارد، وقت وفات فرمود که مزارم را در میان راه کنند که هر رونده را قدم بر من افتد، وصیتش بجا آوردند لیکن بی آنکه کسی مجاور و مهمتم باشد هیچ کس واقف و ناواقف بر مزارش قدم نمی گذارد این از جمله خرق عادات اوست، رحمة الله علیه.

موج احوال آن کامل فضیلت سرشت، آن بری از خوب و زشت، آن معتقدان را تفاؤل **حضرت شاه سجاؤل** مجذوب سالک بود، از محبوب ترین مریدان حضرت شاه ارزان است و بعد وفات مرشد خود مجاور روضه مانده از وقتی

۱. الف: 'پردند' دستور

مرشدش از لاهور به سیر در آمد و رفیق شد چون به عظیم آباد رسید هر جا که امروز در پتنه مرقد حضرتش شاه ارزان است آنجا را پسند نموده فرمود که سجاول از آن^۱ جای بوی محبت می آید فقیر به سیر می رود تو اینجا مقیم شو و مردانه خواهی نشست، چون آن حضرت بعد از مدّت که از سیر معاودت نموده تشریف آورد دید که آنجا از کثرت اشجار نشانیده سجاول جنگلی شده است، سجاول را آواز داد او دویده به شرف قدم بوس مشرف گشت، بر علو همتی و فرمان برداری او شاه ارزان را وقت خوش آمد فرمود این وقت هر چه بخواهی بیایی، عرض کرد دال و خشکه، مکرّر فرمود که چیزی دیگر بخواه، عرض کرد دال و خشکه، فرمود به تو دادیم حالا معین است که به روز عرس شاه ارزان اوّل بر دال و خشکه فاتحه شاه سجاول نموده بر دیگر اطعمات فاتحه مرشد او می دهند، بسا مرد صاحب کمال بود، مزار شریفش بر دروازه مرشدش واقع شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن خاصه در گاه بسنت شاه بعضی او را نسبت بیعت به شاه سجاول می کنند غرض بهر دو حال مقبول است، مجذوب بود صاحب احوال عالی، کرامات و خوارق عادات ظاهر و باهر داشت، بعد شاه سجاول جاروب کش آستانه مرشدان خود مانده در گذشت، همانجا مدفون گشت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن معدن تصوّر و تذکّر و تلفّظ^۲ آن مخزن ستر احوال و تحفّظ، آن به آسمان توکل میان مهر و ماه، رئیس مجردان حضرت مجیب^۳ شاه، مرید شاه سجاول است، در بهار رها رها تعلقه بیسواره مضافات اوده اقامت داشت، نگارنده زخار از استماع اخبارات او مثل کفیل شدن به معاملات و شوق و شکار و بودن اسباب دنیا اسپ و فیل و ارا به متنفر بود، چون به حکومت مرزا علی اکبر خان همدانی به ملاقات او رسیدم عاشقی یافتم با کسب و کمال، تصوّر و تلفّظ و تذکّر در هر آن بر وی غالب و جاری دیدم و تحقیق نمودم و شنیدم که او پنجاه سال در بهار مستور مانده عبادت نمود، چون آن بر را حکام بریدند او بر آمد باب

۳. د: حضرت 'محبت'

۲. ج، د: تذکّر 'بلفظ'

۱. د: از 'این' جهان

نذور و فتوح بروی مفتوح گشت فاما از احدی الی یوم نپذیرفت^۱ چه از امیر و چه از فقیر و مصارف بس بلند خدا داند که چه اسرار بود و علایق جمعیت دنیا که به او جمیع بود شنیدم این هم برای محتاجان است، بر وقت ملاقات نیازمند را بعضی نکات که دیگر بزرگان از سالک و مجذوب از روی کشف خبر داده بودند وی نیز ایما نموده، حضاران حیران ماندند فرمود غیر از دیگری ندادند استفسار احوال نمودم فرمود می دانم احوال صوفیه به ضبط می آری، فقیر از شاه سجاول تعلق دارد، گفتم به واسطه یا بلا واسطه؟ گفت این قدر هم به تو گفته ام لیکن می فرمود که در وقت عالمگیر اورنگ زیب که يك صد و سی و پنجاه سال شده اند نوکر بودم به لحاظ سن کبیر او دانستم به شاه سجاول اگر بیعت کرده باشد می سزد غرضی که از سخت مرتاضان یافتیم، وقت تحریر احوال بصدر حیات.

موج احوال آن نقطه پرکار معرفت، آن پرکار نقطه حقیقت، آن به ریاض ولایت عالی، نخل بند حضرت **سید مرتضی آنند** به سلسله سهرورد مرید و خلیفه شاه عبدالرزاق است، وی از درد عارفین، وی از شیخ منجهن کنج نشین، وی از شاه محمد گوشه نشین، وی از شاه محمد اسحاق، وی از شاه داود قریشی، وی از سید راجو قتال، وی از مخدوم جهانیان سید جلال حسین بخاری خلافت داشت. شاه عبد الرزاق در قصبه چرکه از مرشد آباد بر دوازده گروه اقامت داشت و آن مزارش قبله حاجات خلایق آن دیار است، در مشیخت و کرامت و عشق تواجد و سکرو صحو مستغرق بود، در زمان خویش در علوت حالات و اجلال کمالات نظیری نداشت، اکثر به فصل^۲ در سر جوشی و ذوق و سکر برای سیر بر می رفت سید^۳ مرتضی وقتی در سیر آنجا وارد شد شاه عبدالرزاق را بر وی نگاه افتاد، فرمود من می آیم و تو همین جا باش، او تا يك سال آنجا در جهد و مراقبه به يك مقام نشسته ماند بعد سال که شاه عبد الرزاق بر موسم معهوده باز آنجا رسید سید را همچنان نشسته یافت دید که تمام جسمش حشرات الارض مجروح ساخته بودند و او را خبر نبود، از حیاتش رمقی باقی ماند، برداشته به خانقاه خود آورد و مرمت

۱. ج: د، الی یوم نپذیرفته^۲ ج: ۲، بفصل ندارد ۳. ج: ۳، میر، مرتضی

نمود، به تجویز حکما برای توانا و طاقت جسم او شراب بدو دادند، چون توانا شد ریش و بروت تراشیده به حضور پیر فرمود مرتضی ترا همین طور خوش آمد، گفت آری! فرمود مرتضی آنند باش یعنی خوش باش از آن روز او به این لقب مشهور شد و بعضی وجه این لقب را چنین بیان کنند که در بها گلیور آنندی نام زنی بود بدو تعشّق داشت لهذا او را مرتضی آنندی گویند غرض از اولیای عالی عنوان و از اصفیای ناظر کون و مکان، صاحب خوارق بلند مراتبات ارجمند بود، از روز وفات تا الآن به اشاره او که آب گنگ می خواهد که نعلش مرا ببرد سه بار استخوانش از قبر بر آوردند و بجای دیگر دفن کردند مطلق تغییری در جسم و کفن او ندیدند. وقتی شاه شجاع بن شاه جهان بادشاه در خدمت نذوری از نقد و جنس و اسب بر داد همه را به آتش انداخت، شهزاده معتبر شده گفت کار شما به آتش انداختن است یا بر آوردن؟ هم گردنش را گرفته متصل آتش کرد او دید که درون آتش انبار نقد و جنس در طویله اسپان موجود است به لحاظ این کرامت برای فتح مهمی درخواست نمود جواب یافت این مقدمه در اخلاص راست آید نه در نفاق، وی را مناقب بس عالی اند. نقش در هندی که بی بست قوّالان می سرایند به پنجم رمضان عرس از درویشی سلسله او شنیدم در زمانه شاه جهان بادشاه بقید حیات بود.

موج احوال آن ولی به کرامت باهر^۱، آن خدیو خوارق ظاهر، آن سرمایه عشق و جوان مردی، **حضرت شاه تقی سهروردی** در کتب احوال مشایخ وی را حایک می نویسند. شاه فقیر الله فرزند آن حضرت گوید جدّم انصاری بود، چون شاه فقیر الله نسبت دامادی در فرزندان قاضی فخر الدّین بجنوری دارد نزدیک نگارنده زخار انصاریت جدّ او ازینجا تصدیق می نماید، مولوی جامی فرماید: ۷

بنده عشق شدی ترك نسب کن جامی   که درین راه فلان ابن فلان چیزی نیست
در مرآة الاسرار آرد، شاه تقی بن شاه رمضان و شاه فقیر الله گوید شاه شعبان پدر شاه تقی خلافت از سهرورد یافته صاحب ولایت آنها باش اله آباد شد، کمالات و خوارق وفات یافته در جهونسی مدفون شد، شیخ تقی از اعظم اولیا با

۱. الف: کرامت ماهر

کرامت عالی جانشین شد و خلیفۀ پدر بود، راجه^۱ آنجا نوبک نام داشت کافر بود، بودن شیخ اورا خوش نمی آمد، روزی در اطعمه دعوة شیخ گوشت مار پیش آورد، شیخ از فراست باطن دریافته مار را فرمود بر خیز و برو، فی الحال مار جسم گرفته برفت از آن روز در هر مقام که اسم شاه تقی در می گیرند^۲ دخل مار نمی شود، این مرد بزرگ معاصر سلطان سید اشرف جهانگیر بود و شیخ کبیر حایک اول مرید شاه تقی بود او اخر به شاه بهیکه فردوسی پیوست، احوالش آنجا باید خواست، مزار شاه شعبان و شاه تقی در قصبۀ جهونسی متصل اله آباد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن جوان مرد و جهان گرد، آن به فراوان کمال یگانه و فرد، آن نقّاوۀ دودمان اولادنا اکبادنا، آن صاحب مقام ارواحنا و اجسادنا، آن کوه پرشکوه مقام رضا و صبوری، ابدال وقت حضرت سید ابراهیم نوری اول نام او شیخو است مولد غیاث پور که به کیهانه^۳ نامور است، از حویلی حصار و در نسب به سید^۴ اجملی سامانی ترمذی می رسد. صاحب گلزار نویسد که بیعت از شیخ کبیر خلیفۀ شاه شهباز سهروردی دارد و شیخ کبیر مردی صاحب کمال و صاحب وجد وجدان و به درجۀ کمال توحید رسیده صاحب مشاهده و معاینه عرفان کامل داشت، در مائۀ عاشق و فات نمود، در برهان پور مدفن شریفش قبلۀ حاجات خلائق آن دیار است و حضرت سید را مثل از شیخ علی متقی، خواجه باقی بالله و غیره اکثر بزرگان کاملان خرقة خلافت رسیده چنانچه ذکرش می آید، الغرض حق سبحانه و تعالی ابراهیم را شانی عظیم فقر کامل و ولایت ابدالیت و سیاحت اقالیم و بهره وری از فیض اکابران دین از حیات و ممات به او عطا کرده بود. در گلزار است در عمر دوازده سالگی تصحیح کلام ربّانی می نمود که عشق الهی برو غالب آمد^۵، ترک وطن نموده و به راه نهاد به دهلی رسیده به جمعی از صوفیان سلسلۀ بخاریه همراهی گرفته به لاهور رفت و در درس مولانا اسحاق کاکو فقه^۶ خواند و از آنجا به ملتان رفت به خدمت شیخ کبیر بخاری بیعت نمود و به

۱. د: 'راجہ' ندارد ۲. د: 'در می کردند' ۳. د: 'یکسہانہ' نامور

۴. د: 'نسب' بسید 'شاه' اجملی ۵. د: 'فقه' ندارد

خدمت غوث الاولیاء رسید، از شیخ مبارک خلیفه آنحضرت به موجب اشاره جواهر خمسہ خواند باز به اراده مکه لاهور و ملتان شدہ بہ توران و ایران رفت، در شیراز بہ راہ لار بہ بغداد خرامید آنجا از سیّد زین العابدین امام و متولّی روضہ محبوب سبحانی غوث الاعظم شیخ محی الدّین عبدالقادر جیلانی فیض گرفت، از آنجا بہ سرییل^۱ رفته زیارت یونس علیہ السّلام کرد، در شام نجیب النّساء از دیدار شیخ حسن حسینی^۲ فروغ باطن یافت، در مدین زیارت شعیب علیہ السّلام کردہ بہ تخت ربّ العالمین رسید بہ قدس خلیل درون شد بہ مسجد اقصیٰ نماز گذرانیدہ بعد از آن سایر روی زمین را سیر نمودہ بہ راہ اسکندریہ بہ مصر رسید، چند روز از ملاقات رئیس المحدثین شیخ محمد بکری استفادہ تفسیر و حدیث فرمود از آنجا بہ ینبوع^۳ شور قدم زد، در اثنای راہ بہ زیارت شیخ ابوالحسن شاذلی مشرف گشت باز بر ینبوع شیرین عبور کردہ بہ مدینہ منورہ بہ خاک بوسی آستانہ روضہ سیّد عالم فخر بنی آدم صلی اللہ علیہ وسلّم مفخر گردید پس بہ مکه آمدہ حج گذرانید بہ سعادت ملاقات شیخ علی متّقی رسیدہ در کوه نور بہ موجب حکیم آن حضرت دوازده سال بہ خلوت گذرانیدہ آخر بہ خرّقہ خلافت و ابراہیم نوری خطاب یافت، در نہصد و ہفتاد و ہشت بہ مالوہ اقامت افگند سوای دوبار برای تسلی والدین قدم از کلبہ خود بر نہ آورد، وقت تحریر گلزار بصدور حیات.

موج احوال آن مدقّق عرفان اساس، آن محقّق لایق سپاس، آن مشاہد انوار و مجاہد دین، **حضرت شیخ بہاؤ الدّین** او را متّقی می گفتند، والد بزرگوارش شیخ شمس الدّین محبوب ملتانی قریشی اسدی ہاشمی.

نہرچہارم:

مجملی در احوال فردوسیّان، مبدأ این سلسلہ حضرت شیخ نجم الدّین کبری است، بہ اشارت شیخ وجیہ الدّین ابو حفص ارادت بہ خدمت شیخ ابو نجیب سہروردی آورد، او خرّقہ خلافت عطا نمودہ فرمود شما مشایخ فردوس ہستید فردوسیّان پیدا شد و بہ قول صاحب نفحات شیخ نجم الدّین کبری تربیت از شیخ

۳. د: 'ینبوع' ندارد

۲. د: حسن 'چشتی'

۱. د: بسر خیل رفته

عمّار یاسر خلیفۀ شیخ ابونجیب^۱ سهروردی یافته نور علی نور شد و نسبت انتهای سهروردیان در شعبۀ سهروردیان نوشته شد که به خواجه جنید می رسند و در خلفای نجم الدین کبری دو فرقه شدند قومی خود را فردوسیان گویانیدند و قومی کبرویه گفته می شوند.

موج احوال آن امام روندگان سلك السلوك، آن همّام طایفۀ مشایخ و ملوک، آن از سایر مقیّدات مبرا، قطب الارشاد **حضرت شیخ نجم الدین کبری** نامش احمد بن عمر بن محمّد عبد الله الجنوبی است و عبدا لحموی نیز گفته اند، وی را کنیت ابوالحیات پیغمبر صلی الله علیه وسلم در معامله فرمود و لقبش کبری است از آنکه در مناظره با هر کس غالب آمدی، از کاملان وقت و محتشمان روزگار بود، جمیع مشایخ زمانه بر وقت کمال او متّفق بودند و نزدیک وی سکر از صحو عزیز تر بود، اکثر در فتاوی و حدیث مستغرق بودی و هر چه بر زبانش گذشتی در ساعت به وجود آمدی، از ارادت مندان شیخ نجیب الدین سهروردی است و از شیخ اسمعیل قیصری و شیخ عمّاریاسر و شیخ روزبهان کبیر مصری که احوال این هر سه بزرگ در ذکر شیخ ابونجیب سهروردی باید^۲ خواست خلافت داشت و به قول صاحب لطایف اشرفی يك خرقه بلا واسطه از شیخ صباء^۳ الدّین ابونجیب سهروردی نیز یافته و يك خرقۀ حضرت شیخ عبدالقادر گیلانی^۴ نیز بدو فرستاده و از دیگر مشایخ کبیر نعمت ها یافته آخر ولی تراش او را مشهور کردند، از آنکه در غلبات شوق به هر که نظر انداختی فی الحال ولی شدی، وقتی همچنان به در خواست مریدان بر سگی نظر کرد سگ به مرتبۀ مشغولی رسیده، بعد فوت آن سگ را دفن نمودند و گنبد بر مرقدش ساختند، وی بر بازرگانی نظر کرد ولی الله گشت پس از و تحقیق مملکت او نموده اجازت و خلافت^۵ آن ملک نوشته او را رخصت داد، کمالات و علو درجات او از آن بیشتر است که به تحریر آید، دفاتر معمور اند از احوال او، در حادثۀ هلاکو خان به سال شش صد و هیزده شربت

۱. د: 'ابونجیب' الدّین ۲. د: 'ماند' خواست ۳. د: 'شیخ' ضیاء الدّین

۴. ج: خرقه 'حضرت غوث الاعظم' حضرت ۵. د: خلافت 'ساختند'

شهادت چشید، مفصل این ماجرا در احوال مجد الدین بغدادی خلیفه آنحضرت نوشته آید.^۱

موج احوال آن صاحب احتشام اصحاب هدایت شعار، آن مورد مقام رفیع باریاب کرامت دثار، آن موصوف به صفات بی عدد، مقتدای قوم **شیخ بهاء الدین ولد**، از نژاد ابوبکر صدیق، به قول صاحب لطایف اشرفی از اصحاب شیخ نجم الدین کبری است، در معامله از جناب رسول علیه السلام ملقب به لقب سلطان العلما شد، وی را کمالات و حالات بلند است، به تهمت خروج بر بادشاه که او را از بلخ بدر کردند روزی که به بغداد رسید شیخ شهاب الدین سهروردی استقبال او کرد و بوسه برزانوی او داد و موزه از پایش از دست خود کشید، مولانا جلال الدین بلخی رومی معروف به مولوی روم صاحب مثنوی پسر او است، در قونیه روز جمعه هیژدهم ربیع الآخر سال شش صد و هیژده وفات.

موج احوال آن عارف اسرار باریک، آن روشن کننده اطوار تاریک، آن محقق و مدقق **سید برهان الدین محقق**، از اصحاب شیخ بهاء الدین ولد بود، از سادات حسینی ترمذ است، در هر فن کمالات بیشتر است، در نفحات نویسد به غایت کشف قوی داشت، لهذا اهل ترمذ و خراسان او را سروان لقب کرده بودند. روزی که به شیخ بهاء الدین ولد زندگی قضا کرد او در ترمذ از کشف دریافته به مردم گفت، شیخ من ازین جهان نقل نمود سپس به قونیه آمد، مرشد زاده خود مولوی روم را نه سال تربیت نمود، شیخ شهاب الدین سهروردی گفت او دریای است موج از دُر معانی و حقایق محمدی، به غایت آشکارا و به غایت پنهان و شیخ صلاح الدین از جمله یاران و مریدان سید برهان الدین است، سید می فرمود حال به شیخ صلاح الدین و قال به جلال الدین رومی بخشیدیم، رحمة الله علیهم اجمعین.

موج احوال آن عین عشق^۲ معشوق، آن در محبت ثابت با وثوق، آن تاجدار کشور آزادی، محبوب حق **شیخ مجد الدین بغدادی**، در لطایف اشرفی

۱. ج: نوشته اند

۲. الف: عین 'معشوق'

نویسد، وی مرید اکمل اصحاب شیخ نجم الدین کبری است. در طفولیت حاضر خدمت پیر شد، به وضع فرزندان پرورش یافت، وی را کمالات بس عظیم اند، خوارزم شاه آن حضرت را از شیخ نجم الدین کبری درخواست نمود، شیخ نجم الدین او را فرستاد، بعد چندی بادشاه او را به تهمت عاشقی مادر خود در دجله غرق نمود، سپس دستار خود از راه عذر پیش نجم الدین کبری نهاد، شیخ گفت عوض سر مجدالدین دستار تو بچه کار آید؟ سر او و سر من و سرهای بسیار خلاق، بعد چندی چنگیزخان خروج کرد خوارزم شاه را با تمام وابستگان او بکشت و شیخ نیز شهادت یافت چنانچه خون ریزی چنگیزخان در اکثر کتب بیشتر مفصل ذکر کرده اند، خروج او را باعث قتل شیخ مجدالدین گویند، در شش صد و شانزده شهادت اوست.

موج احوال آن قدوة اسرار پنهان، آن زبده خاك نشینان، آن سرگروه بزرگان سلسله کبرویه، **حضرت شیخ سعدالدین حمویه** از کبار خلفای شیخ نجم الدین کبری است، امام عبد الله یافعی گوید: بسا صاحب احوالات و کمالات عالی بود، اصحاب و مریدان بسیار داشت، مدتی در دامن قاسیون و چندی در ناحیه دمشق بمانده به خراسان آمد، در علم صوری و معنوی بس عظیم بود، حضرت گنج شکر به ابتدای سلوک در خدمت او رسیده است. در ملفوظ فرماید شیخ سعدالدین حمویه نیکویاری بود و بس بزرگ به عزم مکه به بغداد رسید، خلاق شهر^۱ و جوانب بدو رجوع آوردند، بر هر مریض که دست داشتی^۲ فی الحال شفا یافتی، از اقوال او در نفحات آمده که سیزده روز روح من عروج کرد و جسم من افتاده ماند، هیچ ضرری بدو نرسید همین که روح داخل جسد شد برخاستم. در گلزار نویسد خواجه بزرگ معین الدین چشتی وقت توجه هند بدو پیوسته چندی صحبت محرمانه داشته به هند آمد، به عمر شصت و سه^۳ سالگی روز عیدالاضحی در شش صد و پنج و به قولی ازین هفت زیاده وفات، در بحر آباد^۴ نیشاپور مدفن یافت.

۱. ج: شهر ندارد

۲. الف: دست و آسیبی

۳. د: 'و سه' ندارد

۴. د: 'به خیر آباد'

موج احوال آن محبّ و محبوب، آن طالب و مطلوب، آن متصرّف ولایت سماوی و ارضی، شهنشاه وقت، **شیخ سیف الدّین باخرزی** از محبوب ترین خلفای شیخ نجم الدّین کبری است. به غایت سماع دوست و عامل عبادت و ذوق بود، ابتدا که به خدمت پیر آمد اربعین نشست، شیخ روزی بر در حجره آمده فرمود: منم عاشق مرا غم سازوار است تو معشوقی ترا^۱ با غم چه کار است پس از اربعین شیخ سیف الدّین را بر آورده صاحب ولایت بخارا کرده رخصت داد و فرمود: سلاطین به تو روی نیاز آرند بلکه^۲ به رکاب تو روند، وقتی بادشاهی اسپ نذر^۳ شیخ آورده سوار کرد اسپ به اختیار عنان نمانده به جلوی نمود، بادشاه چند گام عنان گیران به جلورفت، شیخ را قول پیر یاد آم، د قاضی شهر از سماع او انکار داشت، روزی به قصد ممانعت به مجلس شیخ آمد، قوّالان سازها بداشتند بی معنی سازها در نوا آمدند، شیخ فرید گنج شکر خدمت ایشان را دریافته در ملفوظ نویسد که مرا نوازشها نموده فرمود، قریب است که آفاق را مریدان و فرزندان تو پر گیرد الحق امروز همچنان است، وقتی صوف پوشی بیامد سیمی بدو داد که بو کند بر فور بو کردن جان بحق تسلیم نمود. در کوی تو عاشقان چنان دهند جان که آنجا ملک الموت نگنجد هرگز در شش صد و چهل و پنج وفات، قبر در بخارا.

موج احوال آن محقّق بر مقام سلوک، آن مدقّق جمله دقایق صعّوک، آن صاحب کمالات صوری و معنوی، **شیخ رضی الدّین علی لاله الغزنوی** شیخ سعید پدر او پسر عم خواجه حکیم سنایی است، به عزم حج به خراسان آمده خدمت شیخ یعقوب یوسف همدانی دریافت و تربیت یافت، اواخر مشرّف خدمت شیخ نجم الدّین گردید و از شیخ^۴ مجد الدّین بغدادی مرید شد و از شیخ کبیر سیر سلوک را تمام کردید و واسطه پیر شیخ علاء الدّین سمنانی است و قبل از بیعت پیر صد و بست و چهار مشایخ را خدمت نموده و خرقة یافته بود و مع هذا بسیار

۳. الف: اسپ 'بدر' شاه

۲. د: ملک 'بلکه' برکاب

۱. ج: 'مرا' با غم

۴. الف: 'شیخ' ندارد

اهل الله را ملازمت نموده و صحبت ابوالرضا رتن هندی رضی الله عنه را دریافته و شانه از شانه های رسول علیه السلام ازو عنایت یافت چنانچه شیخ رکن الدین علاؤالدوله سمنانی آن شانه را به کاغذ پیچیده و بر آن کاغذ نوشت که این شانه از شانه های رسول علیه السلام به این فقیر ضعیف رسید از صحبت دار رسول علیه السلام، شیخ رضی الدین دهم ربیع الاول شش صد و چهل و دو وفات.

موج احوال آن بری از کثرت، آن مستغرق به وحدت، آن ممتاز به عشق و رندی، پیشوای عشاق **بابا کمال جندی** از اکمل خلفای شیخ نجم الدین کبری است. وی را حالی قوی و تصرفاتی بی اندازه بود مثل شیخ شمس الدین تبریزی^۱ را تربیت نمود. صاحب نفحات گوید چون بابا کمال در خدمت شیخ کبری سیر سلوک را تمام کرد شیخ کبری به وی خرقة داد و گفت در دیار ترکستان رو آنجا مولانا شمس الدین مفتی را فرزندى است آن را مردم نیز مولانا گویند خرقة ما را بدو رسان و تربیت را از وی دریغ مدار، چون آنجا رسید دید کود کان بازی می کند و مولا نگهبان پارچه کود کان است، چون بابا را دید استقبال کرد و گفت تا که من جامه دیگران را نگهبانی کنم و شما جامه من نگه دارید، بابا او را در کنار گرفت و به خانه مفتی آمد^۲ و مفتی گفت این کودک مجذوب است خدمت شایسته نمی تواند، فرزند کوچک خود را دانشمند مولانا^۳ که محمد نام داشت نیز تعیین ساخت پس مولانا احمد از تربیت بابا به مرتبه تکمیل رسید و صیت کمالات او منتشر شد و بسی طالبان در صحبت او تربیت یافتند یکی از آن جمله خواجه بهاء الدین کبری است که تربیت برادر خورد خود دانشمند مولانا را که محمد نام داشت حواله او نموده همانا که خدمت خواجه ابوالوفا خوارزمی انتساب خرقة با ابوالفتح است چنانکه درین ابیات سلسله خود بیان ساخته، ابیات^۴.

رسید فیض علی را ز احمد مختار   پس از علی حسن آمد خزینه اسرار
حبیب طابی و معروف پس سری و جنید   دو بو علی است یکی مغربی سراخیار

۱. د: شمس الدین 'سرمدی'   ۲. د: 'بخانه بر' آمد   ۳. د: مولانا 'را' که

۴. د: 'مثنوی'

عقیب این همه بوالقاسم است و پس از نَساج امام احمد پس سهروردی و عَمّار
پس از اکابر مذکور شیخ نجم الدّین دگر محمّد یسین ابو الفتح فخر کبار
کمال احمد آنکه نهاد ملّت دین که بود قدوّه اخیار و سرور ابرار
و خدمت خواجه ابو الوفاء از مشارب^۱ صوفیه و ارباب توحید و اصحاب ذوق و
مواجید مشربی تمام بوده است، در شش صد و سی و پنج وفات.

موج احوال آن قدوّه را ستان **شیخ عین الزمان** اسم او جمال الدّین کیلی
بود و از کمال خلفای نجم الدّین کبری است. دانشمند و کامل بود به اشاره پیر سایر
کتب خانه را آب انداخت و به خدمت شیخ رسید، بعد تربیت خرّقه او را پوشانید
و اربعین نشانید و عین الزّمان لقب کرد و صاحب ولایت دیار قزوین نمود.

موج احوال آن حقیقت مسایل تصوّف را هدایه، **شیخ نجم الدّین رازی**
المعروف به هدایه اصحاب شیخ نجم الدّین کبری است. تربیت او حواله مجد الدّین
بغدادی کرده بود، صاحب کتاب مرصاد العباد و تفسیر بحر الحقایق است ویرا در
کشف حقایق و شرح دقایق قدرت تمام بود، در معرکه چنگیزخان از خوارزم به روم
رفت، شیخ صدر الدّین قونوی و مولانا جلال الدّین رومی اتّفاق ملاقات افتاد، از
وی التماس امامت کردند، در هر رکعتی **قل یا ایها الکافرون** خواند، بعد نماز مولوی
روم شیخ صدر الدّین طاهر یکبار برای من و یک بار برای شما خوانده باشد و این
طبیب؟ به اعتبار لفظ کافرون است، شیخ نجم الدّین رازی در شش صد و پنجاه و
چهار وفات کرد، نزدیک خواجه سرّی و خواجه جنید دفن شد.

موج احوال آن سلطان ارباب ولایت، آن تاجدار اقلیم هدایت، آن فارغ
از صورت طاعت و زر ریزی، قطب ابدال **خواجه شمس الدّین تبریزی** از اکمل
بی باکان روزگار حالی قوی و همّتی بلند و عشق وافر داشت، کمالات او اظهر من الشّمس
است. گویند مرید شیخ سلّه باف تبریزی است، بعضی گویند بیعت از رکن الدّین
سنجاسی داشت که شیخ اوحد الدّین کرمانی نیز مرید اوست و اکثری بدانند که

۱. د: 'از مشارب' ندارد

مرید بابا کمال جندی است، شاید به صحبت همه ها رسیده باشد. در مناقب العارفین مریدی از سلسله مولوی که يك صد و چند سال از وفات مولوی گذشته تصنیف نموده نوشته است که از مولوی روم اخذ نموده حضرت مولوی در اکثر کلام خود را به کمترین مریدان خواجه شمس الدین اشاره نموده، من به این شعر کفایت کردم.^۱

مولوی رومی نشد صاحب کمال   تا غلامی شمس تبریزی نشد
خواجه شمس الدین را کمالات به آن علوت اند که به تحریر راست نیاید. روزی چند کتاب به آب دریا انداخت که غرق شد، صاحب گفت این از تصنیف پدر من بودند دست دراز کرده يك بیک بر آورده داد آب به آن اوراق اثر نکرده بود، در شش صد و چهل و پنج وفات.

موج احوال آن قدوه واصلین الکبار، آن زبده عارفین المختار، آن مستغرق انوار اسرار، آن قتل در مشاهده دلدار، آن سطر مناقب دستار، غواص بحر توحید شیخ فریدالدین عطار پسر ابراهیم ابن اسحاق عطار نیشاپوری است. عمر دراز یافته بست و نه سال در شهر شاد باغ و هشتاد و پنج سال در نیشاپور بود، وی را کمالات از هر قسم بیش بوده اند. شاعری نه شیوه اوست، بلکه سخن او و ارادت غیب^۱ است، آن قدر اسرار توحید و حقایق و اذواق و مواجد به مصنفات خود او مندرج ساخته که در سخنان هیچ^۲ یکی ازین طایفه یافته نمی شود و از غلبه تاثیر سخن وی را تازیانه اهل سلوك گفته اند، چهار صد جلد اهل حقیقت و طریقت را مطالعه کرده بود و سبب توبه او آنست^۳ بعد پدر روزی خواجه اش بر دوکان نشسته و غلامان چالاک به خدمتش استاده بودند، سایی گفت شیئا لله^۴ شیخ متوجه نشد، پس آن سایل که مرد کامل بود گفت: ای خواجه تو جان چه طور خواهی داد؟ گفت قسمی که تو خواهی داد، درویش کاسه چوبین که به دست داشت زیر سر نهاده دراز شد و جان بداد، شیخ عطار را حالت تغییر شد دوکان را به

۱. د: و'ارادت القدر'   ۲. ج: هیچ'یکی د،'هم'ندارد

۳. د: او'ایست'   ۴. د: 'شیئا'تولاً

راه خدا تاراج داده بر آمده و به خانقاه شیخ رکن الدین عکاف رفته بر دست شیخ توبه نمود، بعد چندی به بیت الحرام رفت، بسی مردان حق را دریافته، آخر خرقة از دست شیخ مجد الدین بغدادی که ذکرش بالا گذشت پوشیده و به خانقاه شیخ به قدم استقامت نشست، اکثر بر ولایت او قایل اند. در ملفوظ مولوی معنوی رومی آمده که بعد از يك صد و پنجاه سال روح منصور حلاج به روح فرید الدین عطار تجلی کرد و مرتبی او شد و مولوی در طفولیت به خدمت آن صاحب کمال رسیده کتاب اسرار نامه عنایت یافت، چنانچه خودش می گوید

گرد عطار گشت مولانا شربت از دست شمس بودش نوش
و شیخ سعدی شیرازی نیز به خدمتش به نیازمندی کمال رسیده، وی از اکبر مشایخ و افضل صوفیه بود، بعد شهادت او پسر قاضی یحیی نیشاپوری فوت کرد، مدفنش زیر قدم شیخ تجویز کردند، قبول نکرد که پسر مزارش را افسانه گوچرا باشد؟ قاضی شب به خواب دید ابرار و اخیار و اقطاب بر مزار شیخ جلسه دارند و مراقب اند^۱ و پسرش نیز ستاده گریه می کند، از پدر گفت، ای پدر تقصیر کردی و مرا از برکت رجال الله محروم داشتی، صبح قاضی بر کمالات شیخ معترف شده پسر را به پایان شیخ دفن نمود و مکانی مختصر بر مزار شیخ بنا ساخت، از دست مغلی در قتل عام شهادت یافت در سال شش صد و هفتده هجری، مزار در بیرون شهر شاد باغ به محله بازرگان و بعضی به نیشاپور گوید، شاید هر دو شهر متصل باشند.

موج احوال آن نوشیده جام وصال، آن عاشق صاحب احوال، آن خانه مرادات کرده جاروب، **حضرت شیخ صلاح الدین قونوی** معروف به زرکوب، از محبوب ترین مریدان سید برهان الدین محقق است، پیر را در حق او عنایت بود، روزی فرمود حال خود را به شیخ صلاح الدین بخشیدم و قال به مولوی روم، بعد وفات پیر به خدمت مولوی روم رسیده مورد شیخ خیلی الطاف می گشت. روزی مولوی را در بازار حالت رو داد، از وقت ظهر تا نماز دیگر همچنان بود، شیخ صلاح الدین از دوکان خود برجست و جهت^۲ خدمت مولوی نمود، در آن حالت مولوی

د: ۱: 'مراقب اند' ندارد   د: ۲: 'برجست' و حسب

غزلی فرموده در حق شیخ .ه

یکی گنجی پدید آمد درین دوکان زر کوبی

زهی صورت زهی معنی زهی خوبی زهی خوبی

شیخ دوکان را به تاراج داده و مصاحبت مولوی گزید، مولوی همان عشق بازی که با شیخ شمس الدین داشت به شیخ صلاح در پیش نمود و دختر شیخ را برای سلطان ولد پسر خود بگرفت، طفلی^۱ عارف از آن دختر به وجود آمد^۲ به غرّه محرم سنه شش صد و پنجاه و هفت وفات، قبر در قونیه.

موج احوال آن سرزمره جراحات کیشان، آن سرگروه راحت اندیشان، آن مقبول ارباب یقین، حضرت چلی حسام الدین محمد بن حسین بن اخی ترک، در نفحات نویسد، چون شیخ صلاح الدین به جوار رحمت حق پیوست حضرت مولوی روم خلافت وی به چلی حسام الدین داد و مصاحب^۳ خود گردانید بلکه عشقبازی که با شیخ صلاح الدین داشت بدو متعلق گردانید، حسام الدین روزی گفت به طرز الهی نامه شیخ سنائی با منطق الطیر کتاب منظوم گردد تا دوستان را شاد کامی بود، حضرت مولوی فی الحال کاغذی از دستار خود بکشید در آن هیژده بیت ابتدای مثنوی نوشته بود، به حسام الدین داد و فرمود پیش از آنکه از ضمیرت این داعیه سر برزند از عالم غیب در دلم القا کرده بود که این چنین کتابی منظوم کرده شود، پس مولوی می فرمود و چلی حسام الدین می نوشت و کمالاتش از اینجا قیاس باید کرد که بعد مولوی به جایش خلیفه شد. چنانچه از سر تواضع از بهاؤ الدین ولد بن مولانای روم اقتدا خواست، او گفت به دستور حضور پدر مشیخت ترا راست است، بست و دویم شعبان شش صد و هشتاد و سه وفات.

موج احوال آن پرزور وادی طریقت، آن کاشف اسرار حقیقت، آن جمیع مرادات را ساخته معدوم، موحد کامل بن مولوی روم نامش بهاؤ الدین ولد و لقبش سلطان ولد، وی محبوب ترین پسران مولوی روم از مقبولان این طایفه، در

۱. الف: 'خلفی' عارف

۲. ج: د: بوجود 'آید'

۳. د: 'مصاحبت' خود

نفحات نویسد، مولوی به وی فرمودی تو مانند برین مرد مانی بمن از روی صورت و سیرت و آمدن بهاؤالدین است، خوش زیست و خوش می رو^۱، آهمن من به این عالم جهت ظهور تو بود، این^۲ همه سخنان قول من است و توفعل منی، سلطان ولد سید برهان الدین محقق و خواجه شمس الدین تبریزی را خدمت شایسته کرده بود و با^۳ شیخ صلاح الدین پدر خاتون خود ارادت تمام داشت، وی را نیز مثنوی است بر وزن حدیقه سنائی و دیگر مصنفات مفید^۴ اهل تصوف بسیار است و مناقبات^۵ بس عالی، دهم رجب سال هفت صد و دوازده وفات.

موج احوال آن سرمایه تعارف معارف، **حضرت چلی عارف** خلیفه و خلف بهاؤالدین ولد و جانشین جد خود حضرت مولوی روم است، بعد پدر حق سجاد^۶ جد را پانزده سال کما حق^۷ نگاه داشت، ولی مادر زاد بود، در پنج سالگی از وی خرق عادت به ظهور آمده، مولوی روم به نظر تربیت خود پرورش فرموده بود، مشرب ملامتیه داشت، آن قدر کرامت از او سر زده که از مولوی روم خواجه شمس الدین ظاهر نگشته، در مناقب العارفین احوال او مفصل باید خواست. در هفت صد و بست و شش وفات^۸ بعدش برادر خرد وی از خوارق و کرامت مسند خلافت را زیب داد، سخت مرتاض در عشق و صفا بود، در هفت صد و سی و نه وفات، پس از آن تا چند نسب^۹ جانشینان این خاندان به صلاح کرامت گذشتند.

موج احوال آن کلمات صوفیه را مدقق، **حضرت سید برهان الدین محقق**، وی از سادات حسنی ترمذ است، از تربیت یافتگان مولانا بهاؤالدین ولد بود، در نفحات آرد به سبب اشراف بر خواطر در خراسان او به سید سرور مشهور بود، چنانچه وفات پیر خود در ترمذ که به جمیع تا آن نشست بود از کشف دریافته ظاهر کرد آخر درست آمدی.

۳. د: 'با' ندارد

۲. الف: 'این' ندارد

۱. د: خوش 'سرود'

۶. د: 'احوال او مفصلی باید'

۵. د: 'مناجات'

۴. الف: 'مقید' اهل

۷. الف: 'پشت'

خواست در هفت صد و بست و شش وفات' ندارد

موج احوال آن دیوان عشق و اسرار، آن مثنوی محب و اطوار، آن ممتاز به جوانمردی و توّدد، آن موصوف به کمال تفرّد، آن صاحب حالات معصومی، قطب ابدال **مولانا جلال الدین بلخی الرّومی** بن مولانا بهاؤالدین ولد، از کمالات بلند و حالات دل پسند، میان قوم بس شانی عظیم و حالی قوی داشت و بر صحت احوال او هیچ اهل بصیرت را اعتراض نیست بلکه دیوان و مثنوی او که خزینۀ معارف و گنجینۀ تعارف است هر سالک و عارف را حجت قاطع آمده^۱ يك كلمه خلاف اصطلاح این طایفه نمی یابند. صاحب نفحات نویسد حضرت مولوی از مسعودان ازل و محمودان ابد است، از^۲ پنج سالگی صور روحانی^۳ و اشکال غیبی از ملائکه و حسن خواص انس که مستوران قباب عزّت اند بر وی ظاهر می شدند، روزی بر بام خانه با کودکان در بازی بود که جمعی سبز قبايان آمدند و او را بردند و سیر آسمانها دادند و عجایب ملکوت نمودند، از فغان اطفال باز بجایی^۴ رسانیدند، در معنی وی ولی مادر زاد بود، ابتدا از پدر بعد از آن نه سال از میر سیّد برهان الدین محقق تربیت یافت، وقتی با پدر خدمت شیخ فرید را دریافت به بسیاری عنایت کتاب اسرار نامه از شیخ مرحمت یافت، در تصوّف اقتدا به او می کرد لیکن کار او از صحبت^۵ شیخ شمس الدین تبریزی به کمال رسید چنانچه ارادت خود را اکثر جا در دیوان به آن جناب ثابت می کند چنانچه این شعر

گرد عطار گشت مولانا شربت از دست شمس بودش نوش
او را کلمات عجیب است، روزی گفت درویش را طعام خوردن بی اشتها گناه عظیم است. شان مولوی اندر تصوّف زاید از اندازه بیان است نه این که در مختصر آید، درین ابیات از مستی خود بیان می نماید.

ز خلق احمد مختار مستم	ز مهر حیدر کّرار مستم
نسیمی یافتم از صبح توفیق	ز طیب روضۀ اشجار مستم
چومن مستم زمیهای الهی	نه از می ها که از دیدار مستم
ز عود و مشک و عنبر گشت فارغ	ز بوی طرّة دلدار مستم

۱. الف: 'آمد'

۲. ج: 'در' پنج

۳. الف: 'صور' و 'حالتی'

۴. د: اطفال 'بازی های'

۵. الف: از 'محبت'

سحر گه هاتفی در داد پیغام   از آن پیغام و بوی یار مستم
 بیای زاهد شوریده احوال   که من از عطر آن خمّار مستم
 تواز اسلام میلانی و طاعت   من از احسان آن غفّار مستم
 چو منصورم درین انوار توحید   انا الحق گفته و بردار مستم
 پنجم جمادی الآخر سال شش صد و هفتاد و دو در روم وفات.

موج احوال آن محتشم زمانه، آن به عشق و جوان مردی یگانه، آن وارث علوم محمّدی، مرشد کامل **شیخ بدرالدّین سمرقندی** مرید شیخ نجم الدّین کبری است. در مناقب الاصفیا وی را از مریدان شیخ سیف الدّین باخرزی^۱ و صحبت دار شیخ کبری نوشته، غرض از محقّق مشایخ به علوم صوری و معنوی دستگاهی تمام داشت، اوّل کسی که از سلسله فردوس به هند آمد وی بود که در وقت خواجه قطب الاسلام که در دهلی رسید در ستر کرامت کوشید و در سماع غلو تمام داشت، به هر که توجّه نمودی او را نیز ذوق حاصل می شد و تا وقت سلطان المشایخ هم بود، باهم در سماع حاضر می ماند، در دهلی وفات نمود.

موج احوال آن معدن کمالات اهم، آن ذخیره حالات مغتّم، آن فایز مقام غوثی، **حضرت شیخ رکن الدّین فردوسی** تربیت^۲ و پرورش یافته شیخ بدرالدّین سمرقندی است. انتشار و اظهار سلسله فردوس در هند از و گردیده، کسی که هست نسبت خود به سلسله فردوسیه بدو ثابت می کند، از طفولیت ملازم شیخ خود مانده فیض ها ربوده، شهرت کمالات او شایع عالم گشت، میان سلطان المشایخ و او چندان مواخات نبود، به حضور سلطان المشایخ ازین جهان در گذشت، در شهر آباد کرده کیقباد بر سر آب جمن نزدیک دهلی خاک اوست.

موج احوال آن نونهال ریاض سلسله نجم الدّین، آن شجره پربار گلستان بدرالدّین، آن صدّیق راه یقین، **حضرت^۳ شیخ نجیب الدّین** در سلسله فردوسیه مرید و خلیفه شیخ رکن الدّین است. پدرش عماد الدّین بود، بعد شیخ خود مسند ارشاد

۳. الف: 'حضرت' ندارد

۲. د: فردوس 'به' تربیت

۱. ج، د: 'باخرزی' ندارد

را زیب داد، مردی بزرگ و صاحب احوال و کرامات بود، از جهت آنکه به ستر کمال کوشیدی کم کسی از احوال او آگاه شدی. از مناقب الاصفیاء به مرأة الاسرار آمده که شیخ عماد الدین پدر آنحضرت برادر شیخ رکن الدین پیر اوست، شان ولایت برتر داشت. شیخ شرف الدین یحیی منیری از خلفای و تربیت یافتگان اوست، وقتی که شیخ شرف الدین یحیی منیری را با خرقة و نعمت رخصت نمود وصیت کرد که به اثناء راه ترا اگر چیزی رسد بر نگردي، خبر وفات شیخ نجیب الدین فردوسی در زمان غیاب الدین تغلق واقع شد در راه او را رسید، خواست که برگردد و وصیت پیر یاد نمود بجا آورد به وطن رفت.

موج احوال آن وارث علوم انبیاء به استحقاق، آن مستغرق بحر مشاهده بالاتفاق، آن خوگر به کمال بردباری، قطب مشایخ شیخ شرف الدین بن یحیی منیری بهاری شیخ یحیی پدرش مردی بزرگ صاحب کمال و کرامات و مقامات عالی بود، مرقد پاک او در قصبۀ منیر زیارت گاه خلق است و حضرت مخدوم شیخ شهاب الدین جگت خوب پتنوی پدر مادر شیخ شرف الدین یحیی منیری است. به غایت عالی شان اندر تصوّف و کرامت بود، اهلیه و شش دختر و شوهران ایشان و شیخ شرف الدین منیری، نیز این چهارده تن در يك زمانه ولی الله صاحب کمالات و تصرّفات بوده، از جمله خرق عادات حضرت مخدوم آن است، روزی بر چاه کافری رفت و آب برای وضو خواست، ندادند، وقت نماز تنگ بود، به آب گنگ که بر فصل بعید می نمود اشاره کرد بیا، فی الحال آب طغیانی نموده در رسید، از آن آب وضو کرد و نماز ادا نمود در آمد همان سیل سراهای کفار بریختند و نابود شدند، از آن باز آب آنجا را بگذاشت و مدام آنجا می باشد، رحمة الله علیه. شیخ شرف الدین مرید و خلیفۀ شیخ نجیب الدین فردوسی است از کاملان این طایفه بود، شانی بزرگ و احوالی مستور و همّتی بلند داشت، ابتدا حال تا انتها سلوك در بوته پیغمبری پرورش یافته انبیای معصوم و اولیای محفوظ گویند عبارت ازوست و آن قدر آداب مذهب صوفیه که در تصانیف او بر قانون

انصاف یافته می شود جای دیگر کم به نظر آمده باشد. در مرآة الاسرار از مناقب الاصفیاء آمده چون شیخ یحیی^۱ پدر آن حضرت پیش بزرگی در منیر بود می رفت، او تمام قد تعظیم^۱ می نمود، روزی از آن عادت تساهل کرد، شیخ^۲ رنجی به خاطر آورد او از کشف دریافته فرمود، تعظیم آن پسر بود که شب از پشت توبه شکم مادر خود رفت چون متولد شد مادرش صالحه بود هرگز بی وضو شیر بدو نداد، چون به عمر تمیز رسید همراه مولانا شرف الدین توامه رحمة الله علیه به سنارگانو توابع بنگاله رفت و سایر علوم کیمیا و هیمیا و ریمیا و سیمیا و غیره از مولانا شرف الدین اخذ نموده به وطن آمد، به جهت مرض صعب و تجویز حکما متاهل شد فرزندی پیدا گردید، او را به مادر سپرده به دهلی خدمت پیر را دریافت مرید شد اخذ فواید نمود، سپس با نعمت خلافت و امانات و برکات پیران فردوس از مرشد عنایت و ارشاد یافت که این اجازت نامه برای تو، من به موجب امر سرور کائنات علیه افضل الصلوات نوشته ام رخصت یافت، پس وی به وطن آمده مجاهداتی که نموده^۳ به تحریر راست نیاید و کراماتی که ازو سرزده به احوال دیگری نمی نماید، سالهایی یار و غمگسار در جنگل راجگیر مشقت ها نموده^۴ کمالات عالی حاصل ساخت، نظام الدین مولا مرید حضرت نظام الدین اولیا آنجا فیما بین هر دو بزرگ مواخات به میان آمد و از شیخ احمد چرم پوش که خوارق و کرامت مثل احیا و اماتت ازو بسیار به عمل آمده نیز محبت ها داشت و از شیخ کاعن خود احمد بهاری که او بزرگان وقت و با کمالات عالی بودند محبت ها فوق الحد بود، اتفاقاً گذر این هر دو بزرگان در دهلی واقع شد، از غلبه حال سخن اسرار و حقایق بی پرده می گفتند، علماء ظاهر بین فتوای قتل آنها نوشته به شهادت رسانیدند و هیچ کس ساعی^۵ ایشان نشد، چون آن خبر به شیخ شرف الدین بهاری رسید فرمود عجب است که چنین اهل الله را هر جا بکشند و قتل واقع شود آن شهر خراب نگردد، بعد چندی امیر تیمور صاحبقران آمد و دهلی خراب شد. مکتوبات آن حضرت در تمام عالم اظهر من الشمس است و کمالات او مثل بدر منیر

۳. د: 'مجاهداتی که' نمود'

۱. الف: 'عظیم' می نمود ج: ۲. د: شیخ 'یحیی' رنجی

۴. د: 'مشقت ها' نمود' ۵. د: 'کس' ساعتی'

هویدا، شیخ وقت جان سپاری فرمود، صبحی سید اشرف از ولایت سمنان که می آید نماز جنازه مرا او خواهد خواند، صبحی حضرت رسید و نماز جنازه کرد و برای تسلی فرزندان شیخ نشست که خبر کردند قبر را شگافته دست شیخ بر آمده، همه متحیر شده به حضرت سید اشرف جهانگیر انکشاف این عقده خواستند، سید از روح شیخ دریافته فرمود که برای نگاه داشتن کلاه در قبر از شماها که وصیت بود فراموش کردند، کلاه را به دست شیخ دادند، دست در^۱ کشید، روز پنج شنبه ششم^۲ شوال سال هفت صد و هشتاد و دو هجری وفات، مزار در منیر.

موج احوال آن سر حلقه درد کشان جام وصال، آن در جمیع مقامات صاحب کمال، آن فارغ از حوادث سختی و تلخی، مست توحید، **شیخ مظفر شمس الدین بلخی** محبوب ترین مریدان و اشرف خلیفه شیخ شرف الدین یحیی منیری، کمالات او ازینجا قیاس باید کرد که پیر او را در مکتوبات امام مظفر نویسد، در مرآة اسرار از مناقب الاصفیاء آرد که شیخ شرف الدین را صد هزار مرید بودند از آنجمله سه صد نفر و اصل بودند و به قولی چهل نفر و میان این چهل مرد سه کس بر آمدند شیخ مظفر بلخی و ملک زاده فضل الله و مولانا نظام الدین درون حصاری و میان این سه کس شعله آتش عشق شیخ مظفر بلخی است، منکوحه را طلاق داده^۳ مشغولیها گزید، غرض از جمیع حجابها در گذشته و به روی حال مثل حسین بن منصور و عین القضاات همدانی هویدا شده. روزی شیخ مظفر به خدمت پیرنشسته بودند، شیخ منهج الدین حاجی حاضر آمد و سخن در فرضیت حج در آورده به طریق تعرض به جانب پیر او گفت حج بر همه مسلمانان فرض است آخر سخن بجایی رسید که شیخ مظفر کعبه را به آستین خود نموده ملزم ساخت. شیخ شرف ازین مقدمه بر شیخ مظفر گران شده از حضور خود باز داشت بعد چندی عذرش مسموع شد، از پیر ارشاد یافت که به زیارت خانه کعبه رود، چنان کرد، وقت معاودت در راه خبر وفات پیر شنید، عزم هند موقوف کرد، سرور کاینات علیه افضل الصلوات در معامله فرمود به هند برو، معه فرزندان آمده اینجا مقیم شو، چنان کرد

۱. الف: دست دراز کشید

۲. د: 'ششم' ندارد

۳. د: طلاق 'داد'

بعد چندی که وقت او آخر رسید بست و یکروز طعام نخورد، وقت وفات جمع امانت پیران و اجازت سلاسل فردوسیة شبه شیخ حسین برادر زاده خود سپرده در مکه وفات نمود، سال و ماه و تاریخ او دیده نشد فاما بعد از پیر خود پنج شش سال به قید حیات مانده.

موج احوال آن آراسته کمال^۱ عرفان، آن پیراسته به کمال واصلان، آن محوبه مشاهدات ذوالجلال سالک بی ریا، حضرت مخدوم شیخ جمال او را جمال اولیا گویند و کمال کونجره نیز نامند بدان سبب دیگ کچهری بر سر خود گذاشته به گرسنه ها رساندی. روزی هم چنان در اوده به خانه حضرت موسی عاشقان سه فاقه گذاشته که چیزی نرسیده بود، رفت، موسی عاشقان فرمود جزاک الله دیگ مثل کونجران بر سر گذاشته می گردی و سینهای عشق می فروشی^۲ از آن روز به این لقب مشهور شد و در هندوستان میوه فروشان را کونجره می گویند که بر سر گذاشته در کوچه و بازار میوه فروشند^۳، شیخ جمال بسیار بزرگ بود و صاحب مقامات عالی بود، شانی عظیم و حالی دلربا داشت، مرید و خلیفه شیخ مظفر بلخی بود، به موجب اجازت پیر در اوده ساکن شد، مثل موسی عاشقان اودهی و خلیفه حاجی چراغ هند شیخ فتح الله اودهی که معاصر او بودند مواخات داشت، هم در آن ایام حضرت شیخ احمد عبدالحق ردولوی وارد اوده شد، شیخ جمال کونجره خدمت شیخ را دریافت و فیض ها ربوده، شیخ فرمود از بهرگرتا پندوه سیر کردم هیچ مسلمان تراز جمال کونجره ندیدم، مزار شیخ جمال کونجره در اوده، حضرت شیخ بهیکه که در قریه یلهری چهار گروه از اوده آسوده است از اکمل خلفای شیخ جمال کونجره بود، بسا صاحب کمال و مقامات عالی، فرزندان او گویند شیخ بهیکه بسیار ریاضت شاقه کشیده، وقتی در سوراخ روباه درآمد دوازده سال آنجا به استغراق مانده نهایت مقام فنا حاصل کرد، از وی به اکثر مردمان فیض رسیده از آن جمله یکی شیخ جمال الدین که در قصبه برهند توابع سرکار جونپور آسوده است و آنجا شهرت بسیار دارد، رحمة الله علیه. دویم از

د:۱ آراسته 'جمال'

ج:۲ 'فرودی'

د:۳ 'می' 'فروشند'

مریدان او شیخ رجب حایک است که احوالی بلند داشت، در قریۀ رام دیه از آستانۀ سلطان سیّد اشرف جهانگیر بریک کروه آسوده است، دیگر از مریدان شیخ جمال شاه حالی و شاه درویش به غایت بزرگ صاحب ریاضات و مقامات بودند، در اتروله توابع سرکار گور کهپور مرقد شریف ایشان به علو کرامت شهرت دارد.

موج احوال آن به انتهای راه رفته، آن در حقیقت را از مشقّت مجاهده سفته، آن دم‌ساز با ملایک **حضرت شیخ کبیر^۱ حایک** اوّل ارادت به خدمت شیخ تقی بن شیخ رمضان یا شعبان سهروردی داشت، سپس^۲ از خدمت شیخ بهیکه فیضها یافته چنان مجاهدات نموده که مشرب توحید برو غلبه کرد، رعایت ارباب ظاهر از نظر بصیرت او مطلق بر افتاد و سخن بی پرده گفتن گرفت، مردم ظاهر بین او را منسوب به کفر کردند فامّا عرفای اهل باطن او را بی ریا دانند، مشرب رندانه ملامتیه آخر خرقة خلافت فردوس از مخدوم شیخ بهیکه پوشیده تسکین یافت، مرقد او در قصبۀ مگد توابع سرکار گور کهپور است و حضرت شیخ کمال بن شیخ کبیر ملامتی بیعت و خلافت از پدر داشت، مشرب او هم ملامتیه بود، از پدری باک^۳ تر او را باید دانست بعد وفات پدر به ولایت گجرات رفت آنجا حضرت شاه عالم محبوب نبیره مخدوم جهانیان او را بس گرامی داشته شهرت بسیار یافت مرقدش در گجرات احمد آباد مشهور است.

موج حوال آن سالک صادق الاخلاص، آن از قید دوئی مطلق خلاص، آن برگزیده از کار و بیکاری، موحد کامل **حضرت شیخ حسین بن معز بلخی البهاری** از واصلان این طایفه بود، عشق وافر و حالی قوی داشت، برادرزاده حقیقی و خلیفۀ تحقیقی شیخ مظفر بلخی است. صاحب اخبار الاخبار گوید مشهور است او مرید عم خود بود لیکن از کلامش بیعت او از شیخ شرف الدین یحیی منیری مفهوم می شود و خلافت از عم خود داشت، چون جذبه بدو رسید نصف کتاب عوارف خوانده بود که شیخ شرف الدین او را توشۀ توحید فرمود درین اثنا شیخ به مرض موت مبتلا شد و متردد گردید، شیخ وقت آخر چشم باز کرد فرمود که عنقریب درین سرزمین

۱.ج: 'ملامتی' حایک ۲.ج: داشت 'پیش' ۳.د: پدری 'پاک' تر

شیخ بدیع الدین قطب المدار می رسد، نصف کتاب که باقی است، ازو خواهی خواند، چون قطب المدار به جونپور رسید، وی از بهار خدمت قطب المدار را دریافت، بر فور رسیدن او قطب المدار فرمود، بیا سمندر توحید چیست؟ در کنارش گرفت باقی عوارف به موجب اشاره و وصیت شیخ شرف الدین ازو بخواند و تربیت^۱ یافت، همراه عم خود به مکه رفت، وقت آخر که عم او از شیخ شرف الدین یحیی^۲ تربیت ها یافته بود بدو سپرده در پرده شد، پس او از مکه به بهار وطن خود آمد به تربیت طالبان مشغول شد به اکثر عزیزان فیض رسانید، فرزنداناش در بهار طریقه سجادیه به حال دارند، شیخ شرف الدین را برای او مکتوبات^۳ بیشتر است. این مختصر گنجایش آن به خود نیافت رحمة الله علیه.

موج احوال آن سرو باغ معروف کرخی، **شاه امان الله بلخی** برادرزاده شیخ مظفر بلخی، در قصبه سندیه اقامت گزیده بود، طریق اکتساب سلسله فردوسیه درین ناحیه لکهنؤ از سبب^۳ با برکات او انتشار شده، خلق را تلقین می نماید، بیعت از شاه دولت منیری داشت، او از شیخ بن منیری، وی از شیخ سلطان، وی از پدر خود حضرت شیخ احمد لنگر دریا، وی از پدر خود حضرت جنید، وی از پدر خود.

موج احوال آن شیخ در آفاق مقبول، آن به حقایق حقیقت موصول، آن رموزدان فرقانی، مرشد وقت **شیخ جمال الدین احمد جورقانی** از اکمل اصحاب شیخ رضی الدین علی لاله، وی از شیخ مجد الدین بغدادی، وی از شیخ نجم الدین کبری، صاحب مقامات عالی بود، شیخ رکن الدین علاوالدوله سمنانی در چهل مجلس ثنای ولایت او بسیار کرده که من در عالم غیب مرتبه سلوک وی را با مرتبه ابوالحسن خرقانی مناسب یافتم، هم چنان پیر وی را با شیخ بایزید بسطامی در نفحات از اقوال پیر او آرد هر جا که خاموشی احمد مادر سازد و آنچه از جنید و شبلی یافته دروی بیایند، روزی مریدی او به مراقبه رفته بود، شیخ بر پشت او کفشها زد او متحیر ماند، فرمود مراقبه او را بسزد که يك هفته هیچ نخورد و مراقبه نماید،^۴

۱. د. و'به' تربیت ۲. د. او'مکتوب' بیشتر ۳. ج. از'ذات' با برکات

۴. د. مراقبه'ماند'

وی را کمالات بس عالی است، شش ربیع الاول صد و نه وفات.

موج احوال آن امام اکابران عرفان، آن سلطان موحدان و واصلان، آن مورد مقام سبحانی، قطب الارشاد **حضرت شیخ نورالدین اسفرانی** از بزرگترین اصحاب شیخ احمد جورقانی است، به نفحات آمده، ارشاد طالبان و تربیت مریدان و کشف وقایع ایشان وی را شانی عظیم بود و روزی پدر شیخ رکن الدین علاوالدوله سمنانی با شیخ سمنانی گفت باوجود شیخ ابن عجیل یمنی و شیخ شمس الدین ساوجی ثم تستری و خواجه حاجی در ابهر توبه شیخ نورالدین اسفرانی چرا اقتدا کردی؟ شیخ سمنانی گفت: مرا مقصودی بود جز به ارشاد او راست نمی آید، می خواستم که سلوک کنم و این طریق را بشناسم، در آن وقت جز وی استاد در همه عالم نبود، اگر^۱ آخر الزمان وجود شیخ نورالدین عبد الرحمن نبودی سلوک به کلی محوگشتی و نشان نمادی، چون حق تعالی را این طریق باقی داشتن است به او مجدد کرد، کمالاتش زیاده از اندازه است و کدام کمال ازین زیاده باشد که مثل شیخ رکن الدین علاوالدوله^۲ سمنانی مقتدای عالم مرید و خلیفه داشت. در شوال شش صد و سی و نه متولد شد، یک شنبه چهارم جمادی الاول سال هفت صد وفات.

موج احوال آن امام بادیه پیمایان صراط مستقیم، آن عالم به تعلیم حضرت علیم، آن سرحلقه عاشقان ربّانی، قطب وحدت **حضرت شیخ رکن الدین علاوالدوله سمنانی** از کاملان وقت و مجتهد مذهب صوفیه اهل صفا بود، درین طریق شانی به غایت بزرگ و احوالی قوی و همتی^۳ بلند داشت، مرید شیخ نورالدین عبد الرحمن اسفرانی بود، در سلسله فردوسیه بعد از حضرت شیخ نجم الدین کبری طریق سلوک و مشرب اهل حق را وی احیا ساخت و در تربیت دیگران بی نظیر زمانه بود، اکثر شاهبازان مدام به تربیت او پرورش یافتند و به مرتبه تکمیل و ارشاد رسیدند و مشایخ وقت در تصوّف اکثر اقتدا به وی داشتند، مگر میان وی و شیخ عبد الرزاق کاشی که به یک واسطه خلیفه شیخ ابن عربی است در مسئله وجود مطلق اندک نزاع لفظی واقع شده بود، صاحب مرآة الاسرار الفاظ متبرّکه او از

۱. ج: نبود 'یا' آخر الزمان

۲. ج: 'علاؤ الدین'

۳. ج: قوی 'همتی'

چهل مجلس تصنیفش می آرد، عمّ من ملک جلال الدّین سمنانی وزیر بادشاه ارغون بود و من نیز قربت^۱ به بادشاه مذکور داشتم، به عمر پانزده سالگی در عین حرب که سلطان را در پیش بود مرا جذبۀ حق به خود کشید، از همه برآمدم و به شیخ خود پیوستم تلقین و تربیت شدم^۲ به حجاز رفتم بعد مراجعت اجازت ارشاد یافتم، در هفت صد و بست هجری در خانقاه سگاکیه در مدّت شانزده سال يك صد و چهل اربعین کشیدم و به ایام مختلف يك صد و سی اربعین دیگر برآوردم، خوارق و کرامت او زیاده از اندازه تحریر است، بسیار مریدان صاحب کمال و ارشاد داشت، بعضی را احوال آنجا نوشته می شود، به عمر هفتاد و هفت سالگی بست و یکم رجب شب جمعه هفت صد و سی و شش وفات، قبر در حظیرۀ عماد الدّین عبد الوهاب.

موج احوال آن بر کمالات قادر و ولی، شیخ اخی علی مصری الاصل است، از غایت اتّقا خلقی بروی جمع آمدند، او گفت هنوز من دست بیعت به کسی نداده ام ما و شما در حقیقت طالب حقّیم، در واقعه دیده ام و از شهادت شنوده ام که در خراسان مرشد مکمل است برخیزید به خدمت وی رویم، پس به خدمت شیخ علاو الدوله سمنانی آمده بیعت نمود و تلقین یافت، در چند روز سیر سلوک تمام نموده شیخ اجازت و ارشاد داده، مریدان که همراه او آمده بودند به وی سپرده رخصت فرمود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مشایخ صاحب مقام منتهی، شیخ حافظ بهاؤالدّین عمر ابروهی او از مریدان اخی علی بود، بعد فوت پدر او درزی گری اختیار کرده، شیخ عبد الله عرقستانی^۳ ازین کار او را برآورده بخود برد و به معلّم سپرد پس تحصیل خدمت بوده است، او را حالت بس بلند اند در این مختصر نمی گنجد، او را در معامله تاج اخی برسرش گذاشته درایت زنده بود آخر به حرمین رفت و مثل شیخ نورالدّین عبد الرحمن اسفرانی^۴ و شیخ نورالدّین عبد الرحمن جامی را دریافته و پیغام او را بر سر روضۀ رسول علیه السلام رسانیده و در معامله جواب حالات بس بلند اند درین مختصر نمی گنجد.

۳. الف: 'عرجستانی'

۲. الف، ج: تربیت 'نه شدم'

۱. ج، د: نیز 'قرب'

موج احوال آن درج حقایق و معانی شیخ نجم الدین محمد الادکانی از اکمل مریدان شیخ علاؤ الدوله سمنانی است، به عمر هشتاد سال در هفت صد و هفتاد و هشت وفات کرد، در حصار از اعمال اسفراین دفن شد.

موج احوال آن ممتاز به تصوّف دانی شیخ احمد^۱ دهشتانی همراه مسافران سمنان^۲ رسید، شیخ علاء الدوله سمنانی از اشاره غیبی به تربیت او مشغول شد^۳ واردات که بروی می گذشت شیخ آن را نفی می ساخت تا که کار او بلند شود پس اواخر او به مقام صمدیت رسید و خاصّه این مقام آنست که سالک را احتیاج اکل نباشد، او در آن حال خود را دیده غرور می نمود که نا خوردن صفت حق است لیکن با این همه از شیخ بی نیاز نشد همین سعادت به کار ایمانش آمد، چون به مدینه رسید او را شیخ گفت که امّت رسول صلی الله علیه وسلّم و مرید ما هستی آن می باید کرد که رسول کرده^۴ و من می کنم و اگر متابعت نیست پس برو والا نه چیزی بخور، فرموده پیر بجا آورده^۵.

موج احوال آن کامل ولی شیخ تقی الدین علی بر اسمش لفظ دوستی ضم است، مرید شیخ علاء الدوله سمنانی است، به حضور شیخ به مرتبه تکمیل و ارشاد رسید و بی واسطه به قرب حق بهره مند گردید. شیخ سمنانی روزی فرمود بر^۶ سالک که تجلّی منجلی می شود آن تجلّی صورت باشد حق تعالی را از آن صورت منزّه باید داشت اما آنرا تجلّی حق باید دانست، امثال حق بر علی دوستی بر صورت کل موجودات تجلّی کردی وی در تسبیح مشغول ماند حق تعالی به خودی خود از وی پرسید دیدی مرا گفت نه، پس امر شد این که دیدی چه بود؟ گفت آثار و افعال و صفات تو و تواز همه منزّهی حق تعالی این کلمه را از وی پسندیده داشته در سخن ثنا گفت.

۱. ج. د: شیخ 'اخی' محمد
 ۲. ج. د: به 'سمنان'
 ۳. ج: مشغول 'گشت'
 ۴. ج: 'کرامت' رسول ﷺ
 ۵. د: رسول 'کرد'
 ۶. ج: بجا 'آورد'
 ۷. د: 'هر' سالک

موج احوال آن در کلمات^۱ لا ثانی حضرت شیخ عبد الله عرجستانی وی محبوب ترین خلفای شیخ علاؤ الدوله سمنانی است، در طفولیت خدمت شیخ را دریافت و به اخذ فواید مشغولیهها گزید تا که از جمله خلفا عزیز تر مصاحب تر به پیر گشت، به امر پیر به طوس رفت به تربیت^۲ مریدان شغل گرفت، قبرش آنجا است.

موج احوال آن ممتاز به خلفای شیخ سمنانی شیخ شرف الدین محمود بن عبد الله مردقانی به کمالات ظاهر و باطن میان جمله خلفای شیخ علاؤ الدوله سمنانی امتیاز کلی داشت، میر سید علی همدانی مرید اوست، کدام کمال ازین زیاده^۳ باشد^۴.

موج احوال آن بحر زخار کمالات بلند، آن کوه قاف خیالات دل پسند، آن کاشف رازهای نهانی قطب جهان حضرت میر سید علی بن شهاب الدین همدانی مرید شیخ شرف الدین محمود بن عبد الله مردقانی است و یک خرقة از سلسله خواجه کمل بن زیاد هم یافته، از کاملان این طایفه بود حالی بس رفیع و مقام بس وسیع داشت. به قول صاحب نفحات او جامع میان علوم^۵ صوری و معنوی بود. در علم باطن مصنفات بسیار دارد چنانچه کتاب اسرار النقطه و شرح اسماء الله و شرح فصوص الحکم و غیر آن اما کسب طریقت از شیخ تقی الدین علی دوستی کرد بعد وفاتش باز رجوع به شیخ شرف الدین محمود پیر خود نمود و التماس کرد فرمان چیست؟ او در باطن توجه کرده گفت فرمان است که در اقصای بلاد عالم بگردی پس به موجب اجازت وی سه مرتبه ربع مسکون را سیر کرده و صحبت هزار و چهار صد ولی دریافت و چهار صد ولی را در یک مجلس دریافت و از همه فیضها ربود و چهار صد کلمه را در یکجا جمع نموده اوراد فتیحه نام نهاده^۶ چنانچه مشهور است و اوراد مذکور در جمیع امور تاثیرات بسیار دارد. در لطایف اشرفی سلطان سید اشرف جهانگیر نوشته در یک سفر ربع مسکون فقیر هم میر سید علی همدانی بود و بسیار فواید دینی و راحت یقینه ازو عنایت یافتیم و عجایب خوارق ازو مشاهده کردم، امیر تیمور را به آن حضرت نزاع واقع شد از ملک خود رخصت خواست،

۱. ج: در 'کمالات' ۲. الف: 'به' ندارد ۳. د: 'زیاده' ندارد

۴. د: 'که' باشد ۵. ج: 'علم' صوری ۶. د: نام 'نهاد'

آن حضرت متوجّه کشمیر شد، از وقت سلیمان علیه السلام تا قدم وی در کشمیر هیچ نبی و ولی نرفته بود، او به نور اسلام آن ملک را منور گردانید و رواج شریعت محمدی داد و بعدش متوجّه مکه شد، به تاریخ ششم ذی الحجّه سال هفت صد و هشتاد و شش در کهیره و سواد وفات یافت، مزارش به ختلان توابع بدخشان برده دفن نمودند، **بسم الله الرحمن الرحيم** تاریخ اوست، سیّد نا صر علی ثانی نیز تاریخ آمده، آثار تخت مهتر سلیمان علیه السلام و خاتقاه میر سیّد علی همدانی در کشمیر شهرت دارد.

موج احوال آن خلاصه خاندان احمد **میر سیّد محمد** خلف و خلیفه میر سیّد علی همدانی است، بعد پدر قایم مقام سجاده گشت، علمی وافر و حالی قوی داشت، به عمر بست و دو سالگی با مریدان صادق الاعتقاد به کشمیر رسید، سلطان سکندر بن قطب الدّین به وی اعتقاد پاک می دارد، سیّد در علم تصوّف رساله به نام سلطان تالیف نمود و شرح شمسیه در علم منطق تصنیف اوست و ملک سیرت وزیر و سپه سالار لشکر بادشاه بر دست آن صاحب کمال اسلام آورد، ملک شرف الدّین لقب یافت و میر سیّد محمد اصفهانی مصنّف کتاب موثر در شرح فرایض سراجی و میر سیّد خاوری مصنّف خاور نامه و شرح در لمعات در تصوّف و سیّد معز حسین شیرازی که آخر قاضی کشمیر شد احادیث جمع نموده و امیر سیّد محمد مدنی صاحب خوارق و کرامت معه عیال از مدینه آمده در قریه تسکرا^۱ توطن گزید و همانجا در گذشت، خاتقاهش موجود، از مریدان میر سیّد محمد بودند، او آخر سیّد محمد عزم مکه نموده سعادت جاودان اندوخت، چون به خطّه ختلان رسید وفات کرد، به جنب مزار پدر دفن شد.

موج احوال آن آشناء بحر الاکنار، آن کاشف مقامات اسرار، آن مجتهد طریقت چنانکه در شریعت حنفی، قطب ارشاد **شیخ عزیز بن نسفی** از کاملان این طایفه بود، آن قدر حقایق و معارف اصطلاح صوفیه که وی در کشف الحقایق و مقصد اقصی و تنزیل^۲ و غیره تصنیف خود بیان نمود در دیگر کتب این طایفه کم

۱. ج. د: قریه 'لشکر'

۲. د: 'اقص و ترتیل'

یافته می شود، ارادت او جایی به نظر نیامده لیکن از تصنیفش صاحب مرآة الاسرار نوشته وی مرید پدر خود محمد نسفی^۱ وی از شیخ^۲ سعد الدین حموی وی خلیفه شیخ نجم الدین کبری بود و هم می نوشته من تربیت از شیخ سعد الدین حموی یافته ام، در هر دو حال واحد است، از بدعت طالبان از وطن بر آمد، در خراسان شب جایی و روز جایی می گذرانید، کمالاتش از تصانیفش دریافت می شود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن واقف اسرار احد حضرت حاجی محمد مرد مرتاض و ممتاز صاحب حال، به چهار واسطه مرید میر سید علی همدانی، عالمی را فیض و هدایت بخشید، در نهصد^۳ و بست وفات.

موج احوال آن از مشایخ برتر، آن در عشق و جوانمردی اکبر، آن ما سوا الله از همه بیغمی^۴، اقدس روزگار حضرت شیخ حسن خوارزمی در سفینه الاولیا نویسد مرید^۵ شیخ مخدوم اعظم، وی از مخدوم حاجی محمد حسنوشان، وی از شیخ علی شاه بیداوری، وی از شیخ رشید الدین محمد انصرانی، وی از امیر عبد الله برامشبادی، وی از شیخ اسحاق جلالی، وی از سید علی همدانی. شیخ حسن در کبار مشایخ متاخرین و بزرگان دین صاحب کرامت ارجمند و مقامات بلند بود، مرشدش^۶ مخدوم اعظم در سال نهصد و سی و هفت و شیخ حسن در نهصد و پنجاه و شش وفات یافته.

موج احوال آن دسته گلهای رنگارنگ، آن محوی صدای وحدت آهنگ، آن ماهر رمز درویشی و فقری شیخ یعقوب کشمیری خلیفه شیخ حسن خوارزمی است و نیز خرقة از شیخ سلیم چشتی داشت و مع هذا مسافری بسیار کرده مشایخ عرب و عجم را دیده از هر يك فواید گرفته، در مکه و مدینه شرف

۱. د: محمد تقی، ۲. الف: شیخ ندارد، ۳. الف: سی و بست

۴. الف: بی معنی، ۵. ج: مریدش مخدوم، ۶. ج: مرشد مخدوم

زیارت بجا آورده از شیخ دین محمد مکی سند حدیث نموده، او را در هند و کشمیر مرید بسیار حج آمدند. در مرآة جهان نما^۱ و در اخبار الاخیار آرد وی سفره وسیع داشت، روزی مسافری خواهش جغرات کرد، شیخ تأمل نمود فی الحال آوند^۲ پراز جغرات حاضر آوردند، بعد ساعتی زنی آمد^۳ و گفت غلام شیخ جغرات من آورده^۴ است، شیخ بهای آن پرسیده بدهانید، معلوم شد چون تابع او بود فرموده بجا آورده.

موج احوال آن شیخ محمود عجدوانی از اجله مریدان شیخ حسن خوارزمی است، مصباح الطالبین نام کتاب در احوال پیر نوشته، احوال^۵ تمام ریاضات برای دریافت مریدان بر نگاشته و بعضی خوارق را شرح نموده، در نهمصد و پنجاه و هشت وفات، 'آه قطبی^۶ برفت از عالم' تاریخ اوست.

موج احوال آن ممتاز ظاهرین، آن مرتاض بهترین، آن سر حلقه متقیان دین، شیخ حسین خوارزمی لقبش کمال الدین است صاحب ریاضات و مجاهدات شاقه و در کرامت و مقامات علیه است، به پنج واسطه مرید میر سید علی همدانی است، ابتدا حال چون جذبه بدو رسید ترك خانمان نموده در صحرا و بیابان ها می بود مدام به صیام گذاردی و افطار از گیاه جنگلی نمودی، چون شنید که شیخ منصور حلاج برای هر نماز غسلی می کرد در آن هوای برودت^۷ خوارزم بر خود غسل در هر نماز لازم ساخت، انواع اذیت در سرما از برف کشیده چون حقیقت اشیای بر وی منکشف شده بود درد و طلب و عشق الهی بر هر خس و خاشاک دریافته هیچ گاه دست نمی برد که آزاری رساند و از يك مرقع مدتها بسر برده و در غایت اشتها آب و گل را آمیخته تسکین می داد، وی را کمالات و خوارق بس بلند اند این مختصر گنجایش آن ندارد.

۱. ج: مرات جهانما نویسد^۲ د: فی الحال آورند پراز^۳ د: زنی 'آید'

۴. ج: 'می آورد' شیخ د، من 'آورد که لذا زن' شیخ^۵ ج: 'اقوال' تمام

۶. د: 'آه نظیر' برفت^۷ د: هوای 'بیروت'

موج احوال آن مرتبه اهل طریقت، آن فرع اصل حقیقت، **حضرت اسید** **هزبرالدین بن تاج الدین حسین حسنی زیدی** رضی الله عنه، از خلفای ابوالفتح رکن الدین است، مرقد پاک معه اولاد او در ظفر آباد موضع قاضی احمد پور لب دریای گومتی قریب جونپور واقع شده و نام او مشهور و معروف آن دیار اسد^۲ الدین آفتاب هند است، مرا به خوبی معلوم نیست^۳.

۱. د: حضرت 'مخدوم' سید هزبر الدین 'سهروردی' ۲. د: 'اسیر' الدین

۳. د: 'مجاهد و صاحب ولایت ظفر آباد اند' ۱۳۹۹ وفات در سال هفتصد و نود و سه هجری و از سلطان نظام الدین اولیا هم ارادت آورده بودند.

لَجَّة پنجم

درین لَجّه پنج نهر اند:

نهر اول مجملی در احوال اولیای مغرب زمین از هر سلسله و بعضی تابعان ایشان.

موج احوال آن قدوه مشایخ عالی قدر، آن زبده مجاهدان برتر، آن ممتاز به عشق حضرت رب جلیل، افضل آفاق **حضرت شیخ اسرافیل** در اریک قدس فی جنات الانس آرد، پیشوای مشایخ و زبده رواسخ فقر و قناعت است، اصل او از سوس مغرب بود، مدّة العمر در سفر و سیاحت گذرانده زهد^۱ و توکل آن قدر داشت که با وجود قدرت قناعت به گیاه و بیخ خشایش افطارش معین بود، در ولایت اندلس به بیابانی که آن را وادی النمل خوانند هیکلی از فولاد و اسی ساخته رو به آبا دانی هر که عزم گذشتن به آن صورت کردی او از دست اشاره کردی اگر باز نگردد اسب بتازد و زود مورچگان پشک بدوند و او را هلاک کنند و مورچگان از آن سوار مطمئن نتوانند گذشت اگر بگذرند دست و پای آنها منقطع شوند و بر ناصیه هیکل به خط روشن تر از بیاض قمر به مشاهده در می آید که هذا عمل اسرافیل، آن حضرت را به هنگامی که در مصر اقامت داشت با عارف معترف فتح شنجرف قد سلمی بهره ملاقات افتاد، او پرسید هل تعذب الاشرار قبل از ذل آن حضرت مهلت سه روز برای ادای جواب خواست، چهارم روز جواب داد اگر ثواب روا بود پیش از عمل روا بود عذاب قبل از ذل، این بگفت و رعه زد و در شورید بعد از آن سه روز دیگر بزیست، در سته دو صد و یازده هجری به عالم بقا خرامید، قبر در قرقه.

موج احوال آن امام قافله ابرار، آن سلطان زمرة اخیار، آن مظهر ذات بیچون، شهنشاه وقت **حضرت خواجه ذوالنون** وی ذوالنون مصری گفته می شود،

---

۱. الف: 'زهد' ندارد

مرید شیخ اسرافیل و شاگرد امام مالک بود، سالک راه بلاد ملامت، در اسرار توحید نظیری نداشت و ریاضات و کرامات وافر، چندان در توکل و مجاهده قدم مستحکم کرده مدت ده سال نفس وی از وی تمنای شکنبا کرد و مقبول نداشت روزی شخصی دیگ شکنبا پخته آورد و گفت رسول صلی الله علیه و سلم به تو سلام می رساند و فرماید دیگ شکنبا بگیر و بخور و با نفس مصالحه کن، ذوالنون بگریست و گفت فرمان بردارم، شخصی او را به جواهر خود اتهام دزدی کرده مستعد عذاب شد، ماهیان دریا جواهر به دهن کرده آمدند، از دهن یکی گرفته حواله او نمود از آن روز ذوالنون لقب شد، در شب وفات او هفتاد کس پیغمبر را به خواب دیدند، فرمود که دوست حق ذوالنون خواهد آمد من به استقبال او آمده ام، چون وفات کرد به خط سبز بر پیشانی او نوشته یافتند ”هذا حبيب الله مات“ و بر جنازه او مرغان سایه کردند در آن وقت مؤذن بانگ نماز گفت، چون به کلمه شهادت رسید ذوالنون انگشت بر آورد، همه منکران مصر را بر صحت حال او اعتقاد رسید، در دو صد و چهل هجری وفات.

موج احوال آن آفتاب آسمان فضایل، آن شمع راه بی دلایل، آن شهباز کونین، قطب وقت **خواجه یوسف بن الحسین** مرید خواجه ذوالنون مصری با ابوتراب نخشی و با ابوسعید جرّار صحبت داشته و از عمده مشایخ است، عمری دراز یافته پیوسته به جد و جهد مشغول بودی، ابتدا حال دختری امیری از عربستان که به غایت صاحب جمال بود برو فریفته شد، روزی خود را بدو رسانید، یوسف بگریخت به جای سر به زانو نشست، خود را به صحرا یافت و جمعی سبز پوشان گرد آمده و شخصی بر تخت نشسته پرسید شما چه کسانند؟ گفتند ملایکه و آنکه بر تخت نشسته یوسف پیغمبر علیه السلام که برای زیارت یوسف بن الحسین آمده، او را بکا آمد و پیش تخت دوید و گفت مثل شما پیغمبر و به مقام من آید، یوسف پیغمبر از تخت برخاست وی را در کنار گرفت و بر تخت نشاند و فرمود تو که خود را از آن دختر جمیله دور افگندی حق تعالی مرا و ملایکه را فرمود زیارت کنید یوسف بن الحسین را که رغبت نکرد به دختر امیر عربستان و

توزلیخارا قصد کردی، در سنه دو صد و چهل و سه وفات یافت.

موج احوال آن الف اعظم ولایت، آن های هویدای هدایت، آن قبله اصحاب مشاهدۀ اله، **خواجه سهیل بن عبد الله** وی تستری است مرید خواجه ذوالنون بود، در طریقت و حقیقت مجتهد و از علماء مشایخ و امام عهد معتبر، در حقایق و ریاضت ابتدا از خال خود خواجه محمد بن سوازی تربیت یافته، وی را کمالات بس بلند و عالی است. در تذکرة الاولیاء نویسد قول اوست که یاد دارم که خدا گفت **الست بر بکم** و من گفتم بلی، و درد شکم مادر^۱ در خاطر مراست و سه ساله بودم که تمام شب در قیام بودی و سر خود را پیش عرش به سجده دیدی و صاحب کشف المحجوب آورده صاحب مذهب صوفیه یکی او را یاد می کند وی از مشاهیر اولیا و کمالات شایع دارد، در محرم دو صد و هشتاد و سه وفات، هشتاد سال عمر یافت.

موج احوال آن فواره فیض خدا دانی **ابو عبد الله عبادانی** از شاگردان خاص عبد الله تستری است، وی را با ابوبکر شبلی حکایات عجیب به میان آمده تصریح آن از نفحات باید خواست.

موج احوال آن بری از غفلت و جاهلی **ابو عبد الله سایی** در حدیقة الاقالیم آمده از خلفای سهیل عبد الله تستری بود، ازو پرسیدند از چه چیز اولیاء را شناسند؟ گفت به لطافت زبان و حسن اخلاق و تازه رو و قلّت اعراض و پذیرفتن عذر.

موج احوال آن درویش کامل و عالم **شیخ ابو الحسن سالم** متوطن بصره بود، مرید سهیل بن عبد الله تستری و استاد ابوطالب مکی بود. در سفینه الاولیاء نویسد آخر کسی که از مریدان شیخ سهیل فوت کرده او باشد، سه صد و شصت هجری نبوی معلی اعلی شتافت، ابوطالب مکی که در سه صد و هشتاد و شش وفات یافته مرید ابوالحسن محمد بن عبد الله سالمی بود، بزرگیها کمال داشت.

۱. الف: 'مادر' ندارد

موج احوال آن بنده با وفا **ولید بن عبد الله سقا** کنیت او ابواسحاق است، از اصحاب ذوالنون بود، وی گوید که ذوالنون گفت که در بادیه الکنی دیدم سیاه هر که الله گفتی سفید شدی، ذوالنون گوید هر که الله را یاد کند در حقیقت صفت او خدا گردد، ابوعبد الله رازی گفت می خواستم که از ولید سقا در فقر سوالی کنم، سر بر آورد و گفت اسم فقر آن را مسلم است که هر که جز حق به خاطر او در نه آمده است و به قیامت از عهده این سخن بیرون می توانم آمد و سه صد و بیست و شش بالا وفات.

موج احوال آن اشرف الاصحاب سیاحان منازل^۱، آن افضل الارباب سخا و باذل، آن هما صفت بر کرامت همایون، افضل الولايت **حضرت میمون** او مغربست آبرادر ذوالنون مصری بود، در ارایک قدس فی جنات الانس نویسد، اهل ارزن الروم وی را ذوالکفل ثانی گویند، از سیاحان عالم به یاد رفیق ابا موسی اردبیلی بود، در مقامات فقر و فنا و در علم صناعت^۳ و سحر علمی و عملی مهارت وافی داشت و سعادت و ملازمت حضرت صاحب الزمان امام مهدی بن حسن عسکری حاصل ساخته بود، کرامت او از اظهار متجاوز است، او سیاه جرده چون در سماع در می آمد سفید می شد، گفتند حال تو در سماع چه سان می شود؟ گفت شما هم اگر از آن آگاه شوید که من می شوم حال شما هم بر گردد. مؤلف ارایک قدس مرقدش را در ارزن الروم زیارت کرده، در جزیره مجمع البحرين میلی از سنگ حلب سفید ساخته به بلندی صد گز شب فروزان و بر سر میل صورت آدمی تربیت داده و بر آن میل راه بست اگر بلایی به آن بلاد خواهد وارد شود آن هیکل را شبان روز به نوحه دریابند و آنچه رد بلا کند به آنها گوید و گنبد کنیسه در سبب آن میل بنیاد نهاده و قبه بزرگ در حوالی آن ترتیب داده و پیوسته غرابی از مقنطیس بر میل فولاد او نشسته و به آن سبب آن را کنیسه الغراب خوانند، چون مهمانی آنجا رسد غراب بانگ زند سکنه آن کنیسه تبرک مهمانی ساز کند، اگر يك كس باشد يك آواز اگر زیاده باشند به عدد هر يك يك آواز کند و مشهور

۱. ج: سیاحان 'مناظر' ۲. د: 'مغربست' ندارد ۳. ج: د: علم 'فناعت'

است که آن محل طلسم بر در کنیسه منقوش است به خط عبرانی عمل میمون اخ ذوالنون ابن ابراهیم لولی، در دو صد و پنجاه هجری وفات، قبر در ارزن الروم.

موج احوال آن ترك اقلیم ترك، آن میدان مدرک درک^۱ آن مقتدای مست و هوشیار **حضرت ابراهیم بن داؤد القصار** کنیت او ابواسحاق است. در سفینه الاولیا نویسد وی از مشایخ شام است، ذوالنون مصری و سید الطایفه و عبد الله جلا را دیده بود، عمر بسیار یافته، از اقوال اوست 'ضعیف ترین خلق آن است که عاجز بود از دست داشتن شهوات و قوی ترین آن بود که قادر باشد بر ترك آن و آنچه کفایت است به تومی رسد بی رنج آن مشغولی و رنج در زیاده طلبی است و می فرمود کفایت درویشان توکل است و کفایت توانگران اعتماد بر املاک و اسباب' و گفتی 'بس است ترا در دنیا دو چیز یکی صحبت درویش دویم حرمت ولی'، در سال سه صد و بیست و هشت وفات.

موج احوال آن ممتاز بکرده همایون، **حضرت زهرون** در نفحات انوار اهل طرابلس^۲ است و از اقران مظفر کرمان شاهی^۳ در صحبت یکدیگر به مگه رفته اند؛ زهرون در پیش و مظفر پس او و سیده زن مظفر پس ایشان و همه در امله برفته اند از دنیا، رحمة الله علیه.

موج احوال آن افضل افضلان، آن اکامل کاملان، آن اشرف امت محمد عربی، **شیخ مسلم مغربی** اکبر مشایخ بود و در کرامات الاولیاء نویسد که حضرت ابراهیم رقی در ابتدای حال عزم زیارت مسلم مغربی کرده رسید، وقت نماز اقتدای شیخ مسلم کرد دید که شیخ در قرأت فاتحه چند جا غلطی کرده، ابراهیم به خاطر آورد که این مشقّت من ضایع شد که این بابا فاتحه هم صحیح نداند، شب که به در شهر به طهارت رفت شیری ابراهیم را گرد گرد فریاد کرد، شیخ مسلم حاضر شد و شیر را گفت ای سگ من به تو گفتم که به مهمانان من نه آویزی و گوش

۱. الف: 'ترك آن مدرک میدان' ندارد ۲. د: 'طرابلس' ندارد ۳. ج: 'شاهی در' ندارد

۴. ج: 'اند' ندارد

شیر را بتافت پس روی به سوی ابراهیم کرد و گفت توبه راست کردن ظاهر فرو مانده ای تا از خلق می ترسی و من به راست باطن مشغول ایم که خلق از ما می ترسد ابراهیم قدم بوس او شد، وفات ابراهیم رقی در سینه صد و چهل و دو واقع شد.

موج احوال آن متصرف معاملات کسبی و وهبی، **سید جمال الدین مغربی** در نفحات نویسد در فصوص مهارت و اعتماد بسیار داشت، روش سلوک او به آن کتاب بود، مرد مسافر و حکیم و جهان دیده پیر کهنه بود و اکثر مشایخ را دریافته و چندان سربه کسی فرو نه آورده و عارفی محکم بود مذهب فصوص داشت و شرحی در غایت لطافت بر فصوص نوشته، شیخ عبد الحق دهلوی در اخبار الاخیار گوید که من او را دیده ام و تحقیق فصوص از او کردم چنانچه شیخ بسیار ثنا کرده و اکثر کلمات او در تصنیف خود نوشته درین مختصر گنجایش نیافت.

موج احوال آن سلطان اقلیم آزادی، آن خدیو کشور فوادی، آن سر'منشان اتحاد، آن معدن المعاد، آن بری از مقطع **خواجه ابوالخیر جماد اقطع** نامش جماد اقطع است، غلامی بود از قریه نعناب به دو فرسنگ از مصر و نیز گویند که توابع مغرب، در تذکرة الاولیا نویسد، اکثر در کوه لبنان بسربرد، اژدها از وی الفت گرفته بودند، ریاضتی بسیار و فراستی عظیم داشت، وی زنبیل یافتی و کسی ندانست که چون می یافت و وی را با دو دست هم دیده، گفتند ترا با شیران موانست است؟ گفت سگی با سگی الفت کرد چه شد. در نفحات نویسد وی ملجای و قطب وقت خود بود و صحبت با عبد الله و جنید داشته بود، یکی از اصحاب پرسید سبب بریدن دست تو چیست؟ گفت تقصیر کردند قطع شدند، گفت تقصیر چه باشد؟ فرمود در کناره جو کلبه گزیدم، ره گذریان که سفره می افشانند به آن ریزه ها قوت من بود ندا آمد مگر رزق تو با رزق عالم معین نیست^۳ گفتم الهی از امروز از آن نخورم که توبه زمین رویانیده ای چندان گرسنه ماندم که طاقت نماز هیچ نوع نماند پس دو قرص نان و چیزی دیگر که نام آن نبرد موجود شد

د.۱: میر'منشان

د.۲: 'با دو دست' هم

۳. الف: 'هست'

خوردم، از آن باز همیشه آن حصّه می رسید پس به موجب امر مسافر شدم، واعظی قصّه رفتن آره بر ذکریا علیه السّلام و صبر کردن او می گفت، گفتم الهی بر من هم اگر عذاب کنی صبر کنم، در سفر شجری دیدم پر میوه، قرار از من فراموش شد دست به میوه دراز کردم، خوردم، قول یاد افتاد موقوف کردم، پس سواران رسیدند مرا گرفته بر سر جوی بردند، دیدم رئیسی با بسیار سواران استاده جماعتی قطع طریقان گرفتار استاده مرا رئیس قطع طریقان انگاشته قطع دست من کردند، چون اراده بریدن پا نمودند مناجات کردم الهی تقصیر دست کرده اند ناگاه سواری از جماعت بیرون آمد و به امیر گفت که می خواهی که آسمان به زمین فرود آید این صالح است، از من عذر خواستند و از بریدن پا باز ماند، در سه صد و چهل وفات.

موج احوال آن رئیس اولیا، آن انیس^۱ اتقیا، آن صاحب ولایت غربی، **خواجه ابوعثمان مغربی** نامش سعید بن سلام المغربي است، از نواحی قیروان مغرب مرید ابوالحسن صالح^۲ دینوری است، سالها در مکه مجاورت نموده آنجا سیّد الوقت یگانه و مشایخ بود، هرگز در مکه گاهی بول نکرده. قول اوست حقیقت اعتکاف نگاه داشتن جوارح است در تحت فرمان حق سبحانه تعالی و صورت اعتکاف اقامت مسجد و هم او گفت عاصی بهتر است از مدّعی زیرا که عاصی طریق توبه می طلبد و این عبادت است و مدّعی همیشه دعوای خود ضبط می کند و این عین گناه بود. از ابوالحسن کوشانی گفت روز وفات من فرشتگان خاک پاشند چون به نیشاپور آمد در سینه صد و هفتاد و سه وفات کرد، هم چنان دیدم که خاک می بارید، ابوعثمان نصیبی و ابوعثمان جری و ابوعثمان مغربی هم پهلوی قبر دارند.

موج احوال آن صاحب قوت بی قوت، آن سیّاح لاهوت و^۳ ملکوت، آن صدر نشین حسن اعمال، **حضرت ابو عقال بن علوان مغربی**، در ارایک نویسد با ابوهارون اندلسی صحبت داشته و به مکه معظمه رفت، چهار سال آنجا هیچ

۱. ج، د: آن رئیس اتقیا ۲. د: صنایع دینوری است ۳. الف: لاهوت و جبروت و ملکوت

نخورد و همانجا درین حالت از دنیا برفت. از اقوال اوست هفتاد مرد با من بودند از گرسنگی بمردند، من و شش تن دیگر باقی ماندیم، روزی سوزی از دماغم بر^۱ آمد دانستم که مردم افتان و خیزان بر بستر رسیدم ناگاه غلام سیاه به ابره بریان و نان آمده و پیش من گذاشت، به یاران اشاره کردم، آمدند و نشستند، من نیز موافقت کردم، رحمة الله علیه.

موج احوال آن اکبر قافله ابرار، آن برتر گروه اخیار، آن صاحب استغراق مدامی، حضرت ابراهیم بن شیبان الکرمان سامی کنیت او ابواسحاق است، از مشایخ جبل از اصحاب ابوعبدالله مغربی و ابراهیم خواص بود. در سفینه الاولیا نویسد از اقوال اوست هر که حرمت مشایخ نگاه ندارد به دعوه های دروغ و گزافهای بی فروغ گرفتارشود و به آن فضیحت کرد در سال سه صد و سی و هفت هجری به ملاء اعلی شتافت.

موج احوال آن فخر اصحاب، آن سرزمره ارباب، آن وارث علوم محمد عربی^۲، **خواجه ابو عبد الله محمد بن اسمعیل مغربی** از قدماء مشایخ استاد اکثر اولیاء و اعتماد اصفیاء، در ترتیب مریدان آیتی و در توکل و تجرید ظاهر و باطن نظیری نداشت و این دو ابراهیم ازو خاسته اند سبب کمال او باشد یکی ابراهیم شعبان دویم ابراهیم خواص، قوت او از بیخ گیاه بود، هر چیز را که دست مردم می رسید نمی خورد و مرید خواجه ابو الحسن زرّین هروی بود، وی مرید عبد الواحد بن زید، وی مرید حسن بصری، عبد الله را کمالات بیشتر است به این مختصر ننگند، عمر يك صد و بست سال و مرشدش نیز به همین سن رسیده در دو صد و هفتاد و نه و به قولی نود و نه وفات، بر سر کوه سینا پهلوی استاد خود ابو الحسن بن زرّین مدفون شد.

موج آن معدن معارف، آن مخزن تعارف محرم اسرار السوسی ابو یعقوب یوسف بن حمدان السوسی از قدمای مشایخ مغرب بود در علم توحید و چند زمان فرید دوران، صاحب تصانیف متداوله است. در ارایک نویسد مکرر گرد جهان

گشته و به زیارت حرمین شرفین فایز گردیده و در آخر عمر مامله که شهریست در چهار فرسنگی بصره از بصره قدیم است مقیم بوده و همانجا وفات یافت و مدفون شد.

موج احوال معدن معاملات ابویعقوب محمود سلام ربّات، درارایک نویسد اکابر علما، مشایخ کرام، عمده فضلالی حقایق و معارف اعتصام است.

موج احوال آن محلّ اعتقاد کاملان، آن منظر جمال عاشقان، آن در کعبه مشیخت حجر اسود، شیخ یسین اسود اصلش از بلده ستار مغرب است. درارایک نویسد به عمل آن قاری اشتغال داشت، امام نوای از جمله معتقدان و به صحبت او مباحثات می نمود، در خدمتش دعوای ارادت می کرد، بسیار بزرگ بود، وفات شیخ یسین در ربیع الاول شش صد و هشتاد و نه واقع شد و امام نوای بست و چهارم رجب سال سه صد و شصت ازین جهان رحلت نمود.

موج احوال آن حاکم حکم رانی، شیخ ابو بکر شعرانی درارایک نویسد از علمای زمان و فضلالی عصر بود و در شعرای مغرب زمین توطن داشت، توفیق الهی رفیق حال او شد، در خدمت محمّد حاج تلمانی رسید، از برکت صحبت او بر دعوت سوره والشّمس متصرّف گردید و خرّقه ارشاد به شرط سیاحت یافت، مدّتی در عالم گردید و اولیای مصر و دمشق و شام و حلب و عراقین را دید و دارالملک اصطخر وی را پسند آمد، شیخ عبد الله خفیف مکرّر به خدمتش رسید و عجایبات و حالات دیده خیلی کمالات و خوارق و کشف او را از روز بیش شایع عالم گشت، در سنه نهصد و شصت وفات، در اصطخر مزار اوست.

موج احوال آن فارغ از نیکی و بدی ابو محمّد اسحاق عتابدی درارایک نویسد از محدّثین سند حدیث نمود و موافق و نا موافق کلام الهی را تحقیق کرد پنجاه حج پیاده ادا کرد و به کفّاره ایام جهالت که مخالف قرآن را مطابق احادیث قدسی می دانست در تصحیح احادیث قدسی اختلاف است منافقان هر چه از آن وتیره یافتند به تقدیس و تنزیه نسبت نمودند و غرض نفسانی^۱ گذشتگان در ادیان

۱. ج: غرض 'خاتماهی'

در نیافتند و به گمراهی افتادند، چون قاید مغفرت توبه او را قبول کرد به کسب رجوع کرد هر روز نیم دام کسب می کرد از آن دو نان می پخت یکی صدقه می کرد و دیگری می خورد، شیخ عبدالله خفیف بدو رسیده است، از وی روایت است که ابواسحاق چهل سال چراغ به خانه خود روشن نکرد، به حضور من سالی در خدمتش رسید سوال کرد که دختران نا کدخدا دارم و مقدورم نیست، قدری طعام بدو داد، بعد فراغت فرمود که سنگ ریزه بیار، او سنگ ریزه آورد، سوره 'والشمس' خوانده برو دمید فی الحال طلاء خالص شد فرمود برو و بکار آر، در سینه سه صد و شصت و فات یافت.

موج احوال آن واقف اسرار شرقی و غربی حضرت محمد شیرین متخلص به مغربی، درارایک نویسد اصلش از مغرب در عجم هنگام سیاحت رسید او را عراق عرب موافق طبع افتاد، مدتی به افاده موافق و منافق پرداخت، قاید توفیق خواست که او را به ایمان و عمل صالح در دنیا و آخرت موافق گرداند خضر راهش شیخ اسماعیل سیسی را ساخت و^۱ از اصحاب شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفرانی بود و از شیخ ابوبکر مغربی خرقة پوشید و تلقین ذکر یافت. وقتی شبی شیخ سیسی درویشان را به اربعین نشاند، مولانا را طلب داشت و مامور به ریاضت فرمود، وی^۲ به سماع اشغال نمود، مولانا به مطربان تلقین نمود: قطعه

تا مهر تو دیدیم ز ذرات گذشتیم   از جمله صفت در پی آن ذات گذشتیم
در خلوت تاریک کشیدیم ریاضات   در واقعه از سبع سماوات گذشتیم

از شنیدن این کلمات وجد بسیار به شیخ روداد و اتفاق سماع به حالات عظیم افتاد، او را اجازت ارشاد نوشت و به سیاحت مامور ساخت، در سن شصت سالگی به سال هشت صد و نود از دنیا برفت.

موج احوال آن مورد حالات صوفیه عالی شان، آن متصرف معاملات مشایخ هدایت عنوان، آن به قوت مجاهده حاجت پرور، آن محرم اسرار برتر، درویش عالی جاه، حضرت ابو محمد عبد الله پسر مرجان مغربی است. درارایک

۲. د: 'فرمودی و' بسماع

۱. ج، د: 'او' از

نویسد از اکابر مشایخ و بزرگان صوفیه بود، ابواب علم سبحانی و معارف ربّانی بر وی مفتوح شده بود، ترك خانمان کرده مسافرت گزید و در جرحت رسید و در خدمت شیخ عثمان جرحتی اربعین ها کشید و کار ریاضت بجایی رسانید که در چشم زدن به صفاهان می رفت و ماکولات و مشروبات و حلویات از داکین مشهوره به قیمت می گرفت و به شیخ می رسانید، درویشی او را در بازار اصفهان دیده بود و در خدمت شیخ او را بشناخت و از احوالش اعلان داد، مرشدش اجازت ارشاد داده به وطن مالوفش فرستاد، در شش صد و نه وفات یافت در بلاد تونس^۱ رحم الله.

موج احوال آن زوّار کعبه صوری و معنوی، آن طرّار ره رواقلیم دنیوی، آن به ولایت و رایت معترف، حضرت ابو عبد الله معروف به ابن مطرف اندلس وطن اوست، از اکابر صوفیه مغرب و اعظم ریاضت کیشان بود. در ارایک نویسد که در مکه معظمه مجاورت اختیار کرد، در شبانروز پنجاه اسبوع زیارت می کرد، شیخ ابو محمد بکری عزیمت کعبه داشت به رخصت پیش او آمد، فرمود درین سفر از بی آبی تشنگی به شما غالب آید و آن وقت باران بارد، هم چنان شد، روزی از بی آبی در ریگستان نوبت به هلاکت رسید، یاران گفتند قدری آب هست بخوریم، شیخ ابو محمد گفت ابن مطرف مرا خبر داده است که چون سختی بسیار شود باران آید یاران نگریز متامل شدند ناگاه ابر پدیدار شد بلند گردید و خوب بارید، آب هم خوردند و وضو کردند و در هفت صد و هفت از دنیا برفت. ابو طالب مکی شریف کعبه از غایت اخلاص و اعتقاد نعش او را بر دوش خود برد و مدفون ساخت.

موج احوال آن سیّد اولاد حسنین، آن به غایت بزرگ و کریم الطرفین، آن آفتاب آسمان ارادت، آن ماه فلك سیادت، آن به اقلیم ولایت صاحب تاج و سریر، سیّد هیبت الله معروف به شاه میر، در گلزار نویسد که به خانواده مغریه مرید به شیخ جمال الدین احمد است و هم عصر مولانا جلال الدین محمد دوانی و هم درس امری صدر الدین محمد شیرازی از بزرگان این طایفه در مجاهده طلب خدا

یکتای عصر و گم گشتگان بادیۀ ضلالت را به راه عشق رهبر، در وقت سلطنت سلطان محمود بزرگ از شیراز به گجرات آمده متّصل دارالامارت رحل اقامت افکند و آن بلده را از نور ولایت خود منور ساخت و عالمی را از علوم بهره بخشید، او را مصنّفات پسندیده اکابران علم^۱ و سنجیده مذاق، اهل تقوا و حلم^۲ اند چنانچه شرح فارسی سه و اسنی الکواشف فی شرح المواقف و لوامع البرهان فی قدم القرآن محاکمه شرح شمسیه و در علم حدیث و اصول آن نامه سود مند و مشکل کشا جامع همگی اقسام حدیث نوشته است، فرزندان او با جمیع فضایل و خصایل انسانی آراسته بودند، ارشد ایشان شاه کمال الدّین محمّد است، دویم شاه ابوتراب که در سال شش صد و هشتاد و دوزندگی قضا کرد بسیار صالح بود، اکبر بادشاه او را با خیرات بسیار روانۀ حرمین شریفین نموده، بعد فراغت حج به هند آمد و تا هزار و پنج سال هجری به قید حیات بود، پسرش شاه گدایی نام جمال حال خود را در لباس سپه گری پوشیده می داشت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن سلطان اقلیم و ارستگی، آن امام وادی آراستگی، آن عامل حالت کم زدن، **حضرت شیخ عیسیٰ مغرب المدنی** شیخ عبد الحق در زاد المتّقین نویسد مردی است از مغاربه به مدینه مطهره آمده توطن کردند^۳ جماعی فقرا را از وی اعتقادی و رجوعی واقع شده، در موسم حج روزی که اهل مدینه طواف وداع می کردند این فقیر را دردی و حالتی در^۴ گرفته بود و قلقی و بکای استیلاء یافته، آیا باشد که درین اجتماع حجاز ملاقات ولی الله دست دهد به این نیت از حجره برآمد و وضوی تازه ساخته به حرم رفتم و دوگانه به این نیت ادا نموده دعا خواسته به طواف توجّه نمودم، چون نزدیک بیت شریف رسیدم دیدم که همین شیخ عیسیٰ طواف کرده می آید به امید اجابت دعا که کرده بودم و سابقه اعتقادی که بر وی بود در خاطر چنان یقین صورت بست که آن مطلوب همین ولی باشد صورت حال بیان نمودم بسیار گریه کرد و حالتش در گرفت دعا کرد، رحمة الله علیه.

۱. الف: اکابر علوم

۲. الف: علم اند

۳. ج، د: توطن گزید

۴. الف: در ندارد

موج احوال آن قبله ارباب کمال، آن کعبه اصحاب اهل وصال، آن افضل امت محمد عربی، قطب عالم **شیخ ابو عبد الرحمن مغربی**، کنیت ایشان ابو محمد است واصل ایشان مغرب زمین. در سفینه الاولیا آرد از سادات حسینی و اعیان مشایخ مصر، صاحب کرامات بلند و مقامات ارجمند بود. روزی او به طهارت مشغول بود شخصی آمد و گفت مرا حالی بود از من زایل شد، آن حضرت از خدا دعا فرمایند که مرا باز دهد شیخ به آبی که طهارت می کرده بود اشاره نمود و از آن آب قدری بخورد حالی که او را سلب شده بود بازیافت، درباره شیخ عبدالقادر در آن حضرت می فرمود که از اوتاد و جواد و اعیان دنیا است، به عمر هفتاد سال در پانصد و نود و دو هجری وفات نمود در قریه قی^۱ توابع مصر مدفون گشت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن ما سوی الله را فارق، آن معدن کرامات را حاذق، آن فایز مرتبه محتشمی **شیخ ابو عبد الله محمد بن ابراهیم قرشی الهاشمی** در اریک نویسد امام عارفان و دلیل سالکان احوال فاخره و خوارق باهره داشت، وقتی در سفر حج تشنه شد درمی نداشت آب بدو^۲ بهم نرسیده بر برکه وارد شد که عجمیان آنجا جمع بودند، شیخ آوند خود به آنها سپرد که آب دهند، آنها آوند را بر زمین زدند و بشکستند، شیخ آوند خود برداشت آب را بریافت، خود خورد و به اصحاب هم داد و اصحاب به درخواست آب دیگر بر که رفتند نه بر که را یافتند نه عجمیان غرض که آیتی بود از آیات الهی، بسیار خرق از آن دیده این مختصر گنجایش آن نیافت، در پانصد و نود و نه در قیصریه وفات یافت و یک جن همیشه بر مزارش چراغ می افروزد.

موج احوال آن دستگیر مرتاضان، آن رهبر کبیر ممتازان، اشرف امت حضرت محمد، **شیخ یسین مغربی الاسود** در سفینه الاولیا نویسد ایشان کسب حجامی را ستر حال خود ساخته به غایت صاحب کرامات و ولایت بودند، امام محی الدین بغدادی از جمله مریدان او بود و به صحبت خدمت ایشان تبرک می جست، در عمر هشتاد سالگی در ربیع الاول سال شش صد و هشتاد و هفت وفات، رحمة الله علیه.

۱. ج، د: قی، توابع
۲. د: برو، بهم

موج احوال آن از مرتاضان و افاضل، **شیخ ابو محمد سر حالی** اسمش عبد الله بن محمد واصل از مرجان مغرب زمین، در سفینه الاولیا نویسد ابواب علوم الهی و انوار ربّانی بر وی کشاده بودند، به غایت بزرگ بود، در شش صد و نود و نه هجری بوده است.

موج احوال آن به صحبت اولیا رسیده، آن جام وصال چشیده، آن سلطان مملکت معنوی، **حضرت ابراهیم بن سعد علوی** کنیت او ابواسحاق، در بغداد متولّد شد و از آنجا به شام رفت و متوطن شد، نظیر ابراهیم ادهم بود و هزار دوست شیخ را یافته و صاحب کرامات و^۱نسبش با اجداد^۲ظاهری او درست بود، ابو الحارث اولاسی در ابتدای ارادت در خانه خاکینه بی باران خورد پیش ابراهیم سعد علوی رفت، او در راه بود، پای در آب گذاشت و ابو الحارث را گفت دست بیار، دست به وی داد پایش در آب فرو شد، ابراهیم گفت پای تو در خاکینه فرو رفته به این سخن او را مطالبه کرد و عتاب نمود بر آن کار گفت تو نه جوینده کاری برو از خلق عزلت بگیر^۳ و فراغت دل جو و گرد گرد او گرد.

موج احوال آن محافظ اسرار^۴ انفاسی ابو الحارث اولاسی نام او فیض بن خضر است، شاگرد ابراهیم سعد و ابتدای ملاقات آن حمیده صفات چنان بود که در غیر موسم از اولاسی به عزیمت مکه برون آمد ابو الحارث و در راه سه تن دیگر رسیده و گفت خواهیم به شما رفاقت کنم، دو تن از آنها جدا شدند و رفتند، ابراهیم سعد گفت کجا می روی گفتم به شام، فرمود من به کوه بکام می روم در آن سفر از هم دیگر جدا شدیم و همیشه مکاتبت^۵ او به من می رسید تا هنگامی که مرا سفر کوه بکام اتفاق افتاد روزی با ابراهیم می آمدم لشکریان دراز گوش و زنی گرفته می بردند، آن زن به ما استغاثه کرد ابراهیم به آن لشکری در باب خلاص زن سخن گفت قبول نکرد، دعا کرد آن لشکری و زن هر دو افتادند بعد زمانی زن بر خاست لشکری مرده بود، گفتم که دیگر مصاحبت نکنم که تو مستجاب الدعوات

۳. الف: 'مگیر'

۲. الف: اجداد او

۱. ج: د: 'و' نسبش

۵. د: 'مکاتب' او

۴. الف: 'اسرار' ندارد

بوده ای، ترسم که بی ادبی نسبت به تو ظاهر گردد^۱ تو نفرین کنی، گفت ایمن نیستی؟ گفتم نه، پس وصیت کرد و گفت تو بتوانی به کمتر چیز از دنیا قناعت کن، رحمة الله علیه.

موج احوال آن ذخیره حقایق ربّی **شیخ ابو الحسن اقطع**^۲ مغربی در تاریخ گزیده نویسد از سخنان اوست کس بجای شریف نرسد مگر بر موافقت قرار گرفتن و ادب بجا آوردن و فریضه ها گذاردن و با مردم نیک صحبت داشتن، وفاتش در سده سه صد هجری.

موج احوال آن استاد مقدّمه ره آوردی **عبد الله مهدی باوردی** در مبادی حال شیوه آهنگری می کرد. در ارایک نویسد روزی آهن در آتش تافته بود و نابینایی بر دکانش گذشت و این آیه می خواند **الملك يومئذ الحق للرحمان** آن آهن که در دست داشت از دست او برافتاد، بی خود دست به آهن تافته دراز کرد و بگرفت، شاگرد چنان دید بیفتاد و بیهوش شد، شاگرد را گفت ترا چه شد؟ گفت بدست خود بنگر، آهن تافته در دست خود یافت، دانست که سرّ من فاش شد، از همان ساعت ویرانی اختیار نمود و پیرامون آبادی نماند.

موج احوال آن ذخیره مقدّمات معنوی **ابو القاسم حمزه بن عبد الله العلوی** شاگرد ابوالخیر ملتانی است، در ارایک نویسد با وجود کثرت اموال به گرسنگی گذرانیدی به در یوزه و پنج اشجار و اوراق بسر می برد و طلسمی ازو در بادیّه مغرب مانده^۳ سه ماهه سنگ یافت نمی شود، ابراهیم سعد علوی و حمزه علوی حکم مسلّط بر طلسم، رحمة الله علیه.

موج احوال آن فرزند مرتضی و بتول، آن به خاص و عام مقبول، آن تخت نشین کرامات^۴ مثابه اعجاز، آن خلوت گزین کلبه دل به عجز و نیاز، آن افتخار وادی بی بدلی، **حضرت شیخ ابو الحسن شاذلی** نام وی علی بن عبد الله شمعی که از پرتو

۱. د: ظاهر شود

۲. د: 'اقطع' ندارد

۳. د: 'تائده که سه

۴. د: 'کرامت' مثابه

نور ذاتش پرتو آفتاب چون صبح نیک پرتو و پروانه ای که از بال افشانی شوقش بال افشانی طیور خیالات عشق در گرو، وی ممدوح ممدوحان کاملان است و محمود محمودان و اصلان ملت بوده است. در سفینه الاولیا نویسد که اصلش از مغرب است ساکن به اسکندریه بود و سید و حسینی است، جماعی به صحبت او پیوسته، از کبار اولیا و اعظم مشایخ بود. از اقوال او است که یک بار هشتاد روز چیزی نخوردم، از غایت گرسنگی به خاطر رسید که ازین کار مرا نصیبی حاصل شد، ناگاه دیدم از غاری زنی در غایت حسن و جمال که چهره اش مثل آفتاب روشن بود بر آمد و گفت، شخصی هشتاد روز گرسنه استاد ناز بر خدای تعالی می کند به عمل خود، و شش ماه بر من گذشته که طعام نچشیده ام^۱ گویند کسی که اول قهوه خورد آن حضرت بود و کمالاتش ازین جا قیاس باید کرد که بعد وفات قبرش در راه مکه معظمه در صحرایی که آب شور داشت گردید از برکت استخوانش آب آن زمین شیرین گشت، به غره ربیع الثانی در سال شش صد و پنجاه و چهار و به روایتی شش هجری وفات یافت.

موج احوال آن در کارهای عشق محنت دیده، آن پس از محنت جام محبت چشیده، آن به دلق کرامت الباس، حضرت شیخ ابو العباس بر اسمش لفظ مرسی ضم است، شاگرد شیخ ابو الحسن شاذلی است، صاحب مقامات بلند و تصرفات ارجمند بود. در کرامت اولیا نویسد شیخ نجم الدین اصفهانی مرید او گفت وقتی مرا اشاره کرد زود باشد که ترا با قطب زمان در نواحی مصر ملاقات شود، در سفر مرا قطع طریقان به تهمت جاسوسی بر بستند، مردی از غیب پدید آمد و خلاص داد و به هوا باز رفت دانستم منشاء اشاره نیز همین بزرگ است، بعد چندی شنیدم که شیخ ابو العباس مرسی آمده است، خلائق بدو پیوستند، من هم رفتم دیدم که این همان مرد است که مرا خلاص داده بود، وی را کمالات عالی، از وقتی اطعمه مشکوک در دعوت پیش او آورد، گفت حارث محاسبی را رگی بود که وقت پیش آمدن لقمه حرام جوش کردی و به حرکت آمدی، هم چنان

مرا هفتاد رگ است، پادشاهی دعوت شیخ کرده^۱ طعام حرام و حلال پخت، چون سفره پیش آمد پادشاه به خورم اشاره کرد، طعام حرام پیش فقراء آرند و طعام حلال به حضور اهل دنیا، شیخ از کشف بر این سر آگاه گشته بر خاست و به تقسیم طعام مشغول شد و بر خلاف خواهش سلطان طعام حلال به فقرا و غیر حلال به اغنیا پیش آورد، پادشاه از بی حرکت بردست شیخ توبه نمود و ترك سلطنت نموده رفاقت شیخ گزید.

موج احوال آن مورد ولایت عیسوی، آن ید بیضاء معجزات موسوی، آن دوی درد پنهانی **شیخ نجم الدین اصفهانی** از ترتیب یافتگان خدمت شیخ ابو العباس مرسی بود، مدّتها مجاورت مگّه نموده کرامات فراوان و کشف بی پایان داشت. در لطایف اشرفی آمده هر ولی بر قدم يك نبی می باشد به این نیت فرزند پیکر علی را به خدمتش فرستادم به مگّه، فرمود خوش آمدی ای نور آفتاب پرست، در جبین تو هویدا می بینم آفتاب پرست تو چون است؟ فرزند ازین معنی متنفّر شده بر گشت و به فقیر گفت که بسیار شادان شدم و شکر خدا بجا آوردم که ما را به قدم عیسی رسانید و کار ما به قلب سختی^۳ گذاشت، در هفت صد و بست و يك وفات.

موج احوال آن جلیل الشان واجب التکریم، آن درویش افضل العنوان واجب التعظیم، آن کامل زمانه در حقیقت واقعی، **شیخ ابو الحسن بکری المصری الشافعی** از مقتدایان اهل علم و عمل و پیشوایان کاملین کمال، جامع قال و حال، برکت و کرامت و عظمت و جلالت بود، در علم صوری پایه اجتهاد داشت، باوجود چندین فضل و کمال مطالعه کتب موقوف نکرد، روزی در مسجد آمده و با امام مسجد اقتدا نه کرد، وجهش پرسیدند گفت من امام وقت خود ام، جایز نباشد^۴ که به دیگری اقتدا کنم و در ردّ جماعه از مغاریه که منع از شرب قهوه کند و حرام گویند فرموده است که کیفیّت مدّعی با الحرام و انا اشرب منها و هر سال یا يك سال در میان برای حج رفتی و در زاد^۵ المتقین نویسد از اولاد محمّد بن ابی بکر

۱. ج: شیخ 'کرد' ۲. ج: 'خودش' آمدی ۳. د: 'بقلب سختی' گذاشت

۴. ج: 'می باشد' که ۵. د: 'در سواد' المتقین

است و از آن حضرت تا صدیق رضی الله عنه در آبا و اجداد او علم و فضل مدام جاری آمده، به نسبت بیعت به سلسله شاذلیه که منتهی می شود به حضرت جنید داشت و اجازت قادریه که به واسطه عبدالقادر^۱ به حضرت جنید می پیوندد دارد، شیخ علی متقی پیش وی سند حدیث و مطالعه کتب قوم کرد و صحبت داشته اخذ فواید هر جنس نمود، شیخ را به نسبت شیخ علی تحریم بسیار بود بلك وعظ بی حضوری شیخ علی نه گفتی، مردم را غیرت رو داد که وعظ را شریک درویش هندی موقوف داشتن چه لایق؟ شیخ مناقب مجلی و رتبه معلی شیخ علی را به آن قوم و جماعه بیان ساخت. شیخ مولانا محمد طاهر تهتی چون به مکه رفت ملازمت آن حضرت نموده در خواست بیعت کرد، وی اقبال نه نمود و پس به واسطه شیخ علی متقی به شرف بیعت مشرف شده استفاده نمود، خلافت یافت، وفات شیخ ابو الحسن بکری در نهصد و پنجاه و هفت هجری بود^۲.

موج احوال آن مظهر شان غیاث المستغیث، آن مجموعه حالات کاملین و واصلین، آن کامل ولایت مآب، شیخ ابوبکر خطّاب، در زاد المتّقین نویسد از مشاهیر مشایخ^۳ مکه معظمه مقبول و مستجاب الدعوات، وقتی در مکه امساک باران شد اکابر و مشایخ آنجا همه برای دعا و استسقاء به ملازمتش رفتند^۴، شیخ برخاست وضو نموده و دو رکعت نماز گذراند^۵ و دعا کرد و روی به جماعت حاضر آمده کرد و فرمود دعا مستجاب شد^۶، انشاء الله تعالی فی عرفات و از آن روز تا عرفات چهار پنجاه درمیان بود پس علی متقی این کیفیت را^۷ با ابو الحسن بکری ظاهر کرد، چون موسم حج آمد این حکایت از یاد رفته بود، چون قوم به منی می رفتند^۸ شیخ ابو الحسن فرمود که حکایت شیخ ابو خطّاب یاد دارید که به نزول باران در عرفات خبر داده است^۹، به تهیّه اسباب باران بکنید که خبر او صادق است.

۱. د: 'شیخ عبدالقادر ۲. د: 'یافت وفات... تا... هجری بود' ندارد

۳. د: 'آن کامل ولایت... تا... مشاهیر مشایخ' ندارد ۴. د: 'در مکه... تا... بملازمتش رفتند' ندارد

۵. د: 'گذرانیده' و ۶. د: 'دعا کرد... تا... مستجاب شد' ندارد ۷. د: 'چهار پنجاه...'

تا... کیفیت را' ندارد ۸. د: 'این حکایت... تا... بمنی می رفتند' ندارد ۹. د: 'یاد'

دارید... تا... داده است' ندارد

موج احوال آن غالیه روایح مناقب^۱ بلند فطرت، آن لخلخه عطریات مدح عطرت، آن سالار قافله خلقت مشغولی، **حضرت ابو عبد الله محمد ابن سلیمان الجزولی** از اولیای عظیم الشان به غایت صاحب مرتبه بلند اندر تصوّف و رفیع الشان در کرامت، مرید شیخ^۲ ابوالحسن شاذلی است، مقدس ابرار عمده اهل اسرار، ممدوح اولیا، محمود اصفیا، مستفیض خلائق کثیر، پیر مریدان کبیر بوده است، در مطالع مسیرات شرح معلای دلایل الخیرات تصنیف محمد مهدی ابن احمد بن علی ابن یوسف قابسی نویسد که پدرش سلیمان الجزولی از سادات الحسنی السحلاله بود که از جمله جزوله است و آن جزوله قبیله ایست از هر^۳ بر در سوس اقصى، حضرت ابو عبد الله محمد اکتساب صوری دانش در شهر فاس نموده و در صلوات سرور کائنات کتاب دلایل الخیرات همانجا تصنیف نموده، وجه تصنیف این^۴ راقم حروف از ثقات چنین شنیده که آن حضرت مسافر بود در صحرا تشنه شد و آب بهم نمی رسید، چاهی دید اسباب بر آوردن آب نداشت، متحیر نشست، ناگاه زنی صاحب کمالاتی با سبوحه آب بیامد و بر سر چاهی چیزی بخواند آب چاه از برکت خواندنش بلند شده بر لب رسید، زن از دست آوند را از آب پر کرده اوّل خود خورد بعد از آن به شیخ تواضع نمود، شیخ آب خورد و پرسید آن دعا که خواندی و آب چاه را بلند آوردی به من بیاموز، زن قبول نکرد، شیخ گفت شوهر داری؟ گفت نه، شیخ درخواست نکاح کرد، زن قبول نمود، شیخ باز درخواست آن دعا کرد، او گفت آن وردیست که از برکت آن آب بلند می شود فاما من ماذون نیستم که آن را به کس بگویم، چون شیخ مبالغه از حد گذرانید، زن گفت کتب درود را فراهم نموده کتابی تالیف کن اگر در آن کتاب درود من باشد خواهم گفت، شیخ کتب خانه جامع القزوين نموده دلایل الخیرات را تالیف کرده به حضورش خواند، زن گفت درودی که در عمل ما ست در کتاب تو داخل شده پس شیخ از فاس به ساحل رفت و خدمت شیخ ابو عبد الله محمد ابن ابو عبد الله امغار الصر^۵ از اهل رباط تینط که قریه ایست به کناره بلاد از مومبلا و وکاله

۳. د: هر بر

۲. د: حضرت شیخ

۱. ج: حضرت بلند

۵. د: الصبر از

۴. د: آن راقم

دریافت و او، شیخ خزولی دلایل الخیرات را گرفت و شیخ به خلوت نشست، چهارده سال مشغول به عبادت بود چون برآمد به خلق نفع رسانید و به ترتیب طالبان و مریدان مشغول شد، خلق کثیر بر دست وی توبه نمودند و بیعت کردند پس صیت کمالاتش شایع عالم شد، خوارق بلند و کرامات دل پسند از او به عمل آمده که خلق را محل حیرت شد، قایم به حدود الله و عامل بود، به کتاب الله و سنن رسول صلی الله علیه و سلم و درود بسیار خواندی، رئیس اسفی آن حضرت را از آنجا خارج نمود پس او به قریه افوغال که از بلاد مسطراره است رفت و اقامت ورزید و به فیض رسانی خلایق و تربیت مشغول شد، آنجا وی را آثار و انوار و اطوار^۱ ظاهر شدند و علم دین از او بسیار آشکارا گردید چنانچه اهل بلاد مغرب زمین ذکر الله و درود پیغمبر بیا موختند، در زمانه آوازه کمالاتش به سمع خاص و عام رسید و اتباع او در تمام نواحی منتشر و مملو شدند و زنده شد از بلاد و عباد اسلام آن سرزمین که ضعیف شده بود از سرنو به سبب او تازه شد و عقب خود خلفای کثیر از مشایخ زمانه گذاشت و ذاتش کثیر الفیض والنفع که در مقدمات دین بود فرستاد، تابعان خود را در عالم تا استرشاد کنند چنانچه ابوعبدالله الصغیر السهلی و شیخ ابوعبدالله الکریم منداری و تمام مسترشد آن به خلق ارشاد می کردند و متوجه می گردانیدند به طرف خدا چنانچه اکثر به میان از تربیت ایشان به مرتبه تکمیل رسیدند، از نواحی و بلاد و اطراف خلایق کثیر برای اخذ فواید رسیدند و فیض گرفتند، همچنین دوازده هزار شصت و پنج مرید صاحب باطن و کمال شیخ جزولی بودند ازین جماعه هر یک به مرتبه قرب الهی فایز بود، از وفاتش بعد هفتاد و هفت سال که جسد شریفش را بر آوردند و به مراکش بردند و به ریاض عروس دفن کردند روضه بنا نمودند، هر گاه از قبرش بر آوردند به طوری که دفن کرده بودند همچنان یافتند نوعی تغیر در موی لحيه^۲ و بوسیدگی کفن و نحافت بدن نگشته بود، موی سر قریب به حجامت بودند، چون حضار بر بشره شریفش انگشت داشتند خون از جای بجنید و چون انگشت برداشتند باز به جای خود قرار گرفت و قبرش که در مراکش است از بوی مشک می آید، بر مزارش مجمع اکابر و مرجع

۱. ج: اسرار بمرتبه ظاهر ۲. د: لهجه و بوسیدگی

ثقات است پیوسته نشسته درود دیگر و هم دلایل الخیرات می خوانند و کلمات تائمش که اندر تصوّف است نیز مردم آنجا جمع نموده اند و از جمله تصانیفش که در تصوّف است حزب الفلاح و حزب السبحان الدوام لایزال، نگارنده زخّار این احوال شیخ جزولی را از عبارت عربی شرح دلایل الخیرات به فارسی آورده، وفات شیخ در افوغال به زهر حاسدان در نماز صبح در سجده ثانی رکعت اول یا در سجده اول رکعت ثانی به تاریخ شانزدهم ربیع الاول سال هشت صد و هفتاد هجری واقع شد، وقت نماز ظهر در صحن مسجد بنا کرده شیخ دفن نمودند از آنجا به مراکش آورده مدفن ساختند، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مثبت رتبه کرامت، آن از جمیع تخلّلات سلامت، آن ناظر عرش و کرسی **شیخ ابوالعبّاس المرشی** شاگرد شیخ ابوالحسن شاذلی است، روزی^۱ او را به ضیافت بردند و برای امتحان طعامشبهه پیش آوردند فرمود حارث محاسبی را رگی در انگشت بود، چون دست با طعام شبههناک بردی آن رگ به حرکت^۲ آمدی، من سفید رگ در دست دارم که مثل آن حرکت می کند ازین جنس وی را حکایات کشف و کرامات در ارایک بسیار آمده درین مختصر ننگجد، در سال هشت صد و هفتاد وفات، قبر دربخانه مغرب است.

موج احوال آن مقتبس^۴ فیض بی کلفت مجاهده، آن به وساطت ریاضت مشرّف مشاهده، آن سفینه منقوش فضایل و برتری، **حضرت شیخ^۵ ابو الحسن بکری** در عظمت و کرامت و فیض خلیفه پدر عالی قدر خود است، قوّتی عظیم و عظمتی تمام داشت، در ظاهر حال به اسباب تنعم و ترفع بودی مانند ملوک و در شکستگی و انوار علم لدنی و قرب و کرامت مثابه افضلین تراهل سلوک، اهل دیارش قسمی که بر حال کمال بزرگوارش قایل هم چنان به اعتقاد تمام بر اعتقاد و فضلش مایل، از غایت جلال شاننش احدی را انکار نیست و در بیان حقایق و

۱. ج. د: آن ناظر عرش و کرسی شیخ ابو العباس المرشی شاگرد شیخ ابو الحسن شاذلی است

روزی ندارد ۲. د: 'بحرمت' آمدی ۳. ج: 'شش' صد و هفتاد

۴. د: 'مقتبس' ندارد ۵. ج: 'حضرت شیخ محمد بن شیخ ابو الحسن': د: 'حضرت' ابو الحسن

کشف دقایق و ابراز نکات و ایراد استعارات شانی عالی و مکانی متعالی و طرزی مخصوص و روش خاص داشت و بر حرف و ادا چیزها اضافه کرده و صیغهای صلوات بر حضرت سید کاینات انشاء فرموده، در تعریف حقیقت محمدیه بحر و احاطه جمعیت او جمیع مراتب را عبارت و اشارات چنان آورده^۱ که بجای دیگر نتوان یافت، اکثر فقراء این^۲ دیار بیعت^۳ به او و والدش دارند خصوص اهل کردستان که اکثر مریدان ایشانند. در زادالمتّقین نویسد وقتی والد ماجدش انتقال نموده او به سرحد بلوغ نرسیده بود، خلاق را به وی اعتقاد بهم رسید، شیخ ابوالحسن را آئین بود که چون شیخ به حج رفتی عقد مجلس درس و وعظ به ذمه او شدی، بعد پدر محل تحسین مثل شیخ ابن حجر مکی و غیره بزرگان شد، شیخ محمد در نه صد و یک هجری وفات یافت.

موج احوال آن کاملین را جانشین **شیخ زین العابدین** خلیفه ارشد شیخ محمد است، نسبت معنوی از جبینش هویدا بود. در زادالمتّقین نویسد مجلس وعظ را از ایشان فصیح و بیان وسیع چندان گذار کردی که این مقدمه مشرّف بر کرامت او بود که علماء معاصرینش را این قدر لطافت کلام که مؤثرالقلوب باشد نبود و در علم تصوّف مهارت تمام داشت و در تفسیر و حدیث مرتبه عالی می داشت، موصوف به حسن خلق و تواضع و ریاضت بود و به ارواح مطهره حضرت علی مرتضیٰ نسبت فیض کامل داشت و شیخ عبدالحق دهلوی خیلی قایل حالات عجیب و کمالات غریب^۴ او اندر تصوّف است.

موج احوال آن امام موحدان معلی شان، آن سلطان معبدان کون و مکان، آن وارث علوم محمد عربی، کلید حقایق **حضرت شیخ ابومدین مغربی**، نامش شعیب بن الحسین والحسن رضی الله عنه است. از اعظم اولیا و اکرام اصفیا در کشف و کرامت ممتاز، نسبت ارادت و خرقه تصوّف از شیخ ابوسعید اندلسی داشت، وی از شیخ ابو البرکات، وی از شیخ ابوالفضل بغدادی، وی از شیخ احمد غزالی،

۲. ج: 'آن' دیار

۱. ج: 'چنان' آوردیم

۴. د: 'غرائب' او

۳. ج: 'انتساب' بیعت

ابومدین در ارشاد مریدان بی نظیر وقت بود، بیشتر مشایخ را فیض صحبت او فایده مرتبت^۱ ساخت یکی از آن جمله شیخ محی الدین ابن عربی است و این دلیل قوی بر غایت کمال شیخ ابومدین است. صاحب نفحات گوید اکثر شیوخ یمن به شیخ عبدالقادر نسبت دارند و بعضی به شیخ ابومدین، ازین یکی شیخ مغرب است و شیخ عبدالقادر شیخ مشرق فامّا روزی ابومدین در دیار مغرب سر خود فرود^۲ آورد و گفت الهی ترا و ملایک ترا گواه می گیرم برین که شنیدم قول او را و اطاعت کردیم مر او را، اصحاب پرسیدند گفت این وقت شیخ عبدالقادر بر منبر رفته گفت **قدمی هذه علی رقبه کلّ ولی الله**، چون تحقیق^۳ کردند هم آن وقت شیخ^۴ عبدالقادر بر منبر این کلمه گفته بود. بزرگی ابلیس را به خواب دید پرسید شیخ ابومدین که امام است در توحید و تصوّف و توکل با او حال توجّه طور است؟ گفت چون چیزی در خاطر او اندازم مثل آن کس است که در بحر محیط بول کند و گمان برد که ناپاک شد طهارت ازو نتوان کرد، مردم پا بوس شیخ ابومدین می شدند. روزی از وی پرسیدند که تو در نفس خود هیچ اثری بازایی؟ فرمود حجر اسود در هیچ اثر باز می یابد که او را از حجریت بیرون کند با آنکه او را انبیا و رسل می بوسند ازین جا معلوم می شود که او کوه وصف شده بود، از هیچ خطورات خیر و شر جنبش نداشت، وی را از صدای طیور وجد بهم رسیدی و از وجد او حضار به رقص آمدی و^۵ آن طیور در افتادی و جان بدادی، وی را مناقب بس بلند است، وقتی اسیر فرنگیان شد و بر کشتی نشست، دید دیگر مسلمانان هم اسیر اند به کشتی بادبان کشیدند و روان شدند، کشتی به جای خویش ماند این مقدمه صرف کرامت شیخ دریافته فرنگیان گفتند که از کشتی بیرون رود گفت بغیر سایر اهل اسلام^۶ نروم، ناگزیر همه را رخصت دادند، وی در وقت خود قطب المدار بود، ابدال در احکام او بودند، بعد وفات شیخ عبدالقادر وفات یافت، شاید بعد محبوب سبحانی آن مقامات مرتفع ولایت بدو رسیده باشد و بعضی گویند که نیم روز او قطب مانده است، در پانصد و نود وفات یافته است.

۳. د: 'علی' ندارد

۲. ج: 'سر خود فرود' ندارد

۱. د: 'مرتبت' ندارد

۶. د: 'و' ندارد

۵. الف: 'شیخ' ندارد

۴. د: 'تحقیق' ندارد

۷. ج: 'مسلمان' نروم

موج احوال آن مورد لطف وهبی، **سلیمان خواص مغربی**، در نفحات آرد از مشایخ مغرب ویست که در کرسنانی می شد بر خری نشست مگس خر را بگزید، خربجست و پای او در درخت گز آمد افگار شد، چوبی بر سر خرز خر روی باز پس کرد و به زبان فصیح گفت وه که بر دماغ خود می زنی از همتایان ابی الحر رشت، در دمشق فوت کرده.

موج احوال **سید جمال الدین مغربی** در فصوص مهارت و اعتقاد تمام داشت، روش سلوک او به آن کتاب بود، مرد مسافر و حکیم و جهان دیده پیر کهنه بود و اکثر مشایخ را دریافته و چندان سر به کسی فرو نیاورده و عارفی محکم بود مذهب فصوص داشت و شرحی در غایت لطافت بر فصوص نوشته، شیخ عبد الحق دهلوی در اخبار الاخیار نویسد که من او را دیده ام و تحقیق فصوص از او کردم چنانچه شیخ بسیار ثنا و اکثر کلمات او در تصنیف خود نوشته درین مختصر ننگجد.

موج احوال آن تیز تر از وهم و خیال، آن دایره صاد وصال، آن خضر عمر جاودانی، اعجوبه زمان **شیخ موسی سدرانی**^۱ وی از کبار اصحاب شیخ ابومدین مغربی است. در مرآة الاسرار نویسد نادر احوالی و طرفه روز گاری بر وی متجلی شده بود که تا این زمان کم کسی را ازین طایفه دست داده مگر به امیرالمومنین علی مرتضی کرم الله وجهه چنانچه در مناقب وی ذکر افتاده. شیخ عماد الدین محمد بن شیخ شهاب الدین سهروردی در عین طواف کعبه خدمت شیخ را دریافت، شیخ خیلی توجه نموده بر جبینش بوسه داد، این مقدمه را شیخ^۲ عمادالدین به پدر خود ظاهر ساخت، او خیلی مسرور گشت، سخن در مناقب شیخ موسی افتاد، شخصی گفت او هفتاد هزار قرآن در شب و روز ختم می کند، شیخ عماد الدین را جذبه این مقدمه در دل ماند که این چه قسم باشد؟ بار دیگر در طواف کعبه وی را یافت، او از زیارت حجر الاسود شروع^۳ کرد و تلاوت قرآن از سورة فاتحه و حرف به حرف جدا جدا لفظ به شیخ عماد الدین رسید بعد از چهار گام رفتن ختم کرد، عماد الدین این ماجرا از پدر خود بیان نمود، همه کسان تصدیق

۳. ج. د: 'شرع' کرد

۲. ج. د: 'شیخ' ندارد

۱. د: 'سدرانی'

نمودند، بعضی تأمل کردند، شیخ شهاب الدین فرمود که این قبض و بسط زبان است که به نسبت بعض اولیاء الله واقع می شود، برای تصدیق این قصه گفت، شیخ الشیوخ ابن سکنه را مریدی بود صباغ یعنی رنگ ریز و ذمه او خدمت مصلائی صوفیان بود که به مسجد جامع می برد و می آورد، روزی به يك جمعه همه سجاده يك جا بست و بر دجله رفت که غسل نموده سجاده به مسجد رساند، چون بر کنار رسید جامه ها بر کنار دجله نهاده به آب فرو رفت، چون سر بر آورد دید آن دجله نیست جایی دیگر است، پرسید که این چه جا است؟ گفتند نیل مصر است، تعجب کرده به شهر رفت، به دوکان صباغی رسیده بایستاد، صاحب دوکان از فراست او را صباغ دانسته آزمائش نمود در صباغی، او را نیک یافت گرمی داشته به خانه خود برد و دختر خود را بدو عقد کرد، از وی سه فرزند به وجود آمدند، بعد هفت سال روزی به کنار نیل آمد و در آب غوطه خورد، چون سر بر آورد از آب دید دجله بغداد است، در همان موضع که پیش ازین هفت به آب در آمده بود جامه و سجاده قسمی که داشته^۲ بود همان طور یافت، جامه پوشیده به خانقاه رفت دید سجاده هم چنان برهم بسته، بعضی از اصحاب با وی گفتند مردم منتظر سجاده اند، به مسجد رفت و سجاده گسترانید، باز بست، تعجب کنان به سرای آمد، زنش گفت ماهی که برای مهمان پخته ای موجود است، رفت و مهمان را آورد و ماهی به خوردنش داد، سپس^۳ به خدمت پیر خود رفت به شیخ ابن سکنه این مقدمه ظاهر ساخت، فرمود فرزند آن را از مصر حاضر گردان، چنانچه کرد، تصدیق سخن او گردید، شیخ گفت آن روز به دل چه فکر می کردی؟ گفت معنی این آیت **كان مقداره خمسين الف سنة** یعنی بود مقدار وی هزار سال، فرمود حق تعالی ازین دغدغه ترا به سبب امتحان نجات داد و فضل فرمود، سال وفات شیخ موسی سدرانی نوشته نیافت، معاصر شیخ شهاب الدین سهروردی بود^۴.

موج احوال آن مجتهد محققان معدن حقایق، آن کاشف معاملات اسرار

۲. ج: د: 'قسمی' که داشت

۱. ج: 'از آب' د: 'از' بر آورد

۴. ج: سهروردی 'است'

۳. د: 'پیش' بخدمت

دقایق، آن متّصف ولایت شرقی و غربی، قطب افراد شیخ محی الدّین ابن عربی، از نژاد حاتم طائی است، اکبر لقب اوست، در تصوّف خرقه از شیخ ابو محمد یونس القصار الهاشمی مرید شیخ عبد القادر گیلانی دارد و یک خرقه از دست شیخ ابو الحسن علی بن عبد الله بن جامع شاگرد خضر علیه السّلام نیز یافته، و شیخ اکبر بلا واسطه نیز از خضر خرقه پوشید^۲ و از شیخ ابومدین مغربی هم تربیت ها یافته و دیگر اکثر مشایخ را دیده و فیض ربوده، ریاضاتی که او کرده از دیگری میسر نه آید، هیچ کس از مصطلحات قدم بیرون نمی نهد. در نفحات می^۳ نویسد او قبله قایلان به وحدت وجود است، اکثر از فقها و علمای ظاهر طعن در حق وی دارند، اندکی از علما و جماعت صوفیه او را بزرگ داشته اند و فرقه طعن از عدم اطلاع مصطلحات و غموض معانی او زبان کشوده اند چرا که آن قدر حقایق^۴ در مصنّفات خود مثل فصوص و غیره جمع کرده که عقل از ادراک آن عاجز، چنانچه خواجه محمد پارسا فرمود که فصوص جان و فتوحات دل و مصنّفات او از پانصد جلد زیاده است، آن شیخ از فهرست تصنیف خویش دو صد و پنجاه کتب نوشته بلکه سبب تصنیف نوشته که از حق تعالی بر من امری وارد می شد نزدیک بود که مرا بسوزد و خود را به بعضی بیان از آن مشغول می ساختم و شیخ شهاب الدّین سهروردی وی را دریای حقایق می گفت و وی شیخ شهاب الدّین را از سرتا پا غرق سنّت می فرمود، کمالات و خوارق عادات او زاید از وهم و خیال است، دختر پادشاهی با شیخ اعتقاد داشت، او را وقت آخر رسید، شیخ را خبر کردند، رفت، دختر در سكرات بود، چشم باز کرده بر شیخ سلام کرد، شیخ گفت باك مدار اینجا دقیقه ایست که چون ملك الموت برای قبض روح کسی می رود خالی باز نمی گردد، مرا دختر یست بس عزیز فدای تو کردم پس شیخ به سرا آمد و آن دختر را غسل داد و بخوابانید فی الحال انتقال کرد، دختر پادشاه صحت یافت و از نمایش کرامت مشابه معجزه خلیلی کافری مسلمان کرد، هفدهم رمضان پانصد و شصت وفات، قبر بیرون دمشق.

۱. الف: 'ابن' ندارد

۲. ج: د: 'پوشیده' و از

۳. ج: 'در نفحات نویسد'

۵. الد: در 'آن' مصنّفات

۴. ج: 'حقایق' ندارد

موج احوال آن امام ارباب حقایق، آن کاشفان دقایق، آن استاد معاملات صوری و معنوی، قطب الارشاد **شیخ صدر الدین محمد بن اسحاق القونوی**، اعظم خلیفه شیخ ابن عربی است، او را در تصوّف بس رتبه بلند بود، بعد شیخ ابن عربی به جای وی مسند خلافت را زیب داد، مثل شیخ مویّد الدین خجندی و شیخ شمس الدین مکی و شیخ فخر الدین عراقی و شیخ سعد الدین فرغانی و غیره، اکثر بزرگان از خدمت وی تربیت یافته اند. آن حضرت خرد سال بود که مادرش به عقد شیخ ابن عربی آمد، از طفولیت تربیت و پرورش از شیخ یافته به آن مراتب عظمی رسید و کلید قفل کلمات شیخ خود شد، وی را مثل تفسیر فاتحه و مفتاح الغیب و فصوص و فکوک و شرح و حدیث و کتب نفحات الله بسیار اند، و ارادت قدسیه^۱ خود آنجا ذکر کرده، وی را کمالات بس بلند اند، تا ششصد و هشتاد زنده بود، سال وفات دیده نشد.

موج احوال آن عاشق پاک، آن محرم اسرار افلاک، آن مورد عنایت کسبی و وهبی، **مولانا محمد مشهور به مغربی**، در نفحات گوید وی مرید شیخ اسمعیل سببی اصحاب شیخ نورالدین عبدالرحمن اسفرانی بود، به سیر مغرب رفت آنجا از کدام بزرگی که نسبت وی به خدمت شیخ محی الدین ابن عربی بود فیضها یافته خرقة پوشیده و با شیخ کمال خجندی معاصر و هم صحبت بود، رساله جام جهان نما تصنیف او محك کمالات اوست، در هشت صد و نه هجری وفات.

موج احوال آن بزرگترین ارباب توحید، آن مستقیم به مقام فقر و تجرید، مقبول ترین متابعان پیغمبر عربی، مقتدای اهل تفرید **با با اسحاق مغربی**، مرید و خلیفه شیخ محمد مغربی است که او سوای دیگر ریاضات و مجاهدات چهل حج به قدم تجرید ادا نموده بود چنانچه کمالات و خوارق عادات او مشهور است، از جهت کبر سن بعد دو سه واسطه به شیخ ابومدین مغربی می رسد. در مرآة الاسرار می نویسد وی بعد وفات پیر تا چهار روز بر مرقد بماند، هر روز خادم خانقاه شیخ

---

۱. الف: 'واردات' قدسیه

پیش وی می آمد و خرچ برای لنگر فقرای خاتقاه می طلبید و بابا پیش مرقد پیر می رفت و مبلغی موافق خرچ لنگر پایان مرقد پیر می یافت به خادم می داد پس از آنجا به هند در اجمیر رسید بعد چندی با نعمت و خلافت از روح خواجه بزرگ اجازت اقامت کھتو توانغ ناگور یافت، آنجا رفته مقیم شد، با وجود ستر کرامت سلاطین وقت نیازمندی بدو نمودند، پس از آن جا در قصبه میرته رفت، مهیش نام چودھری آنجا خدمتھای شایسته نموده روزی ملتمس شد من اولاد ندارم، آن حضرت فرمود از برکت یا حی یا قیوم پنج پسر ترا نصیب شوند اما به شرطیکه پسر کلان به من دهی، او قبول کرد، بابا به ولایت خراسان رفت و سالها آنجا سیر نمود، چون به میرته رسید از مهیش به هر صورت پسر کلان را گرفته قوام الدین نام کرد و تربیت نمود^۱ و به عنفوان رسیده زندگی قضا کرد، بابا به حیرت فراق او بود ندا آمد که بهتر از قوام الدین ترا فرزند به این شمایل عطا کردم، پس رفته رفته حضرت شیخ کھتورا بیافت که احوالش می آید، هفتمهم شعبان به رحمت حق پیوست، قبر در قصبه کھتو.

موج احوال آن ماه جمال ولایت، آن معدن انوار هدایت، آن مستغرق مشاہدہ ذاتی، محبوب وقت **حضرت شیخ احمد کھتو گجراتی**، فرزند معنوی و جانشین و مرید و خلفیہ حضرت بابا اسحاق مغربی است، از مقدم اولیا و اعظم اصفیا، صیت کمالاتش از شرق تا غرب فرا رسیده. در مرآة الاسرار نویسد شیخ احمد از زیارت سیوم پیر خود فراغت در اربعین نشست، در چهل روز چهار خرما خورده بود سپس به دھلی رفت به خانہ خان جهان ریاضات شاقہ کشید، آنجا مخدوم جہانیان ازو درخواست دعا در حق خود کرد، آخر او به حرمین رفت از روح پرفتوح سرور کاینات بی اندازه عنایات و تفضلات یافت، باز در هند به دھلی رسید، در آن زمان امیر تیمور صاحبقران تسخیر دھلی کرد، آن حضرت با چهل کس دیگر به قید آمد، ہر شب یک کاک گرم بر آورده می داد، ازین کرامت ظاہر بادشاہ به عذر پیش آمد، آن حضرت گفت تقدیر چنین بود جای عذر نیستیم این

۱. ج: 'چون بمیرته رسید... تا... تربیت نمود' ندارد

کلمه بادشاه را نهایت خوش آمد، گفت هر کس را که شیخ بفرماید از قید خلاص دهد، بسیاری کسان را از حبس خلاص گردانید، بادشاه را اعتقاد کامل به آن حضرت رو داد، هم چنان اکثر سلاطین گجرات اعتقادمند شدند بلکه مرید وی بودند. آن حضرت را کمالات افضل و حالات اکمل است، درین مختصر تا کجا شرح دهد، به عمریک صد و یازده سال پنج شنبه چهاردهم شوال هشت صد و چهل نه وفات، درست که ^۱ متّصل احمدآباد ^۲ گجرات مدفون شد، پسر خوانده او شیخ صلاح الدّین از قوم راجپوت بود، شیخ در حیات خود سجّاده و خلافت خود بدو سپرد، دیگر مریدان را به متابعت او امر نموده.

موج احوال آن کامل و فرد، **حضرت مولانا محمّد مجد** در خانواده مغریه توسّل بیعت به واسطه یا بلا واسطه از حضرت شیخ احمد کهتو دارد. صاحب گلزار نویسد او در همگی علوم طبع رسا داشت، در زمان سلطان محمود از حجاز به گجرات آمد، سلطان از تلمّذ او بهره برداشت و به انواع پرداخت جمله الملکی و به لقب خداوند خانی رسانید، سلطان بهادر بن محمود بعد از فوت پدر خود مراتب خدمات زیاده از پدر خود بجا آورده، چون نصیرالدّین همایون پادشاه سلطان بهادر را از گجرات خارج ساخت از آن حضرت ملاقات نموده به صد تمّنّا به دهلی آورد و مکانی مصفاً برای او تعین نمود، ناگزیر اقامت دهلی اختیار کرد، در وقت شیر خان سور به دارالسرور رحلت فرمود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن قدوه موّحدان، آن زبده مسترشدان، آن دُر دریای ریحانی، **خواجه ابو سلمان دارانی** از قدماء مشایخ شام است، نامش عبد الرحمن احمد بن عتبه العینی است و داران دیهی است از توابع دمشق، قبرش نیز آنجا، وی یگانه وقت و لطیف عهد، از غایت لطف او را ریحان القلوب گفتندی، پیر احمد خواریست، احمد خواری گفت روزی پیر من جامه سفید پوشیده و گفت کاشکی دل من چون جامه من بودی، او گوید روزی ورد من فوت شد، حوری به

۲. الف: احمد آباد، ندارد

۱. د: 'سترکج'

نظر آمد، گفت خوش می خسی،^۱ پانصد سال است که مرا می آرایند برای تو وقتی مریدی دید در مگه هیچ نمی خورد مگر آب زمزم، ازو گفت اگر این چاه خشک شود چه کنی؟ گفت جزاك الله مرا راه نمودی از چندین سال زمزم پرست بودم، در دو صد و پانزده وفات.

موج احوال آن مقدس جنان، آن قطب زمان، آن مدام در شب بیداری، مقتدای وقت **خواجه احمد خواری** مرید **خواجه سلیمان دارانی** اصلش دمشقی، خواجه جنید اورا آریحان شام گفتی، وی را در خدمت پیر اقرار بود خلاف امر نکند، روزی پیر در حالتی نشسته بود وی آمد و گفت، تنور گرم است جواب نیافت، مکرر کرد، پیر گفت برو آنجا بنشین، چنان بعد دیری که پیر تلاش کرد هیچ جا نیافت آخر در تنور دیدند نشسته و يك موی او سوخته نشد، در دو صد و سی وفات یافت.

موج احوال آن دستگیر فرو ماندگان ورطه بطالت، آن مصلح معاملات گم گشتگان خلالت^۲، آن خواجه ذی اقتدار به گفتن اسرار، آن گزیده جهاندار دادار، آن شمس المشرقین، آن بدر المغربین، آن سر حلقه مرتاضان مغربی، اکبر اولیا **حضرت ابوجعفر غربی**، در رساله قدس شیخ ابن عربی نویسد که در اشبیلیه با وی ملاقات کردم یافتم او را کثیرالذکر و شناختم حاجت خود را به وی، پس گفت مرا که عزم کردی به راه خدای تعالی، شیخ گفت من بنده ام و عازم و ثابت کننده ام خدای را، پس فرمود مرا، بند کن دروازه را و قطع کن اسباب را و هم نشینی کن و هباب را و متکلم باش بغیر حساب پس عمل کردم بر آن تا فتح ابواب شد، شیخ گوید ابوجعفر بود بدوی و امی^۳ نمی نوشت و نمی شمرد و اگر در توحید سخن گفتی شنونده را بس بود، در راه خدا و خاطر خلق به همت وی می گردید و کلامش وجود را می شکافت تا که شنونده فانی می شد، همیشه صائم الدهر بود و به طهارت مستقبل قبله می ماند، اهل شهری محتاج باران بودند از دعایش

۱.د: 'خوش می خسی' ندارد ۲.ج:د: 'را' باریحان ۳.ج:د: 'ذلات' آن

۴.د: 'بود بدوی' نوشت

حق تعالیٰ باران آورد بعد از آن که با من ملاقات شد پرسیدم چه کردید که آب باران به تو و اصحاب تو نرسید؟ گفت مقصد از بارش سیری قطعات زراعت بود و ما و اصحاب ما برهنه بودیم تا پلیدی تر شده به ناکسی نرسد، وی را همیشه تفکر ها می ماند با خدا، در جمیع احوال روز در نماز فجر امام سورۀ عَمَّ یَتَسَاءَلُونَ خواند چون به این آیت رسید که **الْم نَجْعَلِ الْاَرْض مِهَاداً وَالْجِبَال اوتاداً** شیخ ابو جعفر فرمود **المهاد العالم والوتاد المومنون المهاد المومنون والوتاد العارفون**، پس گفت **المهاد العارفون والوتاد النبیون** پس گفت **المهاد النبیون والوتاد المرسلون** پس چون از نماز فارغ شد شخصی کاردی به دست گرفته شیخ را به زمین انداخت که ذبح کند چرا که در آیت تصرّف کرد، شیخ گردن خود را دراز کرد و اصحابش در غم شدند و قصد کردند که بگیرند، فرمود بگذارند تا کند هر چه امر گردیده، پس وی کاردی به حلقش می راند و کارد بر می گشت و نمی برید تا عاجز شده بینداخت کارد را، رحمة الله علیه.

موج احوال آن باین مباین غیب و شهود، آن زینت اهل قبای ملک و وجود، آن در کرامت و خوارق عیسی **حضرت ابو یعقوب بن حلف کوفی قیسی**، صحبت داشت با ابومدین و ملاقات کرد مردان خدای را در شهرهای بسیار ساکن شد در دیار مصر مدّتی و تا هَلْ گزید^۱ در شهر اسکندریه و رغبت کرد در مصاهرت او، حافظ ابوطاهر^۲ السقلی او را درین طریق قدمی راسخ بود، شیخ ابن عربی در رسالۀ قدس نویسد که قول ابومدین است که ابو یعقوب مثل مرساز است مرسفینه را، کثیر الاولاد بود و صدقه پوشیده می داد و اکرام می کرد فقیر را و خوار می داشت غنی را و سرعت می کرد به قضاء حاجت فقیر به ذات خود و شیخ ابن عربی گوید وی شیخ من بود، امام من بود، داخل شدیم زیر امر و فرمان او و ادب می داد و پرورد مرا بس بهترین مرتّی بود و بهترین مودّب، عبد الله حبشی می گفت که توجّه او به اندک توجه از اسفل السّافلین به اعلیٰ علیّین می رساند و کثیر الهمّت بود و طریق ملامت بر خود غالب داشت، دیدم که سینه او چاک

۱. ج: 'باهل کرد'، د: تاهل 'کرد' ۵. ج: 'ابو حافظ طاهر' السلفی

شده و در آن چراغی روشن است پس داد مرا جام سفید پراز شیر و نوشیدم من آن شیر را، وقتی من با ابویعقوب بر کوه متصل اشبیلیه رفتم به دست او رساله قشیریّه بود و من نمی دانستم که چیست رساله قشیری و در آن کوه مسجدی بزرگ بود درو داخل شدیم پس نماز خواندیم و پشت به قبله نشست و آن رساله مرا داد و گفت بخوان، من قدرت خواندن آن نیافتم و کتاب افتاد از هر دو دست من از هیبت او پس خودش بخواند و تکلم کرد تا نماز عصر خواندیم، پس بر جنیبت سوار شد و من در جلو می رفتم، توصیف ابومدین کنان به شهر روان شد خارهای شدید پیش آمدند که از رفتن متعذر شدیم، گفت ببین خارها را چون نگاه به خارها افکندیم غایب شدند، خارها فرمود این برکت ذکر ابومدین است که خار غایب شدند. وقتی من التماس کردم که چهار حاجت دارم معاً مؤذن بانگ نماز مغرب داد، فرمود بنشین، اندکی احوال شیخ ابومدین بگفت و فرمود هر چهار حاجت تو پیش از نماز مغرب روا خواهد شد هم چنان دیدم که هر چهار حاجت من روا شد، آنگاه داخل نماز مغرب شدم، شب مرا در مسئله خدشه افتاد، در کلبه خود برفور ایشان را پیش خود ستاده دیدم و جواب مسئله یافتم، در نماز صبح که رسیدم گفت شب من جواب مسئله تو دادم، شیخ عربی در رساله قدس نویسد^۱ که مناقب او در کتاب انزال العیوب علی مراتب القلوب بسیار نوشته ام مختصر اینست که جواب مسئله وصال و انا سید ولد آدم من دونه تحت لوائی و تدبیر نصف العیش و هرگاه دوست دارد خدا بنده خود را در بلا گرفتار می کند و قلب القرآن یسین مرا از ایشان حاصل شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مجاهد فی العشق ذوالجلال، آن شمع اسرار نغز و کمال، آن به غارتگری اسرار معرفت بدوی، **حضرت صالح عدوی** در رساله قدس شیخ ابن عربی نویسد، به هر حال بود عارف بالله و مع الله، تلاوت می کرد قرآن مجید را روز و شب، نبود آرمیده از طاعات و نمی کرد مرض را معالجات هرگز و عمل می کرد به قدم آن مردان که هفتاد هزار داخل شوند در جنت بغیر حساب و در

۱. ج: 'نوشته' که

۲. ج: د: 'و انا' سید

سرمای شدید که قامت به نماز می نمود همه پارچه پوشیدنی سوای يك پیراهن و سراویل از خود جدا می انداخت و عرق از جسد شریفش مانند اَیام گرما می رفت و ذخیره نمی داشت برای فردا چیزی را و به غیر احتیاج خود و دیگر کسان قبول نکرد^۱ از هیچ کس فتوح را و به روز عید الاضحی در عرفات حاضر می شد با وجود آن که اقامت به شهر دیگر داشت و هر چه از امور آینده خبر می دارد و خلق را معاینه می افتاد نوعی تفاوت نمی شد. ابو علی شکار در مرض او همیشه خدمت نمود در اشبیلیه تا چهل سال، چون وفات کرد غسل دادیم و جنازهٔ او را برداشتیم تا مقبره به بردیم و بعد نماز دفن نمودیم، جمالش مثال جمال ویس قرنی بود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن گوهر درج فیوضات الهی، آن اختر برج کمالات نامتناهی، آن مورد تجلیات بلا فرقی، **حضرت ابو عبد الله محمد شرقی** در رسالهٔ قدس شیخ عربی نویسد همیشه می خواند صلوٰة خمسہ را به جامع اوش در اشبیلیه میلی به افیون داشت و به وقت آن برآمدی و به جماعت فقرا می^۲ نوشید و کسی از امداد او سر نمی پیچید، از کثرت قیام نماز پایش ورم نمود و در نماز اشک بر محاسن مبارکش چون لولو می ریخت و سکونت کرد او در يك مقامی تا چهل سال و در آن مقام نه آتش افروخت نه چراغ و در عبادت پایهٔ کمال داشت و هر چه از زبان او بر می آمد معا به ظهور می پیوست بی کم و بیش و گاهی در مسجد به مقامی معین نه نشست و نگذارد هرگز در يك موضع مسجد دو نماز و وقت بودن او در نماز اگر کسی در عقب او برای شفع و اجابت^۳ دعاء خود می استاد او از آنجا کناره می کرد و می نشست و دعاء می کرد صاحب حاجت را و آشکار می کرد ارادهٔ او را چنانچه مرا هم دعا به موجب درخواست من نمود و آن هم چنان آشکارا شد، چون موت قریب رسید به مکان خود رفت و گفت ارادهٔ سفر می کنم، چون به قریه رسید وفات یافت، طفلی را دید چیزی بر سر بار کرده، پرسید چیست درو؟ او گفت بادیان است و پدرم وفات یافت غیر ازین دیگر چیز نگذاشت چه طور قوت خود سازم؟ فرمود بفروش و قوت خود کن و ترا قیمت آن بس است، پس شیخ

۱. ج: نمی کرد

۲. د: 'فقرا نوشید'

۳. الف: 'اجازت' دعا

بگریست و دست خود در آن آوند انداخت و بر آورده چند دانه و گفت این چیزی پاک است چون او بفروخت^۱ به قدر هفتاد دینار جنس ازو بر آمد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن در طریق^۲ طریقت صاحب اجتهاد، آن به وادی حقیقت اتحاد، آن سر کرده اصحاب ناجی **حضرت ابویحیی صحناجی** در رساله قدس شیخ محی الدین عربی نویسد نابینا و مسن بود و تمام عمر مسجد آلائی می ساخت، در عبادت مجتهد بود و قدم راسخ داشت در ریاضات از سن صغر شانی^۳ کبیر داشت در اشبیلیه و ظاهر شد درو کرامات بعد موت و آن آنست که او را در کوه بلند دفن کردند بادی تند پیش از آن می وزید ساکن کرد آن باد را حق تعالی روز دفن او و بشارت داد مردمان را که بر قبر او بیایند و قرآن بخوانند، مردم رفتند و قرآن خواندند و از باد مضرت نیافتند، همیشه در سیاحت ماندی و ملازم سواحل بودی که آنجا خلوت داشتی.

موج احوال آن مورد مرادات امید، آن محل خطاب نوید، آن مجاهد و ولی **حضرت ابوالحجاج یوسف شیربلی** و آن شیر بل قریه ایست از اشبیلیه دو فرسنگ بر بلندی، اکثر مقیم بادیه می بود و صحبت داشته با ابوعبد الله بن مجاهد و زندگانی می کرد از عمل دست خود و از پیش بلوغ داخل شد درین طریق و مدام ماند بر آن تا وفات و ابن مجاهد امام این طریقه بود، در شهرهای شام می گفت که بجویند دعا از ابوالحجاج شیربلی و هر گاه ابن مجاهد ابوالحجاج را می دید تکبیر می گفت^۴، از عجائب حالات او و ابوالحجاج گفتی که او رفعت شان ذات خود دیده تکبیر می گوید و هر روز جمعه زیارت ابن المجاهد را عادت گرفته بود. روزی شخصی از درد چشم ناله کنان نزدیک وی آمد، دست مبارك را بر چشمهای او گذاشت فی الحال درد ساکن شد به خواب رفت، بعد دیری بیدار شده به خانه رفت و هیچ المی نبود و مومنی صالحی از جن ملازم او بود مدام و نمی رفت از آنجا گاهی، رحمة الله علیه.

۱. ج: 'فروخت' ۲. ج: د: 'طریق' طریقت

۳. ج: د: 'صغر' ثانی

۴. ج: د: 'که بجویند دعا... تا... تکبیر می گفت' ندارد

موج احوال آن عارف معارف الهام ربّانی، آن واقف اسرار خدا دانی، آن از اوقات حسنات معصوم، **حضرت ابو عبد الله قسوم** صحبت داشت به این مجاهد و قرآن می خواند نزد او مدام جمع کرده بود در میان علم و عمل و مذهب مالکی داشت، ابن عربی در رسالهٔ قدس نویسد در طهارت نماز استاد من بود، بعد اختتام مجلس دعائی می خواند، شبی من به خواب دیدم رسول خدا را در حرم مشغول به خواندن همان دعا بعد فراغت سبق قاری صحیح بخاری و او معتدل العبادات بود وجد اجتهاد داشت و التزام وظایف داشت در همه اوقات و قوت خود از دوخت کلاه نمودی. شخصی درش بکوفت، او برای کشادن^۱ در آمد، کسی را ندید اما شش دینار افتاده یافت آن را گرفته در چاه انداخت، الهی تو ضامن رزق منی! ترا می طلبم و دینار را پس بگذاشت از آن روز حرفت کلاه دوزی و خواب کم می کرد و مدام روزه داشت، از بعد نماز عصر تا قبل نماز مغرب پنج سیپارهٔ قرآن با تدبیر و به لحاظ معنی و ترتیل می خواند و این طریق بی تکلف بود، حال او چون حال عبد الله بدر الجشتی بود که اوّل نوشته شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن چراغ حجرهٔ عبادت، آن ثمرهٔ شجرهٔ سعادت، آن سلطان اقلیم بی بدلی، **ابو عمران موسی بن عمران الحاربلی**، در مخاطبهٔ نفس خود شعری انشاء کرد که به آن خطاب می نمود نفس خود را آن اینست.

فانت ابن عمران موسی الموسی   ولست ابن عمران موسی الکلیما
پس تو ابن عمران گنه گار هستی و نیستی ابن عمران موسی کلیم الله، از شصت سال به کلبهٔ خود بود. شیخ ابن عربی آنویسد تا تحریر رسالهٔ قدس بر نه آمد، ازو گفتم در خواب رفعت مقام تو که امروز به تو عنایت است زیاده دیدم، گفت تو مرا بشارت قرب خدا کردی ترا خدا بشارت جنت دهد، چون او باز به مقام رسید در حق من دعا مکرر نمود، چون آن ماه تمام شد مرا بشارت جنت از غیب شد.

موج احوال آن ماه مهر و فلک یقین، آن قطبین سپهر تمکین، آن دو دم ذوالفقار قتل نفس ناساز **حضرت ابو عبد الله خیاط و ابو العباس احمد فراز** هر دو

د.۱: کشان، در آمد

د.۲: این 'عرفی' نویسد

اشبیلی بودند. در رسالهٔ قدس شیخ ابن عربی نویسد اما به ابوعبد الله خیاط صادق در طریقت و ملازم در خدمت و غالب بود بر وی خوف وقت ادای نماز او از قلب می شنید و اشک از چشم می بارید و اکثر خاموش ماندی و تفکر زیاده داشتی و مزاح با کسی نمی کرد و مدهانت و تملق نمی نمود و در اظهار حق از کسی شرم نمی داشت و در راه خدا لوم و لایم در وی اثر نمی کرد و اوقات با فقر و رنجها می گذرانید، شأنی عجیب و اهمّت رفیع داشت اما برادر او ابوالعبّاس احمد مجمع فضایل و عارف حق بود و سر بر وی کشف شد و پوشید آن را، در مجاهده قوی بود، مقام رضا داشت و ارادت و اسرار او را بسیار مکشوف می گشت. وقتی در سفر مکه به شهری رسید که وبای طاعون در شهر به کثرت بود، اطفال شیر خواره را دید که می مردند^۲ از گرسنگی، گفت الهی درین چه سراسر است؟ ندا آمد، ای بنده من چیزی نمی دانی؟ گفت نه، گفت این اطفال زنارده اند و این قوم حدود مرا معطل داشتند پس نمایم ازیشان خود را همین حال است کسی که حدود مرا معطل دارد پس مباش از ذات خود ازیشان، همان زمان شیخ از آن شهر بر آمد، این چنین مخاطبات با حق تعالی بسیار داشت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مالک ممالک ایمان، آن سالک مسالک عرفان، آن در مجاهده عشق سرور، حضرت ابوعبدالله احمد بن جمهور در رسالهٔ شیخ عربی نویسد، بود از اقران ابوعلی شکار و ابوعبد الله خیاط، مجتهد بود در عبادت و قرآن می خواند و شعری گاهی نمی خواند، هرگز اتقا بسیار داشت، ابوالحسن عثمانی می گفت که قرآن می خواندیم ناگاه آواز دف شنید، دو انگشت به گوش خود آورد^۳، ساعتی نشسته ماند، پس گفت آواز دف می آید یا نه، گفتم نه، پس برخاست به خانه رفت و هر کس سوال می کردی در مسجد یا شعر خواندی برای سوال گوش او را مالیدی و وفات یافت در نماز در حالی که راکع بود یا ساجد.

موج احوال آن در آب چشم دایم شناور، آن به صلاح مومنین دلاور، آن عارف آشکار، ابوعلی حسین شکار، در رسالهٔ قدس شیخ عربی نویسد وی خادم

د. ۱: 'در' همت   د. ۲: 'بردند' از   ج. ۳: 'در' آورد   د. ۴: 'کوب' چشم

صالح عدوی بود و مدام اشک جاری داشت، ابو الحجاج خواست که دختر خواهر خود را تزویج کند و پیغام داد، او گفت در حیات من پنج روز باقی اند و الا قبول می کردم، بعد پنج روز وفات یافت، بعد وفات برادرش او را به خواب دید پرسید، خدای تعالی با توجه کرد؟ گفت عوض عبادت يك روزه مرا ثواب هشت روز عطا کرد، بود جلیل الشان و سلیم الصدر و گناه به خیال هم نکرده.

موج احوال آن قدوة اتقيا، آن زبده اصفيا، آن همگی مصروف به رهنمایی، **ابو عبد الله بن محمد عرفی الطائی**، شیخ محی الدین عربی در رساله قدس نویسد وی عم من و برادر کلان والد من بود، در آخر عمر اخذ این طریق از من کرد، بر کناره دریا مجاهده اختیار نمود، هر روز يك ختم قرآن نمودی نصف ثواب آن به من بخشیدی، در شب وقتی گفت از من که صبح شد، گفتم چه طور دانستی؟ گفت بادی را حق تعالی از زیر عرش به جنت فرستاد و آن باد باد جنت را همراه خود به عالم آورد، پسرش چون وفات کرد بعد دفن او فرمود چهل و چهار روز دیگر درین عالم هستم بر همین وعده انتقال نمود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن از هستی کثرت گذشته، آن به فناء^۲ احدیت پیوسته، آن به حال متابعان مؤدّه بهبودی، **حضرت ابو محمد عبد الله بن استاد مورودی**، و حدیث^۳ کرد او شیخ ابومدین را و صحبت داشت با عبدالرزاق و مصاحبت کرد در مکه با عبد الله حسن و ابن حسن خواست که دختر خود را به وی دهد قبول نکرد، از خوف آنکه حق دختر چنین شیخ ذیشان از من^۴ ادا نخواهد شد و شیخ ابومدین او را به غایت دوست داشت، از نزد وی سفر کرد به سوی اندلس، ابومدین فرمود که سلام من به ابی عبد الله الشیخ السن^۵ شهرویه که مشهور به غزال است خواهی رسانید، چون آنجا رسید شیخ در حجره به خواب بود اصحاب شیخ را نشسته یافت، بر در گفت خبر من رسان، گفتند او در خواب است، از رسانیدن خبر متعذریم، گفت اگر من برای خدا آمده ام پس الله او را در ساعتی

۱. ج. د: 'محمد' عبد الله

۲. د: 'به بقای' احدیت

۳. الف: 'خدمت' کرد

۴. د: 'ازین' ادا

۵. ج: الشیخ 'المسن'؛ د: 'الحسن'

بیدار خواهد ساخت پس ناگاه در وا شد و شیخ چشم های خود مالیده بیرون آمد، گفت آنکس کجا است^۱ که به ملاقات من آمده پس رفت پیش شیخ و سلام کرد و شیخ اکرام نمود و بود غالب بر ابو محمد بسط و اصحاب شیخ در قبض^۲ بودند اصحاب شیخ از بسط ابو محمد^۳ پرسیدند، گفت رحمت است و از قبض^۴ پرسیدند گفت عذاب است، پس دعا کرد الهی مگردان بر من عذاب را بعد از رحمت.

موج احوال آن قدوه معبدان ساجدین، آن زبده موحدان عارفین، آن پیشوای ابرار حضرت ابو عبدالله باغی الشکار ساکن قلعه^۵ باغه^۶ پس در غربانه مقیم شد. در رساله قدس شیخ عربی نویسد من در خدمت عبدالله بدرالچشتی رفتم و خوی من آب آن بود که بر وقت ملاقات بر شیخ آنچه حاضر^۷ دراهم ما را بودی جمله نذر می کردم، در ملاقات این مرد يك درم داشتم پیشش گذاشتم، او بود اهل جد و اجتهاد غالب بودی بر وی حزن و بکا و ناخوش داشت گناه را چنانکه ناخوش داشت کفر را و صغیره گناه چون کبیره دشمن می داشت، در مقام مجافطت به منزله معصوم بودی و گفت من به ملاقات شیخ هارون رفتم، او را در خواب تمام شب دیدم نیافتم کثیر العمل دانستم یکی اجتهاد دارد هاتف مرا آواز داد و این آیت خواند ام حسب الذین اجترحوا السيئات ان نجعلهم كالذین امنوا و عملوا الصالحات سواء محياهم و مماتهم ساء ما يحكمون و عبدالله باغی الشکاری قائم اللیل و صائم الدهر بود و مرید او از غایت مجاهده طاقت صحبت او نیافتی بگریختی، هر گاه در نماز کسل شدی دو قصب از شجر بریدی و چندان بر هر دوساق خود زدی که بشکستی و گفتی به ساقها که تو لایق زدن هستی، رحمة الله علیه.

موج احوال آن بنده مخصوص، آن واقف اسرار نصوص، آن مفتوح همه فی القرآن، ابو محمد عبدالله القطان، جهاد می کرد در امر معروف و نمی گرفت او را در راه خدا ملامت کننده و رد می کرد کلام سلاطین را بر روی ایشان نبرشتی و هر

۱. ج. د: 'کجا است آنکس' که ۲. د: 'فیض' بودند ۳. ج. د: 'ابو محمد از بسط' پرسیدند

۴. د: 'فیض' پرسیدند ۵. ج: 'قلعه' ندارد ۶. ج: 'باغه' بود پس

۷. د: 'خاطر' دراهم ۸. ج: 'آن' ندارد

کس را که می خواست حد شرعی می کرد برای خدای و باک نمی داشت از قتل، از کثرت اعوان سلاطین که می بودند مخالف شرع، شیخ ابن عربی در رساله قدس گوید که فضایل محاسن و لطافت و مواعیظ او اگر درین کتاب نویسم وقت تنگی می کند، سخن نمی کرد مگر به قرآن و نمی دید غیر او و نمی نوشت کتابی را و بود حافظ حدیث و شیخ وقت. روزی وزیر سلطان وقت به خدمتش آمد و نشست، گفت ای عدو الله وزیر، این ماجرا^۱ به سلطان گفت او حکم قتل شیخ نمود، این خبر به شیخ رسید گفت الدنیا سجن المومنین است قتل چه تعجب دارد؟ روز دیگر شیخ را سلطان به حضور خود خواند، یافت او ضعیف الخلق، تارك الدنیا، بادشاه گفت نگهدار توحید خود را پس خواند بروی قرآن به طرزی که متعجب ماند بادشاه و انبساطی یافت از قرات آن، پرسید در ملک من چه می گوئی؟ وصف خندید گفت چه خنده می کنی؟ گفت نام بادشاهی ترا گفتن چون خرابان^۲ است تو غاصب هستی، بادشاهی آن بود که تمام روز نماز می خواند تونان شکن هستی نان را بگیر و بخور، بادشاه خجل شده خاموش ماند، پس گفت بادشاه که این مرد توفیق یافته از خداست و رو به وی کرد یا عبد الله در مجلس من حاضر شده باش، گفت مجلس تو مغضوب است و دار تو که در آن می باشی به ناحق گرفته ای اگر من مجبور نبودیم داخل در آن نمی شدیم، حق تعالی پرده اندازد در میان^۳ من و تو و در میان مانند تو، پس بادشاه برای شیخ نذور در پیش آورد مقبول نداشت و بیرون رفت، پادشاه گفت این به خدام او دهند پس زمانی نگذشت که وزیر زندگانی قضا کرد.

موج احوال آن انجب النجبا، آن افضل النّبا، آن عمده اوتاد ارضی و سماوی، حضرت ابن جعدون الخباوی احوالش مناسب احوال عبد الله بدر الحبشی^۴ بود و بود یکی از چهار اوتاد که قیام عالم از ایشان است، سوال کرد از حق تعالی که حرمت او را از دل عالم بردارد دعای او قبول شد پس وقت عنایت

۱. الف: 'ماجرا' ندارد ۲. ج: د: 'حزبان' اوست ۳. د: 'میباشی' من

۴. د: 'الچشتی' بود

او کسی تفقّد نمی کرد و وقت حضور او کسی مشورت نمی کرد و چون می آمد کسی جا نمی داد و چون سخن می گفت در میان قومی می زدند. روزی کتاب شرح المعرفة محاسبی را پیش من وا کرد و خواند و بیان آن چنان کرد که مقام اوتادی او به صدق معلوم شد و بعدش پسرش قایم مقام اوتادی شد و از احوال دیگران اهل ولایت و مقامت خبر داد، تکلم از لکنت و شوب می کرد، قرآن را به احسن زبان می خواند و کثیر السروالاجتهاد بود و در چنان برای مزدوری آمدی و چشمش غبار آلود و شرمناک می نمود و در شهر فاس در سال پانصد و نود و هفت وفات یافت.

موج احوال آن کوه کن کان حقیقت، آن کان حقیقت طریقت، آن صاحب حالات ویسی، **ابو عبدالله محمد اشرف الترمذی**، ماندی در کوه های دریا، شیخ ابن عربی در رساله قدس آرد سی سال در آبادی نه آمد، قوی الفراست و کثیر البکا بود و دایم خاموش و نماز بسیار خواندی، شبی بدر حبشی گفت چراغی می خواهم ابو عبدالله گفت آری، پس گیاه تر در دست خود گرفت از همان خانه که بودند به دو انگشت شهادت را بر وزد و گفت این نار است فی الحال از آن گیاه شعله آتش بر آمد و از آن چراغ روشن ساختند و از در میان آتشدان آتش را به دست گرفته داشتی تا به دیر و حرارت بدو اثر نکردی مناقب او بی شمار است که به تحریر راست نیاید.

موج احوال آن پرورده نبوت، آن ستوده اهل صفوت، آن ملایکه که دایم به مقابلی، **حضرت ابو محمد مخلوف قنابلی**، شیخ ابن عربی در رساله قدس نویسد، به اذن رسول صلی الله علیه و سلم مده العمر در قرطبه ساکن ماند، تا وفات یافت مدام ذکر کردی خدای تعالی را و تکبیر و تجلیل و تمجید بسیار گفتی و اشک بسیار می بارید و دعا برای تمام اهل زمین و آسمان می کرد حتی که برای ماهیان بحر، گفت شبی در صحرای بزرگ جماعی کثیر سوار را به خواب دیدم، از شخصی پرسیدم این جماعه که باشد؟ گفت منم هو و پیغمبر و از آدم تا محمد

صلی الله علیه وسلم سایر انبیا برای زیارت ابومحمّد محلوف آمده اند، بیدار شدم، احوال ابومحمّد محلوف را پرسیدم معلوم شد که بیمار است يك روز در میان داده وفات یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن به تنقیح حقیقت ذات مدهوش، آن به ادراك کیفیت صفات خاموش، آن سرمایه راز و نیاز، **حضرت صالح حرّاز**، در اشبیلیه در رساله قدس شیخ عربی نویسد صاحب ورع و وجد و عبادت و اجتهاد بود، از سن هفت سالگی به عبادت مشغول بود، همیشه حیران ماندی و گاهی با کودکان بازی نکردی و با ایشان سخن نگفتی، از غایت ورع اتقا پیشه آموخت، از قوّت ید قوت می ساخت، مادری داشت خدمت او بسیار کردی، عزلت و خاموشی پیشه داشت و به یاران گفتی که بغیر ضرور سخن نگوئید و سخن جز صدق نگفتی و در احتیاج مطلق سوال نکردی.

موج احوال آن گوهر نهانی عنایت، آن نردبان هدایت، آن در وجودش حسنات به افراط، **حضرت عبدالله خیاط**، در اشبیلیه بود، شیخ ابن عربی در رساله قدس نویسد در جامع اندلس که در اشبیلیه است با من ملاقات شد، او در آن وقت ده یا یازده ساله بود کثیر التّفکر و شدید الوجد، مرا که درین راه فتح باب ازو شد از دیگری نشد در دل خود اراده موارثت به او کردم، بنگریست سوی من و تبسم کرد و يك نظر کرد سوی من، قسم خدا است که نیافتم نفس خود را جز گدا پیش او، گفت مرا الجد الجد خوشی آنکس راست که بشناسد آن چیز را که برای او پیدا شده است پس نماز عصر باو گذاردم سپس نعلین خود را برداشت و برفت، برای^۱ تلاش و مسکن او رفتم نیافتم و از هر که پرسیدم خبری نداد^۲.

موج احوال آن در طریقه عشق طاق، آن به لقای^۳ دوست مشتاق، آن اولیاء عظام، **حضرت ابو العباس احمد بن همام** از اهل اشبیلیه بود، مشغول عبادت قبل از بلوغ شد. در رساله قدس شیخ عربی نویسد، صاحب وجد بود، همیشه

۱.د: 'پس' برای

۲.ج: 'د: خبری' ندارد

۳.الف: 'بقای' دوست

می گریست گویا که طاق بود در راه خدا، بعد بلوغ از من گفت که مشکل شد بمن امر و پدرم از خانه بدر کرد گفت برو هر جا که خواهی من اراده دارم که بروم تا ثغور مسلمین یعنی سرحد مسلمین تا بمیرم پس رفت تا حد جلماتیه و اقامت نمود و باز به اشبیلیه نه آمد و به خانه عبدالله خیاط که ذکرش پیش رفت می ماندی.

موج احوال آن نور الانوار محبوب، آن معدن اسرار مطلوب، آن به تردماغی روایح عشق با مشک مساوی، **ابو احمد السلاوی**، شیخ ابن عربی در رساله قدس نویسد که مرا با وی ملاقات در اشبیلیه شد، ابویعقوب مرا تربیت می کرد و ابو احمد قوی حال بود و هژده سال مصاحب^۱ ابومدین ماند، عبادت و اجتهاد و بکا بسیار داشت، شبی برای نماز وضو کردم و به مسجد مسقف رفتم دیدم نزدیک در مسجد او را و نور را که تا آسمان بود نمی دانستم^۲ که این نور از آسمان فرود آمده یا از ذات او صعود به آسمان کرده تا دیری هم چنان ماند، پس او بیدار شد وضو کرد و ایستاد و نماز خواند و هر گاه که او بکا کردی اشک خود را بر روی من مالیدی، من بوی مشک از آن بیافتم و به دیگران که بوی می گفتند که این مشک کجا یافتی؟

موج احوال آن مدینه علم اسرار، آن کعبه حلم ابرار^۳، آن بری از قید مریدی و پیری **حضرت ابو اسحاق ابراهیم احمد ظریف قلبی جریری**، بود خوش خلق، قایل حق و راستی و نمی شنید ملامت ملامت کننده در راه خدا و جد و اجتهاد داشت و بود که قصد عزلت می کرد سبب حرفت بر آن قادر نبود، آوند گلی فروختی و قوت کردی و سیر کتب سلوک بسیار کرده بود و معارف را دوست می داشت، شیخ عربی در رساله قدس نویسد من بدو به خانه بدر حبشی ملاقات کردم.

موج احوال آن مشغول کار، آن به راه حق مردانه وار، آن ولی الله فی الحالات و اطوار **حضرت عبد الله ابراهیم مالقی محار**^۴، شیخ عربی در رساله قدس نویسد او مصاحبت کرده بود با ربیع کفیف، صحبت داشته و دیگر مشایخ را هم دیده بود^۵ و

۱. ج. د: 'مصاحبت' ابو

۲. الف: 'دانیم' که

۳. الف: 'آن مدینه علم ابرار'

۴. د: 'مالقی فحار' شیخ

۵. ج: 'بود' ندارد

آشنای ابراهیم ابن ظریف بود، برای رفع احتیاج مردم پیش ملوک و امیر رفتی بغایت متشّرع بود و مأوب و شروح الصدر.

موج احوال آن شناور بحر محیط احدیت، آن عالم بین اسرار نهر واحدیت، آن بیت الحرام حقیقت را حاجی، **حضرت ابو یحیی بن ابی بکر سہناجی**، بود عارف الصالح المسن و مقنطع و صادق بود. در رسالہ قدس شیخ ابن^۱ عربی نویسد که صاحب اشارات و تمکین بود، بسیار^۲ مسایل حقیقت در میان ما و او داخل شده که تفصیل آن طول دارد و درین مقدّمات کتابی عمده تصنیف کرده ام، عنقای مغرب نام فی معرفۃ خاتم الاولیاء.

موج احوال آن مجاهد بحر لا کنار کلام مجید، آن در کمالات واحد و وحید، آن حقایق اساس **حضرت ابوالعبّاس بن ماجہ**^۳ است، صاحب اجتهاد بود و همیشه قرآن شریف پیش چشم او ماندی تا وفات کرد.

موج احوال آن مصروف فی سبیل اللہ **حضرت ابو عبد اللہ** پسر باغہ نظام الباغی از اهل باغہ بود اهل قرآن را دلیل.

موج احوال آن فضایل صالحین را طغرا **حضرت یوسف بغرا** شیخ عربی گویند در تلاوت کنندگان قرآن بود، نمی گذاشت کتاب اللہ را، صایم الدھر و قایم اللیل بود.

موج احوال آن سابق معاملات معنوی **ابو الحسن القنوی** صاحب فتوحات و معارف بود.

موج احوال آن سرمایہ عشق و اتحاد، اللّٰهم صلّ علی محمّدنا المداد، به مدینہ اشبیلیہ بود، همیشه می خواند درود را بر پیغمبر صلّ علی محمّد.

موج احوال آن مورد انوار وهی **ابو اسحاق قرطبی** به بجانه از اصحاب ابومدین بود و از مومنان.

۳. ج. د: 'ناحیه' است

۲. الف: بسیار 'به' مسایل

۱. ج: 'شیخ عربی'

موج احوال آن اهل الله ابو عبدالله وی را مهدوی گویند مدینه فاس بود، گاهی در تمام عمر پشت به قبله نکرده.

موج احوال آن واقف اشارات علی بن موسی بن بغرات در شهر فاس مشهور درین راه نبود اما معرفت تمام داشت و دانایی و فراست او را کلی بود، در خلق به قرآن و روایات مشهور بود.

موج احوال آن در فقر قانع، ابوالحسین یحیی بن صانع مشابَهت داشت با محدثین او را عجایب صوفیه بود، زهد بر کمال و تجرّد داشت.

موج احوال آن واقف اسرار کماهی ابن العباس ابو عبدالله الناحی به اشبیلیه بود، فقیه زاهد و فقیر و غریب.

موج احوال آن سرمایه صابری ابو عبدالله بن زین البابری در اشبیلیه افضل الناس بود و کثیر الجِد و اجتهاد، شی تالیف قاسم ابن احمد مطالعه می کرد، بینایی رفت و کور شد پس سجده کرد خدای را که بار دیگر به مطالعه آن کتاب مشغول نبود پس بینایی او بحال اند.

موج احوال آن بنده برقرار ابو عبدالله القرار امام اهل شهرها بود بقرتبه صاحب عجائب احوال بود.

موج احوال آن دلق درویشی را زین ابو ذکریا یحیی بن حسین به شهر بجانیه از علمای با عمل بود و ورع و زهد و نصیحت و خلوت بود و خوف غالب داشت، بعضی تصانیفش را از خواندم اخبارات او بس عجیب.

موج احوال آن رجال الغیب عالم اسلام حضرت عبدالسلام براسمش اضافت اسود سانجی است، هیچ جا و به کسی شهر و قریه قرار نمی گرفت، از عدم قرار او شیخ عربی پرسید، گفت موحد را در حرکت حال پاکیزه می باشد.

موج احوال آن مجملی حقیقت عشق را مفصّلی، **ابو عبدالله القسطلی** به شهر اشبیلیه فضل وجد و اجتهاد در دین خدا بسیار داشت و بر بندگان خدا را رحم بود.

موج احوال آن اطوار عشق را محضر **ابوالعبّاس احمد بن منذر**، در شهر اشبیلیه در علم قرآن و عربی و فقه جید بود و مذهب مالکی و در مسئله که او را اشکال نمودی روح امام مالک حاضر شدی و به خانه او روحانی در حال نازل شدی و بروی سلام کردی. وقتی به سرای او دراهم انداختند پیش، او ابا کرد قبول نه نمود، پس روحانیان برداشته بردند، ورع بسیار داشت.

موج احوال آن اسرار غیب را ملهم **حضرت موسی معلّم** در شهر فاس از قلعه بنی سعید بود، پسرش عبد الله صالح است، هرگز ملوث عصیان نیست و حافظ کتاب الله است.

موج احوال آن به قافله عشاق سرفراز **ابوالعبّاس خزاز**، صحبت دار ابو عبد الله المعاذر بود، شیخ عربی گوید من او را ملاقات به مکه نمودم نفع یافتیم، در دعای او دیدم مرا و را برکتی.

موج احوال آن نوشیده جام صافی **ابو عبد الله حافی** صالح جلیل القدر و کثیر السکون بود.

موج احوال آن بری از جاهلی **ابو عبد الله محمد باهلی** امور عجیب ازو دیدم که نوشتن نمی توانم، از رساله قدس.

موج احوال آن بادشاه^۱ حقیقی را رابط **ابو عبد الله بن مرابط** در رساله قدس شیخ ابن^۲ عربی نویسد قائم اللیل قرآن خوان بود و بروی نور ظاهر می شد بدو سریع الفهم بود.

موج احوال آن فایز به مرتبه غوثی **میمون تونسسی** ابو وکیل بود از مردان خدا.

۱. ج: با 'شاهد' حقیقی؛ د: با و شاهد حقیقی رابط

۲. ج: 'این' ندارد

موج احوال آن درّ صدف معانی، ابو محمد عبدالله بن حمس کتانی، بر آمده بود از شهر تونس، شیخ نویسد دیدم من بر کات او را و بس است قول من

نهر دویم:

در احوال سلسله قلندریه مبدأ این سلسله حضرت شیخ عبد العزیز مکی علم دار رسول خدا است و چند فرقه اند از هر سلسله که خود را منسوب به مشرب قلندر کردند چنانچه محمد قلندر و مریدان او گروهی کثیر این مشرب داشتند، این بیت ازوست:

ما ز دریا ایم دریا هم ز ما است   این سخن داند کسی کو آشناست
دیگر شاه حیدر قلندر و شاه حسین بلخی و مریدان ایشان و شیخ شمس الدین تبریزی و مولانا روم و دیگر اهل الله مثل شیخ فخرالدین عراقی و خواجه اسحاق مغربی و خواجه حافظ شیرازی^۱ در همین مشرب بودند، ابدال اکثر درین مشرب می باشند و مدام به آراستگی باطن می کوشند. قول صاحب نفحات است به خدمت مولوی روم جماعتی التماس امامت^۲ کردند فرمود ما مردم ابدال ایم به هر جا که می رسیم می نشینیم و می خوریم، امامت را اهل تصوف و تمکین لایق اند، اشارت به خدمت شیخ صدر الدین کرد تا امام شد و شاه شرف علی بوقلندر پانی پتی باوجود فیض و تربیت از روح خواجه قطب الاسلام بختیار اوشی قلندر مشرب بود این بیت ازوست، بیت:

گربو علی نوای قلندر نواختی   صوفی بدی بر آنکه دو عالم قلندر است
خلیفه شیخ فرید شیخ علی صابر و میر سید محمد مکی خلیفه شیخ نصیر الدین چراغ دهلی قلندر مشرب بود، این^۳ شعر ازوست:

اندر ره عشق سرسری نتوان رفت   بی دیده ره قلندری نتوان رفت
خواهی که پس از کفر بیایی ایمان   تا جان ندهی به کافری نتوان رفت
شاه نعمت الله ولی گوید صوفی منتهی چون به مقصد رسد قلندر گردد و
ذکر قلندر سهو عمل قلندر محو دین قلندر حق کزو همه عالم مستحق دین قلندر

۱. الف: 'شیرازی' ندارد

۲. الف: 'امانت' کردند

۳. ج: 'این' ندارد

دانا^۱ که او بر^۲ همه عالم توانا دین قلندر تفرید که بشارت می دهد به توحید راه قلندر عشق العشق هو الله:

قلندر کی بیاید در عبارت   قلندر کی بگنجد در^۳ اشارت

موج احوال آن سلطان قلندران سرمست، آن امام صوفیان زبردست، آن مشارب رَحیق عرفان، آن مالک طریق ایقان، آن ذریعه نجات دارین، آن وسیله مهمّات کونین، آن انوار چراغ شهود، آن شمع بزم وحدت وجود، آن مخزن غرایب قضا و قدر، آن معدن عجایب بحر و بر، آن متّقی انوار مصطفوی، آن مقتبس فیوضات مرتضوی، آن علم دار^۴ رسول مدنی القرشی، **حضرت عبدالله مشهور به عبد العزیز المکی** در مراد المریدین ملفوظ قاضی محمد تقی مهنوی از کتاب غوثیه آرد که او در سه^۵ حجره مشابیه قبر تا چهل سال در هر حجره خود را چنان مستور داشته که خلائق می دانست که وفات یافته و دفن شد و حالانکه او از هر قبر برآمده سیر بلاد می نمود و بعد سیر باز مخفی در آن می شد و مدفن مبارکش در پتن از مصافات ملتان واقع شد و بعضی گویند که مقبره شیخ فرید گنج شکر متصل مزار مبارکش واقع شده و اکثری بر آنند قبر شیخ فرید داخل شهر و مزار او بیرون شهر و گرد آن قبر احاطه کرده اند و بالای او گنبد نیست، وفاتش در دوازدهم ذی حجه به روایتی سال شش صد و به قولی هفت صد و چند سال حیات یافته، چون به شرف اسلام بر دست خیر الانام علیه السلام مشرف شد در^۶ اکثر غزوات علم لشکر را رسول علیه السلام بدو سپرده چنانچه آن علم هنوز پیش فرزندان شاه قطب الدّین بینای دل سر انداز غوثی که ذکرش بعد دو واسطه در خلفای آن حضرت می آید در قصبه نیگو^۷ که قریب جونپور است موجود، مردمان زیارت می نمایند، نگارنده زخار هم به شرف زیارت آن علم مشرف شده و از آهن است به قدر قد یک عصا و

۱. الف: 'داتا' که   ۲. الف: 'بر او همه' عالم   ۳. الف: 'در' ندارد

۴. الف: علم 'بردار' رسول   ۵. الف: 'سه' ندارد   ۶. الف: 'در' ندارد

۷. د: در حاشیه آمده 'علم مذکور در قصبه نیگو به درگاه شریف جناب شاه نصیر الدّین چشتی قلندر مرید و داماد حضرت شاه قطب الدّین بینای دل موجود بود

شنیدم از ثقات که وقتی شخصی آن را به دزدی برده بود به خانه آن دزد آتش افتاد و آن علم خود به خود به خانه فرزندان شیخ قطب الدین آمد و بعد رسول شیخ عبد الله علم دار خدمت خلفاء راشدین هم نموده، اواخر از بیعت حضرت آدم اولیاء اولاد آدم علی مرتضی انزوا گزید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن گوهر درخشان درج توحید، آن فرو عبادت کیشان برج تفرید، آن بری از نیستی و معدومی^۱ سرحلقه ابدال **حضرت شاه خضر رومی** از عالی همّتان زمانه عزم بلند و شانی دل پسند داشت. در مرآة الاسرار نویسد که مرید حضرت عبد الله علم بردار رسول صلی الله علیه وسلم بود، پانصد سال عمر یافته و سیاحت بسیار کرده مشایخ روزگار را دریافت، مشرب قلندریه داشت، اصلش از روم بود، کرامات و خوارق عادات بسیار از وی به ظهور آمده، سیرکنان به هند آمد چون به دهلی تشریف فرمود در آن زمان خواجه قطب الاسلام بختار اوشی در صدر حیات بود، شاه خضر توجّه به خدمتش نمود، قطب الاسلام از راه لطف خرقة به منزل او فرستاد و رخصت فرمود، بعد از آن او خرقة قطب الاسلام را مقبول داشته لباس قلندری را تغییر نداد، سیرکنان به جونپور رفت عالمی به وی تولا نمود، شیخ نجم الدین قلندر به سلك مریدان او در آمد، بعد تربیت امانت پیر آن به وی عطا فرمود معاودت به روم نمود.

موج احوال آن مشرب کمالات عظیم، آن مقیم به قدم مستقیم، آن بدل قضاء میرم و مقدّر **حضرت شاه نجم الدین قلندر** او را در دیار جونپور و بنگاله شاه نجم الدین قلندر غوث الدهر کهپرا ادھاری^۲ گویند، خلیفه شاه خضر رومی است، از اولیای عظیم الشان و متصوّفان خارج از بیان، والا گهر صدف ولایت، معلی شان وادی هدایت. در مراد المریدین آمده پنجاه سال در مگه مجاورت نمود، سی و سه حج گذارده^۳ و مشک به دوش گرفته تشنگان را آب داده و خود صایم مانده. در گلزار ابرار آن حضرت را شاه نجم الدین بن نظام الدین بن سیّد مبارک غزنوی مندوی نوشته، در عنفوان جوانی خداشناسی به سرش جا گرفت به حضرت نظام الدین اولیا

۱. الف: 'بری از هستی و معدومی' ۲. الف: 'ادھاری قلندر' ۳. الف: 'گذار'.

مرید شد لیکن کارش به کشود بانجامید به رخصت پیر به روم رفت و خدمت شاه خضر رومی را دریافت، در اوّل دید فرحت آثار سر به مثل علم لدنی سایر معاملات حقیقت و طریقت بروی مکشوف گشت، مدّتی فیض گرفته و سیر سلوک را به انتهای رسانیده معاودت نموده به هند آمد، نواح مندو^۱ خوش مزاج او شد، پایان قلعه کنار قصبه نعلچه چندلاد زاویه عزلت گزید و متاهل شد، کمالات و خوارق عادات او زاید از تقریر و تحریر است. ششی روغن در چراغ نماند، خادم قدری آب در چراغ انداخته فتیله برافروخت، آب مثل روغن بسوخت، مدّتی این عمل خدامش جاری داشتند، چون عمل این کرامت از خدام شد شایع کردند از آن روز موقوف شد و در دیار جونپوری را خوارق عجیب بی شمار خلق را بر زبان است، دو صد سال کم یا بیش عمریافت، به سال هشت صد و پنجاه و دو وفات نمود، به قولی بستم ذیحجه سال شصت^۲ صد و سی و هفت قبر در مندو، پس از چند سال گنبد بر مزارش بنا شد.

موج احوال حضرت شمس الدّین قلندر از مریدان شاه نجم الدّین قلندر
غوث الدّهر است، یازدهم رمضان وفات یافت و مانوسره قلندر مرید شمس الدّین قلندر است، سی سال جاروب مزار شیخ عبد الله عزیز مکی ذمه خود داشته هفتم رجب شعبان وفات.

موج احوال آن بینای دل به چشم دل، آن رفیع منزل به مجلس منتهای منزل، آن قبله گروه قلندران سلسله، آن کعبه قافله اصحاب عشق و ولوله، آن ناظر جمال به چشم مخموری، قطب السالکین شاه قطب الدّین قلندر جونپوری بینای دل لقب اوست و این را وجه آن می کنند که از شکم مادر^۴ نابینا پیدا شد و همه را می دید و می گفت، از مشاهیر اولیای گرامی شان و افضل مرتاضان راه سبحان، بدر آسمان ولایت، هم پنجه واصلان نهایت بوده است، مرید و خلیفه شاه نجم الدّین قلندر غوث الدّهر است، کمالات و خوارق او زیاده از حد و عدد است. در مراد المریدین

۱. ج: 'نواح مندو' ندارد ۲. ج: 'د: هشت صد' سی ۳. الف: 'آن بینای دل رفیع منزل'

۴. د: 'مادر' ندارد

مُتَّقِی و پرهیزگار شد لیکن مریدان او قلندرِ روش ماندند از آن جمله سید عالم جونپوری است که حاصلات خود را ایثار درویشان و محتاجان می نمود، شیخ امان الله پانی پتی ابتدا حال بد و ارادت داشت آخر از ملازمت شیخ محمد مودود لاری سیر سلوک نمود.

موج احوال حضرت نظام الدین قلندر مصنف قصیده کبرا که شرح آن صراط المستقیم نام نیز ازوست، خلیفه حضرت بینای دل است، بسیار بزرگ بود، قبرش در دخیره ما بین پتنه و منیر واقع شده، سید فضل الله از نژاد سید قطب الدین کروی که مزارش در بهار است نیز از خلفای بینای دل است.

موج احوال آن مشتاق لقای معشوق، آن واثق عهد و وثوق، آن سوخته آتش بی دود، عاشق صادق حضرت شیخ داؤد او را شاه داؤد سرمست گویند، از ارادت مندان و تربیت یافتگان حضرت قطب الدین بینای دل جونپوری است، از اکبر محبان محبوب و افضل عاشقان انوار مرغوب بود. در اخبار الاخیار نویسد او درویش کامل الحال بود، در قریه سرهر پور قریب جونپور سکونت داشت، چون عبدالله شکار در آن دیار تشریف برد مردم آن جوار به خدمتش پیوستند، آن حضرت هم رفت، شیخ عبد الله را دستور بود که دربان بر در خود می داشت، دربان شیخ داؤد را منع نمود، او به زور قوتی که داشت دربان را بیفکند و بر سینه او پا نهاده بی اجازت پیش شیخ رفت و بر کرسی که شیخ نشسته بود بنشست، شیخ او را احترام نمود و اکرام کرد پس به اثنای گفتگو شخصی از خادمان شیخ عبدالله در آن مجلس گفت هیچ بی ادبی به خدا نرسیده، شیخ داؤد در جواب او گفت هیچ با ادب به خدا نرسیده، گفتند این چه سخن است؟ گفت اگر من از راه ادب دربان را نمی زدیم کی به شرف خدمت شما مشرف می شدیم، شیخ عبد الله ازین سخن او بسیار خوش آمد این ادا از وی پسندیده بسیار نوازشها فرمود، شیخ داؤد را کمالات و خوارق عادات بسیار است، شاه نور مرید و خلیفه شیخ داؤد است، بسیار بزرگ و صاحب مقامات عالی بود، شاه نور ابتدا بسیار مشقت ها کشیده پیوسته در خدمت شاه داؤد مشغول ماند بعد از آن بحسب بشریت از وی در مدت

معتاد قصوری واقع شده، شیخ داؤد گفت اگر تو در خدمت من قصور می کنی من برای خدمت خود شیخ نور دیگر پیدا می کنم، این سخن گفته از قصبه سرهر پور برخاست و در قصبه تانده رسید، شاه نور ثانی در آن وقت به قصبه تانده به کسب قصاری اشتغال داشت او را بخود کشیده از آن کار باز داشته به تربیت او مشغول شد تا آنکه به شرف خلافت مشرف شد، مزارش در تانده، جلال نور حضرت شیخ ترك که در قصبه انباله آسوده است خلیفه شاه نور بود، صاحب اخبار الاخبار گوید اگر چه شاه ترك مرید شیخ یوسف قتال است در دهلی سکونت داشت، در سلسله چشتیه که به مخدوم جهانیان شیخ نصیرالدین چراغ دهلی می رسد مرید بود فامّا ترتیب و ارشاد از خدمت شاه نور یافته به غایت صاحب حال و تصرفی قوی داشت، حکایت غریب از وی نقل می کنند.

موج احوال آن خدیو ملك تجرید، آن صاحب دیهیم اقلیم تفرید، آن دُر یتیم صدف قلندری، آن صدف گوهر ارشاد و رهبری، آن مقتدای و امام قلندران سلسله لاکلام، شیخ الاسلام **حضرت شاه عبدالسلام** در دیار خود معروف به شاه الن است، پدرش حضرت شیخ محمد قطب بن قطب الدین بینای دل و خرقه هم از پدر خود داشت و زمانه جد امجد هم یافته تلقین هم گردیده اکثر آن را در شجره که عنایت کرده^۱ خود را بلا واسطه به جد خود رسانید و نعمتی از شاه ادهن بن حاجی چراغ هند جونپوری سهروردی هم یافته که به چهاردهم جمادی الثانی وفات یافته، شیخ الن از معظم اولیاء عظیم القدر و مقدم اصفیای مشابیه بدر، به غایت عالی شان و کاشف اسرار لا مکان، مرجع اصحاب خرق عادات و منبع ارباب عرفان مقامات، غوّاص بحر توحید، امام ارباب تجرید، کمالاتش انتهای^۲ ندارد مثل شاه عبد الرحمن جانباز لاهر پوری مرید داشت و مانند شیخ محمود قلندر لکهنوی جد راقم حروف باوجود بیعت خانواده قادریه خرقه ازو گرفته و ملقب^۳ به لقب قلندر گشت و آن جناب مامور از عالم غیب گردید که از دختر فلانی اعیان جونپور فرزندی نصیب هست، چون او به اعیان پیغام دخترش داد به جهت کثرت دولت

۱. ج: عنایت 'فرموده' خود

۲. ج: 'انتهای' ندارد

۳. الف: 'ملقب' ندارد

خود و به لحاظ فقر و فاقه او بغایت نپذیرد و مقبول نساخت، فرمود 'جب انبری هوی
هین تب دهمین' ترجمه اش به فارسی آنکه هر گاه بی وارث خواهد شد خواهد داد، در
دو سال همه وارثان آن صبیّه فوت شدند و دولت نماند پس چند بیوه ها که بر آن
صبیه وارث مانده بودند آن دختر را به نکاح او دادند از آن حق سبحانه و تعالیٰ شیخ
عبد القدّوس شهباز بلند پرواز صحرای حقیقت را که ذکرش می آید متولّد
ساخت^۱، در پانزدهم ذی قعدة وفات یافت.

موج احوال آن سلطان اقلیم لا انتها، آن به ریاض قرب خاص سدره المنتهی،
آن در خلوت لی مع الله با راز و نیاز، قطب جهان حضرت شاه عبدالرحمن جان باز
بن حضرت احمد علاؤ الدّین که سلسله نسب شریفش به مستنجد بالله^۲ بنی عباس
می رسد و مادرش از سادات بود چنانچه در تذکرة العارفین می نویسد سیّد السّادات
حضرت مولانا سلیمان بن عبدالله العباس البغدادی جد قطب جهان از امیران
ولایت ایران بود آخر ترک آن وادی نموده مجهول وار به هندوستان متوجّه گردید،
چون نزدیک دهلی رسید والی ملک سلطان شمس الدّین استقبال کرده با اعزاز و
اکرام تمام آورده نزدیک منزل خویش جا داد و درخواست استقامت دهلی نمود،
فرمود که موقوف بر امر باطن است، روزی قطب الاقطاب خواجه قطب الدّین
بختیار و حضرت جلال تبریزی به خدمت وی آمدند، بعد ساعتی خواجه قطب الدّین
فرمود سیّدنا جای شما در قصبه کنتور است او به موجب ارشاد حضرت خواجه به
کنتور اقامت گرفت بعد چند پشت شیخ عطاءالله که به دختر شیخ حسام الدّین
فتحپوری که کد خدا بود به فتح پور^۳ اقامت گزید، شیخ احمد علاؤ الدّین پدر
قطب جهان به موجب حکم قطب آن وقت مخدوم شیخ مینا لکهنوی در
لاهرپور^۴ و طن گرفت از آن روز لاهرپوری شدند و در حجّة العافین می نویسد در
خانواده عالیّه قلندریه مرید و خلیفه حضرت قطب الاسلام شاه عبد السلام معروف
به شاه الن بن حضرت شیخ محمد قطب بن حضرت قطب الدّین بینای دل سر انداز

۱. ج: متولّد شد؛ ۲. ج: د: مستنجد بالله، ماند ۳. د: گرفت بعد چند تا... بفتح پور، ندارد

۴. ج: 'لاهور بود'

غوثی جونپوری است که خرقه خلافت دست به دست از جد نامدار و پدر بزرگوار خود یافته و به چند واسطه دست ارادت شاه قطب الدین به حضرت ختم المرسلین بدین طریق می پیوندند وی از شاه نجم الدین قلندر غوث الدهر، وی از شاه خضر رومی، وی از حضرت عبدالعزیز عبد الوهاب^۱ علم بردار رسول خدا صلی الله علیه وسلم و اجازت دیگر خانواده متعده قادریه چشتیه و غیره نیز داشت. وی از اعظم اولیا و اکرم^۲ مشایخ به غایت محترم و نهایت متحشم شانی رفیع و عشق وسیع داشت، استغراق برو به مرتبه غالب بود اکثر در نماز او را استغراق می ربود، مقتدیان لاچار شده علاحه نماز می گذاردند، اکثر اوقات هفته هفته از خود خبر نمی داشت، ابتدا حال در سن چهارده سالگی تمام علوم عقلی و نقلی چه صوری و معنوی تحصیل تمام کرد و این خرق شیخ احمد علاء الدین پدر بزرگوارش می نویسد که از قوت ولایت خود به این عرصه جز او را به سایر علوم کل گردانید، بعد وفات پدر بزرگوار خود به دهلی رفت، به جهت اعتبار دو سه کتاب پیش اوستادان نامدار گذرانید و به درس و افاده مشغول شد تا دوازده سال درین کار بود، سلطان سکندر لودی او را به مصاحبت برگزید، چون جذبه عشق برو غالب آمد به وطن خود لاهرپور رسید، از روح پدر بزرگوار خود بشارت یافت که وقت درس دفاتر نیست وقت آنست که سر دفتر جهان شوی و سفینه سلسله پدران تو که سهروردیه است نخواهد شد به جونپور رو و از شیخ الاسلام و شاه عبد السلام مستفیض شو که وی منتظر تو است، پس آن حضرت روانه جونپور شد و شیخ عبد السلام پیشتر از رسیدنش به اصحاب خویش اشاره کرده بود که طالب خدا بحر العلم از خاندان ولایت و نبوت ترك و تجرید نموده می آید^۳ چون قریب رسید قطب الاسلام به استقبالش بر آمد و در راه ملاقات نمود و گفت تو جانبازی به احترام و اکرام تمام به منزل خود برد در ظل تربیت جا داد، در بست و پنج روز کار وی تمام شد، اجازت و خلافت یافته به لاهرپور رسیده به ارشاد طالبان حق مشغول شد، آن که به صد سال کسی یافته هم نفس در نفس یافته الحق از

۱. ج: 'عبد الله'

۲. ج: 'اکبر' مشایخ

۳. د: 'از' چون

کمال جانبازی به کثرت عبادات و غایت مشاهدات قطب جهان وقت گردید، خوارق عادات از آن بیشتر است که به تحریر آید، بعد وفاتش یکی مبروص يك چله جاروب به مزار مبارکش کرد، بعد چله شب آن حضرت را دید فرمود که ای برص این چندین خدمت من نمود و توهنوز در جسم^۱ او هستی، صبح که بیدار شد هیچ از آن مرض نیافت، ضعیفه مدام آن حضرت را دعا به طویل العمر می داد آخر عمر روزی به قبرستان بنابر فاتحه رفت جواب و عليك السلام داد، حاضران عرض کردند این جواب برای که بود؟ گفت جواب سلام عالم ارواح دادیم، چون به خانه آمد ضعیفه باز دعای طول عمر موافق عادت خود داد، فرمود که ما داخل عالم ارواح شدیم اکنون دعای درازی عمر نباید کرد، به تاریخ دوازدهم ذی حجه سن نهصد و هفتاد و شش هجری مقدس پسر خود محمد سمیع را طلبیده فرمود در جمیع احوال متابع سنت رسول خدا صلی الله علیه و سلم باش، وصیت خلافت فرموده اسم اعظم به طریق رسوم پدران خود به گوش او گفت و از این جهان در گذشت، مزار متبرکه او اندرون گنبد در لاهرپور قبله حاجات خلائق آن دیار است، رحمة الله علیه در بهشت جاودان، تاریخ اوست.

موج احوال آن در عالم عشق سرشار، آن به مشاهده محبوب بری از خیال اغیار، آن صاحب تصرف ولایت وسیع، قطب روزگار **حضرت شیخ عبد السمیع** خلف و خلیفه حضرت قطب جهان شاه عبد الرحمن جانباز لاهرپوریست، شانی عظیم و هممتی بلند، تواضع کثیر و سخاوت بی نظیر داشت. او ارباب آیات ولایت و کرامات بود. در حجة العارفین با احوال محمد قلندر لکهنوی جد جامع این اوراق که از مستفیضان جناب حضرت قطب جهان بود می نویسد که چون قطب جهان ازین جهان به جوار رحمت حق پیوست شیخ محمود قلندر از لکهنواز روی کشف دریافته برای فاتحه به لاهرپور رفت و به شیخ عبد السمیع ملاقی گشته، سید خضر خال شیخ عبد السمیع خرقة قطب جهان آورده پیش نهاد و گفت امر قطب جهان چنان است که شیخ محمود قلندر خرقة ما را به عبد السمیع

بپوشانید^۱ هم چنان کرد، بعد از آن گفت نیز حکم قطب جهان است که شیخ محمود قلندر خرقة خود هم به شیخ عبدالسمیع پوشاند، شیخ گفت ما محکوم هستیم ما را عذر نباشد پس پیرهن خود را از جسد بر آورده پیش نهاد، شیخ عبدالسمیع آن خرقة را به تعظیم تمام پوشید، الغرض شیخ عبدالسمیع از واصلان کمل و کاملان اکمل بود، تمام عمر به موجب وصیت والد بزرگوار خود به جمیع احوال متابع سنت رسول بود و نیز از ادای سنت گربه را دوست می داشت و گربه او هر روز هر قدر که مهمان آمدنی می بودند آن قدر بانگ جدا جدا می کرد، دستور بود که بر هر بانگ آن گربه يك كانسه آب در دیگ پخت طعام می انداختند، روزی عدد مهمانان بر عدد بانگهای گربه یکی زیاده بود تعجب کردند، آن گربه به میان جماعت يك يك را بو کرد و بر یکی از آنها بول کرد، چون تفحص کردند او از دین بیگانه بود. روزی خادم مطبخ مقدار شیر در دیگ کرده برای اصحاب شیر و برنج می پخت، ماری سیاه از دود گداخته در دیگ افتاد، گربه آن را دید گرد دیگ می گشت و بانگ می کرد و اضطراب می نمود، خادم از روی غفلت این معنی وی را زجر می کرد و دور می انداخت، چون خادم نوعی مطلع و متننه نشد گربه خود را در دیگ انداخت و جان بداد، چون شیر را ریختند ماری سیاه از آنجا ظاهر شد، شیخ فرمود این گربه خود را فدای درویشان کرد او را در قبر کنید، حالا بر قبرش خلق زیارت می کند، کمالات آن حضرت زاید از بیان است به تبرک برخی نوشته می شود، او ضابطه داشت که از روی کرامت به مکه رفتی و حج گذاری و به مدینه رفته به شرف زیارت رسول علیه السلام مشرف گشتی و اکثر از مزاحمت خلایق در دریا یا کوهی رفتی و عبادت کردی، وقتی کشتی حاجیان در بحر محیط بشکست، چند کس بر تخته تباه شدند امواج آب آنها را بر کوهی انداخت، آنجا عمارتی بود، به درش رسیدند، از حاضران دروازه پرسیدند که این چه جا باشد؟ گفت این مقام اجتماع اولیا، گفتند این وقت اینجا کسی از آن طایفه هست^۲؟ گفت شیخ عبدالسمیع فرزند و خلیفه قطب جهان شاه عبدالرحمن جانباز، گفتند ایشان صاحب ولایت هندوستان اند، وطن ما هم در آن ملک است،

۱. الف: 'بپوشاند'

۲. الف: طایفه 'نیست'

می خواهم به ملازمت او برسم چون رفتند قدم بوس شدند و گریستند و خواستند که احوال خود را ظاهر کنند، فرمود بر من واضح است احتیاج بیان ندارد، چشمهای خود را بپوشید، چنان کردند، آوازی شنیدند که به هندوستان رسیدند، چشم وا کرده دیدند که واقعی هندوستان است پس به لاهر پور آمدند قطب جهان راز یارت کردند، به خلوت شیخ رفته ملازمت نمودند^۱ و شکرانه ادا ساختند، فرمود دوگانه شکر الهی بجا آرید و به وطن خود بروید، چنان کردند، به تاریخ دوازدهم رجب وفات شد، تمام امانت و خلافت پدر بزرگوار خود به شیخ محمد پسر خود حواله نموده به جوار رحمت حق پیوست.

موج احوال آن مقبول طوایف، آن مدام متامل و خایف، آن کاشف اسرار سرمد، **حضرت شیخ محمد** مرید و خلیفه و جانشین پدر بزرگوار خود شیخ عبد السمیع است و جمال اهل طریقت و مسرّت القلوب، در وقت وی مردم او را بسیار مستخر بودند و خطر ای که بر خواطر مردم گذشتی بروی مکشوف شدی و اظهار نمودی، به محتشمان درگاه حق و مقبولان طوایف بر کافه انام شفقت عام و مروّت تام داشته، ازو خوارق عادات بسیار سرزده اگر جمله نوشته شود دفتر علیحده می باید، روزی از احباء او خربزه از لکهنو برداشت در لاهر پور از خادمان فرمود که کارد درست سازند فلانی برای من خربزه می آرد، او وقت وفات خلاف عادات خاندان اسم اعظم به جانشین تلقین نداد، اگر چه مردم درخواست هم نمودند دو سال و شش ماه حقوق سجّاده نشینی جدّ بزرگوار خود به وجه احسن برپا داشته به تاریخ بست و^۲ چهارم جمادی الثانی در پرده شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن قوّت قوی و جسد ضعیف، **حاجی عبد اللطیف بن قطب** جهان شیخ عبد السمیع برادرش وقت رحلت خود ازین جهان به او گفت می خواهم ترا به مقام برزرگان بنشانم و امانت را به تو سپارم، گفت آنچه به زبان آن حضرت رفته روزی ظاهر خواهد شد لیکن حالا من خدمت شیخ محمد را عبادت می دانم، فرمود شیخ محمد دو سال و شش ماه در دنیا خواهد ماند بعده ترا برادران بجای

۱. الف: 'نمودند' ندارد

۲. ج: 'و' ندارد

بزرگان خواهند نشانید، هم چنان واقع شد، وی را در مقام بزرگان نشانیدند، او سی سال بوده به وجه احسن حقوق سجادگی را برپا داشته به عالم بقا خرامید، رحمة الله علیه. بعدش نبیره او را که شیخ غلام محمد نام داشت مسند خلافت را مزین شد، آن متابع شرع متین شیخ محمد امین شاگرد و اصحاب پدر بزرگوار خود قطب جهان عالم به علوم صوری و معنوی بود، مادرش را که عارفه بود بسیار دوستی در حق او بود، دعای خیر کردی حق تعالی او را به مرتبه اعلی رسانید، چون اوایل حال تجلیات معرفت بر او غالب آمد به لحاظ آنکه مغلوب الحال نشوم به شکار و سواری اسب و شعر و سخن میل می داشت لیکن در جمیع احوال نظر آن صاحب کمال بر حق بودی، او را در کشف حقایق و شرح دقایق نظیری نبود، در وقت خود بی بدل، او را فضایل و شمایل بسیار داشت و عمر دراز یافته تاریخ چهاردهم جمادی الثانی به عالم بقا خرامید.

موج احوال آن فی زماننا افضل **شیخ فضل** مرید و خلیفه پدر بزرگوار خود قطب جهان است و بعد وفات پدر چهل سال خدمت برادر خود شیخ عبدالسمیع نمود و فیض ها ربود، او کمال صلاحیت داشت، احوالش به صدق معاینه می افتاد و حضرت شاه مجی قلندر می نویسد که من از حکم وی به خدمت شیخ عبدالقدوس پیوستم و به این دولت و سعادت عظیم مشرف شدم، روزی در خلوت قوالی در پرده عشاق چیزی گفت، خواستم که گلیم مخطوط به وی دهم، به خاطر در داد که این چنین گلیم به فاسقی نباید داد موقوف کردم، چون از خلوت برآمدم شیخ فضل آمده گفت امشب قطب جهان را در مسجد ملازمت کردم تو هم بودی و دیگران هم، به موجب امر آن جناب گلیم مخطوط از تو گرفته به آن جناب رسانیدم او را ته کرده بر زانوی خود نهاد و باز به من داد که به فرزند مجتبی بده و بگو که آن را به مردم فاسق و شراب خوار نباید داد، گفتم دیروز خواسته بودم که به قوالی بدهم او را فاسق و خمر خوار دانسته ندادم، او را در بعضی مکاشفات از روح پدر اجازت شد که خاتقاه به فرزند مجتبی سپارند که خدمتش را بجا آرد، به

تاریخ یازدهم ربیع الاول در پرده شد. شیخ عبدالسلام بن شیخ عبدالسمیع بسا صاحب کمال بود، خلافت از پدر خود داشت، به غایت صابر بود، او را صحبت بارها از جنیان افتاده و در آن طایفه مقبول ماند، رو بروی پدر خود ازین جهان رحلت کرد و سید خضر بن سید الله دهئی سامانی هر گانوی مرید و خلیفه قطب جهان بلکه پرورش بر وضع فرزندان یافته بود، خواهرش نیز به عقد^۱ قطب جهان بود، مدت حیات حضوری پیر فوت نکرد بعد از آن به وطن خود هر گانو رفته به عبادت گذرانده در پرده شد.

موج احوال آن مرشد زادهٔ عالی قدر، آن به آسمان ارشاد و هدایت مشابه بدر، آن بیت معمور جماعهٔ حق پرست، آن روح روان قلندران سرمست، آن دستگیر هر مضطرب و مایوس، قطب عالم **حضرت شیخ عبد القدوس**، وی درین دیار مشهور به شاه قدن است، شاه مَجّی قلندر در حَجّه العارفین نویسد شیخ عبد القدوس خلیفهٔ عالی مقام پدر بزرگوار خود شیخ عبد السلام عرف شاه آلن جونپوری است، سالها پیشتر از وفات خود بدو فرموده بود که بعد از من به خدمت قطب جهان شاه عبد الرحمن جانباز خواهی رفت، وی بعد از وفات والد خود به خدمت قطب جهان رسید، در ظلّ صحبت و تربیت او جا یافت و ابواب علم باطنی بروی مکشوف شد و احوال و مقامات عالیّه از باب ولایت وی را میسر گردید، ما در زیر طاس فلک مثل او کس را نمی دانم، به حکم قطب جهان او قصد وطن نمود، چون نزدیک شهر لکهنؤ رسید شیخ محمود قلندر به استقبال او بیرون آمده او را دریافت و به اکرام تمام و احترام تمام در منزل خویش برد به ضایف ضیافت قیام نمود، بعدش به امیتهی رفت. شیخ عبد الرزاق بن شیخ خاص امیتهوی منتقل شده خدمتش را دریافت و احتشامش را کماینبغی بجا آورده بعد از آن او به جونپور قدوم میمنت لزوم ارزانی فرمود، در گمنامی خود سعی بلیغ فرمود، کم کسی می دانست که وی قطب روزگار است مگر چندی از مشایخ جونپور آن حضرت را تصرّفات آزاید از تحریر است، او اکثر به طی الارض به مکه رفت و حج گذرانید و رسول علیه السلام

۱. الف: 'بعده' قطب جهان

۲. الف: 'تصرف' زاید

را زیارت ظاهر و باطن نمود، از کمالاتش ازین جا قیاس باید کرد که مثل شاه عاشقان سرای میر که احوالش به لَجَّة شطّاریه باید خواست از و اخذ فواید نمود، صد و پانزده ساله عمر یافته به تاریخ دوازدهم شوّال روز يك شنبه سال يك هزار و پنجاه و دو هجری به فردوس اعلی شتافته در پایان سلطان قطب الدّین غوث الدّهر مشهور به بینای دل جونپوری جدّ خود مدفون شد، انا لله و انا الیه راجعون.

موج احوال آن عالی درجات، آن مجموعه عنایات، آن عاشق کامل وحید، افضل زمانه **شیخ ابوسعید**، از عارفان معامله و مورد دولت کامله، طرزی خاص و طوری اختصاص داشت، پسر حاجی عبد اللطیف بن قطب جهان، نسبت تربیت و تلقین به روحانیت عم بزرگوار خود شیخ^۲ عبد السّميع داشت، از واصلان و کاملان بود، به اشاره غیب به خدمت شاه عبدالقّدّوس رفت و به خرقة و تربیت اشغال قلندریه مفخّر گشت در میان اولیا مثل یحیی بن زکریا است در انبیاء علیه السّلام که عصیان ننمود و قصد معصیت نکرد، وی در عالم معامله پیراهن از جناب اقدس رسول علیه السّلام مرحمت یافت، سالها از وضوی عشا نماز فجر گذرانیده و وظیفه درود به کثرت داشت آخر قصد زیارت بیت الله نمود در لاهرپور در خدمت و ملازمت حضرت قطب الاقطاب شاه میر لاهوی مشرّف شد، فرمود که مرضی بزرگان توبه رفتن کعبه نمی بینم، او گفت شب ما را هم فرموده اند که^۲ به وطن بیا، ناگزیر به وطن آمد، شاه مَحّی گوید که با فقیر نهایت الفت داشت و از سایر اهل دنیا و غیره متنفر بود، کم کسی از اهل دنیا به صحبتش راه یافتی، در ستر کرامت بسیار می کوشید، وی کشایش کار خود از دعاء شیخ احمد سیّاح از عالم شهود دریافته از و دعا کنانید^۳، يك سال پیشتر از وفات خود آن حضرت ترك صحبت نموده مدام تنها به استغراق ذات مشغول بودی، به تاریخ بست و نهم شعبان شب جمعه از دنیا رفت، پایان مرقد پیر و عم شیخ عبد السّميع دفن گردید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن قبله محبّان محبوب بی مثال، آن کعبه عاشقان جمال بی زوال،

۱. الف: 'شیخ' ندارد

۲. الف: 'کنانیده'

آن مدام از حصول بسط و انبساط به مسروری، قطب بر حق **حضرت شاه مجتبی عرف شاه مجّی قلندر لاهرپوری** از اولاد امجاد حضرت مولانا سلیمان مستنجدی کنتوری است که ذکرش در لجّه متفرّقات داخل و مادرش بنت حاجی عبد اللطیف خلف قطب جهان است. در خانواده قلندریه عالیه نسبت بیعت و خلافت از قطب عالم شیخ عبدالقدّوس بن شیخ عبد السلام جونپوری دارد، از ممتازان روزگار و جانبازان عشق پروردگار بود، در مشرب صوفیه او را شانی عظیم است، به تربیت طالبان قوّت مخصوص داشت، بعد از قطب جهان مسند مشیخت و هدایت طریقه قلندری را او احیا نمود، بنا بر آن با وجود کثرت فرزندان صاحب دل و درویش صفت خدمات خانقاه قطب جهان را به موجب اشاره اش وارث و مالک گردید، وی از اجلّه مشایخ عصر بود. در ملفوظ حاجی قاضی محمد تقی^۱ مهنوی نویسد، روزی یارانش حاضر به حضور شده مسئله وحدت وجود تکرار آوردند، او خاموش بود، چون دید مناقشه احبّا دفع نمی گردد فی الحال مصلّای خود را بالای انبار آتش گسترانید و بر آن شده فرمود که وحدت وجود این را گویند و هم آنجا آرد که او را عجائب و غرائب عالم غیب بسیار زود مکشوف می گشت. روزی قاضی مینا خلیفه اش وقت نیم شب خلافت عادت به حجره او در آمد، چندان شمایم لطیف^۲ که شامه را یارای بوی او نبود به شامش رسید، از پیر گفت این بوی غیر مانوس از کجا؟ فرمود که پیری به دیدن من آمده بود که از لمعه جمالش روشنی چراغ تاریک به نظر می آمد، این بواز عطریات لباس او هنوز باقی است. در حجة العارفین نویسد که مرا روزی بر روی آب بگذرانید و وقتی به کنتور رفت و بر موضع مدفن اجداد خود که رسید گفت که این جا بوی جدّم می آید، ازین جنس خوارق او بی شمار است، درین دیار بالقب قلندری هر قدر که شهرت بر خاص و عام او دارد به احوال دیگر بزرگ این سلسله شنیده نمی شود و در یک هزار و نود و دو هجری وفات، مزار در لاهرپور. آن حضرت در حین حیات خود روزی برادر خورد خود را فرمود که به پشت خود فرزندی دارم و وجود آن از پشت تو معین است و

۱. الف، ج: 'تقی' مهنوی

۲. الف، بوی 'لطف'، که

جانشینی من به او مقرر است، پشت خود را در پشت برادر مالید، بعد چندی شاه الهدیه احمد بن یسین متولد شد، چون دو نیم ساله شد سایر امانت پیران و خرقة خلافت بدو عطا نموده شاه سجّی وفات کرد، شاه الهدیه احمد مدت العمر از طاعت و عبادت حقوق سجّادگی را کما حقّه بر پا داشته سایر امانت و خلافت را به شاه عبد الرحمن سپرد الآن در هر طبقه سجّاده ایشان بر جاده بوده آمده اند و اکثری از ایشان صاحب کرامت گذشتند و خلفای عالی مقام ایشان بسیار بوده اند اکثری را احوال اینجا گذار می یابد و باقی ایشانند شاه عبد الرسول که چهندوی و شاه عاشق و شاه فتح قلندر و شاه رحم الله ساکن بریلی کلان و شاه یوسف امیتهوی که در سال يك هزار يك صد و پنج فوت کرد و 'جنت یافته یوسف' تاریخ اوست، سید امیر امیتهوی و شاه عیسی امیتهوی^۱ و شاه عابد شاعر امیتهوی خلفاء شاه یوسف اند و شاه ابونجیب امیتهوی و میر محمد ماه ساکن بده گانو و شاه اولیا خیر آبادی که از اولیاء الله بود از مریدان شاه عبد الرسول که چهندوی.

موج احوال آن جامع جمیع معاملات معرفت، و آن متصرف تمام اسرار حقیقت، آن دایم بر رضاء الله به مقام رضینا، شیخ المشایخ **حاجی معین الدین عرف قاضی مینا** وی عالم علوم غیب و عارف کامل لاریب از محققان زمانه و سالک یگانه، شانی رفیع القدر اندر تصوّف داشت و در تربیت طالبان قوّت مخصوص او را بوده. در مراد المریدین نویسد که سلسله نسب شریفش به هارون رشید خلیفه بنی عباس^۲ می پیوندد و بدین طریق قاضی معین الدین مینا بن قاضی عبد الحمید^۳ بن قاضی عبد الجلیل بن قاضی محمد بن قاضی رکن الدین بن قاضی ابو المکارم مینا بن قاضی حسام الدین بن امام الدین بن رکن الدین حسین بن صلاح بن داؤد بن احمد بن محمد فضل بن جعفر بن اسحاق بن محمد امین بن هارون رشید خلیفه عباسیه. وقتی که معتصم بالله خلیفه بنی عباس را کشتند بزرگارش از دیار عرب در عهد سلطان شرقی به جونپور آمده سکونت گزیدند، چند پشت آنجا مانده به

۱. د: بنی عباسی

۲. ج: عبد المجید بن

۳. الف: عبد المکارم

لاهور آمدند آنجا^۱ به کرسی اقامت کردند چنانچه قبر قاضی ابوالمکارم مینا همانجا است، بعد آن پدرانش توطن اختیار کردند و مرید و خلیفه شاه مجی قلندر است، از غایت جلالت عبادت و فقر مردم جنید وقت او را می دانستند، بسا عظیم القدر بود و در امورات متابعت شریعت و طریقت به قدر موی تخالف نورزید و تمام عمر از تلاش حق نه آسود، کمالات و خوارق عادات او از آن بیشتر است که به قید قلم آید، کدام کمالات^۲ ازین زیاده خواهد بود که مثل حاجی محمد تقی خلف و خلیفه داشت^۳ او حج خود نکرده بلکه قاضی محمد تقی خلف و خلیفه او که به حج رفت يك سال در کعبه بماند و برای پدر حج علاحه کرده ثوابش نیاز پدر ساخت از آن او معروف به حاجی شد، نود و شش سال در قید حیات مانده به تاریخ چهاردهم ربیع الثانی سنه يك هزار يك صد و بست و نه هجری ازین جهان^۴ به خلد برین شتافت به چهاردهم ربیع الثانی سال تاریخ او بر می آید، پیر مینا ثانی به چهاردهم ربیع الثانی نیز تاریخ است لیکن در فقره اخیر بر آرند قاضی مینا را مریدان صاحب کیفیت بسیار اند از آن جمله فارغ از کینه و نفاق شاه آفاق ساکن امیتهی صاحب ذوق و شوق و خرق بود، چهارده سال پیشتر از فتح و نصرت^۵ و تسخیر صوبه اود به قوم نصاری خبر داده بود آخر هم چنان رو نمود و دیگر از مریدان قاضی مینا شاه درویش محمد سندیلوی فرزند شاه جنید روحانی بسا مرد با برکت کار کرده بود، در تصوّف رتبه بلند داشت، سلسله قلندریه از وی اجرا یافته و جامع کمالات شاه محمد حیات بانگرموی از مریدان اوست، همّت بلند در قناعت و عبادت داشت، دیگر از مریدان قاضی مینا شاه محمد صالح جونپوریست که دوازده سال به حضور پیر مانده فیضها ربوده و در توکل نامی شاه فتح محمد بلغرامی مرید قاضی مینا است، با تجرّد و توکل در روضه شیخ عمر بهاری به لکهنؤ عبادات نموده در گذشت، همانجا دفن شد و شاه حیات الله سدهوری^۶ مرید قاضی مینا است صاحب وجد و وجدان بیشتر در سماع به وجد آمدی، وقتی تا سه روز در وجد مانده و مولوی قاسم بلهوری نیز مرید قاضی مینا است و قاضی

۱. ج. د: 'از آن جا ۲. ج. د: 'و کمال و' کدام ۳. ج: 'داشت' ندارد

۴. الف: 'جهان' ندارد ۵. الف: 'نصرت' ندارد ۶. الف: 'سدهوری'

قیام الدین قنوجی و سید رحمت الله و مولوی محمد غوث خیر آبادی و مولوی محمد فرخ تنبوری و شیخ نورالدین کاکوروی و محمد سعید جونپوری و نورالدین بهاری و عشق الله اکبر آبادی و شاه یحیی نبیره پیر او شاه مجی قلندر نیز از مریدان قاضی مینا اند.^۱

موج احوال آن محرم رمز کن فیکون، آن مالک ملک صحو و سکون، آن سالک مسالک تمکین، آن مقتدای اهل یقین، آن عاشق پاکباز و متقی، مرد کامل **حضرت حاجی قاضی محمد تقی** خلف و خلیفه حضرت حاجی قاضی معین الدین معروف قاضی مینا است، از محتشمان این^۲ طایفه شانی بزرگ و احوال به غایت قوی و دست گیرا داشت، آن قدر کسب و ریاضات به قدم^۳ توکل او نموده^۴ که به ترقیم راست نه آید. وی شیخ وقت و یگانه عصر خود بود، بر توکل الله بی زاد و راحله به حرمین^۵ رفت و دو حج گذرانید، یکی برای خود دویمی برای پدر خود، در^۶ مدینه مکرر ارواح پیغمبر او را نوازشها کرده یک بار از دست مبارک خود بسیار گلاب بر او پاشید. در مراد^۷ المریدین ملفوظ آن حضرت نویسد ابتدا حال به تحصیل علم اشتغال داشت اول قدری از پدر خود تلمذ نموده^۸ بعد آن به لکهنو و قنوج خوانده^۹ بعدش در اله آباد از حضرت شاه قدرت الله فرزند حضرت شاه عبد الجلیل اله آبادی تحصیل کرد بعد از آن به ریاضات و مشقت عبادت مشغول شد، بعد چندی که مجاهده او به مشاهده^{۱۰} انجامید بر مسند هدایت نشست و عالم را فیض رسانید و از اغنیا کمال متنفر بود حتی الامکان به خانه خود روا دار گذار ایشان نمی شد و انکسار او انتهای نداشت، اکثر این شعر شیخ سعدی رحمة الله علیه را خواندی:

ز خاک آفریدت خداوند پاک   پس ای بنده افتادگی کن چو خاک

۱. د: 'آمد'   ۲. الف: 'آن طائفه'   ۳. د: 'بقدم' و توکل

۴. د: 'نموده' ندارد   ۵. ج: د: حرمین 'شریفین' رفت ۶. ج: د: 'و' در

۷. الف: 'مرید' المریدین   ۸. ج: د: تلمذ 'نمود'   ۹. ج: د: قنوج 'خواند'

۱۰. د: 'بمشاهده' انجامید

فرمودی عبد را به نسبت معبود سوای رضا و تسلیم امری دیگر نباید. درویشی محتاج به عقوبت روزی نشسته بود، آنجا گذر غلامان امیر افتاد، از مشاهده حشم و خدم شان حسرت به خاطر برده به جناب اقدس کبریا عرض کرد خدایا بنده پروری ازین امیر بیاموز که به عبدهای خود چه عزّت داده، بعد چندی آن امیر به عذاب حاکم خود بر آمد به جایش امیر دیگر رسید، او آن غلامان را گرفتار کرده به انواع عقوبت پیش آمده نشان خزاین و دقایق امیر معزول را می خواست آنها همه عذاب بر خودها انگيخته مطلق از راز خاوند خود خبر ندادند و حق بندگی بجا آوردند آنگاه سروش غیبی به آن درویش رسید که ای درویش بندگی از غلامان امیر بیاموز، هر چند محنتها کشیدند و عقوبت برداشتند لیکن پاس خداوندی منظور داشته سر رشته بندگی از دست ندادند و تودر چندی اضطراب منصب تعلیمی بر معبود اختیار کردی، آن حضرت را کلمات عجیب در تصوّف اند تقلی نوشته می شود، فرمود حواس خمسّه به منزله گله و دل به رتبه گله به آنکه نگهبان گله است هر گاه او از گله غافل شد گله منتشر و متفرّق می گردد و هم چنان دل^۱ هر گاه از یاد مولا غافل شد حواس به لهو و لعب^۲ مشغول شدند و دل از مادر و پدر که بدن و روح است تنها يك فرزند است اگر دیگری می بودی گله بانی حواس می نمود، حق تعالی کسی را صاحب يك دل^۳ نگرداند چرا که اگر بروی آسیبی رسد خاندان خسته و خراب گردد. سلطان بایزید بسطامی قدس سرّه را پرسیدند که سنّت کدام است و فرض کدام؟ فرمود سنّت ترك دنیا است و فرض صحبت مولا. کمالات و خوارق آن بی نظیر زمان نچندان است که این مختصر گنجایش آن داشته باشد تقلی چند تیمناً نوشته می شود. انوارالدّین^۴ خان گویا موی به غایت پریشان حال و مضطرب احوال به خدمتش رسید، از سر تواضع و اخلاق هر چند آن حضرت چیزی تلاش نمود برای او بهم نرسید، ناگاه مزدوری از قطعات غلّه کتان^۵ آورد قدری از آن طلبیده پیشش نهاد، او بر سر خود گذاشت قبولیت تام به این غلّه در مزاج مبارك خوش آمد، او عرض کرد که کثیر العیادی و قلّت معاش

۱. ج. د: 'دل' ندارد

۲. د: 'باهو لقب' مشغول

۳. ج. د: 'ولد' نگرداند

۴. د: 'نور' الدّین

۵. ج: 'غله کتان'؛ د: 'محلّه کتان' آورد

بنده از ضمیر عرفان تصویر جناب پوشیده نیست، امید وار تفضّلات ام، چشم بر آب کرده فرمود که به دهلی رو، از آنجا قصد د کهن کن، آنجا به منصب هفت^۱ هزار کری خواهی رسید، در پنج شنبه ازین کتان^۲ دو يك دانه خورده باشی تا که این کتان به خانه تو باقی خواهد ماند دولت از خانه تو نخواهد رفت، هم چنان واقع شد که از سوی نظام الملك او صوبه دار آرکات گشت و تا امروز که سنه يك هزار دو صد و دو هجری است محمّد علی خان پسرش حکم فرمای آن ملک است، به دستور به هر پنج شنبه فرزندانش اشتغال می کنند، چون ایام انتقال نزدیک رسیدند روزی در قبرستان بزرگان خود رفته در میان دو قبر که غیر از يك وجب فاصله زیاده نداشتند برای خود آنجا ارشاد کرد معروض داشتند نوعی ضمیر مقتضی نمی شود که این جاقبر به موجب حکم شرع کنده شود، فرمود، از تنگی جاتجويز نمی کنند آنچه می گویم هم چنان خواهند کرد، بعد وفاتش که آنجا قبر کنندیدن آغاز کردند حضّاران را محل تعجّب بود که بعد تیّاری قبر از مزار مبارکش هر دو مقابر بر فاصله يك يك و جب ماند، چون وقت آخر رسید فرمود از علوم این جهان کتاب بسیار خواندیم و حالا بغیر از لاله الله محمّد الرسول و این شعر سعدی هیچ یاد ندارم:

اگر دعوتم رد کنی و رقبول من و دست و دامان آل رسول
از يك صد چند سال زیاده به قید حیات ماند و به تاریخ هفتم ذی حجّه روز شنبه پاس روز باقی مانده که سه يك هزار و يك صد و هفتاد و شش هجری مقدّس بود جان به مشاهده جانان تسلیم نمود و در مهونه توابع لکهنو مزار مبارکش حاجت روای خلاق است، در آخر مصرعۀ ازین شعر سال وصالش نیز بر می آید:

از رقم سال وصالش رضوان قطب حق یافته فردوس مکان
انا لله و انا الیه راجعون معاصر قدوة العارفین بود، فیما بین محبّت فوق الحد داشتند و آن حضرت را غیر از يك صبیّه که اولاد دارد دیگر فرزند عقب نماند و آن حضرت را اکثر مریدان صاحب نسبت هم شدند مثل شیخ فهیم الله ساکن نیوتنی که

۱. الف: 'هفت' ندارد ۲. الف: 'کتان' ندارد

ذکرش نوشته می شود و سید شاه تاج محمود چیناپوری حاضر و غایب به حالش الطاف بیکران داشت، از ابتداء توکل و تجرید اختیار نموده در مسیح آباد توابع لکهنؤ در مسجد منزوی گشته و شاه حفیظ الله که از اولاد امجاد حضرت خواجه احمد ایسوی سرترکستان بود نهایت مشقت به اربعین هر سال کشیدی، آن حضرت او را بسیار دوست می داشت و مثنوی مولوی روم خوب می دانست و به ارواح مقدّس حضرت قطب دوران شیخ محمود قلندر لکهنوی هم نسبت انس ظاهر می کرد و با قدوة العارفین محبت داشت، در لکهنؤ به حجره های روضه حضرت وحدت مخدوم شیخ مینا می ماند همانجا انتقال کرد و به جای مزار مبارکش به مکان علاحه احاطه کرده او را مدفون ساختند، انا لله و انا الیه راجعون و ازین جنس مریدان آن جناب اند تا کجا شرح دهد.

موج احوال سید درگاهی بلگرامی صاحب مآثر الکرام نویسد اوایل حال قدم تحصیل علم گذاشت به قصبات اطراف بلگرام سیر کرد، علمای عصر کتب درسی علی الترتیب به او تلمذ دادند، آخر به خدمت قاضی علیم الله کچهندوی فاتحه فراغ خواند، چون از مراتب قال به منازل حال افتاد شیخ عبد الرسول عم حقیقی قاضی علیم الله مرید و خلیفه شاه مجی قلندر دست ارادت داد تربیت های باطنی یافت، آخر عنان به وطن اصلی منعطف ساخت و تا دم واپسین به شغل درس و یاد الهی بسر آورد و در عشر ثانی بعد مایه الف از تنگنای امکان به وسعت آباد لامکان شتافت، آرام گاهش بلگرام.

موج احوال آن قدوة محققین عالی مقام، آن زبده کاملین معارف انجام، آن ولی برحق بلا اشتباه، موحد کامل حضرت شاه حمایت الله از نژاد قاضی جیا نیوتنی مادرش از اولاد امجاد^۲ مخدوم شیخ مینا لکهنوی بود، جامع بود میان علم ظاهر و باطن، در سن هیزده سالگی از تحصیل علم فراغت نموده قرآن مجید را حفظ نموده بعد از آن در سلك مریدان شاه صفی قلندر امیتهوی در آمد و شاه صفی به چند

۱. ج. د: 'سید بدرگاهی

۲. ج: 'اولاد مخدوم'

واسطه سلسله بیعت او می رسد به شاه مجّی قلندر لاهرپوری بدین طریق شاه صفی از سیّد میر و او از شاه یوسف امیتهوی و او از حضرت شاه مجّی قلندر لاهرپوری و از کلام شریفش نسبت بیعت او به قاضی محمد تقی مهنوی ثابت می شود، الغرض ریاضات و مجاهدات شاقّه کشیده به مرتبه تکمیل رسیده و اجازت بیعت خانواده قادریه و چشتیه و سهروردیه از حضرت قاضی محمد تقی مهنوه یافت، او را کمالات و خوارق عادات بیشتر است که درین مختصر گنجایش آن ندارد، دو یک سخن به تبرک نوشته می شود که فضل علی قانون گو پرگنه آسیون در ایام طفولیت نظر قبول^۱ آن مقبول الهی بود، شکر الله خان افغان ملیح آباد به چاکران خود گفت، صبح بروید و سرفضل علی بیارید، چون فضل علی بر مقدمه آگاه شد به آن حضرت اطلاع نمود، وی جواب داد هراس مکن از بلایی که شب در میان است، صبح فوج شجاع الدوله ناظم رسید و سر شکر الله خان ببرید، وی را کمالات بس رفیع اند، اکثر اندرون حجره به شکل شیر او را دیده اند، نگارنده زخار وقتی که در مجلس عرس او رفت بعد فراغت مجلس بر مزارش برای فاتحه برفت و به نماز مغرب مشغول شد، آن حضرت را^۲ پیش خود استاده دیدم، بعد فراغت نماز بر مزارش رفتم و فاتحه خواندم، به تاریخ بست و دویم رمضان سنه یک هزار و یک صد و هشتاد و چهار یا پنج هجری وفات، مزار شریفش در قصبه نیوتنی زیارتگاه خلق است.

موج احوال آن مخزن اسرار مظهر العجایب، آن مطلع انوار مظهر الغرایب، آن مقتدای واصلین مقام حیرت، آن پیشوای عارفین^۳ منزل معرفت، آن خلاصه دودمان حیدر صفدر، فخر المجاهدین **سیّد باسط علی قلندر** از سادات حسینی^۴ سکنة قریه براگانو توابع بلده اله آباد است و من بعد قریه دمکره را که براگانو فاصله ده^۵ گروه دارد از آبادی^۶ خود تفاخر ازل و ابد بخشید و به خانواده عالیّه قلندریه خلف و خلیفه پدر خود سیّد ماه خلیفه حضرت شاه مجتبی عرف شاه مجّی قلندر

۱. د: 'قبول' ندارد

۲. الف: 'را' ندارد

۳. د: 'عارض' منزل

۴. الف: سادات 'چشتی'

۵. د: 'در' کرده

۶. ج: 'آبای' خود

لاهرپوری است. ابتداء حال در خیر آباد کسب تحصیل علم صوری از حضرت حاجی صفت^۱ الله نمود، جدّش که جاذبه محبت خدا او را به سوی^۲ خود کشید به مجاهدات شاقّه و ریاضات فوق الطّاقه اشتغال نمود، چون مجاهده اش به مشاده انجامید بر مسند ارشاد نشست عالمی به وی تولاّ نموده، بیشتر استغراق به حالش غالب بود، سکر لازمه مشاهداتش بود، اکثر از کون و مکان در آن حالت خبر نداشتی، به چنین اوقات حضّاران را از ملازمتش حذر بود که هر چه خیر و شر در آن وقت بر زبانش می گذشت حکم قضای مبرم داشت و با این همه حالت سکر در متابعت سنت رسول علیه السلام خیلی متابع بود، نوعی از جاده شریعت قدم بیرون ننهاد و از مدح و قدح کسی کاری نداشت و از ملاقات اغنیا غایت متنفر بود، به خانه ازین جنس اشخاص قدم ننهاد و ندور و فتوح بذل و ایثار محتاجان داشت، کرامت و خوارق عادات بسیار سر می زد، اهلیه^۳ آن حضرت از مدّت به مرض صعب گرفتار بود، روز انتقال او فرمود که رفاقت فیما بین از مدّت واقع است چسان^۴ تنها باید بود؟ ازین قول مردم در استعجاب بودند، چون اهلیه^۳ او را قبض روح شد مسعود علی پسر خورد را در بر گرفت و شفقت نمود و رخصت کرد، ساعتی بر آمد که آن حضرت هم ازین جهان انتقال نمود، هر دو^۴ جنازه يك جا خواندند و قبر در دمکره و این واقع هفدهم ذی حجه سال يك هزار يك صد نود و شش هجری رو داد، سیّد مسعود علی و سیّد خدا بخش فرزندانش به زیور صلاح آراسته اند. مولوی عبد القادر جونپور و شاه کاظم قلندر کا کوروی بانی خاتقاه کاظمیه کا کوری از خلفاء سیّد باسط علی قلندر بودند.

موج احوال آن در تصوّف به مقام بسط و مسروری، **میر کفایت الله** معروف به **شاه کونین رامپوری** سیّد نیشاپوری از^۵ نژاد سیّد علاء الدّین اعلی بزرگ کنتوری ابتداء حال به سپه گری اشغال داشت آخر ترك آن نموده به حلقه مریدان شاه باسط علی قلندر در آمد، حالت صحیح داشت، از ملاحظه جمال تصدیق فقر و

۳. د: 'چنان' تنها

۲. د: 'بسوی' ندارد

۱. د: 'رحمة' الله

۵. د: 'او' نژاد

۴. ج: 'نماز' هر دو

درویشی معلوم می شد، در مریدان پیر خود افضل بود، روزی خادم خود را به خدمت پیر فرستاد و گفت جلد آنجا برسی، خادم از تقول زبان پیر چندین منازل^۱ را در اندک فرصت طی کرد، عالمی بود مدتها بر آستانه حضرت شیر بیشه کبریا علی مرتضی مجاهدات نموده ماذون شد که در بند^۲ رود به سید باسط علی قلندر اخذ فواید کند، چون او در خدمت سید رسید از تصرف سید مجذوب شد، در خاک غلطان ماندی، مطلق شعور ستر نداشت، روزی پیر فرمود ای خلف شرع ستر کن، بر فور این کلمه جذب او مبدل به سلوکی شد و اذن اقامت بدائون یافت آنجا مدتها رهنمونی کرده در گذشت.

موج احوال آن جامع کمالات واصلان، آن متصرف مقامات عاشقان، مرشد و رهبر **حضرت شاه فتح قلندر** از واصلان عالی و عاشقان معالی معروف عالم به قطب القطاب و معروف به خلائق از عمده اصحاب شاه مجی قلندر است. کرامت ظاهر و خوارق باهر داشت. روزی از هتودی بر لب آب گنگ فرمود، بر چلم قلیان آتش بیار، او انگار کرد، فرمود ای گنگابیا، فی الحال زنی حسین به زیور آراسته با لباس فاخره از آب گنگ بر^۳ آمده چلم قلیان بدو سپرد که آتش بیار، او هم چنان کرد و برفت و در قلندرپور قریه آباد کرده خود مقیم بود، اعظم خان راجه آنجا به وجهی از آن حضرت خصومت کرد، از قریه برآمد و جای مراقب نشست و گفت که بعد هیزه روز اعظم خان^۴ خواهد مرد، چون وعده منقضی شد خلق را از خلاف وقوع قول او استعجاب رو داد که اعظم خان زنده است، بعد هیزه روز^۵ سر از مراقبه بر آورده فرمود اعظم خان بمرد، تاریخ قلم بند کردند مطابق افتاد، دویم شعبان وفات.

موج احوال آن صدوق خوارق عادات، آن به تصرف ما فوق حالات، آن انفاسش تیر به هدف **حضرت شاه آصف** مرید و خلیفه حضرت شاه فتح قلندر است. ریاضت و کرامت کثیر داشت و به فقر و گمنامی به رتبه رفیع، پیشوای

د. ۱: 'منازل' ندارد	ج. ۲: د: 'هند' رود	د. ۳: 'میان' آب
ج. ۴: 'یر' ندارد	د. ۵: 'چنان' خواهد	ج. ۶: د: 'ماه' روز

اصاغرا کابر وقت بود، عظیم الدّین نظام آبادی دوزن به دفعات نکاح کرد هر دو بمردند، آن حضرت بدو فرمود زن سیومی بخواه من کفیل حیات او ام، عظیم الدّین زن دیگر بخواست بعد چندی او هم به مرض صعب گرفتار شد، چون نوبت به نزع رسید به آن حضرت در آن وقت به حضور پیر خود بود خبر کردند، از پیر رخصت خواست، پیر از فراست باطن دریافته فرمود در قضا و قدر الهی مرد تامل شرط است من امانت های بزرگان به تو سپرده ام که بعد من نفع به خلق رسانی، گفت از سیّدی وعده کرده ام خلاف نمی توانم کرد، چون به نظام آباد رسید آن زن فوت شده بود، فرمود^۱ او را سگته شده است کاسه شربت بیارند، شربت پیش آوردند می خواست که بنوشد فقری به طریق ملامتیه از مدّت در نظام آباد ساکن بود، از در درآمد و گفت ای آصف تو امانت دار پیر خودی این کاسه زهر هلاهل به من ده کانسه بدو^۲ داد آن فقیر بنوشید فی الفور جان به مشاهده جانان سپرد، آن زن زنده شده به سخن آمد و مدّتی بزیست^۳، شاه آصف بعد چندی حیات عزیز که پنجاه سال شش ماه باقی بود به برادر قاضی جمال بخشیده و خود وفات کرد در سال يك صد و چهل و يك هجری.

موج احوال آن به عشق دوست واله، **شاه محمّد صالح دیوانه**، وی مرید شاه فتح قلندر است، مشایخ بزرگ شان عالی در مجاهده داشت، محمّد شاه پادشاه مستفید ملاقات ایشان شد، در وزیر آباد متّصل شاهجهان آباد تکیه عالیّه اوست، مرقد شریفش حاجت روای خلائق آن جا است، بعد از وی خلف صدق او محمّد غوث به تکمیل ارشاد طالبان طریقه پدر^۴ را زیب می داد.

موج احوال آن عامل عمل^۵ بر حق، آن از دم و قدم فنای فی الحق، آن درویش عالی جاه، **حضرت شیر علی شاه** مرید و خلیفه شاه نظیر محمّد^۶ قلندر که به چند واسطه به شاه فتح قلندر می رسد، از غایت عبادت و طولانی حیات به مرتبه شیخوخیت رسید، پیر فانی و صاحب نسبت جاودانی گشته، از سادات دهلی

۱. د: 'از' او   ۲. د: 'کانسه بدو' ندارد   ۳. د: 'بسخن آمد و مدّتی بزیست' ندارد
 ۴. د: 'پند' را   ۵. د: 'عمل' ندارد   ۶. ج: 'شاه محمد قلندر'

است، ابتدا حال در لشکر سلاطین روزگار به سپه گری پرداختی، سپس ترك آن وادی نموده شیوه نامرادی گزیده به کمال همّت و توکل در لکهنو بر بلندی رخت اقامت افگند، تمام عمر همانجا گذرانیده و ریاضات شاقّه کشیده در تصوّف رتبه عالی بهم رسانید^۱ طرفه آنکه زوجه اش نیز به ریاضات مشغول شده و در نواح مرادآباد^۲ گذرانیده موسوم به حیدر شاه گردید، آخر عمر به لکهنو آمده زندگی قضا کرد و در دایره شوهر خود مدفن یافت، عارفه صاحب کشف بود، خرق عجیب ازو ظاهر می کنند سپس آن حضرت در شهر رجب سنه يك هزار دو صد و يك هجری به خانه احبّا رفته رخصت سفر آخرت خواست، به روز چهارشنبه تاریخ سال ماه مذکور نسایی از^۳ مغنیه به عیادت بیماری او آمد، ازو فرمود چیزی بخوان، او مشغول به سرود شد، آن حضرت نعره حق بر آورد همراه آن نعره جان به جانان سپرد، در لکهنو به تکیه خود خوابگاه نمود.

موج احوال آن مست باده بی خمار، آن فارغ از مشاهده اغیار، آن پیوسته مشتاق لقای شاهد، عاشق صادق **شاه عبدالواحد**، از بزرگان روزگار و عاشقان سرشار، به غایت مرتبه رفیع القدر درجه بلند همّتی دل پسند داشت، در زهد و ورع و فقر^۴ و فنا ممتاز بود، الهدیه برادرزاده قاضی مجتبی عرف شاه مجّا قلندر لاهرپوری است، اصلش از شرفای اهل هند^۵ است، محمّد فاضل قدوائی بجای فرزند پرورش او نمود، چون به سنّ تمیز رسید جذبه حق بدو رسید به ریاضات و مجاهدات شاقّه مشغول گشت، در اندک ایّام سیر سلوک را تمام کرده همراه پدر به دهلی رفت، از آن جا به کمال توکل زیارت حرمین و نجف اشرف و کربلای معلّی نموده به دهلی رسید، از دو سال پیشتر می گفت که فوج قاهره می آید، چون نادر شاه آمد دهلی خراب شد قول^۶ او را تصدیق نمودند، از اغنیا التفات^۷ نمی داشت. مولوی علم الهدی گوید، چون احمد ابدالی سلطان ایران در هند با فوج دکهنیا مستعد جنگ شد.

۱.د: 'شاقه کشیده... تا... بهم رسانید' ندارد ۲.د: 'ریاضات... تا... مرادآباد' ندارد

۳.ج: 'نسایی' ندارد؛ د: 'فدای' ۴.د: 'چندی' بخوان ۵.د: 'فقر' ندارد

۶.الف: 'بلند' است

روزی آن حضرت در لکهنؤ به وجد آمده گفتن گرفت، لشکر اسلام^۱ نیز خوب زد و تفنگ خوب زد تا دیری این چنین کلمات می فرمود، بعد چند روز خبر فتح احمد ابدالی رسید، او را خوارق عادات بسیار است، مدّت حیات شریفش هفتاد، در سنه يك هزار يكصد و هشتاد و پنج هجری به تاریخ..... ماه رجب به جوار رحمت حق پیوست به دایره شاه پیر محمّد لکهنوی مدفون گشت، رحمة الله عليه.

موج احوال آن به عشق گوی برده، آن دست از دو عالم افشوده، آن سرمایه انکسار و سرافکندگی، **حضرت شاه غلام بندگی** قدوای مولی است به درویشی ملقب به لقب^۲ کرم شاه گردید، ابتدا حال به روزگار سپه گری منتقل بود، چون جذبه عشق الهی به حالش غالب آمد ترك آن وادی نموده شیوه نا مرادی گزید^۳، در سلسله قلندریه از شاه عبد الرحمن سجّاده نشین شاه مجتبی بیعت نمود و اخذ فواید کرد و به ریاضات شاقّه مشغول شد، در چند مدّت او را مشاهده رو داد، چندان خوارق عادات بی ریب و ریا و بی تکلف از و سرزده که خلق را محل استعجاب گردید، بالفعل از جمیع خویش و یگانه بیگانه گشته در قصبه این نواح اوده اقامت گزید^۴ تا مردم مشاهده نمودند که جوی سرجو که زیر آن قصبه واقع است خیلی عمق دارد و از سایر جوها زیاده تر زخار است آن را عبور می کند که آبش از شتالنگ زیاده نمی آید و ترك به درجه اتم دارد که به کناره دریا سکونت دارد و ندور و فتوح کسی قبول نمی کند، عشق و درویشی بر ذات عديم المثال او ختم است، ابتدا کد خدا شده بود بعد ترك از اهلیه تعلق نگرفت.

موج احوال آن لرزان از جذب الهی، آن خندان از مشاهده انوار نامتناهی، آن معدن مراد نا مرادی، **حضرت شاه اولیا خیر آبادی**، از اولاد^۵ امجاد سیّد نظام الدّین الهدیه خیر آبادی، مشرب قلندریه داشت، صاحب جذب و کرامت خرق عادت به وسعت از و به عمل آمده، از جمله تصرّفاتش آنکه شخصی دعوت او نموده طعام به کثرت پیش آورد، از مریدان خود شخصی را فرستاد که برو طعام را تصرّف کن، او

۱. د: لشکر اقلیم، نیز

۲. الف: 'بلقب' ندارد

۳. ج: 'گردید'

۴. ج: گزید 'اکثر' مردم

۵. الف: 'اولیاء' امجاد

همه طعام را خود خورد و سیر نشد الجوع الجوع کرده پیش آمد پس خورده بدو عنایت^۱ کرد از گرسنگی تسکین یافت، مزار شریفش در د کهن است. دو پسر داشت - یکی شاه مولوی اسحاق بود مرد با برکت، دویم حضرت شاه چهیدا کهیروی که آفتاب سپهر ولایت بود، ذکرش به جای خویش ثبت شده ازین هر دو بزرگان یکی بزرگ در د کهن سجاده نشین جد بزرگوار اند و باقی در خیر آباد.

موج احوال آن متصرف مقام صحو، آن به مشاهده دلدار محو، آن مقبول خاص و عام، درویش کامل **حضرت بدر اسلام** ساکن قصبه پالی متصل ساندی سلسله نسب^۲ شریفش منتهی می شود به حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه، از کاملان زمانه حالی قوی و مشاهده غالب و عشق وافر اخلاق حمیده و اکثر تصرفات پسندیده داشت، در خانواده قلندریه مرید شاه عبد اللطیف اکبر آبادی^۳ خلیفه حضرت شاه شوق قلندر که به چند واسطه دست ارادت به حضرت سید خضر رومی می رسد بود، در سن صغیر به مکتب^۴ خانه به تحصیل علم مشغول بود ناگاه حضرت شاه عبد اللطیف سیر کنان در قصبه پالی بر در آنحضرت فرود آمد، برادرش به تقدیم مراتب خدمت و تواضع او کوشید، شام که آن حضرت به عمر چهارده سالگی حسن و جمال بر کمال داشت از مکتب برخاست، شاه عبد اللطیف او را پیش خود خواند و شفقت ها نمود و به خود کشید، او حضرت از همه افسرده خاطر شده شب و روز حضوری پیر اختیار کرد پس از چند روز که شاه عبد اللطیف قصد اکبر آباد نمود برادرانش فرمود من برای تربیت او از عالم غیب مأذون شده ام بالفعل نزد شما می گذارم، بعد روانگی شاه عبد اللطیف پس از دو روز جذبۀ کامل بهم رسید به عرصه قریب باز شاه عبد اللطیف آمد او را تلقین نمود پس حالات عجیب و کمالات غریب را مالک شد. در اثنای سخن گفتن از جهت کمال مشاهده سر رشته سخن را سهو می کرد و صد صد بار نام هر یک را می پرسید و مجرد ماند و به قید غذا و قوت هرگز نبود و برای رفع خطر قضا حاجت نیز قید نداشت و لباسش

۱. الف: 'امانت'؛ د: 'اعانت' کرد ۲. الف: 'سلسله' 'ایست' ۳. الف: 'اکبر آبادی' ندارد

۵. د: 'ده' روز

۴. د: 'به کسب' خانه

جامه و دستار مشایخانه پوشیدی، از غایت کمالات رئیسان وقت روی نیاز بدو داشتند و خوارق اعلانیه ازو سر می زد، وقت تحریر احوال بصد ر حیات.

موج احوال آن قدوه حق پرستان خدا شناس، آن سرخیل و ارستگان قید صورت و لباس، آن طبیب علتهای نفسانی، آن شفا بخش پنهانی، آن گشاینده قفل بسته دل به اشاره کلید ابرو، آن نماینده صور حقایق به مواجهه آیینه رو، آن واقف رموز خفی و جلی، مقتدای اهل تلقین **شاه مظهر علی** مرید شاه خاکی قلندر لاهوری از بزرگان روزگار به یاد دوست دایم بیدار، در تصوّف بس رتبه بلند و درجه ارجمند داشت، از حجره خود قدم بیرون نمی کرد از نهایت کم خوری غیر از استخوان و پوست باقی نبود مدام شگفته خاطر ماندی، اگر چه بزرگانیش از قدیم به خانواده چشت بیعت کرده آمده اند او به امر غیب به سلسله قلندریه در آمد، مرزا کلب علی روایت نموده که محمد هاشم نام یکی از احبای من اخذ فواید دینی آنحضرت نموده به مجاهدات و مشغولیها در آمد، یکی نساء مغنیه که پیش از ترک محبوبه او بود شبی به خلوتش در آمد و وسوسه شیطانی بر انگیخت، قریب بود که عهد توبه محمد هاشم بشکند، آن حضرت درون حجره پیدا شد طیانچه بر رخش زد و از آن باز داشت، وقت صبح که محمد هاشم که به ملازمت پیر رفت از سر گذشت شب او را آگاه ساخت و از پیر^۱ چیزها منع فرمود، وقت تحریر احوال بصد ر حیات.

موج احوال آن صاحب حالات کرامت آمیز، آن در عشق محبوب محبت بیز، آن به سایر صفات اولیاء الله، **حضرت شاه شکر الله** از نژاد شیخ سعدی کاکورویست، مرجع مرتاضین خوارق کیش و ملجای عاشقین دلریش، در تصوّف بس عظیم القدر بود، کمالاتش ازینجا قیاس باید کرد که شاه^۲ عبد الله نام مریدی داشت، وی به تقریبی امیرزاده را که مرده بود زنده ساخت، چون به خدمت پیر آمد در حجره بند نمود قفل کرد، دیری نگذشت که قاضی و مردم حکام رسیدند که ما به طلب او آمده ایم که احیاء موتی کرد و پاس شرع نگاه نداشت، پیر اشاره به حجره کرد و کردند شاه عبد الله را نیافتند، قول پیر را غلط انگاشته مواخذه

۱. الف: "و ازین خبرها منع

۲. الف: "که عبد الله نام

نمودند، گواهان شرعی گذشتند، بعد کردن احیاء موتی عبد الله داخل آن حجره شد قاضی و غیر آن لاچار برگشتند، مردم از شاه شکر الله استفسار احوال عبد الله کردند، فرمود که او همان وقت در پتنه رسید، تاریخ قلم بند نمودند از تحقیق قول شیخ به تصدیق رسید، رحمة الله علیه.

نهر سیوم:

در احوال شهدا؛

قال النبی صلی الله علیه وسلم ان الله اکرم الشهد بخمس کرامات لم یکرما بها احد ولا انا. یعنی به درستی^۱ که حق تعالی گرامی کرده است شهیدان را به پنج کرامت که گرامی نه کرده است هیچکس را و نه مرا. احدها، ان ارواح جميع الانبياء يقبضها ملك الموت و ارواح الشهدا يقبضها الله تعالی یعنی به درستی که^۲ ارواح همه پیغمبران قبض می کند ملک الموت و ارواح شهیدان را قبض می کند الله تعالی. الثاني، ان جميع الانبياء يغسلون و انا والشهداء لا يغسلون یعنی به درستی که همه پیغمبران غسل داده می شوند بعد از مردن و من هم چنين باشم و شهیدان غسل داده نمی شوند. الثالث، ان جميع الانبياء یکفنون و انا كذلك والشهداء لا یکفنون یعنی به درستی که همه پیغمبران کفن داده می شوند و مرا همچنان باشد و شهیدان را کفن داده نمی شود. الرابع، یسمون الانبياء الموتی و انا كذلك یقال مات محمد و الشهداء لا یسمون با الموت بل یقال احیا یعنی می نامند همه پیغمبران را بعد از وفات مرده همچنین ما را خواهند گفت که مرد محمد و شهیدان را مرده نمی نامند بلکه زنده می گویند. الخامس، ان الانبياء یشفعون يوم القيامة و انا كذلك و الشهداء یشفعون كل يوم و يوم القيامة به درستی که شفاعت خواهند پیغمبران روز قیامت و من هم و شفاعت می کنند شهداء هر روز و روز قیامت هم. ازینجا باید فهمید که مرتبه کشتگان حق جل و علی از کل مراتب بلند تر گردانیده است و عجیب متاع عظیم الشان است چنانچه در کلام قدسی خبر داده من قتل نفسه فلنا دینه پس انبياء و صلوة الله علیهم چرا حسرت نبرند چون

۳. ج. د: 'همه' ندارد

۲. الف: 'که' ندارد

۱. د: 'بد وستی' که

به نزدیک حق تعالی هیچ مرتبه از مرتبه شهادت بزرگ تر نه بود از آنجهت این نعمت مخصوص خاصه به اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم نصیب گردانید و علما گویند که فضل خسروی که شهدا راست موجب شرف شهدا بر انبیا صلوة الله علیهم اجمعین نتواند بود زیرا که از فضل حق تعالی بر ذات پاک انبیا آن درجات عطیات مبذول اند که **ما لا عین رأی^۱ و لا اذن سمعت و لا خطر قلب احد** نظیر این تقریر می تواند بود که سپاهی اسپ به این خوبی داشته باشد که در طویله بادشاه نباشد^۲ مطبوع طبع بادشاه بوده باشد پس از جهت ملکیت آن اسپ^۳ نمی تواند بود که آن سپاهی از درجه بادشاه درجه زیاده داشته باشد چرا که ملکیت یک اسپ به این شخص که اگر رتبه حاصل است الوف سلوف آن از نعمتهای عالم رتبه به بادشاه متحقق.

موج احوال آن سلطان سلطنت دنیا والدین^۴، آن بالیقین محمود ارباب یقین، آن غنچه شاخسار گلبن شهادت، آن ارغوان گلشن سعادت، آن گلزار جراحات کاری، آن لاله زار محبت باری، آن صبح شفق پوش روشن دلی، آن آفتاب عالم تاب متجلی، آن مورد افضال کمال، آن پروانه شمع^۵ ذات بی زوال، آن محل اعتقاد شاه و گدا، آن به کشتی شاه و گدا نا خدا، آن مدد عامش نصرت خاص، آن از غایت کرامت اخص الاشخاص، آن کوه کرامت تکبیر، آن بر شکوه سعادت منیر، آن بسمل عید قربان رضای معبود، محبوب حق **حضرت سالار مسعود** به سپه سالار امیر ساهو بن میر عطاء الله علوی بن طیب بن محمود بن^۶ ملک آصف بن بطل بن عبدالمنان محمد حنفیه بن علی مرتضی کرم الله وجهه. در مرآة مسعودی نویسد که سلطان محمود غزنوی خواهر خود سترمعلا نام را به سالار ساهو کدخدا کرد از وی حق تعالی سالار مسعود را به وجود آورد، این تمام شجاعت و میل جهاد به کفار برای جلالت دین و علو مقدمات اسلام محبت^۷ رب العالمین

۱. الف: 'فاین رات' ۲. د: 'که سپاهی اسپ باین خوبی داشته باشد که در طویله بادشاه

نباشد' ندارد ۳. الف: 'اسپی' ندارد ۴. د: 'ضیاء الدین'

۵. الف: 'شمع' ندارد ۶. ج: 'بن عمر' ملک ۷. ج: 'محمد محبوب' رب العالمین

سالار مسعود را از فیض خاندان معلی شان حضرت اسد الله الغالب بوده^۱، بعد از ایّمه معصومین رضوان الله علیهم اجمعین آن نعمت دو جهانی و خاصّه عطای سبحانی که مطلوب جمیع واصلان حق است بر سالار مسعود بی پرده متجلّی گشت که تا امروز ظهور کرامت علانیّه او خاص و عام را حرف بر علو کمالات نیست. در مرآة مسعودی است که وی هفده ساله بود مثل شاهزادگان با مصارف بلند محفل دل پسند داشت و بیشتر صحبت با علما و صلحا و فقرا داشتی و تذکره غیر از قال الله و قال الرسول در مجلس او نگذشتی، چون وی را جمال با کمال بود بسیاری از آرزوی^۲ دیدار فرحت آثار او حاضر می ماندند، چون سلطان محمود لشکر کشید و فتح نمود و سومنات را غارت نمود اموال خارج از شمار از نقد و جنس و جواهر به دست آورده بت سومنات را گرفته معاودت به غزنی نمود و بر در دولت سرای آن بت را بینداخت^۳ رسولان کفار کشمیر رسیدند به عوض مبلغ خطیر درخواست پس یافتن آن بت نمودند، درین مقدمه بادشاه از حسن میمندی وزیر مشوره نمود وزیر گفت شما سلطان اید شاه را خزانه وسیع برای فوج می باید مبلغ خطیر از اینها بگیرند و بت را به کفار سپارند، سلطان برین مقدمه اندکی راضی شده بود که سالار مسعود غازی حاضر بود گفت به وزیر، ای خواجه شما^۴ می خواهید که به روز حشر آذر را بت تراش خطاب کنند و محمد را بت فروش، سلطان از شنیدن این کلمه بت را بشکست، جواهر به قیمت^۵ گران از ارسال کفار ده چند زیاده در شکم بت بر آمد و حسن میمندی وزیر از سالار مسعود غازی خصومت گرفت، سلطان برین مقدمه اطلاع یافته روزی به سالار مسعود گفت که تو دیده مائی^۶ و بی تو زندگی دشوار می شمرم^۷ لیکن حسن میمندی وزیر^۸ روادار اقامت تو به حضور من نیست به لحاظ بعضی مقدمات که اصلاح آن از حسن تعلّق دارد به خاطر می گذرد که شما به سرحدات شکار بازید یا در خدمت پدر سالار ساهو بروید به ملتان، بعد چندی سر هنگ میکائیل را روانه

۳. د: 'بت را بینداخت' ندارد

۲. د: 'وی' دیدار

۱. ج: غالب 'فزود'

۶. الف: 'نور دیده های'

۵. الف: 'نعمت' گران

۴. الف: 'شما' ندارد

۸. الف: 'وزیر' ندارد

۷. د: 'می شمرم' ندارد

ساخته ترا طلب می کنم پس حضرت سالار از سلطان محمود رخصت شده از پنجهزار سوار و خلعت و خیمه و خرگاه راه هند گرفت، در اثنای راه باز بر طایری راند، باز توجّه به طرف طایری^۱ نکرد، بر شجری نشست و آواز دادن آغاز کرد هر چند طلبیده نه آمد، سالار فرمود این مقدمه خالی از حکمت الهی نباشد، این درخت^۲ را ببرند و بیخش بکنند، چنان کردند خزینّه بی شمار برآمد آن را بار کرده همراه گرفت و مردم از هر جوانب و اطراف در ملک طلب داشت تا به رسیدن دهلی زیاده از يك لك سوار جمع شده بود و رای مهپال حاکم دهلی جمعیت فوج و فیلان جنگی بسیار داشت فیما بین جنگ واقع شد، لشکر کفار قتل شد^۳ و رای مهپال و برادرش سری پال بگریختند آنها هم به قتل آمدند، هر چند مردم مبالغه نمودند که سالار بر تخت دهلی نشیند فرمود من جهاد برای تخت نمی کنم ما را به خدا رازیست که سوای او و من دیگری نداند، میر سید اعزالدین امیر همراهی سالار که در آن جنگ به مرتبه شهادت رسیده بود او را دفن کرده امیر بایزید جعفر را با يك لك پنجاه هزار به دهلی گذاشته به انتظام اچ و ملتان تعلّق به او کرده کوچ به طرف میرته نمود^۴ رایان آنجا اختیار کردند، از آنجا به قنّوج آمد، رای جیپال زمیندار آنجا مراسم عبودیت و اطاعت بجا آورده ضیافت فرستاد و خود به گوشه پوشیده شد، حضرت سالار عبور گنگ نموده به سترک که آمد که در آن وقت از قنّوج تا سترک که هیچ آبادی سوای سترک که نبود اقامت نمود و فوجها و عمّال به اطراف و جوانب تعلّق ساخت چنانچه سالار سیف الدین عم خود را و میان رجب سالار کوتوال لشکر خود را به سمت بهرائچ روانه ساخت، بعد ازان مهی بختیار را با يك لك هشتاد هزار سوار که از سمت فردوس تعین نمود و امیر حسن عرب با هشتاد هزار کس طرف مهونه تعین فرمود و میر سید^۵ علی که الحال به لال پیر مشهور است با يك لك چند هزار سوار^۶ کس طرف گویامئور رخصت داد و ملک فضل را با نود هزار کس به طرف جونپور رخصت نمود و خود با حشمت و شوکت در سترک که شکار می باخت و همانجا غازیان به زور شمشیر عمل قرار

۱. الف: به طرف 'طائر' ۲. الف: 'درخت' ندارد ۳. د: قتل 'شد'

۴. د: میرته 'شود' ۵. ج: د: میر 'سعد' علی ۶. ج: د: 'سوار' ندارد

واقعی کردند، رایان کره مانك پوراوّل دوزین اسپ از جادو ساخته برای هلاکت سیّد الشهداء به طریق تحفه فرستادند مقبول نه افتاد آخر کدام حجامی ناخن گیر از زهر آب داده به مصلحت رایان کره مانك پور آمد بهر کیف ناخن گیر به ناخن آنحضرت رسید زهر سرایت کرد، از استعمال زهر مهره شفا یافت، حضرت سالار غسل شفا نموده به هر جوانب و اطراف عاملان از قصّه زهر و شفا توأم مطلع^۱ نموده خطّی به والد خود که صوبه دار کاهیر بود نوشت، چون سالار ساهو والد آنحضرت ازین حکایت مطلع شده به مادر سالار شهدا آن خط بنمود از حکایت زهر بر وی حالتی رو^۲ داد که از همان خدشه بعد چندی زندگی قضا کرد استخوانش به غزنی فرستاد سالار ساهو به سلطان محمود عرض داشت نمود که بجای من حاکم دیگر فرست که به خاطر ستر معلا من همراه سالار مسعود نرفته بودم اکنون او از میان بر خاست من به هند پیش سالار مسعود می روم، چون سالار ساهو به ستر کهه مع فوج رسید سالار الشهداء استقبال نموده مراسم عبودیت به تقدیم رسانیده تا سه روز مجلس جشن آراسته نمود، چون خبر مقدم سالار ساهو به جمله کفار رسید زور اسلام زیاده دانسته متغیّر و متحیّر شدند، رایان گره مانکپور به رایان بهرایچ نامه نوشتند و به دست زنّاداران و حجاج دادند که برسانند، ملک فیروز هر سه جاسوسان را از رهگذر دست آورده حاضر ساخت به شفاعت سالار الشهداء زنّاداران امان جان یافتند و حجاج به قتل رسید، بر مضمون رقایم مطلع شدند نوشته یافتند که رایان مانکپور به رایان بهرایچ نوشتند که اهل اسلام بیگانه طریق^۳ دخل درین ملک کرده اند ازین طرف ما و از آن طرف شما بر آئیم آنها^۴ را هلاک سازیم حضرت سالار ساهو به افواج کثیر سوار شد و در فوج مقرر ساخته جماعی بر سر رایان مانکپور و قومی بر رایان کره فرستادند، جنگ عظیم شد، هر دو رایان شکست خوردند و به قید آمدند، سالار ساهو آنها را به ستر کهه فرستاد، سالار شهدا به بهرایچ^۵ به سالار سیف الدین نوشت که اینها را به احتیاط نگهدارند، پس سالار ساهو ملک عبدالله را با سی هزار سوار در کره و ملک قطب حیدر را با بیست هزار سوار در مانکپور

۳. ج: 'طریق' ما

۲. الف: 'مدد' داد

۱. ج: 'اطلاع' نموده

۵. ج: به بهرائچ 'فرستاد'

۴. ج: 'اینها' را

گذاشته خود معه تمام غنائیم معاودت به ستر کهه نمود، ناگاه خبر رسید که در غزنی سلطان محمود رخت حیات ازین جهان بر بست، چون این خبر در تمام اقلیم فاش شد و به سمع رایان و جمله کفاران رسید، همه ها یکدفعه شادان^۱ شده با هم نامه و پیام نمودند که اصل ایشان نماند، حالا سعی در دفع ایشان به این طور باید نمود که به نوبت خود هر يك رایان بجنگند و تمام لشکر اسلام را غارت کنند و درین ضمن نوشته سالار سیف الدین از بهرایچ رسید که رایان آنجا شورش و فساد انگیزه اند بی امداد حضور سوای جان دادن امری دیگر از من متصور نیست، پس سالار الشهداء از سالار ساهو رخصت شده به بهرایچ به تاریخ هفدهم ماه شعبان سنه چهار صد و بست و سه هجری رسید، بعد چندی عرضداشت عبد الملك فیروز حاکم ستر کهه رسید، معظّم خان قاصدان را متغیر دیده حقیقت حال پرسید، از واقعه سالار ساهو خبر دادند، وقت فرصت تجویز نموده معظّم خان و شرف الملك و ظهیر الملك و عین الملك و ملک نیک بخت و دیگر امیران یکجا شده راقم را به سالار الشهداء دادند، بر وفات پدر مطلع شده دانست که به بست و پنجم وفات یافت و به موجب وصیت در ستر کهه مدفون شد، مراسم^۲ تعزیت بجا آورده، روزی فرمود از روزی که به هند آمده ام یکروز به آرام نگذشت ازین زمین بوی اخلاص می آید، مردم از فراست مقصود این کلام دریافتند و خاموش ماندند، چهار ماه در غم و شادی بهر کیف گذرانیده چون ماه محرم دیده شد روزی در قیلوله به خواب دید که سالار ساهو به افواج عظیم بر لب آب گنگ فرود آمده در میان^۳ پسر و پدر ملاقات شد، بسیار نشاط و فرح نمودند، آخر سالار ساهو سالار الشهداء را اندرون برد، ستر معلا مادر آنحضرت را دید بر فور دیدنش فرمود، ای مسعود خوش آمدی، اینک برای خیر تو اسباب مهیا ساخته ام پس گلدسته که به دست خود داشت در گلوی سالار الشهداء انداخت و گفت^۴ که شادیانه زنند و مجلس نشاط سازند، در غوغای خورمی آنحضرت بیدار شد بعد نماز ظهر صلحا و علما و

۱. الف: 'شادان'، ندارد ۲. ج: 'پس'، مراسم ۳. ج: 'آمده و'، در میان

۴. ج: د: 'فرمود'، که

فقرا که جماعی کثیر این قوم پیوسته حاضر الخدمت می ماندند جمع نموده بیان تعبیر خواب نمود و کتاب تعبیر نامه را طلبیده در فصل هفتم دید نوشته یافت اگر^۱ چنین خواب بیند به شهادت دین فائز شود، این احوال را خوانده سالار الشهداء آه سرد بر آورد و شکر خدا گفت و این شعر خواند:

آه بیک بارگی یار کمین ها گرفت   چون^۲ دل ماتنگ دید خانه دگر جا گرفت
پس حضرت سالار نیک دل ملک را پیش باس دیو و سهدیو و غیره رایان برای سوال و جواب اطاعت فرمود آنها قبول نکردند، صبح همه کفاران و رایان بالشکر عظیم بر چهار گروه بهرایچ آمدند، سالار الشهداء شبشب با فوج^۳ بر سر آنها رسید، سالار سیف الدین را هراول نموده و مابقی را میمنه و میسره مقرر ساخته خود مقابل رایان شد، جنگ عظیم در میان آمد بسیار کفار به قتل رسیدند و اکثری از آنان^۴ به قید آمدند و ازین طرف اسلام هم مردم شربت شهادت چشیدند آنها را نماز خوانده به خاک سپرده اسپان و دیگر اشیای کفار که به غارت اهل اسلام آمده بود آن را گرفته سالار الشهداء به بهرایچ آمد، از طرف^۵ حرارت هوای گرم سالار الشهداء به زیر شجر گلچکان که امروز مرقد شریفش در همان موضع زیارتگاه خلق است بر چبوتره نشست و آنجا را پسند نموده آنجا باغی ساخت و آن درخت بر سر تالاب سورج کند بود که بر وضع آفتاب شکلی از زر ساخته معبد و قبله خود کفاران قرار داده پرستش آن می کردند، بعد چندی رایان هزیمت خورده به رایان جوانب و اطراف نوشتند که این کودک به رایان^۶ فتح نمود و اراده اخراج و استیصال مایان دارد و بعد از ما بر شماها خواهد تاخت، همه ها در جواب نوشتند که مایان شریک شما یان هستیم و عنقریب می رسیم پس سهدیو و باس دیو و غیره بالشکر کثیر آمده متفق با رایان بهرایچ شدند و انواع تدبیر مثل خارهای آهنی به زیر آب داده پیش صف میدان انداختند و آتش بازی افروختن وقت جنگ معین ساخته بر جوی کنیله رسیدند و به حضرت سالار الشهداء پیغام جنگ نمودند، سالار الشهداء به مشورت امیران لشکر بر سر آنها تاخت، بسیاری اهل اسلام در آتش بازی و خار

۱. ج: اگر کسی چنین
۲. الف: خون دل
۳. ج: معه فوج خود بر
۴. د: اکثری از رایان
۵. ج: د: طرف ندارد
۶. ج: بر مایان فتح

آهنی هلاك شدند، هر اول مقابل كفّار ماند، سالار الشهداء از جانب دیگر در كفّار افتاد و مردم بی شمار كفّار را به قتل رسانیده هزیمت داد و با غنائم بعد دفن و نماز و فاتحه شهدا معاودت به بهرائچ نمود و در غم کشته شدن یاران به سیر باغ که خود ساخته بود توجه می داشت آخر فهرست و شمار آنچه زنده و سلامت مانده بودند نمودند، سی لك چهل و پنج هزار هفتصد و پنجاه کس باقی بر آمدند، بعد سه ماه كفّار از هر طرف جمع شده يك دل^۱ با افواج مور و ملخ به بهرائچ آمدند و گرد کردند، در آن وقت سنّ شریف سالارالشهدا نوزده ساله بود، رئیسان تمام لشکر خود را فرمود که از تابع داری و خدمت گذاری شماها^۲ راضی و شاکرم، آنچه حقوق محبّت بود همه بجا آورید، اکنون عرصه زیست خود را تنگ می بینم عذر دارم که اگر از من به نسبت شما تقصیری رو داده باشد برای خدا معاف کنید، گریان گریان همه ها روی نیاز به زمین مالیدند و ثناخوانی کردند که از تو همیشه مهربانی به حال مایان به عمل آمده تقصیر را چه حساب؟ باز فرمود قرار آبای من است که رواز میدان نگردانم و اکثر جنگ نمودم فتح یافتم، حالا مردم بی شمار گرد کرده اند پس من می خواهم این وجود که سرمایه حجاب است در محبّت حق بیازم، همه ها گفتند من از جان نثار کردن تقصیری نخواهم^۳ کرد، سالار الشهداء از آن وقت طعام و آب ترك داده به برگ تنبول و عطریات کار داشته و در حجره به خدا مشغول می ماند، آخر به تاریخ سیزدهم رجب سنه چهار صد و بست و چهار هجری به وقت صبح کاذب لشکر كفّار بر سر چوکیداران لشکر اسلام رسیده آغاز جنگ نمودند، سالار الشهداء تقّاره کرده و سالار سیف الدّین عمّ خود را به کمک مردم چوکی پیش فرستاد و خود غسل نموده و جامه های مصفّه پوشیده و عطریات مالیده و امروز بر خلاف عادت جوشن و خود نپوشیده که مقصود از شهادت داشت بر اسب مادیه خنگ سوار شده شادان و خورّم به زیر شجر گلچکان که در معامله مدفن خود آنجا دریافته بود بر چبوتره نشست و مسلمانان به جنگ مشغول شدند، بی شمار مردم از اهل اسلام شربت شهادت چشیدند^۴، شب به

۱.ج: يك دل 'کشتند' ۲.ج: 'شماها' راضی ۳.د: 'تقصیری' نخواهم

۴.ج: 'چشید' شب

هر طور گذرانیده از صبح باز آغاز جنگ شد، از صبح تا وقت نماز ظهر دو حصّه لشکر شربت شهادت چشیدند، خورم شده فرمود الحمد لله که به مطلوب حقیقی پیوستند، پس سالار سیف الدین و دیگر امیران را در همان میدان به خاک سپردند و به عرض رسانیدند که لشکر اسلام رو به شهادت آورد قدری قلیل باقی اند، فرمود که الحمد لله دیگر همه شهدا را آورده در سورج کند بیندازند که ظلمت این مقام تا قیامت دفع شود، چنان کردند، بعد از آن فرمود که شهدا را در چاه و غار بیندازند که دست کفار که به تن های پاک ایشان نرسد پس وضوی جدید کرده نماز ظهر ادا نمود و نماز جنازه شهدا بر مدفن گزارده فاتح به روح پاک آنها رسانیده سوار شد و رو به میدان نهاد و دمار از کفار بر آورد و بسیاری را به قتل رسانید و از هر طرف صفهای کفار را بشکست. القصّه رای سهدیو و مهردیو با جماعی کثیر کفار بر فوج سالار الشهداء افتادند و از همراهیان محبوب ربّ العالمین جزوی مردم باقی مانده بودند در میان باغ گرد و پیش اقامت داشتند، کفار از هر طرف گردا گرد تیر باران کردند، اول وقت عصر روز يك شنبه تاریخ چهاردهم رجب سنه مذکور تیر قضا در شه رگ سالار الشهداء رسید کلمه شهادت گویان از بالای اسپ مادیه خنگ فرود آمد.

موج احوال آن صاحب شهادت و ولایت توأم، آن فخر شهدای و صوفیان محترم، آن شهید خدنگ غمزه جانان، واصل به دوست **حضرت سکندر دیوانه** درویشی صاحب کمال از سلسله خواجه ابراهیم ادهم قدس سرّه بود، از جهت تعشّق سالار الشهداء مدام چوبی به دست گرفته در خدمت همراه لشکر ماندی و این شعار ادهمیان است که سر و پا برهنه دارند و در سواری به جلوی محبوب خود پیاده رفتی و در قرب و مصاحبت محبوب از جمله امیران فضیلت داشت، معدن صدق و صفا، مخزن مهر و وفاء، مالک مرتبّین، محمود کونین، مجاهد صوری و معنوی، مشاهد جمال شاهد سفلی و علوی، در عشق از همه آزاد و به تمنّای وصل زندگی بر باد، از خاصّان خداوند بالا و پست و در محبّت محبوب سر به دست

بوده، سالار شهدا را^۱ به دست گرفته زیر شجر گلچکان خوابانید و سرش به کنار خود گرفت و زار^۲ می گریست، سالار شهدا يك بار چشم وا کرده و کلمه هو خواند جان به مشاهده جانان تسلیم نمود، حاضران با چشم گریان و دل بریان شمشیر کشیده به لشکر کفار می رسیدند و شهید می شدند، چند تیر متواتر بر سینه حضرت سکندر دیوانه رسیدند شهید شد، بعد قتل سایر از اهل اسلام کفارن به باغ در آمدند نعلش سالار شهداء را حق تعالی از نظر آنها مستور نمود برای تدابیر کشتگان لشکر خود به فرودگاه لشکر خودها رفتند، از شهدا چند کس که زخمی بودند به سمت شهر رفتند آنجا غیر از شهدا دیگر کس نبود مگر شب سکھپال ماده سگ سالار شهدا آمده بود تمام شب پاسبانی اجساد شریف شهدا از شغلان^۳ نمود الغرض چون خبر شهادت سالار الشهداء به آن تاجدار مهم جان بازی، آن صاحب دیهیم کشور جانگدازی، آن وارث شجاعت حیدری، آن مورد مقامات صفدری، آن غریق بحر شهادت، آن محمود ارباب سعادت، آن مقیم جنات النعیم حضرت میر سید ابراهیم که از امیران اعظم و یاران خاص و وفادار و هم سن سالار الشهداء که برای محافظت خیمه و خرگاه بود رسید خود را بر زمین زد و لرزه بر اندامش رسید و بی شعور گشت، بعد ساعتی به هوش آمد باقی مانده های فوج را طلبید و گفت من به نسبت محبت سالار شهدا درین ملک آمدم به او چنین واقعه رو داده حالا کجا روم و به که رو نمایم؟ غیر از مردن چاره دیگر نیست شما را اگر همراهی من منظور است بهتر و الا نه، بخدا سپردم این بگفت و اسپ طلبید و همراهان گفتند که قرار ما و شما یکی است لیکن به شب کجا خواهید رفت؟ فردا به روز روشن جان ببازیم، ناگریز شب را متوقف شد و در گریه گذرانید، آخر شب از اندوه اندک تکیه کرد در آن وقت خوابی دید که بر بلندی مثل کوه تمام بساط از گلهای بهشت آراسته اند و تمام شهدا که آن روز جان یافتند دور کرده خوش و خورم نشسته در میان آنها بر تخت مرصع و مکرر سالار شهداء جامه های سرخ پوشیده جلوس نموده و بر سرش چتر شاهی می گردانند، میر سید ابراهیم هر چند قصد بالا رفتن و نزدیک سالار الشهداء رسیدن می نمود میسر نمی آمد، سالار

۱. الف: 'را' ندارد

۲. ج: د: زار' زار'

۳. الف: از 'سفلان'

شهدا فرمود هنوز تو قابل این مجلس نشده ای؟ فردا داخل ما خواهی شد، پس سالار الشهداء برخاست و اسپ طلبیده سوار شد، میر سید ابراهیم دنبال دوید که مرا چه حکم است؟ فرمود که وجود عنصری ما در باغ افتاده است همانجا به خاک مستور کن و دیگر شهدا را اگر توانی مدفون ساز، پس هر دیو^۱ کافر را بکش کار تو هم ساخته خواهد شد، پس سید برخاست و غسل نمود و لباس پاکیزه پوشیده و عطریات مالیده وقت صبح فتح نصرت فیروزی اسلام ظلمت زدای کفر ظلام سلطان الاشجعین معرکه محمود، سالار قافله سالاران مسعود، ذوالفقار دین مصطفی، شهسوارین شهسوار آلفنا، امجد آل احمد، افضل شهداء راه سرمد، مظهر حال اجداد، مورد دولت خدا داد، مرّقع پوش شهادت بلند، جام نوش سعادت ارجمند، صاحب قبای شهادت به اتوی شمشیر، از بیشه شجاعت اسد الهی شیر سوار شده به میدان شهادت رسیده، سالار الشهداء را با همان لباس در زیر درخت گلچکان مدفون ساخت و سکندر دیوانه را به اندک مفاصله از قبر سالار شهدا نیز مدفون کرد و به قدری تفاوت از قبر سکندر دیوانه قبری برای خود مهیا نموده و اسپ مادیه خنگ را به جایش مستور به خاک نمود، باقی شهدا که در سورج کند افتاده بودند خاک بر آنها توده نموده آن موضع را تا قام قیامت از پرستش کفار موقوف داشته محلّ زیارت اسلام نموده پاس روز بر آمده به میدان کارزار رفت، کفار از استماع خبر لشکر اسلام که باز آمدند سهردیو چون مار پیچیده با سایر کفار به میدان آمد، حضرت سید اسپ راند، سهردیو را بیجان ساخت و خود هم شربت شهادت چشید، یاران سید شهید را برابر سکندر دیوانه که از اول قبر برای خود موجود ساخته بود دفن نمودند و بار خودها به جنگ در پیوستند و همه ها شهید شدند، هیچ کس از مردم اعیان زنده نماندند همه در میدان کشته شدند مگر چند کس خدمتگار و غلام سید سالار شهدا که زخمی بودند به جاروب کشی مشغول شدند، پس بعد شهادت سالار الشهداء که خبر یافتند همه ها شاد شدند و محفل نشاط آراستند قسمی^۲ که بعد فوت سلطان محمود غزنوی خرّم شده و بیخ

۱. ج: پس 'سهر دیو' ۲. ج: شهسوار 'میدان' ۳. ج: د: 'قسمی که بعد

سالار شهدا را سست انگاشته محاربه در پیش نموده شرب^۱ شهادت چشاندند هم چنان بعد شهادت سالار الشهداء بیک مصلحت بر سایر تابعین و توابع و نوکران و عمّالان سالار الشهداء دست قتل دراز کردند پس باید دانست که عامل و جمله توابع و تبع تابعین سالار الشهداء بکشتند همین جهت است که در هر قلعه یک شهید موجود است، با کرامت و خوارق شاید در آن وقت همان شهید عامل آن مکان بوده باشد و کثرت شهدای همراهی آن حضرت از آن بیشتر است که به شمار آید اگر صرف آنهايي که مشهور عالم اند به قید قلم آیند دفتر کثیر الضخامت گردد و از جمله یادات این می نماید که شهر به شهر و دیه به دیه و قصبه به قصبه و قریه به قریه بلك در اکثر ویرانه ها و برها غالب که در آن وقت آنجا آبادی باشد و حالا ویران گشته پر شده استخوان شهدای همراهی آن حضرت موجود است و کرامت از ایشان سر می زند و عجیب تر آنکه افضال حق قسمی که بر سالار شهداء مبذول شده به احوال دیگر از مقرّبان لایزالی دریافت نمی شود که جامعه بی شمار لکھو کھا از حاجب و چوبدار و شحنة و پیاده و سوار و کوتوال و خدمتگار هر کس که از همراهیانش از دست کفّار به قتل آمد همه را حق تعالی شهید با کرامت نمود چنانچه در بجنور ملك عمر شهید بسیار صاحب قوّت باطن اند، حضرت شاه بدر عالم قدوایی قادری مرید حافظ ابو القاسم بجنوری حصول کمالات از دولت سقّایی که به صحرای مزارش چندی نمود حاصل کرد^۲ و بسایبی قوال را مرض برص از برکت خاکش دفع شده^۳ و آن برین نوع است که قوال مذکور به حضور مرقدش می سرائید ناگاه قدوة العارفین برای زیارت آن حضرت رفت، بعد فاتحه گفت این وقت از خشت خشت این جا همین صدا می رسد، بسایبی آنچه خواهد یابد، زنهار سوای شفای مرض خود دیگر نخواهی او چنان کرد، صبح بیدار شد هیچ آثار برص به خود نیافت و قبول عالم شهید در قلعه هدیه به بسیار کرامت و بزرگی و جلال حاجت روای خلائق آنجا است و در قلعه توندیا کهیره ملك مردان شهید با بسیاری فضایل و بزرگی کار روای خلائق آنجا است و در گویا مئوال پیر به علو

۱. ج. د: 'شربت' شهادت ۲. د: حاصل 'گردد' ۳. ج. د: دفع 'شد'

درجات حاجت روای هر مستمند است، غرض تا کجا شرح دهد، از مزار هر يك شهدای همراهی حضرت سالار فوّاره فیض جاری است و تاقیامت خواهد^۱ ماند. از بهرایچ بر چهار گروه پیر نصر الله صاحب کوس و علم و خوارق بسیار شهرت دارد خصوص حضرت سرخو شهید به بسیاری مراتب^۲ مشهور^۳ و کیست درین ملک که از کمالات عالیات ایشان هر جا مّطلع نیست احتیاج نگارش کاتب حروف ندارد، رحمة الله علیهم اجمعین.

موج احوال آن سیّد صاحب میراث اجداد، آن به کسوت اغنیا مورد دولت معاد، آن شهید تیغ دلدار، عارف کامل **میر سیّد حسین خنگ سوار**، در مرآة الاسرار نویسد در کتب این طائفه او را میر سیّد حسین مشهدی می نگارند، از سادات عالی قدر مشهد مقدّس بود و نسبت اجداد ائمّه اهل بیت^۴ داشت و به جهت ستر احوال در لباس اهل دنیا در صحبت اغنیا کمالات معنوی کسب نموده در آراستگی ظاهر و باطن بی نظیر وقت بود، موافق سنّت اجداد خود به نیت جهاد همراه معز الدّین سام معروف^۵ به شهاب الدّین غوری در هندوستان رسید، چون سلطان مذکور بر اهل هند فتح یافت قطب الدّین ایبک را در دهلی لقب نموده معاودت طرف ولایت نمود، میر سیّد حسین مشهدی را نیز به رفاقت قطب الدّین ایبک گذاشت، قطب الدّین^۶ آن حضرت^۷ را به حکومت اجمیر که پای تخت پتهورا بود معین ساخت، آنجا حضرت را با خواجه بزرگ معین الحق والدّین چشتی فوق الحد پیدا شد، در سیر العارفین آرد بسیاری خلائق آن نواح به سعی میر سیّد حسین در خدمت خواجه بزرگ به شرف اسلام مشرّف شده بیعت نمودند و کفّار و متمرّدان آن نواح^۸ بر میر سیّد حسین عداوت دینی داشتند، وقت می جستند، درین اثنا خبر فوت قطب الدّین ایبک رسید آن حضرت به معدود چند بر تبیلی اقامت داشت، کفّاران مور ملخ در همان شب ریختند سیّد را به اصحابش

۱. د: 'خواهد' ندارد ۲. ج: 'علو' مراتب ۳. ج: مشهور 'است'

۴. ج: اهل بیت 'علیه السلام' ۵. الف: 'معروف' ندارد ۶. د: قطب الدین 'را'

۷. د: آن حضرت 'میر سید خنگ سوار' ۸. د: از در خدمت... تا... آن نواح 'ندارد'

شهید کردند، صبح خواجه بزرگ رفته سید را به اصحاب او همانجا دفن نمود و حرف است که در هندوستان چنین جا روح افزا بوده باشد و کرامت علانیه ساعت به ساعت از مزارش آشکار می گردد و سال وفات دیده نشد مگر قطب الدین ایبک در شش صد و هفت^۱ یا عشر فوت کرد.

موج احوال آن سعادت مند به پایه عرش سایه، آن ذخیره فیض شهادت مایه، آن ازلی سعید سید معروف شهید، از یاران سید حسین خنگ سوار مشهدی، در سال هفتصد هجری از حضور بادشاه دهلی برای گیرای کفار معین شد، اهل اسلام را از دست کافران به آویزش و مجاهده پناه داد و جان ها نثار^۲ فی سبیل الله نمود، در آن وقت مانند او کس شهید شدند اندک توجه ایشان به فتح مهمات سگان آن جا و عالم کفایت است. شیخ چندین چشتی در موضع مده خوابگاهش رفتی از غایت رسوخ و نیاز به کثرت طعام پختی به محتاجان دادی، از آنجمله یکی توغان شهید است مزارش در قصبه پودها از سرکار دسور، کرامت آنست که مرد خوش خود صالح شب بر مزارش می تواند ماند بر زشت خوچندان سنگ بارد که متمایل اقامت نشود و رو به گریز نهد، دیگر میان شمس شهید است که در نزدیک قصبه مده آسوده است، مردم از کرامات او اولاد یافته اند، شیخ دهودهن شهید در سواد دسوار آثار مزارش نمانده بود امیر خواست که در آن میدان چوگان گاه سازد، شب در معامله جمله احوال سرگذشت خود فرمود او صبحی آنجا رفته مزارش بیاراست.

موج احوال حسان شهید مزار شریفش در دیوتانه زیارتگاه خاص و عام است. گویند که ناموس شخصی می رفت رهزنان زنان را اسیر کردند، آن حضرت لله بر سر ره زنان تاخته زنان را خلاص داد و معرکه عظیم نموده شهید شد، سرش از تن جدا کرده^۳ آبی سر بر اسپ خود سوار شده^۴ می آمد، چون به دیوتانه رسید زنی به تعجب گفت این سوار بی سر می آید، همانجا از اسپ در افتاد، مدفونش

۳. ج: وجدا 'گردیده'

۲. الف: 'داد و جانها نثار' ندارد

۱. الف: 'و هفت' ندارد

۴. الف: 'سوار' شد 'آمد'

ساختند الآن کرامت و خوارق از خاکش جاریست، کفاران اکثر قابو یافته تاخت قصبه به خاطر می آرند که آن حضرت را بر شیر سوار شده مقابل خودها مستعد به جنگ می بینند و می گریزند و دست نمی یابند چنانچه راجا رام نام عزم دیوتانه کرد، آن حضرت را بر شیر سوار دیده از اسپ در افتاد و خنجر او به شکم او درآمد.

موج احوال آن شمع دو منور در يك لاكن، آن دو یوسف در يك پیرهن، آن دو نجم سعد در يك برج، آن دو در پر آب در يك درج، آن خاتم شهادت را دو نگین، **حضرت زین الدین و ملك وزیر الدین**^۱ ایشان را درین حال تفاخر خلعت فیض خاص و^۲ در عبودیت و بندگی مزید اختصاص باید شمرد. صاحب احسن القصص نویسد که این هر دو برادر اشجع روزگار و از صلحای نامدار بودند که محاسن اخلاق و محامد اوصاف در دفاتر نگنجد، آبای ایشان در سلك خدمت موروثی سلاطین اشتغال داشتند و با صلحا دوستی بسیار می داشتند لهذا از اکناف عالم از طرف عجم و عرب بعضی به سابقه استدعا بعضی بغیر آن در عهد ایشان تشریف آوردند و توطن اختیار کردند و ختم های قرآن بسیار کنانیدند^۳، هر روز چهار شنبه التزام غسلی که آن در استجابت دعا اثری عظیم شهرت دارد کرده بودند تا حق تعالی شهادت ایشان گردانید، ملك زین الدین در سینه نهصد و بست و شش در شیر یکی از غلامانش زهر داد و شیخ وزیر همراه سلطان ابراهیم در نهصد و دو شهید شد، از مرقد هر دو کرامت سر می زند، رحمة الله علیهم اجمعین.

موج احوال آن بنده مسعود، **سلطان محمود**، سلطان دکهن است، حلیم و کریم و فقرا دوست، علما و مشایخ را از اعزاز^۴ بسیار مسرور کردی و مستفید بودی و در خدمت شیخ علی متقی اعتقادی عظیم داشت. در تاریخ دهلی نویسد اکثر پالکی سواری شیخ را او کتف داده به منزل رسانیده و در زمستان به محتاجان پوشش پنبه رسانیدی و در^۵ روزهای مولود سرور کائنات علیه افضل الصلوة اطعمه لذیذ به

۱. ج: ملك زین الدین ۲. ج: فیض عام ۳. ج: می کنانیدند

۴. الف: اعزاز ندارد ۵. الف: در ندارد

افراط پختی و به صلحا و فقرا و مساکین خوارنیدی، آب به دست آنها از دست خود افگندی چنانچه به دوازدهم ربیع الاول روز مولود آن حضرت صلی الله علیه و سلم از خدمت طعام فقرا فارغ شده خواب نمود، غلامی داشت برهان نام، او آن بادشاه را ذبح کرد و وقت وزرا و امرا سلطان را ظاهر کرد که بیمار است يك يك كس را علیحده علیحده به خلوت برده شهید ساخت بعد چندی آن ملعون هم کشته شد.

موج احوال آن شهید یقینی، **حضرت سیّد حسینی** عرب زاده است، در سالی که رانا سانگا بر چندیری دست تاراج بر کشاده اسلامیان را به انواع اذیت اخراج ساخت او از بنگاه خود به گجرات آمد، در دانه چندیری شد که شکسته دلان را یآوری کند، چون به دسور رسید هندوی را به تقریبی بکشت و هندوی حاکم آنجا بود جماعی کثیر بر سر ایشان فرستاد و سنگسار نموده او را معه رفقا شهید کردند، مسلمانان او را آنجامدفون ساختند.

موج احوال آن به شراب شهادت سرمست، آن فی سبیل الله سر به دست، آن چمن شهادت را نونهال، شهید تیغ تسلیم **حضرت غازی کمال**، در مآثرالکرام نویسد با کمال صلاحیت آراسته از بانگر مئو وطن به جهت تحصیل علم به بلگرام آمد، روزی کافران بر مسلمانان برای جدال بر^۱ آمدند، وی از طرف اسلامیان بر کفار حمله کرد، به يك ضرب شمشیر از دست کافری سرش جدا شد، بر يك دست سر خود نهاده^۲ و سوی شهر روان شد، ضعیفی از جمله تماشاگران او گفت، سر خود را به دست خود می آرد، بر فور شنیدن این کلمه نیزه بر زمین نصب کرد و بافتاد و جان به حق گردید، آن نیزه از کرامت شجر عظیم شد، مزارش عقب عیدگاه بلگرام، زیر آن شجر زیارت گاه خلق، رحمة الله علیه.

نهر چهارم:

و درین نهر چهار شعبه اند:

شعبه اول مجملی در احوال سلطان العارفین حضرت بایزید بسطامی و

۱. الف: جدال بر آمدند ۲. ج: و بدست دیگر تیره گرفته سوی

بعضی اولیا که به وساطت سلسله ایشان به دوست واصل و ملحق شده اند.

موج احوال آن نهنگ طوفان شام لجه سبجانی، آن شیر عالی مقام نیستان ما اعظم شانی، آن قبله واصلین بی پرده، آن کعبه مسافرین ره نورده، آن فرع اصل حقیقت، آن اصل فرع طریقت، آن نامور اقلیم گمنامی، سلطان العارفین **حضرت بایزید بسطامی**، وی از طبقه اولی است و اسم مبارکش طیفور بن عیسی بن آدم بن سروشان، جدش گبری بود مسلمان شد، وی از اقربان خضرویه ابو حفص حداد و یحیی معاذ است و خواجه شقیق بلخی را نیز دیده بود. در مرآة الاسرار نویسد از^۱ قول فرید عطار که وی اکبر مشایخ و اعظم اولیا و حجت خدا و قطب عالم و مرجع اوتاد، ریاضت و کرامات بسیار داشت و در مقام قرب و هیبت غرقه آتش محبت، مدام تن را به مجاهده و دل را به مشاهده می داشت، کمالاتش ازین جا قیاس باید کرد که خواجه جنید گفت که خواجه بایزید در میان ما چون جبریل است در میان ملائکه، نهایت مرد^۲ میدان که جمله روندگان به توحید روان اند هدایت خواجه بایزید است، به حقیقت ذاتی اعلم هادی اولیای اعظم شایسته منتهای مدح و آراسته از ذم و قدح، مصباح خانه ارشاد، مفتاح خزانه مراد، مرکز دایره قدسیان، دایره مرکز سبوحیان، مخزن عنایات ربّانی، معدن تائیدات سبجانی، تاجدار اورنگ علم و عمل، نقش نگین خاتم سلیمان مرسل، مفسر آیات مراتب ذات، مظهر تجلیات اسما و صفات، سر حلقه عاشقان یزدانی، سر جمله حقیقت کیشان ربّانی، آفتاب سپهر ملت و آئین، سلطان کشور حقّ الیقین، معشوق عاشق نواز، عاشق و معشوق با ناز، اسرار دان سرادقات عزّت، رموز فهم خلوت وحدت، جبریل وحی تصوّف، عزیزان مصر معانی را یوسف، لامکان معراج ولایت، عرش اعظم علو مرتبت، بدرقه راه معرفت، حدقه چشم حقیقت، اوی بی مثل عالم مثال و بی مثال خلیفه ذوالجلال بوده است. چون مادرش به مکتب فرستاد به سورة لقمان بدین آیه رسید ان اشکر لی ولوالدیک، ترجمه این است که حق تعالی می فرماید که مرا شکر گو و خدمت مادر و پدر کن، معنی این آیت به دلش کار کرد، لوح

۱. الف: 'از' ندارد

۲. ج: د: 'مرد' ندارد

نهاد و دستوری خواسته به خانه رفت و از مادر گفت درین آیت حق سبحانه و تعالی به خویش هم می خواند و به تو هم می فرماید یا مرا از خدا بخواه همه از آن تو باشم یا که به خدای بخش که در هر آن با او باشم. مادر گفت حق خود به تو بخشیدم و ترا به حق سپردم، پس خواجه از بسطام بر آمد و سی سال در بادیّه شام می گشت و ریاضات شاقّه می کشید، صد و سیزده پیر را خدمت نمود و از ابو علی سندیفنادر در توحید آموخت و او را الحمد و قل هو الله تلمذ نمود، پس در خدمت حضرت امام جعفر صادق افتاد. روزی^۱ حضرت فرمود با یزید کتاب از طاق فرو گیر، گفت کدام طاق؟ حضرت امام فرمود مدّتی شد این جا هستی طاق کتاب را ندیده ای؟ گفت مرا با آن چه کار که در پیش تو سر بر آرم به نظاره نه آمده ام، امام خرقة ملبوس خاص خود را بدو داد و فرمود اگر حال تو چنین است پس به بسطام رو که کار تو تمام شد، پس به بسطام آمد و بر مسند ارشاد نشست عالمی به وی تولا نمود و خلائق را هدایت کرده به مرتبه تکمیل رسانید، اقوال و حالات و کشف کمالات او اگر سایر نویسند دفتری علیحده گردد و شیخ فرید عطار در تذکرة الاولیا معراج بایزید علاحدّه نوشته و کدام کمال ازین زیاده خواهد بود که در حق او امام زمان فرموده که کار تو تمام شد، در يك صد و شصت هجری متولد شد، مدّت عمرش يك صد و سی و سه سال در بست و هشتم شعبان سال دو صد و سی و چهار هجری وفات نمود و در بسطام مدفون شد.

موج احوال آن مقتدای آبدار، آن پیشوای مقدّسان نامدار، آن مقرب سبحانی، قطب وقت **خواجه عبد الله داستانی** لقب وی شیخ المشایخ بود، به انواع علوم بهره تمام داشت، وی را کلام دقیق و اشارات بسی لطیف، به سوّم واسطه مرید عمر بسطامی مرید و برادر زاده شیخ بایزید بسطامی بود. در کشف المحجوب نویسند وقتی در بسطام ملخ^۲ به کثرت آمد خلق نالش نمود، او بالای بام شده روی به آسمان کرد، همه ملخ برخاستند تا نماز دیگریکی نمانده، در ماه رجب چهار صد و هفده وفات.

۱. ج. د: روزی 'امام'

۲. د: 'بلخ' بکثرت

موج احوال آن مژده وصل مطلوب، آن پای فشرده کوی محبوب، آن مبرا از خطرات نفسانی، غوث وقت **خواجه ابوالحسن خرقانی** از محتشمان این طایفه بس گرامی منزلت اندر تصوّف بود، نامش علی بن جعفر بن سلمان خرقانی است، وی مرید شیخ ابوالمظفر ترك الطوسی، وی از شیخ ابویزید العشقی، وی از شیخ محمد غزنی، وی از بایزید بسطامی. چون طی منازل سلوک به حسب تربیت روح حضرت بایزید بسطامی نموده لهذا در شجره علیه نقشبندیه بلا واسطه او را به شیخ بایزید بسطامی می رسانند بلکه ثانی بایزید می نامند، وی در وادی تصوّف بس گرامی قدر، کلمات او را اهل تحقیق سند کنند و بس معظّم دانند و در بحر حقیقت او حکایت سنجیده اند. در نفحات نویسد شبلی گفته است آن خواهم که نخواهم، ابوالحسن گفت این هم خواستی است، چهل سال است که تقسیم یک شربت آب سرد یا یک شربت دوغ ترش می خواهد هنوز نداده ام و هم قول اوست چهل سال تا در یک وقتم و حق بدلم می نگرد بجز خود را نمی بیند، روز سه شنبه دهم محرم سال چهار صد و بست و پنج وفات یافت.

موج احوال آن فتوح غیبی طایفه علیه، آن کلید فتح سلسله نقشبندیه، آن شاهد شاهد لامکانی، قطب ارشاد **شیخ ابوالقاسم گرگانی** مرید شیخ عثمان مغربی است، وی از ابوعلی کاتب، وی از شیخ ابوعلی رودباری، وی از خواجه جنید بغدادی لیکن فیض تمام و انتهای انجام و اختتام سلوک به حسب روحانیت خواجه ابوالحسن خرقانی داشت لهذا در سلسله نقشبندیّه او رسیده به خواجه ابوالحسن خرقانی می رسند. شیخ در وقت خود بی نظیر بود و به مرتبه کشف قوی داشت. در کشف المحجوب آرد وقتی مرا واقعه افتاده طریق حل آن به من^۱ دشوار آمد به قصد ملازمت شیخ گرگانی رفتم، او را در مسجد که بر درش تنها یافتم استاده واقعه مرا بعینه با ستون مسجد می گفت، من ناپرسیده جواب خود را یافتم، گفتم ای شیخ این واقعه منست، گفت ای پسر به حکم الله این ستون ناطق شده از من سوال کرد مرتبه شیخ از این جا قیاس باید کرد^۲ او را فضایل بسیار است، سینه

۱. الف: آن یمین،

۲. الف: کرد، ندارد

وفاتش به نظر نه آمده.

موج احوال آن علاج فواد دردمندان، رواج معارف ارجمندان، دُر دریای سرمدی، قطب عالم **ابوعلی فارمدی** نامش فضل بن محمد و شیخ الشیوخ خراسان بود، در وقت خود متفرد بود به طریقت خاصه خود در تزکیه و مواعظت شاگرد و خلیفه شیخ ابو القاسم گرگانی است. در نفحات نویسد وی در خدمت شیخ ابوالحسن خرقانی نیز رسیده و فیضها ربوده و از شیخ ابوسعید ابوالخیر نیز در ابتدا^۱ تلقین یافته چنانچه از قول او همان جا نوشته که من خرقة از شیخ ابوسعید یافته ام و بسیار فواید برداشتم لیکن به تحصیل علم مرا مقید بود چون روزی قلم از دوات بر آوردم سفید بر آمد، به امام قشیری این مقدمه گفتم، او فرمود علم از تو دست کشید تو هم از علم دست بردار، پس رخت خود را از مدرسه به خاتقاه آوردم، سال وفاتش به نظر نه آمده.

موج احوال آن جامع جمیع مدارج کمال، آن قانع بنیان جهل جهال، آن خزینه کشف و گنجینه همه دانی، قطب وحدت **خواجه یوسف همدانی**، در نفحات نویسد کنیت او ابویعقوب است امام و عالم صاحب احوال و مقامات و کرامات بود، ابتدا از همدان بر آمده و در شیراز از شیخ ابواسحاق تلمذ نمود، از ذکاء طبیعت از سایر شاگردان نزدیک استاد معزز گشت بعدش از شیخ ابوعلی فارمدی بیعت نمود و تلقین شده به مجاهدات در آمد، با شیخ عبدالله جونی و حسن سمنانی اکثر صحبت داشته پس به مرو رفت از آنجا به هرات باز به مرو رفت، از کلبه خود غیر از نماز جمعه بر نه آمدی، مذهب حنفیه داشت و در نفحات نویسد وی چندی در کوه زر هم ساکن بوده عبادت نمود، وی بس مشایخ عظام بود، شصت سال بر مسند هدایت و ارشاد مانده، در چهار صد و چهل متولد شد و در پانصد و پنج وفات نمود، در اثناء راه هرات همانجا به خاک سپردند^۲ پس ابن التجار مرید استخوانش را به مرو آورده به خاک سپرد.

۱. الف: 'در آئید'

۲. ج: 'بخاک' سپرد کردند'

موج احوال آن درد و معاملات غربی و شرقی **خواجه عبد الله برقی** خلیفه اول از خلفای رابع یوسف همدانی است. در رشحات نویسد عالم و عارف صاحب خوارق و کرامت بوده، اجدادش در قریه برق توابع خوارزم گوسفند داشتند، در بخارا بر سر پل سورستان متصل قبر ابوبکر کلابادی قبر اوست.

موج احوال آن با معشوق حقیقی ملاقی **حضرت خواجه حسن انداقی**، انداق قریه ایست از بخارا و رای انداق مرو در رشحات نویسد مرید و خلیفه خواجه یوسف همدانی است^۱، صاحب دوام عبادت و تربیت مریدان قوت مخصوص داشت خلق را دعوت به خدا کردی و متابع سنت و آداب پیغمبر بود، از غایت عبادت و کثرت مشاهده از بهم رسانیدن قوت عیال متعذر بود، خواجه یوسف فرمود عیال مند درویش اند و مباشرت بعضی امور ضروریست که در آن اهمال عقلاً و نقلاً و شرعاً جایز نیست، گفت حال من بجای است که به حال کار دیگر ندارم، خواجه یوسف غیرت کرده عبادت نمود، آن شب حق تعالی را به خواب دید ارشاد یافت یوسف ترا^۲ بینایی عقل دادم و حسن را بینایی عقل و دل، از آن روز مقبول دل مرشد شد و نوعی تکلیف به او نمی کرد، در بست و ششم رمضان پانصد و پنجاه و دو وفات یافت، طرف شرقی قبر اسحاق کلابادی مدفون شد.

موج احوال آن پیشوای عارفین، آن مقتدای کاملین، آن نکهت نسیم وصل، آن مشاهده انوار بلا فصل، آن خدیو اقلیم معنوی **حضرت خواجه احمد ئیسوی** خلیفه یوسف همدانی است و ترکان ایشان را ائیسوی گویند و اتا را در ترکی به مشایخ بزرگ اطلاق کنند و ئیس شهرست مشهور از بلاد ترکستان مرقد و مولد او آنجا است. صاحب آیات و کرامات جلیله و مراتب و مقامات رفیعه، در طفلی نظر قبول بابا ارسلان که قدمای مشایخ ترك و از عظمای ایشان بوده است.

۱. د: 'در رشحات نویسد... تا... خواجه یوسف همدانی است' ندارد

۲. ج: 'ما' ترا

باب ارسلاں پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم او را تربیت نموده به فیض خاص رسانید و تا حیاتش حضوری او را نگذاشته و بعد وفات هم به موجب اشارت او به بخارا آمده در خدمت خواجه یوسف سلوک را تمام کرده سر منشئه مشایخ ترک گردید، بیشتر اهل ارشاد آنجا را نسبت ایشان پیوندد و اسامی آنها را طول دانسته صاحب رشحات می نویسد مگر بعضی را نوشته نمی شود، سال وفاتش به نظر نه آمد.

موج احوال آن عشق سرشت، آن فارغ از خوبی و زشت، آن طالبان حق را حاجت روا **حضرت منصور انا اعظم خلیفه حضرت خواجه احمد^۱ ئیسویست** و خلف باب ارسلاں بود، رشحات نویسد عالم علوم ابتدا حال از والد خود تربیت یافته بعد فوت به موجب اشاره روح پدر به خدمت خواجه^۲ احمد ئیسوی شتافته، تصوّف را به پایه تکمیل رسانیده از مشایخ عظام گشت، تاریخ وفات معلوم نشد.

موج احوال آن به آسمان کمال مهر و مه **حضرت عبد الملك خواجه**، جانشین پدر بود، مدّتها طالبان را هدایت کرده در گذشت.

موج احوال آن کتاب حقیقت را دیباچه **حضرت تاج خواجه** خلف و خلیفه عبد الملك خواجه است و پدر زنگی انا است که ذکرش می آید، از تربیت پدر خود و رای علم ظاهر در علم طریقت رتبه بلند بهم رسانیده بعد از بلوغ به هدایت طالبان مقید شد، سعید انا خلیفه دوم خواجه احمد ئیسویست، مدة العمر به تربیت طالبان مقید ماند.

موج احوال درویش دردمند صوفی **محمد دانشمند** سیومی خلیفه خواجه احمد ئیسویست، در ابتدا که خواجه احمد خلق را به ذکر جهر مبالغه نمودی وی خواست که احتساب نماید خواجه یعقوب کمال بر قلب او تصرف نموده به دام آورده تلقین نمود و به مرتبه تکمیل رسانید.

۱. الف: 'احمد' ندارد

۲. د: 'خلف باب ارسلاں..... تا..... بخدمت خواجه' ندارد

موج احوال آن میم معلی معانی شیخ جلال الدین مجرّد ترکستانی از خلفای خواجه احمد ئیسوی است، مولدش بنگاله بود، روزی ابواب معرفت به طفیل شما کشوده شد حالا می خواهم باب اسلام بر روی کفّار بکشایم، نیز هفت صد اصحاب خود همراه داده رخصت کرد راجه کردار یکنیم لك سوار مقابل او شده مقبول گشت، حضرت حکیم اتا از کبار مشایخ ترك و خلیفه شیخ احمد یسوی است. در رشحات نویسد نامش سلیمان و حکیم لقب داشت، حکمت های ایشان که به زبان ترکی در معاملات درویشان گفته مشهور و معروف از جمله فواید انفاس اوست، در خوارزم وفات یافت، در قریه آق فرغان که قلعه سفید است مدفون شد.

موج احوال آن برگزیده درگاه خدا حضرت زنگی اتا، وی را زنگی بابا نیز گویند، خلیفه و اصحاب حکیم اتا است. گویند زوّار آن را از قبرش آواز الله به سمع می رسد، پسر تاج خواجه است که ذکرش بالا گذشت، به موجب اشاره پدر خود به خدمت حکیم اتا پیوست و اتمام سیر سلوک نمود. بعضی گویند ویرا تلقین از حکیم اتا به حسب روحانیت بود به ظاهر ملاقات نشده، وی را کمال عالیست، برای سترحال گله گاوان شهر را به چراگاه می برد و از اجرت آن کفاف نمودی، حسن اتا و سیّد اتا که نامش احمد است و صدر اتا و بدر اتا این چهار تن در يك مدرسه تحصیل علم می نمودند در بخارا، ششی يك دفعه به خاطر هر چهار رسید که آگاهی از علم باطن باید نمود، صبحی اسباب را به تاراج داده به جانب ترکستان مسافر شدند، چون آن حضرت را گله بان گاوان دیدند نفرت^۱ نمودند مگر اوزون حسن اتا اندکی نیاز به خاطر آورد، زنگی اتا بر قلب آنها تصرّف نموده به خود کشید و هر يك را به مرتبه تکمیل رسانید، هر يك صاحب کرامت و خوارق شدند. اسماعیل اتا خلیفه سیّد اتا است، سیّار بزرگ بود، در تربیت طالبان قوّت مخصوص داشت. اسحاق اتا فرزند اسماعیل اتا بوده، صاحب صفای قلب در استعجاب مقام داشت^۲.

۱. د: 'تقرب' نمودند

۲. الف: 'اسحاق اتا فرزند اسماعیل اتا بوده صاحب صفای

قلب در استعجاب مقام داشت' ندارد

در رشحات آرد، شیخ عبدالله خجندی به خدمتش رسیده اراده استفاده داشت، او گفت تو مرید خواجه بهاء الدین نقشبندی بعد دوازده سال در بخارا ترا^۱ مقصد حاصل خواهد شد. المین بابا خلیفه صدر اتا بود، بعد پیر طالبان را هدایت بخشید، شیخ علی شیخ خلیفه المین بابا است، بعد مرشد تربیت طالبان نمود، مودود شیخ خلیفه شیخ علی^۲ بوده بعد وی مستعدان^۳ را تربیت داد. کمال شیخ از کمال و کبار اصحاب مودود شیخ بوده، در ولایت شاش اقامت داشته، درویشی از و درخواست نمایش ذکر آره نمود، او ذکر آره چند بار کرد، آن درویش گفت این مکن^۴ که دل ما درد گرفت و قول دیگر است که آن درویش گفت در ذکر تواز عرش تا فرش سوخت می شود. خادم شیخ از اجله اصحاب مودود شیخ بود، ابتدا در ماوراء النهر بلکه ولایت شاش مقتدا بود، جمع کثیر بد و ملاقی بودند از آنجا با جمعی کثیر مریدان بر مزار شیخ سعدالدین کاشغری آمده مقیم شد و همانجا وفات یافته مدفون شد.

موج احوال آن سرمایه قطب الاقطابی، آب پیرایه اولوالالبابی، آن کلید خزینه کامرانی **شیخ عبدالخالق غجدوانی**^۵ در رشحات آرد، خلیفه خلفای اربع خواجه یوسف همدانی است و سردفتر سلسله خواجهگان بود و مولد و مرقدش غجدوان است از ولایت بخارا بر شش فرسنگ واقع و پدرش را نام عبدالجلیل امام گویند از اولاد امام مالک مقتدای وقت عالم صوری و معنوی صحبت دار خضر علیه السلام از مضاعف روم بود، از بعضی حوادث با متعلقان به غجدوان آمده مقیم شد، همین جا خواجه متولد شد، اول تربیت او از خضر علیه السلام^۶ بود، وی در طریقت حجت است و مقبول همه فرقه، علی الدوام در راه صدق و صفا و متابعت شرع و سنت و مخالفت بدعت و هوا کوشیدی، آخر پیر طریقت او خواجه یوسف همدانی شد، از حصول غایت کمال نماز يك وقت در کعبه می خواند و وصیت نامه که برای

۱. الف: 'مرا' مقصد

۲. ج: 'شیخ' بوده

۳. د: 'مستفیدان' را

۴. د: 'بس کن' که

۵. د: 'او' در رشحات

۶. د: 'از مضاعف

روم.... تا..... خضر علیه السلام' ندارد

مرید خود اولیا کبیر نوشته چندین کلمات نوشته که عامل را موجب هدایت گردد.

موج احوال آن درویش صاحب تحقیق، **حضرت احمد صدیق** خلیفه اول از اربع شیخ عبدالخالق است. در رشحات آرد، اصلش از بخارا، بعد وفات مرشد جانشین شد و هدایت نمود، چون وفات نزدیک رسید همه یاران مرشد را به متابعت خواجه اولیا کبیر و خواجه عارف مبالغه نمود، چون وفات کرد در قریه مغان بر سه فرسنگی بخارا مدفون شد.

موج احوال آن بدر منیر **خواجه اولیا کبیر** وی خلیفه دوم خواجه عبدالخالق است. دایما به تحصیل علم به صحبت عبدالخالق رسیده به اندک فرصت فتح باب گردید و بسیاری را هدایت بخشید، چون وفات کرد بر خاکریز حصار نزدیک برج عمار بخارا مدفون شد.

موج احوال آن ره رو وادی بی منی **خواجه دهقانی قلنی** خلیفه اول است از خلفای اربع خواجه اولیا، بعد مرشد مدت العمر هدایت نموده وفات کرد، قبرش در قریه قلت دو فرسنگ از بخارا واقع شد.

موج احوال آن مرشد و هادی **خواجه زکی خدایادی** خلیفه دوم اولیاء کبیر است، صاحب ارشاد بود، قبر در قریه خدایاد است از بخارا بر پنج فرسنگ.

موج احوال **خواجه سوکمان** خلیفه سیوم اولیا کبیر است، بزرگ بود و صاحب ارشاد، چون وفات یافت نزدیک مرشد دفن شد، خواجه غریب خلف و خلیفه چهارم اولیاء کبیر است، بس عالیشان بود اندر تصوّف، شیخ حسن بلغاری در نود سالگی او را دیده معتقد شد. شیخ سلف مرد بزرگ بود، از شیخ حسن پرسید خواجه غریب را چه دریافتی؟ گفت مردی سلوک تمام کرده و جذب هم دارد، درین عمر بست و هشت تن اولیا را ملاقات کرد اول ایشان سعد الدین حمویست و آخر خواجه غریب. خواجه اولیا پارسا به غایت بزرگ بود، قبرش در

مندرس. خواجه حسن ساوری خلیفه دویم خواجه غریب است وی از قریه ساور است قبرش نیز در مندرس. خواجه اکمان خلیفه سویم خواجه غریب است، قبرش در بخارا نزدیک حوض مقدم خواجه اولیا غریب. چهارمی خلیفه خواجه غریب است خواجه سلیمان کرمی وی سیومی خلیفه از خلفای خواجه عبدالخالق است و بعضی گویند وی از اجله خلفای خواجه اولیا، بسیار بزرگ بود، کلمات عجیب در تصوّف دارد. خواجه محمد شاه بخاری خلیفه اول خواجه سلیمان بود، بعد از مرشد قایم مقام شد. شیخ سعدالدین غجدوانی خلیفه دویم خواجه سلیمان، بعد مرشد به دعوت خلق مشغول شد. شیخ ابوسعید بخاری از کبار اصحاب خواجه سلیمان بود، ازو پرسیدند که سخن طریقت گفتن کرا رسد؟ گفت هر کس را که ظاهرش تمام این زمین پسند کنند و باطنش را اهل آسمان پسندیده دارند.

موج احوال آن ملک ولایت بی نظیری حضرت خواجه عارف^۱ ریوگیری
وی خلیفه چهارم خواجه عبدالخالق غجدوانی، مولد و مدفن ریوگیر است متصل بخارا و به چند واسطه پیر خواجه بهاؤالدین نقشبندی است.

موج احوال آن خدیو ملک معنوی حضرت خواجه محمود انجرفغندی
خلیفه خواجه^۲ عارف ریوگیر است، افضل و اکمل. در رشحات نویسد مرقد و مولد او فغنودیّه توابع بخارا، ازو پرسیدند که ذکر چهار چرا می کنند؟ گفت تا خفته بیدار شود و غافل آگاه گردد و رو به راه آرد. وی را کلمات مناسب تحسین اند اندر تصوّف و کرامت بس عالی. خواجه ثنائی یکتائی او نموده که درین وقت مثل او نیست.

موج احوال امیر خردانکنون نامش امیر حسین خلیفه خواجه محمود است، از بزرگان زمان و مرجع طالبان، وی را برادر بزرگ بود امیر حسن نام، وی مرید و خلیفه خواجه محمود است لیکن امر ارشاد امیر خرد را از پیر بود و قبر امیر خرد در الکنی به صفة پیر او. خواجه علی ارغندانی خلیفه امیر خرد بود، قبرش در

۲. الف: 'خواجه' ندارد

۱. الف: خواجه 'یوسف' ریوگیری

ارغندان بر پنج گروه بخارا واقع شد.

موج احوال آن سامع لا کلام کلام قدسی، آن جامع کلام لا کلام النبی، آن قبله اصحاب بی ما و منی، قدوه متورّعین **خواجه علی رامیتنی** لقبش عزیزان است، خلیفه دویم از خلفای خواجه محمود مرشد، وقت وفات برای دعوت و تلقین طالبان به او حواله نموده و سایر اصحاب را به او سپرده بدو واسطه پیر خواجه بهاؤالدین نقشبند است، خوارق و کرامات بی شمار از او به عمل آمده. مولوی معنوی درین شعر بدو اشاره می کند

گر نه علم حال فوق قال بودی کی شدی   بنده اعیان بخارا خواجه نساج را^۱
مولد شریفش رامتین قصبه ولایت بخارا و قبر در خوارزم مشهور و معروف، حضرت ایشان را بس کمال عالیست و بی نظیر زمانه بود، سیّد اتا توابع خواجه احمد یسوی به او تقاضی داشت، روزی کلمه سوی ادبی گفت، در همان نزدیکی ترکان دشت خفچاق تاختند و با دیگران پسر سیّد اتا را هم بند کرده بردند، سیّد اتا دانست این مقدمه ازان سوء ادبی که به نسبت حضرت عزیزان کردم باشد، به خانه خود سفره بیاراست و به خدمت عزیزان به معذرت تمام دعوت التماس نمود، عزیزان مقبول داشته به سرای آمد، دیگر اکابران شهر هم حاضر بودند، خدام نمکدانی بر سفره گذاشت، عزیزان^۲ را وقت خوش بود گفت انگشت علی به نمک نرسیده و علی دست به نان نبرده تا که پسرش حاضر نشود، ساعتی بر نه آمد که پسر سیّد اتا از حجره جنب بر آمد، حضار را حیرت فرو گرفت و از پسر کیفیت آمدن پرسیدند، گفت دیگر مرا معلوم نیست یا که به آن جماعه بودم یا خود را درین جماعه می بینم، روز دو شنبه بین الصلوتین بست و هشتم ذیقعه سنه هفتصد و یازده و به قولی پانزده وفات یافت. خواجه خرد فرزند کلان حضرت عزیزان است، در حیات والد خود به سنّ هشتاد سالگی رسیده اصحاب خواجه او را خواجه بزرگ می گفتند و نامش خواجه محمد بود، روز دو شنبه وقت چاشت هفدهم ذیحجه سنه هفت صد و پانزده وفات یافت، نوزده روز از نقل پدر. خواجه

۱. الف: 'را' ندارد

۲. د: 'بمعذرت تمام دعوت... تا... گذاشت عزیزان' ندارد

ابراهیم فرزند کوچک حضرت عزیزان است، پدر وقت وفات سایر امانت و خلافت و دعوت خلق و هدایت طالبان ذمه او نموده، حضار را استعجاب آمد که باوجود فرزند کلان به او می سپارند، فرمود او عنقریب به من می رسد، در هفتصد و نود و سه وفات یافت. خواجه محمد کلاه دوز که قبرش در خوارزم است، خلیفه عزیزان است. خواجه محمد حلاج بلخی که قبر او در ولایت بلخ است از کمل خلفای عزیزان است. خواجه محمد باوردی که قبرش در خوارزم است خلیفه حضرت عزیزان است.

موج احوال آن عزیزان مصر ولایت^۱ عزیزان، آن به متابعت شریعت غرا به سنجیده میزان، آن وسیله شفاعت اهل معاصی، **خواجه محمد بابا سماسی**، اکمل و افضل اصحاب حضرت عزیزان است، مولد و قبرش در قریه سماسی توابع رامتین است، مرشدش وقت وفات سایر امانت و نعمت و تلقین طالبان بدو سپرد، از کاملان و هادیان وقت بود، خواجه بهاؤ الدین نقشبند را نظر قبول به فرزندی اوست، پیش از تولد خواجه مکرر بشارت مسعودی او نمود، چون متولد شد فرمود آن را به فرزندی خود قبول نمودم و سابق از وجود او خبر داده ام، پس روی به امیر کلال نموده فرمود این خلیفه تو خواهد بود، زنهار از تربیت او غافل نشوی. بابا سماسی را کمالات بس بلند اند، سال وفات به نظر نه آمد. محمد صوفی سوخاری خلیفه بابا سماسی بود، قبرش در سوخار توابع بخارا بر دو فرسنگ. خواجه محمود سماسی خلف و خلیفه بابا سماسی است، دانشمند علی از کبار خلفای بابا سماسی است.

موج احوال آن مرهم رنجوران دردمند، آن امام سلسله نقشبند، آن سلطان عارفان، آن مقتدای واصلان، آن سرمایه فضل و کمال **حضرت سید امیر کلال** خلیفه بابا سماسی است. از مقدسات روزگار بود، تا در پوست مادر بود هر گاه لقمه شبهه به شکم مادر می رفت او را دردی و قلقی بی غایت بهم می رسید، در تکرار این مقدمه را دریافته به احتیاط کوشید، وی را کمالات عالیه و کدام کمال زیاده ازین خواهد بود که خواجه بهاؤ الدین نقشبند تربیت یافته اوست، سوای چهار

۱. د: 'آن عزیز مصر ولایت عزیزان' ۲. د: 'به' تربیت

کوشیدی و تربیت او به موجب وصیت پدر از شیخ حماد الدّین دهستانی خلیفه امیر کلال شد.

موج احوال آن مقتدای اولیاء عالی قدر، آن به مسند هدایت صدر، آن عارف ربّانی پیشوای وقت **شیخ عارف دیکرانی** خلیفه دویم است از خلفای اربع امیر کلال، مولد و مدفن او قریه دیکرانست از قصبه هرات، وی مقبول مرشد بود. در نهایت کمالات خواجه بهاء الدّین نقشبند از و بعد امیر فیض ها یافته و به تحریمش کوشید، وی را مقامات بس عالی است اندر تصوّف، چون وقت آخر رسید سایر نعمت و خلافت به خواجه محمّد یار عطا نمود و خواجه بهاء الدّین نقشبند را برای اعانت و امداد او مبالغه نمود. مولانا امیر اشرف بخاری خلیفه مولانا عارف است، بعد مرشد تربیت طالبان نمود، امیر اختیار دیکرانی خلیفه مولانا عارف است، صاحب ارشاد بود، شیخ یادگار کن سرونى خلیفه امیر کلال است و کن^۲ سرون قریه توابع بخارا است. شیخ جمال الدّین دهستانی خلیفه چهارم امیر کلال است^۳، از غایت کمال او^۴ بعد وفات پیر او خلائق بدو پیوستند، اکنون تربیت و تلقین را مناسب توهستی، فرمود به پسرش روا دارید لایق این امر اوست، پس خلائق آنجا رفت، امیر کلان درشی از اجلّه اصحاب امیر کلال است، درش قریه ایست توابع بخارا، بعد وفات به تربیت طالبان قیام نمود، خواجه علاء الدّین غجدوانی پیش او حصول صحبت خواجه بهاء الدّین نقشبند تربیت و تلقین از و یافته، شیخ شمس الدّین کلال از کبار اصحاب امیر کلال است، پیاده به حرمین شتافته به عراق رفت، مشایخ وقت را دریافت و طریقه مراقبه ایشان را به ماوراء النّهر آورده انتشار داده، در ابتدا با خواجه بهاء الدّین تقاضی داشت آخر رفع شد، علاء الدّین کن سرون اصحاب امیر کلال است و سوای او مثل خواجه شیخ درازونی و مولانا جلال الدّین کشی و مولانا بهاء الدّین طورسی و شیخ بدرالدّین میدانی و شیخ هردو کرمینی و خواجه محمّد دانکنی بسیار بوده اند، رحمهم الله اجمعین.

۱. د: 'شرف' بخاری ۲. د: 'دکن بیرون' قریه ۳. د: 'به' فرموده مرشد مربی امیر عمر

شده است شیخ محمّد از کبار خلیفه امیر کلال است ۴. الف: 'او' ندارد

مولانا بهاء الدین قشلائی در رشحات آرد، صاحب آیات و کرامات پدر عارف دیکرانی و پیر صحبت و استاد خواجه بهاء الدین نقشبند است و شیخ عارف پیش از حصول شرف صحبت امیر کلال از والد خود تربیت و فیض یافته بلکه مرید پدر بود بسیار بزرگ بود.

موج احوال آن مجدد^۱ قول و قسم **شیخ قسم** در کرامت اولیا آرد از مشایخ ترك فرزند خواجه احمد یسوی بود، خواجه بهاء الدین نقشبند در انتساب ارشاد تصوّف در ابتدای حال بدو بوده، در حق خواجه نقشبند او فرموده بود این صفت طلب گاری که در تومی بینم در کم کسی از طالبان^۲ مشاهده کرده ام، بی آنکه بیمار شود^۳ روزی طالبان و فرزندان را در بخارا بحضور خواند و گفت وقت من آخراست و چند کلمه توحید بر زبان آورده جان به جانان سپرد.

موج احوال آن پسندیده منتهیان، آن برگزیده عالمیان، آن در کرامت و کشف بی خطا، **حضرت خلیل اتا** از کبار مشایخ ترك است. خواجه بهاء الدین نقشبند ازو نعمت یافته. در کرامت الاولیاء نویسد که خواجه بهاء الدین نقشبند فرماید حضرت حکیم اتا در خواب مرا به بزرگی ولایت^۴ نمود و سفارش کرد پس در بازار بخارا به خلیل اتا ملاقی شدم، آن وقت فیما بین کلمه به عمل نه آمد، پس مرا طلبید، با قدری میوه رفتم، خواستم اظهار خواب کنم، فرمود آنچه ترا بر زبان است مرا عیان است ازین باعث حالت من دگرگون شد، خدمتش ملازم گرفتم چیزهای عجیب و غریب ازو مشاهده کردم، از اتفاقات سلطنت ماوراء النهر برو مسلّم شد در آنحال هم در ملا^۵ رعایت صحبت او می نمودم و در خلا محرم صحبت خاص او می بودم، اصلا در آن غوغای بادشاهی تفرقه به حال او راه نمی یافت و در حق من دعا کرد هر که خدمت درویشان کند بزرگ شود.

۱. د: 'مجدد' ندارد

۲. د: 'این بده' کرده ام

۳. د: 'نی ابله تیمار شوق'

۴. د: 'دلالت' نمود

۵. د: 'در' بلا رعایت

شعبه دویم:

در احوال دستگیر بر مستمند خواجه بهاء الدّین نقشبند:

موج احوال آن آفتاب عالم تاب برج عرفان، آن درر غرر درج ایمان، آن بیضای هادی هدایت، آن هویدای کوچۀ کرامت، آن گل چین ریاض ریاضت، آن تضمین غزل افادت، آن ملک المشایخ کبار، آن سلطان مرتاضین سعادت دثار، آن خدیو فیاض جهانیان، آن رهنمای طرق اسرار خلائق^۲ عالمیان، آن حامی بیضه اسلام، آن معاد خواص و عوام، آن دستگیر هر مستمند **حضرت خواجه بهاء الدّین نقشبند**، از مقدس اولیا و اعظم اصفیا و اکبر مشایخ بود، از طفلی آثار ولایت و انوار هدایت از جبهه او آشکار بود و بی اختیار قول او در هر مقدمه که فرمودی راست آمدی، از طفولیت نظر قبول به فرزندى خواجه محمد بابا سماسی و تعلیم و آداب طریقت به حسب ظاهر از حضرت امیر کلال داشت و از مولانا عارف ریوگری و خلیل اتانیز صحبت داشته و در حقیقت ویسی است، از روح خواجه عبد الخالق غجدوانی تمام تربیت و عنایت یافته، غرضی که وی را کمالات بس بلند است. قول اوست آنچه منتهای قدم بایزید بود اوّل قدم بهاء الدّین است، دو حج گزارده درین اسفار اکثر مشایخ وقت را مثل زین الدّین تایبادی را دیده است، اقامتش در بخارا بود، در طاعت و عبادت همانجا وفات یافت روز دو شنبه سیوم ربیع الاول هفتصد و نود و یک هجری دست به دعا دراز کرد و مدّتی هم چنان ماند، چون بر رو آورد نفس مبارکش قطع شد.

موج احوال آن مطلع دیوان حقیقت سرمدی، آن فقره رنگین انشاء شریعت محمدی^۳، آن طوطی سخن سرای شکرستان لسان الغیب، آن عندلیب خوش نوای گلشن حقیقت لاریب، آن مقتدای محبّت و عشق بازی، سر حلقه محققان **شمس الدّین محمد حافظ الشیرازی**. در احسن القصص نویسد مجرد و محفوظ و متوکل، در بذل و ایثار و عشق و انکسار و جود و سخا و زهد و ورع و ترک بس مایه عالی داشت، نذور و فتوح اغنیا قبول نداشته، سلطان احمد بغدادی از غایت تمنا مقدّمش را

ج.۱: 'نفحتن' غزال

ج.۲: 'اسرار' خالق

ج.۳: د: شریعت 'احمدی'

به بغداد خواست، غزلی نوشته فرستاد و نرفت، دیوان وی جوشش راز الهی و جلوه گاه حقایق و معارف نامتناهی باید شمرد^۱. حضرت شیخ عبدالحق دهلوی و صاحب تذکره دولت شاهی و دیگران بر ولایت^۲ او مقر و ملا محمد صالح هرگانی نویسد، وی مرید و خلیفه خواجه بهاء الدین نقشبند است، ابتدا حال با شاخ نبات نام زنی مغنیه او را تعشق رو داد، به جهت وصل او مدتها حيله و فکر نمود از غیر التفاتی او میسر نگشت، از غایت یاس صبر نمود و به حق سبحانه و تعالی مناجات کرد، ناگاه جذبه الهی او را در گرفت، از دنیا و اهل دنیا اعراض کلی نمود، درین غزل که خواندنش برای فتح مهمات حکم قضای میرم دارد اشاره ازین مقام نموده است، غزل:

دوش وقت سحر از غصه نجاتم دادند   و اندر آن ظلمت شب آب حیاتم دادند
چه مبارک سحری بود چه فرخنده شبی   آن شب قدر که این تازه براتم دادند
من همان روز بدیدم که ظفر خواهم یافت   که بر آن جور و جفا صبر و ثباتم دادند
این همه شیر و شکر کز سخنم می ریزد   اجر صبریست کز آن شاخ نباتم دادند
در تذکره دولت شاه نویسد که او اعجوبه روزگار بود، سخن او را مقامی است از استعداد بشری خارج ازین جهت لسان الغیب می گویند و ترجمه اسرار می نامند، سخن او ساده و بی تکلف آماده حقایق و معارف داد معنی داده صاحب فضل و کمال بی انتها بود. شاعری دون مرتبه اوست، در علم قرآن نظیری نداشت و به علوم دیگر نیز، حضرت سید قاسم انوار از غایت اعتقاد مدام دیوان حافظ به حضورش سند کردی، صحبت حافظ با صلحا و درویشان بود و لطیفه مطبوع گفتی، در هفت صد و نود و دو هجری^۳ وفات و 'خاک مصلاً' تاریخ اوست، مرقد شریفش در شیراز حاجت روای خلق است.

موج احوال آن به عشق الهی حق اندیش و دل ریش^۴ خواجه محمد درویش، در گلشن محمدی نویسد، به شش واسطه فرزند حضرت بهاء الدین نقشبند است، به موجب اشاره جد امجد خود بخارا را گذاشت و به عزم هند می آمد، چون به

۱. الف: 'شمرد' ندارد

۲. د: 'نسبت' او

۳. د: 'به تحریر' وفات

۴. ج: 'دل ریش' ندارد

بدخشان رسید سلیمان مرزا بادشاه آنجا مقدمش را گرامی داشته نگذاشت و به انواع خدمت پیش آمد، بعد چند سال آن حضرت وفات یافت، خواجه محمد ولد خواجه محمد درویش به طریق شیوه بزرگان خود به ارشاد و تلقین طالبان نواح بدخشان مشغول بود، یکا یک عزم سفر هندی نمود، در این اثنا خواجه عبد الله نام با دو برادر از نژاد خواجه بهاء الدین نقشبند نیز از بخارا رسیده با هم رخت سفر بربستند، در راه از قطع طریقان محاربات عظیم چنان به میان آمد که آن سعی و تردّد باعث امارت و قبولیت دل بادشاه گردید، هر سه برادر را به خطاب خانی و عبد الله خان را به القاب هر دل فیروز جنگ مقرر شده به انواع عنایت خسروانه مرفّع گشتند، چون آن بادشاه زندگی قضا کرد و نوبت سلطنت نورالدین جهانگیر بادشاه عادل رسیده نیز به دستور عنایت از حال ایشان منقطع نگشت بلکه زیاده از سابق مرحمت به حال ایشان شد. خواجه محمد با وجود دنیا دل در دین گرو داشته و در دیار دکن در محاربات کفار شریعت شهادت چشید. خواجه مرزا بن خواجه محمد را بادشاه به اقامت بجلور^۱ توابع لکهنؤ با چند دیهات مصارف به استصواب شیخ عبدالرحیم بجلوری^۲ جای اقامت فرمود، خواجه به رسم آبا و اجداد خود دل به یار و دست به کار شیوه اختیار نموده پیوسته بیه طاعت و عبادت با جمیع اسباب دنیا و ملک داری گذرانیدی حتی که در محفل رسول علیه السلام مدام حاضر شدی و اولاد او الآن آنجا موجود است.

موج احوال آن مهر سپهر ولایت، آن سپهر مهر هدایت، آن کاشف حقیقت ملکوت، آن ناظر انوار قدس و جبروت، آن به سایر مقامات رسا **خواجه محمد پارسا**، پارسا^۳ لقب از زبان خواجه بهاء الدین معین شده، از محبوب ترین یاران و خلیفه خواجه بهاء الدین است. در هر دو سفر حجاز همراه پیر مانده، وی را کشف بسیار قوی است. روزی جمعی به امر حاکم در صحبت حدیثی ازو بحث نمودند، او از کشف مسند را به کتب خانه غیری دریافته طلبید و تصحیح حدیث نمود، بعد وفات پیر یک بار به حج به قصد خود رفته در عمر هفتاد و سه سالگی بست و

۱. الف: 'بجنور تابع' لکهنو ۲. الف: 'بجنوری' جای

۳. د: 'آن بسایر مقامات رسا خواجه محمد پارسا' ندارد

چهارم ربیع الآخر سال ششصد و بست و دو هجری در مدینه وفات یافت، برابر قبر عباس عم رسول مدفون شد. شیخ زین الدین عراقی از یمن سنگ سفید آورده مزارش ساخته بود. خواجه ابونصیر بن محمد پارسا و لقبش^۱ حافظ الدین شاگرد و خلیفه پدر خود است. در علم ظاهر و باطن سخت جواد بود سوای نفی وجود و بذل موجود کار نداشت، از غایت علم خلق ازو مسئله می پرسیدند از جمله خوارق اوست بر وقت پرسیدن مسئله^۲ کتاب را^۳ که وا می کرد همان مسئله بر می آمد، در هشتصد و شصت و پنج وفات یافت، 'سر خدا' تاریخ اوست. مولانا فغانری از متوسلان خواجه بهاء الدین نقشبند است و بعد خواجه ارشاد از خواجه محمد پارسا یافته مدتها ملازم خدمت مانده، سخت محرم بود، گفت بارها دیده ام بعد نماز عشا خواجه محمد پارسا غایب می شد و بانگ نماز صبح شنیده می آمد و نماز می کرد و خواجه مسافر خوارزمی از مخلصان و ملازمان خواجه بهاء الدین است، او بعد پیر خدمت خواجه محمد پارسا اختیار نموده فیض ربوده. روزی وی قوالان را به مشوره^۴ محرمان^۴ به حضور خواجه بهاء الدین اجازت سرود داد و شنید، خواجه فرمود نه من می شوم و نه کسی را از شنیدن باز می دارم.

موج احوال آن مخزن الهام ربّانی، آن معدن بشارت سبحانی، آن بهار باغ جاودانی، **خواجه علاء الدین غجدوانی** خلیفه خواجه بهاء الدین نقشبند است و بعدش صحبت خواجه محمد پارسا و پسرش اختیار نموده، این بزرگان صحبت او را مغتنم می شمردند چرا که او پیش از مصاحبت خواجه بهاء الدین در شانزده سالگی به امیر کلال داشتی، خلیفه امیر کلال را دیده بود، استغراق بر علاء الدین بسیار غلبه داشت و گاه بودی^۵ که در عین تکلم از مجلس غایب شدی او عین نسبت این راه شده بود. خواجه محمد پارسا گفتی چون او را می بینم نسبت حضرت عزیزان می آید، وی به غایت افضل درین طایفه است این مختصر گنجایش تفصیل نیافت. حضرت سید قاسم تبریزی از مستفیدان خواجه بهاء الدین نقشبند

۱. د: 'پارسا و حافظ الدین' ۲. د: 'به سلسله' کتاب ۳. د: 'کتاب که' وا

۴. د: 'خواجه بهاء الدین... تا... محرمان بحضور' ندارد ۵. د: 'گاه' بوی که

است. در رشحات آرد، خواجه عبدالله احرار فرمودی من به همه عمر کلان تراز سید قاسم ندیدم، بر ملا قاتش چنان می بینم که جمله کائنات بر گرد او می گردد و در ایشان فرو می رود و گم می شود و خواجه سراج بر میش برمش دیهی است به نواح بخارا مرید امیر حمزه امیر کلال بود آخر به صحبت خواجه بهاء الدین پیوست و فیضها ربود، در مبادی^۱ حال او را استغراق در ربود، سه شبانه روز به افاقه نه آمد، به پیر او امیر حمزه خبر کردند، گفت به گوشش بگوئید جایی که رسیده از همانجا برگرد^۲، چون این خبر به گوش رسیده به افاقه آمد. مولانا سیف الدین میناری، منار قریه ایست از ولایت فرنگ به نواح تاسکند، وی از کبار اصحاب خواجه بهاء الدین است. پوشیده نماند در خدمت خواجه چهار سیف الدین بودند - یکی محبوب یکی مقبول یکی مقهور یکی مردود، آنکه محبوب بود آن حضرت است، خاطر پسند پیر بود، تا حیات پیر حاضر خدمت بود، بعد وفات پیر به حسب اشاره خدمت علاء الدین عطار اختیار نموده، بسیار بزرگ بود، کمالات عالی داشت، اخذ من رشحات. مولانا سیف الدین قبول لقبش خوش خان بخاری بود، اول خدمت علاء الدین^۳ دریافت مشرف صحبت سلسله خواجه^۴ بزرگ شده و اخذ فواید نموده مشغولیها داشته و از جمله ترك نموده، بسیار بزرگ بود. مولانا سیف الدین مقهور لقبش بالاخانه است، ابتدا بسیار ریاضت نموده در تصوف پای بلند پیدا کرده. روزی حضرت خواجه به راهی می رفت، او همراه بود، ناگاه شیخ محمد حلاج که بسیار مرید داشت و معتبر بود و از حضرت خواجه انکار خاطر نشین کرده بود برابر سید حضرت خواجه به ملائمت و اخلاق مشائیت او چند گام نموده، سیف الدین را خوش نه آمد، خود را در میان انداخته چند گام دیگر مشائیت نموده خواجه را این ادا خوش نه آمد، چون سیف الدین برگشته آمد فرمود خوب مشائیت کردی حلاج را به این بی ادبی خود را برباد دادی و بخارا خراب کردی، در چند عرصه سیف الدین مردود پادشاهی آمد بخارا را تاراج داد. هفت خلیفه بودند - شیخ

۱. د: 'مساوی' حال   ۲. الف: همانجا 'گرد'

۳. د: 'عطار' دریافت   ۴. د: 'مولانا' بزرگ

اختیار و شیخ سعدی بر میشی که اول ملازم خدمت خواجه بود و بسیار قبولیت داشت، چون خواجه برو آورده شد در صحبت شیخ محمد حلاج پیوست. سیف الدین مردود، ویرا لقب خوارزمی است، تجارت پیشه بود، دعوت پیر کرد، خواجه با اصحاب آنجا رفت و تناول طعام نمود، او بعد از طعام خوردن میوه و شیرینی که ضابطه خواجه بود مهیا نکرد، خواجه فرمود طعام بی دم داشتی او گران شده خیال بد در خاطر آورد^۱ خواجه مشرف به خطر او شده خاطر مبارک از وی برتافت و در محفل خود راه نداد.

موج احوال آن عالم علم حقایق، آن ناظم نظم دقایق، آن ثاقب سپهر مناقب، آن دستگیر مخمسه عواقب، آن زینت پیرای سجاده خلافت، آن چاشنی خوانچه^۲ کرامت، آن گنجینه معارف^۳ و اسرار خواجه علاء الدین عطار نامش محمد بن محمد التجاریست، وی از محبوب ترین مریدان و افضل خلیفه^۴ و اکبر اصحاب و داماد خواجه بهاء الدین نقشبند است. وی را مقامات بس عالیست اندر تصوّف و خوارق بلند و حالات دل پسند و تصرفات عظیم و قدم به غایت مستقیم و علوّت شان در مشیخت و عالی عنوان در طریقت، مخدوم و مخدومان عصر و فخر کسوت فقر بوده است. کمالات او ازین جا قیاس کنند خواجه در حیات خود طالبان را بدو سپردی و فرمودی که عطار ما را سبک بار ساخته، وی را کلمات عجیب است اندر تصوّف و کمالات بس بلند داشت، به شب چهارشنبه بستم رجب سال هشت صد و دو وفات، در ماوراء النهر مدفون شد.

موج احوال آن سرور حلقه ابرار و اخیار حضرت حسن عطار خلیفه و خلف علاء الدین عطار است، بسیار بزرگ بود، سلاطین وقت از غایت اعتقاد به رکابش دویده و در تربیت طالبان دستی قوی داشت. صاحب نفعات آرد وی صاحب جذبه قوی بود، از جذبه هر کس را که خواستی از عالم شعور به وادی کیفیت^۵

۱. الف: 'خواجه فرمود طعام بی دم داشتی او گران شده خیال بد در خاطر آورد' ندارد

۲. ج: 'مرکز' کرامت ۳. د: 'گنجینه' متعارف ۴. د: 'خلیفه' ندارد

۵. ج: وادی 'بی کیف'

می‌رسانید و در ماوراء النهر و خراسان تصرفات و کیفیت او مشهور. از مشاهیر صاحب کرامت بود، در شب دو شنبه عید قربان سال هشت صد و بست و شش وفات یافت، قبر او برابر قبر پدر دارد.

موج احوال آن سرمایه کمالات جدّ بزرگوار **حضرت یوسف عطار** خلف و خلیفه حسن عطار است، بسیار بزرگ صاحب کمالات و حالات بود، از هر قسم تصرفات داشت. حضرت ^۱بهاء الدّین عمر مکتوب او در رشحات داخل است در مقدمه ذکر حبس نفس و سلسله ولایت او تا امروز جاری است. شیخ عبد الرزاق خلیفه علاء الدّین عطار ست، در مبادی حال خدمت خواجه نقشبند دریافته از آنجا تربیتش حواله خواجه علاء الدّین عطار شد، م در متابعت سنّت و شریعت قدم مستقیم داشت و تقوی شعار او بود. وی را حالات عجیب و کمالات غریب است این مختصر گنجایش نیافت. مولانا ابوسعید از اکمل اصحاب خواجه علاء الدّین است، بعد از وفات پیر خدمت مرشد زاده خواجه حسن را اختیار نمود، قوّت خاص و حالات اختصاص به او ارزانی بود. خواجه عبد الله امانی اصفهانی او اکمل اصحاب خواجه علاء الدّین عطار است، روز اوّل که به خدمت پیر ملحق شد پیر این شعر خواند:

تو مباح اصلاً کمال این است و بس   رو درو گم شو وصال این است و بس
شیخ عمر ما تریدی از اصحاب خواجه علاء الدّین عطار است ^۲، صاحب کیفیت و حالات بود. درویش احمد سمرقندی کنیت او ابوالمیامن است و لقب جمال الدّین و نامش احمد بن جلال الدّین سمرقندی. وی اگر چه مرید زین الدّین خوافی است لیکن بیشتر فیض از علاء الدّین عطار یافته، مرد با برکت و صاحب کرامت بود، وعظ می‌گفت تا ثیرها داشت. در رشحات احوالش به تفصیل کمال نوشته این مختصر گنجایش نیافت.

موج احوال آن سرمایه ^۳فیض و کامرانی **سید شریف جرجانی** از جمله

۲. ج: 'بسیار بزرگی داشت مولانا احمد مکه اصحاب

۳. د: 'سپهر بفیض و'

۱. ج، د: 'شیخ بهاء الدّین

علاء الدّین عطار است'

منظوران و مقبولان خواجه علاء الدّین عطار است، از قول اوست تا که در خدمت شیخ علا کمالا که از عظام مشایخ شیراز^۱ بود برسیدم از رقص نرهیدم و تا که خدمت علاء الدّین عطار را^۲ انگزیدم خدا را نشناختم، وی را حالات بلند و تصرفات دلپسند است.

موج احوال آن مقبول واصلان حق، آن دایم به حق مستغرق، آن میم معلی معانی، **حضرت خواجه عبدالله اصفهانی** مرید خواجه علاء الدّین عطار است. دریای عوارف و کمالات، معدن معارف و تواجد سر حلقه اهل ارادت و محبت بوده. در گلزار اسرار نویسد در اوّل ملازمت از پیر این شعر ارشاد یافت:ـ
توز خود گم شو وصال اینست و بس گم شدن گم کن کمال اینست و بس
رحمة الله علیه.

موج احوال آن گوشواره کرامت کبرا، آن طاق ولایت ولایت صغرا، آن جام وحدت گوش **حضرت مولانا نظام الدّین خاموش**، از کمال اصحاب خواجه علاء الدّین عطار است، از افضل اصفیا و اکبر اتقیا شانی عظیم و همّت بلند و خدا طلبی داشت، صفای باطن او را حکایتها در رشحات ثبت افتاده، وی را جذبه و استغراق قوی بود، بسیار ریاضت ها نموده و کمال او زیاده ازین چه باشد که شیخ سعدالدّین کاشغری خلیفه و تلقین یافته اوست.

موج احوال آن شیخ الشیوخ عظیم الشان، آن از هر آفت دارالامان، آن ماسوای الله از همه بری، **حضرت مولانا سعدالدّین کاشغری** در ابتدای تحصیل علم نموده دولت آنچه ظاهری داشت ترك آن نموده خدمت مولانا نظام الدّین خاموش گزید، سعادت و آثار و ولایت او را حق تعالی از طفولیت^۳ عطا کرده، در وقت تحصیل در بعضی اسفار او را با طفلی صاحب کمال که هم درس او بود الفتی پیدا شد، شبی پهلوی پهلوی خوابیده خواست که دستش گرفته به چشم خود مالد، صورتی از دیوار خانه شق نمود با شمع حاضر شد او را مانع آمد، از آن روز الفت

۳. ج: از قبولیت عطا

۲. د: عطار را ندارد

۱. د: شرایع

آن پسر از دلش زایل شد پس مجاهدات شاقّه نموده به مرتبه تکمیل رسیده، خوارق و تصرّفات عالی داشت و مثل مولوی جامی در دریای حقیقت حلقه ارادت او به گوش خود دارد، آخر خوارق او بسیار در رشحات نوشته است این مختصر گنجایش آن نیافت. در هشت صد و شش و به قولی شصت هجری وفات یافت، آن روز چهارشنبه هفتم جمادی الآخر وقت نماز پیشین بود. آن حضرت را دو فرزند بودند - یکی خواجه محمد اکبر المعروف به خواجه کلان که تلقین از ملا جامی یافته صباح پنجشنبه دوازدهم جمادی الآخر سال نهصد و چهارده وفات یافت و فرزند دویم آن حضرت خواجه اصغر معروف به خواجه خرد^۱ در ولایت پرواز در نهصد و شش وفات یافت، نزدیک پدر خود مدفون شد.

موج احوال آنها همدم آدم تیغ مریخ، آن هم سرپیر شیخ، آن گذاشته ما و منی **حضرت شیخ عبدالکبیر یمنی** خواجه ابراهیم شاشی خال حضرت خواجه عبد الله احرار است، عارف و عامل و فاضل و کامل در اذواق و مواجید این طایفه نصیب تمام داشت، مصاحب سید شریف جرجانی بود و به اتفاق او خدمت خواجه عبد الله این شعر نوشته:

پیدا است حال مردم رند آنچنان که هست
جرم کسی که فاش کند هر نهان که هست

خواجه عماد الملك شیخ فاضل و کامل خواهر خواجه عبد الله احرار به عقد نکاح او بود، از قول اوست بر مجموع احوال و مواجید استقامت بهتر است و محبوب تر: **یار هم ملک استقامت ده** کاستقامت ز صد کرامت به مولانا مسافر از سلسله مشایخ ترك بود و بعضی سخنان لطیف اندر تصوّف از خواجه عماد الملك بسیار ظاهر می کرد از خواجه عبد الله احرار.

موج احوال آن صدوق علم یقین **خواب شهاب الدین جدّ پدری خواجه عبد الله احرار است**. در رشحات آرد صاحب آیات و مقامات و احوال و مواجید و

۱. د: 'بخواجه خرد' ندارد

۲. د: 'سپهر' دم

کشف قوی بوده است، با مجاذیب صحبت بیشتر داشتی، در اکثر اسفار که قطع طریقان مزاحم او می شدند همان مجاذیب را به آواز بلند یاد نمودی و مدد خواستی، آن همه مجاذیب به مدد او می رسیدند از آنها رها می دادند. به وقت آخر خود همه فرزندان را وداع نموده و در حق خواجه عبدالله احرار نوازش فرموده گفت که این بچه فخر مشایخ زمان و ممدوح زمانیان خواهد بود، پرورش او به وجه احسن کنند بلکه از سایر حالات^۱ او به تفصیل بیان ساخته. خواجه محمد شاشی برادر پدری خواجه شهاب الدین است وی را نیز در طور و طریق ولایت شهره کمال بوده، خواجه محمد و خواجه محمود فرزند خواجه شهاب الدین اند. خواجه محمود پدر خواجه عبدالله احرار است و بسیار بزرگ بود، وی را جذبات ازلی بود، وقتی که در پشت پدر خود بود پدرش از جذبه چهار ماه رو داده بود که از ملاقات و اکل و شرب باز مانده بود پس ولی مادر زاد باید دانست. کمالاتش زیاده از حد در رشحات نوشته یافتیم این مختصر گنجایش به خود^۲ نیافت، به موجب اشاره والد رساله به احوال بزرگان سلسله نوشته است.

موج احوال آن متصرف ولایت برتر، **خواجه بهاء الدین عمر**، مشایخ خراسان است، خواجه عبدالله احرار به ملازمتش رسیده است. صاحب رشحات از اقوال او آورده مردی دیدم به عجایب حالات، هر که به دیدن او برفت مناسب او زندگانی می کرد و خود را هیچ نوع ممتاز نمی گردانید مگر اربعین می نشست به دستور پیران رحمة الله علیه.

موج احوال آن نسخه حقایق سرمدی، آن صحیفه حقیقت محمدی، آن گلدسته ریاحین تودد و اخلاص، آن نافه سر بسته عشق و اختصاص، آن به دین و ملت معین و حامی، **قطب اکبر حضرت نور الدین عبدالرحمن جامی**، در خانواده نقشبندیه مرید شیخ سعد الدین کاشغری است. وقتی که او در خدمت پیر رسید پیر^۴ فرمود شاهبازی^۵ به چنگ من افتاده است و خدمت خواجه پارسا را نیز

۳. ج. د: 'بخود گنجایش'

۲. ج: 'در ملاقات'

۱. د: 'و کمالات او'

۵. الف: 'بازی چنگ'

۴. الف: 'در خدمت پیر فرمود'

دریافته در طفولیت و خیلی مرحمت و عنایت به او نموده و خواجه احرار به غایت احترام او نمودی و فرمودی که آفتابی در خراسان است یعنی ذات مولانا و مردم غیب به روشنای چراغ ما وراء النهر می آیند، این اشاره به خود نموده، از محققان عالی مرتبه و متصوّفان معانی منزلت به غایت رفیع الشان و به عهد خود بی مثل زمان، احتشامش از معاصران افضل و احترامش از زمانیان اکمل و صاحب تذکره دولت شاهی که شاگرد مولانا است نوشته که مولد شریفش جام و مسقط الراس مبارک او قریه جرجر و منشاء هرات و مرجع سلطان و فقیر شاه بی تاج و سریر بوده است. در سفینه الاولیاء نویسد لقب اصلی او عماد الدّین است و لقب مشهور نورالدّین و تخلص جامی و پدرش احمد بن محمد دشتی و دشتی محلّه ایست از محلات اصفهان مذهب حنفی داشت، و آنچه مشهور است در عوام که نقل به مذهب شافعی^۱ نموده خلاف است و این نامنطور است، کتاب چهار مذهب حضرت شیخ ابو سعید فرغانی را از مگّه همراه آورده به مسایل^۲ احوطه عملی می نموده اند مثل وضو ساختن بعد از مس مراة و مس اندام نهانی و غیرهما، جامع بود میان علم صوری و معنوی، مقبول عالم و مقتدای اهل ما وراء النهر و خراسان. سلطان محمد میرزا را از کمال عقیدت و نیازمندی به ایشان بود، ستر احوال به مرتبه غالب حال او بود که هرگز به کشف و کرامات دل نه آوردی بلکه گفتی که بر کشف و کرامت اعتقاد^۳ نیست و خود را در علم ظاهر و شاعری^۴ پوشیدی و گفتی که ستر حال شرط این راه است و معهدا چندین مصنّفات که نموده هیچ خالی از ذوق و شوق نیست، چند اشعار در ابتدای حال وقت جذبه شوق گفته اینست.

لذّت عشق فرو رفته مرا در رگ و پی عشق می گویم و جان می دهم از لذّت وی
غم عشق از دل کس کم مبادا دل بی عشق در عالم مبادا
متاب از عشق رو گر چه مجازیست که آن بهر حقیقت کار سازیست
و به مظاهر صوری هم تعلق داشته.

۱. الف: 'صفاهان مذهب حنفی داشت و آنچه مشهور است در عوام که نقل بمذهب شافعی' ندارد

۲. الف: 'بمسایل' ندارد ۳. الف: 'اعتماد' نیست ۴. ج: 'شاعری' ندارد. د: 'و شادی'

کار جامی عشق خوبانست و هرسو عالمی
در پی^۱ انکار او او همچنان در کار خویش

از ملفوظات اوست هر چند عارف کامل واصل بعد تحقیقات محبت ازلی و اتصال محبوب لم یزلی، در هر چه نگردد جز يك^۲ نه بیند و در هر چه آویزد جز يك چیز نخواهد اما در اواخر از جمیع تعلقات ترك و اجتناب نموده می فرمود محبت آن است که در همه چیز تعلق کند و خواست او خواست محبوب گردد.
با عشق توام هوا نماند است و هوس با آتش سوزنده چرا ماند خس خواهد از و مقصود دل خود همه کس جامی از تو تراهمی خواهد و بس مدام در وجد و ذوق می بود و چند نوبت سماع نیز فرمود. در گلزار ابرار آرد در مقدمه سرود ابتدا حال گفתי تا که مردم لایق شنودن سرود نشود چه طور بشنود چرا که بدون افروختن چراغ مطالعه کتاب دشوار، آخر چندان ذوق سرود بهم رسید که امتداد اوقات در وجد و بیخودی محو ماندی که حضاران و مغنیان را طاقت اقامت نماندی و زایل شدی، مجبور می نشستند و او استاده می ماند^۳، با وجود چندین فضل و کمال در لطیفه گوئی و معمه دانی بی نظیر بود. روزی شخصی از مولانا درخواست انار ترش نمود، مولانا را آدم حاضر نبود، تأمل کرد، درین اثناء میر حیدر معمائی که از تلامذه او بود آمد، مولانا خذف ریزه برداشت و آن را دو نیم کرده بر طاس زد، حیدر معمائی برخاست و رفته انار ترش آورده^۴ داد، سایل متحیر شده کیفیت امر از حیدر معمائی پرسید که به طور الهام مولانا از سوال من تر آگاه گردانید، گفت به طور معما مرا^۵ ازین خبر داد، سایل تصریح آن خواست، گفت خذف ریزه را که مولانا دو نیم کرد و بر طاس زد آواز بر آمد طن و طن تجنیس خطی ظن است و ظن به معنی گمان و گمان به صورت کمان و کمان قوس را گویند و قوس را چون قلب نمایند سوق می شود سوق به معنی بازار و بازار و نادار يك صورت دارد، سایل گفت بازار و ناردار ازین خود دریافت شد ترش را چه قسم دریافتند؟ گفت مولانا خذف را دوپاره کرده بر طاس زد دو نیم مجانس نیم است و بییم معنی ترس و ترس و

۱. د: 'در پی' ندارد ۲. د: 'از يك جز' نه بیند ۳. ج: 'استاده' بماند

۴. ج: 'بسایل' داد ۵. ج: 'ازین امر' خبر داد ۶. الف: 'بر' طاق' زد

ترش يك صورت پس دریافتیم که می فرمایند انار ترش آرد. از کمالات و خوارق عادات ازو کم سرزده و این معما کدام از خرق خالیست نگارنده زخار را که اوّل احوال شریفش از گلزار ابرار نوشته بود، شبی در واقعه ایما شد که از هر سه کتب احوال مارا بنویس بنابر آن از سفینه الاولیا و گلزار ابرار و تذکره دولت شاهی احوال آن صاحب کمال را نوشتیم و تصانیفش شواهد النبوه و لوايح بهارستان جواب نخلستان و نفحات الانس و شانزده رساله دیگر در علوم مختلف تفسیر و حدیث و عروض و قافیه و معما و غیره و سیزده لجه عربی و فارسی در شرح کتب ابیات اکابر و از منظومات ده نامه و هفت در مثنوی که هفت اورنگ نام دارد و سه دیوان سوای آن حواشی و تعلیقات و رقعات و ابیات متفرقه که مجموعه چهل و چهار جلد است به عدد لفظ جام که ازو یادگار عالم مانده. به قول صاحب سفینه الاولیا ولادت شریفش در خردجر جام در بست و دویم شعبان سال هشتصد و هفتده، مدت عمر شریف هشتاد و يك سال وفاتش در هزدهم محرم سال هشتصد و نود و هشت، وفات خواجه احرار سه سال بعد روز جمعه وقت اذان سنت واقع شد، قبر در خیابان هرات، رحمة الله علیه.

موج احوال آن گرامی منزل به فقر و فنا، آن عالی مقام در زهد و ورع، آن مجموعه نکات عشق حضرت باری، مرید مرشد پسند **مولانا عبد الغفور لاری** در سفینه الاولیا آرد که مرید مولانا عبد الرحمن جامی است، لقب وی رضی الدین بود، اصل از اعیان لار اولاد سعد عباد انصار اصحاب رسول الله صلی الله علیه و سلم بود، مرشدش را به نسبت او خیلی توجّهات بود نیز ازین بیت بر می آید:

آنجا که فهم و دانش مرغی بود شکاری   بازی است تیز پرواز عبد الغفور لاری

چنانچه مولانا جامی مرید کم گرفته و فرمودی که يك مرید کامل بس است و این اشاره به ملا عبد الغفور بود که به علوم صوری و معنوی پایه کمال داشت چنانچه حاشیه بر شرح ملا و نفحات الانس نوشته حل مشکلات و لغات آن را نموده بعد طلوع آفتاب روز يك شنبه پنجم شعبان سال نهصد و دوازده هجری وفات نمود و در^۲ دایره مرشد خود در خیابان هرات مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مجاهد عشق الله مولانا فتح الله از اقران و مصاحبان مولانا نورالدین عبد الرحمن جامی است. در گلزار نویسد در طریقت استوار قدم و در حقیقت ثابت و ستوده دم، ابتدا حال در خدمت مولانا غیاث الدین احمد از راه دوستی آمد و شد داشت، روزی گفت که دلم از سیر کتب علمی سیر شده اراده ترک و مجاهده دارم، مولانا گفت که این مقدمه را در خدمت مولانای جامی ظاهر کن، همچنان کرد، فرمود لختی کتب دیگر بخوان، چنان کرد و بعد از آن ترک نموده به مجاهدات در آمد.

موج احوال آن واقف اسرار مولانا غیاث الدین احمد بن مولانا علاء الدین مکتب دار، در گلزار نویسد مرید حضرت مولانای عبد الرحمن جامی است، در نقشبندیه تمام عمر به صفای جسم از غسل و وضو و طهارت و روفت روب درون از اکتساب دل را گرو داشته، مولانا محمد روحی از راه يك جهتی می خواست که اجازت نامه از جانب خود به نام او نویسد و از خلاف پدر بزرگوار خود شرمساری و نمود به خلافت^۱ نامه او خویش را شایسته ندانست^۲، عذر نمود، مولانا نور الله می فرمود پور مکتب دار از شیخ روحی حالا اکثر و بیشتر بلکه از پدر خود نیز بر جاده سلوک قدم استوار تر گذارد، در سال نهصد و پنجاه وفات یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن یکتای کمالات، آن بی همتای حالات، به مراتب ولایت فایز، مولانای نور الله بن حسین واعظ نسبت بیعت از مولانا سعد الدین کاشغری نقشبندی دارد در گلزار آرد آوی از فروغ الله نور السموات والارض روشن ضمیر و از خزانه ان من شیء الا عندنا خزائنه تونگر دل بود، در علوم کسبی و وهبی و در شناخت مراتب الهی و کتابی کمال یکتایی داشت. ابتدا حال چون به درس در آمد رساله از نحو خوانده بود که جذبه عشق الهی او را به خود کشید. از قول اوست که شیخ عبد الکریم یمنی مرا بشارت داد عنقریب است که شهرت تو از علم صوری و معنوی شایع عالم گردد و آخر همچنان شد، چنان دیدم که باران علوم از چار سو آب آسا بر سر من می ریزد و در يك شب نیمی از قرآن لفظاً و معنأً از بر شد آخر

۱. ج: 'بخلاف' نامه ۲. الف: 'خویش را شایسته ندانست' عذر ۳. د: 'از' وی فروغ

قوت دانشوری و حقایق شناسی دمبدم ترقّی مقامات نموده فایز به منزل مقصود گردید، در سال مایه عاشر وفات، رحمة الله علیه.

موج احوال آن اشرف و عالی سلسله نقشبند، آن مرشد روزگار و هادی دلپسند، آن کاشف راز پرده اسرار **مولانا علاء الدین محمد مکتب دار**، در گلزار نویسند مرید مولانا سعد الدین کاشغری نقشبندیست لیکن از فیض ملازمت شیخ عبد الکبیر یمنی که به يك واسطه خلیفه شیخ عبد الرحمن مصریست راه سلوک او کشایش یافت و پای همّت او رهگرای بلندی شد. روزی شیخ یمنی تعریف حدیث قدسی پرسید، گفت کلامی که بی توسّل فرشته به نفس ناطقه پیغمبر علی السلام فرود آمد، شیخ یمنی گفت پس بر این اندازه گفتار این طایفه نیز حدیث قدسی بود، یکی از حاضران گفت اگر چنین گویی مراتب اولیا و انبیاء مساوی گردد، پاسخ داد، نی، از آن رو که آن نسبت در پیغمبران بالاصالت در اولیا تبعیه است، رحمة الله علیه.

موج احوال آن از علم صوری راه معنوی یافته، آن به زور کمالات بر افلاک شتافته، آن در یگانه صدف معانی **حضرت مولانا علاء الدین قوهستانی** نامش محمد بن عبد الله المومن انیریست، از اجله خلفای شیخ سعد الدین کاشغری بود. در تذکره ملا محمد صالح نویسد، او در تحصیل علم بود، به شرف بیعت مولانا سعد الدین کاشغری مشرف شد، متحیر بود که ترك تحصیل نمایم و مشغول عبادت شوم یا کار تحصیل من بالفعل باقیست، روزی به مدرسه فیروز شاه به حجره رفته در را بست، از گوشه محراب آواز آمد ترك نما و بیاسا، از آنجا برخاست به گورستان رفت آنجا از نجم الدین نام دیوانه ملاقات شد، برای حصول تفول پیش او رفت، گفت بالفعل در مسجد فیروز شاه بودی، گفت آری، فرمود نه گفتم که ترك نما و بیاسا، از آنجا در خدمت مرشد آمدم مراقب بود چون سر بر آورد فرمود اطرح افرح مثل مشهور است یعنی ترك تحصیل بی حاصل نما پس او را به ذکر قلب تلقین نمود و مشغول گردانید تا یکی از اهل الله گشت. در کرامت الاولیا نویسد

مولانا علی صاحب^۱ رشحات روزی به خدمتش رفت، دو کس به حضورش نشستند سبق مصباح می خوانند و مولانا کتاب در دست گرفته غایب اند، به خاطر رسید چه قسم درس گفتن ست که جمعی قرأت کنند و ایشان حاضر نباشند؟ فی الحال مشرف به آن خطر شد، فرمود هر چند می گویم من اهلیت درس ندارم قبول نمی کنند شما هم بگوئید شاید پذیرا نمایند، سال وفات از لفظ 'پیر رفت' بر می آید.

موج احوال آن عالی احوال، آن صاحب کمال، آن با ملایکه عین به عین، حضرت مولانا نظام الدین حسین، پور مولانا علاء الدین مکتب دار است، در طریق نقشبندیه مرید پدر خود است. صاحب گلزار نویسند در جوانی معرفت پیران و در پیری ریاضت جوانان داشت. از عنفوان تا هنگام وفات در یاد خدا سرخوش رفت، شوق سیاحت به درجه او را بوده است. در یک بار در راه روم به وثاق سیدی مهمان شد و دختر میزبان به صداع دایمی دردمند بود، آن شب آن الم دیرینه تسکین یافت، بامدادان چون مهمانان مسافر شد نالش و کاهش هر روزه باز گشت، صاحب خانه آن راه رو را به یک بهانه باز گردانید هم برین نمط دو سه نوبت عزیمت و مراجعت به کار رفت آخر افشای راز شد که صحت آن دختر به یمن قدوم این مرد است به نکاح او سپردند. میر علانیری که ذکرش می آید از شکم اوست، وفات در مایه عاشر، رحمة الله علیه.

موج احوال آن رسیده به سروری میر علانیری خلف و خلیفه پدر خود مولانا نظام الدین حسین است. در گلزار نویسند گفتار دلپذیر و کردار شگرف نمای او نسخه حلال و بحال ربانی بود. گویند به هنگام استیلای ترکمانیه دو سیه دل بدبخت از پرستاران قاضی محسن در حالی که میر نبود در باز کرده در آمدند، فرزندان از بیم ترسان گریختند، آن دو تن ستمگار دست تاراج کشوده باز گشتند، چون صاحب رسیده هولناکی خون روان دید به جانی که آن دو ناکس رفتند خشم آلود نگاهی کرد، همان وقت کشائنده دراز پا در افتاد دستش خرد شکست و آن دیگر به دیوانگی رسوا شده باز گاهی هوش نه آمد. قاضی^۲ محسن از معاینه این حال بسیار خوش شد، همان ساعت از خجالت به سوی منزل میر شتافت، خانه نشینان باز از^۳

۱. ج: 'صاحب' ندارد

۲. ج: 'قاضی' ندارد

۳. د: 'بازار' آمدن

آمدن هجوم مردم ترسیدند فرمود که هراس مخورید برای عذر و دلجویی می آیند، در مائة عاشر وفات، رحمة الله عليه.

موج احوال آن همای بلند پرواز، آن در محبت و جوانمردی ممتاز، آن مرشد روزگار و هادی رهبر، افضل عصر **مولانا زین الدین محمود کمانگر** در گلزار نویسد، مرید مولانا نظام الدین حسین بن مکتب دار است، عامل و عارف و عاشق عالی همّت والا فطرت، مدتها در خراسان بسربرد، در کثرت بدعت و خلاف شریعت که از سگان آنجا به عمل آمد به اختیار خود بدر آمده به سوی قندهار افتاد، در عنفوان او را تمنای تحصیل علم در رسید. روزی به خدمت مولانا نور الله درخواست نمود او فرمود از تحصیل علم به منصب قضا و صدارت رسی بهتر آنست که به خدا مشغول شوی، التماس کرد می خواستم به نیروی صرف و نحو و به وسیله منطق و معانی لطایف و عجائب رموز فرقانی و نکات حدیث نبوی صلی الله علیه وسلم اندازه فطرت دریابم، پس قبول کرد و گفت به درس مولانا غیاث الدین بن احمد خرکشی کن پس به اندک فرصت در همگی فتون سواد بهم رسانید و به عالمی اجرای فیض کرد، از قول اوست کسی را که غیر از خدا مراد بود از خدمت درویشان بهره نبیند^۱ در مائة عاشر وفات، رحمة الله عليه.

موج احوال آن از افضل امت مصطفی **خواجه مرتضی** در گلزار نویسد پیوند خویشی^۲ از مولانا زین الدین محمود کمانگر داشت، به غایت همّت بلند و عالی فطرت بود که به نیستی و بی نوایی خوش دل بود. گویند سالی در آغاز سلوک از دیار عراق با چهل بنده ترک که همه در آئینه روزگار بخوبی و بی مثال عکس هم بودند مسافرت گزید، جمله به هنگام همّت مسعود در راه خدا آزاد نمود و سوای هر چه داشت به سلسله محتاجان بخشید چنانچه به قوّت خود نیازمند گردید پس او را که سختی و تنگی زمانه رو داد یکی از همراهان او گفت فلان غلام تو صاحب دولت کثیر است چرا تصدیعه می کشید، به این بیت جواب داد:

د.۱: پرسید، در

د.۲: خوش، از

گرچه گرد آلود فقرم شرم باد از همّتم   گر به آب چشمه خورشید دامن تر کنم
در همّتش فتور نه آمد، به مایه عاشر وفات، رحمة الله علیه.

موج احوال آن درویش عالی احوال **بابا حیدر ابدال** از مصاحبان شیخ زین الدّین محمود کمانگر است. در گلزار نویسد که وی از سایر مرادات باز مانده مطلق به سوی دنیا التفات نکرد، به غایت صاحب تجرید و تفرید بود، از الفاظش آرند که به خورشهای چاشنی بخش کام و گلو در بند انداختن خواری و خواهش افزایش دل به میل دنیا گرو مکنید و در سایه خنک محسپید که چنین خواب تیرگی به دل بخشد و از هرزه گویی زبان در قفس کنید تا به یاد حق گلستان توانند ساخت، سخنان ازین بیشتر است و در هزار و ده هجری به ملاء اعلی خرامید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن باریافته محفل باریاب محفل خدا، آن ناظر جمال با کمال حضرت مصطفی، آن از کمال کمال به مرتبه سبوحی **حضرت مولانا شمس الدّین محمد روحی** اصلش از قریه روح که نه فرسنگ از هرات مفاصله دارد، مرید مولانا سعد الدّین کاشغری است، از کبار مشایخ به غایت احوالی قوی و ریاضات وافر و تصرفات ظاهر داشت^۱ که ابتدای حال تمنای دیدار رسول صلی الله علیه وسلم او را بود، روزی در خدمت والده خود رفتم، آن وقت او کتابی می خواند، در آن دعایی نوشته بود که اگر این را شب^۲ جمعه کسی بخواند رسول صلی الله علیه وسلم را ببیند، رخصت خواندن دعا از والده گرفته به خلوت خانه در شب جمعه به خواندن مشغول شدم، بعد آن یاد داشتم هر کسی که در شب جمعه سه هزار مرتبه درود بر پیغمبر علیه السلام فرستد ضرور از رویت مشرف شود، از غایت شوق آن شب درود را هم خواندم به خواب دیدم که در سرای خود می روم مادرم انتظار دارد چون مرا دید فرمود زود شو که پیغمبر صلی الله علیه وسلم به خانه من آمده نشسته^۳ است مرا برد^۴ و به رویت رسول صلی الله علیه وسلم مشرف ساخت، دیدم که آن سرور صلی الله علیه وسلم نشسته اند و جمعی کثیر گردا گرد حاضر اند

۱. الف: از کبار مشایخ به غایت احوالی قوی و ریاضات وافر و تصرفات ظاهر داشت، ندارد

۲. ج، د: کس بشب جمعه   ۳. الف: نشسته، ندارد   ۴. ج: بزودتر، و برویت

و مکاتیب نوشته به اطراف و جوانب می فریستند و گوی املا حضرت رسول صلی الله علیه و سلم می کنند و مولانا شرف الدین عثمان زیارت گاهی گاهی که از علمای دین زمانی بوده اند می نویسند، مادر دست مرا گرفت و عرض کرد یا رسول الله صلی الله علیه و سلم پسری که وعده کرده بودی دراز عمر و دولت مند خواهد شد همین پسر است، آن جناب صلی الله علیه و سلم به طرف من نگاه کرد و تبسمی نمود و فرمود آری این مقدمه آنست که مادر من پسری در غایت جمال داشت آن زندگی قضا کرد، بر مادر غم زیاده بود، شبی آن سرور صلی الله علیه و سلم در خواب فرمود غم مخور ترا فرزندی صاحب جمال و دولت بهم رسد و عمر دراز خواهد یافت پس حق سبحانه و تعالی مرا به مادر من داد، پس آن سرور صلی الله علیه و سلم به مولانا عثمان فرمود مکتوبی برای آن پسر بنویس! مولانا کاغذی نبشت مشتمل بر سه سطر و در زیر آن سطر مثل گواهی که بر قباله ها می کنند نوشت و پیچیده به دست من داد و من روان شدم، بخود اندیشیدم که درین چه نوشته اند؟ باز در جناب رفته عرض کردم که یا رسول الله صلی الله علیه و سلم درین کاغذ چه نوشته اند؟ از دست من گرفته واکرده ملاحظه فرمود، من به يك بار خواندن مضمون آن سطور^۱ را یاد گرفتم باز پیچیده به دست من داد، اراده التماس دیگر به خاطر رسید که از صدای کس بیدار شدم دیدم مادر من تسبیح در دست گرفته می آید، فرمود چه در خواب دیدی؟^۲ گفتم چنین دیدم، فرمود من هم همین دیدم، در شب برأت سال هشتصد و بیست هجری وفات رو داد، در درگاه شیخ الاسلام شیخ عبدالله انصاری و به قول صاحب رشحات روز دوشنبه شانزدهم رمضان سال نهصد و چهار 'مرشد عصر' تاریخ اوست، رحمه الله علیه. در کرامت الاولیا نویسند يك بار پس از سه روز از مقام خود برای تلاش نان برخاست، آواز شنید که آخرش به نانی محبت ما را گذاشتی، طپانچه بر روی خود زد و برگشت و عهد کرد اگر بمیرد از گرسنگی تلاش نان نکند، بعد چندی او را داروی قوی حاصل شد که محتاج قوت نماند و روزی در مسجد مربع نشسته بود آواز آمد که در حضور

۱. الف: آن سطور ندارد

۲. الف: دیدی ندارد

خداوندی بی ادب نشستن چه؟ از آن روز تا چهل سال سوای دوزانو به طور دیگر نه نشست، این اشعار تاریخ وفات او:

زبده عارفان روی زمین   روح پاکش به اوج علین
مرشد عصر بود تاریخش   ز اتفاقات دهر گشت نهی

موج احوال آن سرچشمه اصحاب دردمندی **بابا شهاب الدین بیرجندی** از کبار اصحاب مولانا سعد الدین کاشغریست، عالم به علوم صوری و معنوی، بیرجند قصبه ایست از ولایت خاین و نامش احمد بن محمد است، پدرش بر کوه سینا شیخ احمد جام در معامله فرمود که فرزندی آید هم نام من کنی، او از من است. بابا را آثار ولایت و انوار هدایت از طفولیت بود، در تهجد گذاری و تقوی شعاری مرتاض بود، صاحب حالات عجیب و حکایات غریب است، او آخر از درس علوم ظاهر دست کشیده مشغولیها داشته در سال هشتصد و پنجاه و شش یا هفت وفات یافت، در مقابر^۱ پیر مدفون شد.

موج احوال آن نور چشم عارفان، آن معشوق عاشقان، آن قافله سالار متابعان پدر، آن سلطان زاده گروه برتر، آن حاجت روای حاجتمندان، مرشد زاده **حضرت خواجه کلان خلف و خلیفه شیخ سعد الدین کاشغریست**. مورد افضال بیکران، سرچشمه واصلان، محمود کاملین، ممدوح واصلین، نردبان فیض و افاده، به مسند خلافت سجاده، کوه پر شکوه رعایت، بحر اوج حمایت، طاء طور طاعتهای هادی هدایت، غین غنای غالب، قاف قمع قالب، وی دواى درد مندان و کامران مستمندان بوده است، دوازدهم جمادی الثانی سال نهصد و چهارده وقت صبح روز پنج شنبه وفات یافت.

موج احوال آن ماح^۲ اولیای خدا، **علی بن الحسین الواعظ الکاشفی** المشتهر **بالصفا** مرید خواجه کلان بن سعد الدین کاشغریست و بیعت او به حضور مولانا عبد الغفور لاری واقع شد. مقبول مقبولان بارگاه الهی و از تصنیف

رشحات محبوب محبوبان ذات نامتناهی بوده کسب این راه را کرده است، بیشتر خدمت مولوی جامی نموده و مدام با اولیا صحبت داشت، بزرگ بود.

موج احوال آن قبله کاملین اعظم، آن کعبه موحدین معظم، آن در کمالات نظیر خواجه معروف کرخی، قطب العالم **حضرت خواجه یعقوب چرخي** مقتدای عاشقان و پیشوای واصلان، در زهد و ورع و ریاضت و کرامت بس رتبه رفیع را مالک بود. صاحب نفحات گوید که وی اصل از جرج بود که یکی از دیهای غزنی است و در رشحات می آرد که موضع جرج یکی از دیهای ولایت حصار است، بعد از تحصیل علوم به خدمت حضرت خواجه نقشبند رسید و التماس ارادت کرد خواجه فرمود که ما بخود کاری نمی کنم امشب به بینم اگر ترا قبول می کنند ما نیز قبول کنیم، خواجه یعقوب گفت هرگز شبی از آن سخت تر بر من نگذشته بود، چون بامداد پیش خواجه رفتم فرمود قبول کردند اما تو در صحبت خواجه علاء الدین عطار خواهی بود، پس بعد از آن ارادت مرا به شغل و فوق عددی تلقین فرمود و چند مدت در خدمت آن حضرت بودم تا آن که مرا اجازت سفر و ارشاد دادند پس به طرف بدخشان افتادم الغرض خواجه یعقوب بعد از نقل خواجه نقشبند قدس سرّه به خدمت خواجه علاء الدین عطار پیوست و به خدمتش نعمتها یافت تا آنکه به مرتبه تکمیل و ارشاد رسید و تا زمانی که خواجه علاء الدین در قید حیات بود از خدمت او جدا نگشت بعد از آن بر مسند ارشاد نشست و فیض به خلق رسانید و تا چنان شد که مثل خواجه ناصر الدین عبدالله احرار مدام به تربیت او پرورش یافت.

موج احوال آن قطب اقطاب عالم، آن صحیفه منقش و علمک ما لم تکن تعلم، آن از اکبر متعابعان طریق رسول الثقلین، آن برهان اولیا و اتقیاء خافقین، آن گنجینه عشق و اسرار پروردگار، **حضرت ناصر الدین خواجه عبد الله احرار** ولد خواجه محمود بن خواجه شهاب الدین شاشی، او نبیره خواجه محمد نامی است که بزرگ دوستان دانشور متبحر شیخ ابوبکر محمد بن اسمعیل قشقان شافعی بود چنانچه احوال اکثر بزرگان ایشان را در لجّه سهروردیه باید خواست و مادری نسب

حضرت خواجه به عبدالله بن عمر فاروق رضی الله عنه منتهی می شود و در خانواده نقشبندیه مرید مولانا یعقوب چرخ‌یست. او اولیای عظیم الشان و از مکاشفان اسرار لامکان، مقبول درگاه غفور الرحیم و محمود بارگاه رسول کریم، به مشاهده احدیت^۱ محظوظ، شارح حقیقت لوح محفوظ بود. در گلزار نويسد ولادت با سعادت او در ماه رمضان هشت صد و شش هجری و عمر عزیز او هشتاد و نه بود. در آغاز چهار سالگی نسبت آگهی اسرار الهی داشت چنانچه از قول آن جناب است که در عمر دوازده سالگی به قیاس احوال خویش عقیده داشتم هیچ کس از آفریدگار خود غافل نخواهد بود آخر معلوم شد که این عنایت ازلی بود. در زمان مرزا شاه رخ در هری بودم، دست من نیروی تصرف بشری نداشت، روزی در بازار گذشتم، گدای گفت شیئاً لله، دستار کهنه بر سر داشتم به نان پزی دادم که به دیگ شویی تو بکار آید، به این گدایان^۲ سیر بخوران، گدا را نان خورانی و دستار واپس کرد، نگرفتم، در وقتی که حاجت روابی مسلمانان ممکن باشد ذکر و مراقبه بر وقت دیگر باید گذاشت، ابتدا ثمره خدمت که قبول دلها است بر نتیجه ذکر و مراقبه مقدم است و آن که برخی عبادات نافله را از خدمات اخوان الصفا بهتر دانسته اند گمانی صرف و زعمی محض، من این طریق از تحریر و تلقین کسی فرا نگرفته ام بلکه از آثار خدمت آموخته ام که خاصیت خدمت چیست، هر کس را به بارگاه قرب از دری می در آرند و مرا از در خدمت در آورده اند، ازین رو خدمت محبوب هم آغوش منست و مال و منال و ضاع و عقار و گله و مواشی و اسب و املاک او از اندازه شمار بیرون بود. روزی در شهر هری به کلبه شیخ بهاء الدین عمر در آمدم، پرسید در شهر چه چیز است؟ گفتم دو چیز! شیخ زین الدین و اصحاب او، می گویند همه ازوست^۳ و شیخ قاسم و پیروان او سرایند که همه اوست، گفت سخن نخست درست رفت چنانچه دلیلی چند بر تقویت این گفتار صدق آثار فرمود، اگر مقدمات آنرا تأمل سپارند به هر کدام مثبت مدعای ثانی گردد، باز دلیلی چند فرمود که همین حال داشت، بر خاطر رسید که اقرار قول اول بهتر است

۱. ج: 'بمشاهدات حدیث' محفوظ ۲. ج: 'گدا نان' سیر ۳. ج: 'همه اوست' و شیخ

و اعتقاد به گفتار آخرین به حقیقت سزاوارتر. می فرمود چون به خدمت مرشدی حضرت مولانا یعقوب چرخ‌ی رسیدم فرمود بابا بیابیت کن، بر فور اراده بر جنبش^۱ بیاضی دیدم که باعث نفرت گردید، تامل کردم، بر خطرۀ من آگاه شده فی الفور به صورتی جمیل نمودار شد، از دیدن آن دل بی اختیار گردید، بیعت نمودم. کمالات او از آن زیاده تراست که به قید تحریر گنجد و کدام کمال بزرگی از آن زیاده تراست که او را حق تعالی ولی مادر زاد پیدا کرد. به سلخ ربیع الاول هشتصد^۲ و نود و پنج هجری هشتاد و نه روز بعدد سال حیات خود بیمار مانده به ملاء اعلی شتافت و به سمرقند مدفون گشت، رحمة الله علیه، دو خلف آراسته به جوهر سلف گذاشت.

موج احوال آن جواهر زواهر درج ولایت، آن کواکب ثواقب برج هدایت، آن هر کدام به عشق الهی سرشار و بیدار، فرزندان^۳ جگر پیوند خواجه عبد الله احرار **خواجه محمد الله** که خواجه کلان و خواجه کاء خواجه بسیار مرد بزرگ متابع سنت و ماحی بدعت بود و کمالات در علم عقلی و نقلی به درجه داشت که پدر بزرگوارش به تعظیم و تکریم او کوشیدی که چنین اخلاق از پدران به پسران نمی زیبد، در نهصد و نود وفات یافت.

موج احوال خلف ثانی حضرت عبد الله احرار **خواجه محمد یحیی** است که ثانی جانشین پدر بزرگوار خود بود، در شیوه علم و فضیلت اکبر و سجاده نشین به جذبه و حالت^۴ و جلالت ولایت اقدام، روزی به دیدن مولانا روحی رفت، او بسیار آن حضرت را گرامی داشت لیکن همگی اوقات هم نشینی به خاموشی از طرفین گذشت، چون برخاست مولانا ثنای آن حضرت بسیار کرد، مردم بدو رسانیدند فرمود آن روز من در صحبت با منفعت او به فنای خویش و اثبات او مشغول بودم، ستایش من در حقیقت ستایش اوست زیرا که آن وقت حقیقت

ج. ۱: جنبش بیاضی

ج. ۲: د: سال هشتصد

ج. ۳: آن فرزند جگر

ج. ۴: وصال و جلالت

ارجمند او در من جلوه گر بود. خواجه عبدالله احرار اکثر به خانه خواجه یحیی ذکر امیر المومنین حسین علیه السلام بسیار می کرد و می فرمود که روح ترا به ولایت و شهادت شهید دشت کربلا نسبتی تمام دارد، آخر هم چنان شد که خواجه یحیی از دست گمراهان در سفر با دو فرزند خود خواجه محمد ذکریا و خواجه عبدالباقی در پانزدهم محرم نهصد و شش هجری به درجه شهادت رسیدند، هر سه نعش بزرگ را آورده در احاطه خواجه عبدالله احرار مدفون ساختند، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مورد اماکنه قدسیه، آن صاحب حصول زیارت نبویه، آن نقاوه دودمان نیک نهادی **خواجه عبدالهادی بن خواجه عبدالله** مشهور به خواجه کاء. در گلزار نویسد در همّت و فطرت دریا مشرب و در جود و بخشایش ابر رحمت و در فقر و تجرید نقش شاخ خزان دیده، در حقایق و معارف صورت نهال^۱ به بهار آرمیده داشت، حج بیت الله و زیارت رسول الله نموده سیر روم و شام سایر اقالیم و بلاد کرد و با حکام و سلاطین آن دیار مجالست مکرر گردید، نوعی تواضعهای ایشان را مقبول نداشته و از هیچ بزرگی دولتی قلبی و کثیری به طریق نذر سوغات نه پذیرفت. مولانا عبدالرحمن جامی روش سیر وسلوک او را به غایت پسندیده بود، مدام ستایش می کرد، چون از آن سفر معاودت نمود و به ملازمت خواجه عبد الله احرار جدّ خود مشرف شد يك هزار و دو صد و هشتاد و هشتاد و نه ساله که در مدت سفر از مردم قرض گرفته قوت نموده بود حکم فرمود که ادا نمایند که این پسر در اقطار و امصار بعیده نگهبانی ناموس فقر من و محافظت ننگ خواجهگی ما بسیار نمود، رحمة الله علیه. او دو پسر داشت - خواجه عبدالکافی و خواجه قاسم، اولین به رفاقت همایون در جنگ بر خورده غرق دریا گشت، دویمی سفر حجاز و زیارت مدینه منوره^۲ نموده به سیر روم و یمن به ریاضت و مجاهده گذرانیده و زیارت بزرگان حیات و ممات نموده به خدمت مولانا اسمعیل شروانی که بزرگ خلیفه خواجه عبد الله احرار بود رسم بیعت^۳ بجا آورد ولیکن حقیقت فرزندی خود که به خواجه عبدالله احرار داشت ظاهر نساخت، چون مولانا اسمعیل به عالم بقا

۱. الف: شمال به بهار

۲. ج: د: مدینه نمود

۳. ج: بیعت ندارد

رحلت نمود خواجه عبد الحق محی الدین که به زیارت مکه معظمه رفت قاسم تجدید بیعت به خدمتش کرد چرا که عمّ او بود، رحمة الله علیهم اجمعین.

موج احوال آن عاشق ربّ و دودخواجه^۱ **خاوند محمود** دویمی پسر خواجه محمد عبدالله است. طی منازل درویشی و کمال را از تربیت جدّ بزرگوار خود نمود و از صحبت ملاّ جامی نیز فیضهای علوم صوری یافته دوره نموده شرف سعادت حاصل ساخت، پس به هند آمد به انواع خدمت و اعتقاد پیش آمد، رحمة الله علیه. چند فرزند داشت هر یک به بزرگی خاندان مظهر بود.

موج احوال آن فخر آل احرار، آن دفتر اطوار، آن به ولایت عالی مستحق **خواجه عبدالحق** لقب اوست، سومی پسر خواجه محمد عبد الله بن خواجه احرار است. علوم صوری و معنوی دریافت، صاحب تکمیل طریقت و واقف علوم گردید و به انواع اوضاع جدّش تلقین گردانید از آن جمله این است روزی در باغ او را تلقین نمود و این قطعه بر لفظ مبارک راند، قطعه:

ترا یک پند بس در هر دو عالم   که برتابد ز جانّت بی خدا دم
اگر تو پاس داری پاس انفس   به سلطانی رساندت درین پاس
پس به هندوستان آمد، همایون پادشاه به انواع خدمت پیش آمد، مرزا کامران مرید او گردید، به غایت در مجاهده خود را انداخت ریاضت نمود سپس به حرمین شریفین رفت، مردمان آنجا خادم آستانه مبارک به رسم عادت خود بی ادبی می نمودند او را ناخوش می آمد، شبی خانی از اغنیا به طواف رفت، صدای شنید که این خانه زادگان درگاه ماست اعزاز ایشان به از اعتراض و تشویش خاطرش برطرف گشته از آن باز پیوسته به اقامت آنجا به ادب و احترام خادمان می کوشید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن در استقامت یکتا، آن به پاس ادب بی همتا، آن بر جاده شریعت مقیم **خواجه عبد العلیم** چهارمین پسر خواجه محمد عبدالله بن خواجه

۱. الف: 'خواجه' ندارد

احرار است. در گلزار نویسد در صورت و سیرت مانند پدر بزرگوار خود بود. در خدمت گزاری والدین و برادران به غایت مقید بود و کارهای خود را معطل داشته در کفایت مهمات دیگران می کوشید. خواجه عبدالحق محی الدین می فرمود که برادرم عبد العلیم در فرزندان حضرت خواجه مانند کوه راسخ و اقطاب ثابت است، در کارهای او تزلزل و تردد دخل ندارد و صفاتش از حوصله تحریر بیرونست، آخر عمر به کاشغر رفت، چند سال آنجا به قید حیات بود آخر رخت سفر آخرت بربست، رحمة الله علیه.

موج احوال آن ازلی سعید **خواجه عبدالشهید** خلف رشید خواجه کاء بن خواجه عبد الله احرار است. صاحب تاریخ بداونی نویسد وقتی که خواجه عبدالشهید متولد شد او را به خدمت خواجه عبدالله احرار بردند، حضرت خواجه او را در کنار گرفت و فرمود مرد خواهد شد پس هم چنان شد که خواجه صاحب کمال ظاهری و باطنی گردید^۱، ریاضت شاقه کشیده مجاهده بسیار کرده مجموعه کمالات انسانی شد و عالمی را فیض رسانید و در طریقه سلوک قدم به قدم جد بزرگوار داشت. در سمرقند آمده هیزه..... اینجا بود، خلیفه وقت به استقبالش رفته حاصلات پرگنه حماری توابع پنجاب خرچ خاقاهش مقرر ساخت، در سینه نهصد و هشتاد و دو می فرمود که وقت رحلت ما نزدیک رسیده است و ماموریم به این که مثنی استخوان خود را در سمرقند به گور خانه آبا و اجداد رسانیم و متوجه سمرقند شد، چون به کابل رسید در همان ایام مرزا شاه رخ اهل کابل را اسیر کرده متوجه بدخشان بود، به وسیله شفاعت خواجه قریب ده هزار آدمی از قید ارباب ظلم و طغیان نجات یافتند. چون به سمرقند تشریف برد بعد از دو سه روز جهان فانی را پدرود کرد و در جوار آبای بزرگوار خود مدفون شد. رتبه خواجه از آن عالی تر است که خوارق و کرامات از آن خلاصه کمالات ذکر کرده آید^۲.

موج احوال آن مورد معاملات وهب **مولانا اسمعیل عرب** مرید خواجه

۱. د: 'کردند'

۲. د: 'ریاضات شاقه..... تا..... ذکر کرده آید' ندارد

عبدالشّهید بود. خدمت روضه همايون بادشاه ذمه او بود، پنجاه هزار تنكه ساليانه مى يافت، از غلبه جود و سخاوت مالك دينارى نه بود ازین جهت به عهد خویش مالك دينار بود. شبی در معامله مجلس پیغمبر را دریافت، سفره شیر و برنج آراسته دید، پیغمبر علیه السلام فرمود اخوند با ما شريك شود، او با خواجه همان وقت بیعت نمود، قبرش نزدیک قبر عبدالله بن عبد الوهاب، رحمة الله عليه.

موج احوال آن گلدسته انجمن احراری، آن ثوابت آسمان عشق حضرت باری، آن هريك فايز به مقام وحدت و اسرار، **خلفای عالی قدر خواجه عبدالله احرار**، گلهای رنگارنگ گلستان ولایت و اثمار گوناگون بوستان هدایت، پروانه های شمع انوار حقیقت و انوار شمع پروانه های شریعت، اعظم طایفه علیه و اکابر زمره نقشبندیه بوده اند. در گلزار نویسند افضل این گروه پرشکوه **سید حسن** است که احسن و اعلم و اقدام خلافت شعار آن^۱ بود، پدرش در خردسالی روزی او را به ملازمت^۲ خواجه احرار برد، کانسۀ^۳ پراز غسل به حضور حاضر بود، به موجب رسم کودک آن مولانا خواهش کا نسۀ^۴ کرد، خواجه پرسید چه نام داری؟ گفت غسل! خواجه به تبسم فرمود، عنصر کوچک را قابلیت تمام و قبولیتی صحیح سپرده اند این قدر که کام^۵ او از غسل شیرینی بر گرفت چنان مشغول آنست که نام خود را در غسل گم کرده جز غسل نامی بر زبان نمی آرد، اگر کام جان او را به چیزی شیرین تر از شهد^۶ چاشنی مند گردانند هر آینه به وجه استغراق او از آن زیاده تر خواهد بود، آنگاه او را از پدرش گرفته به تلقینش پرداخت، او به جهت اکتساب صوری و اقتباس نور معنوی باعث گردیده به چنان مرتبۀ تکمیل رسانید. این چنین به کشف خطرات قلوب مومنان ادنی^۶ کمال اوست که مصنف رشحات را روزی از جهت اختلاط خواجه احرار که با ملوک و اغنیا بود کراهتی به خاطر رسید، همان وقت به خانۀ مولانا سید حسن رفت، آن وقت او تصحیح احیاء العلوم می کرد آن را

۱. الف: 'شعاران' بود ۲. الف: 'ملازمت' ندارد ۳. الف: 'کانسۀ' ندارد

۴. الف: 'عنصر کوچک را قابلیت تمام و قبولیتی صحیح سپرده اند این قدر که کام' ندارد

۵. ج: 'غسل' چاشنی ۶. د: 'اولی' کمال

گذاشته فرمود روزی در خدمت خواجه قدس سرّه بزرگی حاضر بود، خواجه بدو فرمود شخصی که آمیزش او با ملوک و سلاطین بحسب کنشایش کار وابسته خلایق فروماند و درهای بسا مظلومان داشته باشد او را کلبه عزلت گزیدن و به عبادت نافله و تربیت پرداختن چگونه باشد و ازین هر دو وضع نزدیک شما کدام یکی مستحسن است؟ جواب داد با ابنای دولت آمیختن و حمایت فروماندگان عاجز کردن، تبسم کرده فرمود اکثر در ظاهر چنین فتوی می دهند و در باطن ازین مقدمه اعتراض می کنند، معلوم کردم که مولانا با خطرۀ من آگاه شده تسلی نمود، رحمة الله علیه.

موج احوال کمالات لازم مولانا قاسم در گلزار نوپسند او را سایه خواجه
احرار می گفتند به سبب آنکه به پیروی پیر خود فنا فی الشیخ مراد از آنست بسیار می کوشید، استغراق او در بحر توحید بر شناوری او در لجة سلوک غالب بود، حقایق پناهی از جمله احباب خواجه احرار مولانا قاسم را معتقد بود ستایش او در خلا و ملا بسیار می کرد، روز دو شنبه وقت غروب آفتاب ششم ذیحجه سال هشتصد و نود و یک وصال یافت، لفظ 'فیاض' تاریخ رحلت اوست، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مختصر معانی^۱ از مطوّل میر عبد الاول، در گلزار نوپسند از
نیشاپور آمده به خدمت خواجه احرار پیوست و طریقه رابطه برگزید و رابطه طریقه استوار ساخت. فخرالدین علی صفی پسر مولانا محمد حسین واعظ کاشفی نوشته است که پدرم در نیشاپور با حضرت میر هم حجره و هم سبق بود لهذا رعایت سابقه پدر نموده به من نهایت الطاف و اشفاق مبذول داشته مصاحب خود می کرد و بر سبیل حکایت اکثر کوائف خود را ارشاد می نمود. روزی گفت چون من به ملازمت حضرت خواجه احرار مشرف شدم تا هفت سال به مجاهده طریقت کوشیدم در آن ایام هرگز به حال من متوجه نشد بلکه آزار و جفا که نصیب دردمندان صادق است می کشیدم، چون طاقت من طاق شد روزی در حجره پا

دراز کرده سر و روی خود به فوطه پیچیدم و با وجود نصیحت و ملامت گفتم ای عبد الاول درین جهان بسیار کس از سعادت ولایت و از دولت قربت بی بهره اند تو نیز یکی ازین گروه باش، ساعتی نگذشت که حضرت خواجه بر در حجره احساس پای نمود هم چنان افتاده ماندم آخر آواز حضرت خواجه به بانگ بلند رسید، ای عبد الاول آسوده نخسپ که کار تو همه تمام شده، در نهصد و پنج وفات نمود، رحمة الله علیه.

موج احوال هادی و رهبر **مولانا جعفر** در گلزار نویسد عالم و عامل عارف و عاشق کامل کیفیت بی خودی و فرورفتگی او بر هوشمندی او غالب بود و خموشی بر گویای فیروزی داشت. روزی می گفت ابتدای حال از تحصیل علم دل آزاده بودم و انحرافی به طریق حقیقت فقرا داشتم، در معامله حضرت خواجه احرار را دیدم پرسیدم بنده کی بخدا رسد؟ فرمود وقتی که از خود فانی شود، چون بیدار شدم اثری^۲ عظیم به خود یافتم به خدمت خواجه شتافتم بر فور شرف قدمبوس فرمود، مولانا جعفر بنده به خدا کی می رسد؟ وقتی که در بندگی او از خود فانی می شود این بیت مولوی معنوی خواند:

چون تونبودی که بود جمله خدا بود و بس

چون تونماندی که ماند جمله خدا ای گدای

در سال نهصد و نود و سه وفات یافت.

موج احوال صاحب حیات^۳ جاودانی **مولانا برهان الدین جیلانی** در گلزار نویسد تحصیل علم در ابتدا به اتمام رسانید، از موالی سمرقند دو تن را دانشمند مادر زاد می گفتند یکی مولانا عثمان دوم مولانا برهان الدین، آخر الامر چهل سال مدام از دولت ملازمت خواجه احرار ذخیره فیض خدا شناسی نموده یارای يك لحظه جدایی نداشت، در هشت صد و نود و سه از روز رحلت مولانا جعفر هشت روز پیشتر وفات یافت، رحمة الله علیه.

۱. ج. د: 'از سعادت ۲. ج: 'اثر عظیم ۳. ج: 'صاحب جاودانی'

موج احوال غوّاص بحر معانی **مولانا لطف الله جیلانی** خواهرزاده برهان الدین^۱ والملة جیلانی، در گلزار نويسد مالک علوم شریعت و طریقت، خداوند صفت، بسط و بشاشت تکلم تبسم آمیز داشت، شبی پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم را در وطن خود به صورتی دلربا به خواب دید و فریفته آن جمال نواری شده، چون به خدمت خواجه احرار رسیدم بر لفظ مبارک بر سبیل قصه از حضاران فرمود، مردم سعادت مند جمال جهان آرای پیغمبر صلی الله علیه وسلم را به صورتهای لطیف مختلف می بیند، در اثنای این سخن به سوی من نگریست آن وقت او را در همان صورت مثال پیغمبر علیه السلام دیدم که آن شب پیغمبر را دیده بودم^۲ به این صورت در سلسله او گرفتار شدم، از مداومت صحبت او به کمال صور علیه خود رسیدم، رحمة الله علیه.

موج احوال آن تقاوه سلسله نقش بند **مولانا شیخ خداوند** به تصفیة و تهذیب خدیو تزکیه و ترتیب بود. در گلزار نويسد کارهای املاک خاصه پیر بزرگوار ازو تعلق بود. روزی ارادتمندان صاحب اعتقاد سلسله احراریه در محله خواجه کفشیر جمع بودند و هر یک سخن در بیان تصرفات فانی آن حضرت گذاردند، از تصرفات نفسی بر زبان نه آوردند، گفتند اقتباس این فیض از گفتار شما می خواهم فرمود، ابتدا حال که اکثر اکتساب و اشتغال در فیض معرفت به من کشودند مرا به کفایت مهمات زراعت و غیره بر گماشت، شغل امر ظاهری علّت فتور عمل باطنی گردید، در کمین فرصت وقت بودم، حضرت را در خلوت یافتم خواستم که ضمیر خود را به عرض رسانم بر خطره آگاهی یافته فرمود ای شیخ بنای کار و بار و اصل کلی این طایفه خلوت در انجمن است و اخفای طریقه از غیر زیرا که محب با غیرت حجاب محبوب خود را دوست می دارد جز شغل به کارهای ظاهر برقع دیگر نیست خواستم عرض کنم که اجتماع^۳ این امر خطیر نقد حوصله من نیست، فرمود مردانه قدم نه، حق تعالی بر آورنده امیدها است درین اثنا بر من نظری از توجه انداخت که دولت گاه گاهی به صندوق دلم پر گردید که

۱. الف: برهان المله، جیلانی

۲. الف: دیده ام

۳. الف: اجماع این

مدام به هیچ حالت آن احوال از دلم زایل نگشت، رحمة الله عليه.

موج احوال در طلب عشق گویان **هل من مزید مولانا ابو سعید** در گلزار نویسد ابتدا حال در مدرسه مرزا الغ بیگ اکتساب درس متداوله می نمود، يك دفعه از علم تنفر او را دست داد، از مدرسه برآمده در راه را به آشنای ملاقاتی^۱ گردید پرسید از کجا می آیی؟ آن آشنا گفت از خدمت شیخ الیاس عشقی که در کوه نور می باشند همان دم مولانا سوی کوه روان شد، چون گذر بر مدرسه خواجه احرار کرد خواجه آن وقت از سواری آمده بر در خود استاده بود خواست که ملازمت خواجه کرده روانه شود چون به خدمتش رفت و نشست بر فور خواجه این بیت بر خواند:

در کوه چه می روی بمن باش امروز معاذ در جبل نیست
از شنیدن این مولانا از حیرت در گرفت به خاطر آورد باز این شعر را خواجه بخواند
فوراً مولانا نام آبر زبان آورد و گفت این بیت که شنیدی از اشعار شیخ کمال است
پس به خدمتش سیر سلوک را تمام کرد و در پرده شد، رحمة الله عليه.

موج احوال آن برگزیده حضرت سبّحان **مولانا سلطان خلیفه** خاص خواجه احرار است. در گلزار نویسد صاحب علوم صوری و معنوی به اجازت خواجه به حج رفت بعد فراغت باز به خدمت خواجه رسید. روزی خواست که به ملازمت پیر رود به طریق توجّه با مراقبه جمعیت خاطر بدست آورده به خدمتش بروم میسر نشد، بالآخر بر وضع نفی و اثبات به قدر حضوری حاصل شد، حفظ آن نموده به خدمت خواجه رفت، پس از لحظه خواجه فرمود سلطان گاهی بر نفی و اثبات مشغول می باشی؟ گفت آری! فرمود همین دم نسبتی به ظهور پیوست که ثمره نفی و اثبات است.

موج احوال آن فارغ از اندیشه مستقبل و ماضی **مولانا محمد قاضی** در گلزار نویسد صاحب علوم شریعت دانای سلوک طریقت بود، طبعی بلند و فهمی

۱. ج: 'راه باشنائی ملاقی'؛ د: 'باشنائی را' گردید

۲. د: 'نام' ندارد

ارجمند داشت. در وقت حقایق گذاری و معارف سرایی خطاب خواجه بدو بودی. سلسله العارفین نام کتابی در تمهید مناقب و شمایل و فضایل و خصایص خواجه عبد الله احرار مرشد خود تصنیف نمود در آن احوال بیعت خود مفصل نوشته. روز وفات خود خواجه که در قرین کمان گران در سایر حضّاران فرمود هر کس را هر خواهشی و مطلبی که به خاطر باشد التماس نماید از آن جمله اوّل خطاب این احکام از مولا ناقاضی بود عرض نمود مرا فقر قبول است، فرمود، بشری لنا بعد از آن یکی فرمود که هزار تنکه از شارخی به مولانا محمد قاضی ده که فقر اختیار کرده، رحمة الله علیه.

موج احوال مولانا خواجه علی تاشکندی در گلزار نویسد او خادمان قدیم و وکلای مستقیم در گاه خواجه است. در آغاز سلوک در تاشکند به خلعت خلافت مفخر گشت، به هنگامی که پیر بزرگوار از خراسان به وطن خود تشریف آورده به کار زراعت پرداخت او در عمر بست سالگی به ملازمت او آمد و او حضرت به نسبت او بسیار نوازش و عنایت فرمود، بعضی هوسناکان او را تحصیل اکتساب علم نموده متوجه سمرقند کردند، در اوّل منزل مرضی او را در گرفت راه سمرقند گذاشته به وطن خود تاشکند رفت، بعد صحبت کامله باز به خدمت خواجه رسید بقیه عمر بر در دولت^۲ گذرانیده، رحمة الله علیه.

موج احوال صاحب حالات خداوندی شیخ حبیب تاجر تاشکندی در گلزار نویسد معرفت و حقیقت شعار شایسته خدمت و پسندیده کار بود. خدمات طعام لنگر و تربیت خوان مخلصان و متعلّقان بلده تاشکند برای^۴ صواب نمای او مفوّض بود و به بازوی سعی و پیروی شناخت او درین مهمّات به تقدیم رسانید تا آخر نفس مصاحب و حاضر خدمت پیر بزرگوار ماند، رحمة الله علیه.

موج احوال مولانا نورالدین تاشکندی از ابتدای طفولیت عنفوان جوانی تصوّر محبّت خواجه احرار به دل داشت، در هشتصد و چهل دانه کبود فام از وبا به

۱. الف: 'در' ندارد

۲. الف: 'بر در' دوست، گذرانیده

خواجه پدیدار شد آن را بر خود کشید و جان نثار مرشد کرد و خواجه را آرام گردید و صحت شد، رحمة الله عليه.

موج احوال سر گروه^۱ اصحاب خاك ري **مولانا زاده اتراری** نام او عبد الله است. در گلزار نویسد بعد از بسیار ملاقات روزی به خاطر آورد که به طور دیگر مریدان مرا تلقین ذکر نمی نماید، خواجه بر نیت او مشرف شده فرمود سبق ذکر مناسب دیگرانست، استعداد تو^۲ در غایت لطافت و نهایت بلند است به آموزش به ذکر محتاج نیستی، چندی اکتساب کمالات نموده اجازت سفر حج یافت، بعد فراغت حج به شام رفت سیر آن حدود نموده در مصر دمشق اقامت گرفت در آن دیار هادی پیروان طریقت گردید، آخر وفات یافت، رحمة الله عليه.

موج احوال در عشق محبوب دایم به بقراری **مولانا ناصر الدین اتراری** برادر خورد مولانا زاده اتراریست. در گلزار نویسد در آغاز شهرت ولایت احراریه او را به حضرت خواجه اعتقادی و ارادتی بهم رسید، به سبب تعشق خاطر تخیلی داشت بنابر آن عازم تاشکند گردید، در آن ایام خواجه احرار به باغستان کوه تاشکند بود پس از چندی موسم بهار رسید برای سیر بالای کوه همراه خواجه بالا رفت، آنجا لاله زاری بود خواجه يك گل گسسته بدو داد و سایر کیفیت ضمیرش را از روی کشف بر لفظ مبارك راند، از شنودن آن رازهای دلی منفعل شده اعتقاد کامل بهم رسانید به خدمتش بوده اکتساب سعادت دینی و دنیوی برداشت، رحمة الله عليه.

موج احوال آن معدن ایمان **مولانا عبدالرحمن** از بزرگ دانشوران لاهور است، به خدمت شیخ عبد الحق احراری بیعت داشت، در سال نهصد و پنجاه وفات یافت، رحمة الله عليه. به بسط ولایت دو شاه رخ مولانا حسام الدین سبز و مولانا حسام الدین سرخ به سلسله نقشبندیه ارادت و بیعت داشتند، در لاهور صاحب حرکات انواع فنون و خداوند ستوده اخلاق بودند، در سال نهصد و هفتاد وفات، رحمة الله عليه.

۱. الف: 'سر کرده' اصحاب

۲. د: 'استواره' و تو

موج احوال حضرت خواجه دیوانه بدو واسطه مرید خواجه احرار است، شیخ رفیع الدین در رساله سیر خود نویسد، در سورت به مدرسه آن صاحب کمال مقیم شدم، حال بر فیض صوری و معنوی دیدم بیشتر مسافران بیت الحرام به مدرسه او اقامت نموده بر کشتی سوار می شوند و اصلش از توران است تا امروز ظهور ولایت او بر مزارش هویدا است، در هزار و شانزده وفات. هم او نوشته در کلیر سید حلیم که معاصر نورالدین محمد جهانگیر بادشاه بود زیارت نمودم، خوارق کثیر از خلق بدو منسوب شنیدم.

موج احوال آن پاکیزه سرشت، آن بری از خوب و زشت، آن معنی معنی، مولانا اسمعیل استردانی، از مریدان خواجه عبدالله احرار است. شیخ عبدالحق نویسد به مکه معظمه اقامت داشت و مدتها آنجا درس گفته پس به ریاضت آمد یک نان از خانه نان بر که مناسب اوقات غربا باشد ولی کم وزن و از آرد مختلف^۱ و خمیر متافق می آورد گسسته آب در آن آمیخته در ناله شده به حق تعالی مناجات کردی که بی این نمی توانم ماند، لاچارم و الا هرگز قصد نمی کردم و می خورد و شریف مکه پیوسته به خدمتش رفتی، آن حضرت گفتی من غریب ام آمده که فارغ البال اینجا در عبادت مشغول باشم، شما رئیس وقت اند از آمدن شما رجوع خلق به من خواهد شد و در اوقاتم خللها^۲ خواهد افتاد و به هزار تکرار به ملاقات گاهی شریف را اجازت داده رخصت کرد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن قدوه معبدان، آن زبده موحدان، آن عاشق ذات الله اکبر حضرت شیخ خاوند ظهور بن خواجه عمر در تذکره^۳ باغ معانی آرد از جانب پدر خواجه زاده و مادرش سیده بود، از کبار مشایخ نقشبندیه خواجگان ماوراء النهر است، کرامت علانیه داشت. از اقوال او است توحید در شریعت حق را یکی گفتن و یکی دانستن است اما در طریقت جدا کردن دل است از غیر حق سبحانه که توحید یگانه گردانیدن تن است از شهوات برای عبادت و یگانه گردانیدن دل

۱. الف: 'مختلف' ندارد ۲. ج: 'خللی' خواهد

۳. ج: 'در تذکره باغ' ندارد

است از خطرات برای عبودیت و الاّ حق واحد و توحید واحد. ابتدا حال اخذ فوائد از والا بزرگوار خود نمود سپس به خدمت اکثر مشایخ رسیده فیض ها ربوده. جدّ مادری خواجه^۱ احرار بود، در هفت صد و پنجاه و پنج هجری وفات نمود. مولانا هند و خواجه ترکستانی در رشحات نویسد از جمله مقبولان و منظوران سابق خواجه عبد الله احرار بود، از شیخ زاده های ترکستان سپاهی بود از تربیت آن حضرت بر هوامی رفت، خواجه آن احوال را از و سلب نمود باز عنایت نه کرد و مولانا اسمعیل قرکتی پسر سیف الدین قاری خلیفه خواجه بزرگ و مرید و خلیفه خواجه احرار است، بسیار بزرگ بود و سه اسمعیل دیگر بوده اند از خلفای آن حضرت اوّل اسمعیل قمری و ثانی اسمعیل شمسی، سیوم اسمعیل طالب علم، هر یکی بزرگ بوده اند.

موج احوال آن قطبین فلك ولایت، آن قمرین سپهر هدایت، آن به عشق معشوق سرشار و واله، **خواجه هاشم و خواجه صالح** ساکن دهندي از مضافات سمرقند بوده اند. در سفینه الاولیا نویسد، بدین وسایط دست ارادت ایشایان به خواجه احرار می رسد، خواجه هاشم برادر کالان و خرد خواجه صالح است، وی از خواجه کلان، وی از خواجه جویباری، وی از خواجه محمد کاشانی، وی از مولانا محمد قاضی، وی از خواجه عبد الله احرار الی آخره. ابتدا حال هر دو برادر مقتدای ماوراء النهر بودند و خلائق آنجا از غایت اعتقاد و ارادت با ایشایان داشتند، آخر صالح به بلخ رفت، کرامات بسیار از و سرزده، در ماه محرم به سال هزار و چهل و هشت وفات یافت، مزارش در بلخ و خواجه هاشم به سمرقند افتاد و اظهار خرق و عادات به مرتبه شد، روز دو شنبه پنجم ربیع الاول سال هزار و چهل و شش هجری وفات کرد و مزارش در هبیدیه^۲.

موج احوال آن سیمرغ قاف قدرت، آن همای اوج ندرت، آن مظهر شان خداوندی **خواجه خواجگی امکنکی نقشبندی** امام صوفیه مرتبه عالی و سلطان اتقیا

۱. ج. د: خواجه 'عبد الله' احرار
 ۲. د: 'رحمة الله علیه است'.

مرتبه متعالی، مالک ممالك عرفان، والی ولایت کون و مکان، مظهر شان ربوبیت، واحد میدان عشق احدیت بوده است. مرید پدر خود خواجه درویش محمد، وی از خال خود محمد زاهد، وی از خواجه عبدالله احرار. در خلاصه التواریخ نویسد، در علم و عمل و استقامت و خرق عادات بی نظیر زمانه بود، مدام عمل به عزیمت می نمود و از بدعت پرهیز کردی، در غایت صدق و اخلاص کوشیده مدام از خلق خود را پوشیده می داشت و در پرورش نسبت باطنی و طریقه توجّه این طایفه علیه ممتاز بود و اشراف خواطر و اسرار بیشتر از او به ظهور گرفته غرض که صاحب تصرفات عجیب. در کرامات الاولیا نویسد حضرت خواجه از اولیای عظیم القدر است، در اشعه ولایتش چون نور بدر مشرف عالم بود، سی سال در ستر احوال می کوشیده، عبدالله خان والی توران در معامله دید که آن سرور صلی الله علیه وسلم در بارگاه عظیم جا دارد^۱ و مردی با عصادر حضور استاده عرض احوال مردم می کند^۲ و جواب می ستاند، آن سرور صلی الله علیه وسلم شمشیری برای خان عنایت کرد آورده به کمر خان بست صورت آن عزیز یاد داشت و مدام به تفحص و تلاش می بود، چون به جناب مولانا خواجگی رسید آن حلیه را شناخت، اعتقاد کامل بهم رسانید و نیازمندیها نمود از آن بعض مردم ارجوع به خدمتش شد و مرجع خاص و عام گردید. از جمله خوارق آن حضرت که شیر محمد خان با پنجاه هزار سوار بر باقی خان آمده او غیر از چهار هزار نه داشت مضطرب گردید، به خدمت مولانا رجوع آورد و نیازمندی نمود، آن جناب او را بر جنگ تحریص کرده بشارت فتح فرمود، باقی خان با شیر محمد خان جنگ نموده ظفر یافت، سه کس از طلبه^۳ به عزم حضور مولانا خواجگی روان شدند، از روی امتحان به خاطر آوردند که اگر مولانا را کرامتی است دو کس اطعمه خواهش کردند و یک کس کدام طفل صاحب جمال^۴ که برای خاطر من حاضر سازند چون بعد حصول قدم بوس نشسته بحسب خواهش شان اطعمه طلبیده پیش هر دو کس بداشت و

۲. الف: 'گفتند'؛ ج: 'می کند' ندارد

۴. د: صاحب 'حال'

۱. الف: 'جا داد'

۳. ج: 'طیبه'، 'عزم'

سیومی را گفت که درخواست تو نامشروع است از فقیر توقع مدار و امتحان کرده پیش این طایفه نباید رفت چرا که سوای این کار دیگر امور هم با ایشان تعلّق دارد اگر مشرّف به خاطر شما نگردد بی اعتقادی به شما آید از برکات ملاقات محروم خواهد ماند، در سال هزار و هشت و به قولی هزار و ده به عمر نود و پنج سالگی ازین عالم وفات کرد.

موج احوال آن پیشوای موحدین، آن رهنمای مجددین، آن قطب اقالیم معرفت، آن مرکز دائره حقیقت، آن ظلّ الله بلا ریب و اشتباه، فانی به خود **حضرت باقی بالله**، اسم شریفش خواجه محمد عبدالباقی و به زبان خاص و عام مشهور باقی بالله و لقب وی شاه بیرنگ است، مرید و خلیفه حضرت خواجه خواجگی امکنکی است، فقرات مضامین رنگا رنگ، هدیه محفل با رنگ، آن شاه نیرنگ که رنگ به رنگ عالم هیچ رنگ در خلوت بی رنگی قلبش رنگ بست و فقرات وحدت آهنگ افلاک معنوی نقش لوحه دل خلد منزل آن ملایک شمایل که به چشم حق بین او تارهای بی قانون قانون عالم رنگ، وی فخر سلسله خواجه بزرگ نقشبند و حاجت روای هر مستمند بوده است، از اعظم اولیا و اکبر مشایخ، مرتبه رفیع و خلق وسیع داشت. همّت او را از این جا قیاس باید کرد وقتی که شیخ عبدالحق دهلوی سند حدیث از عرب کرده به دهلی آمد به ملاقات او رفت، خواجه فرمود علم حدیث را در هندوستان جاری کردن ضرور، شیخ گفت کتب حدیث درین ملک نیست و بغیر مبلغ خطیر کتب از عرب آمدن نمی تواند. خواجه گفت خدا کریم است بعد چندی خلیفه وقت لك روپیه هدیه به خواجه فرستاد، خواجه آن روپیه را به منزل شیخ فرستاد که این هدیه بنابر هدیه کتب است، شیخ آن همه مبلغ به مگه و مدینه فرستاد کتب حدیث طلبیده رواج این علم به هند نمود و در متابعت خیلی مایل بود و اطاعت پیران خود در مقدمات مناهی به آن مرتبه کردی که پیوسته به سلسه های سرای لته بسته می داشت که صدای آن مناسب صورت ساز و سرود است و خوارق و عادات او از احاطه فهم زاید سوای آن که در دهلی چبوتره مزار مبارکش را از سنگ چیده اند، از گرمی

آفتاب به هیچ فصل حرارت به فرش سنگین مقبره محسوس عالم نمی شود. وقتی یکی از کمال یاران او گفت اگر چه بنده مرید خواجه باقی بالله است فاما در حقیقت باقی بالله است، غمازان این مقدمه معرض او رسانیدند، از راه غیرت رشته از قالین گسسته عقدی داد تمام علوت کمال آن اصحاب سلب گشت، بعد چندی آن مرید خود به حضور خواجه رسید ملتفت نیافت، مدت ها خدمت شایسته بجا آورده به وعده های مبلغ خطیر از سلطان و امیران وقت فتوح بدو میر سیّد یکی از خدام خواجه را مقرر ساخته سفارش ساخت، به سعی خادم حضرت خواجه متوجه شد، فرمود آن رشته عقد کرده بجویند هر چه هست در آن است، یکی از خادم در گاه برداشته^۱ بود به آن مرید سلب احوال داد همین که عقد وا شد به دستور بر مقامات ولایت خود را یافت. در ملفوظ نویسد ابتدا بر دست خواجه عبیده توبه نمود سپس به مولانا لطف الله خلیفه خواجه خواجگی پیوست، بار دیگر در خدمت بندگان افتخار شیخ که به سمرقند از کبار مشایخ سلسله خواجه احمد ئیسوی بود کرد بعد از آن در خدمت میر عبد الله بلخی رسید و تجدید توبه کرد سپس به روح خواجه بهاء الدین نقشبند نسبت یافته توبه کرد، آخر به خدمت حضرت خواجه خواجگی امکنکی رسیده بیعت نمود طریقه خواجگان اخذ کرده به مجاهدات کوشیده ظل الله گشت، عمر شریفش همگی چهل سال، به تاریخ بست و پنجم جمادی الثانی سال يك هزار و دوازده وفات،^۲ هادی شریعت بود تاریخ یافته، مزارش در دهلی قبله حاجات عالم.

موج احوال آن سرزمره واصلان **خواجه عبدالله المشهور به خواجه کلان** خلف حضرت باقی بالله است. صاحب آثارالکرام نویسد ولادت او شهر ربیع الاول سنه يك هزار و ده هجری اتفاق افتاده، چون هر دو فرزند در منتهای عمر پدر بزرگوار خود پیرایه هستی پوشیدند حضرت خواجه باقی بالله به حضرت شیخ احمد مجدّد الف ثانی فرمود امید از حیات کم مانده از احوال اطفال خبر دار باید بود، هر دو طفل را که در ایام رضاعت بودند در حضور مبارک خود طلبد به شیخ مجدّد

۱. د: پرو رشته بود

سپرد، حضرت مجدّد حسب الامر توجّه نمود، به مثابۀ که اثر ولایت از ناصیۀ اطفال هویدا گشت حضرت باقی بالله در سال يك هزار و دوازده رخت حیات بر بست و به عالم قدس خرامید. خواجه کلان به سنّ تمیز اکتساب فضایل صوری و معنوی حاصل کرده به پایۀ کمال تکمیل بر آمد و تذکرۀ مشایخ يك لك بیت تالیف کرده و هیزدهم جمادی الاولی^۱ سنه يك هزار و هفتاد و چهار بساط هستی برچیده در مقبرۀ پدر بزرگوار مدفون شد، قالوا انا لله و انا اليه راجعون.

موج احوال آن کوی معرفت نبرد **خواجه عبد الله المعروف به خواجه خرد** ولادت ایشان ششم ماه رجب بعد چهار ماه از ولادت برادر کلان از بطن مادر دیگر است^۲، صورت و سیرت با پدر بزرگوار مشابَهت تمام داشت، قرآن را حفظ کرد، در علوم عقلی و نقلی استعداد^۳ تمام حاصل نمود و درس می گفت و برخی حواسبی بر بعضی کتب درسی تعلیق کرد به سرهند در سایۀ تربیت حضرت مجدّد قدس سرّه جا گرفت و از معارف خاصّۀ ایشان فروان بهره داشت و تفویض خلافت و ارشاد ممتاز گردید و به وضع آزادگی^۴ عمر بسر آورد و در ماه و تاریخ پدر بزرگوار یعنی بست و پنجم جمادی الآخر روز چهارشنبه سال يك هزار و هفتاد پنج به رحمت الهی پیوست، در مقبرۀ پدر بزرگوار آسایش گرفت.

موج احوال آن مسافر اقالیم دینیّه، آن مجاهد میدان یقینه، آن به حسن خصایل جبلی، **حضرت خواجه تاج الدین سنبلی** از مقتدایان زمانه و به کمالات یگانه مشاهد و جمالات شاهد و در زمانۀ خویش واحد بود. در خلاصۀ التّواریخ نوشته که وی مرید شیخ الله^۵ بخش در سلسلۀ عشقیّه بود اما از پیر هیچ کسود کار او نشد، بعد وفاتش به ترغیب خواجه حسام الدین ابرار صحبت خواجه بیرنگ حضرت باقی بالله گزید و به یمن توجّه آن حجّت موجهه الهی به مواهب عالیّه مشرّف گشت، در آنجا دو طریق صحبت خواجه بیرنگ بی نظیر بر آمد اما بر

۳. الف: 'استوار'

۲. د: دیگر 'دست داد'

۱. د: 'جمادی الثانی'

۵. الف: 'عبد الله' بخش

۴. ج، د: 'وارستگی' عمر

وقت تفحص گفתי که مرید^۱ شیخ الله بخش ام چون این خبر به خواجه بیرنگ رسید فرمود نان از دیگری گرفتن د نام دیگری بردن از آن روز خود را مرید خواجه بیرنگ می گفت. وقتی خواجه بیرنگ بدو فرموده بود که از تو کثیر خلفای من فیض گیرند و ارادت آرند، بعد وفات خواجه که آن حضرت به حرمین شریفین رفت از آنجا به آن حضرت اعتقادی بهم رسید چنانچه قصر عالی در^۲ یمن به نام آن حضرت مشهور و برپا است. از اقوال آن حضرت است، وقتی که از مرید سوی ادبی به حق پیر واقع شود پس پیر را لایق نیست که به سبب احوال او سعی نماید لازم آنست که توجه و سعی بر رفع ظلمت و مکدرات خواطر و قلب او کند و رفع ظلمت بی ذکر نفی اثبات نمی شود. کمالات و تصرفات آن حضرت از آن بیشتر است که به تحریر راست آید، به روز چهارشنبه قبل از مغرب هیزدهم جمادی الاول از سال هزار و پنجاه و یک هجری واقع شد، مزار در مکه معظمه نزدیک حرم شریف رباطی که خود ساخته بود واقع است.

موج احوال آن ظاهر کرامت، آن ماهر^۳ ولایت، آن در عشق و محبت بقرار **خواجه حسام الدین ابرار**، در خلاصه التواریخ نویسد از اجله مریدان خواجه بیرنگ است و در حق مرشدش می فرمود که حسام الدین صاحب جمیع کمالات یاران من است بنابر آن بعد مرشدش^۴ جانشین سجاده او^۵ شد، وی را اقوال مطبوع است نزدیک مشایخ بزرگی. پرسید که محبت افضل است یا معرفت؟ گفت محبت، چرا که محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم را حق تعالی محبوب خواند و خوارق عادات آن حضرت را بسیار بوده اند. روزی به خدمتش ظاهر کردند فلانی دختر خود را به فلانی می دهد چه می فرمائید؟ ارشاد کرد آن جوان فن سیاحت می داند این مقدمه به خدمتش تکرار نمودند همین فرمود، سایلان معنی این الفاظ نزدیک خود خواب دانسته به شگفت آمدند و عقد بستند^۶ چندی بر نه آمد که آن جوان

۳. د: 'باهر' ولایت

۱. ج: گفתי 'من مرید' ۳. ج: 'به' یمن

۴. الف: 'مرشدش می فرمود که حسام الدین جامع جمیع کمالات یاران من است بنابر آن بعد' ندارد

۵. ج: 'او' ندارد ۶. د: 'عقد چندی'

برای غسل به دریا رفت و در آب غرق شد. وقتی خواجه حسام الدّین در دامن گره بتیلی در اجمیر خیمه زد، دید که حضرت میران سیّد حسین خنگ سوار به اشاره بالای گره او را طلبید فوراً بر آن ارتفاع رفته خیمه زد، به شب چندان باران آمد که خلائق ایزای عظیم یافتند و اسباب و اموال شان تلف شد، در عمر شصت و شش سالگی در اکبرآباد بیمار شد، به خواجه سراج الدّین پسر خود گفت تو حالا پانزده ساله ای، در عمر یازده سالگی من پدرم از سر گذشته بود، مولودخوانان را طلبیده و گفت این غزل را بخوانند:

ای دل من صید دام زلف تو   دام دل ها گشته نام 'زلف تو
به صباح آن روز که غرّه صفر سال هزار و چهل و سه بود که به جوار رحمت به حق پیوست استخوانش را به دهلی آورده به جوار مزار خواجه بیرنگ مدفون ساختند.

موج احوال آن صاحب کشف خداداد **شیخ الهداد** از اعظم^۲ یاران خواجه بیرنگ است. در خلاصه التواریخ نویسد در تهذیب اخلاق و تصفیّه باطن و دوام حضور سوختی کمال داشت. گویند خواجه بیرنگ جمعی کثیر را به حضور خود طلبید و از بس صفای باطن که درو مشاهده می کرد و احوال هر یک از روی کشف دریافته معرض خواجه می رسانید و مرشدش می فرمود که الهداد در توجّه و حضور آب روان است که استادگی نمی داند و از همه یاران درین صورت ممتاز است. وی را کمالات حالات بس بلند اند این مختصر اینجا گنجایش نیافت، در بست و سیوم شعبان سال هزار و پنجاه و یک وفاتش واقع شد و قبر به جوار خواجه بیرنگ در دهلی.

موج احوال **شیخ عبد الواحد اجوده‌نی** خیلی مشایخ را دیده بود، در خدمت خواجه باقی بالله نهایت اخلاصی داشت و خواجه در غایت خاطر او می کوشید^۳ عبد الواحد دستور داشت رویت ماه نو نمی کرد تا که بشره کامل بهم نمی رسید، اوّل ماه را دیده روی کامل دیدی، روزی بعد رویت ماه بشره باقی بالله در هوا از

۱. الف: 'بام' زلف

۲. الف: 'از' عظیم

۳. الف: او 'بکوشید'

غیب مدد نمودند باز متلاشی این امر نشد^۱ این وسوسه از خاطرش بر طرف شد، رحمهم الله تعالی^۲.

موج احوال آن قافله سالار راهروان صراط مستقیم، آن سرخیل پیروان سنت حضرت رسول کریم، آن محب و مقبول درگاه ربّانی، مرجع اقطاب حضرت شیخ احمد کابلی سرهندی مجدد الف ثانی، از اولاد پاک نهاد حضرت عمر فاروق رضی الله تعالی عنه است. جدّش فرخ^۳ شاه کابلی که از سلاطین کابل بوده در خانواده نقشبندیه مرید و خلیفه به استحقاق حضرت باقی بالله است. عطار^۴ احکام سنت و شرع، ستار الهام زهد و ورع، قبضه شمشیر ولایت، شمشیر قبضه حمایت، شبهای فیض را صبح صادق، ذاتش اصلاح ضعف قلب را حکیم حاذق، عین عشق معنوی، میم محبت مصطفوی صلی الله علیه و سلم، آبگینه عطریات صمدیت، طبله روایح احدیت، معنی کلمه فنا فی الرسول، کلمه معنی تصوّف و اصول، صدر نشین مشایخ ذی شان، گرداب نشین بحر نقشبندان، افضل^۵ ارباب امت محمدیه و اکمل اصحاب نقشبندیه بوده است. از کابل به هند توطن اختیار کرد، وی از اجله مشایخ و اعظم اولیای متاخرین است، شانی بزرگ، حالاتی قوی، دست گیرا داشت و تربیت طالبان توجّهی مخصوص او را بود که به اندک التفات ساکنان عالم سفلی را به مقام علوی می رسانید. اکثر شاهبازان را حسن تلقین آن رموزدان حقیقت معرفت به مرتبه تکمیل و ارشاد رسیدند که سلسله عالیّه نقشبندیّه از خاندان معلّی شان آن حضرت در هندوستان رواج یافته. صاحب تذکرة الاصفیا نویسد، او را مذهب علاء الدوله سمنانی بود در انکار وحدت وجود در اواخر^۶ آن بعضی بر شیخ تهمت بستند که شیخ می گوید که مرتبه من زیاده است از مرتبه خلفای راشدین رضی الله عنهما اما این محض بهتانست و افترای مخالفان چرا که صاحب سفینه الاولیا گوید این فقیر خود شنیده از سیادت تقابت پناه فضایل و کمالات دستگاه حقایق و معارف آگاه افضل الفضلا عصر علامی فهمی مبرک

۳. الف: فرخ شاه

۲. د: تعالی ندارد

۱. د: قسم این

۶. ج: اواخر حال

۵. د: فضل ارباب

۴. د: عطا احکام

شیخ بن فصیح الدّین می فرمود وقتی که ما را عبور به سرهند واقع شد ملاقات شیخ احمد رو داد، در اثنای ملاقات به خاطر گذشت اگر شیخ را کرامت است باید که آنچه مردم از ایشان بیان می کنند خاطر نشان می سازند و دیگر آنکه شنیده بودم خواجه باقی بالله که پیر ایشان است بی اجازت مولانا خواجهگی امکنکی مرید می گرفتند و دیگر آن که به خواجه خواند محمود ایشان چه اعتقاد دارند؟ چون ساعتی پیش شیخ نشستیم، جزوی کاغذ از زیر مسند خود مرا داد که مطالعه کن، آن^۱ را تمام بدیدم، گفت ازین چیز ظاهر می شود، گفتم ازین چیز ظاهر نمی شود و آنچه درین جا است درست است، گفت پس بدانند که آنچه از ما واقع شده همین است و باقی افترا، بعد از ساعتی باز گفت روزی خواجه خواند محمود این جا آمده گفت که خواجه باقی بالله اجازت صریحی از پیر خود ندارد به جهت آنکه روزی مرشدش خربزه می خورد و قاح قاح را خود بریده به دست و مریدان حاضران می داد و به خواجه باقی نداد، اصحاب گفتند خواجه باقی نیز حاضر است، فرمود ما خربزه درست به او دادیم، خواجه ازین استنباط کردند مرا اجازت ارشاد دادند، من گفتم که این چنین نیست چرا که هرگز این چنین سخنی من از پیر خود و دیگران نشنیدم بلکه خواجه باقی ابا می کرد که این کار از دست من نمی آید و این بار را من نمی توانم برداشت. مولانا خواجهگی می فرمود ما اجازت دادیم و ترا این کار باید کرد، درین اثنا چندین مردم از ریش سفید که حاضر بودند نیز گفتند ما در آن مجلس حاضر بودیم که مولانا خواجهگی اجازت ارشاد به خواجه باقی داد، خواجه خواند محمود گفت پس ما غلط شنیده بودیم، بعد آن شیخ احمد گفت آنچه مریدان خواجه خواند محمود به ایشان اعتقاد داشتند خواجه آن چنان نه شنید^۲ و من اعتقاد به خواجه ندارم، هر سوالی که به خاطر اخوند گذشته بود شیخ جواب داد و حضرت شیخ در بعضی مقامات فرموده در ابتدا چون مرا درد خدا طلبی پیدا شد متابعت درویشی از نقشبندیه نمودم و به فرموده او راه می رفتم، مجذوب شدم، آخر عنایت خواجه ها مرا به سلوک آورد، از روح امیرالمومنین علی رضی الله

۱. ج. د: 'چون' آن

۲. د: 'نیستند'

تعالی عنه پرورش یافتیم، به اسمی که رب این درویش بود رسانید و به برکت این^۱ اسم حقیقت محمدی را از روح خواجه بهاء الدین نقشبند دریافتیم و از عمر فاروق ملازمت نمودم سپس از روح پرفتوح سرور انبیا صلی الله علیه و سلم تا مقامی که مخصوص^۲ اقطاب محمدیه است ترقی و صعود دست داد و به مدد روح خواجه علاء الدین عطار خلیفه خواجه بهاء الدین نقشبند مقام قطب ارشاد دیدم و همین مقام را از سرور انبیا عنایت یافتیم، از آنجا به مقام اصل صعود روزی شد این جا مددی از روح غوث الثقلین شیخ محی الدین عبدالقادر هم به فقیر شد که به اصل الاصل فقرا محرم گردانید. علو کمالات و فضیلت حالات شیخ احمد را ازین جا قیاس باید کرد که خواجه بهاء الدین نقشبند در رسایل خویش خدا را به عزّت و جلال یاد نموده نوشته که منتهای قدم بایزید در سلوک و معرفت و مقام ولایت ابتدای قدم بهاء الدین است، همچنان آنحضرت حق جلّ و علا به جلالت و بزرگی یاد نموده به رساله خود نوشته که منتهای قدم خواجه بهاء الدین نقشبند^۳ ابتدای قدم است. مدّت حیاتش شصت و سه سال به بست و هفتم صفر سال يك هزار و سی و چهار به جوار رحمت حق پیوست، مزار در سهند 'وارث رسول' تاریخ اوست، 'سراج حنبل' نیز یافته اند.

موج احوال آن رگ نفسانی رازده نیست، آن در کمال دو قدم از پدر بیشتر، آن معلولان هجر را حکیم حاذق، قطب وقت **حضرت شیخ محمد صادق** پسر کلان شیخ احمد سرهندیست. از علمای کبار و عرفای عبادت شعار با غربا و مساکین راه مدارا به قدم^۴ تفقّد می پیمود. در طفلی همراه پدر به خدمت خواجه باقی بالله رفته مرید شد و به اندک زمانه سیر این راه را طی نمود. در مرآة جهان نما نویسد، کشف کون بسیار داشت، پدر عالی قدر اکثر ازو کیفیت قبور و احوال گویی پرسیدی، اواخر تربیت از پدر یافته، وی سه ماه تلقین یافته باقی بالله بود که

۱. د: 'آن اسم' ۲. الف: 'بخصوص' اقطاب ۳. الف: 'ابتدای قدم بهاء الدین است هم

چنان آن حضرت حق جلّ و علا بجلالت و بزرگی یاد نموده به رساله خود نوشته که منتهای قدم

خواجه بهاء الدین نقشبند ندارد ۴. د: 'آن قدم' تفقّد

درویشی سیّاح مشایخ جهان را دیده و از هر يك نعمت حاصل ساخته به دهلی رسید و از خواجه باقی بالله جمال حال خود را ظاهر ساخت و التماس کرد که اگر فی زماننا کسی را ازین زیاده مرتبه باشد نشان فرمایند، وی شیخ محمد صادق را اشاره فرمود، شیخ تمام مرتبه^۱ او را از کشف دریافته ظاهر ساخت و چون مقام خود را بیان نمود آن درویش حیرت گرفته به نیازمندی پیش آمد، شیخ به مقام حیرت بود هر کس بدو پیوستی دلش از ما سوا^۲ سرد گشتی^۳.

چیست عارف که چون بدو برسی برهی از هزار بوالهوسی در عمر بست و پنج سالگی در سال هزار وفات.

موج احوال آن قدوة اهل شرع، آن پیشوای اهل ورع، مقتدای طایفه دردمندی **حضرت شاه یحیی سهرندی** خلف و خلیفه شیخ احمد است، در علم ظاهر بهره وافر و حظّ تمام داشت^۳، لقب شاهی بدو خلاف خاندان از شاه سکندر قادری رسیده به همان لقب مشهور گشت و یحیی اسم او را پدر بزرگوارش پیش از تولّدش از عالم غیب شنیده بود. روزگاری به افاده علم صوری و معنوی پدرش ماند، در سال هزار وفات کرد متّصل مقبره پدر مدفون شد.

موج احوال آن فلك کمالات مشیخت، آن سپهر حالات طریقت، آن متشرّع و وحید **حضرت شیخ محمد سعید** خلف و خلیفه شیخ احمد سهرندیست. علوم ظاهری و باطنی بر کمال داشت و در فضایل و حالات یکتا بود در ورع و شرع بی نظیر زمانه، پیوسته به ارشاد طالبان و تدریس اشتغال داشتی و خازن رحمت لقب اوست. در اواخر به دهلی آمد چون عازم سهرند شد به اثناء راه در عمر هفتاد سالگی روز جمعه بست و پنجم جمادی الاول سال هزار و هفتاد و یک وفات کرد، نعش مبارکش را به سهرند برده در گنبد پدرش مدفون ساختند.

موج احوال آن سلطان مشایخ سنت و شرع، آن برهان اهل زهد و ورع، آن ولی عالم پناه **حضرت فرّخ شاه** پسر شیخ محمد سعید است، از فضایل اکبر و

۳. الف: بهره وافر داشت و تمام حظّ

۱. د: شیخ تمام مرید او ۲. ج: ما سوا الله

اولیای برتر، منبع جود و احسان، فیض رسان طالبان بود و اخلاق به غایت داشت، در اتباع سنت کوه راسخ بود. در مرآة جهان نما نویسد، اورنگ زیب بادشاه به غایت احترام او کردی و اعتقاد بدو داشتی، وی مرجع سلاطین و محققین بوده است. شاه غلام محمد قدوای والد قدوة العارفین که ذکرش می آید مرید اوست، از احوال آن صاحب کمال احوال فرخ شاه باید دانست، در وقت تالیف مرآة جهان نما به حیات بود.

موج احوال آن^۱ پرورده ولایت، آن راه نور د اقلیم هدایت، آن بری از بُعد و دوری^۲ **شیخ محمد بایزید سهانپوری** خلف شیخ بدیع الدین است که ذکرش نوشته شده و خلیفه شیخ محمد معصوم است. در مرآة جهان نما نویسد او سنّ صغیر داشت که پدرش در گذشت، مختصرات به وطن خوانده مطولات به سهرند مطالعه نمود، بیعت از پیر کرده به مجاهدات در آمد، در چند مدّت سرآمد اولیای اعظم گشت. در استقامت و تمکین و بذل و ایثار و عشق انکسار رتبه بلند یافت، خرقة خلافت از مرشد یافته به وطن رسید عالمی به وی تولا نمود، حکام وقت روی نیاز بدو آوردند و او غیر از سرای خود جایی نرفته و از فیض علوم صوری و معنوی خلق را بهره ور گردانید، در دفع امراض خلق تصرف کافی داشت، به هر کس که نگاه کردی شفا یافتی، سال هزار و یک صد که روز دوشنبه بود به ملاء اعلی شتافت، متصل قبر پدر در سهارنپور دفن شد.

موج احوال آن^۳ شاه باز بلند پرواز صحرای طریقت، آن همای اوج شریعت، آن غوّاص بحر توحید، آن پیشوای اهل تفرید، آن مفرد خانواده الف ثانی مجدد، قدوة المتکلمین **حضرت شاه غلام محمد** پسر^۴ شیخ خان جهان قدوای است که ذکرش در لجة قادریه باید خواست. متوکل، متشرّع، متورّع به اتباع سنت مجاهده سخت داشت و این سعادت از ازل او را ارزانی شده بود، در عمر نه سالگی با پدر خود که پیش از ترک شراب خوار بود احتساب کرد که همین سبب توبه او گشت.

۱. ج. د: آن، ندارد ۲. الف: دور و بعدی

۳. الف: آن، ندارد ۴. د: پسر، ندارد

پس شاه غلام محمّد علم صوری را به پایه تکمیل رسانیده به لشکر اورنگ زیب بادشاه رفت و نوکر شد، آنجا هم از مرتکب مناهیات به احتساب در آویخت، سلطان به این مقدمه آگاه شده قضای لشکر التماس کرد قبول نه نمود، مرزا کام بخش شاهزاده او را مصاحب خود گردانید، بعد چندی در سهرند خدمت حضرت فرّخ شاه را دریافت و سند حدیث^۱ نمود، در عین عرفان نویسد که مادرش عابده کامله بود، از طفولیت به موجب تلقین او مشغولیه با خدا داشت، بعد سند حدیث از حضرت فرّخ شاه بیعت کرد و چهارده سال زانو به زانو مانده فیضها ربود و به مرتبه تکمیل رسید پس پیر^۲ گفت حالا ترا احتیاج صحبت نماند به وطن باید رفت، عرض کرد روش این سلسله بس مشکل، آنجا اگر کسی قصد بیعت نماید چکار کنم؟ گفت در دهلی که برسی از شیخ عبدالقادر قادری فرزند شاه اعظم خیالی اجازت قادریه بستان، او^۳ همچنان کرده به وطن آمد و به دایره مقبره شیخ محمود قادری قلندر لکهنوی بقیه عمر در عبادت و مجاهده و مشاهده متابع سنت به علوی تمام و خلق را بر آن تحریص داده گذرانیده، بعد از سه چهار روز از خصمنای مزاج اهلیه او را که ملالی بهم می رسید الحال^۴ قبول عقد تجدید می کرد و حضار را گواه می گرفت، سید شاه عبد الرزاق بانسه مقید نماز نبود، چون به خدمتش می رسید ضرور نماز می کرد، مریدانش^۵ درین مقدمه چیزی گفتند، شاه عبد الرزاق گفت این غلام محمّد نیست این را شرع محمّد باید دانست که به صورت انسان مجسم شده چه طور به حضور او نماز بخوانم و ملا نظام الدین را به جهت آنکه اسم شریف حضرت عمر بی کلمه رضی الله عنه گفت چین بر جبین آن صاحب یقین هویدا گشت، حجابی^۶ واقع گردید که متعذّر ملاقات گشت ناگزیر ملا کمال الدین را ل که تقریر صاف و مطبوع داشت به اصلاح مزاج آن حضرت فرستاد، در چند روزی موجب رفع حجاب فیما بین گشت، کمالات او بس عالی اند و کدام کمال زیاده تر ازین باشد که مثل قدوة العارفين خلف و خلیفه داشت،

۱. د: سند خدمت

۲. د: بیشتر گفت

۳. ج: بستانم همچنان

۴. ج: ایجاب قبول

۵. الف: مریدانش بذاتش ۶. الف: جمالی واقع

احوالش مع دیگر فرزندان و خلفا به لَجَّة قادریه باید خواست، سیزدهم صفر سال يك هزار يك صد و سی و شش وفات قبر در دینتهی شاه عبدالرحمن چشتی.

موج احوال آن لَجَّة حقیقت یزدانی^۱، شاه عبدالاحد^۲ ثانی خلف و خلیفه شیخ محمد سعید است. صاحب عجائب حالات و غرائب مقامات بود، در شعر وحدت تخلص می کرد و کمالات او از این جا قیاس باید کرد که مثل شاه گلشن شاعر مرید و خلیفه داشت. در مرأة جهان نما نویسد وی از موحدان عالی است، قریب سی و پنج جلد و يك جلد مکتوبات قدسی آیات دارد که دلیل بر کمال اوست، وی را فراست ظاهری و باطنی بسیار بود فیضها از محمد معصوم عم خود نیز یافته، روزی بر قبر غازی الدین خان گذشت فاتحه خواند و گفت این مرد محدث معلوم می شود^۳ انوار حدیث از مزارش متجلی است، حضار گفتند پیوسته قرأت حدیث می شنید.

موج احوال آن شگوفه بهار وصل، آن شگفته شگفته فصل، آن با کرامت ظاهر حضرت سعدالله معروف به شاه گلشن شاعر، از اولاد زبیر ابن العوام اصحابی است. در تذکره علی قلی خان نویسد مرید شاه عبدالاحد ثانی است. در تصوف بس مرتبه عالی داشت، مدت العمر مجرد ماند و مطلق میل به مشیخت نکرد، از اغنیا به رعونت آمیختی و به مساکن انکسار داشتی، وارستگی او از این جا قیاس باید کرد که روزی در دیهی قریب شام از حجره بر آمد و غایب شد، دوستان کوچه به کوچه در دهلی متلاشی ماندند و نیافتند پس پیدا شد، استفسار نمودند، گفت از حجره که بر آمدم کیفیت شام^۴ احمد آباد گجرات یادم آمد، دل من بی اختیار شد به گجرات رفته^۵ سیر نموده باز آمدم، شعر گفتی گلشن تخلص می کرد، صد هزار بیت را دیوان دارد این شعر ازوست.

به صد دقت توان فرمود معنی های ناز او
که شرح حکمت العین است مژگان دراز او

۳. الف: می شود، بدارد

۲. د: عبد العهد، ثانی

۱. الف: یزدانی، ندارد

۵. الف: 'نموده'

۴. ج، د: 'بنام' احمد

در يك هزار و اچهل و يك بست و يكم جمادى الثانى وفات، قبر در دهلى .

موج احوال آن ممتاز، آن مرتاض، آن به غایت جوانمرد **خواجه مير درد** خلف و خليفه خواجه ناصر مرید شاه گلشن است و از حضرت محمد انبیر هم اجازت یافته شاغل ذاكر صاحب حلقه و ارشاد و مسند آرای فقر و مشیخت بود، مجاهده بسیار کرده و چند تالیفات در اصطلاحات صوفیه جمع آورده و تصنیف هم کرده آن مقبول این طایفه گشته.

موج احوال آن به آسمان کمالات ماه دو هفته، آن به چمن عبودیت غنچه شگفته، آن قبله قافله ورع و صلاح ابد **حضرت شیخ محمد عابد** در اشارات مظهریه نویسد اصلش ستام که قصبه ایست به نواح سهرند عارف و کامل حاجی و محدث و متقی و متورّع کمال بوده است، در لقمه حلال بسیار کوشیدی، وقتی حاکم گله گاوان آراچی؟ کرد، او مدتی گوشت با لحاظ آنکه شاید از همان گاوان باشد نخورد و لهذا به خانه احبّا فرود نمی آمد که لقمه این^۳ چه قسم بود، اگر نخورم نپذیرد مگر به خانه مولوی هدایت الله پانی پتی که او هم در لقمه احتیاط داشتی دو يك سبق حدیث و هدایه می داد به طلبه باقی مدام مشغول به مسجد ماندی، مرید شیخ عبدالاحد است و مرزا جان جانان با وجود ادراك صحبت سید نور محمد بداؤنی سیر سلوک را به خدمت او تمام کرد چنانچه از اقوال حضرت مرزا بسیار کمالات و حکایات او نوشته دیدم این مختصر گنجایش به خود نیافت، قوّت ارشاد وی را بسیار بود، به اندک فرصت طالب به^۴ مطلوب می رسانید و او را از طفولیت انبیا به خواب می آمد و شفقت می نمودند بهشت را به خواب دیده قبل از صغر سن مقبول درگاه الهی بود، او تجرّد داشت وقتی درد شکم او را لاحق شد اطبّا از علاج باز ماندند و زنی را برای مالش شکم معین کردند، اول به مهر عقد به او کرد و بعد صحت طلاق داد و مهر حواله او نمود

۱. ج. د: 'يك صد و چهل ۲. الف: 'گله وان'

۳. ج: 'لقمه اش' چه ۴. الف: طالب 'و' مطلوب

و در محفل او سخن دنیا و اهل دنیا نمی رفت و اگر کسی چنین تذکره در میان آوردی آزرده شدی، وی مقدس بود، هیزدهم رمضان يك هزار و يك صد و شصت وفات، ویرا خلفای صاحب مقام بسیار بوده اند، بندگی خواجه موسی و مخدوم اعظمی در قصبه دهنیر بر مزار جد^۱ مخدوم اعظم نشستۀ عالمی را فیض می رسانید و چند مریدین صاحب ارشاد گذاشته در پرده شد و حضرت مرزا مظفر که شیر بیشه شریعت و پهلوان میدان طریقت است عالمی را فیض رسانیده در گذشت و حضرت میر مسلمان هم، رحمة الله علیهم.

موج احوال آن برگزیده آفریدگار، آن فارغ از غریبار، آن محل توصیف مرحبا **حضرت سیّد میرجان طباطبا** مرید شاه عابد است، مستغنی و متوکل و متورّع و مجرد و متشّرع مشرب ایثار داشت^۲ صاحب کرامت بود، خوارق ازو به عمل آمده، در مجاهده بسیار کوشید صاحب مشاهده گشت، وقت تحریر اوراق در لکهنؤ بصدور حیات.

موج احوال آن قطبیت مآب، آن سجّاده نشین قطب الاقطاب، آن شارح امر موهوم قطب الوقت **شیخ محمّد معصوم** خلف و خلیفه شیخ احمد سهرندیست. در خلاصه التّواریخ نویسد در علم ظاهر و باطن کامل بود، سه جلد مکتوبات تصنیف اوست که سه دریای حقایق و معارف اند، اسرار غریبه و اطوار عجیبه از آن بسیار آشکارا می گردد و سلطان وقت را به او خیلی نیازمندی ها بود، وقتی به عزم کعبه آستین پیرهن بر جهاز زد اصحاب تاریخ را قلم بند نمودند، به دهلی رسیده در ملاقات فی ما بین بادشاه شاه جهان شکریه بیان نمود که فلان تاریخ خادمه محل کانسۀ پرنسز حواله من کرد خواستم که فرو برم، آن حضرت نمایان شده از میل آن مرا باز داشت، اصحاب تاریخ افشاندن و این واقعه واحد یافتند و به روز تولّد او شیخ احمد فرموده بود که این فرزند مرا مبارک آمده، دهم ربیع الأوّل سال هزار و هفتاد و نه وفات 'رفته ز جهان امام معصوم' تاریخ اوست.

۱. د: جد 'خود'

۴. الف: 'مستغنی و متوکل و مجرد و متشّرع مشرب ایثار

داشت' ندارد

موج احوال آن دلیل کمالات جد و پدر، آن ضیای 'قلب مشابه بدر، آن کامل کاملان پسند **حضرت محمد نقشبند** خلف و خلیفه شیخ محمد معصوم بن شیخ احمد است، از جمله کبار مشایخ وقت انقطاع و توکل و ورع بر کمالات داشت، در متابعت سنت قدم به قدم جد و پدر خود بود، اخلاق و فروتنی و تفقّد و خدمت غربا شعار خود داشت. ابتدا بهره ور از صوری علوم^۲ گشته مجاهدات نموده به مرتبه؟ کاملان رسید، اورنگ زیب بادشاه نسبت او خیلی نیازمندی داشت و امیران علی هذاقیاس، از خانه سلطان عالمی از اساس نقد^۳ و جنس مجوّز مراعات گردید، به کرات زیارت حرمین نمود، در وقت تصنیف مرآة جهان نما به قید حیات بود.

موج احوال آن یادگار کمالات اجداد، آن مورد دولت خداداد،^۴ آن ذخیره فضایل و برکت **شیخ عبد الله** معروف به **میان حضرت** خلف و خلیفه شیخ محمد معصوم است، در سلك خدا شناسان^۵ صاحب ارشاد انگشت نما بود. در مرآة جهان نما نویسد به مرتبه^۶ شفقت و عنایت از پدر ممتاز بود از آن مرجع طالبان بلاد و امصار گشت و در سعی صوری و معنوی با هیچ کس تغافل نکرده، پدرش که ازین جهان نقل^۷ کرد از غایت محبّت مدام به ناله و نفیر می گذرانید حتّی که مرض صعب پیدا شد، اورنگزیب به منت ها او را به دهلی طلبید و به احترامش کوشید و به دفعات به مقام سکونت او آمد، اطّبا علاج کردند آرام نه نمود، چون مرض زیاده شد بادشاه رخصت وطن داد، در اثناء راه در حالت نزاع گفت السلام علیکم یا رسول الله و جان به مشاهده جانان تسلیم نمود.

موج احوال آن کامل بلا اشتباه **حضرت مغلو شاه** از نژاد شیخ احمد سهروردیست از شهر نجیب آباد، با جذبه و سلوک توأم در مسجدی بود، برای تنفّر خلاق در مسجد شش خر مهره بر وضع قمار مدام باختی، در رمضان روزی

۱. الف: 'بیر' قلب	۲. الف: 'علم' گشته	۳. الف: 'آسائش' نقد و جنس
۴. الف: 'داد' ندارد	۵. ج: 'خدا' شناسی	۶. د: 'بمیرید' شفقت
۷. الف: 'فضل' کرد		

یکی از احبابش با مجذومی^۱ رقم و نذر از دور فرستاد، حامل پرسید چه نام داری؟ جواب داد مغلو، به نفرت^۲ خط و نذرش پیش نهاد و رخصت^۳ خواست، گفت امروز مهمان من باشی، گفت دعوت تو حرام است، در رمضان به خانه خدا قمار را کار می فرمایی، گفت مالک نیست خدا است، حامل به مبالغه رخصت خواست، گفت این آزار جذام ترا درویشان آنجا دفع نکردند؟ گفت درویشان زمانه قمار باز و شراب خوار یکی از بزرگان وقت شمائید توجه کنید، اندکی خاک برداشت و بدو داد که به جراحت خود برسان و بگو خدایا به برکت خود و رسول خود و به بزرگی خاک مغلو چهکی یار مرا آرام ده، او چنان کرد، بعد يك هفته بیمار را شفای کامل حاصل^۴ شد، آنچه جسدش ریخته بود برابر آمد، مرید وی شد وقت تحریر احوال بقید حیات.

موج احوال آن نقاوه خاندان عالی، آن زبده دودمان متعالی، آن به عالم علوی سریع السیر، مرشد روزگار **حضرت شاه زبیر**، خلف و خلیفه شیخ محمد معصوم است، به غایت عالی احوال و تصرف بود. سید نورالحسن خان بلگرامی فرمود که احوال آن حضرت را در دهلی شنیدم که قبل از نادرشاهی به نهایت علوت و کرامت در دهلی بود، تصرفات عجیب از وی سر می زد از آن جمله است چون از جامع مسجد بعد ادای فریضه برآمدی و متوجه مقام اقامت شدی، طالبان دو رویه صف بسته ستادی به هر يك نگاهی می کرد، در همان نگاه فیض باطنی به آنها می رسید ترقی حالت می نمودند و در وقت آمدنی نادر شاه سگان دهلی را وسوسه رو داد، به خدمت التماس نه آمدن او کردند، فرمود دریافته جواب خواهم داد، بعد دو روز فرمود حضرت امام مهدی آخر الزمان همراه او اند خرابی در دهلی و قتل ساکنان بردست او معین است، صرف مغل پوره محله که مقام اقامت فقیر است معاف شده آخر هم چنان شد که او حضرت فرموده بود. ایشان را مریدی بود صاحب سلوك که شمشیر برهنه مدام به دست داشتی و اکثر بر مزار حضرت باقی

۲. ج: 'حامل بنفرت'، د: 'حامل حضرت' خط

۱. د: 'مجدومی' رقم

۴. الف: 'حاصل' ندارد

۳. الف: 'و حقیقت' خواست

بالله ماندی و به اوقات به شرف زیارت سلطان الممشایخ نظام الدین احمد بداؤنی هم رفتی، چندان عزت ولایت او بر خاص و عام غالب بود که احدی یارای مکابره و قوت مطارحه نداشت، وی را کمالات بس بلند و حالات به غایت ارجمند بود، قطب وقت بایدش شمرد، تاریخ وفات دیده نشد.

موج احوال آن کوه پر شکوه حسنات و اعلی توفیق **حضرت شیخ محمد صدیق** از نژاد شیخ احمد سهرندیست، صاحب کمالات بلند مراتبات ارجمند با خوارق کثیر و کرامت پر بود، در دهلی امیران وقت نیازمندی تمام بدو داشتند و فرخ سیر بادشاه مرید او بود، محمد صابر بریلوی فرزند میر سید علیم الله نعمت و خلافت و بیعت او داشت از ریاض الاولیاء.

موج احوال آن ممدوح عاشقان، آن مطبوع واصلان، آن به راه خدا به غایت مستقیم **حضرت شاه مقیم** از قوم مغل است، وی را محصور و مجرد باید دانست، از بدخشان به طفلی در دهلی افتاد، چون به سن شعور رسید در حلقه مریدان شاه زبیر در آمد، از ریاضات فوق الطاقه به مرتبه تکمیل و ارشاد رسید، اکثر در استغراق ماندی، يك بار از حکم پیغمبر صلی الله علیه و سلم به زیارت حرمین شریفین رفت و يك بار بحسب طلب خواجه بهاء الدین آتشبنند عازم بخارا شد و در اثنای راه به نواح کابل قطع طریقان بر قافله اش ریختند و غارت کردند و پیرهن شریفش نیز بردند، او رجوع به حضرت خواجه آورد فی الحال خواجه نقاب بر چهره گذاشته اسب سوار بر آمد و بالای کریوه رفت و پیراهنش را از متمرّدان باز ستید و بدو داد، ازین خرق مردم قافله بر کرامت او قایل شده آداب بزرگی به تقدیم رسانیدند و شهرت عظیم یافت، در بخارا که رسید بعد زیارت حضرت نقشبند چندان هجوم خلق بر وی گشت که دستوری خواست و روانه شد و در تبّت رسید بر درخت شفتالو استاد خواست که چند دانه از آن شجر بخورد ناگاه قوم قطع طریقان رسیدند دست از آن باز داشته توجّه به محاربه نمود و مخاطب به شجر شده گفت خواسته بودم که از دانه تو قدری بخورم میسر نشد ترا می باید که سنگ شوی، آن شجر سنگ شد^۳.

۱. ج: 'ازو'، د: 'ازو درخت' ۲. ج: 'بهاؤ الحق' نقشبند ۳. د: 'نشد'

بعد فراغت مجادله باز آمد مناجات کرد الهی این شجر میوه دار از عرض من سنگ شد خلق از نفع آن محروم ماند امیدوارم که این سنگ را تاثیری بخش که بهر بیماری که بدهند صحت و شفا حاصل شود، این دعای او قبول افتاد، در ریگ آن زمین سنگی بر وضع شفتالو بر می آید^۱ آن را سائیده بهر بیماری می دهند شفای حاصل شود پس از آنجا به دیار لکهنو افتاد، کرامات که از او سر زده اگر تمام نویسد دفتری علاحه گردد و متواتر به قول آرد، در خرق مشهور اند.

موج احوال آن گنجینه حقایق وحدت، آن محقق و مدقق علوم معرفت، آن صاحب اخلاق صحیح و سقیم، یگانه زمانه **خلیفه ابراهیم** در سلسله نقشبندیه مرید شاه جلال الدین حسین بود و در خدمت باباشاه سعید پلنگ پوش اورنگ آبادی نیز رسیده اخذ فواید نمود و در کابل خدمت خواجه عبدالحمیم که هم پیر شاه جلال الدین حسین مرید عروة الوثقی خواجه محمد معصوم بن الف مجدد ثانی بودند. در تذکرة علی قلی خان نویسد حضرت خلیفه را مرتبة ارجمند است اندر تصوف، در متابعت شریعت خیلی مستعد بود و کمالات او^۲ ازین جا قیاس باید کرد که امی محض بود لیکن داغ همه علمای زمان و متعلمان جهان عالم علوم لدنی و کاشف اسرار سلونی دفتر هفتم مثنوی مولوی معنوی به اشاره روح پر فتوح حضرت مولوی و پیر خود^۳ جلال الدین حسین شش هزار بیت نظم در آورده سر حقایق و معارف که تا هنوز مخفی بود او بیان نمود و به تقریرات معارف ربانی از معاصرانش هیچ کس را مقدور مقابله نبود و خواندن مثنوی به آهنگ ولایت در هندوستان ازو جاری شده، پدرش محمد علی معروف به حاجی بابا از ترکستان به هند افتاد، مرد با برکت بود، تفسیر سورة اخلاص به آیات تصنیف او منسوب می کنند، مولد حضرت خلیفه در دهلی، چون به شباب رسید در سلك تونگران اورنگزیب همراه شاه جلال الدین که جمال حال خود را به لباس سپه گری مستور می داشت و قطب زمانه خود بود ملازم می شد، بعد چندی مخفی از آن حضرت بیعت نمود به مجاهدات درآمد^۴ بلکه پسران اورنگ زیب رسوخ نیاز بدو اظهار نمودند و

۱. د: می آمد، آن ۲. ج: او ندارد ۳. د: شیخ جلال الدین ۴. د: آمدند

بهادر شاه را در حیات پدرش نوید سلطنت داده بود. پوشیده نماند که حضرت خلیفه را نواب صفدر جنگ صوبه دار از دهلی به لکهنو آورد و انواع تحایف^۱ و ضیافت و خدمات^۲ لایقه بکار برد. حضرت قدوة العارفین فرمودی که حضرت خلیفه را به نسبت فقیر خیلی شفقت بود، الحق که همچو شخص کسی کم دیده باشد و خصوص فقیر چنین جامع کمالات صوری و معنوی ندیده، داناء^۳ و ذکاء فهم او مشابه حکمای پیشین بود، حضرت مولوی روم در مثنوی خویش که قصّه عاشق شدن سه شهزاده بر در دختر شاه چین نوشته دو^۴ شهزاده را به اتمام رسانید، احوال سیومی شهزاده ناتمام مانده آن را حضرت خلیفه صاحب بر وزن و دستور مثنوی مولوی به نظم آورده که نزدیک خلائق به دفتر هفتم مشهور شده، این ابیات از دیباچه اوست، ابیات:

ای جلال الدین ز جانان کن بیان   احسن القصه بگواز جان و جان
قصّه برگویم ز اسرار قدیم   از عدم چون شد ظهور این عدیم
اولاً از پرده این^۵ اسرار را   بعد از آن بگشا تو اصل راز را
در حقایق و معارف ذات خلیفه بی نظیر بود، در سال يك هزار و يك صد و چند وفات یافت، مزارش بر لب آب گومتی، نگارنده زخار در وقت دفن او حاضر بود، اولاد ایشان بر قبر او موجود اند.

موج احوال آن نقشبند توّد و دود، آن متعدّد اعداد غیر معدود، آن از و دود نفحات غیبی به راه گلشن، درویش کامل **حضرت شاه روشن**، مغل بود، نام وی روشن بیگ است، از کمل مریدان شاه مقیم، بسا صاحب کمال و عالی احوال، مجرد و متوکل، صاحب ریاضت و مجاهده و خلق و احسان و سرمایه برکت و مایه کرامت بود و خوارق از و مردم ظاهر می کنند، نگارنده زخار آن صاحب کمال را دیده بود، با این همه فضایل نقوش تکثیرات را خیلی ماهر بود و صحیح می دانست، تا وقت تحریر احوال به صدر حیات .

۲. ج. د: انواع 'وظائف'   ۲. د: 'وحدت بلائقه'   ۳. د: 'داناء ندارد'   ۴. الف: 'او' شهزاده
۵. د: 'اولا از' پرده   ۶. الف: 'از' اسرار

موج احوال شاه قطب الدین محمد اشرف الحسین ساکن مئو شمس آباد و خلیفه شاه محمد زبیر سهرندی، مرد مقدس و متورّع و مجاهده ممتاز به فقر و فنا^۱ بود، به حرمین رفت بعد حج به مدینه نیز رفت، بعد چندی در مسجد پیغمبر خدا وقت نماز عصر وفات کرد در ماه رجب.

موج احوال واقف حقیقت الله مرزا عطاء الله مرید حضرت شاه زبیر است، میان محمد قاسم گوید که من در بریلی خدمتش را دریافتم، عجائب حالات دیدم قریب چهل سال است که از مسجد که منزوی شده بیرون نه آمده، و بر احوالش استغراق^۲ غالب دیدم، به غایت بزرگ، در احوال از احوال سلف یاد می دهانید^۳.

موج احوال صوفی سالم کابلی است، از پیش سلطان متعینه سهرند بود آنجا او را جذبه عشق^۴ در رسید، از همه در گذشته مرید شاه محمد زبیر شد، از دنیا و مافیها محترز و از ما سوی الله متنفر مجرد بلکه محصور مدت العمر گذرانیده، مرشد او را هفت خلیفه بودند از آنجمله او هم به شمار بود، او به لکهنو افتاد در مسجد کتره ابوتراب خان اقامت داشت، سوای مشغولیها کار دیگر نداشت، بسیار بزرگ بود، شاه ابوالعدل باشنده اکبر آباد بود، بیعت از شاه محمد زبیر داشت، فی زماننا در تصرفات حالات^۵ و کیفیّت مقامات و عبادات مثل او در نقشبندیه نیست، در شاه جهان آباد مقاومت دارد، در صدر حیات.

موج احوال آن اضطراب آفتاب انوار، آن قلاب ماهی اسرار، آن تیغ برهنه در تبعیت شرع متین حضرت سیف الدین خلف و خلیفه محمد معصوم بن شیخ احمد سهرندیست، یگانه زمان و بی نظیر دوران بالعشق و صفا بود، سلاطین وقت روی نیاز بدو داشتند، روشن آرا بیگم و گوهر آرا بیگم بنات شاه جهان بادشاه خیلی اعتقاد به خدمتش داشتند، ویرا بالباس فاخره و تكمه مرصع میل بود، عالمگیر اورنگ زیب روزی گفت احوال صوفیان مکلف به سمع مبارك رسیده باشد،

۱. الف: بفقر و فنا 'وقت'

۲. د: استغراق 'نمود'

۳. الف: 'میدانید'

۶. الف: 'حالات' ندارد

۴. د: جذبه 'حق'

فرمود احوال زاهدان خشك نیز شنیده باشند پس صحبت ما درست افتاد از آن باز ملاقات با ایشان واقع نشد، وقت توجّه او دوازده صف می نشستند و فیض می یافتند و دستور داشت هر که به حلقه او داخل می شد خبرگیری قوّت او نمودی که بی دغدغه مشغول به حق باشند، ویرا بزرگی بیش از آن است که به تحریر آید، در سال هزار هجری وفات کرد.

موج احوال آن به زیر اطلس فلک به شوق گلبدن کم خواب، آن با نامشروع دایم به احتساب، آن از خاصان بارگاه صمد **حضرت سیّد نورمحمد** مرید حضرت سیف الدّین معصوم است، مزار شریفش در بداؤن قبله حاجات محتاجان است، از افضل صوفیه اهل صفا و اکابر اتقیا به راه خدا، عالم، عامل، فقیه بود، خوارق کثیر و تصرف کبیر ازو به عمل آمده، پاس شریعت و اتباع سنت بی قیاس مرعی می داشت، در اشارات مظهریه آرد، روزی در بیت الخلا پای راست را بگذاشت و آن خلاف شرع است آن قدر مکدر گردید که مطلق آثار باطن دروی نماند، بعد چهار روز بسط بروی ظاهر شد و احتیاط در مشروبات و ماکولات به غایت داشتی، مردم اطعمه لطیف به کثرت می فرستادند به صدق تحقیق صوری و معنوی اگر بی شبه یافتی خوردی والا دفن کردی. شخصی گفت دفن کردن رزق چه قسم باشند؟ اگر خود نخورند^۱ به دیگران بخشند، فرمود آنچه بر خود نپسندم بر دیگران کی روا دارم؟ دیده و دانسته برادر مومن را زهر دادن چه لازم؟ همانجا به اقوال مرزاجان جانان آرد که در مباوی حال که من راه می رفتم اگر نظرب صاحب جمالی می افتاد به اشتیاق می دیدم، چون به خدمت آن حضرت می رفتم فرمودی امروز از نگاه تو بوی زنا می آید چندان کشف قوی داشت که به تحریر نه آید، وی را کمالات بس عالیهست این مختصر گنجایش به خود^۲ نیافت، در یازدهم ذیقعه سال يك هزار و يك صد و سی و پنج هجری به دارالبقا رحلت نمود.

موج احوال آن سر حلقه مرتاضان، آن سرزمره ممتازان، آن دلیل وادی

۱. د: 'بخورند' دیگران

۲. الف: 'بیافت'

رهمنونی حضرت سید محمد بداونی^۱ به يك واسطه مرید^۲ شیخ احمد سهرندیست در خلاصه التواریخ نویسد صاحب ورع و کمال و شرع و حال بود، در اکل حلال و تقوی به غایت مرتاض بود، بی تحقیقات کامل بر هیچ شی توجّه نمی کرد و کشف به غایت داشت هر وارد اتی که بر^۳ مریدانش می گذشت او ظاهر می فرمود و در تحایف اطعمه و غیرها قباحات های خلاف^۴ ورع آن حضرت از کشف فرمودی غرض که وی را کمالات بیشتر است و کدام ازین زیاده تر خواهد بود که مثل حضرت مرزا مظهر جان جانان شاهباز بلند پرواز صحرای حقیقت و طریقت مرید و خلیفه داشت، تاریخ وفات به نظر نه آمد، مزار در دهلی به سرای عرب است، اکثر غریبان گویند^۵ که نیم شب آن حضرت را اکثر در وضو کردن می یابیم و به چشم ظاهر می بینم.

موج احوال اخوند ملا موسی ساکن پتی کوت محبوب علی خان افغان
مرید فرزنداناش گوید که مرید و خلیفه شیخ احمد سهرندیست و مشهور به صحت^۶ است که سم مار سیاه افعی به فرزندان و مریدان و تابعانش اثر نمی کنند به اجازت متابعانش اطفال از راه تسحیر مار می گیرند و مضرت بر نمی دارند.

موج احوال آن مرجع مست و هوشیار، آن منبع خوارق بی شمار، و اجلّه راستین حضرت شاه نظام الدین به سلسله نقشبندیه مرید پدر خود است، او از خلفای شیخ محمد مجدد ثانی بود، از عارفان حق و به کمالات صوری و معنوی مستحق، در تصرف مرتبه رفیع داشت و متصرف ولایت وسیع بود، حضرت شاه هدایت فرمود، ابتدا حال در سنّ دوازده سالگی به زیارت حرمین برفت، وقت معاودت از درویشی قادریه او را ملاقات شد، ریاضات شاقّه کشید بعد از آن که به لاهور آمد باوجود بیعت در نقشبندیه و تصرفات صوری از ملبوس و طعام و سواری اسب غایت به صفا داشت و سرود هم می شنید فامّا بر وضو لارد و لا کد^۷ قوالان

۱. الف: 'محمد سید بداونی' ۲. الف: 'محمد' شیخ احمد ۳. الف: 'بر' ندارد

۴. الف: 'فیاضهای خلف' ۵. د: 'گوید' که ۶. د: 'نصیحت' است

۷. د: 'لارد و کما کد' قوالان

که می آمدند منع نبود و از طرف خود طلب می نمود. شیخ محمد معظم و شیخ نور محمد مریدان آن حضرت که متوطن لاهور بودند گذارش نمودند که آن حضرت را تصرف بر قلوب چندان بود به هر کس که نگاه فرمودی فی الحال حالتش متغیر می شد و سروری و مستی تواجد حاصل می آمد و فقرای مست و هوشیار به خدمتش به اعتقاد می آمدند و خوارق عادات بوضع کشف حالات خلاق و نفس رانی خیر و شر بسیار از ظاهر می کنند. نگارنده زخار به يك خرق آن حضرت اکتفا نموده که زنی منکر درویشان بود، شوهرش فوت کرد، مردم او را به خدمت آن حضرت بردند، فرمود چه حاجت داری؟ گفت می خواهم که شوهر خود را ببینم، فرمود خلاف شرع است، عرض کردی بی این مقدمه مرا قرار نیست، فرمود چشم بند کن، چون چنان کرد شوهر خود را دید، بر پای آن حضرت افتاد، فرمود اگر میل داشتی صحبت مباشرت هم ترا ازو حاصل آمدی، متاهل بود، شیخ ضیاء الدین و شیخ صدر الدین خلف آن حضرت بودند. چون وقت آخر رسید از پسران فرمود که مرا در لاهور دفن خواهند کرد آنها خلاف امر^۱ نموده نعش مبارکش را به وطن شریفش که موضع چماری اربل تانده عمله^۲ پرگنه جلندهر بردند آنجا رسیده خواستند که نعش مبارکش را به قبر کنند که فوج کفار آن سکه رسیده شهر را غارت کردند، پسران آن حضرت از همان روز تباه شدند، وفاتش در مایه عاشر هجری.

موج احوال آن مقرب بارگاه احدیت، آن مقدس درگاه صمدیت، آن جامع جمیع فضایل انسانی، آن مورد مجموعه حقایق ربّانی، آن شهید طپانچه رضای جانان، موحد کامل **حضرت مرزا جان جانان** شب جمعه یازدهم رمضان متولد شده، صاحب شرع تاریخ تولّد اوست، چون موافق ضابطه آن وقت جدش تمنای اسم مبارکش را از اورنگ زیب سلطان نمود، فرمود پسر جان پدر می باشد و پدرش را نام مرزا جان است او را جان جانان گویند لهذا به این اسم مشهور شد و متخلص به مظهر است و از جناب الهی به شمس الدین حبیب الله مخاطب گشت. از پیشوایان صوفیه اهل صفا و مقدمان اصحاب زهد و ورع، شانی عظیم و

۱. الف: 'امر' ندارد

قدم مستقیم داشت در شریعت و طریقت، هندی مولد، علوی نسب، نقشبندی مشرب و حنفی مذهب بود چنانچه درین مکتوب خود تصریح این مقدمات فرموده و مکتوب اینست: عزیزا برخوردارا، مکرر التماس تحریر حسب و نسب از فقیر^۱ کرده، چون فائده معتدبها بر آن مترتب نبود تغافل می نمودم، اکنون سماجت از حد گذشت مجملی محرر می گردد و دریابند سرمایه وجود فقیر در آغاز کف آبی و در انجام مشیت خاکی و در عالم اعتبار نسب این خاکسار به بیست^۲ و هشت واسطه به توسط محمد بن حنفیه به شیر بیشه کبریا علی مرتضی علیه التّحیة والتّسلیم^۳ می رسد امیر کمال الدّین نامی یکی از اجداد فقیر در هشتصد هجری به تقریبی از بلده طایف در مملکت ترکستان افتاد، با صبیّه یکی از حاکمان آن حدود که سردار الوس قاشقالان بود وصلت دست داد^۴ چون او را پسری نبود بعد فوت حکومت آن ناحیه تعلق به اولاد ایشان گرفت. وقتی که همایون بادشاه سلطنت هندوستان از دست افغانه^۵ سور متخلص گردانید^۶ آن دو برادر مجنون جان و بابا جان نام که به سه واسطه به امیر مذکور می رسند همراه آورده احوال این هر دو در تاریخ عهد اکبری مسطور است و نسبت مادر این بزرگان به خانواده امیر تیمور صاحبقران می رسد و نسب فقیر به چهار واسطه^۷ به باباجان منتها می شود و در اشارات مظهریه در بیان طریقه مجدّدیه ملفوظ او آرد چون بابا جان فوت شد نبیره او مرزا محمد امان که پدر جدّ اوست با صبیّه اکبر شاه وصلت یافت، از علو نسب خود و جدّه آن حضرت خواهر خاله زاد اسدخان وزیر بود به غایت بزرگ بود، از صفای باطن تسبیح جمادات می شنید و درس مثنوی مولوی معنوی در مستورات می گفت و جدّه^۸ آن حضرت در پرده دنیا خود را مستور داشته در صحبت ملوک سیر مالک الملک والملکوت می کرد و مرید می گرفت و تلقین به اکتساب می داد و مشرب چشتیه داشت و پدر آن حضرت در سلسله خانواده قادریه مرید شیخ

۱. د: 'فقر' کرده ۲. ج: 'نسب' و هشت ۳. ج، د: 'التّحیه' و 'الثنای' می رسد

۴. الف: 'دوست' او ۵. الف: 'عفاغنه' شور ۶. د: 'مخلص گردانیدن' آن

۷. الف: 'به چهار واسطه' ندارد ۸. الف: 'وصیت' آنحضرت

عبد الرحمن قادری کہ با جذب قوی و تاثیر تمام داشت بودند، حضرت مرزا جان جانان سعید ازل و محمود ابد بود. در سایر علوم بهره کامل داشت، زائچہ طالع او از زایچہ طالع محمد صلی اللہ علیہ وسلم بہ تجویز^۱ منجمان دو^۲ چیز کم داشت و مہتر ابراہیم خلیل اللہ در سنّ صغیر در معاملہ برو تفقّد و تفضّل و عنایت و شفقت فرمودہ، در صحبت پدر در صغر سن کہ ذکر صدیق اکبر شنیدی بالیدی و مسرّت برداشتی آن اصل محبت خلقی بود، بہ عمر ہفدہ سالگی کہ یک ہزار یک صد و سی و یک ہجری بود در سلسلہ نقشبندیہ از سید السادات شاہ نور محمد بداؤنی اجازت و خلافت یافت و از حافظ محمد محسن نواسہ^۳ شیخ عبدالحق دہلوی کہ مجاز محمد معصوم و مرید و خلیفہ محمد صادق است نیز تربیت یافتہ و ترک لباس ہم آنجا نمود، چون سید وفات یافت شش سال مجاور مرقد او ماند و از روح او فیضها ربود، شیخ علی کنیری شیخ العرب اعظم خلیفہ محمد صدیق نبیرہ شیخ احمد سہرندی این مقدمہ را بہ تصریح از مریدان او ظاہر ساختم و از حافظ سعد اللہ خلیفہ محمد صدیق بسیار فیضها یافتہ دوازده سال خدمت او نمود، چون حافظ در سیزدہم شوال یک ہزار و یک صد و پنجاہ و دو وفات یافت از خدمت شیخ عابد خلیفہ شیخ عبدالاحد سیر سلوک او بہ پایہ تکمیل رسید و از خصوصیات مقامات مجددیہ از خلّت محبت و محبوبیت واقف شد و اجازت چشتیہ او را بحسب روحانیت حضرت خواجہ قطب الاسلام بختیار اوشی و نوع دیگر سلسلہ صابریہ چشتیہ و اجازت سہروردیہ و قادریہ نیز داشت لیکن تمام روش او منحصر بہ نقشبندیہ بود، در قادریہ و چشتیہ ہم اکثر مرید کردہ است و یک اجازت^۴ و تلقین وی را از حاجی محمد افضل سیالکوتی مرید محمد نقشبند بن معصوم و خلیفہ عبد الاحد یافتہ این ہر چہار بزرگ کہ پیرو پیرو صحبت^۵ و پیرو بیعت و پیرو طریقت مرزا مظهر جان جانان اند نقشبندیہ مجددیہ اند غرض حضرت میرزا از مقدمات زمانہ بود بہ

۱. الف: 'بجوہر' منجمان

۲. الف: 'و' چیز

۳. د: 'نواب' شیخ

۴. الف: از 'نقشبندیہ' بود، در قادریہ و چشتیہ ہم اکثر مرید کردہ است و یک اجازت ندارد

۵. ج: 'پیرو' بیعت

مرتبه پاس شریعت داشت و بسیاری را از تلقین به مرتبه تلقین رسانید، معاصر شاه ولی الله محدث دهلوی بود فیما بین هر دو بزرگ مکتوبات راز و نیاز بسیار به ترقیم آمده اند این مختصر گنجایش آن نیافت، اگر چه از آن صاحب کمال خوارق کم به عمل آمده به رسم پیران خود لیکن تا وفات هر چه که بی اختیار از زبانش بر آمده بی کم و بیش همچنان بوقوع آمده. میر محمد متین که به حلقه ارادتش در آمد و خرقة خلافت یافت و مامور به اقامت دکن شد برای وجه کفاف عیال ملتمس شد، فرمود سه سال يك رویه یومیه ترا از غیب خواهد رسید سپس به اسباب رزاق روزی خواهد داد هم چنان واقع شد و آن حضرت شعر هم گفت این رباعی مناجات اوست:

خدا در انتظار حمد ما نیست	محمد چشم بر راه ثنا نیست
خدا مدح آفرین مصطفی بس	محمد خادم حمد خدا بس
مناجاتی اگر باید بیان کرد	به بیتی هم قناعت می توان کرد
محمد از تو می خواهم خدا را	الهی از تو عشق مصطفی را

چون آن حضرت از کسان نجف خان امیر دهلی برغم سنت و جماعت در شب به خلوتش در آمدند و پستول که معروف به طپانچه است بر سینه بی کینه آوردند، بیفتاد يك روز زنده مانده وفات کرد، سیوم روز مردم برای فاتحه او جمع آمدند، حضرت مولوی فخرالدین گفت شب شخصی به خواب دیده است که جناب حضرت علی مرتضی رضی الله عنه حضرت میرزا را در چادر سرخ به حضور پیغمبر خدا بردند و التماس کردند که ناحق فرزند مرا کشتند، جناب پیغمبر علیه السلام فرمود او را به سزا رسان بعد از چند روز بیماری^۱ بر نجف خان صعب رونما گردید اطبا به علاجش کوشیدند، او گفت دست بردارید از علاج من که به نخواهم شد، جناب حضرت علی مرتضی از دست خود مرا خنجر زده است، بعد چند روز نجف خان بمرد تمام عمله او بر هم خورد، حضرت میرزا در يك هزار و يك صد و سیزده متولد شد و هشتاد و دو سال عمر یافت، در شب دهم محرم که شب شهادت حضرت امام حسین رضی الله عنه است وفات یافت، در دهلی نو مدفون شد،

رحمة الله عليه. مریدان بسیار بودند بالفعل حضرت مولوی نعیم الله بهراچی طریقه آن حضرت را به وجه احسن از سایر طریق برپا می دارد و مرد بزرگ انوار دیده و کار کرده در غایت توکل با وجود تاہل زندگانی بسر می برد و حالاتش دلیل احوال پیراوست و مولوی ثناء الله پانی پتی اعظم خلیفہ حضرت میرزا است، بسیار مرتاض ممتاز اندر توحید و تفرید، کتاب ارشاد الطالبین تصنیف نموده خیلی مناقب پیر خود بیان ساخته.

موج احوال آن کامل لا کلام حضرت ملا عبد السلام از نژاد مخدوم اعظم ثانی و ساکن دیوه بود، عالم صوری و معنوی بر کمال داشت، مرید شیخ احمد سهرندیست. وقتی شاه جهان سلطان ملاقات او خواست ملا قبول نکرد لهذا معاش قصبه ضبط شد، اکابران او را به هر کیف به حضور بادشاه بردند، پا دراز کرده به مجلس پادشاه نشست و گفت من از آداب سلطانی خبر ندارم لهذا نمی آمدم، بادشاه با حصول مقصد اهل معاش او را رخصت داد، بسیار بزرگ بود، از ریاض^۱ الاولیاء.

موج احوال آن مطلع دیوان تودد و وفاق، آن مقطع قصیده حالات عاشقان آفاق، آن به هوای مضامین عشق طایر^۲ به خواهش نقش ناصر شیخ ناصر علی شاعر، مرید شاه معصوم خلف و خلیفہ شیخ احمد مجدد الف ثانی است، مولد و موطن و منشاء او سهرند است. در سرو آزاد آرد، ابتدا حال به اقرار فقیر الله مخاطب به سیف خان بدخشی چون جوهر با شمشیر ملازم بود بعد فوت او به ذوالفقار خان بن اسد خان وزیر آمیخت علی بود ذوالفقاری به دست آورد و به مدحش شعری گفته:

ای شان حیدری ز جبین^۳ تو آشکار نام تو در نبرد کند کار ذوالفقار در صله آن زنجیر فیل و مبلغ خطیر یافت همه را لله در ساعت بخشید و با ذوالفقار خان به کرناتک رفت و آنجا صحبت شیخ حمید مجذوب را دریافت و به نسبت او خیلی معتقد گردید و فیضها گزید، چندین اشعار در مدح او گفته يك بیت از آنجمله اینست:

ج. ۱: 'ریاض' الاولیا

د. ۲: 'طاهر'، خواهش

د. ۳: ز 'حسین'، تو

گر جمال او بر آمد از نقاب روزنی هر خانه گردد آفتاب
آخر الامر از دکن به هندوستان آمده و در دهلی رخت اقامت انداخت، حضرت
قدوة العارفين فرمودی که شیخ ناصر علی درویش صاحب حالات بود، در پرده
شاعری و مصاحبت اغنیا جمال حال خود را مستور از نظر خلائق داشته مثل
مشهور هر چه به دیگ است به چمچه می آید مضامین اشعار او هرگز خلاف
اصطلاح این طایفه نشده و نیز همتش که بالا گذشت بر ترك ما سوالله او گواه
است و در مدح اشعار او سر خوش شاعر گفته:

در ملك سخن بود جهان گیر علی در مشرب دل ولی علی پیر علی
با شعر علی نمی رسد شعر کسی ز آنسان که خط کسی به خط میر علی
پس به تاریخ بستم رمضان سنه يك هزار يك صد و هشتاد هجری به جنت الماوی
خرامیده و عمر شریفش شصت سال بقرب و چار روضه سلطان المشایخ به دهلی
مدفن یافت رحمة الله علیه، متاهل بود عبد العظیم نام پسر عقب گذاشت.

موج احوال آن مورد عنایت ارواح، آن مشرف به فرح و فلاح، آن درج
اسلام و ایمان **حضرت میر نعمان** اصلش از بلده کشم است از بلاد خراسان، پیش
از تولدش شبی امام حنیفه کوفی با پدر او در معامله فرمود ترا فرزندی آید به وجود
به نام من تسمیه او بکن از آن موسوم به اسم نعمان است. در جوانی شوق خدا
طلبی بدو رسید سیر بلاد نموده در دهلی به خدمت خواجه باقی بالله پیوست
و ریاضات نمود، به موجب ارشاد وقت آخر حضرت باقی بالله از فیض خدمت
شیخ احمد سهرندی در تصوف مرتبه خود بجایی رسانید که مورد خرقة و ماذون
ارشاد خلائق برهان پور رخصت یافت. در مرآة جهان نما نویسد مردم آن
دیار خیلی استفاده صحبت آن عاشق پروردگار حاصل کردند و محفل او تاثیرها
داشت، از حضورش خاص و عام را مستی رو می داد، در معامله پیغمبر خدا صلی
الله علیه و سلم به طرف آن حضرت دیده به صدیق اکبر فرمود هر که مقبول احمد
است مقبول محمد است و مقبول محمد صلی الله علیه و سلم مقبول سرمد.

مرزا بهاء الدین از نگارنده زخار گفت وقتی که آن حضرت مقیم اکبر آباد شد تاھل نمود و از مریدان و مصاحبان خود که همراه داشت نیز مبالغه این امر کرد آنها به اظهار قلّت معاش انکار کردند یکی را کیمیا آموخت که الآن در فرزندانش این علم جاری است و به کس محتاج نیستند و به جد من زنگار ساختن ارشاد کرد تا امروز ما نیز در کار زنگار مشغول ایم و سوای بذات خدا در هیچ احتیاج به کسی محتاج نمی شوم فی الحقیقت بود، پس از آن تاھل میر نعمان را میر ابو الفتح نام پسری آمد که خلیفه پدر گشت، بسیار صاحب کمال بود و او را نیز میر هاشم که ذکرش می آید که فرزند حق تعالی بخشید، وفات میر نعمان در هیزدهم صفر سال يك هزار و پنجاه و هشت قبر در آگره.

موج احوال آن بلند مقام در کمالات، آن ارجمند معاملات در حالات، آن بر خود کرده وجه حلال لازم، **حضرت میر محمد هاشم** نبیره میر نعمان است. در مرآة جهان نما نویسد او نیز از نمد کلاهی بر سر داشت، شبی به خانه یکی از مخلصان خود رفت صاحب خانه را تاکید نمود که برای فقرا طعام از وجه حلال مهیا سازند، بعد ساعتی شور برخاست که بز مذبح همگی گرم شد میر فرمود بز از وجه حلال نباشد تحقیق کردند هم چنان بود، يك چندی در برهان پور مانده به موجب فرموده مرشد به اکبر آباد آمده مقیم شد و به تربیت طالبان اشتغال^۱ داشته و عالمی را فیض رسانیده در سال يك هزار و چند فوت کرد در اکبر آباد قبر.

موج احوال آن سید عالی نژاد، آن درویش از دو عالم آزاد، آن بر خاتم ولایت نقش نگین **حضرت سید شاه زین الدین**، وی برهانپوری از نژاد امجاد حضرت مخدوم جهانیان سید جلال الدین^۲ بخاری است، در طریق نقشبندیه مرید والد خود سید اسد الله خلیفه شیخ ابو المظفر، وی از شیخ امان الله، وی از هاشم کشمی، وی از حضرت مجدّد الف ثانی. حضرت سید جامع بود میان علم صوری و معنوی در ریاضت و تفاوت^۳ و پاس شریعت غرا که درین خاندان معمول است خیلی پایه عالی داشت، از نهایت کمالات مرجع خاص و عام و امرا و فقرا بوده و با

۱. الف: 'مشغول' داشته ۲. ج: د: سید جلال 'حسین' ۳. د: 'تفاوت' و پاس

وصف توکل جود^۱ و سخاوت و مسافر پروری چندان به حالش غالب بود که پیوسته صد آدم همراه او نان می خورد و برای معاش^۲ سلطان وقت و امیران هر چند مبالغه کردند^۳ مقبول نداشت، چهار هزار وسی جلد کتاب هر^۴ علوم به کتب خانه او بودند، در سال يك هزار و يك صد و شصت و يك هجری وفات یافت، عمر شریفش نود و چهار سال شده. هفت پسر عقب گذاشته از آنجمله چهار صاحب فضیلت اند و مدرّس بوده اند، شاه فصیح الدّین و شاه کریم الدّین نبیره آن حضرت که راوی این اخبار اند به طریق سیر در لکهنؤ تشریف آوردند راقم اوراق به خدمتش رسیده و مشرّف شده، جمال حال از بشره ایشان ظاهر و باهر بود.

موج احوال آن مقبول جناب حضرت محمّد،^۵ آن مسعود خلیفه شیخ احمد،^۶ آن مزین مسند مبروری، سراج الهند حضرت شیخ بدیع الدّین سهارنپوری مرید و خلیفه شیخ احمد سرهندیست و مقبول جناب پیغمبر صلی الله علیه و سلم بود، پیوسته حاضر مجلس سرور کائنات می شد و مخاطب به خطاب سراج الهند گردید. ابوالبقا در مرآت جهان نما به تصنیف خود^۷ نویسد که والد من عم زاده او بود، ابتدا حال شاه بدیع الدّین به اکتساب صوری در سهند درس کوشیده به پایه تکمیل رسانید سپس از پیر بی نظیر تربیت ها یافته مجاهدات نموده در اندک زمانه ما ذون هدایت خلق اکبر آباد شده بدانجا رسید و عالمی را فیض بخشید، بعد زمانه به سهارنپور رفته آن نواح را به نور ولایت خود منور ساخت، در پنجاه سالگی قرآن مجید را یاد گرفت، هر روز يك ختم می نمود و درس هم گفتی و متابعت شریعت بسیار می کرد و تصرف نهایت موثر داشت. وقتی سیّدی به علّت محاسبه گرفتار حاکم شد او پیش حاکم رفت و توجه باطنی بر قلب او نموده سیّد را خلاص داد، وی را بسیار بزرگی بسیار است، در يك هزار و چهل و دو وفات، قبر در مسجد خانقاهش شیخ جمال الدّین نیز^۸ خلیفه شیخ احمد بود رحمة الله علیه.

۱. د: 'خود' و سخاوت ۲. الف: برای 'محاسن' ۳. ج: مبالغه 'نمودند'

۴. ج: د: 'بر' علوم ۵. الف: 'صلی الله علیه و سلم' ۶. الف: 'شیخ احمد' ندارد

۷. ج: د: 'خویش' نویسد ۸. ج: د: 'پیر' خلیفه

موج احوال آن در کمال ظاهر و باهر **شیخ محمد طاهر** مرید و خلیفه شیخ احمد سهرندیست. در مرآة جهان نما نویسد صاحب مقامات علیه و حالات شگرف بود، تواضع و اخلاق پسندیده و فروتنی و نیاز انکسار به درجه اتم به خلق می نمود، پیر را در حق او نوازش ها بسیار بود، يك بار در حق او دعا نمود بلیه قضای مبرم را مبدل به سعادت او گردانید، از پیر اجازت قادریه و چشتیه هم یافته به بلدة لاهور رفت و به تربیت و تکمیل طالبان کوشیده و بسیاری را تعارف از معارف کنانیده در گذشت، سال معلوم نشد.

موج احوال آن مقبول بارگاه لا ابالی **حضرت شیخ حمید بنگالی** در مرآة جهان نما نویسد مرید و خلیفه شیخ احمد^۱ سهرندیست، از وطن به لاهور رسیده تحصیل علم نموده معاودت نمود، در اکبر آباد به خانه عبد الرحمن مفتی کابلی وارد شد، در مسئله وحدت وجود انکار تمام داشت و از شیخ احمد سهرندی خیلی بیزار بود، ناگاه شیخ سهرندی به اکبر آباد آمد و به حوالی سرای مفتی اقامت کرد، روزی بر خانه مفتی آمد و تصرفی بر قلب شیخ حمید نمود و از همه انکار برآمده مرید شد و طریق مجاهده پیش گرفت و قایل وحدت وجود گشت، به امیر نعمان بسیار موّدت داشت پس با خلافت و نعمت رخصت وطن یافت آنجا هنگامه ارشاد و تلقین و تربیت مدتها برپا داشته به سال هزار و چند وفات کرد.

موج احوال آن نیر^۲ ولایت و عرفان، آن لمعه معارف و وجدان، آن بزرگ امجد **حضرت شیخ نور محمد** بعد تحصیل علم خدمت بسیاری مشایخ در بلاد و امصار دریافت و کثود کار نیافت سپس خدمت شیخ احمد سهرندی اختیار کرد، یافت آنچه یافت چنانچه به پیر اکثر مذکور یافت آن عاشق صادق در خدمت پیر خود حضرت باقی بالله به علوت تمام نوشته درین مختصر نمی گنجد چون او را مقام حیرت و استغراق ارزانی شده پیر اجازت و خلافت داده به استقامت بلدة سنه که به کنار گنگ است اذن داده رخصت نمود آنجا رفته به کنار شهر کلبه گزید چندی هدایت عالم نموده وفات یافت از مرآة جهان نما.

۲. د: 'پیر' ولایت

۱. الف: 'شیخ احمد' ندارد

موج احوال آن مرتاض مراتب معالی شیخ کریم الدین بابا حسن ابدالی و حسن ابدال قریه ایست میان کابل و لاهور در مرآة جهان نما نویسد مرید و خلیفه شیخ احمد سهرندیست، ابتدا بسیار سیر کرده و مشایخ وقت را دیده فاما هیچ جا دلش تعلق نگرفت آخر به خدمت شیخ احمد تسکین خاطرش گردید مجاهدات نموده به مرتبه اشرف مقام فایز گشت، به موجب رخصت پیر به وطن مالوف خود چندی هنگامه هدایت برپا داشته وفات کرد.

موج احوال آن رونده راه به خوش طوری مولانا عبد الواحد لاهوری اول مرید خواجه باقی بالله بود و آخر تربیت و انصرام کار از صحبت شیخ احمد سهرندی نموده خرقة خلافت یافت، چندان به نماز و عبادت الفت گرفته بود پرسید که در بهشت نماز خواهند خواند؟ گفتند آن مکان راحت است نه عبادت، آهی بر کشید که من چه طور در بهشت زنده خواهم ماند.

موج احوال آن برگزیده حضرت اله مولانا امان الله وی را نیز لاهوری نویسد، مرید و خلیفه شیخ احمد سهرندیست، انقطاع کلی داشت به توکل و استغنا بسر می برد، پیاده قصد حجاز می نمود، ارادتمندان زاد و راحله پیش آوردند قبول نکرد، در سال هزار سی و یک بعد طواف حرمین به هند رسیده وفات کرد.

موج احوال آن گروه منزل درویشی طی شیخ عبد الحی از حصار شادمان بلاد اصفهان است، بعد فراغ علم صوری خدمت شیخ احمد سهرندی را دریافته خرقة خلافت یافت ماذون اقامت بلده پتنه شد، در آن دیار قبولیت بسیار یافت مرجع طالبان و مسترشدان گردید و به همین شهر سکونت داشت و بهمین سنه و شهر، شیخ نور محمد که هم از مریدان شیخ احمد بود هم پیر با هم در عبادت و طاعت گزرا نیده شیخ احمد گفتی عبد الحی قطب آن بقعه است.

موج احوال آن فایز مرتبه نشاط و مسروری شیخ محب الله مانکپوری اول

۴. الف: طی ندارد

۲. ج: د: به، عبادت ۳. ج: د: وی را پیر

۱. د: بیمار و عبادت

مرید شیخ فضل الله بود آخر از شیخ احمد در اجازت نقشبندیّه حظّ وافر برداشت و رخصت شده به وطن رفت، از بدسلوکی اهل بلده به خدمت شیخ نوشت او را اجازت اقامت اله آباد داد آنجا مقیم شد و در تربیت طالبان کوشش نموده در سال هزار ازین جهان در گذشت.

موج احوال آن اهل کمال بی گمان **میر محمد خان**^۱ در خلاصه التواریخ می نویسد اصلش تاشکند مقیم اکبر آباد بود، مرید شیخ عبدالحی است^۲ پیش از ترک حضرت میر به مرضی مبتلا شد، پیغامبر^۳ علیه السلام در معامله بدو فرمود ترک دنیا کن چنان کرد صحت یافت آخر از صفای باطن و علو کمال به هر کسی که بقیه آب وضوی خود دادی هر مرض را شفا بخشیدی اکثر در عظیم آباد ماندی.

موج احوال آن مقبول در گاه سرمد **شیخ غلام محمد** پسر شیخ عبدالباقی است که احوالش به لجّه سهروردیه به خلفای مولانا اسحاق مرید سید را جوق قتال باید خواست، مرید و خلیفه شیخ احمد سهرندیست، ابتدا علم حاصل نموده به قصد روزگار سلطان به اکبر آباد در خدمت برادر خود شیخ بدیع الدین که بالا ذکر یافت رفت، بدیع الدین او را به خدمت شیخ احمد سهرندی برد، از يك نگاه آن حقایق آگاه به جمیع مرادات سیر گشته ترك نموده بیعت ساخت و ریاضات پیش گرفت، در تبعیت^۴ شریعت مایل بود، خوارق عادات او ظاهر شده، مریدان پیر بعد انتقال پیر بدو پیوستند و افاده گرفتند، سخت مرتاض بود، شیخ آدم بتوری را نسبت اتحاد بدو بسیار نوشته اند و احیاء موتی ازو نیز به عمل آمده، بسیار اهل بود، هشتم ذی حجه سال هزار و شصت و سه وفات قطب عالم ازین جهان رفته، تاریخ اوست قبر در سهارنپور. شیخ محمد ابوالبقاء مؤلف مرآة جهان نما پسر همین شیخ غلام محمد است، رحمة الله علیه.

موج احوال آن عاشق داب سرمدی **شیخ پیر محمد جنیدی** به زهد و تقوی آراسته به فضل و کمال پیراسته مرید شیخ احمد دیوبندی خلیفه شیخ سهرندی^۵ در

۱. د: محمد 'جان'

۲. د: 'آن' پیش

۳. د: 'نمی' پیغمبر

۴. الف: 'بیعت' شریعت

۵. ج: 'شیخ احمد سهرندی بود' در

قصه جنید توابع حصار مشغول بود از مرآة جهان نما.

موج احوال **شیخ عبد الوهاب نقشبندی لاهوری** اطوار و آثار پسندیده داشت، تا همل نگرفت مجرّدانه زیست، پنجاه سال در يك حجره بسر برده نفس گیرا داشت، مردم بسیار از وی فیض گرفتند در سال دهم جلوس اورنگ زیب به عمر هشتاد سالگی در پرده شد قبر در لاهور.

موج احوال آن شیخ المشایخ هدایت عنوان، آن بحر زخار فیض بیکران، آن مطلق العنان در فنای اتّصال، آن مقتدای کاملین اهل وصال، آن راسخ^۱ در رضا و صبوری قطب عالم **حضرت شیخ آدم بنوری** کنیت ابو عبدالله است و بنور وطن او بود، اکبر مرید و اعظم خلیفه شیخ احمد سهرندیست از اجلّه صوفیّه اهل اصفیاء و بزرگ مشایخ شانی عالی و احوال بلند کیفیت ارجمند در تربیت طالبان بغایت دستی قوی داشت به اندک توجّه ساکنان عالم سفلی را به مقام علوی می رسانید چهل خلیفه صاحب کمال و عالی احوال او را بودند بعضی از آنها را احوال بجای خود نوشته می شود. اگر چه قومیت او افغان مشهور است^۲ لیکن افغانی ساکن بنور، گفت وی از نژاد بندگی شیخ اسمعیل فرزند میر سیّد محمد گیسو دراز است. صاحب خلاصه التواریخ نویسد که ابتداء احوال او پیشه سپه گری داشت نوکری حاکمان می کرد، چون جذبه از جذبات^۳ حق بدو رسید ترك کلی نموده در خدمت شیخ احمد سهرندی پیوست و مرید شد و ریاضات و مجاهدات از روی خلوت و چله نمود تا که فایز به مطلب شد. از رساله نکات الاسرار تصنیف آن حضرت در خلاصه التواریخ آورده که فقیر در واقعه دیده که صحرای است عظیم و آنجا کوهی بس بلند و بر آن قصریست بس رفیع، مردم خیل خیل و گروه گروه قصد آنجا دارند فقیر نیز قصد آنجا کرد نزدیک رسیده دیدم بعضی به دامن کوه و بعضی به پیشانی کوه و اکثری به میخ قلعه و برخی بر در قلعه رسیده اند و در قلعه بند است کسی را یارای اندرون رفتن نیست بهر کیف فقیر اندرون قصر رفت دید

۱. الف: آن رايح' ۲. ج: مشهور است ندارد

۳. د: خدمات حق

سرور کائنات علیه افضل الصلوة والتحيات نشسته تلاوت مصحف می فرماید و سه کس را ابنای زمان کمر خدمت بسته بپا استاده اند شامل آنها فقیر نیز استاد، دیدم فقیر و آن سه کس مطلق لباس ندارم مگر بر سر آن سه کس مواست و فقیر از آن هم معرّا، چون علیه افضل الصلوة از تلاوت قرآن مفروغ شده بیرون در قصر شده آن سه کس آنجا استاده ماندند^۱ و فقیر قرآن^۲ و رحل گرفته عقب آن سرور شد، سورۀ فاتحه تا آخر مرا تعلیم فرمودند و ابواب جمعی غموض و رموزات و مشابهات و اسرار قرآنی بر دلم کشودند و از ختم کردن قرآن امیر المومنین علی مرتضی را رکابی به رکابی با وجود ایقان و تیقن گاهی گاهی خدشه که راه بشریت می شد رفع گشت. در مرآة جهان نما نویسد او علم ظاهر نداشت ابواب علم لدنی بر وی کشوه بودند هیچ عالم و طلبه سبقت به بحث^۳ ازو نمی یافتی، در همانجا نویسد امیری از من درخواست بیعت به خانواده چشتیه نموده و من اجازت آن سلسله را از کدام مشایخ نداشتم، شب مرا حضرت شیخ فرید خرقه خلافت چشت از دست مبارک خود پوشانیده و به آن طالب فرمود که دامن شیخ آدم از سر اخلاص گیر صبحی آن طالب شادان رسید و مرید شد. همانجا از بزرگی نقل آمده که روزی به جمعه شیخ با اصحاب خود بر دجله بود با یک بار خود آنجا ماند دیگران را به شهر فرستاد که نماز جمعه گذارند و خودش طهارت کرده بر مصلاً نشست و پرید^۴ و بر آسمان رفت، در عرصه یک دو گانه باز بر مصلاً حاضر شد یکی از مریدان آن حضرت روزی به خاطر آورد که کمال من از مرشد من زیاده است فی الحال دست و پایش شل شد حکما به معالجه^۵ او مستعد شدند مرید گفت این جراحت را مرهم مرشد من کار خواهد کرد، به حکم شاهجهان بادشاه در سال هزار و پنجاه به حرمین شریفین رفت به انواع تفضلات و عنایت از جناب پیغمبر علیه السلام مشرف شد، در سیزدهم شوال سال هزار و پنجاه و سه بروز جمعه وفات یافت، وقت نفس اشک از چشم مبارک او جاری بود و بعد قبض روح هم چنان ماند، بزرگی حاضر بود آب چشم او را بخورد و قبر آن حضرت در بقیه نزدیک مزار حضرت عثمان رضی الله

۱. ج: 'ماننده' و فقیر ۲. د: 'مفروغ شد' تا... فقیر قرآن' ندارد ۳. الف: 'بجهت'

۴. د: 'پرند' و ۵. د: 'مبالغه' او

عنه واقع شده آنجا به آدم هند مشهور است 'مدفون به جوار عثمان' تاریخ اوست .

موج احوال شاه سلطان بلیا و شاه مظفر اودهی بسا صاحب کمال و عالی احوال خلفاء شیخ آدم بنوری اند در بیعت^۱ شریعت و طریقت مانند میر سید علیم الله بریلوی بودند^۲ در ریاض الاولیا آرد حافظ حمید الدین بلیا داماد و شاگرد و خلیفه شاه سلطان بلیا بود، بزرگی و ورع بر کمال داشت. در ریاض الاولیا نویسد، شیخ حمید^۳ هندال جتل با کل زئی افغان شاه جهان پوری مرید حافظ حمید الدین بلیا است، موحد و متورع و متشرع و متقی و صاحب صلاح و یکی حاجی عبد الحمید خلیل بکر شیخ اکبر محی الدین عربی و مصنفات او که بود و مکرر است کس نه فهمد که همین شیخ حمید هندال است و حاجی حمید هم آخر این اعتقاد توبه کرده است به روایت شاه مدن فرزند حضرت غوث الاعظم^۴.

موج احوال داندۀ اسرار معبود شیخ مسعود موطنش غازی پور مرید شیخ آدم بنوری است بسیار با برکت و صاحب کمال بود، روزی لشکری آنجا نزول کرد شخصی به دیدنش رفت و گفت عبدالرحمن خان شاهجهان پوری را که درین^۵ لشکر است بیارند کلمة الحق آگاه گردانم او یک شب در خلوت با شیخ صحبت داشت تمام مقام فقر بروی مکشوف گشت باز محتاج خلوة نشد، ریاض الاولیاء. حاجی بهادر^۶ گهاتی نیز اعظم خلیفه شیخ آدم است، بسیار صاحب کمال بود، شیخ عثمان شاهجهان پوری نیز از خلفای آدم شیخ عبد الله گهاتی از فحول عرفاء زمانه و خلفای شیخ آدم بنوری بود.

موج احوال آن فرزند مرتضی و بتول، آن پیرو سنت قدم بقدم رسول، آن سلطان متابعان شریعت غزّاء، آن از خلاف قول پیغمبر بالکل مبرّاء، آن ظاهر و باطن فنا فی رسول الله^۸ اسم با مسمی حضرت میر سید علیم الله مجاهداتی که از آن یگانه

۱. الف: 'بیعت' شریعت ۲. ج: 'بوده'

۳. الف: 'شیخ حمید' ندارد

۴. د: 'موج'... تا... حضرت غوث الاعظم 'ندارد

۵. د: 'را که درین' ندارد

۶. الف: 'حاجی' ندارد

۸. الف: 'الله': 'باطن فی الرسول'

زمانه در باب نفرت دنیا و به اتباع طریقه نبویه بظهور آمده بعد از صحابه کرام در دیگر اولیای متاخرین کمتر یافته می شود، ندور و فتوح از آن کس مقبول می داشت که سر مواز شریعت انحراف نداشتی، پس بهم رسیدن چنین لقمه حلال حکم عنقا داشت، تا چهارده سال لقمه حلال دانسته بیشتر اوقات از^۱ شکار ماهی و اثمار گولر خام^۲ و گوکهر و جوش داده خوردی و در اهل خانه چه عیال و اطفال را نیز همین غذا مقرر بود و از خاصه در تقسیم طعام که مجاهده مرعی داشته از تسویه تقسیم در میان صغیر و کبیر پیر و جوان و عبد و مولا و مقیم و مسافر از عهدی در سلف تا خلف به عمل نه آمده و مردی نگشته^۳ که در مقدار و در اقسام طعام از نفیس و کثیف اصلا تفاوت به میان نه آوردی چون به مدینه منوره رفت به نهجی که در اتباع سنت نبوی صلی الله علیه و سلم دقیقه نامرعی نگذاشته به بیعت طریقه صحابه به موجب حدیث نبوی علیکم بسنتی و سنة الخلفاء الراشدين به حدی بجان^۴ کوشیده در بازاری که خلیفه اول امیر المومنین ابی بکر صدیق پارچه می فروختی قدری پارچه بهم رسانیده در آن بازار فروخت و از کوهی که حضرت علی مرتضی رضی الله عنه پشتاره همزم آوردی از آنجا هیمة آورده به همان بازار فروخت علی هذا القیاس از مشاهده این حال و حرارت او در شرایع سگان اهل مکه و مدینه در حق او می فرمودند و مثل می زدند هذا کابی ذوالفقاری که در نصرت دنیا و^۵ مجاهده نفس زاهد ترین صحابه بوده اند رضی الله تعالی عنه، ابلاغ کمالاتش آنکه سلطان اورنگزیب عالمگیر بادشاه به خواب دید که جنازه پیغمبر علیه السلام داشته است و ارواح مقدسات انبیاء و اولیاء برای نماز^۶ جمع آمده اند چون بیدار شد به تعبیرش متحیر ماند، درویشی بود که او را به جهت بعضی اقوال بی باکانه صوفیانه به طعن الحاد به او می کرد کس را پیش فرستاده تعبیر این خواب خواست، او گفت به شب میر علیم الله که در اتباع سنت قدم بقدم رسول رفت وفات نموده، آن تاریخ را ضبط کردند به تحقیق رسید در همان شب آن حضرت وفات یافت، سمنند تیز گام قلم بر قضای صفحه کمالاتش اگر تازد يك قلم قلم گردد و ناقه سبك^۷ خرام

۱. الف: 'از' ندارد   ۲. ج: 'گولر' د: 'گولر خام' ندارد   ۳. د: 'نگفته' که

۴. د: 'فروخت' کوشیده   ۵. د: 'تقرب اسناد' مجاهده   ۶. ج: 'نماز جنازه' ندارد

۷. د: 'بیک' خرام

به وادی صفات کراماتش اگر سر براه آرد يك منزل منزل حیرت شود وی عاشق صادق ذات خدا و مجسم شرع مصطفی بوده است. سید علیم الله از نژاد حضرت قطب الدین کرهی بود پدرش از کره در نصیر آباد اقامت کرد آن حضرت سلاح سپه گری در بر داشت چون مشرف بیعت حضرت شیخ آدم بنوری گردید گفت معه اهلّیه اقامت مگه دارم پیر فرمود خیر است لیکن در اثنای راه اگر کسی تواضع استقامت تو نماید مقبول دار، به وطن رسید از اهلّیه گفت اگر مقدور رفاقت من داری از خویش و قبیله در گذر و کنیز کان را براه خدا آزاد کن، اهلّیه گفت همه از من تواند شد اما آسیا گردانی تنها از من نباید، گفت درین امر من با تو موافقت خواهم نمود و پس تمام متاع خانه براه خدا به محتاجان بخشید و به کمال تجرّد و توکل و جوانمردی از وطن برآمد، چون در بریلی رسید گذارش از پیش حضرت شاه عبد الشکور مجذوب که از اعظم عاشقان الهی بود افتاد، او گفت همین جا توطن باید گزید انکار کرد، مرشد توبه توجه فرمود؟ پس بر کمال ولایت و عرفان شاه عبد الشکور قایل شده قبول کرد و مقام اقامت را نشان خواست، او سنگی بدست گرفته بیرون شهر انداخت و گفت جائی که افتاد مقیم شو و پس آن حضرت بر لب جوی سئی^۱ اقامت نمود و گاه جنگلی را سایه ساخته در آن برو ویرانه می گذرانیده، روزی اهلّیه اش گفت از کثرت ماران و گرگان در باره اطفال قباح^۲ بنظر می آید فرمود درین مقدمه دعا نموده ام و مستجاب گشته تا قام قیامت ماران و گرگان در آیین جا به فرزندانم آسیب نخواهند رسانید الآن در آن وادی هیچ فرزند او را این هم و غم رو نداده، چون خواست دختر خود را به کسی نکاح کند از غایت تبعیت سنت به مگه رفت و تحقیق نموده آمد که خاتون قیامت رضی الله عنها را رسول خدا صلی الله علیه وسلم زیرین مصرعه آسیا به جهیز داده به موجب آن خود هم پرداخت. صاحب احسن القصص می نویسد جهدی که او در امور اجرای شریعت و اعلام اوامر و نواهی بجا آورده زمانه ها است که تحریر قلم یاد ندارد و جهادی که در ریاضات شاقّه او بر خود پسندیده مدّتهاست که از آوازه مجاهدان دین بدین منزلت در گوش جهانیان اثری نمی گذارد،

ج. ۳، د: ۳، در: ندارد

د: ۲، صاحب: بنظر

ج. ۱، د: سعی، اقامت

سرپا خود را در دست امور شریعت گذاشته سر مو تجاوز در احکام شرع بر خود دیگری روا نداشتی، از بی شریعتان آن قدر محترز بودی که هدیه و نیاز ایشان بر خود حرام دانستی بلکه هیچ مسلمانی را روا ندانستی که چیزی ازین چنین کسان به قرض یا هدیه هر چند ضرورت باشد بگیرد مگر از کافران مقدار سه باره اعلام اسلام ملاقات جایز داشتی و طعام از خانه کسانی که سرود می شنودند و ماتم میّت بر غیر رسم شریعت که درین دیار رواج می دارند هر گز نخوردی، هر چند که از پرهیزگاران بودی روزی آن حضرت به شاه عبد الشکور پیغام فرستاد که تهاون در نماز از همچو کاهلی باعث تردد و خطر می شود و به پیغامبر آموخته بود که اگر جوابی دهد بحکم تجدد امثال شک بر طرف تواند نمود خواهی گفت که اگر هفتاد هزار جد حق تعالی بر عاشق ارزانی فرماید بر هر جدش علاحه عبادت واجب بلکه فرض عین است چون این معنی در خدمت شیخ عبد الشکور بیان کرده از ذوق آن سخن وجدی کرد که از دست رفت، کمالات حضرت شاه علیم الله زیاده از اندازه تحریر قیاس است، وفات کرد قبر در بریلی.^۱

موج احوال آن مقتدای^۲ متورّعان حضرت محمود خان افغان^۳ از قوم بازید خیل در خرجه شکار پور بود آخر به دهلی شد مرید سیّد علیم الله بریلی است. در ریاض الاولیاء آرد بغایت صاحب^۴ جذبات و مواهبات پدرش مرید شیخ آدم بنوری^۵ بود و خیلی کمالات داشت و مادرش صالحه عابده تا هفتده سال پرورش پسر بر آن وضع کرد که لقمه مشتبّه به دهن پسر نداده پس گفت اکنون ترا تلاش هادی راه باید پس او سیّد ازل در بریلی آمد و به سیّد علیم الله بیعت نموده مجاهدات کرد و سیر سلوک را تکمیل رسانیده وطن یافته^۶ چون به شاه جهان پور برسید بزرگی از کشف مقام ولایت او^۸ در یافته دختر خود را به زنی او داد در دهلی

۱. د: 'موج احوال شاه سلطان عیاذ شاه مظفر اودهی اینجا آمده است ۲. د: 'متور' ندارد

۳. د: محمود خان 'آن' از قوم ۴. د: بغایت 'حاجت' ۵. د: 'بنوری' ندارد

۶. ج: د: 'سعید' بزرگی ۷. ج: 'وطن یافته' ندارد؛ د: 'رخصت وطن مادر' چون به شاهجهان.

۸. ج: 'او' ندارد

از وی دو فرزند بوجود آمدند محمد معصوم و غلام محمد، اولین به فضایل^۱ صوری و معنوی آراسته و دویمی که غلام محمد بود سرمایه عشق و انکسار^۲ و رازدار بزرگوار بر^۳ آمد مردم را بر شرف^۴ کمال او اعتقاد کلی است حضرت محمود خان محمود خاص و عام بود، پنج سال سابق از حادثه شاه نادر که دلی خراب شد تاریخ آمدن اوست وفات کرد.

موج احوال آن رونده راه متین **محمد خان ترین** ساکن شاه جهان پور، محمد خان ترین ساکن شاه جهان پور مرید سلسله شیخ آدم بنوری در ریاض الاولیاء از اقوال اوست، به مقامی که من رسیده هر کس به آن مقام می رسد در دنیا نمی ماند داخل قافله مردان غیب می شود.

موج احوال آن چار حد شریعت، آن دیوار حرم حقیقت، آن چار عنصر جسم کمال، آن چار مصرعه رباعی جمال، آن چار تفسیر شریعت حضرت احمد، **حضرت سید آیت الله و سید محمد هدی و سید ابو حنیفه و سید محمد**، چار چمن اولاد سید علیم الله چار سراغ حقیقت الله بوده اند، هر یک در زهد و ورع و اتباع سنت و شرع قدم به قدم والا بزرگوار خود بودند، نوعی تحایف نه ورزیدند خصوصاً میر سید محمد از همه خورد تر بود و مانند آخرین مصرعه رباعی از علوت تصوف مذاق دیگر داشت، خلاق به مداحی او می کوشد از عمده اکابر میان محمد صابر خلف سید آیت الله نبیره سید علیم الله است. سخت تارك دنیا بود و اتباع سنت بر روش جد بزرگوارش داشت و سید میر محمد ثنا خلف میر سید محمد هدی رفتار بر طریق بزرگان خود داشت و میر محمد حنا خلف میر محمد ثنا صاحب احوال عالی بود، شعار داشت از انسان و با حیوان هر که به نظرش بیمار یا مجروح آمدی به کلبه خود آوردی و مرمت^۵ نمودی بلکه ریم و خون او را از دست خود پاک کردی، یک بار کدام مجذوب که در بیماری شدید در غایط و بول می غلطید به مکان خود

۳. الف: 'آمد'

۲. الف: عشق و 'آهنگ'

۱. د: اولین 'عمل'

۵. ج: 'درست' نمودی

۴. د: 'تصوف' کمال

آورده خدمت نمود، هم چنان در وقت رفتن حج شتری مجروح را مرمت نمود و در مدینه وفات یافت. گویند او را مرض اسهال غالب آمد، دو روز که از حیات باقی ماند از اسهال نجات یافت، پیغمبر صلی الله علیه و سلم به تشریف فرمود که محمد حنا را خدمت کن، شریف آن حضرت را شست و پارچه سفید پوشانید و گفت آنچه تمنا باشد بیان کن، آن حضرت فرمود ما را به حضور روضه مقدّس بنشانند چنان کردند، کلمه گفتن آغاز کرد و در همان حالت بعد دو روز کلمه گویان روحش پرواز به ملا اعلی نمود. میر محمد ممتاز خلف سیّد ابوحنیفه در عنفوان ازین جهان رحلت کرد و میان محمد صابر از شیخ محمد صدیق و میان محمد واضح ظاهرا بیعت از شاه ولی الله محدث کرده بسیار بزرگ بوده است.

موج احوال آن ناظر حال جلال و جمال **میان شاه لعل** لعل کان ولایت و کان لعل کرامت بود، احوالش تصدیق حال سیّد علیم الله می نمود پسرش میان مهدی هادی روزگار بود فوت کرد. پوشیده نماند که این حضرت در ستر کرامت و اظهار خوارق خیلی متامل و مستور الاحوال اند و در خاندان ایشان رسم ملفوظ هرگز نیست. گویند که ملفوظ مشایخان ذیشان و درویشان عالی عنوان ما را^۱ دنیا ترک کرده از دیانت و درایت که خود را بزرگ دانسته ملفوظ سازیم این احوال از مولوی کریم در یافته نو شتم لیکن آنها که درین ورق جمع اند هر یک را شمعی از محفل صاحب شریعت و آفتابی از آسمان^۲ حقیقت باید دانست.

موج احوال **حضرت مولوی فیض الله** مرید میان لال جمال حال خود را در لباس تدریس^۳ مستور داشته تمام شب بخسپیدی سیّد احمد شاه خلیفه سلاله سیّد^۴ برکات مارهره فرمود من او را در شاها آباد دیدم و از هر مو و اعضای او^۵ ذکر اسم ذات جاری بود.

موج احوال آن مستور الحال به زمزمه صوفیان **عبد الله خان** مرید میان شاه

۳. ج: 'تدریس' ندارد

۲. الف: از 'پیمان'

۱. ج: ما'را' بیاضی

۵. الف: 'او' ندارد

۴. د: از سید' ندارد

لال است بسیار مشایخ وقت را دیده رقیق^۱ القلب متشرع نماز گزار، نوکری برای قوت حلال، ریاض الاولیاء نام کتاب در احوال الاولیاء متأخرین نوشته در سرای معالی خان محلات لکهنؤ مقیم بود از مدت نگارنده زخار را تمنای ملاقات و ملاحظه کتاب او بود روزی در خوابگاه نیازمند آمد بنده در خواب بود برفت چون بیدار شدم تاسف کردم ساعتی بر نه آمد از ملاقات او بسیار مسرور شدم، ذکر به تلفظ از لسان او جاری بود و این معما را باز آمدن او به سبب تعلق خاطر من بود که از کشف دریافته بود.

موج احوال آن فایز به بزرگی و درویشی، آن مایل به حفاظت و ستر پوشی، آن مخفی در عشق مستقیم **حضرت شاه عبدالکریم** عرف شریفش بڈی میان است، از باشندگان قصبه چوراس از نژاد شیخ زین الدین خواهرزاده حضرت^۲ شیخ نصیر الدین اودهی چراغ دهلی، بسا مرد صاحب کمال و عالی احوال بود، رسمی دانش از حضرت مولوی حقانی از قطبی تا هدایه خوانده و به سبب اتباع سنت حضرت مولوی او را بسیار دوست داشتی، در طریقت بیعت از حضرت میان لعل نبیره میر سید علیم الله بریلی دارد، قدم به قدم پیران خود در اصول و فروع طریقه نقشبندیه بوده است و چندان ستر به احوال خود داشت که کس را وقوف به احوالش^۳ نه بود.

موج احوال **شاه ثاث شاه آبادی** نیز درین سلسله است، بسیار بزرگ بود در هر مسجد که در آمدی شکست ریخت را مرمت نمودی و فرش بوریا گسترانیدی و به آب وضو کردی و ٹاٹ در برداشتی.

موج احوال کامل لا کلام **حضرت مولوی عبد السلام** مرید حافظ عبد الغفور است که پیشوای نقشبندی بود و حضرت موسی نقشبندی کوت بنی بدو نوشت که وبا و طاعون در عالم پیدا شد عالم تلف می شود من با شما هر دو کس یکی اگر جان خود نثار خلق نماید عالم محفوظ می ماند حافظ جواب نوشت من

۱. الف: رقیق القلب

۲. الف: حضرت ندارد

۳. الف: به ذاتش نه

حال^۱ خود نثار نمودم بعد نماز عشا کلمه حق بر زبان رانده جان بحق شد، طاعون در عالم موقوف شد و مولوی عبد السلام از قوم مغل بود، عالم علوم سیاحت بسیار کرده به هراقلیم گردیده به کشمیر رفت ابوالبرکات خان ناظم آنجا از اسپ در افتاد استخوان دست او بشکست هر چند معالجه کردند راست نآمد خشک شد، از دعای آن حضرت دست امیر به صورت اصلی آمد، امیر^۲ از بس اعتقاد آن حضرت را مقیم در^۳ کشمیر گردانید و قریات مصارف خاتقه معین ساخت بقیه عمر به جود و احسان و خدمت مسافران به طاعت و عبادت گزرانیده در پرده شد، خوارق ازو بیان می نماید.

موج احوال آن بزرگ عالی شان آن مشاهده انوار حضرت رحمان، آن مجاهد دین و کامل ولی، افضل العصر **حضرت سید شاه امید علی** از محققان روزگار متشّرع کرامت شعار متوطن ردولی است، مرید و خلیفه حضرت شیخ آدم بنوری است، کمالاتش انتهای ندارد، در سفر حج روزی در ویرانه صحرای شام اوقتاد و خادمانش به خاطر آوردند که امروز فاقه شد بر خطرۀ شان مطلع شده فرمود که چه چیز خواهید خورد، گفتند هر چه خدا دهد، فرمود شیر و برنج اولی است ساعتی بر نه آمد که شخصی شیر و برنج آورده او همه را سیر خوراند، چون ازو مردم تفحص کردند که این قدر رحم درین ویرانه بروقت شب به حال درویشان از چه سبب؟ گفت ماده گاوی داشتم گم شده بود از دور شماها را دیده نیت کردم که اگر ماده گاوی را بیابم شیر امروزه را دعوت درویشان کنم، چند گام رفته ماده گاوی را یافتم و نیت می آوردم^۴ کمالات او از آن بیشتر است که به قید قلم آید^۵ قریب صد سال سن شریفش رسیده به تاریخ نهم جمادی الاول سنه یک هزار یک صد و هشت هجری مقدّس به جوار قرب مطلق پیوست، در ردولی به گنبد مدفون است، رحمة الله علیه. شاه غلام ردولی آدم خلیفه آن جناب است، سلطان صاحب کسب و ریاضت بود سخنان تصوّف و توحید بسیار فرمودی، شاه عبد الرزّاق و

۳. ج. د: آن حضرت را در مقیم کشمیر

۱. ج. د: جان خود ۲. ج: امرا از

۴. ج. د: نیت را بجا آوردم ۵. د: قلم آمد

شاه نصر الله امیتهوی اکثر اجازت و بیت ازو یافته در تربیت طالبان قوت مخصوص داشت، بسیار بزرگ عالیشان بود، شاه لطف الله ردولی هم اعظم خلیفه آن حضرت است، کمالات ظاهر و باطن داشت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن محیط دائره من لدن، آن اسرار پرده کن، آن در بحر استغراق دایم به غوّاصی **حضرت شیخ عبد النبی سنام چوراسی**، مرید حضرت شیخ آدم بنوری است و بعضی گویند مرید شیخ طاهر حجام وی مرید شیخ سلطان که روضه ایشان در دهلی متصل حجره شاه لکر است. در ریاض الاولیاء آرد که نام پیر شیخ عبد.....^۱ شاه موسی حلاق بود که بیعت از شیخ آدم بنوری بسیار بزرگ بود و حلاقی بکسب او بود بلکه براه خدا سر مردم می تراشید و حاجی امان الله از سفر مکه به سمت بیت المقدس رفت در حوالی آن به صحرای شیخ زید نام مرتاض کلبه داشت، سخت صاحب کرامت بود مسافری را در ساعت اطعمه لذیذ^۲ و گرم به کثرت تمام از خانه خود دادی و این خرق او بود و خود بعد شش ماه افطار کردی درین قافله کسی هندی لاهوری هم آمده، شخصی گفت من^۳ لاهوری پس او ثنای شیخ عبد النبی شروع کرد و بشارت می کردند عبد النبی از اعظم خلفای حضرت شیخ آدم بنوری است از اولیاء عظیم القدر و بر فلك هدایت مثابه بدر و بر مسند ارشاد صدر بود، از قوم کهنتری بوده است، از علوم چه فارسی و عربی و هندی نوعی بهره نداشت از فیض قدرت الهی و پرتوی جناب حضرت رسالت پناهی ابواب علوم نامتناهی بروی کشاده بودند، غوامض و معانی کتب حقیقت و معانی را شروح لایقه نوشته که مردم از ادراک آن عاجز و مقصر چنانچه شرح فصوص الحکم تصنیف حضرت شیخ محی الدین ابن عربی قدس سرّه به احسن طریق نوشته و نکات اولیاء سلف را که کاملان ملّت از تاویل آن عاجز بودند تصریح فرمود، صحافی از مریدان مرشدزاده او گفت شیخ عبد النبی چون به سنّ تمیز رسید شوق اسلام و اراده خدا طلبی و خاطر به غلبه داشت همدران ایام شاه

۱. الف، ج، د: 'جای خالی است'

۲. د: 'شوند' و گرم

۳. ج، د: 'گفت' منم

عبد الوهّاب قادری وارد آنجا گشت بر دست او اسلام آورد^۱ اخذ فوائد قادریه سلسله نموده مجاهده^۲ نمود صاحب مشاهده گشت پس شاه عبد الوهّاب سایر نعمات که داشت^۳ بدو ایثار نموده ولایت خدمت شاه عبد الله سلطانپوری فرموده مسافر گشت. شاه عبد الله مرید حاجی شریف شاهابادی سرهندی وی خلیفه شیخ آدم بنوری بود، چون شیخ عبد النبی به خدمت شاه عبد الله رفت فیضها به سلسله نقشبندیه به فراوان نعمت حاصل ساخت، چون شاه عبد الله قصد مکه نمود، شیخ محمد طاهر عالم پوری خلیفه خود را سایر نعمت و اجازت تلقین طالبان کرد شیخ را نیز بدو سپرد، او بوجه احسن در تربیت شیخ مقید شده به مرتبه تکمیل رسانید، شاه شهریار لاهوری مرید و خلیفه به استحقاق عبد النبی^۴ است در مراتب حالات و علو کمالات بس رتبه عالی داشت، عبد الصمد خان و ذکریا خان و حالی خان امیران و ناظران لاهور^۵ مرید او بوده اند. شاه غلام رسول پیکوالی که در دوآبه جالندهر متصل^۶ اُرُمر مانده است نیز خلیفه اوست، صاحب^۷ کمال بود علما و فضیّای وقت به خدمتش رسیدند، بی تأمل از مشاهده جمال حال او بیعت نمودند و معبد می شدند امروز که سال يك هزار دو صد و پنج هجری است به مسند ارشاد و تلقین صدر است. حضرت شیخ بهره یاب خلف و خلیفه شیخ شهریار است، در کمالات صوری و معنوی قدم بقدم پدر بزرگوار خود بود به عزم حج که مسافر شد به شکارپور توابع سند رسید آنجا خدمت حاجی فقیر الله مدرّس محقق مشایخ ذیشان عالی عنوان که به تربیت طالبان قوت مخصوص و در بیان تصوّف مشابیه فصوص بود دریافت، او گفت يك هزار جلد کتاب تصوّف پیش خود موجود دارم اگر بست هزار جلد دیگر بهم رسد به هدیه آن همّت می گمارم، شیخ رساله مکتوب شیخ عبد النبی با خود داشت پیش وی نهاده بعد مطالعه فرمود چندین کلام اولیا در کتب خواندم مذاق این غذا چاشنی دیگر^۸ دارد خادمان^۹ آن

۱. ج: اسلام آورده و اخذ ۲. ج: مجاهد نمود ۳. د: نعمات در شب بدو

۴. د: رفت فیضها .... تا .... عبد الله ندارد ۵. د: شاه عبد النبی

۶. الف: لاهوری ۷. الف: متصل ندارد ۸. الف: بغایت کمال

۹. د: چاشنی ذکر ۱۰. الف: باحسان

رساله قبول نمود شیخ^۱ بهره یاب معاودت در مگه نمود که در ملک سند بودند یاری رسید انتقال کرد، رحمة الله علیه و در تربیت طالبان و ارشاد مریدان نظیر خود نداشت عجایب حکایات و غرایب خوارق عادات از وی منقول است، درویشی بخدمتش نوشت که فلانی^۲ از اولیا سلف فرموده که من از حق تعالی دو سال خورد سال ام این کلمه چه معنی دارد؟ اولاً از اخلاق درویشی کم رویی^۳ خود انکار نمود چون از اصرار از حد زیاده گذشت جواب نوشت که اسرار کاملین را کاملان دانند اما بلی آنکه هر سوالی را جوابی در خور است به فهم ناقص فقیر می رسد که در همه صفات حقیقی حضرت باری جلّ اسمه بنده را در راه فنا مجازا حصه می رسد که به ظاهر آنرا شرکت حقیقی و مجازی تعبیر توان کرد مگر در دو اسم که آن مختص به ذات باری اند و عبد را از آن بهره نیست یکی قدم و دویم بقا که حق سبحانه و تعالی قدیم است و باقی ایست و بنده حادث و فانی، پس دو سال کتابت ازین صفت خواهد والله اعلم بالصواب. محمد ذاکر نبیره شاه عبد النبی به دختر اعز خان امیر صاحب که نسبت تربیت از قطب الاسلام داشت کد خدا بودند، تاریخ وفاتش دیده نشد.

موج احوال آن واصل بی فصل و دوری حضرت شیخ با یزید قصوری در مرأة جهان نما آرد از مریدان شیخ آدم بنوری است، در ترك و تجرید موصوف از غایت بی تعلقی در کوچه و بازار گشتی و سر و پا برهنه ماندی و از معروف و نهی منکر خود را معذور نمی داشت، در دهلی مواعظ و نصیحت بسیار کرد، از بادشاه سفارش محتاجین نموده کامیاب می ساخت، در سال هزار و نود فوت کرد، مزار در دهلی.

موج احوال آن درویش مقام عالی شاه عبد الله کوهانی مرید شیخ آدم بنوری است. در مرأة جهان نما آرد به ورع و تقوی آراستگی داشت، او را مریدان بسیار بوده اند از سلوک و گذاشته بودند، اورنگ زیب سلطان به نسبت و خیلی محبت داشت، رحمة الله علیه.

د: ۱. هیچ بهره یاب

د: ۲. که ملاقی

د: ۳. رد بی خود

موج احوال آن مرجع سلاطین با کرامت، آن منبع ریاضات و عبادت، آن مقتدای ایثاریان دهر، آن افضل و اکبران عصر، آن خلاف نگشته یک سر مو، رئیس المشاهدین **حضرت شاه بازیدالله هو** در احسن القصص نویسد از خلفای عالیشان شیخ آدم بنوری است، در ابتدای هر کار و هر عزم و هر جهد لفظ الله هو بر زبانش همیشه جاری بود و ترك و تجرید به مرتبه داشت به غایت مغلوب الاحوال^۱ بود هر گاه که کلمه الله هو بر آمدی از حضار چه امیر و فقیر و سلطان در سفر و حضر درخواست لفظ الله هو از زبانش بر آمدی و قسمت می کرد، در خویش و بیگانه و مسلم و کافر فرق نمی فرمود و سوال هیچ کس رد نمی کرد به حدّی که دستار و جامه و پاجامه اگر به بخشش می رفت بر لنگی اکتفا نمود^۲ و اگر آن را هم سایلی می رسید به وی داده در آب تا کمر در آمدی آن گاه بی خواست اولنگی یا چادری کسی اگر می آورد بسته از آن آب بر می آمد گوئید تاجری^۳ میوه چند هزار در دهلی آورده بود به سبب نارسیدن خریداران از آن میوه در چند گاه قریب ریختن رسید^۴ تاجر این معنی به طریق شکوه بخت خود به خدمت شیخ اظهار نمود، شیخ گریان شده^۵ گفت اگر تو گل بر خدا کرده همه میوه به فقرا و حاضران این مجلس بدهی اگر از جای بهایش بهم خواهد رسید بتو رسانیده خواهد شد، تاجر قبول نموده تمام میوه به نظر شیخ گذرانیده، شیخ در همان ساعت تمام میوه به هر حاضر قسمت نمود، همان روز دختر سلطان اورنگ زیب برین معنی اطلاع یافته از تقد مقدار بهایش به نذر شیخ فرستاد شیخ تسلیم تاجر نمود. معمول داشت هر زن که به شوهری او راضی شدی سرش تراشیدی به خانه خود جای دادی و هر يك را خبر گرفتی و از مقدمات زن و شوهری کاری نداشت، بعد هر هفته درویشان شهر را به غارت گری به خانه خود دعوت نمودی و به زن ها فرمودی که در مکان بیت الخلا رفته مستور شوند، فقرا در آمده تمام خانه را غارت کرده می بردند، همان روز خدا از آن زیاده می رسانید، کمالاتش و تصرفاتش زیاده از حوصله تحریر است، نهم جمادی الاول در يك هزار یازده هجری وفات فرمود، مزارش در دهلی

۳. د: 'چیزی' میوه

۲. ج: د: 'می' نمود

۱. ج: 'مغلوب الحال' بود

۵. د: 'شده' ندارد

۴. ج: 'رسیده' بود

‘صاحب شریعت’ تاریخ اوست.

موج احوال آن مورد مقام لی مع الله حضرت سیّد عبد الله اکمل ترین مریدان و خلیفه شیخ بازید الله هواست، تصرّفات ظاهره و خوارق باهره داشت.

موج احوال آن همای عرش آشیان، آن عنقای بلند پرواز لا مکان، آن مظهر شان مقلوب القلوبی، آن مریدان^۱ مظهر معاملات ستر عیوبی، آن در متاخرین نقشبندیه به وادی زمزمه منادی^۲ قطب الاقالیم حضرت میر ابو العلی اکبر آبادی بن میر ابو الوبا بن عبدالسلام بن عبد الملك بن عبد الباسط بن میر تقی الدّین کرمانی که به بست و هشت واسطه نسبش به حضرت امام حسین صلوٰة الله علیه می پیوند و جد مادری میر ابو العلی خواجه عبد الله احرار است و در خانواده نقشبندیه بیعت از سیّد عبد الله عمّ خود دارد که به این واسطه به حضرت خواجه احرار منتهی می شود. سیّد عبد الله از خال خود خواجه محمّد یحیی وی از عمّ خود خواجه عبد الحق ملقب به خواجه محی الدّین، وی از خواجه عبد الله احرار فیض مدام و عنایت لا کلام از روح حضرت خواجه بزرگ معین الحق چشتی داشت، میل سرود و سماع به حسب اجازت آنجا بود چنانچه الآن متابعتش فاعل این کار اند، آن حضرت از اکابران دین و عاشقان رب العالمین سالار قافله صوفیه اهل صفا، پیشوای اهل تواجد و سماع، شانی عظیم و حالی قوی و برکات خاص و حالات اختصاص اخص الخواص ربّانی داشت، صحبتش در حق طالبان حکم کبریت احمر داشتی و تصرّف بر قلوب قسمی که او را دست داده به احوال دیگری کمتر شنیده^۳ می شود. روزی به راه می رفت فیل مست آن پیش در رسید در باب احتراز هر چند مبالغه نمودند شنوا نشد چون نزدیک رسید نگاهی بر او انداخت فی الحال فیل^۴ مست به رقص در آمد بعد هفت روز که افاقه نموده آن لذّت و شوق او یاد نموده سر خود را بر زمین زده و^۵ جان

۱. ج. د: ‘مریدان’ ندارد

۲. الف: ‘مرتبه مبادی’

۳. ج: کمتر ‘مشاهده’

۴. ج: ‘فیل’ ندارد

۵. ج: ‘و’ ندارد

بداد. در ملفوظ آن حضرت نویسد که جدّش میر عبد السلام از سمرقند به هند افتاد در سرای مزبله متّصل دهلی اقامت گزید^۱ مولد آن حضرت آنجا واقع شد. میر عبد السلام به زیارت حرمین رفت فایز مطلب شده همانجا انتقال نمود و مدفون شد و میر ابو الوفا^۲ پسرش در حضور پدر در فتح پور سیکری انتقال نمود، نعشش را به دهلی آورده به مدرسه متّصل لعل دروازه مدفون کردند. پس آن حضرت در خدمت میر محمّد فیضی جد مادری خود پرورش و تربیت یافته^۳ در منصبداران سلطانی به اعزاز تمام نوکر گشته متعیّنه راجه مان سنگهه صوبه دار بنگاله شد، چون محمّد فیضی^۴ در بنگاله به قلعه داری بردوان به درجه شهادت رسید به سایر مناصبات و تعلّقات و دنیا داری شهید را به آن حضرت راجه معین ساخت ناگاه آن حضرت سه کس بزرگ را به خواب دید فرمودند که وضع خود را بگزار و طریق ما پیش گیر و غم روزی مخور بعد از آن يك کس سر آن حضرت تراشیده دیگری قمیص خود را بدو پوشانید، چون بیدار شد شورش^۵ عشق بر خاطر شریفش غالب آمد سر خود را تراشیده و قمیصی دوخته پوشید، راجه هر چند درین امر مبالغه نمود منظور نه فرمود آخر راجه گفت مرا مهم در پیش است و شما فرزند شیر بیشه لافتا از شجاعت بس بعید است اندکی این سخن بر خاطرش گران آمد تا انقراغ آن جنگ ملحق لشکر ماند فاما لباس درویشی را تغییر نه نمود معلوم شد که آن سه کس که به خواب نظر آمدند حضرت علی و حسنین بودند رضی الله عنهم، سپس سایر اسباب و اموال به تاراج داده و به قدم در آمد و به ریاضت در^۶ کوشید و به اجمیر رفت و به روح حضرت خواجه معین الدّین خیلی مناسبت بهم رسانید و به انواع افضال مشرّف شد و به موجب اجازت آن جناب معرفت خادمان خرّقه یافت پس به اکبر آباد آمد و بر مسند هدایت نشست و عالمی به وی تولا نمود و استفاده یافت و سلاطین وقت روی نیاز آوردند. کمالات و خوارق عادات آن حضرت لا حد ولا تحصی. در ملفوظ نوشته یافتم لیکن کدام خرق ازین زیاده تر

۱. الف: اقامت 'گردید' ۲. الف: 'میر ابو وفا' ۳. ج: تربیت 'شده'
 ۴. د: محمّد 'خیلی' ۵. د: 'سوزش' عشق ۶. ج: د: 'ریاضت کوشید'

خواهد بود که مثل حضرت میر سید محمد کالی میرید حضرت جمال اولیاء با وصف چندین کمالات که رسیده بود مردم ایشان را قطب وقت می دانستند از خدمت آن حضرت فیض و تلقین یافت از^۱ همه در گذشت طریقه ایشان را شعار خود ساخت به تاریخ نهم صفر روز سه شنبه سال یک هزار و شصت و یک هجری به ملأ اعلی شتافت، مزارش^۲ در اکبر آباد حاجت روای خلائق آنجا است و پسرش میر فیض الله بزرگ و بزرگزاده صاحب^۳ سجاده پدر و پسرش میر نور الله بعد^۴ پدر قایم مقام جد شد و خلفای آن جناب خوب خوب بوده اند چنانچه میر عبد الماجد از اجله میریدان اوست صاحب ذوق و سکر و حالات و میر علاء الدین برادرزاده آن حضرت و مولانا ولی محمد و باقی بیگ و صوفی علی قلی و میان لدها^۵ خان که موسوم لعل محمد شد خیلی صاحب برکات و تصرفات بودند مسکن و مدفن او کوت قاسم در ملک^۶ میوات اوست. میر شاه محمد و میر سید اشرف^۷ خواجه جمیل بدخشانی و حکیم با یزید و سید صدر الدین معروف به سید لعل و شیخ محمد صالح اورنگ آبادی و شیخ یزید^۸ دریا آبادی و مرزا محمد مراد مرتضی خانی و مرزا محمد سعید و شیخ سید و مرزا عبد الله بیگ و شیخ ولی محمد و شیخ رحمان و شیخ رحمانی و شیخ بدرالاسلام و علی رضا بیگ و شیخ عبدالحکیم و قربان بیگ و شیخ دوست محمد و حافظ بلاول^۹ و سید اسمعیل و غیره بسیار اند که هر یک صاحب ذوق و عشق و حالات و ریاضات و بعضی صاحب خوارق و عادات بوده اند، رحمة الله علیهم اجمعین.

موج احوال آن جامع علوم، آن واقف اسرار غیر مفهوم، آن عاشق الله ربی، عارف کامل **سید مربی** از سادات عالی درجات بلگرام است، نسبت بیعت او به چند واسطه به میر سید ابوالعلی اکبر آبادی می رسد، از ممتازان اشرف و اعلی این

ج: یافت و اضافه	د: مزار شریفش در	ج: صاحب ندارد
الف: بعد ندارد	الف: لاؤ خان	الف: در ملک ندارد
د: سید المشرف	ج: شیخ با یزید	
د: حافظ بلاول		

طایفه بسا شانی رفیع و حالی قوی داشت. صاحب مآثرالکرام نویسد صاحب شمایل و لطف خصائل حافظ کلام مجید کتب مختصرات^۱ تا حاشیه علامه دوانی بر تهذیب المنطق نزد سید اسمعیل بلگرامی خوانده بعد از آن از شیخ یسین فتوحی تلمذ نموده آخر از ملا ابوالواعظ هر گامی فراغ نمود، بعد از آن در سلسله میر ابوالعلی اکبر آبادی نقشبندی بیعت نموده طریق مجاهده پیش گرفت و به اندک فرصت صاحب مشاهده گشت، به تقریبی در مارهره وارد شد از آنجا به اترولی تشریف برد، شیخ محمد عاقل خیر مقدم حضرت سید یافته استقبال کرد و به ادب و نیاز تمام ایشان را به منزل خود برد و دستار خود را در صحن خانه گسترده که قدم مبارک برو دستار گذاشته راه طی فرمایند، چون اصرار از حد گذرانید سید ملتمس قرین قبول ساخت. روزی در اثنای صحبت با شیخ محمد عاقل فرمود استماع افتاده که توجه شما بسیار موثر است حالت بیخودی می آرد در علوم ظاهری آنچه دست^۲ مایه ما بود از شما دریغ نداشتم^۳ الحال شما را می باید که توجه باطنی خود را از من دریغ نفرمایند، شیخ به پاس ادب استادی در مقام اعتذار در آمد میر مبالغه بسیار نمود شیخ امثال امر نموده مراقب نشست میر را معلوم شد اگر به دفع نمی پردازم توجه او موثر می افتد متوجه دفع گردید، شیخ سر بر آورد و تبسم کرد و گفت من اول عجز خود به عرض رسانیدم به تاریخ چهاردهم شعبان روز دوشنبه سنه یک هزار یک صد و هفتده هجریه مقدسه جهان فانی را وداع نمود.

موج احوال آن به عشق و معشوق واله حضرت شیخ محمد صالح، وی مشهور اورنگ نشینی است مرید میر ابوالعلی اکبر آبادی بود، در تصرفات قوت مخصوص داشت، وقتی بر دجله نشسته بود ماهی بزرگ برجست مردی در حضاران تمنای آن ماهی نمود شیخ تصرفی کرد که ماهی از آب جست نموده پیش آن متمنا افتاد، وقتی در مجلس سرود تصرفی نمود تا سه روز هیچ کس را افاقه رو نداد، حافظ جمال در سلسله شاه ابوالعلی بود به ترجیح اعتقاد خاص و عام گشت.

۱. الف: 'مختصرات' ندارد

۲. د: 'دست' ندارد

۳. الف: دریغ 'داشتم'

موج احوال آن عظیم الشان فی الکشف و عرفان، آن جلیل القدر درگاه حضرت رحمان، آن در فهم رموزات فنای توحید صاحب بهره، افضل الزمان **حضرت سید برکت الله** ساکن مارهره، از عاشقان سرشار و مشتاقان بی اختیار در فنای توحید مرتبه رفع داشت و تمام عمر خلاف اصلاح طایفه علیه قدم نزد، به غایت معظم و مکرم بود. در بیاض الاولیاء^۱ نویسد از اولاد امجاد میر سید عبد الجلیل بن میر سید عبد الواحد بلگرامی است، صاحب کمال از بزرگان عالیشان حالی قوی و احوالی دل پسند داشت، از اجله مشایخان بود، در خانواده چشتیه مرید و خلیفه حضرت سید مربی است و خرقة خلافت از شاه فضل الله عرف شاه جیو بن میر سید احمد کاشفی داشت و تربیت در سلوک از سید لطف الله معروف به شاه^۲ لدها بلگرامی هم یافته. صاحب مآثر الکرام نویسد شاهبازیت که آشیانش سدره المنتهی و یگه تازیست که میدانش شعشعه ولایت از جبینش پیدا شد، جبروت فقر^۳ از ناصیه اش هویدا، مده العمر بر آستان خالق گذاشت و قدم بر در امیر و مخلوقی نفرسود، امیر و فقیر فرش آستانش بودند و گوی سعادت عرصه علوی و سفلی می ربودند. صاحب بیاض الاولیاء نویسد وی منبع برکات و مورد تجلیات عالیات بود، شرایف حالات و عظیم صفات او از آن زیاده است که در دایره تحریر و حوصله تقریر گنجایش نماید، به فرزندان خود وصیت نامه^۴ به وقت وفات نوشت از آن کیفیت مذاق او در یافت می شود که بچه مرتبه بود؟ آن اینست آل محمد و نجات الله سلمهما الله و ابقی هما سلامت باشند این چند نصیحت نوشته شده بر آن عمل نمایند و این رساله را همراه با خود دارند باید که مشغول به یاد الهی باشند و به کتب فقه و سلوک الفت نمایند و از مقام خودها جنبش نکنند و به خانه مخلوق و مردم دنیا نروند و به زیارت قبور و به دیدن عالمی که ولی داشته باشد با آنکه ظاهر او به دین و دیانت آراسته باشد البته البته روند و دیدن او را سعادت کونین دانند و به هیچ کاری و مطلبی به حاکمی و به کسی رجوع نکنند که سازنده کارها کارساز اوست و حسبه لله برای کار خلق با هر کس تملق و لجاجت نمایند که ثواب

۳. الف: 'مروت' از

۲. ج: 'به شاه' ندارد

۱. ج: 'ریاض' الاولیا

۴. الف: 'نامه' ندارد

است. روزی حاکمی با این عاجز برای کاری مخالفت کرد در گذر کردم اکثر عزیزان به او ملتجی شدند قبول نکرد و گفت اگر فلانی^۱ درین مقدمه مرا رقعہ نویسد ازین کار و از آن کار بگذرم، این همه عزیزان به این محتاج الله تقاضای رقعۀ نوشتن به کد و جهد پیش کردند لاچار شده این بیت نوشته فرستادم، بیت:

آن که رخسار ترا رنگ گل نسرين داد   صبر و آرام تواند بمن مسکين داد
خواند و باز آمد و موافقت نمود بهر حال در یاد او باشند و بر آن فقر والله ولا تقنطوا
من رحمة الله والتوکل علی الله بر دل و جان و زبان جاری دارند و طریقه ظاهر با اسلوب
لارڈ ولا کد آپیش سازند و شعار دین را به قید و تکلف هر چه کرده اند دریغ نکنند
جاهدوا فی سبیل الله آری جهاد اکبر همین است که خود را آرام ندهند تا که آرام
نمایند، محاربه با نفس کنند و به محکمه رجوع نشوند و بر خلق هر گز هر گز
اعتماد نکنند و بدین ها محتاج نشوند، ابیات:

باغ مرا چه حاجت سرو صنوبر است   شمشاد خانه بدرما از که کمتر است
نصیحتی کنت یاد گیر و در عمل آر   که این حدیث ز پیر طریقتم یاد است
مجو درستی^۲ عهد زمانه سست نهاد   که این عجزه عروس هزار داماد است
المقصود علم و عمل پیش گیرند و بر آن معذور نشوند و از روی آنکه چشم گریان و
دل بریان و عمل خالص و اجابت دعا و رفاقت درویشان و مسکن مسجد و آه
دردناک و اخفای حال از مدد الهی و از فیض عالم پناهی میسر شود آمین ربّنا، به
تاریخ دهم روز عاشوره سنه یک هزار یک صد و چهل و دو جان به مشاهده دادار
تسلیم نمود. غلام علی آزاد در تاریخش گفته، ابیات^۴:

سید کامل روشن دل و صاحب برکات   چون ازین دار فنا رفت بحق یافت وصال
کرد آزاد رقم سال وفاتش بدو طور   یوم عاشور هزار و صد هم چهل و دو سال

موج احوال آن دو سرو آزاد گلشن توگل، آن دو کلمه برقع احتیاج خلق
منفعل، آن دو ناقه ختن رسول الله، سید آل محمد و میر سید نجات الله معروف به

۳. د: 'درستیش' عهد

۲. الف: 'لار د کد

۱. الف: 'اگر' خلاق'

۴. ج: 'قطعه'، الف: 'تاریخ'

شاه میان است، هر يك به صفات رضیه و شمایل مرضیه موصوف بودند و به موجب وصیت پدر نامدار خود تمام عمرهای خود^۱ از هر يك جنس حقوق ارشادش را بجا آورده زندگانی نمودند، مرد ممتاز و مرتاض بوده اند کما ینبغی حقوق سجادگی پدر خود را از متابعت صور و معنوی بجا آورده به جوار رحمت حق پیوستند انا لله و انا الیه راجعون الآن ازین^۲ در اولاد این^۳ هر دو بزرگان طریقه سلاسل بیعت و جانشینی و اکتساب و ریاضات جاریست زاد الله بفضلہ، آل محمد در پانزدهم رمضان و سید نجات الله بست و نهم شوال وفات یافت.

موج احوال آن عامل لارد ولا کد، آن مشرف کمالات لاحد، آن کشته غشوه و غمزه، سلطان المعشوقین **حضرت شاه حمزه** سرمایه معارف و بلند پایه تعارف، عاشق با صفا محب با وفا، مجاهد کامل مشاهد مشاغل، در تصوف رتبه ارجمند داشت خلف و خلیفه حضرت سید آل محمد سجاد نشین سید برکات است. درین خاندان معمول است که در هر وقت تقرّر خلافت و اجازت تازه از فرزندان میر سید محمد کالی می گیرند آن حضرت در ستر احوال و استقامت قدم به قدم جد^۴ و پدر خود بود بزرگیها کمال داشت خوارق ازو سر زده اند، در ستر کرامت به نسبت اجدا د زیادہ عامل بود، چهاردهم محرّم یک هزار و یک صد و نود و هشت وفات یافت.

موج احوال آن سید مقدّس حالات، آن در تصوف عالی درجات، آن مستور الحال به اسرار سرمد، **حضرت سید آل احمد** خلف و خلیفه حضرت شاه حمزه است و سجاد نشین جدّ خود بود. در تصوف و طریق مجاهده و استقامت تواضع و ایثار قدم به قدم جد و پدر بود، ستر احوال بر خود لازم داشت، خوارق ایشان نگارنده زخار بریک کلمه اکتفا نموده که کدام کمال ازین زیادہ تر باشد که مثل سید احمد شاه که ذکرش می آید مرید و خلیفه داشت و مع هذا ابراهیم بیگ عزم سفر نموده تفاول خواست، آن حضرت اجازت کرد که مضایقه نیست فامّا این سفر

۵. الف: 'این' ندارد

۲. ج: د: 'ازین' ندارد

۱. ج: د: خود 'هائی'

۴. ج: 'جد' ندارد

بازی طفلان است هم چنان واقع شد، از منازل دور که همراهی لشکر گذاشت و قصد مارهره نمود و برای اسپان او که خوب بودند قطع طریقان خیل خیل و گروه گروه کمین کردند، چون او بر جمن رسیده منتظر کشتی شد و خوف دزدان داشت آن حضرت از کناره دیگر خود را به ابراهیم بیگ نمود و اشاره عبور کرد، فی الحال کشتی رسید، او عبور کرده به سلامت در حضور رسید، وقت تحریر اوقات بصدر حیات.

موج احوال آن سیّد السادات، آن ذخیره برکات سیّد برکات، آن از عارفان اسرار اله **حضرت سیّد احمد شاه** از سادات شاه جهان پور مرید و خلیفه سیّد آل احمد است، صاحب الحال عرفان و غرائب کشف بود و به منزل نگارنده زخار به تقریبی تشریف آورده مقیم شد، از نمایش کمالاتش تصریح علو درجات پیران ایشان مشاهده گشت، سخت متعبد بود پیوسته در حجره بسته می داشت، شب و روز به مشغولیها گذرانیدی از بعضی مکاشفات که اکثر درویشان که به احوال نگارنده زخار اشاره کرده بودند آن حضرت آن مقدمات را از کشف دریافته بیان ساخت، قایل کمال کمال او شدم حکایات رفعت شان درویشی او بس بلند است این مختصر^۱ گنجایش ندارد.

موج احوال آن ذخیره تواجد شوق، آن وتیره عشق مافوق، آن سرگروه طایفه وداد **حضرت شاه فرهاد** از قوم مغل است مرید و خلیفه دوست محمد خلیفه حضرت میر ابو العلی اکبر آبادی است. در عشق و صفا و قوّت باطن و تصرف بر قلب حاضران حلقه خیلی موثر داشت، خوب خوب مردم از فیض آن صاحب کمال به پایه تکمیل رسیدند، کشف به غایت قوی داشت مردم به نسبت او اعتقاد واثق داشتند، مایل سرود و سماع بود به ضابطه این سلسله، رحمة الله علیه.

موج احوال آن صندوق علوم صوری و معنوی، آن درج معاملات اسرار یقین **حضرت مولوی برهان الدین** خلیفه شاه فرهاد است، او مرید به دلاورخان میواتی

۱. الف: 'مختصر' ندارد

مرید میرابوالعلی عجیب بزرگی داشت مردم شیفتهٔ اخلاق او بودند، کسب و ریاضت بی شمار کرده به پایهٔ تکمیل رسیده مردم دهلی بدو مطیع به اعتقاد بودند، بسیاری مردم را فیض رسانید، از اشرف مجاهدان بود، کمالاتش زاید از حصر تحریر است.

موج احوال آن صاحب کشف قوی، آن خدیو ملک معنوی، آن فی زماننا مغتنم **حضرت شاه منعم** مرید شاه اسد الله خلیفهٔ شاه فرهاد است، قوت توجه بغایت داشت و نهایت سائر احوال بود و کشف او ازینجا قیاس باید کرد روزی از مریدانش در مجلس سماع برخاست بعد اقامت آن مرید را فرمود که بیرون مجلس شو او تامل کرد حکم کرد او را بدر کنند مردم پرسیدند که سبب آن چه باشد^۱؟ فرمود اوّل که نشسته بود حالت بدو^۲ پیدا شده بعد اقامت آن حالت رفع گردید، از جهت خجالت استاده بود و در درویشی دروغ روا نیست این باعث است که بدر کردم، چون وقت وفاتش نزدیک رسید همنشینان را فرمود که وقت آخر است شماها بدر بروید مرا در تفرقه از رجوع حق مگذارید، مرزا گهسیثا التماس کرد که بجای آن حضرت که باشد؟ فرمود حسن رضا خواهد ماند پس مولوی حسن رضا را پیش آن حضرت گذاشته همه ها جدا شدند، رحمة الله علیه.

موج احوال آن معدن صدق و یقین، **شاه قطب الدین** معروف به ساون، از نژاد امجاد حضرت گنج شکر خلافت و فیض از شاه منعم داشت، از جهت زخمهای کار بصارت او رفته بود پیر روزی تا دیری بر چشمانش تصرف نمود بینا شدند، او مقیم و منزوی بر روضه پیر خود است راوی شاه غلام حیدر.

موج احوال آن درویش با صدق و صفا **حضرت مولوی حسن رضا** از رئیسان رای پوره توابع عظیم آباد در خانوادهٔ نقشبندیه مرید و خلیفهٔ حضرت شاه منعم که مرد مرتاض و ممتاز و صاحب ریاضات و مکاشفات بود و به چند واسطه به

۱. الف: از 'فرمود که بیرون مجلس شو او تامل کرد حکم کرد او را بدر کنند مردم پرسیدند که

سبب آن چه باشد' ندارد ۲. الف: 'بدو' ندارد

حضرت میرابوالعلی اکبر آبادی می رسد. حضرت مولوی جامع علوم صوری و معنوی به غایت صاحب اخلاق و پیوسته با شاهد مقصود در تودد و وفاق یگانه آفاق بود، بعد تحصیل مزاج گرامی او به صوب تدریس متوجه نگردید پیوسته به ریاضات گذرانیدی و اخلاق و تواضع را شعار خود ساخته بود و رسم توجه در مراقبه به احوال مجلسیان خاصه فعلش باشد، در عظیم آباد به مسجد آدینه مقیم بود، تا همل کرده فرزند هم دارد، وقت تحریر اوراق سن شریفش به چهل و پنج رسیده، از جمله کراماتش آنکه شیخ حیات النبی که معتقد آن حضرت بود در عین سفر هنگام معاودت از کلکته در اثنای راه زندگی قضا کرد، آن حضرت از روی کشف آگاه گشته به گریه در آمد خلق را استعجاب بود ناگاه خبر واقعه او رسید، مردم خواستند که به خدمتش ظاهر^۱ کنند در همان گریه فرمود که من^۲ از پیشتر واقف ام و سبب گریه ما نیز همین بود، وقت تحریر اوراق بقید حیات.

موج احوال آن سرمایه صدق و وفا شاه پارسا پدرش مولوی غلام حسین مرید شاه اسد الله بود، وی ارادت از شاه منعم آورده، مرد با برکت و فضایل شاغل و کامل بود، شبی مراقب نشست بود، شخصی غلام خود را وقت شب آواز داد غلام به خواب بود نشنید، از راه خشم برخاست، آن حضرت آنجا خوابیده بود غلام دانسته خندان بزد که به تحریر درست نیاید، بعد در یافت او را انفعال بود و آن حضرت عذر می کرده، شاه محمد فصیح نام یکی از مریدان پدر او مولوی غلام حسین از آن حضرت فیضها یافته چندان مجاهده نموده که مهره گردنش کج شده بود.

موج احوال آن ذخیره درد و شوق، آن صاحب حالات ما فوق، آن پیوسته مستغرق بالله **حضرت شاه وجه الله** ساکن عظیم آباد مرید شاه منعم است و تربیت و تلقین از شاه حسن رضا یافته، ابتدا حال از پدر یک روپیه را تقد و جنس یافته بود جمله به راه خدا^۳ بخشید و از یک چادر سفید بر آمد و خانه را از حکم تاراج فرمود معه خشت و چوب همه محتاجان برداشته بردند بعد از آن به نواح لکهنؤ آمد

۱. الف: 'ظاهر' ندارد   ۲. ج: 'من' ندارد   ۳. الف: 'خدا' ندارد

مدتها اقامت داشته بالفعل وقت تحریر اوراق خبرش به کعبه شنیده می شود، شیخ فتح الدین روایت نموده که من آن حضرت را دیده ام آثار کمال از حالش هویدا، عشق و سوز بر خاطرش پیدا، وقت سماع بیخودی و بی اختیاری او را رو می داد، ترک و تجرید به غایت مرتبه داشت که از مقدار امکان بشریت بیرون باشد.

موج احوال آن صاحب ضمیر متجلی **شاه حسن علی** سید عالی نسب و صاحب کمال باطنی است، مرید و خلیفه شاه منعم عظیم آبادی، او^۱ عالمی را به راه خدا دلالت نموده و شاه منعم او را برای تلقین شاه مدن لکهنو فرستاد، چون در منزل بریلی رسید برای ملاقات شاه لعل نقشبندی رفت و او را شاه لعل استفسار سلسله فرمود^۲ چون دانست که به چند واسطه به امیر ابو العلی می رسد طعن زد که خلاف شرع بود، شاه حسین علی برنجید و پرسید از چه رو خلاف شرع بود؟ گفت از سماع، شاه حسین علی گفت که از خاندان آن خلاف شرع من^۳ يك سنگ ناپاکم اگر توجه کنم تسبیح از دست شیخ بیفتد و اگر توجه مرا حرکت شیطاننی دانسته باشند استغفار بخوانند و اگر شیخ بر من توجه کرده تسبیح را از دست من بپندارد مرید شوم برین معنی شاه لعل به تواضع پیش آمد، شاه حسین علی وقت تحریر اوراق در صدر حیات.

موج احوال آن در حیات به حالت ممات **شاه حیات** مرید شام منعم عظیم آبادی است به غایت رقیق القلب و صاحب ذوق و تواجد و سماع در پتنه وفات یافت، راوی^۴ احوالش مرزا کلب علی.

موج احوال آن عاشق صاف، آن موحد مثابه اسلاف، آن از گرامی اهل یقین **حضرت مرزا گهسیثا** موسوم به رکن الدین نبیره شاه فرهاد و خلیفه مولوی برهان الدین است. در عنفوان جوانی از دهلی به عظیم آباد آمد و چاکری می کرد، روزی مولوی برهان الدین او را مرشد زاده خود دانسته تاسف کرده آن نکته در دل

۱. ج: 'آبادی' و 'عالمی'

۲. ج: د: سلسله 'نمود'

۳. ج: د: 'شرع' يك

۴. الف: 'راوی' ندارد

مرزا کار کرد از همه بیگناه شده بدو بیعت نمود و طریق مجاهده پیش گرفت، ابتداء توکل اختیار کرد آخر در فتوح بروی مفتوح گشت، خرچ خانقاه بس بلند داشت، در اندک مجاهده صاحب مشاهده گشت، چندان حال صحیح بروی غالب بود که استخوان پای او بشکست، شکسته بند که اصلاح آن خواست از غایت درد قبول نکرد قوالان را حاضر ساختند، چون حضرت مرزا را حالت رو داد شکسته بند خاطر خواه خود در اصلاح استخوانش کوشید و او را مطلق خبر نشد، در حلقه او بس فیض جاری بود، حالاتش تصریح طول می خواهد به این مختصر نگنجد، احوالی میرزا را از حیدر خان خلیفه او باید دانست. وقتی در مجلس عرس پیران او را حالتی رو داد جست کرده در آب گنگ که پائین خانه مجلس بود در افتاد غرق شد، تمام رسم تعزیت او بجا آوردند، بعد چهار روز او به دایره مرشد آمد تفحص حالات او نمودند گفت يك بار که در آب غرق شدم خود را به آن ساحل گنگ یافتم، سه چهار روز در سیر جنگل مانده باز آمدم، رحمة الله علیه.

موج احوال آن در اصحاب جنات النعیم **حضرت شاه مقیم** مرید پدر خود بود و تمام تربیت از شاه اسد الله خلیفه شاه فرهاد یافته، بس^۱ بزرگ بود مولوی محمد عظیم ملانوی^۲ به سلسله میر ابوالعلی وسیله داشت، مولوی عمر مرید ملا نظام الدین تربیت کرده بود، از ریاض الاولیاء.

موج احوال آن منبع توجه و فیوضات بحال طالبان، آن مجمع حالات و کمالات کاملان، آن از عاشقان ذات حضرت ذوالجلال، اکمل العصر **حضرت میر سید جلال رضوی الدهلی البخاری** از نژاد امجاد مخدوم جهانیان سید جلال بخاریست، از پاکان این طریق و در بحر مشاهده غریق به غایت بزرگ اندر تصوّف و نهایت عالیشان در کسب و ریاضات، تصرّفات ظاهر غلبه توجه باهر داشت، استغراق بر حالش به مرتبه غالب بود تصرف بر قلوب خاصه شعار تلقین او بود سید خیرات علی بن سید شاه کمال نبیره آن حضرت به روایت فرمود که آن

۲. د: عظیم 'بداونی'

۱. الف: بس 'از'

جناب ابتدا به سپه گری اشتغال داشتی، چون جذبه عشق^۱ الهی بدو رسید ترك آن وادی کرده از شیخ لال محمد خلیفه میر سید ابوالعلی بیعت نموده طریق مجاهده و نامرادی پیش گرفت چون صاحب مشاهده گشت عالمی به وی تولا نمود، تاثیر توجه او را انتهای نیست، بعد از حضرت سید اعلی صفای باطن به احوال دیگر خلفایش یافته نمی شود. روزی از خانه اش فرمایش آب شد او به سقه از دست اشاره کرد یعنی آب ببر به رموز آن اشاره سقه بتواجد در آمد و رقصیدن گرفت و دویده شاخ گاؤ گرفت، گاوش نیز رقصیدن گرفت بعد افاقه آب رسانید و ترك به این مرتبه داشت که هنگامه سرود و سماع که ممد اذواق این سلسله است بسیار می فرمود. اورنگ زیب به استماع این خبر به عاقل خان صوبه دار دهلی نگاشت که قاضی و مفتی و محتسب که ارباب شرع اند به خانقاه سید جلال فریسد و از حرکات نامشروع باز نمایند، چون به موجب امر بادشاه ارباب شرع به خدمت او رفتند خبر آمدن آنها یافته دوستان و خادمان او ملتمس شدند که اگر مرضی باشد ما به آن به مکابره و مجادله بآنها پردازم، فرمود که تاثیر را شماها قابل اید یا نه؟ گفتند آری، فرمود باز اگر تاثیر صحیح است بر ارباب شرع هم خواهد شد، چون قاضی و غیره آمدند و در ممانعت سرود زبان کشودند جواب داد که به روز فاتحه عرس پیران موافق معمول قوالان می آیند، من هم می شوم والا نه، برای لذت یاد الهی محتاج سرود نیستم و فقیر از شنودن سرود فرحتی^۲ بهم می رسد آنها گفتند اگر چنین است ما هم متوقع فرح هستیم پس سوی مریدان خواجه جعفر و شاه تاج الدین هیچ در هیچ و شاه عبد اللطیف که بعضی الفاظ هندی موسوم به هولی که قوالان می سرایند و منسوب به تصنیف اوست و دیگران که حاضر بودند نگاهی کرد آنها نعره کردند بر فور سnoch^۳ آن صدا اهل شرع را حال متغیر شد در ذوق و شوق به دیر نشسته بودند^۴ بعد از آن رخصت شدند چون ماجرا به صوبه دار رسانیده مشروحاً به حضور سلطان نوشت بر عرضی صوبه دار دستخط شد اگر سیدی به این حالت

۱. الف: 'عشق' ندارد

۲. د: 'فرحت' بهم

۳. د: 'شیوخ'

۴. ج، د: 'ماندند'

سرود می شنود مزاحمت نرسانند بلکه خود رقبه برای خرج وارد صادر معاشی به طریق یومیه یا دیهات اگر قبول فرماید مقرر سازند، صوبه دار به خدمتش رسید و مطلب خود را ظاهر ساخت جواب داد که از چند روز ترك کرده ام اگر برگرفته شما بروم پس چه چیز ترك کردم کمالاتش از آن زاید که بقید قلم آید، به تاریخ بست و سیوم جمادی الثانی سنه يك هزار و يك صد و شش هجری به ملاء اعلی شتافت، مزارش در دهلی زیارتگاه خلق.

موج احوال آن مستغرق دایم سیّد^۱ محمد قایم منظور نظر و مرید حضرت سیّد جلال است. در تذکرة العارفین نویسد وی دوازده سال در غاری بوضع قبر کندیده مشغول مانده اواخر سکر و محو بروی غالب آمد و شاه عبداللطیف که نقوش هندی او را قوالان می سرایند مرید سیّد جلال بود.

موج احوال آن عاشق محبوب پسند، آن از افاضل مقدسان خانواده نقشبند، آن مقتدای روندگان راه متین، مخدوم اعظم مولانا خواجگی احمد بن جلال الدین، پسر دوست محمد کاشانی خلجی^۲ است. در گلزار آرد از اولاد پاک نهاد شیخ برهان الدین خلج صدیقی حنفی مذهب^۳ مولانا کاشان فرغانه بود، در سلسله مرید مولانا محمد قاضی که از بزرگ خلفای خواجه عبد الله احرار بود، از اولیای گرامی قدر به غایت بزرگ و عالیشان در تربیت طالبان قوت مخصوص داشت اکثر شاه بازان به یمن نگاه کیمیا تاثیر او بپایه ولایت رسیدند و کمالاتش انتهای نداد و وقتی ظهیر الدین بابر بادشاه به تسخیر هند بر سلطان سکندر لودی لشکر کشید و جنگ عظیم به میان آمد و چون غلبه لشکر لودی بر فوج بابر بادشاه بدان مرتبه گردید که آهنگ میدان گذاری نمودند، بابر بادشاه تصوّر حلیه قدسیه خواجه عبد الله احرار کرد معاً سواری بر اسب و کسوت سفید پیدا شد، از برکت قدومش بابر بادشاه سلطان لودی را شکست داد و او آن حلیه را همان وقت به قید قلم آوردند، در وقت فرصت چون نگاه نیک کردند، یکی از

۱. الف: 'سیّد' ندارد

۲. الف: 'کاشانی' خلجی

۳. الف: 'مذهب' ندارد

بزرگان این خانواده حاضر بود شناخت^۱ و گفت چنین نور به حسن مولانا خواجگی احمد است، همان روز ورق حلیه را معه بسیار تحف و هدایا به خدمتش فرستادند و این چند بیت را در نیاز نامه نگاشته تمنای ضمیر خویش ظاهر ساخته:

از هوای نفس گمره عمر ضایع کرده ایم
پیش اهل الله از اطوار خود شرمنده ایم
يك نظر بر مخلصان خسته دل فرما که ما
خواجگی را مانده اکنون خواجگی را بنده ایم
در نهصد و چهل و نه هجری با دوست وصال یافت.

موج احوال آن افضل اُمّت، حضرت احمد خواجه بهاء الدّین محمّد خلف مولانا خواجگی کاشانی است و از برادران^۲ کلان خود خواجه کلان نیز بهره مند بود، صاحب گلزار نويسد او را حظّی از ولایت حاصل، بسا بزرگ و عالی مرتبه بود، کشف و کرامات از او بسیار به عمل آمده، رحمة الله عليه.

موج احوال ذخیره اسرار الله مولانا لطف الله، مرید^۳ مولانا خواجگی است. در گلزار نويسد کریو نور و منازل معرفت و بادیه پیمای مراحل مراقبت بود، از سعادت تلقین و دولت خدمت ملاّ محمّد قاضی بسیار بهره تکمیل و کمال یافته. در سمرقند در میان او و شیخ حسین خوارزمی در تعصّب سلسله مناظره رفته مولانا بر خوارزمی از لطافت طبع و حسن تقریر غالب آمد، چون با خوارزمی سلطان زمان معتقد بود، برای زبان بریدن مولانا حکم داد^۴ انا لله و انا اليه راجعون، رحمة الله عليه.

موج احوال آن ذخیره افتادگی مولانا ولی میانگی مرید مولانا خواجگی کاشانی است، در گلزار نويسد در مغاک گوشه مسجد بخارا اقامت داشت،

۱. الف: 'شتافت' و گفت

۲. د: 'برادر' کلان

۳. الف: 'مرید' ندارد

۴. ج: د: حکم 'نمود'

واقف انفاس و صاحب شناخت خاطر بود، هر وقتی که سخن گفتی مجلسیان را هوش بجای نمآندی، در مثنوی مولوی معنوی توجیهات عارفانه سپردی، صاحب منزل کرامت و مقام تمکین بود، رحمة الله.

موج احوال آن عالم و فاضل طریقه ملامتی **مولانا پاینده قلّه‌تی** در گلزار نویسد مرید مولانا خواجگی است، تا پابندگی خود را به حقیقی پابندگی در باخته زنده پابنده شد، سایر علوم نقشی از ناصیه حال او پیدا بود، او به غایت فنون فراهم آورده و نقوش قرطاسی را پرده فیض نفوس قدسی ساخته، در لباس درس گویی ظاهر افاده معارف باطن به مردم می‌رسانید از ورطه ریا سلامت بر آمد آسوده از سبب سلوک می‌زیست، عالمی را فیض رسانید صاحب جود و ایثار بود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن به ریاض کمال دایم به نخلبندی، **مرزا شاه نقشبندی** مرید مولانا شاه خواجگی است. در گلزار نویسد سخاوت و جود و احسان به مرتبه داشت همین سخاوت را سرمایه فقر ساخته^۲ خود به احوال **الفقر فخری** داشتی و صاحب کشف و کرامات بود، می‌گفت، به پنجم نسبت به حضرت خواجه بزرگ می‌پیوندم و از باطن آن جناب فیضها برداشته‌ام، در ظاهر ارادت مولانا خواجگی دارم، کمالاتش زاید از بیان است، در نهصد و هشتاد وفات نمود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن^۳ **آب شیخ قصاب** مرید با مالک خلافت و نعمت از حضرت مرزا شاه دارد در بخارا صاحب خائقه و خانواده بود، بیشتر زمانه به جذبه و جلال گذرانیدی، آخر به سلوک در آمد، به انتهای او را خوش آمدی در سیر هم اگر کسی قصد همراهی او می‌کرد به درشتی پیش آمدی و گفتی آن چه شما می‌خواهید به من نداده‌اند و آنچه شما بجوئید در من نیست بیهوده^۴ گردیدن چه لازم؟ در نه صد و هشتاد وصال.

۱. ج: مرید 'شاه' ندارد

۲. ج: ساخته 'بود'

۳. ج: د: آن 'عشق'

۴. ج: 'به' بیهوده

موج احوال آن کلید کشایش کار عشق حضرت باری، **خواجه جویباری** سرو جویبار وحدت و چشمه ساز تشنه لبان خضر^۱ پیما بود، مرید مولانا خواجگی است، چون معاصر شیخ قاسم بود هر که به ملازمت شیخ قاسم رفتی بر ازلی استعداد او نگاهی کرده، اگر از جمله سعادت مندان می دانستی به خدمت خواجه جویباری رو براه کردی و فرمودی کلید کشایش خدا طلبان به دست او سپرده اند و گر نه به دعا کردن جواب یافت. یکی از شاعران وقت او گفته:

مرید خواجه جویبار باش شاهی کن   برو به شهر بخارا و هر چه خواهی کن
در نهصد و هشتاد به ملاء اعلی شتافت، رحمة الله.

موج احوال آن خلف بزرگان **خواجه کلان**، پسر خواجه جویباری است، در سعادت دینی هم پای وحدت پژوهان باستانی، در تصرفات دینوی همسر فرمان دهان روزگار بود. در گلزار نویسند با این همه در کار طریقت و شیوة آزادگی و رسم بی تعلقی و آئین درویشی يك شمه فرو نگذاشتی، بعد از دریافت التماس دوستان و حضاران در کلبه که داشت در آمدی و به عبادت مشغول شدی، تمام عمر بر این نمط گذرانید، در نهصد و نود که وفات کرد، از حجره او غیر از شکسته^۲ آبوریا خشتی کهنه بر نیامد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن خزینه کمالات نادر، آن به تربیت طالبان قادر، آن در عشق و مجاهده یگانه **مولانا خرد دیوانه** دست ارادت به دامن مولانا خواجگی است. در گلزار نویسند از خدا شناسان آگاه دل و آگاه دلان خدا شناس بود، مدام به وقت بیان حقایق و معارف از غایت گرمی چهره بر افروختی و مستی معنی از دلش جوش زدی و سخنان بلند از زبان چنان بر آوردی که فهم آن مشکل بودی، فرمانروای شهر بلخ پیر محمد خان اوزبك در خدمت مولانا خواجگی خواهش خلیفه و پیشوا نمود که در سلسله وحیدیه نقشبندیه حلقه حلقه مردم را شرف به بیعت سازد، سایر خلفای خود را مجتمع ساخته مولانا این مقدمه را در میان انداخت، هر کدام بر

د.۱: 'خضر' سیما

۲. الف: 'گسسته' و'

حسب امر مرشد به رفتن بلخ حاضر بودند، اما مولانا خرد آن وقت در آن مجمع حاضر نبود^۱ چون حاضر شد مولانا فرمود ای دیوانه ترا پیشوای درویشان بلخ ساخته اند بر خیز و فکر رفتن آنجا کن و آنجا رسیده به رهنمونی طالبان مقید شو، فرموده بجا آورده مقدمات رهنمایی درویشان^۲ به سنجیده ترین وضع به سرانجام رسانید، در نهصد و نود و چند وفات یافت، رحمه الله علیه.

موج احوال آن صاحب ترك و انصاف ملا دولت صحاف معروف به کا کا مرید حضرت مولانا خواجگی است. در گلزار نویسند ضمیر دریا نظیر او جواهر اسرار و لالی تصوف در اصداف تعرف و درج تصرف بسیار داشت، مدتها در بلخ عالمی را هدایت بخشید، اکثر آن به مطلب حقیقی فایز شدند، روزی رازداری آشنای شادی صوفی در صومعه او آمد و گفت کا کا در وقتی که به جست و جوی مقصود و داد و ش داشتی و به دوکان صحافی می نشستی چه قدر خوش وقت بودی، اکنون دریافتم که خاتقاه و کلبه نشینان ترا از خلوت با قرب به انجمن دوری انداخته آشفته دل دارند، چشم پر آب کرده آفرمود: راست می گویی، در نهصد و نود به جوار قرب حق پیوست، مدفن در بلخ، رحمه الله علیه.

موج احوال آن دُر شهوار صدف سعیدی، **خواجه کلان خواجه دهیدی** خلف و خلیفه مولانا خواجگی است. در گلزار نویسند صاحب تصرف قلوب و شرف ضمائر بود، به صد تمنای آن حضرت را آقا خان از^۳ سمرقند به بخارا برد، خلائق کثیر آن دیار به شرف بیعت^۴ مشرف شده شیوه جانگدازی گزیدند و فایز^۵ مطالبات شدند، در سال هزار و شش و شصت وفات یافت. در بخارا مدفون شد، رحمه الله علیه.

موج احوال آن مقبول جهان، **خواجه کلان** خلف و خلیفه مولانا خواجگی کاشانی است. در گلزار نویسند اکثر گفتارش خواص غبار فزای در معنی و تکثیر دیدارش احکام ربّانی، مشاهده در صورت داشت، به تربیت طالبان خدا در بلخ

۱. د: حاضر شود
۲. ج: د: بلخ بسنجیده
۳. ج: کرده ندارد
۴. ج: خان از
۵. د: بیعتش شرف
۶. د: و تاثیر مطالبات

خوش وقت زندگانی کردی، چون عبد الله خان بلخ را به حکم پسر خود عبد المومن سلطان نامزد فرمود، او را غرور دولت و جوانی از خاک نشینان و^۱ درویشان و بادشاهان و گدایان دو گروهی عجب اند، نبودند و نباشند به فرمان^۲ کسی درخواست تعظیم و تسلیم به رسم^۳ نوکران نمود، و درین بلوای عام از آن حضرت هم پیغام داد، آن حضرت فرمود، چنین حرکت خلاف احوال این حال است، آزرده شده بود که آن حضرت از ملك من بدر روند، پس به تاشکند رحل اقامت افکند، به تقریبی از آنجا به بلخ رفت، کمالات او زاید از بیان است، عالمی را هدایت و کمالات بخشید، کریم ابن الکریم مراد از ایشان است، در سال هزار و هفت وصال یافت، در بلخ به محله شوقیان درون خانقاه او دفن نمودند، رحمة الله علیه.

موج احوال آن ید بیضا کلمات موسوی، آن مظهر معاملات عیسوی، آن به ولایت مشهور آفاق، بی نظیر وقت حضرت **خواجه اسحاق** خلف و خلیفه مولانا خواجگی است و از مولانا لطف الله برادر خود نیز فیضها ربوده.^۴ در گلزار نویسد، زندگی بخش معجزات عیسوی درس خدیو عالم صوری و معنوی بود، هر که به او دمی نشستی کامیاب مطلب گشتی، گویند چون به دشت قبیچاق به سیر رفت صحرا صحرا در تمام نواحی آنجا گردید، ترکان ملوکات خیل خیل و انبوه انبوه از مشاهده جمال ولایت با کمال از کفر بر آمده داخل دایره اسلام شدند و خوار عادات مانند بخشش بینایی چشم و صحت مرض^۵ و امثال آن اشکال امراض برص از نگاه صحت ایمای او شفا یافتند و ازین جنس کراماتش در آن دیار بسیار مشهور است، از نمایش^۶ چنین کرامت خلاق آنجا را بی پرسش و تأمل به دایره اسلام آمدن و به دستش بیعت کردن ناگزیر افتاد، از خواجه التماس پیشوائی معلّم نمودند، جمعی صوفیان در آن سرزمین تعیین نمود، چندان رهنمونی و اسلام آموزی روز بازار شد که حاکم کاشغر محمدخان بن عبدالکریم خان مرید آن

۱. الف: 'و' ندارد

۲. الف: 'بفرقان' کسی

۳. الف: 'برسم' ندارد

۴. د: 'بوده' در

۵. الف: 'او' تمام

۶. الف: 'مرض' برص

۷. الف: 'نجاتش' چنین

حضرت شد و حاصلات^۱ پشم کافی ابی را با فتوحات دیگر به نام خانقاه نشینان او سال به سال نامزد ساخت، خواجه نیز از روی خان دیوانه اشتر نام را که مستی با مستوری هم آغوش داشت به کاشغر فرستاد، جذبۀ او هر که انکار نمودی به عقوبت بد مبتلا گشتی، در سال هزار و ششم عبد المومن خان بن عبد الله خان به خدمت آن حضرت سخنان ناسعادت‌مندی ظاهر نمود که از سمرقند دستوری رفتن بلخ نمود، آن حضرت روانه شده به منازل کوچک آهسته آهسته می رفت، رازداران^۲ سبب آهسته خرامی او پرسیدند، فرمود زود^۳ است که به سمرقند باز گشت، می کنم پس جلد چرا باید رفت، نصف^۴ راه طی نشده بود که خبر قتل عبد المومن خان رسید، از همانجا به سمرقند معاودت فرمود، در هزار و هشتم وفات یافت، همانجا مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن در راه خدا رحیل، **مولانا اسمعیل** در گلزار نویسد، بزرگ محدث است، کتب فقه و سنّت را در ایران به خدمت شیخ الاسلام مولانا سیف الدین احمد^۵ شهید هروی و حضرت امیر سیّد جمال الدین عطاء الله تصحیح و مطالعه فرموده در سلسله نقشبندیّه ارادت داشت، به ملازمت امیر عبد الله هروی که به میرقطنی نامور مرید شیخ جمال^۶ الدین واعظ هروی بخاری بود مریدانه سلوک می کرد، در نهصد و هشتاد وفات، در لاهور مدفون شد.

موج احوال آن شیخ جان گداز محفل اخلاص، آن پروانه جان سوز مجلس خاص، آن به راه خدا از اکابر خاک میزان، آن قطب وقت **حضرت شیخ درویش عزیزان**، از اکمل خلفای **مولانا^۷ پاینده اخسیکتی نقشبندی**، مرید مولانا میر خرد عزیزان بلخی خواهرزاده مخدوم اعظم صاحب حالات سنیه جذبات قویه، در بلخ کوس مشیخت می زد و در سال نهصد و نود و سه به عالم علوی عروج نموده و مولانا پاینده اخسیکتی را نقشبند ثانی و شیخ ولی تراش، او را می گفتند، خضر راه

۱. الف: 'حاصلات' سنگ' ۲. الف: 'رازداران' ندارد ۳. ج: 'فرمود است'

۴. الف: 'تصنف' راه ۵. ج: 'احمد' ندارد ۶. ج: 'جلال' الدین

۷. د: 'خلفای' مولانا میر خرد عزیزان' بلخی

از خود رفتن و بلند کوچه به خدا پیوستن بود، ناظران از مشاهده جمال با کمالش مدهوش می گشتند و خدا طلبان در اندک فرصت به سرحد کمال می رسیدند، در بخارا مسند نشین ارشاد بود و همواره باب سخا و ایثار بر روی خلاق می گشود و در سال هزار و ده عالم پدرود نمود، الغرض شیخ درویش عزیزان از پاکان آفاق و ان مشتاق او را احرار ثانی می گفتند که جامع غناء صوری و معنوی بود، قریات فراوان در ملك داشت حاصلات آن را همه در صرف وارد و صادر می ساخت، حضرت در وقت نماز جمعه دست بالا کرد کسی را به تعرض قدرت نشد، آخر دست فرود آورده اشاره به اقامت کرد، بعد فراغت نماز بادشاه وقت که در نماز حاضر بود به ادب تمام استفسار نمود، این توقف به کیفیت خاص چه بود؟ فرمود^۱ از هفت گروهی بلخ دیهی است در آنجا عبد الله خان آدینه مسجد نام مسجدی عالی بنا نهاده و در آنجا همه موجود اند، وقت نماز مقید که سقف مسجد آغاز فرو رفتن کرد دست بالا کرده به نگهداشت سقف مشغول بودم تا همه بیرون آمدند، بعد از آن گذاشته شد تا فرو رفت، بادشاه مردم را به تحقیق این معنی فرستاد، موافق همان تاریخ بر آمد، موضع اقامت او عجدوان^۲ در جوار خواجه جهان بعد وفات همانجا مدفون گشت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن شه سوار میدان تجرد، آن یگه تاز فضای جان فزای مقام تفرّد، آن بیدار در حالت عشق و انتظار، آن به مشاهده دلدار سرشار، آن به یاد حق کرده هر دو عالم فراموش، افضل الزمان **بابا شاه سعید پلنگ پوش** از کمل خلفای شیخ درویش عزیزان است، وجه تلقب آنکه همیشه^۳ پوست پلنگ در برداشت، مولد بابا عجدوان است پدرش متمول بود، در اوایل حال به تحصیل علم رسمی می پرداخت، وی را قران لوای فوقیت می افراخت، روزی بعد درس با شرکا مقابله داشت در آن حال دید که جوقی از قلندران در گذشت و شخصی است در میان ایشان بسی منور، به مجرّد دیدن منجذب شده در پی او رفت، چون آن شخص به مسکن خود رسید التماس همرنگی نمود، او فرمود، فقیری کار دشوار

۱. الف: 'از' هفت

۲. الف: 'عجدوان'

۳. د: 'همه' پوست

است به تحصیل مقید باید شد که سن شما تقاضای آن دارد، در آن^۱ وقت هفتده ساله بود، دست از طلب باز نداشت، آن بزرگ او را برهنه ساخت ازاری مرحمت فرمود، همان ساعت آن قدر جذب قوی در گرفت که راه بیابان پیش گرفت و قریب یازده سال در ویرانه ها و صحرا برین منوال برهنه می بود، در قرشی به هفته دو^۲ بار بازار علی العموم می شود، گاهی روز بازار می آمد، هر چند مردم تواضع لباس می کردند قبول^۳ ننمود و بین الجمهور به دیوانه سعید مشهور بود، بعد یازده سال روزی در بازار قرشی در هجوم مردم به افاقه آمد و لباس شخصی را گرفته خود را پوشید، مردم در شگفت ماندند که دیوانه سعید هوشیار شد و آن شخص که او را جذب کرده بود بابا قل مرید نام داشت، بعد افاقه^۴ باز در آنجا به خدمت بابا قل مرید رسید و همراه به حرمین شریفین رفت و هم در رکاب سعادت به بخارا مراجعت نمود تا آنکه روزی بابا قل مرید دست او را گرفته به خدمت شیخ درویش عزیزان گفت، این فرزند ما است، تربیت او حواله شما می کنم که مرا وقت نزدیک رسیده، بابا قل مرید در همان ایام رحلت کرد، بابا سعید خدمت شیخ لازم گرفت و از فیض تربیت والا به درجه کمال و^۵ تکمیل رسید، بابا قل مرید پیر خرقة است و حضرت شیخ پیر ارادت یعنی بابا سعید بعد ورود هندوستان به حراست لشکر غازی الدین خان فیروز جنگ نامور گردید، بنابر آن مدام همراه این لشکر می گردید و او را اشراف عام و خوارق و عادات بسیار بوده است، خلیفتی عبد الرحیم بلخی از اعظم خلفای بابا شاه مسافراست، در سنه یک هزار و یک صد و سی هجری مطابق قطب المحققین در^۶ دارالسلطنت لاهور متوجه لقا گردید، نقل فرمود وقتی که ایشان خرد یعنی بابا شاه مسافر از اورنگ آباد مرا به خدمت ایشان کلان یعنی بابا سعید در لشکر فیروز جنگ فرستاد، در اثنای^۷ راه در خواب می بینم که دو فیل پیش و پس می روند و فقیر درمیانه است، فیل پیش صغیر الجثه

۱. د: وی را وقت

۲. الف: قریبی، بهفته

۳. ج: د: نمی نمود

۴. الف: اقامه، باز

۵. الف: و، ندارد

۶. الف: دارالسلطنت

متوجه لقا

۷. الف: در اثنای خواب، می بینم

در کمال مستی و شورش و فیل قفا عظیم الجثه با تمکین و کمال آهستگی می رود و بعد بیدار شدن چنین به خاطر رسید که فیل پیش ایشان کلان اند^۱ و فیل قفای ایشان خرد در مراتبه عظیم تر باشند، چون به خدمت ایشان کلان رسیدم شش ماه در خدمت بودم، گاهی هیچ خطره را به خود راه ندادم مگر روزی به سعادت حضور فایز بودم و سخن در حقایق و معارف می رفت، همان واقعه رویا در باطن خطوط کرد، ایشان کلان دفعته این آیه فرو خواندند، لا نفرق بین احد من رسله و کرت دیگر روزی با جمعی حرف می زدند که به خاطر بگذشت، چون اندیشه را پیوستگی به کل خالق شود چرا به معاش و معاشرت رو آرد، فوراً ملتفت شده فرمود تقاضاء این نشاء چنین است، انبیاء علیه الصلوة والسلام با وجود مرتبه نبوت ازین فارغ نبوده اند، روزی فرمود چهل سال است که خواب از چشم من رمیده والی تصرف نه نموده، رحلت ایشان هفتم رمضان سنه یک هزار و ده هجری به سواد شهر کلیر در لشکر فیروز جنگ واقع شد، نعش مبارکش را به اورنگ آباد آورده در تکیه شریف دفن کردند، این مصرعه تاریخ است:

قصر جنت بود مکان سعید

موج احوال آن سزاوار ستایش و نیایش، آن فارغ از رسوم آرایش و نمایش، آن معمور از کمال و خوارق عادات وافر، اکمل الزمان، **حضرت بابا شاه مسافر**، لوای ولایت بردوش از ارشد خلفای بابا سعید پلنگ پوش. میر غلام علی آزاد بلگرامی که هفت سال بر تکیه شریفش به اورنگ آباد مانده این ابیات تصنیف خویش به مدح آن حضرت در مآثرالکرام نوشته:

قطب زمان صاحب شان عظیم	شاه مسافر به در حق مقیم
خسرو بی تاج و نگین و علم	تاج ده قیصر و خاقان و جم
ریشه به اسرار حقیقت دواند	دامن همّت به دوعالم فشاند
خود شکنی ها اثر ذکر او	روشنی دل اثر فکر او
بادشه سلسله نقشبند	یک نظر او دو جهان را پسند

مرشدش بابا سعید فرمود شانزده کس از ما مرخص شدند، همه مخفی رفتند مگر شاه مسافر احوال ما را ظاهر کرد، مولد و منشاء بابا مسافر عجدوانست و نام اصلی او حافظ محمد عاشور، مرشدش مسافر خطاب فرمود، در اوایل به خدمت میر عطاء الله ساکتري پیوست و به طریق یکرویه ریاضت ها کشید، بعد چندی حضرت میرایشان را رخصت سیاحت داد، از آنجا در غور آمده دوازده سال اقامت نمود، با مشایخ آنجا صحبت داشته از آنجا به کابل آمده با شاه سعید را دریافت و به حلقه ارادتش در آمد، بعد هفت سال رخصت گرفته به حرمین شریفین شتافت و بعد تحصیل این سعادت در اوایل عهد خلد مکان به هند معاودت نمود و در اورنگ آباد جایی که امروز تکیه و مرقد مبارکش موجود است طرح اقامت ریخت و تا نفس واپسین برنخاست و حاشیه نشینان بساط ارادت را به صدر کمال و تکمیل رسانیده و چهارم رجب سنه يك هزار و يك صد و بست و شش هجری، دامن از عالم سفلی برجید و پهلوی پیر خود جانب قبله آسایش گزید، مرزا عنایت الله بیگ اندجانی متخلص به راجی گوید:

مسافر شاه ارباب معارف   مقیم عرش شد از فرش این طاق
خرد تاریخ سال رحلتش گفت   مسافر شد ز عالم قطب آفاق
رحمة الله علیه.

موج احوال آن فاتح کشور پندار و منی،^۱ آن سرفراز اقلیم فروتنی، آن کوه پر شکوه تحمّل و استقامت، آن مورد کرامت کرامت، آن والی مملکت بذل موجود، قطب وقت **حضرت شاه محمود** از اعجوبه زمانه در عشق و جوانمردی مردانه، مقبول مقبولان محمود محمودان، جای خلافت و خاکساری سین سروری و سرداری، لحاف^۲ حفاظت سلسله پلنگ پوش عزیز مسافران خانه بردوش، وی موصوف به صفات ملکی و مقبول خلائق فلکی بوده است. حضرت میر سید آزاد در مآثر الکرام نویسد بعد وفات بابا شاه مسافر به فرزندی و پسر^۳ خواندگی او به غایت خردسال بود، اکثر کسان مثل شیخ محمد یوسف که علم ثابت از شاه

د.۱: و'مستی'

د.۲: 'لحاف' ندارد

۳. الف: 'میر' خواندگی

ارزانی تلمذ نموده بر بساط خلافت نشست به سبب ناوشی روح حضرت بابا شاه مسافر هیچ سجاده نشین فلاح ندیده تباہ شدند چنانچه در وقت شیخ محمد یوسف بادی عظیم وزید که اشجار از^۱ بیخ بر افتادند به عرصه بعید فتادند، شیخ یوسف خلع از خلافت نموده گفت که در مقدمه خلافت و سجاده نشینی شیخ بابا غیر از محمود دیگری فلاح نخواهد برداشت ناگزیر به جوهر و اجماع و صلاح خلائق شیخ محمود مسند سجاده را زیب بخشید، چندان حقوق صوری و معنوی را بجا آورده که قلم از تحریر عاجز است، مدام یک هزار چهار صد فقرا را وظیفه می رسانید و لکوکها خرج نمود نهر از جوی به تکیه خود آورد درین مقدمه محض خرق عادت او مکشوف می شود و شغل و عبادت و ذکر با خدا و فیض رسانی عالم دیگر نمی دانست و مولوی غلام نبی بلگرامی روایت نمود که من در خدمت شاه محمود رسیده ام، چهارده عالم نوکر داشت بعد از نماز صبح تا دو پهر معنی قرآن تحقیق می نمود بعدش چیز وظیفه رسانی فقرای تکیه دریافته قدری از ما حضر تناول نموده قیلوله می کرد، وقت ظهر بر می خاست نماز ادا می کرد از آن وقت تا عشا در نماز مجاهده و مشاهده شغل داشتی، بعد عشا از جلوت به خلوت در آمدی و مشغول به خدا شد و با چندین علو مشیخت و مصارف عمده خود را کمتر از کمتر می دانست از تمام مقام خود می گذشته به مقام ارواحنا و اجسادنا^۲ رسیده بود.

موج احوال آن فایز مقام نشاط و مسرت **حضرت حاجی نصرت بلخی** الاصل از مریدان شاه محمود بود، در رستم نگر من محلات لکهنو تکیه ساخته اقامت نمود، بسیار مرد با برکت بود و شاغل چهل سال با عبادت جماعت جمعه و عیدین و خدمت فقرا و مسافران مشغول بوده، با تجرد تمام و تفرّد مدام زندگانی مردان وار بسر برده، خلیفه آن حضرت گویند که ابتدا حال در ولایت از اکثر بزرگان خرقه و نعمت و خلافت یافته، اکثر آن خوارق علانیه او ظاهر می کنند، با قدوة العارفین خیلی محبت داشت، چون وفات کرد در بلده به دائره خود مدفون گشت، رحمة الله علیه.

۱. الف: 'از' ندارد

۲. د: 'اجسادنا' ندارد

موج احوال آن^۱ مستغرق مشاهده سبجانی، آن فایز مقام حیرانی، آن معنی نکات پر معانی، **حضرت قاضی ادريس سامانی** مشرب نقشبندیه داشت، مردی ممتاز و شاغل عابد و زاهد به قوّت مجاهده به مقام مشاهده فایز، چندان استغراق بر وی غالب بود که فرزندانش به حجره^۲ او اطعمه می داشتند^۳ هر گاه که به افاقه می آمد می خورد و اکثر هم چنان دو سه روز طعام^۴ افتاده می ماند، روزی وی در استغراق بود خادمانش همه در آن حجره پُر کردند، تا شش ماه زیر به همه همچنان افتاده ماند و وی را خبر نشد، از غایت علوّ همّت به حضرت شیخ احمد سهرندی مجدّد الف ثانی مکتوبی نوشت که احوال من تا این جا رسید که از غایت استغراق خواب و خور یاد نیست اگر انتهای معرفت همین است قلمی نمایند که خاطر جمع شود، اگر این مقدمه ازین زیاده باشد طلب نمایند که به خدمت رسیده حصول استفاده نمایم، شیخ در جوابش نوشت، مقام شما خیلی عالی و بلند است، لیکن مطلوب شیء بعید، خانه خانه شما است، هر گاهی که خواهند بیایند، قاضی عزم بالجزم کرد که برود ناگاه خبر وفات شیخ رسید بعد ازین همین مقدمه به خدمت شیخ آدم بنوری خلیفه شیخ التماس نمود، او نیز مثل جواب شیخ خویش نوشت، قاضی قصد خدمت شیخ آدم نمود و درین ضمن قاضی وفات کرد، من بعد آن پسر قاضی ادريس که هم مرد صاحب کمال بود در خدمت شیخ آدم رسیده مستفید شد.

موج احوال آن مجاهده کثیر را ذخیره، آن بری از صغیر و کبیره، آن قبله صالحین **حضرت مولوی خیر الدین** سورتی^۴ الاصل است مرید شاه نور الله، وی مرید خواجه نقشبند، وی مرید حضرت محمد معصوم ثانی^۵ انتساب او برین نمط، حضرت مولوی از شاه نصر الله، وی از شاه اشرف، وی از محمد طاهر، وی از شاه فیروز، وی از شیخ عبد النبی سام جوراسی، وی از حضرت شیخ آدم بناوری، میرامیر حیدر نبیره سید غلام علی آزاد که مکرّر به خدمتش رسیده بیان فرمود

۳. الف: 'طعام' ندارد

۲. د: 'می دانستند' هر گاه

۱. د: 'آن' ندارد

۴. ج: د: 'سورتی' الاصل

۵. الف: 'معصوم' ذیلی

طریق نقشبندیه بروی به غایت غالب بود، به مجاهده کبیر و ریاضت کثیر نموده و تصرف بر قلوب داشت و سخت حاجت روای عالم بود و غریبان و بیکسان و بی مقدوران زوار بیت الحرام را قوت و سواری مهیا ساختی، درین تصرفات اکثر از احکام به مبالغه امداد کنانیدی و بیشتر از پیش خود برین نمط دادی که دولک رویه هر سال محمد علی خان صوبه دار اراکات برای صرف حاجیان به خدمتش می فرستاد و او بعد رفع احتیاج حاجیان آنچه باقی ماندی به مکه ارسال نمودی. شیخ رفیع الدین در رساله احوال سیر خود نوشته من به خدمتش مشرف شده ام، به هنگام سفر حج مشکات شریف را در خدمت او سند نمودم و اجازت گرفتم، اگر زمانه برونارد بجا و زمانیان بدو فخر کنند اولی است، دو بار حج نموده، از پنجاه سال به درس حدیث و افاده طالبان اشتغال دارد، چنانچه بسیاری مردم از وی کسب کمال صوری و معنوی حاصل ساخته اند و زوارین حرمین را ماوا و ملجا است، رئیسان ممالک و شریفان حرمین به احترام او می کوشند و با این همه مسافران دائره را اکثر طعام از دست خود می رسانید و آن حضرت را رسایل اندر تصوّف اند که محبت سالکان باشد و دیگر تصانیف مفید بسیار دارد و غرضی که از غایت مقدّسات است، وقت تحریر اوراق بصدر حیات و محمد صالح و نظام الدین دو پسر آن حضرت اند، هر یک به فضایل انسانی آراسته، چنانچه فقیر زیارت حرمین بر غراب او مصاحب شده نمود.

موج احوال آن متصرف ولایت مستوری مولوی عزیز الله بن ملا محمد ولی از نژاد ملا قطب الدین سهانویست، چهاردهم شعبان سال یک هزار و شصت و هفت هجری متولد شد، از مسعودان ابد و محمودان ازل بود، پیش از تولّد پدرش خواب عجیب که تعبیر آن مشرف بر تولّد فرزند صالح و عالم باشد دیده بود. در اندک مدّت از سایر علوم فارغ التحصیل شد و صلوٰة قریب البلوغت که از وی به عمل نه آمده بود قضا کرد و چون شاه حفیظ الله مرید حضرت مولوی خیر الدین سورتی^۱ به لکهنو آمد ازو بیعت نمود، طریق عبادت و مجاهده خاندان

اجازت گرفت و مشغولیه‌ها گزید، چون شاه حفیظ الله به خدمت پیر خود رفت بعد چندی مولوی را تعطّش ملاقات مولوی خیر الدین غالب آمد، به رخصت والد به سورت رفت، مثل میان ابوسعید بریلوی و غیرها^۱ مانع شدند^۲ قبول نکرد، به اثنای راه سایر اسباب قطع طریقان گرفتند، پس به سورت رسید و خدمت مولوی را دریافت و اکثر فیض برداشت، غرض که مولوی عزیز الله سخت مرتاضان و ان بود، بست و هشتم جمادی الاول روز جمعه وقت صبح سال يك هزار و يك صد و نود و يك هجری وفات یافت، در سورت قبر اوست، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مقبول^۳ درگاه حق علیم و رسول کریم، **حضرت عبد الحکیم**^۴ از جوانمردان سلسله نقشبندیه در شاهجهان پور، بس مشایخ عظیم القدر بود، در تبعیت شرع و جامعیت ورع آیتی بود، درس بسیار گفتی به همه طلبا به کثرت تمام نان می داد و مزارش^۵ در شاهجهان پور است، رحمة الله علیه.

موج احوال آن واقف اسرار ارضی و سماوی **حضرت جلال خان رهیلہ ثم الججراتی** در ریاض الاولیا نویسد، خیلی بزرگی ها داشت، خصوص تاثیر نگاه او در دفع امراض خلق تاثیر سخت برکت داشت، مرض هیچ نوع از نگاه او باقی نماند و در تربیت و طالب نفسی قاطع او را بوده باذل خان البلخی از مریدان خاندان او مرد بزرگ بود.

موج احوال آن سرمایه سنّت و اتّقاء **حضرت غلام رسول گجراتی** خدا نما، در ریاض الاولیا آرد او نقشبندیست، او به غایت در فقر و کمال و اجلال ولایت شان بزرگ داشت، عالمی از فیض تلقین او به مرتبه تکمیل رسیدند^۶ مرید جلال خان روهیلہ است. چون پیر او محتضر شد او را اجازت داد که به تربیت سایر طالبان به تو سپردم، غلام رسول بلخی از مریدان غلام رسول گجراتی است، معبد و مجتنب از اغنیاء بود، جواهر خان اله آبادی مرید غلام رسول گجراتی بود، در پرده سپه گری جمال حال و ولایت خود پوشیده داشتی.

۱. الف: و غیره

۲. الف: مانع شد

۳. الف: آن متمول

۴. د: عبد الحکیم

۵. الف: و مزار

۶. ج: تکمیل رسیدن

شعبه سیوم:

در بیان مجملی از احوال بزرگان شطّاریه، مبدأ این سلسله شیخ عبداللّه طیفوریست که معروف به شطّاریست. صاحب مرآة الاسرار گوید که شیخ عبد اللّه مرید شیخ محمد عارف طیفوری، وی از شیخ محمد، وی از پدر خود خدا قلی ماوراء النهری، وی از خواجه ابوالحسن خرقانی، وی از خواجه ابوالمظفر ترک الطوسی، وی از خواجه ابویزید العشقی، وی از خواجه محمد مغربی، وی از سلطان العارفین خواجه بایزید بسطامی که معروف به طیفور شامی است، وی از حضرت امام جعفر صادق، وی از آبا و اجداد خود صلوة اللّٰه علیه وسلّم الی آخره. در سلسله طیفوریه اوّل کسی که ملقب به لقب شطّاریه گشت شیخ عبد اللّه بود و معنی لفظ شطّار نیز رواست و در اصطلاح صوفیه نام شطّار شغل باطنی را گویند که از کسب آن فنا فی اللّٰه و بقا باللّٰه حاصل گردد و همانجا از جواهر خمسّه می آرد قال النبی صلی اللّٰه علیه وسلم ینزل علم الشطّار قبل الفرقان فی صدری فتحققت حقيقة الاشياء من الازل الی الابد پس این علم شطّار از حضرت رسالت پناه صلی اللّٰه علیه وسلّم به حضرت علی مرتضی رسید و آن حضرت بر فرقه صوفیه ایثار فرمود بنا بر آن آن شغل باطن میان جمیع سلاسل صوفیه معمول گشت، چون عبد اللّه از کمال ریاضات و مجاهدات آن شغل علم شطّار را کما حقّه عمل نمود به آن صفت موصوف گشت، آن زمان مرشدش شیخ محمد عارف او را به شطّار ملقب گردانید، از آن وقت این سلسله شطّار از شیخ عبد اللّه انتشار یافت، ازین جهت مریدان او الآن به آن لقب مشهور اند و در گلزار نویسد که پیران این سلسله را شطّار از آن خوانند که در سلوک شاه راه طریقت از مشایخ دیگر خانواده ها تاثیر تر و گرم روتر اند.

موج احوال آن خدیو اقلیم ارشاد، آن سلطان وادی معاد، آن محقق اسرار پروردگار، پیر به استحقاق **حضرت شیخ عبد اللّه شطّار** از کاملان صوفیه اهل صفا سطوت و شوکت ظاهری و باطنی به مرتبه داشت، نسب شریفش به شهاب الدّین سهروردی مرشد و مرید و خلیفه شیخ محمد عارف طیفور است، وی به چند

واسطه به سلطان العارفين بايزيد بسطامی الی آخره. از پیر به سرهند معه طبل و علم مامور گشت، فرمود: هر جا که برسی کوس معرفت آشکارا گردانی که هر کس طالب است ببايد تا ارشاد نمایم و پیش هر مشایخ روزگار که برسی با وی خواهی گفت اگر شما خبری دارید به من ایثار نمائید و الا آنچه من داریم از شما دریغ نیست پس به هر بلده و قصبه که می رسید مثل ملوک خیمه می زد و کوس می نواخت، رفته رفته کناره مانک پور خیمه زد، شیخ حسام الدین از سر کمال^۱ اخلاق فرمود، عبد الله مسافر و من مقیم، برای ملاقات باید رفت، چون عبد الله خیر مقدم او یافت از خیمه بر آمد که مبادا آتش فقر او خیمه و خرگاه را بسوزاند زیر^۲ شجری ملاقات نموده باز گشت، چنانچه حقیقت مفصل در مرآة اسرار داخل است درین مختصر نگنجد. چون عبد الله به جونپور رسید شیخ ملقب به لقب قاضی به سلك مریدان او در آمد و دیگران نیز پس وی در مندو رفت از تواضع حاکمان آنجا اقامت گزید، چون آنجا گذار حضرت سلطان سید اشرف جهانگیر واقع شد شیخ عبد الله خیلی فیض^۳ از خدمت سلطان برداشته شیخ عبد الله را در تصوّف به غایت مرتبه ارجمند و حالات دل پسند است، در سال هشتصد و نود وفات، مرقد شریفش قبله حاجات اهل مندو^۴.

موج احوال آن اسناد معاملات ترك و تجرید، آن متلقّن مقامات توحید و تفرید، آن اعلیٰ بزرگ به عبادت گذاری **شیخ محمد اعلای بنگالی** مشهور به^۵ قاضاً شطّاری اعظم خلیفه شیخ عبد الله شطّار است. مظهر کمالات انسانی، مورد حالات و جدانی، به غایت مرتبت و نهایت رفیع^۶ منزلت بود. در گلزار ابرار نویسد در هشت صد هجری حضرت عبد الله به هند آمد، چون به بنگاله گذار فرمود به مشایخان آنجا^۷ خبر رسانیدند که درویشی از ولایت بالا دست ایران و توران می رسد و می گوید در خلوت و جلوت به هر طریق هر کس خواسته باشد از من ملاقات

۱. الف: کمال الحق، ۲. الف: بر شجری ۳. ج: فیض ندارد

۴. الف: اهل هند، ۵. الف: مشهور بشیخ ندارد ۶. ج: رفیع ندارد

۷. ج: رفیع ندارد

نماید و گفتگوی در توحید کند، هر که کم آگاه این مقدمه باشد از دیگری اخذ فوائد سازد، شیخ قاضاً گفت که از ولایت بالادست چنین شخص لاف زن بسیار می رسند، چون شیخ عبد الله معاودت به گجرات مندو نمود شیخ قاضاً را بزرگانیش در معامله فرمودند که کشود کار تواز همان مرد لاف زن مقدر است پس شیخ خود را به خدمت شیخ عبد الله شطّار رسانید، چهار روز بر در افتاده ماند اجازت نیافت، بعد از آن مشرّف به قدمبوس شد، ارشاد یافت که از اسم و رسم پدر خود گذاشته به شطّاریه شهرت دهد، مقبول نمود بعد چندی از خرقه فخر ازل و ابد یافت و معاودت به وطن نمود حضرت سبحانه تعالی^۱ شیخ قاضاً را برکات عظیم عنایت فرمود، کمالات او *اظهر من الشمس* است و درین دیار مقدم و مرشد سایر مردمان شطّاریه اوست، در^۲ سال مایه عشر وفات نمود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن بزرگ و بزرگ زاده، آن استاد گروه^۳ افاده، آن مست باده الست شیخ ابو الفتح هدایت الله سرمست خلف و خلیفه حضرت شیخ قاضاً شطّاریست، از بزرگان و کاملان دهر به غایت عالیشان اندر تصوّف و در بیان حقایق و معارف رتبه عالی داشت و کرامات بسیار از وی سر زده. در گلزار آرد که در آغاز جوانی از پرورش پدر خود باز مانده، آخر کار سلوک از صحبت حضرت شیخ ظهور حاجی حمید که ذکرش در خلفای شیخ قاضاً می آید تمام کرد، چون بعد تکمیل حقیقت و معرفت شیخ ظهور بدو خرقه داد و گفت پدرت شیخ قاضاً قدس سرّه این خرقه برای صاحبزاده عنایت به من کرده بود^۴ در پوش و رهنمای طالبان خدا باش و شیخ ظهور خود خرقه خلافت از شیخ ابو الفتح گرفت و خود را در خلفای او مشهور گردانید، سبحان الله چه ادای حقوق پیر پرستی و چه لحاظ آداب مرشد زادگی است. چون در سال نهصد و چهل و شش همایون بادشاه صوبه بنگاله گرفت در غایت ادب ملاقات با شیخ نمود، وقت بازگشت از نهایت منتها و دلداری همراه گرفته متوجّه آگره شد و در اثنای راه از دشمنان بادشاه را چشم

۱. الف: حضرت 'بخانه' قاضا

۲. الف: 'از سال

۳. د: 'استاد کرده' افاده

۴. د: 'کرد بود'

زخم رسید، آشفستگی و پراگندگی در لشکر ظاهر شد، شیخ ناچار بقیه عمر در حاجی پور گذرانید، همانجا وفات یافت و مدفون شد. شیخ رکن الله خلفش و خلیفه سجّاده نشین شده تمام عمر به آداب صوری و معنوی و عنایت و عبادت و ریاضت در علم و عمل در حال و قال حقوق سجّاده نشینی بجا آورده در پرده شد. شیخ کمال الدین قریشی خلیفه اوست، مرید شیخ عبد الرزاق جهنجهانویست آنجا باید دریافت.

موج احوال آن صدف گوهر اسرار دریای هاهوت، آن شهباز بلند پرواز صحرای لاهوت، آن امام اولیای متاخرین، آن برهان قاطع منکرین، آن به کثرت مجاهده طبقات فلکی دریده، آن به نیروی مشاهده به مقام ملکی رسیده، آن محب حبیب^۱ دست دو عالم برداشته، آن به تبدیل اشیاء علم کرامات افراشته، آن طرّه طرار از سلسله قادریه، آن غرّه ناصیه خانواده شطّاریه، آن مستغرق مشاهده ذات علی الدّوام قطب وحدت شاهان میرسیّد علی بن قوام رشحات سحاب مداد به صحن قرطاس^۲ صفاتش از تیره رویی خویش نادم و شرمنده و صریر^۳ کلک از نقطه پردازی بیاض اوصافش به فریاد رعد چون بید لرزان مانده، وی دلیل ان ربّ العالمین مظهر رحمت رحمة اللعالمین بوده، سیّد نظیر علی فرزند آن حضرت گوید که در سلسله عالیّه قادریه مرید پدر خود سیّد قوام الدّین سوانوی است که بدین وسایط به حضرت غوث الثّقلین منتهی می شود. سیّد قوام الدّین از پدر خود سیّد سعید حاجی الحرمین، وی از سیّد صدر الدّین راجو قتال، وی از مخدوم جهانیان، وی از مخدوم رکن الدّین ابو الفتح ذکریا، وی از شیخ بهاء الدین ابو عبد الله، وی از شیخ محیّ المله والدّین عبد القادر گیلانی الی آخره و اجازت قلندریه از شیخ عبد القدّوس معروف به شاه قدن بن شیخ الاسلام شاه عبد السلام قلندر یافت و نعمت چشت و مداریه و شطّاریه از حضرت شیخ محمّد اعلا بنگالی معروف به شیخ قاضاً حاصل ساخت و تمام عمر حصول کسب^۴ کمالات بر وضع شطّاریان

۱. الف: آن 'سخت حبیب' ۲. الف: بصحن 'فرجامی' ۳. الف: 'حریر' کلک

۴. الف: 'کسب' ندارد

نمود، بر طریقهٔ این سلسله چندان مصروف بود که بعد از شیخ عبد الله شطّار از دیگری به عمل نه آمده باشد. نگارندهٔ اوراق در حین نوشتن احوال آن صاحب کمال متحیر بود که داخلی احوال ایشان به لُجّهٔ قادریه سازد یا شطّاریه، شیئی دیدم که آن جناب از دست مبارک خود اوراق احوال خود را گرفته مقدم لُجّهٔ شطّاریه بنهاد، الامر فوق الادب چنان کردم، الغرض سبّحانه و تعالی تصرّفات عظیم و کرامات وافرو عشق کامل و ترك مطبوع و استقامت مستقیم به او عطا کرده، افتخار سلسلهٔ شطّار و متصرّف معاملات مست و هوشیار کرده شیخ وقت گردانیده بود، کمالاتش را پایانی نیست، شیخ مبارک خیر محمّدی عالم متبحّر به ارادهٔ بیعت به خدمتش رفت دید آن حضرت لباس سرخ پوشیده است به پاس شریعت متنفر شد، دست به بیعت نداد، شب در معامله دید آن حضرت به همان لباس در بر رسول صلی الله علیه وسلم غلطیده است و آن جناب می فرماید ای علی در حق تو علی ابن ابی طالب گوید که ثانی علی بلکه عین علی پس در حق اُمّت من دعاء خیر کن او برای اُمّت دعا کرد و شیخ ادّهن جونپوری و قاضی خان ظفر آبادی که معاصر او بودند روزی با هم گفتند هر کس اوّل بمیرد احوال قبر بگوید اوّل آن جناب به جوار رحمت حق پیوست، این هر دو بزرگان بر مزارش رفتند و این مقدّمه به خاطر داشتند، فی الحال قبر شق شد دستی بر آمد با کاغذ زرد بر آن این شعر^۱ نوشته بود:

چندین فنون شیخ نیرزد به نیم خس راحت بدل رسان که همین مشربست و بس
 شخصی از ساکنان جونپور به خدمتش عرض کرد که اولاد ندارم، فرمود: در قسمت تو نیست، گفت: از اولیاء حق که عین ذات حق اند کس بی بهره نرفته، پس آن حضرت پسر خود را فرمود اهلّیه تو حامله است، آن پسر به این بدهید، قبول نمود پس قاش پانی طلبیده به دهن مبارک خود برد فضله^۲ به اهلّیه خود بده که بخورد چنان کرد همین که فضلهٔ آن پان به شکم آن نیک بخت رسید طفل از شکمش گم شده به شکم اهلّیه سائل در جونپور نمودار شد که شکمش بزرگ گردید، بعد چندی آن طفل را زائید، هنوز آن طفل در جونپور موجود و مشهور به این کرامت اند. سیّد نظر علی فرزند آن حضرت گوید میر سیّد قوام الدّین پدر^۳ میر

۱. الف: 'شعر' ندارد ۲. ج: د: 'آن به پسر داد که' به اهلّیه ۳. ج: د: 'پدر' میر سید

سید علی از سادات عالی درجات سوانه ناظم چکله مراد آباد بود. روزی با کافر جنگ نموده شربت شهادت چشید، مرقد شریفش در موضع بهوانی پور بر لب جوی بهوت از سنبهل بر سه کروه زیارتگاه خلق واقع شد، در آن معرکه میر سید علی شمشیری بر دوش راجه زد که تا سینه شگافته^۱ خون بر قلب او رسید صدای بر آمد شکمش چاک نموده دید دل او سنگ شده بود، دانست که دلش از باعث اعتقاد و پرستش بت سنگ گشته بود، اگر کسی پرستش خدا کند مورد ترجمه اِذَا تَمَّ الْفَقْرُ فَهُوَ اللَّهُ گردد همان وقت ترك آن وادی نموده به جونپور پیش عم خود سید محمد خان سوانوی که حاکم آنجا بود آمد، اهلیه خود را که دختر سید محمد خان بود از دارالامارة آورده بیرون شهر کلبه ساخت و به مشغولیها در آمد، بعد چندی به نظام آباد توابع اعظم گره در خدمت شیخ عبد القدوس قدن بن شیخ عبد السلام قلندر رفت، او فرمود فلان غار را بر کن، چنان کرد و گفت فرموده بجا^۲ آوردم آن روز شیخ عبد القدوس آن حضرت را پیش امام نماز نموده، شیخ قدن را هفت پسر بودند عالم هر هفت نماز عقب آن حضرت بخوانند، بعد فراغت نماز شاه قدن فرمود که قدن سات پوت نیثا علی سب نعمت لثا ترجمه اش^۳ به فارسی آنکه قدن هفت پسر داشت و یک پسر هم چنان بر نه آمد که نعمت بگیرد و همه نعمت قدن علی به غارت برده پس از خدمت شیخ قدن آن حضرت با جمیع نعمت و عطای خرقه خلافت رخصت شده به جونپور آمد و از شیخ بهاء الدین جونپوری اخذ فوائد نمود به ریاضت شاقه در آمد پس در موضع آنجا آبادی موسوم به 'سرای میر' به نام خود ساخت و به عبادت و ریاضت در آمد از آن جمله اینست که سی سال به خادمی خدمت نه فرمود، هر چه می کرد از دست خود می کرد بعد از آن از خادمان کار و خدمت گرفتی و بعدش بقیه عمر بر طریق شطاریان رفت و چندان طریق این سلسله را محفوظ داشته که سر دفتر بزرگان این^۴ خانواده گشت، ابتدا حال مرید نمی کرد، شبی پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم را^۵ دید که می فرماید ای علی دهل بر در خود می زنی و از احوال خلق غافل می باشی؟ عرض کرد یا

۳. د: 'ترجمه این' به فارسی

۲. الف: 'بجا' ندارد

۱. الف: سینه 'شگافید'

۵. الف: 'را' ندارد

۴. الف: 'این' ندارد

رسول الله صلی الله علیه وسلم دهل از تست و خلق از تست علی بیچاره در میان کیست؟ فرمود به تلقین و ارشاد خلق مشغول شواز آن روز دست مریدان به بیعت ستید و اکثر ساکنان عالم سفلی را به مقام علوی رسانید چنانچه بعضی از آنها را احوال نوشته خواهد شد. شخصی به خدمتش ظاهر کرد که من در معامله از جناب رسول الله صلی الله علیه وسلم پرسیدم که از با یزید و علی قوام چه فرق است؟ فرمود با یزید بیرون حجره من و علی قوام درون حجره من، کمالات و خوارق عادات آن بی نظیر عصر و یگانه دهر هزار در هزار است بنا بر رفع محرومی اوراق و افزونی برکات از هزار یکی و^۱ از بسیار اندکی می نویسد. مولوی برکات الله خیر الدین پوری گفت، روزی آن حضرت نشست بود شخصی می رفت پرسید کجا می روی؟ گفت، به جونپور، فرمود، فلان حوض که بر سر راه است و بالایش درخت پپیل باشد زیر آن درخت فقیر بسیار اسم مبارک الله گرفته است آن شجر و آن حوض را سلام من برسان، چون آن کس بر آن حوض رسید شجر و آن حوض را^۲ سلام آن حضرت گفت، شجر فی الحال خم شد و آب حوض از جوش با شور و شغب ده گز بلند گشت و باز ساکن شد، میر محمد زمان راسخ مثنوی که در احوال آن جناب گفته این خرق را بدین نمط نوشته، در طفولیت آن حضرت بر حوضی و به زیر شجری که در سوانه وطن که در طفولیت بازی می کرد آن جا پیغام فرستاد و بر حوض و شجر این حالتها گذشته و از طرفه کرامت آن حضرت آن است که خشتهای مزار شریفش^۳ سنگ مرمر شده اند چنانچه این نگارنده اوراق به شرف زیارت آن جناب مشرف شده به چشم خود دیده چند درجه خشت بالکل سنگ مرمر شده اند و به خشت های درجه میانگی به این نوع سنگ مرمر شدن شروع شده است که نصف خشت خشت و نصف خشت سنگ مرمر، فرزندان می گویند که حکم است تا قام قیامت همه قبر سنگ مرمر خواهد شد و نیز هرگاه از فرزندان کسی بیمار می شود دست را بر آن قبر می نهند اگر اثر عرق معلوم می شود از زندگی او مایوس می شوند و واقعی است او می میرد، به

۳. د: 'و' سنگ

۲. الف: 'را' ندارد

۱. ج: 'از هزار یکی' و ندارد

تاریخ بست و هشتم و به قولی شب بست و ششم صفر سنه نهصد پنجاه و پنج هجری وفات یافت، در سرای میرتوابع اعظم گره متصل جونپور مزارش قبله حاجات سگان آن دیار است، رحمة الله علیه. میرسید محمود خلف و خلیفه میرسید علی قوام بسیار صاحب کمال بود، به نهم رمضان وفات یافت، ولی زمانه سید قوام علی از فرزندان میرسید علی قوام مرد بابرکت است و صاحب ریاضت.

موج احوال آن مورد عنایات بیکران، آن ولی برحق سیف زمان، آن محرم نغمه الست، قطب زمانه **حضرت شیخ مبارک بالا دست** در خیرالبیان ملفوظ شاه عبدالرزاق جهنجهانوی نویسد، عموی زاده و برادر رضاعی شیخ عبدالرزاق جهنجهانه اعظم مرید و اکبر خلیفه میرسید علی ان بن قوام است^۱ آیه صحیفه کرامت و مطلق سفینه ولایت مطلق^۲ به غایت مجاهد و نهایت مشاهد خوارق کثیر و^۳ مرتبه کبیر در تصوّف داشت، از غایت جلالت طبع آنچه از زبانش بر آمدی فی الحال صورت گرفتی لهذا دوبار مرشدش حالات و کمالات او را سلب نموده بود، اول بار بدان جهت شبی در عالم وجد به دست شب گرد افتاد آن نشناخت که او درویش است، فرمود گردن تو شکستم چون به خانه رفت و خواست به راه زینه بر بام شود بیفتاد و گردنش شکست، شاه ان برین ماجرا مطلع شده احوالش را سلب فرمود، او پیوسته به گوشه افتاده می ماند. روزی فیل مست حاکم وقت سلسله را گسسته به شهر در آمد و عالمی را هلاک ساخت، شاه ان فیل مست^۴ حیوان خون چندین بنی آدم کرده، فیل مست من اگر از حیوانی او را یافته کشته باشد تعجب نیست مبارک حاضر سازند شیخ مبارک را^۵ بیاوردند شاه عاشقان در بغل و کنار خود گرفت نعمتهای که ازو باز ستیده بود شی زاید کرده بدو عنایت ساخت آینده از نفس رانی احتیاط نمود، مدتها آن حضرت بر آن طریق مانده شبی به کلبه ضعیفه برای آتش رفت او نداد و به نسبت شیخ دشنام شروع نمود، شیخ گفت^۶ ترا رنجی رسد و روان شد، پسرش به درد قولنج مبتلا شده بمرد آن

۱. الف: 'است' ندارد

۲. الف: 'مطلق' ندارد

۳. الف: 'و' ندارد

۴. الف: 'مست' ندارد

۵. الف: 'را' ندارد

۶. الف: 'شیخ گفت' ندارد

زال این ماجرا به شاه عاشقان رسانید آن حضرت باز نعمت وی را سلب ساخت و این بار مایوس مطلق شده به جهنجهانه وطن خود رسید، حضرت شاه عبدالرزاق بخانه اش رفته تفحص^۱ احوال نمود و بعد دریافت خطی درباره شفاعت و سفارش شیخ مبارک به شاه عاشقان نوشته بر سبیل کرامت از جهنجهانه و سرای میر چهل روزه راه است جواب طلبید و بر حسب طلب شاه عاشقان شیخ مبارک را رخصت فرمود، شیخ^۲ به حضور مرشد رفته مشرف گشت و آنچه یافته بود مرحمت یافت، مدت حیات مرشد قصد وطن نکرد او را کرامت بیشتر است این مختصر گنجایش ندارد، مشهور است ویرا بالادست از آن گویند که در کرامت و^۳ خوارق بلند است^۴ و در معاصران به کرامت بالادست مشهور بود و مکتوبات شیخ عبدالرزاق و میر سید علی قوام در مقدمه به شفاعت آن حضرت ملاحظه نموده ام چون تفصیل طول داشتند به این مختصر گنجایش نیافت.

موج احوال آن برگزیده کامل، آن محمود واصل، آن سرمایه سروری
حضرت شیخ اله بخش گنج بخش گره مکتب سری، مکتب سر قصبه ایست از دهلی
 سی گروه فاصله دارد بر لب دریای گنگ متصل سنبهل، مرید شیخ مبارک بالا دست است. در باغ معانی تذکره میر نقش علی نویسد و با توکل و گمنامی و قناعت ریاضات شاقه نموده طالبان را هدایت بخشید،^۵ جامع بود به علم صوری و معنوی همراه پیر خود در خدمت سید عاشقان رفت، سید عاشقان فرمود مبارک اله بخش این^۶ شیر در دام تو افتاده لایق صحبت علی است، پس به اجازت پیر خود مدتها در صحبت شاه عاشقان ماند و فیضها بر داشت و به پایه تکمیل تصوف رسیده، وقت رخصت مخاطب به خطاب گنج بخش^۷ شد پس تا چهل سال بر مسند ارشاد و طالبان حق را هدایت نمود، سید در مجلس وی بود که طشت شستن دست معه طعام حاضر آوردند به خدام گفت اول پیش سید طشت بدار که الهاشمی اولی بالتقدیم. در بداونی نویسد شیخ اله بخش چهل سال بر جاده فقر و قناعت تربیت

۱. الف: تحقیق احوال ۲. الف: شیخ ندارد ۳. ج: د'کرامات' خوارق

۴. د: بلند است ندارد ۵. الف: هدایت بخشند ۶. الف: این ندارد

۷. د: بخش ندارد

طالبان نمود به صورت^۱ دید توکل و قناعت او صحبتش یاد از خدا می داد، به عمر هفتاد سالگی به طریق سیر در سنبهل رفت عجزه خدمت شیخ بیجو سنبلی عابدۀ دهر و رابعۀ عصر تا مدّت سی و پنج سال بی شوهر بود و غیر از اسرار افطار نمی کرد و غائبانه به آن حضرت ارادت آورده متمنّای ارشاد گشت، شیخ گفت بغیر تقرری سنّت نبوی ازین سخن ها سخن می رس، او بر محضرسوار شده به خدمت شیخ آمد^۲ و به حباله عقد شیخ خود را بداد، بعد چند روز هر دو ازین جهان در گذشتند، وفات شیخ اله بخش به عمر متجاوز از هفتاد به تاریخ نهم رمضان وفات نمود، حضرت شاه که قبرش در میرت مشهور به کرامت است از کمل خلفای شیخ گنج بخش اله بخش هست.

موج احوال آن مسترشد کاملان **حضرت موسی عاشقان بهرائچی** خلیفه میر سیّد علی قوام است بغایت بزرگ بود کمالاتش زاید از بیانست و کدام کمال از آن زیاده تر خواهد بود که مرشدش فرمودی که موسی عاشقان و عاشقان موسی.

موج احوال آن مردانه در جان نثاری **حضرت شیخ حاجی شطاری** مرید پدر خود است که مرید شاه عاشقان بود، برکات و تصرفات باهر داشت.

موج احوال آن مرد نبرد درد، آن به نمایش خوارق فرد، آن کاملان متمنّای دست بوسی، شرف الولايت **حضرت دوست محمد شاه دوسی** وی^۳ را حق سبحانه و تعالی سلطان اقلیم عرفان و فرمانروای کشور امن و امان ساخت، نسبت بیعت از شاه تراب مرید میر سیّد علی قوام داشت، وی معاصر شاه عبدالرزاق هانسه بود فیما بین اتحاد زیاده از مقدمه تحریر داشتند^۴ بلکه شاه عبدالرزاق ازو به ارادت و ادب پیش آمدی، روزی فرمود ای سیّد عبدالرزاق ترا فرزند نیست، یک فرزند در پشت فقیر است از سبب تجرّد او ظاهر نشده، پشت خود را به پشت من مس کن آنرا به تو بخشیدم، شاه عبدالرزاق چنان کرد چون او را حق تعالی فرزند بخشید غلام

۱. الف: 'بصواب' دید

۲. د: 'شیخ' آورده

۳. الف: 'وی' ندارد

۴. الف: 'تحریر' است

دوسی نام کرد، وی را خوارق بلند و کرامت ارجمند بود، در لکهنؤ بر سر گومتی اقامت داشتی، وقتی بیمار شده، شاه عبدالرزاق به دیدنش آمد، فرمود کجا آمدی؟ گفت: برای حصول قدمبوس و ادراک صحت مزاج، فرمود دوسی چه قسم است؟ عرض کرد او هم بیمار است، فرمود من بقیه عمر خود را بدو دادم، رخصت شوید شاه عبدالرزاق التماس نموده القای آن حضرت را از القای فرزند عزیز می دارم فرمود برو آنچه شدنی است خواهد شد، شاه عبدالرزاق رخصت شد، آن حضرت بعد چند روز ازین جهان انتقال نمود. روزی شاه آفاق خلیفه شیخ پیر محمد لکهنوی از مرشد پوشیده برای افاده به خدمتش رفت، شب زیاده گذشته بود، کشتی نیافت مضطر برگشت و از عدم حضوری مرشد آنچه شکایت می انگاشت^۱ ظاهر کرد، آن حضرت برخواست و بر روی آب روان شد و شاه آفاق را فرمود بر قدم من قدم نهاده بیا، چنان کرد عبور دریا شد و آب از ته نعلین بالا نشد^۲ کمالاتش او ازین جا قیاس باید نمود مثل شاه عبدالرزاق هانسه خدیو ملک معنوی تابع او بود، از وفات شاه عبدالرزاق پنج سال پیشتر ازین جهان نقل نمود بر دریای گومتی مدفون شد. معتقدان عواقب بر مزارش گنبدی ساختند رحمة الله علیه.

موج احوال آن واقف اسرار مشرقین **شاه محمد حسین**، مرید و خلیفه شاه دوست محمد دوسی است، مشایخ عظیم به غایت قدم مستقیم داشت، مدام به مجلس سرور کائنات حاضر شدی، زهد و تقوی شرع و ورع را عامل بود، به غرة سفر وفات، از تذکره العارفین، آن به فضایل و کمالات محتوی شیخ عبدالحی سجاده نشین شاه محمد حسین است، در تذکره العارفین نویسد، در سماع غلو^۳ تمام داشت، غیر از داندۀ موسیقی را مرید نمی کرد و لهذا ارادتمندان در موسیقی مهارت بهم رسانیده بدو مرید شدند، روزی بعد زیارت شیخ^۴ المشایخ به کلبه می رفت، بچه های هنود دوف زنان و سرودگویان رسیدند، اواز دست در افتاد، به مریدان گفت: در سرود موافقت به آن جماعه کنند، سایر مجمع را حالتی روداد

۱. الف: نگاشت

۲. د: بالا شد

۳. الف: علوم تمام

۴. ج، د: سلطان المشایخ

هنود نیز بی خود شدند، جمعی بردست آن صاحب کمال اسلام آورده بیعت کردند، بست و هفتم رمضان مایه اثنی عشر وفات.

موج احوال آن شربت فوت^۱ روح تشنه کمان شربت دیدار، آن با قوتی قوت قلوب ضعیف القلوب بیدار، آن از درد و تجلیات معرفت^۲ صاحب ضیاء، رئیس الابرار **حضرت شیخ حاجی محمد ابن محمد عیسیٰ**، ساکن جونپور، از اولاد خواجه عثمان هارونی است، مرید پدر خود بود، که به چهار واسطه به میر سید علی عاشقان می رسید، ریاضات شاقه می کشید آخر الامر سکر بر وی به درجه غالب آمد که حالت جذب بهم رسانید، چنانچه اهلیه برادر کلانش اکثر یا به زنجیر کرده در حجره مقید می ساخت، چون وقت نماز تهجد می رسید بی آنکه کسی در حجره بکشداید در مسجد جد خود رفته به نماز تهجد مشغول می شد و بعد از آن از زنجیر پا آواز می داد و به حالتی سکر می فرمود، محمد باد پاپائین پانو، فقیر حاجی محمد دهنی پانو، ترجمه آن به فارسی این است که میر سید محمد بادپای چپ است و من پای راستم، آخر الامر شهره ولایت او شایع عالم گردید، مردم از جوانب و اطراف به تولایش بر آمد^۳ و به فیض بیعت مشرف شدند، از جمله خوارق عادات او این است که به خانه اش چاهی بود اگر رسن و دلو موجود نبودی خود اندرون چاه می رفت و وضو کرده بر می آمد، يك دفعه اتفاق رفتنش به موضع سنجریور متصل سرای میر افتاد و آنجا چند اشخاص چاه می کندیدند و آب بر نمی آمد، ایشان را صورت فقیر دریافته به منت و الحاح پیش آمدند و گفتند ما این چاه را کننیده ام آب بر نمی آید، درین مقدمه توجه فرمائید، اندکی آب دهن خود به چاه انداخت، همه چاه از آب پر شد و روزی وقت شام از سنجریور عزم رفتن جونپور نمود، خادم گفت: جونپور دور است بر عصا خود و خادم سوار شدند فی الحال خود را در جونپور یافتند، در سنه يك هزار و شصت و نه هجری وفات یافت. قبر در قریه خاصك پور به همسایه^۴ محله سیاه من محلات جونپور معروف و مشهور است.

۱. د: 'موت' ۲. الف: تجلیات 'معروف' ۳. ج: د: بتولایش 'در آمدند'

۴. الف: 'بمشابه' محله

موج احوال آن مورد و خوارق پیر، آن درویش روشن ضمیر، آن از عاشقان علی عاشقان سیدی **حضرت شیخ مبارک خیر محمدی**، باشندۀ توابع ماهر است، مرید پدر خود شیخ خیر الدین مرید خواجه معین الحق، از فرزندان حاجی چراغ هند ظفر آبادی بود، به حکم پیر آنجا زندگی بسر برد و مزارش نیز آنجا است و نعمت و خلافت را^۱ از جمیع سلاسل از حضرت میر سید علی قوام هم داشت، شیخ مبارک در خدمت حضار رسیده تمنای تلقین نعمت ظاهر ساخت، دست مبارک بر سینه شیخ مبارک کشید خاطرش^۲ محو شد، شیخ حیران شد، .....^۳ علم حاصل کرده بودم تاراج یک سوار علم کلام دلائل و براهین تحصیل علم حقیقت آمده پس و غیر معلوم می نماید حق تعالی ترا .....^۴ چنانچه بعد حصول علم حقیقت روز .....^۵، اشکال از علم ظاهری از ولایت آن حضرت شیخ مبارک را یاد کرد^۶ این مسایل بده شیخ عرض کرد که نیست چنان توجه فرمود که سایر بلکه مع شئی زاید او را جواب هر هر مسئله را شافی داد، مولوی عبدالشکور از فرزندان شاه مبارک خیر محمدی خرقة دست به دست از آبای خود یافته و از شیخ محب الله اله آبادی و شاه جمال اولیاء کروی نیز نعمتها یافته صاحب^۷ خدیو نشاتین صوری و معنوی بود، سید درویش جد سادات مفتی محله جونپور و شاه سلطان محمود از فرزندان خواجه عثمان هارونی داماد و خلیفه آن حضرت بودند و هر یک صاحب ذوق و شوق و از مشرب^۸ صوفیه بهره کلی داشتند چنانچه آن سلك طریقه بیعت از خاندان شان منفک نگشته و شهرت اعتبار بزرگی فرزندان شایع عالم است، دیگر فرزندان حضرت شیخ مبارک در خیر الدین پور معموله ماهر قیام دارند.

موج احوال آن عاشق صادق^۹ سینه دریده، آن بعد مجاهده تمام جام وصال چشیده، آن فرزند حضرت علی و کامل ولی، اکمل الفقرا **حضرت شاه سید^{۱۰} ظفر علی**، از سادات عالی درجات خاص سلیم پور و نسبت ارادت در خانواده شطاریه

۵.۱: 'را' ندارد ۲. الف: 'حاضرش' محو ۳ و ۴: 'در همه نسخه ها جای خالی دارد

۴. ۶. الف: 'یاد' گیرد ۷. الف: 'صاحب' ندارد ۸. الف: 'مشرف' صوفیه

۹. الف: 'صادق' ندارد ۱۰. ج: 'حضرت' سید شاه، ظفر

مرید حضرت حاجی غلام مصطفی قاضی پران، دهار که قصبه ایست در انواع برهانپور د کهن داشت، از کمل مجاهدان و اکبر عاشقان شانی رفیع و حوصله وسیع داشت، ابتداء حال^۱ تا شرح ملاً تحصیل علم نموده بود که جذبۀ طلب خدا به خاطرش غالب آمد، تنها به کمال تجرید دیوانه وار تا بست و چهار سال جا بجا به تلاش مرشد گردید از هیچ جا خاطرش جمع نشد، ناگزیر بر وضع ملحدان خود را کشید و این طریق هم برای همین تلاش بود، هم درین ایام درویشی دیگر که هم درد احوال آن حضرت بود به مصاحبتش^۲ در آمد و رفیق گشت، هر جا که درویش و مشایخ می شنیدند خود را می رسانیدند و درخواست راه خدا می کردند، آنها اول قدم ترغیب صوم و صلوٰۃ می نمودند، گفتی که تربیت این امور والد من کرده^۳ است و از آنجا بر می گشت، بعد از آن از فقرای غیر اسلام مثل جوگیان و سنداسیان و بیراگیان ملاقات نمود، از عدم حصول مطلب از آنها هم متنفر گشت، بعد آن شهرت ولایت حضرت حاجی غلام مصطفی شنید، به د کهن رفت، چون به دروازه حضرت قاضی رسیدند آن حضرت در محله سرای بود نشستند، این قدر تصرف حضرت بر ایشان پیش ملاقات تاثیر کرد که درویش دیگر از غایت الحاد بعضی حرفات کلام مجید را در پای خود بسته بود خود به خود بکشد و تعظیمش بجا آورد، چون حضرت قاضی بر آمد به ملازمتش مشرف شدند و عرض کردند مایان از مدّت در تلاش کلمه الحق هستیم^۴ حضرت حاجی همان وقت چیزی در گوش آنها فرمود، تسکین کامل حاصل یافته، بیهوش در افتادند، بعد افاقه به خانواده شطّاریه شرف بیعت شدند و از اذکار و اشغال و اکساب طریق آن سلسله تلقین یافتند، تا دو سال به خدمتش بودند و فیضها ربودند بعد آن با نعمت و خرقة خلافت رخصت شده به دهلی آمدند، عالمی تولا نمود حتی که رئیسان آنجا روی نیاز آوردند، چند سال آنجا ماند، قایم جنگ پسر محمد خان بنگش به خدمتش معتقد بود^۵ بعد چند روز از سلطان رخصت وطن خود به فرخ آباد شد و آن حضرت را به کمال نیاز مندی و به تمنا فرخ آباد آورد، چند سال آنجا ماند بعدش بدرالاسلام

۱. ج: 'حال' ندارد؛ د: 'احوال'

۲. الف: 'بمصاحبتش'

۳. الف: 'والد این کرده'

۵. ج: د: 'معتقد' گشت

۴. الف: 'هستم'

گوپاموی از غایت التجا و آرزو نهایت اعتقاد به بانس بریلی که خودش حاکم آنجا بود آورد، بعد چند سال که بدر الاسلام خان از حکومت بریلی معزول گشت، آن حضرت در سلیم پور وطن خود تشریف آورد و به موجب اشاره بطن نکاح نمود، دو فرزند حق تعالی او را عطا کرده^۱ سید ذوالفقار علی و سید علی که به زیور صلاح و فضائل انسانی آراسته موجود اند، کمالات و خوارق عادات از آن بیشتر است که به تحریر آید، تاریخ و ماه سال وفاتش به نظر نه آمده، مرقد شریفش به موجب وصیتش در قصبه سهالی زیارت گاه خلق است، معاصر قدوة العارفین بود، انا لله وانا اليه راجعون. از خلفای او یکی شاه حب علی پسر سید حسن خان کو که محمد شاه بادشاه دهلی اول حال در وقت استقامت بانس بریلی به کمال نیازمندی ها پیش آمده مراتب عقیدت خود را ظاهر می ساخت و تمنای بیعت می برد، آن حضرت انکار می فرمود که تو عمده زاده هستی اجدادت راضی نخواهند شد، فقیر مورد الزام خواهد گشت، تا دو سال این گفتگو در میان ماند مگر در آداب و اعتقاد شاه حب علی فرق واقع نه گشت، آن حضرت از دریافت استقامت مزاجش او را مرید ساخته به اذکار و اشغال^۲ طریقه خود تلقین فرمود، بعد وفات مرشد خود در مرشد آباد بر کناره جوی بهاگیرتهی مکانی مصفا ساخته به ریاضات مشغول شد، بعد از مجاهده صاحب مشاهده گشت، اعیان آن دیار مطیع و معتقد کمالات او شدند، در آن نواح شهرت عظیم یافت، پس او قصد زیارت مکه کرد، قطع طریقان در اثناء راه او را شربت شهادت چشانیدند، رحمة الله علیه.

موج احوال آن سلطان الاولیا عالی مقام، آن رئیس الاصفیا با رفعت و احتشام، آن اعظم رهنمای و اکبر وحید، قطب آفاق حضرت شیخ ظهور حاجی حمید، از محبوب ترین مریدان و اعظم خلیفه حضرت شیخ قاضاً شطاریست، از اکبر محققان معرفت رب العالمین و اعظم مدققان در تصوف به غایت احترام و در تصرف^۳ نهایت احتشام داشت، صاحب گلزار نویسد که در گوالیار حضور

۳. الف: در تصوف

۲. د: کار و اشتغال

۱. ج: د: عطا کرده

زیستی، پدرش مولانا ظهیر الدین غزنوی بر وضع بازرگانی از غزنی به هند آمد، در سنه هشتصد و سی حضرت حاجی حمید متولد شد، چون يك ساله گردید مادرش زندگی قضا کرد، پدرش پرورش نمودی و مدام در حضر و سفر همراه داشتی، ناگاه شبی بر کاروان دزدان رسیدند، ظهیر الدین شهید شد صبحی مقدم قصبه که نزول کاروان به سوادان بود برای تفحص و چگونگی احوال آمد، آن حضرت از درد تنهایی و بیکسی و یتیمی بر خاک در جزع و فزع بود، مقدم آن حضرت را بر داشته در کنار گرفت و از گوشه زنی پیدا شد پرسید تو کیستی؟ گفت: دایه این طفل منم، پس به کنارش داده به خانه خود برد و پرورش می نمود، چون به سن خرد رسید به اکتساب دانش کوشید، چون آن مهم به کفایت انجامید آن قصبه را گذاشته به گوالیار مقیم شد و به خدمت شاه قاضاً شطاری پیوست و به سلسله او ارادت آورده در اندک روزگار از یمن تلقین مرشد فایز به مطلب حقیقی گشت، بعد وفات پیر در خدمت مخدوم زاده شاه ابوالفتح هدایه الله سرمست گذرانید، چون از عمر شریفش چهل سال گذشت اجازت و خرقه و خلافت از مرشد زاده گرفته به سفر حجاز پرداخت، چنانچه این احوال مفصل به احوال شیخ ابوالفتح نوشته شد، پس در اثناء راه به هر معرکه رسیدی از مشایخ آنجا فیضها ربودی چنانچه طریق سلسله او پسینه را از خدمت شیخ علی شیرازی که علی ثانی لقب داشت و مرید شیخ عزیز الله ابن عبد الله مصری است و به روایتی او بی واسطه از روح ابوالوقت خواجه او پس قرنی یمنی مرید شد و مشرب چشتیه از شیخ محمد عنایت چشتی که بزرگ خلیفه خواجه معین الاسلام خلیفه شیخ حسام الدین مانکپوریست اجازت و خلافت یافت، آخر مناسک حج بجا آورده شیخ حمید عازم طواف مدینه منوره شد، چله چهل سال به شرف جاروب کشی روضه اقدس نبوی علیه السلام گذرانیده، چون به سن کبیر رسید به حضور روضه منوره استاده ملتمس گشت که بنده را ناتوانی و پیری دریافت می شود، فرزند صوری ندارد و امانت های بزرگان که با خود دارد به که سپارد؟ در جواب دو خرد سال را مشاهده کردند از سید که این ها به تو در هند مشاهده خواهد افتاد پس ازین دستوری به هند رسید، چون به

دیار گوالیار آمد بعد چندی شیخ پهل و شیخ محمد دو برادرانش هفت و هشت ساله به تلاش رهنمای معرفت الهی می گردیدند، آنها را بخود کشید و تلقین نمود، بعد دو سال شیخ پهل را همراه گرفته به صوب بهار سیر نمود و شیخ محمد را در کوه چنار به کلبه عبادت و ریاضت گذاری مشغول ساخت، پس از سیزده سال و چند ماه آن حضرت از بهار برگشت، شیخ محمد ملاقات نمود، کتاب جواهر خمسه که او تصنیف نموده بود ملاحظه کرده پسند فرمود، در بست و سیوم ذیحجه سال نهصد و سی وفات فرمود، به زمین بهار و سارن مدفون شد، رحمه الله علیه. قاضی نور الدین صوفی خلیفه حضرت شیخ ظهور حاجی حمید بس بزرگ بود، بست و پنجم جمادی الاول وفات.

موج احوال آن خدیو کشور عشق و عرفان، آن سلطان ممالك خرق و برهان، آن به جناب احدیت منظور و مقبول، اکمل العصر حضرت فرید الدین احمد معروف به **شیخ پهل** از درویشان عالی مجاهده، فقرای مدام مشاهده، به غایت رفیع القدر و به کمالات مشهور مشابه پدر بود، خلیفه حضرت شیخ ظهور حاجی حمید است. صاحب گلزار الابرار نویسد تصرف بر قلوب عالم به علوت تمام داشت، از شاه تا درویش و از بزرگ و خرد زمانه مرید آسا در خدمتش حاضر بودی، فراوان اقسام دعوت می دانست، همایون بادشاه مرید او بود و مولانا جلال پتنوی که مرد بزرگ صاحب دانش صوری و معنوی استاد همایون سلطان بود و از سلسله سهروردیه بهره وافیه داشت و مولانا محمد علی که در خانواده نقشبندیه علم ارشاد و تلقین بر افراختی به سبب موافقت بادشاه وقت لاچار شده و ارادت به شیخ پهل دادند و در سنه نهصد و چهل و هفت که شیر خان سور...^۱ یافت در نواحی قنوج نا پدید شدند، از قول شیخ^۲ پهل است که شیخ فضل الله بنگالی و برادر شیخ محمد و فقیر پهل سه تن در کوهستان به آهنگ ریاضت در آمدیم، باشندگان آنجا خبر دادند که از دو سال از بزرگان خود شنیده آمده ایم که درین غار درویشی به خدا مشغول منزویست و ما هیچ کس را مقدور ملاقات نیست،

۱. خوانده نشد ۲. الف: شیخ ندارد

به درخواست ما نشان آنجا بخشیدند، ما هرسه کس در آن غار در آمديم، چون قدری راه رفتيم پيرزنی نورانی جبین بر سجاده نهاده مراقب يافتم، از رسيدن ما آگاه کردند^۱ برخاسته پيش آمد و نهايت مهربانی و تفقّادات نمود، هر يك را به خطابی سربلندی بخشيد و از الفاظ معرفت و حقيقت خبر داد بزودی در خلوت در آمد، پس از ساعتی آواز دادم که برگردم و رخصت شوم؟ پاسخ آمد که او واصل^۲ حق گشته، سامان اين سفر مهيا داشت، به کار داشته به خاک سپرديم، شيخ پهل را به دوستی همایون بادشاه مرزا هندال شهيد کرده، مدفن مبارکش بر در قلعه بيانه بر کوهی که قبه ايسست واقع شده، رحمة الله عليه.

موج احوال آن فوّاره فیض گوناگون، آن محو مشاهدۀ ذات بی شبه و بی نمون، آن امّی ماهر علوم، آن به فنای احدیت معدوم، آن مرتاض به گروه جان سپاری، غوث الاوليا حضرت شيخ محمد غوث گوالياری، بن خطير الدّین بن عبداللطيف بن معين الدّین قتال بن خطير الدّین بن بايزيد بن قدوة الواصلين الکبار شيخ فريد الدّین عطّار و در خانواده شطّاریه مريد و خليفه و نذر قبول به فرزندى شيخ ظهور حاجی حضور عرف حاجی حمید است. اسم شريفش شيخ محمد بود، چون به شرف بيعت مشرّف شد او فرمود شيخ محمد غوث، مردم معترض شدند، بی دریافت احوال غوث خواندن چه معنى دارد؟ گفت به اين طريق است اگر کسی فرزند خود قطب عالم نام کند باک ندارد، غرض که مرتاضان وقت و ممتازان ملّت به غايت مجاهد و مرتبة نهايت را مشاهده، در علم تکثيری نظير و مقدمات کرامات صاحب افسر و سرير، مرجع علمای عالی مقام و مرشد کاملان خبرت التزام، فيضش به حکم اکثر بر خاص و عام دل پذير بوده است و قبوليت و کمالات او ازین جا قياس بايد کرد که رسول صلی الله عليه وسلم در معامله او را پيش امام نماز جنازه شيخ احمد محمد نارنولی گردانیده و سلاطين وقت به ارشادش حلقه فرمان برداری در گوش داشتند، در او را غوثيه تصنيف آن حضرت دیده شد که اين بيچاره را پردگیان سرادقات عزت برداشتند جامۀ خلافت عطا کردند و به جای خود نصب

۲. الف: 'داخل' حق

۱. ج: آگاه 'گردید'؛ د: 'گردد'

کردند و وارث نمی گردانیدند، پس^۱ به موجب حکم پیر خود شیخ ظهور به طرف چنار رفتم و در کوه ها و برها دوازده سال خلوت و چله کشیدم و در هشت ماه سه بار خورده بودم، آنجا مردم برای بیعت از فقیر متمنا شدند، چون ما و ن این امر نبودم عذرها نمودم، واسطه خدا و رسول به میان آورده مرید شدند و فقیر اذیتها کشید. آخر فقیر را حضرت بایزید بسطامی پیش حضرت صمدیت برد، فرمان آمد^۲ از حال کبریایی اطلاع نمودم، هر که ترا از ما خلاص بیند خلاص دارین بود، سلسله^۳ تو حکم دریا دارد هر که در آید پاک گردد، پس رسول الله صلی الله علیه وسلم ارواح سایر اولیا را طلب فرموده قبولیت فقیر آشکارا ساخت، ازین جنس بیشتر مکاشفات که آن حضرت را در عالم معامله رو داده آنجا نوشته است این مختصر گنجایش آن نیافت. در بداونی نویسد از روز ترك تا روز وفات لفظ من از زبانش بر نه آمد، غله که به کس عنایت نمودی گفتمی که این قدر میم و نون به فلان کس دهند، علم دعوت از برادر کلان خود شیخ پهلون تلقین یافته، چندان^۴ شرایط او را به پایه انتها رسانیده که در هندوستان از دیگری به عمل نه آمده، بعد از فتورات هند که شیر شاه سوری در پی آزار آن حضرت شد سفر گجرات اختیار نمود، در سند سلاطین آنجا به نیاز و اعتقاد پیش آمدند، چون از گجرات به آگره آمد سلطان وقت یعنی همایون بادشاه مرید شد، پس بعد چندی به گوالیار رفت و بر مسند ارشاد نشست و به تربیت طالبان مشغولها گزید و عالمی را از فیض مملو ساخت و اکثر مردمان عالی قدر از یمن تلقینش به مرتبه تکمیل رسیدند، شیخ وجیه الدین گجراتی عالم علوم صوری و معنوی باوجود بیعت جای دیگر و حصول چندین کمالات غاشیه او را بردوش خود گرفته، شخصی گفت: مثل تو عالم امی را مرشد گیرد، گفت: الحمد لله پیر من مثل پیغمبر من امی است، يك کرور تنکه مدد معاش داشت جمله صرف محتاجان می نمود، کمالات و خوارق عادات او زیاده از اندازه تحریر است تا کجا شرح دهد، کتاب جواهر خمسه و اوراد غوثیه تصنیف آن جناب، اگر کسی به نظر تحقیق بیند داند که امی را این قدر علم صوری خرق

۳. ج: 'سلسله' ندارد

۲. د: فرمان 'آید'

۱. الف: 'پس بحکم پیر'

۴. ج: یافته 'چندان'

عادت است. بعد از عمر هشتاد سالگی در نهمصد و هفتاد هجری در آگره وفات نمود و به گوالیار مدفون شد، رحمة الله عليه، 'صاحب دعوت و معارف' تاریخ اوست.

موج احوال آن 'کریم، آن ابن الکریم، آن در محبت و عشق مستقیم، آن مقبول در گاه **شیخ نورالدین ضیاء الله**، خلف و خلیفه غوث الاولیا است^۲ در فقر و تواضع و اخلاق پسندیده اطوار در مجاهده و مشاهده جویای اسرار، شانی بزرگ داشت. در گلزار نویسد، تمام عمر به استقامت عبادت کرده در سال نهمصد پس در رحلت پدر بزرگوار خود به گوالیار چند روز مجاورت روضه منوره نموده به آگره رفته اقامت گزید، خانه و خاتمه ساخته سی و پنج سال چله نشین کلبه خدا شناسی بود، پیوسته در خلوت با خلق آمیزش سلوک و حاجت روای محتاجان کوشیدی، در علم حدیث شاگرد محمد طاهر نهرواله و تحصیل سائر فنون از شیخ وجیه الدین گجراتی کرده، در جمیع علوم استاد وقت گردیده، در ظاهر اگرچه فروغ سجاد نشینی صورت نیافت به باطن **سرلابیه** از جنبش آشکار بود و خرقة خلافت پدرش در حین حیات خود به هنگامی او سند حدیث می کرد و مع شیخ نور محمد فرستاد، به سیوم رمضان سنه یک هزار و شش از دنیا به عقبی رحلت فرمود، رحمة الله عليه.

موج احوال آن آماده کیفیت درویشی **شیخ حمزه بن شیخ سدید قریشی** در گلزار نویسد، وطن او دیپالپور مالوه از اولاد خواجه بهاء الدین زکریا ملتانی مرید شیخ ضیاء الدین بن غوث الاولیا بود، پرهیزگار نیکوکار خجسته کردار بایدش شمرد، وجه قوت خود را از مزدوری ظروف سازی مس و روئین می کرد و ندور و فتوح از کس نگرفتی بلکه از مزدوری خود به دوستان ایثار کردی، در سال هزار و پنج ازین جهان نقل نمود به وطن خود مدفون شد. سه پسر گذاشت از آن جمله دو پسر بر روش پدر بودند.

موج احوال آن جانشین بزرگان لا کلام **شیخ بده عبدالله** نام، گرامی فرزند و سجاد نشین غوث الاولیا است و مادرش از اولاد حضرت گنج شکر بود، در

۲. الف: 'است' ندارد

۱. ج: 'آن' ندارد

گلزار نويسد که تلامذه شيخ وجيه الدين گجراتی و شيخ مبارك گوالياری فراوان علم در برداشت، عباى رموز دانی **کنت کنزاً مخفياً** بر دوش او باید شمرد و سخاوت او انتهایى ندارد، بعد وفات غوث الاولیا اکبر بادشاه جهت تعمیر روضه پدرش خواست، گفت، معلومی که منظور خواطر سلطانی است به فقرا امداد شود که خطیره ساخته شمه مصرف درویشان سازد، مقبول افتاد، بر علوهمت و رموزدانی اکبر بادشاه او را به لباس سپه گری انداخته به انواع مرحمت و عنایت مصاحب خود گردانید و یک بار به وکالت به ایران فرستاد، روز وفاتش از غایت ایثار و عنایت به خانه او چندان بر نه آمد که به تجهیز و تکفینش کفایت کند، در سنه یک هزار و چهارده که جهانگیر بادشاه جلوس ممالک بعد پدر خود نمود، او دستوری خواست که فقیرزاده ام به خواهش خلد مکان به این وادی کمر بسته بودم، اکنون عمرم به پایان رسیدند سر آخرت هم ضرور، بادشاه وقت اجازت ترک داد پس دل به عبادت الهی و جاروب مزار پدر بزرگوار تحریر داد نشست، از آن باز قدم او را لغزش نه آمد، در سال یک هزار و بست و یک وصال به دوست یافت، پهلوی قبر پدر نامدار مدفون گشت رحمة الله علیه.

موج احوال آن بیت فقر را ردیف **شیخ عبداللطیف بن شیخ نور محمد احمد آبادی**

در گلزار نويسد پدرش نور محمد را غوث الاولیا برای خدمت فرزند خود شیخ ضیاء الله به مصر نهرواله فرستاده بود، چون تولد شیخ عبداللطیف^۱ در فقر و فاقه شده بود چون به پایه خرد رسید آن استعمال پرورش فقر و فاقه برای سلوک او در فقر اختیاری^۲ نادر افتاد و پایش ثابت بر توکل ماند، از مشرب شطاریه بهره یافته به انزوا نشست تمام عمر از کس هیچ نگرفت و به این شعر مولانا جامی عمل نمودی:

جامی مکن اندیشه که تغییر نیابد
در روز ازل آنچه^۳ مقدّر شده باشد

در سنه هزار بست و دویم رحلت نمود رحمة الله علیه.

موج احوال آن درویش با مسرت و ابتهاج، **شیخ صالح حافظ بن خان**

۱. الف 'عبد اللطیف' ندارد ۲. د: 'اختیاری' ندارد ۳. الف: 'آنچه' ندارد

محمد بن تاج مرید شیخ ضیاء الله بن غوث الاولیا، در گلزار نویسد مولد جاپانیر گجرات،^۱ در صلاح و تقوی و توکل و استقامت قدم را استوار داشت، حفظ قرآن کرده، پیوسته به تلاوت اشتغال داشتی و اذکار و اشغال اوقات غافل نبودی، از ابتدای حال تا انتها همیشه توکل گزین بود، تا آخر وقت مجرد ماند، یک خرقة از شیخ القلوب و یک از شیخ جلال شطاری و از اکمل الدین برهان و از شیخ روشن و از فرزندان غوث الاولیا نیز خرقة یافته و از دیگر مشایخ دیار که در آن روزگار بودند، درباره او نیز قبولیت فیض رفته، بعد از وفات پیر خود شیخ ضیاء الله مسافرت نمود، در مندو اقامت گزید، بقیه عمر همانجا مانده گذرانید، از هزار و بست و دو سال پیش گذشته که با نگارنده گلزار در سفر رفیق و در وطن همسایه مهربان است.

موج احوال آن مجرد طریق طریقت، آن مفرد حقیقت حقیقت، آن وجه معقول حقیقت الله، فاتحه مهمات **حضرت شاه نصرالله**، از نژاد خواجه جنید بغدادی، در تجرید مرتبه تفرید داشت، بسیار بزرگ و ممتاز وقت و مرتاض زمانه بود، قوت کمال و علوت احوال او را ازین جا قیاس باید کرد که اکبر بادشاه چوبه لکهنورسید به دیدن او رفت در حجره خود را واکرد و رخصت ملاقات نداد، بادشاه چون به کاکوری به جهت ملاقات شاه بهیکه رفت شکایت غیر التفاتی شیخ را بیان نمود، شاه بهیکه بادشاه را به خدمتش آورد، بادشاه دید که دو شیر عقب شیخ استاده انتظار حکم دارند، چون بادشاه از مجلس برخاست چند طبق پر از زر سرخ و فرمان پنج هزار بیگه زمین در خدمت شیخ فرستاد، مقبول نه فرمود، در ملفوظش آرد که به عمر دوازده سالگی به موجب امر باطن در خدمت شیخ محمد غوث گوالیاری بیعت نمود و مجاهدات شاقه کرده به مرتبه تکمیل رسیده مورد عنایت خرقة خلافت گشت، روزی نشست بود که مسخره چند از روی امتحان زنده را کفن کرده پیشش آوردند و درخواست نماز جنازه کردند،^۲ گفت مرشدم

۱. الف: از بن غوث الاولیا است در گلزار نویسد مولد جاپانیر گجرات، ندارد

۲. ج: د: جنازه نمودند

در خانه است هرگاه برآید نماز خواند، آنها تعجیل کردند و مبالغه از حد گذراندند ناگزیر همین که تکبیر گفت آن شخص مرد، بعد نماز هر چند سعی کردند که او برخیزد و درویش را تمسخر کنم او مرده بود، به جرز و فغان در آمدند، شیخ محمد غوث از شور و غوغا از خانه بر حقیقت حال مطلع شده به سید تاج الدین فرمود که نصر الله را ماندن لکهنو مقدر است اظهار چنین کرامات آنجا باید، آن حضرت گفت که در لکهنو حسد به درجه دریافت می شود، شاه بدیع الدین مدار از آنجا آزرد شده نصر الله چه طور خواهد گذرانید، فرمود حاسدان او تا قیام قیامت زیر زمین خواهند بود، پس همراه سید تاج الدین به لکهنو آمد جایی که مزار شاه پیر محمد لکهنویست شبی گذرانیده در مقامی که امروز^۱ در آخرت اوست آنجا برو، جنگل بود اقامت گرفت و به عبادت مشغول شد،^۲ عالمی به وی تولا نمود به حلقه ارادتش در آمدند، کمالات و خوارق عادات او زیاده از تحریر است، بعد هفته مدام از خضر علیه السلام او را ملاقات و تلقین بود، بقیه عمر در لکهنو گذرانیده به یازدهم رجب در عهد اکبر بادشاه ازین عالم به ملاء اعلیٰ شتافت و فرزنداناش که به روضه او مجاوراند از اولاد شیخ سکندر برادر آن حضرت که مزارش نیز اندرون روضه شیخ است باشد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن در عقیدت یکسو شیخ ماکهو، مرید غوث الاولیا است. مجردانه زندگی کرد. در گلزار نویسد مدتها بر وضع توکل گذرانید، به سرود و سماع معرفانه سلوک کردی قوالان خوش الحان مدام حاضر خدمت او بودی، در چهل سالگی بر بناچهره هانسو نام فریفته خاطر شد، از یمن توجه دلی او آن محبوب توفیق توبه یافت و در معامله درویشی درآمد، خدمت عاشق به جان پیش گرفت به ارشاد و هدایت او راه صفا سپرد و در حنجره لحن داودی داشتی، در سال هزاردهم وفات یافت، رحمة الله.

موج احوال آن رونده راه سرمد شیخ سراج محمد، خلیفه غوث الاولیا است از دانش کسبی و وهبی آگاه و از علوم متداوله غریبه بهره مند، در گلزار

۱. ج. د؛ آن روز در ۲. ج. مشغول گشت

نویسد بر مخزن شیخ نظامی گنجوی شرحی نوشته که معدن حقایق است بلکه کلید مشکل کشائی آن گنجینه ناپیدا در به دست روزگار سپرد، در سال نهصد و هشتاد و دوازده خاندیس آمده در برهانپور خانه گزید، به اندازه درس و تلقین به عالم فیض رسانید در شعبان سال هزار و دهم به عالم قدس خرامید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن جلیل القدر صاحب جلال، آن صاحب ارشاد اهل کمال، آن دایم به یاد دوست در بیداری، نقش نگین محبت میر تاج الدین علی جلال بخاری، جامع میان علوم حسبیه و^۱ نسبیه مرید و خلیفه شیخ غوث محمد^۲ گوالیاری بود، از بخارا به سبب بعضی وقایع که در آن دیار واقع شد برآمده مدتها در دهلی و غیر آن گذرانیده بعده به خدمت شیخ محمد غوث پیوسته تربیت ها یافته به مرتبه تکمیل و ارشاد رسید و در تربیت مریدان دستی قوی داشت، شاه نصرالله از نژاد خواجه جنید بغدادی مرید شیخ غوث گوالیاری و اکبر بادشاه به خدمت او رسیده، او در عهد اکبر در لکهنؤ مرد، اولادی نداشت و مجاوران او از اولاد شیخ سکندر برادر او هستند که مزارش نیز اندرون روضه اوست، ساکن قریه روضه نواح لکهنؤ استرشاد از وی گرفته بود. نقل است سید در علم دعوت و عمل آن کامل و صاحب نفس بود و دستگاهی قوی داشت شاه نصرالله به اجازت وی به اربعین نشست، در اوایل اعتکاف چیزهای عجیب و غریب مشاهده نمود، گویند شیخ پارچه لحمی در گوشه حجره^۳ خود دید و آنأ فأنأ آن لحم مثل جنگ پرباد منفخ می شد، در اندک فرصت گوشت از زمین تا سقف به نظرش در آمد و کار به جایی رسید که به زانوی شیخ متصل و محیط او گردد، آن وقت رعبی و هراسی در ذات وی اثر کرد، همین که بر رخ مرشد خود نمود می بیند که سید بر در حجره رسید می فرماید که بابا نصرالله مستقل شو و هراس مکن و در کار خود باش فی الحال تقویتی در باطن وی پیدا شد و هرچه بود ناپدید گشت و سبب آمدن او در دیار لکهنوبرین وجه منقول است که سید حضور بود، روزی به خاطرش گذشت که يك کس را به فرزندی گرفته تربیت باید کرد، چنان اتفاق افتاد که از بشارت

۱. الف: 'حسبیه و نسبیه' ندارد   ۲. ج: د: 'محمد' ندارد   ۳. ج: 'حجره' خود

روحانیت پسران^۱ خود به جانب اوده مسافر گشت، سیر کنان در زمان سلطان جلال الدین بادشاه در قریه کسمندی نواح لکهنو رسید و چندی در آنجا توقف کرد، شیخ شبی در عالم رویای بشارت یافت که لکهنو رفته توطن اختیار کند و صورت شیخ احمد نظمی در معامله به وی نمودند که فرزند معنوی^۲ تست پس از آن وقت در غایت شوق در تجنیس فرزند موعود می بود و رفقا را نیز اشاره به تلاش به آن حلیه فرزند فرمود، آخر شیخ احمد را در قصبه کاکوری یافت و از واهبات الهی دانسته در لکهنو آورده تربیت کرد و توطن اختیار نمود، رئیس وقت روی نیاز بدو آوردند، مزار شریفش در قلعه خانگی لکهنو، رحمة الله علیه.

موج احوال آن به تلاش وصل دوست بی آب و دانه، آن در مجاهدات شاقه فرد و یگانه، آن مطلق بیخبر از امور دنیوی **حضرت شیخ بهیکه**، لکهنویست در منتخب التاریخ مسطور است که وی لکهنویست به کنار آب گومتی درون جنگل میان غاری دور از آبادانی که کس بدان چاره نمی تواند برد و مخفی می بود و در هر هفته يك بار بعد از نماز دیگر روز جمعه افطار می کرد پیرزالی در خانه او بود که پاره نان خشك با میوه درخت کنار که خود نشانده بود برای غذای او می آورد، اگر کسی ارتکاب به مشقت مزید نموده به زیارت او می رفت، او در راه وقت معین بر در حجره آمده می نشست و سختی اصلا نمی کرد، شیخ عبدالقادر صاحب تاریخ بداونی نویسد در وقت حکومت سلطان حسین مرحوم در لکهنو فقیر با یار دیگر عبدالرحمن خان نام خلیفه حسن خان به قصد ملاقات او رفتم و او را پوست براستخوان دیدم و ماران بسیار بزرگ از درون غار بیرون می کشید و اذیت او را نمی رسانید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن در فن تصوف مدقق **میر سید محمود محقق** از اولاد میر سید علاء الدین کنتوری کامل خلیفه شیخ محمد غوث گوالیاری است. جامع بود میان علم ظاهر و باطن و کرامت، در نهصد و هشتاد و سه وفات یافت. شیخ

۳. ج: 'به' نشست

۲. ج: 'معنوی' ندارد

۱. ج: د: 'پیران' خود

عبدالغفور صدیقی احمد پوری مرید و خلیفہ میر سید محمود مدقق و محقق است، مردی مرتاض بود، مدت شصت سال مجاہدہ نمود تا آنکہ بہ مشاہدہ مبدل گشتہ، در سنہ یک ہزار و سی و سہ وفات نمود.

موج احوال آن دویم در محب اللہ شیخ ودود اللہ بن شیخ معروف صدیقی است. نام او شیخ لاد بود، آبای کرام او بہ شیخ عبدالرحمن پسر حضرت صدیق اکبر می رسند^۱ رضی اللہ عنہ، مرید غوث الاولیا است. در گلزار نویسند دوازده سال در خدمت پیر بزرگوار خود بودہ طریق اشتغال مشرب شطّار و روش اذکار و سند و دعوات معلوم کردہ بہ قید عمل آورد، چون پیر او ہجرت بہ گجرات از گوالیار نمود او از سعادت رکاب او باز مانده چند سال بہ قصبہ رشتہ از مضافات مالوہ گوشہ گزید، چون آن ملک ہم در تصرف اکبر بادشاہ آمد از آنجا بہ خاندیس رفت در قصبہ جامود اقامت کرد، آن وقت عمر شریفش از صد متجاوز بود، همانجا بہ روایت شیخ الاولیا آرد کہ ہمراہ پیر خود شیخ محمد لشکر عارف بہ ملازمتش رسیدیم، پیر نورانی دیدم کہ آثار ولایت و اطوار کرامت بر جبینش آشکارا بود، در نہصد و نود و سہ ازین جہان نقل فرمود، در جامود مدفن یافت، رحمۃ اللہ علیہ. خلفش شیخ اسماعیل بست سال در خدمت شیخ الاولیاء ریاضات کشیدہ در سال ہزار و ہستم بہ اجازت پیر بر مرقد پدر بزرگوار خود رفت.

موج احوال آن مورد حال یقینی شیخ احمد متوکل اجینی، اجین شہریست توابع مالوہ، وطن او دیار ہند است. در گلزار نویسند خرقہ خلافت از حضرت غوث الاولیا داشت، بہ ذکر نہانی و زبانی پیوستہ اشتغال پاس انفاس داشت، تدبیر خردی را گاہی نہ پسندید و در زمان شیر شاہ سور از وطن بہ اجین افتاد و ندور و فتوح غیر از یک روزہ قوت نمی گرفت، نگارندہ گلزار را بہ او دوستی ہا و محرمیت کئی بود، در سال نہصد و نود و ہشت وفات در^۲ کنارہ حوض بیرون قلعہ اجین پیوستگی دارد مدفون شدہ، رحمۃ اللہ علیہ، شیخ عبداللطیف نام جانشین گذاشت کہ چراغ خلافت را بہ انواع اخلاق و تواضع روشن ساخت و از شیخ القلوب

برهانپور قرآن سرمایه حقایق و معارف برگزید، در يك هزار و هفت هجری وفات یافت، رحمة الله عليه.

موج احوال آن در اقلیم معرفت مدام رحیل **شیخ ضیاء الله** موسوم به **اسماعیل** وطن اصلی او بگوالیار، گوشه نشین در قصبه دسور، به زمان ابراهیم شاه لودی خرد سال بود، به عمر پانزده سالگی به خدمت شیخ رضی بن شیخ صفی چشتی سوانیه که از خلفای غوث الاولیاء بود آئین و رسم بیعت بجا آورده در اندک روزگار به تشریف خرقه خلافت مشرف شد، آخر نود سال کم و بیش در زمین مسجدی که به پهلوی خانه اوست حجره در حجره کنده به خدا پرستی و دین گذاری و جان پروری گذرانید، در عمر صد و پنج سال پانزدهم جمادی دوم سال هزار و نهم رخت آخرت بربست و در همان زمین مسجد مدفون شد، چهار پسر داشت و از آن جمله شیخ حبیب علم جانشینی فقر برافروخت.

موج احوال آن عاشق ذات رب **شیخ جلال بن طیب**، در گلزار نویسد از فیض پایان حضرت شیخ محمد غوث گوالیاری است، در پله پرهیزگاری از سلوک او گرانی داشت، به پایه خداشناسی .... دهر بود، قوت از شیوه قرطاس فروشی نمودی، وقتی که شیخ محمد غوث هجرت به صوب گجرات نمود شیخ پسر خود شیخ محمود نام را مرید شیخ^۱ محمد غوث کنانید و خود نیز فیض یاب گردید، گویند او چند سال به يك پیرهن گذرانید بدین طریق اگر آستین پاره شدی نو دوختی، اگر بوسیده شدی به تازه پارچه پیوند کردی بر همین دستور تا زنده بود به همین جامه کهنه بسر برد^۲ رحمة الله عليه .

موج احوال آن صاحب ایثار و اسرار، آن به مشاهده شاهد^۳ سرشار، آن درویش با هیبت و شوکت **حضرت شیخ دولت**، در گلزار نویسد پسر شیخ عبدالملك می زیست، مشرب شطاریه داشت، شاگرد و مرید و خلیفه شیخ بدهن

۱. الف: 'شیخ' ندارد ۲. الف: 'کهنه مرد'

۳. الف: 'شاهد' ندارد

می زیست، اول حال^۱ از مرشد خود اکتساب رسمی دانش به پایه تکمیل^۲ رسانیده آخر مرید شده به خرقة خلافت ممتاز شد و از شیخ ابوالفتح هدایة الله سر مست نیز فیض یافته، از ریاضات شاقه او مرتبه رفیع اندر تصوف حاصل نمود چنانچه در سایر پیوستگان مرشد سر حلقه گردید و در دایرة درس او شیخ اجمل و شیخ عبدالکریم سور و سیّد احمد بهاری و شیخ احمد چشتی از اولاد گنجشکر و شیخ خلیل پتنی که قصبه نوادا منسوب به اوست و شیخ سارنی و شیخ یعقوب که مدّتی فضای اکبر آباد نموده و مانند این بزرگان دیگر جماعه نامور حاضر می شدند. روزی به تقریب امر مشروع به قلعه رھتاس می رفت شخصی سوال کرد صبیہ دارم کار خیر او درپیش دارم و محتاجم در مانده، آن حضرت معلومی که پیش خادم داشت جمله ایثار بدو نمود، خادم گفت در صد درم که به او می دهی برای فردا به قدر احتیاج داشتن ضرور فرمود، فردا در روزی فردا توامانند شیخ فردا بی روزی نه خواهد آمد، چون بعد ایثار چند گام رفت سواری به تعجیل رسید و بست دینار زر سرخ به نام یومیہ فرو گذرانید پیوسته از روزی آسمانی امیدوار بودی، نذر و فتوح کس قبول نکرد، اگرچه درین امر تمنا بردند در طبع فاقه دوست در ضمیر فقیر پرور بود، در حالت قبض به صحرا رفتی، بعد از حصول بسط به کلبه آمدی و آخر عمر به مقام مدام مشاهده و پیوسته استغراق رسید، وقت نماز از حق حق گفته او را خبر می دادند يك صد و هفت سال به این روش گذرانید در سال هزار و نهم به سوی ملأ اعلی شتافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن به یاد دوست دایم به دل فگاری حضرت شیخ بدّهن شطّاری، از اولاد شیخ عبدالله شطّار است، از شیخ حافظ خلیفه جد امجد خود مرید شده فراوان کمالات سیر حال او گردید، در زمان سلطان سکندر لودی کوس مشیخت می زد ارشاد و تربیت طالبان بر طریقه شطّاری می نمود، شیخ رزق الله عم شیخ عبدالحق دهلوی محدّث مصنّف اخبار الاخیار از تربیت یافتگان اوست، رحمة الله علیه.

۲. ج. د: 'کمال' رسانیده

۱. الف: 'حال' ندارد

موج احوال آن صاحب تلقین طالبان بلا توقف حضرت شیخ یوسف چریا کوتی، صاحب اخبار الاخیار نویسد درویشی بود، بر مشرب شطّار حلقه ذکر بسی غریب برپا داشتی، در اثناء آن اشعار عاشقان می خواند و شوق می کرد، بدو واسطه به شیخ عبدالله شطّار می رسد، والد نگارنده اخبار الاخیار به صحبت او^۱ رسیده تلقین ذکر نموده بود، الآن اولادش در نواح چریا کوت به قصبات و قریات موجود است، رحمة الله علیه.

موج احوال آن عالی همّت، آن برتر قدرت، آن مظهر امن و امان حضرت سیّد سلطان اصلش بهرایچ است، در اخبار الاخیار نویسد درویش اهل دل و خاکسار و صاحب همّت و متصرّف بود، مرید شیخ علاء الدین اجودهنی بود، اما تمام تربیت و تلقین و ارشاد از خاندان شطّاریه داشت، از لباس به ستر عورت اکتفا کرده^۲ بود، اکثر سر برهنه گاهی با فقیر و گاهی تنها و به رسم عالم مقید نبود، ذکر جهر بسیار می کرد، ضرب ذکر که بر قلب صنوبری می زد بعینه آواز تمثال^۳ سندان داشت، وی بر زنی هندو محبّت گرفت و او را مسلمان ساخت، والیانش از بابر بادشاه نالش نمودند، حکم سلطانی رسید که آن زن بدر کند^۴، شمشیر به دست گرفت و گفت او مسلمان شده است به کافر سپردن جائز نیست، اگر خیال جنگ است زود بیاید، از جلالت درویشی او بادشاه را یارای دم زدن نماند، حضرت شاه مراد در دهلی بسیار بزرگ بود در مشرب شطّاریه شاه بدیع الله ربّانی با قدوة العارفین گفت که من در خدمت آن بزرگ رسیده ام بلکه اعتقاد بدو داشتم بسیار صاحب کمال عالیشان بود.

موج احوال آن مصدر اخلاق حمیده، آن مورد خصایل پسندیده، آن یکتای زمان به دینداری حضرت شیخ داؤد شطّاری، ولد شیخ خان محمد، در گلزار نویسد مرید شیخ ظهورالدین محمود بن شیخ جلال گجراتی خلیفه غوث الاولیا

۱. ج. د: صحبت 'وی' ۲. الف: اکتفا گرفته ۳. ج. د: بعینه 'او از مثال'

۴. الف: بدر کنید

است، صاحب سکر و صبر و از گذشتگی و شیفتگی او چه نویسد که صحرا و شهر بی تفاوت اندیشد، درویش و توانگر را فرق نکند، آباد و ویران را یکسان پندارد با این همه به کشاده پیشانی پیش آمده اظهار احتیاج را کفر طریقت شمارد و ایثار و نثار^۱ را فرض وقت داند، ابتدا حال در جوانی ترک کرده به تلاش پیر بر آمد در هر دیار که هادیان راه بودند ملاقات نمود، هیچ کس رجوع نه آورد، بر همین دستور به مندو آمد و به خدمت پیر خود بیعت نمود و بر وفور ملاقات از لمعات شعاع آثار ولایت او آثار حق شناسی روز افزونی گرفت، در اندک فرصت طی مقامات نموده بر روش شطّار در^۲ آمد، بعد از سال مرشد وفات یافته تا مقدور کلبه مرشد را جاروب نمود آخر به ذوق زیارت غوث الاولیا به گوالیار رفت، از زیارت مرقد شریفش و ملازمت خلف و خلفای آن حضرت مفخّر گردیده فیضها اندوخت، پس سیر دهلی و شرقی دیار و شمالی نمود و مشایخ وقت هر جا را دریافت، پس از بست سال در سنه هزار و نوزدهم در مندو به زیارت پیر آمد، باز به گوالیار رفت بعد از دوازده روز فرزند جانشین آن حضرت شیخ عبدالله وفات یافت. به رسوم تعزیت او شریک مانده به مندو آمد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن از مقبولان درگاه لایزال **شیخ علی شیر بنگالی** از اولاد نورالهدی ابوالبرکات خلیفه بزرگ شیخ جلال الدین مجرّد بود و نسبت بیعت در خانواده شطّاریه از شیخ محمد غوث گوالیاری داشت، در گلزار نویسد از همگی علوم رسمی^۳ بهره مند و از سایر علوم و فنون عقلی ماهر در شرح نزّهة الارواح که از تصنیف اوست احوالش را نه آنجا دیده ترقیم نمودم، چون به عنفوان رسید، درد خدا طلبی به دلش پیدا شد به تلاش پیر می گشت، القصّه شمی در شهر اوده شیخ محمد غوث را بخواب دید بیدار شده^۴ متمنّای ملازمتش گشت، در آن اثناء شیخ محمد غوث به زیارت آسودگان دهلی رفته بود، خبر یافته همانجا به شتافت، در کیلوکهری ملازمت نموده رسم بیعت بجا آورده چندی از حضوری جدا نشده و

۳. الف: 'از همگی رسم'

۲. الف: 'برآمد'

۱. د: 'نثار' ندارد

۴. الف: از 'بتلاش پیر تا' بیدار شده' ندارد

فراوان فیض برداشت، چون محمد غوث از فتنه افغان سور به صوبه گجرات هجرت نمود تا بهرونچ حاضر خدمت ماند پس دستوری اقامت احمد آباد یافتند، رخصت شد، آنجا رسیده در مسجد عماد الملك روی گوشه گزیده در سال نهصد و هفتاد و چند وفات یافت، در احمد آباد مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن عازم تحصیل معارف شیخ ولی محمد خان شیخ لشکر محمد عارف در گلزار نویسد به خدمت شیخ قطب جهان ذا کر نهرواله ترك کرده بیعت نمود و تربیت از حضرت محمد غوث گوالیاری یافته، مولد شریفش جانپانیر که دارالخلافت فرماندهان گجرات است، بغایت بزرگ بود بیان وحدت وجود بر وجه اشرف نمودی، از احمد آباد به برهانپور پنج سال کم و بیش فرصت رهنمونی یافت، شرحی بر نزهة الارواح نوشت، چنانچه همگی عبارت متن از توجیه و تاویل به صوب وحدت وجود بیان نموده بسی دقیق نوشته، شیخ محمد لشکر گوید که شبی مرد به مطلب معشوق مجاز فرستاد، او آمدن قبول نکرد جواب رسانیدم به گریه در آمد قطرات اشک از گوشه دستار^۱ خود برچیدم آثار خون یافتیم، در نهصد و هشتاد و هفت وفات، رحمة الله علیه.

موج احوال آن درویش به اعتبار شیخ حمید بن لار، نعمت و خلافت از شیخ محمد غوث گوالیاری داشت در گلزار نویسد طفولیت به مکتب و جوانی به مدرسه و پیری به خانقاه گذرانید و مردی با عجائب حال و غرائب کمال بود، در هنگامی که بر شیخ محمد غوث در احمد آباد از جهت بعضی سخنان تواجد اعتراض نمودند او و شیخ وجیه الدین علوی احمد آبادی جوابهای منقول و معقول در رد اعتراض ها نوشته نمودند قصه را کوتاه ساختند اتفاقاً از گجرات وطن برهانپور تشریف آورد، سن شریفش از هشتاد متجاوز بود، محتاجگی عصا نداشت، بزرگان آنجا به احترامش^۲ پرداختند اکثر آن با مریدان بدو قدمبوس نمودند و مکرم و معظم می پنداشتند، درمایه عاشر وفات، رحمة الله علیه.

۲. الف: 'آنجا با احترام'

۱. د: گوشه 'رخسار'

موج احوال آن رونده راه بی شبه **سراجی سیّد مصطفیٰ**، بن سیّد مبارک بن سیّد محمود بن سیّد نور بن سیّد راجی حامد شه، نسبت دامادی و خلیفه از شیخ محمد غوث گوالیاری داشت. در گلزار نویسد پاکیزه درون و مصفاً برون، سرود و سماع را بسیار دوست داشتی، مگر سحر نغمه دلش از دست نرفتی تا که قوالان زمزمه سازی به کمال مرتبه هنرمندی که در موسیقی در کار است نه نمودی، از صبیّه شیخ محمد غوث او را فرزندان پدید آمدند، بالفعل راجی سیّد محمد خلف ارشد او که بجای پدر جانشین است در سال نهصد و هشتاد و نه به عالم بقا خرامید.

موج احوال آن مقبول در گاه معبود شیخ **ظهورالدین محمد بن جلال گجراتی**، مرید غوث الاولیا است و خلافت از شیخ صدرالدین ذا کر یافته. در گلزار نویسد حافظ کلام الله یاری یاوران و قوت ناتوانان بود، علم دعوت و اذکار مختلفه پیران هر خانواده دریافت، از اشتغال گوناگون طرز مشایخ و سلاسل مشهوره کمال بهره مندی داشت، با مرشد بسیار سال در سفر و حضر مصاحب مانده، چون پیر او عازم گجرات شد او را برای تربیت سگان مندو تعلق نموده، ده سال خلایق مندو را تلقین و رهنمونی کرده در هیزدهم شعبان سال نهصد و نود وفات کرد، در خاتقاه خود مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن صوفی باصفا **شیخ میان عطا**، ابراهیم نام اوست، آن مشیر کاملان، آن مجلس واصلان، در گلزار نویسد فیض از اکثر سلسله متعده داشت فائداً خلافت و ارشاد از شیخ محمد غوث گوالیاری دارد، صاحب حال و قال و کرامات بود، وطن شریفش قصبه بهرونچ گجرات، چون از گجرات به برهانپور آمد محمد شاه بادشاه آنجا معه سیّد زین الدین وزیر خود که مدتها در خاتقاه غوث الاولیا کار کرده بودند از غایت اعتقاد مرید او شدند از آن روز دیگران را که درخواست مریدی او می نمودند قبول نمی کرد، پرسیدند سبب آن چه باشد؟ فرمود اکنون در مریدی من مردم خواهند دانست که پیر بادشاه و وزیر است لله همت باقی نخواهند داشت پس همان به که خود را ازین شیوه خطرناک باز دارم، در نهصد و نود و هشت یا نه وفات نمود، در برهانپور به حظیره محمد شاه فاروقی مدفون شد،

رحمة الله عليه، 'خلیل الرحمن' تاریخ اوست.

موج احوال آن سیاح عالم مثال بی رخس **شیخ الله بخش**، در گلزار نویسد که پدرانش چشتی بودند، او به غوث الاولیا گوالیاری بیعت نموده، پیر او در قطع منازل و فرورفتگی در سیر مقامات حاصلش آمد و حالت مشاهده بروی غالب گردید، وقت سماع مرشد او دستش را به دست خود گرفته دور می نمود و به انواع فیض آن وقت مشرف می ساخت، به جهت مغلوبی احوال بیشتر اوقات احوال او به وجد و تواجد بودی و به سکرو بی خودی می گذرانید، سرود هر دیار لحن دیگر اکثر صوفیه را به آهنگ دیار وطن خود ذوق می باشد، او را از بر وضع سرود که از کسی اقلیم و رسم باشد تواجد می آمد و در آن حالت آنچه خیر و شر برزباننش آمدی، فی الحال صورت گرفتی در ابتدای حال خود شیخ نظام نارنولی بدو فرمود که در معاملات فقر و درویشی مقامات عالی هنوز به من^۱ فتح نشده^۲ گفت هر گاه در نارنول منزوی می خواهی شد ابواب کمالات عالی بر ایشان مفتوح خواهد شد همچنان^۳ شد که در نارنول رسیده، شهرت تمام یافت و به سبب علوت ولایت عالمی به وی تولا نمود، آخر عمر آن حضرت یعنی شیخ الله بخش تفسیر قرآن و ترجمه حدیث را بسیار سیر^۴ داشتی تا که وفات کرد این شوق کم نشد دو ازدهم ربیع الاول در نهصد و هشتاد هجری وفات یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن تیر اندازا معرکه جهاد، آن از درس مدرسه استاد، آن به غایت متابع سنت رسول معظم **حضرت شیخ خواجه عالم**، در گلزار نویسد از طرف پدر فرزند خواجه مودود چشتی و از جانب مادر به مخدوم شیخ جلال پانی پتی می رسد، خلیفه و مرید با اخلاص غوث الاولیا است، با کمال مراتب ولایت و درویشی به تحصیل علوم صوری برداشته در علمای زمان سر بر آورده بقیه عمر به درس و افاده عالم پرداخته به پیروی سنت رسول کریم تیز اندازی هم می کرد، چندان کمانداری به دست آورد که تیرش بی خطا گردید، مدام با لشکر بر جهاد

۳. الف: 'هم چنان' ندارد

۲. ج: د: فتح 'شد'

۱. د: 'هنوز بمن' ندارد

۴. الف: بسیار 'بر داشتی'

کفره رفتی و تیر انداختی، چون وقت او آخر رسید شیخ عبدالملک شطّاری و قاضی عبدالقادر را به بهانه عبادت طلب داشته فرمود که سرور عالم علیه السلام با صحابه کرام تشریف آورده مرا به آن عالم می خوانند، شما گویند و گواه باشید که من به ایمان به سلامت ازین عالم می برم حکم است که در پیر پور مدفون شوم، در مایه عاشر وفات، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مورد استقامت فوق الکرامت، آن از آفت شهرت سلامت، آن به غایت مستغنی **حضرت شیخ جی**، نام او عبدالحی، در گلزار نویسند خلیفه غوث الاولیا است صاحب ریاضت و قناعت و توکل و تسلیم بود و تنهایی را شعار خود ساخته، تمام عمر فتوح و نذور مقبول نداشته حتی که روزی غوث الاولیا چند گاو پراز غله بر کفایت قوت خانه نشینان او فرستاده قبول نکرد و گفت: عرض کنند نه گرفتن فرستاده پیر انداختن بنای ادب است، مرشدش باز فرستاد و پیغام داد اگر نمی گیری از خلفای خود ترا نخواهم شمرد، در جواب گفت: قوت رهنمونی تو صورت بیم او و نقش امید قبول در خیال خانه خاطر درویش پاک شسته این تهدید آمیز پیغام پیر نقش بر آب است، چون جوابش به غوث الاولیا رسیده به رقت آمد و از خانه خود به مقام مرید رفت بسیار بسیار فیض و مهربانی معنوی به حالش مبذول داشته گفت: ای عبدالحق فرمان منصب استقامت و طغرای ثابت قدمی امروز مسجل بنام نامی تو گردید، اکنون علم الاستقامت فوق الکرامت در معرکه آرای طریقت برپا کن و افسر فاستقم کما امرت برسر کردار نه و سلطنت هفت کشور فقر بر خود مسلّم گردان، چون در گوالیار خلاق بدو رجوع به کثرت آوردند به دهلی رفت بعد چندی آنجا نیز همان آتش در کائسه اش شد، به پانی پتنه رفت در آن جا هم همان آفت دید، در قصبه به ردولی اقامت نمود، در مایه عاشر همان جا وفات نمود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مسیح دم و خضر قدم، به یاد محبوب دمبدم، آن موسی کلام به احوال اسراری، قطب الوقت **شیخ عبدالله صوفی شطّاری** بن کمال الدّین پهلون بن چاند بن جنید بن محمّد بن برهان الدّین بن عزالدّین محمود بن نجم الدّین

احمد بن شمس الدین هروی عثمانی، روز دو شنبه وقت نماز دیگر دوازدهم ربیع الثانی سال نهصد و بست و چهار هجری مولد آن عاقبت محمود در قصبه سندیه رونمود، از اولیای ذوالاقتدار و عارفان اسرار به غایت شانی بزرگ و حالی قوی و همّت بلند و ریاضت مدام و مشاهده دوام داشت، مرید و خلیفه بزرگ حضرت غوث الاولیا محمد غوث گوالیاری است. در گلزار نویسد در نه سالگی به تلاش علم از سندیه برآمده در گویامئو به خدمت شیخ الهداد بن شیخ سعد الله عثمانی که از خویشان مادرش بودند صرف و نحو خواندن آغاز کرد، در آن وقت قطب زمان خود شیخ بدر الدین بداؤنی باو در معامله فرمود، چند روز از ما بهره گرفتن ضرور، بیدار شده روانه بداؤن شد، رسیده هر چند تجسس نمود برو نشان آن حضرت نیافته به مسجد جامع بیرون شهرها دیده گریان و دل بریان در آمد، آنجا غنودگی او را در ربود آن حضرت به معامله به مرقد خود مبشر ساخت ششماه^۱ بر سر مرقد شیخ بدر الدین جاروب کشتی نمود، یافت آنچه یافت آخر حضرت خواجه قطب الاسلام او را در معامله ارشاد کرد يك سال بر آستانه من ترا می باید ماند به دهلی رفت چون به دروازه قلعه رسید شیخ معزالدین بخاری دوجار شد او را به خانه خود برد و انواع ضیافت و^۲ تواضع پیش آمد و فرمود، حضرت قطب الاسلام تربیت توبه من سپرده زیارت روضه آن حضرت نموده از فقیر اخذ فواید کرده و از مدرّس خانقاه سبق هم خوانده باش، لب لباب و ارشاد و کافیه آنجا بخواند و پیوسته بعد فراغ نماز خفتن بر سر روضه مقدّسه رفته شب به صبح آوردی، از یمن برکات ارواح مقدّس قطب الاسلام مجاهده او به مشاهده انجامید، بعد يك سال شبی پیغمبر صلی الله علیه و سلم را دید و ارشاد یافت در حصار پیش مولانا برهان الدین ملتانی برو، چنان کرد از خدمت مولانا کسب کمالات صوری و معنوی نموده همراه مولانا به گجرات رفت باقی کتب به درس شیخ وجیه الدین علوی گجراتی خواند و علم حدیث^۳ و اصول آن را تعلیم از میر عبدالاول دولت آبادی فرا^۴ گرفت و اجازت نصوص شرح فصوص الحکم از مولانا مصطفی رومی یافت

۱. الف: 'ماه' ندارد ۲. الف: 'چون به دروازه قلعه رسید شیخ فخر الدین بخاری دوجار شد او را به

خانه خود برو بانواع ضیافت و' ندارد ۳. الف: 'علم' خدمت' ۴. ج: 'د: 'آبادی گرفت'

چون در بست و چهار سالگی اینهمه کمالات صوری و معنوی به دست آورده جذبی به حالش رسید جمله کتب به مردم بخشید و در گنج باغی به ریاضت شاقه در آمد پس از چندی از غایت جذبات الهی حواس او نماند به جناب حضرت ختم المرسلین رجوع نمود که به مرشدی سراغ دهد، ارشاد یافت که محمد غوث گوالیاری را پیر خود گردان، پس به خدمت غوث الاولیا رسیده مراسم بیعت بجا آورد، در دوماه همگی انواع اذکار و اشغال مشرب عشقیه آموخته به انوار اسرار بهره ور گردید، در عرفه اضحی سال نهصد و پنجاه سر زمره خائقه نشینان خود گردانید و جمله طالبان تفویض به او یافت، مدت دو سال پیوسته تربیت طالبان مبتدی می نمود، از آن جمله هر که به پایه تکمیل و ارشاد رسیدی به عرض مرشد رسانیده خط ارشاد گرفته به او می داد به رهنمونی سگان کدام نواحی دستوری داده رخصت می کرد، پس به موجب اشاره باطن به طواف حرمین شریفین شتافت، پنج سال در مدینه ریاضات شاقه کشید و هر سال برای حج به مکه رفتی و آمدی سپس به موجب فرمان به احمد آباد آمده و به موجب حکم متاهل گشت، پانزده سال به رهنمونی خلائق آنجا بسر برده در نهصد و هشتاد و یک به گوالیار برای زیارت پیر رسید، دو سال جاروب کش مزار^۱ ماند و در نهصد و هشتاد و سه به موجب اشاره غیبی به آگره آمد در گذر متیه محل کلبه گزید، مدّة العمر هرگز به در آشنا و بیگانه قدم نه انداخت و خلف او شیخ عبدالنبی در رساله جامع الکلم صوفی که الفاظ بیان حقایق و معارف او جمع آورده تلفظات کتاب حقایق شعار او، بست سیوم جمادی الاول سال هزار و دهم جان به مشاهده جانان تسلیم نمود، در عبادت خانه خود مدفون گشت، رحمه الله علیه.

موج احوال آن مخاطب به خطاب نور الله از لوح محفوظ، آن به یاد دوست داریم^۲ محظوظ آن به راه تصّوف رحیل حضرت شیخ نور محمد خلیل جانپانیری از گروه بوهره است. در گلزار نویسد مدّتی شصت سال بر بساط^۳ خورده فروشی برقرار^۳ قناعت و تسلی و توکل و سرور سپرد، این شیوه بازار نشینی

۱. ج: 'مزارش' ماند ۲. الف: 'بیاد دست داریم' ۳. الف: 'فروشی' سرفراز قناعت'

را نقاب چهره خلوت در انجمن خود ساخته بود، چون غوث الاولیا از گوالیار به گجرات هجرت نمود روزی در جانپانیر نگاه کیمیا اثر او بر فرورفتگی شیخ افتاد، فرمود ای شیخ تا چند احوال خود را پوشیده داری؟ سالها است که از لوح محفوظ شیخ نور الله خطاب تو شده است، دست او را به دست خود گرفته بر خیزانید و دکان را لله یغمان به محتاجان داده به خاتقاه آورده به تشریف خرقة خلافت مشرف ساخت، دیگر تا آخر زندگی سوای قصد مسجد از کلبه خود قدم بیرون نه نهاد و مظهر الله نور السموات والارض گردید، مدفن او احمد آباد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن اکمل^۱ اهل کمال، آن بسا عالی احوال، آن دایم به عبادت مایل **حضرت شیخ جلال واصل**، متوطن کالپی از نسل مولانای خواجگی نحویست و از خلفای غوث الاولیا بود. صاحب گلزار نویسد روشن ضمیر توجه خاطرش خیر اخبار خطیر واله و مشتاق بزم سرود و سماع بودی، تاثیر توجه^۲ او قلب مجلسیان سرایت کردی و بیخود ساختی، در سال نهصد و نود و هفت وفات یافت، رحمة الله علیه متاهل بود، سه^۳ پسر داشت هر یک به زیور علم و حلم و چاشنی فقر آراسته یکی شیخ افضل، دویم شیخ اجمل و سیوم شیخ معین، از هر دو برادر در جمیع علوم بیشتر است.

موج احوال آن مجرّد خلوت گزین، آن مجاهد تصوّف آگین، آن به یاد دوست دایم به فریاد **حضرت سیّد شاه مراد**، از سادات محله سوندهی توله من^۴ محلات برهانپور در خانواده شطاریه بیعتش به چند واسطه به شیخ محمد غوث گوالیاری می رسد، در ترك و تجرید ممتاز بود، مدّة العمر محصور و مجرّد مانده به غایت خلوت دوست بود، بیشتر تنها نشستی مجاهده کثیر بر خود قرار داده خلائق را به نسبت او خیلی اعتقاد کمالات بود، ابتدا حال کتابت^۵ قرآن مجید به خاطر آورده به سبب آنکه خط ثلث نهایت خوش رقم داشت مگر مرشدش فرمود که محل تو گِل است از آن باز برین کار قصد نه آورده تا از يك هزار يك صد و

۱. ج. د: آن 'کمل' ۲. الف: 'تاثیر توجه مجلسان سرایت کردی'

۳. الف: 'سه' ندارد ۴. الف: 'من' ندارد ۵. ج: حال 'کتاب'

هفتاد و پنج در قید حیات بود و در دهلی وفات یافت. شیخ غلام حسین سنائی از ترک به منصب زیور کار خانه^۱ وزیر مشغول بود، بعدش در خدمت سیّد شاه مراد مرید ترک آن وادی نمود و در بلده رای بریلی مکانی مصفاً مرتفع تجویز کرده گوشه گزید.

موج احوال آن درویش اهل کمال، شیخ کمال^۲ بن ابراهیم بن شیخ جمال، که از نبایر سر غزل دیوان ولایت و سر دفتر هدایت شیخ نعمان اسیری است، در گلزار نویسد است ابتدا حال با مسیح القلوب فیض به نسبت اویسیه داشت، آخر در ظاهر بدو بیعت نمود، در سال هزار و نهم وفات، رحمة الله علیه.

موج احوال آن فایز به مرتبه نشاط و سروری شیخ برهان شطاری برهانپوری در مرآة جهان نما آرد، خرقة از شیخ عیسی سندی داشت، در کسب فضایل یگانه عصر و در سلوک طریق زهد و تقوی و عدم توجه ماسوی وحید دهر بود. قول اوست تخصیص کلمة کرم الله وجهه به اسم حضرت علی مرتضی از آنست که ایشان قبل از نبوت و دعوت سیّد امام علیه السلام پیشتر هرگز روی مبارک به سجود اصنام بر زمین نه نهاده بودند و حق سبحانه و تعالی وجه فرخنده ایشان را کرامت ازلی داده. در مرآت الخیام ملفوظ آن حضرت که علی عسکری بن محمد نقی بن محمد قاسم خوانی جمع نموده نویسد، چون او را طلب حق به کار آمد خدمت شیخ عیسی سندهی که ذکرش می آید دریافت ارادت آورد اخذ فواید نموده پانزده سال از حضوری پیر دوری نگزید، نگارنده زخار اگر کلمات تامات و برکات حالات او جمله نویسد دفتری علیحده گردد، از نژاد ابوبکر صدیق مادرش فاطمه نام سیّده بود، مولدش قریه معموله خاندیس و نشو و نما در برهانپور یافته.

موج احوال آن سیّد سندی سیّد پیر متخلص سیدی بن سیّد علی از اولاد میر سیّد محمد گیسو دراز و مادرش از نسل حضرت شیخ تاجن بود. در گلزار نویسد مولد شریفش برهانپور، در طریقه شطاریه بیعت از شیخ عیسی قاسم داشت، جمال حال درویشی خود را به لباس سپه گری در پرده داشتی، شاعر بود پیوسته صوفیانه

۲. الف: 'شیخ کمال' ندارد

۱. الف: 'روزگار خانه'

سخن را به نظم در آوردی، شجره پیران خود تا به ختم النبوة علیه السلام افضل الصلوة به عبارتی فصیح موزون در آورده، در محبت پیر خود چنان مستغرق بود که فنا فی الشیخ شاید همان مقام را گویند، پس از سال در عشره نخستین ده وفات نمود در خاندیس مدفون شد، رحمة الله علیه .

موج احوال آن مشاهد پیر به صورت حضرت مصطفی، شیخ مرتضی پسر سید محی الدین بن سید یحیی گجراتی است، وطن اصلی برودره، آن بزرگ شهرست در میان احمد آباد گجرات و به روح والا همت نیکونیت داشت، عقیده شیفته دل تجرید دوست پیر پرست بود. در گلزار نویسد پیر بیعت او شیخ کاله شطاری برودره که اعظم خلفای غوث الاولیاء بود به تلاش انتهای مقدمات حقیقی به برهانپور آمد، از ملازمت شیخ لشکر محمد عارف فیضها یافت بعد وفات شیخ از مسیح زمان تلقین یافت چند چله کشیده احوال فنا فی الشیخ چندان به حالش غالب آمد که پیغمبر صلی الله علیه وسلم را به صورت پیر خود در واقعه مشاهده کرد، در سال هزار و دو ازین عالم انتقال نمود و در برهان پور روبروی حظیره^۱ بهکاری مدفن یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن ترجمه حدیث العلما ورثة الانبیاء، آن مقتدای اتقیا و اصفیا، آن عالم علوم حقیقت و مجاز، آن مدام با شاهد واحد به راز و نیاز، آن واقف اسرار ارضی و سماواتی، قطب روزگار **حضرت شیخ وجیه الدین گجراتی** در خانواده قادریه مرید شیخ قاضا و ارشاد و تربیت از شیخ محمد غوث گوالیاری یافته کار را از نزد وی^۲ اتمام کرد و به مشرب صوفیه ذوقی بوجه اتم حاصل ساخت، از اکبر علمای ملت و اعظم هندوستان^۳ دین دولت و به غایت سخاوت بلند و خلاق^۴ دلپسند داشت، به تربیت طالبان قوت مخصوص او را عطا شده بود. در گلزار ابرار^۵ نویسد در نهصد و دو و به قول صاحب مآثر الکرام در نهصد و یازده هجری از کتم عدم به پرده وجود آمد و از عمر پنج سالگی تا به سی و سه سالگی به افاده

۱. ج: 'شیخ' بهکاری   ۲. الف: 'کار راز مرد وی'   ۳. ج: د: 'مقدسان' دین

۴. ج: د: بلند و 'اخلاق'   ۵. د: 'ابرار' ندارد

صوری دانش پرداخته در گجرات شصت علم آموخته و تمام عمر خلایق را به افاده دانش مفخر ساخت. در بداؤنی^۱ نویسد وی بر جاده شریعت مستقیم در گوشه قناعت مقیم صاحب قدرت علوم عقلی و نقلی بود^۲ از صرف هوای تا قانون شفائی، شرح مفتاح و عضدی باشد که او شرح با حاشیه بر آن نوشته، به لحاظ افراط علم عالمی روزی بدو گفت، عجب است که ارشاد از محمد غوث امّی می گیری؟ گفت که الحمد لله مرشد من مثل پیغمبر من امّی است. در تذکرة الاصفیا نویسد که وی مدام خلایق را فیض صوری و معنوی می رسانید حق سبحانه و تعالی رسم انسانی را ظاهر و او را مظهر ساخته، هر روز جمعه لا تعد ولا تحصى از بیماران و محنت زدگان در خدمت التماس دعا^۳ می نمود و اثر زود می یافتند و هرگز به طور خود به خانه اهل دنیا نرفته مگر^۴ در مدّت عمر یک دو بار به حسب طلب و اکراه از خانه به مسجد خود قدم برای نماز جمعه بیرون نهاده و خانه او مسجد اقصی اکابر و اخیار روزگار بود، خود را از هیچ آحاد الناس امتیاز نداشته، به جامه درشت و کنده اکتفا می کرد و هرچه فتوح می رسید بذل و ایثار درویشان بود، در عهد سلطان محمد گجراتی مرشدش شیخ محمد غوث از هند به گجرات رفت، شیخ علی متقی فتوا بر قتل شیخ محمد غوث نوشت و سلطان آن را موقوف بر اقتضای آن حضرت داشت و چون یک بار مشاهده جمال محمد غوث کرد فریفته شده بود و گرفتن ارشاد از او مخطور داشت آن استفسار را پاره ساخت، شیخ علی متقی بی اختیار به منزل آن حضرت آمده گریبان چاک کرد و گفت چرا به شیوع بدعت وقوع رخنه^۵ در دین راضی می شوی جواب داد که ما ارباب اقالیم و شیخ محمد غوث اهل حال فهم من به کمالات او نمی رسد و به ظاهر شریعت نوعی اعتراض قاذح برو متوجه نمی کرد و ازین کلمات آن حضرت در اظهار کمالات سلاطین را باعث اعتقاد شیخ محمد غوث گردید و آن فتنه فرو نشست و در مجلس خود آن حضرت اکثر فرمودی که نظر به ظاهر شریعت چنان باید که شیخ علی متقی دارد و در حقیقت آن چنان که شیخ محمد غوث^۶ ما است حضرت رئیس المحدثین^۷ در

۱. د: 'در هدی وی' نویسد ۲. د: نقلی 'بهار' ۳. الف: 'دعا' ندارد ۴. د: مگر یک روز در

۵. الف: 'رنه' ندارد ۶. ج: د: 'شیخ عبد الحق دهلوی' در

اخبارالاهیار نویسد در وقت قصد زیارت سرور کائنات علیه افضل الصلوة به دیارش رسیدیم و به ملاقاتش مستفید شدیم و به بعضی اذکار و اشغال قادریه مشرف گردیدیم، در گلزار نویسد شیخو مرید حضرت شاه جیو در قصبه کلیر داشت، گاه گاهی به سیر احمد آباد می آمد، مکتوب به خاطر آورد که در این شهر آمدن وی حصول سعادت پا بیوس وجه الملة رفتن بعید از سعادت است، چون رفت آن حضرت به خلوت بود برفور آگهی برآمدنش برآمد، شیخو ازو مصافحه نمود و فرمود ای شیخو رو برو نگاه کن چنان کرد، پرسید از پیکر فقر صورت کرا مشاهده می کنی فرمود حلیه شیخ محمد غوث گوالیاری، باز فرمود دیگر نظر بگمار باز پرسید اکنون شکل کیست؟ عرض کرد جمال با کمال رسول صلی الله علیه وسلم هویدا است، فرمود سیوم بار از روی تامل بنگر، به مجرد مشاهده سبحان الله گفته سر به سجده نهاد و تکبیر و تنزیه حق سبحانه و تعالی را گفتن آغاز کرد و کمالات شیخ را ازینجا قیاس باید کرد که بچه مرتبه بود، جایی که کس است حرفی بس است ازین جنس خرق^۱ عادات و تصرفات او بسیار است این مختصر گنجایش نیافت. مولوی محمد صالح در تذکره آرد که مولوی حسن فراغی و مولوی جمال الدین جونپوری و مولوی عبدالغنی و مولانا سامکی و ملا جمال لاهوری و خواجه خرد کرمانی از جمله مشایخ بزرگ از شاگردان آن حضرت اند، يك بار هندو بچه را به تصرف ولایت مسلمان نمود، تلقین فرمود او در چند مدت به مرتبه مشاهده رسیده، تفصیل کتب تصنیفش برین نمط حاشیه بیضاوی و در اصول حدیث^۲ حاشیه تلویح بزدوی، حاشیه هدایه فقه، حاشیه شرح وقایه، حاشیه مطول و مختصر، حاشیه شرح تجرید، حاشیه اصفهانی، حاشیه شرح عقاید تفتازانی، حاشیه بر حاشیه قدیم محقق دوانی، حاشیه شرح مواقف، حاشیه شرح حکمت العین، حاشیه شرح مقاصد، حاشیه قطبی، حاشیه شرح چغمی، شرح تحفه شاهمی، شرح رساله فارسی ملا علی قوسجی، حاشیه فواید ضیائی، شرح ارشاد قاضی شهاب الدین دولت آبادی، شرح ابیات سهل، شرح جام جهان نما، شرح کلید مخازن، رساله حقیقت محمدیه، روز يك شنبه بست و نهم صفر سال نهصد و هشتاد و به قول صاحب تاریخ بداونی نهصد و نود و هشت به جوار رحمت حق پیوست، رحمة الله علیه.

۱. الف: 'خرقه' عادت   ۲. الف: 'حدیث' ندارد

موج احوال آن صاحب وجه دین و ایمان، آن صاحب لوای کشف و عرفان، آن حقایق آگاه و کمالات دستگاه، ولی کامل **حضرت شیخ عبداللّٰه**، در گلزار نویسد خلف و خلیفه حضرت شیخ وجیه الدّین علوی احمد آبادی گجراتی است. در تصوّف صاحب مقامات عالی و در تصرف علوم قولی و فعلی مرتبه بلند و درجه ارجمند داشت، عارف علوم صوری و معنوی وارث کمالات ظاهر و کنوز باطن پدر بزرگوار خود بود، دو قرن کم و بیش که روزگار درس پدر عالی قدر او فیض رسان طالبان علم ظاهر و باطن مانده یک ساعت از سعادت خدمت و از دولت حضور جدا نگشت، پیوسته از دانش و بینش کام بخش او بهره برگرفت، عالم علوم حقیقت و مجاز گشت، والد ماجد او وقت رحلت ازین جهان خرقة خلافت و مثال^۲ اجازت جانشینی بدو بخشیده قائم مقام خود گردانید، او چندان جسم عنصری خود را به ریاضات کشید که قوت روزمره او غیر از یک کانسۀ شربت نبات از دیگر چیز خواهش نبود، سبحان الله چه مجاهده با نفس است و کمالاتش زاید از بیان است.^۳ ناس بیگ رفیق نواب اعظم خان از انفاس متبرّکۀ او به پایه منصب عمده به حضور اکبر بادشاه رسید و نواب کامیاب به کشایش خاصه سوانه لشکر کشید، جنگ بزرگ در میان آمد، شکست به صوب نواب عاید گردید، در آن وقت کش مکش از جهت اعتقاد صادق خود شیخ را آن وقت به مدد^۴ خود یاد کرد، شیخ را حاضر یافت و از اعانت و امداد شیخ در کش مکش جان به سلامت ماند، ازین جنس کمالات او بیشتر اند، به شانزدهم رجب وفات^۵ یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن عابد و زاهد، آن مشاهد و مجاهد، آن صاحب علم حقیقی و قرطاسی، **شیخ کمال محمد عباسی** مولد شریفش احمد آباد گجرات است. در گلزار نویسد شاگرد و خلیفه شیخ وجیه الدّین گجراتی است. عالم عارف عابد حافظ محدّث بود، سند حدیث از شیخ عبدالملک بینائی داشت، در سال نهصد و هشتاد از وطن به راه خاندیس به اجّین مالوه آمده خانه گزید و دختر شیخ اولیا

د.۱: 'دو قرن' ج.۲: 'و مثال اجازت'، د: 'مثال' ج.۳: 'است' ندارد

د.۴: 'وقت بدو' الف: 'شانزدهم' ندارد؛ د: 'وفات' ندارد

کالپوی را اهل خانه ساخت، منصب افتا یافت، سی سال در آنجا درس علوم شرعی و حکمی فرمود، اوقات شریفش يك دم از اعمال حسنات خالی نه بود، شب و روز برین فهرست تقسیم داشت در ثلث آخر شب غسل کرده، در تهجد^۱ هفت جز قرآن خوانده، به ادعیه و ذکر جهر پرداخته فرض فجر گذرانیدی، پس از آن به تلاوت مشغول شدی، بر وقت نفل و اشراق ادا نمودی، تا زوال نیم روز متصل^۲ آدرس گفته به اهل سبقت طعام خوردی به اندازه يك گهری قیلوله کرده به نماز پیشین برخاستی تا نماز دیگر دشواری مردم به فتوا نویسی آسان ساختی تا شام به دوستان و درویشان انجمن راز گویی و سخنان تصوف و تحقیق داشتی، بعد نماز خفتن به حجره شده مطالعه سبقت فردا کرده از ثلث میانه حصّه به خانه نشینان و حصّه به خواب دادی، از هنگام پانزده سالگی تا پنجاه چهار سال روزگار بدین نمط بسر برد و در سال هزار و سیزدهم مکتوبی به نگارنده گلزار بر طبق طلب و ملاقات به اظهار بی اعتباری عمر بی بنیاد به نهایت شوق نوشت، رفتم و حاضر شدم، چند روز انجمن توّدد و وداد برپا مانده، شب دوشنبه دهم شعبان همان سال وصیّتهای دلپسند فرموده جان به جانان سپرد، در صفّه درسیه مدفون گشت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن ممتاز در عشق و انکساری **ملا موهن بهاری**، نام اصلی او محی الدّین است. صاحب مولد و منشا بلده بهار. در مآثر الکرام نویسد در سن هفت سالگی کلام الله را ضبط^۳ کرد و به خدمت پدر خود^۴ عبدالله کسب علوم نمود، در هفتمده سالگی فاتحه فراغ خوانده چندی به وطن به تدریس طلبه اشتغال داشت به حضور شاه جهان سلطان رسید و به تعلیم شهزاده محمّد اورنگ زیب متعین گردید و به خدمت شاه حیدر نبیره شاه وجیه الدّین گجراتی بیعت کرد، آخراز پیشگاه خلافت^۵ دستوری گرفته به وطن شتافت و به ریاضات و مجاهدات کار بست، در عمر هشتاد و چهار سالگی در يك هزار و شصت و هشت مرحله آخرت پیمود، رحمة الله علیه.

۱. الف: در ثلث آخر شب غسل کرده در تهجد ندارد ۲. الف: متصل ندارد

۳. د: را حفظ ۴. ج: د: ملا عبدالله ۵. ج: پیشگاه خلافت

موج احوال آن در یاد دوست بری از غفلت و بیکاری **شیخ مبارک صدیقی محمد اشرف شطاری لاهوری**، مرید شیخ فرید گهروار است که خلیفه خلفای محمد غوث گوالیاری بود، به صلاح و تقوی آراستگی داشت و در علوم دعوت میان فقرا ممتاز بود، شیخ عبدالملک مرید و جانشین والد بزرگوار خود شیخ فرید گهرواریست، به زهد و تقوی بیشتر در شهر مذکور گذرانیده، شطاری مرید شیخ جلال لوهانکی لوهانک نام کوهی است در کنار قصبه بهلسه راستین سرحد کوندوانه و خرقة خلافت از شیخ عبدالملک شطاری سارنگپوری مالوی خلیفه حضرت شیخ وجیه الدین گجراتی داشت، در گلزار نویسد صاحب تصرف و تصوف در سال نهصد و هشتاد و یک به مندو آمد در خدمت نگارنده گلزار شیخ محمود جلال شطاری علم دعوت آموخت و رخصت شد، چندانکه چله کشیده جزئیات و کلیات به پایه کمال رسانیده، بنای بی نیازی بس استوار انداخت زر نقد و زمین باوجود تمنای حکام در مندو برفت سی سال در مندو از غایت توکل گذرانیده در سال هزار و دهم وصال یافت همانجا مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن عظیم القدر در حقایق، آن صدر به چاربالش^۱ دقایق، آن به عشق محبوب سرگشته^۲ و واله **حضرت مولوی محمد صالح**، متوطن قریه مکده توابع عظیم آباد است، از نژاد مولوی خواجه علی مرید خلیفه مولوی شاه مارنده کلپوری که به چند واسطه خلیفه شیخ وجیه الدین علوی شطاری بود، خرقة دست به دست در آبای خود یافته، محمد صالح مقتدای صلحا و پیشوای اتقیا و سلطان فضلا بود، در حقایق و معارف بس رتبه بلند داشت اکثر شاهبازان به عنایت تلقینش^۳ به مطلب حقیقی فایز شدند و طالبان اسرار را از آغاز تا انجام مثنوی مولوی معنوی تلمذ دادی، سلوک و تربیت آن درون پرده تمام می کرد، شاه بدیع الله گوید من خدمت او را دریافته ام، گوشه گیرمردی متوکل متورع مشرب ایثار داشت، شیخ وقت خود بود، سن وفات دیده نه شد.

۱. د: 'چار زبندش' دقایق

۲. د: 'دلربا' و واله

۳. الف: اکثر شاه بازان بعنایت تلقینش ندارد

موج احوال آن در عشق و محبت مدام به جان نثاری **میر سید غلام محمد**، ابن میر سید معین الدین ابن میر سید محمود محقق شطاری کنتوری احمد پوری، در فیوضات رحمانی نویسد که کنتور در ملك شرق صاحب اعتبار و درویشی و مشیخت بوده اند، جدش به تقرب قرابت آبای احمد پور را به اقامت خود رونق دادند، سید غلام محمد کم سن بود، میر سید معین الدین نسخه جواهر خمسه به مرید و خلیفه خود حضرت شیخ عبدالغفور صدیقی احمد پوری سپرد که چون پسر به سن تمیز برسد تربیت نموده نسخه امانت حواله پسر سید غلام محمد خواهی نمود، هم چنان واقع شد، نگارنده فیوضات رحمانی به سن دوازده سالگی مکرر آن حضرت را دیده است، مرد با برکت بود، عامل و کامل از حضرت شیخ عبدالرحمن چشتی خیلی مصاحب بود، پسران خود را مرید شیخ کنانید، چون وفات کرد در احمد پور به پهلوی مزار جد خود مدفون گشت، رحمة الله علیه. سید صدر الدین احمد پوره مرید و خلیفه^۱ جد خود سید عبدالغفور مرد با برکت و ریاضت بود.

موج احوال آن درویش درد مندان به آتش عشق مانند سپند، آن افضل العصر و المعاصر عاشق صادق **شیخ صدر الدین ذاکر**، مرید شیخ محمد غوث گوالیاری است. مجاهده بسیار کشیده مشایخ و بزرگان وقت را دیده، حالی قوی داشت. در گلزار نویسد، نام پدرش شمس و نامش محمد بود، مولد جانپانیر، پدرانش بازرگانی کردند، در سال^۲ نهصد و پنجاه که سن شریفش بست و پنج ساله بود توفیق ترك یافته از شیخ محمد غوث ارادت آورده دوام ملازمت مرشد اختیار کرد و از تلقین دوام بهره مند گردید، چون مرشدش از گجرات به گوالیار باز گشت نمود همراه رفت، جواهر خمسه را تمام و کمال به عمل آورده از غایت پرهیز و مجاهده نفس نافرجام را به همواری رام ساخته خرقة خلافت و اجازت سلاسل مشهوره گرفته دستوی وطن یافت، سه بار دیگر به گجرات رفته يك بار به حیات مرشد خود و دو بار بعد رحلت پیر لیکن هر بار در مندو شده می رفت، آخر بار يك

۱. الف: 'خلیفه' ندارد

۲. ج: 'سال' ندارد

سال در مندو مانده بسیار خلاق آنجا را تربیت و تلقین نموده مرید ساخت، از آن جمله شیخ امان الله بن شیخ کمال الدین کالپوی که مقتدای پرهیزگاران آفاق بود، شیخ عثمان بن لادن قریشی که سر دفتر متوکلان دهر بایش شمرد و شیخ مکنه مجرد که مدتها در روضه شاه میان جیو مجذوب کلبه داشت و شیخ جمال پور بهکهاری و نگارنده گلزار آن وقت پانزده ساله بود، وقت معاودت وطن شیخ محمود بن جلال که^۱ از خلفای اوست برای خبرگیری و تربیت تربیت یافتگان بدو تعلّق ساخت و گجرات از خلفای و مریدان او پر است، احوال اکثری که به دریافت آمده می نویسد، کمالات آن حضرت زیاده از حوصله بیانست آخر به سبب ویرانی جانپانیر و در برودره که دو سه مرحله از آنجا دوری دارد خانقه و خانه ساخت بقیه عمر به فیض رسانی و تربیت طالبان بسر برده در سال نهصد و هشتاد و نه سفر آخرت بر بست انا لله و انا الیه راجعون.

موج احوال آن بزرگ با عشق و صفاء، آن عبد به معبود با وفاء، آن به مشاهده دلدار به شکل هلال **حضرت شیخ احمد بن جلال**، مرید شیخ صدر الدین ذا کر است. صاحب مجاهده و مشاهده، قرآن مجید بدان لحن خوانده که شنوندگان از هوش رفتی و مستانه به سماع آمدی. در گلزار نویسد برادر بزرگش شیخ محمود در مندو اقامت داشت و او در گجرات، در قلوب هر دو برادر شوق دیدار هم دگر غالب آمد، از مقامات خود روان^۲ شدند، در اثناء راه ملاقات واقع نشد محمود به گجرات و او به مندو رسید، بعد يك ماه شیخ احمد به مندو آمد به ملاقات باهم مسرور شدند، پس از چند ماه شیخ احمد را بیماری اسهال چنانچه امید زندگی باقی نماند هم در آن ایام شیخ شمس الدین زنده دل شیرازی که بزرگ خلیفه شیخ محمد غوث بود و در بیجاپور د کهن کلبه داشت به دیدن شیخ احمد به مندو آمد، از برکت مقدم او شیخ احمد را اندکی فرصت رونما گردید، گفت ای محمود اکنون برادر احمد را به فرزندان او باید رسانید من هم بدرقه او و رفیق سفر توام، چون امتثال از باطن شیخ محمد غوث دستوری گرفته که پیری از آمد و رفت باز می دارد این نوبت پسین

۱. د: که 'خر' خلفای

۲. الف: 'روان' ندارد

زیارت بنده باشد و مدت است که برادر شیخ صدرالدین ذا کر را ملاقات نموده^۱ و شیخ وجیه الدین علوی را ندیده عمرم به آخر رسید به این بهانه به گجرات رفته و وداع يك دیگر هم بکنیم پس بر سه عزیزان به اتفاق روانه گجرات شدند بعد دو سال شیخ احمد از علایقه همان بیماری در نهصد و هشتاد و هشت به ملاء اعلی شتافت رحمه الله علیه.

موج احوال آن به عشق دوست همیشه در درد و محن **شیخ محمد حسن** خواهرزاده شیخ صدرالدین ذا کر است، به غایت متوکل و نهایت ممتاز، هر چند مردم به لحاظ تکلیفات او برای توکل شکنی باعث و مبالغ شدند پذیرا نداشته مردانه و مسافرانه زندگی کردی.

موج احوال آن بعد از مجاهده جام وصال چشیده، آن دلریش به دیدار دلدار دل را دریده، آن عالم متبخر و درویش آئین، اکمل الدرویشان **حضرت شیخ شمس الدین** از بزرگان اهل تصوّف، بسا صاحب کمال و معدن مجاهده و کفی مشاهده، مرید شیخ محمد غوث گوالیارست، شاعر هم بود زنده دل تخلّص داشت و این تخلّص مشابه لقب معروف گشت در گلزار نویسد از اولاد حاکمان پارس است، در سن چهارده سالگی علوم متداوله را تحصیل نموده بر تفسیر بیضاوی حاشیه نوشت، چون سلطنت بنی اعمام او افتاد در پی آزار شیخ شدند مادرش به لحاظ آنکه زنده ماند رخصت هندوستان فرمود، درین ملک جا بجا از بزرگان وقت صحبت داشته خیال مریدی داشت، چون اتفاق ملازمت حضرت محمد غوث گوالیاری افتاد بیعت نموده به مجاهده در آمد تا که پایه عبادت را به مرتبه کمال رسانید، از دستوری مرشد به رهنمونی باشندگان دکن رخصت یافته از گجرات به بیجاپور رفت، بر پنج گروه از شهر در صحرا زاویه ساخت و اقامت نمود، چون وقت روانگی از مالوه گجرات چند سیر گندم در زنبیل نهاده بود، چون به بیجاپور رسید قدری گندم باقی بودند آنرا به زمین انداخت روئیده تیار شدند، بر همین دستور هر سال گندم می روئیدند به قدر حاجت می گرفته مابقی آنجا افتاده می ماندند در فصل می دمیدند، چون کفاف روزی برین وجه دید از هیچ کس گاهی چیزی

۱. ج، د: نه، نموده

نگرفت، باوجودی که اجازت جمیع سلاسل یافته بود تا که مرشدش در قید حیات بود مرید نگرفت، آخر شیخ عبدالغفور نام جوانی صاحب استعداد را در خدمت قبول کرد و تربیتش نمود او را در کلبه گذاشته در سالی به زیارت مرقد مرشد خود می آمد و می رفت، درین سفر مندو در اثناء راه می افتاد به خانه نگارنده گلزار که در حضر جامع و تکسیر شاگرد او بود قیام نمودی، در نهصد و نود رخت سفر آخرت بربست، شیخ عبدالغفور به جانشینی او مفتخر گشت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن منزوی، آن به ولایت محتوی، آن صاحب توفیق رفیق **حضرت شیخ صدیق**، ساکن برودره است. عطار پسری بود چون جذبه عشق الهی بدو رسید دوکان^۱ پدر بگذاشت به حضرت شیخ صدرالدین ذاکر بیعت نمود و در طریق شطاریه مشغولی گرفت. در گلزار نویسد در اندک زمانه ذاکر شاغل و عارف کامل و عابد منزوی گردید، همواره به همراه بودن پیر کوشیدی، بعد وفاتش در مسجد منزوی شد بقیه عمر آنجا گذرانیده، در زمان خروج مظفر گجراتی وصال فتح خان خانخانان است از نگارنده گلزار ملاقات شده بود، در نهصد و نود و دو وفات یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن در غیر ذکر خدا مدام لب بند، آن منشاء عجائب حالات ارجمند، آن بهترین امت حضرت احمد صلی الله علیه وسلم، مجاهد مجاهد غالب، **شیخ ولی محمد بن شیخ راجی** که ذکرش در بحر متفرقات است مرید شیخ صدرالدین ذاکر بود. در گلزار نویسد او را در ابتدا حال ریاضات جذبه الهی فرو برده طرفه اینست که سوای حرف توحید در دیگر کلام زبان نمی گشاد و مدام با پیر خود در سفر و حضر ملازم و خدمت گذار مانده، تا هزار و یکم زنده بود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن در شریعت و طریقت شاه، **حضرت شیخ امان الله** پسر شیخ کمال الدین سلیمان قریشی ساکن کالیی است. در گلزار نویسد به زهد و توکل و فقر و ایثار و راستی گذرانیدی، سلوکش جز شاهراه شریعت نه پیموده،

۱. ج، د: دوکان 'عطار'

دست همتش جز دامن نیستی نه کشید، مرید شیخ صدر الدین ذا کر شطاریست، شصت و سه سال را عمر یافت در سال هزار و پنجم وفات. دو پسر داشت يك در حیات پدر فوت کرد دویم مقبول در گاه سرمد شیخ ولی محمد بن قاضی زاده گجرات مرید شیخ صدر الدین ذا کر است. در گلزار نویسد در نهصد و هشتاد و يك شیخ صدر الدین از جانپانیر به قصد طواف مرقد غوث الاولیا از راه احمد آباد به گوالیار روانه شد ولی محمد هیژده ساله بود که روی سلوک طریقت به خدمت شیخ او را برد ترك خانمان کرده در آن سفر همراه شیخ رفت، وقت باز گشت گذر به مندو نمود، هوای آنجا شیخ صدر الدین را خوش آمد خواهش چله نشینی به خاطرش رو داد، سه چله به آخر رسانید، چون روی عزیمت به راه وطن نهاد شیخ محمود جلال را برای پرورش نگارنده گلزار و شیخ ولی محمد را برای رفع غبار تنهایی شیخ محمود دستوری بخشید، چند سال به اکتساب صوری و معنوی در مندو گذرانیده آخر به اشارت شیخ محمود به برهانپور رفت، در سال هزار و دهم وفات یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن شیفته جمال جانان، آن با دین و دولت توأمان، آن نگین خاتم عرفان حقایق آگاه، **حضرت شیخ عبداللطیف بن ملك شاه**، وطن شریفش قصبه کور است. در گلزار نویسد طریقه استرشاد از شیخ صدر الدین ذا کر شطاریست، خداوند حقایق و معارف صاحب صفا و صلاح بود، زاد بوم نهر واله، در طفولیتش پدر او از سرگذشتش پس از چندی او را شورش خدا طلبی در سرافتاد، آوازه رهنمایی و غلغله ارشاد شیخ صدر الدین ذا کر به گوش او رسید، به خدمتش شتافته مراسم استرشاد بجا آورده از برکات تلقینش شیوه درویشی و شعار صفوت اکتساب نمود، از ریاضات شاقه و مجاهدات فوق الطاقه به پایه کمال رسید، در نهصد و هفتاد به دستوری مرشد^۱ بنا بر زیارت مرقد پیران پیر خود غوث الاولیا به گوالیار عازم گشت، در اثنای راه به نارنول در حیات حضرت شیخ نظام نارنولی مشرف گشت، چندی صحبت داشته به تقریب اظهار تمنای خاکبوسی آستانه روضه

۱. ج. د: شاقه و مجاهدات فوق الطاقه بپایه کمال رسید و نهصد و هفتاد بدستوری مرشد بنا

غوث الاولیا ظاهر نمود، آن حضرت گفت احوال صحبت ابتدا خود که اقامت به دایره غوث الاولیا داشت با اکثر به فضایل و اخلاق و کمالات بیان فرمود پس از شیخ نارنول رخصت شده به دهلی رفت و خدمت مشایخ وقت و زیارت مرقد خواجگان آسوده آنجا بجا آورده به آگره رسید، صحبت شیخ ضیاء الدین^۱ غوث الاولیا را دریافت آخر از رخصت مخدوم زاده به گوالیار رفت زیارت مرقد غوث الاولیا بجا آورده در مقام شجر که آن غاریست از گوالیار هفت کروه دور و غوث الاولیا در ابتدای سلوک آنجا اربعین نشسته^۲ است دو چله کشید، بعد فراغت از خدمت شیخ عبداللّه خلف و خلیفه غوث الاولیا و دیگر خلفای عالی مقام آن حضرت رخصت گرفته به جانپانیر در خدمت شیخ صدر الدین ذا کر رسید، چون آن شهر ویران شده به بلده برودره رفت تمهید بساط^۳ خانه گزینی و کد خدایی نمود، بعد از آن يك بار به راه مندو به زیارت گوالیار نموده که به کلبه رسید بقیه عمر از آن باز به غایت مردانه و توکلانه قدم از دایره خود بیرون ننهاد، در سال هزار و هفت انتقال ازین عالم فرمود، در برودره مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن عامل صلواة فی الجذبات، آن کامل قوه ممات فی الحیوة، آن بر آسمان اختر کمال^۴ روشن تر حضرت شیخ محمد جیو برهنه سر، وطن احمد آباد گجرات. در گلزار نویسد^۵ صوفیان وارسته شیخ صدر الدین ذا کر است، سلوک او با جذبات هم آغوش بود، اکثر اوقات به جذبه گذشتی عجیب تر آنکه در حالت جذبه نماز پنجگانی وقت به وقت را از دست ندادی و بیان حقایق را نوعی می نمود که هرگز خلاف اصطلاح این طایفه واقع نشدی، افسوس که به تحریر کس نه آمد^۶ که موجب فوائد سالکان این راه می شد، در سال نهصد و هشتاد و سه از خدمت پیر بزرگوار رخصت گرفته به طواف غوث الاولیا از برودره به گوالیار رفته بود همراه شیخ حبیب شطاری خلیفه غوث الاولیا به راه مالوه به وطن باز گردید، در مندو وطن نگارنده گلزار ابرار گزار کرد چند روز مصاحبتش را غنیمت شمرد،

۱. ج. د: ضیاء الله بن غوث
 ۲. الف: گسسته است
 ۳. د: بساط ندارد
 ۴. ج. د: آسمان کمال اختر
 ۵. ج. د: از صوفیان
 ۶. الف: نه آید

چون به وطن خود رفت انتقال نمود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن بزرگ آفاق، آن از مایل تودد بری از نفاق، آن به تلاش لقمه حلال مدام به درد و محن، درویش دل ریش **حضرت شیخ حسن** بن موسی احمد آبادی و والد شیخ محمد غوثی مندوی مصنف گلزار ابرار است. در تذکره مسطور است حافظ کلام مجید و عالمی^۱ رسمی دانش در سلسله شطاریه مرید سید جلال بن سید احمد جعفر رفاعی^۲ بود، در ابتدای حال از چهار سالگی پدرش به استاد سپرد، کلام ربّانی یاد گرفت و برخی از علم آموخته بود که پدرش فوت کرد، به خدمت پیر بیعت نمود به عبادت در آمد، در سال نهصد و چهل و یک همایون بادشاه به کشایش گجرات توجّه نمود، سلطان بهادر حاکم گجرات هزیمت خورده گجرات به غارت لشکر آمده ویران شد، وضع و شریف آنجا فرار شدند، آن وقت حضرت بست و چهار ساله بود، همراه لشکر از خاندیس به مالوه رفت و در لونه‌ره رفت که از مندو بر سه گروه است اقامت گزید، چند روز به اسباب معیشت نه پرداخت، آخر چون همگی همّت او مصروف به لقمه حلال بود قرطاس فروشی اختیار کرد، در چند روز بازرگانی او بر همه ابناء روزگار غالب آمده، کد خدا شد و در مندو خاص خانه گزید^۳ بقیه عمر تا سال وفات که نهصد و هفتاد و سه هجری است به هیچ حاجتی و کاری از مسجد و خانه خود قدم بیرون ننهاد، کد خدا بود سه پسر داشت، اوّل نور محمد که به بلوغ رسیده فوت کرد، دویم شیخ میان جیو مرید سید جلال بن سید احمد جعفر خلیفه شیخ صدر الدین ذا کر حال راقم نامه و سیوم شیخ محمد غوثی مصنف گلزار ابرار که ذکرش می آید.

موج احوال آن مفسّر آیات ولایت و عرفان، آن مترجم مقالات عاشقان حضرت رحمان، آن مجاهد تقوی و زهد دین دار **حضرت شیخ محمد معروف به غوثی** مصنف گلزار ابرار، اسم شریفش شیخ محمد چون در سلسله شیخ محمد غوث گوالیاری بیعت از حضرت شیخ سراج الدین خان مرید و خلیفه صدر الدین ذا کر

۲. ج: 'احمد جعفر' بود

۱. د: 'عالمی' ندارد

۴. ج: د: 'شیخ' صدر

۳. الف: خانه 'آمد'

حال خود ساخته خود را غوثی لقب نمود بلکه در اکثر اشعار خود به تخلص غوثیا یاد نموده، در خاتمه تذکره خود می نویسد که مادر من همشیره سید جلال بن سید احمد جعفر است بلکه به دعا و تمنای خال خود از کتم عدم به یازدهم رجب شب جمعه سال نهصد و شصت و دو از هجرت به پرده وجود آمدم همان خال مارا در سن پنج سالگی به دبستان شیخ کمال الدین قریشی سپرد، در هشتم سال قرآن و کتب فارسی به اتمام رسانیدم، چون از اکثر زبان آگاه گردیدم و پانزده ساله شدم که پدرم فوت کرد تا سی سالگی اکتساب رسمی دانش از هر علوم نمودم که در هر فن مهارتی بهم رسانیدم سپس به خدمت گذاری فقرا و مشایخان وقت مقید گردیدم که چاشنی از مذاق ایشان برگیرم، مادرم به لحاظ چنین معاملات تعلق کدخدائی در هفت سالگی به دوشم سپرده بود که به این زنجیر پای قدم از تلاش دنیا بیرون نخواهد زد، چون مارا دل از جمیع مرادات سرد بود به^۱ پیر خود بیعت نمودم به پرورش این طایفه خود را مایل گردانیدم، خیال نگارش احوال بزرگان نامدار به خاطر آمد، از خلف و خلیفه غوث الاولیا فاتحه^۲ نمودم از یمن برکات فاتحه او در هیزده سال نسخه گلزار ابرار را نوشتم امید از افضل الهی دارم که از یمن بزرگان شطاریه و به برکت بزرگان مجتمع گلزار ابرار عافیت عاصی بخیر گردد.

موج احوال آن قطب یزدانی، آن مجدّد قول سبحانی، آن پروانه شمع کاشانه وحدت، آن عندلیب حق سرای آستانه کثرت، آن ذخیره حقیقت حقایق و معارف، قطب وقت **حضرت شیخ لشکر محمد عارف** نام پدرش ملک راجن بن ملک نیر بن ملک رکن الدین قریشی در ابتدا حال طریق اکثر اشغال و ذکر^۳ از شیخ قطب جهان ذا کر نهرواله که ذکرش در بحر متفرّق نوشته شد تلقین یافته، آخر دست بیعت به دامن حضرت شیخ محمد غوث رسانید، از بی نظیران زمانه و به عهد خویش یگانه، سرتاج دردمندان عشق ذات و صاحب تاج طالبان عالم کثرت و صفات، مجاهده بسیار کرده تمام احوالش از قال و^۴ حال خلاف اصطلاح این طائفه واقع شده^۵

۱. الف: 'بر علوم ۲. الف: 'به' ندارد؛ د: 'و' پیر ۳. ج: د: 'استدعا' فاتحه

۴. الف: 'و' ذا کر ۵. د: 'و' از حال ۶. الف: واقع 'نشده'

در مشرب شطّار شانی عالی داشت، در گلزار نویسد در سال شروع هزار هجری مولد آن عاقبت محمود در قصبه مهلاسه از مضافات گجرات رو نمود مادرش پس از سیزده روز و پدرش بعد شش سال به عالم بقا خرامیدند به کفایت مهمّات پرورش او جدّش کوشیده چون پدرانش سپاهی پیشه بودند چندی سنّت آبای بجا آورده در عنفوان جوانی ترك آن وادی نموده پیشه نامرادی گزید، اوّل از قاضی محمود سرپوری فیضها گرفت بعدش از صحبت شیخ قطب جهان ذاکرنهرواله تربیت یافت، در سنه نهصد و پنجاه هجری در گجرات به خدمت غوث الاولیا رسید و ارادت آورده بیعت نمود، خدا شناسی او را بهم رسید وقت معاودت پیر خود عزم رفاقت نمود، دستوری یافت که ترا برای تربیت جویندگان اسرار الهی به همین صوبه می باید ماند، فرموده بجا آورد، کم و بیش سی سال آنجا در تربیت طالبان اشتغال داشته عالمی را فیض رسانید، به سال نهصد و هشتاد و دو به صوب برهانپور خاندیس عزیمت بر بست تا نهصد و نود و سه که سال وفات اوست ابواب ارشاد و هدایت بر روی طالبان حق مفتوح ساخته ساکنان عالم سفلی را به مقام علوی رسانید، اورا کلمات دل‌گزین است اندر تصوّف و تلقین فرمودی به خدا رسیدن آسان و به محمّد پیوستن مشکل و مشکل ازین جهت که ایزد تعالی به همه چیز به وجه خاص متجلّی است و هر یکی را راهی است بدان وجه به سوی حق ادراک تعین و تشخیص^۱ وجود مطلق بدان وجه خاص دریافت می شود و شناخت حقیقت محمّدی صلی الله علیه وسلم که جامع همگی کمالات الهیه و امکانیه است موقوف بر انصاف به جمیع کمال اسماء و صفاتی بود تا به تمامی وجوه مخصوصه تعینات متفرّقه معرفت وجوه اجمالاً و تفصیلاً بهم نرسد عارف ذات بابرکات محمّدی نشود، او به مقام قطبیت رسیده آگاه شده بود مدّتها آشکارا نکرد، روزی قوالی آمد چند کلماتی از کیفیت قطبیت پیشش سرانید فرمود که این مطرب را از راز من که آگاه ساخت :

سر خدا که سالک عارف بکس نگفت در حیرتم که باده فروش از کجا شنید همانجا از اقوال دختر آن حضرت است که پدرم به مرتبه ولایت بایزیدی رسیده بود، شبی در کلبه تاریک مراقب بود، سه بار صدای یا عبدالرحمن شنید، سیوم دفعه لبیک

۱. ج: تعین و تشخیص

گفت، ندا آمد در تاریکی نشسته چراغ فریسم، بعد ساعتی روشنی پیدا شد که تمام خانه منور گردید، دویم شوال در سال نهصد و نود و سه واصل به حق شد، رحمة الله عليه.

موج احوال در آن کمالات اهم، آن مورد حالات ابراهیم ادهم، آن از اجلّه ارباب دینداری، **حضرت شیخ ابراهیم قاری شطّاری**، مرید شیخ لشکر محمّد عارف است، وطن شریفش سند. در گلزار نویسد بغایت خلیق بود، نهایت انکسار داشت، خط شعاعی خوب می نوشت و قرات قرآن را به غایت لحن خوش می خواند، پیر او و مسیح القلوب در قرات^۱ قرآن شاگرد اویند، پیر او چندی فتوح بر خود حرام کرده بود، او تا بست و پنج سال هیزم از صحرا آورده فروخته بهای آن را وجه قوت پیر کرده بود، چون همراه مرشد خود پیران پیر غوث الاولیا را^۲ در گجرات ملازمت نمود مورد نهایت تفضّلات گردید^۳ و یازده سال^۴ پیش امام پیران پیر خود مانده لاهوتی مرغ خطاب یافت، از مرشدش روایت است که بعد فراغ فرض عشا به شغل هشت رکن پرداخته به سفیده صبح دم رسانیدی و استیلائی عشقیه را در یک نفس بست و چهار نوبت رسم کردی. مولانا محمّد حافظ سندهی ازو گفت: محمّد شاه فاروقی صاحب قرات خوش الحان پیری و ضعیفی برای تعلیم پرده نشینان خود می جوید اگر قبول باشد تقرّر نمایم، فرمود من پیر نظر بازم به فرتوتی صورت من نظر کنند که دل و نگاه هنوز به اختیار من نیامده خجالت از همسایگان بکشند، روزی شنید مطربی می سراید که به هنگام طعام نام خدا روزی بخش یاد کنند، فرمود^۵ آفرین بر او لیکن نزد ابراهیم صوفی آنست که بی مشاهده رازق دست به طعام نبرد، در سال نهصد و نود و یک وفات یافت، رحمة الله عليه.

موج احوال آن مبرا از ما و منی **قاضی محمود** مورنی قریه ایست از مرز^۶ گجرات مرید شیخ لشکر محمّد عارف عالم علوم صوری و معنوی بسیار بزرگ و صاحب مقام بود، رحمة الله عليه.

۱. الف: در خواندن

۲. الف: را ندارد

۳. د: گرد یار دیار ست

۴. د: سال ندارد

۵. ج: بخشش فرمود

۶. د: مزار گجرات

موج احوال آن سر حلقهٔ اصفیا حضرت شیخ اولیاء، در گلزار نویسد مرید شیخ لشکر محمد عارف بود، قدم^۱ افرسای بادیهٔ^۲ صدق و صفا، کلبه نشین کوچهٔ فقر و فنا در نسب به خواجه عبدالله انصاری می رسد، روزی شنید که پسر و داماد کشته شد کشاده پیشانی این مقدمه را شنیده و مطلق رنج به خاطر نه آورده به اهل خانهٔ خود خبر رسانید که برای شما تحفه آورده ام، خدا بر صبر او پاداش^۳ بخشاد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن خلاصهٔ مخصوصان ولایت قال، آن خلاصهٔ پیرو طریق محمودان عالی احوال، آن مسعود سعید حضرت شیخ ابویزید، خلف و خلیفهٔ شیخ لشکر محمد عارف است. در گلزار نویسد چون^۴ والد ماجد او به ملاء اعلی شتافت او جانشین پدر گردید، سلطان وقت مواضعات مصرف خاتمه والدش را بازیافت نمود، او نوعی چین بر جبین نکشید و در مقام تسلیم و رضا با فقر و فاقه بر توکل چندان پای استوار گردانید که از خلوت کدهٔ خود بیرون نه^۵ آمد و به روزی خواران خوانگی که هفته هفته به فاقه می گذرانیدند دلش تنگی نمی نمود، کریم ابن الکریم ایشانند، دستور داشت که بعد نماز صبح به مکان مسیح القلوب^۶ رفته فیض عیسوی نفس گرفتی، روزی همراه مسیح القلوب به ملازمت سید ابراهیم بهگری می رفت ناگاه خادمش خبری وحشت اثر^۷ از خانه اش رسانید و التماس بازگشت نمود، فرمود به قصد ملاقات بزرگی با نیت درست بر آمده ام برنگردم چرا که آغاز را به انجام نرسانده به کاری دیگر پیوستن سزاوار حال صوفیان نبود، به اندک زندگانی بسیار کمال و عرفان حق تعالی بدو بخشید که روشش خلاف احوال این طائفه نوعی واقع نشده بلکه از اکمل این گروه احوالی که داشتند برحالش آشکارا بود، در سال نهصد و نود و نه به جوار رحمت حق پیوست، رحمة الله علیه.

موج احوال آن احق کمال نسیم شیخ عبدالرحیم وی را عبدالرحیم کبیرینجی

۱. ج. د: بود و قدم ۲. د: بادیه صدق ۳. د: پاداش ندارد ۴. الف: چون ندارد
۵. د: نمی آمد ۶. ج: شیخ القلوب ۷. ج: وحشت ناک

گجراتی گویند، پنج فرسنگ از احمد آباد گجرات دور است. در گلزار نویسد از آنجا برآمده از برهانپور يك گروه دور به کنار رود حجره ساخته اقامت گرفت، پس از چند روز علی عادل شاه فاروقی حاکم صوبه خاندیس مسجد جامع و سرای آنجا بناساخته به عادل پور مشهور ساخته، پیر ارادت او نا معلوم، مرشد طریقت او شیخ ابراهیم قادری سندهی شطّاری است، الحق شیخ عبدالرحیم مردی به غایت صاحب توکل و همّت صفای^۱ به شدّت داشت، چون وفات کرد در حجره خود مدفون گشت، سال وفاتش هزار و پنجم، رحمة الله علیه.

موج احوال آن عاقبت مسعود شیخ محمود بن عبدالله گجراتی، مولد شریفش گجرات. در گلزار نویسد خلیفه شیخ لشکر محمد عارف است. صاحب سماع و گریه^۲ به مشاهده دلدار بود، به الحان داؤدی که دل آویز هر عالم بود قرآن تلاوت نمودی و میان جموحی محدث و ملک پیر محمد حسن که درویشی را به وزارت فرمان ده آنجا آمیخته داشت از برهانپور به سفر حجاز رفت و باز آمد. مسیح القلوب گوید که روزی در بیماری او به عیادت رفتم، گفت: ای فلان مرا هنگام سفر آخرین درپیش است، به دعایی که بر روش اهل شهود فرا شوم یاد دار و مددگار باش، روز وفاتش بر بالین با چند کس حاضر بودم، حدقه چشمش را چنان ملاحظه کردم که با گردش در نظاره است، مدتها به مطرب پسری میریسین نام تعلق خاطر داشت، در هزار و چهار هجری وصال یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مشغول به عبادت الله شیخ فتح الله بهروچ قلعه بروج در صوبه گجرات به کنار رود نریده مرید شیخ لشکر محمد عارف است، ابتدا حال تحصیل علم نمود آخر جذبۀ محبّت الهی بدو رسید مرید شد و به عبادت مشغول نمود، در چند مدّت ابواب عرفان برو مفتوح شدند. روزی از رازداران خود گفت در نماز سیر عروجی روحی مرا دست داد نماز را معراج من گردانیده، صلوّاء تسبیح هر روز ورد او بود، هرگاه در بزم سماع نعره زدی هیچ مجلسی را طاقت ضبط نمائی که دلش به درد نیامدی، در سال هزار و چهار به عالم علوی شتافت رحمة الله علیه.

۱. ج. د: صفای 'باطن' ۲. ج. د: سماع و 'گریان'

موج احوال آن قدم فرسای بادیۀ صدق و صفا، آن کلبه نشین کوچه فقر و فنا آن عاشق رب العاشق^۱ ذات رب العالمین، **تاج العاشقین** پور عبدالله سندهی است، نام او محمد است زاد بوم برهان پور. در گلزار نویسد خلیفه شیخ لشکر محمد عارف است، واله حسن صوت و شیدائی خوبی صورت بود، از آغاز سال هزار و یک تا چهار سال که^۲ نگارنده گلزار از همسایگی او و مسیح الزمان سعادت اندوخت^۳ از و نقل است که از طفولیت تا جوانی فارسی از مدرسه مسیح زمان خواندم، علوم نقلی اصطلاح شاگردی شیخ یوسف ظاهر سندهی نمود و شرح منازل السائرین و نقد فصوص و شرح گلشن راز و شرح مواقف پدرش مسیح زمان حاصل گردانید، درین اثنا به صاحب حسنی او را تعلق خاطر گردید، عشق مجازی به حقیقی مبدل گردید، به مجاهده در آمد چندان کوشید که محبوب حقیقی را در صورت مجازی مشاهده کرد، در همان سال اکبر بادشاه به صوبه خاندیس فتح نمود او را به تهمت دوستی حاکم سابق به زندان سپردند، از سعی دوستان خلاص یافت به آگره آمد، فتح خان امیر آنجا مقدم شریفش را گرامی داشته به انواع خدمات پرداخت، به غره جمادی نخست در سال هزار و سیزده در پنجاب از دست راجپوتان شهید شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن ممتاز فی الهدایت و کرامت، آن مرتاض فی الریاضات و عبادت، آن مقتدای اصحاب عشق و رندی **شیخ عیسی بن قاسم سندهی** مرید و خلیفه شیخ لشکر محمد عارف است، عالم علوم صوری و معنوی واقف اسرار خفی و جلی، به غایت عالیشان در فقر و درویشی نهایت هدایت عنوان فی الجود و پرده پوشی. صاحب گلزار در اکثر قصایص اولیا آن جناب را به مسیح القلوب و مسیح زمان به قلم می آرد و این الفاظ که عین عبارت گلزار است در شان او نوشته، چون آفتاب عقیدت او وحدت شعاع باشد و ماه صفوتش معاینه اقتباس بود مراقبه کرسی نشین او جهان مشاهد گیرد و سایه در نهال همّت او چتر بر درویشان

۱. ج. د: 'رب العاشق' ندارد

۲. الف: 'که' ندارد

۳. ج. د: 'سعادت' 'اندوخت'

سیه گلیم افروز دست بوس هنگام ارادتش سرمایه آن روی^۱ عرفان بخشد و گهرفشان زیان تلقینش ره به گنج الهی وجدان نماید و يك لحظه توجه باطنش کارساز ملك و ملكوت آید و شیوه کشاده پیشانی و دلربایی زمانیان شود، چگونه توان گفت که گلستان وجودش بهار^۲ علوم فضایل حرمی پذیراست بلکه فیض رسان وجود او نور در چمن زار عقول و علوم است، مولد شریفش ابرچپور از صوبه برار همانجا از روایات آن حضرت آرد هنگامی که به شکم مادر خود بودم استادم در خواب دید که مهتر سلیمان به خانه ام قدم ارزانی فرموده، مادرم در رویه یافت که مولانا یونس دانشور متبحر درویش مستغرق بود به خانه ام آمده چون پدر من در آن هنگام در سفر بود مادرم این واقعه را^۳ به عم فقیر شیخ طاهر محدث رسانید، فرمود ازین شکم ترا فرزندی با برکت روزی شود، پس به آن نزدیکی اوقات در سال نهصد و شصت و دو یا سه تولد فقیر گردید، عمی نام مرا عیسی نهاد، چون پدرم از سفر برگشت به جهت آن خواب خواست مرا سلیمان نام کند، به لحاظ ادب برادر بزرگ خود متماثل ماند، در نهصد و هشتاد سایه پدرم از سر در گذشت در همان سال همراه عم بزرگوار خانه کوچ به برهانپور خاندیس آمدم و کاشانه گزیدم و به تلاش رهنمای مرشد به سیر در آمدم، چون بر دو منزل برهانپور که قصبه کریسه است رسیدم راه فراموش نموده به کوهستان آواره شده دیهی دیدم به کنارش رفتم سگان آنجا به انواع دلجوئی به مقدور مقصر از مهمان نگشتند، در منزل دویم نیز چنین اتفاق افتاد پس ازین دو رویه تازه داعیه توکل به خاطر تازه گشت، رفته رفته به اجین رسیدم مشایخ آنجا را دیده و دل به هیچ کس نه آسوده به سارنگپور رفتم به شیخ عبدالملك شطاری خلیفه شیخ وجیه الدین علوی ملاقی شدم، انواع احکام مهمان پروری بجاء آورده وقت تناول طعام فقیری رفیق فقیر بود که دست راست او کج بود دست چپ به طعام برد، شیخ گفت به حکم صبر کور چشمی همراه عیسی باید نه که کج دستی، درین ترانه ساعتی دلهای حاضران را موجب مسرت گردید از آنجا به گوالیار رفته چند روز مجاور روضه غوث الاولیا مانده به آگره آمد

۱. د: سرمایه یزدی

۲. ج: د: به بهار

۳. الف: را ندارد

۴. ج: خاطر آورده

قاضی جلال الدین ملتانی به سبب اخلاص عمی شیخ طاهر محدث نواز شها فرمود. در گلزار ابرار کمالات و حالات او بسیار نوشته، در وقت تصنیف این کتاب در قید حیات بود، به قول صاحب مرآة جهان نما شیخ عیسی سندهی روضة الحسینی نام کتابی تصنیف دارد، در برهانپور سال هزار و سی وفات.

موج احوال آن گردباد صحرای فنا، آن گرداب بحر بقا،^۱ آن درویش پاکیزه **خو حضرت شیخ بالوسندهی** **محرور** در گلزار آرد که مرید شیخ لشکر محمد عارف است در برهانپور به محله سندیان کلبه عبادت داشت، چون آن به شکست اراده مرمت کرد در مثنوی منطق الطیر فال دید این اشعار برآمد:

گلخن است این جمله^۲ دنیای دون   قصر تو چند است زین^۳ گلخن برون
قصر تو گر خلد جنت آمده است   یا اجل زندان محنت آمده است
گر نبودی مرگ را بر خلق دست   لایق افتادی درین منزل نشست
پس مرمتش موقوف نموده، هر چند مردم ملتمس شدند پذیرا نکرد، در^۴ آغاز هزار و سیوم تا سال هزار و پانزدهم که عمارت گورش بنا شد بی در و دیوار در همان خرابه^۵ بسر برد.

موج احوال آن برگزیده حضرت جبار **شیخ عبدالستار** و در گلزار نویسد بزرگ پسر مسیح القلوب شیخ عیسی بن قاسم است، علم ظاهر با تمام حاصل کرده در عمر جوانی توفیق ترک توبه یافت و این سلوک او دستور العمل ریاضت مندان خدا طلب گردیده، برادر خرد او شیخ فتح الله مرد بزرگ و بابرکت بود، رحمة الله علیهم اجمعین.

موج احوال آن ریاضت کیش عشق معبود، آن دلریش محبت و دود، آن در کشود مقامات یافته فلاح، **حضرت شیخ محمد استفتاح** از نسل شیخ نصیر گجراتی از اولاد شیخ شهاب الدین سهروردیست، در تصوف و اکتساب علم و

۱. د'به حریفان، درویش   ۲. د: 'جمله' ندارد   ۳. د: 'این' گلخن

۴. ج: د: 'از' آغاز   ۵. ج: همان 'خانه'، د: 'خراب'

عمل جواهر خمسہ و اجازت و دعوت و سند اذکار و روش اشغال از خدمت شیخ محمود جلال شطاری مرید نگارنده گلزار اخذ نمود، پس از کشایش یک چند در کوهپاره قصبه دیورش از مالوہ ریاضت کشید از آنجا به گوالیار رفته زیارت مرقد غوث الاولیا بجا آورده و از خدمت شیخ عبداللہ و شیخ ضیاء الدین خلف و خلفای آن حضرت فیضها حاصل ساخت و بہ سیر دہلی رفته زیارت قلوب و قبور ساکنان آنجا بہ تقدیم رسانید، پس از آنجا بہ گجرات آمد اکنون درین وطن آبای بزرگوار خود چراغ ہدایت افروخته بہ تربیت طالبان مقید است.

شعبۂ چہارم:

مجملی در احوال شیخ بدیع الدین قطب المدار و خلفاء^۲ متابعان او در حقیقت از روح پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم و حضرت علی مرتضی و امام مہدی تلقین و تربیت داشت بر طریق ویسی فامّا بہ ظاہر بیعت از محمد طیفور طیفوری نمود، وی خلیفۃ عبداللہ نامی بود، او از حضرت عبداللہ مکی، وی از شیخ عبد الرّبيع مقدسی و دیگر انتساب شیخ محمد طیفوری از شیخ یمن الدین یا امام الدین کہ ہر دو برادر مرید عبداللہ علم بردار رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بودند و خلافت از حضرت علی مرتضی داشت، وی از پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم^۴ و طریق انتساب دیگر شیخ محمد طیفوری از امام الدین مرید نور الدین خلیفۃ عبداللہ علم بردار وی از حضرت علی مرتضی، و طریق دیگر شیخ محمد طیفوری از شیخ مسعود طیفوری، وی از شیخ ابراہیم بلا واسطہ و بہ واسطہ شیخ احمد ابراہیم، وی از شیخ محمود، وی از طیفور سجاوندی، وی از خواجہ بایزید بسطامی، وی از حبیب عجمی، وی از حسن بصری، وی از حضرت علی مرتضی و الآن در شجرۂ بزرگان این سلسلہ ہمین طریق کہ بہ خواجہ بایزید می رسد جاری است و قطب مدار مرتبہ ایست در ولایت کہ در باطن وی را عبداللہ گویند، چرا کہ مظهر اسم ذات است، پیوستہ فیض اللہ تعالی می کرد و فیض بی غایت بر عالم سفلی و علوی

۱. ج. د: در 'موطن'

۲. الف: 'خلفاء' ندارد

۳. د: 'ابو الرّبيع'

۴. د: 'بودند خلافت... تا... علیہ وسلم' ندارد

۵. ج. د: 'حضرت' ندارد

می رساند و آن در هر زمانه یکی می باشد و جمیع اقطاب و اوتاد و ابدال و تمامی رجال الله تابع قطب مدار می باشند، قطب مدار چند نام دارد و قطب الاقطاب و قطب الارشاد و قطب عالم و قطب کبری و قطب اکبر همان يك شخص واحد را گویند و حضرت بدیع الدین قطب المدار را مقام صمدیت میسر شده بود و آن مقام را چند علامتست، هرگاه چند^۱ صوفی به آن مقام می رسد به اکل و شرب دنیا احتیاج نباشد و ضعف و پیری نمی نماید و لباس او کهنه و گرد نشین^۲ نمی شود و هر که جمال با کمال او می بیند بی اختیار سجده می کند، این همه علامت در آن حضرت موجود بود.

موج احوال آن مجدد قول قم باذن الله، آن به نظر حق بینان عین جمال الله، آن مترنم ترانه شوق، آن متصرف مقامات مافوق، آن مظهر شان تفرید، آن آفتاب آسمان تجرید، آن بی نظیر از اولیا کبار، قطب المدار **حضرت سلطان بدیع الدین شاه مدار**، از عارفان اسرار احدیت و متصرفان^۳ مقام صمدیت به غایت عالیشان اندر تصوف رتبه بلند و درجه ارجمند داشت، اکثر منزوی بودی با خلق نیامیختی^۴ به روز دو شنبه برای رفع احتیاج خلایق از حجره بر آمدی مدام نقاب بر بشره داشتی، این برای آن بود هر که جمال با کمال او را دیدی بی اختیار سجده کردی و سجده غیر از معبود روا نیست و تقابش نه سوف کن شدی و نه پروگرد نشستی، مدام مصفی بودی چنانچه الآن آنجا دو^۵ نقاب در کنتور به خانه فرزندان حضرت میتهی مدار موجود است. روزی قاضی شهاب الدین ملک العلما مدام پاکیزه ماندن لباس و نه سوف کن^۶ شدن او در حیات او سوال کرد، فرمود دانستم که تو عالمی نه بل جاهلی، برهای توتیمار پیوسته از عنایت الهی سفید می باشد اگر یکی از اولیای خود را ازین مرتبه عنایت کرد چه عجب؟ بزرگی درین مقام گوید:

قطبی که به قطبین فلک کرد قیام   سیران هوش را به ادب کرد لجام
اسم شریفش بدیع الدین است به سبب ولایت قطب المداری ملقب به

۱. ج. د: 'چند' ندارد   ۲. الف: 'گرد نشین' ندارد   ۳. د: 'مصرفان' مقام
۴. د: 'خلق' 'آمیختی'   ۵. د: 'آن چادر' در   ۶. ج: 'سوف' 'کهن'، د: 'کن'

شاه مدار گشت و در تحفه الابرار نود و نه نام آن حضرت^۱ نوشته یافتیم که خواندنش برای فتح مهمات دینی و دنیوی تاثیرها نگاشته است این مختصر گنجایش آن نیافت. همانجا آرد که پدر قطب المدار سیّد ابواسحاق شامی بن زین العابدین^۱ امام حسین شهید کربلا است و به روایتی قدوة الدّین بود، از فرزندان خلیفه ثانی یا ثالث و شیخ المحدثین شیخ عبدالحق دهلوی^۲ در اخبار الاخیار حضرت قطب المدار را سیّد نوشته و نام مادرش بی بی هویدا. در مرآة المداری تصنیف شیخ عبدالرحمن چشتی دهلوی^۳ نویسد که ابواسحاق شامی از اولاد حضرت هارون برادر حضرت موسی علیه السلام^۴ در شام بود و ملّت حضرت عیسی علیه السلام داشت، فرزندانیش در صغرسن در می گذشتند، ابواسحاق بر مزار موسی و هارون تمنّای فرزند التماس نمود بشارت یافت ترا فرزندی شود که کرامت و ولایت موسوی ازو^۵ آشکار گردد، چون آن حضرت^۶ متولّد شد آثار ولایت انبیا از جبینش هویدا بود، چون به تمیز رسید در خدمت حذیفه شامی که استاد شریعت و طریقت آن قوم بود^۷ سپردند، او توریت و انجیل و دیگر کتب آسمانی حفظ داشت و بر آن عامل بود، به تربیت آن حضرت^۸ مشغول شده در چند مدّت سایر علوم که معلوم او بود جمیع^۹ علوم کیمیا و ریمیا و همیمیا و سیمیا به حضرت آموخت چنانچه شهرت کمالاتش شایع آن ملک گردید پس پدر و مادر آن حضرت وفات یافتند، آن حضرت پیش استاد رفت و گفت شما خود از توریت مرا خبر داده اید که بعد عیسی احمد نام شخصی پیدا شود که دیدار ذات خدا از وسیله او میسر گردد، استاد گفت: احمد ازین عالم پیدا شده در گذشت تابعانش در مکه و مدینه آمدند پس آن حضرت از غایت عشق سایر اسباب و املاک خود را به راه خدا به محتاجان داده به مکه آمد و قرآن و حدیث و بعضی کتب تصانیف مجتهدان امام اعظم و امام شافعی و غیره خوانده، چون ابواب معرفت الهی ازین معلوم بر خاطرش مکشوف گشت خواست به وطن رود در طواف کعبه ندایی بدو رسید که اگر طالب هستی

۱. د: حسینی بن امام موسی کاظم بن امام جعفر صادق بن امام محمد باقر بن امام زین العابدین بن امام

۳. ج: د: ولایت 'ازو'

۲. د: موسی 'علی بیضا صلوة اسلام'

۵. الف: ج: 'معه' علوم

۴. الف: 'بود' ندارد

پس زود بر مرقد محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم در مدینه برو که رسول برحق^۱ و هادی مطلق در راه وصول به حق اوست، آن حضرت ازین مؤده تازه به مدینه رفته سعادت خاکبوسی آستانه ملائک آشیانه^۲ را مشرف شد، از روضه پاک آواز آمده السلام عليك یا بدیع الدین قطب المدار، نیک آمدی، اگر خدا خواسته است زود به مطلب رسی:

کرد چون امداد لطف کردگار از بدیع الدین شده قطب المدار پس کمال محبت از روحانیت رسول علیه السلام پیدا کرده به ریاضت در آمد، بعد صفای باطن حضوری تمام در جناب پیغمبر صلی الله علیه وسلم او را حاصل شد و بر دست پیغمبر علیه السلام به شرف اسلام مشرف شد و به تلقینات اکتساب معرفت مفتخر گردید، همان وقت روح آدم اولیای بنی آدم حضرت علی مرتضی رحمة الله علیه نیز حاضر بود به تربیتش آن جناب شد که این مرد طالب حق را به جای فرزند خود تربیت کن و به مطلب رسان، پس آن حضرت رحمة الله علیه به نجف اشرف رفت به موجب تلقین حضرت علی مرتضی رحمة الله علیه ریاضات و سایر مقامات صوفیه ناحیه طی کرده به مرتبه حق الحق رسیده عرفان حقیقی حاصل کرد، پس علی مرتضی رحمة الله علیه آن حضرت را به فرزند رشید خود که وارث ولایت مطلق محمدی صلی الله علیه وسلم امام مهدی بن عسکری نام داشت در عالم ظاهر به وی آشنا گردانید فرمود که قطب المدار بدیع الدین را من به اشارت پیغمبر صلی الله علیه وسلم تربیت نموده به مقامات عالی رسانیده^۳ به فرزند قبول نمودم شما نیز متوجه شده از سایر کتب آسمانی او را اطلاع دهید، پس حضرت صاحب الزمان آن حضرت را در گوشه‌های جبال برده در چند مدت دوازده کتاب و صحف آسمانی به او تعلیم فرمود، نام چهار کتاب انبیا اینست فرقان و توریت و انجیل و زبور و چهار کتب دیگر که برای مقتدایان جنیان نازل شده بودند نام آن کتب این است را کوری و جاجر می و سناری و السان و چهار کتاب که بر ملائک مقرب درگاه سبحانی نازل شده نام آن کتب این است مرآة و عین الرب و میر ماضی

۱. د: 'برخی' و ۱. د: 'آستانه' را ۲. ج: 'عالی' رساننده

و مظهر افق پس آن حضرت بعد حصول علوم کتب سماوی همراه صاحب الزّمان به جناب حضرت علی مرتضی رضی الله عنه رفت و خرقة خلافت معنوی^۱ بدو بخشید به مدینه به جناب رسول الله صلی الله علیه وسلم آورد و از آنجا نوازشها مافیه ماذون شد که زیارت مگه نموده به هندوستان برو هر جا که خواجه معین الدّین رحمة الله علیه اشاره استقامت تو در معامله نماید مسکن گیر، چون بعد زیارت مگه آن حضرت بر کشتی سوار شد میر سید اشرف جهانگیر رحمة الله علیه در لطایف اشرفی فرماید که در يك سفر فقیر با قطب المدار در مگه بودم او به هندوستان رفت و فقیر به سیر ولایت روم رفت، همانجا یعنی مرآت مداری از ایمان محمودی آرد که چون قطب المدار به عزم هند بر جهاز سوار شد از باد مخالف کشتی بشکست و عالم تلف شد اتفاقاً یازده کس بر تخته بودند از آن جمله یکی آن حضرت بود در چند روز آن ده کس از گرسنگی بمردند و آن حضرت از قوه ولایت زنده ماند رفته رفته آن تخته در کوهی رسید از تخته فرود آمد عمارتی عظیم القدر مشاهده کرد نزدیک رفت دید بر در آن قصر پیر نورانی آدم زاده به لباس فاخره شادان نشسته می گوید بیا قطب المدار نیک آمدی صاحب ما از دیر انتظار تو دارد، لباس فاخره^۲ ملوکی به جهت تو فراهم کرده آن حضرت ازین مژده مسرور گردیده اندرون رفت، باغی فرحت بخش دلکشا تردید و يك خانه مرصع و مکمل و درون تختی بزرگ از یاقوت نهاده و مردی نورانی با عظمت و شکوه بر سر آن تخت نشسته نظر آمد، قطب المدار را با وجود چندین کمالات یارای نظر کردن سوی آن بزرگ نیافت مغلوب شده سر به سجده آورد، آن بزرگ دست بر سر او نهاده^۳ فرمود یا شاه مدار سر بردار، بیا با من طعام بخور، عرض کرد، چنان طعام می خواهم که باز اشتها به من نشود، گفت همان طعام است به فرمان خدای تعالی برای تو مهیا کرده ام، پس بر همان تخت نشانده شیر برنج خورانید در هر لقمه که فرو می برد حقیقت يك فلك مشکوف می گشت، در هفتم لقمه از عرش تا فرش وی را حجابی نماند، بعدش يك دستار و پیراهن و يك ازار پوشانیده فرمود که این جامه برای تمام عمر تو کافی اند کهنه نخواهد شد و محتاج به شستن نیز نخواهد گردید

۳. الف: 'نهاده' ندارد

۲. ج: 'د: فاخره' و طعام'

۱. ج: 'معبودی' بدو

پس دعا نمود انشاء الله تعالیٰ حالا نوعی ترا حادثه رو نخواهد داد و ازین کوه ها به سلامت خواهی گذشت و تصرف ولایت تو در حیات و ممات یکسان خواهد بود و در هند به موجب حکم رسول صلی الله علیه وسلم از خواجه معین الدین اجازت گرفته اقامت کنی و رخصت کرد، همین که از آن خانه بر آمد، باز اثر و نشان آن مطلق نیافت بر^۱ قدرت کمال قادر مطلق متحیر شده مراقبه نمود، ندای در رسید که آن مرد نورانی سر حلقه ملایک عنصری است که بر تمام عالم ربع مسکون تصرف دارد و به صفت جمال و جلال الوهیت موصوف گشته به امر الهی چه بر انبیا و چه بر اولیا فیض خاص می رساند او شیخماست؟ است آنچه دیدی فیض تصرف اوست پس از آنجا روانه شده طی جبال ها نموده در نواح گجرات بر آمد، چندی آنجا مانده به اجمیر آمد به ارواح حضرت خواجه بزرگ خیلی یگانگیت^۲ و محبت پیدا گردید چنانچه آمدن نزدیک شهر اجمیر بر سر کوه حجره آن حضرت مشهور است پس از آنجا با حصول مقاصدات رخصت شده به کالی رفت و در مسجد کناره دریا اقامت نمود، در آن ایام مثل شاه آلائی و سید جلال الدین مشهور^۳ به سید جمن و سید احمد باد پا از گجرات بدان جناب بیعت نموده در تصوف مرتبه^۴ بهم رسانده همراه بودند از غایت کمالات و خوارق عادات که بی حد و اندازه از قطب المدار سرزدن گرفت خلایق آن دیار بی اختیار روی نیاز آوردند، در آن هنگام حاکم کالی قادر شاه بن سلطان محمود از نبایر فیروز شاه بادشاه دهلی بود و به خدمت شیخ سراج الدین سوخته مستحکم اعتقاد داشت بدان سبب قصد ملاقات قطب المدار نمی کرد، از غایت شهرت کمالات و خوارق عادات علانیه میل طعام و شراب نکردن و بی طاقت نشدن و پاکیزه ماندن پارچه مدام روزی حاکم به ملازمت آمد آن حضرت آن وقت با درویشی صاحب دل در خلوت صحبت داشت، خادمان عذر کردند ما مقدور اطلاع شما درین وقت نداریم، حاکم خجالت عظیم خورده معاودت به دار الاماره نموده و با فقرا گفت که به شیخ خود بگوئید که در شهر ما نباشد، چون ازین مقدمه در خدمت آن حضرت

۳. د: 'مشهور' ندارد

۲. ج: خیلی 'یگانگت'

۱. الف، ج: 'هر قدرت'

۵. ج: 'خرق عادات'

۴. ج: 'مرتبه' ندارد

رسانیدند معاً عبور جیحون نموده به خادمی فرمود تا سه روز آنجا باش و خبر او را بیار، همان وقت در تمام جسد حاکم آبله سوزناک پیدا شد، در خدمت شیخ سراج الدّین سوخته رفته اظهار حقیقت نمود، شیخ خرّقه خود در پوشانید صحت یافت، این خبر چون به آن حضرت رسانیدند فرمود سراج الدّین چرا نسوخت^۱ به مجرد برآمدن این کلمه تمام حرارت و آبله در جسد شریفش ظاهر شد و حرف سوخته سوخته شروع نموده در چند روز وفات یافت، از آن روز او را سراج الدّین سوخته گویند و در چند روز پادشاه مالوه هوشنگ ملک کالی را تسخیر ساخت، حکومت از قادر خان نماند بعد از آن حضرت به قنّوج تشریف آورد، خلائق آن دیار به کمال خلوص و اعتقاد به خدمتش مشرّف شدند و از شیخ اخی جمشید راجگیری قدوائی خلیفه مخدوم جهانیان صحبت مصفاً و اخلاص و یگانگیت واقع شد، پس از آن نواح مکانی که خواجه معین الدّین چشتی^۲ رحمه الله علیه آن حضرت را در معامله برای اقامت تجویز فرموده بود تفحص می نمود، بعد چندی نشان آن مکان یافت، آباد نموده به مکن پور نام کرد و برای تیاری دایره خانقاه به خدام مخصوص اشاره فرموده متوجّه جونپور شد. در آن هنگام قاضی شهاب الدّین قدوایی در عین شباب با کمال حسن و جمال به طلب خدا از بده گانو برآمده بود، شهره ولایت شنیده به خدمت آن حضرت پیوست به انواع فیوضات و عنایات بیکران مشرّف شد، پیوسته به کسب و کمالات صوری و معنوی مشغول بودی، در آن وقت آن قدر تفضّلات به هیچ مرید نبود که به نسبت قاضی بود، کمالات و خوارق عادات قطب المدار مثل سوخته شدن شیخ سراج الدّین سوخته از نفس رانی او و این مقدمه به احوال شیخ سراج الدّین رحمه الله علیه باید خواست و وفات شیخ قوام الدّین لکهنو مرید شیخ نصیر الدّین چراغ دهلی از انفاس او و بشارت ولایت لکهنو به شیخ مینا و فرستادن مصلاً پیش او و تحرّیص کردن دعا در حق اهل بلده برای فتح مهمات ایشان بسیار است این مختصر گنجایش آن ندارد. بعضی کرامات اشرف و اعلی او در احوال خلفای آن حضرت رحمه الله علیه گذر افتاده و مع هذا الآن لحظه به لحظه و ساعت به ساعت فیض از هر جنس و کرامت

۱. د: چرا 'بسوخت' ۲. الف: معین الدین 'حسینی'

بلند از مرقد مبارکش مثل فواره فیض جاری است احتیاج اظهار و بیان ندارد، روز پنج‌شنبه هیزدهم جمادی الآخر سال هشتصد و چهل و هشت وفات یافت، مزار مبارکش^۱ در مکن پور قبله حاجات اهل هند.

موج احوال آن معدن عشق و وفا، آن^۲ بحر صدق و صفا، آن از عشق و اخلاص فخر عالم نوری، اشرف المشایخ **حضرت قاضی محمود کنتوری**، از اکبر خلفای عالی مقام قطب المدار است. حضرت شیخ عبدالرحمن چشتی احوالش مفصل در مرآة الابرار نوشته احتیاج مکرر نگارش درین اوراق ندارد فاما برای تمهید حکایت حال میتهی مدار برخی به ضرورت می نویسد. در مرآة المداری آرد که پدر قاضی محمود رئیس قصبه کنتور بود و در خدمت شیخ ابوالفتح جونپوری بیعت داشت، وقتی قاضی محمود درخواست که مرید پسر خود گرداند^۳ شیخ ابوالفتح مقبول نداشته فرمود نصیب پسر تواز شاه بدیع الدین نام عارف و کامل است که به اندک زمانه تشریف خواهد آورد، پسر تواز یمن توجه او به مرتبه تکمیل و ارشاد خواهد رسید، در تربیت علم صوری او مقصر نشوی پس پدرش از سعی کامل فاتحه فراغ اکتساب صوری از او حاصل کنانیده وفات یافت، قاضی به جای پدر خود مسند تدریس را زیب بخشید، دو صد طلبه در مدرسه او مستفید می شدند چون مرتبه ثانی قطب المدار به تمنای ابراهیم شرقی عازم جونپور شد از نور باطن دریافته از لکهنو برای تربیت قاضی محمود متوجه کنتور گردید و به رسم عادت خود در مسجد جامع که بر در قاضی بود فرود آمد، قطب مدار عادت داشت اگر پیش امام نماز متقی و صالح حاضر نمی بودی تنها نماز فرض ادا می کرد، آن روز هم چنین اتفاق افتاد که نماز عصر تنها می گذراند، قاضی محمود مع سایر طلبه رسیده نماز جماعت کرد و از تنها نماز خوانی شاه مدار متحیر شده به خدمتش رفت و مباحثه علمی در باب فضیلت جماعت آغاز کرد، شاه مدار تبسم کنان جواب علمی می فرمود، رفته رفته سخن بلند شد، شاه مدار نقاب از چهره خود

۱. ج. د: مزار مبارک

۲. الف: آن ندارد

۳. الف: خود گردد

۴. د: داشت اکثر پیش

کشیده فرمود، قاضی نگر قرآن نخوانده ای که چنین هنگامه بی معنی می کنی؟ قاضی گفت من از قرآن می گویم، فرمود^۱ در قرآن ببین و بگو چون قرآن آمده در روا کردن تمام اوراق سفید به نظر آمدند يك حرف هم نوشته نیافتند، قاضی مضطرب و متحیر شده گفت که نام حضرت چیست؟ فرمود بدیع الدین، فرموده شیخ ابوالفتح جونپوری یاد آمد، بی اختیار سر در قدم شاه مدار نهاد و التماس ارادت نمود، شاه مدار گفت تا که علم ظاهر فراموش نکنی ترا هرگز به مریدی مقبول نسازم، قاضی حیران ماند چیزی که در خاطر من یاد است چگونه فراموش کنم، درین امر مجبوری خود با نیازمندی تمام ظاهر ساخت، شاه مدار لعاب دهن خود به دهن قاضی داد، سایر علوم که خوانده بود از خاطرش فراموش گردید، پس قاضی را مرید ساخت و به شغل باطن مشغول گردانیده در چند روز به جای آن علم که حجاب اکبر بود علم لدنی حقیقت و معرفت مکشوف شد که گوی سبقت از کاملان طریقت برد، چون آن حضرت متوجه جونپور شد قاضی يك بارگی ترك و تجرید کلی نموده در آن سفر همراه شد، او را حالتی عجب رو داد، مستی و بیباکی بسیار کرد چنان حرارت شوق عشق در سینه بی کینه او پیدا گشت که چندین مشك آب برو می ریختند حرارت فرو نمی نشست، بعد مجاهدات کثیر تسکین رو داد لیکن خالی از بیباکی و مستی نبود، قطب مدارا کثر فرمودی آمدن من به هندوستان به جهت ارشاد آن مرد واقع شده. مخفی نماند که حضرت شیخ عبدالرحمن چشتی در نسب قاضی محمود پدر میتهی مدار را از اولاد حضرت عثمان نوشته، سبب آنست یکی از اجدادش را که سید یعقوب نام داشت شیخ محمود عثمانی که خال وی بود به فرزندی گرفته ولی عهد گردانیده بود والا قاضی محمود سید صحیح النسب است بدین تفصیل قاضی محمود بن سید حمید بن سید علی الدین بن سید یعقوب بن سید محمد ماه بن سید جمال الدین بن سید معین الدین بن سید کبیر الدین بن سید مرتضی بن سید عبدالله بن سید جعفر بن امام علی تقی بن امام علی تقی بن امام علی رضا بن امام موسی کاظم بن امام جعفر

۱. الف: 'قاضی نگر قرآن نخوانده که چنین هنگامه بی معنی میکنی قاضی گفت من از قرآن می

گویم فرمود' ندارد
ج. ۲، د: 'مسعود عثمانی'

صادق بن امام باقر بن امام زین العابدین بن امام حسین شهید کربلا بن حضرت علی مرتضی رضی الله تعالی عنه، قاضی این نسب سیادت خود را در ایمان محمودی تصنیف خویش نوشته، نگارنده زخار از تحفة الابرار یافته.

موج احوال آن فرزند صوری و معنوی حیدر کرار، آن خلیفه و جانشین قطب المدار، آن به فیض خلوت سی ساله ناظر آیات سیپاره دل، آن سرخیل پیروان انتهای منزل، آن به ولایت قطب المداری دار مدار، به مقام دوام مشاهده رسیده **حضرت میتهی مدار** از اجله اولیای عالیشان در همه مشایخان حیرت عنوان، در تصوّف بساگرامی قدر، حالی قوی و همّتی بلند در ریاضت و مجاهده کامل داشت، الآن فرزندانش در هر طبقه اکمل و عاشق شده آمده آند، چنانچه احوال بعضی را به جای خود می نویسد. چون شاه مدار از جونپور عازم مکن پور شد، چند روز در کنتور برای خاطر قاضی محمود مقیم گشت، روزی قاضی شاه را وقت خوش یافته التماس کرد که سایر مرادات صوری و معنوی از برکات ذات گرامی بنده را حاصل شده تمنّایی دارم از هیبت جلال حضور مقدور عرض نیست، فرمود، وقت رحمت است هر حاجت که داری روا شود بیان کن، عرض کرد یک فرزند چنان می خواهم که صاحب مقامات و حالات مثل آن حضرت باشد، شاه مدار فرمود، حق سبحانه و تعالی یک فرزند رشید در پشت من عطا کرده بود لیکن من متاهل نشدم، آن فرزند به تو مبارک باشد و قسمی که می خواهی هم چنان خواهد شد، نام اومیتیهی مدار کنی، قاضی سجده شکر این عنایات به جناب الهی ادا نمود حضّاران رسم مبارک باد گفتند، بعد چند روز آن حضرت متوجّه مکن پور شد، قاضی را از غایت مهربانی آنجا گذاشت و فرمود که هرگاه که میتهی مدار متولّد شود مژده آن مرا خواهید رسانید و امانتی که برای آن فرزند ارجمند به پیش خود دارم حواله تو خواهم نمود، پس آن حضرت به مکن پور رفته مشغول به هدایت شد، قاضی در کنتور ماند، بعد از سه سال که میتهی مدار متولّد گردید قاضی به خدمت شاه رفت و تهنّیت ولادت باسعادت رسانید، شاه مدار بی غایت شادان

شده فرمود هرگاه که فرزندم میتهی مدار متولد شد پس ما را درین دیار ماندن چه کار است؟ ازین کلمه خدام و خلفا را موجب ملال گشت، به دلایل تسکین خواطرشان می نمود پس به تاریخ هیزدهم جمادی الاول روز وفات خود شاه مدار قاضی محمود را در حجره طلبید در باب تربیت و ارشاد میتهی مدار نهایت تاکید فرموده هر عملی و کسبی و اشغالی که مخصوص عمل تنها^۱ آن حضرت بود به جهت میتهی مدار تربیت و تلقین نموده آن دستار و پیرهن و ازار که از مردان غیب آن حضرت یافته بود و پنجاه سال آن را در بر خود داشته و آن سوف کن^۲ و گرد نشین نشده هم چنان مصفاً بود و آن هر سه جامه از بدن مبارک خود بر آورده حواله قاضی کرد که این امانت را بعد از تربیت و ارشاد به فرزندم میتهی مدار خواهی پوشانید^۳ زبانی ثقات شنیده شد^۴ که میتهی مدار چندان ریاضات نموده که به تحریر راست نیاید، سی سال به يك طاق مسجدی که خراب افتاده بود مانده^۵ کسب کمالات نموده از آنجا سوای رفع احتیاج بشری بر نمی آمد، از چنین مجاهدات به ورثه ولایت قطب المدار فایز گشته و از عنایت شاه مدار که بالا گذشت وی در میان خلق پسر شاه مدار مشهور است و فرزند او را فرزند شاه مدار گویند و باوجودی که خودش در ماه محرم ازین جهان نقل کرده مگر خلائق آن دیار به هیزدهم جمادی الاول موافق رسم فاتحه شاه مدار که اجماع خلائق هر چهار دانگ آبادی هندوستان در مکن پور به کثرت تمام می شود در کنتور مرقد میتهی مدار هم به تاریخ عرس شاه مدار خلائق بی شمار جمع می آیند و فاتحه شاه مدار داد می کنند و این از آنجا است اگرچه در مرآة مدار ندیده فاما وقت رخصت قاضی محمود عنایت خرقة به میتهی مدار با دیگر وصایا این هم فرموده بود هر کس که در مکن پور رسیدن نتواند بر مرقد فرزندم میتهی مدار^۶ حاضر شوند برابر آن مرقد من داخل اند، کمالات و خوارق عادات او مناسب فرزندى شاه مدار است، مریدی داشت او جایی نوکر بود، از کدام خدشه عظیم او را در میان دیوار چیدند، وابستگان او خبر یافته از میتهی مدار ظاهر کردند، آن حضرت فرمود که او در آن دیوار زنده و خوش

۱. ج: 'تنها' ندارد
 ۲. الف: سوف 'کش'
 ۳. الف: خواهی 'رسانند'

۴. ج: 'شد' ندارد
 ۵. ج: بود 'آمده'
 ۶. د: 'با دیگر' تا... میتهی مدار ندارد

و خرّم است بروید و برکنید و بیارید، این کلمه را بعید از عقل شمرده از غایت اعتقاد رفتند و کندیده بر آوردند صحیح و سالم زنده بود، پرسیدند چه گذشت بر تو؟ گفت مردی نورانی می آمد طعام و شراب می داد و از نجات یافتن ازین مخمصه بشارت می فرمود، هم چنان شد اکنون شما رسیدید و کندیده بر آوردید او را به خدمت میتهی مدار آورده شکرانه عنایت^۱ بجا آوردند.

موج احوال آن بزرگ این بزرگ عالی خاندان، آن ولی کامل بیگمان، آن به یاد مشتاق به بیداری، کامل روزگار **حضرت شیخ طه مداری** بن حاجی شهاب الدّین بن میتهی مدار جانشین به استحقاق بزرگان بود، در سایر علوم رسمیه آگاه از اکتساب معنوی حقایق دستگاه بایش شمرده، در تربیت طالبان طرزی مخصوص داشت. صاحب تحفه الابرار آرد که او علم کیمیا و همیا و ریمیا و سیمیا می دانست صاحب خلفای بزرگ بود مثل سیّد محمّد کنتوری و سیّد سلیمان اودهی که امروز از مسترشدان قدوه ابدال شیخ کرم الله در بلده مذکور مانده صاحب سجاده و خانقاه و مرجع^۲ طالبان و مسکینان آن دیار است و فقیر در آن ایام که همراه جهانگیر قلی خان به بنگاله رفت وی را در اکبرنگر که به راج محل اشتهار داشته و پای تخت بنگاله در آن زمان بود ویرا دیده مثل شیخ طیب سیکروری و شیخ درون دوست پوری این هر دو عزیز بالفعل در قید حیات اند، شیخ درون را هم دیده و نیز از شیخ جدی به پدر بزرگوار فقیر نعمت و فیض رسیده، مدفن وی در سیکرور زیارتگاه است و دو خلف گذاشت هر دو به خدمت گذاری آستانه شریفش مستعد، پسر خورد وی شیخ اسماعیل وراثت عشق و انکسار خاندان خود یافته و نیز از شیخ طه به شیخ قاضاً شطّاری خلافت رسیده از وی به شیخ ابوالفتح حاجی پور از وی شیخ الهداد از وی پسر وی شاه نور.

موج احوال آن ازلی سعید، **حضرت شیخ حمید**، پسر شیخ طه است از پیشوایان این قوم بود، در آمد و شد بر خود نمی کشاد، اکثر خوارق از وی منقول است، شیخ جو دهنی اودهی مداری از وی مجاز و مسترشد بود.

۲. ج: 'بلاد' طالبان

۱. ج: 'عنایت' ندارد

موج احوال آن درویش وحید، **حضرت شیخ قطب عالم**، پسر شیخ حمید صاحب سجادهٔ جدّ خود حضرت میتهی مدار بود، عمر دراز یافته صاحب عبادت و طاعت در وقت ارقام اوراق تحفه الابرار در صدر حیات.

موج احوال آن فایز به مرتبهٔ سروری، **شاه محمود کنتوری** از اولاد میتهی مدار است، از دانش ظاهری خبردار بود، قاضی کالی قدوای مسولی که مرد صاحب باطن بود به او نسبت فرزندی داشت، شاه محمد را بادشاه وقت متولّی درگاه حضرت قطب المدار کرده بود و در همین خدمات از حیات در گذشت، رحمة الله علیهم اجمعین.

موج احوال آن جلیل الشان فی الكشف والعرفان، آن ملکی صفات در کسوت انسان، آن به مشاهدهٔ دلدار دایم به جان سپاری، مرشد وقت **حضرت شیخ ثابت مداری** فخر اولاد امجاد حضرت شیخ محمود کنتوری است، خرقة تصوّف از جانب آبای بزرگوار خود دارد و صاحب تحفه الابرار نویسد که وی از بزرگان سلسلهٔ مداریه است، ریاضت بسیار کرده، از مشایخان وقت بهره ور گردیده شیخ عبداللّه شطّاری را با وی اتّحاد مکاتبات لطیف بود و دریا^۱ مرها سیر کرده سلسلهٔ مداریه می نگاشت، اکتساب رسمی دانش در جونپور نموده اوّل کسی که از نبایر قاضی محمود در جونپور آمده در جوار قدمگاه حضرت قطب المدار مسکن و عمارت بنا نهاد ویست، آخر عمر عزم بیت الله نمود به حج نارسیده ذریعهٔ بحر عمیق جهازش شکسته وی بر تخته از تخته های جهاز که جدا شده سلامت به معموره رسیده که آنرا کالی کوت گویند آنجا متوطّن گشت و متاهل شد او را فرزند پیدا شدند و اهلّیه که قبل عزم حج در وطن کرده بود او نیز اولاد داشت، از آنجا قرآنی که همراه او بر تختهٔ جهاز سلامت مانده و احوال خود قلمبند نموده به فرزند وطن اصلی فرستاد، شیخ بهاء الدّین خلف او خلیفه شد، حقوق سجّادگی به وجه احسن از رعایت صوری و معنوی چه از تعمیر عمارت در فخرپور توابع بهرائچ مقام اقامت خود و تواضع و احترام دارد و چادر و عشق و ایثار کما ینبغی بجا آورده

۱. الف: 'نامه ها'

پیش از وفات خود آب را ترك نموده هرچند غذای نمکین و محرور می خورد محتاج به آب نمی گشت. او را سه خلف ماند از آن جمله مرتاض آفاق شیخ اسحاق که صاحب مشاهده به غایت بزرگ بود در نهصد و نود و پنج وفات کرد، مرقد او در فخرپور است، از وی یگانه روزگار علامه دهر استاد عصر شیخ بدرالدین عالم که در دانشوران بی نظیر و جامع فنون علوم ظاهری و باطنی کامل بود نسبت شاگردی از شیخ عبدالجلیل سندهوری داشت.

موج احوال آن بدر عالی احوال و با دوست رابط، **حضرت شیخ حمید بن شیخ جلال بن شیخ ثابت** خرقة از پدر خود یافته، مرد بزرگ بود از جمله خرق عادت او این که اهلیه حامله بود، گفت ترا پسر آید^۱ و پسرش شیخ عبدالله بغایت از رموزات فقر و درویشی آشنا و صاحب سماع بود صاحب سخن شاعر، وقت زیارت مرقد حضرت قطب المدار این غزل تصنیف نموده:

می روم و شاه گویان می روم	قبله حاجات جویان می روم
هست ما را جذبه عشق مدار	با همه این راه پویان می روم
از غبار معصیت آلوده بود	روی خود از گنگ شویان می روم
هر زمان از روضه قطب المدار	از شمیم خلد لوبان می روم
ای مداری هرچه داری گو مدار	چون بدیع الدین گویان می روم

شیخ حسین و دیگر فرزندان آن حضرت عالم علوم حقیقی و مجازی صاحب آن رو او ترك و کرامات و خوارق عادات بوده اند که هر يك در زمانه های خود کامل و مرجع و کار روای مهمات عالم بوده اند، شیخ نورالدین محمد در مجاهده علوم صوری و معنوی کمال مقید بود، به اغنیا نه پیوستی. شیخ ضیاء الله مردی مرتاض و ممتاز بود، در تکسیر خیلی مهارت داشت، غرض اولاد حضرت قاضی محمود کنتوری تا امروز که سال هزار و دو صد و يك هجری است بر وطیره بزرگان خود معه آداب احکام صوری و معنوی بر پای دارند بلکه یادگار سلسله مداریه طیفوریه ایشانند، خدا سلامت دارد.

۱. د: پسر آمد

موج احوال آن دلیل ولایت و کمال، آن برهان محویت و اتصال، آن ولایت جلی را متجلی، اکبر المشاهدين **حضرت شاه احد علی**، وطن شریفش قصبه انهونه من مضافات اوده، از اولاد امجاد حضرت میتهی مدار سلسله طیفوریه مرید پدر خود شاه علی اکبر بود، او از محتشمان این طایفه به غایت شانی بزرگ و حالی قوی و وجدی وافر داشت، از کثرت ریاضت او را حق سبحانه تعالی مشاهده غالب عطا فرموده بود، تا عمر چهل سالگی دوازده اربعین کشیده، چون بر می آمد بی طاقتی و ناتوانی برو دریافت نمی شد، یک بار در بهرائچ بر سر مرقد حضرت سالار الشهدا امیر محمود غازی اربعین کشیده چون بر آمد بر اسب سوار شده منزل به منزل به انهونه که مفاصله چهل گروه داشت رسید، اخلاق پسندیده و تواضع و سخاوت بسیار داشت، اکثر از سرود و غیر سرود هم به وجد آمدی و استغراق وی را در ربودی و ذکر جهر و نفی اثبات تا دم واپسین معمول داشت، از جمله کشف او انتقال ریاست بعد نواب شجاع الدوله به پسرش نواب آصف الدوله و مختاری امیر الدوله که شانزده سال پیشتر از وفات شجاع الدوله فرموده بود که چنین خواهد شد نقلی مشهور و معروف خلائق نواح وطن اوست. روزی از اربعین بر آمده طعام برای فاتحه پیغمبر علیه السلام مهیا ساخت، با وجودی که دیگ گرم نبود و طعام برجوشید ازین حال پرسیدند، گفت طعام این دیگ مقبول رسول الثقلین شد، در سال یک هزار و یک صد و هشتاد و پنج هجری وصال یافت، در انهونه به مقابر جد و پدر خود مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن ناخدای بحر کرامت، آن دُر یگانه صدف ولایت، آن مصفا قلب و جسد لطیف، **حضرت شاه عطا الله بن محمد شریف** از اولاد امجاد میتهی مدار کنتوری است، خرقة دست به دست از آبای بزرگوار خود یافته و از شیخ پیر محمد سلونی نیز فیض یافته، حافظ عالم عارف کامل سلطان ارباب مجاهده خدیو اصحاب مشاهده کرامت وافر داشت و قبولیت او ازین جا قیاس باید کرد که به درویشی بنا بر اخذ فواید رجوع نمودی، آن درویش خواست که او را از خود گرداند و حرف سلسله طیفوریه از میان بردارد، به شب دو هزار مداریه

گودری پوش بی قید را به خواب دید که به غلوی تمام و شورش مالا کلام گرد آن درویش آمدند، تومی خواهی که صاحبزاده ما را به سوی خود کشی، صبحی در وی درست بر کاغذ نوشته به شیخ عطا الله سپرد و رخصت کرد و گفت ما از فقرای سلسله تو عهده برای نمی توانم کرد، خوارق عادات او این است که پسرش شیخ بدیع الدین عرف شاه میان روزی به خدمتش التماس نمود که در دو يك کس با نکته مختلف بعید القیاس است گفت يك سنگ ریزه بیار، آورد، آن را بر يك بند انگشت دست خود نهاد و فرمود نيك ببین دید که يك يك سنگریزه به هر بند انگشتی دست مبارك^۱ او نهاده اند ازین برهان خدشه انکارش رفع شد، بست و دوم ذیقعه سنه يك هزار يك صد و چند از وفات بهادر شاه پسر اورنگ زیب شش ماه پیشتر وصال یافت، در کنتور مرقد شریفش زیارت گاه خلق.

موج احوال آن مسعود ابدان، محمود مویده، آن ممتاز الفقر مجاهد دین **حضرت شاه میان**، موسوم به سید بدیع الدین خلف و خلیفه پدر عالی قدر خود شاه عطا الله^۲ محمد شریف است و از روح حضرت شیخ احمد عبدالحق بسیار فیضها یافته به مرتبه ولایت و کمال رسید و از بزرگان این طایفه به درجه صاحب کمال مدام همتی بلند و سخاوت دل پسند داشت، به جهت حصول لقمه حلال چند کتب خانه عظیم الشان بن بهادر شاه بن اورنگ زیب ذمه خود داشته آخر آن را ترك نموده در کنتور گوشه گزید، به مرتبه سخاوت تمام سفره عام به حصه او افتاده بود، از تواضع و تقسیم طعام مسافران اکثر به فرزندان فاقه گذشتی و او را خبر نگشتی، حرفی از مسعودی ازل او این است روز ولادتش شیخ قطب المدار بدیع الدین شاه شهنشاه را دیدند که به خانه او آمده است ازین معنی به بدیع الدین موسوم کردند و از جهت ترك ادب شاه میان می گفتند بسا صاحب کمال و عالی احوال بود، چهارم شعبان سنه يك هزار يك صد و شصت و يك هجری از این عالم انتقال نموده در کنتور به مقابر بزرگان خود آسوده شد، رحمه الله علیه.

موج احوال آن مجموعه کمالات با یقین، **حضرت مولوی امین الدین**، خلف

۱. ج. د: دست مبارکش
۲. ج. د: عطا الله بن محمد

و خلیفه شاه میان است، به جمیع فضایل صوری و معنوی آراسته زاهد و عابد صالح پرهیزگار یادگار احوال سلف خود، راقم اوراق به ملاقاتش به حضور قدوة العارفین قبله^۱ گاهی مرشدی مشرف شده دیدم که قدوة العارفین از او به ادب ملاقات می کرد، در ریاضت دینی او را مرتبه^۲ عالی اکثر درده و توضیح تصنیف ترتیب داده و دیگر نکته ها در علم به کار برده غنیمت روزگار بود، علی افضل خان حضرت نوری منکر او بود، شبی دید که قرآن از طاق در افتاد ورق ورق جدا شد صبح که بیدار شد شنید^۳ که مولوی انتقال نمود قایل کمال مولوی گشت، مولوی فایق و میر عبد الواسع و میر عبد الجامع سه پسر او را بودند، هر يك عالم معقول و منقول صاحب استعداد و دانش و تقوی و طهارت معبد و خدا ترس و غریب دوست علی الخصوص مولوی فایق علی از اشتغال باطن غفلت ندارد.

موج احوال آن نزهت آرای چار چمن توحید، آن تراوت پیرای گلشن تجرید، آن تاج بخش سلاطین و فقرا، آن مشغول هوای دوست **سید احمد** مشهور به باد پا، مرید سعید و خلیفه رشید شاه بدیع الدین قطب المدار است و در مرآة مداری نویسد او سه صد و چند چله جا بجا کشیده، مزار شریفش در کولهواین است، در ایام عرس خلایق آن دیار ندور می آرند و طریق سوختن آسیب در ایام عرس زیاده می باشد اما تحقیق آنست که از مزار شریفش کس را اطلاع نیست که کجاست بنا بر آن اکثر آن زعم حیات او دارند که از خلق گوشه گرفته و کراماتش در احاطه تحریر نگنجد اگر کسی در کولهواین راه گم می کند به طریق مسافریا بر وضع کدام جانور نمود شده به راه راست می گذارند. در تذکره ملا محمد صالح هر گانوی نویسد که لقب وی باین پانولرزان است که چند سال بر پای چپ ستاده عبادت کرده است و سید احمد را از حضرت غوث الاعظم دست گرفته به شاه مدار سپرده که کشایش این مرد به تلقین تو مقرر شد، از تربیت او غافل نشوی، چون شاه مدار از بغداد به راه سمرقند توجه هندوستان نمود در آن هنگام ما کولات و مشروبات مطلق ترك داده بود، سید احمد بعد يك هفته چیزی

۱. الف: 'قبله' ندارد ۲. ج، د: 'از بس رتبه'، عالی ۳. الف: 'شنید'، ندارد

می خورد ناگاه در بر افتادند تا دو هفته فتوح نرسید، سید احمد از قوت عاجز شد، شاه مدار بر ما فی الضمیر او مطلع شده فرمود به جانب جنوبی قدمی چند برو و چشمه خوشی پدید خواهد آمد، به کنارش درختی سبز و در زیر آن مردی حقیر خواهد بود که طعام هفت کس از یاران خود بهم رسانیده منتظر آنها نشسته آن طعام نصیب تست، چون بر تو عرض کند بسم الله گفته نمکین طعام را بخوری و شکر نعمت الهی بجا آری و دست بر روی خود فرود آری و بدو بگوی چون طعام^۱ هفت مرد به من دادی الله تعالی سلطنت هفت اقلیم تا هفت پشت تو کرامت فرموده، چون سید رفت و بدانجا رسید آن مرد حقیر دید که حالت گرسنگی بر سید احمد غالب است، گفت من و یاران من دو یک روز صبر می توانم کرد، این شخص صالح گرسنه معلوم می شود، طعام برداشت و در پیش سید نهاد، به موجب حکم مرشد تناول نمود، در حق او همان الفاظ دعا کرد^۲ آن مرد حقیر امیر تیمور گورکان بود.

موج احوال آن بزرگ عالیشان به کرامت مشهور، آن ولی رفیع المکان به خوارق معمور، آن خلد برین را زیب و زین، اکمل زمانه، حضرت شاه حسین، ایشان را شاه دها دها گویند و در دها رنگ سرخ که شوخ می باشد آنرا گویند آن حضرت را رنگ سرخ بود ازین باعث به این لقب مشهور شد، مرید و خلیفه میر سید احمد پائین پانو است، اجازت سلسله سهروردیه خود را از پیر خودها از جای دیگر یافته بود، اکثری چندان که نسبت ارادت به آن سلسله دارند او را از مریدی و خلافت سید احمد باین پانو بر می آرند و انکار می دارند به لحاظ آنکه پیر من مداری نباشد، در عشق و صفا و ترک ریایکتهای روزگار بود، او را مقام مدام مشاهده که در تصوّف بس رتبه بلند است حاصل بود، خاص و عام را بر شرف و کمال او اتفاق است، در عهد خویش نظیر نداشت، سال وفاتش به نظر نه آمده، در لاهور متصل پوره قصابان مزار شریفش از کثرت اشجار که پر شده و ماوای سیر شیران گشته از زیارت خلق بازمانده نقش هندی او اکثر که پر درد در تصوّف می باشد مردم

۱. الف، ج: 'طعام' ندارد

۲. الف: 'الفاظ کرد'

می خوانند، رحمة الله عليه.

موج احوال آن خلیل آتش عشق خدا، آن جلیل امت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم، آن صاحب دیهم اقلیم پیشوای، قطب روزگار **حضرت قاضی شهاب الدین قدوای**، معروف به قاضی شهاب پرکاله آتش از اولاد امجاد حضرت قاضی قدوه از محبوب ترین مریدان قطب المدار است، صاحب کرامات باهره و تصرفات ظاهره، مشهور الآفاق در تصّوف بس رتبه عالی داشت و در مرآة المداری می آرد که قاضی در عین شباب از غایت حسن جمال از قریه جملائی وطن خود در عشق خدا بر آمده و به تلاش مرشد افتاد، در آن هنگام شهره ولایت قطب المدار شائع عالم شده در خدمتش ارادت آورد از مخصوصان حضور مرشد گشت و خدمت پیر کماینبغی از دل و جان نمودی و پیوسته در خدمت گزاری حاضر بوده فیضها ربوده مالا مال به غایت کمال عرفان گردید، مثل او دیگر خلیفه از محرمیت و خصوصیت در حضور مرشد نبود، چون از جونپور معاودت فرموده به لکهنؤ رسید قطب المدار جانمازی به دست قاضی شهاب برای شیخ مینا از غایت الطاف فرستاد و شیخ مینا خیلی اعزاز او نمود. روزی در مکن پور خلائق اطراف جمع آمده در خدمت شاه مدار نالش نمودند که بر ما وبا آمده بیماری بهم می رسد که هرگز علاج تدبیر^۱ نیست و خلائق کثیر مرده است و می برو درخواست نوحه از آن حیات^۲ دارم آن حضرت به قاضی شهاب الدین فرمود که به فلان بلندی رفته مشغول شو بلایی که برین مردم مسلط^۳ شده است برو او^۴ قاضی رفته مشغول شد بعد سه روز يك شعله آتش در گرد و غبار نمودار^۵ شده نزدیک قاضی شهاب الدین^۶ آمد او آن شعله را فرو برد، آن گرد و غبار ناپیدا شد، قاضی برخاسته به مکان خود آمد، قاضی را درد شکم به هم رسید خدام این خبر را به شاه مدار رسانیدند، خود تشریف آورده، دست حق پرست خود بر شکم قاضی نهاد و فرمود که شعله خوردی آن وبا بود از دست تو چندین خلق را حق تعالی از بلا رها بخشید، قاضی فی الحال از آن

۱. الف، ج: علاج 'پذیر' ۲. الف، ج: آن 'جناب' ۳. ج: 'مسلط' شده

۴. ج: 'نموده' شد، د: 'نمود' شده ۵. الف: شهاب 'الدین' ندارد

رنج صحت یافت، روزی قاضی شهاب پای خود به طرف حجرهٔ مرشد کرد، دیگران بحث کردند، قطب مدار فرمود باک نیست، قاضی چندان در فنای توحید مستغرق است که سرو پای او یک حکم دارد. در تحفة الابرار نویسد که وجه گفتن پر کالهٔ آتش او اینست که بعد فوت قطب المدار دیگران آهنی بر سر خود داشته و آتش در آن افروخته رو برو روضهٔ مرشد مرغ می پخت و برای خوردن شمس که ذکرش می آید می داد و شبانه برای قاضی مظهر قلعه شیر می رسانید، به تاریخ ششم شوال وفات یافت، مزار مبارکش در قریهٔ بده گانو توابع دریا باد زیاتگاه خلق است.

موج احوال آن جمال الله رو از بشرهٔ مرشد دیده، آن سایر علایق بریده، آن به مرتبهٔ ولایت مستبشر، **حضرت قاضی مظهر**، کامل زمانه و عارف یگانه، در مرآة المداری نویسد چون قطب المدار از جونیپور به مکن پور تشریف برد بعد چند روز قاضی از یک صد طلبه برای امتحان و بحث علوم ارادهٔ خدمت قطب المدار نمود، شاه مدار این مقدمه از کشف دریافته به سید جمال الدین و شاه الاوقاضی شهاب الدین قدوائی و غیر آن^۱ مریدان خود که در فنای توحید مستغرق بودند فرمود که قاضی مظهر به ارادهٔ بحث می آید هیچ کس از شما مزاحم او نشود من به طریزی او را به راه خواهم آورد، چون قاضی معه شاگردان رسید بر فور ملاقات از غایت غرور علم انکار مسئلهٔ وحدت^۲ وجود در پیش نمود، شاه مدار از کمال بردباری وی را به میدان وسیع گذاشته دلیل می گفت تا هفت روز بحث در میان بود، آخر به شاه مدار غربت عالم احدیت در کار شد برقعه از روی مبارک خود برداشته و به لسان وحدت بیان فرمود، ای طفل مکتب، نیک نگاه کن پروردگار ما واحد است و در جمیع اشیاء محیط به مجرد شنیدن این سخن که جامع و قاطع اضافاتست قاضی مظهر را لرزه بر اندام پیدا شد، بی اختیار بیفتاد و به سجده رفت و در دریای توحید چنان غوطه خورد که تا سه شبانه روز خبر از خود نداشت و شاگردان جدا مدهوش افتادند، بعد سه روز شاه مدار به شاه الا فرمود که بقیهٔ آب وضو ما را بر چهرهٔ قاضی

۲. ج: 'وحدت' ندارد

۱. الف: 'آن' ندارد

و شاگردانش بیفشان چون به حال خویش آیند آنها را پیش من بیار، شاه الا آب بر روی آنها افشانده در خدمت شاه آورد، شاه مدار نقاب از چهره برداشته با قاضی متکلم شد قاضی با جمیع شاگردان توبه کرده به سایر شاگردان مرید شده هر يك به مرتبه بلند و درجهٔ ارجمند رسیده صاحب ارشاد گشتند، در تحفه الابرار نویسد او را قلعهٔ شیر از آن گویند که رنگ روی سرخ داشت، قلعه سرخ را گویند، مرقد شریفش در قریهٔ مانکه از معموله شاه^۱ آباد توابع کالیی بر مفاصلهٔ هفت کروه زیارتگاه خلق، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مفتاح ابواب مقامات مرتفع، آن منشاء ارباب جود^۲ و نفع، آن مشاهدهٔ جمال محبوب در انجمن، قطب وقت **سید جلال الدین** معروف به **سید چمن** از افضل خلفا و اعلیٰ پیروان قطب المدار است، مدتها در خدمت مرشد بوده فیضها ربوده صاحب ارشاد گشت، در مرآة المداری نویسد، چون نعمت و خلافت از شاه مدار گرفته در خدمت شیخ شرف الدین بهاری رفته مدتی بر در او در پخته برابر مزار شریف نموده استاده برای استقامت خود سایل بود، شیخ شرف الدین از راه کرم در عالم ارواح فرمود که به هلیه دیوقوی است و به عالم ایذا می رساند، او را کشته استقامت کن، آن حضرت آنجا رفته آن دیو را قید نموده در زنجیر کرد و زیر سنگ گذاشت، الحال هر کس به زیارتش می رود قدم بر آن سنگ نهاده که زیر آن دیو است برای زیارت مزارش می رود. روزی شیر شاه بادشاه به خدمتش رفت و برای امتحان کرامت به خاطر آورد اکثر درین ایام سرما مرا انبه دهد دانم^۳ کامل است در دست حضرت انبه بود نیم خورده به شیر شاه داد مفر کرامتش شده فامّا پس خورده دانسته نخورد به خادم خود داد و رخصت شد، حضرت به یاران خود گفت اگر بادشاه انبه را می خورد سلطنت بر فرزندانش باقی می ماند در نصیب نباشد چه کند؟ در تحفته الابرار نویسند لباس غیر از يك ستر پوش دیگر اختیار نکرد، فرمودی قسمی که عریان از عدم آمده ام هم چنان عریان^۴ به گورم سپارند بر آنکه^۵ درین مقام شعری گفته:

۳. د: 'دایم' کامل

۲. د: ارباب 'خود'

۱. الف: 'شاه' ندارد

۵. الف: 'بزرگی' درین

۴. ج: 'یاران' خود

ز مادر برهنه رسیدم فراز به خاکم برهنه سپارند باز
در سلطنت شیر^۱ شاه به چهاردهم محرم وفات یافت، چندان نازک متاهل خرامید
یورش ملک آدم پسر خوانده او به جایش نشست او را خلفای عالی مقام بسیار
بوده اند، اول خلیفه او فخرالدین الله کردی مخاطب به زنده، ظاهر و باطن را نیک
داشتی که اقوال و افعال در احوال مشایخ را جمع ساخته صاحب کمالات بود،
شاگرد شیخ الله داد صالح سهرندی و شیخ علی متقی است، نوزدهم جمادی الآخر
سال نهصد و هفتاد وفات یافت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن برگزیده برگزیدگان، آن مقبول مقبولان، آن صاحب اسرار الله
حضرت شیخ کرم الله، در گلزار آرد که مرید شاه جمن حسینی است در قصبه^۲ بر سوی
سو بر بقالی بود فرزند نداشت، روزی در خدمت جمن حسینی از درد دل بنالید و تمنای
فرزند به عرض رسانید، فرمود که قلم تقدیر هفت پسر سرنوشت تو نگاشته به شرطی که
هفتمی را به من دهی، چون بشارت ظهور گرفت یکی پسر را به خدمت آن حضرت آورد
قبول نه فرمود که فرزند هفتمی قرار است، او را فی الحال مصیبتی در پیش آمد آن را
عدول امر شاه جمن انگاشت پشیمان شده فرزند هفتمی را به خدمتش گذرانید او را
از غایت بشاشت قبول فرموده کرم الله نام نهاد و به تربیتش پرداخت، چون به سن تمیز
رسید به اکتساب او را تلقین فرمود و مرید ساخت، بعد چندی از یمن تفضلاتش به
منزل مشاهده فائز شد تلاوت قرآن را عادت گرفته و خرقة عنایت یافت، در نهصد
و شصت و چهار بر کسب ده و دوده گفته در مندو آمده کلبه گزید، چهل سال کم و
بیش در آنجا گذرانیده در چهار و هزار سال هجرت رخت سفر آخرت بست، رحمة الله علیه.

موج احوال آن نظر قبول ارباب مقبول، آن موصول حقیقت اصول، آن
دایم در عشق و بیداری **حضرت شیخ داؤد صلاح^۳ مداری**، صاحب گلزار آرد وطن
شریفش عماد پور توابع احمد آباد گجرات است، سبب ترك او را چنین^۴ می نویسند
که در میان اطفال هم سن خود به بازی اشغال داشت ناگاه درویشی رسید و گفت

۱. د: سلطنت منیر شاه ۲. د: 'بر' ندارد

۳. ج: د: شیخ درودحلاج مداری ۴. د: نسبت ترك او از خیلی می

شَيْئاً لِّلَّهِ سَايِر اطفال فرار نمودند، او يك پول بيش به دست خود داشت از سر ادب پيش درویش آورد، درویش پول را گرفت و لعاب دهن خود به دهن او انداخت، رسید آنچه نصیب او بود معاً نور معرفت در باطنش لامع گردید، شورش عشق الهی به جانش غالب آمد، دوستی عالم و عالمیان آهسته آهسته از دل کم کرد و به تودد و عبادت معبود افزود، رفته رفته آن شورش با جنون^۱ همسر گردید، مدام در ولوله شعر هندی^۲ خواندن و از دیگری شنیدن^۳ که یاد از عشق و آگهی^۴ از تجرید و توحید می دهد شعار خود ساخت، ازین سبب درویش کده^۵ او هنگامه صدای و سرود و ساز سماع و رقص رفت بود چون خبر به اکبر بادشاه رسید تمنای دیدنش به خاطر آورد، روزی گفت به طوری او را تصدیع ملاقات باید داد که بر خاطرش گران^۶ نگذرد چنان یکی از کسان سلطان رفت و او را به آگره به وعده سیر باغات و انهار و مکافات دلپذیر آورد، چون ارزانی مقدمش سلطان مطلع شد ابوالفضل را فرستاد که اگر به خانه من تشریف آرد بهتر والا نه مشرف خدمتش شوم، چون ابوالفضل استمزاج دریافت فرمود کسی از چندین دور آمده باشد البته درین قدر راه دیگر متعذر نخواهد شد، چون شیخ به بزم بادشاه رسید به انواع احترام و عظمت او نمود تواضع کرد و گفت از اسباب دنیا آنچه من دارم حاضر است هر قدر که آن حضرت را احتیاج باشد بگذارنید توقف ندارم و از گنج معرفت که شما دارید ما را هم در آن شریک سازید، فرمود نه من چیزی دارم که بدهم و نه ترا چیزی میسر است که بمن دهی، چند گاه به تماشای ریاض آگره بسر برده معاودت وطن نمود، چون به تصفیه سانبهر که نمک هندوستان است رسید خوش آمد، رحل اقامت انداخت، به دهم صفر سال هزار و دوازدهم سفر آخرت برگزید همانجا مدفون گشت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مطلع مطبوع دیوان عریانی، آن مصرع موزون غزل معانی، آن نهنک لَجَّةٔ کمال، آن شیر نیستان وصال، آن به کشور ترك ترك^۶

۱. د: 'سوزش باصول' همسر
 ۲. ج: د: 'شعر هندی'
 ۳. د: 'دیگری' متبدل
 ۴. د: 'مرا کجا' از
 ۵. د: 'گیران بگذرد'
 ۶. د: 'ترك ترك' پرک

عالیجاه، ممتاز التارکین **حضرت حسین شاه**، نسبت بیعت شریفش به چند واسطه به حضرت قاضی مظهر خلیفه حضرت بدیع الدین مدار می رسد، اصلش از شیوخ قریه محی الدین پور معموله مورایان علاقه بیسواره. ابتداء حال متاهل بود، اولاد ذکور از وجود، چون جذبه الهی بدو رسید از جمله علایق متنفر شده در برسیسانه که معدن گرگان و دیگر درندگان بود اقامت گزید، قریب بست سال تنها بی یار و غمگسار آنجا گذارنید معلوم نشد که چه خورد و چه نوشید؟ بعدش او را جنگلی شاه می گفتند، من بعد آن از بربر آمده به نواح آن وادی به سیر می گذارنید لیکن اقامت بیرون شهر به فاصله که هم حکم ویرانه داشتی می داشت. نگارنده اوراق^۱ در دهنده کهیره مشرف خدمتش شد، انواع عنایات و^۲ تفقد به عالم فرمود آنچه به چشم خود دیدم اینست^۳ تارک و مشغول به حق یافتم، برگ تنبول بسیار استعمال فرمودی و به حضار هم بخشیدی، از دیگران شنیدم که چندان میل از اطعمه ندارد و ذکر اسم ذات حضرت الله به جهر که شروع کرد سوای صوت لسانی يك صدای قلبی او به جهر تمام علیحده شروع می شد که مانند آن فقیر از قلب هیچ درویش نشنیده، ویرانه نشستنی دلیل کمال او بود، اکثر خطرات بنده را از روی کشف دریافته در پرده جواب آن داد، با جناب پیغمبر صلی الله علیه وسلم بسیار دوستی داشت، از کلمات او ظاهر می شد در وقت اجماع اوراق در عمر هفتاد سالگی بصدر حیات بود.

موج احوال آن فخر عابدان، آن ستوده عارفان، آن مرد میدان جوانمردی، **حضرت شمس بنی** که مشهور شمس بنی است، مزار شریفش در بازار لکهنؤ واقع شده، مرید و خلیفه شاه بدیع الدین مدار بود، بسیار بزرگ و صاحب کرامت و خوارق و ترک و تجرید و تفرید آن از مزارش خلائق حاجت خود را می خواهد.

موج احوال آن از ولایت قطب المرداری خلاصه^۴ **حضرت سید خاصه** وی را قطب المدار بیرون خاصه و درون خاصه می فرمود، وارث انبیاء قاضی خاصه

۱. الف: 'اوراق' ندارد ۲. د: 'عنایات' و ندارد

۳. ج: 'سخت' تارک ۴. د: 'خلیفه' حضرت

حاکم بهرائچ مرید مقبول محرم اسرار حضرت خوند اگار قدّس سره.

موج احوال آن مورد حالات معنوی حضرت سیّد راجی دهلوی از دهلی آمده در مکن پور به شرف بیعت قطب المدار مشرّف شده به تلقین اکساب مفخر گردیده، خرقة خلافت یافته به دهلی مراجعت نمود، صاحب خوارق عادات بود.

موج احوال آن واقف اسرار معلّی، حضرت شاه الا بعضی شاه اعلی گویند مرید و خلیفه قطب المدار است. در تحفة الاسرار نویسد صاحب لفظ بود و به کلمات انسانی متّصف، فقرا و سیاه پوشان ذا کر نام وی بیاد او اوقات^۱ می گذراند، در هشتصد و چهل وفات یافته در قلعه گور پهلوی مسجد سلطان ناصر الدین محمود خوابگاه دارد، مقبره عالی قدر او مع^۲ مسجد و خانقاه مردم نیک و صالح به خادمیت او مفتخر.

موج احوال آن مدام عشق محبوب صمد حضرت شیخ محمد جنید بداؤنی که مظهر خوارق عادات و عجایب حالات بود در تحفة الاخبار نویسد هنگام رخصت او به بداؤن مرشدش قطب المدار فرمود که^۳ اهل آن دیار هر که بما نتواند رسید به شیخ محمد جنید توسّل کند و هر چه از صحبت نا منظور باشد از صحبت شیخ محمد جنید یابد، دست وی دست ماست، بعد از فوت او همین شیوه معین است هر که به زیارت شیخ رسید گویا زیارت قطب المدار کرد، خوابگاه در بداؤن، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مقتدای فرقه ملامتی^۴ مولانا حسام الدین سلامتی از مریدان قطب المدار است، از دانایان تیز طبع و چون عشق الهی بر وی غالب آمد در خلوت خاص قطب المدار که آن وقت هیچ خلیفه و مرید را دخل نبودی از ولوله شوق در آمدی، قطب المدار فرمودی ای ملا هیچ بی ادب به خدا نرسیده، وی گفتی شاهها با ادب به خدا نرسیده، اگر من ادب می ورزیدم از جمال الله شاه محروم می ماندم اکنون که ترك ادب کردم^۵ به خدا رسیدم، شاه مسرور گشته فرمودی

۳. ج. د: 'که' ندارد

۲. د: 'روضه' مسجد

۱. د: 'بیاد' روزقات

۵. د: ادب 'کرم'

۴. د: فرقه 'ملاقی'

سلامتی سلامتی سلامتی این لقب از آنرو بروی قرار یافت :

سلامتی نشوی تا ملامتی نشوی

به تاریخ نهم^۱ ربیع الاول سنه هشتصد و چهل ازین عالم رحلت فرمود، قبر او در جونیور جنوب رویه خاص حوض است.

موج احوال آن صاحب کرامات باهر **سیّد محمد طاهر**، مرید و خلیفه قطب المدار است، هرگز از مرشد خود جدا نشده، بعد از هفته و ماهی یک کف برگ درخت نیب که تلخ ترین درختهای هندوستان است خشک کرده بخوردی بعد چندی آنرا نیز گذاشت.

موج احوال آن ولی مشتهر **حضرت شیخ مظهر قدّس سرّه**، خلیفه قطب المدار است، یک کف برنج قوت خود ساخته بود، مدتها در سفر به رکاب مرشد حاضر بودی، چون مرشدش از سیر توجّه هندوستان نمود چون در ماوراء النهر رسید قطب المدار فرمود تو همین جا باش که از توبه مشام ما بوی طعام می رسد، چون مفارقت نتوانست گزید آن برنج را هم موقوف کرد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن اهل معانی، **شیخ شمس ثانی**، از چویداران قطب المدار بود، چندی به این خدمت قیام نموده چون مرشدش وفات یافت نیز این خدمت را بر این نهج قائم داشته به مقابله دروازه روضه مبارکش در مکن پور بر عصا تکیه زده شب و روز استاده می بود به جز اوقات صلوة خمسسه نمی جنبید و بی اذن وی یارای زیارت و رفتن^۲ اندرون هیچ کس را نبود.

موج احوال آن درویش و سرور، **سیّد صدر الدین نامور**، متوطن جونیور خلیفه قطب المدار است، وقت رخصت او را فرمود که ترا از مذهب امام اعظم در مذهب^۳ الهی در آوردم و این آینه محمد صلی الله علیه وسلم بدست تو دادم دیوانه و مجرد و کوچه گرد خواهی زیست، اما از لباس فانی به خلعت ابدی پیوندی.

۳. د: 'درین زیب' الهی

۲. د: 'در خلق' اندرون

۱. د: نهم' ندارد

موج احوال آن درویش بیگمان، صدر و الصدور^۱ میرسید صدر جهان شاگرد و خلیفه قطب المدار است. در تحفة الابرار آرد که جامع بود میان علم ظاهر و باطن و شرعی و اصطلاحی آنچه دیگران را در انزوا ترك میسر شود او را حق تعالی در جاه و صدرات مرحمت فرمود، سیادت آن والا پایه بس سندی معروف و مشهور جهان است که سلطان سید اشرف جهانگیر نسب سادات هند و غیره از وی تحقیق می کرد چنانچه این مقدمه در لطایف اشرفی ظاهر است. چون کتاب عوارف المعارف از قطب المدار می خواند بکا و گریه بسیار کردی و بعد سه روز طعام خوردی، با قطب المدار خیلی مصاحب بود، میرسید مبارک احمد خلیفه اوست، میر عبد القادر ازو تربیت یافت و شیخ مبارک سرداری از سید عبد القادر، از وی سلطان شیخ محمود و خلیفه او شاه محمد بود از منتسبان شیخ محمود شیخ دانیال بنارسی بود، اهل شهر او را به کرامت و ولایت یاد می کنند و فراوان خرق ازو ظاهر می سازند.

موج احوال آن متصوف عالیجاه، آن از کاملین بی اشتباه، آن در درویشی معزز و مکرم حضرت شیخ آدم ایشان را شیخ آدم صوفی گویند، از خلفای بزرگ قطب المدار است، اصطلاحات صوفیه به عبارت دقیق نوشته و خلاف این طایفه در قول نگشته، ظهور شیخ آدم صوفی در کولهوا این شده بود که امروز شهرت ظهور سید احمد باد پا ست، رحمة الله علیه.

موج احوال شیخ فرید، مرید قطب المدار است در تحفة الابرار مسطور است که روزی به جناب اقدس مرشد خود معروض داشت فرمان شود که چیزی بخواهم،^۲ فرمود پاسبانی دل کن که موحد ترا گویند، عرض کرد که موحد را حد یکیست، درین اثنا شخصی معروض داشت که سالک کیست؟ فرمود کسی که به بیان صدق آفاق گیرد و به بال طلب بالای نه آسمان پرد، باز عرض کرد که منصور در کدام منزل بود؟ فرمود در آن منزل بود که معشوق را به کسوت خود دید و آن کسوت را حجاب یافت.

د.۱: در، میرسید

د.۲: چیزی، نخواهم

موج احوال **شیخ محمد** از مریدان قطب المدار است، به جناب^۱ مرشد روزی عرض کرد قلندر کرا گویند؟ فرمان شد کسی به تجرید و تفرید رسید متّصف به صفت الهی گشت، بقول صلی الله علیه و آله وسلم **التّصوّف بصفات الله**.

موج احوال **پولادی** مرید قطب المدار است در تحفة الابرار آرد که وی به جناب اقدس مرشد التماس نمود که سینه ما منور و روشن به نور حضرتست علمای ظاهر شریعت ما را چیزها می گویند، فرمود ترازیان نخواهد کرد برقرار خود باش.

موج احوال آن به دل^۲ کمال الباس، **حضرت شیخ الیاس** مرید قطب المدار است، آن را کتابی است در مناقب قطب المدار که در حیّز فهم کس نیست،^۳ در آن کتاب نگاشته به عبارتی که حاصلش به این راجع است که **المداریه محل بین النبوت والولایت**.

موج احوال آن مورد خرقة پیر، آن عبادت بی نظیر، آن مطلع اسرار سرمد **حضرت حاجی سلیمان بن حاجی احمد ابراهیم حجازی**، از نوئینان ساکن بنگاله داماد سلطان علاء الدین والی ملک بنگاله مرید قطب المدار است، پیش از ترک دستور خان نام داشت. در تحفة الابرار نویسد ابتدا برای حصول علم سیمیا خدمت جوگیان و سرتاسیان می کرد، روزی کوزه جوگی برای آب به دریا می برد، در صحرا از قطب المدار ملاقات شد، آن جناب کوزه خود را هم بدو داد که پر کرده بیار، بعد مراجعت از دریا در آنجا که قطب المدار دیده بود دید که جوانی دیگر راست قد استاده در تجسّس در آن صحرا می گشت که آن جوان چه شد که کوزه برای آب به من داده بود؟ چون به آن جوان رسید گفت تفحص که همین جاست چون قدری راه رفته باز گشت در آنجا يك طفلی دید حیرت و تعجب او را زیاده شد، نظر بر سراسیمگی او نموده قطب المدار به حلیه که اوّل نموده بود خود را

۱. الف: 'به جناب' ندارد

۲. د: 'آن' لایق

۳. ج: د: 'هر کس هست' در

بدو نمود فرمود کوزه را بشکن، آن جوان^۱ مدتها خدمت کفّار کردی و علم سیمیا نیافتی اکنون بیاموز پس آن جناب علم کیمیا و سیما بدو آموخت و مرید کرده خرّقه کفنی بدو عطا فرمود او آن خرّقه به شیخ عارف بن جدن قاری عنایت کرد، او را به پدر مصنف تحفه الابرار داد، شیخ سلیمان عمر دراز یافته سیر و سیاحت بسیار کرده و مشایخ وقت را دریافته چند سال به جونپور مانده و مرید نمی گرفت الا عاشق صادق را، مزار شریفش در قصبه موره از نواحی سهار به مقبره شیخ طیب واقع است، رحمة الله علیه.

موج احوال آن واقف اسرار فلک **حضرت قاضی عبدالملک**، در گلزار ابرار نویسد مرید قطب المدار است، دولتمندان زمان او از خاص و عام به فرمان احکام او برای دعای جان بخش او حاضر و فاتحه او را موثر به فتح مهمات می دانستند، تربیت با برکت او در بهرائچ، شیخ محمد باین پانو وجه لقب او آنکه^۲ دوازده سال بریک پای چپ استاده مانده درین اثنا پای راست بر زمین نهاد^۳ مزار شریفش در کهریسه است در هر عصر جانشین او قائم مقام می باشند.

موج احوال آن برگزیده بارگاه^۴ ایزد متعال، **حضرت شاه بولن ابدال** در شاهجهان پور ابدال^۵ وقت از سلسله طیفوریه مداریه بود، صاحب حالات بلند و کرامت ارجمند است، از قریه لودی^۶ پور مسکن خود چون عزم شهر کردی رود کهنوت در میان است بروی^۷ آب آن رود چنان^۸ بر گذشتی که نعلین چوبینش تر نشدی و هر ماه^۹ او بر پشتاره هیمه بر سر خود کردی بالای سرش آن پشتاره هیمه چنان معلق آمدی که مردم آنرا می دیدند و متحیر می ماندند، راوی این احوال سید احمد شاه که احوالش در خلفای سید برکات مارهره باید خواست، شب^{۱۰} وفات شاه بولن در نیمه مائه اثنا عشر.

۳. ج. د: زمین 'نهاد'

۲. د: 'روزی که دوازده'

۱. ج: 'ای جوان'

۵. ج. د: 'در شاهجهان پور ابدال' وقت ۶. د: 'بعضوی پور'

۴. ج. د: 'در گاه ایزد'

۹. د: 'ماه' او

۸. ج. د: 'جان' بر

۷. ج. د: 'برای آب'

۱۰. د: 'هست' وفات

موج احوال آن کامل آفاق، آن واجد اذواق، آن به فلك ولايت مثابه ثابت و سیاره، افضل العصر حضرت شیخ پیاره بن قاسم بن بهکهارى بن ابوالخیر بن مولانا حسام الدین سلامتی، بزرگ خلیفه حضرت قطب المدار است، چون مولانا حسام الدین سلامتی در هشت صد چهل وفات نمود خلافت با نعمت خود و امانت خرقة حضرت قطب المدار به فرزند خود ابوالخیر سپرد، از وی به پسرش شیخ بهکهارى رسید، او به پسر خود ابوالقاسم حواله نمود، وی به پسر خود شیخ پیاره حواله نموده در سن نه صد و یازده هجری جهان فانی را گذاشت. پس شیخ پیاره که از عاشقان ذات الهی بود حقوق سجاده را کماحقه بجا آورده به ریاضات اشغال می داشت، از غایت اخلاق حمیده و اوصاف پسندیده که سایر حالاتش لایق حمد و دلپسند خلایق بود شهر جونپور بر ولایتش تولا نمود پروانه وار برگرد آن شمع کمال هجوم می داشتند، دیگر برادران را حسد به جوش آمد به خاطر آوردند^۱ که در شب به اجماع مردم بر سر آتش^۲ باید ریخت و باید کشت و اسباب و خرقة حضرت قطب المدار را متصرف باید شد، جدش مولانا حسام الدین شب در معامله فرمود که بابا پیاره آب و دانه شما ازین شهر جونپور برخاست این بد بختان حاسدان خراب خواهد شد، تو خود را مع عیال و اطفال و خرقة حضرت پیر دستگیر در مکن پور برسان و بر آستانه عرش آشیانه حضرت قطب المدار مجاور شو، طالبان صادق را هدایت کن پس بی آنکه کسی را ازین مقدمه آگاهی باشد شباشب از شهر بر آمد، بعد طی منازل در مکن پور رسیده و حجره برای عبادت خود معین ساخت و برای عیال مکانی علیحده مقرر کرد به این صورت در عبادت مشغول شد و عالمی به بیعت و مریدی او درآمدند. در تحفة الابرار آرد که باز معلوم نشد که اولاد حضرت پیاره عقب مانده یا نه، در مائة عاشر ازین جهان انتقال نمود، رحمة الله علیه. از وی نعمت به اکثران رسیده، شیخ قاضاً شطاری از فیض یابان اوست، از شیخ قاضاً به حاجی حمید بن شمس، از وی شاه نعمت الله حسینی، از وی شاه قاسم صدیقی، از وی شیخ عبدالله کودرما، از وی سیّد جنید معروف به

۱. د: 'رو روند' که ۲. ج: د: 'سرایش' باید

عبدالصمد کودرما، از وی میر سید غنی، از وی شاه طیب که از بزرگان سلف هم حیثیت بود، سال عمرش از صد تجاوز نمود، بست و پنجم ذیحجه هزار و هفتده به عالم بالا^۱ رفته اولاد خلف گذاشت که جانشین اویند، دیگر مرید سید جوهر از وی شیخ ودودالله معروف به جودهن که ذکرش در بحر مجذوبان به قلم می آید.

موج احوال آن مظهر امن و امان، حضرت شیخ کمال الدین بن سلیمان، وی قریشی است مولد کالیی. در گلزار نويسد مقام تقوی و توکل و تسلیم و رضا بود و مرید شاه ارغون مداری است، اجازت دعوت اسماء الله و اذکار از خدمت شیخ رکن الدین شطاری پور و خلیفه شیخ ابو الفتح هدایه الله سرمست^۲ داشت و به زمان بازیها در افغان پور شجاع دل خان به مندو آمد استاد^۳ پدر نگارنده گلزار گردید پدرم^۴ قرآن ازو تلمذ کنانید، صد سال عمر خود به توکل گذرانید با هیچ کس ازو نیاز در میان ننهاد و به آشنا و بیگانه حرف آرزومندی نفرمود، در نه^۵ صد و هفتاد و سه رخت سفر آخرت بست در مندو مدفون گشت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن واقف اسرار سماواتی شیخ دولت گجراتی مرید بابا کیپور مجذوب مداریست که احوال در بحر مجذوبان باید جست. در گلزار آرد که وی در خدمت شیخ کاجای سارنگپوری نیز رسیده است و از شیخ بهیکا گوالیاری خیلی فیوضات برداشته، مرد به غایت با برکت بود، مجاهده بسیار کرده فتح باب کمالات گردید، آخر در سال نهصد و هشتاد و هفت آمده در قصبه دسور کلبه بنا ساخته به عبادت مشغول شد، تا سال هزار و پانزدهم در صدر حیات، با نفس در مجاهده مانده، رحمة الله علیه.

موج احوال آن صاحب کرامات ظاهره، آن صاحب خوارق باهره، آن هادی معاملات دین حضرت شیخ فخر الدین خلف و خلیفه پدر بزرگوار خود شیخ ثابت است. در عنفوان جوانی توبه کرد، هنگامی که پدر بزرگوارش در یکی از

۱. د: 'باید' رفته

۲. د: 'محبت' داشت

۳. د: 'آشنا و' پدر

۴. د: 'مدام' قرآن

۵. ج: 'هفت' صد

مساجد خرابه بیرون قصبه فخرپور احرام توجّه بیت الله بسته^۱ معتکف بود به تقریبی به نواح آن مسجد سر کرده گذشت، پدرش آواز داد و گفت فخرالدین سربتراش و پیرهن که پیرایه این طایفه صوفیه است بپوش، همان وقت امر پدر بجا آورد و پیش از توبه عامل يك پرگنه بود جسده به تعصب زبان خیانت بر روی دراز کردند فی الحال قلم از دست خود می افکند و گفت اگر من خاینم^۲ این قلم مار شده به من گزند^۳ رساند والا به تهمت کننده، چنان شده که قلم مار شده به طرف آن تهمت کننده روان شد آخر به صد^۴ تکلف خودش آن را از مار گزنده^۵ خلاص داد، متوطن بهرائچ بود به طریق سیر به جونپور می آمد فوت وی در نهصد و چهل و دو هجری تاریخ دهم جمادی الاول در بهرائچ واقع شد، نعشش را به جونپور به جواری گنبد قطب المدار مدفون ساختند، رحمة الله علیه. از فرزندانش^۶ شاه فضل الله در بزرگی و وارستگی احصار ندارد، مظهر خوارق عادات بود، در هر زمینی که عبادت می کرد و معتکف می بود تا امروز آن زمین زیارتگاه اهل الله است چنانچه در بلده بنارس و چوسنا برساس و میله شیخ پوره که در نواحی قصبه شهر یست میان غازی پور و سعید پور است:

آسمان سجده برد بر يك زمینی که درد يك دو کس يك دو نفس بهر خدا بنشستند^۷ بر حجره بنارس او غالب مریدی او منزوی بود که تسخیر جن و انس داشت، بر بادشاه وقت تحکم می کرد و صاحب دولت ظاهر هم بود، بسیار مال بر باشندگان فخرپور به قدر قسمت آنها تقسیم نمود، لباس به غایت فاخر می پوشید، سید جمن بهاری لباس فاخره دیده فرمود که ما برهنگی^۸ با وجود مقدور گذران دارم شما را لباس فاخره از چه سبب؟ گفت این طایفه محبوب خدا اند بهر^۹ طریق که باشند زیبا اند، نه صد و پنجاه و یازدهم رجب وفات در جونپور خوابگاه، رحمة الله علیه.

موج احوال آن ستوده اوصاف مجاهدات، آن موصوف به کمال و خرق

د. ۱: 'نشسته' معتکف	د. ۲: 'جانیم' این	د. ۳: 'گیرند' رساند
د. ۴: 'بقید' تکلیف	د. ۵: 'گزیده' خلاص	ج. ۶: 'پسرانش' شاه
ج. ۷: 'بنشینند' د: 'نیستند'	ج. ۸: 'لنگی' با	ج. ۹: 'بر' د: 'هر طریق که زیبا اند در'

عادات، آنکه به محبت همتش هر دو^۱ عالم پامال، درویش کامل حضرت شیخ دانیال، در تحفه الابرار نویسد مرید و خلیفه سلطان شیخ محمود است که به چند واسطه دست^۲ ارادتش به حضرت صدر الصدور میرسید صدر جهان مرید سید جلال بخاری خلیفه حضرت قطب المدارمی رسید بدین طریق سلطان شیخ محمود از شیخ مبارک، وی از میر عبدالقادر، وی از میر سید مبارک احمد، وی از صدور علیه الرحمة و خود وی از قطب المدر. الغرض شیخ دانیال از اجله مکاشفان اسرار و اعظم مجاهدان شب بیدار به غایت شانی عظیم و حالی قوی داشت، در بنارس اقامت داشتی، سگان تمام شهر به ولایت و کرامت او مقر و بر علوت تصرفات و خوارق عادات او مبشر و در هزار و پانزده هجری رخت سفر آخرت بر بست در بنارس مزار شریفش زیارت گاه خاص و عام. همانجا نویسد که نیز از میر سید جلال مذکور است که خلافت^۳ شیخ دانیال به سید طیب ظفرآبادی رسیده که از اجله مشایخ و معمر از دیدار اهل الله مزروق بود و امروز خلیفه او شیخ الشیوخ شیخ بدن ظفرآبادی که تارک ما سوی الله و منزوی و مسترشد خلاق است، مدتها گشته که از صومعه خود که در یکی از مساجد قدیمه ظفرآباد گزیده بر آمدن و به خلق الله آمیختن در دل نگذرانیده و تمام عمر حضور مانده و سال عمرش از هشتاد تجاوز نموده و حضرت شیخ محمد محمود قلندر لکهنوی جدّ این خاکسار نگارنده بحر زخار خرقه خلافت از سید طیب یافته، رحمة الله علیهم اجمعین.

موج احوال آن بری از خوش طعامی و تلخی شیخ حسین معمر^۴ بلخی برادرزاده شیخ مظفر بلخی صاحب سجاده شیخ شرف الدین یحیی منیری بود، تا الی الیوم اولاد او بر سجاده مذکور اقامت دارند. در تحفه الابرار نویسد وجه تلقین و ملاقات او از قطب المدار آنست^۵ که وقتی شیخ شرف الدین یحیی منیری ورقی چند از عوارف المعارف در نور دیده فرموده که خواندن این اوراق ترا به ملازمت بزرگی دیگر نصیب است مدام این کواغذ را پیش خود دار با هر که تلمذ این اوراق در

۳. الف: 'خلاف' شیخ

۱. ج: 'بر'، د: 'بر که' عالم ۲. د: 'دست' ندارد

۴. ج: 'معمر' ندارد ۵. ج: د: 'آن' ندارد

قسمت تست او خود به مجرد دیدن اوراق را از تو گرفته به تو خواهد آموخت، چون به^۱ جونپور در حجره قطب المدار رسید از درون صدا به سید جمن رسید که حسین در آمده هر کس که مسمی به حسین بود این تشریف نمود گمان کرده باز آواز در داد که حسین معز بلخی آمده، وی دور نشست، حکم شد نزدیک آ، چون اندکی قریب شده به قریب تر اشاره فرمود وی بیت شیخ سعدی خواند:

اگر یکسر موی برتر پریم   فروغ تجلی بسوزد پریم
قطب المدار بر زبان راند که تو سمندری از آن وقت لقب سمندری بر وی قرار یافت، ویرا به جز این لقب القاب دیگر نیست، اوراق نوشته شیخ شرف الدین ملاحظه نموده به او نشان داد و به خرقة خلافت خود ممتاز فرمود، هنگام وداع بعد معانقه فرمود که هر چه در سینه بدیع الدین است در سینه حسین، مرقد شریفش زیارتگاه زایران در بهار واقع است، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مجموعه کشف و کمال، آن صاحب دولت مالا مال، آن یگانه عصر به عبادت گذاری **حضرت خواجه مقری مداری** از هند به لاهور افتاد و شخصی به اسم خواجه شادی مقری را به غلامی گرفت و حافظ قرآن کرد. در تذکره ملا صالح نويسد که وی را چون جذبه الهی فرو گرفت خواجه او را آزاد کرد، وی از لاهور به بداون آمده زاویه ساخته مقیم شده. در فواید الفواد خواجه حسن دهلوی دیده ام که هر که پیش وی يك صفحه قرآن خواندی در اندك زمانه ضرور حافظ شده. روزی شخصی از لاهور به بداون رفت و از وفات خواجه خبر داشت، از وی خبر خواجه پرسید و گفت چنان معلوم می شود امسال در لاهور باران بسیار آمده و عمارات عالی را خراب ساخته و خلائق ضائع شده، بعد از آن به شهر آتش افتاد و تمام بسوخت، او گفت آری پس گفت خواجه من نیز ازین عالم نقل کرده است تو برای تسکین من چنین می گویی؟ گفت قبل از آتش و پیش از باران خواجه شما انتقال نمود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن ناظر جمال به بیداری **شیخ فخرالدین مداری** صاحب تاریخ

بداؤنی نویسد او پیری نورانی مرتاض و متوکل بی تعلّق صاحب خلوت و عزلت در خروج و دخول بر خود بسته بود، به هر جمعه صوفیان به خانقاهش جمع شدی و مجلس سرود می شدی، هر چند منکران سماع مشتعل می ماندند آخر از تاثیر تواجدها رقصان می شدند^۱ بعد فراغت مجلس سفره می چید، امیر و فقیر نزدش برابر بود، مردم خانه^۲ اگر نماز به مسجد او می گذاردند آنها را نیز از تاثیر صحبت رفت دست می داد، معاصر قطب الاقطاب بندگی نظام الدین بود، رحمة الله علیه.

موج احوال شیخ جلال الدین سارچی در ملفوظ سیّد مخدوم جهانیان نویسد، هفت صد مریدان را سبق می داد و هر يك صاحب تقوی و جوانمردی بودند، چون شب شدی هر جا که گور خراب و شکسته دیدی آنجا خواب کردی و گفتی که تا^۳ نمیرم خود را مرده سازم، آن همه شاگردان در شهر و دیهات خود اند این فقیر زیارت هر يك کرده است. شیخ برهان الدین در رساله مخدوم جهانیان نویسد در کوه لبنان خفته است، چهل سال مطلق خواب نکرده بود و مدام در مجاهده ماندی، در وقت حیات هر حاجت مندی که بروی رسیدی باوی می گفت برای حاجتی که هست^۴ نظر بر سر ما بکن، او چنان کردی حاجتش بر آمدی، فقیر زیارت او کرده است، خطیب شهر کجه در ملفوظ سیر مخدوم جهانیان نویسد، پیوسته شراب خوردی و بر منبر خطبه خواندی، وقت وفات فرمود هر گاه بمیرم مرا از شراب غسل دهند و چون کسی را از روی ترك شراب رو دهد شیشه شراب بر قبر من ریز و تمنای او به وصول انجامد فی الواقع این فقیر مزارش دیده است پنجاه شصت صراحی بر قبر او شکسته می شوند، خلائق از برکت او توبه می نمایند و هیچ^۵ گاه بر شراب میل نمی کنند، گنج علی شاه مولدش تانده جلال پور شد از قوم نورباف بود، هدایت الله کچهوچهی گفت من خدمت آن حضرت را در فتحپور بسوه ملازمت نمودم، مجرّد و مشغول و متوکل مجاهد دیدم، استفسار احوال مرا فرمود، گفتم به کچهوچه مقیم ام مسرتها نمود که از تانده و کچهوچه مفاصله

۳. ج: 'تاکه' نمیرم

۲. ج: مردم 'خانه'

۱. د: 'میزند' بعد

۵. د: 'پنج' گاه

۴. د: کسب 'نظر'

پنج گروه است پس پرسیدم که انتساب بیعت به کدام سلسله کرده اند؟ گفت در خاندان حضرت مدار، فامّا دوازده سال مشقّت نمودم هیچ بر من نگشود و آخر از ارواح حضرت سیّد شاه عبد الرزّاق بانسه قادری مرا فیض تلقین شد فتحیاب شدم اکنون از چهل سال در دایره و خانقاه میان علیم الله می مانم، هدایت الله گفت وی را کرامت بیشتر بوده^۱ موگّل من از حکومت فتحپور تغیر شد، از جهت باقیات سرکار منتشر الحواس بود، به خدمت آن حضرت عرض کردم، اوّل تغافل نمود چون مصر شدم فرمود: به خاطرت آسیبی بدو نخواهد رسید هم چنان شد که او را حق تعالی از برکت انفاسش از بسیار بلیّات محفوظ داشت و شیخ شکر الله فتحپوری گوید بسیار مرتاض است، بیشتر طعام از خانه محتسبان که معتقد اویند می خورد و می گوید اگر از خانه دیگری اطعمه مشکوک غیر وجه حل می خورم آن را ایذا می یابم، وقت نگارش احوال به صدر حیات. شاه نر کهه خلیفه سیّد جمّن است، مزار شریفش به یک گروه از هلسه بعد عرس مرشدش زایران بر^۲ مرقدش نیز توجّه نموده فاتحه می خوانند. شاه جودهن مداری مرید قطب المدار در شهر اوده مدفون است و شیخ شمس ثابت در لکهنؤ آسوده.

نهر پنجم:

مجملی در احوال **خواجه ویس قرنی** و دیگر اولیا که بدین^۳ مشرب مشرف بودند. در تذکرة الاولیا نویسد، قومی هستند از اولیا که^۴ این جماعه را به پیر^۵ حاجت نبود، ایشان را^۶ در حجره خود پرورش دهد بی واسطه غیری، چنانچه ویس را داده بود که به ظاهر او از سرور انبیاء ملاقات نکرد و از پرورش و عنایت آن جناب به آن مرتبه عظمی ولایت رسید که پیغمبر خدا ردای خود به جای خرقة حواله علی مرتضی و عمر فاروق نمود که بعد تجهیز و تکفین من این را به ویس رسانید^۷ و سلام من به گوئید، که برای بخشش امت من به جناب الهی دعا کند. در تحفة الابرار

۳. ج. ۳: د. 'به این' مشرب

۲. د. 'پیر' مرقدش

۱. ج. بوده 'است'

۶. ج. ۳: د. 'نبوت' در

۵. ج. ۵: د. به پیر' حاجت

۴. ج. 'بر' این

۷. ج. 'به رسانند' و سلام

نویسد بعد از وفات پیغمبر صلی الله علیه وسلم نیز این فیض به احوال احوال^۱ اولیا و صلحای امت الآن جاری است، بعضی را بعد از بیعت مرشد و اکثر بلا واسطه^۲ مرشد از روح پیغمبر صلی الله علیه وسلم ارشاد و فیض می گیرند و از ارواح صحابه کرام و اولیای عظام نیز این قسم فیض می یابند و محتاج تلقین و ارشاد پیر^۳ ظاهر نمی شوند، این مرتبه در تصوّف بس عظیم است چرا که مناسبت به ارواح بی حصول تصفیة قلب بس دشوار و هر کس را که در ابتدا این دولت رو داد بر مسعودی ازل و محمودی ابد او دلیل است. ویسیان را از اکثر نوادر علوم خبر می باشد مثل هیمیا و سیمیا و ریمیا و کیمیا، کیفیت علم هیمیا عبارت از توسعه وقت و قبل از انتقال روح یعنی روح اگر^۴ بخواند بجهت اتمام کمالات بدنی دیگر اقوی ازین بدن اختیار کند این قسم را تناسخ می گویند و جایز می دارند چنانچه خضر علیه السلام در هر صد سال برای خود بدنی دیگر اختیار می کند و سیمیا عبارت از دانستن تجعّلات بدن و اظهار از عجائب و نمود از غرایب او آن است که روح اگر^۵ بخواند از بدن جدا شده سیر فرماید و بدن حواله معتمدی کند تا روزن مراجعت تلف نشود و اشاره ریمیا عبارت از طیران^۶ در هوا داشته اند و حکم کیمیا عبارت از ساختن اکاسیر ازینجا است:

کیمیا و ریمیا و سیمیا این نمی دانند کس جز اولیا

موج احوال عاشق پاک جمال معنی لا اله الا الله، آن محو نور انوار حقیقت محمّد رسول الله صلی الله علیه وسلم، آن امام تابعین عظام، آن سلطان اهل اربعین مدام، آن مجدّد قولی ارنی **حضرت خواجه اویس قرنی** مهر پنهان به ابر باران،^۶ رحمت ماه آشکارا آسمان، عظمت مقبول مقبول الله، خاطر پسند رسول الله صلی الله علیه وسلم، مورد تکریم صحابه کرام، فخر تابعین عظام بوده است. در تذکرة الاولیا نویسد که پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرماید **اویس القرنی خیر التابعین** به احسان و عطف وصف ستایش کسی که ستائیده رحمة للعالمین بود به زبان من کجا راست

۳. ج. د: 'اگر روح' بخواند

۲. ج. د: 'پیر' ظاهر

۱. ج. د: 'احوال' اولیاء

۶. ج. د: 'ابر باران' رحمت

۵. د: 'از' حیران

۴. د: 'اکثر' بخواند

آید، فرمودی صلی الله علیه وسلم نسیم رحمن از جانب یمن می یابیم و فردای قیامت حق تعالی هفتاد هزار فرشته به صورت اویس بآفریند^۱ با اویس در میان ایشان به عرصات درآید و به بهشت برود تا هیچ آفریده آگاه نشود الا ماشاء الله که درین میان اویس کدام است چرا که در دنیا قسمی که او خود را از نظر خلق پنهان داشته عبادت کرده هم چنان آنجا هم کسی او را نه بیند، وقت وفات سید عالم صلی الله علیه وسلم صحابه کرام پرسیدند که مرقع مبارک تو بکه دهیم؟ فرمود به اویس قرنی برسانید و ازو درخواست دعای بخشش امت نمائید و عمر فاروق و علی مرتضی معه مرقع پیش خواجه اویس رفتند از جانبین تحریم و عظمت بجا داشتند پس اویس مرقع پیغمبر را به گوشه بنهاد و گفت خدایا تا که جمله امت پیغمبر صلی الله علیه وسلم را نه بخشی این مرقع نپوشم، ندا آید^۲ که چندین هزار بخشیدم، گفت همه را می خواهم، باز ندا آمد که^۳ چندین هزار دیگر بخشیدم، ناگاه حضرت فاروق و علی مرتضی در رسیدند، اویس برخاست و گفت آه شما چرا آمدید من مرقع نمی پوشیدم تا به جمله را بخشش^۴ نمی کنانیدم فضایل اولاتعد و ولا تحصی است درین مختصر نگنجد. شیخ محی الدین در رساله قدس نویسد که چون شام می شد پس^۵ می گفت این شب رکوع است تمام شب به رکوع ماندی تا صبح و به شام دیگر گفתי این شب سجده است پس تا صبح به سجده ماندی و هر شام آنچه از تقد و جنس و پارچه و اطعمه در خانه او بودی هر روز جمله به محتاجان دادی و مناجات کردی و گفתי هر که میرد^۶ از گرسنگی پس^۷ بگیر مرا برای او هر که میرد از برهنگی پس بگیر مرا برای او، از و پرسیدند خشوع در نماز چه باشد؟ گفت آنکه وقت نماز تیر در پهلو رسد و دیگر پهلوی بگذرد و آن کس را خبر نباشد. در روضة الاحباب نویسد از روایات ابن عباس چون خیمه حضرت علی مرتضی به عزم صفین در قریه ابقار واقع شد خواجه ویس به اخلاص تمام ملحق گردید، حضرت علی رضی الله عنه به تعظیم تمام او را دریافت، ویس گفت یا علی

۱. ج: 'نبا فرمایند' ۲. د: 'ندا' آید

۳. ج: د: 'هاتف آواز داد' چندین

۴. ج: د: 'اجابت' نمی

۵. د: 'ویس' می گفت

۶. د: 'میرد' ندارد

۷. ج: د: 'بیس' بگیر

دست بگشا تا من به تو بیعت کنم تو خلیفه بر حقّی از آن وقت او همراه علی بود تا در صفّین از دست مردم معاویه شربت شهادت چشید. به قول صاحب تاریخ یافعی شهادت او در سال سی و هفت هجری واقع شد و حضرت قدوة العارفین فرمودی من در سفر حج به زیارت مرقد آن جناب رسیده ام، عجب حالتی دیدیم همین^۱ که به دایره مزارش داخل شدم بُکا بر من غالب آمد تا که آنجا ماندم بکا موقوف نشد چون بر آمدم جاروب کشتی آنجا کلبه داشت پیش او رفتم و پرسیدم، گفت هر کس داخل دایره می شود برو بُکا غالب می گردد. خواجه موسی بن زید خلیفه خواجه ویس قرنی بسیار بزرگ بود، به دویم^۲ ربیع الاول وفات یافت قبر در زابله^۳ توابع من.

موج احوال آن مجتهد ارباب ولایت، آن پیشوای اصحاب هدایت، آن استاد حقایق پیری **خواجه محمد بن علی حکیم الترمذی** از محتشمای شیوخ و از محترمان مشایخ به همه زمانها^۴ ستوده و در جمیع علوم بهره تمام داشت، در حقایق و معارف تصانیف بسیار دارد، در عهد خویش نظیری نداشت، سایر تربیت او^۵ از خضر علیه السلام بود اوّل سه سال هر روز خضر به او ملاقات کردی و او را روز شنبه در هفته یک بار آمدی، درده صاحب مذهب صوفیه یکی او را مصنف کشف المحجوب دانند^۶ ابوتراب بخشی و احمد خضرویه را صحبت داشته است، مجاهده او قیاس ازینجا باید کرد که چون فتحیاب نمی شد روزی با دوستی بر کنار دجله رفت و گفت دست مرا بسته بکار خود رو، او چنان کرد پس خود را به زور کمر در آب انداخت که غرق شوم، آبش بدر انداخت، روزی ابوبکر و راق را جزوی کاغذ تصنیف از حقایق و معارف داد که به آب اندازد، او به خانه داشت، گفت نینداختی مرا معلوم است حالا برو و بینداز چون او بر لب آب رفت جوش پیش آمد و در صندوقی سر کشاده پدید آمد در آن کاغذ داشت آب به جای خویش رفت و صندوق فرو شد.

د.۳: در 'قبله'

د.۲: 'دهم' ربیع

د.۱: همه کلبه، که

ج.۶: 'داند'، د: 'اخذ' ابوتراب

ج.۵: د: 'را' از

ج.۴: د: همه 'زبانها'

موج احوال آن گنجینه علوم و حکمت، آن خزینه کمال و برکت، آن مجرد آفاق حضرت ابوبکر و راق وی نیز^۱ ترمذی، مرید خواجه محمد بن علی حکیم ترمذیست، توریت و انجیل و سایر کتب آسمانی خوانده بود، تصانیف بسیار دارد و از اکابر زهاد و عباد در تقوی و عبادت و ورع و ریاضت یکتا بود و تجرید و تفرید بر کمال داشت در معاملات و ادب نظیری نداشت لهذا مشایخ او را مودب اولیا خواندی.

موج احوال آن به امامت مقبول، آن به کرامت موصول، آن محرم راز سبحانی، مقتدای وقت خواجه ابو علی جرجانی مرید خواجه محمد بن علی حکیم ترمذی است، از جوان مردان این طایفه ریاضت و کرامت وافر داشت تصانیف بسیار دارد، قول اوست صاحب استقامت باش نه صاحب کرامت که خدا استقامت خواهد و نفس کرامت.

موج احوال آن مشایخ پاک، آن عاشق بی باک، آن مجسم حقایق، آن محتشم به دقایق، آن صورت موج^۲ در عالم مجازی شیخ یحیی بن معاذ رازی. در مرآة الاسرار نویسد خلیق با فیض تمام و بسطی مالا^۳ کلام رجای غالب بر خوف در بیان طریقت و محبت بود و گستاخ در گاه بایدش شمرد، گفتمی الهی چون ترسم از تو که قهاری و چرا ترسم از تو که کریمی؟ خواجه یوسف بن حسین می گفت به صد و بست و چهار شهر رسیدم به دیدار حکما و علما و مشایخ کس ندیدم قادر تر بر سخن^۴ از یحیی معاذ رازی، حق تعالی دو یحیی آفریده، اول یحیی بن زکریا که پیغمبر بود و خوف غالب داشت، دویم یحیی معاذ رازی که ولی بود و رجا غالب داشت. وی را کمالات و کلمات عالی است، در دو صد و پنجاه و هشت وفات یافت.

موج احوال آن کعبه مرادات خلق، آن قبله اصحاب دلق، آن متکلم به کلام الهامی، قطب الاولیا نامقی الجامی لقب وی زنده فیل است، صاحب نفحات گوید فرزند حریر بن عبد الله الجبلی است که در سال وفات حضرت رسالت پناه

۳. ج. د: 'لا کلام' ز جای

۲. د: 'موج' ندارد

۱. د: 'پیر' ترمذی

۴. د: 'بر ترسخی' از

صلی الله علیه وسلم ایمان آورده بود و قول اوست که مرا منع نکرد^۱ حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم هیچ وقت از ملاقات زمانی که مسلمان شدم ندید مرا مگر تبسم کرد در روی من، وی بسیار بلند قامت و صاحب جمال بود^۲ از افزونی جمالش یوسف این امت گفتی، در پنجاه و یک هجری وفات یافت الغرض شیخ احمد جام فی الحقیقت ویسی بود، تربیت ارشاد از روحانیت حضرت علی موسی رضا یافته، اکثر ابیات خویش بر وضع مناجات در کمال شوق بر سر روضه حضرت امام علی رضا می خواندی، این بیت از جمله است:

من غلام قنبرم قنبر غلام حیدر است   من غلامت را غلامم یا علی موسی رضا
و پیر صحبت وی شیخ ابو طاهر کرد و پیر خرقة وی ابو سعید ابو الخیر، غرض از بی^۳ نظیران جهان احوال و خوارق که از و ظاهر شده هیچ یکی ازین طایفه به ظهور نیامده. در نفحات نویسد اول^۴ امّی بود و شراب خوار توفیق الهی او را به خود کشید از همه بر آمده سیزده^۵ سال در کوه عزلت گزید و مجاهده نمود، چون کارش نهایت سلوک رسید و فنا به توحید حاصل شد در چهل سالگی او را به خلق فرستادند ابواب علم لدنی بر وی^۶ کشاده گشت، زیاده از سه صد تایی کاغذ در علم توحید و معرفت سر و حکمت و روش طریقت و اسرار حقیقت رقم کرده که هیچ عالم حکم اعتراض بر آن نکرده و خرقة شیخ ابو سعید معرفت شیخ ابو طاهر بن شیخ ابو سعید به موجب وصیت شیخ بدو رسید، وی را کمالات و خوارق و عادات بیشتر است، چهل و دو فرزند داشت، سی و نه پسر و سه دختر، در پانصد و سی هجری وفات.

موج احوال مرشد کرامت شعار، آن پیر با وقار، آن خورده جام بی درد، صحبت دار حضرت خضر شیخ ابو طاهر گرد در مرآة الاسرار نویسد صحبت دار خضر بود و مقتدای این قوم، کرامت علانیه داشت و کدام کرامت ازین زیاده باشد که احمد جام او را پیر می کرد و مدّتی با او صحبت داشته، سال وفات به نظر نیامد^۷.

۱. د: 'حضرت رسالت پناه... تا... مرا منع نکرد' ندارد   ۲. ج: د: 'حضرت علی مرتضی' از

۳. د: 'بی' نظیران   ۴. ج: 'پانزده'، د: 'هیزده' سال   ۵. ج: د: 'بروی' کشاده

۶. د: 'نه آید'

موج احوال آن مسترشد عارفان رفیع الشان، آن مرشد کاملان حیرت عنوان، آن پیشوا و هادی **حضرت شیخ زین الدین ابوبکر تایبادی**، تایباد موضعی است از نواحی با خرز، در علوم ظاهر کامل و در صفای باطن و کشف بحر بی ساحل، در حقیقت مرید ابو طاهر خوارزم است و در علم شاگرد مولانا نظام الدین هروی و در خدمت بابا محمود طوسی مجذوب غایت اعتقاد داشت، اخذ فواید بسیار از او کرده و قول صاحب نفحات همانجا آورده که شیخ زین الدین ویسی است، از روح شیخ امام جام نعمت یافته حسب ارشاد شیخ به زیارت امام علی موسی^۱ رضا رفته، ملك غیاث الدین از معتقدان او بود، به جهت مظلومی از او آزردہ گشت بعد چندی آن ولایت به اختیار امیر تیمور در آمد، در نصف النهار^۲ روز پنج شنبه سلخ محرم سنه هفت صد و نود و یک به ملاء اعلی شتافت.

موج احوال آن فایز مرتبه برتری **مولانا محمد ساغری** ساغر قریه ایست توابع سمرقند، ویسی بود بزرگی بر کمال داشت، در علم ظاهر و باطن نصیبی کامل وی را حق تعالی عطا کرده بود. در رشحات نویسد از جهت استقامت بر شریعت و متابعت نسبت ابواب علم باطنی بر وی کثودند، احوال ارباب ولایت میسر حال او گشت خواجه محمد پارسا به خدمتش رسیده است و با مولانا تاج الدین قرابت^۳ داشت.

موج احوال آن مورد توفیق سعادت، آن منبع معاملات افادت، آن عاشق ذات معبود **حضرت شیخ داؤد زاد بوم**^۴ قریه پور کام^۵ از مرز خاندیس هفت گروه شمال سوی قریه سیر است. در گلزار نویسد سپاهی پسری بود در جوانی سعادت توفیق فرا رسید ترك سپاه گری و اسباب نوکری گفت، جز نیزه به جای عصا در دست نگرفتی و تیر و کمان از خود جدا کردی، رسم ارادت برهنمای نیاورد فیض اویسیه از سیمای احوال او جلوه گر بود و به طریقه چشت میان جذب و سلوک حالتی داشت، بنای سخن بر هوشمندی نهاده پریشان گویی سپردی لیکن از سخنان خشم^۶ آهنگ باز زود گشتی و پرده مهربانی نفس می سرودی و از آمیزش مردم و

۱. ج: امام موسی علی رضا ۲. د: تصنیف آنها را در روز ۳. د: مراتب داشت

۴. د: از و قوم قریه ۵. ج: پور کام از ۶. د: چشم آهنگ

آبادی گریختی و عمر به تنهایی در صحرا گذرانیدی، به خدمت سید شاه محمد اخیسکتی استاد راقم تذکره گلزار به رسم دوستان پیش آمدی و به شیخ جمال پور شیخ بهکهارى بسیار آمیختی، در سال هزار و دهم هجری وفات نمود، در مندو همسایه بابا بهرننگ خوابگاه گزید.

موج احوال درویشی اساس **شیخ عبد الله کهنواس** پیر بیعت او به تحقیق نرسید، مشرب اویسیه داشت در گلزار نویسد بنا خانه توکل و اساس ایوان آزادگی بس بلند و استوار درست، هرگز به اهل دنیا روی نیاورده مدفن آگره در مائة عاشر وفات، رحمة الله علیه.

موج احوال آن صادق عشق باز، آن شاهد در راز و نیاز، آن سرگروه عارفان **شیخ علی افغان** در گلزار نویسد به مشرب اویسیه فیض از سلسله چشت داشت، پنجاه سال مجاورت روضه مولانا مغیث چشتی^۱ اجینی کرده صد سال عمر یافت، با شاهدان ظاهر صورت تعلق خاطر داشتی بر روش قلندران مجرد زیستی، تمام عمر به هیچ مخلوقی نیاز نیاورده و از کلبه خود قدم بدر کس نینداخت،^۲ در سال هزار و دوازدهم نگارنده گلزار اجین رفت گفته فرستاد به سبب پیری طاقت راه رفتن ندارم و اشتیاق ملاقات شما بسیار، اگر^۳ به کلبه فقیر قدم رنجه شود بعید از اخلاق نخواهد شد، به خدمت اقدس^۴ رفتم، به انواع مهربانی و الطاف نوازشها فرمود، وقت رخصت گفت این ملاقات آخری است بعد از چندی شنیدم که وفات کرد، در روضه مولانا مغیث مدفون شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن شهنشاہ اقلیم بی پایان، آن سلطان وادی^۵ کرامات فراوان، آن سرزمره واصلان **سید احمد افغان** گوشه گزین قصبه بجواره من اعمال پنجاب پور شیخ محمد بن الیاس غرغسنی والد آن حضرت در اکتساب فضیلت صوری و معنوی پایه بلند داشت و در حقایق و معارف رتبه ارجمند، چون برهان مشایخ شاه

۳. د: 'اکثر' بکلبه

۲. د: 'با انداخت' در

۱. ج، د: 'چشتی' احسنی

۵. الف: 'وادی' ندارد

۴. ج، د: 'بخدمتش' رفتم

محمّد بخاری که مزار شریفش در لاهور است يك دفعه برای ملاقات شیخ محمد به قصبه بجواره رفت چون هنگامهٔ معارف در میان آمد از ملاحظهٔ غایت جلالت فقر و درویشی شیخ فرمود که باوجود شرف سیادت خود را از قوم غرغسنی باز نمودن چرا است؟ این نوید ازین جانب است یا از آن جانب، جواب داد ماسوای يك جانب دیگر جانب ندانم، سید گفت حق دانسته می گویم ترا فرزندی اگر نصیب شود سید احمد خطاب کنی، ازین جهت آن حضرت به سید احمد موسوم گشت، الغرض حق سبحانه و تعالی سید احمد را کمالات فراوان و عرفان بی پایان عنایت ساخت، در طریقه پیروی شیخ علاؤالدوله سمنانی داشت و خود را بی بیعت صوری نسبت ویسی می گردانید^۱ الحال چون پدرش وفات کرد به شرف جانشینی مقیم کردند، مراسم سلوک آبای را دستور العمل ساخت شیوهٔ درس و دانش بیشتری از پدر خود فراهم نموده بود، مابقی از شیخ الهداد آلاهوری تلمذ کرد، در سال هزار و پانزدهم چون اکبر بادشاه زندگی قضا کرد و تخت سلطنت از قدوم جهانگیر بادشاه مزین گردید^۲ سلطان خسرو بن جهانگیر به اغوای بعضی امیران به طرف لاهور رفت، بادشاه خود را بدو رسانید که او را باز گرداند، جنگ به میان آمد سپاه^۳ شاهزاده شکست خورد، چون اجماع خلائق به خاتمه سید احمد بسیار می شد بادشاه او را قید نموده در سال هزار و بست هجری خلاص^۴ یافته به مندو آمد، نگارنده گلزار ملازمت او نموده در حقایق و معارف گویی بس رتبه بلند و کمالات دلپسند دیده و شنیده، وقت تحریر گلزار بصدر حیات.

موج احوال آن مورد الطاف غوث صمدانی، آن متصرف مقامات عشق ربّانی، آن مستقیم در تودّد و اخلاص و یاری، افضل العصر **حضرت شیخ محمد بن عبدالمک قاری** در زهد و ورع و عشق و صفا پایه بلند دارد. صاحب گلزار الابرار نویسد وی از اولاد خالد بن ولید است، عبور بر کتب متداوله در درس پدر بزرگوار خود کم کرد و در علم قرآت استاد گردید گزارش نمود که بر خرقة خلافت پدر

۳. د. مزین کردند

۱. د. می کرد ابتدا الحال ۲. ج. شیخ الهداد ندارد

۴. ج. سپاه ندارد ۵. الف: خلائق یافته

بزرگوار خود دل ننهادم و همواره سعادت پرورش از باطن غوث العرفا جیلی^۱ جستم فراوان دلبستگی و سپردگی به خانواده قادریه پدید آمد، بی وضوهر گز نام پیر باطن خود نگرفتم، جملگی دشواریها به اندک توجه من از روح غوث العرفا رنگ آسانی پذیرفتن گرفت، پیوسته به پاس^۲ انفاس دل کرو داشت در زندگانی روزی کشایش کار از دنیا اندوزان نخواست، مولانا محمد عاکف گوید، روزی در نماز او را به شان شاهباز در پرواز دیدم پس از سلام هم چنان در صف نشسته یافتم^۴ روزی هم خوابه جلال او گفت سیورغال از بادشاه نمی ستانید آنچه فتوح می رسد قسمت می شود هنگام بایست جز فروماندگی چه پیش آید؟ لب به تبسم شیرین ساخته فرمود درین وقت چه در کار است؟ معلومی به عرض رسانید هنوز سخن انجام نیافته آوازی دستک به گوش او رسید، خرد سالی بر در رفت، شخصی استاده بود همان مرکوز را به دست آن پسر سپرد و خود نیز برگشت، چون به نظر کد بانو در آورد گفت درویشی از توانگری بسط افزا تراست باز گشت به افزایش ایزدی باید نمود، چون هنگام واپسین سفر نزدیک شد گفت محمد را به جای برگماشته اند لیکن هر کجا روم آگهی نیست، پس از هشت روز که آن چهاردهم ماه رجب سال نه صد و هشتاد و چهار بود رحلت نمود خوابگاه آگره.

موج احوال آن سلطان ارباب علم و الکمال، آن برهان علم لدنی والافضال، آن دقیقه گذار الفاظ سرسری افضل الزمان **حضرت شیخ محمد بن شیخ ابوالحسن بهکری** صاحب گلزار ابرار آرد وی شافعی مصری معدن فضایل نشاتین و مظهر اسرار کونین بود، تا انجام ایام زندگانی هر سالی به طواف حرم محترم مکه مشرف از مصر به روش پدر بزرگوار خود می شد. گویند چون سال عمر عزیزش به میزان هیزده رسید در علم حدیث استاد شد و در جمیع فنون مصنفات دارد از جمله کراماتش آنکه سیّد احمد قادری فرمودی چند سال به خدمت شیخ محمد بسر بردم^۵ هر دیار در محفل معرفت گذار او حاضر شده هر یک مقاصد و

۱. ج. د: 'رضی الله عنه' جستم   ۲. ج. د: پیوسته 'لباس'   ۳. ج. د: داشت 'وزندگانی'

۴. د: 'یافته' روزی   ۵. ج. د: 'مردم' هر

مسایل^۱ خود را در زمان^۲ خود از جهت عدم قدرت به زبان عربی به عرض می رسانیدند او جواب همه به زبان عرب می گفت هرگز سایل و مجیب در فهم مدعای سوال و جواب به ترجمه نیازمند نمی آمدند، در عشره^۳ اخیر مائة عاشر به عالم علوی عروج فرمود، مولد و مدفنش مصر و او را اولاد کرامت بنیاد بسیار است از آن جمله پیشوای ارباب رشد و ارشاد پو مشهور او تاج العارفین نام که بحر علوم عقلی و نقلی و کشفی و کسبی مانند پدر بزرگوار خود بی همتاست، بر حسب صورت و معنی جانشین خاص اوست.

موج احوال آن سرمایه امانت اقطابی، آن بلند پایه ولایت مآبی،^۳ آن ولی مبین **شیخ علاء الدین بن شیخ نور الدین اجودهنی** از اولاد گنجشکر است. در اخبار الاخبار نویسد فرید دهر و وحید عصر بود، صاحب اخلاق حمیده و صفات ملکیه، وی از بدو فطرت مهذب و مودب آمده بود، لقبش فرید ثانی است او را با روحانیت خواجه قطب الاسلام رابطه خاص بود، درویشی پیش وی تریاق آورد او گفت بر ما هم تریاقی هست باری امتحان کنم، گنجشکی را آورند قطره زهر در کام او چکانید چون بمرد پاره کاک لنگر خورده آب کرده به آن گنجشک داد زنده^۴ شد، وفاتش در نه صد و چهل و نه بود، رحمة الله علیه.

موج احوال **سید سلطان بهرائی** درویشی اهل دل بود و خاکسار صاحب همّت، وی مرید شیخ علاء الدین اجودهنی بود اما به طریق و تلقین و ارشاد از مشرب شطاریه داشت، از لباس اکتفا به ستر عورت می کرد، ذکر جهر بسیار کردی ضرب ذکر که بر قلب صنوبری^۵ مثل آواز سندان داشت.

موج احوال آن واقف حالات عرشیان، آن سامع مقامات^۶ نوریان، آن صاحب نعمت دوجہانی **حضرت مولانا جلال الدین ابویزید نورانی** بی واسطه از روح متبرکه که آن سرور عالم صلی الله علیه و آله وسلم مستفیض بود، در کرامت الاولیا

۱. ج. د: مقاصد و مسایل خود ۲. ج. د: در زبان ۳. ج. ولایت یابی،

۴. د: و او زنده شد ۵. د: میزد مثل ۶. د: مقالات نوریان

نویسد صاحب مقامات عالیه و معاملات علیه بود و مولانا عبدالرحمان جامی را به نسبت او خیلی محبت بود، از اقوال اوست که روزی در خدمت مولانا جلال الدین رفتم دست مرا گرفته به باغ خود برد و اجازت خوردن انگور نمود خود به خانه رفت من انگور سیر خوردم، از یاران من شخصی چند خوشه ذخیره کرد باغبان مولانا باز ستید که حکم ذخیره صاحب باغ نکرده است، چون مولانا آمد گفت^۱ کسی را که اجازت اندرون باغ شد از خوردن و بردن اجازتست، پس طعامی آورد و خورانید باز دیگر که به خدمتش رفتم و رسیدم از یاران من به خاطر آورد که اگر مولانا جلال الدین را کرامت است کشمش تربه من دهد، بعد صحبت داری که رخصت شدم اندرون رفت طبقی از مغز^۲ آورده آورد و بدو داد و گفت کشمش در باغ من کمتر می شود و در سنه هشتصد و شصت و دو هجری وفات یافت، مرقد در توران است، رحمة الله علیه.

موج احوال آن با دل مصفا و نورانی **شیخ جلال الدین ابو سعید نورانی** فرزند طریقت مولانا جلال الدین ابویزید نورانی بود، ریاضت شاقه کشیده به وظایف و عبادات بسر می برد اما در حقیقت ویسی بود، از روح نبوی صلی الله علیه وسلم تربیت یافته دعای سیفی و اوراد فتیحه را از آن حضرت مامور گردیده، در شریعت و تقوی بی نظیر وقت خود بود و عالی معتقد ارادت وی بودند، در نهصد و بست و سه در گذشت 'در طریقت' تاریخ^۳ اوست.

موج احوال آن در تقوی منجلی **مولوی طفیل علی** ویسیه مشرب داشت در بنارس به کمال تقوی و توکل و صلاح آراسته^۴، محمد هاشم نام سید زاده را تلقین و توجه نمود او را حالتی رو داد که مجذوب شد.

موج احوال آن درویش با طبع سلیم **سید ابراهیم** در بنارس ویسی بوده است، بسیار صاحب احوال و عالی مقام جمال حال خود را در لباس دنیا مستور

۳. الف: 'تاریخ' ندارد

۲. الف: 'مغز' ندارد

۱. ج: د: 'گفت' کسی

۴. د: 'می داشت' محمد هاشم

داشتی بعضی از بزرگان او را به خدمت حفاظت لشکر حاکم بنارس می دانستند.

موج احوال آن غریق بحر مشاهده، آن رئیس گروه^۱ مجاهده، آن دایم به فنای اتصال، آن متصرف ولایت جمال و جلال، آن دفتر حقیقت ارض و سما، افضل العصر **حضرت شاه افضل خدانما** ویسی مشرب است از مواهب الهی و عنایات رسالت پناهی مقامات عشق و کمال را به پایه تکمیل رسانید، از محققان اسرار و مشاهدان انوار پروردگار،^۲ در عرفان و کرامت صاحب رتبه ارجمند علانیه^۳ و در حقایق فهمی عشق و اخلاص مرتبه بلند، خدیو اقلیم حالات صحیح و متصرف ولایت کمالات وسیع، درج گهرهای بحر معانی برج اختر کمالات انسانی، اشعه انوار ذات لمعه انوار صفات بود. حضرت پیر شیر فرماید معاصر حضرت سید حسن رسولنماست، پیوسته به دایره خود مست نشسته بودی، رسولنما مدام به مریدان خود گفتی روبروی حق نما بگذرند و آن برای این^۴ بود هر که از پیش نگاهش گذشتی فی الحال به قدر حوصله یک مستی بر حالش هویدا شدی، پدرم شاه محمد تقی و شاه ملا فیض ازو گرفته و دیگر شاه بازان از فیض نگاهش به سیر و طیر صوری معرفت پروبال یافته اند، از جمله حالاتش آنکه در دهلی به دایره خود که امروز دار آخرت اوست نشسته ماندی و کف از دهان جاری بودی و آنچه از خیر و شر از زبانش بر آمدی فی الحال صورت پذیرفتی، به دویم یا^۵ غره^۶ ربیع الاول ازین عالم انتقال نمود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن الیاس بحر مراد، آن خضر بر عالم ایجاد، آن ولی کامل بهشتی **حضرت میان اله داد**^۶ چشتی کامل زمانه در تصرفات یگانه بسا عالیشان اندر تصوف و عشق و ریاضت بود، از قوم یوسف زئی ساکن اهله وند است ولی مادرزاد خوارق از سن صغیر ازو بوجود آمده به غایت صاحب کمال و عالی بود، در تربیت مریدان قوت مخصوص داشت، شیخ عمر ساکن پنج پیر اعظم خلیفه اوست و آن حضرت مشهور به چشتی است فاما دست بیعت بکس نداده به

۱. د: رئیس 'گروه'   ۲. ج: پروردگار 'بود'   ۳. ج: 'علایته'، د: 'بملا متیه' و در
 ۴. ج: د: 'آن' بود   ۵. ج: د: 'ماه' غره   ۶. ج: د: میان: 'الهداد' چشتی

طریق ویسیان او را فیض از عالم باطن بود، از جمله کرامت او یکی آنست که شخصی از کنار به دریا افتاد آن وقت حضرت ایشان را یاد نمود و مدد طلبید، دوازده گروه در میان دریا در ته زمین به زور آب رفت نوعی خلل او را رونداد جای زنی دامن گرفته بر آورد و او از آن آب طلب کرد که تشنه ام و یک بار بدرخواست زنی شوهر او را از هند بیک لمحّه موجود ساخت، متاهل بود اولاد بسیار دارد، حضرت مولوی جان محمد که راوی این حکایتست از نژاد امجاد آن صاحب کمال به بسیاری بزرگی و کمالات موصوف، در لکهنؤ مقیم بود، با نگارنده زخار محبتی داشت، میان الهداد دویم ربیع الثانی وفات کرد، چون به قبر او را سپردند فرو رفتگان قبر را طاقت بر آمدن نشد، سبب آنکه با شیخ عمر مرید خود عهد کرده بود که بدون دیدن توبه آن عالم نخواهم رفت، چون عمر رسید چشم وا کرده او را دید و تبسم نموده چشم را بند کرد بعد از آن به خاکش سپردند.

موج احوال آن خدیو کشور ترک و تجرید، آن صاحب دیهیم اقلیم کمال تفرید، آن والی سلطنت نشاط و سروری، قطب روزگار حضرت **شیخ جنید غازی پوری** مشرب قادریه داشت، از روح پرفتوح حضرت محبوب سبحانی شیخ عبدالقادر گیلانی فراوان فیض معنوی برداشته به مرتبه تکمیل رسید، شاه غلام حسین^۲ فرزندش گوید خواهرزاده و داماد سیف الملوك وزیر شیر شاه سور بود، ابتدا حال در غایت ناز و نعمت زندگی بسر می کرد روزی خیاطی را به جهت کنده دوزی چنان زد که^۳ به هلاکت رسید، سیف الملوك نصیحت کرد که چنین خشم^۴ به حال غریبان نباید مبادا ترا هم آسیبی از غیب رسد، این کلمه به دلش کار کرد تنها از خانه بر آمد و زیارت حرمین شریفین نمود، به کربلا و نجف اشرف رفت، از آنجا به حسب امر جناب رسالت صلی الله علیه و آله وسلم به بغداد رفت و در ناودان روضه محبوب سبحانی مدتها ماند و از روح پاکش تلقین یافته اخذ فواید نموده مجاهدات نمود به مرتبه رسید که حکم قطب ربانی صادر شد که جنید

۱. الف: 'او از آن' ندارد ۲. د: 'جنید فرزندانش'

۳. ج: 'نوبت' به هلاکت ۴. د: 'چشم' بحال

را خرقة من دهند، فرزندان خرقة عطا فرمودند با حصول نعمت و خرقة از بغداد به دهلی آمد و به مسجدی مقیم شد و به سیف الملوك پیغام فرستاد دختر خود را که اهلیه فقیر است زود به دهلی روانه سازد، وزیر کس را فرستاد، او آن حضرت را شناخته به وزیر تصدیق جنید کرد وزیر به دهلی رفته به استقامت وطن مبالغه نمود پذیرا نکرد و گفت زوجه من به من خواهد رسید، پس شیخ بعد چندی به غازی پور رفته به کنار دریا در موضع کاوی پور بر لب آب کلبه بنا نهاده به عبادت مشغول شد، چون شیر شاه کشته و سوخته شد وزیر کشتیهای اموال و اطفال و اطفال روانه سهرام کرد، متصل کلبه شیخ گشتی زوجه آن حضرت بایستاد و از رفتن باز ماند، ناگزیر زوجه او را بدو سپردند، این جاقول شیخ راست آمد و شرف به تصرف گشت، القصه سایر غلامان و کنیزکان و اموال و حشمت وزارت که وزیر به اهلیه او گذاشته بود همه را لله بخشید و کنیزك و غلامان را آزاد نمود، اهلیه آن حضرت را بر تنهای و بیکسی خود روزی گریه آمد، فرمود به سوی اشجار بر^۱ بین چون دید همه اشجار از زر و سیم به نظرش آمدند، بردست آن حضرت توبه نموده به عبادت مشغول شد، او را هم حق تعالی مرتبه در حقیقت و معانی عطا نمود، کمالات و خوارق عادات آن جنید زمان زیاده بر اندازه تحریر است. به کمالات بلند و مراتبات ارجمند تصرفاتش مشهور عالم است برای رفع محرومی اوراق يك نقل که به از اصل باشد نوشته می شود. روزی آن حضرت نشست بود که به خادمان امر کرد که مهتر خضر علیه السلام برای فقیر تختی به راه دریا فرستاده است، مردم میل به گرفتن^۲ او بر آوردن آن دارند به دست کس نمی آید شما ها روید و بیارید، ایشان رفتند^۳ و از دریا بر آورده به حضور رسانیدند، آن تخت^۴ آلان به دایره مزارش موجود است که تا امروز با وجود تحقیقات و تجویزات عقلا و ماهرین فن دریافت نمی شود که این تخت از چوبست یا از سنگ اگر از آهن خطی بر تخته او کشید آهن در نمی آید بدین جهت سنگش دانند و وزن سنگ ندارد بدان سبب چوبش تصور نمایند فاما ندانستند که این کدام چوبست، خلق به زیارتش می آیند، به تاریخ

د. ۱: 'به بین' د. ۲: میل 'نگرفتن'

د. ۳: 'رفته' و از ج. ۴: تحت 'تا' آلان

.... به ملاء اعلی شتافت، رحمة الله عليه .

موج احوال آن ولی الله شاه عبدالله، خلف آن حضرت عارف بالله بسیار صاحب کمال بود و پسرانش شاه محمد مجذوب که مرد صاحب کمالات و خوارق عادات بود، احوال آن را به لجّة مجاذیب باید خواست و در هر طبقه از فرزندان شیخ جنید سالک و مجذوب خوب خوب گذشته اند بالفعل شاه غلام جنید که راوی این حکایتست از کمالات سلف خود یاد می دهاند و مرد متوکل شاغل کامل با اخلاق حمیده و صفات پسندیده در لکهنؤ تشریف آورده بود، راقم اوراق ازو ملاقی شده.

موج احوال آن مورد حال جوینده یابنده، آن به آسمان انزوا تابنده، آن مورد افضال وهب، سر حلقه گوشه گیران حضرت شیخ عبدالرب، خلف مولانا شرف الدین فرزند مخدوم اعظم ثانی، احوالش^۲ در خلفای مولانا نقشبند داخل شده بود وی را از مواهبات الهی بی آنکه به کسی بیعت نماید و تلقین کرد جذبۀ محبت خدا به خود در کشید، هفت ساله بود که پدرش انتقال یافت، اکتساب رسمی دانش به پایه کمال رسانیده، چند روز مفتی هفت بلده لکهنؤ ماند و تا مدخل این امر حرفی از زبانش در امور شریعت خلاف^۳ واقع نشد چون رئیسان وقت در اکثر فتوای موافق رای خود ازو در خواست نمودند خلاف شرع دانسته خود از آن امر خلع ساخت و به کلبۀ خود منزوی شد، مطلق ملاقات عالم سوای فرزندان خود موقوف گردانید و شیوۀ نامرادی گزید، محرر سطور روزی به خدمتش رفت و استفسار احوال بیعت او نمود، فرمود من بیعت بکس نداده ام و از جمله کشف او آنست که در حین این تکلم فرمود می دانم که نگارش احوال بزرگان می کنی و زیاده بر استعداد علم ترا ملکه بهم رسیده است و ارادت احوال خود را بر نا^۴ اهل ظاهر نخواهی کرد، در وقت تحریر اوراق بصدر حیات.

۱. د: 'باو' میدهند ۲. ج. د: 'احوال' در

۳. ج. د: 'خلاف' واقع ۴. ج. د: 'بهرتا اهل' ظاهر

موج احوال آن سرمایه جلال کمالات، آن گرانمایه علوت حالات، آن دایم به خیال پیوند درستی و راستی، مقدس روزگار **میر سید عبدالجلیل** تخلص به واسطی، از خواص انقیاد اجله علما در تزکیه قلب و تصفیه باطن و تقدس ذات و جلایل صفات یگانه روزگار بود، راقم اوراق زخار در نوشتن احوال آن صاحب کمال از بعضی جهات مثل رفاقت و مصاحبت سلاطین و ثروت ظاهری او متوقف بود، شبی حضرت سید غلام علی آزاد را در معامله دیدم که نسخه مآثر الکرام تصنیف خود را پیش بنده گذاشته مقام احوال خود را بر آورده فرمود که این سه احوال را سر بگیر و الانه^۱ به دست نخواهد آمد، صبح بیدار شده در نسخه مذکور آن مقام را بر آورده دیدم نوشته یافته‌ام که بنده آزاد از غلامی **میر سید عبدالجلیل** واسطی بلگرامی و **میر سید محمد** خلف او **میر سید طفیل** محمد تحصیل نموده، پس احوال این هر سه بزرگ را نوشتم و داخل درین کتاب بدین طور نمودم، ایشان را در ویسیان و خلف ایشان را در مریدان شاه لدها چشتی و **میر طفیل محمد** را در متفرقات، **سید آزاد** آرد که **میر سید عبدالجلیل** را بیعت بر طریق ویسیان در عالم باطن از **سید یسین حموی** سجاده نشین غوث الصمدانی بود، در رویا دست بیعت از روح منور مطهره آدم اولیا حضرت علی مرتضی داده مدام مصاحب و محروم^۲ بودی چنانچه در منقبت آن جانب قصیده تصنیف نموده، این اشعار ازوست:

دین پناها به وصل ^۳ او آگاه	دل پاک تو شمع عرفان است
کرده ام بیعت تو در رویا	این سعادت به فضل رحمانست
دستم آخر گرفته ای به کرم	می شناسم که این چه احسانست
من و این مرتبه کجالیکن	مور پرورده سلیمانست

ابتداء تحصیل علوم از جابجا و شیخ غلام نقشبندی لکهنوی و حدیث از سید مبارک محدث بلگرامی حاصل نمود، او را حق تعالی در سایر علوم عقلی و نقلی و تفسیر و حدیث و لغت و فنون عربیت و تاریخ و موسیقی مرتبه عالی بخشیده بوده و احادیث نبوی و اسماء الرجال و اشعار و امثال اخبار و فن تاریخ آن قدر مستحضر

۱. ج. د: نه، بدست

۲. ج. د: محروم، بودی

۳. ج. ۳: توصل، او

بود که به اندیشه در نیاید و قاموس اللغة من اوله الی آخره ازبر داشت، غرض که به آن جامعیت کمالات بود که در فهم نگنجد، نام بلغرام بهمین^۱ وجود فایض الجود او شهره آفاق گردیده، سید علی معصوم مدنی مصنف سلافة العصر در اورنگ آباد به آن حضرت ملاقی شد، از اقوال اوست که مثل سید عبدالجلیل جامع علوم ندیدم و مولانا غلام نقشبند از فکر خود دایره تاریخی نوشته به علامی فرستاده و وضع دایره ننوشت^۲ او از فهم عالی خود کهنه^۳ دایره دریافته دایره دیگر از فکر خود در ازدیاد لطافت طرح کرده به خدمت شیخ ارسال داشت و حضرت سید از پیشگاه سلطان اورنگ زیب عالمگیر اکثر فوج داری تهتته بهکر و وقایع نگار جابجا در ملک هندوستان مانده و در شعر گوئی رتبه عالی داشت چنانچه شعر حضرت شیخ^۴ سعدی شیرازی درین ابیات منقبت آدم اولیا حضرت علی مرتضیٰ تضمین نموده:

ابن ملجم چو بر شه مردان	از سربغیه ^۵ زخم روکاری
تپش زخم شعله زد بر دل	تشنگی ریخت رنگ بسیاری
شربتتی ساخته ز مشک و گلاب	تا نشاند حرارت ساری
شاه گیتی پناه از سر لطف	گفت با خادمان درباری
که ازین جام جرعه بخشید	بهر آن بحر نوش خونخواری
ابن ملجم چو شربتتش دادند	کرد ابا از سرزیان کاری
تا مگر زخم سوده الماس	نزد نشتر دل افکاری
زین ابا شاه صورت و معنی	کرد از بحر لب گهرباری
من بخوردم جرعه از کوثر	تا ندادیم من به آن ناری
واسطی چو شنیده این قصه	خواند این بیت از طلب گاری
دوستان را کجا کنی محروم	تو که با دشمنان نظرداری

از آن حضرت خرق عادت هم به عمل آمده یکی آنکه در دهلی وفات کرد و نعش شریفش را در^۶ صندوق کرده در بلغرام در چهارده روز آوردند از صندوق بر آورده بر

۱. ج. د: 'بهمین' وجود   ۲. د: 'پیوسته' او   ۳. د: خود 'گشته'

۴. ج. د: 'حضرت شیخ' ندارد   ۵. ج: 'تعنه زد'، د: 'بعینه' زخم   ۶. ج: 'به' صندوق

چارپائی گذاشته میرطفیل محمد او را در قبر کرده مطلق به اعضای او خللی^۱ نرسیده بود تا به دیگر تخللات^۲ چه رسد میرسید غلام علی آزاد در اورنگ آباد بعد وفات آن حضرت تپ محرق بهم رسانیده^۳ امتداد ایام گذشته که مفارقت نمی کرد، ششی آن حضرت را در معامله دید که فرمودند که خیلی تصدیع برداشتی فردا تپ مفارقت خواهد کرد هم چنان شد سال وفات در شب شنبه بست و سیوم ربیع الآخر يك هزار و يك صد و سی و شش هجری واقع شد، رحمة الله علیه.

موج احوال آن واقف اسرار معنوی **شیخ امجد دهلوی**، در زمان سلطان بهلول التزام زیارت آستانه قطب الاسلام بسیار نمودی و به روحانیت ایشان متوجه بودی و انتساب فتح و استفاده خود بی واسطه به خواجه می کرد و مرید می گرفت، مقبره او بالای حوض شمسی است، رحمة الله علیه.

موج احوال آن درویش مصفی **سید غلام مرتضی** پسر شاه تیمور اله آبادی اویسی است ابتدای حال به تحصیل علم پرداخته بعد از آن خدمت بزرگان اختیار کرد و به دهلی رفت سیاحت کرده به اکثر درویشان ملازمت نمود از هر يك اخذ فواید کرد، نقاب بر رو مدام می داشت کس را روی خود نمی نمود این نیازمند راقم حروف در لکهنؤ به خدمتش رسیده، مرد با برکت بود نعمت طریق اویسیان یافته، پدرش نیز اویسی بود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن صحیح الحال فی العشق المحبوب، آن صاحب کمال دلیل عالم مرغوب، آن در فنای شاهد بی نشان معدوم، افضل العصر **حضرت شاه معصوم** اصلش قصبه کاکوری او را از روح مطهره منوره صلی الله علیه و آله وسلم^۴ تلقین و فیض بود، از بدو فطرت طلب الهی پیدا شده بود، در لکهنؤ بر مزار متبرکه حضرت شاه مینا آمده خدمت مردم می کرد، وجه معاش خود از مزدوری می نمود بعد چندی بر روضه حضرت مخدوم شاه سارنگ رفت و مشغول ماند

۱. د: او خلل ۲. ج: بحالات، د: تخللات، چه ۳. ج: د: رسانید، امتداد

۴. ج: د: رفت و

بعد چندی از آنجا به فتح^۱ پور آمده و قیام نمود از آنجا به بسوه رفت و اربعین کشیده حضرت سید شاه عبدالرزاق هانسوی از آن راه گذشت، شنید درویشی درین جا معتکف است، رسید و آواز داد که ای مرد خدا روی خود بنما، جواب نداد و دروا نکرد، او باز گردید^۲ بجای مقصود خود رفت، آخرش به وطن اصلی خود رجوع نمود، از مناقشه و حسد برادران در آنجا ماندن نتوانست به قصد اقامت در لکهنو آمده در سرای معالی خان استقامت نمود، از ابتدا تا انتها روی خود را پوشیده داشت، گاهی کسی بشره شریفش را مفصل ندید الا محمد ابراهیم و عبدالطیف و عبدالباری پسران او که وقت موتراشی بی حجاب می نشست و این خدمت از دست پسران می گرفت، او را درین حال شانی عظیم است بیکسانه و غریبانه و توگلانه می گذرانید، بسیار مرد با یرکت بود و صاحب کمال.

موج احوال آن فرزند مرتضی و بتول^۳، آن متکفل رویت جمال رسول صلی الله علیه و آله وسلم، آن دستگیر در ماندگان خوف و رجا، آن حاجت روای دنیا و عقبی، آن خلاصه خاندان صاحب انما، دوی دل درمندان **میر سید حسن رسولنما** وی را نهایت کمالات بی نظیر و حالات دلپذیر بود، صاحب تواجد و سماع به غایت سخا و نهایت مصفا که فتوحات را هرگز بر خود صرف نساختی و متابع شرع شریف بودی، کراماتش در باب رسولنما هر که و مه سگان هندوستان ظاهر و باهر است در فوایح العرفان آرد وی از سادات عالی درجات نارنول است، در مشرب صوفیه ویسی بود، از روح ختم المرسلین صلی الله علیه و آله وسلم پیوسته تربیت یافته مقامات^۴ معرفت را طی نموده از طفولیت آثار مسعودی از جبینش طالع بود که با اطفال شرفا به قسمی بازی کردی که مناسب حالات شرافت باشد^۵ و چون به سن تمیز رسید آنچه یافتی حق الله از آن به محتاجان دادی، به سبب بعضی خدشات و مناقشه اقربا پیش حکام اکبر آباد آمد و بجهت عسرت معاش چندی تعلیم به اطفال نمود سپس که ترك به خاطرش در^۶ گذشت آن همه

۱. د: 'شیخ' پور   ۲. د: باز 'کردند'   ۳. ج: د: 'بتول' آن
 ۴. الف: 'مقامات' ندارد   ۵. د: شرافت 'باشند'   ۶. ج: د: 'در' ندارد

مقدمه را گذاشته به دیار جونپور افتاده و تحصیل علم نمود، معه استاد دیوان عبد الرشید و چند طلبه بنارس رفت به صومعه رخت اقامت انداخت، کفار را یارای مکابره به آن حضرت نشد^۱ از آنجا استاد را به اله آباد رخصت داد و خود به جونپور آمد از آنجا به قصبه بهلول که ده گروهی مشرق لکهنؤ است رفت، جلال الدین چودهری آنجا مقدمش^۲ را غنیمت دانسته به انواع خدمات لایقه پیش آمد و صوبه دار لکهنؤ به دلیل چودهری به خدمتش شتافت گوناگون خدمتها خواست، مقبول نیفتاد، آخر به لکهنؤ آمد از ملا عبد القادر فاروقی که ذکرش به خلفای بندگی شیخ جعفر فرزند قطب الاقطاب بندگی شیخ نظام الدین نوشته شد ملاقات کرد، اکثری کتب را از ملا تلمذ نمود، مدت اقامت او در جونپور و بنارس و بهلول و لکهنؤ چهارده سال، در همین چهارده سال او شب قدر را یافته و طریق سجدات کونین که آن وقت معمول است واقف شد، پس به^۳ نارنول رفت به کرامت و خرق عادت به نظر مردم آنجا درآمد، هر چند مردم به عظمت او را می خواستند او خود را^۴ از قال و حال ذلیل و خوار می نمود مثل آنکه رو سیاه کرده در کوچها گردیدی و آن سخنان که باعث طعن خلایق بحالش باشد می نمود و دیوانه و مجنون خود را^۵ قرار داده طی منازل تصوف می فرمود و از لباس فاخره و اطعمه لذیذ تمام عمر میل نفرمود و فرمودی: در طلب کردن^۶ حقیقت کار از خدا شرم دار و شرم مدار و نیز فرمودی:

گر نیست در وجود تو اخلاص را وجود صد سال گریه مگه مجاور شوی چه سود دوازده سال در نارنول بود باز به حکم آن سرور صلی الله علیه و آله و سلم به دهلی رفت، شب به جایی و روز به مکانی گذارنیدی، یوسف خان خواجه سرا معتقد او گشت، شهرت قدومش به دهلی شایع شد، عالمی بوی تو لا نمود حتی که از برهان کرامت امیران روزگار روی نیاز آوردند بلکه سلاطین خاکپایش را سرمه دیده می ساختند^۷ کرامات و خوارق عادات او به کثرت ظاهر شده اگر تمام نویسد

۱. د: حضرت شد
 ۲. د: مقدس را
 ۳. د: میدانش بنارنول
 ۴. د: را ندارد
 ۵. ج: د: خود را
 ۶. ج: د: بی حقیقت
 ۷. د: دیده ساختند

دفتری علیحده گردد بنا بر آن بر تقلی چند اکتفا است، اول آنکه رویت جمال با کمال رسول صلی الله علیه و آله وسلم از اشخاص هر جنس عالم و طلبه و فقرا و امیر مشرف ساختی بلکه از اغنیای^۱ دنیایی^۲ پیشکش به قدر حالت و استعداد او مقبول نساختی و به این کثرت مشاهده کنانیدن جمال رسول در متقدمین و متاخرین به احوال دیگر صاحب^۳ شنیده نمی شود. شخصی به خدمتش به شکل کمال تهی دستی و لاچاری می آمد^۴ و سایل می شد، باوجود چندین کثرت جود و احسان او را به صد تقاضایک فلوس می داد، خلق را استعجاب بود که به چنین محتاج بخشش ایشان قاصر است سبب چه باشد؟ بعد چندی او را زندگی قضا کرد صره از سرخ به کمرش غسالان یافتند، چون ورثه نداشت آن صره را حاکم گرفت، آن وقت کشف آن صاحب کمال به خاطر آوردند که ازین جهت بحق او کم عنایت بود شخصی به خدمتش آمد و رفت داشت و تحصیل علم می کرد، روزی ازو فرمود در خواب مرتبه ترا دیده ام که فقیر مرتبه غلام تو باشد خلائق را حیرت دست داد که شاید او را مرتبه در ولایت بهم رسد که فوق مرتبه ولایت آن حضرت باشد، ناگاه او به همراه عاقل خان نوکر شده به سمت اجمیر رفت و از دست کافران شهید شد و به کرامت شهرت یافت. پوشیده نماند که اهلای آن جناب درخواست رویت رسول صلی الله علیه و آله وسلم نمود بعد چندی که حمل زوجه او ظاهر شد فرمود ازین حمل خبر ندارم زوجه آن حضرت را حرارت و غیرت این امر چندان غالب شد که روحش نزدیک انتقال رسید، آن وقت رویت رسول حاصلش آمد فرمود:

تا نگیرید^۵ بچه حلوا فروش بحر بخشایش نمی آید بجوش چون وفات او نزدیک رسید از چهار ماه پیشتر یک کانسۀ شیر غذا معین ساخت آخر سه روز مستقبل قبله بیک پهلوی غلطیده ماند و خاموش بود، آخر به تاریخ بست و دویم شعبان المعظم به وقت عصر روز شنبه کلمۀ حق دوبار آهسته و یک بار بلند فرموده جان به مشاهده جانان تسلیم نمود.

۱. ج. د: از 'اغنیاء' ۲. ج. د: 'فیصله' ندارد ۳. ج. د: صاحب 'و حال'
 ۴. الف: 'آید' ندارد ۵. ج. د: 'تا نگیرد'

موج احوال اوپس ثانی و محبوب ابرار محتشم **سید شاه هاشم** پسر کلان میر سید حسین رسولنما بود، عالم علوم صوری و معنوی عابد و زاهد و دویمی پسر سید عبداللہ بن حسن رسولنما و ممتاز مرتاض در تصوف بود، از دہلی بہ نارنول رفت از خلق گوشہ گزید و مطلق نیامیختی بلکه خود را برای رجوع نہ آوردن عالم مجنون ساخته بود، سوّمی پسر ایشان سید عطاء اللہ مرد عالم بود، شیخ محمد فیض داماد میر سید حسن رسولنما است، از علم صوری بہرہ کامل داشت و چاشنی معنوی ہم او را بود، پنجاہ سال بہ کمال مصاحبت خدمت آن حضرت نمود، صوفی مزاج بود، از شغل باطنی غافل نمی ماند، در سن یک ہزار یک صد و سہ وفات کرد، سید قاسم بن سید ہاشم نبیرہ میر^۱ سید حسن رسولنما مرد بزرگ بود، درس ہم گفتی و عبادت ہم کردی و لباس غربا پوشیدی، آثار فضایل از ناصیہ او مبین بود، اکثران ازو تلقین بہ اکتساب ہم شدند و آن حضرت را مریدان و خلفای خوب خوب بودند چنانچہ علی خان و غضنفر بیگ مدّۃ العمر بہ جناب آن حضرت گذرانیدہ از مجاہدہ بہ مشاہدہ رسید، صاحب برکت و عظمت بود، خرق عادت اکثر از ایشان سرزدہ مقبول دل مرشد خود بودند، اکثر در مجاہدہ متأمّل گرسنگی بسیار می شدند کہ موجب تحسین نظار گیان می شدند.

موج احوال آن واقف معارف معانی **سلطان محمد کرمانی** مردی عالم بود ترک نمودہ در مسجد می گذرانید و از آن حضرت فیض یاب در مقدّمات تصوّف شدہ، مدرّس بود اکثر ندور کہ بہ خدمت می آورد می گفت این پیشکش شکرانہ است، جمال خان مدرّس از آن صاحب کمال فیضها ربودہ.

موج احوال آن درویشی و شکستگی را برہان **میان ابراہیم خان** اعظم خلیفہ سید حسن رسولنما است، صاحب علم صوری و معنوی مدرّس و متوکل صاحب کشف و کرامت، در شکستگی احوال چندان کوشیدی کہ پارچہ خود را از دست خود شستی و بہ چشم اطفال خود را دیوانہ نمودی و شورش و سنگ آنها خوردی و خوش ماندی و ندور و فتوح آنچه یافتی از نقد و جنس ہمہ را براہ خدا دادی، مرد با جمیع فضایل ممتاز بود.

موج احوال آن آگاه رمز فقر، آن درویش صاحب حشم و فر، آن کامل بیگمان **میان سعید خان** خلف و^۱ خلیفه میان ابراهیم خان، در فقر رتبه بلند داشت حتی که رئیسان دهلی روی نیاز بدو داشتند و ندور و فتوح به لکھوکھا گذشت^۲ همه را صرف محتاجان نمودی و اکثر احیاض صحن مسجد را از اطعمه لذیذ و گوناگون پر کردی و فقرا را اشاره بخوردن و برداشتن آن نمودی^۳ و اکثر اغنیا و دنیا داران هم از مطبخ او سیر می^۴ شدند، مرد صاحب کمال و عالی احوال بود، هر کس درخواست دعا به جناب الهی از او نمودی بی تعین و تقرر پیشکش متوجه نمی شد، چون سایل به مقصد میرسید آن اقرار را به زور و تقاضا گرفتی و به مساکین دادی. قدوة العارفین فرمود فقیر^۵ وارد دهلی شد، روزی به دایرة او رفت دیدم شخصی با کچکاران موافقت می کرد فی الحال مرا دیده پائین آمد و آلودگی دست را شسته گفت در تلاش کیستی؟ گفتم سعید خان، تبسم کرد و معانقه نمود و مرا جای نشانند و به تواضع پیش آمد، دانستم که فرود آمدنش محض از کشف بوده است، در دهلی مزار شریفش یزار و یتبرک.

موج احوال آن گوهر درج معانی **حضرت مولوی وجیه موهانی** سید عالی قدر درویش صفت عالم متبحر مرید و خلیفه میان سعید خان است، وقت تحریر او راق به صدر حیات، اخلاق حمیده و سخاوت و تواضع پسندیده دارد، بسیار بزرگی بایش دانست، شاه کل اعظم خلیفه سید حسن رسولنما است، به غایت در تصوّف مرتاض بود، صفت آن صاحب کمال بسیار شنیده شد، میان نتهی خان عرف شاه نصرت سهرندی از روح سید حسین رسولنما نسبت یافته تلقین به اکساب گشته از مجاهدات به مرتبه تصفیة قلب رسید و لباس دنیا را تبدیل نداده، صاحب فضایل بود، پسرش غلام حسین بالفعل به صلاح و تقوی به صدر حیات است و از معنی خالی نیست. غلام محی الدین خلیفه میان نتهی خان نصرت است، صاحب ذوق و سماع بود، در تصرف پایه بلند بهم رسانده و علم صوری وافر داشت و در لطایف معما و

۱. ج: خلف و' خلیفه ۲. ج: د: لکھوکھا که' گذشت

۳. د: اکثر احیاض... تا... آن نمودی' ندارد ۴. الف: می' ندارد ۵. ج: فقیر' ندارد

دیگر نظم و نثر خیلی مهارت کلی بوده است. شیخ لعل محمد خادم قدمگاه رسول از مریدان سید حسن است، بسیار ریاضت کشیده که چهارده سال سر و پا برهنه به تلاش محبوب گردید، سپس مقصودش حاصل گشت، صاحب کشف و کرامت بود، اخلاق لازم محمد هاشم بن محمد کاظم سید حسینی الحسنی نیز مرید پاک اعتقاد میر حسن است، کتاب فوائح الفرقان ملفوظ سید حضرت که این مجموعه از و بر آورده نگاشته ام نگاشت و چندان مقامات تصوّف و بیان حقیقت سلوک و حقایق و معارف در آن بیان نمود که از ملاحظه و مطالعه تعلق دارد آن وقت کمال سید دریافت شود، رحمة الله علیه. درویشی در حجره جامع مسجد دهلی سی سال مقیم مانده در گذشت، گویند به واسطه و یا بلا واسطه مرید حضرت میر سید حسن رسولنما بود، شاه احسن الله گوید دو فلوس مایه داشتی، هر صباح جگر گاو آورده کباب پختی، چون از قیمتش موافق مایه مقررّی دو فلوس برای کفایت قوت او آمدی هر دو گرفتی مابقی موجودات تقد و کباب به حضار گفتی که تاراج کرده بگیرند بسیار بسیار^۱ بزرگی او ظاهر می کند، آخر همانجا وفات یافت.

موج احوال آن مطابع حالات ابیت عندر بی آن مجاهد مقالات و لاینام قلبی، آن محصور اقلیم عشق و نامرادی، آن مشهور مقام روحی و فوادی، آن در خلّت ولایت به مشابه مهتر خلیل، سلطان الافراد **حضرت شاه عبدالجلیل** در مرآة الولايت تصنيف خود شیخ عبدالرحمن می نویسد نام پدرش شیخ عمر صدیقی ساکن بیانه بود و دست ارادت در ظاهر به کس نداد، بر طریق ویسیان از روح مطهر و متور حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین پیوسته تربیت یافته چنانچه در دیباچه رساله سیر مقامات فقر موسوم به اسراریه تصنیف کرده، آن حضرت می نویسد این عبارت به لفظ مبارک از آن رساله نوشته می شود، چون عبدالجلیل در فکر عبد و جلیل در آمد بجز خلیل هیچ نیافت بی آنکه در ظاهر او را پیری باشد الغرض به جمیع فضایل و کمالات صوری و معنوی آراسته از اولیای عظیم الشان و متبحران معدوم انسان طرزی خاص و اوضاعی مخصوص در صفای باطن از ابتدا تا انتها بیک عنوان

۱. د: 'بسیار' ندارد

داشت، باوجودی که محنت به راحت و مجاهده به مشاهده مبدل گشته بود لیکن از غایت بلند همتی سیری حاصلش^۱ نمی شد: فرد

جمال در نظر و شوق همچنان باقی گدا اگر همه عالم بدو دهند گدا است ترك و آزادی، توکل و تجرید او زاید از بیان است، در مدّت عمر گاهی خانه و سکونت در يك جا و اقبال فتوح و ندورش نبود، از لباس اطعمه لذیذ مطلق میلان نوعی نداشت همان لباس اذا تم الفقر ژنده هزار میخی و کفنی پیوندی، روز اول در بر انداخته بود تا آخر عمر آن را در قبر برد، از لباس مشیخت و مقتدایی التفات نه نموده و حق سبحانه تعالی دولت عشق خود مادرزاد به او بخشیده ابواب علم لدنی بر وی گشوده بود، مسعود ازل و محمود ابد ایشانند، تمام عمر به مسافرت و سیاحت به کمال استغنا اکثر تنها بسر برد و هر جا که می رسید خواه مسجد ویرانه یا قبرستان یا باغی که خارج از آبادی باشد اقامت می گرفت و اگر کسی طعام پخته می آوردی و بی طلب پیش نهادی قدری از آن تناول می فرمود، چندان استغراق وجود مطلق بروی غالب آمده بود که بی سوال هرگز سخن نمی گفت و در جواب از غایت نرمی و تواضع چیزی فرمودی و از مدح و قدح کسی کار نداشت، شگفته و کشاده پیشانی ماندی، آن حضرت را مقام فردانیت حاصل بود چنانچه خود^۲ می گوید، فرد منم با سرو پا جمله تحیر تحیر هم تحیر در تحیر

هم در مرآة الولايت آرد چون اندر در پای وحدانیت یعنی حضرت شاه عبد الجلیل از کتم عدم بر پرده وجود در آمد^۳ به حکم من سعد سعد فی بطن امّه از ایام خرد سالی دولت مادر زاده اش آشکارا گشت، شیخ عثمان که به جمیع فضایل انسانی از صوری و معنوی آراسته بود از فقیر کامل تقل کرد که در عمر پنج سالگی آن حضرت بما گفت امشب واقعه دیدم که حضرت ابوبکر صدیق[ؓ] از راه شفقت فرزندی مرا بر دوش خود گرفته به مجلس رسول خدا صلی الله علیه وسلم برد، آن حضرت به کمال ذره پروری بر زانوی خود نشانده نهایت تفضل فرمود که به تقریر راست نیاید، شیخ عثمان گفت که من همان وقت دریافت نمودم که این عزیز به مرتبه تکمیل رفیع ولایت خواهد رسید و به فیض العلماء ورثة الانبیاء فایز خواهد شد

د.۱: سیری حاصلش

د.۲: خود ندارد

۳. الف: آید

و محمد یعقوب مردی درویش صالح بود از فقیر گفت در همسایه پدر شیخ عبد الجلیل يك مردی صاحب دولت سکونت داشت پسرش قرآن خوانده ختم کرده بود، به خانه او مجلس عشرت ساختند، مردم از هر اقسام جمع آمدند و اسباب مسرت آماده گشت، شیخ عبد الجلیل در آن ایام هفت ساله بود از مادر خود پرسید که این چه شور و شادی است؟ گفت پسرش ختم قرآن نموده هر گاه تو قرآن خوانده ختم خواهی کرد برین دستور من هم شادی خواهیم کرد، گفت من امروز ختم قرآن می کنم شما شادی بکنید، مادرش حیران مانده تغافل نمود سود نکرد^۱ خواه مخواه قرآن به دست مادر داد که شما نگاه بکنید من یاد به خوانم، لاچار به جهت امتحان مادرش قرآن گرفته گشود و دیدن گرفت، آن کاشف اسرار الهی از سورة فاتحه آغاز نمود و بی تعلیم بشر به فیض تعلیم قوله تعالى الرحمن علم القرآن تمام کلام مجید در نهایت فصاحت خوانده ختم کرد و از غایت شادی مادر و پدر پروانه وار بر گرد آن شمع عرفان خود را نثار کردند و جشن عظیم نمودند و از حضرت حسن صاف خلیفه به استحقاق آن حضرت شنیدم که گفت من زبانی آن حضرت شنیده ام که در عمر پنج سالگی حق تعالی به فیض خاص خود عالم^۲ توحید بر فقیر مکشوف گردانید و لیکن خرد سال بودم لهذا از خانه بر آمدن اقتضای وقت نبود، بهر قسم در میان قبیله بسر می بردم بعد از آن بنابر ستر حال چیزی خواندن شروع نمودم و به رسم اهل عالم می گذرانیدم و اکثر علوم نقلی و عقلی و مصنفات صوفیه تکرار می کردم پس به امداد فیض عالم لدنی در جمیع علوم صوری و معنوی دستگاه تمام بهم رسانید، اگر چه خود را در میان طالب علما پوشیده داشتی فاما بعضی اوقات بی اختیار خوارق عادت ازو^۳ سرزد می شد. روزی حسن صاف گفت که چون آن حضرت به شباب رسید بیعت به پیر در خاطر آورد شیخ حضرت خواجه معین الدین او را به خود کشیده تلقین فرمود و در جمیع مقامات عالی عبور بخشید، به تدریج به مرتبه تکمیل و ارشاد رسانید از آن روز آن حضرت به ریاضت شاقه مشغول شد و اکثر صوم و صال می داشت و دوستی به اهل بیت رسول خدا به مرتبه داشت بعد

۳. ج: 'ازو' ندارد

۲. ج: د: خود 'علم'

۱. الف: 'سود' ندارد

از آن به دهلی رفت مدت‌ها آنجا مانده با مشایخ صحبت داشته چون بر آمد به لاهور رفت، در آن مدّت در آن نواح سیر نمود چون رضا مندی والدین شرط درین راه است بنا بر آن از آن طرف برگشته به خدمت پدر عالی قدر خود آمد. روزی پدرش از شوق تمام سلوک راه طریقت بیان می فرمود، احوال حضرت متغیر گشت و رقت کنان بی اختیار به پای پدر افتاد و درخواست نمود که غریب از جمیع کار مایوس و در مانده است و هیچ کار راست نمی آید این را به راه حق تعالی آزاد کن پس پدرش در گریه آمد و گفت بابا حضرت یعقوب علیه السلام به آن قوت نبوّت طاقت مفارقت یوسف علیه السلام نیاورد من ضعیف چه طور برداشت این محن توانم کرد؟ دیگر بسیار قال مقال ازین جنس مانده آخر پدرش حق خود بخشیده به حق سپرد و رخصت کرد پس وی به سیر در آمده براه ولایت ماوراء النهر به اجمیر رسید به نعمت و عنایت گوناگون مشرف شد و رخصت گردید، در شهر انبیر اکبر آباد و نواحی آن شده و مشایخ وقت را دریافته در مکن پور مشرف به زیارت حضرت شاه مدار گردیده به لکهنو آمد مگر این دفعه توقف نه^۱ نموده از امیتهی به نهلندی توابع بیسواره رفت آنجا شاه پیر محمد ملتانی عاشق صادق به آتش عشق مبتلا به تلاش پیر کامل داشت او را مرید کرده همانجا گذاشته به اله آباد رفت، از آنجا به بنارس رسید و سیر بلدات بنگاله نمود، در همان نواح روزی از یاران خود فرمود که شب در معامله دیده ام که حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین چشتی از حجره مبارک خود بر آمده و فقیر هم همراه است پس یک دیگ کلان پر از طعام کهچری رو بروی آن حضرت آمد، حضرت از کمال مهربانی طعام بخش به دست فقیر داد که این طعام را قسمت کن، خلائق مجموع کثیر بودند به آنها تقدیم نمودم چنان به خاطر می گذرد که نعمت فقیر تمام شد، غالبست که وجود عنصری را مفارقت واقع شود پس به لکهنو تشریف آورد و در مسجد حضرت شیخ محمود قلندر که بیرون آبادی شهر بود اقامت گرفت، پس روز پنج شنبه تنها به جهت سیر بر آمد، در جایی که امروز مرقد مبارک آن حضرت است در آنجا ساعتی نشست، مالی باغ لیموی زرد آورده گذرانید آن را به دست حق پرست

۱. الف: نه، ندارد

۲. ج، د: به، تلاش

خود گرفته از آنجا برخاست، در مسجد محمود قنلدر به یاران گفت که امروز يك جای مقبول دیدم فردا شما هم خواهیم دید، یاران حیران ماندند پس در همان شب قریب صبح گفتی، خود که ژنده هزار میخی در درگاه شیخ نصیر الدین چراغ دهلی یافته بود تمام عمر با خود داشته چنانچه ذکرش بالا نوشته در خود پوشید پای دراز کرده کلمه هو بر زبان راند جان به مشاهده حق تسلیم نمود این بیت دیوان حافظ عین حال او گشت:

این جان غاریت که به حافظ سپرده دوست روزی رخس ببینم و تسلیم وی کنم
وصالش قریب صبح روز جمعه نوزدهم ربیع الآخر در سنه يك هزار و شانزده هجری
در زمان سلطنت نورالدین محمد جهانگیر بادشاه واقع شد.

موج احوال آن مظهر فضل و الکرم، آن ناظر رقم لوح و القلم، آن استاد معامله ارشاد و تلقین، آن صدر نشین مقام حق الیقین، آن پیشوای مشایخان حمیده الاوصاف قطب الاولیا **حضرت حسن صاف** از اعظم خلفا و اکبر مریدان شاه عبدالجلیل لکهنویست، احوال^۱ قوی و عشق وافر و ترک کامل و قرب خاص حق سبحانه تعالی او را عطا کرده بود، آن قدر ریاضات و مجاهدات به قدم توکل و تجرید او کرده بود از تکمیل درین هزار سال کمتر کسی کرده باشد، حضرت شیخ عبدالرحمن چشتی در مرآة الولايت می آرد امروز که سنه يك هزار و شصت و هفت هجری می گذرد عمر شریفش قریب هشتاد و هفت سال رسیده است درین مدّت در ریاضات و مجاهدات و هم تجرّد و تفرید پیر ما مطلق تفاوت نیست، چون بر زبان ترجمان الهی مرشدش مخاطب به خطاب صاف حسن کرده است بنا بر آن در جمیع احوال صوری و معنوی مصفا است و مقام صفا که همین مطلوب صوفیه اهل صفا است در آن مرتبه چندان الفت گرفته است که هیچ مرادات التفات ندارد الا استغراق به فنای^۲ توحید مطلق پس این دولت عظمی به که دهد، مرزا حیدر بیگ برلاس جدّ حضرت حسن صاف همراه ظهیر الدین بابر بادشاه در نهصد و سی و دو هجری از ولایت ماوراء النهر به لباس اغنیا به هندوستان آمده در قصبه چیت انباله

۱. د: 'احوال' ندارد

۲. الف: 'به فنای' ندارد

مقیم گشت، اولاد نیک نهاد او مدّتی آنجا ماند، مرزا مراد بیگ برلاس پدر حضرت حسن صاف در زمان جلال الدّین محمّد اکبر بادشاه به تقریبی از قصبهٔ چغت انباله به عزم سهرام روانه شد، چون ارادهٔ طریقت از حضرت قمیص قادری داشت در قصبهٔ سادهوره برای رخصت از آن حضرت رفت، در آن ایام حضرت حسن صاف بست ساله همراه پدر خود بود، او حضرت را صفای باطن جوهر استعداد در ذات با برکات او دریافته خرّقه از بدن خود کشیده بدو عنایت نموده رخصت کرد، از آنجا به تھانیسر رسیده ملازمت حضرت شاه جلال تھانیسری نمود مورد الطاف و عنایات بیکران گردیده به سهرام رسید، مطلق مزاج خود را از تلاش دنیا سرد کرده چند روز به حسب صورت در عشق مجازی افتاد و جمال مطلق را در صورت مفید مشاهده می نمود، چون عمر او به بست و هفت سالگی رسید در آن ایام حضرت فرد مطلق شاه عبد الجلیل آنجا وارد گشت او را کمال شوق و غلبهٔ عشق به خدمتش رسید به مجرّد ملازمت عشق مجازی مبدّل به عشق حقیقی گردید، از نهایت شوق به مشرب خاص او هم رنگ بر آمد، بزرگی خوش گفته:

اگر عشق نبودی و غم عشق نبودی   چندین سخن نغز که گفتی که شنودی

اگر باد نبودی سر زلفش که ربودی   رخسارهٔ معشوق بعاشق که نمودی

از روز دیگر به شغل باطن او را مشغول گردانید همین توجّه مرشد بر حق در چند روز از هستی خود بر آمده به فنای احدیت مطلق چنان مستغرق گشت که جمله قبیلہ را احوال صادق او مکشوف گشت بیکبارگی او را ممتاز گردانید پس او را از جمیع تعلّقات بر آمده به خدمت فیض بخش مرشد خود استقامت گرفت، از خدمات شایسته به کمال آن حضرت مخصوص گشته کسب کمالات نمود و قدم به قدم مرشد خود در سیر سلوک مقید گشت و گاهی مرشدش به جانب او نگاهی کرده فرمودی به خدمت بزرگان سابق طالبان و مریدان کثیر جمع می شدند اما نعمت بیک دو کس می رسید و نعمت ما مخصوص بتو خواهد رسید و خصوصیت این

۱. ج. د: شعر این طور است:

که عشق نبودی و غم عشق نبودی   رخسارهٔ معشوق بعاشق که نمودی

۲. ج: 'شعری' ندارد

مقاله تا امروز بر همه ظاهر است با وجودیکه هفت خلیفه صاحب مقام عالی حضرت شاه عبد الجلیل را بودند بعد وفاتش پس و پیش جا بجا متفرق شدند و به اطراف و جوانب سیر نمودند و همانجا انتقال کردند، آن حضرت تنها در آن ویرانه بی اسباباکل و شرب و بی خانه و خاقاه تمام عمر صرف نمود، مردم شهر هم نمی دانستند که در آن ویرانه خطرناک^۱ که از سالها مسکن گرگان و دیگر سباع بود او تنها چه طور خواهد ماند، در آن وقت غذایش از برگ درختان و گیاه بود و صحبت با حیوانات داشت، مطلق ملاقات انسان میسر نمی شد، بعد از مدّت حقایق آگاه حاجی شیر محمد یک حجره گلی ساخت آنجا بسر می برد و کمالات و خوارق عادات او نه به آن مرتبه اند که این مختصر گنجایش آن نداشته باشد، برای آنکه این تالیف از آن محروم نباشد حکایتی به قلم می آرد، بعد از تعمیر حجره از کمال اعتقاد حاجی شیر محمد هم به جای آن عاشق سرشار اکثر می نماید، روزی مار سیاهی یک انگشت او را در دهن خود گرفت او مضطرب شده از حجره خود بر آمد دیده که در حجره آن حضرت آتش افتاد و می سوزد، هر چند شور و فریاد کرد سود نداشت آنجا در ویرانه که بود آتش را سرد می کرد آن حضرت در عالم استغراق میان حجره افتاده بود خبر از کون و مکان نداشت تا به آتش چه رسد؟ بهر قسم حجره سوخته شد حق تعالی از راه فضل و کرم خویش آن حضرت رامعه خرقه سلامت نگاه داشت، قوله تعالی یانار کونی برداً و سلاماً علی ابراهیم پس باید دانست العلماء ورثة الانبیاء اشارت ازین مقام است. سلطان العارفین خواجه بایزید بسطامی گفت که من بروز حشر در آتش دوزخ می درآیم تا آتش دوزخ از آتش عشق من سرد گردد:

هر کسی آن آفتاب اینجا نیافت^۲ آنچه آنجا وعده بود اینجا نیافت
روایت شیخ منصور آورده روزی آن حضرت در میان حجره در بسته نشسته بود ناگاه دیوار حجره چاک شده و آن حضرت بر آمد اجساد نا و اروحنا ازین مقام عبارتست حضرت شاه عبد الرحمن چشتی در کیفیت حال خود می نویسد که

۱. الف: بی اسباباکل و شرب و بی خانه و خاقاه تمام عمر صرف نمود مردم شهر هم نمی

۲. الف: اینجا 'نتافت'

دانستند که در آن ویرانه خطرناک، ندارد

این نیازمند را قریب چهل سال است که به حلقه ارادت آن حضرت در آمده است درین مدّت گاهی در خلا و ملا آن حضرت را به جانب کشف و کرامات و خوارق عادات و دیگر تصرفات ظهور مایل نیافته الا به فنای توحید مطلق، سبحان الله باوجود چنین ستربی اختیار خرق ازو سرزده از جمله اش اینست حضرت شاه عبدالجلیل سه مکتوب به اسم حضرت حسن صاف نوشته از کمالات آن صاحب کمال خبر داده است آن هر سه مکتوب اینست: مکتوب ششم از جانب فقیر عبدالجلیل به جانب حسن صاف، آن حسن را که بی اختیاری غالب است از غلبه حسن است، آری، هرگاه در دیده حسن حُسن تجلی کند حسن و حسن و حسن حسن نماید، چون یکسان نماید آن زمان حقیقت الله نور السموات والارض بر وی رو نماید به این جانب هم معلوم است که آن حسن حسن خود کشیده است و حسن لایموت دیده است، از حسن آن حسن رسیده است تا حسن صاف شده است ولیکن آن حسن را باید که هیچ گاه در حسن و حسن و حسن تفریق نکند صم بکم عمی مانند صم بکم عمی عارفان را از حیرت است و عاقلان را از غیرت، حسن آن باشد که حسن خویش را در حسن ببند، حسن و حسن و حسن را نه ببند، مدّت حیاتش نود و یک سال در نهصد و هشتاد نبوی متولّد شد و به تاریخ بست و یکم ذی الحجّه در سنه یک هزار و هفتاد و یک هجری مقدّس در حجره خاص خود مستور گشت، 'حسن صاف موّحد در پرده شد' تاریخ فوت اوست و بعضی گویند که بر دروازه حجره مصرعی نوشته در را بست کرده گرفت:

جان داد حسن دریچه بر بست

انا لله و انا الیه راجعون.

موج احوال آن فنا فی الشیخ به دم تفرید و آن مجاهد قرب به قدم تجرید، آن در کثرت مشاهده انوار الله، موسوم در عالم شیخ نور الله آن حضرت را شاه نور الله گور که گویند، از محققان کار دیده و کار کرده آو به جمیع کمالات پسندیده گوی سبقت ربوده. در مرآت الولايت می نویسد که وی یار قدیم و محرم اسرار و

ندیم حضرت سلطان الافراد شاه عبد الجلیل لکهنویست، چنانچه سایر یاران بزرگ آن حضرت بر کمال احوال مقرر بودند و پاس ادب را به وجه احسن بجای می داشتند و او مزاج دان و ادا فهم مرشد خود بود، اوایل حال چند مدّت به خدمت شیخ فتح الله جوکھے قیام داشت، چون جمال ولایت سلطان الافراد مشاهده نمود بی اختیار از آنجا بر آمده از غایت عشق و اخلاص به خدمتش افتاد، از آن روز گاهی جدا نشده پیوسته در حضور بوده، از کمال ریاضت و مجاهده به صفای باطن می کوشید از عنایت بی غایت آن حضرت به مرتبه تکمیل رسیده و فنا فی الشیخ که می گویند عبارت از ذات با برکات حضرت شیخ نورالله است و در ظاهر نیز^۱ از تصوّر جمال آن حضرت صورت جسمانی خود را مبدّل ساخته به شکل مرشد خود بر آمده بود، این از نادرّات زمانه است و اثر کمال قرب باطن است و زیاده ازین کدام کمال است که به تحریر آید، چون مرشدش از سرای فانی در پرده شد شیخ نورالله مدّت شش ماه بر سر^۲ مرقّد آن حضرت قیام داشت، بعد از آن به موجب اشاره باطن خدمت آستانه متبرّکه را به شیخ حسن صاف گذاشته خود مسافر گشت تا چند سال خبر او را طرف دامن کوه کماون می شنیدم که در کمال تجرید و گمنامی می گذرانید و جمال حال خود را از نظر اغیار پوشیده می داشت^۳ و به فنای احدیت بسر می برد، بعد از آن به عالم بقا خرامید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن سید مسند ولایت و آن مقید ارشاد و هدایت، آن صوفی اهل کمال، فنا فی الله **حضرت سید جلال** مردی با برکت عظیم و جوان مردی با قدم مستقیم اجداد او از سادات عالی نسب کربلا بودند و پدرش میر سید سلام الله خلیفه شاه قطب قادری مردی صاحب جاه بر سجاده مشیخت مستقیم بود لیکن میر سید جلال و میر سید حامد از کمال صدق و اعتقاد آن جاه مرادات را به جاه نامرادی انداخته به خدمت حضرت سلطان الافراد قدس سرّه پیوستند و نوازشها یافته به مرتبه فقر و فنای توحید رسیدند مفاخرت ازل و ابد حاصل نمودند، کمال

۱. د: ظاهر 'پیر' ۲. الف: 'سر' ندارد

۳. ج: می 'دارد'

۴. ج: 'عبد الجلیل' ندارد

سعادت مندی ایشان ازین جا قیاس باید کرد که شیخ عبدالجلیل^۴ با آن شان بی تعینی و استغراق اکثر به جهت تربیت و ارشاد در قصبه سکهری تشریف می برد و نعمتی معنوی ایشار می نمود، بعد از وفات آن حضرت هر دو برادر مذکور به جهت دریافت سعادت زیارتش در لکهنؤ آمده بودند چند مدّت کسب کمالات نموده از رخصت حضرت حسن صاف باز به وطن تشریف بردند و میر سیّد جلال بعد از وفات میر سیّد حامد^۵ یک مرتبه در لکهنؤ باز آمده بود، چند ماه به صحبت راحت بخش حضرت حسن صاف به فراغ خاطر گذرانیده ذوقها حاصل نمود، این فقیر کاتب حروف مرآة الولايت نیز به شرف ملازمت آن سیّد پسندیده اطوار بارها بهره مند شده بود، بعد آن به رخصت حضرت حسن صاف به وطن رفت و چند ماه آنجا به قید حیات مانده به عالم بقا خرامید و وی بزرگ مهمان دوست بود خدمت فقرا به راه اخلاص می نمود، رحمة الله علیه.

موج احوال آن سیّد واصل انوار وحدت، آن کاشف اطوار و اسرار
حقیقت، آن محمود روزگار سزاوار مجاهد، عاشق صادق **حضرت میر سیّد حامد** در مرآة الولايت می آرد از محبوب ترین یاران سلطان الافراد حضرت شاه عبد الجلیل بود، به جمال صورت و کمال معنی آراسته عشقی نیکو و طبع سلیم و همّتی بلند و تواضع دل پسند داشت و در میان یاران به تقرب محبت آن حضرت ممتاز بود، چون مرتبه اوّل آن حضرت از جونپور در قصبه سکهری تشریف برد میر سیّد حامد در عمر چارده سالگی به حکم من سعد سعد فی بطن امه از جمیع مرادات بر آمده به آن حضرت پیوست و به کمال عنایت و شفقت مخصوص گشت، روزی آن حضرت خوش وقت زیر درختی بیرون قصبه مذکور نشسته بود که وقت بخشش در رسید، پس به توجه تمام میر سیّد حامد را به شغل لاهوتی مشغول گردانید، گویا نیّری بود که به هدف مقصودش رسید و حقیقت وحدت وجود به وجه احسن بروی منکشف گشت و سکر و بی خودی غلبه نمود، چون آن حضرت از آنجا برخاست لاچار او هم موافقت کرد اما بیک پای استاده ماند که قدم دویم کجا گذارد؟ اغیار از پیش

۱. الف: تسکینی ندارد

۲. الف: تنقید ندارد

بصیرتش برخاسته بود، آن حضرت آگاه نمود او را تسکینی^۱ بخشید و از مقید^۲ به سوی مطلق نشان داد، آن زمان به حال آمده روانه گردید از آن وقت همیشه در حال توحید مستغرق می بود، ده سال به خدمت آن حضرت به اوقات مختلف کسب کمالات نمود، موافق مشرب خواجگان چشت سیر مقامات کرده به مرتبه تکمیل رسید و آن حضرت از کمال مهربانگی چیزی از وی دریغ نداشت، بعد از وفات آن حضرت بر مسند ارشاد نشست و شهرت عظیم یافت، هر کس به خدمتش می رسید به مشاهده جمال ولایت او فریفته و منقاد او می گشت، چون در میان او و حضرت حسن صاف محبت فوق الحد بود بعد از وفات آن حضرت سید حامد قریب سی و چند سال در قید حیات بوده به عالم بقا خرامید، رحمة الله علیه.

موج احوال آن سید اهل کمال، آن دایم به مشاهده ذات ذوالجلال، آن فرزند حضرت شفیع المذنبین، اشرف المجاهدین **حضرت میرسید شمس الدین** در مرآت الولایت می نویسد که وی مردی آزاد و مرتاض جهان دیده و صحبتهای خشک و تر گذرانیده، از یاران محرم سلطان الافراد حضرت شاه عبد الجلیل بود، میر سید حامد او همد گریک جدی و هم وطن بودند، حضرت شیخ حسن صاف می فرماید که چون آن حضرت از سیر ولایت بنگاله بر گشت و از شهر راج محل بر آمده متوجه جانب ولایت بهار گردید در آن اثنا میر سید شمس الدین خان مان ترك نموده از جمیع فیوضات بر آمده به خدمتش پیوست و مشغول عنایت و نوازش گردید، در چند مدت از کمال تجرد سیر سلوک نموده با مشرب خاص آن حضرت هم رنگ گشت و جذبه قوی بهم رسانید. روزی سخن در سیر و سیاحت می گذشت او درخواست اجازت مسافرت نمود، آن حضرت فرمود که اگر اراده سیاحت داری پس سیر دراز بکن و اشارت به جانب ولایت بالا دست کرد، پس آن جوان مرد همای همت زمین خدمت به بوسید و برخاست و مسافرت معنوی در پرده سیاحت صوری پیش گرفت و مدت هفت سال بی زاد و راحله به قدم توکل و تجرید تمام ملک خراسان و عراقین و مکه معظمه و مدینه منوره و روم و شام و فرنگ و دیگر بلاد سیر نموده با هر اقسام مردم صحبت بر پا داشته به راه کشتی در ولایت

گجرات آمد و چند روز سیر آن دیار نمود، بعده در حضرت اجمیر به شرف زیارت حضرت خواجه بزرگ قطب الوحده مشرف گشته سیرکنان بعد از وفات حضرت سلطان الافراد مرشد خود در لکهنؤ رسید و به فیض زیارت بهره مند گردیده به صحبت^۱ احسن صاف راحت حاصل نمود، باز به طرف وطن خود تشریف برد و حضرت حاجی نور الله نیز در مسافرت مذکور رفیق صحبت او بود، این فقیر کاتب حروف مرآت الولايت نیز مدتها به خدمت حضرت حاجی نور الله صحبت داشته بهره مند گردیده است، مردی موحد آزاد و از جمیع تصرفات صوری و معنوی فارغ بود، ابدال و ش زندگانی می کرد، اکثر بزرگان مشرب را دیده و صحبت داشته بود، کسب طریقت به عنوان متعدده عمل نموده و تصرفی در آن عملها نیکو داشت، آخر از همه گذشته در حال توحید مستغرق می بود و چند مدّت درین دیار تشریف می داشت بعد از آن به دیار بنگاله رفت و همانجا به جوار رحمت پیوست، رحمة الله علیه. آمديم بر سر سخن، اول مير سيد شمس الدين بعد از وفات حضرت شیخ عبد الجلیل قریب چهل سال در قید حیات بود در آخرها شهرت بسیار یافته و کمالات وی در هر جا منتشر گشت و ازین عالم مردانه به عالم بقا رحلت نمود^۲.

موج احوال آن تارك جاه فی محبت الله، آن از عنایت حق معارف آگاه، آن مشاهده انوار از عنایت تکدد ممتاز، عاشقان **حضرت میر طاهر تیز رو** ایشان را میر طاهر^۳ جونپوری گویند، مردی با یرکت صاحب اخلاق حمیده ظاهر و باطن آراسته از یاران سلطان الافراد است^۴ وی به لباس اهل دنیا معه اسباب سپهگری از اسپان و شتران کثیر از بدخشان به هند رسید اما طالب حق بود از ولایت تا هندوستان هر جا بزرگی و درویشی شنید به خدمتش درخواست هدایت می کرد و هر کس به قدر حالت خود چیزی می فرمود، مردی سیّاح جهان دیده صحبتها گذرانیده بود، چون سلطان الافراد مرتبه اول به جونپور تشریف برد او هم در آن ایّام به طریق امتحان به خدمتش رسیده ظاهر ساخت نیازمند اکثر بزرگان را دیده

۱. د: 'حضرت' حسن ۲. د: نمود 'رحمة الله علیه' ۳. ج: طاهر 'تیز'، د: 'طاهر پیر'

۴. د: 'الافراد' است

استفاده گرفته ریاضات و مجاهدات بسیار نموده و انواع اذکار و اشتغال تعمیل آورده اما کشود کار نگشت آن حضرت در عین استغراق بود به زبان ترجمان الهی گذشت که عمل بی علم و ذکر بی فکر بکار نمی آید **التفکر ساعة افضل من عبادة الثقلين** واقع شده است پس او به مد شد مهربانی فرموده آن تفکر بنده را عنایت فرمایند، چون وقت بخشش رسیده بود او را در خلوت برده به فکر **مراقبه قوله تعالى و فی انفسکم افلا تبصرون** با ترتیب شرایط تلقین فرمود پس چنان سرایت بخشید روز دیگر تمام اسباب دنیا را به تاراج داد و از جمیع تعلقات گذشته به کمال تجرید به خدمت مرشد خود پیوست و مدتها کسب کمال نمود، بعد آن از خدمت مرشد رخصت شده به سیر بالا دست رفت و آنجا با شیخ احمد سر هندی صحبت واقع شد، او بی طلب خرقة خلافت از جانب سلسله خواجگان نقشبندیه عطا فرمود و اجازت بیعت داد، پس از آنجا برگشته باز به خدمت مرشد خود رسید و خدمت شایسته بجا می آورد، به غایت سرگرم بود، بعد از وفات آن حضرت شهرت تمام یافت، طالبان و مریدان کثیر گرد آمدند، بعد از وفات سلطان الافراد يك قرن و کسری بر مسند ارشاد متمکن گشت به تاریخ هفتم ماه رجب سن يك هزار چهل و هفت مردانه ازین عالم رحلت نمود در جونیور مدفون گشت و فرزندان او هنوز در شهر مذکور به جای پدر عالی قدر هستند، رحمة الله علیه.

موج احوال آن درویش از جمیع قیود آزاد، آن به مشاهدۀ تجلیات سرور و شاد، آن عامل طریق اخلاق بی نهایت خوش طوری، کامل زمانه **حضرت شیخ سعدالله لاهوری** مردی مجرد آزاد در مقام فقر و فنا و توحید ممتاز بود، در مشرب خاص سلطان الافراد محرمیت تمام داشت، در سفر سالها مصاحب بوده کسب کمالات می نمود و فضیلت ظاهر نیز داشته و از جذبۀ باطن هم بهره کلی یافته، بعد از وفات مرشد خود چند روز به لکهنؤ مانده مسافر گشت بعد از چند سال باز به لکهنؤ آمد، حضرت حسن صاف می فرماید بعد از وفات آن حضرت در جمیع یاران شیخ سعد الله ترقی نمود، او را به خدمت حسن صاف محبت و اخلاص فوق الحد

بود، از جمیع سیر هر مرتبه معاودت که می نمود برای دیدن حسن صاف البتّه می آمد و هر گاه که می آمد مدّتی به خدمتش مانده راحت می گرفت، این فقیر کاتب حروف مرآت الولايت باز به شرف ملازمت حضرت شیخ سعد الله بهره مند شده، وی از کمال عشق مرشد خود سلطان الافراد که به دل خود داشت جمیع تصنیفات آن حضرت را یاد گرفته بود، این فقیر در ابتدای سلوک هر سه رساله آن حضرت سیر مقامات و رموزات و مکتوبات پیش او خوانده در بیان حقایق و معارف و نکات توحید و ارشاد طالبان دستی قوی داشت، اکثر مردم خوب از فیض^۱ تربیتش به مرتبه ارشاد رسیدند، شیخ عارف در اجودهن پتن شهرت بسیار یافته^۲ بود از جمله یاران اوست و شیخ میتهی در حضرت اجمیر سکونت دارد نیز از خدمت وی ارشاد یافته، اکثر یاران شیخ سعد الله در دیار لاهور و به طرف ولایت گجرات صاحب شهرت اند، مفصل تا کجا نویسد، او قریب يك قرن بعد از وفات مرشد خود بقید حیات صوری بود اما هرگز در جای سکونت اختیار نکرد، در نهایت تجرید و تفرید به سیر و سیاحت افراد و ش می گذرانید و باوجود جذبۀ اخلاق تمام داشت آخر به ولایت دکهن رفته مردانه ازین عالم رفت و در شهر برهانپور مدفون گشت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مشتاق لقای جانان، آن به عشق و کمال توأمان، آن عاشق ذات یزدانی **حضرت حاجی شیخ سیّد^۳ محمد ملتانی** از مریدان حضرت شاه عبدالجلیل است، در مرآت الولايت نویسد که ابتدای حال با کمال صلاح و تقوی آراسته در طلب مرشد کامل قرار و آرام نداشته در قصبه تهلیدی اقامت داشت، شبی در معامله دید که بزرگی عارف و کامل در مسجد قصبه مذکور نشسته است او که ملاقات کرد ذکر حدّادی و قلندری تلقین فرمود، صبح بیدار شده به مسجد رفت دید که حضرت عبد الجلیل در آنجا نشسته است، سعادت قدم بوس حاصل ساخت، آن حضرت او را استعداد جوهر خدا شناسی دریافته برای تربیت و هدایت او چند روز در آن قصبه متوقف گردید، اکثر اشغال ذکر و فکر را مکرر طریق به او تربیت نمود متوجه اله آباد گردید مزارش در تهلیدی است.

ج.۳: 'حاجی' محمد

ج.۲: د: 'گرفته' بود

د.۱: 'به' تربیتش

موج احوال آن انیس محفل عاشقان شاهدان، آن متقی و اکمل زاهدان، فایز مقام اهل کمالی، **شیخ نور الله** معروف به شاه حالی، در فیوضات^۱ رحمانی آرد مرید و خلیفه حضرت حسن صاف است و از محبوب ترین برادران علاقی شیخ عبد الرحمن چشتی دینتهوی بود، دلق پوش عذر نیوش خدا یاد دیگر فراموش بود، در وادی فقر و فنا شانی عظیم داشت، از زمزمه سرود رغبت کمال داشتی و در آن احوال پیوسته او را حالت آمدی ازین جهت او را لقب حالی افتاد، همیشه در ریاضت و مجاهده قیام داشتی و از طفولیت ترك نموده به خدمت حضرت^۲ حسن صاف پیوست و تلقین یافت و مجاهدات نمود و از حضرت شاه عبد الرحمن چشتی برادر علاقی^۳ خود که ذکرش می آید نیز فیض یافته و به مرتبه غایت عقیدت و اخلاص و محبت که به خدمت برادر بزرگ خود داشت لهذا خلافت و سجاده نشینی حضرت شاه عبد الجلیل که از حضرت حسن صاف به حضرت شیخ عبد الرحمن رسید و حضرت او غایت مناسبت احوال او دریافته آن خلافت و سجاده نشینی را به شاه حالی عنایت ساخته چون حضرت شاه عبد الرحمن از نالش بعضی کسان به لشکر بادشاه شاهجهان رفت، او از کثرت اخلاص جدایی آن حضرت قبول نداشته فقیری را نوکر نموده برای خدمت درگاه گذاشت خود همراه شیخ عبد الرحمن به اجمیر رفت، چون بادشاه از آنجا به برهانپور رفت شیخ هم ملحق لشکر ماند، چون لشکر به نواحی اجین رسید شاه حالی را بیماری رو داد لهذا در اجین ماند، بعد صحت عازم برهانپور گردید، به اثنای راه چون به سرای اکبرپور که بر گذر لب آب^۴ نریده است رسید تعللی بدو واقع گشت جان به مشاهده جانان تسلیم نمود و همانجا مدفون شد. شیخ خان محمد برادر زاده حضرت شیخ عبد الرحمن که مصنف فیوضات رحمانی ملفوظ آن جناب است نیز درین سفر حاضر بود. پوشیده نماند که چون حضرت شیخ عبد الرحمن از دکن معاودت به وطن نموده رسید کمال رسم تعزیت شاه حالی بجا آورده نهایت تشفی و تسلی عیال و اطفال آن حضرت را کرده به دستور خلافت و جانشینی و تولیت درگاه شاه عبد الجلیل و حضرت

۲. ج: 'فتوحات' رحمانی ۲. ج: 'حضرت' ندارد ۳. ج: د: 'بزرگ'

۴. الف: 'آب' ندارد

حسن صاف به شاه عبد الله بن شاه حالی عنایت نمود، چون شاه عبد الله در لیاقت و جاهت و علوم کسبی بهره داشت از جهت کمال سلیقه و محبت داری سربلند خان امیر او را همراه خود به گجرات بردن درخواست نمود، شاه عبد الله پیاری نام فقیر حایک را نوکر نموده به جاروب کشی در گاه حضرت شاه عبد الجلیل معین ساخته به گجرات رفت، بعد چند سال از آنجا بیمار شده به خانه آمده اندکی فرصت یافته بود باز قصد گجرات نمود، چون او را اولاد نبود به مد نظر بیماری خود سایر شرکتات و تولیت و خلافت در گاه به اختیار همشیره خود گذاشته عازم گجرات گردید، در سنبهل رسید^۱ زندگی قضا کرد همانجا مدفون شد، همشیره شیخ عبد الله به لحاظ آنکه سوای قدوة المتوکلین شاه غلام محمد و قدوة العارفین شاه عبد النبی دیگری در فرزندان حضرت شیخ عبد الرحمن چشتی و شاه حالی لایق و مناسب این امر نیستند^۲ لهذا به این هر دو بزرگ تولیت و خلافت معه تبرکات عنایت نموده، چون خلافت حضرت قدوة العارفین شاه عبد النبی به این ذره بی مقدار نگارنده زخار رسید سندی جدید به اثبات عنایت سابق از شیخ محمد نواسه حضرت شاه حالی به مواهر و گواهی اکابر و اصاغر امیتهی در لکهنؤ و دیگر اطراف و جوانب نویسانده گرفت، حق تعالی از برکت جاروب کشی مزار حضرت شاه عبد الجلیل و حضرت حسن صاف به مطالب دینی و دنیوی فتح یاب گرداند، بحرمة النبی و آله الامجاد.

موج احوال آن سرمست باده الست، آن مقتدای موحدان حق پرست، آن جامع رموز فقر و فنا، آن پیشوای صوفیای اهل صفا، آن آگاه اسرار حقایق سرشتی، اکبر روزگار نوجوان **حضرت شاه عبد الرحمن چشتی بن عبدالرسول بن شاه بده علوی** که به ده واسطه سلسله نسب شاه بده به مولانا عود سترکھی که از افاضل صوفیة اهل صفا بود می رسد و چند واسطه نسب مولانا عود به حضرت عباس بن علی شهید کربلا می پیوندد، در فیوضات رحمانی ملفوظ آن حضرت می نویسد چون به چهار سالگی رسید شروع بسم الله از زبان فیض بنیان^۳ حضرت بندگی شیخ

د.۱: سنبهل 'رسیده'

د.۲: امر 'هستند'

د.۳: فیض 'میان'

محمّد خلف و خلیفه حضرت قطب الاقطاب بندگی شیخ نظام الدّین عثمانی تلقین یافت می فرمود که شیرینی و چاشنی ارشاد بندگی شیخ محمّد هنوز در کام و زبان من موجود است چندی تحصیل نموده در عین شباب سیزده سالگی همراه پدر خود در دهلی به سرکاری امیر نوکر گردید، در سن نوزده سالگی از غایت جذبه محبّت خدا ترك آن وادی کرده به خدمت حضرت حسن صاف خلیفه حضرت شاه عبد الجلیل لکهنوی ارادت آورده به ریاضت مشغول شد، از خدمات شایسته چهل سال از خرقه خلافت و جانشینی به امثال و تولّیت در گاه حضرت شاه عبد الجلیل از حضرت حسن صاف عنایت یافت و اکثر^۱ به نعمات سلوک و نعمات چشت از حضرت قطب الوقت^۲ مخدوم شیخ حمید بن مخدوم قطب الدّین فرزند حضرت قطب ابدال مخدوم شیخ احمد عبدالحق ردولوی حاصل کرد چنانچه شجره به اکثر خلفای خود که بخشید به سلسله حضرت مخدوم عبدالحمید نوشت و يك خرقه و اجازت سلسله خانواده متعده به موجب حکم سلطان اشرف جهانگیر از حضرت میر سید حسن شریف سجاده نشین آن حضرت مرحمت یافت الغرض او را اجازت چهارده خانواده است و در دیباچه مرآة الاسرار می نویسد که به حسب باطن این نیاز مند ویسی است که از ابتدای سلوک تا الآن تربیت و نوازش و نظر قبول به فرزندی از روحانیت پاك حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدّین چشتی رحمة الله علیه یافته به امداد فیض روح آن جناب سیر مقامات و احوالات موافق مشرب صوفیه اهل صفا نموده به مشاهده نور ولایت امام مطلق فایز گشته بر اسرار وجود مطلق بهره مند گردیده. تفصیل^۳ این اجمال به تحریر راست نیاید فهم من فهم و از جناب حضرت شیخ احمد عبدالحق ردولوی قدس سرّه نیز نظر قبولیت به فرزندی و تلقین و عنایت دارد، الغرض او جلّ و علا شانه او را شانی عظیم و حالی قوی و عشق وافر عطا کرده شیخ المشایخ وقت خود گردانیده، از حصول حقیقت و نهایت معرفت تحقیق دقیقه ای از دقائق و مسئله ای از مسایل تصوّف فرو نگذاشت به این لحاظ او را مجتهد صوفیه اهل صفا باید گفت چنانچه درین مقدمات او را مصنّفات بسیار است یکی مرآة الاسرار به احوال اولیا و ذخیره حقایق و معارف و

۱. ج: 'مقامات سلوک' و نعمات

۲. ج: 'قطب ابدال' مخدوم

۳. د: 'بفضل' این

مقامات ولایت به تحصیل مدارج و حقیقت اسامی رجال الله و غوث و قطب و افراد و اقطاب با مراتب قوه و منزل و مقام ایشان قسمی که در مسایل فقه فتاوی عالمگیری که جامع جمیع مسایل است هم چنان مرآة الاسرار مجموعه تمام اسرار معرفت و حقیقت الهی باید شمرد و مرآت المداری به احوال شاه بدیع الدین مدار و احوال حضرت سالار مسعود غازی، مرآت الولايت با احوال حضرت شاه عبدالجلیل که به حضور حضرت حسن تالیف نموده به نظر آن حضرت گذرانید و مقبول افتاد، اوراد چشتیه در باب عملهای اسماء طریق خاندان چشت وجود و ایثار انتهای ندارد باوجود عدم قبول ندور و فتوح تمام عمر بر قلیل معاش تصرفات ملوکانه به اوضاع مخصوص و اطوار مسعود جوادی و فیاضی او هیچ کدام دارد و صادر و مسافرو محتاج دنیا دار و درویش مقصر نبود چنانچه به لحاظ قلت معاش و کثرت تصرفات خلایق را محض خرق عادتش مکشوف می گشت و این مقدمه از یمن عنایت حضرت شیخ احمد عبدالحق ردولوی بود که ابتدای حال در معامله از آن جناب بشارت تصرفات صوری و معنوی یافته بود ازین باعث تمام عمر به افراط تمام و به اقسامات مکلف اطعمه لذیذ بهر خاص و عام تواضع و تقسیم نمودی که تشریح و تصریح آن درین مختصر گنجایش ندارد و سیر و مسافرت هم کرده به کچهوچه جهت زیارت حضرت سید اشرف جهانگیر و به جونپور برای زیارت بزرگان آنجا و بهرائچ بنا بر طواف مرقد سالار الشهدار حضرت امیر مسعود و اله آباد و اوده و اکبر آباد چنانچه در اکبر آباد به ملازمت حضرت شاه عثمان ساکن بیانه که بسا صاحب کمال برادر حقیقی حضرت سلطان الافراد شاه عبد الجلیل لکهنوی مشرف گشته و به موجب ارشاد او به خدمت حضرت احمد سهرندی که در آن هنگام به موجب حکم سلطان وقت مقید شده آمده بود ملازمت نمود و چهار دفعه به زیارت حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین چشتی مفتخر^۲ گشت، بر وقت معاودت هر چهار دفعه زیارات حضرت خواجگان چشت در دهلی مشرف شد و یک دفعه به جانب^۴ ولایت دکهن تا اورنگ آباد رفت و مشایخ آنجا را دریافت و فی مابین صحبتهای

شوق و محبت می ماند و رفتن آن حضرت به د کهن به سبب نالش بعضی حاسدان که به حضور سلطان وقت نموده بود اتفاق افتاد، آخر سلطان وقت اقوال حاسدان دروغ انگاشته به عذر تمام پیش آمده حاسدان را از منصب و خدمات معزول ساخته و در باره آن حضرت در باب معاش تواضع بلیغ نمود به رسم عادت خود هیچ قبول نکرد الا کتاب حدیث شریف مسمی صحیح بخاری بعد آن دو دفعه به حسب طلب و خواهش اورنگ زیب به دهلی رفت و فیما بین ملاقات با کمال^۱ محرمیت می ماند، کمالات و خوارق عادات او بیشتر از آنست^۲ که این اوراق بخود گنجایش ندارد برخی تبرکا آنچه الی یومنا تصرفاتش بر هر خاص و عام مکشوف است و آنچه برین نیازمند راقم حروف بحر زخار رو داده اکتفا کرده می نویسد چون آن حضرت را بعد تیاری روضه مقدسه حضرت شیخ^۳ احمد عبد الحق ردولوی و شاه عبد الجلیل لکهنوی و شاه حسن صاف خلیفه شاه عبد الجلیل مرشد خود فراغت شد^۴ برای خود مکانی و باغی در قصبه دینتهی بیاراست، اگر چه آن مکان بالفعل از جهت به مقدوری فرزندانیش بی مرمت افتاده است لیکن سنگی یا خشتی از آن مکان یا شاخی و برگی از آن اشجار بانگار بشکنند نتیجه نیک نه بیند چنانچه میرنواب عامل امیتهی دو سنگ^۵ از سنگهای افتاده خاتقاهش به زور گرفته بکار آورده بود به انواع عذاب گرفتار شد که تشریح آن طول است و این نیازمند راقم حروف را میل نقل کتاب مرآت الاسرار تصنیف آن حضرت به خاطر آمد از جهت بی استعمالی خود و طوالت نسخه میسر نمی آید، از کمال اشتیاق به روز کتابت می کرد و به شب در حرارت گرفتار می ماند، شبی وقت قریب نماز صبح به خواب دید که یک بست کلان که به زبان هندی چهپر گویند از وهتی به سوی لکهنو در باد تند پریده می آید و بالایش یک جوان نشسته است چون نزدیک خانه بنده رسید از آن کس پرسیدم که این از کجا می آید؟ گفت از وهتی بعد ساعتی حضرت قطب العارفین از برون در دستک داد بیدار گردیده حاضر شدم، فرمود برین بی استعمالی و نا طاقتی

۳. ج: 'شیخ' ندارد

۱. ج: 'نهایت' محرمیت ۲. ج: 'از آنست' ندارد

۵. د: 'امیتهی' و 'دستک'

۴. د: 'سند' برای

تو حق سبحانه تعالی فضل خود کرد کتاب مرآت الاسرار از فرزندان حضرت شیخ عبد الرحمن چشتی که از ووهتی برای هدیه شبشب رسیده است اینک موجود دارم بگیرد مبلغ قیمتش را دیدم حقیقت حال خود را بیان نمودم، فرمود تصرف و تراجم بزرگان از آن زیاده است، چون کتاب را گشودم آن نسخه مطالعه خاص آن حضرت بود و آن حضرت هفت زوجه به نکاح خود در آورده بود، اولاد عقب نماند مگر اولاد شیخ محمد حلیم برادر آن حضرت منسوب به فرزندان آن جناب مشهور اند، مدت حیاتش نود سال به تاریخ هفتم شعبان المعظم روز یک شنبه به وقت ظهر سنه یک هزار نود و چهار هجری به جوار رحمت حق پیوست به سرای خاص خود مدفون شد. سید عبدالمقتدرخان نبیره سید صدر جهان ساکن قصبه پهبانی مرید آن حضرت بر مرقد مبارکش گنبد بنا ساخت این مصرعه تاریخ سال وفات اوست به کمال عشق کامل و این هم گفته اند:

چون لباس هستی خود کرد شق جان حق شد جان حق شد جان حق
و ازین شعر هم تاریخ او در آخر مصرعه بر می آید:
هاتفی غیبی بلا ریب و ریا گفت الرحمن علی العرش استوی
و آن جناب را خلفای صاحب ریاضت و مقامات بوده اند.

موج احوال آن جانبازان بعشق الله، آن مصروفات همگی به فی سبیل الله، آن مجاهدان واقف اسرار حقایق سرشتی، **خلفای عالی قدر شاه عبدالرحمن چشتی** خاصه امّت حضرت احمد چنانچه میر جمال محمد از سادات گجرات بود که سیر کنان به خدمت آن حضرت رسید و ریاضات نموده مشرف به خرّقه گشت و به وطن رفته به جوار رحمت حق پیوست، رحمة الله علیه.

فی امان الله **میر فهیم الله** بعد حصول تکمیل از شرف خرّقه مشرف شده به نواحی لاهور اقامت گرفت، خلائق به او تولا نمود، اکثر آن از فیض تلقینش فایز به مطلب گردیدند، روند راه سرمد حضرت میر سید نور محمد عرف سید جهاؤزید پوری ولد میر سید محمد شریف ابن سید جلال الدین میر سید ابو الفتح خلیفه شیخ

محمد غوث شطاری گوالیاری اعظم خلیفه آن حضرت است، در حین حیات مرشد خود بعمر پنجاه سالگی وفات نمود مرقدش در زید پور است.

رونده راه ذوالجلال **شیخ ولی محمد اندال** اکبر خلیفه آن حضرت است، او از غایت خدمت و عشق به مرتبه معنوی پیر خود بود همراه آن حضرت در سفر سمت گجرات به نواحی جوده پور میرته در قریه کنل در پرده شد به آنجا دفن کردند این شعر در تاریخ وصال اوست:

از سر عشق در نهایت شور داد جان در محبت رحمن

درویش متین **حضرت شیخ فرید الدین** عرف کنند بن شیخ محمد^۱ سندھوری از اولاد شیخ عبدالله انصاری سیرهرات اکمل خلیفه شاه عبد الرحمن چشتی است، به قصد زیارت بیت الله از خانه مسافر شد، بر هشت گروه از خانه خود جان بحق سپرد، نعشش را به وطن آورده مدفون کردند، رحمة الله علیه.

درویش مقبول **شیخ عبدالرسول** سترکه وطن اوست خلیفه با استحقاق حضرت شاه عبد الرحمن چشتی است، در اصلاح صوفیه خیلی ماهر و آشنا بود، او از شرف خرقة گودری خاص پیر خود مشرف شد از وطن انتقال نموده در اله آباد اقامت گزید، بسیار بزرگ بود پسرش شیخ عبد الرحمن بسا صاحب کمال و خوارق بود و ملا برکت اله آبادی بن عبد الرحمن بن عبد الرسول در علما بس مرتبه بلند داشت چنانچه مشهور است.

به درویشی مایل **شیخ محمد فاضل** ردولی وطن اوست فرزند حضرت شیخ احمد عبد الحق محبوب ترین خلیفه حضرت شاه عبد الرحمن چشتی است او را بعد تربیت و تلقین که فایز به مطلب شد، پیراهنی که به موجب اشاره حضرت شیخ عبد الله ردولی شاه عبد الرحمن یافته بود به شیخ فاضل عنایت نموده رخصت کرد که بر آستانه جد بزرگوار خود باشد.

شیخ خان محمد مصنف فیوضات رحمانی ملفوظ حضرت شاه عبد الرحمن چشتی مرید او بود.

۱. ج: شیخ محمد شهید ۲. الف: بر ندارد

مجاهد راه محمد شیخ ابو محمد برهان پوری است اگر چه مرید پدر خود شیخ محمد طاهر نبیره شیخ مخدوم عیسی شطاری بود فاما بیمن الطاف حضرت شاه عبد الرحمن سلوکش تمام شد، آن معصوب را محتذر سید عبدالمقتدر مرید و خلیفه شاه عبد الرحمن است با وجود اسباب دنیا داری خالی از مقدمات دینی و معاملات یقینی نبود، بعد از وفات پیر روضه منوره اش را او تعمیر ساخت رحمة الله علیه.

موج احوال آن عاشق با وفا، آن کامل با صفا، آن ترك جاه را عامل، افضل زمانه **حضرت شاه فاضل** از قوم مغل تركمان از کمال ریاضات مصفی گشته بود، شانی رفیع داشت. در فیوضات رحمانی نویسد در عمر هیزده سالگی جذبه عشق الهی بحالش غالب آمد خانمان گذاشته سیر کنان به این دیار رسید، از واسطه شاه سخا درویش به خدمت حضرت شاه عبد الرحمن پیوست و به شرف بیعت مشرف شد در چند مدت از کثرت ریاضات به مرتبه تکمیل رسید در حجره اربعین او شاه عبد الرحمن تشریف برده تلقین فرمودی بعد از آن بموجب امر مرشد به گور کهپور رفته اقامت گزید، خلائق آنجا از یمن تلقینش بفیض بی کران رسید همانجا به جوار رحمت حق پیوست همانجا مدفون شد^۱ و پیر را به نسبت وی مکاتبات پرفیض است و میر سید نور محمد که از عمده سادات زید پور ارادت و خلافت از شیخ عبد الرحمن چشتی داشت به نسبت او آن حضرت را خیلی لطف و شفقت فرزندان بود، بست و هفتم جمادی الآخر در سنه يك هزار و هشتاد و چهار وفات یافت، رحمة الله علیه. در اقلیم بادیه پیما شیخ سلیم خواجه سرا از سرکار عبد الله خان زخمی از امیران بادشاه جهانگیر بود بعد وفات آقای خود دلچ درویشانه پوشیده سیر کرده به دینتهی رسید از حضرت شاه عبد الرحمن ارادت آورد ملقب به شیخ سلیم گشت در بلده پتنه اقامت گزید، اکثر از بلده مذکوره به ملازمت مرشد خود میر سید مرد با ادب و صاحب ریاضت بود چون فوت کرد در پتنه مدفون گشت، رحمة الله علیه.

موج احوال آن مقتدای اصحاب التارکین، آن پیشوای ارباب الموحدین،

۱. ج، د: مدفون گشت

آن مقرب بارگاه حضرت سبحان، مخاطب ولی الله شاه عبدالرحمن از اولاد امجاد حضرت شیخ احمد عبدالحق ردولی است و نسبت ارادت و خلافت از حضرت شاه عبد الرحمن چشتی دینتهی داشت، وی را درین حال همّتی بغایت بلند و مرتبه ارجمند و ذوق سماع بدرجه اتم داشت. شاه ولی الله خلف او گوید جدّ من شیخ محمد مرید حضرت شاه عبد الرحمن چشتی دینتهوی بود، روزی که پدرم به سال هزار شصت و پنج هجری متولد شد شاه عبد الرحمن دینتهوی فرمود بخانه شیخ محمد فرزند متولد شده که وارث مقام ولایت من باشد معاً سوار شده به ردولی رفت و به لعاب دهن خود بدهن من داد گفت که عالمی ازین پسر فیض دنیا و دین خواهد ربود، نام خود به این پسر دادم بعد آن معاودت به دینتهی کرد چون پدرم به دوازده سالگی رسید محبت الهی پیدا آمد، جانب جنوب قصبه ردولی روضه متبرک حضرت شاه رانا پدر بی بی زهره که مردمان نسبت عروسی بحضرت سالار مسعود غازی می کند نماز تهجد می کرد چون به سن بست سالگی رسید به پیر بیعت نموده به دکن رفت و نوکر اورنگ زیب بادشاه گشت و همراه عظیم الشان شاهزاده متعینه بنگاله شد شاهزاده او را به نظامت هوگلی مقرر ساخت آنجا به انواع عنایت خلق را فیض رسانیدشی او را^۱ در خواب امر ترک از روح حضرت شیخ احمد عبدالحق و شیخ عبد الرحمن دینتهوی گردید صبح سایر خیمه و خرگاه به راه خدا تاراج داده به اهلّیه خود شعری نوشت:

ز خویش و از همه خویشان خویش بیرون شد

خبر کنید به لیلی که قیس مجنون شد

و روانه دهلی گردید و چندی بر مزار خواجه قطب الاسلام فیضها ربود، سپس به دینتهی آمد و زیارت مرقد پیر مشرف گشت و از روحانیت پیر ارشاد بر چهارده خانواده رخصت وطن یافت پس به ردولی رفته مسند ارشاد بیاراست و بست و پنج سال زیبای طالبان نمود و خوارق عادت و کرامت ازو بسیار ظاهر شده و طرفه این است که علم ظاهر چندان نداشت روزی قاضی عبد العظیم و ملا عبد الستار مدرس از روی امتحان کرامت او دایره هندی که در شرح وقایع مسطور است ازو

۱. الف: 'او را' ندارد

استفسار کرد او به سهل ترین تقریر تشریح کرد قاضی بر کمال و قوت ولایت او قایل شد، قدومش بوسیدند و روز وفات وصیت کرد که قوالان همراه جنازه من تا لب گور سرود کنان باشند وصیت بجا آورند، خلاقیتی که همراه جنازه او بودند هر يك را سرودی و نوری به خاطر پیدا آمد که قرب مواجید بودند، سلخ رجب روز پنج شنبه سال يك هزار يك صد و چهل و سه به رحمت حق پیوست خلف و خلیفه او شاه ولی الله بذل و سخا موجود با قدوة العارفین خیلی محبت داشت.

موج احوال آن نفس را مظهر حضرت علی اکبر از اولاد امجاد حضرت بندگان **نظام الدین امیتهی** است ابتداء حال پیش سر بلند خان سر گروه دو هزار سوار بود و مدت العمر محصور و مجرد مانده و يك دم از خدا غافل نمی ماند، بظاهر دست بیعت بکس نداد ذکر و فکر و کشف و کرامت و مجاهده و مشاهده را مالک بود تکلفات ظاهر از سبب فراغت و کثرت اموال زیاده داشتی، با قدوة العارفین خیلی محبت داشت روزی گفته فرستاد که عنقریب است به آن حضرت فراغتی ظاهر رو دهد آن چنان شد که دیهات مداخل هزار روپیه در ماهه شجاع الدوله برای مصارف دایره معین ساخت بعد پانزده سال باز پیغام فرستاد که حالا آن فراغت ظاهری شما موقوف، بعد چندی آن دیهات را میر مذکور موقوف کرد، در مائة اثنی عشر هجری وفات یافت مرقد در امیتهی.

موج احوال آن حافظ صحیفه فرقان آن متکلم مدام با حضرت سبحان، آن دایم به کلام الهی شاغل ممتاز روزگار **حافظ محمد فاضل** از جایگان مکینه محله من محلات بلده لکهنو در سن صغر حافظ غلام محمد سورتی بنا بر تحصیل علم به لکهنو آمد به حلقه شاگردان ملا نظام الدین رحمة الله علیه داخل گردید، حضرت حافظ به خدمتش پیوست و قرآن شریف یاد کرد چندان قبولیت در قرأت و لحن او از افضال الهی پیدا شد که سامع را طاقت سماعت نمی ماند و از کمال اخلاق و انکسار و فروتنی هیچ مجلس شب عرس بزرگان و هیچ فاتحه سوم میثانی را فوت نمی کرد و چنین حرکات را او عبادت می دانست، از غایت اخلاق درویشانه و طریق بزرگانه بود، روزی نیازمند سوال کرد که در تمام عمر چه قدر قرآن خوانده

باشید و نسبت بیعت از کجا دارید؟ گفت تا امروز که سنه يك هزار و دو صد است پنج هزار قرآن خوانده ام و قریب سه صد قرآن در تراویح رمضان المبارك خوانده باشم بلکه شش صد چرا که هر قدر منزل که شب منظور خواندن در تراویح می باشد همان قدر اول در روز خوانده صحت کرده بشب می خوانم، روزی حضرت قدوة العارفين رحمة الله عليه فرموده که چهل سال حافظ محمد فاضل در اول عشره رمضان المبارك يك قرآن در تراویح به مسجد تکیه فقیر ختم می نماید، بعضی اوقات در عین قرأت حافظ را حالتی که دست می داد که از خود می رود و این صدای قرأت معلوم می شود که آواز غیب است به واسطه لسان ایشان نمی آید و در مقدمه بیت گفت که بعد حفظ قرآن دستور مقرر نموده بودم که به وقت نصف الیل دو سپاره پایان مزار شاه عبد الجلیل قدس سره ایستاده شده می خواندم، روزی آن حضرت را بچشم ظاهر دیدم که دست مرا گرفته برابر سینه مزار خود پشت به قبله کرده فرمود که این جا استاده قرآن خوانده باش، از آن وقت فقیر را اعتقاد بدان جانب از حد زیاده شد بعد چندی بخاطرم رسید که حضرت شاه عبد الجلیل اگر مرا مرید کنند چه خوش باشد؟ روزی دیدم که پایان مرقد خود قبله رو نشسته است فقیر رفته سلام کرد به نزدیک خود طلبیده جا داد دست فقیر در دست حق پرست خود گرفته فرمود تواز آن مائی پس معلوم نشد که آن حضرت اویسی نسبت به ارواح حضرت شاه عبد الجلیل دارد فی الحقیقت عشق و انکسار و اخلاق و بی نفسی او دلیل صریح بر صاحب دلی اوست روزی حضرت مولوی غلام یحیی خلیفه شاه بدر عالم فرمود که شعی فقیر را حضوری جناب اقدس پیغمبر صلی الله علیه وسلم میسر آمد شنیدم که شخصی مذکور حافظ محمد فاضل در حضور نمود، آن حضرت از زبان وحدت بیان فرمود که حافظ محمد فاضل ما پس مقبولیت او ازین جا قیاس باید کرد که بچه مرتبه دارد؟ جایی که کس است حرفی بس است، وقت تحریر احوال بصدر حیات.

موج احوال آن مراد حدیث العلماء ورثة الانبیاء آن مقتدای اتقیا و اصفیا آن صاحب نسبت با رواح غوث الثقلین، رئیس الابرار حضرت مولوی غلام حسین از ممتازان معلوم الاسرار و مرتاضان واقف اطوار بغایت محتشم و نهایت محترم،

آن در تصوف و تعلیم صوری از هزار اقسام بس پایه بلند داشت چندان مسایل فقه که او را بر زبان بود علماء را از مطالعه کتب میسر نشود و در علم طب مهارتی کلی داشت به تفسیر و حدیث بی بدل زمانه و در فارسی دانی شهر اسناد چه بل بسایر هند استاد بایدهش شمرد، آن قدر نعت فارسی که او را معلوم بود عامه و اوسط خلقت ایران نمی دانستند، کتب دقیق این فن از نظم و نثر در بلاد خطّه اوده تشریح و تصریح کرده اوست و در اصطلاح صوفیه اهل صفا و کتب مذاق ایشان مثل مثنوی مولوی معنوی و فصوص الحکم و غیر آن تصانیف دقیق که در تصوف رهروان وادی وصال را حجت متین و برهان مبین است، قسمی که او می دانست از دیگر ممکن نبود و بچند قلم خوش رقم بود و این همه کمالات در هفتده سالگی حاصل ساخت، او را علم لدنی حاصل شده بود با این همه کمالات انکسار او نهایتی ندارد، در تواضع و تمنا یا تونگر و غریب اخلاق مساوی داشت و همه دانی او از ینجا قیاس باید کرد که نگارنده زخار ندید و نشیند که کسی از وی علوم هر جنس که سوال کرده باشد و او عاری آمده باشد چنانچه روزی از سر امتحان تمنای نقش اسم با بدوح نمودم فرمود از درویشی که آثار مستی عشق از احوالش آشکارا بود نقشی بمن رسیده که مثل آن مدّت العمر جای دیگر ندیده ام بتواجازات می کنم چون نیک^۱ دیدم بمردم که نمودم همه را محل استعجاب بود که مانند آن ندیده بودم، دست بیعت بظاهر نداد از روح غوث الاعظم میر سید محی الدین عبدالقادر جیلانی رحمه الله علیه پیوسته فیض ربودی و خیلی عشق بدان جناب داشت و شب و روز به شغل باطن مشغول ماندی و بعد چندی که او را ترقی مقام در سیر سلوک رو می داد لازم بود که ده بست روز جذب بر وی غالب شدی بعد از آن سلوک آمدی روزی در آن حالت گفت اگر خواهم این بچه آسیب و این شجر ناطق شوند و کلمه طیب بخوانند غالباً وی ولی مادر زاد بود پدر عالی قدر او شیخ محمد عظیم از اولاد شاه حسن غوری صاحب ولایت قصبه نوح که بر لب دریای جمن است در قصبه دیوناته معموله پرگنه بهار توابع اسلام نگر متھرا مضاف اکبر آباد دختر شیخ عتیق الله فرزند حضرت کبیر الدین اولیاء که احوال این

هر دو بزرگان را درین کتاب به لَجَّة متفرقات باید خواست کدخدا شده تمنّای فرزند داشت، روزی درویشی شیئاً لله سوال کرد مادر حضرت مولوی ما حضرت به سایل فرستاد و درخواست دعای تولّد فرزند نمود، درویش گفت ترا فرزندی آید صالح و ارادت بیعت به خاندان غوث الاعظم شیخ محی الدین عبد القادر رحمة الله علیه نماید، مادرش از آن روز تا روز تولد حضرت مولوی بر هر دانه گندم يك بار سورة اخلاص خوانده ازو ساخته می خورد، چون او پنج ساله شد شاه فقیر الله قادری که احوالش درین کتاب بجای خویش آمده سپردند اکثر علوم از آن حضرت ساخته به دهلی رفت تکمیل سایر علوم صوری که بالا تحریر یافت به عرصه هفده سالگی نموده به صوبه اوده آمد در قصبه امیتهی بندگی نظام الدین توطّن گزید و از سپهگری قوّت متعلقان می رسانید، در ستر حال چندان مصروف بود تا به اظهار کرامت چه رسد؟ لیکن بعضی اوقات بی اختیار خرق از وی سرزده، روزی همراه امیر چند منازل بیک روز قطع نمود به موضعی رسیدند که علف اسپان میسر نشد، لشکریان اسپان خود را به زراعت انداختند وی اسپ خود را به نسبت سپاهی اسپ او را نیز در زراعت انداخت مولوی فرمود اگر اسپ من است میل به زراعت که ملك غیر است نخواهد کرد، اسپش هرگز زراعت نچرید، روزی فرمود که مسئله وحدت وجود بعد از سیر کتب مطوله متصوفه بعنایت الهی بر فقیر کشف شد چنانچه يك شی^۱ است که در بیان نیاید و در تمام اشیا ساریست جمله خلائق مثل رقعہ های مرقع بر خود دارد، باقدوت العارفین خیلی محبت و صحبت محرمانه داشت، از منظومه حضرت مولوی این چند اشعار در بیان يك صد و سی مسئله فرض درینجا به تحریر آمده کیفیت مذاق و مذهب و علم و ترکیب نظمی او مشابه محك است، وقت تحریر احوال بصدر حیات، متاهل بود، اولاد ذکور دارد، شیخ غلام محمد متخلص به فایق خلف و شاگرد آن حضرت در سخن گوی طبع رسا دارد، این مطلع ازوست:

فضا که باده گل رنگ را ظهور نوشت   بلوح جبه مستان هو الغفور نوشت
قصیده تصنیف حضرت مولوی اینست:

حمد خدای جهان خالق^۱ انسان و جان
 باد درود خدا بر رسل و انبیا
 رحمت حق بر دوام باد بر آل عظام
 پس بهمه تابعین گشته ز صدق و یقین
 فرض مسایل بدان يك صدوسی گشته آن
 جمع ز شوق تمام کرده بزرگ انام
 کرسی خیرالبشر چار بود ای پسر
 احمد عبدالله است مادر او آمنه است
 هاشم را بی خلاف دان توز عبدالمناف
 مذهب اهل سنن چار بود بی سخن
 مذهب نعمان چیست اوست امام نخست
 شافعی آمد امام دویم ای نیک نام
 مالک عالی مقام آمده سیوم امام
 احمد حنبل یقین کرده اکمال دین
 فرض وضو چار هست شستن رو و دودست
 مال برویت بدین باز زن ای نور عین
 پنج شد اسلام را بی شك و شبهه بنا
 از پس آن روزه دان باز زکوة ای جوان
 سیزده فرض نماز هست و شش احکام باز
 روی سوی قبله آر پوشش عورت بدار
 هست قیام آن زمان باز تو قرآن بخوان
 قاعده آخر بساز تا شودش برگ و ساز
 روزه ماه صیام سی بود ار شد تمام
 پنج تو وقت نماز فرض بدان از نیاز

گویم در هر زمان از سر شوق جنان
 خاصه به خیر الورا کوست شه کن فکان
 باز به صحب کرام از کرم بی کران
 حامی دین متین کرده مدارا ضمان
 تاسیش از عاصیان منکرش از کافران
 دیده چو در خاص و عام شهرتش اندر جهان
 شد همه مشهور تر باد کن از شوق جان
 مطلبش جد شده است او توز هاشم بدان
 چونکه بیان گشته صاف جان شده رطب اللسان
 یاد کن ای نیک فن تازئی اندر جهان
 آمده يك سر درست ساخت ره خوش عیان
 کرده به موزون کلام سنت احمد بیان
 حب بخیر الانام داشت عیان و نهان
 مذهب او چارمین گفته خورد و کلان
 مسح ربع سراسر است غسل دوپادست شان
 مال توتا مرفقین ساعد خود آن زمان
 کلمه بود اولاً گشته نماز آن گهان
 از پی حج شوروان گر تو بداری توان
 نیت و تن پاک ساز پاکی ثوب و مکان
 هفت پس ارکان شمار اول تکبیر هان
 باز رکوع است و آن از پس آن سجده تان
 باز خروج از نماز کن تو بروز و شبان
 نیتش ای نیک نام سی بشمر جاودان
 فجر و دگر ظهر باز عصر و دگر شام خوان

۱. ج: 'خالق' ندارد

هست عشا در شبان آخر هر پنج دان
 پنج ز تکبیر دان فرض شده بر کسان
 هفت بایمان یقین گفته صفت اهل دین
 باز به املاک او جمله شده خیر خو
 پس بکتاب کز خدا نازل گشت از سما
 پس به رسولان او جمله شده راست خو
 باز بروز جزا کز پی آن وعده را
 نیک و بد بنده را قدر بود از خدا
 نعت همه را بود خلق چو زنده شود
 شد رکعات نماز هفتده ای نیک ساز^۲
 چار بدیگر گذار سه تو به مغرب بدار
 ساخته موزون ما نظم چنین خوش ادا
 چرخ نماند نثار ز انجم انوار دار
 گفته غلام حسین نظم خوش ای نور عین
 تا بشود او شفیع پیش خدای سمیع

حجت این جمله خوان ز آئینه پاکی نشان
 چار تو در نعلش خوان گوید .....^۱
 بگروی اول ازین با حق هفت آسمان
 کرده بطاعات رو گشته بفرمان دوان
 ساخته جبریل را تا بودش در میان
 بر همه توحید گو گشته بدل وز زبان
 کرده خداوند ما آید آن ناگهان
 گشته نه در بدرقها رو تو بخوان در قرآن
 در تن هر یک رود بیشک جان و روان
 فجر دو گردید باز چار تو در ظهر دان
 وقت عشا هست چار هفده شمر از بیان
 یک صد و سی فرض را خوانده بچنت بر آن
 همچو در شاهوار بر سر آن بی گمان
 صاحب بدرو حنین یاد برد مهربان
 بخشد قدر رفیع بدهد از نار امان

موج احوال آن عارف اسرار الهی، آن محرم رموزات نامتناهی، آن عاشق ذات خدا حجة السالکین **حضرت محمد رضا** از محبوب ترین فرزندان مولوی عبدالقادر است، از روح حضرت شیخ عبدالقادر گیلانی رحمة الله علیه او را نسبت فیض و ارشاد و تلقین منتظم بود، درین حال فقر شانی عظیم و قدمی مستقیم داشت، ریاضاتی^۳ که به قوم تجرید و تفرید ازو بعمل آمده در سایر اولاد حضرت مولوی یافته نمی شود و فخر خاندان معلی شان خود بود. در خلاصة المناقب آورده چون جذبه محبت الهی از ایام طفولیت به حالش غالب بود به رسم خاندان خود شروع تحصیل علم ظاهر از حضرت شاه پیر محمد لکهنوی و مولوی محمد وارث برادر خود نمود فاما سعادتی ازلی به سبب کثرت مشاهدات انوار ذات میسر نشد

۱. ج. د: 'خوانده نشد' ۲. الف: ای 'نیک باز' ۳. د: 'ریاضتهای' که

پس بریاضت شاقه و مجاهدات فوق الطاقه که از اسلاف اهل باطن بر روی قرطاس بود عالم را ازو معاینه افتاد، اول اربعینی در لکهنو نشست در حجره را به گل و خشت محکم بسته غیر از سبوی آب با خود نداشت همین سرزمین يك اربعین به صحرای نواح اله آباد گذرانید، روزی که بر آمد به عزم سفر همان روز چند گروه منزل رفت وی دوام صایم الدهر بودی و حالت استغراق بر او به مرتبه غالب بود که هفته هفته افاقه نمی شد و آن وقت در حجره وا کرده به جماعت نماز می گذارید وی اکثر اوقات بکمال تجرید و تفرید در صحرا و ویرانه به شغل صفای باطن مشغول بودی، روزی قوالان آغاز سرود پیش او کردند روی خود را به سجده نهاد يك شبانه روز به عالم استغراق در سجده بود، تصرفات او از آن بیشتر است که درین مختصر گنجد، وقتی به کمال همّت و جوان مردی بی زاد و راحله به راه خشکی و ویرانه به بغداد رفت و به زیارت حضرت محبوب سبحانی رضی الله عنه مشرف گشته از آن جا به حرمین شریفین رفته افتخار ازل و ابد حاصل ساخت بعد آن به بصره رفت والی آن جا بغایت اعتقاد به خدمتش ارادت آورد، مکانی مصفا مرتّب ساخت و جماعتی کثیر از تلقینش فیض یاب شدند، چون از هجوم خلق آنجا متنفر گشته به مدینه آمد از آن جا به بلده مصر رفت به تاریخ بست و دویم رمضان المبارک سنه يك هزار و هفت هجری جان به مشاهده جانان تسلیم نمود، در شهر مصر مدفون گشت، مرقد مبارکش زیارت گاه خلق است، مزارش آن جا به رضای هندی مشهور است.

موج احوال آن فانی فی الله و باقی بالله، آن مورد من سعد سعد فی بطن امه آن جلیل اولیا و عارف لا ابالی ولی مادر زاد حضرت شاه خیالی از عجائب قدرت الهی و غرایب افضال نامتناهی بحکم آن که:

که آرد خلیلی ز بتخانه گهی^۱ آشنای به بیگانه
مولد آن عاقبت محمود در قریه از اعمال پرگنه دریا آباد به خانه کدام هندوی از قوم
لوده رو نمود، چون به سن هفت سالگی رسید بلا واسطه ارشاد مرشدی جاذبه

۱. ج. د: 'کنی' آشنای

الهی او را به سوی هدایت ابدی در کشید هر قدر بتهای سنگین و بعضی اشجار که معبد جمله کفار آن قریه دید ز آتش بودند از تیری بشکست و از دست حق پرست خود تقاره می نواخت از و کلمه لا اله الا الله محمد رسول الله بر می آمد از معاینه چنین حال پدرانش و جمله کفار آن قریه متفق شده به خیال آن که او رواج طریق اهل^۱ اسلام در میان مایان می خواهد که جاری کند در پی آزار و هلاکت او شدند، جده اش برین معنی مطلع شده از سر کمال شفقت چادری سفید و چند فلوس بدو داد، گفت از جهت اختلاف عقاید جانبری تو از دست مردم این جا دشوار می نماید هر جا که دلت خواسته باشد برو مرا زندگی تو عزیز است، در هر مشرب که خواهی باش پس آن حضرت از آن قریه بر آمده در بر قریه کهتوری معموله دریا باد که مطلق آمد و رفت انسان آن جا نبود و بی اطلاع خلاق رفته نشست و مدتها گذشت هیچ کس از آبشش او در آن بر آگاه نشده، بعد چند^۲ سال محمد نواز نام زمین دار موضع مذکور از ترس حاکم معه عیال و اطفال خود به اراده استقامت اندرون آن بر رفت، ناگاه از آن حضرت ملاقات شد، از مشاهده جمال با کمال او و ظهور بعضی تصرفات و خرق عادات چنانچه اکثر تواضع قلیان می فرمود و می گفت ازین شجر چند برگ گرفته مالیده بجای تماکو نگهدار و آتش نهاده بکش، چون چنان می کردند لطافت ذایقه و تلخی او را از تماکو قسم اول بهتر می یافتند، اعتقاد کامل بهم رسانیده حاضر خدمت می نمودند بعد چندی که هراس حاکم از خاطرش بر طرف شده از آن بر به دیه خود آمده احوال استقامت آن حضرت معه سایر کوائف و حالات کرامات در خلق ظاهر ساخت، خلائق انبوه انبوه از هر اطراف و جوانب و دیار^۳ و جوار به خدمتش آمدن شروع کردند بعد ملاقات که رخصت می خواستند از پرند و درند و چرند هر جانور که آن وقت پیش نگاه آن حضرت می شد به او امر می کرد که آنرا تا کناره بر رسان، فی الحال آن جانور همراه می شد تا کناره بر می رسانید و بر می گشت و این بدرقه حیوان برای آن بود که در اثنای راه بر خطر شیر می بود، با هر کس که جانور به

موجب حکم آن حضرت همراه می شد شیر نزدیک او نمی آمد، چون دوازده سال آن حضرت را در آن بر گذشت روزی فرمود من عازم دهلی ام، خواجه قطب الدین بختیار کاکی مرا می طلبد آخر الامر به دهلی رفته بر مسند ارشاد نشست، عالمی به تولّایش در آمدند از آن جمله مادر محمّد شاه بادشاه^۱ دهلی به کمال نیازمندیها معتقد او شد، اکثر به خدمت حاضر می ماند، روزی فرمود که محمّد شاه پسر تو اگر پیش من بیاید هفت مشّت بر پشتش بزنم که تا هفت پشت سلطنت از فرزندان نرود، چون مشیت الهی مقتضی برین نبود به خاطرش نگذشت، کمالات و خوارق عادات او نه چندانست که این مختصر گنجایش آن داشته باشد مگر تقلی به طریق ترک می نویسد. روزی فرمود 'رجاک دیهه جهانندی دیس سونابه بهل متی رهی ساری رات بالوحبه نه لای، ترجمه آن این است که سید شاه عبد الرزاق بانسوی ازین جهان انتقال کرد دیار ما از عرفان خالی شد مردی خوب بود تمام شب زبان را به کام خاموشی نمی گذاشت چون روز و وقت تاریخ^۲ وفات سید شاه عبد الرزاق^۳ را تحقیق نمودند از قول او مطابق یافتند تاریخ و سال و ماه وفاتش مکشوف نگشت، در وقت محمّد شاه سلطان دهلی که ابتدای عصر قدوة العارفين بود وفات یافت انا لله و انا الیه راجعون.

موج احوال آن معدن عشق انوار، آن دایم به مشاهده دلدار، آن مظهر صفت رحمٰن، درویش کامل **حضرت شاه مرزا برهان** از قوم مغل چغطه بود، فی الحقیقت ویسی است، نعمت عشق و فقرا از روح مطهره منوره حضرت غوث الاعظم میر سید محی الدین عبدالقادر گیلانی^۴ داشت او را درین مشرب حالی قوی و کشف کامل و عشق وافر و ذوق سماع سرود به افراط بود، اکثر به اظهار حقیقت حالات هر کدام بی باکانه به موجب مشاهده کشف خود خبر می داد، هم چنان به ظهور^۵ می آمد حتی^۶ که قدوة العارفين از جهت اخلاص تمام اگر کدام عقده پیش می آمد از آن حضرت می فرمودی که این مقدمه را دریافته بگویند و او دریافته ظاهر می کرد چنانچه در هنگامی که یکی از اهل فرنگ که درباره تکیه

۱. ج. د: شاه 'سلطان'

۲. د: 'تاریخ' ندارد

۳. د: 'بظهور' ندارد

قدوة العارفين واقع شده بود مفصل ذکر آن به احوال حضرت شاه رحمة الله خليفه قدوة المتوكلين نوشته شد، آن حضرت فرمود که از معامله دریافت نمایند او صبحی گفته فرستاد کدام زن این مقدمه را به اصلاح خواهد آورد هم چنان شد که زوجه فرنگی مختار کل مصلح این امر شده.

موج احوال آن قبله محققین، آن کعبه موحدین آن دُر یگانه دریای توحید، آن فرد زمان عالم تفرید، آن سرمایه وصال **حضرت خضر^۱ ابدال** پیر حضرت شاه میر لاهوری است، کرامت ظاهر و تصرف باهر داشت، جلالت فقر او از احوال متقدمین یاد می داد، از سخت ترین مجاهدان و افضل مشاهدان مقتدای اهل انزوا و به مشغولان پیشوا بود. در تذکرة العارفين شاه محمدی نویسد بر کوه سیوستان در تنوری خلوت گرفته بود و با کسی التفات نمی داشت و هیچ خادمی به خود نمی گذاشت، روزی امیر آن جا به دیدنش رفت، آن حضرت را بر سنگی در استغراق یافت چون پا^۲ بر سنگ نهاده مطلق حرارت آفتاب در سنگ محسوس نیافت، از غایت تواضع امیر سایه خود را بر آن حضرت انداخت به افاقه^۳ آمد پرسید کیستی؟ گفت حاکم وقت، گفت، چرا آمدی؟ گفت: می خواهم خدمتی^۴ بمن فرمائی، گفت: ازین بهتر خدمت نباشد که سایه خود را از من بر طرف ساز، چنان کرد بعد از آن امیر گفت: امیدوارم که در وقت خاص مرا از دعا کامیاب فرمایند، فرمود آن وقت خدا نصیب فقیر نکند که سوای دوست خیال دیگر به خاطر آید ویسی بود از روح غوث الثقلین شیخ عبد القادر گیلانی رحمة الله علیه فیض مدام حاصل می کرد.

موج احوال آن الیاس بحر استغراق، آن خضر وادی وفاق، آن به حقایق حقیقت راوی، **شاه عبد الخالق سرساوی** سرسا قریه ایست توابع پتن مدفن حضرت شیخ فرید گنج شکر ویسی مشرب بود حالی قوی و همتی بلند و نفسی قاطع داشت، کمالاتش زیاده از اندازه تحریر است، وقتی او را بدریا انداختند، یازده روز

۱. الف: 'خضر' ندارد

۲. الف: 'پا' ندارد

۳. د: 'خانه' آمد

۴. د: 'خواهم' خبر من 'بمن'

در آن آب با استغراق مانده سلامت و زنده بر آمد، ازین جنس حالاتش بس بلند و خوارق عادات به کثرت داشت، از عمده مرتاضین بود به آخر عشره مایه اثنی عشره وفات. شاه نور علی فرزند سیّد جلال گوید که روایت کرد این قصه از محمّد فاضل مرید شاه عبدالخالق و احوال محمّد فاضل در عشق و انکسار و تواجد و شوق بی مثل بود، شوق ساز به غلبه^۱ داشت حتی که خادمانش ساز سرود مدام با خود داشتند، چون او را مستی رو دادی و به تواجد آمده رقص نمودی خدام ساز را می نواختند و او در آن رقص ذکر نفی و اثبات نمودی، اگر کسی تقلید آن کردی فی الحال مهره گردنش بشکستی، اکثر استغراق برو غالب ماندی، وضوی نماز عشاء می نشست و به استغراق می آمد، تا صبح هم چنان نشسته می ماند، به غایت عالی احوال و صاحب حال بود.

موج احوال آن تارك جاه، آن کامل بی اشتباه، آن به غایت مصفا، صاحب بوریای بی ریا **شاه بی پروا** خود به حجره در ذکر جهر مشغول می شد^۲ و طالبان بیرون حضره مشغول می شدند و خلفه نکردند، فیض جهر او از درون حجره در قلب طالبان تاثیر می بخشید، رحمة الله علیه، از رئیس اراکان راج محل است، از طفولیت او را سعادت ازلی رو نمود، از ارواح بزرگان به طریق ویسیه فیض و نعمت یافت، مدّتی به سیر کوشیده از لباس غیر از ستر پوش مقید نشد، طریق ملامتیان می رفت، مدّتها به کوهستان و بر ریاضات نمود، حقایق و معارف بسیار گفتی، ذوق از سماع به وجه اتم داشت مکرّر گذارش مکنون اکثر مردم بدو اعتقاد راسخ دارند و خوارق بلند ازو ظاهر می کنند، وقت تحریر احوال بصدر حیات.

د. ۱: 'سایه مغلیه' داشت

۲. الف: 'و طالبان بیرون حجره مشغول می شدند و حلقه

نکردند فیض جهر او از درون جهر در قلب ندارد

BAHR-E ZAKHKHAR

VOLUME II

by
Wajihuddin Ashraf

Edited by
Azarmidukht Safavi

INSTITUTE OF PERSIAN RESEARCH
A.M.U., ALIGARH

IN COLLABORATION WITH

CENTRE OF PERSIAN RESEARCH
Office of the Cultural Counsellor
Embassy of Islamic Republic of Iran
New Delhi